

Ego Gregorius Franciscus' Commissarius' Consistorialis'

4,824

Agri et Cypri et locorum inuenientiarum granatinarum

SECVNDVS TOMVS

H A B E T,

DIVI CYRILLI ARCHI

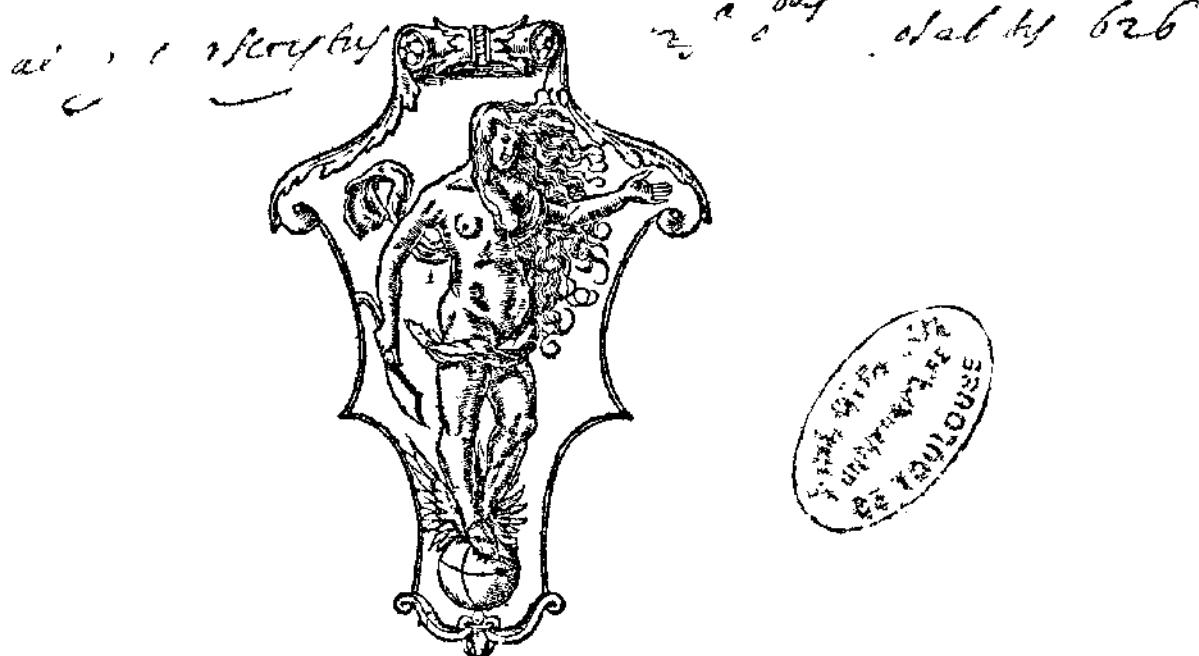
EPISCOPI ALEXANDRINI

Opus insigne quod **T H E S A V R U S** inscribitur, de consubstantialitate filii & spiritus sancti cum deo patre, aduersus haereticos. **Georgio Trapezontio** interprete.

Dialogorum cum Hermia de Trinitate libri septem, cum appendice argumentorum, quod spiritus sanctus est deus.

De adoratione & cultu in spiritu & ueritate Liber unus.

~~Georgio Trapezontio~~ interprete.

OMNIVM CAPITVM

H V I V S L I B R I , Q V I T H E S A V R V S
N V N C V P A T V R , I N D E X .

C A P I T A P R I M I L I B R I .

- Q**uomodo respondendum sit Arrianis, interrogantibus utrum unum sit inge-
nitum, an duo. Cap. I.
Quod melius atq; dignius est deum, patrem vocari, quam ingenitum. Cap. II.
Quod ingenitū substantia non est, sed modi substantiae significatiuum. Cap. III.
Quod ingenitum substantia non est, sed solummodo deum non esse genitum signi-
ficit. Cap. IIII.
Aduersus eos, qui dicunt, quod erat duratio, quando nō erat filius; & testimonia scri-
pturæ, unde colligitur uerbum dei æternum esse. Cap. V.
Quod non fuit pater ante filium, quamvis ingenitus sit, sed coæternus sibi semper
fuit genitus filius. Cap. VI.
Quod indivisibiliter, & absq; corruptione pater ex seipso filiū generat. Cap. VII.
Ad eos, qui dicunt, utrum uolens an nolens pater genuit filium. Cap. VIII.
Aduersus eos, qui dicunt, nō patri, sed uoluntati eius similem esse filiū. Cap. IX.

S E C U N D I L I B R I .

- Quod patri consubstantialis est filius. Cap. I.
Filiū patri consubstantiale esse, ex proposito textu: Vado ad patrem meum, &
patrem uestrum; deum meum, & deum uestrum. Cap. II.
De consubstantialitate patris & filij, illo textu proposito: Quod pater meus maior
me est. Cap. III.
Quod æqualis filius patri est, Euangelico textu proposito: Nō surrexit inter natos
mulierum maior Ioanne Baptista. Cap. IIII.

T E R T I I L I B R I .

- Refutatio expositionis hæreticæ, & expositio sensus uerbi Euangelici textus: Ego
in patre, & pater in me est. Cap. I.
De similitudine filij ad patrem, & quod filius non est naturæ mutabilis, necq; defor-
mis subsistens, sed ex ipsa substantia patris genitus, sicut uerè filius. Cap. II.
Quod ex substantia patris filius est, nec extra productus, ut hæretici aiunt. Et quo-
niam non extra productus, ideo similis patris est. Cap. III.
De similitudine patris & filij, similiter proposito textu: Nemo bonus, nisi solus deus.

Q V A R T I L I B R I .

- Quod per participationem ad imaginem dei formamur. Cap. I.
Item, de similitudine patris & filij essentiali, Euangelico textu proposito: Sicut enim
pater habet uitam in seipso, sic dedit & filio uitam habere in seipso. Cap. II.

Q V I N T I L I B R I .

- Aduersus Arrianos, qui proposito Proverbiorum textu: Dominus creauit me, prin-
cipium uiarum suarum in opera sua. Simpliciores seducebant, dicentes quod filius
creatura esset. Cap. I.
Aduersus causam, propter quam hæretici putant creaturam esse filiū dei. Cap. II.
Aduersus obiecta hæreticorum, quibus docere conantur, quoniam filius, quamvis crea-
tura sit, creator tamen est, quod creaturatum proprium non est. Cap. III.
Quomodo intelligendum est: Dominus creauit me initium uiarū suarū. Cap. IIII.
Quod dei uerbum creature non sit. Cap. V.
Quod scriptura uerbis abutitur nonnunquam. Cap. VI.
De eodem Proverbiorum textu: Dominus creauit me initium uiarum suarum, &
ante omnes colles genuit me. Cap. VII.
Quomodo

C A P I T U M I N D E X.

Quomodo intelligit illud in textu Proverbiorū: Ante secula fūdauit me. Ca. VIII

S E X T I L I B R I.

De æternitate filij, & quod inseparabiliter ex substantia patris emanat.	Cap. I.
De eodem, uidelicet quod filius creature non est.	Cap. II.
Quod non est idem in deo, generare & creare.	Cap. III.

S E P T I M I L I B R I.

Aduersus eos qui dicunt, quod filius non est uerum patris uerbum, sed aliud natura
quam pater.	Cap. I.
De eodem, alio modo.	Cap. II.
Aduersus altam Eunomij obiectionem.	Cap. III.
Quod uocabulum uerbi sufficit ad significandam ex patre filij generationem æterna-	Cap. IV.
nam.	

O C T A V I L I B R I.

Eunomij obiection ex textu Apostoli: Ideo & deus eum exaltauit, & dedit illi nomē
quod est super omne nomen.	Cap. I.
Quod filius incommutabilis secundum naturam est, proposito textu Apostoli: Se-
det in dextera magnitudinis in excelsis, tanto melior factus angelis, quanto diffe-
rentius præ illis nomen hæreditauit.	Cap. II.

N O N I L I B R I.

Quod natum esse, & factum esse, in differenter nonnunquam in sacra scriptura inue-
niuntur.	Cap. I.
De eodem, quod uidelicet filius creature non sit, proposito textu Apostoli: Consi-
derate apostolum & pontificem confessionis nostræ Iesum Christum, qui fidelis
est ei qui fecit ipsum.	Cap. II.
Quod filius non est creature, proposito textu Actuum: Sciat igitur omnis domus
Iraël, quia dominum ipsum & Christum fecit deus hunc Iesum, quem uos crucia-
fixistis.	Cap. III.
De eodem, proposito textu: De die & hora illa nullus nouit, nec angeli cœlorum;
neç filius, nisi pater solus,	Ca. IV.

D E C I M I L I B R I.

De eodem, id est de cosubstancialitate filij & patris, proposito textu: quod pater di-
ligit filium, & omnia dedit in manu eius. Et: Quod omnia mihi tradita sunt à pa-
tre. Et: Quod non possum ego à me facere quicquam, sed sicut audio iudico. Cæ-
terisq; huiusmodi.	Cap. I.
De eodem, proposito textu: Data est mihi omnis potestas. Et: Glorifica filium tuū.
Aut uniuersalius de eo, quod filius glorificatur, & aliquid accipiat.	Cap. II.
Aduersus ea, quæ dicuntur ab hereticis, quia Christus fleuit. Et quia dixit: Nūc ani-
ma mea turbata est. Et: Transeat à me calix iste. Et: Tristis est anima mea. Cæ-
terisq; huiusmodi.	Cap. III.
De eodem, uidelicet quod filius non sit creature, proposito textu illo: Primogeni-
tus totius creaturæ.	Cap. IV.
De textu Euangelico: Sedere autem à dextris meis, aut à sinistris meis, non est meū
dare.	Cap. V.
De textu Euangelico: Ut cognoscant te solum deum uerum, & quem misisti Chri-
stum.	Cap. VI.
Filiū patrī aequalē esse, proposito textu Euangelico: Iesus autem proficiebat sa-
pientia, aetate, & gratia apud deum & apud homines.	Cap. VII.
De eodem, proposito textu Apostoli: Quum uero subiecta sibi omnia fuerint, tunc
& ipse quoq; filius subiicitur ei, qui sibi cuncta subiecit.	Cap. VIII.
Rursum de eodem, proposito textu Euangelij: Pater glorifica me illa gloria, quam	

C A P I T V M I N D E X.

habebam apud te, antequam mundus esset. Cap. IX.

V N D E C I M I L I B R I.

Aduersus dicentes, quod deus nihil plus sciat de substantia sua quam nos sciamus, & quicquid ipse scit de seipso, totum id homines quoque scire possunt. Cap. I.

D V O D E C I M I L I B R I.

Autoritates ostendentes, filium deum esse secundum naturam, non creaturam, ex Epistola beati Pauli ad Romanos collectae. Cap. I.

De eodem, ex Epistola Pauli ad Corinthios prima. Cap. II.

Rursum de eodem, ex Epistola ad Corinthios secunda. Cap. III.

Iterum de eodem, ex Epistola Pauli ad Galatas. Cap. IIII.

Eiusdem comprobatio, ex Epistola Pauli ad Ephesios. Cap. V.

Ex Epistola beati Pauli ad Philippenses, eiusdem propositi ostensio. Cap. VI.

Insuper eiusdem manifestatio, ex Epistola Pauli ad Colossenses. Cap. VII.

De eodem proposito, ex Epistola Pauli ad Thessalonicenses. Cap. VIII.

Insuper de eodem, ex Epistola Pauli ad Hebreos. Cap. IX.

Ex Epistola Pauli ad Timotheum prima, eiusdem declaratio. Cap. X.

Rursus de eodem proposito, ex Epistola ad Timotheum secunda, & ex Epistola ad Titum. Cap. XI.

Ostensio diuinitatis filij dei, ex Actibus apostolorum. Cap. XII.

Declaratio eiusdem, ex Epistola Iacobi, Petri, Ioannis, & Iudei. Cap. XIII.

Eiusdem quoque comprobatio, ex Euangelio secundum Matthaeum. Cap. XIV.

Postremum eiusdem ostensio, ex Euangelio secundum Ioannem. Cap. XV.

D C I M I T E R T I I L I B R I.

Quod spiritus sanctus deus uerus est, quod ex substantia patris & filii emanat, & quod per filium creaturis donatur. Cap. I.

Quod spiritus sanctus deus est, & eandem operationem cum filio habens, nec est alienus a substantia filii: & quod, quando dicitur deus habitare in nobis, ipse spiritus sanctus est qui in nobis habitat. Cap. II.

Spiritum sanctum perfectum esse, nec quicquam in eo esse imperfectum. Cap. III.

Insuper quod spiritus sanctus non participatione dei patris sanctus est, sed natura, quia essentialiter ex ipso est. Cap. IV.

D E C I M I Q V A R T I L I B R I.

Autoritates scripturæ, ostendentes quod spiritus sanctus natura deus est, & non creatura, ex Epistola Pauli ad Romanos sumpt. e. Cap. I.

De eodem, ex Epistola prima ad Corinthios. Cap. II.

Rursum de eodem, ex Epistola ad Corinthios secunda. Cap. III.

Iterum de eodem, ex Epistola Pauli ad Galatas, & Ephesios. Cap. IV.

De eodem, quod uidelicet spiritus sanctus deus sit, ueluti deus uerus de deo uero, atque ideo creatura esse non possit, ex Epistolis Iacobi, Petri, & Ioannis. Cap. V.

De eodem, ex Euangelio secundum Matthaeum & Ioannem. Cap. VI.

F I N I S.

A DIVI CYRILLI ARCHI

F P I S C O P I A L E X A N D R I N I L I B E R , Q V I A P P E L L A

Iatur Thesaurus, aduersus hæreticos : Quod filius & spiritus sunt
et unus Deus cum patre sunt, ad fratrem suum Ne=
messinum potenter conscriptus, à Georgio
Trapezontio traductus.

P R A E F A T I O .

D maximos nos labores tua charitas frater Nemessine
hortatur. Quid enim aut ad intelligendum magis ardu
um, aut ad explanandum difficultius, quam uera specula
tio, quæ de sancta coius substanciali q̄ trinitate habetur
præsertim quū tenuis omnino atq; imbecillis ad tantā
rem cōprehendā mens hominis sit. Lingua vero huius
modi, ut uel quæ in manibus sunt, uix possit exponere.
Accedit, quod pulchritudo diuinæ ueritatis sic latet, ut
solis integrō animo & sincero inquirēntibus inuesti
ganibusq; quasi coelestem thesaurū, pateat, quem con
secuti meritū audirent : Vestri autem oculi beatisunt,

Luc. 10.

quia uident; & aures, quia audiūt. Non tamē labori succumbimus, sed in ipso Chri
sto speramus, rem penitus arduam per spiritus sancti gratiam absoluere sperantes,
suscepimus. Nihil aliud enim intendimus dicere, quam quod Iesus dominus est. Id
vero non aliter, quam in spiritu sancto dicemus, ut Paulus ait : Nullus, inquit, po

1. Cor. 11.

B test dicere, quia dominus Iesus, nisi in spiritu sancto. Nam quoniam multi non ue
rentur in Beelzebub dicere anathema Iesus : scripturæ sensum ubiq; depravantes,
& uoluntatem suam spiritus sancti uerbis anteponentes, redemptorem & dominū
suum & ipsi negantes, & cæteros laqueis ad errorem suum deducientes : æquū atq;
utile putauimus (ut tu mones) ecclesiæ filijs consulere, & ad singula quæ illi uerita
ti opponunt, breuiter & dilucide respondere. Varius enim & multiplex Arianoꝝ
Eunomianorumq; error est, & multis modis uere se prædicare simulat. Nam sicut
mulierculæ turpitudinē deditæ, uicte atq; auro, cæterisq; ornamentis & turpitudi
nem suam occultant, & non præudentes ad perniciem attrahunt; eodem modo isti
ueræ religionis pulchritudinem singentes, scripturæ autoritete errores suos conan
tur communire. Sed qui uigilanter, & cum ratione scripturas legunt, dolis ipsorum
non capiuntur, sed ueram amplexi fidei professionem, clamant. Benedictus domi
nus, qui non dedit nos in captionem dentibus eorum. Ut igitur aperte falsitatē do
gmatum eorum omnes perspicere possint, ordine & breuiter ad singulas corum ca
lumnias respondebitus. Hoc enim modo non paruam putamus utilitatem legen
tibus per gratiam Christi futuram.

Psal. 11.

T H E S A U R I L I B E R P R I M U S .

Quomodo respondendum sit Arianis interrogantibus: utrū unum sit ingenitum an duo. C A P . . I.

I Ariani nos aggrediantur, interrogates utrum unum sit quod in
genitum est, an duo ; ut quū unum certe dixerimus, & in patrē id
retulerimus, inter creaturas filium connumerare cogamur ; sic re
spondere oportet. Primum, quia friuola & indoctorum hominum
interrogatio est. Multa enim ingenitū significare inuenitur. Nam
ingenitum est, quod nondum factum est, & tamē fieri potest; sicut
a ligno scapha, & ab ære statua. Ingenitum rursum dicitur, quod nunquam factum
est, neque fieri potest; ut uerbi gratia, triangularis figura, nec fuit nec erit unquam

C quadrilatera. Nam si quadrilatera fiet, statim aliud erit q̄ triangularis. Ad hanc ingenitū dicitur, quod quamvis sit & subsistat, nunquam tamen ex aliquo fuit. Quū ergo multis modis ingenitū capiatur, dicant quid uelint in deo ingenitū significare. Respondebunt forsitan, quod nunquam genitū sit. Primum igitur, indeo interrogasse illi fateantur; deinde nos dicemus, unum esse ingenitū. Quod si ex hoc inferant necesse omnino esse, ut genitū & factum filium cōfiteamur, quoniam unus solummodo ingenitus, isq; pater sit, hæc audiant. Si sapientia & uirtus & uerbum patris filius est, eratq; semper in patre uerbum, & sapientia & uirtus, nō est factus postea filius, qui sic appellatur & sic est. Sed quemadmodū ex deo deus, & de lumine lumen effusit; sic ex ingenito genitus, hoc est ex nō factu non factus. Tale namq; oportet esse uerbum, qualis etiā est qui ipsum genuit. Sic enim paternæ substantiæ propriū, uero inerit in filio eius. Nihil ergo prohibet, quū unus pater sit nō factus, uerbum quoq; quod ex ipso est, nō esse factū. In patre enim semper esse, & unū cum ipso propter naturæ immutabilitatē esse intelligitur. Quod ipse quoq; de scipso ait: Ego & pater unū sumus. Nam quia unū dixit: identitatē substantiæ significauit: quia uero sumus, in duo scindit, quod intelligit, quodq; in una deitate cōprehendit. Præterea si patris

Ioan. 10. immutabilis imago filius est, ut pater in ipso uideatur, sicut scriptū est: Qui uidet me, uidet & patrem meum, necesse est, non esse factum confiteri, quod ex patre nō non facto emanat. Quomodo enim in eo quod factum est, perspici unquam nō factum poterit? Nam si primituum in imagine sua uidetur, ita certe hoc erit, quemadmodum illud. Quare si filius factus est, & pater, ex quo imago formata est. Quod si absurdum est, erit omnino imago nō facti similiter non facta. Præterea beatus ille

Gen. 1. Moses creationē hominis narrans, deum inducit dicentē: Faciamus hominē secundum imaginē et similitudinem nostram. Quū igitur nostrā dicat, duo signat, unā scilicet spiritu quoq; sancto intellecto. Si ergo in hominē uno eadem patris & filij uidetur imago, in nullo certe inter se dissimiles erunt: Factum uero & nō factum dissimilia sunt. Non est ergo factus filius, ne dissimilis patri esse inueniatur. Accedit, quod à sacra scriptura omnipotēs atq; dominus, pater dicitur: nec tamen filius, quoniam omnia potest pater, & omnibus dominatur, quasi unum quid de subiectis potentiae ac dominationi patris intelligitur; sed ipse quoq; omnipotēs & dominus appellatur. Sicut igitur in istis nō est filius de numero omnium, sed ad creaturarū natūram, istorum terminorum potestas tendit; sic & in ingenito, id est nō facto, nō ad filium, sed ad creaturas comparatio fertur. Dicitur autem unum esse solummodo non factum, quoniam præter unum deum omnia facta sunt.

Quod melius atq; dignius est deum, patrem uocari, quām ingenitum. C A P. II.

 Omen patris, filij nomē necessariō intellectū in scipso inducit. Nomina enim huiusmodi, alterum per alterū intelliguntur: nomē uero ingeniti, quod deus scilicet genitus nō sit, genitorū atq; factorum memoriam opponit. Si ergo necessaria est fidelibus sanctæ trinitatis cognitio: & qui patrē dicit, filiū intelligit, per quem pater est: qui uero ingeniti appellat, genita & facta ex opposito uidet, à quibus necessariō qui factus nō est distinguitur: certe multo melius est inde appellare deū, unde filij quoq; cognitione sequuntur, q̄ inde, unde creaturarū memoria subditur, quæ nihil ad cognitionē sanctæ trinitatis cōducit. Et qui patrem nominauit, deum ab ipso significauit quod est: qui uero ingenitū dixit, ab eo quod nō est. Pater enim filij est, genitus uero nō est. Quod aut ab eo quod est, q̄ ab eo quod nō est, commodius deum nominamus, inde perspicuerū erit. Nam si quis ineffabilem incōprehensibilemq; illam naturā deū appellabit, recte ab eo nominauit quod est. Nam quū deum dixit illam naturā significauit, Si quis autē ab eo quod non est, ipsam significet innocentē uel indeprauatā appellans naturā; uere quidem dicit, sed nō omnino deū significauit. Nam homines quoq; indeprauatā

A deprauati & innocētes dicuntur, angelos etiā sanctos tale esse credimus. Ab eo igit̄ quod est uerius, & conuenientius, deus significabitur, quām ab eo quod non est. Præterea, quam genitum creaturam aliquando significat, filius quoq; hac significa-
tionē ingenitus est, quia creatura nō est. Psalmista enim canens, ait ad filium; Pro-
pterea unxit te deus tuus oleo exultationis, præ participibus tuis. Si ergo aliud est
quod participat, aliud quod participatur (aliud enim in alio intelligendū est: parti-
cipant enim filio genita, hoc est creature) aliud erit profecto filius quam genitum,
hoc est creature quae ipso participat: nō est ergo genitus, id est creatus. Quod si nō
est aliud à re genita & creature filius, nec secundū naturā ab eo distinctus; quid est
opus participatione, uel quomodo participare quispiam poterit, eo quod ipse est?

Quod ingenitum substantia non est, sed modi substantiae signifi-
catum. C A P V T I I I.

Ngenitum quasi principiū & causa, & est, & intelligitur. Nullū autem principiū, in quantum principiū est, simile aliquid sibi aut dissimile habet. At manifestum est genitū dissimile prorsus ingenito esse: opposi-
ta em̄ sunt. Non est igit̄ ingenitū substantia, sed substantiā de qua dī-
citur, non esse talī modo significat. Sed dicet forsan aliquis, substantiā
quidem ingeniti nomine nō significari, sed differentiam. Id absurdē dicetur. Nam si
omnis differentia in substantijs inspicit̄, necesse nobis erit substantiā querere, cuius
hæc differentia sit, sicut uerbi gratia: Animal definiremus, esseq; assereremus substan-
tiam animatam sensitivā, in hac substantia differentiæ inspiciuntur. Aliud enim ani-
mal rationale est, ut homo: aliud irrationale, ut equus. Quare substantia præsuppo-
rita, differentiæ postea intelliguntur. Si ergo ingenitū differentia est, queratur sub-
stantia cuius differentia est. Nō enim potest differētia ipsius substantiæ rationem

B possidere. Præterea, si ingenitū substantia est, nec significatiuum, quod id de quo
dicitur, genitū non sit, quomodo filius dissimilis erit patri, ex quo genitus est? Nam
si hæc nomina non repugnant, inter se per significationes expositas, nihil prohibet
similem secundum substantiā patri filiū esse: ut enim ingenitum pro substantia capi-
tur, sic & genitum caperetur. Substantia uero substantiæ contraria nō est, inquantū
utraq; substantia est. Ad hæc, si omne ingenitū cuilibet genito dissimile, uere quispiā
dicet omne quoq; genitum cuilibet genito simile: sed filius, quamvis genitus sit, nul-
lam tamē habet similitudinē ad ea quæ genita, id est creata sunt: est em̄ super omnē
creatūrā. Non ergo quia ingenitus pater est, dissimilis erit filius ipsi secundū natu-
ram, quia ex eo genitus est. Nam sicut, quamvis genitus est, omnes tamē creaturas
excedit, nec ullam ad ipsas habet similitudinē: sic nō priuabit similitudine ingeniti,
quamvis ipse ingenitus sit. Sed genitū, aiunt, in deo substantiā significare asserimus,
& nomen id definitiū esse nō dubitabimus; ueluti si quis hominē definit, animal ra-
tionale, mortale, mentis & disciplinæ capax, non satis docte id oppositū est: nam si
nomen ingeniti definitionē esse uultis, ex genere atq; differētia uel differētij erit.
Nō enim unq; sine istis constare definitio esseq; poterit. Ad hæc, à philosophis ge-
nera, nō una solūmodo dictione, sed pluribus definiri uidemus: sicut substantia ani-
mata sensitiva, uel animal rationale & mortale. Postremo si unius rei negatio nō suf-
ficit ad significandā substantiā, nō erit certe ingeniti nō definitio. Præterea definitio, nō quid nō est, sed qd est quod proponit̄ querit: ingeniti aut uox nō quid est
deus, sed quid nō est, significat: nam quia genitus nō est, idco ingenitus est. Nō est,
ergo nō ingeniti definitio. Accedit, quod substantiarū aut etiam accidentiū de-
finitiones nō ab oppositis, sed ex quibus sunt, sicer docēt definiendi doctrinæ pfe-
sores. Nō em̄ definit qui albū esse dicit, quod nigrū nō est: id em̄ nō quid est, sed qd
nō est quod definit significat. Ingeniti uero uox nō esse genitū significat, quod op-

C positiū genito est. Per opposita uero unq̄ recte definites; nō est ergo nomē ingeniti definitio. Adde, quod ingeniti uox multa significat, & inter aequiuoca iure numerat: definitiones autē substantiarū non constant ab aequiuocis, neq̄ à multa significantibus terminis. Nō enim patebit quod definitur, si per huiusmodi uocabula definit. Quare ingenitus nō potest esse definitio. Postremo si uox ingeniti definitio est, conuerteretur cum definito: sicut si quis hominē definiens, animal dicat esse rationale, mortale, mentis & disciplinæ capax, poterit conuertendo dicere: si quid est animal rationale, mortale, mentis & disciplinæ capax, hominem esse. Quare si ingenitū substantia est, & substantia ingenitum erit, sed nō conuertitur. Non em̄ omnis substantia, ingenita quoq; est: sed fōli deo id præcipue incit, solus enim ingenitus est: non est ergo nomen ingeniti definitio, sed solum non esse genitum significat.

Quod ingenitum substantia non est, sed solummodo deum non esse genitum
significat. C A P V T 111.

 Ingenitum substantia est, & substantiae nihil est contrarium, nihil erit ingenito contrarium: at ingenito contrarium est genitū, ergo substantia non est. Præterea, si ingenitum substantia est, genitum quoq; necessariō substantia erit: nō erunt igitur opposita. Hanc enim oppositio nem substantiae non suscipiunt. Ad hæc, si ingenitum substantiam def̄ significat, nec non esse genitam substantiam notat: genitum quoq; similiter substantiam significabit, nec genitam esse notabit. Quū autem utrumque substantiam significet: unde cognoscemus alterum nō esse genitum, alterum genitum esse, quū omnia nihil aliud quam substantiam significant: Alijs ergo nominibus erit opus, quæ possint ostendere deum ingenitum à nulla esse origine: quū ipsum ingenitum nihil aliud quam substantia dei significet. Ad hæc, substantia dei unum quid est, sed nō multa numero. Ingenitū uero & immortale, cæteraque huiusmodi, non unum sed multa numero sunt. Non erit ergo idem ipsa substantia cum ingenito & immortali: sicut nec unum cum multis. Præterea, si genitum atque ingenitum, cæteraque huiusmodi nomina substantiam dei significant; necesse esset, quū hæ uoces diuersa personis significant, sic à diuersis substantiam illam compositam esse, ut commode nomina hæc possint dici de ipsa: uel si ipsa composita non est, nō significabunt hæc nomina ipsa substantias, sed modū substantiae quendam. Ad hæc, substantia dei nō dicitur aliqua de causa: nihil em̄ est, propter quod deus est: ingenitus uero dicitur, quia bonitate cuncta excedit. Quod autem nulla de causa est, non est idem ei quod aliqua de causa dicitur. Accedit, quod ei substantiae nihil opponitur: ingenitū autem genito opponitur; quomodo ergo idem erit substantia & ingenitum? Quod si ipsum ingenitum substantiae idem est, erit omnis substantia ingenita: quod impium inuenitur. Præterea, substantiae proprium est, ut contraria possit suscipere. Quare si ingenitum substantia est, contrariorum erit susceptivum: quod falsum penitus repetitur. Nam creare quidem & non creare, substantiae nō ingenito attribuuntur: quas ob causas ingenitum non est substantia. Nam quū substantiam dei dicunt, quasi exteriores secuti philosophos, dicunt. Quare proprium erit substantiae dei, ut contrariorum sit susceptiva: Nos enim essentiam dei & esse ipsius significare uolentes, substantiam dei nō proprie dicimus: et nomine ingeniti, non substantiam, sed modū quo deus est, significare credimus. Substantiae enim proprie est, quæ quum sit sub genere, atque cum ipsis accidentibus subsistit. Tale quid autem deus non est, quare nec proprie substantia dicitur, ingenitus autē proprie dicitur. Non est ergo idem, ingenitū & substantia. Nam si substantia dicitur, quia omnibus subsistit accidentibus: deus uero nulli accidentium subsistit: nō erit deus substantia proprie, sed super substantiam. Ingenitus uero deus proprie est, factus enim non est: quomodo ergo idem, ingenitum & substantia?

Aduersus

A

Aduersus eos qui dicunt, quod erat duratio, quando non erat filius: & testimonia scripture, unde colligitur uerbum dei aeternum esse.

C A P V T V.

No docte nimirū dicit ab hæreticis, quod erat duratio, quādo nō erat filius. Nā si uerbo dei (aiūt) attribuit, erat, nō erit absurdū, si etiā dicetur quod non erat. Nā si quis in tēpore ipsum erat accipiet, ut aperitē dicat fuisse tēpus quādo nō erat filius; quomodo nō erit indoctus, qui tēpus præfuisse filio audet dicere, per quē secula facta esse Paulus afferit. Et Euangeliū: In principio erat uerbi, & uerbi erat apud deū, & deus erat uerbi. Et in Apocalypsi idē Ioannes: Qui est, qui erat, & qui uenturus est. Venturus ēm̄, de uerbo dicit: de q̄ etiā dicit; qui est & qui erat. Ecce, nanc̄ ait, ego uenio, & habita-
bo in medio tui, dicit dominus. Et aperitē Ioannes, ipsum erat, uerbo attribuit. Erat ēm̄, ait, uerbi apud deū. Is aut̄ de q̄ dicit, qui est, qui erat, et qui uenturus est, aeternus esse certè significatur. Innumera huiusmodi scripture sunt testimonia. Paulus de Iu-
dæis: Quorū patres, & ex quibus Christus secundū carnē, qui est super omnia deus benedictus in secula. Idē de uerbo: Inuisibilia enim eius à creatione mīdi creaturis intellexita cōspiciunt, & aeterna uirtus eius & deitas. Id si de patre aliquid dicit con-
tendet, in filiū rursus cōuoluet. Virtus ēm̄ dei quānam sit, ipse Paulus clamat: Chri-
stus dei uirtus & dei sapientia. Et Psalmista similiter: Manda deus uirtutū tuę, cōfir-
ma hoc deus qđ operatus es in nobis. Quis aut̄ dei uirtus recte dicitur, nisi qui à cor-
ruptionē nos redemit dei filius, et in incorruptionē reduxit? Quod aut̄ locus ille scri-
pturæ, quod inuisibilia eius à creatione mīdi creaturis intellexita cōspiciunt, et aeter-
na eius uirtus & deitas, filiū significat, sic cōprobari potest. Scriptū est enim, quod
nemo cognoscit patrem nisi filius, & cui filius reuelauerit. Si ergo soli filio pater co-
gnoscit, & per eū solūmodo cæteris reuelatur, nō per creaturā certè intellectus pa-
ter cōspicietur, sed creatura quidē creatorē suū, uerbi dei esse conclamat. Verbum
B autem in seipso patrem ostendit. Vnde Philippo dicentí: Ostende nobis patrē, nō à
creaturarum multitudine inspiciendum esse patrem ait, sed seipsum ostendit dicēs:
Qui uidet me, uidet & patrem meum. Præterea Psalmista de ipso canit: Qui erat an-
te secula. Et Esaias: Deus aeternus, deus qui fundasti extremitates terræ. Si ergo uer-
bi est à q̄ extrema terra cōstructa sunt, & de ipso dicit, q̄a deus aeternus est, erat cer-
tè semper, & factus nō est. Ad hæc, de uerbo scribit Paulus: Qui quū sit splēdor glo-
riæ, & character substātiae eius. David quoq̄ ait: Et sit splēdor domini dei nostri su-
per nos, in lumine tuo uidebimus lumen. Quando ergo pater erat absque splendore
suo, aut̄ quīdo in deo nō erat splendor eius? Nā si lumen de lumine patris, filius est;
quīdo nō erat in patre lumen eius? Sicut enim lucendi potestas ab igne separari nō
potest, sic à patre lumen, quod ex eo nascitur, inseparabile est. Sed regnū quoq̄ tuū,
David canit, regnū omnium seculorum est. Quare si nullum est tempus quod in o-
mnibus seculis non contineatur, & uerbi in omnibus seculis regnet; non erat certè
tempus quando filius non erat. Adde, qđ diuinæ scripture, erat & qui est, & sum
& eram, cæteras q̄ huiusmodi uoces, de uerbo solūmodo dicunt: de creaturis autem
non illas ponunt, sed potius, olim & pridem, & antea, & fuit, & factū est, cæteras q̄
huiusmodi. Saluator enim quū proprium substantiæ sūre significare uelit: Ego sum,
inquit ueritas. Ego sum lux. Ego sum pastor bonus. Et ad discipulos: Vos, inquit,
dominū & magistrū uocatis me, & bene faciatis, sum etem̄ &: Ego sum uia. &: Ego
sum ueritas. Et pater de ipso uerbo: Tu es filius meus dilectus. Et Psalmista: Ante q̄
montes fierent, & formaret terra & orbis, à seculo & usq̄ in seculum tu es deus. Et:
Dominus dixit ad me, filius meus es tu. De creaturis uero: Spiritus, inquit, diuinus
fecit me. Et Moses: Ante q̄ omne uiride agrī fieret in terra, & antequam scēnū agri
oriret, & quando excelsus diuidebat gentes. Et Sapientia de seipso apud Salomonē:
Antequam terrā fecisset, antequam abyssos fecisset, antequam fontes aquarum pro-

Heb. 1
Ioh. 1
Apoc. 4
Exod. 40

Rom. 9

Rom. 1

Psal. 67

Matth. 11

Ioh. 14

Psal. 73
Esa. 48

Heb. 1
Psal. 89
Psal. 95

Psal. 144

Ioh. 14

Ioh. 7.8

Ioh. 10

Ioh. 13

Matth. 3

Psal. 89

Ioh. 2

Ioh. 33

Deut. 32

Proverb. 8

DIVI CYRILLI THE SAVRI LIBER I.

Cupissent, antequam montes formati essent, ante omnes colles genuit me. Et saluator: Amen dico uobis, antequam Abrahā fieret, ego sum. Et deus ad Hieremiam: An tequā in uentre creassem, te cognosco? & antequā prodires ex utero, sanctificauit te. Et Susanna apud Danielē: Deus magnus & æternus, q[uo]d nouit omnia ante generationē ipsorum. Sed si nō erat tempus (h[eretic]i aiunt) in quo nō erat, sed æternus filius, & semper esse cū patre à uobis credit, non filiū, sed fratrem ipsum appellare debetis. Nos uero & coæternū patri & filiū credimus. Si enim solummodo coæternus esset, & non filius, locū haberet hæc ratio hæreticorū. Verū quoniam & æternum & filium simul prædicamus, quomodo frater erit genitoris suis. Deinde si fides nostra in patrem et filium est, sicut etiā baptizati sumus, quæ fraternitas hinc apparet: aut quomodo uerbū per fraternitatē illi coniungeat, cuius est uerbum. Præscriptum quū nō a priore aliquo principio pater & filius oriunt, ut possint fratres putari: sed pater filij principiū est, & generat filiū, & permanet pater, nec frater alicuius secundū naturā est. Quis ergo locus fraternitatis erit in istis? Præterea, æternus filius est: quia quū pater perfectus sit, & qui ex eo est, perfectus est: æternus autē pater est, æternus ergo etiā filius est: & sic æternitas non accidit substantiæ genitoris, quia semper æternus est: sic & filius quia similiter perfectus est, similiter etiā æternus est.

Ad hæc, si filius dei uerbū dei nō est, sed à nihilo sicut creatura productus, hoc prius ostendat: deinde quasi de creatura dicant, fuisse ipsum quādū non erat. Si uero filiū diuinæ scripturæ appellant ipsum, & ipse pater filium nominat, id profecto non men, genitū ex patre ipsum significat: nō est ergo creatura, quoniam non est idē creati & generari. Non habebit ergo locū in filio, nec dici de ipso poterit, quod nō erat, sed de creaturis proprie prædicabīt. Accedit, quod filius, qui à patre generat, uerbum & sapientia & splendor patris est. Quare qui asserunt aliquādū ipsum nō fuisse, insipientē & sine uerbo atq[ue] splendore suo patrē fuisse asserūt: quod impiū omnino

Dest. Non dicet ergo de filio quod non erat, sed erat coæternus. Sed nullā (aiunt) divisionē aut incisionē natura diuina suscipere potest: nullius enim passionis susceptio uia est. Diuidi autē & abscindi illis tantū modo cōuenit, quæ passioni naturaliter subfacent: quare nō est dicēdus filius ex substantiā patris esse, ne passio & diuisio aliqua in simplici natura inueniat. Nā si quicquid ex alio prodīt, diuersum numero est ab illo: partitio quadā & incisio in diuina erit natura, si nō deforis, sed ex ipsa prodīt se filiū concedamus: deforis ergo est, & patri coæternus nō est. Peruerse atq[ue] indocte, propria corporū substantiæ incorporeæ accōmodatis. In corporibus em̄ passionis, incisio, & diuisio fieri dicit; deus uero quū incorporeus sit, nec incisus, nec diuisus generat. Nonne uides, qd etiā ex igni parit lumen, nec diuisione aliquā patet: licet mēte separetur ab eo, quoniam ex eo prodīt. Quare si quis legib[us] corporis incorporeā subiicit naturā, mentis suæ imbecillitatem accuset, quæ non potest incorporeæ naturæ conuenientia intelligere. Nam si quia ipsi æternā filij ab æterno patre generationē intelligere nequeunt, idcirco corporalibus incorporeā naturā legib[us] subiicit: cur ipsum quoq[ue] patrē non negant: quoniam quid, qualisq[ue] natura sit, non potest quis dicere. Quare si fide, quæ super nos sunt, accipiunt: est autem etiā super nos filij gene
ratio (nullus em̄ ipsam enarrabit, ut propheta quidā ait) fide quoq[ue] ipsa suscipiat, ita ut nullo modo de ipso cogitetur, quod non erat. Id enim imbecillitas humanarū cogitationū excogitauit. Quod autē ex substantiā patris filius est, nec deforis factus, & ideo patri coæternus, hinc etiā uidere poteritis. Nā si ex nihilo pductus est, ut uos dicitis, nec erat anteq[ue] natus esset: necesse est ipsum, sicut & alias rationales creaturas, participatione dei deū & filiū & sapientiā appellari. Id em̄ rationalibus creaturis cōuenit, de quibus dei pulchritudo uerè dici nō potest: quippe quā gratia donata p[ro]ficiunt, ut scribit: Ego dixi dij estis, & filij excelsi omnes. Habitudine em̄ quadā, doptati ab ipso, dij efficiuntur. Si ergo participatione dei p[ro] gratiā filij uocamur, cuius participatione

- A** participatione dicemus uerbū, filum dei aut deū appellari? Nō enim sp̄ritus sancti, sicut & nos, ipse em̄ de sp̄itu dicit: Quoniā de meo accipiet. Relinquit ergo ut p̄tre participet. Quis igit̄ participationis modus est? aut quid à patre in filiū deuenit, ut participari à filio dicat: Ut uerbi gratia: Sicut ex igni calor in corpore, uel ab aliq̄ flore odor, uel potius sicut ad nos sp̄ritus, de q̄ scribit̄: Qui ex patre procedit: quid igit̄, quū à patre exeat, ad uerbū peruenit: Et utrū id ex substantia patris, an deforis sumptū? Nam si deforis sumptū est, non patre, sed aliquo alio participans filius sanctificat, quod uel solū cogitate impiū est. Sin aut̄ ex substantia patris exire concedatis illud, q̄ filius participat, aut diuisionē, incisionē, passionemq̄ naturae deſtaccedere fatebimini. Aut si absq̄ passionē, aut diuisionē in deo hæc sunt, fruſtra conamini generationē filij euertere, diuisionē & passionē in ipsam inducētes. Nilil enim prohibet, quū absq̄ passionē atq̄ diuisionē filius ex patre generat, uiuū patris ipsum esse uerbū: & ita æternus erit, quia ab æterno prodijt patre. Sic em̄ & paternā nobilitatē in ſeipſo ſeruabit, & uerè dicit: Qui uideſt me, uideſt & patrem meū. Nō em̄ uideri potest pater æternus in creatura poſitus. Ad hæc, si quid filio participat, diuina natura participat, ut Petro uideſt. Et si etiā templa dei ſunt omnes, in quib⁹ uerbū habitat, neceſſe eſt ex substantia dei filiū confiteri. Et ſi nihil deo deforis accedit (perfectus em̄ eſt, nuliusq̄ indigus) non accessit filius deforis, ſed erat, & eſt patri coæternus. Patrē enim deū appellamus, uerbū autē & filiū & deum: non ut aliū præfuſſe, aliū tero poſtea genitū, more hominum intelligamus, ſed ut aliū generare, quod patris notio eſt, aliū ſicut ex substantia patris ineffabiliter genitū, adoremus. Pater igit̄ eſt, quia generat filius, quia generat. Et id ſolum nominum uetus iſtorū, ex ſimilitudine nobis ſignificat. Si ergo in deo patris nomē generare ſolum ſignificat, nulla ratio coget deū, qui ſine tempore generat, ante propriū filiū fuiffe. Quod ſi nulla duratio inter genitorē & genitū intelligi potest, coæternus pfecto patri filius eſt. Præterea, ſi deus creator ſecundū naturā eſt, neq̄ aduenit ei, qđ poſſit ex nihilo ea, quæ ſunt producere, quū omnia per filiū creet: quomodo nō erit impiū credere, quod fuerit tēpus aut duratio, quādo filius nō erat: Nō eſt em̄ aliud hoc, quām ipsum deū dicere aliquando non fuiffe creatorē, ſed poſtea quando creat filius. Nam ſine ipſo nihil factū eſte, Iohannes clamat. Sin uero ſemper, & ſecundū naturā deus pater creator eſt, erat certè cū ipſo uerbum, id eſt filius, per quem creator eſt. Nam ſicut etiam ab homine omne quod natura inēt, inseparabile eſt; ſic & à deo, qđ in ipſo ex ipſo eſt. Eſt aut̄ uerbum in patre, & ex patre; inseparabile igit̄ atq̄ coæternū. Ad hæc, ſi patri filius coæternus nō eſt, neceſſe eſt cōcedere imperfēcta aliquādo fuiffe ſanctam trinitatē, fuiffeq̄ unitatem anteq̄ filius eſſet: factā uero poſtea trinitatē fuiffe, quādo accessit qđ deerat. Et quoniā quicquid accessit, id etiā auferri potest, cauendum ne qua ratio nos cogat confiteri rursus poſſe trinitatē ad unitatē redire. Quod ſi quis credit, impietate ipſa magis impius eſt. Erat ergo ſemp cū patre, trinitatis plenitudo. Adde, quod ſi filius propriū ſubstantiæ patris genimen nō eſt, ſed ex nihilo factus, diſſimilis ſibi ipſi ſancta trinitas erit, et creatura creatori cōnumerabili, et una cū ipſo conglorificabitur, quod impiū eſt. Vna ergo deitas trinitatis eſt, una glorificatio, eadēq̄ dominatio. Quare in diuersas ſubſtatiās nō ſcindit̄ trinitas. Quomodo autem impiū non erit, quū pater ſit æternus, regnante cum ipſo filium aliquando non fuiffe, ſed poſtea factū, recentē nobis deum accessiſſe? Præterea sapientiæ, uitæq̄ ſons deus & eſt, & apud Hieremiam ſcribitur: Reliquerunt me, inquit, aquæ uitæ fontem. Et rursus: Erubescant omnes qui reliquerūt te, quia fontem uitæ dominiū reliquerunt. Et Baruch: Fonte sapientiæ, inquit, reliquerūt. Quum itaq̄ ſic appetetur deus, cōſequens eſt, ut cū fonte sapientiæ ſimil ſint quæ ex ipſo profluunt. Nō erit em̄ ſons, niſi aquas emittat. Qui ergo dicit fuiffe tēpus, uel durationē, quā donō erat filius, qui ait: Ego ſum uita. & Ego ſapiētiā habito in cōſilijs: is apte p̄pr̄
- Ioh. 16.
Matth. 16
Ioh. 1.
- Ioh. 14.
Hier. 2.
Hier. 17.
Baruch. 32
Ioh. 14.

DIVI CYRILLI THESAVRI LIBER I.

- C** dicit in secundum & siccum aliquando fuisse fontem, quod impium est. Focurdi ergo semper diuina natura est, & uerbū patris proprium, coeternū ipsi est, à substantia patris quasi à fonte profluens. Ad hanc, Deus credētes in eum, quasi fontem, quē Esa. 18. aqua nūquam reliquit, facturus est, ut per Esaiam promittit: Et impleberis, inquit, sicut anima tua desiderat, & pinguiscent ossa tua, & eris quasi hortus irriguus, & quasi fons quem aqua non reliquit. Si hanc ergo in hominibus se facturum promittit, quomodo nō errant impij, qui diuinū immortalemq; illū fontem siccum aliquando fuisse opinantur? Quod quoniā credibile non est, erat certè in fonte semper aqua uitæ, & sapientia quæ inde profluit, hoc est filius dei. Accedit quod scriptum legimus: Vnus deus pater, ex q; omnia, & nos in ipso: & unus dominus Iesus Christus, per quē omnia, & nos per ipsum. Sed si quis illū, per quem omnia facta sunt, unū ex omnibus esse dicit, quid prohiberet illū, ex quo omnia sunt, eadē ratione cū ceteris omnibus cōnumerare? Quod si hoc impiū uidetur, sicuti est, & illud similiter impiū erit. Aeternus ergo & non factus, neq; unus ex omnibus filius est. Quū igit̄ creatura nō sit, nec omnibus cōnumeratus, super omnia, & in omnibus uerus deus esse intelligetur. Præter hanc, Si deus pater lumen est, erat semper in ipso splendor suus. Si Hebr. 1. filius character est substantiæ patris, ut Paulus clamat, dicant nobis, quādo substantia patris sine charactere suo erat, simul enim substantia & character eius inducitur. Si ueritas & sapientia filius est, & quomodo nō semper in deo patre est? Nam si pater in filio uidet, & filius inco mutabilis substantiæ genitoris imago est, sicut ab ipso Iohann. 14. dicitur: Qui uidet me, uidet & patrem meū: necesse est, ut ei aeternaliter inscit omnia, quæ patri etiā insunt. Sic enim character erit nō diminutus, sed pater immortalis est, & rex, & creator, & omnipotens, & deus uerus, filius ergo etiā hanc est. Quomodo enim in re facta, aut in eo, qui aliquādo nō fuit, aeternitas inerit, aut in creatura creaturæ. Imagines enim, exemplariū similitudinem semper tenent. Sed quasi mulierculas nos indoctas interrogat. Habebas aut̄ filium anteq; genueris? certe nō: Sic ergo Remotio ad nulli.
- D** inquiūt, & deus nō habebat filium, anteq; genuerat, nō erat ergo semper filius. Sed si hominū propria, diuinæ naturæ accōmodates, nō erubescunt, fabros etiā alijs interrogent, si possent absq; materia opus suū efficere: & si nō posse respondebūt, inferat ex hoc, deo etiā materia opus esse ad productionem uniuersi: & ita nō erit creator, si nō ex nihilo, sed ex præsubiecto principiō atq; materia fecisse inueniatur, construētorq; magis erit q̄ creator. Quod si hoc sicut impiū fugiūt, aut causam afferat, quā obrem in generādo nihil plusq; homini deo attribuūt: in creando uero nō ita, sed super hominē deū esse nō negāt; aut ita deus, pater erit super hominē, sicut & creator. Captiones Arrianorum. Sed absurdius adhuc Arriani interrogat, utrū quū esset filius, an quū nō esset, pater eū genuerit. Quos similiter nos quoq; interrogare poterimus, utrū deus quū esset, factus sit; an antequā esset, fuerit. Et utrū quū esset, seipsum fecerit, an ex nihilo respondente ipse proruperit. In his enim omnibus, nō aliter q̄ interrogatio, responsio q̄ ipsa impiā erit. Nos uero piē dīcīmus, aeternū patrem esse, & filium similiter aeternū. Sicut enim nunquā erit lumen absq; splendore suo, sic nō erit pater absq; filio, propter quē pater est. Erat autē semper deus pater, erat igit̄ semper ille quoq; cuius est pater. Arriani uero, sicut instrumentū, audent dicere à patre filium fuisse productū, q̄ sibi uidelicet opus esse ad creationē omniū rerū uidebat. Sed si qui est & erat, filio qui nō erat, egēbat: quis erit maior, utrū qui egēbat, an qui egestatē supplere potuerit? Nō est ambiguum, defecūt hoc modo in utrīsq; fuisse. & utrūq; per se imperfēctum inueniri. Nā si aeternus pater filio indigebat, qui postea sibi secundum eos natus est, aeternitatis paternæ genita filij natura plenitudo facta est, et ita inuisibilia mīxta sunt. Hanc quia impiā sunt, non est ut instrumentū productus à patre filius, nec postea sibi natus, sed coeternus est, sicut uirtus & sapientia eius. Illi uero, qui quāsi mulieres interrogant, utrum habueris filium antequam genueris: cur etiam non interrogant?

A interrogant, utrum si filius tibi natus est, similis tibi secundum naturam, aut eiusdem substantiae sit, an aliena? Quicquid audierint eiusdem substantiae esse patrem & filium, id ipsum de alio quoque dicant, neque ad impietatem suam tempora vel durationes considerent, sed naturae identitatem in genitore et genito conspiciant. Quumque nobis hacten ratione dederint ex substantia patris generari filium, tunc de tempore soli & duratione contendant. Nobisque respondeat, quid prohibet, ne deus pater sit semper, quem necessitatibus naturae nostrae deum subjicere impium sit. Nimurum enim longe distantia diuinis humanas. Solem ergo respiciant si uolunt, si lux quae est ex eo, semper cum eo sit, & ab igne discant, an ei semper calor inerat. Et si cum istis semper inuenient fuisse quae ex ipsis, quanto magis cum aeterno deo filius semper erit. Nam si secundum naturam ex patre est, nec ulla ratio cogit, ut in tempore, vel duratione aliqua deus generet, erat certe coeternus patri filius, qui ex ipso est, per quem a nihilo universa facta sunt. Scire igit oportet eos, qui uolunt discere, non diuisibiliter aut corruptibiliter generare deum, ut aliqua possit passio in generatione ipsius intelligi. Diuidi enim & fluere, corporeae naturae propria sunt: incorporeae uero & diuinae, nec passio, nec diuisio, nec aliquid huiusmodi accidit. Non est igitur filius quasi pars aliqua patris, sed ex ipso & in ipso. Nam quia ex ipso est, filius uocatur: quia uero in ipso, sapientia & uerbum. Coeternus igitur genitori est: nunquam enim intellectus compos, sine sapientia & uerbo fuisse patrem, dicere audebit. Nam si humanus intellectus uerbum ex seipso generat, nec passio ulla propter hoc sibi accidit: & uerbum quidem in mente, mens uero in uerbo, & omniuino alterum in altero uideatur: nec sine uerbo, mens & intellectus unquam fuit. Non erit enim mens, si uerbo caret. Verbum autem dicimus non solum quod lingua profertur, uerum etiam id quod intellectualiter ex mente prodit. Nemo certe dicet, non esse in deo proprium uerbum eius, quod perfectam imaginem patris ex perfecto patre gerit, & in patre propter substantiae incommutabilitatem uideatur. Quare si recte credere uolumus, necesse erit fateri, non accessisse postea deo ut pater sit, sed semper ipsum patrem esse. Mutabilis profecto pater esset, si non semper esset pater, ut haereticorum furor confirmat. Nam si bonum est ipsum esse patrem, nec fuerit semper pater, non fuisset deus aliquando bonus, quod impium est. Erat ergo semper pater coeternus filio. Sed opponunt rationem similem: Quoniam dicentes bonum esse creare, erant semper creaturae. Nam si aliquando non fuerint, videbitur deus non semper esse bonus. Sed semper, inquit, bonus est, quamvis aliquando creaturae non fuerint. Quare etiam si non semper pater fuerit, bonus tamen fuit. Nos uero ad haec dicimus, magnam esse differentiam inter filium & creaturas. Filius enim ex substantia patris prodit, & eum statim, ex quo prodit, patrem esse ostendit; creatura uero est extra substantiam, & tunc solum actu creatorem ostendit, quando creator creare uoluit. Quasi enim ars faciendi erat in ipso, etiam anteque creaturas produxisset. Quum igitur tanta differenta sit, ut patre nominato, filius statim intelligatur (similis enim pater & filius sunt, nec alterum sine altero intelligitur) nec uoluntatis id sit opus, sed naturae proprietas: creatore uero nominato, non statim, sed postea etiam possit creatura produci. Idque quoniam non est ex natura eius, sed uoluntate quasi per artem facta: quomodo nonnulli quasi idem sint creatura & filius, patrem ipsum posse appellari, etiam si aliquando filius non fuerit, similiter contendunt, sicut & creator ante creaturas poterat appellari? Artem enim habentem fabrilem, fabrum appellamus, etiam si nihil fabricetur; ideoque, quoniam, potest fabricare si uoluerit. Patrem autem non dicimus, nisi filius natus fuerit, propter quem pater dicitur. Itaque opera etiam si facta non fuerint, non interimitur tamen operatorem, ut ita dicam: nec faciunt, ne possit aliquis opifex nominari: filius uero nondum natus, facit ne quis pater nominetur. Non est ergo idem creatura & filius. Quoniam deus natura creator est, etiam ante creaturas: pater autem non est, antequam filium generet.

Solutio cavilli.

Quod non fuit pater ante filium, quamvis ingenitus sit, sed coeternus sibi semper
fuit genitus filius. C A P V T V I.

Eunomius.

I absq; principio (Eunomius ait) & semper ingenitus pater est, sicut &
uos conceditis, filius vero genitus esse creditur: quomodo non erit ne-
cessere, ut genitus principio circumscribatur: hæc ille. Nos autem dicimus
nullam rationem cogere, principio circunscribendi genitum, quū sit ge-
nitor ingenitus. Nō enim de rebus corporeis sermo est: ut quod genitū
est temporī subjicitur, & quasi à non esse ad esse progrediens, principio circunscri-
batur. Sed de diuina & ineffabili natura, in qua omnia ineffabiliter, & ut deo conve-
nit, sunt. Diuinæ generationis ergo modus intellectū humanū excedit, nec legibus
hominum subiaceat: sed tantū humiles naturæ leges superat, quantū natura humana
à diuina superatur. Nolint ergo principio circunscribere illum, qui super omnia prī-
cipia durationis est, qui ad Mosen dicebat: Ego sum qui sum. Et uero qui semper est
(hoc enim significat, Ego sum qui sum) quod durationis principium quispīam attri-
buet. Eunomius autem, quia ingenitus pater est, & filius genitus; idcirco putat quia
pater principiū non habet, filium habere principiū. Sed quamvis ingenitū & genitū
opposita sint, & patris ac filij notiones sint, nō tamen omnia opposita eis attribuuntur.
Pater enim deus est, neq; idcirco filius deus non est: & quū pater rex sit, & filius simi-
liter rex est. Eadem ratio erit in cæteris. Est namq; uterque immortalis, inuisibilis, &
omnipotens: non ergo in sūnt filio cuncta, quæ opponuntur h̄s, quæ patri insunt. Nā
quæ naturalia sunt, utrīq; inesse demonstrantur. Aeternus autem secundū naturam pa-
ter est: aeternus ergo etiam filius similiter est. Multa quoq; in corruptilibus rebus
uidemus oppositis nominib; nominari, & tamen in multis naturalibus conuenire.
Animalē eī, non animal oppositū, ut equus & planta: & tamen multa utrīq; commu-
nia sunt. Quæ igitur ratio coget ingenito patri & genito filio, qui oppositis nominis
distinguunt, nihil esse commune: Non enim interimitur naturæ proprietas, quo
niā alter subsistit altero modo. Generatio eī, quomodo est filius, significat. Id porro
æternitatis rationi minime obest. Præterea si ex mortali mortale nascitur, & corru-
ptibile ex corruptibili; contrà quoq; necesse est, ut quod ex æterno & immortalis na-
scitur, id aeternum, immortaleq; sit. Quare ita se natura habebit filius, sicut & geni-
tor eius. Non est ergo factus filius: qui uero factus non est, quomodo principio cir-
cunscribetur: qui porro circumscriptus principio non est, is coeternus patri est. Ad
hæc, qui ab aliquo principio generationē filij credūt incepisse, uehementer errant,
nihil filio dei plus quam homini attribuentes. Homo enim quotiam ex non esse in-
cepit, necessariò etiā generatio eius incepit. Et quod ex eo est, separatū à seipso ha-
bet filiū suum: sed sicut deus ipse sine principio & ingenitus est, sic quia ex substantia
cius prodit filius, sine principio & non factus est. Sed insuper à nobis, qui coeternū
patri filiū creditus, Eunomius querit, an pater cessauit iam generare? Nā si cessauit
(ut ipse opinatur) generandi cessatio, inquit, principiū essendi filij est. Sed quoniam
super omne tempus & omne principium, & omne spaciū substantia dei est: gene-
ratio quoq; dei super omnia illa est. Nec priuabit natura diuina potestate generandi,
quoniam absq; tempore generat. Alius enim diuinæ generationis modus est, quam
humanae: simul enim esse deum, & generare ipsum credimus, quamvis mente gene-
ratio post intelligatur. Erat igitur in ipso genitus filius. Nec præcedit generatio eius
esse ipsius, sed semper simul & est & generatur. Quare qui ausus est dicere, cessasse
patrem à generando, criminè impunitatis nō caret. Tres enim mutationes in diuinam
induxit naturam: quia tria spacia in huiusmodi generatione quæ cessauit, necessariò
dantur: unum ante generationem, alterum in ipsa, tertium post ipsam. Si ergo sic deus
genuit ut & incepit, & genuerit, & cessauerit: quomodo immutatus non est? aut
Hebr. i. quomodo ipse seculorū erit creator? & quomodo Paulus uerè de Christo dicet, per
eum

Quod diuina
generatio finē
non habet.

A eum facta esse omnia; si durationis aliquod spaciū ante^q natus esset, secundum fūtorem istorum præcesserit? Ad hanc quomodo in tempore genuit deus, aut in spaciō & duratione, qui huiusmodi naturā omnium, ut cetera omnia excedit? Nec tamen omne quod generat, hoc est, pducit ex se naturaliter, à nō generando ad generandū procedit: nec omne quod generat, generare quoq; necessariō cessat. Ignis em̄ ex se ipso calorē, qui naturaliter in ipso est & lucet, generat atq; producit, nec à non calido calidus factus est, nec cessabit unq; generare & producere, quod secundum naturam in eo inest. Sed simul atq; factus est ignis, & calor & lumen in ipsa sunt. Si ergo etiā in creatis, huiusmodi generandi modus uidetur, quomodo nō erit impiū maiora ipsi nō cōcedere, cuius magnitudinē humana mēs assequi nullo pacto potest? Præsertim quū genitū ab ingenito, sicut & factū à nō facto plurimū distet: contraria em̄ esse uidentur. Si ergo factū est omne, quod à facto natum est, similiter quoq; quod ex non facto nascit, factū non erit. Sed filius ex patre nō facto & æterno nascit, ergo & ipse nec factus, & coæternus patri est, seruās in seipso omnē paternāe naturae dignitatem. Sed nos, inquiunt, nō negamus coæternū dīcī patri filium, nō tamen quia semper cū ipso fuerit, sed quia pater semper voluntatē habēdi filiū in se habuit. Temerarie id dicunt & impie credit. Quis em̄ non uiderit, de producēdis singulis etiā creaturis uoluntatē esse in deo: nō em̄ inuitus, sed uolēs propter bonitatē suā cūcta creauit. Quæ igitur erit differentia inter creaturā & filium, si utrūq; voluntatē dei fuisse causam concedemus? Aut quis mentis compos non clamabit aduersus istos, qui filiū & creaturam, ratione naturae in infinitū distantia, æquali mensura colūt; nihil plus attribuentes uerbo, quod ex patris substantia prodit, quam creaturis, quum in præscientia dei & voluntate, utrūq; fuisse contendant. Præterea si filius non erat semper cum patre, sicut coæternus, & ex ipso secundū naturā prodīs, sed postea accidit ei:patri quoq; necessariō accidit ut pater sit, & ita mutatus est. Nā quod antea nō erat, id postea, secundum uos factus est. Sed ab omni mutatione longe abest dei natura. Non accidit ergo deo ut pater sit, sed est ei coæternus filius; ut ignī calor, genitus ex eo, sicut ex lumine splendor. Sed si perfectus, inquiūt, pater in sua magnitudine est, nec aliquid ad perfectionē suā naturae deest, superflue quasi plenitudo deitatis suā filius sibi adiungitur. Perfectus certe pater in sua magnitudine inuenit: nec sanctæ mentis id quisquā negabit. Perfectus autē est, nō solē quia deus, sed etiā quia pater. Quare qui deum negat patrē esse, is fecunditatē aufert à diuina natura, ut iam perfecta non sit, quū generandi uirtute careat. Notio ergo perfectionis, fecunditas est: & sigillū quod patris ostendit perfectionē, filius est qui ex deo prodit. Præterea, si paternāe substantiæ fecunditas non secundū naturam in sit, perfectusq; sit etiam sine generandi potestate, superflua & forinsecus accita est generatio: deforis autē accidit, quo quis indiget: quomodo ergo perfectus est, qui indiguit? aut quomodo inuestitum extrinsecus aliquid deo est, quasi nō à seipso perfector. Natura igitur inest patri fecunditas, & ideo perfectus est quia genuit. Ad hanc si perfectus in sua magnitudine pater est, etiam si nulla fecunditate polleat, ut uos opinamini deforis (sicut & creaturæ) & nō ex substantia sua productus est filius; eritq; superflua, quantum ad perfectionem dei pertinet, productio eius, sicut & creaturarum. Hoc enim erat deus, antequam nos creati essemus, quod nunc etiā est. Nihil enim ei attulimus, à nihilo ad esse producti. Etsi ad nihilum redigemur, nihil ab ipso detrahemus. Sicut ergo nos gratias agimus deo, quia bonditate sua nos creauit; filius quoq; agat similiter, & credat nobis similis, quasi ad extra creatus, sicut & nos. Sed maxima in his uerbis impietas est. Fugienda ergo sunt: & filius ex substantia genitoris esse credatur; sic enim & filius uerē erit. Sed non est (inquiunt) deus propter fecunditatē perfectus: sed quoniā deus, ideo perfectus, & postea factus est pater. Dicatis ergo nobis oro, qui nullā impietatis foueam formidatis, si postea deus factus est pater, quid erat ante^q pater fieret? Nam quoniā erat deus, &

Tergiversatio
hereticorum.

B eundum uos factus est. Sed ab omni mutatione longe abest dei natura. Non accidit ergo deo ut pater sit, sed est ei coæternus filius; ut ignī calor, genitus ex eo, sicut ex lumine splendor. Sed si perfectus, inquiūt, pater in sua magnitudine est, nec aliquid ad perfectionē suā naturae deest, superflue quasi plenitudo deitatis suā filius sibi adiungitur. Perfectus certe pater in sua magnitudine inuenit: nec sanctæ mentis id quisquā negabit. Perfectus autē est, nō solē quia deus, sed etiā quia pater. Quare qui deum negat patrē esse, is fecunditatē aufert à diuina natura, ut iam perfecta non sit, quū generandi uirtute careat. Notio ergo perfectionis, fecunditas est: & sigillū quod patris ostendit perfectionē, filius est qui ex deo prodit. Præterea, si paternāe substantiæ fecunditas non secundū naturam in sit, perfectusq; sit etiam sine generandi potestate, superflua & forinsecus accita est generatio: deforis autē accidit, quo quis indiget: quomodo ergo perfectus est, qui indiguit? aut quomodo inuestitum extrinsecus aliquid deo est, quasi nō à seipso perfector. Natura igitur inest patri fecunditas, & ideo perfectus est quia genuit. Ad hanc si perfectus in sua magnitudine pater est, etiam si nulla fecunditate polleat, ut uos opinamini deforis (sicut & creaturæ) & nō ex substantia sua productus est filius; eritq; superflua, quantum ad perfectionem dei pertinet, productio eius, sicut & creaturarum. Hoc enim erat deus, antequam nos creati essemus, quod nunc etiā est. Nihil enim ei attulimus, à nihilo ad esse producti. Etsi ad nihilum redigemur, nihil ab ipso detrahemus. Sicut ergo nos gratias agimus deo, quia bonditate sua nos creauit; filius quoq; agat similiter, & credat nobis similis, quasi ad extra creatus, sicut & nos. Sed maxima in his uerbis impietas est. Fugienda ergo sunt: & filius ex substantia genitoris esse credatur; sic enim & filius uerē erit. Sed non est (inquiunt) deus propter fecunditatē perfectus: sed quoniā deus, ideo perfectus, & postea factus est pater. Dicatis ergo nobis oro, qui nullā impietatis foueam formidatis, si postea deus factus est pater, quid erat ante^q pater fieret? Nam quoniā erat deus, &

Solutio cauilli.

Cpater etiam erat: aut si aliquando deus pater non erat, secundum vos, omnibus manifeste scripturis contradicitis. Deum enim patrem semper suisse cognoscunt. Quod nomen si semper iterat deo, necessariò coæternus sibi filius erat. Non erat enim pater absque filio. Sed magnū quid afferre deo hæretici putant, quū non semper patrem, sed semper deum suisse afferunt. Nec uidetur ad contumeliam id potius pertinere. Nam ut deus ad seruientia, & ad creaturā naturā habitudinē habet, sic pater ad filium. Ita re maiore deum priuantes, nunc sentiunt. Melius est enim filij patrem esse, quam creature dominum.

Psal. 94. De nobis enim dicitur, quod populus pascuæ suæ sumus, & pecudes manus suæ. De **Philip. 3.** filio autem: Qui quum esset in forma dei, non rapinā est arbitratus se esse æqualē deo. Et **psal. 109.** rursus ad ipsum: Sede à dextris meis. Pet ista igitur & similia, quantū à creatura difserat filius, intelligimus. Adde, quod sicut pater ad filium dicitur, sic deus ad creature, quæ non eiusdē sunt cum ipso naturæ. Quare necesse est, simul patrem & filium intellegi, aut si postea genito filio factus est pater, postea quoque quando per uerbū omnia facta sunt (per uerbū enim facta sunt) antea pater fuit ē deus. Creatura enim omnis, cuius est deus, post filium facta est. Accedit quod æquius est patrem appellare, quam solummodo deum. Nam si patris nomen non esset dignius in deo, quam ipsum nomen deus; quur quum discipulos saluator ad baptizandum mitteret, non iussit ut in nomine dei & filij, & spiritus sancti baptizaretur? sed quasi maiorem diuinam naturam ostendens dignitatem: In nomine patris, inquit, & filij, & spiritus sancti, Philippus uero, quū dū uinam curiose scrutari naturā uellet, Ostende nobis patrem dicebat: non, ostende nobis deum. Et ipse saluator: Tanto tempore uobiscum sum, & non cognovistis me? **Phi. 1. 14.** Lippe, qui uidet me, uidet & patrem meum: non dixit, & deum. Non enim minus, sed maius uoluit genitori suo attribuere. Pater enim à maiore atque digniore, hoc est, ex filio, intelligit, deus uero à creaturis, quæ tantum distant à filio, quantum natura seruus,

D à natura domino, & creator à creatura. Ad hæc, quāvis simul & deus & pater est: per prius tamen pater est, ē deus: Quod saluator ostendit, quando in cœlos uolebat ascendi dere. Ascendo, inquit, ad patrem meum, & patrem uestrum: & deum meum, & deum uestrum. Vides hinc patrem ad filium dicens, deum ad creature. Si ergo creature secundo loco sunt post generationē filij, per prius pater est ē deus, quod inde melius perspicitur: Nam dignitatē, quam ipse filius habet natura, ut uidelicet deus pater suus naturaliter sit, & nobis ex misericordia largiens addidit: & patrem uestrum. Adoptati enim sumus per ipsum, ita pater eius secundum naturam, pater noster per gratiā est. Nostra uero in seipsum assumens, & quæ seruorum sunt (quia servi formā accepit) sibi accommodans, addidit: & deum meum, & deum uestrum. Pater igitur ipsius secundum naturam est, noster autem deus. Et quoniam per filium facti sumus, per prius est pater quam deus, quamvis simul sit & pater & deus. Sed coæternū (ait Eunomius) nos quoque filium patris fatemur, eo quod potestatē generandi, etiam ante ē generaret, pater in seipso habebat. Nos uero ad hæc dicimus: si quoniam potestatē generandi pater habebat, idcirco coæternū sibi filium esse creditis, & non quia simul semper cum patre genitus filius erat: quur etiam creature (quoniam posse creare semper erat in deo) coæternus patris non dicitis? Nā si solummodo, quoniam poterat esse, idcirco suisse creditis, quid prohibet coæternus etiā ipsas deo diceres? Sin autem absurdum est, quoniam creare poterat deus, suisse creature contendere: nec ideo filius erat, quia pater poterat generare, sed quia generatur ex ipso secundum naturam: ideo semper cum ipso est, & coæternus ipsi, sicut calor igni, & florē odor. Præterea, quod generare potest, nondū actu generat: posse igitur patrem generare, non est esse filij: sed quia deus pater est, ideo ex ipso filius esse intelligitur, per quem deus pater est. Simil ergo pater & deus, & cum ipso filius, ut seruetur in deo quod pater sit. Sed si coæternus est filius patri, Eunomius inquit, nunquam pater generationē peregit, sed generandi actu semper caruit, quomodo ergo genitus filius est; si uero actu genuit, qui genitus est, esse necessariò cōpīt. Si de creaturis see

Eunomij contra
willatio.

A mo esset homo, recte quasi operantem deum induceres. Verum quoniam non opus solum creditur, nec ad extra productum fatemur, sed genitum ex substantia eius praedicamus: quur infesti estis, operatorum in generando patrem fuisse, impie contendentes et praeferimus quum generatio etiam in nobis hoc non patiatur. Operamur enim quae extra sunt, generamus autem ex nobis. Quoniam igitur filius, opus non est, sed aeterni patris genitum, habebit omnino genitoris sui nobilitatem, nec minus aeternus erit quam pater. Verum ne contentiosi nimium videamur, concedatur haereticis actiuam esse (ut dicunt) generationem patris. Quanquam enim absque passione deus generat, dicendi tamen modus huiusmodi est. Sed sicut actiuam est, sic naturalis, & substancialis, & inseparabilis ab hypostasi. Quare necessario coeternus patri filius erit, quem generare inseparabile sit ab hypostasi patri. Quem igitur semper paterna hypostasis sit, erit semper etiam ex ipsa natura sua fructus. Quomodo igitur non erit coeternus patri filius? maxime quum in creaturis videamus, quae generandi potestate diuisibilem habent (hac enim corporum lex est) tunc ad generandum actu peruenire, quando ad certa aetatis mensuram peruenient, sicut animalia & plantae. Hac enim non generat, quem imperfecta fuerint per aetatem. Quare quem pater perfectus semper sit, quid prohibet aeternaliter eum ex seipso coeterni sibi filii generare? Magis ergo mirari eos oporteret, si non esset deo coeternus, qui ex ipso est. Perfectus enim pater semper, semper generat. Quare stultum est interrogare quando genuit. Sed si perseverant interrogantes, nos quoque interrogabimus: quando incepit calefacere ignis, sed non inuenient huius principium, simul enim ignis est, & calefactivus est. Si ergo creaturae simul sunt, & sic sunt, quum deus super creaturas suas sit, quur non simul & esse creditur, & filium ex seipso genitum habere?

Quod indivisiibiliter, & absque corruptione pater ex seipso filium generat.

C A P V T VII.

B Ed quomodo (inquit Eunomius) non erit necesse fateri diminutam esse substantiam patris, si filius ex ipso prodit, quasi pars inde decisa. Incomitabilitas ergo patris seruabit, si filius non erit, quasi paternae substantiae pars, nec ex ipso patre, sed extra productus, & coeternus ei solummodo secundum potestatem, quae in uoluntate patris semper erat. Paulò altius quam de corporibus deceat, de deo loquendum est Eunomi, etiam si quemadmodum homines, si deum de fluxibus in generando diminui putas, quasi aliquid ex eo in uerbum suum defluat atque separetur: quid prohibet similem impietatem ad alia quoque deducere? Nam si ut homo, cum passione generat, quur etiam ut homo, non creabit laborioser? Quod si absurdum est, laboriose deum ueluti hominem quicquam facere, absurdum etiam erit, sicuti hominem per passionem generare. Quod si ueluti homo generat, & ueluti homo facit, quoniam nos in praesubiecta materia manus extendimus, ut aliquid inde faciamus, ita de deo tibi quoque dicendum erit. Sed absque manibus & materia ex nihilo ad esse cuncta deus uerbo suo produxit, omnem naturam creaturarum superans. Quare in generando quoque ipsam superabit. Quod si uoces non aliter, quam si de corporibus dicerentur, deo accommodas, quum deus continere universa scribatur, quumque continere dicantur, quae maiorem ambient corporum locum, magisque extenduntur, necesse tibi erit, ut incorporalem deum per universa loca extensum intelligas. Sed hoc scio, ut impium eustabitis. Sicut ergo non corporum lege cuncta deus continet, sic nec corporum more generat. Præterea, quod in omnibus est, & universa penetrat, id omnibus connecti necesse est. Est autem deus in omnibus, & penetrat omnia, nec tamen connecti corporibus ipsum credemus. Mancet enim in sua sinceritate deus, nec alijs commiscetur, quamvis ubique sit, & omnia penetret. Impium ergo est, sicut corporibus, ita ipsi potestatem uerborum accommodare. Adde quod non compositus, sed simplex deus est: & tamen diversa, variaque operatur, neque binc simplicitas sua quem diversimode in singulis operetur, modo ali-

C quo lēditur. Sicut ergo in his, cāterisq; omnibus naturā corporcam excedit, sic etiā in generando. Sed necesse est (Eunomius inquit) si ex patris substātia filius prodit, ut in ipso prius potentia insitus fuerit; sic enim ex eo prodire uidetur. Deinde si pater nullum post uerbum filiū genuerit (unigenitus enim est) generādī potestate priuatū dicatis, sed diminutū etiam ex parte inueniri, negare nō potestis: quum filius ex ipso semel prodierit, nec in ipso sicut prius insitus sit. Non erubescit homo, proprietatē corporū deo attribuens? Et sicut corpus in corpore, sic filiū in patre præfuisse dictiātans. Non em̄ sicut in hominibus, in genitorū lumbis filij antea continentur, sic & in deo. Quid enim prohibebit, si ad misericordiam corporum diuinā essentiam quispiam deducit, existimare nullo modo posse patrem generare, quoniam foemineum sexum nō habeat, sed nec uitrū quidem? Hæc enim in corporibus solum inueniuntur, ipse autē simplex & incorporeus est, & intellectus sincerissimus. Quare oportet, si quis generationē illam, inquantū homini licet, inuestigare uelit, quæ ex mente ac intellectu prodeunt considerare, & ex huiusmodi similitudine ad generationē uerbi, quantū in hac uita possumus intelligere, capiendā manū duci. Parit enim mens hominis cogitationes bonas, ut saluator dicit: A corde namq; boni hominis, inquit, bona procedunt.

Matt. 12. Si ergo stultū est arbitrari, nihil ab humano intellectu prodire, quia & dominus hoc asserit, & res ipsa clamat: quomodo non erit absurdum, supremū intellectū, qui deus est, quicq; omnem intellectū excedit, in secundū opinari: aut fecunditatē ipsius corporum legibus subiçere: præsertim quū ipse noster intellectus, non corporis more generet: quomodo ergo deus, qui omnē intellectum excedit, ad corpora deducetur? Sine passione igitur ex patre filius effusit, secundum ineffabilem et incomprehensibilem diuinā generationis modum. Ad hæc, quicquid ad similitudinē alterius factum est, nequaquam potest ad exemplaris aequalitatem accedere, sed ab illius gloria secundo loco inuenitur. Sed creata natura uirtute diuina formata est, secunda per gratiam, ad diuinā fecunditatis similitudinē, quæ uere ac proprie fecunditas est: deficiet ergo in generando, necq; ut deus, ad similitudinē cuius secunda est, generabit. Quod si uerum est, sicuti certe est: non ut creatura deus, sed supra omnē creaturam secundus est:

**Obiectio here
ticorum.**

D quare neq; ut creatura generabit. Sed perfectus pater ante generationem filij erat. Eunomius ait: quomodo ergo perfectus etiā post generationē erit, si ab unitate in dualitatē processit? Necesse em̄ est quicquid ab unitate in dualitatē uenit, minus se ipso uigere, nisi multiplicata substantia eius sit, uel adacta interea fuerit: quorū neutrū essentiae diuinæ accidere potest. Nō genuit ergo ex seipso pater filiū, ne ista se quantur absurdā, sed fecit eum similē in omnibus sibi. Nos uero ad hæc non uerebimur dicere, erratis, necq; sc̄iētes scripturas, necq; uirtutē dei. Quomodo em̄ quod à nihilo ad esse productū est, simile in omnibus increate & aeterno deo patrī erit? Nam si factū est, nō erat aliquādo. Quomodo autē non erubescunt diuisiones & passiones in diuina generatione intelligentes, & creaturæ legibus ineffabilē subiçientes essentiā? Non erit certe creaturis suis creator aequalis, nec modo illarū generabit: sed sicut in cāteris omnibus creature excedit, ita etiam in generando ineffabiliter, & ut deū debeat generabit. Diuisiones em̄ & minutiones, clementū & multiplicationē, & deflūxus quidē atq; defectus corpora in generando patiuntur, quæ instrumētis quoq; atq; membris egent dum pariunt. Nam & in cāteris quoq; operationibus suis organo & membris est sibi opus: aliter enim facere opus suum nequeunt. Deus autē uerbo suo perficit omnia, & nutui suo cūncta obtemperant. Si ergo in his nulla passio deo accedit, quomodo in te maiore, hoc est, in generando, corporū proprietas sibi accidet? sicut ergo non ut creatura facit, ita etiam nō ut creatura generabit. Præterea, pater filium ex seipso ut lucē uel splendorē indiuisibiliter, & absq; ullo spacio emitit: sicut sol emitit ex seipso lucē atq; splendorē, quamuis solis splendor non propriam habeat hypostasim, nec perfecte ipse in seipso essentia sit, sed esse in sole habeat: filius uero,

Matt. 21. del

- A deihuic exēplo in hoc solūmodo similis est, quod ex patre indiuisibiliter & sine ullo spacio emanat. Propriā uero ipse habet hypostasim, quāuis nō separatā à patre, sed in patre & cum patre intellectā; incisiones autē & diminutiones, ac passiones & separationes in diuina generatione intelligere stultū omnino est. Nam quū deus nec sit nec possit esse in loco, quomodo separationē suscipiet? Quò eñ ibit quod separatur aut unde separabitur? Corporū enim hæc propria sunt, & ab incorporeā natura pénitus aliena. Nō singant ergo īmple simul ac stulte passionē aliquā in ea natura, quæ nihil passionis suscipere potest; sed credāt quod sicut mirabiliter omnia producit à nihilo, sic ex seipso mirabiliter generat. Quomodo autē indiuisibiliter & absq; passionē filius ex patre prodit, similitudinibus subintelligere possumus. Nam sicut uerbum quo utimur, ex mente prodit; idem eñ est cū eo uerbo quod in corde uersat, quamvis aliud esse uideat, in quantū quasi à profundo in lucē per os emittit; sicut inq; uerbum quo utimur, & quod in corde est, etiā si taceamus, in mente est, & ex mente prodit: sic et filius dei indiuisibiliter ex patre prodīs, character & similitudo eius est. Verbū enim eius est in propria hypostasi, uerbum inq; uiuens ex uiuō patre. Vnde uerbi appellatio propter hāc similitudinē uerbi nostri ad diuinū, ipsi filio dei in scriptura sāpius attribuit, ut in Psal. Eructauit cor meū uerbum bonū, & in Euāgelio: In principio erat uerbum. & Psal. 44
104. 1.
- B Præterea, sic ex seipso absq; passionē filii genuit pater, sicut si sapiens ex sapientia sua quicq; excogitauerit atq; pepererit, ueluti Geometriā Muscam, aut aliquid huiusmodi. Hæc eñ, sicut de nobis uere dī possunt, sic de deo īmple cogitant. Fugiēda igitur sunt, intelligendumq; sic ex patre natūrā filii, ut sapientia ex mente, quæc sicut et alia) quodammodo esse à mente, per expressionē ipsius uidet, & in ipsa uere est: non eñ separabiliter ex ea prodit. Nec defluxū mens passa est aliquē, qā sapiētiā genuit: sed tota mens in sua natura conseruata est, & tota in sapiētiā depingit, & in ea uidet. Ad hæc, sicut creatiua dei uirtus, quamvis multa diuersaç; creando producat, non dī uidit tamen in singula illorū essentia diuina, sed una ineffabiliç; uirtute omnia creat: sic & generatiua uirtute indiuisibiliter generat. Et quemadmodum sp̄ritus sanctus nullā diuisionē in essentia patitur, quamvis diuersas emitat gratias, quas singulis ad mensurā eorū contribuit: sed est unus & idem sp̄ritus, uariè, & absq; passionē in cunctis operās; sic & generatiua essentia dei nullā diuisionē, nullū defluxū, nullā passionē patit: quū unicus eius filius ex ipsa effulserit. Sed si alius est q; pater, natus filius (Euānomiani aiūt) & est in propria hypostasi: diuisa esse necessario cōcedetis omnia quæ patris sunt: non eñ in ipso solū permanerūt, sed in filii quoq; transierunt. Quare uel pater perfectā non retinuit gloriam, si patrē eius filio dedit: uel si perfectam retinuit, filii rursus priuauit, & deitas quæ in unitate prius perfectā habebat gloriam, in dualitatē postea progressa, perfectā nō habet. Aut modō in patre, modō in filio perfecta erit, & quasi mutuō ab altero ad alterū pertransibit. Hæc quū dicant, nō erubescunt, uarijs falsisq; rationibus diuisiones, separationes, passionesq; diuinæ accommodates essentia. Nec intelligūt in patrē se quoq; plurimū blasphemare, mutabile credētes, ec à perfectione ad imperfectionē delapsū esse prædicātes. Ignorāt certe q; hæc dicūt, in quantā īmperiatē & se & alios his uerbis impellat, filii à patre separantes, & diuīsam esse gloriā essentiā diuinæ inter patrē & filium, cogitantes. In unitate, inquiunt, prius erat pater. Num igitur quoniam filium genuit, & creandi uirtutē ipsi dedit, per quem omnia creat, extra essentiā suā creandi uirtutē emisit, ita ut ipse priuatus

Caūillatio hæreticorum.

Ioan.5. C ea sit: Sed hæc uel cogitare impium est. Pater enim usq; nunc operat, & ego operor, ueritas ait. Sicut igitur uirtus creatura non est separata à patre, sed est in eo perfecte, & similiter in filio: sic & gloria perfecta est in utroq;: similis enim in omnibus genitoris suo est, perfectamq; ideo habet gloriam, quoniam ex habente perfecta natus est,

Ad eos qui dicunt, utrum uolens an nolens pater genuit filium.

C A P V T V I I .

**Cauillatio he-
reticorum.**

Trum, inquit, absq; consideratione pater filium genuit, an considerans atq; uolens? Nam si neq; considerans neq; uolens, aliquid passus est quod nollebat: sin autem, quoniam necesse est considerationē & uolun- tatem ante rem esse, quæ secundum uoluntatem consideratur, patrem quoq; filio præfuisse necesse est; uoluntas enim & consideratio necessa- riō generationem præcessit. Vnde ad hoc deducti estis ē uos, ut uoluntate, aut non uoluntate patris, productum filii putetis: Ex qua id accepistis scripturā: quis unquā sanctorū alterū istorum docuit? uel apud quem inueniunt huiusmodi? Fuisse enim, imo esse uerbū dei, à scriptura didicimus. Volente aut patre, aut inuitu productū, à uobis solis audiuimus. Reuelauit quippe filium pater, ex cœlo dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi cōplacui. & per Psalmistā: Eructauit cor meū uerbū bo- ioan.1. num, Ioannes etiā tonat: In principio erat uerbū, & uerbum erat apud deum, & deus Psal.15. erat uerbū. Et Psalmista rursus ad patrem ait: Quoniam apud te est fons uitæ, et in lumine Hebr.1. tuo uidebimus lumen, Paulus uero splendorē & formā & imaginē inuisibilis dei, si- Colof.1. lium appellat. Nec ullus inuenit dicere, uolēte aut nolēte patre nasci filii; sed omnes, erat uerbū, dicunt, & est. Nec ullū temporis aut durationis principiū creatoris ecu- lorū dederunt. Patet igitur à corde uestro hæc uos parere, à scripturaq; omnia hæc esse aliena. Nā si uoluntas patris generationē filii præcessisset, quur nō ita de filio loquitur D scriptura, sicut de creaturis? Creaturas enim præcessit uoluntas dei, ut est apud Mosen:

Gen.1. Faciamus hominē. & apud Psalmistā: Omnia quæ uoluit dominus fecit. De genera- psal.314. tione aut filii, nullib; tale quid legitur: sed erat & est in patre & apud patrem, solummodo audimus. Quare si uoluntas dei (ut scriptura dicit) creaturas præcessit, de filio aut tale quid nusq; legitur. Non est creatura profecto filius, neq; per uoluntatem factus est, ut creature: sed ex patre nascitur, & genitoris hypostasi est coæternus. Paulus etiam de salvatore dicit: Quia dei uirtus & dei sapientia est. Ipse igitur dei filius est, in quo uult, & per quem omnia facit. Quomodo igitur per uoluntatē patris factus est, si in eo patris uoluntas est: Nam aut alteram sapientiam fingere necesse est, in qua delibe- rauit & fecit filium, ut uos dicitis: aut si altera non est, sed solus filius sapientia patris est, ipse quoq; uoluntas eius est; in sapientia enim dei uelle ipsius est. Præterea, non est uoluntas dei in creaturis concreta, sed alia est præter illa, quæ per ipsam fiunt. Voluntate nanc; dei facti sunt cœli, sed non sunt ipsi uoluntas dei. Quare si deus in sa- pientia sua deliberat, idq; quando filium etiam gignere uoluit, ut uos dicitis, quum sa- pientia patris filius sit, alteram inesse patri sapientiam oportet, in qua quum delibe- rasset, genuit filium. Id quoniam uel dictu impium est: unus enim est filius dei, & nō duo, quum ipse sit sapientia patris, ipse quoque uoluntas eius est, per quem omnia fiunt. Nam si ipse quoq; per uoluntatem natus est, præcessit certe uoluntas genera-

Ioan.1. tionem ipsius, quare aliquando nō fuit, & mentietur Ioannes, dices: In principio erat uerbum. Nos aut non illum, sed uos mentiri credimus. Erat igitur, ut ille dicit, filius: & qui aliquando ipsum nō fuisse aiunt, à seipsis falsa confingunt. Sed si filius dei nō est natus, quia pater ita uoluit, necessariō pater inuitus genuit, inquit. Quæ uero præter uoluntatem fiunt, à coactis fiunt. Quare necesse erit maiore patre confingere necessitatem, quæ ipsum ad generandū compulit, quod absurdissimū est: relinquitur ergo, ut uolens filium genuerit. Ad hæc autē quid prohibet nos quoq; ipsos interrogare, utrum bonus, misericors, sanctus uolens patet sit, an præter uoluntatem? Nam si uolens,

**Obiectio he-
reticorum.**

A si uolēs, huiusmodi deus est: uoluntas autē præcedit semper ad omnia quæ uoluntate eliguntur: erat quoque tempus uel aliquod spaciū & duratio, quando haec deus nō erat, sed de istis deliberabat. Quod si præter uoluntatē bonus, ceteraque huiusmodi est, qd eum ad haec coegerit? Ita interrogatio uestra, leuitatis referta esse inuenitur. In naturalibus enim nulla præcedit uoluntas, quæ locū in illis solummodo habet, quæ sunt extra deliberantis substantiā. Arbores quispiā plantat, aut naues fabricat, quum antea uoluntatē ad haec deliberando induxerit; quæ uero natura sunt, ad ea nulla præcedit liberatio, nulla electio: quare nec uoluntas illa. Nam etiam in hominibus multi generare uolunt, et nō possunt; nihil ergo uoluntas ad naturalia confert. Sed interrogandi quoque hæretici sunt, utrum ipse pater uolens sit deus, an præter uoluntatē? Nam si uolens est, præcedit uoluntas essentiā eius: quod nec fingere quidē possumus: si uero præter eius uoluntatē est, quis eū coegerit ut sit? Quod si est nec ex uoluntate, nec præter uoluntatē, eadem ratione filiū quoque genuit. Nō ignoro haec nō investigari, absq; periculō, sed coacti hoc facimus. Tenere enim semper oportet, deum esse qui est, qui nullū essendi habuit inītiū, quū ipse ceteris omnibus principiū sit. Præterea, dicitur est iam uoluntatē ad creaturas præcedere. Faciamus (ingt) hominē, & fiat firmamentū: Gen.1, & fiat hoc & illud. Qui sermo, quū quasi consilij significatiōnis sit, uoluntatē dei in factiū singulis ostendit. Si ergo uoluntas creaturas præcedit, quū opus statim ad uoluntatē dei sequatur, nō est filius creatura, per quē omnia facta sunt. Quare nec uoluntas generationi eius præintelligit, sicut in creatione creaturarū. Ipse enim est uīus patris consilium, per quod uniuersa fecit. In consilio enim tuo (Psalista canit) Deduxisti me, quare si consilium patris est, quomodo generationē suā uoluntas præcedet? Vis debitis enim ipse seipsum fecisse. Et qui nondū factus erat, secundū hæreticos, de seipso deliberasse uidebis: quod absurdissimum est. Non ergo uoluntate (ut creaturæ) factus est: sed erat & est consilium patris, in patre, ut proprium paternæ essentiæ germen. Ad haec, ego (inquit saluator) in patre, & pater in me est: solū enim patrem, & solū seipsum significauit. Si ergo aliud aliquid præter filium uoluntas in patre est: non uere ista dicuntur, sed uera haec sunt: ubi ergo uoluntas erit, si nullum mediū inter patrem & filium intelligitur? Nō ergo uoluntate natus est, sed ipse uoluntas patris est. Nam si uoluntas patris generationē filij, sicut & creaturas præcessit, quamobrem quæ idē principiū productionis suæ habent, et per eandē uoluntatē facta sunt à deo, secundum naturem distant, ut alter dñs deus sit, alteræ seruientes creaturæ. Manifestū igitur est, quod filius ideo dominus & dicitur & est, quia patri in deitatis essentia coniungit. Creatura uero qualibet ideo serua, quia extra substantiā creatoris est. Necesse enim est, ut quæ tantā inter se differentiā habent, nō idē habeat principiū. Ita creaturæ quidē ex uoluntate dei sunt. Filius autē ut uoluntas patris, & eternaliter erat in patre. Quorū autē quū interrogant, utrū uolēs pater filii genuerit: sic quoque nō interrogat, utrū eum in prudētia genuerit: Idē enim uident̄ consilium & prudētia: recte namq; uult, quæ uult, qui prudens est; quare quasi æquipollentia in saluatore coniunguntur. Meum, inquit, consilium & tutela, mea est prudentia & potentia. Nam sicut tutela & potentia ad idem reducuntur, sic consilium & prudentia. Quare igitur non interrogant, si pater in ipsa prudentia, hoc est, prudenter genuit filium? Quod si horrent solummodo audientes, quomodo non impij sunt, interrogantes utrū uolens genuerit, quū hoc ad illud reducat? Præterea incommutabilē Paulus filij ad patrem ostendēs similitudinē, splendorē gloriæ Ipsiū & characterē substantiæ appellat. Si ergo præcedente, secundū uos, natus uoluntate est: quoniā est necesse nō dissimilē secundū essentiā esse patrem imaginis & splendoris suo, erit etiā ipse pater præcedēte uoluntate, quod omnino absurdissimum est: nō enim ex præcedente uoluntate, patris hypostasis esse ullo modo potest: quare nec filij similiter. Sed quomodo, inquiunt, nō erit impij, ab inuito patre fateri natū esse filium? Vereantur oro, ipsum saluatorem dicentes: Quia pater diligit filium. Nam sicut bonus

Ioan.1.

Psal.72:

Ioh.1.14:

Prover.8:

Hebr.3.

C. & omnipotens est, quæ quāvis non habeat præcedente uoluntate ac electione consilij, nō tamen inuitus hæc habet, uult em̄ id esse quod est; sic licet nō ex uoluntate genuerit filiū, nō tamen inuitus habet eum, sed diligit, ut scriptū est. Et sicut hypostasis patris est, nō quia ipsam esse uoluit, sed quia est, nec ipsam esse nō uult: sic & filius ex patre non inuito nascitur, nec tamen uoluntas generationē eius præcedit. Ad hæc, si splendor & character filius, uoluntate ac consilio factus est, secundū uos: erat certe aliquando pater sine splendore, charactere & suo: & ita sequit non fuisse patris hypostasis semper generatiuā, sed mutatā cōsilio, ad id tandem peruenisse. Quod si uel cogitare impiū est, credant ita patrē secundū naturam esse generatiū, sicut naturaliter bonus est. Præterea, si uoluntas nō absq; interiore uerbo est: uolūtas enim est uerbum occultū in corde insitum, quum filius patris uerbum eius sit, ipse quoque uoluntas eius erit. Quomodo ergo uolūtas ex uoluntate gignitur & aut quomodo uerbum ex uerbo: omnia em̄ hæc filius patri est, consiliū, uoluntas, uerbum, sapientia; quare nihil est in patre ante ipsum. Ad hæc, secundū naturam insitū hominibus est, ut filios possint procreare, necq; ut ex uoluntate probi aut improbi sunt, sic et patres sunt: sed hoc natura, illud uoluntate habet, & alterius nos sumus domini, alterius natura. Sicut igitur nos non ex uoluntate habemus, ut filiorū nostrorū patres sumus, sed à natura: sic & deus pater non ex uoluntate pater est, sed naturaliter. Et sicut nostri filii similes nobis secundum substantiam sunt, sic & filius dei, quoniam non de foris patri accessit, sed ex ipsis essentia prodij, similis in omnibus genitori est. Et sicut pater non est ex uoluntate pater, sic & filius non est uoluntatis filius, sed ex patre secundū naturam, quū sit splendor & character genitoris sui. Sed interrogandi sunt (inquit Eunomius) isti qui recte credere opinantur, utrum pater uolens genuerit filium, aut nolēt. Nam si filius in patris substātia inerat, quamvis alius præter eum esset, nō uoluntate natus est: neccesse em̄ erat parere ac emittere ipsum, qui natura insitus erat. Quod si non erat in pa-

D. tre, natus autem est patre uolente, necessariò patris uoluntas præterat. Nō est ergo filius patri coæternus. Nō possum satis mirari quomodo incaute in omniē isti blasphemiam incurrint, tanq; indociti. Non enim erubescunt ipsum quocq; deum necessitatē subiçere, & sicut in humanis corporibus contineri aliquid in essentia patris dicere, aut quasi uasculū in uasco, filiū esse in patre. Nos uero qui recte credere studemus, essentiā dei supra omnē necessitatē esse fatemur, & filiū in patre, nō ut corpus in corpore, uel quasi à corporre contentum esse credimus: sed ut inseparabilem à patre, & ex ipso emanantē secundū naturā legem. Quod si putant acutū quiddā afferre, quū dicunt uoluntate aut nō uoluntate necessariò ipsum natum esse, respondeant nobis: Si quis fingeret uoluntatē esse in igne, utrū uolūtate ipsis calor ex eo flueret, an contraria: sed nihil poterunt respondere. Nam quæ natura prodeunt, neutrum istorū suscipiunt: quæ uero extra producuntur, utrūq; in potestate nanc̄ nostra sunt, si possumus. Sicut ergo etiam nos operamur uolentes, parimus aut ex nobis ipsis, nec ullum habet in pariendo locum, uelle aut nolle: similiter etiam deus exteriora quidem producit, quia uult: filiū uero æternaliter ex seipso generat, nec ullū habet in hac generatione locum, uelle aut nolle, quamvis non est inuito patre genitus filius. Pater enim

Ioan.14. (ait saluator) diligat filium. Sed si pater (inquit Eunomius) nō uoluntate atq; iudicio genuit filium, sed ex natura ipsum habet: patet quia cognitionem etiam qua filiū cognouit, nō habuit ipse considerādo, sed à natura. Didicit ergo, quia sibi filius erit, per quem omnia creabit: & sic cognition patris de filio, patri accessit: à natura enim sua id didicit: quod absurdum est. Quare uoluntate ipsum producit, præscivitq; ipsum futurum, & sic uoluntas generationem antecedit. Quasi nos concederemus, pet prius patrem doctum fuisse, quod filius sibi nasceret, quām eum pepererit: sic uersu-
tissimus homo argumentatur. Ignoret enim nullum esse spaciū inter patrem & filium, atq; ideo nullum præcognitioni huiusmodi esse locū. Nam si per prius consilio usus

A usus est, & per prius dicit filium sibi futurum, spacia certe aliqua filium præcedent. Sed ipse & temporis & omnis spaci creator est. Quir ergo sic in diuinam blasphematur naturam, discentem, ipsam inducens à natura sua, ut inquit, filium sibi futurum? nec plus quam homini deo concedere patitur. Praeterea, si pater scit semper se patrem esse, semper in seipso cognitionem de filio suo habet. Cognoscendo enim quid ipse sit, filium quoq; cognoscit. Pater enim ad filium & est & dicitur, & conuersim filius patrem nouit, quia scit quid ipse sit. A filiatione namq; paternitas intelligitur, & à paternitate filiatio. Erat autē deus semper pater, erat igitur semper etiam filius. Illud etiam absurdum, quod pater non noscat filium ex seipso, sed à natura doceatur, quum uterq; ab eo quod ipse est, alterū cognoscat. Ad hanc, nō est aliud natura dei, aliud ipse deus; simplex enim atq; incompositus est, & necesse est, inquit Eunomius: aut uoluntate ac iudicio patrem genuisse, aut secundum naturam. Alterum esse non potest: nam si secundum naturam solum genuit, non autē uoluntate atq; iudicio, absq; consideratione sibi natus est filius. Quod quoniam inconueniens est, relinquitur uoluntati atq; iudicio, nisi utroq; modo dicatis: sed sic deus omnino simplex non erit. Nos uero dicimus, nec iudicium nec uoluntatem, generationem filij præcessisse: sed si putatis compositionem esse in deo, quia naturam & iudicium, uel (si ita dicens est) uoluntatem habet: id quoq; diligentius considerate. Generandi uim naturaliter pater habet, creandi etiam per filium uim habet, nec idcirco compositus est: hanc enim omnia in una natura sunt. Eadē ratio erit de bono & immortalī, & omnipotente, & inuisibili. Sed dicatis (Eunomius inquit) uos qui splendorē patris filium esse dicitis, quomodo splendorem intelligitis? Nos em̄ aliter intelligere non possumus, quam ut lumen uel ignē potius in lucerna positum, ex quo exteriora illuminant. Non em̄ omnia ignis uel lux replet, sed uno in loco sita ad exteriora lumen suum emittit. Si ergo tale quid de patre & de filio intelligitis, necessariò dicetis non posse patris essentiam omnia replete, ut splendori suo etiā locus relinquantur; nam si omnia pater replebit, ubi filij erit hypostasis? Si patrē in loco putas quasi corpus cōtineri ô Eunomi: filio etiā suo locū quæras necesse est. Si uero diuina essentia in loco nō cōtinetur, quare interrogas ubi nobis filius erit, quū pater omnia replete? Pater igit̄ in filio est, & filius in patre, non tamen ut idē numero, pater enim in sua, & filius in sua proprietate est. Hanc enim solū differentia inter ipsos est. Nā pater in se est, & filius similiter in se; nec pater filius est, nec filius pater, & hanc sola distinctio in eis est. Est autem in patre filius, sicut & solis splendor in sole; & prodit ex ipso, alius quidem ab ipso, sed unum natura. Sigillum enim & imago perfectissima naturæ ipsius est.

Aduersus eos qui dicunt, non patri, sed uoluntati eius similem esse filium. C A P. I X.

Captio hereticorum.

Magnus profectio furor mentes eorum occupasse uidetur, qui nō ipsi patrī, sed uoluntati eius similem esse filium contendunt: præsertim quum scriptura non ita de ipso definiat. Non em̄ dicit saluator: Qui uidet me, uidet & uoluntatem patris. Atqui oporteret, quum ipse sit ueritas, non patrī se, sed uoluntati eius similem affirmare, si res ita se haberet, ut isti clamitant. Non em̄ uoluntati se contulit, sed patri, cuius imago est: quare apertissime opinionem hanc radiciter extirpauit. Sed dicant quæso, utrum hæc uoluntas patris, cui similem filium faciunt, substantia sit & per seipsum consistat, an non? Nam si substantia sit, & per se subsistat, quomodo filius unigenitus erit, quum sit tertius à patre? Præcedet enim eum talis uoluntas, secundum uos. Quod si non subsistere in se uoluntatē huiusmodi putatis, in nocte nimium nō duarum hypostasiū similitudinē quaritis; sed hypostasiū nō hypostasiū cōferre studetis. Quomodo em̄ quod per se nō subsistit, per se consistenti assimilabitur? Nam heterogenea, quū nulla natura coniungantur, comparari inter se nequeūt, nec alterum alteri simile dici potest. Animal enim, animali confertur; animali autem aut homini, scientia, sapientia, uoluntas,

Cætera quæ per se non subsistunt, sed in alijs sunt, nullo modo cōferti possunt. Quā igitur filius dei per se subsistat, voluntati quæ per se non subsistit similis esse non possest. Quare aut manifeste similem esse patri filium negent, aut non voluntati, sed ipsi patri similem cōsiteantur. Præterea, si filius voluntati similis est, & patri dissimilis, ut dicitis; necesse est, ut etiam voluntas patri ipsi patris dissimilis sit. Hæc enim impietas à positione sequitur uestra. Etsi voluntas hæc patris per se subsistat, erit in essentia dei dissimilis ei substantia. Quæro igitur dissimilitudinis huius modum, quam subsistens per se voluntas habet ad patrem: Nam si ideo dissimilis est, quia patre minor; erit peius quod ex ipso patre est. Non enim extra, sed ex ipso, & in ipso voluntas sua est. Sed nec creaturas uidemus peiora ex seip̄s naturaliter producere; si autem filius quid, & melius patre, voluntatem dicetis; patet etiam hinc non minor impietas. Quod sine neutrū dabitis, sed voluntatem nō per se subsistere, sicut in hominibus putabitis; quomodo voluntatem hujusmodi patris conferetis? Ita undic̄ ad impietatem positio hæc uos manifeste deducit: quare necessariò similitudinē filio ad patrem dabitis. Nam quoniā si dissimilem voluntatem patri dicemus, impietas undic̄ erumpit, relinquitur ut similem concedamus. Si ergo voluntas patri similis est, & filius voluntati, erit necessariò tertius quoq; primo similis: & sic patri similis hac etiam ratione filius inueni. Verū quoniā nihil est inter patrē & filium, cœlēt, oro, hæc de voluntate oratio, & nullo mediante similis patris filius prædicet. Scriptū est enim, uirtutē & sapientiā dei filiū esse. Si ergo voluntas patris uirtutē & sapientiā ipsius, ut characterē ostendit, necesse est similem esse patri, ne uirtus & sapientia dei dissimilis eis sit. Alter magnitudinē impietatis suæ oro considerēt. Nam quā patri unum filiū dicere simile recusent; duos inducēt, si voluntatem quoq; per se subsistere opinent. Nam si voluntas per se nō subsistat, nec patri similis erit, & qualitatē ponent in deo. Ad hæc, quorum cunct̄ est una operatio, & eadē naturalis uirtus, ea eiusdē essentiæ necessariò sunt: diversa em̄ natura sunt, quorū uirtutes & operationes diversæ. Quorū aut̄ una substantia est, opera similia quoq; sunt; sed patris & filij una operatio est, & eadē uirtus consubstantialis, ergo filius patri cōsubstantialis est, & ei similis. Idecirco nō uolūtatis, sed ipsius patris imago est. Ad hæc, si quæ pater uult, eadē filius quoq; uult, nulla em̄ est uolūtatis diuersitas in trinitate sancta. Qd erit opus uoluntate per se subsistente, quæ tertiu filiū esse ostendat, qui immediate patri coniungitur, quum ipse sit uiuens genitoris uoluntas. Præterea, si uoluntatis paternæ, & nō ipsius patris character & similitudo filius est, interrogabimus rursum si uolūtatis patris similis sibi ipsi sit an dissimilis? Sed dissimilē dicere, impiū est; similis ergo. Sed filius character ipsius est uolūtatis, et ipse igit̄ similis patri est. Quomodo em̄ dissimilis erit, qui per similitudinē uoluntatis patri assimilat, & character eius est: nisi compositū ex simili atq; dissimili putetis: ut partim similis patris sit, partim dissimilis. Sed quis mētis compos cōcedet rem unā secundum essentiā & unam numero: Paulū (uerbi gratia) uel Petrum, duas secundum naturā oppositas naturas habere: non enim est unus & idem, rationalis simul atq; irrationalis: necq; ignis calidus & frigidus est. Alterum enim istorum, alterum perimit: nō potest igitur similitudo & dissimilitudo in filio esse. Quare nullo modo dissimilis est, præsertim quā scriptura testetur, simile patri omnino esse filiū. Nā qui uidet me, inquit, uidet & patrem meū. Non dicit, uidet etiam patris uoluntatē. Ipsius ergo patris, non uoluntatis suæ, imaginem esse filium, merito pieq; prædicamus. Accedit, quod omnia quorum alterū alteri dissimile est, & alterum ab altero separatum, aut loco aut ratione, hoc est, definitione id habent, loco corpus à corpore distare potest, & eo quo distat, dissimile esse. Ratione dissimilia sunt, quæ per substantiale differētiam differunt, quæ dissimiles effectus operantur: ut homo, equus, sanitas, ægritudo. Hæc ultima, contraria immediata uel mediata, exteriores philosophi appellat. Immediata, ut diximus, sanitas, & ægritudo. Nihil enim inter hæc intercedit, sed alterum ipsorum insuperibil

D

uersa em̄ natura sunt, quorū uirtutes & operationes diversæ. Quorū aut̄ una substantia est, opera similia quoq; sunt; sed patris & filij una operatio est, & eadē uirtus consubstantialis, ergo filius patri cōsubstantialis est, & ei similis. Idecirco nō uolūtatis, sed ipsius patris imago est. Ad hæc, si quæ pater uult, eadē filius quoq; uult, nulla em̄ est uolūtatis diuersitas in trinitate sancta.) qd erit opus uoluntate per se subsistente, quæ tertiu filiū esse ostendat, qui immediate patri coniungitur, quum ipse sit uiuens genitoris uoluntas. Præterea, si uoluntatis paternæ, & nō ipsius patris character & similitudo filius est, interrogabimus rursum si uolūtatis patris similis sibi ipsi sit an dissimilis? Sed dissimilē dicere, impiū est; similis ergo. Sed filius character ipsius est uolūtatis, et ipse igit̄ similis patri est. Quomodo em̄ dissimilis erit, qui per similitudinē uoluntatis patri assimilat, & character eius est: nisi compositū ex simili atq; dissimili putetis: ut partim similis patris sit, partim dissimilis. Sed quis mētis compos cōcedet rem unā secundum essentiā & unam numero: Paulū (verbi gratia) uel Petrum, duas secundum naturā oppositas naturas habere: non enim est unus & idem, rationalis simul atq; irrationalis: necq; ignis calidus & frigidus est. Alterum enim istorum, alterum perimit: nō potest igitur similitudo & dissimilitudo in filio esse. Quare nullo modo dissimilis est, præsertim quā scriptura testetur, simile patri omnino esse filiū. Nā qui uidet me, inquit, uidet & patrem meū. Non dicit, uidet etiam patris uoluntatē. Ipsius ergo patris, non uoluntatis suæ, imaginem esse filium, merito pieq; prædicamus. Accedit, quod omnia quorum alterū alteri dissimile est, & alterum ab altero separatum, aut loco aut ratione, hoc est, definitione id habent, loco corpus à corpore distare potest, & eo quo distat, dissimile esse. Ratione dissimilia sunt, quæ per substantiale differētiam differunt, quæ dissimiles effectus operantur: ut homo, equus, sanitas, ægritudo. Hæc ultima, contraria immediata uel mediata, exteriores philosophi appellat. Immediata, ut diximus, sanitas, & ægritudo. Nihil enim inter hæc intercedit, sed alterum ipsorum insuperibil

Ioan. 14.

est, præsertim quā scriptura testetur, simile patri omnino esse filiū. Nā qui uidet me, inquit, uidet & patrem meū. Non dicit, uidet etiam patris uoluntatē. Ipsius ergo patris, non uoluntatis suæ, imaginem esse filium, merito pieq; prædicamus. Accedit, quod omnia quorum alterū alteri dissimile est, & alterum ab altero separatum, aut loco aut ratione, hoc est, definitione id habent, loco corpus à corpore distare potest, & eo quo distat, dissimile esse. Ratione dissimilia sunt, quæ per substantiale differētiam differunt, quæ dissimiles effectus operantur: ut homo, equus, sanitas, ægritudo. Hæc ultima, contraria immediata uel mediata, exteriores philosophi appellat. Immediata, ut diximus, sanitas, & ægritudo. Nihil enim inter hæc intercedit, sed alterum ipsorum insuperibil

A suscepitib[us] semper inerit; mediata, ut timor, temeritas. Virtus enim semper inter contraria uitiosa est. Quis igitur istis modis dissimilitudo in omnibus inuenietur, dicant quomodo filius a patre disseparator. Loco non potest, quoniam corpus non est, sed nec ratione, nam primum nulla ratio ac definitio naturam filij a natura patris distinguere potest, quia uterque natura deus sit. Deinde neque quasi contrarium, filius a patre distinguetur. Non enim medium quid ex immediatis contrariis sit, nec simul haec contraria esse possunt: Pater autem & filius simul sunt. Veniemus (inquit saluator) ego & pater, & in ipso manebimus. Sed neque dissimilitudo, quasi mediatorum erit contraria. Ad mediu[m] enim alterius intentione contrarij, alterius remissione peruenitur: sed pater nunquam minus uel magis pater, nec filius magis aut minus suscipit. Quare fit, ut quia nullus dissimilitudinis modus inter pater & filium inueniatur, uerba sit, uoluntati paternae magis quam ipsi patri similem esse filium arbitrari. Ad haec, quorum eadem ratio est, eiusdem naturae ac similia inter se sunt. Nam de quibus haec ratio dicitur, animal rationale, mortale, mentis & disciplinæ capax, omnes eiusdem substantiae esse demonstrat: homines enim omnes sunt. Si ergo deus, dominus, immortalis, rex, omnipotens, & cetera omnia quae de patre praedicantur, ea de filio quoque uere dicantur; nec nudis nominibus, sed re ipsa: quae ratio a naturali similitudine patris filii separabit? Quod si quis audebit dicere, non uere filium appellari deum, nec natura, sed gratia, patris filium uocari, ut Paulum Samosatenum imitatus, contemnetur a nobis *Paulus Samosatenus*. Nisi credetis, non intelligetis. Non enim possibile est, si quis natura deum esse filium negat, naturalem similitudinem eius & patris intelligere.

Thesauri Cyrilli, libri primi, Finis.

E I V S D E M L I B E R S E C U N D U S.

Quod patri consubstantialis filius est.

C A P V T I.

B i pater generare filium coepit, & a generando postea cessauit, ut haec retici praedicare audent, antequam filius nasceretur, unica in diuinis erat persona: nato autem filio, dualitas facta est, & sic additio ad prius unitatem personæ facta est. Qua ex opinione multa impia consequuntur: quae si quis fugere uelit, eum credere oportet non fuisse patrem ante filium, sed esse ipsi coæternū. Nam sicut si praefuisset, non esset consubstantialis: sic quoniam non praefuit, consubstantialis omnino est. Nec quoniam differentia quedam inter patrem & filium inueniatur: quoniam alius est pater, alius est filius: & alius est principiū, alius ex principio: idcirco ab identitate substantiae patris filius repelletur. Non potest enim coæternus esse patri, qui ex ipso naturaliter non est: creatura enim coæterna non est. Quamvis ergo principiū filij pater sit, tamen quia ex ipso naturaliter filius est, & coæternus & consubstantialis ipsi necessario est. Nam qui ex principio naturaliter est, eiusdem cum principio substantiae est'. Sed non suscipit (Eunomius clamat) patris substantia generationem, filius uero genitus est: quomodo igitur consubstantialis erit qui natus est, ei qui generari non potest? Doceant nos, oro, qui haec indocte proferunt, si generatio consubstantialitatem interimit, quomodo seruabitur: nam si genitum genitori consubstantiale non est, quid erit consubstantiale, an quod natum non est & alienum a substantia, uel quod ab aliquo sumptum? Sed hoc in diuinis penitus impossibile. Sed ingenitum ingenito, & genitum genito consubstantiale est, inquit; ingenitum autem genito minime. Erit ergo secundum ipsum Adam non eiusdem substantiae cum Abel. Hic enim natus ex muliere est, ille minime. Quod si Abel & Adam eiusdem substantiae naturæ sunt; quid prohibebit filium etiam ex patre genitum, ingenito patri esse con-

Cavillus hereticorum.

Cc

C Substantiale? Illud mirū uidetur, quod uel nolentes concedunt, non sicut creaturas, ita uerbum quoq; extra diuinam substantiam fuisse productum, sed natum ex patre. Si uero ex patre nascitur, quare consubstantialis non est? utrum quia talis in generare non potuit, an quia noluit? Nam si non potuisse dixerint, impudentei in potentiam patri attribuent. Si noluisse, turpissimam illi pigritudinem imponent, propter quam peccatum genuerit, quū poterit meliorem. Melius enim est consubstantiale sibi, quam contra gignere. Quia igitur & omnia pater potest, & meliora semper uult, cōsubstan-

Caecilius ad uerfariorum. tialis sibi ex deo nascitur filius. Sed quod ex principio est, & natum ex aliquo (Eunomius inquit) secundum est ab illo, à quo esse habet, secundus ergo erit filius à patre, & idcirco non consubstantialis. Nam si consubstantialis erit, deitas una in dualitatem diuisa erit; aliter enim consubstantialis esse non potest. Ad incisiones rursum, diuisionsq; corporum uenit, quum diuina substantia incorporea sit, nec diuisionem aut incisionem ullam possit suscipere, nec loco describatur; sed ineffabili quadam supermaq; natura constituta, filium ex patris hypostasi genuerit. Nō enim potest esse perfecta deitas, nisi filium habeat, & fructum ex se parfat: nec potest esse creator deus absq; filio, per quem omnia fiunt. Ex patre igitur filius nascitur, nō incisione, aut de fluxu aliquo, sicut haeretici ad naturam corporū deum deducentes imaginantur, sed sicut ex igni calor inseparabiliter ex substantia patris prodit. Sed si cōsubstantialis est filius patri, Eunomius inquit, quurnō est etiā ipse ita bonus ut pater? Quur enim bonum ita me dicas? saluator ait: Nemo bonus, nisi unus deus. unum dixit, ut omnia & seipsum exciperet. Nam & si bonus ipse quoque sit, pater tamen solus ipsa bonditas est. Dominum o Eunomi diuina scriptura filium appellat, & uerè dominum: Vtrum igitur contra scripturas tu & spiritum sanctum à quo aditae sunt, uerè atque natura ipsum dominum negabis? An concedes, autoritatem scripturarū formidans?

D Sed si primum in idolatriam incidet, quū dominum uerè non fatearis, adoresq; illum, queri deo patri consubstantiale esse non credas, sed potius creaturam. Quicquid enim uero deo consubstantiale non est, id natura deus esse nō potest. Dominus (inquit) deus uester, dominus unus est. Vna enim natura deitatis est, quam solummodo adorare oportet. Dominum (inquit) deum tuum adorabis, & ipsi soli seruies; seruitute uidelicet, qua deus colendus est. Si ergo quoniā deus pater solus dicitur bonus, idcirco filius non erit ita bonus sicut pater: similiter profecto quoniā dominus & deus dicitur unus pater, non erit filius, nec dominus, nec deus. Quur ergo ipsum adoras? Sin autem, quū dominus & deus pater sit, filius quoque ut ex ipso prodiens secundum naturā, proprietatemq; diuinæ naturæ naturaliter habens, atque ideo & dominus & deus cum patre sit, habebit necessariò etiam bonitatem non aliter quam pater. Multa enim de patre & filio diuinæ scripturæ prædicant. Nec tamen diuersitas nominum diuersitatem substantiæ ostendit, nec ulla dissimilitudo essentiæ inter patrem & filium intelligitur. Vna enim utriusq; deitas est, etiam si uarietate appellatiōnum differenter significantur. Nihil enim proprium uni est, quod alteri non insit, excepta solummodo patris & filij appellatione ac re: pater enim semper pater est, & filius filius: nec filius unquam pater, nec pater unquam filius erit. Quare uehementer errat, qui prater patris & filij nomina & res, aliud quippiā nō aequaliter dici de utrisq;

Deut. 5. Deut. 10. opinatur, nec dicentem Paulum audit: Vnus deus pater, ex quo omnia; & unus dominus Iesus, per quem omnia. Aperte patri & deum esse & unum esse attribuit: filio autem & dominum esse & unum. Num igitur propter hoc filius non erit deus, quoniā pater unus deus appellatus est? Sed si sic, nec pater dominus erit, quoniā filius unus dominus appellatur: Absit haec impietas. Nam quū pater deus sit, filius quoq; deus est; & quū filius dominus sit, pater quoque dominus est. Quod si differentia in esset aliqua, quæ ipsos eiusdem esse naturæ non pateretur, nunquam appellatio unus in alterum recurreret. Quare, quoniā omnia patris in filio sunt, & omnia filij rursum

in patre

- A** in patre, quoniam identitas naturae nulla ratione distinguitur; ita erit filius bonus sicut pater, idcirco etiam consubstantialis. Nam quæ naturaliter diversa sunt, ea omnia proprietatibus quibusdā naturalibus inter se differunt. Equus enim & homo diversa natura sunt, & diversæ ipsis proprietates insunt naturales. Quomodo igitur filius patri consubstantialis non erit, quia omnes naturales patris proprietates habet? Non enim mentitur saluator, dicens ad patrem: Quia omnia mea tua sunt; & omnia tua, mea. Si ergo patris omnia, sua sunt, Vnum autem omnium naturalis bonitas est; hæc etiā naturæ paternæ proprietas erit profectio in eo, qui ex ipso patre naturaliter prodidit, quare consubstantialis etiam erit. Praterea quoniam formam hominis uerbum dei assumpsit, & proper salutem nostram quā esset in forma dei, humiliavit seipsum, homo factus, idcirco & sicut homo nonnunq; loquitur: nec hac ratione diuinam gloriam suam minuit. Verus enim homo factus est, nec idcirco uerus deus non est, Meritò igitur modo ut homo; modo ut deus loquitur. Quod autem hæc uera sunt, ipsum audias ad Samaritanam quasi Iudeum loquentem: Vos (inquit) adoratis quod nescitis, nos autem adoramus quod scimus; ut homo loquitur. Non enim ex adorantibus uerbum est, sed cum patre atq; spiritu sancto simul adoratur. Adorent, inquit, ipsum omnes angeli dei. Nemo autem ignorat, nulli prorsus naturæ, præterq; dei, adoracionem à scriptura contribui. Scriptum est enim: Dominum deum tuū adorabis, & ipsi soli seruies. Sicut igitur filius, quamuis uere adorabilis sit, tamen ut homo adorabit: sic quamvis deus secundum naturam sit, tamen patrem ut homo deum suum appellat. Neq; idcirco dicant heretici, filium deum non esse, imo ut naturaliter filius & deus, erit etiam patri consubstantialis. Si enim quispiā dicere audeat, quod filius, quamvis sit in forma æqualitateq; dei (ut Paulus ait) deum tamen habet secundū naturā ipsum patrem: poterit certe hoc dato diuina natura deo alio subiaci: poterit ergo etiam deus
- B** pater deum habere: quod impium dictu, stultissimumq; est. Filius ergo deum habet, non ut deus, sed ut homo. Omnia ergo seruo conuenientia uerba ipsi ut homini attribuemus. Et sicut celsitudinē deitatis suæ in humilitate hominis cognoscimus, sic humilitatem hominis in deitate sua cognoscere non recusabimus. Nam si quis humiliter, humanoq; more dicta deitati attribuere audebit, & rursus quæ excelle, sicut à deo dicuntur, homini accommodabit: naturam rerum confundet, & dispensationem qua factus est homo, interimet. Nonnunquam enim ut deus loquitur: Amen amen dico uobis, antequam Abrahā fieret, ego sum. & rursus: Ego descendit de cœlo. Non erat enim homo, antequam Abraham fieret, neq; ut homo de cœlo descendit. Quod si ut homini hæc quispiam sibi attribuet, non erit homo factus in extremitate temporum. & rursus: Si quis homini conuenientia uerba & res, sicut deo ipsi attribuet, non poterit impietatem effugere. Quomodo enim deo dici potest, turbata est anima mea? & tristis est: an dolorem & metum mortis deo attribuet? Quid porrò faciet, suspensus in cruce uidens, utrum deitatem filij putabit, an hanc impietatem uitabit? Vtrig; igitur naturæ sua conseruentur, & deitas sua non ex ijs quæ ut homo loquitur cognoscatur: quæ autem deo ipsi per se non conueniunt, filio dei ut homini attribuantur. Si ergo patrem solum per se bonum dicit, ut homini, non ut deo id sibi accommodetur. Sed uniuersam huius textus sententiā breuiter aperiamus, ut cognoscamus quorū dominus noster Iesus Christus huiusmodi uerbis fuerit usus. Legis quidam peritus (sic enim scribitur) accessit ad dominū, quærens quomodo poterit salutem æternam consequi: dixitq; ad eum: Magister bone, quid faciens æternam salutem consequar? Ad hæc dominus: Quir me, inquit, bonum appellas? nullus bonus nisi unus deus: uade, deinde inquit, & uende omnia bona tua, & da pauperibus, & habebis thesau- rum in cœlis. Cuius præcepti pondus ille nō tulit, recessit enim modestus. Quæ igitur occasio sublimis theologæ hic erat: quū ille non quid credendū, sed quid faciendum interrogaret; aut quare dominus nō quod ille petebat, sed aliud respondisset: præser-

Io. an.

Philip. 2.

Ioh. 4.

Heb. 1.

Deut. 6.

Philip. 2.

Ioh. 8.

Ioh. 6.

Ioh. 12.

Matth. 16.

Mar. 10.

C *tim quum non esset possibile illum, qui unus euangelice virtutis pendus non tollit, suprema theologiae dogmata intelligere. Verum quoniam vir in legi peritus, et ad hominem nudum accedebat, sed arguere illius imperitiam, qui sapientiam legis ut iuersam consequuntur se putabat, uolens respodit dicens: Quur ut ad hominem solum modo uenis, & quod deo naturaliter inest (nam ipse solus uerè bonus est) mihi atri huic? Vnus enim est natura bonus, deus uidelicet. Si ergo me credis deum esse, atq; ideo bonum, quid quasi ut ad hominem uenis? sin autem deum esse non putas, sed hominem solummodo, quare quod deo soli attribuitur, homini accommodas? Ncniigitur his verbis sublimis theologiae (ut diximus) dogmata exponit, sed illum reprehendendo emendare conatur. Sed contentiosi nimium haeretici sunt. Sufficit enim, inquit, nobis, quod pater solus bonus appellatus est. Non erit ergo ita bonus ut pater filius, & ideo nec consubstantialis. Sed si hoc modo scripturas intelligent, quid dicent, quū et si pater lux, & filius lux appelletur, solus tamen filius uera lux in euangelio scribitur. Erat, inquit, lux uera, quæ illuminat omnem hominem. An patrem non esse ueram lucem ideo putandum, quoniam soli filio hanc appellationem Ioannes attribuit? Neminem puto adeo insanum esse, ut ad id impietatis deueniat. Sicut ergo, quamuis solus filius uera lux appellatus sit, ueram tamen lucem ipsum quocq; patrem esse negandum non est: ita si quis dixerit solum patrem esse bonum, non priuabit eadem naturali bonitate filium, qui ex ipso est. Vbi autem naturæ identitas est, ibi & consubstantialitas. Nam sicut si differentia quædā inter patrem & filium naturæ daretur, nō esset consubstantialis; sic si nulla huiusmodi differentia invenitur, consubstantialis necessariò est. Si ergo lux uterq; & uera lux est, identitas substantiae hinc demonstratur. Nam si diuersæ substantiae sunt, quomodo pater in filio, & filius in patre uidetur? Qui uidet me, inquit, uidet & patrem meum. Nunquam certe hominis formam in asino speculabimur, nec asini in hominis forma. Simile enim in simili uidetur: quæ uero natura differunt, nunquam in alterutris videbuntur. Quare si filius in patre, & pater in filio uidetur (quod negare non potestis) consubstantialis patri filius erit.*

Ioan. 1. 14.

D *Quod filius consubstantialis patri est, ex proposito textu: Vado ad patrem meum, & patrem uestrum: deum meum, & deum uestrum.*

CAPUT II.

Obiectio Eu-
*nomianorum.**Ioan. 20.*
Psal. 21.

Ed eadem saepius ad decipiēdos simpliciores. Eunomius clamat. Quo modo enim inquit, consubstantialis erit filius patri, quem deum suum appellat: Ecce uado ad patrem meum, inquit, & patrem uestrum: & deum meum, & deum uestrum. & rursus: Deus meus, deus meus, quae me dereliquisti? Si uero deus ipius est, quomodo erit consubstantialis? Nam quæ naturæ sunt eiusdē, non erunt alterutra alterutris dī: sicut nec anima animæ deus est, nec angelus angelo. O impietatis magnitudinem: creaturam, nō filium dei, uerbum putat: seruum, non dominum. Nam si uerè, ac secundum naturam deum esse filij patrem opinatur, nec per dispensationem qua homo factus est, hominem loqui credit, nec cōsubstantialis patri erit, sed nec dominus neq; deus. Quur ergo nō aperte inter creaturem filiū dei enumerat: ne uidelicet patefacta impietate ipsius, clamare omnes faciat: Decepti estis, ignorantes scripturas. Scrutari enim non uultis sermonis uitatem, ac ideo nō deum, sed templum dei, quasi unum ex numero sanctorum filium facitis. De sanctis enim dicitur: Habitabo in ipsis, & ita erit nō natura deus filius dei, sed per gratiam, sicut scribitur: Ego dixi, dī estis, & filii excelsi omnes, à quibus natura se discrepare, aperte ipse docet saluator, dicens: Vos de deo sum estis, ego de superiori sum. Sed quomodo, inquit, consubstantialis erit filius patri, qui ex ipso ut ex principio est, quū pater non sit ex principio? Filium, ô uos, uerbum dei conceditis esse. Si ergo uerè filius est, erit necessariò genitori suo consubstantialis: sin autem uerè filius

- A filius non est, hanc impietatem aperte dicatis, ut omnes uos fugiant tanquam scripturarum eversores, à quibus uebum dei uerè filius & nō creatura nominatur. Deinde quum filij principium patrem esse dicitis, quo pacto id intelligitis? Nam si principium filij pater est quasi creator, creatura erit, nō filius: & repugnabit opinio uestra, ipsi quoque patri dicenti: Ex utero ante luciferum genui te. Sin uero non ut creator Psal. 109.
 principium filij pater est, sed ut genitor, necesse est, quoniam quod ex aliquo natura liter proxit, eiusdem est cū illo substantiæ, quamvis alterum principium sit, alterum ex principio, ut consubstantialis patri filius sit. Quod si propterea consubstantialis non erit, quoniam pater ex nullo principio est, filius uero patrem habet principium, quid prohibet dicere non fuisse Abel & Adam eiusdem substantiæ? quoniam Adam à nullo natus est: primus enim homo à deo fuit creatus, Abel uero ex ipso Adam genitus: quod penitus falsum est. Eiusdem enim substantiæ Adam & Abel fuerunt. Quare pater quoque ac filius, qui ex ipso aeternaliter prodit, & semper cum ipso est, eiusdem substantiæ sunt. Sed quomodo (inquit Eunomius) genitum & ingenitum, quem inter ipsa maxima differentia sit, eiusdem erunt substantiæ? Si quoniam genitus & ingenitus differunt, eadem causa eiusdem naturæ non erunt: quare Petrus & Paulus quū multum inter se differant, eiusdem substantiæ sunt? Alter enim niger est (uerbi gratia) alter candidus, & alter magnus, & alter pataus. Sed non omnis differentia substantias disperat, sed sola quæ naturas definit. Quid igitur prohibet consubstantialem patri filium esse? quoniam eadem in utrisque natura est: differunt autem, quia pater quidem ingenitus, filius uero genitus est. Ita enim eadem deitas in patre acq̄ filio naturaliter erit. Sed qui essendi principium habuit, Eunomius infert, non potest eiusdem esse cū illo substantiæ, qui huiusmodi principium nunquam habuit. Si ergo perfecte pater filium genuit, generandi finem iam habuit: is finis essendi principium filio est: quomodo igitur consubstantialis patri erit? Sed si finem generandi pater fecit, ô uos, principium etiā generandi habuit. Accessit ergo filius patri postea, & recens (ut ita dicam) deus erit, quod est contra scripturam. Non erit enim (inquit) Psal. 80. in te deus recens. Deus autem à scriptura filius appellatur: non est ergo recens. Sicut igitur si recens esset, non esset eiusdem substantiæ: ita quū non recens deus sit, eiusdem substantiæ est. Præterea soli deo adoratio à creaturis debetur, hominibus enim scribitur: Dominum deum tuum adorabis. Angeli uero iubentur filium adorare. Quando enim primogenitum in orbem terrarum introduxit, adorent eum, inquit, omnes angeli dei. Deus ergo est filius qui adoratur; is si non est consubstantialis patri, alius deus filius erit, alius pater, & necesse erit in duos credere deos. Quod quoniā nullus Christianus audire patietur, consubstantialis erit, ut unus deus in trinitate nō plures adorentur. Præterea, si pater & generare cœpit, & finem generandi habuit, intutus necessariò est. Alter enim se habebat antequam generasset, aliter in generando, aliter postea. Sin uero nulla mutatio deo potest accidere, nec generare cœpit, nec generandi finem habitur, est, ut hæretici contendunt. Aeternaliter ergo creator temporum seculorumq; filius est in patre: & quoniā coæternus, idcirco etiā consubstantialis. Quamvis alioqui si principiū & finis generandi dabitur, aliquid patri accessisse necessarium est. Cui autē aliquid accessit, id non erat ante accessionem illius rei perfectum. Sed pater semper perfectus est: nihil ergo ei accessit, nec generate cœpit, sed habet secum semper filium suū. Quare sicut si principium temporis filius habuisset, consubstantialis patri non esset: ita quoniam huiusmodi principium non habuit, consubstantialis patri est. Nam sicut qui principium & finem generationi diuinæ attribuunt, à consubstantialitate patris filium repellunt: ita nos huiusmodi principium & finem in generatione filij recusantes, consubstantialitatem necessariò prædicamus. Sed non potest fieri (Eunomius inquit) ut identitas substantiæ in patre & filio conserCaillus ad. uetur, quum pater ingenitus sit, filius autem genitus. Nam si erint consubstantiales, uersiorum.

C in nullo differet quod genitum est ab ingenito: quod si dabitur, quid prohibebit protrem quoque genitum esse, & filium similiter ingenitum? hanc, inquit, confusio eos sequitur, qui substantiae identitatem in patre & filio prae dicant. Nos autem dicimus, non posse non seruari identitatem substantiae in patre & filio: imago enim patris filius est, & in scipio patrem ostendit; nec ullus poterit in alia natura aliam inspicere: non enim animus in homine uidetur, sed homo in homine. Quare si quarenti PhilipJohn. 14. po uidere patrem, seipsum Christus ostendit, dicens: Qui uidet me, uidet & patrem meum: necesse est eiusdem esse substantiae patri filium, sicut incommutabilem eius imaginem & charactarem substantiae suae. Præterea quoniam ubique dominus eundem se natura cum patre doceat, quoniam non posse id fieri heretici contendant, quoniam alter genitus, alter ingenitus sit: quis erit adeo stultus, ut putet hominibus magis credendum quoniam deos uel quis compos mentis illam apostolorum uocem non exAct. 4. clamabit, deo magis quam hominibus esse obtemperandum: præsertim quoniam etiam ipsi genitum ex patre filium concedere uideantur. Quomodo ergo quasi creatura extra substantiam genitoris, neque ipsi consubstantialis erit, si uere genitus ex ipso est, & quasi naturalis fructus ipsius? Quod si sola uoce genitum ex patre dicunt, dicant aperte creaturam esse, nec multa simulantes, multaque dissimilantes, simpliciter res Christianorum concentur decipere. Sed si deus (inquit Aetius) indivisibilis secundum substantiam est, non est genitus ex eo filius: quoniam per dis separationem substantiarum genitio ratio fiat, sed productus ab eo secundum uoluntatem est. Quomodo igitur eiusdem erit substantiae natura per uoluntatem producta, cum eo qui eam produxit? Indivisibilis natura deus est, ô Aetius, nec idcirco generandi uirtute priuabatur. Potest enim indivisibilis & generans simul esse. Tu autem honorare deum uolens, indivisibilitatem ei attribuis. Sed quoniam generandi uirtute prius, & filium eius creaturam putas, non honoras certe: pulcherrima enim atque præstantissima res est, naturalis actio siue operatio. Si ita dicere uis, & ea quam generandi uirtutem appellamus, deum honorabis, si indivisibiliter ex seipso generare consubstantiale sibi filium ineffabilis incomprehensibilis modo fateri, prædicareque uolueris. Sed quoniam uoluntate patris productum filium diccas, non video quoniam filium appelles. Quomodo enim uerè filius erit, qui non ex substantia patris emanat? Sed uerè filius est, consubstantialis ergo etiam est: eadem enim natura geniti & genitoris inuenitur. Præterea, si, quemadmodum uos dicitis, decepti & decipientes, non ex substantia patris filius emanat: sed productus est, quia pater uoluit, quoniam ipse & sapientia & uirtus patris est; non erit natura pater sapiens, & uirtute pollens. Extra enim substantiam suam sapientia & uirtus sua producta, non erit sibi connaturalis, quod absurdissimum est. Natura enim sapiens est, & naturaliter uirtute pollet deus pater: quare ex substantia eius filius emanat, & eiusdem cum ipso substantia est. Sed dic quæso, quid impulit patrem, ut extra substantiam suam filium produceret, ut ait: utrum necessitas aliqua, an quia gratiam & bonitatem in eo suam (sicut & in alijs creaturis) ostendere uoluit? Si necessitate impulsu dices, erit necessitati pater subiectus: sin quia gratiam suam in filium uoluit ostendere, sibi magis quam filio gratificatus inuenitur. Per filium enim & creator & sapiens, & uirtute pollens inuenitur. Omnia enim per ipsum facta esse, scriptura clamat. & rursus: Christus dei uirtus & dei sapientia. Sed stultitia est, gratificatum sibi patrem in his dicere, nec credere ipsum naturaliter sapientem, ceteraque huiusmodi esse. Non ergo quia uoluit, filium produxit, ut uos contendatis; sed ex scipio naturaliter emittit, & ideo consubstantialitas in eis necessariò conseruatur.

Iohn. 1. **G**. Cor. 1. Ad hanc, consubstantiale filium hominibus ut hominem credimus, quia formam nostram accepit. Est autem etiam in forma dei patris: est igitur deo quoque patri consubstantialis. Præterea, si splendor huius lucis, connaturalis, eiusdemque essentiae cum

A cum luce sua est, filius quum sit lucis æternæ splendor, consubstantialis illi erit. In omnibus autem huiusmodi exemplis, debilem quandam similitudinem ad supremam illam naturam adducimus: quoniam omnis creatura in infinitum à creatore suo distat. Accedit, quod æqualitas, ut in corporibus secundum quantitatem dicitur, sic in intellectuibus, incorporalibusq; (ubi nullum habet quantitas locum) secundum identitatem substantiæ dicitur: sed filius æqualis secundum scripturas patri prædicatur, est ergo ei necessariò consubstantialis. Nam quæ uerè natura ex aliquo sunt, eiusdem substantiæ cum genitore sunt. Et qui omnia genitoris naturalia bona possident: ex eo uerè natus est: filius autem omnia quæ sunt patris, habet. Præterea, qui ex nihilo res creatas producit, non potest esse de natura productorum, sed de natura producentis necessariò est. Producit autem filius, & facit creature ex nihilo, etiam secundum uos: eiusdem ergo substantiæ inuenitur, non cum creaturis, sed cum producente & creante patre. Nam quæ eandem actionem, operationemq; habent, eiudicant esse essentiæ comprobantur. Natura uero pater deus est, natura igitur filius quoque deus est, aliter erit participatione deus, sicut & creature: nec erit differentia inter ipsum & creature. Sed creaturarum ipse dominus & creator est: non ergo cum creature uilla substantialiter, sed cū patre conuenit. Ad hæc, omnis rationalis natura, nō uoluntate sola, sed agendo ac patiendo operatur: deus autem solus sola uoluntate operatur, sed filius sola uoluntate operatur: deo ergo patri, nō creature alicui consubstantialis est. Accedit, quod nō ut nos, sed nobiliter modo unigenitū filium suum deus generat. Sunt autem nobis nostri filij consubstantiales: erit ergo etiā deo patri filius filius. Et nos quidem ante natos sumus nostros: filius uero dei coæternus patri est, & ab eo nō (ut nostri) separabilis. Ad hæc, omnium quæ sunt, aliud deus est, aliud creature: quare filius aut creature aut deo consubstantialis erit. Non est autem creature consubstantialis: uirtutem enim creativam suscipere creature non potest. Deo patri ergo creatori omnium, ipse quoque creator omnium, similiter consubstantialis erit.

*De consubstantialitate patris & filij, illo textu proposito: Quod pater meus
maiorem est.*

CAPVT III.

Væ naturæ eiusdem, eiusdemq; substantiæ sunt, Eunomius inquit, non suscipiunt maius & minus. Nec enim homo homine secundum rationem substantiæ, neque asinus asino maior est. Si ergo in consubstantialibus nullus maiori & minori locus datur, & filius patrem maiorem se esse aperte docuit, non est ei consubstantialis. Probè facerent hæretici omnes, si undique studearent uerum scripturarum sensum uenari, nec ad uoluntatem suam omnia uertere, atq; inde falsos syllogismos connectere. Si enim offendit eos, quod pater maior filio scribitur, iuuet illud quod de filio dicitur: Qui quum esset in forma dei, nō rapinam arbitratus est se esse æqualem deo. Et Ioannes apertissime: Patrem, inquit, suum deum dicebat, & æqualem seipsum faciens deo: quomodo ergo alienæ substantiæ est, cui æqualis est? Nam quæ naturaliter æqualia sunt, eiusdem peritus substantiæ sunt: ut homines, equi. Præterea in incorporalibus maius & minus non secundum magnitudinem, sicut in corporibus, sed secundum seruitutem perspicitur; quod Paulus ostendit. Alij enim (inquit) sermo sapientiæ à spiritu datur, alij gratia curationum, multisq; huiusmodi connumeratis insert: Omnia uero hæ operatur unus & idem spiritus. Deinde rursum hortatur, ut maiores gratias à deo petere debeamus. Num igitur spiritum in seipso differre dicent, aut dissimilis cuiusdam esse substantiæ, quoniam parvus est in parvis, & maior in maioribus inspicitur, secundum suscipientium capacitatem? Nemo ita insanus est, ut hoc audiret cogitare. Quum igitur incorporeæ natura maius & minus non suscipiat, quando maior pater

Obiectio hereticorum.

Philip. 2.
Ioan. 5.

1. Corinth. 12.

C filio dicitur, humanitati sue, non deitati sermo attribuendus est. Nam quum dicat Christus: Pater qui me misit, maior me est. & Apostolus d. ipso: Non rapinam arbitratus est se esse aequalem deo, quarendum est diligenter, quemodo & aequalis patri & minor filius erit: ita ut nec aequalitatem contemnamus, quia maior pater dicitur; nec maiorem esse patrem negemus, quia aequalis ei filius scribitur; sed utraque pie intelligamus. Quum igitur non composita, sed simplex natura deitatis sit, numquam in plures personas distingueretur, nisi quadam inueniretur differentia: non secundum essentiam, sed secundum relationem, & quasi extrinsecus intellecta per quam uniusque persona in propria hypostasi constituitur, nec ab unitate deitatis propter identitatem naturalem potest excludi: & sic nulla confusio, nulla quasi mixtio patris & filij excogitari potest. Nam quoniam tanta similitudo, & perfecta identitas sit, ut non nulli eundem patrem & filium suspiciati fuerint, nec in dualitatem personarum distinguantur, ut hypostasi quae generat, & quae generatur, diuina scriptura notionibus distinguueret, patris & filij nominibus usq; est: ut lumen ex lumine in propria utrumque hypostasi recte intelligeretur, seruata identitate substantiae. Consuetudinem vero nostram sequita, maiorem appellat patrem, ut undiq; & ea persona, ex qua significetur, & ea quae est ex illa, perspiciat. Aequalitatem etiam attestatur, nec ulla in essentia patris & filij dissimilitudo & differentia reperiatur. Quamuis ergo secundum rationem substantiae patris, aequalis & penitus similis sit, maior tamen ipso pater est qui eum generat, in hoc solummodo, quia ex eo filius est: & sic principium filij secundum originem pater est. Et certe quae naturae eiusdem sunt, huiusmodi comparationem suscipiunt: diversarum autem naturarum res, hoc modo non conferuntur. Nemo enim recte dicit bouem maiorem esse quam hominem, nec hominem quam bouem. Si ergo secundum haereticos pater maior sit filio, neque id secundum essentiam dici possit (homo enim homine secundum essentiam, & in quantum homo, maior non dicitur) nec diversae substantiae maius & minus suscipiant, ut diximus; relinquitur ut uel quia ex parte filius est, uel (quod magis nos credimus) propter incarnationis dispensationem, maiorem patrem filio a scriptura esse appellatum. Præterea, quae inter se conferuntur & comparantur, eiusdem omnino naturae sunt, neque ab essentia comparationem suscipiunt (non est enim homo homine maior, ut homo) sed ab accidentibus, quibus differunt, quae ut plurimum ex passione aliqua sunt, uel omnino ex causa exteriori, quae uidelicet in ratione ac definitione insita non est, ut uerbis gratia: Maior est homo homine, magnitudine corporis, fortitudine animi, mentis acutum. Sed in omnibus hominibus una eademque ratio substantiae est, aequaliter de singulis dicta. Accidentia vero, ex passione, quasi ex radice fluxerunt. Tarditas enim mentis & timor animi, ex passione profluunt. Si ergo comparatio quae libet in accidentibus fundatur, & accidentia ex passione, uel extrinseca sunt causa: si nulla passio deo inesse potest, nec causa extrinseca ipsi accidat; relinquitur necessarium ut pater filio maior sit, uel originis modo, quia principium eius dicitur: uel propter dispensationem incarnationis, ut diximus. At non ambigue, sed aperte (inquit Eunomius) filius patre minorem se prædicat: quid ergo pluribus opus est? Nam uera dicere ueritatem concedetis: ueritas autem Christus est: maior igitur pater filio erit, & ideo dissimilis & non consubstantialis. Primum igitur interrogabimus ipsum, quando pater filio maior fuerit. In tempore enim determinato maior fuisse non potest. Temporum enim omnium, seculorumque creator filius est. Semper igitur ac æternaliter patrem filio esse maiorem sequitur. Et quoniam maior ad minorem dicitur, simulque sunt maius & minus, si pater maior filio est, coæterni sunt pater & filius: quomodo igitur æternum æterno erit dissimile? aut quomodo maius? Deinde mirabimur, quod etiæ à sapientia hujus mundi profecti, Aristoteliae disciplinas sequantur, & eas nobis incutiant, indocti tamen etiam secundum ipsas

A ipsas inveniuntur. Non consequenter enim, quum de maiore atque minore sermonem facerent, ad similitudinis, dissimilitudinis sermonem exciderunt. Nam etiam secundum Aristotelem (quo ipsi plurimum iactant) simile & dissimile non ponuntur in eodem genere, in quo maius & minus. Hac enim ille ad aliquid appellat, quo in genere simile atque dissimile non uidemus ponit. Quare igitur à maiore minoreq; tu orationem contexens, conclusionem alterius generis induxit: dicens, minor est filius patre, dissimilis igitur: Melius dixisse, inæqualis ergo, aut nō tantus: quamvis & ita non recte. Nam eti; maius & minus propter quantitatem proprie dicuntur, non tamen in eo genere collocantur. Indocet igitur à malore atque minore ad simile & dissimile Eunomius declinavit, dicens: minor est filius patre, dissimilis ergo. Nec minus indocte dicet: minor est, ergo inæqualis aut nō tantus. Nam maius & minus, quoniam alterum ad alterum dicitur, sic ab Aristotele definitiuntur. Adaliquid dicuntur (inquit) quæ ipsa quæ sunt, aliorū esse dicuntur, uel quomodo libet aliter ad aliud: ut maius, id ipsum quod est, alterius esse dicitur: aliquo enim maius dicitur. Et duplū, id ipsum quod duplum est, alicuius duplum est. Hæc quum ita se habeant, dicat nobis qui magis Aristotelicis quām scripturæ diuinæ disciplinis gloriantur: si etiam simile, id ipsum quod est, ad dissimile esse dicatur, referaturq; sicut maius ad minus. Opponitur enim simile dissimili, sicut & minus maiori, sed non eodem modo: nam maius, quia oppositum suum excedit, maius illo est: simile autem non ita. Heterogenea igitur penitus sunt maius & dissimile, & ea adem definitionem non suscipiunt. Ad hæc, quæ adaliquid sunt, & natura & ratione simul sunt, & alterum ad alterum inferunt. Nam si quis maius aut duplum dixerit, statim minus aut dimidium intellexit. Simile autem non inducit dissimile, sicut nec iustū inducit iniustum, nec uirtus uitium. Priuationes enim ista magis sunt, & habituum interemptions. Non ergo alterum ab altero inducitur, sicut relativa, quamvis opposita sint: priuatio enim similitudinis dissimilitudo est, sicut & iustitia iniustitia. Et quoniā priuationes posteriores quām habitus sunt, non intelligentur simul simile & dissimile. Præterea, quæ adaliquid sunt, sicut uno posio alterum ponitur: sic & uno interempto, alterum interimitur: idq; ideo, quoniam esse alterius in altero est. Non enim est maius aliquid, nisi minus sit, simile autem positum, non ponit dissimile, nec interemptum interimit. Non dicuntur ergo adiuuicem simile & dissimile, præsertim cum simile & dissimile maius & minus suscipiant. Præterea, simile & dissimile, secundum habitum & priuationem opponuntur: maius uero & minus, secundum intentionem & remissionem. Non ergo eiusdem generis sunt maius & dissimile. Verum quoniam maiore posito, minus necessariò ponitur, ut iam dictum est: quoniam pater maior filio scribitur, ne cesset ut filius (ad quem quasi minorem patre refertur) coæternus patri sit. Quū ergo id ita se habeat, inuestigemus quomodo pater maior filio est. Nam & filius natura deus est, natura bonus, natura creator, natura rex, sicut & pater: perfecte igitur omnia hæc habet. Nam si perfecte nō haberet, non esset natura deus: natura enim deus est, qui perfecte & per se omnia bona habet. Quoniā igitur filius perfectus in omnibus est, minor patre, erit nō aliter q; secundū formam serui quam assumpit, aut secundum quod ex patre est, cuius imago integra inuolataq; est. Non ergo natura, sed ut filius patre minor dicitur. Sed pater (inquit) semper erat, filius non semper: quomodo igitur non erit maior qui semper erat eo qui non semper fuit? aut quomodo non erit minor æterno qui æternus non est? Quum igitur ita pater maior filio sit, nō erit ei filius consubstantialis. Quæ cōtentio ista est: qua sit ut omnino, quoniam pater maior filio scribitur, diuersæ quoque substantiæ quām filius sit, demonstrare ipsum coarentur, quasi necessarium sit diuersam esse naturam eorum quæ maius suscipiant, ab ijs de quibus minus prædicatur. Nos uero oculis ipsiis uidemus lignum ligno maius, & lapidem lapide minorem, & hominem homine similiter; de quibus

quamvis

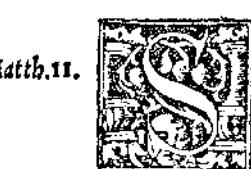
C quamvis maius & minus dicatur, eadem tamen ratio substantiae prædicatur. Frustra igitur & falso, quoniam pater maior filio scribitur, diuersitatem essentiae demonstratis. Quare filius, quamvis sit æqualis patri, minorem tamen, rationibus quas diximus, seipsum appellat. Præterea, quæ naturali similitudine non coniunguntur, & ratione substantiae differunt, simili potius atque dissimili, non maiore & minore discernuntur. Si ergo pater & filius unum natura sunt, quomodo maius & minus de ipsis dicetur, de quibus similitudo summa prædicatur? Sin uero diuersæ naturæ sunt, diffi miles dicentur, non maior & minor, ridiculus certe videbitur, quicunq; diuersa naturaliter comparat; uelut si solem ligno fulgentiorem esse contendcret. Indoctissime igitur & heterogeneis (ut ipsi putant) maius & minus accommodant, & diuersæ naturæ filium esse quam pater sit, inde putant demonstrare. Nos quoniam natura suprema, nulla ex parte maius & minus suscipit (nihil enim imperfectum in deo est) æqualem patri filium, nugis istorum rejectis, prædicamus. Illi non intelligentes forsan quid dicunt, minorem esse contendunt. quare rursus interrogandi sunt, utrum maior semper filio pater esset, an postea factus sit? Nam si tempore aliquo factus est maior, quū antea non fuerit, accessit hoc deo patri, quod sibi prius non ficerat. Quomodo igitur erat perfectus, qui hoc non habebat? Sin uero semper maior erat, quoniam maius ad minus dicitur, necessario minor quoque filius semper erat. Sed minorem dicitis filium, quoniam patri coæternus non sit, secundum uos. Ratio autem, si pater semper filio maior fucrit, totam rem in contrarium reducit. Necesse est enim minorem semper esse filium, si pater semper maior est; & ita quū sit coæternus, erit etiam æqualis. Nam sicut si coæternus non esset, ita æqualis esset: ita econtra quoniam coæternus est, æqualis omnino est, & simillimus naturaliter. Quare nullū ibi locum magis & minus secundum naturam habet. Quomodo enim si minor patre filius esset, æqualitas rursus sibi cōceditur? Qui non rapinā arbitratus est se esse æqualem deo, Paulus ait; sed seipsum euacuauit, formam serui accipiens, & figura inuentus ut homo, humiliauit seipsum. Si ergo incarnationis humilitatem habet, & euacuationem, ut hic dicitur: necesse est ut incarnatione per intellectum separata, æqualis patri semper ut & ante incarnationem inueniatur, & hinc nobis humilitas & euacuatio illa perspicietur. Nam si per seipsum etiam ante humilationem incarnationis patre minor erat: quomodo descendisse videbitur, aut quis erit humilationis modus? Certe hic ipse Paulus & æqualem deo filium apertissime dixit, & minorem esse propter passionem mortis enunciauit. Quū igitur æqualis & minor simul esse non possit, quæramus quomodo æqualis, quomodo minor est. In quantum ergo natura deus est, æqualis genitori filius est; in quantum autem homo factus est, & ut homo crucifixus & mortuus, minor.

D
Philip. 2.

*Quod æqualis filius patri est, euangelico textu proposito: Non surrexit inter natos mulierum
major Ioanne Baptista.*

C A P V T IIII.

Matth. 11.

Ed quomodo (inquit Eutomius) similis aut æqualis erit filius patri, quū aperte in euangeliō dicat, neminem inter natos mulierum maiorem Ioanne Baptista surrexisse, & statim addat; minor autē in regno cœlorum, maior ipso est? Ipse nanque minor est, propter tempus quo à sancta uirgine natus est. Fateturq; se propter præcipuas uirtutes tunc peruentum in maiora, quando regnum cœlorum aduenerit, quasi hanc mercedem propter administrationem salutis humanæ accepturus sit. Quomodo ergo qui huiusmodi naturæ est, & Ioanne minor, æqualis aut similis deo patri erit? Peruerterunt sensum uerborum Christi, qui sic exponunt. Quomodo enim quasi rem magnam sibi attribueret, quod Ioannem excederet, qui dei patris gaudet dignitatibus, omnia naturaliter possidens quæ patris sunt? Omnia (inquit) quæ pater habet, mea

Ioh. i.

- A mea sunt. Perfectus autem pater est, perfectus ergo etiā filius, reīcū nullius indigēs. Qui uero ita natura se habet, quomodo non erit æqualis & similis genitoris suo? Præterea, si minor Christus Ioanne magnitudine temporis dicitur, quo fuit cum hominibus conuersatus, & ad hæc non surrexisse maior quispiam Ioanne additur, uitæ spacio id quoque intelligetur: quod uerum non est. Adam enim (ut scriptura testatur) nongentos & quinquaginta uixit annos, & alijs natū mulierum illius temporis omnes penè totidem. Præcursor uero Ioannes iuuenis admodum, uitam cum morte commutauit. Non ergo maior inter natos mulierū tempore dicitur, sed uitutis sublimitate, qua ad eos peruenit terminos, quò natura humana peruenire potest. Quare etiam similiter Christus, non tempore minor dicitur. Ridiculum enim esset, magnitudini temporis, uitutis celsitudinem attribuere. Necessariò igitur sequi uideatur, in uitute & sanctitate comparationem fieri, & sic minor Ioanne Christus in sanctitate uidebitur: quod absurdissimum est. Quū igitur hæc expositio ad absurdum deueniat, rei scienda omnino est. Sed nos (inquiunt) ueram & simplicem, nec magna cura scrutatam verborum saluatoris expositionem inducimus, minorem Ioanne Christum secundum magnitudinem temporis, quod ab incarnatione sua coepit, maiorem in regno cœlorum futurum etiam ipso, qui ad humanæ uitutis perfectionem attigit: minor igitur hic personam domini significat. Quod uero maior inter natos mulierum Ioanne Baptista non surrexisse dicitur, perfectionem humanæ uitutis attingisse illum significat. Christus tamen etiam ipsum adeo magnum in tempore illo excedet. Quid absurdū hæc expositio habet? Non ita simpliciter, ut putatis, sed magna diligentia & cura exponendæ scripturæ sunt. Primum enim Icue omnino est, credere spacio temporis ex quo incarnatum fuerat uerbum, minorem Ioanne dominum appellari. Aperte nanque ille qui maior in regno cœlorum dicitur, sanctitate sublimior significatur. Quomodo enim aliter maior hic aliquis poterit intelligere? Si ergo in regni cœlorum tempore maior Baptista saluator uidebitur, minor modo aut æqualis est: minorem dicere, magis impium est: sed æqualem etiā putare, non piuum;
- B Baptistam enim audimus dicentem: Mihi opus est abs te baptizari. Baptizatur autem atq; sanctificatur deterius à meliore, & ad Iudeos: Ego uos baptizo in aqua: sed uenit post me, cuius calciamentorum corrigiam nō sum sufficiens soluere; ille uos baptizabit in spiritu sancto & igne, cuius uētilabrum in manu eius, & purgabit aream suam, & congregabit triticū in horreis suis, palea uero inextinguibili cremabit igne. Quomodo ergo æqualis aut minor Ioanne dominus secundū ipsos fuit; at cuius gratia, aqua se solummodo baptizare prædictabat, & Christum spiritus datorē affirmabat? Nonne uides, quia ut seruus, nec calceamentorum quidem corrigiam tangere audet? nec perspicis Christum aream dominū esse? Hoc enim significatur, quando dicitur, & purgabit aream suam. Iudicem etiam esse ostendit, qui iustos & bonos tanquam triticū in cœlestia inducit horrea: iniustos uero quasi paleam igni traderet. Si uero maior aut æqualis tunc Christo Ioannes fuit, quorū & ipse nō baptizat in spiritu sancto? Sed neq; Esaiam isti audiunt, apud quem de Christo scribitur: Ego sum qui deleo iniurias tuas, & nō recordabor peccatorum tuorum. Quumq; natus à uirgine cum hominibus conuersatus est, monstrabat eū Ioannes dicens: Ecce agnus dei, qui tollit peccata mundi. Quomodo igitur secundum istos in spe solū habebat Christus, ut futurus maior esset Ioanne in regno cœlorū: aut quomodo æqualis aut maior Ioannes (qui baptizari à Christo desiderabat) ipso Christo fuit, qui peccatum mundi poterat tollere, & id tanquam dominus uerus? Sicut enim deus, peccata ipsis dimittit; quod Ioannes nullo modo poterat. Ad hæc, si minor Christus aut æqualis Ioanni tunc fuit, quorū ipse nō audiuit à patre; Filius meus es tu, ego hodie genui te. & Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum! Aut quorū sapientia & virtus patris, & imago, character & splendor substantiæ ipsius vocatus non est;

Gen. 4.

Matth. 3.
Ioan. 1.

Ez. 4. 43.

Ioan. 1.

Psal. 2.

Psal. 103.

1. Cor. 1.

- C** Heb. 1. Portet iam omnia etiam ipse uerbo uirtutis suæ, & introducatur in orbem terrarum quasi primogenitus, & adoretur ab angelis. dicat de seipso sine culpa: Ego & pater unum sumus: Qui uidet me, uidet & patrem meum. dicit: Ego sum resurrectio & Ioh. 10 vita. dicit: Ego sum pater uiuus, qui de coelo descendit. Quod si hæc Ioannes dicere Ioh. 6 non poterit, dicit autem uere Christus, quomodo non erit impium putare maiorem aliquando fuisse Christo Ioannem, qui natura ut deus, semper ipso maior est? Quid autem magni attribuere Christo arbitrantur, maiorem Ioanne futurum contendentes, quo etiam angeli & natura & charitate in deum maiores sunt, quibus tantum Heb. 1. Christus præstat, quantum creaturas creator excedit: Cui enim (ait Paulus) angelorum unquam dixit: Sede à dextris meis: nonne omnes spiritus sunt ministrantes? Quomodo ergo qui etiā angelos excedit, qui in sede dei patris collocatur, quasi rem magnam sibi attribuit, quod Ioanne maior in regno cœlorum futurus sit: qui semper atque simpliciter omni creatura maior sit, qui deo patri æqualis est? Præterea, luxerna erit Baptista, lux autem Christus: quomodo ergo lux, cuius natura est illuminare, lucernæ quæ lumine indiget, æqualis uel minor erit? Et certe nō potest amicus sponsi, qui stat & audit sponsum habentem sponsam, sponso æqualis aut maior dignitate Ioh. 3. atque honore inueniri. Ad hæc, ipse Ioannes de saluatori ait: Qui desuper uenit, super omnes est: mensuram deinde suam ostendens, terrena loquitur (inquit) qui extera est. Quod si extra cœforum regnum maior est Christo Ioannes secundum uos, intelligatis desuper Baptistam uenire, & dominum terrena loqui atque ex terra esse: quod absurdissimum est. alter enim natura deus, & super omnes: alter creatura, & ideo ex terra. Non æqualis ergo, immo incomparabiliter Christus excedit: quomodo ergo spe solum, in regno cœlorum dignitatem excessus expectat? Præterea, post resurrectionem saluator quum priscam spiritus gratiam in nobis renouaret, instillavit discipulis, dicens: Accipite spiritum sanctum. & ipse spiritus sanctus Christi spiritus appellatur. Et cū transiissent Asiam & regionem Galatiarum (in Actibus scribitur) tentabant recedere in Bithyniam, & non permisit eos spiritus Iesu. Renouet igitur in nobis etiam Ioannes gratiam spiritus, si æqualis Christo est: & spiritus dei patris, Ioh. 16 ipsius quoque uocetur. Et si uultis, dicat ipse quoq; de spiritu, quia de meo accipiet. Sed hæc omnia uel cogitare solum, impium est. Non est ergo æqualis Christo, nec aliquando futurus est minor, sed semper ueluti homo, minor deo est. Ad hæc, euangelista Ioannes naturalem Christi dignitatem ostendens, & Ioannis mensuram sicut seruaperiens: Fuit homo (inquit) missus à deo, cui nomen erat Ioannes: hic uenit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederet per ipsum. Non erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine. Erat lux uera, quæ illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. Quomodo ergo lux illuminans, ministro suo quem ad testimonium adhibuit, minor aut æqualis erit? Præsertim quum ipse Christus dicat ad Iudæos: Vos ad Ioannem misistis, & ille testimonium ueritati perhibuit, ego uero Ioannis testimonio non egeo: quomodo ergo minor uel æqualis Ioanni, qui testimonio ipsius non egebat, qui attestantem habebat patrem? Postremo, beatus Zacharias pater Baptiste secundum carnem, gratias agens deo, & futura spiritu prædicēs, clamabat: Et tu puer propheta altissimi uocaberis: præibis enim ante faciem domini parare plebem perfectam. Ipse quoq; Ioannes interrogatus à Ioh. 1. Iudeis quis esset: Ego inquit, uox clamantis in deserto, parate viam domini. Dicant igitur nobis, qui non semper, sed aliquando maiorem Ioanne Christum arbitrantur, quando altissimi propheta ipso altissimo minor non fuit: aut quando minister & præcursor ad æqualitatem naturalis domini conscedit? Ex his omnibus patet, nunquam Ioannem Christo maiore fuisse, nec de ipso Christo dici, quod modo minor Ioanne sit, & in regno cœlorum maior futurus sit. Verum, quoniam aduersariorum sensum redarguimus, ipsorum Euangelij uerborum uerum modò sensum scrutemur, ut uerae

- A ueræ expositionis appositione, non uera ipsorum iterum redarguatur; quod ut recte fiat, totam ecce altius repetamus. Quū Ioannes in carcere miracula Christi audierit, misit duos ex discipulis eius dicturos Christo: Tu es qui uenturus es, an aliud expetiamus? Ad hæc Christus: Ite, inquit, & renunciate Ioanni, quæ audistis & uidistis. & deinde miracula multa enumerat. Quum ergo illi abiissent, dixit ad circunsam Iudaorum turbam saluator: Quid existis in desertum uidere? harundinem uento agitatam? Sed prophetam? ita dico uobis, & plus quam prophetam; hic enim est de quo scribitur: Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit uiam tuam ante te. Deinde addit id, de quo queritur: Amen dico uobis, non surrexit inter natos mulierum maior Ioanne Baptista: sed minor in regno coelorum, maior ipso est. Neque finem uerborum hic fecit, sed statim intulit: A diebus autem Ioannis Baptiste usque modò regnum coelorum uim patitur, & uiolenti rapiunt illud. Sed textus quidem ipse sic se habet. Oportet autem ad rectam expositionem singula breuiter dicere, quæ causa Baptistam in carcerem coniecit, cuius gratia Christum per discipulos interrogauit, utrum ipse uenturus esset, an aliud expectaretur; & quare conuersus Christus circunsam turbam sic alloquitus fuit: & quorū illud addidit, nō surrexit in natis mulierum Ioanne Baptista maiorem, & tamen qui minor est in regno coelorum, eum ipso quoque Ioanne esse maiorem. Hæc igitur breuiter prosequamur. Mirabilem atque inauditam uitam beatus Baptista dicebat, quam homines adeò mirabantur, ut merito ipsum magnum quendam esse uitum arbitrarentur. Is Christo attestabatur, immo dígito ipsum præsentem ostendebat, dicens: Ecce agnus dei, qui tollit peccata mundi. Verum dominus, cui attestabatur, Mosaicæ legis cultui officere uidebatur, euangelicam uitam pro illo inducens, immo uero figuræ & umbras ad ueritatem educens. Conquerebatur Iudei de Baptista, quod auctoritate sua illi faueret, qui legalem doctrinam euerteret, ut ipsi putabant. Quid igitur ad hæc Ioannes: legi propugnat, ne Mosaicam doctrinam cōtemnere uideretur, idque uel ad repellendam, uel ad mitigandam suspicionem de se Iudaorum fecit: non quia magni hoc ipse existimaret, sed ut testimonium suum de Christo credibilis apud eos fieret. Quamuis igitur multi tunc multis uarijsque modis præuaricarentur, Herodem tamen solum quis princeps erat redarguit, ut periculo suo ad benevolentiam sui Iudeos reuocaret, & credibilior apud eos fieret. Nam quasi pro lege pateretur, faciliores ad credendum cœfabant: ita morte sua cæteris prodesse studebat. Sed quando propheticō spiritu (quo repletus ex utero matris erat) nudum iam imminere sibi gladium uidit, uoluit discipulos suos in fide Christi confirmare, aperteque docere, ut scirent ipsum esse, qui ad salutem omnium expectabatur. Dispensatione igitur ignorare simulat, ut à seipisis inducti discipuli firmius credent. Multum enim ut homines, sibi ipsi attrahebant, nec magistro magis quam excogitationibus suis credebant. Dispensationis igitur modo ignorare se ostendit quis uenturus esset: Iesus autem quū ipsi uenissent, quoniā rem totam ut uerus deus sciebat, multo magis tunc: quam antea miraculis effulgit, illaque dispensando faciebat, quæ prophetæ scribunt tunc futura, quando Christus ueniet. Ideo interrogatus an ipse esset uenturus, non statim respondet, neque dicit, ego uenturus sum: sed miraculorum magnitudine simul & multitudine ostendit seipsum esse. Ite igitur, inquit, & renunciate Ioanni quæ audistis & uidistis. Auditis à prophetis hæc & hæc, & cōsummata modò uidistis per me. Ita quū illi abiissent, ad turbam conuersus dicebat: Quid existis uidere? & cætera quæ sequuntur. Necesse fari postea de Ioanne loquutus est Christus. Nam quoniā discipulos Ioannis turbam uidit, interrogantesque audituistnō quod illi, sed quod Ioannes dicere uelle uideretur, ne de Ioanne turbarentur, putarentque leuiores hominem, quod primo, ecce agnus dei qui tollit peccata mundi, de Christo dixisset; deinde an ipse uenturus esset, dubitaret. Ne igitur uel hæc uel alioqui leuiores hominem arbitrarentur, & propter hanc

Dd

Matth. 11:

Malach. 3

Ioan. 1.

Luc. 1.

Esa. 35.

Matth. 11.

Ioan. 1.

Curbationem minus proficerent, dixit ad eos: Quid existis in desertum uidere? harun dinem à uento agitatam? Mirati fuistis Baptistam ait, ac ideo longa itinera in desertum ad ipsum fecistis; quur ergo modo leuiorū mētis hominē, & quasi harundinem putatis, & ex inconstantia hue & illuc leui de causa impellit? Sed hominem mollibus induitum uidistis? & ecce qui talibus ornantur, cum regibus sunt. Qui sicut molibus induuntur, ita & animo leuiore sunt. Ioannes uero qui eremum semper coluit, qui robore animi carnem rationi subiecit; quare sicut harundo leuis erit: Si ergo mirati estis Ioannem propter asperissimam uitam, quam constantissime egit, concedere ipsi etiam debetis firmitatem animi uitæ conuenientem. Sin uero eremus, & amictus humilimus, & cibus abiectissimus, nihil plus uobis afferre uidetur ad constantiam quam mollis amictus; quare his omissis Baptistam in deserto quarebatis? Num quia prophetam putatis? Ita dico uobis, & plusquam propheta Ioannes est. Nam prophetae uenturum prædicarunt Christum, nec ipsum uidere potuerunt; Ioannes autem & uenturum prædicauit, & uidit. Ita ipse primo Ioannem extulit, deinde patris quoque testimonium attulit. Hic enim est (inquit) de quo scriptum est: Ecce ego mittio angelum meum ante faciem tuam, qui parabit viam tuam ante te. Et addidit: Amen dico uobis, non surrexit inter natos mulierum maior Ioanne Baptistæ: minor autem in regno cœlorum maior ipso est. Quum ita multa magnaç de Ioanne dixisset, & sumnum inter natos mulierum esse ipsum affirmasset, quod ad extremum humanæ uirtutis peruenisset, maius bonum postea ponit: melioremç dicit atq; maiores eum, qui iam regnum cœlorum tetigerit, & filius dei factus sit, per spiritum sanctum renatus, ut ostenderet mirabilem esse Ioannem, propter uirtutes suas præcipuas, sed mirabiliores ipso regni cœlorum participes; hortareturç hac ratione, ut magno animo rasperet id conarentur: quod Ioanne quoque maiores faciet. Regnum enim cœlorum donum spiritus esse modo dicimus, secundum illud Christi dictum: Regnum cœlorum intra uos est. Major igitur omnibus natis mulierum iuuenitur, qui per spiritum sanctum renatus est. Illi enim filij carnis adhuc appellantur, isti filij dei sunt, quem orantes appetant: abba pater. Quare etsi inter natos mulierum secundum humanam uirtutem mirabilis Ioannes sit, qui tamen ipso minores uidentur in regno cœlorum, hoc est renatus per spiritum sanctum, maiores sunt: quia non mulierum nati, sed deo participes, filij dei ideo appellantur; etiā si minimi perfectioribus uirtute, quasi infantes uideantur, quia modo renati. Quod autem Ioannem & omnes natos mulierum regeneratio, quæ per spiritum sanctum fit, magno intervallo excedit, non longe nobis quærendus est testis, quum ipse Ioannes ad Iesum dixit, opus esse sibi ab eo baptizari. Nam etsi perfectus esset uirtute, renascendi tamen propter spiritum gratiam petebat, ut in maiores ascenderet gradum, nec mulieris deinde natus esset, sed ad diuinam nobilitatem reformatus: quod saluator maxime affirmauit. Nō enim dixit, perfectum ipsum esse, quamvis sanctificationem spiritualis baptismatis non haberet: sed necessarium sibi baptismum, per dispensationem in aliud tempus differentium asseruit. Nihil enim aliud, mea quidem sententia, illa uerba saluatoris significant, dimittit modo. Quod uero cœlorum regnum donum spiritus, & regenerationem fidelium appellat, ex ipsis saluatoris uerbis sciamus: A diebus enim Ioannis usque modò, inquit, regnum cœlorum uim patitur, & violenti rapunt illud. Nam quum Ioannes prædicaret, parate viam domini, rectas facite semitas eius: multi magna uim magnoc studio à uitijs ad uirtutem uertebantur: sed & filij dei per spiritus sancti gratiam siebant per baptismum regenerati. Id si quis non exponi recte arbitretur, doceat quæsto quamobrem à diebus Ioannis rapi coepit regnum cœlorum, quasi nemo ante tempora illa illud rapuerit. Num ergo dices, uana prophetarum spes fuerit? Num tanta multitudo sanctorum patrum, regnum cœlorum non possidebit, si tunc primum rapi coepit, quando Baptista clamabat: Pœnitentiam agite, regnum enim cœlorum appro

A appropinquabit? Sed facile intellectu est, ipsum regnum cœlorum priscis etiam patratus fuisse, sicuti conformibus imaginis filij dei, atque ideo præscitis à deo patre. A tempore vero Ioannis donum spiritus sancti, & regeneratio per baptismum, fide rapitur. Hæc quoniam ita intelligenda sunt, patet nunquam Ioannem maiorem fuisse Christo, neque unquam futurum.

Libri secundi thesauri Cyrilli, finis.

E IV S D E M L I B E R T E R T I V S,

Refutatio expositionis hereticæ, & expositio sensus ueri, euangelici textus:

Ego in patre, & pater in me est. CAPUT 1.

I On est mirum (hæretici aicunt) si pater est in filio, & filius in patre, quum etiam de nobis diuina scriptura dicat: Quia in ipso uiuimus, mouemur, & sumus. Quomodo enim aliter filius maiorem seipso patrem capere poterit? aut quomodo filius minor maiorem patrem replete poterit? Quasi de corporeis loquimini uasis, in quibus recte dicitur, non posse à minore maius capi, nec à minore posse maius repleri; in rebus uero incorporeis, quæ sine ulla materia sunt, quomodo ista locum habent? Hæc diximus, quasi concederemus maiorem filio patrem esse, ueritas autem non ita se habet. Aequalis enim patri filius in omnibus est. Sed nec uos huiusmodi rationibus uteremini, si sciretis quid uerus pater sit, & quid uerus filius, & quid lumen inuisibile simul atque aeternum, & quid splendor eius, & quid hypostasis incorporea, & character eius similiter incorporeus. Nam si hæc memoriter tene-

Ioan. 14.
Act. 17.

B retis, intelligeretisq; non quasi de corporibus disputaretis, sed consequenter atque congrue scrutandum arbitraremini, quomodo filius in patre, & pater in filio est, sicut character, sicut imago, sicut splendor, atque similitudo patris. Verum quoniam non esse mirum illud dicitis, quoniam & nos in ipso uiuimus, & mouemur, & sumus, considerate quælo, quæ multum à ueritate receditis: non enim sicut in sanctis deus est, sanctificans ipsos, sic & in Christo: sed ipse filius uirtus & sapientia patris est: is sanctificat omnia participantia ipso in spiritu, ipse uero nulla participatione sanctus est, ueluti nos. Non enim per gratiam filius est, sed aeternaliter ex patre genitus. Nec rur filius sic in patre est, sicut nos. Nos enim gratia & participatione in deo uiuimus & mouemur & sumus: filius uero secundum naturam, quasi à fonte semper uiuo ex substantia patris emanans, uita secundum naturam est, omnia uiuificans. Nec participatione uitæ ipse uiuens est, sicuti nos. Nam si sicuti nos ipse uiueret, non esset naturaliter uita. Quod enim de foris alicui aduenit, id secundum naturam ipsi non inest, filius autem de se dicit: Ego sum uita. Non ergo ut nos in deo uiuit & est, sed naturaliter ipse uita est, & in patre naturaliter est, unum cum ipso secundum identitatem essentiae. Sed in patre, inquit, seipsum esse dicit, & patrem in eo: quoniam nec sermo in eo, quem ad omnes prædicabat, nec opera quæ faciebat sua erant, sed patris, qui præcepit loqui, & dedit uirtutem ad faciendum miracula. Licebit ergo secundum uos, unicuique etiam sanctorum similem uocem ædere. Miracula enim, accepta uirtute desuper, ipsi quoque fecerunt. Audiam (inquit Psalmista) quid loquatur in me dominus deus. Et sapietissimus Solomon: Mea, inquit, uerba à deo dicta sunt. Et beatus ille Moses, fidus minister præceptorum extitit dei, & uniuersaliter uniuersi propheta non suis uerbis utebantur, sed domini. Hac de causa omnes, hæc dicit dominus, clamabant. Et saluatoris discipuli admirantes magnalia quæ faciebant: Viri fratres, clamabant, quid nobis attenditis, quasi propria uirtute ista facientibus? Quir ergo

Ioan. 14.

Cavillatio hereticorum.

psal. 84.

Proverb. 2.

Act. 3.

Cap. II. DIVI CYRILLI THE SAVRI LIBER III.

C nemini unquam istorum licuit dicere, ego in patre sum, & pater in me Non uidetis nihil præcipuum tribui à uobis filio, frustraç appellatum filium esse, si ueluti sanctorum aliquis externa virtute operabatur; Non autem frustra, neç sicut nos per gratiam, sed uere & naturaliter filius est. Propria igitur uirtute non de fons sibi donata, miracula operabatur. Præterea, si sanctis licuisse dicere, Ego in patre, & pater in me est: dixisset certe saluator, Et ego in patre sum, & pater etiā in me est: ut ostenderet ceteris quoque id dicere licere. Nunc uero sibi soli hoc attribuit, quia solus ex patre uere generatur. Ita ergo propositus euangelij textus intelligendus est. Ex substantia patris emanat filius, non (sicuti creaturæ) ex nihilo ad esse productus, aut de fons substitutus: sed ex genitoris substantia proprius fructus, sicut ex lumine splendor, aut ex fonte fluuus. Quare qui uident filium, ipsum patrem uident, & à filio genitorem intelligunt. Nam quoniam ipsum esse filij ex substantia patris prodit, ideo filius est in patre. Et quoniam quod pater est natura, id ipsum uerbum suum est: ideo pater in filio est, sicut sol in suo splendore, & sicut mens sive intellectus in uerbo suo, & sicut in fluvio fons. Natura enim paternæ substantiæ, ac (ut ita dicam) species tota in filio est, & ostendit ipsum in seipso. Illud etiam attendendum, quod necessariæ dispensationis gratia hanc uocem dominus emisit. Nam quoniam ad ostendendam identitatem naturæ, qua idem est cum patre, dixerat: Ego & pater unum sumus. Ne quis igitur patrem filium, & filium patrem esse putaret, & dualitatem nominum solummodo facheret, & unam non duas personas arbitraretur, necessario illud exposuit, dicens: Ego in patre, & pater in me est, ut quemadmodum ex illis uerbis identitatem substantiæ ostendit, sic ex ipsis dualitatem personarum, ut uerè subsistentem patrem, & uerè subsistentem filium significaret. Nam pater & filius, natura unum sunt, numero personarum duo: non sicut si unum in duas diuidetur partes, ut alterum in altero non sit: nec ut idem unum duobus nominibus appelletur, ut dualitatis uirtus in solis nominibus reperiatur; nec ut eadem persona modo pater, modò filius uocetur, sicut Sabellius blasphemabat: sed sicut (ut diximus) numero personarum duo: pater enim semper pater est, neç unquam in filium conuertitur, & filius semper filius, neque unquam in patrem mutatur. Quumq[ue] ita in dualitate uera personarum sint, una in utriusque natura, & una deitas est. Similis enim naturaliter genitori filius est, ut imago, ut splendor, ut character substantiæ ipsius. Et ita propter identitatem substantiæ, unum deum patrem & filium esse credemus. Nam sicut splendorem solis non aliud dicet quispam esse lumen natura, præter ipsum solem, nec participatione aut habitudine quadam lumen appellari crederet: sed quia natura ex ipso emanat, & ita duo haec lumina esse ratione percipiet, unum uero esse natura non negabit. Sic quamquam pater & filius in dualitate personarum inueniatur, nemo tamen aliud dicet esse patrem quam filium, quantum ad deitatem & identitatem essentiæ pertinet. Et sicut sol in splendore suo est, & splendor solis in sole: sic pater in filio, & filius in patre, personarum numero duo, naturæ identitate unum. Quare si quis diligenter scripturam scrutetur, inueniet omnia dici de filio, quæ de patre dicuntur: & omnia de patre quæ de filio, absq[ue] hoc solum, quod alter pater est, alter filius. Pater deus est, & uerbum deus est: omnipotens pater, omnipotens & filius. Hæc dicit qui erat, & qui uenit, omnipotens dominus pater, & unus dominus Iesus Christus: lux pater, sed filius quoque lux. Ego sum (inquit) lux mundi. Pater peccata dimittit, sed & filius similiter: ut sciat, inquit, quia potestatem habet filius hominis peccata dimittere. Verè igitur ipse dicit ad patrem: Quia mea omnia tua sunt, & tua mea. Et quia omnia patris filij sunt, conuersim quoque uerè dicit: Ego in patre, & pater in me est. Identitas enim horum omnium, in dualitate incommutabiliter lucet. Quare filius uerè filius est: non enim omnia patris, secundum naturam sua essent, nisi ex ipso eset: nec omnia filii patris essent, nisi filius consubstantialis esset genitori. Quemadmo-

A dūm si quis depictam regis imaginem uideat, & miratus pulchritudinem imaginis, ipsum regem uidere desideret: iure utique imago ad eum diceret, qui me uidet, regem uidet. & rursus: Ego & rex unum sumus, quantum ad exactam similitudinem, & rursus: Ego in rege, & rex in me est, quantum ad figuram & formam. Figura enim & forma, & species imaginis, species, forma, & figura regis est. Sic & filius dicit: Qui me uidet, uidet & patrem: ego & pater unum sumus: ego in patre & pater in me est. Naturales enim dignitates patris incommutabiliter habet filius, & ideo patris imago est & ipsum genitorem in se monstrans. Ita & apostolicum illud intelliges: Qui quum esset, in forma dei, non rapinam arbitratus est se esse aequalem deo. Aequalis enim deo est, quia & ipse totus deus est, non aliter quam pater. Sic etat in Christo deus, ad reconciliandum sibi mundum. Sic quaecunque filius operatur, patris opera sunt. Nam quum nulla differentia deitatis & naturae inter eos sit, nihil prohibet opera unius opera esse alterius. Nam si quae patri attribuuntur, omnia ipsi quoque filio non gratia, neque participatione, sed ita naturaliter insunt ut & ipsi patri: nec medium ullum est inter patrem & filium, quod in dissimilitudinem distrahat: perspicuum est totum patrem esse in toto filio, & totum filium in toto patre. Probe igitur consequenter dicitur: Ego in patre & pater in me est. & ego & pater unum sumus. Nihil enim habet alter quod alteri non insit, nisi quod hic pater, ille filius est. Talis ergo penitus filius est, qualis omnino pater est. Præterea deus pater uocatur, & simul cum eo intelligitur necessariò filius. Non enim esset pater, nisi ex seipso filium generet. & rursus: Quando filius appellatur, patrem simul intelligere necesse est: filius enim ad patrem dicitur. Si ergo alter in altero necessariò est, & alter in altero intelligitur, uere dicit saluator: Ego in patre, & pater in me est. Ad hæc: qui credit in filium, credit in patrem: & qui uere colit patrem, is etiam filium colit. Quur ergo hic in illo, & ille in hoc non erit: aut quur identitas essentiæ hinc non demonstratur? Ideo enim & unus deus in filio, & patre & spiritu sancto adorantur, & unus deus ab omnibus prædicatur & est: quia nulla differentia essentiæ, naturalisque similitudo alterum ab altero disiungit. Sed patrem hæretici esse in filio, & filium in patre ideo dicunt, quoniam quae pater uult, etiam filius uult: & quae filius, eadem pater, propter identitatem uoluntatum: ergo alterum in altero esse contendunt. Num igitur angelis, alijsque rationalibus uirtutibus licebit (de quibus Psalmista scribit: Benedicite domino omnes angelos eius, ministri eius facientes uoluntatem eius) num in quam singulis istorum licebit hac saluatoris uoce uti & dicere, Ego in patre, & pater in me est: & qui me uidet, patrem uidet? Nemo enim ambigit, quae deus uult, eadem angelos, archangelos, dominationes, potestatesque uelle: non enim manerent in ordine suo, nisi eadem uellent quae deus. Certe qui non permanuit in uoluntate dei, sed aliud quam deus uellet quæsivit, statim audiuist: Nunc ad inferos descendes, & ad fundamenta terræ. Si ergo universi ordines superiorum potestatum eadem uolunt quæ deus, & tamen uocibus filij uti nequeunt non idem uelle & idem nolle filium in patre, & patrem in filio monstrat, sed essentiæ incommutabilis similitudo atque identitas. Præterea, si idem uelle facit ut alter in altero sit, hoc ipsum faciet (quod nonnulli hæreticorum audent dicere) ut verbum, sapientia, & imago, dei filius appelletur. Quur ergo etiam angelis sapientia & imago dei, & verbum dei, & lumen de lumine, & splendor, & in forma dei non dicuntur, quum & ipsi uoluntatem suam ad uoluntatem dei conforment: quia uidelicet non propter hoc, neque propter uoluntatum conuenientiam filius est in patre, & pater in filio: neque propter hoc filius uerbum & imago dei est, nec sapientia & lumine de lumine ideo appellatur: sed quia ex ipso patre uere ac proprie genitus est. Si quoniā (inquit) imago patris filius est, idcirco unius substantiæ cum eo est: quid prohibebit nos quoque homines qui similiter filij dei uocamur, & ad imaginem dei facti sumus, eiusdem cum deo esse substantiæ? Sed nos (ò contentionis cupidi uos)

phil. 2.
2. Corin. 5.
Ioan. 14.

Ioan. 14.
Ioan. 10.

Psal. 102.

Eph. 4.14.

Caeciliatio b.
reticorum,

C per gratiam filij dei sumus : uerbum uero dei, filius ipsius secundum naturam est. De illo enim dicitur: Quis similis tibi domine in diis non enim de foris, sed naturaliter filius est: De nobis autem: Ego dixi, dii estis, & filii excelsi omnes. Vos uero tanquam homines moriemini, & sicut unus principum cadetis. Facile enim nisi in fide & charitate uixerimus, gratiam amittimus. Imago autem dei sumus, quoniam ueram imaginem eius, hoc est, uerbum eius suscepimus: & habitauit in nobis, homo factus propter nostram salutem. Immensa igitur differentia est inter nos per gratiam filios, & uerbum dei, hoc est filium uerum dei. Frustra igitur haec ratio uelstra est, qua sola similem patri filium putatis, quoniam uidelicet ea uelit, quæ pater etiā uelit: unde sequitur potius uoluntatem uoluntati similem esse, non filium patri. Pater enim secundum uos, nomine solum pater erit: filius uero, nec filius nec incommutabilis genitoris imago, sed solum imitator, & ut ita dicam, sequitor uoluntatis eius: ut etiam Paulus Christi, cui similis erat: quoniam quæ Christus uolebat, ea & docebat & faciebat. Quare imago uoluntatis Christi, doctrina eius est, sed non est idem filio dei secundum naturam. Haec omnia quoniam ita se habent, absurdum & impium est, similitudinem & identitatem filij dei cum patre in alia magis re, & in substantia esse putare: ita enim solum filius uera imago patris erit, uereque poterit dicere, ego in patre, & pater in me est, & rursus: Qui uidet me, uidet & patrem. Ita enim pater & filius similes sunt in omnibus: sicut in hominibus patres filii, & filii patribus secundum naturam similes sunt, & ueluti si quis ad solem & splendorē eius aspicerit. Hac de causa quū filius operetur pater operatur, & quū filius ad sanctos ueniat, & pater quoque uenit, ut ipse dicit: Veneriemus ego & pater, & mansionem apud eum faciemus. Omnia enim ut saepius dicitur D est ex patre per filium sunt. Et gratia quæ sanctis datur, ex patre per filium præbetur. Rom 1. Gratia (Paulus inquit) uobis à deo sit, & domino Iesu Christo. Et alibi: Ipse deus pater & dominus noster Iesus Christus dirigat uiam nostrā ad uos. Non enim dirigant, pluraliter dixit, quod Græci sermonis consuetudo flagitat, quando de duobus diuisit dicitur; sed, dirigat, in singulari numero: ut ineffabilem unitatem patris & filij ostenderet, significaretq; non seorsum aliquid dari aut fieri à patre, & seorsum à filio: sed ex patre per filium in spiritu sancto ut ex uno deo. Nam si non eiusdem essentiae filius esset cum patre, & si nō esset in ipsis unitas inseparabilis, sicut in splendore & sole, solus pater operari, & spiritum dare diceretur, nec in omnibus mentio filij fieret. Quur enim si creatura est filius, ipse solus, & nulla creaturarum alia cum patre operari, & spiritum dare dicitur? Nemo certe audire patietur dicentem aliquem, utinam deus pater & angelus uerbi gratia quispiam dirigat uiam tuam. Gratiam enim dare, deo soli conuenit. Quum igitur unā cum filio, & per filium omnia in spiritu sancto pater faciat, pater filium non esse creaturam, sed uerè genitum ex patre, & patrem in ipso esse, & ipsum in patre: & ita uniuersa fieri, & gratiam sanctis dari ex patre per filium, ut Paulus testatur: Gratias ago deo meo semper de uobis propter gratiam dei, quæ uobis data est in Christo Iesu. Sed si nulla, inquisunt, creatura cum deo simul in faciendo, dandō, & aliiquid accipitur, quamobrem patriarcha Jacob nepotes Ioseph filios benedicēt, ait: Deus qui me alit ex infantia mea usque ad hunc diem, & angelus qui liberat me ex omnibus malis, benedicat pueros istos! Ecce deus nominat, & angelus unā cum eo; & quidē in singulari numero benedicere dicitur. Si propheticō spiritu decoratum hæretici fatent, & sanctum Jacob fuisse uirū non negant, cuius gratia ita ipsum errasse cōtendunt, ut angelum deo coniunxerit, & unā cum deo posse benedicere putauerit? Nolint quæso ita sanctum uitrum illum uituperare, sed uerum suorum uerborum sensum inquirant, si sanctum fuisse illum arbitrantur: sin uero minime id putant, quur autoritate ipsius ad confirmanda dogmata utuntur? Sed nos nūgī hæreticorum contemptis, patriarchæ uerba breuiter exponamus. Spiritu ergo ille sancto ad ueritatem dogmatum ductus, primo deū orat, ut pueros benedicat, & simul etiam angelum

- A angelum, qui liberabat eum ex omnibus malis; ut per deum patrem ipsum significaret per angelum autem uerbum patris. Non enim ignorabat, quia nomen eius magni consilij angelus est. Quod autem non angelum (ut intelligunt haeretici) sed filium dei significarit, inde patet, quod quem dixisset angelus, statim addidit, qui me liberat ex omnibus malis. A uerbis igitur ipsius consideremus, deus ne ipsum a malis omnibus liberarit, an aliquis angelorum qui sunt creati. Luctatus dicitur angelus cum patriarcha illo fuisse, id est scriptura diuina testatur: quem patriarcha tenuisse, dixisse que ad ipsum dicitur: Non te dimittam, nisi me benedicas. Erat autem ille deus in specie creaturæ cum patriarcha luctatus, sicut ipsius patriarchæ uoce apparet: Vidi faciem dei. Hunc igitur angelum quem tunc uidit, orabat ut pueros benediceret. Præterea, uisus est (ut scriptura dicit) dominus deus patriarchæ Iacob, & dixit ipsi: Ecce ego tecum sum, & custodiā te in omni via quoque seris. Deus igitur erat, qui liberabat ipsum, non angelus. Et rursus, quando Laban persequutus, deprehendit eum, tunc quoque deus ipsum liberauit, ut ipse uxoribus dicens testatur: Et non dedit, inquit, deus Laban potestatem male faciendi mihi. Et quando rursum frater Esau insidiabatur ei, non angelus, sed dei auxiliū implorabat, dicens: Libera me domine de manu fratris mei Esau, quia timeo ipsum. Deus igitur ipse, hoc est filius dei, nomine angelii a Iacob in benedictionem filiorum Joseph nominatur. Sed species quoque patris filius dicitur. Saluatoris enim uerba ad Iudeos haec sunt: Qui me misit pater, ille testimoniū perhibuit de me, cuius uos nec uocem unī audistis, nec speciem ipsius uidistis, & uerbum eius non habetis manens in uobis: quia quem ille misit, huic uos non creditis. Si ergo qui non crediderunt uerbo ex patre misso, nec uocem dei audiisse dicuntur, nec speciem ipsius uidisse, nec uerbum ipsius habere manens habitans in ipsis: perspicuum est, quod si missum ad eos filium dei suscepissent, uocem quoque ipsius dei audissent, & speciem eius uidissent, & uerbum eius habitans in eis habuissent. Omnia ergo hæc filius esse ostenditur, vox, species, & uerbum patris; & si species est, patet, quia etiam finago & character substantiæ genitoris, habens in seipso naturaliter illum cuius character est. Vere igitur dicitur, Ego in patre, & pater in me est: & ego & pater unum sumus. Idecirco quando patriarcha Iacob cognominatus fuerat Israël, tunc (ut scriptura dicit) sol ipsi ortus fuerat, quando transiuit species dei. Nihil certe aliud speciem dei scriptura ibi nominavit, nisi eum qui libere, ut recte clamat: Qui uidet me, uidet & patrem: & ego in patre, & pater in me est: & ego & pater unum sumus. Sed saluator, inquit, patrem & pro discipulis, & pro universis in se credentibus rogat, dicens: Pater sancte custodi eos in nomine tuo, quos misisti, ut sint unum sicut & nos. & rursus: Nec pro ipsis solis rogo, sed etiam pro credentibus per sermonem istorum in me: ut omnes unum sint, sicut tu pater in me, & ego in te, ut & ipsi unū in nobis sint, ut mundus credat quia tu me misisti. Et ego gloriam quam dedisti mihi, dedi eis, ut sint unū sicut & nos unum sumus. Ego in ipsis, & tu in me, ut sint perfecti in unū, ut mundus cognoscat quia tu me misisti. Quemadmodum igitur nos, quamvis homines secundum naturam sumus, in patre tamen unum sumus: sic & ipse filius unum est cum patre, & ipse pater unum cum filio, sicut etiam nobiscum. Et quemadmodum nulla ratio coget similes patri nos secundum naturam esse, quia unū cum ipso fieri dicimus: sic non est necesse filium ex substantia patris esse, quoniam ait, ego in patre, & pater in me est: quoniam ita sit in patre, ut diximus, quemadmodum & nos ipsi. Aut ergo nos etiam ex substantia patris sumus: quoniam ad unum cum deo reducimur. Aut si homines tunc quoque sumus, quando unum facti sumus cum patre, hoc ipsum etiam de filio credendum est. Remanet enim in natura sua, nec in substantiam patris conuertitur, quamvis unum fiat cum ipso. Haec haereticorum quoque pater diabolus dixit, ac ideo audiuit: Nunc ad inferos descendes, & in fundamenta terræ. Ausus enim fuerat dicere: Ascendam super nubes, & ero si-
- Esaie. 9.
Gene. 12.
Gen. 18.
Gene. 31.
Gene. 32.
Iohann. 5.
Gene. 32.
Obiectio hereticorum.
Iohann. 17.
Esaie. 14.

C milis altissimo. Quare sicut uerè filius dicit, Ego & pater unum sumus: id est propter identitatem substantiae: sic & haeretici uere dicent, nos & pater noster diabolus unum sumus, qui unum & idem uolumus, adeò enim insaniunt, ut quum per gratiam ipsi quoque deus uocentur, similes se esse putent ei secundum naturam, qui gratiam dedit. Et qui uocati sunt ad similitudinem filij, secundum naturam æquales esse se credant illi qui uocauit, & qui naturalem sibi dignitatem ex misericordia per gratiam eis concessit. Nam si pater & filius sic unum sint, sicut nos cum patre, & pater nobiscum, nulla differentia erit inter uerbum dei & nos: sed erit idem nobiscum secundum naturam: tempore forsan solummodo differens, quoniam ante omnes fuit. Sicut Adam, uerbi gratia, similis secundum naturam Paulo & Petro fuit, quamvis longo tempore ipsos præcesserit. Quare igitur ipse creator noster uocatur, quum nos creatores non sumus: Et nos quidem per ipsum facti sumus, ipse autem creator omnium est. Consequens uero est, si eiusdem naturæ cum ipso sumus, eundem apud patrem nos quoque locum obtainere quem ille obtinet, & singulos nostrum unigenitos appellari, & uerba & sapientiam patris. Nam quorum natura una est, eorum nomen quoque commune est: & quod uni secundum naturam inest, id cæteris quoque inest qui eiusdem naturæ sunt. Quæ omnia si absurdissima sunt, nec creatores ipsi uocamus, nec sapientia patris, nec lumen de lumine, sed solus haec filius uerè possidet, non erit eiusdem naturæ nobiscum. Ineffabiliter igitur ipse ex patre est, & naturaliter unum cum ipso, non sicut nos, gratia & participatione: ueluti ferrum quum ignitum fuerit, & ignis participatione dicitur. Non enim omnia quæ similia sunt alicui, unum cum ipso sunt secundum naturam. Nam multotiens quæ naturaliter alijs insunt, ea sicut imagines motionum uoluntatis nostræ sunt. Sane naturaliter animalibus rationis expertibus inest pronitas atque propensio ad irrationalles affectus explendos, quod rationem non habeant, qua illos moderentur & frenent.

D Hinc homines suo indulgentes animo, & recte rationis ductum non sequentes, sed appetitum brutum atque effrenem, illorum censentur animalium nomine, quorum inatas & naturales prosequuntur passiones. Et id quidem frequens in scripturis occurrit ac inuenitur. Veluti quod scriptum apud Psalmistam est: Nolite fieri sicut equus & mulus, in quibus non est intellectus. & rursus: Homo quū in honore esset, non intellexit, sed comparatus beluis & brutis, similis factus est eis. & alibi: Equi fratres in equas facti sunt. Haec saluator ad discipulos suos apertiora fecit, dicens: Esto te prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbae. & rursus: Estote misericordes, sicut & pater uester in coelis misericors est. Si ergo similes secundum naturam facti sunt beluis & brutis, qui carentiam rationis ipsorum sequuntur sunt: & rursus, si de scipuli serpentis prudentiam, columbae simplicitatem, & coelestis patris misericordiam imitati, serpentes, columbae, & deus secundum naturam facti sunt: nihil prohibet, quando unum fieri cum domino dicimur, aut cum ipso deo patre, unum cum deo elementialiter nos factos esse arbitrari. Sin autem operationis alicuius similitudo facit, ut serpentes uel columbae & cætera dicamur, non erimus secundum substantiam idem cum deo, quia unum cum ipso facti esse dicimur. Sed sicut ipse unum est natura cum uerbo suo, sic & nos ad unum inter nos reducimur uoluntatis coniunctione atque concordia, quando nullo modo dissentimus, sed uno charitatis vinculo in unitate coniungimur.

Psal. 31.
Psal. 48.
Hiere. 5.
Matth. 10.
Luce 6.
Matth. 11.

Præterea solet saluator & dominus noster bona, quæ naturaliter insunt sibi, proponere, & ad similitudinem hortari nos, ut ad diuinam sic imaginem, ad quam facti sumus, nos reformat. Quando igitur mites nos esse hortatur: Discite à me (inquit) quoniam humilis sum, & mitis corde. Necamen si eum imitati mitis erimus, natura quoque ideo sibi similes erimus, sed in sola mansuetudine, in quantum fieri potest, assimilabitur. Sic igitur, quando de nobis dicit, ut sint unum, sicut & nos unum sumus, ad exemplar nos hortatur; ne quia

- A** quia natura unum cum deo fieri possemus, id dicit; sed ut quemadmodum naturaliter ipse unum cum patre est, sic nos concordia & consensu unum sumus, naturalemque identitatem patris & filij quasi exemplar sequuti, uoluntatis coniunctione ipsam imitemur, quae nos quasi corpus unum & animum unum efficiat. Sic enim de Ihs qui crediderunt, scribitur: Quia multitudo inis ipsorum cor unum & unus aninus erat. Nam Act. 4.
Math. 10. quae aliquibus natura insunt, firmæ quasi fiunt imagines, si qui uoluerint suam ad eas uoluntatem conformare, quale illud est: Estote sicut serpentes: estote sicut columbae. Identitatem igitur naturalem quam habet cum patre, & imaginem, & similitudinem, & exemplar (quod intuentes, uoluntate uniamur) nobis proponit. Quando igitur de nobis dicit, Ut & ipsi unum sint, sicut & nos unum sumus; non ut omessa natura nostra, ad naturam filij commutemur, id dicit: sed ut (ueluti dictum est) id uoluntate nos efficiamur, quo ipse natura cum patre est. Quare si quis naturalem coniunctionem nobis cum filio dei futuram arbitratur, uehemeter errat, impossibilia singens. Nam si dicere uoluisset, natura nos unum cum filio fore; dixisset profecto, Ut unum ipsi mecum sint, quemadmodum ego tecum. Nunc uero non ita dicit, sed plurali numero utitur: ut sicut ego & tu unum sumus, sic & ipsi unum in nobis sint. Ita clare docet, non natura cum deo nos coniungi, quod impossibile est; sed posse fide atque charitate, quum ad exemplar naturalis unitatis filij & patris, nimirum unum unitate uoluntatum fieri, quod ipsi & patri naturæ inest unitate. Præterea, quod in deo fieri dicitur, non naturæ mutationem, sed ab eo, uel per eum fieri significat. In te (inquit Psalmista) inimicos nostros cornu petemus, & tarsum: In deo meo transgrediar murum. Perspicuum enim est quod non in deo naturaliter factus, murum se transgressurum & cornu petiturum dicit; sed in nomine dei & in uirtute ipsius, id se facturum ostendit. Quando igitur dicit, ut ipsi quoque in nobis unum sint, non quia natura humana convertatur ad dei naturam, id dicit; sed quia in nomine uirtutum patris & filij unam habebunt uoluntatem atque consensum. Addidit autem, sicut & nos unum sumus: ut exemplar unicardiarum uoluntatum, naturalem suam unitatem cum patre creditibus proponeret. Similitudinis enim aduerbia, sicut, quasi, ueluti, cæteraque huiusmodi, non totam rem eandem toti significant, sed similitudinem alias quam ostendunt. Ideo addidit, ut sint perfecti in unum: ut totius textus hic sensus sit. Nam quia magnam, immensam generi hominum filius dei conferre gratiam uoluit, idco uniuersos ad coiunctionem attrahi sui studuit; factus est enim in nobis, quia hominem induit is, qui patrem habet in se, sicuti uerbum & splendor eius. Sicut igitur ego (inquit) in ipsis sum, qui homo factus idem cum ipsis sum; & tu patet in me, qui eiusdem tecum substantia sum: sic uolo ut & ipsi in unitate inter se coniuncti, & quasi unum facti corpus, in me omnes sint; qui omnibus propter assumptionem unius templi coiunctus sum. Et sic erunt unū, & erunt perfecti, sicut ego perfectus sum, etiam post hominem assumptum. Non igitur natura nostra omissa, ad dei naturam mutamur: sed unum esse cum deo dicimus, quia participes eius sumus. In hoc (inquit Ioannes) cognoscimus, quia in ipso manemus, & ipse in nobis, quia ex spiritu suo dedit nobis. Si ergo quia participamus spiritu sancto; unum sumus cum deo, & nos in ipso, & ipse in nobis manere dicitur; & filius dei non est de numero participantium spiritu sancto, sed ipse dator ipsius spiritus est, patet quia non ut ipse in deo patre est, sic & nos sumus: sed ipse quidem in ipsa genitoris natura sicut uerbum, sicut splendor, & sicut character ipsius est. Nos uero, quia spiritu sancto per ipsum filium participamus, unū esse cum deo dicimus. Idem Ioannes alibi scribit: Quicunque coſitebitur quia Iesus est filius dei, deus in ipso manet, & ipse in deo. Si ergo propter huiusmodi coſfessionem in deo sumus, & ipse in nobis: filius uero non ea de causa sit in patre (nec enim pro merito confessionis in dono accepit, ut sit in deo, non est ambiguum homines gratia & dono unum esse cum deo, & propter fidem & coſfessionem huiusmodi, donum hoc diuinitus

Psal. 4.
Psal. 17.

1. Ioann. 4.

1. Ioann. 4.

C accipere. Dei autem verbum naturaliter est in patre, non dono & gratia, & patrem similiter habet in se. Quod ut apertius intelligatur, ponamus aliquem fidem & charitate confiteri nunc, quia Iesus est filius dei. Is ergo secundum Ioannis dicta, spiritum sanctum propter huiusmodi confessionem accepit: & quoniam deum in se acccepit, & deus in ipso, & ipse in deo est. Ponamus etiam quod postea ex suggestione diaboli mutet homo huiusmodi sententiam, & neget Iesum esse filium dei; amisit igitur gratiam, & a spiritu sancto desertus, nec ipse in deo erit, nec deus in ipso. Hic certe sicut ante confessionem homo erat, sic & in confessione & in negatione homo erit. Non ergo naturaliter deo coniungimur, nec natura unum cum ipso fides sumus: sed ut gratia & charitas nos illi coniungit, sic uitium ab illo nos remouet. Si ergo confidentes in charitate, quia Iesus est filius dei, in deo sumus: & negantes alienamur ab ipso: filius autem non dono, nec propter confessionem huiusmodi cum deo est: non erit certe ita ipse in patre, sicut nos. Sed ipse quidem naturaliter & incommutabiliter, sicut ex ipso natus: nos uero gratia & participatione. Quare sicut ipse naturaliter & filius & deus est: sic nos gratia & participatione filii dei & dñi efficiuntur.

De similitudine filij ad patrem: & quod filius non est naturae mutabilis, neque deorsum subsistens, sed ex ipsa substantia patris genitus, sicuti uerè filius.

C A P V T I I .

*Aduersarij
ptio: a obie-
cto.*

I filius incomutabilis (inquit) patris imago est, similiter est in omnibus & per omnia genitoris: quur ipse quoque non generat: & quur filius alicius non dicitur pater? Sic enim exacte similis per omnia ipse erit. Sin autem ipse non generat, quomodo in non generante generans erit? Dissimilis enim, alienusque a patre in hoc erit. Si deus omnino quemadmodum homines generat, nec ulla differētia inter haec est, iure generandi potestatem etiam a filio peterent: sin uero longe sublimior est natura dei, erit certe a legibus quoque nostris libera. Non igitur ut homo, genuit deus: quare qui natus est, humanis legibus non subiectus. Ineffabilis enim sua ex patre generatio est. Quod si putent necesse esse a filio dei alios nasci, quia ipse natus ex patre est: quur patri etiam patrem non querunt, secundum humani generis consuetudinem: sin autem pater a nullo est, & nostras leges omnino etiam in hoc superat, nulla ratio coget ut a filio filium nasci oporteat. Erit enim in hoc etiam patris similis: ut sicut hanc animalium naturam pater excedit, quoniam a nullo est: sic filius quoque excedat, quoniam nullum generat. Nam propter hoc etiam mirabilis imago patris in filio est. Sicut enim pater immutabilis est, quia semper pater & nunc filius: sic uerbum suum ex ipso prodiens, immutabile permanet patris uerbum, & semper filius, & nunc pater: similis igitur in hoc quoque genitoris est.

E/4.53

Sed interrogare nos solent, utrum liberis arbitrii filius sit, an minime? Nam si liberis est, inquit, electione non natura bonus est, quare potuit in contrarium immutari. Haec enim liberis arbitrii uis est, ut ad utramvis partem tendere possit: Id autem mutatione & passio est, quam qui potest pati, quomodo immutabilis dei atque impassibilis erit imago: Sin autem minime liberis arbitrii filius est, atque ideo non potest diuersa eligere, sed necessario semper manet quod est, quasi lignum vel lapis in leipo subsistet, naturae uinculis, non libertate arbitrii unitus. Oporteret certe non respondere ad haec interrogata, quae ita inconsiderate proferuntur. Nam melior tunc taciturnitas est, quando ita uersute contextae interrogaciones sunt, ut sine blasphemia respondere non possis. Si enim liberis arbitrii filium esse dixeris, sequitur statim ex libertate mutatio. Liberum enim est, quod mutari etiam in contrarium potest, quamuis id nunquam passum sit. Sin uero alterum dixero, statim quasi lapide propter immobilitatem filii dei esse conclamant. Haec nec sine suo periculo agitant, nec sine aliorum periculo prædicant. Sed quid ipsi facient, si nos quoque de patre similiter interrogabimus; an sicuti uos formidabunt.

& tacere

- A & tacete melius, quām hæc proferre arbitrabuntur? Sed si tamen nos quoque coacti similiter (ut dixi) de patre interrogaremus, quomodo respōderent? Hic ergo videant oro quām periculosisimæ sint interrogationes huiusmodi, & simile patri esse verbi suum in omnibus, præterquām quod pater solum pater est, & filius solum filius, constantissime pieç credant. Nam si patris incōmutabilis imago est, uereç dicit: Ego & pater unū sumus. &, qui me uidet, is patrem quoç uidet; immutabilis certe sicuti pater est. Quomodo enim uera imago immutabilis patris, mutabilis filius erit; aut quomodo uere dicet, unum sumus, si mutabilitate & immutabilitate diseparatur, & tam magna dissimilitudine distrahuntur? Quare quoniā impossibile est falsa dici à ueritate, unum ipsa ueritas, hoc est filius & pater erunt, & ita necessariò quod pater est, id ipsum filius quoç erit. Sed immutabilis pater est, immutabilis igitur etiam filius, & per omnia patri similis. Præterea, si liberi arbitrii secundum hæreticos, & mutabilis naturaliter filius est; sed electione boni ad eam cōditionem peruenit, ut iam nullam ad patrem habeat differentiam, sed possit dicere, qui me uidet, is etiam patrem uidet; nihil in deo magnum est, quippe cuius naturalem bonitatem etiā mutabiles creaturæ possint assequi, si uoluerint. Id quoniā impie dicitur, necesse est ut ad naturalia deitatis bona, nulla rationalis creatura possit peruenire: sed omnia naturalia bona deitatis, in filio esse à scriptura prædicatur. Natura igitur similis patri est, nō studio, aut quia mutatus ad similitudinem patris est. Perfectus enim est ex perfecto, & immutabilis ex immutabili. Quomodo enim non erit perfectus, qui nō rapinam arbitratus est se esse æqualem deo? aut quomodo non est immutabilis, cui unū & idem esse cum patre ipso est? Ad hæc, arbor ex fructu suo cognoscitur, fructus autem patris, uerbum suū, hoc est filius suus est. Quare aut arborem etiam mutabilem esse ostendant; aut si arbor immutabilis est, itaq; ab ipsis creditur, filii quoç immutabilem esse credant; præsertim quum multa sint scripturæ testimonia, quibus immutabilis filius esse demonstratur. Nam dicenti Philippo: Ostende nobis patrem, & cætera: Tanto, respondit, tempore uobiscum sum, & nō cognouisti me Philippe? Qui uidet me, uidet & patrem meū. Si ergo filij cognitio, patris cognitio est, necesse est talem esse filium qualis sit pater. Sed pater immutabilis est, immutabilis igitur filius est. Et Paulus: Jesus Christus heri & hodie, ipse quoç in secula. Et Psalmista: Tu ab initio domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cœli. Ipsi persibunt, au autem permanentes, & omnes quasi uestimentum ueterascent, & sicut opertoriū murabis eos, & mutabuntur; tu autē idem ipse es, & anni tuū non deficient. Et saluator ipse de se: Videntе me uidete, quia ego sum & non mutor. Et Hieremias: Quia tu sedens es in secula, & nos perimus in secula. Hic enim stabilitatem atq; immutabilitatem diuinæ naturæ per sessionem propheta significauit: mutationem uero creaturarū continuā significauit, quum dicit: & nos perimus in secula. Si ergo scriptura in creaturis solū mutationem & interitū nouit, & ab his filium excipit, quū dicit: Tu uero idem ipse es: nō est certe mutabilis naturæ filius. Non est enim idem qui mutari possit. Accedit, quod si non sit naturaliter immutabilis, sed per accidēs id assequutus, patrīç factus sit postea propter uirtutes suas similis, fuisse aliquādo dissimilis patri. Et quomodo erit filius, qui aliquando dissimilis naturæ fuit; aut quomodo stabilis in eo erit beatitudo, bonitas, cæterāç huiusmodi, si per accidens hæc sibi contigerunt: nam quæ acciderunt, desinere quoç poterunt. Impium ergo est cogitare, mutabilem esse filium, de quo ait scriptura: Tu autem idem ipse es, & in quo omnes deitatis dignitates inesse perhibētur.
- Ad hæc, quod mutari potest, non potest uere de seipso dicere: Ego sum ueritas. Nam quod modò sic est, & deinde non sic, ipsum in seipso mutatur. Filius autem uere de seipso dicit: Ego sum ueritas: non est ergo mutabilis, sed similis patri atque incommutabilis. Mutabilem esse filium ostendere student hæretici, ut ex hoc creatura & dissimilis patri esse uideatur. Multaç ad comprobandum furorem suum ex scri-

Ioh. 10.
Ioh. 14.Philip. 2.
Math. 7.

Ioh. 14.

Hebr. 13.
Psal. 101.

Malach. 3.

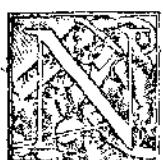
Psal. 101.

Ioh. 14.

C ex scripturis proferunt, ut simpliciores autoritate ipsarum seducant. Et inter alia,
Phi. ip. 1. illud Apostoli: Propterea & deus ipsum exaltavit, & donauit illi nomen quod est su-
Psal. 44. per omne nomen, ut in nomine Iesu omne genu fleatur. Et illud Psalmista: Pro-
 pterea unxit te deus tuus oleo exultationis praे participibus tuis. Deinde cauila-
 lantur dicentes, propterea, idco, ceteraç huiusmodi uerba causam significare, propter
 quam exaltatus est, & propter quam donatum est sibi nomen super omne nomen, &
 propter quam unctus est oleo exultationis. Si ergo (inquit) aliqua de causa haec ha-
 buit, mutatus est necessario, & factus talis, qualis non erat antea, quoniam haec sibi donata
 essent. Deinde omnis data dignitas potest auferri: qui autem eius conditionis est, ut
 possit sibi dignitas aliqua dari & auferri, quomodo similis omnino erit immutabilis
 patris: & quomodo uera eius imago erit, qui semper idem est? Si secundum uos alii
 qua dei filius de causa exaltatus, & oleo exultationis unctus est, si causa illa non fu-
 isset, non esset quod est: & ita non esset natura deus, sed per gratiam; nec natura filius,
 sed per gratiam: & merces sibi data esset, ut & deus & filius dei uocetur. Nulla igitur
 esset inter ipsum & nos differentia: licet enim etiam nobis per fidem & charitatem
 similia consequi, quippe & dij & filij dei per gratiam uocamus, & oleo exultationis
 ungimur. Est autem absurdissimum, filium dei uerum, propter quem deus pater
 est uerus, quia ita est deus ex deo, ut homo ex homine: absurdissimum inquam est,
Philip. 2. aequaliter nobis ipsum filium dei putare, qui non uere filij & dij sumus, sed per gra-
 tiā propter misericordiam dantis. Præterea, apostolus Paulus de ipso dicit: Qui
 in forma dei est, nec rapinam arbitratus est se esse aequalē deo: sed seipsum extinx-
 uit, formam serui accipiens. Et post pauca: Propterea deus ipsum exaltavit, & donauit
 illi nomen, quod est super omne nomen. Quando igitur fuit factus homo, tunc
 sibi nomen suisse donatum scribitur, & tunc exaltatus dicitur. Num igitur ante incar-
 nationem, huiusmodi non fuit? Nam si fuit huiusmodi, superfluum est dicere postea
D ipsum accepisse: si uero non fuit talis, neque habebat haec, mutatus profecto quoniam
 acceperit, est. Quid igitur erat secundum uos, antequam haec accepisset? Sed si haec
 factus homo, accepit ut homo, sapientia certe & uirtus patris, & ueritas, & lumen de-
 lumine, & uita & imago patris semper fuit, & semper erit. Nam si haec quoq; ante hu-
 miliationem non habuit, uideant quæso, quomodo rerum omniū ordo per summam
 impietatem cōuertatur. Scripturæ nanci diuinæ incarnationem filij hominis factam
 prædicant ad restitutionem totius humani generis: si uero (ut ipsi dicunt) exaltatus
 post incarnationem est filius dei, & factus sublimis, quod antea non habebat, pro se
 magis incarnatus esset quam pro hominibus. Sibi enim magis secundum uos profuit,
 quam hominibus. Ita non pro nostra salute magis quam ut ipse exaltaretur, nomenq;
 maximum assequeretur, homo factus esset. Quomodo igitur prophetæ & apostoli
 saluatorem appellant nostrum, si sibi magis quam nobis profuerit? Vel quomodo
 pro nobis mortuus est, si ea pro morte deus ipse ac filius dei appellatus est? Hæc im-
 pia si quis uoluerit effugere, firmiter credat necesse est, nihil mutationis filio dei acci-
 disse: sed naturaliter similem patri ut filium uere confitebitur. Ad haec, si non fue-
1047. 1. rit secundum uos semper filius, aut si erat quidem, sed melior postea factus est, quan-
 do humiliatus formam serui accepit; quomodo per ipsum omnia facta sunt; aut quo-
 modo dilectus erat patri filius, qui perfectus non erat? Imperfectus enim erat secun-
 dum uos, quoniam multo melior factus postea sit. Aut quomodo adorabilis postea
 factus est, qui à principio id habuisse uidetur? Adorauit enim ipsum Abrahā in illice
Gen. 18. Mambre, & Moses in rubo, dicentem: Ego sum qui sum. Quomodo autem (sicut
Exo. 3. Daniel ait) millies cetera millia ipsi administrabat? quomodo in excelsa elataç sede
Dan. 7. sedere uidebatur, ita ut Seraphini ei gloriā redderent? Aut quomodo rursus coelorum
Esa. 6. uirtutes quoniam audissent, Tollite portas principes uestras; interrogassentq; quis esset
Psal. 43. iste rex gloriae; audierunt rursum; Dominus uirtutum ipse est rex gloriae; Non dixit,
 factus

- A** factus est dominus virtutum, & rex gloriae; sed hic qui est nunc, & olim erat dominus virtutum, est rex gloriae. Si ergo id erat olim & ante incarnationem, quod modo est, non absq[ue] impietate mutationis dicitur susceptiuus. Nec ut haeretici aiunt, quoniam recte egit filius, & sapientia & uerbum dei appellatus est; sed erat semper immutabilis, & genitori naturaliter in omnibus semper similis, non a minore gradu ad maiorem mutatus. Sed contra quispam potius diceret: Exinanivit enim seipsum, formā seruit accipiens. Et ita tanto submissior uisus est, quantum inter deum & hominem interest. Non enim erat antea creatura, & postea deus; sed quum deus aeternaliter esset, factus est postea homo. Melior ergo ipse per incarnationē factus non est. Exaltari autem dicitur, & in loco gratiae nomen super omne nomen accepisse: quoniam cum assumpta carne illō reductus est, ubi semper est sine carne. Ipse quippe dicit ad patrem: Pater glorifica me illa gloria, quam habebam apud te antequām mundus esset. Quae autem erat gloria filij ante q[uo]d mundus esset, illa uidelicet, quod erat in forma dei. Nō ergo ad me ille mutatus est; sed gloria & exaltatio quae post incarnationē sibi donata, nihil aliud est quam dedecoris (ut ita dicam) destructio, quod dedecus propter humiliationem usq[ue] ad assumptā carnem & formam seruit, quamvis carnis & serui propriūm esset, in ipsum tamen propter incarnationē redundare videbatur, præsertim quoniam homo solum & non deus putabatur. Dicuntur autem haec a patre dari, non quoniam ab ipso etiam ut deo non concedebantur; sed quoniam una persona filius dei est cum homine, qui haec recepit. Ad haec, si secundum uos post humiliationem incarnationis exaltatus esset, & ideo donatum sit illi nomen super omne nomen, ut uidelicet deus uocetur, & propterea etiam unctus sit, filius q[uo]d nominatus, necesse erit dicere non fuisse ista prius in filio dei. Non enim potest aliquis accipere, quod etiam habet ante q[uo]d accipiat. Quomodo autem uere scriberetur: Ego dixi, dij estis, & filij excelsi omnes? Id Psal. 81.
- B** enim ante incarnationem dictum est, antequām secundum haereticos non dicebatur filius dei. Quomodo igitur ipse alijs misericordia sua dicebat: Dij estis, & filij excelsi omnes? Non enim possunt ad imitationem ueri filij per gratiā filij fieri, nisi uerus antea filius fuerit. Nam si participatione filij per ipsum adoptamur, quomodo participans ante participantem erit? & quomodo quod factum est, prius illo erit per quod factū est? Haec absurdā nūmī atq[ue] impossibilita sunt. Immutabilis ergo filius est, nec per gratiā, sed substantialiter ac naturaliter idem cū patre est. Præterea, si quasi uitatis, uel humiliationis, uel obediētiae mercedē habuist, & sic factus est, quod nō erat, filius dei: quomodo ante incarnationē nonnulli patrem cognoscēbāt: quū dicit filius: Nemo nouit patrem præter filium, & cui filius reuelabit. Nam si non erat secundum uos filius, non erat certe reuelator; quomodo ergo pater reuelatus patribus fuit? Quod si semper pater cognoscif, & reuelator certe semper filius est; sed erat & est semper naturaliter patri similis, rei nullius indigens, perfectus atq[ue] incommutabilis.

Quod ex substantia patris filius est, nec extra productus, ut haeretici aiunt: & quoniam non extra productus, ideo similis patri est. C A P V T I I I.

On esset, inquit, deus excellentior homine, si sicut homo ex seipso pariat hominem: sic deus ex seipso pariat filium. Verum quoniam super omnem creaturam est, non pariet ex substantia sua ut homo filium, sed extra ipsum producet; non erit ergo filius natura similis patri. Libenter interrogauerim, utrum isti nulla in re uestigium similitudinis dei esse in nobis, & in cæteris creaturis opinantur. Nam si aliquid esse cōsenserint, inane inueniuntur quod nobis proposuerunt: si vero nullum similitudinis uestigium esse contendant, dicant nobis quæso, an homo substantia est, & si substantia est, quur non negat deum substantiam esse? Et rursus, uerbum habet homo, rationalis enim est. Et erit ergo deus secundum istos absq[ue] uerbo, si nullum uestigium eius in homine est. Si autem, quantum natura nostra patitur, similes in his deo erimus, quur etiam in generando

Ec

Ibidem.

Matth. 11.

Philip. 2.

1048.17.

C aliquam similitudinem nobiscum deus non habebit. Oportet certe intelligere atque credere, quoniam ad imaginem diuinæ naturæ facti sumus, id quoq; cum multis alijs habere, ut ex nobis possimus generare: quoniam & creator deus ex seipso generat filium, nec extra seipsum producit, & ideo etiam similis illi natura in omnibus est. Sed nos, inquit, corporei alimēti abundantia, quasi materia usi, filios inde generamus:

Iob.1. sicut quando etiam extra nos quicquam facimus, materia nobis opus est. Deus uero ut cuncta ex nihilo creat, nulla materia indigens, ita nulla in seipso multiplicatur materia, ut ex ea possit filium parere. Sicut ergo non ex præsubiecta materia creat, sed extra ex nihilo cuncta producit; sic ex seipso generare filium non potest; non erit ergo filius naturaliter patri similis, quoniam necq; ex seipso, sed extra ipsum ab ipso productus. Quomodo igitur, o ingeniosissimi uos, unigenitus esse filius scribitur: si etiam ipse ueluti creatura creatus ad extra est: aut quomodo uere filius, qui ex substantia genitoris non effusus? Nam si possibile esset, quæ ex nihilo, id est, ad extra producta sunt, filios naturaliter appellari, non esset unigenitus filius uerbum dei, quum in hoc cum omnibus creaturis conueniat: si autem possibile non est, sed solus unigenitus est filius dei, non ut creatura, à non esse ad esse uocatus est: sed sicut uere filius ex patre prodijt, atq; ideo similis ipsi est. Præterea, si omnia ex nihilo producta sunt, & ipse similiter filius, quamobrē ille natura dominus est, omnes autem creaturæ natura seruæ. Aut enim domini nomine, naturaliter cuncta honorari par est, aut ipsum quoq; filium, seruum cum omnibus appellari, si similiter creaturis ex nihilo ad extra productus est. Id autem nusquam in diuina scriptura legitur: sed filius quidem natura dominus scribitur: creaturæ uero natura seruæ. Ecce, inquit, omnia tibi seruiunt. Et filium quidem unà cum patre adorari & glorificari legimus, creaturas uero adorare atq; glorificare. Non est ergo (ut cætera) productus ad extra, sed ut natura filius ex patre generatur:

D similis ergo in omnibus genitori naturaliter est. Sed ignorare uidentur isti qui syllagismis inanibus, et sonitu magno uerborum magis quam ueritate iactant; quia quod uere est, & quod ex propria sua substantia generare uere potest, deus est. Ipse enim est, qui est; nam cætera omnia non sunt antequam producantur. Quod igit uere est, cui esse proprium nomen est, ipsum solum ex sua substantia generat. Cætera enim (ut uerbi gratia, homines) non ita ex sua substantia generare uidentur, quia non ex seipsis id habent, sed à diuina uoluntate ad hoc uocati sunt. Diuina enim lex, quæ creatoris uoluntas est, facit ut homo generet quod patet, quia non omnia generant, sed solum quæ ipse uoluit. Quod igit proprie generat ex seipso, deus est; cætera ad imitationem illius id faciunt. Quomodo igitur non absurdum est dicere, creaturas quæ deum in hoc imitantur, filios ex seipsis parere, & exemplar illud ad quod creatæ sunt, non generare ex seipso, sed ad extra filium suum produxisse? Quoniam igitur id absurdum est, pater uere ex seipso filium generat, & ideo similis sibi filius in omnibus est, et æternitas atq; incommutabilitas patris in filio quoq; naturaliter erit.

De similitudine patris & filij, similiter proposito textu: Nemo bonus nisi deus.

C A P V T . I I I I .

Marti 10. In nemo, inquit, bonus nisi deus, ut ipse testatur filius, quomodo erit similis patri, qui natura bonus non est: præsentim quum apertissime à naturali, substancialiꝝ bonitate seipsum excipiat. Quur em, inquit ad scriptam, bonū me dicens nullus bonus praeter deum. Aut non uident quantum ex his uerbis sequitur periculum: aut si uident, ludere uolunt in re, in qua minime ludendum est. Patrem enim solum naturaliter bonum esse uolunt, filium uero minime: quomodo igitur erit filius, si naturaliter patri similis non erit? Sed in hoc, inquit, similem dicimus, quoniam pater talem uoluit ipsum facere qualis ipso pater est. Quemadmodum quando artifex domum ædificat, similis est domus & imago exemplaris quod in mente artificis est; & tamen propter matrem alia est ædifi-

A cata domus, quam illa quae in mente artificis est, & longe alia est ipse artifex. Ut ergo domus imago & similitudo mentis est, sic & filius patris: non autem secundum naturam & substantiam imago ac similitudo est, ut uos praedicatis. Ridicula haec sunt omnia, inquit autem lachrymis digna. Quis enim non ingemiscet, tantam hominum impietatem considerans? Nam si secundum essentiam dissimilis patri est, similis autem secundum simulachrum & imaginem mentis, necesse erit primum ut compositus sit ex diuersissimis rebus atque contrarijs: ex simili dico atque dissimili, & ita non erit totus lux, nec totus ueritas, nec totus imago patris. Deinde ad haec necesse est, ut ad ipsum quoque partem haec impietas transcat. Compositus enim etiam ipse necessario erit ex substantialitate & mente, uel imagine illa quam in mente habet: quippe quum secundum istos, filius substantialiter quidem dissimilis patri sit, similis uero secundum illud mentis exemplar. Quomodo igitur pater omnium rerum principium erit, si non simplex, sed compositus erit? Primum enim simpliciter, haudquaquam compositus esse potest: quia nihil potest ipso praetelligi a quo componatur, nec ulla diuersitas in primo simpliciter est. Composita uero congregationem diuersorum simplicium habent, quae ipsis necessarij praetelliguntur. Quoniam igitur haec omnia impia, impossibilitate sunt, similis erit necessario secundum essentiam patri filius. Nam si non est substantialiter similis, nec perfecte similis erit: quomodo ergo non rapinam arbitratus est se esse aequalis deo? Nam qui aequalis deo est, is substantialiter quoque similis est.

Thefauri Cyrilli libri tertij, finis.

E I V S D E M L I B E R Q U A R T V S.

Quod per participationem ad imaginem dei formamur. C A P V T I.

B On potuit homo ad imaginem esse creatoris, nisi spiritus sancto participaret. Si quis enim (Paulus ait) spiritum Christi non habet, hic ipsius Christi non est. Sed si possemus absque participatione spiritus ad imaginem dei esse, omnes profecto Christi essemus, etiam si spiritu sancto non participaremus. Ioannes etiam ait: Qui seruat mandata eius, in ipso manet, & ipse in eo. Et cognoscimus quod manet in nobis, ex spiritu quem dedit nobis. Si ergo seruantes mandata spiritu sancto participant, quo participantes ad imaginem creatoris formantur: perspicuum est non posse hominem deo assimulari, nisi modo quodam ipso participet. Et rursus saluator hominem renovans atque restituens, insufflavit discipulis, dicens: Accipite spiritum sanctum. Quod igitur hominem renovat, id homo ante lapsum quoque habuit. Ut ergo ad imaginem dei modo perfectiore homo sit, spiritus sanctus sibi donatur. Non enim ita perfecte ad imaginem dei esse uidetur, nisi spiritum sanctum habeat. Si ergo spiritum filij accipieres, ad imaginem reformamur, quomodo dissimilis erit patri uero deo, qui alios per spiritum suum ad similitudinem dei reuocat. Incommunicabilis, inquit, quia nemo participare ipso potest, pater propter excessum est. Non enim potest natura humana, deitate patris (quae omnia excedit) participare: & tamen quum sit per se imparicipabilis nobis, per filium quasi per minorem in nobis habitat. Quomodo ergo similis est imparicipabilis patri filius, qui a nobis participatur? Si, ueluti uos dicitis (qui tanquam uiolenti omnia turbatis) magna & ineffabilis deitas patris est, certe necesse est, ut concedatis magnam & ineffabilem bonitatem ipsius esse. Quomodo igitur erit adeo bonus, ut sit ipsum bonum, qui creaturas longe a bonitate sua distaminat? quoniam natura boni flagitare uideatur, ut omnibus se proponat, & frui se omnes uelut, prout singuli possunt, quod certe facit: habitatur enim se in nobis promittit, & in filios adoptatorum. Ita ergo clemens & bonus deus est, ut bonitas sua per filium Ioh. 14.

Rhom. 8.

Ioh. 4.

Ioh. 20.

Captio haec
reticorum.

C in spiritu sancto ad omnes transeat, & nemo à participatione sue bonitatis repellatur. Patris uero participatio, per filium in spiritu decenter & proprie fit: nam & sole per splendorem, qui ex eo emititur, nec sine calore participamus, qui operationis spiritus sancti imaginem gerit. Sicut igitur splendor solis, per quem sol participabilis est, soli non dissimilis est: sic & filius non est dissimilis patri. Nam si participatio eius, participatio patris est, eadem omnino substantia patris & filii est, & ideo summa similitudo, imito eadem penitus essentia patris & filii est. Sed quomodo, in-

Caillus aduersariorum.

Ioan. I. non uideat? Id enim ipse testatur, dicens: Deum nullus uidit unquam. Unigenitus filius dei, qui est in situ patris, ille exposuit. Si ergo uniuersis pater est inuisibilis, & filius unus ex uniuersis est, quomodo essentialiter erit patri similis, qui adeò minor est, ut ipsum non uideat? Immo quomodo non aperte cum ueritate, & cum omnibus

Ioan. 6. scripturis sacris uos pugnatis, qui dicere audetis non uideri patrem à filio; quum ipse clamet, neminem uidere patrem, nisi eum qui ex deo est; & aperte dicat, Qui uidet me, uidet & patrem. Quomodo autem & spiritus eius omnia quae sunt, & ipsa dei

Ioan. 14. profundasciet, sicut & spiritus hominis ea quae sunt in ipso sunt quomodo filius pa-

Matth. 8. trem non uidet, secundum uos: quum etiam angelis scribantur faciem patris uidere?

Ioan. 10. Et quomodo filius uerè dicit: Sicut nouit me pater, & ego noui patrem? & rursus:

Matth. 11. Nullus cognoscit filium nisi pater, nec patrem ullus cognoscit nisi filius, & cui uo-

Ioan. 17. luerit filius reuelare. Qui ergo non modo patrem cognoscit, uerum etiam alijs reue-

Ioan. 17. lare potest, quomodo ipse patrem non uidet? Aut quomodo non cognoscit eum, si

Ioan. 17. seipsum cognoscit; ac ideo dicat ad patrem: Omnia mea tua sunt, & tua mea. Sicut

Ioan. 17. igitur, si non uideret patrem, dissimilis ei secundum essentiam esset; ita quoniam ue-

Ioan. 17. re uidet, & uerè cognoscit, erit ipsis uerè & essentialiter similis. Concedimus, in-

Ioan. 17. quiunt, similem patri filium esse: sed ideo quia cum patre ipse perfecte participet,

D conformatus ad eum per participationem maximam quodammodo est; sicut & nos, quantum possibile hominibus est, diuina participantes natura, cœlestis patri imagi-

1. Cor. 15. nem (ut scribitur) gerimus, & quasi ad diuinos characteres conformamur. Nescio

quis diuinarum scripturarum peritus huiusmodi poterit nugas audire. Nam illi qui-

dem prædicant deum recentem non esse nobis colendum: uos autem recentem, &

nuper factum deum non erubescitis filium dicere. Quod enim participatione dei re-

formatur ad ipsum, acquisitam habet non naturalem deitatem. Quod porrò acquisi-

tum est, prius non habebatur, sed postea contigit atque accessit, quare amisti etiam

facile potest. Omne nanque quod datur, auferri etiam potest: & quod accessit, non

est inconueniens si abibit. Necesse est ergo ut uel concedant filium dei & deum atq;

dominum posse amittere, quod filius dei & deus & dominus sit: uel si hoc dicere for-

midabunt, cōcedentq; essentiam filij nullum beatitudinis suæ casum accipere posse,

necesse est ut etiam confiteantur non participatione aliqua ipsum conformari ad pa-

tem, sed naturalem atque essentialem similitudinem habere, tanquam uerbum ex

ipsa substantia patris prodiens. Præterea, qui participatione sanctificantis dei san-

ctificati sunt, donum quidem conseruant, si mandata etiam obseruant, alios autem

sanctificare ipsis nequeunt: nullus enim hominum sancti spiritus participatione san-

ctus, propria potestate ac uoluntate id ipsum cæteris poterit donare: fons enim san-

ctitatis solummodo potest ex seipso sanctitatem quibuscumque largiri. Videmus

enim quod angelis, sancti quidem sunt participatione ac gratia, & ideo nunquam in-

ueniuntur dedisse ipsis sanctitatem hominibus. Et beatus Moses septuaginta senio-

Num. 11. ribus præpositis non dedit ipse spiritum, sed deus abstulit (ut scribitur) à spiritu qui

erat in Mose, & donauit illis. Sancti ergo per gratiam atque participationem, ipsis

quidem donum consequuti sunt, sed alijs pro uoluntate sua dare illud non possunt.

Filius uero non sic, sed ut sanctitatis fons, ex propria potestate discipulos sanctifi-

A cat, dicens : Accipite spiritum sanctum . Id ipsum pater quoq; facere inuenitur . Qui ergo sua potestate & qualiter atque ipse pater sanctificat quos uult, quomodo similis patris secundum essentiam non erit .

Item de similitudine patris & filij essentiali, euangelico textu proposito: Sicut enim pater uitam habet in seipso, sic dedit & filio uitam habere in seipso. C A P V T 11.

Ed quomodo, inquit, filius essentialiter erit similis patris aut quomodo non erit posterior ipso, qui ex ipso dante multa recipit ? Sicut enim, inquit, pater uitam habet in seipso, sic & filio dedit uitam habere in seipso. Ioh. 5.

Nihil ideo vos prohibet, si aliquid pater dicitur dare filio, & filius a patre accipere, non esse prius patrem quam filium. Non enim filius prius non existes, nihil ex patre habuit, deinde ex eo aliquid accepit: sed naturaliter natus ex patre, omnia nascendo, quae patri naturalia sunt, naturaliter coequitur. Quemadmodum si quis lucem, quae prodit ex sole, accipere aliquid ab eo ideo diceret: quoniam omnia quae sunt in luce, & ipsa lux ex sole sunt. Nec idcirco sol ante lucem esse videbitur, quoniam lux quae ab eo est, omnia solis naturaliter habet. Non est igitur posterior filius patre, quia pater sibi uitam dedit. Non enim prius genuit, deinde uitam dedit: sed ut coeternus patri filius est, ita & aeterna uita est. Præterea, si essentia rerum inde significari posset, quod aliquid accipere uiderentur, & tunc esse dicerentur solum quando accipiunt: quid prohiberet dicere tunc incepisse patrem esse, quando aliquid ab hominibus incepit recipere? Et quoniam Psalmista dicit: Date gloriam deo. Psal. 67.

Tunc incepisse pater uideretur, quod primum ab hominibus gloriam recepit. Sed haec omnia nugae sunt: filius enim aeternaliter prodiens ex patre, naturaliter omnia possidet quae patri natura insunt: sicut & filii hominum uniuersa quae in patribus naturaliter sunt, a patribus habent, unde ipsum etiam esse habent, quum tamen ineffabilis illa generatio generationes creaturarum in infinitum excedat, & propterea oportet semper exempla & similitudines, prout creatorē decet, intelligere. Sed necessariū, inquit, esse uideatur, ut quod aliquid recipit, non habere illud antea uideatur. Si ergo pater essentialiter uita est, & filio uitam dedit, non habebat ergo aliquando filius uitam: quomodo ergo similis erit patri, qui ab eo recipiat, quod ipse non habeat? Examineate porro singula euangeliū uerba, diligenterque ponderate, quoniam magnus latet in ipsis sensus. Scribitur enim, quod pater uitam in seipso habet. Hoc autem, in seipso, nihil aliud significat, quam essentialiter. Sed filius quoq; dante patre (qui esse ipsum dat) uitam habet in seipso; substantialiter ergo, non quasi additamentum, ut uos putatis, quare patri aequalis & similis in omnibus est, quū non aliter uita sit quam ipse pater. Nam si non secundum naturam filius uita esset, quomodo uerè diceret: Qui credit in me, uita habet aeternam: & rursus: Oves meæ uocem meam audiunt, & ego do ipsis uitam aeternam: & rursus: Qui credit in me, non gustabit mortem in aeternum. Non dixit, non dimittet pater eum gustare mortem, nec quod habebit uitam, quam dedit mihi pater; sed ipse pollicetur daturū se uitam, quae in eo ipso est, quia naturaliter & essentialiter ipse uita est. Impium igitur est solummodo cogitare, quasi additamentum sibi uitam a patre dari. Nam, sicut diximus, quū ex patre prodeat, omnia naturalia patris habet, & ideo dicitur accipere ab ipso, a quo habet. Ad hæc, si filius dei uita naturaliter non est, sed ipsa participat, ut hæretici contendunt, erit ipse substantialiter aliud, quam illud quod ab eo participatur. Quomodo igitur ait: Ego sum uita, Ego sum panis qui de cœlo descendit: si quis comedenter ex hoc pane, uiuet in aeternum. Nam si panis ille, secundum naturam uita non est, quomodo uiuet in aeternum, qui ipsum comedit? Nisi forte dicant ideo uicturos in aeternum qui comedunt, quoniam panis ille uita participat. Sed si hoc uerum esset, angelii quoq; quos uerè credimus uite participes esse, uiuiscere possent, quod falsum est: solus enim filius uiuiscere potest. Solum autem filium ita dico, ut similiter patrem & spiritum sanctum uiuiscere nemo ambigere debeat. Nō

Cavillatio ad uerborum.

Ioh. 6.
Ioh. 10.
Ioh. 11.

Ioh. 11.
Ioh. 9.

C ergo de foris uita filio accessit, sed ipse uita naturaliter est. Accedit quod quando dicitur: Sicut enim pater uitam habet in seipso, sic dedit & filio uitam habere in seipso: incommutabilis manifeste similitudo, & identitas essentialis patris & filii significat. Sic enim habet uitam filius, inquit, in seipso, sicut & pater, naturaliter uidelicet ac essentialiter. Scribitur autem dedit, ut naturaliter & essentialiter ex patre filius esse significaretur. Non enim pater aliquid dedit filio, quasi a seipso auferens, & ipsi non habent afferens, secundum locales ac diuisibiles corporis incisiones: sed quemadmodum plantæ fructui qui est ex ipsa, naturaliter suam qualitatē dat, sic & filio pater omnia sua dat. Omnia enim quae pater est, filius similiter est, præterquam quod pater non est filius, & filius non est pater. Sed si filius etiam inquit, uita secundum naturam est, quomodo uerè de patre Paulus dicit, qui solus habet immortalitatem? Nam si filius quoque habet, non solus pater habet: si uero solus pater habet, non habebit profecto etiam filius.

Multa patri soli dicuntur inesse, nec tamen filius illis naturaliter priuatus. Enim uero **Ioan. 17.** solus uerus deus scribitur: an igitur ideo filius non erit uerus deus? & quomodo sicut naturaliter deus, et a nobis & ab angelis adoratur? præsertim quum aperte diuina lex **Deut. 6.** clamet: Dominum deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Quomodo autem seruamus illud? Non erit deus recens in te? Nam si quia pater solus secundum naturam deus dicitur, ideo filius natura deus non erit, recens erit certe, & posterior quam pater. Hæc quoniam absurdā sunt, non erit filius mortis particeps, quia solus pater dicitur immortalitatem habere: sed immortality patris naturaliter in filio etiam erit. Non est enim illis filius nudus, quæ inesse patri dicuntur. An forte, quoniam apud eundem **1. Timot. 3.** Paulum scribitur, incorruptibili, inuisibili, soli sapienti deo, corruptibilis & uisibilis, nec sapiens filius secundum uos erit: magnæ impietatis reus est qui sic intelligit. Quomodo erit corruptibilis largitor incorruptionis? aut quomodo natura deus videbitur? aut quomodo sapiens is non erit, de quo scribitur, Quia dei uirtus & sapientia est?

D Mirum certe est, quomodo sapientiam dei insipientem esse dicere audetis. Quare si etiam solum patrem aliquid habere dixeris naturaliter, non priuabitur tamen filius eadem re naturaliter. Solus enim ea pater habere dicitur, inquantum à nullo habet: sed omnia quae sibi naturaliter insunt, filius suus ex eo prodiens consequitur naturaliter. **Ioan. 16.** Non enim mentitur ueritas de se, dicens: Omnia quae habet pater, mea sunt, & rursus **Ioan. 17.** ad patrem: Omnia mea, tua sunt. Præterea, si character incommutabilis paternæ substantiæ filius est, quomodo ipse non erit naturaliter uita, quum pater id habeat? Est enim magis depravatus, & falsus character quam uerus. Ad hæc, si quis uideat filium, uidet & patrem; quum ergo pater essentialiter uita sit, erit etiam filius essentialiter uita. Nam si non essentialiter, sed participatione uitæ uita erit: quoniam qui uidet filium, uidet patrem, erit pater quoque uitæ participatione uita; quod impossibile est. Accedit quod quæ diuersa necessarij sunt, eandem habere operationem non possunt. Operatio enim naturalis necessarij diuersa est in diuersis naturis. Nemo enim aquæ atque igni eandem attribuet operationem. Si ergo pater uita est naturaliter, si filius uero non sit, ut haereticis placet, quomodo eadem est operatio patris & filii? Ipsa **Ioan. 5.** certe ueritas ait: Sicut pater uiuificat quos uult, ita & filius quos uult uiuificat. Non enim aliter, inquit, pater quam filius uiuificat, sed sicut pater, ita & filius: eandem semper sibi & patri operationem attribuens. Non ergo dissimilis genitori filius est, sed sicut pater naturaliter uita est, ita & filius. Præterea, si uere dixisse Ioannem arbitrantur, omnia confitebuntur patrem per filium operari. Est autem una etiam operatio patris, ut quos uelit uiuificet, quare ipsos per filium uiuificabit. Erit ergo filius quoque uita secundum naturam, aliter non poterit per ipsum quicquam uiuificari. Ad hæc, si dei & hominum mediator filius est, quia extrema in se uno copulauit: necesse est, ut quemadmodum hominem uere assumpsit, uerecumque homo est, ita uerus quoque, ac secundum naturam deus sit. Et quoniam uerus deus essentialiter uita est, erit ipse quoque sicut

- A Sicut & pater, essentialiter uita. Adde, quod diuinæ scripturæ ueritatem filium appellant, quomodo ergo ueritas erit, si falso dicit: Ego sum ueritas & uita: Non est enim ille uita, qui essentialiter uita non est. Verum quoniam mentiri ueritas non potest, impium enim id dictu est, substantialiter filius, non participatione uita erit. Quomodo enim non erit uita essentialiter, cuius cognitio sic cognoscentes ipsum uiuificat, quemadmodum & cognitio patris: Hæc, inquit, est uita æterna, ut cognoscant te filium uerum deum, & quem misisti Iesum Christum. Sed multi, quoniam humano more ducuntur (nec enim aliter dicunt possunt, & res ipsæ ineffabiles per se sunt) recte intelligere, uerba sequentes nolunt, & ita in magnam impietatem incidentur. Si enim pater uitam habet in seipso, erit (dicit quispiam) aliud ipse qui habet, aliud uita quæ habetur. Quomodo igitur simplex secundum essentiam deus est? Id absurdum fugiemus, credentes filium esse uitam, quam pater haberet: & patrem esse uitam, quam filius haberet. Non enim mentitur ueritas, dicens: Ego in patre, & pater in me est. & rursus: Ego sum ueritas & uita. Ipse igitur est uita, quam pater habet in seipso. Quicquid pater ipse uita sit, dedit seipsum filio, non ut corpus corpori, neque ut propriam hypostasim in filio concesserit, ita ut filius pater sit. Hæc enim absurdum & impia sunt; est enim pater semper pater, & filius semper filius. Sed per identitatem naturæ, generans & uerbum genitum, ineffabiliter unum sunt. Accedit, quod dicere quoque possumus, omnia quæ patrī naturaliter ac essentialiter insunt, filium ipsum esse. Solus pater uerus est deus, quoniam solus habet filium, qui ueritas est. Solus pater sapiens & potens est, quoniam Christus dei filius, uirtus & dei sapientia est. Solus pater inaccessibilem lucem habitat, quia filius est lux uera, quæ illuminat omnem hominem. Solus uita est pater, quoniam habet filium uere dicentem: Ego sum uita. Quando igitur dicitur, quod pater habet uitam in seipso, filium in seipso habere significatur. Est autem etiam ipse in filio, & uita secundum naturam, ideo & filius uitam habet in seipso. Postremo, quia uita secundum naturam filius est, accipere uitam à patre dicitur, non in quantum uerbum aut imago patris (sic enim ipse quoque naturaliter uita est) sed in quantum homo factus est. Ita enim pater & tota trinitas, uitam filio ut homini præstat. Hic sensus à sequentibus confirmatur, in quibus causa dandi exponit. Potestatem enim, inquit, dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est. Si ergo, quia filius hominis est, & in quantum homo, iudicandi potestatem accepisse dicitur: eodem modo dicemus, quia homo factus est, & homines à deo cuncta accipunt, ideo & ipse ut homo, uitam à deitate accepisse dicitur, quæ nulla re participat, & ceteris omnia quæ habent & ipsum esse largitur.
- B

Theſauri Cyrilli libri quarti, finis.

E I V S D E M L I B E R Q V I N T V S.

Aduersus Arianos, qui proposito Proverbiorum textu, Dominus creauit me principium uiarum suarum in opera sua; simpliciores seducebant, dicentes quod filius creature esset. C A P V T I.

Vifurorem Arij susceperunt atq; amplificarūt, quia in Proverbijis scribitur, Dominus creauit me: suam impietatem autoritate confirmatam credentes, creaturam esse filium prædicant; nec tamen ut unam creaturarum genitum esse dicunt, nec tamen ut unum genitorum. Sed si filius creature esset, quomodo non erit sicut una creaturatum? Nam aut cum creaturis non connumerabitur, & ita non erit creature: aut si cum creaturis connumeratur, quomodo non erit sicut una creaturam? Sed putatis fortasse præcipuum quendam honorem filio facere, creaturam ipsum dicentes, sed non sicut unam creaturarum. Id autem honorare filium non est.

B e 4

Ioan.14.

Ioan.17.

Ioan.14.

I. Timoth.6.
Ioan.1.

Ioan.5.

Proverb.8.

C Nam si creatus esset sicut cæteræ creaturæ, nihil quantum ad creatum esse ab illis difficeret, etiam si naturæ diuersæ sit. Potest enim proposito similiter de creaturis omnibus dici, quarum altera alteram naturaliter excedit. Nam de speciebus singulis recte dixeris, creatura est, sed non sicut una creaturarum: ut verbis gratia: Sol creatura est, sed non sicut una creaturarum: nulla enim alia præter solem creatura huiusmodi est. Homo quoque creatura, sed non sicut una creaturarum; nulla enim alia species præter hominem, homo est. Qualibet igitur creaturarum species, creatura est, sed non sicut una creaturarum. Illud enim solum omnibus creaturis commune est, quod à nihilo productæ sunt: figura uero & natura, singulæ species inter se differunt. Quid igitur præcipuum in filio erit, si creatura est, sed non ut una creaturarum? Commune nanque (ut diximus) omnibus creaturis est, factum esse ex nihilo; nec excellentiores creaturæ, ut coeli & virtutes cœlorum, quia naturaliter cæteris præstant, minus quam cæteræ creaturæ sunt. Præterea, si creatura (ut uos dicitis) filius esset, et tamen haberet ut posset creare, quia non ut una cæterarum creaturarum est, quoniam cæteræ quoq; creaturæ, quarum quia diuersa, uariaq; natura est, qualibet species nō est una cæterarum, creandi virtutē non habent? Atqui oporteret, quoniam uniuersis communis æqualiter est, à nihilo esse productas. Et tamen in nulla creaturarum, creandi virtutem inspicimus: omnia enim creatorem adorant, & gloriā eius extollunt. Cœli,

Psal. 13. ait, enarrant gloriam dei, & firmamentū enunciat opera manū suarum. & ut Esdras *3. Esdr. 4.* scribit: Omnis terra ueritatē uocat, & cœlum ipsam adorat, et omnes creaturæ ipsam tremiscunt.

Ioan. 14. Filius uero de seipso ait: Ego sum ueritas. Non ergo est creatura filius. Nec ideo creare potest, quia non est ut una creaturarum: sed quia ex patris substanciali prodit, & omnia naturaliter habet quæ in patre naturaliter sunt. Ad hæc, si creatura esset, & tamen adoratur, quoniam cæteræ quoq; creaturæ à se inuicem non adorantur, sed omnes creaturæ adorant: Nam si creatura esset, & tamen adoraretur, esset aliquo modo in adorantium numero ille qui adoratur: quod impossibile est. Maxima enim inter hæc differentia est.

Accedit, quod si creatura esset, seipsum ipse crearet, omnia enim pater per ipsum creat, quod dictu stultissimum est. Sequeretur enim, ut aliquid esset quando ipsum non esset. Non ergo creatura filius est, sed dei patris fructus, creandus uim ueluti deus uetus naturaliter habens. Adde, quod ipse solus reuelat patrem, quod cæteræ creaturæ facere nequeunt. Solus patrem nouit, quod de cæteris creaturis nō dicitur. Nullus enim, inquit, patrem nouit, nisi filius, & cui filius reuelauerit.

Ioan. 1. Et deum nullus uidit unquam, ut Ioannes ait, uidet autem solus filius. Scriptum est enim, *Ioan. 6.* à nullo uideri patrem, nisi ab eo qui est ex patre. Si ergo solus filius, omnibus exceptis creaturis, & uidet & cognoscit patrem, & reuelat cui uult, quomodo ipse creatura est, qui scribitur uerbum patris proprium esse? Cognoscit igitur patrem, & uidet eum, quia ex eo est, & in eo est, & reuelat eum, quia in seipso eum demonstrat, quod creaturæ facere nequeunt. Nō enim potest perfecta naturalisq; creatoris similitudo esse in creaturis, nec in ijs, quæ ex nihilo producta sunt, qui aeternus est, perfecte unquam inspici poterit. Inspicitur autem perfecte in filio: imago enim eius incommutabilis est. Quare quum pater non sit creatura, nec filius creatura erit, in quo ut in uera naturaliq; imagine atque charactere pater ipse inspicitur, & ideo ipse quidem adoratur à creaturis. Creatura uero nulla se patet apud scripturā adorari, nisi quæ seipsum ignorat. Beatus enim Petrus quum uidisset adadorandum se Cornelium parari: No

Aet. 10. li facere, inquit, nam ego quoque homo sum. Similiter angelus in Apocalypsi ad

Apoc. 19. Ioannem dixit: Cae ne facias, conseruus enim tuus sum, & fratrum tuorum prophatarum, & custodientium uerba libri huius. Manue quoque angelus prohibuit

Judic. 13. sacrificium sibi offerre, dicens: Si sacrificabis hœdum, domino ipsum sacrificabis. Et

Psal. 96. de creaturis quidem ita scribitur, de filio autem longe aliter. Adorant ipsum, inquit, *Ez. 45.* omnes angeli eius. Et apud Esaiā: In te adorabunt, & in te uota facient; tu enim deus

A es, & nesciuimus, deus saluator ipsius Israël. Quæ uox gentibus accōmodari potest posteaq; deum cognoverunt. Si ergo quia filium cognoverunt, & filium adorant, deum cognoverunt, & deum adorant, non est certe creatura filius; aliter non dico uesto, sed creaturæ adhuc gentes seruirent. Christus etiam ad discipulos ait; Vos me uocatis dominus & magister, & bene dicitis, sum enim. Et quando Thomas ad ipsum clamauit, Dominus meus & deus meus: non repulit eum, sicut angelii sanctos adorantes repellebant. Sed si creatura esset, non fuisset passus audire, Tu es deus meus. Sed quoniam deus secundum naturam est, & naturaliter patris filius, non suscipit solum, sed etiam exigit confessionem huiusmodi.

Aduersus causam, propter quam heretici putant creaturam esse filium dei.

C A P V T I . I .

Vum uoluisse, inquiunt, deus creaturas è nihilo euocare: quoniam nō potuissent meram illius uitutem sufferre, filium primo creauit (quem et uerbum appellauit) talem, ut uitutem suam ei totam insuderit, ut per ipsum, quasi per medium cætera fierent. Erat enim alioquin etiam indecens ineffabilem dei uitutem ad hæc minima peruenire, & caducarum rerum curam habere. Verum si capi non poterat dei uitutis à natura creaturarum, quomodo creatus à nihilo filius, capax eiusdem secundum uos est: Et quomodo memram patris uitutem, quum creatura sit, ut uos dicitis, sustinuit? Necesse enim est, ut uel si filius hoc potuit, quāvis sit creatura, uniuersa id possit creatura: uel si alia id non possunt, quoniam creata sunt, nec ipse possit, quoniam creatus secundum uos sit. Quod si putatis indecens ad minima quoque dei prouidentiam descendere, erubescatis aliquantulum quæso, audientes Christum: Nonne duo passeris uenientasse,

Iean.15.

Iean.20.

B & unus ipsorum non cadit in terram absque patre uestro qui in cœlis est: Et rursus: Respice uolatilia cœli, quod non seminant neque metunt, & pater uester cœlestis nutrit ipsa. & rursus, Si autem foenum agri quod hodie est, & cras in elibanum mittitur, deus sic uestit: quanto magis uos? Quid autem foeno & passeribus, quibus ex bonditate sua prouidet, detectius excogitari potest? Aut quomodo non erit creator omnium, de quibus prouidere dignatur? Superbiæ certe uitium deo inurere conamini, quum dicatis non esse decens, ut minimarum rerum creator sit. Ipse autem omnissimus creator est, etiam minimorum, & omnibus prouidet, & omnibus se propter misericordiam suam participabilem præbet. Præterea, si quia uitutem patris ferre creatura nō possent, creatus est filius secundū uos: quoniam & ipse totius uitutis paternæ ut creatura, capax non erit, necesse est ut aliud medium singatis, quod totam operationem paternam potuerit capere. deinde aliud atq; aliud, quod ad infinitū simul atq; impossibile exsit, & totam creationem rerum euerterit.

Matth.10.

Matth.6.

Aduersus obiecta hereticorum, quibus docere conantur, quoniam filius, quamvis creatura sit, creator tamen est, quod creaturæ proprium non est.

C A P V T I I . I .

Reatura (inquiunt) filius, & tamen creat, quia id à deo quasi à magistro atq; artifice didicit, ut esset minister ad opera sua. Si quod non natura insitum est, sed modo quopiam per accidēs acquisitum, id amitti quoq; aliquando potest: poterit profecto secundum uos filius creandi uitutē amittere, & sic dignitate ipsa qua creator est destituet, si dediscet quod didicit. Nam qui quod nesciebat, per doctrinam assequutus est, is profecto poterit obliuione quoq; dediscere. Præterea, nō est officium artis, ex nihilo creaturas producere; sed ineffabilis atq; creatiæ uitutis. Artis em̄ est, ea quæ sunt, quasi per subiectam materiā solummodo immutare; creandi autē uitus, ipsam rerum substantiam à nihilo ad esse producit. Si ergo arte atq; doctrina filius creator factus sit, quid dicent, si eadem quispiam patri accommodet? Nihil certe aliud ipsis relinquīt, nisi quod patet quidem natura, filius uero doctrina creator est; sequetur igitur, quod possibile sit

- C naturaliter virtutem dei qua creat discere, & fieri per doctrinam, quod ille secundum naturam est. Nihil ergo inter filium & creature aliud intererit, nisi doctrina quedam superflua, & ita non naturae praestantia, sed doctrina solum nos filius superabit: quam si habuerimus, omnes erimus creatores. Hac quoniam stultissima sunt, relinquit non doctrinam, sed naturalem virtutem esse in filio. Ad hanc, aliud est sapientia, & aliud sapiens. Sapientia enim est, qua quis sapiens fit: sapiens autem, qui sapientia habet. Quomodo igitur sapiens per doctrinam filius siebat, qui sapientia ipsa est? Si enim doctrina indigebat, non erat ipsa sapientia: & si sapientiam didicit, dediscit quoque per obliuionem. Sed non didicit, qui semper sapientia est, ut scripturae praedicant. Accedit, quod inuidiae uitium inurunt patri, ita dicentes: Siquidem poterat creandi artem multos docere, & non fecit. Quid enim prohibebat, si doctrina creatio datur, multos esse creatores, sicut multos angelos, atque archangelos? Nunc autem filius solus, creature omnibus exceptis, una cum patre in spiritu sancto creat: non igitur per doctrinam, sed per naturalem virtutem creat. Nec pater ipsum docuit, sed ex seipso consubstantiali sibi genuit filium, per quem omnia creat. Adde, quod si filium pater ad creandam produixerit, ut uos praedicatis, creato filio ipse cessasset. Quomodo igitur saluator dicit, Pater meus usque nunc operatus, & ego operor? Quod si pater etiam nunc operatur, frustra secundum uos creatus erit filius. Hac absurdissima dicta sunt. Non ergo ad producendas creature factus est filius, sed ex patre natus, cuncta cum patre sicut filius opera, natura deus & natura creator. Præterea, si nutu & sola uoluntate omnino deus opera, quod opus est medio: nonne superuacaneus filius uidetur? Quod si hoc impium uel solummodo cogitare inuenitur, ipse filius subsistens & uiru patris uoluntas est, per quam a nihilo omnia produxit. Sed hanc quæ sequuntur multo inconuenientiora sunt atque absurdiora. Nam si ut nos cæteras creature per filium deus produceret, ipsum (ut haeretici dicunt) a nihilo produxit, erit ipse propter nos factus, non nos propter illum: & ita nos praestantior ipso erimus creature: ipse uero instrumentum ad creandas cæteras creature. Quur ergo gratiam etiam nobis non aget, qui propter nos est? Erit etiam ipse sic gloria nostra, ut foemina uiri. Foemina enim (inquit Paulus) gloria uiri est. Non enim uir creatus est propter foeminam, sed foemina propter uirum. Nam si propter nos factus est filius, & non propter filium nos, erimus nos ipso multo praestantes: quod absurdissimum est. Nec ergo creature est, nec propter nos natus est, sed quoniam natura deus, ut etiam pater sit, ad esse nos a nihilo cum patre & spiritu produxit. Præterea, si propter nos filius factus est, ut dicere audent, primi nos erimus apud deum. Sic enim deus nos primo, deinde filium propter nos intendisse uidetur. Adde, quod necessitate impulsus: quoniam aliter nos creare non posset, filium produxit: quem secundum ipsos non produxisset, nisi creare nos uoluisset. Quare nobis creatis superuacaneus esse uidetur filius, quoniam ipso pater creature productis iam non indigeat. Postremo, sicut caducus atque imbecillus homo processisse in creando deus uidetur, si ultimo nos per filium creauit, de quibus primo deliberauit: & filium primo produxit, de quo ultimo, tanquam de instrumento considerauit. Quare igitur illum quidem filium & haeredem, nos uero seruos & haereditatem illius appellat: quoniam contraria opereret nos quidem haeredes esse, filium uero sicut instrumentum propter nos factum, & seruum & haereditatem esse nostram. Hac absurditas (ne stultitiae plena dicatur) si quis effugere uult, oportet autem omnes uelle, cum necesse est credere, nullo modo creature esse filium, nec propter nos natum. Nam etsi nullam creaturem deus producere uoluisset,
- Ioan. 5.* 1. uerbum suum erat semper in ipso, & deus erat uerbum, ut scribitur. Quoniam tamen creature deus creature uoluerit, per ipsum necessariò creauit. Nam quemadmodum sol nunquam sine splendore ac luce sua lucere poterit: sic nihil unquam operabis pater, nisi per uerbum suum. Omnia enim per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Ideo & dextra & brachium dei nomina, quia quasi per manum omnia deus per ipsum operatur.
- Ibidem*

A ratut. Scriptum est enim: Dixit deus: fiat lux: dixit, fiat firmamentum: dixit, fiat lumen in minaria, & factum est ita. Dixit, faciamus hominem, & fecit deus hominem. Nec in his omnibus uerba à patre ad filium, quasi uolentem discere fiunt: nec enim docet pater quales debeat facere creature, sed cum ipsa uoce opus sit. Si autem uerbo secundum uoluntatem patris ipsa opera fiunt, uerbum profecto est uiuens, subsistensque patris uoluntas, quae in patre est, & in qua pater est. Præterea, ubi reperitur filius patrem interrogare, quasi discere uolens? Quod & angelos & prophetas factitare inuenimus. Filiū Abrahæ promisit deus, & ipse interrogabat quo signo illud cognoscet. Mittebatur Moses ad filios Israel in Aegyptum, & dicebat: Si interrogabūt me, quod est nomen eius qui te misit: quid respondebo eis? Angelus etiam apud Zachariam à deo quærebatur, dicens: Domine omnipotens usquequo non misereberis Hierusalem? & expectabat quousque uerba consolatoria audiret. Et Abacuc, in custodia meo stabo, inquit, & ascendam in petram, & considerabo quid loqueretur in me deus. Hic enim omnes sicut serui & creature, mediatione indigentes uerbi, rogabant consilium patris ab eo discere: filius uero quem ipse sit uerbum patris, & uoluntas subsistens, doceri non querit. Nō ergo per doctrinam creator esse didicit, sed naturaliter, atque substantialiter creator est.

Quomodo intelligendum est: Dominus creauit me initium uiarum

suarum. C A P V T I I I I .

D'intelligendum autem propositum Prouerbiorum textum, primo ille dicendum est, quod omnia quae prouerbialiter dicuntur, alium uerba sensum significare uidentur, alium ex ipsis uerbis ueritas parturit: ideo saluator ad discipulos ait: Hæc in proverbiis loquutus sum uobis, sed ueniet hora quando nō in proverbiis loquar uobis, sed palam. Hinc pastet, quod per prouerbia non palam ostendimus quod uolumus. Sapientia igitur proverbialiter dicit: Dominus creauit me. & rursum apertius: Sapientia aedificauit sibi ipsi domum. Si ergo sapientia filius dei est, & sibi domum aedificat, querendum est, quis est qui dixit, Dominus creauit me? Christus igitur tam homo factus, id de se dixit, ut homo enim sapientiae domus aedificatus est; ille inquam homo qui ex uirgine natus est, & in quo plenitudo deitatis corporaliter, secundum Paulum, habitauit. Qui ergo uerbum caro factum est, de ipso dicitur, quia dominus creauit eum, inquantum factus est caro. Istud enim, creauit me, non originem semper apud scripturas significat, sed plerunque à re aliqua in aliam translationem. Et certe quum dicitur: Dominus creauit me initium uiarum suarum: si quis diligenter consideret, non ipsum esse sapientiae significari potest. Nam quæ modò fiunt uel facienda sunt, creari modò dicuntur: quando ergo nondum producta, creari dicuntur, necessariò extibilo ad esse procedere intelliguntur. Quando autem quæ iam sunt, nec possunt dici à nihilo ad esse modò procedere, si creari ea dicuntur, non potest significari à nihilo ad esse ipsorum processio, sed ad aliud ab alio translatio, sicut quando David dicit: Et populus qui creabitur laudabit dominum. & Cor mundum crea in me deus. Et Paulus de Christo: legem mandatorum decretis euacuans, ut duos condat in semetipso in uno nouo homine, qui creatus in iustitia & sanctitate à deo est. Nec tamen Psalmista populū à nihilo creandum, sed ab errore in cognitionē dei transferendū significauit. Nec aliud quam habebat in seipso diuinitus creari petebat, sed ab immundicia ad mundissimū eorum transponi orabat. Nec Paulus duos homines ad naturalem unitatem creari dicit à Christo, ita ut essendi principium tunc caperent: sed gentes et Israël duos populos in nouam & unam sententiam mutatos affirmat: à seruitute legis istos, ab erroribus illos liberatos. Et alibi omnibus mandat nouū induere hominem, qui secundum deum creatus est: nec à nihilo ad esse productū, nouū hominē induere nobis iubet, sed nouum girtute, uoluntateque meliori. Si ergo nō semper creatio substantialē pro-

Gen. 1.

Gen. 19.

Exod. 3.

Zach. 1.

Abacuc 5.

Ioan. 16.

Proverb. 8.

Proverb. 9.

Coloss. 1.

Psalm. 101.

Psalm. 50.

Ephes. 2.

Ephes. 4.

- C ductionē à nihilo ad esse significat, sed plerūq; à peioribus ad meliora translationēt quomodo non erit stultum quando creaturæ creari dicuntur, recte id intelligere, & quando sapientia dei creari se dicit; ubi maxime caendum est, non diligenter id considerare: Dominus enim creauit me, inquit: & statim addidit, Initium uiarū suarū in opera eius. Creauit, inquit, non ad esse à nihilo produxit, sed initium uiarum suarum in opera eius. Sic ergo, ut latius dicamus, intelligendum est. Legalis uita in Iudea colebatur, gentes autem nullo modo iustitiae uitam cognoscebat. Filius ergo dei factus est homo, & creatus secundum carnem, ut initium uiarum domini & operum suorum omnibus daret. In Christo enim, primo euangelica uita effulsit. Quid em̄ aliud opera & uiae domini significant, præter mandata eius: quæ custodientes, recto itinere ad ipsum pergitimus. Quod autem opera domini, præcipuam iustitiae uitam significant,
- Hiere. 4.8. illud audi: Væ qui faciunt opera domini negligenter. Vias autem dominis mandata eius esse, Psalmista ostendit, dicens: Notas fac mihi domine uias tuas, & semitas tuas doce me. Stultum igitur & impium est, ipsum esse uerbi creari nunc dicere, quum semper uerbum cum patre sit. Recte igitur etiam illo modo intelligetur: Creauit me, inquit, initium uiarum suarum. Mosen & prophetas uias forsan appellauit, quarum initium Christus est, transponens dicta illorū ad euangelicæ prædicationis pulcherrimā nouitatem, & id cum potestate absoluta. Lex enim, Non fornicabis, ait, Christus autem, Matth. 5. Ego dico uobis, inquit, non concupisces, & cetera. Vias autem sanctos viros appellauit, quia possunt monendo ad deum ducere. Sic & illud Hieremia recte intellexerim: State in uījs, & querite semitas domini sempiternas: & quum dídiceritis quæ sit uia eius, ambulate in ipsa, & inuenietis munditiam animarū uestrarum. Nam si quis sanctis prophetis mentem insigat, non cursu legens, sed sensu ipsorum diligenter inquirens, is certe uiam inueniet optimam, illum uidelicet qui ait: Ego sum uia, per quam mundabitur, dimissione peccatorum inuenta. Creauit igitur, inquit, me: hoc est, fecit super legem & prophetas initium, hoc est, potestatem, ut non in uerbis illorum sistere faciam, sed ad opera meliora traducā. Vel etiam aliter: Dominus, inquit, creauit me: ut si quis diceret, carnem mihi pater apposuit, & ut hominem pro salute hominum creauit me. Nam quemadmodū quum Ioannes dicit: Et uerbum caro factum est. & Paulus de Christo: Et maledictio pro nobis factus est. & rursus: Peccatum pro nobis ipsum fecit: nec peccatum nouisse, nec maledictionem aut peccati fuisse Christum dicimus, sed recte pro carne, pro maledictione & peccato, hominem intellegimus. Sic quando de seipso dei sapientia dicit, Dominus creauit me; hominem me fecit, intelligendum est.
- D
- Quod dei uerbum creatura non sit. C A P V T V
- I filius dei, & uerbum dei à scriptura uocatur, quomodo etiam erit creatura necesse enim est si filius est, ut non sit creatura: uel si creatura secundum uos sit, ut non sit filius. Nullus enim quod genuit, hoc est, filius suū, fecisse se dicit. Est autem & filius dei, & uerbum dei: non est igitur creatura. Præterea, unigenitus à scripturis appellatur. Quomodo igitur creari substantialiter in aliorum initium siue principium, quos pro uerbia uias appellariunt, intelligetur: Nam si cum alijs connumeratur, pars eorum erit; & non erit unigenitus, quem multi sequuntur similes, quorum initium & principium se creatum dicunt. Non enim quia primo creatus est, erit unigenitus. Nam & Ruben principium factus est filiorum Jacob, nec tamen idcirco unigenitus, aut alienus à natura fratrum suorum. Si ergo uerbum quoq; initium & principium creationis aliorum factū est, nec alienum erit à natura illorum. Et pater mentietur, filium ipsum appellans. Menetius etiam Ioannes, dicens: In principio erat uerbum. Quomodo enim erat, si creatus est: aut quomodo dominus erit, qui creaturis connumeratur? Ad hanc, quomodo creandi uirtutem habet, si creatus est: aut quomodo creator omniū est ipse creatus?
- Et si

A Et si ipse creator est, quum creatus sit, quur cæteræ quoq; creature creandū uim non habent? Non est ergo sapientia dei, creatura; quū sit unigenitus filius. Postremo, uidete quæso, quot, quantaq; sequuntur inconvenientia. Nam si quia primo creatus est, principium eisam aliarum creaturarum secundum uos filius est, quomodo in opera eius creature non enim dicit, Dominus creauit me ut faciam opera eius: sed, in opera eius. Creatum enim se dicit in opera domini, iam pridem creata; quomodo ergo primo creatum dicitis, qui post illa se creatum dicit? Aut quomodo erit initium aliorum, qui postea factus est? & quomodo universa per ipsum facta sunt, si ipse post illa creatus est? Hæc nefaria dicta consequentur, si de ipsa natura verbi textum illum intelligetis. Pie igitur à nobis ita exponitur, ut ratione incarnationis, initium uiarum domini in opera eius creari ut homo dicatur. Sed dominum suum patrem appellat Caecilius ad versariorum.

Certe sicut dominum, sic & patrem appellat; & si propter illud seruum se nouit, etiam propter hoc filium se cognoscit. Filius igitur non est creatura, sed ab ipsa substantia patris gignitur. Filius enim secundum naturam est; sed propter formam serui, quam accepit homo propter nos factus, dominum patrem appellat. Vtruncq; igitur uere, quia mentiri ueritas nō potest; quam distinctionem ostendit, dicens: Confiteor tibi pater domine cœli & terræ. & ecce patrem suum, dominum appellat: dominum uero cœli & omnium quæ in cœlo sunt, & similiter terræ. Sed si ipse quoq; ut cœlum & terra à nihilo productus esset, non ut præcipuum sibi nomen, filij appellationem seruasset, ita ut omnia creata Hugo seruitutis subiecerit. Nihil enim creatum, quum cœlum & terram nominauit, à seruitute exceptum: seipsum autem exceptum non est igitur creatura, sed filius. Sed ipsa (inquit) sapientia dominum suum patrem appellat; quod non faceret, si naturaliter filius esset. Iam dictum est, & dicetur etiā sapientius propter simpliciores. Serui nos secundum naturam sumus, & tamen patrem nostrum deum appellamus, nec idcirco filij naturaliter sumus: quid ergo mirum, si dominum patrem appellauerit, quum sit naturaliter filius? Nam sicut nō natura, sed gratia nos facit patrem appellare deum, qui dominus noster naturaliter est; sic & incarnationis filij facit, ut decenter ac uere dominum suum patrem appellat. Hominem Iesus assumpsit, ut naturæ humanæ propria sine peccato uere sibi attribueret, & sua homini largiret: quod ostendit dicens: Vado ad patrem meū, & patrem uestrū: & deum meum, & deum uestrū. Largitur enim humano generi dignitatē suam, ut possint homines adoptati deum patrem suum appellare. Ipse uero humanæ naturæ seruitutem assumit, & patrem suum deum suum ut homo appellat. Veluti ergo nos natura serui sumus, etiā si deum patrem appellamus: ita & filius non amisit, ut secundum naturam sit filius, quamuis homo factus deum suum patrem appellat: non est ergo creatura. Nec certe simpliciter dixit, Dominus creauit me: sed addidit, in opera, & in principio uiarum suarum. Causa igitur posita quare se creatū dicit, perspicuum est quod non significat productionem à non esse ad esse, sed quasi translationem ab alio ad aliud. Verbum enim in principio erat, & caro secundum Ioannem atq; homo factus, totius beatæ uitæ principium factus est nobis. Verbum igitur semper est & sapientia, & imago, & filius dei: sed homo factus, creari seipsum ad opera patris dicit. Obseruare nanque licet diligenter, nunquam in scripturis sacrī ullam causam ponit, quando generatio filij ex parte significatur: quando autem hominem factum dicunt scripturæ, & natum ex uirgine narrant, causam illico subiungunt. Sicut enim non querimus, quitur deus filius, aut quur ex patre natus sit: ita scire uolumus, qua de causa factus sit homo. Quod autem hæc ita se habeant, ipsa scriptura docebit: In principio erat uerbum, nulla hic causa dicitur: Et uerbum erat apud deum, nulla fertur ratio: Et deus erat uerbum, nulla causa dicitur. Similiter: ego in patre & pater in me est. Ego & pater unum sumus. Qui uidet me, uidet & patrem. Ego sum lux, ego sum ueritas. Et apud Paulū: Qui quum

*Caecilius ad
versariorum.*

Math. xi.

Ioan. 20.

Ioan. 1.

Ioan. 14.

Ioan. 10.

Ioan. 8.

Hebr. 1.

F

C sit splendor gloriae, & character substantiae eius, Hæc omnia cum de ipso filio dei dicantur & de natura eius, non habent causam; quū vero de incarnatione scribitur, eau^{10.11.6.} fas connecti uidemus. Descendi (saluator ait) de cœlo, nō ut uoluntatem meam faciat^{10.12.} am, sed uoluntatem patris qui misit me, & rursus: Ego lux in hunc mundum ueni, ut^{10.13.18.} omnis qui credit in me, non maneat in tenebris. Et alibi: Ego in hoc natus sum, & ad^{Hebr.1.} hoc ueni in hunc mundum, ut testimonium perhibeam ueritati. Et Paulus: Quoniam igitur pueri sanguinem & carnem communicant, & ipse similiter eisdem participa^{1. Cor. 15.} uit, & rursus: Nam quoniam per hominem mors, etiam per hominem resurrectio mor^{Rom. 8.} tuorum. & rursus: Nam quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem, deus filium suum mittens in similitudine carnis peccati, & de peccato damnauit pec-^{10.14.3.} catum in carne, ut iustificatio legis impleretur in nobis, qui non secundum carnem am-^{10.15.9.} bulamus, sed secundum spiritum. Et alibi: Non enim misit deus filium suum in hunc mundum ut iudicet mundum, sed ut mundus saluetur per ipsum. Et saluator de seipso: In iudicium ego in hunc mundum ueni, ut qui non uident uideant, & qui uident cæcliant, Quoniam igitur homo factus fuit ut haec opera faceret, & initium fieret harum uiarum, iure dixit de seipso: Dominus creauit me, initium uiarum suarum in opera sua. Nam etsi ipse increatus æternus est, propter causas tamen dictas, assumptus crea-^{Eph. 2.} tus homo in ipso est. Præterea Paulus de saluatore dicit: Ipse enim est pax nostra, medium parietem macerie soluens in carne sua; legem mandatorum in decretis euacuans, ut duos condat in seipso in uno nouo homine, hoc est, in euangelicā uitam trans-ferat. Nos enim sumus, qui creamur in ipso. Quare quoniam hominem assumpsit, &

D quoniam in ipso primo initia uitæ habuimus euangelicæ, ad meliora recreati, ut ita dī-^{Esa. 53.} cam, non irrationaliter, quū pro nobis in unū creetur hominem, nunc etiam potest^{Gal. 3.} dicere: Dominus creauit me. Ad hæc, scriptū est de saluatore nostro: Quia ipse infir-^{2. Corinth. 5.} mitates nostras accepit, & rursus: Factus est pro nobis maledictio, & rursus: Eū qui^{3. Corinth. 1.} peccatum non nouit, pro nobis peccatum fecit. Quemadmodū ergo infirmitates ha-
buisse dicitur, qui nunc infirmus fuit: ipse enim uirtus dei est. Infirmatus tamen dicitur,
quia infirmitates nostras portauit. Maledictionē autem factum ait scriptura, nō quia
in maledictionem mutatus sit, sed quia maledictionem nostram perpessus est. Pecca-^{1. Petri 2.} tum etiam factus dicitur, nō quia mutatus à natura sua sit: sed quia peccata nostra tu-
sit, corpore in signo affixus. Ita quando nos in unum hominem nouū in ipso creamur,
ipse quoq; creari dicitur; idcirco dicit: Dominus creauit me. Nam si uerbū ipsum dei,
creatae substatiæ (quod uos uultis) esset, & de seipso diceret, dominus creauit me; nō
esset postea homo factus, qui multo ante nostram creationem creatura esset. Quod si
ita esset, nec nos creati denuo essemus in ipso, nec ipse in seipso nos haberet. Quomo-^{2. Corinth. 5.} do igitur denuo in nouum hominem creatis sumus? Nec erubescere facit uos Paulus di-
cens: Ipsiſus enim creatura sumus, creati in Christo Iesu. Si autem in Christo creati fu-
mus, nō erit creatæ substatiæ uerbū dei: sed quando homo factus est, tūc in ipso crea-
ti sumus, & ita modo quodam nostriloco ipse dicit: Dominus creauit me. Nam haec
uox nullo modo sibi, prout uerbū est, congruit. Sed factus creatura propter salutem
nostrā, qui creator est, ut nos in seipso denuo crearet, dixit: Dominus creauit me. Et
^{Proverb. 3.} sicut æternitatem eius (semper enim cum patre est) narrans dicit: Ego eram quando
gaudebat, & quotidie lætabar in facie ipsius, & rursus: Ante oēs colles genuit me.
sic quando pro salute omniū formā serui accepit, meritū ut homo dicit, dominus crea-
uit me. Necesse enim est, ut sic de ipso quoq; ut homine, congruentia homini dicantur:
ideo scribit, dominus creauit me. Postremo, si quia dicit, dominus creauit me, crea-
tus est: similiter quia dicit, ante omnes colles genuit me, creatus non est. Aliud enim
est genitū, aliud creatura. Genitū enim, ex substantia generantis naturaliter exit, crea-
tum uero ad extra producitur. Quoniam igitur & deus & homo est: ut homo quidem,
dominus creauit me, dicit; ut deus aut, exclamat, Ante omnes colles genuit me.

Quod

A

Quod scriptura uerbis abuitur nonnunquam.

C A P V T V I.

Ed genuit uerbum, inquiunt, non demonstrat omnino ex substantia patris natum esse filium; indifferenter enim uerbis scriptura utitur. Nam etiam de creaturis, de quibus nulla dubitatio est, hoc ipsum uerbum dici reperies. Filios, inquit, genui, & exaltaui, & rursus: Deum qui te genuit, dereliquisti. & Quis est qui genuit glebas roris? Nec roris certe patrem naturaliter dicemus: quare in unum, genuit & creauit uerba, sensum reducuntur. Indifferenter utiq; uerbis nonnunquam uti scripturam, hoc est abuti, non negauerim: nec tamen potestas ipsam singulorum ignorare cōcesserim. Nam quando creaturas quae productae diuinitus à nihilo sunt, ostendere uult: In principio, inquit, fecit deus cœlum & terram. Et fecit deus hominem, non genuit. Verbi autem sui generationem ipse pater ostendens: Eructauit, inquit, cor meum uerbum bonū. Et creaturas in principio temporis factas scriptura ostendens: In principio, inquit, fecit. De uerbo autem ait: In principio erat uerbum, quia nō in principio temporis, sed in principio, id est in patre æternaliter erat. Sicut igitur de uerè creaturis, nō naturaliter, sed abusive uerbum genuit, dicitur; sic quando de filio creatio dicitur, abusive intelligentia est, ut naturalis eius proprietas conseruetur. Creaturis enim gratia dei largitur, ut generatio de ipsis prædicetur. Aeterno autem consubstantialiq; patris uerbo incarnationem creationem attribuit. Et creaturæ quidem rationales, uerbo atq; uoluntate dei ad adoptionem uocantur. Ego enim dixi, dñs estis, inquit, & filij excelsi omnes. Filius autem ineffabilem naturalemq; suam generationem ex patre significans, dicebat: Ego ex patre exiui & ueni. Et rursus, ut aliud esse creaturam, aliud se naturaliter ostenderet: Vos, inquit, de deorsum estis, ago de superius sum. Non enim mentis composquispiam dixerit, localibus spacijs dei filium gloriari: sed humilitatem creaturarum naturalem ostendens, inferiores eas appellat, celsitudinem uero deitatis suæ significans, defuper se esse dicit. Quantum igitur interstet inter genitum & creatum, recte primo teneatur; deinde nonnunquam quando nullum inde sequitur fidei detrimentum, indifferenter uerba capiantur.

Esaie. 1.
Iob 38.Gene. 1.
Psal. 44.
Gene. 1.
10an. 1.Psal. 21.
Ioh. 16.

Ioh. 8.

B

De codic Proverbiorum textu: Dominus creauit me initium uiarum suarum, & ante omnes colles genuit me.

C A P V T V I I.

I ante omnes creaturas (id enim colles significant) genitus est, non erit unus ex omnibus, sed aliud præter omnia. Cæteræ em in ipso ut in principio sunt, & omnia ut creaturæ connumerantur. Filij autem generatione ante omnia est, quapropter necesse est, ut creaturæ naturæ non sit. Natus igitur ex patre ut uerbum est, creatus uero ut homo, & factus initiuu uiaru. Sicut igitur nos, quāuis naturaliter creaturæ sumus, tamē quā siliū dei suscepimus, filij dei pér eū appellamur: sic etiā ipse assumpta natura nostra, quamvis naturaliter filius sit, creatura tamē appellatur. Et sicut deus, quāuis creator noster sit, pater tamen etiā per gratiā sit: sic & uerbum dei, quamvis deus naturaliter sit, creatura tamen etiā propter nos factus est. Si ergo non secundū naturam, sed adoptione ac gratiā nos filii sumus; erit etiam ipse necessariò nō secundū naturā suā creatura, sed dispensatione ac misericordia, ppiter nos, naturali dignitate nullo modo imminuta. Sed latius id ipsum iterum exponamus. Adæ primo homini uita salutis data diuinitus est, quā præuaricatione diuini mādati perdidit; ita cecidit in corruptionē, & in morte deductus est. Erat igitur opus alterius uiæ, per quā immortalitatē possemus recuperare. Hanc quia nullus hominū poterat dare, ipse dei filius incteatus secundū naturā, necessariò ut homo creatur propter nos, bona uolūtate patris homine assumpto, ut (quemadmodū dicit Paulus) uiam nobis innouaret recentē simul atq; permanentē & opera patris ita perficeret, corpore nostro ad immortalitatē reformato, & morte, quæ per peccatum irrupit destructa, & ipso peccato damnato, cæterisq; bonis generi humano per ipsum dona-

Hebr. 10.

Ff 2

Cap. VII. DIVI CYRILLI THESAVRI LIBER V.

- C tis. Si ergo factus homo, uia nobis bonorum factus est, & opera perfecit ea, quæ à pa
 Proverb. 8. tre per ipsum fiunt, meritò dicit: Dominus creauit me initium uiarum suarū in opera sua. Aeternam autem generationem suam significans, rursus ait: Ante omnes colles genuit me, & ante secula fundauit me. Si ergo & genitus & creatus est, accommodatum est utruncq; decenter. Generatur aut, ut uerbum ex patre ante omnia secula, crea
 Ioan. 1. tur uero ut homo. Verbum enim caro factū est. Psalmista enim de uerbo ipso canit:
 Psal. 73. Qui est ante secula. Si ergo filius ante secula est, creator autē in opera patris, necesse est post producta opera & creaturas patris, ipsum qui fuit ante secula creari. In extremitate certe temporibus factus est homo. Quare non deitatem eius creatio significat sed humanitatem, quando ad reparationē operū patris, hoc est hominū, caro factus est, ac ideo dicit: Dominus creauit me in opera sua, & initium uiarum suarū. Quartū porrò uiarum uirtutū profecto ac euangelicæ uitæ, quā primus ille iussit, & nos docuit: Estote inquit, misericordes. Et lex iubet, Non moechaberis; ego uero dico uobis, non concupisces. Cæteraq; huiusmodi, quæ primus ipse fecit, & nobis exemplū tradidit, ut faciamus; ideo ait, Ego sum ianua, ego sum uia. Talium ergo ille operū factus nobis initium, meritò ut homo dicit: Dominus creauit me principium uiarum sua
 Proverb. 8. rum in opera sua. Quod resurrectioni etiā mortuorū accommodabis, & mutationi carnis à corruptione ad incorruptionem, & ascensui in cœlos. Nam horū etiā omnī factus initius est, creatus ut homo; & sicut mortuus pro nobis ut homo, ipse dei filius id etiam perpessus dicitur, quamuis immortalis secundum naturam sit: ita creatus ut homo, creari seipsum dicit, quamuis increatus natura sit. Nam quum homo assumptus à filio dei sit, hoc est, nō aliud sit, nec aliā habeat hypostasin, aut personā à filio dei, nō irrationaliter quæ hominis sunt sibi attribuit. Adde, quod pulcherrima sensibilitas creaturarum homo est. Is præuaricatione perfectionem perdidit suam, & ex immor
 D talitate ad mortem incidit. Quoniam igitur imperfectum semper esse opus dei nō decuit, nec potuit aliter reparari quam incarnatione uerbi, necessariò dei filius homo factus est. Ideo in opera domini creari se dicit, ut ipsa indebitam sibi perfectionem restituat: ideo ipse ad patrem ait: Ego te glorificau in terra, opus perfeci, quod dedisti mihi ut faciam. & rursus: Opera quæ dedit mihi pater ut ipsa perficiam, testimonium petibent de me. Si ergo factus homo domini opera perfecit, atq; hominem in se creatum assumpsit, perspicuum est non ipsam naturam uerbi significari, sed hominem assumptum, quum dicitur: Dominus creauit me. Opus enim patris, homo factus absolutus, quia naturam hominis reparauit. Et adduxit patri ecclesiam sine ruga & macula mundam & sanctam. Ita facti sumus in ipso noua creatura, per obedientiam Christi à morte ad uitam restituti. Merito igitur factus homo dicit: Dominus creauit me initium uiarum suarum in opera sua. Nam si creatura esset filius (ut hæretici dicunt) quomodo ei nos uniti, deo unimur, & dij efficimur? Quomodo autem mediator dei & hominum erit Christus, nisi deus uerè, & homo uerè sit? Nam si creatura esset filius, nullo modo deo naturaliter uniretur. Nec enim naturaliter uniri possunt, quæ diuersa naturaliter sunt. Quomodo autem per creaturā saluati sumus? quum scriptura clamet, quia non legatus, non angelus, sed ipse dominus saluos nos fecit. Quomodo etiam à morte liberamur per ipsum? quum id opus super creaturam sit; nec possit creatura datum à deo sententiam, Cínis es, & in cinerem reueteris, reuocare. Quomodo etiam peccatum destruxit, si creatura est? Hæc igitur omnia non ut creatura, sed ut filius, & uerè deus efficere potuit. Ad hæc, si per imitationem naturalis filij dei nos etiā filii dei per gratiam appellamur, necesse est ut qui natura filius est, essentialiter aliud sit ab ijs, qui per gratiam filii sunt; sed qui per gratiam filii sunt, creaturæ sunt: nō est ergo creatura qui natura filius est. Nā si esset creatura, secundū hæreticos, & non natura filius, Psal. 103. quoniā scribitur: Omnia in sapientia fecisti, & ipse deus ait: Manus mea omnia fecit,
 Esa. 66. non poterunt certe dicere, in qua sapientia, & per quā manū filii suū deus creauerit. Nam

- A Nam ipse & sapientia, & manus, & brachium patris est. Omnia enim per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Non est ergo creatura dei filius; nec enim inuenitur sapientia & manus dei, per quam factus sit, quum ipse sit sapientia, & manus dei, per quam deus omnia fecit. Quod autem ipse creator, non creatura est, patet diligenter obseruantis scripturas. Tres enim illi adolescentes apud Babylonios, omnem generatim creatam naturam ad benedicendum deum uocantes, nunquam dixerunt, Benedictus uerbum, aut sapientia, aut manus dei dominum. Nec enim ignorabant dominum ipsum esse, non creaturam. Divinus etiam, beatusque Psalmista, quum ad laudandum deum angelos, potestates celorum, coelos & lunam, & solem, ceterasque creaturas ut seruas uocasset, non connumerauit cum laudantibus filium; sed contra, adorabilem ipsum esse clamat. Et adorent, inquit, ipsum omnes angeli dei. Si ergo creatura omnis adorat, filius uero adoratur, quomodo erit creatura? uel quomodo non erit uerus filius dei, qui cum patre simul adoratur? Ad hæc, omnia per ipsum facta esse scriptura clamitat. Omnia enim (inquit euangelista) per ipsum facta sunt. & Paulus; Vnus dominus Iesus Christus, per quem omnia. & alibi apertissime à creaturis ipsum separat, dicens; Vtuum est enim uerbum dei, & efficax, & penetrabilis omni gladio anticipati: & non est ulla creatura inuisibilis in conspectu eius: omnia autem nuda & aperta sunt oculis eius. Si ergo creator omniū est, & omnia nuda sunt in oculis eius, non erit unus de creaturis creator: & cui omnia nuda & aperta sunt, non erit de nudis & apertis unus. Quum enim omnia dixerit, nihil creaturarū extra reliquī. Sic enim ipse Paulus, omnia exponit alibi dicens: Quum uero dicat, omnia, nihil non subiectum ei dimisit. Si ergo quando dicimus, omnia, creaturas omnes complectimur: factū autem pater per filium omnia, cui omnia nuda sunt, non erit unus omnium filius, sed aliud præter ipsa, præsertim quum scriptum sit, Omne genu in nomine Iesu fleti, coelestium, terrestrium, & infernorum. Si ergo illi omnia genuflectunt, non erit ille unus genuflectentium, sed aliud præter ipsa. Scribitur etiam, quod omnis creatura ingemiscit, & dolores partus patitur usque nunc, liberationem filiorum expectans. Si ergo creatura quidem omnis sic sperat, filius autem nec adoptionem, nec liberationem expectat: sed ipse est, qui hanc creaturarum spem adimpleret, & ingemiscentes ad adoptionem uocat, ut libertatis largitor: non connumerabitur certe cum creaturis, quia ipsæ ingemiscunt auxilium expectantes; ille autem ut uerus dei filius, ingemiscentes, à seruitute liberat.
- B Quomodo intelligitur illud in textu Proverbiorum: Ante secula fundauit me. C A P. VIII.

Criptū est: Deus sapientia terrā fundauit. Si ergo sapientia terram fundat (per ipsam enim stabilis terra manet: diligenter scrutandū est, quo pacto sapientia qua terrā fundat, à deo fundatur). Dicunt igitur etiā hoc est conuenienti modo Proverbiorū, in quibus uera sententia occultatur. Hoc enim Proverbiorum propriū est. Sapientia ergo, id est filius dei non incepit esse, nec fundatur, inquantum uerbum, sed inquantū homo. Sic enim ipse principiū & fundamētū adificationis nostræ ad pietatē factus est per fidē, qua credimus in ipsum, & qua in nouam sumus creaturam reformati. Ideo non dixit, uerbum me aut filium fecit; ne quis hoc quod hæretici dicunt suspicaretur: sed, fundauit me; ut idē significaretur hic, & quando dicit, dominus creauit me. Ut enim ubi, uiarum initiu ad opera domini se facta sapientia esse affirmabat, ita hic fundamentū se factum esse ait omniū qui superadificabuntur, eadem diuersimode dicens. Ibi enim initium siue principiū uiarum dicitur, hic fundamentū adificationis uidelicet futuræ per fidē, unde Paulus quoque scribit: Nullus aliud fundamentum præter id quod ictum est iacere potest, quod est Iesus Christus. Si ergo Christus fundamētū factū est, oportet quae superadificantur, eiusdē naturæ cū fundamēto sint (hoc enim pacto structura cohærens in templum adificabitur sanctum) patet, quia non ut uerbum

Ioan. 1.

Dan. 3.

Psal. 148.

Psal. 96.

Ioan. 1.

1. Corinth. 8.

Hebr. 4.

1. Corinth. 15.

Philip. 2.

Rom. 8.

Proverb. 3.

Proverb. 5.

1. Corinth. 3.

C fundata est, hoc est, fundamentum facta est sapientia. Nulla enim creatura cum huic modi naturaliter fundamento construi potest. Facta est igitur sapientia fundamentum ut homo in omnibus, peccato solo excepto, & in hoc homine sideles superaedificatur

Iob. 15. propter identitatem naturae. Et sicut alibi uitem seipsum appellat, nos autem palmites ipsius uitis: ita in hoc loco fundamentum seipsum esse ait, ut naturalē coniunctionem cum superaedificandis aperiat. Aedificamur enim in nouā creaturam, ut habitantis in nobis spiritus templū efficiamur. Sed nō erit inconueniens, exemplis etiam fallas lux reticorum opiniones refellere. Forsan enim erubescentes, uel conuertentur, uel saltē minore impetu minores aggrediētur. Quod igitur fundatur, hoc est fundamētū usum præbet, non incepit tunc certe primo esse, quando in fundamentum factum est. Lapides enim (uerbi gratia) in terra defossi, fundamentum facti sunt, nec tunc cœperūt lapides esse, quando fundati sunt; sed quū etiā antea lapides essent, facti sunt postea fundamentum, nec priorem naturā amiserunt. Sic igitur pie sapientiam dei fundamentū

Ioan. 1. factum esse intelliges; erat enim in principio apud deum, & deus erat uerbum, ut scribitur.

Dan. 2. Quando autem quasi lapidis aliquis absq; manibus de monte demissus, hoc est ex substantia patris profectus, in carne nostra quasi in terra defossus est; tunc fundatam seipsum ait, quasi dicēs: filius dei sum uerus, sed homo factus sum, ut principiū & fundamentum superaedificandorum per fidem suam, ut propter carnis connaturalitatem

Caillus h. e. mihi ipsi eos compingam. Sed quomodo, inquit, incarnatione uerbi per hunc extum intelligetur? quū sapientia ipsa clamet, Ante secula se fundatam esse, antequam terra fundata, antequam montes stabilirentur: quū incarnatione in extremis temporibus facta sit.

Proverb. 8. Facilis cuilibet nostrū uidetur responsio, & tamen latius dicere cogimur, & multa sepe repetere ad obstruenda hæreticorum ora. In extremis ergo temporibus incarnationem uerbi factā, nemo negabit. Sed deus qui futura omnia nouit, æternaliter quoq; fundauit, quantum ad cognitionem suam, filium suum; hoc est, funda-

D mentum illum futurum constituit, ut nos superaedificati in ipso à corruptione in corruptionem resurgamus. Sciebat enim mortales nos futuros propter peccatum, ac ideo ex misericordia sua ante secula constituit, ut uerbum suum homo & initium uiarū, &

Rom. 8. fundamentum fieret, renouarerē hominem in seipso, factus primogenitus in multis

2. Tim. 1. fratribus, & origo resurrectionis, quod Paulus ad Timotheum ostēdit: Collabora in euangelio secundum uitutem dei, qui nos liberauit & uocauit uocatione sua sancta, non secundum opera nostra, sed propositum suum & gratiam, quæ data est nobis in Christo Iesu ante tempora secularia: manifestatam autem nunc per aduentum salvatoris nostri Iesu Christi, qui destruxit quidem mortem, illuminauit autem uitā & in corruptionem. Si ergo ante seculum antequam essemus facti, uidelicet gratia præscientis omnia dei, uocati sumus in Christo Iesu: per spicum est hoc modo etiam ante secula, quantum ad præscientiā, ut ita dicam, deliberationē dei, dominum nostrum Iesum Christum fundatum fuisse. Ad Ephesios etiam scribens Paulus, ait: Benedictus deus, & pater domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nobis præ omni benedictiōe

spirituali in cœlestibus in Christo; sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu eius in charitate, prædestinavit nos in adoptionē filiorū per Iesum Christum. Si ergo antequam creati essemus, ad adoptionē electi sumus per Iesum Christū, & spirituali benedictione in cœlestibus benedici-

Matth. 25. mur: quare dubitabimus similiter, quantum ad præscientiā dei à sapientia dici. Ante secula fundauit me? Id ipsum quoq; dominus ostēdit dicens: Venite benedicti patri

mei, & possidete regnum, quod uobis paratum est ante initium mundi. Si autem ante initium mundi paratum erat regnum nondum factis, & paratum in Christo, non irrationaliter dicit de se: Ante secula fundauit me, antequam montes stabilirentur, antequam fontes aquarum prorumperent; quæ omnia creaturarum à nihilo ad esse productionē significant. Causa uero, ut sic dixerim, quare præsciti sumus in Christo, & in adoptio-

nem

A nem ex charitate dei patris uocati, hæc est. Praeuidit deus peccatum hominem, & in mortem casurum: præuidit etiam conferentia generi eius, & quomodo renouatur & ad immortalitatem rediret. Ideo quasi radices huius spei in filio suo nobis deposita sunt, per quem ad adoptionem nos uocauit, & omni benedictione spirituali nondum factos munivit: ut quando præuaricatione in mortem caderemus, ex prisca illa radice in uitâ rursus resurgeremus, & ueluti iam benedicti, non omnino semperque facere possemus. Præfundatur igitur ante nos Christus, & in ipso nos omnes superædifica mur: idque ante initium mundi in præscientia dei, ut quū ordine diuino benedictio maiestationem antecesserit, & damnationem in mortem uitæ pollicitatio, & seruitutem dia boli adoptionis libertas: possit natura humana superatis malis quæ interim acciderunt in pristinam per gratiam Christi (qui fundauit eam bonis in bonis) dignitatem recur rere, talisque fieri, qualem deus ex charitate per filium suum futurâ constituit. Sed similitudine, quomodo ante secula dei sapientia fundata sit paternis consilij, sic intelligimus. Architectus, uerbis gratia sapiens, aedes ædificaturus regias, dubitat uerisimili ter, ne quid procedente tempore altior ædium structura patiatur, ac ideo fundamen tum iacit firmissimum, & radices operum robustissimas construit, ut si quid superiora patientur, possint rursus reparari fundamento seruato. Eodem modo creator noster Christum nostræ salutis fundamentum, etiâ ante initium mundi fundauit, ut si præuaricatione caderemus, in ipso rursus renouaremur. Quantum igitur ad præscientiam, & consilium, & propositum patris, & omnino deitatis, Christus ante secula fundatus est, & tempore congruo natus ex uirgine: in quo reparati sumus, qui ante initium mundi salutis nostræ fundamentum ipsum habebamus.

Thesauri Cyrilli libri quinti, finis,

EIVSDEM LIBER SEXTVS.

B De eternitate filii, & quod inseparabiliter ex substantia patris emanat. CAPUT I.

 T quomodo (inquiunt Ariani) æternus esse poterit filius, aut quo modo inseparabiliter emanauit ex patre? Nam quod ex aliquo prodit, pars substancialis illius est unde prodit: quod autem semel separatum est atque diuisum, id totum esse non potest. Quid igitur dicitis de sole qui splendorem hoc est lucem suam emittit? quid de igne a cœlo calore, qui ex eo emanat? separationes ne ac decisiones in his essentijs intelligitis? At qui sol ita lucet, ut nullo modo immiuatur, nec aliquis poterit localiter lucem à sole diuidere, nec separari calorem ab igne uidemus sed, exit ab igne inseparabiliter, quasi fructus essentiae suæ, sicut & splendor lucis: nunquam enim erit lux sine splendore, neque ignis sine calore: semper enim cum istis rebus sunt, quæ ex ipsis generantur. Sic igitur & filium intellige ex patris essentia emanare, ita ut æternaliter & in ipso sit, & in propria hypostasi esse non dubitet, nec ullo pacto immuinere patris essentiam credat, nec ab eo separari intelligat: nam & pater in ipso est, & ipse in patre, unde uerè dixit: Ego in patre sum, & pater in me. Et quoniam propter incommutabilitatem ipse in patre cernit, & pater in ipso, uere illud quoque ab eo dictum est: Ego & pater unus sumus. & Qui me uidet, uidet & patrem. Miror autem quare qui contendunt separatum esse à patris essentia filium, quoniam à patre prodit, & ita pars sit non integrat: non dicunt splendorem quoque lucis disseparatum esse à luce, & calorem ignis ab igne, et uerbum à mente sive intellectu: quare inquam non ostendunt has quoque partes esse, & qui dem separatas à rebus unde profluunt? Ostendat splendor lucis absque luce unquam fuisse, & ignem absque calore, & mentem sive uerbo, & tunc forsitan talia etiam de uerbo dei cogitare poterunt. Si uero haec corporea & creaturæ semper simul sunt, neque unquam separantur: quomodo non erunt impij, separationes, passiones, decisionesque natu ræ deitatis accommodantes, quæ in immensum creaturas omnes excedit? Sed quomodo

Ioan. 14.
Ioan. 10.

Cauillatio hæc inquit, coæternus patri filius erit, quum animalia uniuersa, quæ nascuntur ab alijs, reticorum. multo posteriora parentibus sunt: aut quomodo filius verbum patris aut imago erit, quū verbum hominū nec per se subsistat, & postea quā dictum sit euangelicatum, quū manifesta fecerit, quæ in mente & in profundo cordis locata sunt? Si nihil plus in deo ponitis quam in hominē, erit secundum uos posterior patre filius. Sin autem multo excelsior illa natura quam nostra est, nec est aliquid commune substantiæ nostræ, & substantiæ dei, quomodo humanæ imbecillitatē deitatem subiungere non erubescit? Nam quantum substantia substantiam excellit, tantum & generatio diuina hominis generationem: corruptibiles nos sumus, deus incorruptibilis: à nihilo producti nos, deus semper & erat & erit, immo autem est. Qualis uero genitor in omnibus est, talis & qui ab eo nascitur; sed deus pater æternus est, æternus ergo & filius suus est: lux est pater, huius lucis splendor semper cum ipsa est. Et hominis quidem verbum ad nihil re-digitur, neq; uiuum neq; subsistens est, Nam & homo qui hoc verbum emitit, & ex nihilo productus est, & corruptioni subiungitur: verbum autem dei uiuum est, & ex uiuo pa-tre profluit, & ideo semper est. Nunquam enim erat, sed nec erit unquam deus absq; ver-bo. Vnde Paulus de ipso: Viuum enim est uerbum dei & efficax. Creator igitur est, & omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Sed non est (inquit) Christus innata uirtus dei & sapientia. Alia enim est quam illa, de qua Paulus dicit, æterna eius uirtus & deitas. Non enim Christus solum, uerum etiam multæ aliae sunt uirtutes & sapientiae præter illam innatam deo. Nam illa quidem innata, ueraq; dei uir-tus creativa omnium est, sed aliae reuera per ipsam facta sunt, quævis præcipua qua-dam uirtus dei præter alias Christus sit, ad hoc creata ut imbecilla confortet, ut in sapientiâ stulta redigat, ut iustificet omnia quæ iusticia indigent. Illa igitur innata dei uirtus, inquit, æterna & increata & semper in patre est. Christus uero, propter dictas eau-sas factus fuit. Si autem nonnulli, quia scribitur apud Paulum: Christus dei uirtus, & dei sapientia; ipsum putant esse innatam dei uirtutem, quid dicent quū deum audiant dicen-te? De eructa uirtus mea magna aut quid facient, quū multis uirtutes esse Psalmista si-gnificet, canens: Benedicite deum omnes uirtutes eius? Si propter hæc factus est filius dei (ut Ariani dicunt) ut ad sapientiam redigant stulta, ut imbecilla confortet, ut indigentia iusticiæ iustificet: nos ergo causa sumus ut ipse factus sit: quare nec factus esset, nisi deus creature uoluisset produceret, & organum, hoc est, instrumentum crea-tionis nostræ fuit. Si factus est propter nos, num igitur sicut sapiens propter stulta, quæ in sapientiam rediguntur, & uirtus propter corroborata imbecilla secundum uos appellatur: sic & filius nominabitur propter adoptatos per ipsum dei filios, ut nihil propriè sit propter seipsum, sed omnia propter nos? Quomodo igitur in psalmis can-tat: Ipse nos fecit, & nō ipsi nos: Nam etiâ si creationis nostræ ipse autor esse uideatur, sed nos sumus causa secundum uos, ut ipse produceretur: sicut & cœlū propter gene-rationem generabilium factum est, & sol ut tenebrosa illustrat, & terra ut animalia sus-tentat: & ita nihil magni erit in filio, quod in creaturis non sit. Minister enim ille quo-que sicut creatura erit, immo maioris dignitatis ceteræ creaturæ uidebuntur, quarum cau-sa ille productus est. Vides quod impie dicta ex opinione falsa hereticorum sequuntur. Sed fatentur innatam dei sapientiam & uirtutem non esse creatam. Nolint ergo quæ filium audiant increatum patriciæ coæternum esse, duo increata cogitare. Nos enim ipsam sapientiam & uirtutem dei patris coæternam ipsum filium esse credimus, qui omnia fe-cit, qui propter nos caro factus est, ut Ioannes ait. Ad hæc omnia, quur pater uniuersa per filium operatur? quur in baptisme cū patre connumeratur, si creatura est, non creator? Quid opus erat creatura ad sanctificationem nostram? aut quur ut protec-tor nostrum inuocamus, quū ad nullam creaturam sicut ad ipsum refugiamus? ad solū enim refugimus ut ad coæternum patris filium. Quur etiam si deus ita uerè ut pa-ter, non est, in ipsum creditur; aut quur ab ipsis quoque hereticis creator omnium no-minatur,

Hebr. 4.
Ioan. 1.
Rom. 1.

1. Cor. 1.

D

Michæl 3.
Psal. 102.

Psal. 99.

Ioan. 1.

A minatur, nisi eodem modo creator sit quo pater? Omnia, inquit, patris, mea sunt. *Ioh.16.*
Est autem in patre creandi uirtus, eadem ergo etiam in filio est. Similiter saluare, sanctificare, & omnia, quae deo conueniunt, ita in filio sunt, sicut in patre. Deus igitur uetus, non aliter quam pater est, non factus (ut haeretici singunt) sed ex patris substantia proprie profluens.

De codem, uidelicet, quod filius creatura non est.

CAPUT II.

 I omnis creatura patrem ignorat, nouit autem solus filius (nullus enim inquit, patrem nouit nisi filius) non erit profecto filius creatura. Præterea, nulla creaturarum deus est: filius uero natura deus est, non est igitur creatura. Nam si filius natura deus non esset, miserius modò esset genus humanum quam antea, quia quem credat se à seruitute falso tū liberari deorum, in eandem incidit impietatem, deo seruiens, qui naturaliter deus non est. Ad hanc, omne creatum aliud penitus natura est, quam increatum, nec potest increati gloria æqualiter frui quod creatum est. Non enim, inquit, dabo gloriam *Esa.42.* meam alijs. Filius autem in gloria patris uenit, & æqualiter illa potitur, nō est ergo creatura. Accedit, quod scripturæ uerum esse deum filium affirmant, & omnes iam ita credimus. Quod uero creatum est, recens est, nec fas est in recentem credere deum, *Psal.80.* Increatus ergo & uerus deus filius est. Longe namq; aliud creatum ab increato est. Et sicut increatum adorare iubemur, sic ab adoratione creati à scriptura uetamur. Filiū autem adorare iubemur; non est igitur filius aliud à deo, nec creatura, sed uerus deus, & increatus. Accedit, quod nulla creaturarum libertatem largiri potest quum ipsa seruat. Filius autem nos liberauit; non est igitur seruus, sed dominus, & deus secundum naturam. Creaturæ namq; omnes naturam diuinitus sibi datam sequuntur, & ita deo seruunt. Ipse uero deus omnem huiusmodi naturæ necessitatem excedit, & ideo nō seruit, sed dominatur. Ipse namq; naturam, ut legem speciebus singulis imposuit. Filius autem liber est, & natura dominus: non est igitur creatura. Adde, quod nulla creatura deo patri naturaliter similis est: filius uero ita similis naturaliter est, ut qui eū uidet, patrem uideat. Increatus ergo, sicuti pater est. Dominus enim & rex gloriae, filius dicitur. Creaturæ uero diuinæ gloriae seruunt. Adde, quod omnia, quae à nihilo producta sunt, possunt etiam, si creator uoluerit, ad nihil redigi: quod de filio dicere nefas est. Non est igitur à nihilo productus, ut creatura, sed ex patre generatus ut uerè filius. Præterea, omnis rationalis creatura potest errare: filius uero nullo modo potest. Ad hanc, nulla creatura unquam substantiam à nihilo producere poterit: finitæ namq; iduirtutis esse non potest. Filius autem creator omnium est: quomodo igitur erit creatura? Accedit, quod creata omnia, inquantum creata sunt, conueniunt inter se, nec ullā differentiam in hoc habent: quare si filius etiā creatura esset, cōueniret in hoc necessariò cū cæteris creaturis. Sed nulla in re cū cæteris cōuenit: quomodo igitur uerus deus non erit? Præterea, omnis creatura in tempore facta est, nullū uero tempus generationē filij præcessit, nec spatium, aut duratio ulla: nō est ergo factus, sed generatus. Nā si tempus, siue duratio aliqua creata generationē filij præcessisset, nō esset ipse creator omnium; & si spatium siue duratio, quae generationē filij præcessit, increata sit, erit aliud præter deum increatum, quod dictu nefas est. Si ergo nec tempus, nec spatium, nec duratio ulla ante filii fuit, quomodo dicitu p̄fuisse patrē filio, quū inuenire nō possint quo præfuit? Accedit, qd rationales creaturas nō natura, sed participatione ac gratia deos scripturæ appellat: filii uero nō participatione ac gratia, sed natura deū nominantur: soli enim natura deo debet adoratio, filii aut adorare iubemur: aliud igitur est quā creatura. Postremo, creatorē esse filii concedūt, creatū etiā esse cōcedūt: quare si creator creatus est, est aut etiam pater creator, quur ipsum quoq; nō dicitu à nihilo productū? Quia uidelicet impossibile est, totius naturæ creatorē ab alio creari. Quomodo igitur & creatorem omnium esse filium, & creatū esse opinantur? Num excogitare potest q̄ sp̄iam

Math.11.

B

filius autem liber est, & natura dominus: non est igitur creatura. Adde, quod nulla creatura deo patri naturaliter similis est: filius uero ita similis naturaliter est, ut qui eū uidet, patrem uideat. Increatus ergo, sicuti pater est. Dominus enim & rex gloriae, filius dicitur. Creaturæ uero diuinæ gloriae seruunt. Adde, quod omnia, quae à nihilo producta sunt, possunt etiam, si creator uoluerit, ad nihil redigi: quod de filio dicere nefas est. Non est igitur à nihilo productus, ut creatura, sed ex patre generatus ut uerè filius. Præterea, omnis rationalis creatura potest errare: filius uero nullo modo potest. Ad hanc, nulla creatura unquam substantiam à nihilo producere poterit: finitæ namq; iduirtutis esse non potest. Filius autem creator omnium est: quomodo igitur erit creatura? Accedit, quod creata omnia, inquantum creata sunt, conueniunt inter se, nec ullā differentiam in hoc habent: quare si filius etiā creatura esset, cōueniret in hoc necessariò cū cæteris creaturis. Sed nulla in re cū cæteris cōuenit: quomodo igitur uerus deus non erit? Præterea, omnis creatura in tempore facta est, nullū uero tempus generationē filij præcessit, nec spatium, aut duratio ulla: nō est ergo factus, sed generatus. Nā si tempus, siue duratio aliqua creata generationē filij præcessisset, nō esset ipse creator omnium; & si spatium siue duratio, quae generationē filij præcessit, increata sit, erit aliud præter deum increatum, quod dictu nefas est. Si ergo nec tempus, nec spatium, nec duratio ulla ante filii fuit, quomodo dicitu p̄fuisse patrē filio, quū inuenire nō possint quo præfuit? Accedit, qd rationales creaturas nō natura, sed participatione ac gratia deos scripturæ appellat: filii uero nō participatione ac gratia, sed natura deū nominantur: soli enim natura deo debet adoratio, filii aut adorare iubemur: aliud igitur est quā creatura. Postremo, creatorē esse filii concedūt, creatū etiā esse cōcedūt: quare si creator creatus est, est aut etiam pater creator, quur ipsum quoq; nō dicitu à nihilo productū? Quia uidelicet impossibile est, totius naturæ creatorē ab alio creari. Quomodo igitur & creatorem omnium esse filium, & creatū esse opinantur? Num excogitare potest q̄ sp̄iam

C mentis compos, creare quod creatur: et à nihilo producere, quod à nihilo productum est; uelint quæso diligentius quid dicunt perpendere. Præcipua enim dei uerū proprietas est, ut à nihilo possit substantias producere. Id filium posse non negant; quomodo ergo non deus uerus, sed creatura erit?

Quod non est idem in dico, generare & creare.

CAPUT III.

Matt. 3.

I generare & creare, & filius & creatura idem esset indeo, non de solo unigenito pater dixisset: Hic est filius meus dilectus, qui ppe quoniam etiam de creaturis similis oratio dici possit. Quid autem plus quam nos habent filii, si generare & creare idem esset? Quod si creaturæ etiam generatæ propriæ dici possunt, quomodo unigenitus erit filius dei? Præterea, quod à deo generatur, natura deus est: quod autem creaturæ non est natura deus. Quomodo ergo creaturæ & genitum idem erunt? Quod si idem esse ponant, erunt omnes creaturæ filii dei: sed angelii tanto magis, quanto ceteris creaturis præstant. Sed nulli unquam angelorum dixit, Filius meus es tu: aliud ergo est creaturæ, aliud genitum. Nam si idem essent, esset qui creat naturaliter pater. Creat autem etiam filius, esset ergo ipse quoque pater: quod dictu nefandissimum est. Adhac, si creatura etiam genitum erit, erit omnis creatura uerè filius dei: & ita uerus filius non erit dominus & deus omnium creaturarum, sed frater. Est autem dominus & deus omnium uerè: non sunt ergo ceteræ creaturæ genimina dei. Non est idem ergo creatura & genitum. Nam si idem essent, creator in quantum creator, esset genitor, & genitor similiter creator: quod impossibile est. Creator enim ad extra producit, genitor uero ex seipso generat. Postremo, si idem est creatura & genitum: quoniam spiritum sanctum per errorē sacrilegum creaturam opinantur, erit ipse quoque genitum. Si ergo patris, non erit filius unigenitus:

D

Sin autem filii, erit filius filii: quorum utrumque impium est. Adde quod filium pater ex se, & non per alium generat: creaturas uero ipse per filium in spiritu sancto producit. Aliud igitur est generare, aliud creare ac facere. Quod si facere ac generare idem sunt, quoniam non dicitur deus, terramotum, pestem, diluviumque generare, sed facere. Præterea, si unde generat deus, inde etiam creat, ut heretici uociferantur, erit araneæ similis, quæ (ut aiunt) inde generat unde facit. Quod & si cocesserimus in araneis, quæ naturaliter seruiunt legi: pie tamen in deo non concesserimus, qui non naturæ seruit, sed naturæ creator est. Sed si, quia nulla compositio est in deo, idcirco similiter generat & facit, ut isti contendunt: erit præscire quoque ac facere idem, ne uidelicet compositio huic accedere videatur. Et si hoc, quoniam præscire ipsum mala non negabitis, an cocedetis mala quæ ab ipso præsciuntur, ab ipso quoque fieri? Certe non facietis. Quod si aliud est apud ipsum præscire, aliud facere: neq; hinc simplicitas eius laetetur: erit similiter aliud generare, aliud creare in deo, nec ulla propter hoc compositio erit. Adhac, si generare & facere idem sunt, erit natura & operatio idem. Natura enim generat, operatio autem facit. Sed non sunt idem natura & operatio: aliud est ergo generare, aliud est facere. Accedit, quod qui facit, creator quidem est: qui uero generat, pater. Aliud est autem pater, aliud creator: aliud ergo erit facere, aliud generare. Postremo, si idem est generare & facere, simul deus generat & facit, & omnia sunt eadem ratione & creatura & filii: quod absurdissimum est: & deus similiter simul & pater & creator. Fuit autem aeternaliter re ipsa pater, fuit ergo aeternaliter actu creator. Et ita secundum uos necessariò non filius solum, uerum etiam creaturæ patri erunt coæternæ: quod falsum est.

Thefauri Cyrtilli libri sexti, finis.

Aduersus

A

E IV S D E M L I B E R S E P T I M V S.

*Aduersus eos qui dicunt, quod filius non est uerum pateris uerbum, sed aliud natura
quam pater C A P V T . I.*

I filius, inquit, uerbum patris est, & est ipsi consubstantialis, in nullo a patre differre poterit: & ita pater etiam poterit uerbum appellari, quod apostolorum prædicatio, & diuinæ scripturæ non patiuntur. Pater enim pater semper est, & non filius, et filius solummodo filius a scriptura nominatur: aliud ergo ipse a patre est, nec potest eiusdem esse substantia: quare nec uerum ipsius uerbum, neque ex seipso est, quum eiusdem naturæ non sit. Qui hæc dicunt, Ioannis omnino oblii sunt. Verbū enim ipse filium hic appellat, ut hoc nomen quasi proprium, & ipsius esse filij maxime significatum, elegisse videatur. In principio, inquit, erat uerbum, & uerbum erat apud deum, & deus erat uerbum. Vides quomodo ipsum esse filij secundum naturam hoc nomen significat: deus enim erat uerbum, ait. Quod si non esse filij secundum naturam uerbi uocabulum ostendat, aliud quid certe significabit. Quare necesse est quare rere quid est filius secundum naturam, si uerbum non est, nec esse ipsius uocabulo uerbi significatur. Nam ueluti si architectum aut lapicidam diceres, non natura rei significaretur, sed artificium; ita si non esse filij secundum naturam, quando uerbum dei dicimus, significatur, sed artificium ponimus; cogemur querere quo nomine propriæ artifex ille appellatur. Frustra enim euangelistam miramur & quasi magnum quid & proprium tonasset, tonitruī filium appellamus. Multis enim nominibus scriptura filium appellat. Sed euangelista quum uerbum dixerit, quasi proprium, id est mirabile atque inauditum pronunciasset, nihil aliud apposuit nec dixit, ut de Paulo uerbi gratia scribit, Paulus apostolus: suffecit enim sibi ad significandum ipsum esse filij, uerbum dixisse. Verum igitur patris uerbum filius est, neque est aliud uerum patris uerbum, quam filius.

B Nam si ea de causa putant hæretici non esse filium patris consubstantiale, quoniam neque pater uerbum est, neque uerbum pater: & propter differentiam personarum, substantiarum quoque differentiam inducunt: quomodo Abel, et Adam consubstantiales dici poterunt: quum neque Abel possit esse Adam, neque Adam Abel. Quod si differentia personarum identitatem naturæ non destruit in hominibus: quomodo non erit impium, ea de causa putare supernaturalem dei substantiam diuersificari? Sicut igitur si non esset consubstantialis patri filius, non esset uerbum patris uerum; sic quoniam consubstantialis est, uerum eius uerbum est. Adhæc, substantiarum nomina ipsarum substantiarum sunt significativa, & maxime quæ prima & propria sunt, magnâ tamen in ipsis differentiâ inspicimus. Alia enim uniuersalē habent significationem: hæc ab alijs uniuersalia significata in singula incidunt, ut uerbi gratia: homo simpliciter & absolute ipsum humanum genus significat, hoc est ipsum esse hominum. Paulus autem, & Petrus, & Jacobus, cæteraque huiusmodi, in singulos uniuersale illud significatum hominis scandunt. Nec ista differentia singulorum singulis nominibus notata facit, ut natura ipsorum singularium alia atque alia in singulis sit. Pater igitur pater est, & filius uerbum; nec tamen ideo naturæ diuersitas inducitur: quoniam sola diuersitate relationis quæ diuersis nominibus significatur, nec alia re nulla distinguuntur. Relationes autem consubstantialium diuersæ, nominaque ipsarum relationum diuersa, non possunt (ut exemplo docuimus) naturalem coniunctionem delere. Quare necesse est ut eiusdem substantiae cum patre filius sit, quamvis ille semper pater solummodo sit, & hic semper solum filius ac uerbum. Quum enim essentia patris simplicissima sit, & ex eo prodeat uerbum suum, nihil aliud inter generationem uerbi & patrem intelligi potest, quod possit prohibere, ne uerbum eiusdem naturæ sit cum eo cuius est uerbum. Sed in *Cavillatio ad euangelio*, inquit, scimus filium ad patrem dicere: Pater glorifica filium tuum; & a *uerbariorum*, patre ipsi responsum fuisse, & glorificauit, & rursus glorificabo: quomodo igitur filius

Cterum patris erit uerbum, quū ad eum pater loquatur? Loquutio enim absq; uei bo ficeri nō potest. Aut per ipsum filiū si uerbum uerum est, loquitur filio pater, aut si hoc absurdū est, aliud est illud uerbum interius, atq; naturale, quo ad filium loquutus est pa ter. Nō est parua impietas, si quis credit modo humano per labia & guttur & linguā uerbum diuinū emitti, & aures audientiū uerberare. Nō conuenit certe huiusmodi si etio ulli incorporali naturae. Nec illa uox, patris proprie ac naturaliter fuerat; sed sonus quidam factus, quo significabatur quantæ dignitatis filius sit apud patrem. Non enim solus dominus audiuuit, sed discipuli quoq; omnes. Quod autem uox illa collisio ne corporis facta fuit, non solum hinc pater quod aures discipulorū percussit, uerum etiam ipse dominus aperte ostendit, dicens: Nō propter me uox ista facta est, sed propter uos. Non dicit certe, non propter me loquutus est pater, sed facta est hæc uox, nō propter me, sed propter uos. Si ergo miraculose facta est illa uox uoluntate diuina, non propter Christum, sed propter discipulos, qui non poterant uoluntatem pa ternam in glorificando filio discere nisi uoce humana, non erubescunt isti quæ propter nos miracula ac per dispensationem facta sunt, ipsi naturæ deitatis indecenter attribuere?

De eodem, alio modo.

C A P V T . II.

Gene. 1.
Ioan. 8.

Ed inuenitur (iniquiant) pater dicens ad filium; Faciamus hominem, & ipse saluator ad Iudeos: Ego à me ipso nō loquor, sed quæ à patre audi ui, hæc nuncio uobis. Quid igitur respōdebitis si quis interroget, utrum pater ad scientem filiū quod dicturus erat, an ad nescientē loquutus sit? Nam si ad nescientē antea, & tunc discentem quando uerbum patris perce pit, aliud profecto ipse uerbum erit, quām illud natura intrinsecum quo didicit; sin uero ad scientem, quomodo non erit stultum scientem docere? quippe nemo id nisi stultus facheret. Quoniam ergo deo attribuendum hoc non est, ut scientem doceat: nō erit

Dfilius ipsum intrinsecum ac uerū patris uerbum, neq; per ipsum scire potest patris uoluntatem, nisi uerbo doceatur. Quid ergo differret à prophetis uerbum dei, quod in ipsis loquutū est, & futura prædixit eis: homines ēm erant, & ut homines futura igno rabant, quorum præcognitio soli conuenit deo. Quid igitur faciemus? quum ipse do minus longe se à prophetis hīs uerbis dispareat. Si illos dixit deos, ad quos uerbum dei factum est: nec potest dissolui scriptura: Quem deus sanctificauit & misit in mundū, uos dicitis quia blasphemas, quia dixi, filius deisum. Si enim prophetis sicut creatura exæquaretur, non sicut à minore ad maius comparationem prophetarum ad seipsum facheret? Nam quū dixit, si illos dixit deos, ad quos uerbum dei factū est: aperte ostendit non factum fuisse ad se uerbum dei sicut ad illos; sed quod ipse sit patris uerbum in prophetis loquutum. Quomodo igitur ut prophetam nescire futura, & audiendo di scere, impiè dicere audent? Nam si uoluntatem patris ignorat, & ideo expectat ut per uerbum ipsius patris discat, non est maior prophetis. Quur igitur Psalmista canit:

Psal. 88. Quis in nubibus exæquabitur domino & in filijs dei? Neminem enim aperte exæqua ri filio ait, nec in ipsis prophetis, quos & nubes tropologice dixit, nec in filijs dei, id est, per gratiam baptismatis iam adoptatis. Si ergo impiū est sp̄iritum sanctū per Psalmistam mentiri affirmare, omnes excedet dominus, erit p̄ uerbum dei uerū, & patris uolūtas ac sapientia. Præterea, si aliud uerbum insitum patri est secundum naturam, quām illud de quo scripturæ loquuntur, ut sit aliud intrinsecum & quasi occultatum in patre, aliud enuncians manifestansq; mysteria dei, quod deum esse Iohannes afferit, erit compositio in deitate. Componetur enim secundum istos deus pater ex essentia, & uerbo suo intrinseco. Sed compositum esse deū penitus impossibile est, & omnibus ita uidetur. Vnicum ergo uerbum dei est naturale atque intrinsecum, & id, est si lius suus. Aliter necesse esset cōsideri secundum istos, uerbum dei quod per euangelium prædicat, nescire mysteria patris; sed colloquutione paterna discere, atq; sic ex ignora ntia

*Caecilius ad
uersorum.*

A **rantia ad scientiam commutari.** Quomodo igitur uere dicet, Ego & pater unum sumus & aut quomodo incommutabilis imago genitoris erit: nisi forte dicant, patrem etiam ipsum ignorare, & cogitando adintuenire: Nam si omnia scit, sicuti certe scit, estq; uera sua imago filius, impossibile est non unam eandemq; patris & characteris suis scientiam esse. Estis ne sic indocti, inquit, ut imposita uocabula rebus non alia esse contendatis, quam res ipsae sint: Ecce cœlum opus dei præcipuum, & nomen eius longe aliud: nec enim res præcipua est. Præterea, Cœlum ipsum res uisibilis est, uocabulum uero suum non uisui, sed auditui subiectum: filius ergo dei uerbum dicitur, nec tamen ita uerbum est, ut multi intelligunt, sed aliud quid naturaliter quam uerbum. Tacere oportet, nec ad huiusmodi rationes respondere: & tamen ne simplificatores ab istis seducantur, tacere non possumus. Dicimus igitur uocabula rebus imposita ipsas rerum essentias significare, etiam si alia sint præter ipsas. Homo enim uerbi gratia, uox ista dico, aliud est q; ipse homo, & tamen subiectum ipsius hominis significat. Nam si non significaret ipsum hominem, hoc nomine audito non intelligeretur homo, sed aliud quipiam: quod dictu stultissimum est: non ergo aliud intelligere debemus, q; quod per uocabulum significatur, & ita furor hereticorum deprimitur. Aut demonstret nobis Eunomius non esse proprium uocabulum filij dei, uerbum: ut hostis diuinarum scripturarum, & præcipue Ioannis euangelista reperiatur, qui appellationem hanc, tanquam maxime propriam filio dei posuit.

Adversus aliam Eunomij obiectionem. C A P V T I I I.

Ed quomodo, inquit, filius dei uerbum & sapientia erit & quā sapientia scientia quædam sit: uerbum autem prolatio uocis: uoces autem, neque subsistētiae, necq; animalia sunt: Filius uero, animal est, quare nec sapientia nec uerbum patris. Ad humana rursus desertur, oblitus uerba deo fieri: sed forsan nescit humanis quidē uocabulis deo nos uti, ubi

B **omnia longe aliter quam res humanæ intelligenda sunt.** Verbum enim hominis non subsistit, sed uox ex ore proleta dissoluitur: uerbum autem dei non ita se habet, sed uiuum ex uiuo, & subsistens ex subsistente. Similiter etiam de sapientia & scientia dicendum est: sapientia enim nostra non subsistit, dei autem sapientia subsistit. Intelligere nancē deberet, tantum quæ deo dicuntur, modum humanū excedere, quantum humana substantia à dei substantia exceditur. Sed nescio quomodo in tantā impietate, n ex ignorantia forsan incidit. Animal enim dei filium appellat, necq; consideravit aliud esse animal, aliud uitam, sicut scientiam & scientiam; uita enim est res illa, quæ participata uiuiscitat: animal uero quod uita participat. Dominus autem non animal se ipsum, sed uitam appellat. Quod si quia uita est, animal etiam secundū ipsum erit, quur etiam patrem animal non appellat? De quo scribitur: Viuo ego, dicit dominus. Illud ergo apostolicum ad Eunomium recte dicentes, excogitationes tuæ tecum sint in perditionem: non animal ut ipse, sed ipsam uitam dominū esse prædicabimus, qua omnia uiuunt. In ipso enim, ait Paulus, uiuimus & mouemur, & sumus. Ad hæc, uerbum apud scripturas filius appellatur, & prolationem uocis acutus homo intelligit, ignorans ex nostra consuetudine uocabulum esse sumptum. Loquitur enim pater ineffabiliter ad filium. Habet enim filius naturaliter perfectā uoluntatis paternæ cognitionem, nec uerbum expectat, quā ipse sit uerbum dei. Quando igit̄ deo humano more aliquid dicit, q; audit, non humano more, sed spiritualiter diuina intelligat.

Quod uocabulum uerbi sufficit, ad significandam ex patre filij generationē. C A P. IIII.

Eed non sufficit (Eunomius inquit) uerbi uocabulum, ad significandum uerum filium. Non enim manifestari potest per illud ipsum esse filij. Multa enim alia uocabulo uerbi nominantur quæ non subsistunt. Hac ipsa ratione dei etiam uocabulum non sufficit, ad significandum ipsum deū: Multi enim alij, quamvis natura dij non sint, sic tamen appellantur, se-

Ioan.14.

Ezech.33.

Act.8.

Act.17.

Gg

Cap. IIII. DIVI CYRILLI THESAURI LIBER VII.

- Plat. 81.** Cundum illud; Ego dixi, dij estis. Illud etiam quispiam poterit dicere, quoniam bonus, sanctus, ceteraque huiusmodi, de hominibus quoque per participationem ueriboni, & ueri sancti dicuntur, non proprie deo ista dici. Quod si multa nomina deo & creaturis communia sunt, & tamen de ipso solo secundum naturam dicuntur, quid prohibebit uerbum etiam proprie filium dei appellari, & hoc vocabulo maxime ipsum esse filij, prout homines percipere possunt, significari? quamvis multa quoque alia uerba sint abusivae, & ad imitationem ueri uerbi appellata. Hac de causa ipse de se dicit:
- Ioan. 14.** Ego sum ueritas, quare quicquid de deo dixeris, ut ipsi uere conueniat; de illo quidem proprie, de alijs uero abusivae dictum non dubites. Sed uerbum à scripturis dicitur (Eunomius inquit) nō quia ex patre secundum naturam sit, aut quia ipse filius sit in trinsecum atque insitum patri uerbo; sed quia patris uerbum audiens, nobis enunciat: sicut sanctificatio quoque dicitur filius, quia sanctificat: & iustitia, quia iustificat. Si uerbum dei appellatum est, secundum Eunomium, non quia secundum naturam ex patre sit, & genitoris essentiam in seipso demonstrat: sed quoniam quod à patre uerbo audit, id nobis enunciat; seruet in ceteris quoque eandem consequentiam rerum, ut sua impietas apertius detegatur. Nam si uerbo dicitur filius, quia uerbum audit, erit participatione uerbi uerbum, & consequenter sanctificatio & ueritas, nō secundum naturam, sed participatione sanctitatis & ueritatis. Quae autem nō secundum naturam insunt, sed extrinsecus adueniunt, facile quoque perduntur. Dicat igitur quæsio, quādo filius dei nec sanctus, nec bonus, & cetera huiusmodi fuit, & quum dicat: Qui uideat me, uidet & patrem: hæc blasphemia usque ad patrem eius perueniet. Desinas igitur has leges scripturis imponere. Nemo enim ita insanus erit, ut spero, ut cauillatorias expositiones tuas de uerbo dei potius sequatur, quam ipsum spiritum sanctum, Spiritus enim sanctus, filium dei uerbum per scripturas nominat: Eunomius autem, non uerbo, sed uerbi participem. Nam si uerbum à patre ipse audit, ac ideo sic appellatur, secundum ipsum non erit uere uerbo, sed uerbi particeps. Aliud enim est participans, aliud participantum, ut exempli causa: Aliud est sapiens qui sapientia participat, aliud sapientia quæ participatur; & aliud grammatica, aliud grammaticus. Quare necesse est, ut uerbum esse filium dei, & non uerbi participem fateatur: uel si uerbi participem dicit, uerbum non nominet, sed aperte bellum scripturis indicat. Nam utrumque simul & particeps & participantum respectu sujpsius esse non potest. Quare nos qui pietatem sequimur, sacram sequuti scripturam, uere uerbo dei filium credimus; & dicentes euam per participationem uerbi uerbum, maxime abhorremus.
- D**

Thesauri Cyrilli libri septimi, finis.

EIVSDEM LIBER OCTAVUS.

Eunomij obiectio, ex textu Apostoli: Ideo & deus cum exaltauit. Et cetera. CAP. I.

Philip. 2.

Et scribitur apud Paulum, inquit Eunomius: Hoc sentite in uobis fratres, quod & in Christo Iesu, qui quum esset in forma dei, nō rapina arbitratuſ est se esse æqualem deo. Et paulò post: Ideo & deus eum exaltauit, et donauit ei nomen quod est super omne nomen. Si ergo exaltatus à deo & glorificatus est, & per gratiam accepit nomen quod est super omne nomen, idque quando humiliavit seipsum, ut humilitatis mercedem accepisse aperte scribatur: non potest esse natura deus aut filius: quippe quū hæc sibi accesserint, quoniam humiliavit seipsum. Et certe quod exaltatur per donum dei, humile per suam naturam est, & ab inferioribus ad superiora dicitur. Et quod dono aliquid accipit, eget ea re quā accipit. Et qui se humiliat ut exaltetur, supremumque nomen acquirat: non erit talis natura, sed factus est per gratiam, quare nec natura deus poterit esse. Quenam honoris accessio facta est illi, qui quū in forma

- A forma dei esset, serui formam accepit; simò quomodo non uidebis potius exinanitus, q̄ summa & sublimia sp̄ote dimisit, & ad infima uenit? Deus uerus factus est homo, quam mercedem hinc consequutus est: Vel quomodo glorificatus est, qui à deitatis gloria in dedecora humana descendit; aut quomodo exaltatus est, qui à summitate deitatis diuinæ in humilitatē nostram deuenit? Nam quē profectū hæc humilitas habet: uel quid melius homo factus inuenit, qui optima omnia cū patre semper habet? Nam si deus altissimus et in altissimis habitat, quō ultra altitudinē dei potuit exaltari? Quomodo autem & humilis factus est, qui semper in sinu habitat patris; si hac de causa descendit ab altissimis, ut exaltaref, quid erat opus descensus altissimus eīm semper & fuit, & est. Similiter si ideo se humiliauit ut glorificaref: quid erat opus humiliatiōne illi, qui semper in deitatis gloria est? Stultissimū dictu, mihi crede, cum labore querere, quod absq; labore habere potes. Quomodo autem nomen quod est super omne nomen accepit, qui semper in eo ipso nomine adoratus est? semper eīm ut deus à creaturis colitur. Audi scripturā: Deus in nomine tuo saluū me fac. &, Adorent no- Psal. 53.
mentū domine magnū. &, Ante solem permanet nomen eius. &, Date gloriā no- Psal. 98.
mini eius. &, Isti in curribus & isti in equis, nos aut in nomine dei nostri magnifica- Psal. 71.
bimur. Quomodo ergo accepit nomen, quod semper habebat? Sed manifestum uide- Psal. 28.
licet est, quia uerbum in principio erat, & deus erat uerbum: & erat semper in prin- Psal. 19.
cipio apud deum. In extremis uero temporibus, propter salutē nostrā uerus deus fa- Ioan. 1.
ctus homo uerus, humiliauit seipsum, & ideo dicitur exaltari; nō secundū uerbi na-
turam, sed secundum incarnationis mysteriū. Nam cui humilitas congruit, hic exala-
tari quoq; dicīt conuenienter. Humana uero natura, res humiliis est, ipsa ergo exal-
tari quoq; intelligit. Nunc enim de uerbo dei tale quid in scripturis inuenies, nisi
secundum quod factum est caro, & habitauit in nobis. Si ergo secundū assumptū ho-
minem humiliatio facta est, & exaltatio quoq; secundū assumptum hominē facta ne-
cessariō est. unde Paulus ait: Pro nobis introiuit Iesus non in exemplaria uerorum, Hebr. 9.
sed in ipsum cœlum, ut appareat nunc uultus dei pro nobis. Quemadmodum igitur,
quamuis in cœlis & coram facie patris, & cum ipso patre semper fuerit, futurusq; sit,
tamen pro nobis modo cœlū ingreditur, & appetet patri, ut homo uidelicet; sic etiā
nunc pro nobis exaltatur & glorificatur, & nomen accipit, quod est super omne no-
men: ut quemadmodū in ipso cœlū ingredimur, & patri coram apparemus: sic in eo
quoq; glorificati & exaltati, dī per gratiā efficiantur. Quod autē hæc ita se habeant,
Psalmū tam audi, saluatoris ascensionē in cœlos, in spiritu exponentem: Tollite por- Psal. 13.
tas principes uestras, & eleuamini portæ æternales, & introibit rex gloriae. Hic em
sanctis cœlorum uirtutibus per spiritum sanctū imperat, ut ingrediēti Christo por-
tas aperiant, qui tamen ut deus, intus in cœlis semper erat. Non erat igitur opus sicut
deo, sed sicut homini portas cœlorum aperire. Quare sicut non ut deus, sed ut homo
propter nos & pro nobis cœlos ingredīst, ut nos per seipsum introducat, & hanc uia-
nobis aperiat; sic quamuis semper altissimus ut deus sit, tamen ut homo propter nos
exaltaē, ut in ipso nos quoq; exaltemur, & ita reformaret nos in seipsum, totamq; na-
turam nostrā ad creatoris imaginē reformaret. Hoc igitur modo uniuersa hæc, & si-
milia quæ de Christo dicunt, intelligēda sunt. Altissimus dei filius semper est ut deus,
exaltat ut homo. Nullius indiget rei ut deus, & tamen multa ut homo accipit. Ado-
rabilis semper ut deus, & nunc adorari incipit factus homo. Et qui uita est ut deus,
mortuus est ut homo. Sicut igitur mors uerbo dei non detrahit, sic qui accipit à deo
multa ut homo, nihil hæc sibi acceptio detrahet: & ideo Iesus Christus in gloria dei
patris est. Homo eīm factus, perditos nos adiuuenit, attritos restaurauit, & ab errore Philip. 3.
ad seipsum reuocauit: quæ omnia tendunt ad gloriā dei patris. Nemo igitur pertur-
betur, si qua conditioni seruorū congruunt, sibi accommodant. Nam si homo uetus
ex misericordia factus est, non iniuria quæ hominis sunt uniuersa, prater peccatum,

CAP. I. DIVI CYRILLI THE SAVRI LIBER VIII.

- C** sibi quoque accommodantur. Est autem naturae humanae proprium, a deo accipere. Quia enim habet quod non accepit, ut scribitur. Ut homo igitur, per gratiam a deitate accipit, quae ut deus naturaliter habet. Quare a se quoque ipso ut a deo, ipsum et accipit ut homo. Nam si omnia pater per filium facit, & sine filio factum est nihil, necesse est credere, quod ipse sibi ipsi exaltationem dedit, & gratiam patris deificato assumpto templo. Recepit etiam a seipso, prout est uerbum patris, & in serui forma uisus adorabatur, qui hoc cum patre semper habuit. Gratia ergo & exaltatio ipsi sicut homini accidit: sed uerbum dei quod hominem assumpsit, quae homini accidebant, sibi accommodat. Non est alterius illa caro quam filii dei, & ideo filium dei hominem illum predicamus. Vnus enim Christus est, deus uerus & homo uerus: non quia mutatus sit in aliquid quod non erat, sed quia templum sibi ex uirgine assumpsit. Præterea, Sedes tua (inquit Psalmista) in seculum seculi. & addit: Propterea unxit te deus deus tuus oleo exultationis praparticipibus tuis. Sed uerbum & filius dei regnabat, etiam ante unctionem cum patre. Quomodo igitur in regem ungitur, & sanctificatur natura sanctus, & semper regnans? Sicut ergo, quamuis semper rex erat, in ultimis tamen temporibus in regem ungitur: sic altissimus quoque semper erat, & tamen exaltari dicitur propter carnem. Exaltatur autem & ungitur, & sanctificatur propter nos, ut per ipsum in omnes homines gratia percurrat, ipsi naturae hominem data, & toti generi elargita, sicut ipse in euangelio ait: Et pro ipsis ego sanctifico meipsum, ut ipsi quoque sanctificati sint. Omnia enim, quae in Christo, ut in homine sunt, in nos quoque redundant. Non enim ipse propter seipsum sanctificabatur, ipse namque sanctificans erat: sed ut naturam nostram sanctificaret, & bonorum nostrorum initium fieret. ideo ait: Ego sum uia, per quam uel delicit gratia dei ad nos deuenit: exaltans, sanctificans, glorificans, & deificans naturam nostram, in Christo primo. Et certe quoniam non homo factus sit deus, sed deus factus sit homo, & ungitur sicut homo, ut glorificeat & exaltetur: perspicuum est ipsum, ut hominem gratiam accipere. Nam ipse ut deus spiritum sanctum largitur, dicens: Accipite spiritum sanctum: & tamen accipere dicit ut homo. Ipse igitur & largitur & accipit: sed alterum ut deus, alterum ut homo: ideo dicebat ad patrem: Pro ipsis ego sanctifico meipsum. Certe qui seipsum sanctificare potest, nec id ab alio querit, is sanctificationis ipsius dominus est. Si ergo filius seipsum sanctificat, quomodo sanctificate indigeret. Si ergo filius sanctificatione non indiget, non est dubium quin sanctificatio ad indigentem mitteatur. Indiget autem natura humana ipsa igitur sanctificatur: & hoc erat certe, quod propter nos in Christo adimplebat, ut in ipso humana sanctificaretur natura. Sed scriptum est, inquit psalmus: quiunt: Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem, propterea unxit te deus deus tuus. Aperte igitur dicit, nisi iustitia dilexisset, & odisset iniquitatem, non fuisset unctus. Causa enim ipsa exprimitur, & mercede uirtutis unctionem ostendit. Quod si ungitur quia iustitiam diligit, & iniquitatem odit, non natura, sed dono sanctificatur: qui autem acceleratione hac indiguit, non erat certe perfectus, nec perfecto patri omnino similis. Surge qui dormis, & sufficere a mortuis. Non enim id scribitur, ut mutabilis filium dei naturae intelligamus, sicuti hominem nudum, ut uerbi gratia: Mutabilis naturae pater noster Adam fuit, eratque innatum sibi, ut posset modo iustitiam diligere, & iniquitatem odire, modo contra iniquitatem amplecti, & iustitiam respuere. Hoc enim mutabilis naturae proprium est, ideo a diabolo quoque fuit seductus. Verum, quoniam ad repellendum hunc morbum, quem natura humana in primo patre nostro passa est, opus erat, ut immutabile dei uerbum pro nobis diabolo seipsum obijceret: ut sicut mutabilitate primi hominis uicti sumus, sic per immutabilitatem uerbi uincamus: propterea ungitur, qui semper & incommutabiliter iustitiam diligit, & odit iniquitatem, neque id in ipso immutari potest. Quando igitur dicitur, Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem, propterea unxit te deus: sic mea quidem sententia recte intelliges, quoniam cætera omnia secundum naturam mutabilia sunt, & mutabilia superare diabolum nequeunt: tu uero ut im-

A ut immutabilis patris incommutabile uerbum, semper iustitiam diligis, & iniuitatem odio habes, propterea unxit te deus, ut in te primo natura humana perfecta a diabolo uictoriam consequeretur. Accedit, quod multa huiusmodi deo quoque patre in scripturis dici comperiuntur. Iustus dominus, & iustitia dilexit, & Odisti omnes qui operantur iniuitatem, & Ego sum dominus, qui diligo iustitiam, & odi rapinas ex iniuitate. Num igitur si quis magnum esse dominum diceret, quia iustitiam diligit, & odit iniuitatem, quasi merces deo patri magnitudo daretur, & uirtutis retributio: quia bona diligit, & mala odit? Ipsa certe insania hoc non diceret. Sicut igitur ipsa pie in patre intelliguntur, sic etiam in filio & imagine sua intelligenda sunt; ut quae de primis dicuntur, ea de imagine quoque dicantur.

Quod filius incomutabilis secundum naturam est, proposito textu Apostoli: Seden in dextera magnitudinis in excelsis, tanto melior factus angelis, & cetera.

C A P V T I I .

Vi uerbum dei inter creaturas audent numerare, illud quoque dicunt castillantes, quod apud apostolum scribitur: Tanto melior angelis factus, & cetera. Nam si melior factus est, inquit, mutatus ergo in melius est; factus enim est melior, quod non erat. Qui autem aliud fieri potest quam sit, is certe natura mutabilis est, quare etiam creatura. Nam mutabilitas creature proprium est. Ante omnia, quando locum scripturae aliquem recte intelligere uolumus, tria diligenter consideranda sunt: tempus quando scriptum est quod dicit: persona quae dicit, uel per quam, aut de qua dicitur; & res, propter quam, aut de qua scribitur, sic enim absque errore sensum poterimus uerum inuestigare. Cognitione temporis opus esse non dubitamus, audientes apostolos dicere ad Christum: Quando haec erunt: & quod est signum tuu aduentus? Hymenaeus etiam & Alexander ignorantia temporum putarunt iam factam esse omnium resurrectionem: personarum uero cognitionem Eunuchus necessariam ostendit, dicens ad Philippum: Quae domine, de quo propheta loquitur: de seipso, aut de aliquo altero? Et Paulus uolens saluatoris personam intelligi, in quem dicuntur haec, inquit: In quo enim haec dicuntur, de alia tribu est. Manifestum est enim quia ex Iuda ortus est dominus. Quod autem rei quoque noticia necessaria requiratur, inde discemus, quod res quae de saluatori scribuntur (ut uerbi causa: Ecce uirgo in utero concipiet, & Sicut ouis ductus ad occisionem) ad neminem sanctorum referri possunt, quare proprie ad Christum referuntur. Quum haec ita se habeant, sic aperte Paulus dicit et uidetur: Quando filius dei propter nos factus est homo, quando immunditia peccatorum per ipsum purgata, sedet in dextera magnitudinis in excelsis: tunc melior angelis cognitus est, non quia naturam in aliud mutauerit, uel quia factus sit postea quod prius non erat. Non enim de natura filii modo sermo habetur, sed de ea, quae tempore incarnationis facta fuit. Ita non angelorum naturam naturae filij comparat: sed rerum & administrationum comparatione inducta, meliorem administrationem filij fuisse affirmat. Sed latius id ipsum aperiamus. Ostendere uoluit ad Hebreos scribes Paulus, quod Christi administratio, & lege, quae per angelos fuit administrata, & prophetarum administratione melior fuit. Et a dignitate hoc ipsum demonstrat, dicens: Olim deus loquens patribus in prophetis, nouissime diebus istis loquutus est nobis in filio, quem constituit heredem universorum, per quem fecit & secula: qui quum sit splendor gloriae, & figura substantiae, portansque omnia uerbo uirtutis suae, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram maiestatis in excelsis. Maxima igitur gloria filio attributa, & paternae naturae proprijs illi accommodatis, infert tanto meliorem ipsum angelis esse, quanto maius quam illi nomen consequutus est. Filius enim & heres, & splendor, & character, & imago, & in eodem solio sedes, & creator uerè dicitur. Quod si propter haec lōge melior angelis esse cognoscitur; melior ergo est & administratio sua, quam administratio angelorum.

Psal. 10.
Psal. 5.
Esa. 61.

Hebr. 1.

Math. 14.
2. Timoth. 2.

Aet. 8.

Hebr. 7.

Esa. 7.

Esa. 53.

Hebr. 1.

Cap. II. DIVI CYRILLI THESSAVRI LIBER VIII.

C Quando igitur dicitur, effectus est, non significatur hic productio ex nihilo, uerbum
^{van. i.} enim in principio erat; nec mutatio à minore ad maius, filius enim perfecti patris, per-
 fectus est. Sed in comparatione gloriae atque dignitatis apparet quod maius & melius
 est. Quemadmodum si quis equo conferat hominem, dicatur meliorem equo apud se
 hominem fieri, quia rationalis sit. Nam quod fieri non semper naturae mutatione si-
 gnificet, patet à multis. Fias, inquit, mihi in deum protectorē. & rursus: Factus est
^{Psal. 30.} mihi dominus in refugium. & alibi: Factus est mihi dominus in salutem. Administra-
^{Psal. 93.} tionis ergo ac gloriae, non naturae filii & angelorum comparatio fit. Et certe compa-
 ratio melioris apud scripturam, non in quacunq; differentia solum, uerum etiam in im-
 mensa, aut secundum naturam, aut secundum dignitatem, aut secundum mensuram
^{Psal. 83.} gratiae dicitur. Quantum ad mensuram gratiae: Melior, inquit, una dies in atrijs tuis
 Proverb. 8. quam mille. Nihil enim aequale inueniri potest coelestibus atrijs. & rursus: Accipite
^{Esa. 56.} doctrinam & non argentum. Melior enim est sapientia, quam lapides electi. & deus
 apud Esalam de eunuchis dicit: Dabo eis nomen aeternum, quod melius est quam si
 Hebr. 1. Iij & filiae. Quantum ad naturalem dignitatem manifeste hic Paulus ostēdit, quid sibi
 Psal. 109. uelit, quod filius melior effectus sit angelis: illico enim intulit: Cui enim angelorum
 Psal. 96. dixit unquam, Sede à dextris meis? & quod de filio scriptū sit: Et adorēt eum omnes
 angelī dei. Comparatio ergo de naturalibus dignitatibus hic est, & de honoribus qui
 naturae debentur, quod in eodem solito filius cum patre sedeat, quod etiam ab angelis
 adoretur: unde naturae quoq; proprietas intelligitur, quod non sic creaturis cōnume-
 rabilis filius, sed aliud præter creaturas, deus scilicet uerus, & uerbum patris aeternū.
 Præterea, fieri & factum esse per se, solumq; dictum multa significat, sed ab antece-
 dentibus consequētibusq; uerbis potestas apparet sua. Aliud enim significat factus,
 si de homine dicitur, aliud si de architecto aut lapicida. Si ergo Christus melior ange-
 lis effectus esse dicitur, comparatio non ad naturam fertur, sed ut ab antecedentibus
 consequētibusq; percipitur ad honorem atque dignitatem. Sed comparationes, in-
 quiunt, in eisdem solent speciebus fieri. Non enim recte quispiā hominem a filio aut
 oui compararet, sed hominem homini, & ouem oui: quare si filius angelis comparaf-,
 necesse est creatum esse filium, sicut & angelos. Certe sicut aliæ comparationes ac-
 commodatius in eadem uersantur specie; sic comparatio melioris de diuersis specie
 Gen. 39. dicitur. Ioseph pulchrior quam fratres sui fuisse dicitur, & stella non dicitur melior
 8. Corinθ. 15. quam alia stella, sed excellere in gloria scribit. Ipse saluator, quando ut homo homi-
 Psal. 44. nibus comparatur, non dicitur melior, sed speciosus præter filios hominum. At uero
 Proverb. 8. diuersa specie, melioris comparationem suscipiunt. Melior enim sapientia dicitur, q; lapides preciosi; nec ulla communitas naturae sapientiae cum natura lapidis est. Si ergo melius de diuersis specie dictum commodissime dicitur, & ipsam naturam naturae
 præstare ostendit: non erit angelis similis filius, nec creatura, ut illi; sed melior illis in-
 infinitum. Diuersitatem ergo naturae filii ab angelorum natura cōparatio hæc ostendit. Adde, quod si quoniam melior angelis scribitur filius, ideo eiusdem cum eis spe-
 ciei erit secundum istos: cogentur confiteri, posse angelos quoq; naturaliter cum pa-
 tre simul sedere, & cum eo regnare. Nam quæ speciei eiusdem sunt, quamvis quibus-
 dam alij rationibus inter se differant, eiusdem tamen naturæ sunt, & eandem possunt
 consequi dignitatem. Quid ergo prohibebit angelos quoq; unà sedere cum patre, &
 simul adorari cum patre, etiam si nondum res ipsa facta sit, sed quantum ad naturae
 Hebr. 1. præstantiam. Frustra ergo Paulus dicit: Cui enim unquam angelorum dixit, Sede à
 dextris meis? Quomodo enim id quasi præcipuum filio attribuit, si angelorum quoq;
 naturae congruit? Naturalia enim eadem sunt in omnibus, quæ speciei eiusdem sunt:
 quæ uero extrinsecus accident, quoniam naturæ non insunt, non eadem in omnibus
 sunt. Sed omnia eiusdem speciei, susceptiva eorumdem sunt: ut hominum natura qui-
 dem una, sed non omnes diuites, nec omnes reges sunt, quamvis & diuinitatum &
 regna

- A regni susceptiui sint. Gloriam uero filij suscipere angelii nequeunt; nam ille natura dominus, non serui natura sunt; nulla ergo communitas naturae filij ad naturam angelorum est; sed filius creator est, angelii creature, quae unius esse naturae non possunt. Aliud enim est quod naturaliter facit & creat, & aliud quod fit & creatur. Nam si res ita se non haberet, quid deum a creaturis distingueret? Quoniam ergo uniuersa deus per filium facit, estq; angelorum natura una de uniuersis, per filium etiam ipsa facta est. Quare impossibile omnino est, eiusdem filium natura cum angelis esse. Ad haec, omne quod factum ex nihilo est, potest etiam si creator uoluerit, ad nihil deuenire. Nam quod natura suscipere potest, non est impossibile; quod uero suscipere non potest, immo possibile est. Aliud ergo naturaliter est, quod pati potest, & ad nihil redigi, quam illud in quo nihil passionis excogitari potest. Et similiter longe aliud naturaliter est, quod semper immutabiliter est, nec unquam incepit, nec desinet esse, quam coe perunt esse, & possunt non esse. Nec ullus unquam, nisi amens, in eadem natura tam longe diuersa collocabit. Si ergo de creaturis, tanq; corruptioni subiectis scribitur, ipsi peribunt: de filio autem, Tu uero permanes; & illae quidem ueterascent, filii uero anni nunq; deficient; quomodo eiusdem naturae cum angelis filius erit, creator cum creaturis, aeternus cum illis qui coe perunt esse? Nam et filius angelus immortalis quaedam res est, propter uoluntatem & gratiam saluatoris; sed tamen quoniam ortum habuit, & esse coepit, occidere quoq; potest & non esse. Nam quod naturis praecipue insunt, ea respectu creatoris dei nihil sunt. Quare sicut ignis combustivus quidem est, sed non deo: sic & angelus immortalis quidem est, sed non deo. Solus enim deus proprius immortalis est, quia naturaliter id habet; cetera per gratiam, sicut creature. Quod uero angelii serui sunt natura, filius natura similiter dominus: hinc maxime perspicit, quia nullus potest peccata dimittere, nisi solus deus. Sed filius peccata dimittit, deus ergo naturaliter est, & non creatura. Et angeli quidem orant, dicentes: Domine omnipotens, usquequid non misereberis Hierusalē. Filius uero ut dominus, summa cum potestate dicit: Dimittuntur tibi peccata tua. Quomodo ergo natura dominus natura. Luke 7. liter seruienti, & largenti naturaliter, orans aliquid accipere, eiusdem erit naturae; praesertim quum ad dandam legem angelii ministrarint, neq; unq; inuenietur potestate propria quicquam fecisse, ut filius. Perspicuum igitur est, ut tetigimus, non ad naturam angelorum & uerbi comparationē illam accommodari; incomparabilis enim deitas est: sed differentiae administrationum conferuntur, ut ab administrationum differentia quantus sit administrator percipiatur; maiora enim negotia maioribus committuntur. Quod autem administratio administrationi conferatur, inde perspicuum erit. Quoniam uoluisset Paulus legalibus mandatis longe meliora euangelica demonstrare, administratores considerauit, & ex differentiis ipsorum administratorum, negotiorum differentiam ostendit. Angeli ergo legem administrarunt: per eos enim dictitata est, filius uero Euangelium praedicavit. Sed melior (dicit Apostolus) angelis filius est; quare meliora maioraq; administrauit. Nemo enim ignorat parua paruis, & magna magnis committi. Magnus autem filius est, quia splendor & character patris; & quia ad ipsum a patre dicitur, Sede a dextris meis; & quia unigenitus, & ab ipsis etiam angelis adoratus. Angelii uero parui sunt, quia ministrantes spiritus sunt, & quia ut serui adorant. Longe igitur melior saluatoris administratio euangelica est, quam legalis angelorum fuerit, quia haec per filium administrata, illa per angelos. Tanto igitur (inquit) melior administrator uidelicet effectus est quam angelii, quanto differentius prae illo nomen hereditauit. Ita prima comparatio administrationes respicit, ut diximus; secunda, qua excellentius nomine angelorum nomen filij dicitur, essentiam demonstrat, quae non potest esse alia filij, & alia patris. Quod autem primo comparatio, quando dicitur melior effectus angelis, ad ipsas fertur administrationes, ab ipso Paulo dissemus. Si enim, inquit, qui per angelos dictus est sermo, factus est firmus: & si omnis Hebrei 4.

C prævaricatio et inobedientia accepit iustum retributionem mercedis: quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutem: quæ quum initium accepisset, et narrari per *Hebr* 10. dominum ab eis qui audierunt, in nos confirmata est. & rursus: Irritam quis legem Mosi faciens, sine ulla miseratione in duobus uel tribus testibus moritur; quanto magis puritatis cum deteriora merci supplicia, qui filium dei conculeauerit? Atqui si quoniam effectus melior angelis dicitur, eiusdem sit naturæ cum ipsis, id est ideo, quoniam soileant comparationes in similibus fieri: quorū magis plectitur qui filium dei calcat, quam qui legem per angelos latam aspernatur: quomodo oporteat certe eandem afferre omnibus poenam, qui similibus in rebus peccarunt. Secundum enim differentia eorum, qui iniuriam passi sunt, punitionis mensura iure consideratur. Non est ergo eiusdem naturæ filius cum angelis: quem qui spernit, longe magis peccat, quam si angelos sperneret, quod ex poenarum differentia Paulus docuit. Sed acerbius, inquit, punitur, qui peccauit in filium, angelis iam effectum meliorem. Ita autem, non penitus alienum ab angelorum natura ostendit. Ideo enim poenarum differentia est, quia filius melior angelis factus iam est. Non ideo certe magis plectitur in filium peccans quam legem, quia melior effectus angelis iam filius est: sed quia essentialiter aliud est filius, aliud angelus. Ille enim deus est uerus, isti à nihilo producti, & creaturæ. Deinde differentia poenarum in lege, non autorem legis, sed res in quibus peccatur, respicit. Unde videmus, quantum excellat filius cætera omnia, quam multo magis puniat qui peccat in eum, quam qui legem ipsam Mosi per angelos datam contempserit. Sed illud minime prætereundū mihi uidebitur, quod hæc administrationū comparatio, melioris uitæ tutem explanat. Hinc enim discimus, quomodo & quantū melior angelis filius est. Non D angelī quidem legem edixerunt, nec aliquid per legem perfecerunt: filius uero patris opus perfecit. Nam qui mandata eius sequitur, perfectus in pietate est. Deinde mors tempore quoque legis regnauit, destruxta uero per Christum est. Non enim in Adam iam morimur, sed in Christo uiuiscamus. Ad hæc, legalia præcepta in sola Iudæa uulnerunt, & erat ibi solum cognitus deus: nunc autem in omnem terram exiuit sonus eorum, factique sunt omnes docibiles, non angelorum, sed dei. Nam quatuor etiā lex dei est, per angelos tamen data fuit. In euangelio uero ipse filius præsens loquif. Quare secundū Pauli uerba, quanto excellentiore habuit administrationem, & quanto melius condidit testamentū, tanto præstantior angelis est. Non quia secundum natum angelis possit conferri, sed quia tantum excellat secundum essentialē, quantum deus creaturas excedit. Comparatio ergo qua melior angelis dicitur, in administrationib; facta ostendit: quod quanto maior & altior filii est angelorum administratio inuenitur, tantum super creaturarum naturam filius exaltatur. Angelis enim sicut seruis minora committuntur, filio autem ea quæ dominū decet, unde Paulus ipse scribit: Quoniam quod impossibile legi erat, in quo infirmabatur per carnem, deus filiu suu mitiens in similitudinē carnis peccati: & de peccato damnauit peccatum in carne, ut iustificatio legis impleretur in nobis, qui non secundum carnē ambulamus, sed secundum spiritum. Quod si lex non potuit peccatum in carne condemnare, condemnauit autem Christus peccatum in carne, quia sancti spiritus effectus eam susceptibilem, ut possimus iam dicere: Non sumus in carne, sed in spiritu: profecto etiam in hoc melior angelis, per quos lex ædita est, Christus inuenitur. & rursus: Omnes sub lege condēnabuntur propter peccatum. Filius autem uenit, non ut iudicaret aut damnaret mundum, sed ut saluaret mundū, neque ut rationem peccatorum exigeret, sed ut peccatorū remissionē omnibus largiretur. Melior autem est qui iustificat, quam qui condemnat: melior qui largitur, quam qui exigit: melior qui peccatum in carne damnauit, quam lex quæ id facere non potuit. Quare in his etiam melior filius angelis est, qui legem imbecillem & condemnatē condiderūt. Nam si eiusdem naturæ filius cum angelis secundū istos inuenitur, quur nec angelia à patre filij appellantur, nec filius angelus, nisi p̄ similitudinē? Nulli

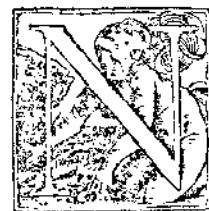
- A Nulli enim angelorū dixit unq;: Filius meus es tu. Quur etiā ipst̄ non sedent à dextris patris, sicut & filius, sed assistunt ei quasi ministri: Quur angelinō imperant, sicuti filius; Nec ullus eorū inuenitur unq; dixisse, Ego dico uobis; sed, Ego missus sum, inquiunt, loqui ad te: & angeli quidem ministrat, filio uero ministratur. Ecce angeli ue[n]ebant, inquit, & ministrabant ei. Ille creator est, isti creati per ipsum: ille adoratur, isti adorant; illis mandatur, ut portas coelorum tollat: iste ut dominus uirtutum, & ut rex gloriae ingreditur. Illi uita participant à deo sibi largita, iste uita largitor est, immo autem uita omnibus ipse est: ille magna uoce clamat, Ego & pater unum sumus. &: Qui me uiderit is patrem etiam uideret. &: Omnia patris mea sunt. &: Ego sum lux mundi, Ego sum resurrectio, Ego sum uita: isti tales emittere uoces nec audent, nec debent. Et in filij nomine si oremus, erunt nobis quæcumq; petemus: in angelorū uero nomine nullus erat. Et filio quidem gloria una cum patre debetur; angelis autē nulla debetur. Ipsi enim filium unā cum patre glorificat. Quomodo igitur cum tanta, immo immensa inter angelos & filium differentia inueniatur, eiusdem esse conditionis contra omnem rationem, hoc est, creaturam, filium quoq; sicuti angelos, irrationabiliter quispiam crederet. Immensa enim dignitatum diversitas, naturæ differentiam apprime ostendit. Nam fieri & factum esse, de patre quoq; similiter, id est, non essentialiter dicuntur. Fias mihi (Psalmista inquit) in deum protectorem. & alibi: Factus est mihi in salutem. Quod si de filio haec dicta cōtendant, necesse est nolint uelint uerue, confiteantur non esse polibile eiusdem esse naturæ cum creaturis illum, qui ad salutem sanctorum virorum ab ipsis inuocatur, tanquam refugium omnium atq; protectio: haec enim soli deo conueniunt. Quare patet, quod fieri & factum esse, non semper productionem à nihil ad esse significat, neq; semper de substantia dicitur. Efficiamini enim misericordes, inquit, sicut & pater uester misericors est. Illis enim qui erant, præcepit ut siant misericordes. Plerunq; igitur non essendi notatur initium per huiusmodi uerba, sed mutatio aliqua rei aut relationis: ut si quod dextrum est, nulla sui mutatione factum sinistrum sit. Quare nulla nos ratio coget huiusmodi uerba, quādo de filio dei dicuntur, quasi substantiæ significativa accipere.
- B

Thesauri Cyrilli libri octauii, finis.

E I V S D E M L I B E R N O N V S.

Quod natum esse & factum esse, indifferenter nonnunquam in sacra scriptura inueniuntur.

C A P V T I.

Ihil possunt uerba rebus derogare, quando scriptura ipsis abutitur. Nam etiam de filijs hominum proprijs, seruitutis uocabulū dicitur: & facti filij, non nati, plerunq; dicuntur. Neq; propter hoc tamen naturaliter filios esse quisquam negauerit. Naturæ enim rerum uerba, non uerbis naturas accommodamus. Quando igitur de uerbo & filio dicitur, qui æternaliter de patre nascitur, aliquid huiusmodi reperitur, impium est ineffabile generationem eius negare, quum possumus uocabulū aut de incarnatione intelligere, aut indifferenter, abusiveq; capere. Bersabee Solomonet, seruū ipsius Dauid appellabat, dicens ad ipsum: Seruū tuum Solomonē. Et ipsi patres plerunq; ut filios suos seruos uocant: ita & seruos honorates, filios nominant, nec uocabula naturam permutant. Quod autem natū quoq; facti dicuntur, audi Ezechiā: Ab hodierno die, inquit, filios faciam. Si ergo de hominibus sic loquitur plerunq; scriptura, ut uerbis abutatur, neq; idcirco rerū natura laeditur, necessariū certe est multo magis in diuinis abuti. Nō est enim possibile, increatae naturæ uerba sumpta de creaturis proprie accommodare: nec ueritas ullo modo laeditur, quum res ipsa recte intellegatur. Nam filij uocabulum, genitum, natūmq; ex patre significat, creatura uero ad

Psal. 2.
Matth. 5.
Dan. 9.
Matth. 4.
Psal. 13.

Ioan. 10.
Ioan. 14.
Ioan. 9.
Ioan. 11.

Psal. 30.
Psal. 117.

Luke 6.

3. Reg. 1.

4. Reg. 11.

Ioan. 19. C extra productū. Quibus ita intellectis, quomodo uerē creature erit, qui ex patre ita
Ioan. 14. est, ut sit unum cum eo: qui uirtus & sapientia patris est, qui uidetur in patre, et pater
Matt. 3. in ipso, quem sit imago eius uera, & character incommutabilis, qui habet omnia quae
Psal. 2. patris sunt. Qui dilectus filius à patre uocat, cui dicitur à deo patre: Ego hodie genui
Eccēs. 12. te, & per quem omnia facta sunt. Ad hanc, sapientissimus quoq; Solomon omnem
inquit, creaturem deus in iudicium ducet. Si ergo filius etiam creature est, ipse quoq;
Ioan. 5. in iudicium adducetur. Et quomodo uere dicet de se, quia pater nemine iudicat, sed
Dan. 7. omne iudicium dedit filio? Aut quomodo non mentietur Daniel, dicens, ipsi datum
Hebr. 3. esse iudicium? Ipse enim uenturus est iudicare uiuos & mortuos. Non potest ergo
creature esse qui omnes iudicat, & à nullo iudicatur,

*De eodem, quod uidelicet filius creature non sit, proposito textu Apostoli: Considerate apostolum
& pontificem confessionis Iesum Christum, qui fidelis est ei qui fecit ipsum.*

C A P V T I I .

Ioan. 1.
Ioan. 17.

Non de natura uerbi, sed de incarnatione uerba hæc Paulus scripsit. Quando enim pontifex incarnationis nostræ factus est: quando apostolus: quando fidelis illi qui fecit eum? Tunc uidelicet, quando pro nobis factus est homo, & ut Ioannes scribit, quando uerbū caro factum est. Tunc enim ut homo, fidelis creatori suo fuit: quia opus sibi commissum fideliter perfecit, & omnia recte consummauit, sicut ab ipso dicitur. Tunc etiā apostolus fuit pro nobis ad nos missus: tunc confessionis nostræ factus est pontifex, confessionē fidei nostræ patri adducens, & proprium corpus quasi hostiam offerens immaculatam, ut per seipsum totum genus humanum mundaret. Si ergo de filio scribitur quod factus est fidelis, factus est apostolus, factus est pontifex: nō ad essentiam ipsius filij uerba transferas, sed rerum qualitatē considera. Nam & Paulus homo antea erat, quam factus apostolus sit. Et Moses similiter ante fuit, q̄ factus esset filius in tota domo dei. Aaron etiam factus est pontifex, qui saluatorē in seipso figurauit. Nā quemadmodum Aaron non natus pontifex fuit: sed multis annis postea factus, talarē induitus uestem, & superumerale, ceteraque pontificalis uestis ornamenta, quæ mulierum erant opera, sibi circumposuit: eodem modo uerbum erat in principio, & erat deus una cum patre, sed multis annis postea pro nobis factus est pontifex, talarem uestem, hoc est templum ex muliere assumens. Et ut proprio sanguine populū mundaret, seipsum obtulit deo, quasi agnum immaculatum. Peccatum enim non fecit, neq; inuentus est dolus in ore eius. Fidelis ergo pontifex tanquam uerus, constans & immutabilis, saluator iure potest appellari. Vnam enim pro uniuersis hostiā obtulit, unam & eandem semper, quæ nunquam mutabitur. Semel enim pro nobis mortuus est, nō videbit unq; in posterum mortem. Apostolus etiam quibusdam scribit de patre: Fidelis est deus, per quem uocati estis in societatem filij eius Iesu Christi domini nostri.

Exod. 28. **D** ideo nō qui patientur, fidelis creatori commendent animas suas. Et **E**sai. 53. Paulus ad Thessalonenses: Fidelis est qui nos uocauit, et si nos increduli erimus, ille fidelis permanet. Non enim potest negare seipsum: fidelis igitur. Christus etiam similiter, quia homo quoq; factus idem ipse permālit, heri & hodie, & in secula, eodemque modo fidelis, sicut & pater apud scripturam dicitur fidelis.

Rom. 6. **C**orinth. 1. **P**etri 4. **T**heſ. 5. **T**imoth. 2. **H**ebr. 13. Apostolus etiam qui busdam scribit de patre: Fidelis est deus, per quem uocati estis in societatem filij eius Iesu Christi domini nostri.

Quod filius non est creature proposito textu Actuum: Sciat igitur omnis dominus Israël, quia dominum ipsum & Christum fecit deus hunc Iesum, quem uos crucifixistis. C A P V T I I I .

Ile quoq; fecisse uerbum, non ad ipsam dei filij essentiam referendum est. Nam aut de templo quod de uirgine & spiritu sancto factum assumpli, dicitur: aut de ipso filio dei, sic ut eum coeternū patri factum postea hominem immutabiliter significet. Ut si quis pauper antea, modo factus sit dives; sic enim factū esse non essendi principiū notat, sed traductionē in aliam.

A illam rem significat. Hic igitur quærendū, quomodo deus Iesum fecit & dominū & Christū. Dicimus igitur, quod uerbū & filius dei erat semper, ut est omniū dominus. In serui autem forma factus, uetus dicitur; quoniam id homini conuenit, & in potestate statim dominandi, ut homo similiter ascendit. Hominem enim assumpsit, non ut liberam deitatis naturā in formā serui submergeret, neq; ut deitatis dignitate suppressa, in proprietate nostra teneretur: sed ut seruitutem nostrā in dominandi honorem extolleret, & dedecus nostrū ad nobilitatem suam traduceret: ideo fratres Christi uocatur, & filij dei, gratia domini nostri Iesu Christi. Quando ergo dicitur, quod dominum ipsum & Christum deus fecit, deum aut pro tota trinitate accipias: aut si ad patrem referas, nec sic uerbū patris ea operatione prluabis. Filii enim sunt opera, quae patris opera sunt: ideo ipse saluator ait: Ego à me nihil facio, sed pater qui in me manet, ipse opera facit. Tunc igitur & dominus & Christus sit, quando homo factus & Iesus & seruus uocatus est. Et aduerte, quod mīrū in modū non dicitur solū, quod dominum & Christū ipsum fecit, sed additur, bunc Iesum quem uos crucifixistis: nec dicitur, quod fecit eum filium aut uerbū, sed dominū & Christū: quod nō essendi principium, sed inductionem quandā in aliud (ut diximus) significat. Aut etiam hic, fecit, pro declarauit, uel ostendit, intelligendū: ut ipse Petrus alibi: Iesum Nazarenū virū declaratū à deo in nos virtutibus, & prodigijs, & signis, sicut etiā ipsi scitis. Ostendit enim & declarat, quod ipse sit Christus per omnia, tum ea quae ipse fecit, tum ea quae credentes in ipsum fecerunt per spiritū sanctū: ideo Iudeus Christus dicebat: Si mihi non creditis, credite operibus, ut cognoscatis quia ego in patre, & pater in me est. & rursum: Si ego nō facio patris mei opera, nō credatis mihi. Si ergo, quia potest patris opera facere, & quia patrem in se habet, & ipse similiter est in patre, deus uerus declaratur & demonstrat: in hoc factus est credentiū dominus, & manifestatus quod ipse est Christus. Si uero à deo factus esse dominus dicitur, etiā id probe se habet. Per opera enim patris uerus filius cognoscitur, & dominatur in eos qui olim non credebat. Ita patris testimonio deus cognoscitur, & dominator credentibus, nō quia tunc coepit dominus esse: semper enim deus & dominus est: sed quia quando nos in eum credidimus, tunc & deum, & dominū nostrū esse cognouimus. Quod autē filius dei semper & rex & dominus erat, inde cognosces, quod Abraham dominū eum appellans adorabat, & Moses similiter. & Pluit dominus à domino ignem & sulphur. & Dicit dominus domino meo, sede à dextris meis. Rursum apud Psalmistam: Et solium tuū deus in seculū seculi, propterea unxit te uirga rectitudinis, uirga regni tui. Et regnum tuum regnum omniū seculorū. Si ergo etiam ante incarnationem & rex & dominus erat filius dei, quomodo non erit impius, qui ad essentiam eius uerbum, fecit, refert? Credendū igitur, semper filium dei dominum esse, sed tunc credentiū propriū factū esse dominum, quando suo sanguine omnibus redemptis Christus dominus declaratus est. Nam si de homine quoq; aliquo diceretur, alicuius rei factum ipsum dominū esse, quis adeò insaniret, ut tunc factum illum hominem putaret, ac initium essendi habuisse, quando dominus factus est? Nō enim tunc ipse homo factus est, sed tunc dominus factus est. Nos igitur olim dijs falsis seruientes, corruptioni atq; dedecori eramus subiecti; sed dei filius factus homo, ab errore nos reuocauit, & ad seruitutem suā reduxit, factus dominus noster. Vnxit autē ipsum pater, ut per ipsum uirtus uigentis ad nos usq; perueniret. In primo enim Christo natura humana reparata est, & diuinorum gratiarum dona quae nobis concessa sunt, in ipso & per ipsum ut hominem sunt, & ab ipso ut deo: deus enim fuit in carne. Quod autem fieri & effici, nō semper essendi principium significat, Psalmistam audi: Fias mihi in deum protectorem, inquit. & rursum: Factus est dominus refugium pauperi. Nemo enim dicit tunc cœpisse deū esse, quando pauperi factus refugium est: sed eum semper fuisse, etiam antequam factus est Psalmistæ & refugium & protectio. Quemadmodū ergo quod semper est,

Ioan. 9.
Ioan. 14:1

Actoriū 2.

1041. 10.

Gen. 18.

Exodi 3

Gen. 19.

Psal. 109.

Psal. 44.

Psal. 144.

Psal. 30.

Psal. 9.

Cap. IIII. DIVI CYRILLI THESAVRI LIBER IX.

C id rursus sit patenti atq; oranti; sic etiam Christus quum sit deus , rex etiā & dominus semper est, factus autē etiam nobis deus protector, & dominus tunc est, quando dīa boli reiecta tyrannde clamamus ad patrem; Emitte lucem tuam & ueritatē tuam.

Psal. 42. De eodem, proposito textu: De die & hora illa nullus nouit, nec angelicæ cœlorum, neq; filius, nisi pater solus. C A P V T I I I I .

Ed quomodo, inquiunt, eiusdem cum patre filius erit substantia & quum sa teatur nescire se diem ultimum, patrem autem scire. Magna enim hinc na turæ filij ad naturam patris differētia emergit. Mirum est quod per ipsum uniuersa, tempora quoq; ac secula facta esse fateamini, deinde quasi obliti, unum ab eo ignorari diem contēditis. Quomodo enim ignorare poterit ea quæ ipse fecit? Et certe si diligentius examinatis quæ ad discipulos dicit, facile inde prospicere poteritis ultimum quoq; diem & horam ut deum nō ignorare. Omnia em quæ diem ultimū præcedunt, discipulis suis narrabat, dicens: hoc & hoc erit. Et tandem addit, quod consummatio & finis erit: finis autem seculi quid aliud est quam ultimus dies? Eam ignorare dispensando dixit, ut homini quem assumpsit congruētia diceret. Hominis enim naturæ proprium est, ignorare futura. Necessarium igitur est ad intelli gendas recte scripturas, tempora considerare, in quibus dicta sunt quæ scribuntur. Sic enim facile poterimus errores evitare, præsertim in uerbis saluatoris. Si ergo ante incarnationem humile aliquid dei filius dixisse inueniretur, ratiocinari quispam verisimiliter forsan posset de deitate ipsius uerba fieri: si vero quādo caro factus est, humano more loquitur, ut uerè se hominē factum ostendat, inconueniens est deitati suæ accommodare illa, quæ ipse ut homo protulit: quod certe nemo facit, qui dispensationis suscipit modum. Nam si homo factus non sit, cuncta ut deus loquatur: si autem factus est homo, concedatur ut more hominum etiam loquatur. Nec enim ulla

Marcii 13. minis enim naturæ proprium est, ignorare futura. Necessarium igitur est ad intelli gendas recte scripturas, tempora considerare, in quibus dicta sunt quæ scribuntur. Sic enim facile poterimus errores evitare, præsertim in uerbis saluatoris. Si ergo ante incarnationem humile aliquid dei filius dixisse inueniretur, ratiocinari quispam verisimiliter forsan posset de deitate ipsius uerba fieri: si vero quādo caro factus est, humano more loquitur, ut uerè se hominē factum ostendat, inconueniens est deitati suæ accommodare illa, quæ ipse ut homo protulit: quod certe nemo facit, qui dispensationis suscipit modum. Nam si homo factus non sit, cuncta ut deus loquatur: si autem factus est homo, concedatur ut more hominum etiam loquatur. Nec enim ulla

D propter dispensationem incarnationis deitati potest fieri iniuria, si pie cuncta intelli guntur: quod à Paulo dictum sic est: Captiuantes omnem intellectum in obedientiā Christi. Ut ergo proprium hominis est futura ignorare, sic uerbi dei, inquantū uer bum est, appriue proprium est, ut omnium quæ per ipsum facta sunt, & principia et ultimos terminos cognoscat, creaturarum uero unū tempus est. Quare filius dei qui tempus quoq; fecit, non potest ignorare quoq; duraturum sit: ipse certe ad patrem

1 Cor. 10. dixit: Pater, uenit hora, glorifica tuum filiū. Si ergo exacte horam ipsam sciebat, quā iam aduenisse dicebat, quid prohibet eum ultimam quoq; diem scire ut deus, quam ignorare se ut hominē ait, ut conuenientia nostræ naturæ saluaret? Non oportet igit propter hanc uocem ignorationem diei uerbo inurere: sed potius misericordiā eius admirari, quod non recusauerit propter nos ad tantam humilitatem descendere, ut omnia nostra, & ipsam etiam ignoratiā humanam susciperet. Quam enim ob rem angelos quidem & filium nominauit saluator, sp̄ritus uero sancti nullam fecit men tionem: Non enim dicit sp̄ritum sanctum ignorare, sed angelos & filium. Nec filiū dei dicit, sed filium solummodo. Perspicuum igitur est angelos ipsum dixisse, quia ignorant ut creaturæ. Quum autem discipulis id patefacere noluisse, ratione quadā occulta (quis enim nouit mentem domini?) ne moerorem illis efficeret, filium etiam ignorare ait, de seipso ut hominē loquēs, nec sibi derogans ut deo: scit enim ut deus, quod ut homo ignorat: idcirco non addidit, quod sp̄ritus sanctus etiā ignoraret. Spi

1. Cor. 2. ritus enim omnia scit, ipsa etiam profunda dei, ut scribitur. Quod si sp̄ritus sanctus

10 Cor. 19. non ignorat, quia à filio accipit (ille namq; inquit, de meo accipiet) quomodo filius ignorabit, qui omnia scientis sp̄ritus est largitor! Præterea, si pater omnia per filiū operatur (nihil enim sine ipso factum est) unum autem ex omnibus est diei & horæ il lius determinatio, in qua mundi huius terminus erit, determinata certe res quoq; ista per filium est. Quod uero per ipsum determinatū est, quomodo id ignorare potest: sed ignorat uidelicet, ut homo, quod ut deus optime nouit. Ad hæc, omnia patris

filij

- A filij sunt, ut ipse ait, sed pater cognitionem illius dies atque horae habet, ergo etiam filius. Ioan. 16.
Ioan. 14.
Ioan. 10.
- Adde quod si uerè ab eo dicitur, Ego in patre, & pater in me est; non pater aliquid scire potest quod filius ignorat. Imago enim patris incommutabilis, filius est, & character perfectissimus. Si ergo aliquid ignorat quod pater scit, quomodo character & uera imago patris est? Accedit, quod ipse nouit patrem, ut scribitur. Quid ergo prohibet ultimum huius mundi etiam diem & horam scire nisi forsitan dicentes, magis esse hanc diem & horam scire, quam patrem cognoscere; quod impium est. Si uero cognitione patris omnem cognitionem excedat, quomodo qui maxima nouit, hoc minimum ignorabit? Quod autem ignorationem ultimæ diei atque horæ sibi non ut deo, sed ut homini attribuit: facile intelliget, quid aduertet quomodo quasi historiæ mentionem hominum fecit illorum qui erant in temporibus Noë. Quumque dixisset, comedebant & bibebant, nubebant uiris & ducebant uxores quoque uenit diluuium, & abstulit omnes, statim addidit; Vigilate igitur uos, quia nescitis qua hora dominus uester uenturus est. Et rursum: Qua non putatis hora filius hominis ueniet. Oportebat autem, si ut deus ignoraret, hoc modo dicere: Nescio qua die uenturus sum, quia qua hora non arbitror potero mitti. Verum quoniam auditores uigilare hortatur, quoniam nesciant quando ipse uenturus est; patet, quia ipse ut deus scit, ignorat autem inquantum serui formam assumpsit. Aduertere uero diligenter debemus, quod dies Noë, diebus aduentus contulit sui, quando iudicaturus orbem terrarum uenturus est, sed diem diluuij non ignorauit; ipse enim est, aut si uis, pater per ipsum qui dixit Noë: Ingredere tu & filii tui in arcam; ego enim post dies septem inducam pluviam in terram. Ergo nec diem sui aduentus ignorat. Sic enim temporum atque rerum similitudo conseruabitur. Sed interrogandi haeretici sunt, quid facient quando saluator dicatur estuisse, sciuisse, laborasse ex itinere, dormisse ingressus in scapham; audebunt ne dicere uerbum dei, haec esse perpetuum; an haec humanitatì sue attribuent, & uerbum dei ab istis liberabunt? Sicut ergo uoluit, tanquam homo fame ac siti, ex alterisque huiusmodi laborare; sic etiam ut homo diem illum ignorat. Aliquando enim ut deus, ali quando ut homo loquitur, ut & deum & hominem se uerum ostendat, ut deus dixit ad discipulos, Lazarus amicus noster dormit, quem nullus ei nunciasset; ut homo, quem ad sorores Lazari logo peracto itinere peruenisset, interrogabat, ubi posuistis eum? qui longe absens mortuum esse sciebat, quomodo iam prælens locum ignorabat ubi corpus Lazari erat? Non enim est uerisimile illud eum sciuisse, & hoc ignorasse; sed utrumque ut deus sciuat, & utrumque ut homo ignorauit. Ita igitur diem illum etiam & horam & ignorat & scit, alterum ut homo, alterum ut deus. Similiter quum esset in partibus Cæsareæ Philippi, ut homo discipulos interrogabat dicens: Quem dicunt homines esse filium hominis? Quicque Petrus respondisset; tu es Christus filius dei uiuisti; statim ipse intulit; Beatus es Simon Bar Iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui est in celis. Nullus enim nouit filium nisi pater, ut scribitur; & quoniam per filium pater omnia facit, estque unus ex omnibus etiam reuelatio, ipse quoque filius reuelasse Petro inuenitur. Quomodo igitur qui reuelauit, quasi ignorans interrogat quem me dicunt homines? sed perspicuum est, ut deus non ignorasse, quasi ignorans ut homo dispensative interrogabat, non ignorans quid discipuli responsuri essent, ut response ipso approbata, si de aperte stabiliret. Similiter igitur diem ac horam aduentus sui, inquantum uerbum & sapientia dei est, non ignorat; sed ne dolorem teneris adhuc discipulis faceret, desiderantibus illud scire, uerè se dixit ut hominem ignorare; infirmitates enim nostras omnes accepit; hac de causa ignorasse se dixit, quod inde patet. Nam post resurrectionem, qui iam ascendere in celos uellet interrogatus de rebus futuris, acerbius respondit dicens: Non est uelutrum cognoscere tempora & momenta, quæ pastor posuit in potestate sua. Quod si (ut haeretici dicunt) penitus ignorasset, non ita certe respondisset, sed iam dixi uobis me nescire, dixisset; nunc autem non ita, sed quasi irra-
- B Matt. 24.
Luc. 12.
Gene. 7.
- Ioan. 11.
Matt. 16.
Matt. 11.
Matt. 11.
- Aet. 1.

- C tionabiliter interrogantes redarguit, & dehortatur ab inquisitione maorum returnum quād ad eos pertineat. Hinc igitur patet, tunc ut hominem ignorare se dixisse diem & horam illam, quoniam maior erat illius rei cognitio, quād discipuli tunc capere potuerint. Sed respondeant quæso, quando deus in paradiſo Adam patrem nostrum uocabat, dicens: Adam Adam ubi es? & quando Cain interrogabat: Vbi est Abel frater tuus? quid dicent: Nam si ignorantem deum interrogasse affirmabant, manifesta impietate tenebuntur: sī autem dispensationis modo quodam sic interrogasse deum dīcent, cur mirantur si filius quoq; dei, per quem etiam tunc facta interrogatio est, utiliter dispensans ignorare se dicit horam illam ut homo, quamuis uniuersa sciat ut sapientia patris? Quod autem dispensatiue solebat ignorationem sibi attribuere salvator, manifeste ab ipso euangelista in alio loco dicitur, Nam quando miraculose multiplicatis panibus sequentes le uoluit alere, ut ignorans interrogabat: Quot panes habetis? Sed addidit euangelista: Hoc autem dicebat, tentans Philippum: ipse enim sciebat quid facturus esset. Si ergo, quamuis sciret quid facturus esset, tamen quasi ignorans interrogabat: quid etiam nunc prohibet utiliter dispensandi gratia dixisse ipsum patrem, quod diem & horam ignoraret? præsertim quū uerè ab eo dicatur ut ab homine; fratribus enim in omnibus similis fuit, secundum Paulum. Sed omnia, inquit, pater scit, filius uero nō omnia, ut ipse testatur. Pater enim diem illum & horam scit, filius autem ignorat: hoc enim modo per pulchre demonstratur non eiusdem esse naturæ patrem qui omnia scit, filio qui non omnia scit. Necesse igitur erit credere, dis*Cauius here*
ticorum
Heb. 2.
Eccl. 23.
Matth. 24.
- D uenire uobis potest, quoniam ut deum & filium dei dixisse id affirmatis: sic quoq; posse cōuenienter intelligi, si dicitur ideo nescire, quoniam inde naturaliter scientiam omnium habet, unde ipsum etiā esse habet. Ignorare autē, ut uos dicitis, quomodo potest, nisi nihil penitus ex futuris scire ipsum audebitis confirmare? Nam si antecedentes dies ante ultimum diem scit, non potest certe illum ignorare. Simile enim erit, si quis diceret ignorari ab eo denarium numerū, qui nouē optime nouit; nam qui nouem nouit, unitatem nouit, quare decem etiam numerum optime nouit. Christus autem antecedentia ultimum diem signa prædixit: quomodo igitur ignorauit post illa futurum sīnam? Vndiq; igitur ueritas elucet, perspicuumq; factum est uniuersa sciri à filio dei non minus, quād à patre, quamvis dispensatiue, ut homo se multa ignorare dicat.

Theſauri Cyrilli libri noni, finis.

E I V S D E M L I B E R D E C I M V S.

De eodem, id est, de consubstantialitate filij & patris, proposito textu: Quid pater diligit filium, & omnia dedit in manu eius. & Quid omnia mihi tradita sunt à patre. et, Quid nō possum ego à me facere quicquam, sed sicut audio iudico, exterisq; huiusmodi. C A P V T I.

Ed quomodo, inquit, similis patri filius erit, qui aperte ait, omnia se à patre accepisset? Nam si à seipso haberet, non accepisset; quoniam uero se accepisse uerè ait, certe non habebat à seipso. Quid facietis à uos quū audieritis ipsum dicere, omnia quæ habet pater, mea sunt, & omnia mea patris similiter? Nam si nihil habet filius à seipso nihil etiam habebit pater à seipso: patris enim sunt omnia, quæ filii sunt. Quod si omnia pater naturaliter habet, ea ipsa filius quoq; naturaliter habet. Quare necesse erit cōsequenter hunc ipsum defectū, quem filio imponere conantur:

patrū

A patrī quoq; imponere, ne quid eorū quæ filij sunt nō esse in patre videatur. Id si impū est, ut certe est, necesse erit confiteri omnia patris in filio naturaliter esse, & omnia filij similiter in patre. Nam dum filius à patre nascit, omnia naturaliter, ipsum etiam esse à patre habet, & ideo dicitur à patre accipere. Non igitur quoniam non habet, accipere aliquid à patre scribit. Habet enim omnia naturaliter, quū uerbū & splendor lucis paternae sit, uno solo excepto, quod pater nō est. Accipere autē à patre se dixit, ut futuras hæreticorū opiniones radicibus euerteret. Nā ne quis omnia patris in filio perspiciēs, propter incōmutabilem similitudinem atq; identitatem eundem putet patrem & filium esse, quod Sabellio accidit, necessariō à patre se accipere ait, quæ ab eo naturaliter habet; ut quū alter det, alter accipiat, dualitas personarum demonstretur, nō nominibus solum, sed uere ac personaliter distincta. Nec tamē falsus sermo est. Nam quū ex substantia patris filius prodeat, omnia patris æternaliter habet; æternaliter etiā hac ratione ex eo accipit omnia, quæ ipsius patris sunt. Quare nihil deitati filij derogatur, quoniam ab eo dicitur, omnia mihi tradita sunt à patre meo; sed potius hic sermo demonstrat naturaliter ipsum dei filium esse. Nam si omnia sibi tradita sunt, nec est quicquam præter numerum omnium, non erit ipse unus omnium quæ sibi tradita sunt, sed ex patre proprio nascitur, & ut secundum naturam filius habet omnia quæ patris proprie sunt. Proprium autem patris est, ut omnia possideat: possidet ergo etiam filius omnia, & sic solus est naturaliter hæres patris, in quē omnia quæ patris sunt, naturaliter (ut ita dicā) definiunt. Non est ergo unus omniū, neq; creatura, sed solus propriæ atq; uere patris filius. Præterea, de seipso alibi dicit: Sicut pater uitam habet in seipso, sic dedit & filio uitā habere in seipso; similiter enim id quoq; intelligetur. Nam quia dedit, scribitur, & ex patre ipsum habere naturaliter significatur, & aliū personaliter esse q; qui dedit demonstratur. Quoniam uero dicit, sicut pater habet, sic & filius habet; apertissime docet, quod sicut pater æternaliter in seipso uitā habet, sic & filius æternaliter uitam in seipso habet. Si ergo filius aliquando uitam nō habebat, nec pater tunc habebat: id quoniam impium est; semper enim pater habet uitam in seipso, habebit etiam filius sic, hoc est, semper uitam in seipso sicut & pater. Dicit autem quū semper habeat, accipere, ut & originem suam ostendat, & aliū se personaliter esse à patre demonstret, nec identitati naturali aliquid deroget. Nam si quis splendori, qui à luce profluit uocem attribuat, dicere q; illum configat, omnia mihi lux, sua dedit: illumino enim sicut illa, audebitne quispiam dicere, nō fuisse aliquando in splendore illuminandi uirtutem: & quomodo splendor esset si nō splenderet? Sin autem, quia semper splendet atq; illuminat, omnia lucis habet: & quia rursus ex ipsa profluit luce, accepisse ab ipsa omnia uere dicit, quomodo non erit inconueniens altiora, quām per exemplū significatur in uerbo dei esse non confiteri: Nam quū omnia naturaliter habet à patre; accipere ab ipso ait omnia, ex quo nascitur.

De eodem proposito textu: Data est mihi omnis potestas. Et, Glorifica filium tuum. aut uniuersalius, de eo quod filius glorificatur, et aliquid accipiat. C A P V T 11.

On quod gloria, uel alia ulla re filius dei in quantum deus est indiget: idcirco petere aut accipere aliquid à patre scribitur: sed quia dispensando factus est homo, quū deus uerus etiam sit. Nam quoniam homo facile potest amittere bona quæ à deo accepit, quod Adam perpeccus fuerat, denudatus data sibi gratia propter inobedientiā, necesse fuit ne rursus in eadē incideremus, ut incōmutabilis dei filius factus homo, ut homo gratias dei peteret, ut per ipsum qui amittere gratias nō posset, naturæ nostræ firmiter seruarentur. Omnis enim gratia in Christo abundantissime permanet, & inde ad nos propter similitudinē transfunditur; omnes enim sumus similes ipsi ut homini. Sicut enim, & fratres eius, & unū cum deo, gratia per ipsum facti sumus. Petit igitur, accipitq; à patre quæ naturaliter habet ut deus; sed quoniam homo factus est, & carnem sumpsit, quæ non alterius quā

DIVI CYRILLI THE SAVRI LIBER X.

C ipsius filij dei caro est, iure gloriam petit, qua natura humana eget, & accipit à patre atque etiam à seipso, quæ naturaliter habet ut deus. Ipse igitur petit ut homo, & dat ut deus, unā cum patre. Cur igitur huiusmodi uoces hos turbant? Nam si factus est ueruſ homo, cur non concedunt ei, plerūq[ue], tanquam uerus homo loquatur? Si enim factus homo non esset, ipsi uerbo hæc uiderentur attribuenda; sin autem credit uerum hominem factum esse, cur ignorationem, petitionemq[ue] gloriae, ceteraque huiusmodi ut homini non attribuunt? Sed impie in filium dei ita hæc inferunt, ut crearuram prædicare nō uereantur. Præterea, si absurdum est opinari uerbum dei glorificari à patre, aut accipere aliquid, aut sanctificari, ut isti credunt; nos certe sumus qui accipimus, & sanctificamur atque glorificamur in ipso: & propter nos ipse ut homo, huiusmodi uocibus usus est. Nam si propter seipsum uerbum dei glorificari, sanctificariq[ue] petit, nihil nobis contulit incarnationis Christi, & natura nostra denudata dei gratia demonstratur. Nam si uerbum glorificari & sanctificari egit, quomodo nobis hæc largita per ipsum sunt? Deinde sui potius causa, quam nostra factus homo uidebitur, si tunc glorificatus, sanctificatusq[ue] potestatem accepit, & cetera quæ de ipso similiter scribuntur, quibus isti aiunt etiam ante incarnationem ipsum caruisse, & accepisse postea factum hominem. Gratias igitur agat carnis, per quam melior factus est. Veū quoniam impia hæc cogitatuſunt (uenit enim ut hominem glorificet atque sanctificet) nō accipit hæc dei filius ut uerbum: sic enim perfectus est, quemadmodum & pater; sed nos in ipso ut in homine tunc hæc accepimus, quando carnem aſſumpſit. Sicut enim nos per resurrectionem suam resurrexiſmus, & per ascensum suum in cœlos renouata nobis ascendi via est: sic quando glorificari & sanctificari dicitur, nos in ipso omnia hæc accepimus. Itaque illa ipse naturaliter habet ut deus, & ea propter nos petit ut homo. Pater,

- Ioan. 27.* inquit, glorifica filium tuum. & Omnia mihi tradita sunt à patre meo. & post resurrectionem: Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Omnia enim per ipsum facta sunt. & Psalmista, omnia sibi seruire ait. Et ipse de gloria inquit: Pater glorifica filium tuum ea gloria, quam habebam apud te ante constitutionem mundi. Si ergo antequam mundus esset, gloriam hanc habebat apud patrem, quomodo eam petit? Per spiculum est propter nos ipsum petere ut hominem; ita naturæ nostræ petitio, ut glorificaretur in ipso, facta est. Potestatem etiam, quam post resurrectionem dicit sibi data, ante resurrectionem quoq[ue] habebat. Nam si non habebat, quomodo repulit diabolum dicens: Vade retro satana! Et quomodo discipulis potestatem aduersus dæmonia dicit: Quomodo filiam Abrahæ (ut scribitur) à diabolo ligatam, ut potestatē habens solvit? Quomodo paralyticuſ sanitatem largitus est? quomodo peccatri ci fœminæ peccatum dimisit? quomodo mortuos reuocauit à morte, & cæcorum aperuit oculos? Perspicuum igitur undicetur, non ut uerbum ante incarnationem, sed ut hominem, quando factus est homo, patris gratias uobis pretereere. Sic enim etiam deo participare dicimur: quia ipse nostram humilitatem suscepit, ut nos ad celsitudinem suam extolleter, nō ut ipse inferior fieret. Idcirco nos, quamuis homines natura simus, dij tamen gratia in Christo (qui uerus & homo & deus est) facti sumus. Quemadmodum igitur, quando per carnem miracula efficiebat (sputo enim cæcum curauit; & manu extensa, ferentrum que tacto unigenitum uiduæ filium è mortuis reuocauit; & uoce instrumentis corporis emissâ, Lazare dixit, ueni foras) non ipsi ut homini hæc, sed ut deo attribuimus; sic quando humano more aliquid de seipso dicit, quod alienum à deitate sua uideatur, carni id ipsum accommodare debemus. Sic enim singula factorum atque dictorum congrue distribuentur, à uera cognitione saluatoris non aberrabimus. Vtrum enim Christū scripturæ prædicant. Vnus enim deus pater, inquit, & unus dominus Iesus Christus. Sic igitur ab operibus uerus deus cognoscitur, sic necesse erat à conuenientibus hominibus dictis atque operibus, addo etiā passionibus, in quibus nulla delicti suspicio inueniatur, ut uerus homo cognoscere. Vtrumq[ue] igitur in ipso cernimus, Interrogabat enim ueruſ homo

A homo, ubi Lazarus positus esset; imperabat autem ut deus, ut ex mortuis rediret. Et martrum: Quid mihi & tibi omni mulier? ut homo dicebat. Et aquam in uinum ut deus cōuerterebat. Duarum igitur naturarum suarum cognitio, & dictis & factis necessariò facienda erat. Quare ipsi quoque nos debemus, quae deo uero cōueniunt, diuinitati sunt: quae homini uero, humilitati nostrae, quam propter nos assumpsit, accommodare. Sed ipse ait (inquit) omnia mea tradita sunt mihi a patre meo. Cui autem omnia tradita sunt ab alio, nihil habet a seipso; quomodo igitur is secundum substantiam idem erit patri, qui omnia possidet? Si nihil ex seipso filius habet, secundum uos, quoniam ipse a patre accipit omnia: pater ergo quum dederit omnia, nihil habet in seipso; quod absurdissimum est. Quomodo enim pater poterit denudari ihsus, quae sibi natura sunt? Habet igitur semper omnia pater, quae filio dedit: & filius similiter semper habet, quae se accipere ut hominem ait, ut ipse dicit; Pater diligit filium, & potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est. Si ergo iudicandi potestate datam sibi esse ait, non alia quadam de causa, sed quia factus est homo; perspicuum est quia non ut uerbum dei & deus ipse accipit, sed ut homo. Accipere igitur omnia, ipsi ut homini attribuendum, quae ut deus naturaliter habet; & sic erit imago patris incommutabilis.

*Aduersus ea, quae dicuntur ab hereticis, quid Christus fleuit: & quia dixit, Nunc anima mea turbata est.
¶ Transeat a me calix iste. ¶ Tristis est anima mea. ceteraque huiusmodi.*

C A P. III.

B Vasis ab homine nudo has uoces dictas credunt haeretici, quia mortem timuit, & tristis factus est, ceteraque huiusmodi perpessus ut homo uerus. Deus enim uerus, sicuti Christus est, quomodo ut deus mortem timuerit? qui ait: Ego sum uita, qui alios ex morte reuocauit, qd discipulos horabatur, dicens: Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Ut uerbum autem dei, quomodo timere potuit? qui Abraham dixit: Noli timere, quoniam ego tecum sum, qui Mosen aduersus Aegypti regem suscivit, qui ad Iosue dicebat, confortare ut uiri: quomodo etiam alios ipse timuisset, ad quem sancti clamant: Dominus mihi adiutor, & non timebo quid faciat mihi homo? Quomodo autem si uenit ad interimendam mortem, more timebat quam interemit? Sed infernum timuit, inquit. Mirum est quod haec audeant dicere. Ianitores enim inferorum qui primū eum uidissent, spiritus inclusos exire praetimere dimiserunt. Quod patet, quia multi sanctorum excitati a morte, in sanctam (ut scribitur) ciuitatem intrarunt, & uisi a multis sunt. Aut quomodo timebat mortem, qui non fugiebat dum quereretur? sed dicebat ad querentes, Ego sum, dimittite istos, qui dicebat; Potestate habeo sumere animā meā. Et, Nullus tollit eam a me, sed ego pono ipsam a me meipso. Non timuit ergo filius dei mortē ut deus, sed natura humana, quae id pati nata est. Tempora ergo (ut in superioribus etiam tetigimus) in quibus dicta facta sunt, quae de salvatore dicuntur, diligenter consideranda sunt illis, qui recte uolunt scripturas intelligere. Si ergo antequam hominem aslumpisset uerbum dei, fleuisse unquam, aut morte formidasse, aut aliquid tale perpessus scriberetur, sicut deum etiam haec perpessum iure credere possent; si uero posteaquam homo factus est, haec de ipso scribuntur, quare non credunt ut ab homine dicta, facta esse? Sed qui fleuit, qui timuit, tristisque fuit, quomodo erit natura deus? Creaturarum enim, neque omnium haec propria sunt. Qui Lazarum a mortuis ad uitam redire imperauit: qui aquam in uinum nutu cōuertit, ceteraque huiusmodi multa fecit, quomodo non erit natura deus? præsertim quum ipse clamet: Ego & pater unum sumus; dei enim ueri haec opera sunt. Quod si ex dictis, factis uero humano more perturbamini, quare non proficitis ex illis, quae ut deus uerus & dixit & fecit? Et si propter humilia dicta facta sunt, humilia de ipso intelligitis, cur sublimia quoque de ipso non creditis, propter dicta facta ut a uero deo? Nam qui humilius illa dixit, fecitque ut homo, haec ipse sublimiter ut uerus deus & dixit & fecit, us

Ioan. 11.
Ioan. 2.

Matth. 14.

Ioan. 3.
Ioan. 5.Ioan. 14.
Luc. 7.
Matth. 10.
Genes. 15.
Exo. 3.
Iosue. 1.
Psal. 117.Matth. 17.
Ioan. 18.
Ioan. 10.Ioan. 11.
Ioan. 2.
Ioan. 10.

DIVI CYRILLI THE SAVRI LIB. X.

- C** & uerum deum, & uerum hominem seipsum esse demonstrat. Nam quoniam factus est uerus homo, ut uerus esse deus non amiserit: nec enim aliter nostrum genus saluari poterat: ne quis audiens ipsum factum esse hominem, mutatum esse uerbū dei in naturam nostram putaret, aut aliud factum quam esset semper, ut tertium quid (uerbi gratia) ex homine atque deo compositum, hoc de causa necessariō modo more hominis & loquī & facit, sine delicto, modō ut ueris deus; ut utrumque ipse intelligatur esse. Ideo permittebat ut natura hominis, quae in ipso erat absque peccato, passionibus no-
Ioan.10. stræ naturæ moueret. Operabatur autem etiam plerunque ut deus, dicebatque ad credentes: Si mihi non creditis, quia uidelicet hominem uidetis, credite operibus meis, ut cognoscatis quia ego in patre, & pater in me est. &, Ego & pater unum sumus. Quæ igitur deo conueniunt dicta, facta, uerum esse demonstrant: quæ autem homini, uerum hominem; hoc enim fidei catholicæ præcipuum mysterium est. Vos autem hæretici ex proposito, filio dei repugnantes, quū audiueritis, Ego & pater unum sumus; in peruersum sensum id dictum distrahere conamini. Quum autem uerba humanitas dicta aut facta proferuntur, non ipsi ut homini, sed ut uerbo dei statim accommodatis; putantes hinc demonstrari posse, non uerum deum, sed creaturam uerbum dei esse, quem tamen creatorem omnium negare nō audetis. Aut ergo attribuatis ei, ut unum cum patre sit, sicut uerbum eius; & tunc non inuenietis flentem, uel tristem, uel timentem. Aut si non creditis dicenti se unum esse cum patre, neque quoniam timuit, credatis; ut ad Iudæos omnino reieci, quia nullum uerbum euangelicum suscipiat, à tot & tantis turbationibus dei ecclesiam liberetis. Nos enim articulum esse fideli maximum, immo fundamentum non ignoramus, uerum ipsum esse deum ut uerbum patris, & hominem uerum; quia seipsum exinanuit formam serui accipiens. Discernantur ergo dicta eius & facta, & quum audias, Ego & pater unum sumus: unam patris & filii deitatem intellige, & filium ex patre nasci aeternaliter credas. Et rursus, quando audis quia fleuit, quia timuit, quia doluit: hominem quoque uerum esse cognoscas, & naturæ hominis hæc attribuas. Mortale namque corpus assumpit, omnibus passionibus naturæ nostræ subiectum, peccato semper longe remoto. Conueienter igitur, quoniam idem homo uerus, & deus uerus est, hominis passiones sibi attribuit, propter personalem identitatem. Sic dicimus etiam deum passum, & crucifixum, mortuum, sepultum; quæ omnia ut homini sibi, non ut uerbo dei attribuuntur. Sic enim quæ homini conueniunt, ut ex homine dicta sunt, per insitos humanæ naturæ motus naturales, quos ita mens percipit, ut per linguam proferat, quæ in occulto absque uoce uerbo mentali dicuntur. Præterea, non alia de causa uerbum dei homo factum est, nisi ut nos liberaret, & infirmitatibus nostris deitate sua coniuncta, naturam humanam surmaret, & ad robur (ut ita dicam) suum conuerteret. Quod igitur formidasse mortem uidetur, ut homo dicebat: Pater, transeat a me calix iste: ueruntamen non ut ego uolo, sed ut tu. Quamuis enim mortem ut homo abhorrebat, uoluntatem tamen patris, & suam ut uerbi perficere ut hemo non recusabat, ideo dicebat, spiritum esse promptum, & carnem infirmam. Quum igitur dixit, Non ut ego uolo, de se ut homine intelligit: deinde quū infert, Sed ut tu pater uis, de seipso etiā intelligere debemus. Omnia enim quæ pater uult, uult filius quoque similiter: quod inde patet, quia seipsum tradisse & obiulisse pro nobis scribitur. Morti ergo quam ut homo formidabat, seipsum pro nobis ut deus tradidit. Ad hæc, si sanctos viros contempnisse mortem inuenimus, & constanter per eam uoluisse ad uitam aeternam transire: idque animi robur habuisse, quoniam habebant Christum in interiore homine habitantem, quomodo pertinuit mortem ut deus, qui facit ne alij timeant: Aut quomodo non absurdum erit, fortitudinem eorum mirari, qui dei uerbum in seipsis habuerunt: ipsum autem filium dei formidolosum ita putare, ut timoris morbo uictum credamus: Sed omnia ille perpessus fuit, ut nos ab omnibus liberaret, Sicut igitur nisi mortuus esset, mors non extingueretur: sic

A nisi timuisset, non essemus nos à metu liberati: nisi doluisse, non cessassent dolores nostri. Et ita singulas passiones carnis fuisse in Christo absque peccato commotas inuenies, non ut ab ipsis homo ille superaretur sicut & nos, sed ut commotæ uiencerentur uirtute inhabitantis uerbi, & sic natura nostra reformaretur ad melius. Et quoniam in cruce suagloriamur, credimusque nos saluos esse, quia dei filius homo factus pro nobis, crucifixus & mortuus est, ut mortem nostram moriendo destrueret, & in seipso nos omnes à corruptione ad incorruptionem traduceret, opus erat certe ad fidem nostram, etiam in ipso passionis tempore, uerum se hominem esse ostendere. Ideo ne quis dubitare posset, ut homo clamabat: Deus meus, deus meus, cur me dereliquisti? & rursus: Transeat à me calix iste. His igitur atque similibus totum ad se hominem uere assumptum esse ostendebat. Tenebris uero & terræ motu, cæterisq; huiusmodi deum se quoq; uerum demonstrabat. Vnde nonnulli qui eum antea deridebant, commoti clamarunt: Verè filius dei erat iste. Quomodo igitur non erit stultum perturbari, quando ut hominem loqui eum audias, & more humano dictorum factorumue recordari: quæ uero ut deus dixit fecit; omnino contemnere? Timebat ut homo: sed illud semper tene, quod ut deus dicebat: Potestatem habeo ponere animam meam, & rursus potestatem habeo sumere ipsam. Postremo, maximæ ingratitudinis est, quū scriptura clamet, hominem filium dei esse factum: non ut ipse qui est immutabilis, ad naturam nostram mutaretur; sed ut nos sibi cōiunctos, ad suam, quantum possibile est, per misericordiam suam reformaret. Omnia enim sua factus homo nobis dedit, & filios dei non natura (id enim impossibile est) sed gratia fecit. Maximæ inquam ingratitudinis est, quoniam infirmitates nostra saccepit cōuenienterq; nostra sibi absq; peccato propter identitatem personalem attribuit, ut etiam in nobis passiones carnis extinguerentur propter illum, qui eas propter nos in seipso superauit, idcirco à nobis inter creaturas collocari. Illud etiam non prætermittendum, quod sæpen numeroper prophetas deus & cor & manus sibi attribuit, & timorem & dolorem, & iram & animam. Quum igitur perspicuum sit dei uerbum in prophetis locutum fuisse, an audebunt isti huiusmodi passiones, & partes hominis dei uerbo ante incarnationem accommodare? Non facient certe, sed tropologice aut alio modo, quodam humano more dicent omnia hæc cōscripta fuisse. Quomodo igitur postea quām homo factus est, non intelligunt non naturæ uerbi, sed naturæ humanæ (quām uere cum omnibus suis passionibus sine peccato assumpsit) omnia hæc esse accōmodanda.

De eodem, uidelicet quod filius non sit creatura, proposito textu illo:

Primogenitus totius creature. CAPVT. IIII.

I creatura, inquit, filius non esset, non diceretur omnium creaturarum primogenitus. Nam quia magnam habet cum creaturis cōiunctionem, quamvis primus earum & ante omnes sit, hoc nomine appellatus est. Colof. 8.

Et si difficile non est ad rem ipsam statim respondere, primū tamen illud dicendum: Si quia primogenitus omnium dicitur creaturæ, cum creaturis cōumerandus uidetur, omnem rursus excedere creaturæ videbitur: quia solus unigenitus dictus est. Nam sicut primogenitus uocat, qui multos fratres habet; sic nō est unigenitus, nisi qui solus ita natus est ut nullos habeat fratres. Quomodo igitur et primogenitus & unigenitus simul erit, quum hæc inter se manifeste repugnet? Nam quoniā utroq; modo à scriptura nominat, necesse est ut diligenter querat, quomodo unigenitus, & quomodo primogenitus est. Unigenitus igitur est, quia solus ex patre nascitur, & solus dei filius naturaliter est: primogenitus uero nō simpliciter, sed in multis scribit fratribus. Quādo igitur natura ipse deus, homie assumpto frater factus est noster, tunc etiā primogenitus factus est in multis fratribus: quia multos filios dei per gratiā effecit. Primogenitus ergo uocat, non quia tempore præcessit, nec quia eiusdē Rom. 8.

DIVI CYRILLI THE SAVRI LIBER X.

C ipse, in quantum dei uerbum, cum creaturis essentia est: sed quia in ipso primo deifica-
ti sumus; ideo unigenitus nulla causa addita simpliciter appellatur, quia solus ut uerè fi-
lius, in situ patris est. Primogenitus uero ita dicitur, ut & causa, & quorū est primus,
statim afferat. Primogenitus enim, inquit, in multis fratribus, et primogenitus ex mor-
tuis. Nam quum ipse natura increatus sit, & omnium dominus atq; creator, creature
etiam factus, primus inuenitur inter omnes homines, quoq; assumpta humana natura
reformauit. Nō est igitur ipse ut uerbi creatura. Nam si in eo uniuersa creata sunt (ut

Colos.1. ait Paulus) nihil est creatum, quod per ipsum creatum non sit. Aut si omnia quae crea-
ta sunt, per ipsum facta sunt, ipse seipsum creavit, si creature secundum haereticos est:
quod omnino impossibile inuenitur. Primogenitus igitur in multis fratribus, pie in-
telligitur, ut diximus: quia factus homo & frater noster, primus nos in seipso sanctifi-
Colos.1.

& primogenitus autem etiam ex mortuis, quia primus ipse morte calcata surrexit,
Ioan.14. & primus carnem nostram in coelos reduxit. ideo ait: Ego sum uia, & ego sum ostiū,
per ipsum enim natura nostra nouum iter facere docta est, & quasi per portam quan-

Ioan.10. dam coelos ingreditur. Propter misericordiā igitur suam creaturis se factus homo con-
numeravit, & primogenitus earū factus uniuersa reformauit. Vnigenitus ergo filius

Ioan.1. patris secundum naturam est. Et uidimus, inquit, gloriam eius, sicut gloriam unigeni-
ti à patre. Deus enim uerus est, ex deo uero, lumen ex lumine, primogenitus uero
propter nos, ut sicut per ipsum facta sunt omnia, sic etiam in ipso reformata saluen-
tur. Quare sicut initium uiarum creatus est, quia per ipsum omnes possunt in salu-
tem recurrere: sic primogenitus uocatur in multis fratribus, quia uocauit nos omnes
ad adoptionē dei per gratiā. Et rursus, primogenitus ex mortuis, quia primus ex mot-
te resurrexit, & naturam nostram in incorruptionem reuocauit. Sed unigenitus (in-
quiunt) dicitur, quia solus à solo patre creatus est; cetera uero cūcta per ipsum. Si hac

De causa unigenitus patris filius dicitur, non erit pater omnium uniuersaliter crea-
tor; sed omnia ex ipso esse scriptura clamat. Non ergo quia solus à patre creatus est,
sed quia solus ex patre naturaliter nascitur, idcirco unigenitus appellatur. Nam si uni-
genitus diceretur, quia solus à solo patre factus est: nonne dies quoq; unigenita dice-
retur, quia solum modo sit? Nonne artes quoq; multæ aut imagines aut opera, quæ so-
lius aliquis solaçy fecit, unigenita dicerentur? Nonne sol ac luna, cœlum quoq; multa-
que alia unigenita uocarent, quia sola in specie sua facta sunt? Sed nemo profecto uni-
genitum illud dicit quod factum est, quamvis solum à solo factum sit; nec igitur etiam
filius, quia solus à solo factus, sed quia solus à solo genitus, unigenitus dicitur. Opus
enim non genimen appellatur, quod factum est; filius uero genitus est ex patre, quia
ex ipso naturaliter prodiens, essentia paternæ uerus per generationem hæres inueni-
tur. Quod si unigenitus (ut nonnulli aiunt) appellatus sit, quia solus omnia excedit, pa-
ter quoq; unigenitus hac ratione diceretur; et quicquid in specie sua excedere uidere-
tur, unigenitum uocaretur. Nō ergo propter excessum, sed quia ex patre solum nasci-
tur, idcirco unigenitus est. Sed unigenitus, dicit, est, quia solus paterni consilij ange-
lus est. Si ergo insitum nobis quoq; uerbum cogitationes mentis solum enunciat, re-
cte posset unigenitum mentis appellari: quod nemo unquam dixisse inuenitur. Sed uni-

Colos.1. genitus, inquiunt, dicitur, quia creator solum omnī est, quæ post ipsum creata sunt,
ne sui quoq; ipsius creator putetur; at scriptura, ô uos, omnia simpliciter in ipso & per
ipsum facta esse prædicat. Præterea primogenitum non nunquam dicimus eum, qui
primo natus est; hoc modò Christus primogenitus uirginis dicitur secundū carnem;

Luc.2. non quod alios etiam genererit, uirgo enim post partum etiam remansit; sed quia pri-
mum plerunq; & absolute & in se, & non per comparationem ad alia dicitur: ita ergo
etiam ex deo primogenitus est, non ut multorum primus, sed ut solus ex deo genitus,
ad hæc, quæ prima simpliciter sunt, causa sunt eorum, quæ secundo loco sunt: dei ergo
filius, primogenitus aliorū potest dici, quia ipse primus causa est, ut filij appellatio cæ-
teris

A teris omnibus accommodetur; ita & pater deus, primus pater est, quia primus omniū genuit, qui aeternaliter generat. Adde, quod sibi ipsi hæretici repugnat. Primogenitum enim filium dicunt, quia solus a patre factus sit; cetera omnia per filium esse producta coēidunt. Hæc certe repugnant. Nam si ea ratione primogenitus est, nō ab eo certe, sed a patre solo cetera quoque producta essent, quorum comparatione ipse primo productus dicitur. Sed quomodo, inquit, si uerus dei filius uerbum est, ceteris eum connumerat scriptura dicens: *Primogenitus totius creaturæ: Necesse enim Colof. 1.*

omnino est tale esse uerbum secundum naturam, qualia sunt quorum est primum.

Magna in huiusmodi oratione impietas est. Non enim quia creatura est filius, totius creaturæ primogenitus dicitur; sed quia omnes nos in ipso & per ipsum adoptati, filii dei per gratiam efficiuntur, cuius gratia ipse autor est, similes sibi per misericordiam faciens credentes in eum. Quoniam uero primogenitus est, idcirco imago patris uera demonstratur. Nam sicut ipse, primus filius uere est; sic & pater, primus pater. In ipso enim primus pater est, & ipse primus filius in primo patre; & per ipsum omnia facta sunt, & per ipsum omnis creatura rationalis adoptatur. Postremo, si quia primus totius creaturæ filius dicitur, creaturam ipsum quoq; creditis: quid dicitis, quando pater de se dixit: *Ego primus, & ego post hæc: An & ipsum primū creaturarum & creaturam audi debitis prædicare non arbitror. Sicut igitur pater nō est creatura, quamvis primus dicitur, sic & filius. Et sicut pater principium seipsum esse omniū ostendens, dicit: Ego sum primus; sic & filius totius creaturæ primus dicitur, quia per ipsum omnia facta sunt, & ipse principium omnium atq; creator est.* *Ioh. 1. 14. 44.*

De textu euangelico: Sedere autem à dextris meis, aut à sinistris meis, non est meum dare.

C A P V T V.

B Ed quomodo, inquit, si æqualis patri filius est, dixit ad filios Zebedæi, Non est meum dare; Id enim aperte ostendit, non habere se potestatem dandi quod petebatur; non est igitur æqualis patri, quoniam pater omnium potestatem habet. Oportet certe non ita inconsiderate salvatoris uerba exponere. Nam si diligenter perspicere singula uolueritis, nihil inuenietis quo impietas uestra possit iuuari. Accesserunt Zebedæi filii ad Christum, supremosq; honores petebant, qui alijs debebantur. Ad quam petitionem conuenienter salvator respondit: Non est meum dare; non quia potestatē dandi non habeat, sed quia præmia proportionaliter certantibus dantur. Nam quemadmodum, si quis certamen instituerit, & munera declarauerit, ad petentes maxima præmia dicat, non est meum dare; nō enim certandi munera sic mihi proposita sunt, ut uelim petentibus dare quibuscumque, sed illis solum qui certando sperabunt: Sic salvator quoq;: Non est meum dare, inquit, supremum honorem uobis petentibus, qui reseruatus est in præscientia patris illis, quos excessus certandi commendabit. Quare domini hæc responsio non potestatem negat, sed dispensationem ostendit. Quomodo enim ipse non potest dare quibus uelit, quū inueniatur omnibus discipulis id esse largitus? Amē amen, inquit, dico uobis, quando filius hominis sedebit in solio maiestatis suæ, sedebitis & uos super duodecim sedes. Nō enim ut propheta hoc prædictit, sed ut autor benigne largit. Quomodo ergo qui omnibus potuit dare, duobus nō potuit? Nisi forsitan audieritis dicere, non habituros (quod dicitur) apostolos. Quod si facietis, nemo amplius Christianus alloqui uos debet, sicut ueritatis cōtemptores. Sicut igitur si Zebedæi filii nō posset id dare, nō esset æqualis patri: quoniam omnibus discipulis dare potuit, æqualis genitori erit in omnibus. Præcreta, si uere dicit omnia sibi tradita esse a patre, & in omnibus gratia etiā hæc continetur; nō negat potestatē dandi quū dicit: Non est meū dare; sed dispensativa oratio est. Esaias em̄ aperte clamat dices de salvatore; Propterea ipse dominabitur multis, et fortius spolia partiet, quoniam tradita est in morte anima *Matth. 20. 15. 35.*

DIVI CYRILLI THE SAVRI LIBER X.

- C**eius. Si ergo ipse honores sanctis uiris partitur, quomodo dicitis eū non posse dare pe-
tentibus, si uelit? Certe omnia pater per ipsum operat, quorum unū est distributio mu-
nerum singulis sanctorum; ipse igitur distributor munera est. Sed sensum euāgelico-
rum uerborum altius exponamus. Quum saluator noster dominus Iesus Christus dia-
scipulos hortaretur atq[ue] moneret, ut nihil in hac uita uellēt habere; sed cultui diuino at-
tenderent, ac ingentes honores mandata sua seruantibus polliceret, accesserunt disci-
Math. 19. puli dicentes: Ecce nos iam omnia negleximus, & te solū secuti sumus, quid ergo erit
nobis? Respondit Christus: Quādo filius hominis in solio maiestatis suā sedebit, tunc
in illa regeneratione uos quoq[ue] in duodecim sedebitis sedibus, iudicaturi duodecim Is-
raēliticas tribus. Id quum filij Zebedæi audissent, non conuenientē sibi mercedē con-
cupuerunt. Nā quod omnibus discipulis quasi pro mercede benevolentia erga Chri-
stum erat propositum, soli rapere studuerunt. Verum ne inanis gloria cupiditate ui-
ti uiderentur, ipsi quidem pudore silent, matris uero ministerio utuntur. Accessit igit-
Math. 20. tur illa ad dominum, dicens: Dic ut isti duo filii mei sedeant, unus à dextris tuis, & al-
ter à sinistris tuis. Aperte igitur per hæc uerba uidetur mulier id quod omnibus debe-
batur, ad filios solummodo suos uelle traducere. Nam nisi hoc esset, qua ratione, quod
datum omnibus erat discipulis, de numero, quorum etiam filii sui fuerunt, id ipsa tur-
sus petit? Non alia uidelicet, nisi ut commune omnium præmium ad suos transferret.
Hæc saluator quum sciret ut deus, filios Zebedæi ad se uocat: nec acriter propter mi-
sericordiam suam eos increpat, ne doloris magnitudine, mœsticieq[ue] submerget; sed
dicit, non esse suum dare. Nec naturæ suæ his uerbis impotentiam (ut heretici dicunt)
ostendit. Stultum enim omnino id dictum est, præsertim quum iam præbuisse omni-
bus hoc inueniatur. Sed quoniam, inquit, iniustam petitis gratiam, quam me non des-
cerit uobis largiri, non est meum dare. Iustus enim sum iudex, & honores singulis quos
Dper gratiam affero, quasi debitos laboribus uirtutibusq[ue] suis distribuo. Ad hæc, ina-
ni gloria moti, à dextris & à sinistris meis sedere concupisti: id autem dare meum nō
est. Non enim dabo morbum alicui, qui doceo atque hortor, ut à morbo caueatis. Ita
ergo id dicitur, quemadmodū si ignis refrigerari petenti ab ipso, diceret, non est meū
dare id tibi; calefaciendi enim, non frigefaciendi mihi natura inest. Sic Christus quo-
que dicit: Iustus sum munerum declarator in certaminibus positus: ac ideo non peten-
tibus simpliciter largiri debedo, nec per iniuriam, certantium omnium ad duos solum
honores traducere: sed pro rebus ab unoquoque gestis, quasi debiti à me honores di-
stribuendi sunt. Illi ergo iure hoc accipient, quibus à patre meo (qui per me & in me
omnia operatur) præparata hæc sunt. Nemo certe hic suspicari debet ideo à patre hos
nores præparatos dici, quia ipse præstare non possit: sed propter dispensationem in-
carnationis, sicut ab homine dicitur. Solet enim omnia, quæ naturam hominis exce-
dunt, patri ut deo attribuere. Nam quum ipse quoque deus secundum naturam sit, &
unum atque idem cum patre, omnia profecto poterit sicut deus. Ab inanī ergo Ze-
bedæi filios gloria, improbabique ambitione deterret, ad modestiamque reducit: ut à
sequentibus patet. Moleste nanque tulisse cæteri discipuli scribuntur, quoniam pro-
positum omnibus honorem petitione mulieris rapi uidebant. Et certe, quantum ad ip-
sam & ad filios suos fuerat, eruptus hic honor à cæteris fuit. Saluator autem (ut scribi-
tur) unituersaliter, ne Zebedæi filios turbaret, ad doctrinam ipsorum & omnium di-
xit: Gentium reges & principes earum dominantur ipsis, non sic erit in uobis: sed qui
uoluerit primus esse in uobis, erit omnium seruus. Deinde seipsum in exemplū pro-
Luc. 14. ponit: Sicut (inquit) & filius hominis uenit, non ut sibi ministretur, sed ut ministret.
Et demum quasi apicem apponens, & sensum uerborum suorum enodans, parabolam apponit: qua uocatis in conuiuiū consulit non rapere primum locum, sed expes-
tare donec honor sibi à principe cōuiuij tribuat. Melius enim est, inquit, ab extremo
loco ad primum honorifice uocari, q[uod] ab occupato imprudenter primo ad extremū tur-
pit.

A piter depelli, ac alium ad primum ipso audiente uocari. Ita & Zebedæi filios eodem sermone honestissime castigauit, & cæteros accommodatissime consolatus est. Hac ergo de causa, non quia non potuit, non est meum dare, Zebedæi filii respondit.

De textu Euangelico: Ut cognoscant te solum uerum deum, et quem misisti Iesum Christum.

C A P T V I.

Cce (inquit) ipse filius ait solum patrem, deum uerum esse. Sed ipse quoq; pater dicere inuenitur: Ego deus primus & ego post hæc, nec est deus præter me. Quomodo igitur ad primum & solum uerum deum, alium uos quasi uerū deum adjicere audetis? Sed non ad defectionem filij hæc à patre dicuntur, nisi forsitan (ut apud fabulas gentium fertur) inter filium & patrem bellum esse creditis. Sed ad defectionem falsorum deorum primum postremumq; hoc est sempiternum se pater deum appellat, secumq; filium necessariò intelligit. Vbi aut̄ filius est, ibi sp̄ritum quoq; suum adesse necesse est. Quod aut̄ saluator ait, ut te cognoscant uerum solum deum: nonne uidetis quod statim contingitur, & quē misisti Iesum Christum? Ut ergo uerus deus pater cognoscēdus est, ita non aliter Iesus quoq; Christus habendus est. Nam si uerbum patris est, sicuti certe ab omnibus esse conceditur, quis adeo mētis inops dicere audebit, patrem ut filium à deitate depelleret dixisse, nec est deus præter me. Creaturas igitur à quibus falso dei nomen occupatur, illis uerbis pater, non filium reppulit. Quod ut apertius intelligatur, ponamus nonnullos errore impulsos, hominis aut bruti animalis cuiusdam statuam erexisse, quā credant lucis esse originē, quamq; lucis nomine appellant. Ad hæc singamus solem ad huiusmodi homines magna uoce clamasse: Erratis nimiū omnes uos: ego solus em̄ sum lux, nec alia est præter me. An igitur his uerbis splēdorem solis & lunæ non esse lucem putabitis? uel aduersus falsam lucem illa uerba solis dicta interpretabimini: Hoc extremit̄ profecto facietis. Quare quum à patre quoq; dicitur,

B Ego solus sum deus, nec est aliis præter me: falsos deos, non filium extrudi firma fide credendum est. Quomodo enim non erit insanum de uerbo dei hæc dicta esse confin gere: per quod omnia facta sunt, sine quo nihil factum est: quod per prophetas loquutum est, quodq; semper in patre est. Falsi ergo dīj, deiq; filij, quos humana ignoranza sīxit, repudiantur. Nec etiam quia solus pater uerus deus à filio dicitur; idcirco filios à consubstantialitate sua ej̄cietur. Verus enim & ipse deus est, quoniam uere dicit: Ego sum ueritas. Quare uero patri (etīā si dirūptantur hæretici) æternaliter cōiungitur. Quod ergo dicitur, Ut cognoscant te solum uerum deum: aduersus falsos gentilium deos necessariò accipiendū est. Nā si filius nō esset natura uereq; deus, ut pater quomodo uere se coniunxit uero deo, dicens, & quē misisti Iesum Christum? Nō em̄ potest simul cum natura creatuæ res increata cognosci, nec unquam cū creaturis cōnuerabitur. Nulli em̄ præterquā filio certe dabitis quod possit dicere, Ut cognoscant te solus deum uerum, & quē misisti Iesum Christum. Dic quæso an poterit quicquam aliorū id deo patri proferre, nequaquam. Soli certe filio uerba hæc congruant: quia creatura non est, sed ex patris substantia prodit, & genitori non iniuria connumeratur. Ipse namq; nos docuit, quod patris ueri genitum uerum est. Manifestauit, ait, nomen tuum hominibus, quia uidelicet uerus pater es, & filium uerum habes. Ioānes etiam ait: Et simus in uero filio eius Iesu Christo. Non enim potest excludi filius, quando solus pater esse uel facere aliquid dicitur, qui solus extendit coelum. De patre à quodam propheta scribitur: Et ipsius patris vox fertur, ego solus cœlum extendi. Et tamen aperte de filio quoq; legitur: Verbo domini cœli firmati sunt. Si ergo, quamuis pater dicat se solum cœlos fecisse, filius tamen etiam fecisse inuenitur: perspicuum est, quia quando etiam solus pater uerus deus appellatur, unā cum eo semper filium (per quem omnia facit, per quem loquitur) intelligi necesse est. Sic enim est in uno solo primo, & uero deo naturaliter, quemadmodum in luce splendor.

Ioan.17.

Esa.44.

Ioan.14.

Ioan.17.

I. Ioan.5.

Job 9.

Ecc.24.

Psal.32.

C

Proposito textu: Iesu autem proficibat sapientia, & etate, & gratia apud de-

um, & apud homines.

CAPUT VII.

Vomodo (inquiunt) æqualis erit patris substantialiter filius, qui non perfectus est: Inuenitur enim in sapientia proficere. Proficit autem quod perfectum non est: pater vero perfectus est, nullius indiges rei, ac ideo nullum in melius suscipit perfectum. Interrogandi haeretici sunt, de quo putant scriptum esse quod proficiebat in sapientia & gratia: de Christo certe dicent, Christum porrò quem arbitrantur fuisse: Nam si communem nudumque hominem, in quo nihil ultra naturam nostram fuerit, proficiat quoque ipse ut homo: sed vero deus est & homo propter nos factus, ut scribitur, quomodo profectum suscipiet: aut quomodo imperfectus erit, qui non rapinam arbitratus est, se esse æqualem deo: Quod si æqualis deo est, ut Paulus affirmat, & tamen proficiebat, maiorem iam patre secundum uos dicere eum necesse erit: quod absurdissimum est. Quum igitur perfectus sit, et perfectus patris filius, propter incarnationem dictum esse istud accipiat. Nam si ut uerbum factus homo profecit, non ipse nobis profuit, sed magis caro quam assumpsit, profectum sibi attulit, & ad perfectionem imperfectum conduxit. Quomodo igitur nos gratias agimus sibi, tanquam propter nos homini factas: quum oportet profecto, ut ipse nobis gratias referret: Quod quoniam uel cogitare impium est, non ut uerbum profecit, sed propter incarnationem illud dictum est, ut modo latius dicemus. Præterea, non nudis, sed ueris uocabulis uerbum dei appellatur deus, & dei sapientia, & uirtus, & forma, & imago patris. Quomodo igitur, quum haec omnia uerè sit, profectus est suscepibilis? Eset enim aliquid maius deo, & sapientia, & uirtute, & forma, & imagine dei: quod impossibile est. Ad haec, principatus, dominationes, angeli, archangeli, & omnis rationalis creatura, participatione uerbi perficiuntur. Quomodo igitur imperfectus est ipse, quo cætera omnia perficiuntur: & quomodo sapientia dei profice-

Cre in sapientia potest: aut quomodo in gratia ille proficit, qui omnium gratiarum largitor est: Nisi forsan Paulo non credant, qui sapientiam dei filium appellat, & gratiae largitorem. Accedit, quod semper imperfectum quod est, ad perfectionem ascendere conatur: & primum locum in quo est negligit, maiorem autem atque meliorem considerat: ut homines (uerbi gratia) in sapientia omnique uirtute paulatim proficientes, ad perfectiorem uitam ascendunt. Dei autem uerbum, hoc est, dei filius, quum totus in patre sit, & totum in se patrem habeat, quod ascendet: Nam qui patre replet (ut modo corporum dicam) & repletur a patre, si recipiet incrementum, patre maius videbitur, quod nefas dictu omnino est. Non ergo proficit qui perfectus est, nec mutatur qui immutabilis est. Sicut ergo quando Paulus dicit, humiliavit se ipsum formam servii accipiens: non perturbamur, nec minora de uerbo dei opinamur, sed misericordiam & gratiam eius miramur: sic non oportet perturbari, quando profecisse ipsum legimus. Nam quemadmodum nihil ex illa humilatione uerbi deitas passa est, sic ex illo profectu nihil penitus fuit perpessa: sed sicut propter nos humiliavit se ipsum, sic etiam propter nos proficere uoluit: ut nos in ipso in sapientia proficiamus, qui propter peccatum, quasi iumenta effecti eramus, ut etiam in gratia in ipso similiter proficiamus, qui pulsi propter primi hominis prævaricationem, a pristina dei gratia fuimus. Omnia enim nostra propter nos Christus sine peccato suscepit, ut ad melius omnibus reformatis, omnium nostrorum bonorum fieret principium. Sed sensum nunc ipsius textus altius inuestigemus. Naturalis quædam lex facit, ut non subito nec in breui tempore, sed paulatim secundum profectum corporis, in sapientia etiam, omnique uirtute homo proficiat. Uerbum igitur dei, quod factum caro describitur, quam uis sapientia & uirtus perfecta patris sit, tamen quoniam se uerè factum hominem oportebat ostendere, non præter naturam hominum, sed secundum naturam paulatim crescente corpore, paulatim quoque sapientior videbatur. Occultam igitur sapientiam suam

Luc. 1.**Philip. 1.****Cor. 1.****Colof. 1.****Heb. 1.****D****Philip. 2.**

A tiam suam paulatim retulabat, legem naturae nostrae sequutus. Quum igitur audis profecisse ipsum in sapientia & gratia, noli putare quicquam ipsi additum fuisse, qui nullius unquam regere potest. Sed quia uidentibus atque audientibus eum, sapientiorem gratioremq[ue] Indies se prebebat, idcirco scribitur profecisse. Ita detegendo seipsum Indies, non ipse, sed qui mirabant ipsum atque amabant, proficiebant. Et certe quod in re aliqua proficit, aliud est quam res illa in qua proficit. Si ergo Christus, qui est sapientia, profecisse in sapientia scribitur, non ipse profecto (sapientia enim in seipso proficere non potest) non ergo ipse, sed humana proficiebat natura. Nam dum Indies in ipso deitas manifestaretur, mirabilior & sapientior uidebatur. Proficiebat autem in ipso natura humana hoc modo: Assumpsit sapientia dei, hoc est filius dei, nostram naturam, paulatimq[ue] tum uerbis tum factis deificationem assumpti hominis reuelas, proficere ipsum reuelando faciebat. Et sic ipsa natura proficiebat in sapientia, in qua erat deificata, per quam etiam nos filii dei per gratiam effecti sumus. Et ita in Christo tantum profecit natura nostra, ut a corruptione ad incorruptionem, & ad dignitatem deitatis in Christo peruenierit. Sed nos, inquit, audiuitus per scripturam ipsum filium dei hominem factum, Iesum Christum appellari. Ipse igitur filius dei est, qui proficiebat: nec istas distinctiones uestras suscipimus, quum Paulus unum Iesum Christum praedicit. Si ergo unus est, & hic unus proficiebat, imperfectus erat certe: quomodo igitur perfectissimo patri erit aequalis? Vnus profecto dominus Iesus Christus est, & non duo, & unus hypostatice atque personaliter in duabus naturis. Deus enim hominem assumpsit atque induit, & ideo uerbum dicitur caro factus esse. Quur igitur omnia quae homini sine peccato conueniunt, etiam uerbo non attribuitur: præsertim quum hinc nulla in re deitati uerbi derogetur. Quoniam igitur carni proficere proprium est, dicas eum ut hominem profecisse: sibi enim attribuitur quae carnis sunt. Sic enim mortem etiam perpeccum prædicamus, neque ut deum, sed ut hominem id perpeccum creditus. Quoniam igitur uos quoque oportet hereticis hominem uere factum dei uerbum negare non audetis; sicut quando auditis, splendorem esse ipsum Christum, & sapientiam & charactere patris, non hominem quem assumpsit, sed filium dei, qui assumpsit intelligitis: sic quod apud scripturas aliquid dicitur, quod non deo, sed homini conueniat, non ad uerbum dei, sed ad hominem, qui uerbo hypostatice unitus est, referre debetis. Vnde igitur patet, non sapientiam ipsam, inquantum est sapientia, sed humanam naturam in sapientia profecisse. Paulatim enim natura nostra manifestabatur, sicut instrumentum esse deitatis, quae habitavit in ipsa: ideo non dicit uerbum dei profecisse, sed Iesum: ne scilicet uerbum proficere uideretur, sed humana natura, quae profectus susceptibilis est. Sic igitur quae de Christo scribuntur, intelligenda sunt, ut nec quae deitati conueniunt, humanitatib[us] eius attribuantur; nec quae humanitatis propria sunt, ad deitatem ipsius distorqueantur.

De eodem proposito textu A postoli: Quum uero subiecta sibi omnia fuerint, tunc & ipse quoque filius subiectur ei qui sibi cuncta subiecit. C A P V T V I I I.

T quomodo, inquit, aequalis patri secundum naturam filius erit, si uere Paulus dicit: quod ipse quoque filius patri subiectur? Nemo enim negare poterit, minus esse quod subiectur eo quod subiect: sicut uictore, quod uictum est. Non intelligunt hereticis se pugnantia dicere, & omnino absurdum. Minorem enim filio patrem contendunt esse, id est affirmare continentur, quia Paulus tunc, inquit (tempus enim determinate proponit) patri filius subiectur. Vnde sequitur secundum ipsos, modum filium patri subiectum non esse: rationalis autem natura quando subiecta non est, in propria tunc suaque uoluntate est. Quid ergo dicent audientes Christum, Non ueni ut faciam uoluntatem meam, sed uoluntatem eius qui misit me patris? Respondeant igitur nobis isti, qui se acute scripturas intelligere prædicant, an qui facit uoluntatem alicuius, ei non subiectur? Quod quoque

*Cavillibus he-
reticorum.*

I. Cor. 8.

1047.1.

I. Cor. 15.

I. Cor. 6.

- C niam dicere uerebunt, quomodo si nunc quoq; filius patrī subīcīt, in futuro tēpore tandem subīcīetur? Credant igitur uerē de ipsis nos posse dicere: Erratis, nescientes scripturas. Præterea, creaturam esse filium contendunt. Si ergo, ut scripture clāmant, deo creature omnis seruit, quomodo ipse nunc patri non subīcīt? Necesse autē est, ut aut pater nō possit modō ipsum subīcere, & erit nunc filius maior patre, quod contra ipsos est. Aut si honestum est, ut filius patri subīcīatur, turpiter facere ipsum istis concedendū erit, qui postea subīcīetur, & modō subiectus non sit. Quomodo igitur dictum est de ipso, quod peccatū non fecit? Imō inquietunt, quomodo minor patre filius non est, qui ei semper secundū uos subīcītur? Perspicuum omnibus est, non destrui æqualitatem subjectione. Subīcītur enim æquali æquale plerūq; dispensationis modo quodam. Nōnne conceditis unum eundemq; spīritū in prophetis esse?
- Esa. 53. 1. Cori. 4. Psal. 109. D Gen. 1. 1. Corinth. 15. Philip. 3. 1. Cor. 15.
- Quorū igitur Paulus scripsit, spīritus prophetarū prophetis subīcīt? Quomodo autem subiectio ab æqualitate patris repellere filiū poterit? Nōnne in hominib; quoq; filiū patribus subīcīuntur, nec tamen minores ullo modo sunt, quantū ad substantiā, naturāq; rationē? Si ergo debere ita fieri nemo negabit in nobis, neq; idcirco maiores esse, aut minores natura dicet eos qui subīcīunt, aut qui subīcīuntur: quare id in deo quoq; similiter sine impietate fieri non putabimus: nō enim subiectio in ipso esse filiū est, aut ipsum esse filiū in subjectione: sed quū in propria sit hypostasi, subīcī patri dicitur. Vnde subiectio minorē filiū naturā patre ostendere nō potest. Quod si putatis subjectionē, quasi definitionē ipsius esse filiū, uide in quantū impietatis hæc uos de-
pellet oratio. Tunc enim uobis necesse erit dicere, filium futurū (quū antea nō esset) quando subjectionis uenerit tempus: quod Paulus nondū uenisse, sed uenturū ostendit. Sed quid dicetis, si pater quoq; subīcī filio reperiatur? Subīcītur certe alteri qui ei ministrat. Pater uero ministrat filio, ut canit Psalmista: Sede à dextris meis, donec
ponam inimicos tuos scabellū pedum tuorū. Si ergo pater, quamvis ministret filio, minor tamen ipso propterea non est: nec filius quia patri subīcītur, minor patre pu-
tandus est. Sed sensum uerborū apostoli modō consideremus. Omnia pater per filiū operatur: idq; subjectionis conditio est, ut uoluntatē patris in omnibus filius habeat.
Vna enim uoluntas amborū est, unde quum dicat pater, Faciamus hominē: homo à filio diuinitus formatur. Docet igitur Paulus, in futuro quoq; seculo patrē in nobis nō aliter quam per filium habitare, ideo scribit: Quando subiecta filio erunt omnia, tunc ipse quoque patri subīcīetur, qui sibi omnia subiecīt. & addit: Ut deus sit omnia in omnibus. Vide ergo dicere, nemo putet aliter nos q; per filiū patris fore participes in uenturo seculo. Per subjectionē ergo nihil aliud significare uoluit quam filiū nobis patrem etiam tunc largiturum. Et ita subiectio non minorem filiū ostendit, sed iden-
titatem trinitatis demonstrat incommutabilem, quæ nunquam aliter se habebit, sed erit etiam in illo seculo pater per filium omnia in omnibus & uita, & inco-ruptibili-
tas, & gaudium & uirtus, & quicquid sanctis gratiae dabatur, ex patre per filiū in spī-
ritu dabatur. Sed uide quælo quam prudenter, imō diuinitus uerba hæc Pauli cōscrī-
buntur. Nam quoniam à patre omnia subiecta iri filio dixit, ne quis patrem non do-
minaturum postea omnibus credat, quoniam filio omnia subiecta sunt, necessariō filiū
subīcīt patri, ut rerum omnium principatus ac dominatio in patrem per filium
redigatur: & ita una deitas, pater scilicet in filio & in spīritu sancto regnet. Sed quo-
modo, inquires, si modo quoq; patri subiectus filius est, subīcīetur tunc, Paulus, in-
quit, & ita in uenturo seculo solummodo id futurū ostēdit? An quia subiectus modo
non sit, neq; patris peragat uoluntatem, qui seipsum humiliauit (ut scribitur) & seruit
formam assumpit, ut opus patris perficiat: quemadmodū uerbo & in omnibus acti-
bus suis re ipsa comprobauit. Quomodo igitur iam subiectum in futuro seculo suū
(quasi modo non sit) tunc ipsum quoq; filiū diuina uox Pauli clamat? Verba igitur
singula diligenter, & totus contextus eorum considerādus est, Quando, inquit, sub-
iecta

A iecta ipsi erunt omnia, illo uidelicet excepto qui filio subiicit omnia, tunc ipse quoque filius subiectur ei, qui subiecit sibi omnia, ut sit deus omnia in omnibus. Hoc igitur significare uoluit; Subiectus nunc quoq; Christus patri est, non tamen pro omnibus, sed pro solis credentibus in eum, pro quibus seipsum tanquam immaculatum agnum patri obtulit, ut ab omni peccato liberatos patri offerret. Quando igitur omni undiq; exterminato errore, universus terrarū orbis ad uerum deum cōuersus, dominum deū Iesum Christū confitebitur, salutariāc; ipsius mandata sequetur; tunc inquam, quia omnes ibi erunt subiecti, ipse quoq; pro omnibus patri subiectur, & pontifex omniū simpliciter factus, omnibus per seipsum participationem patris largietur. Sic em̄ deus omnia erit in omnibus, per filium in omnibus habitas. Ideo non dicit, tunc ipse quoq; filius patri ut minor subiectur; sed, subiectur, inquit, ut sit deus omnia in omnibus. Vides quia mediationem filij, qui nos ad patrem adducit, sermo hic significat. Simul enim rursus cū sanctis erit, & seipsum proportionaliter ad gratiam singulorum omnibus largietur, ut per ipsum patre omnes participant: & hic est subiectionis modus. Patri enim benedictionem naturaliter per ipsum in spiritu sancto concessam, uocatis in regna cœlestia ipse ministrabit. Hæc autem ministratio atq; subiectio nō repellit eum à naturali dignitate filij. Nam quamuis natura filius & æqualis patri, cōdescendens tamen etiam tunc ministrabit patri, cognitionem deitatis nobis largiens, ut tantum cognoscamus quantum recipere poterimus. Illud ad hæc addendum uidetur: Subiectum nos filio, nec tamē propter subiectionem nostra natura in aliud mutatur; uoluntatis enim atq; cognitionis subiectio est. Similiter ergo filius quoq; subiectus patri, non mutata natura; incommutabilis enim deus est. Et modus subiectionis erit in illo tempore, quod omnibus secundū uoluntatem patris abundantius gratias in spiritu largietur. Nam qui tunc solummodo subiectum fore patri opinantur, aut æqualem modum, aut maiorem necessariò consitebuntur; tunc autem minorem, sicut subiectum, ut aiunt: Mutatio ergo erit in natura filij; quod omnino impium & contra scripturas est.

B De eodem, proposito textu: Pater glorifica me illa gloria, quam habebam apud te ante quam mundus esset. C A P V T I X.

Ed quomodo, inquit, non est inconueniens eiusdem dicere substantię filium patri, quū à patre filius gloriā petat? Glorifica, inquit, me pater ea gloria, quam habebam apud te antequā mundus esset. Nam si superfluum est petere quod habes, pater hinc nō esse tam magnū petentē filium, quātus pater à quo gloriā petit. Nō est possibile, ut gloria indigeat gloriæ dominus, quū nihil deesse possit perfecto; nullus enim ferre uos poterit, si dei filii imperfectum in aliqua re dixeritis; quamuis alioqui turpissimum quid, opinari quasi hominem nudū, cupiditate uitium gloriæ, à patre id petere. Sed altior dispensationis modus in hoc sermone recōditus est. Quū enim Christus dixisset: Pater glorifica tuum filium; illico pater respondit; & glorificauis, & rursus glorificabo. Si ergo talem filius gloriā petebat, qualem uos putatis, paterq; statim promisit, cuius gratia post petitionē statim contrariū sequitur: captus enim à Iudeis, patibulo affixus est. Nō sibi ergo à patre gloriam petebat, qua sicuti natura deus nō indigebat, sed paternā gloriā in hominem quē assumpsit, petendo ut homo traducit; omnia enim in ipso & per ipsum bona consecuti sumus. Sed nō est ab re, cum hoc & potestatē etiam uerbi cōsiderare. Doxa em̄ Grae ce, modò gloriā, modò opinionē significat. Quando igitur filius dicit, doxalon me tu pater ea doxa, quam habebā antequā mundus esset; hoc aperte dicit: Quoniā ô pater homo factus, id solū esse hominibus uideor, nec cognitus sum coæternus tibi esse. doxalon me tu, id est talem opinionē atq; fidem hominibus de me largiaris, qualē habent credentes me apud te semper fuisse, etiam antequā mundus esset, ut uidelicet me deum existiment, credantq; esse secundum naturam lumen de lumine, deum uerū deo uero. Quod autē ita hic locus intelligendus sit, à sequentibus manifestū est. Nam

Ioan.17.

Ioan.15.

δόξα.
δόξασθαι
δόξῃ.

DIVI CYRILLI THE SAVRI LIB. XI.

C posteaquam hanc opinionē existimationem pe de se petit, ut deus esse manifestaret,
 Ioh. 17. causam intulit dicens: Quoniam & ego nomen tuum hominibus manifestavi. Si ergo
 petit quod fecit, fecit autem ipse nomen patris manifestum hominibus; nihil aliud cer-
 te petit, quia ut homo hominibus deus esse manifestetur, non propter se, sed propter sa-
 lutem ipsorum. Petit autem ut homo: & quicquid à patre ut homo petit, id quoque à se
 ipso ut deo, & spiritu sancto petit. Gloriam uero petere filium quasi non habeat, & ea
 de causa inferiore in patre ostendi putare, nonne pudet in filio enim pater inspicitur.
 Si ergo pater gloria non eget, nec filius eget profecto. Quomodo enim poterit esse non
 Ioh. 14. egens in egente: sed qui uidet patrem, uidet & filium. & : Ego & pater, inquit, unum
 Ioh. 10. sumus. Perfecte igitur filius, sicut & pater gloriam possidet.

Thesauri Cyrilli libri decimi finis,

E IV S D E M L I B E R V N D E C I M V S.

*Aduersus dicentes, quod deus nihil plus sciat de substantia sua, quam nos sciamus: & quicquid ipse
 scit de seipso, totum id homines quoque scire possunt.* C A P V T 1.

Ngenita est, inquiunt, essentia dei: nec esse dei aliud est quia esse inge-
 nitum. Quisquis igitur scit hoc esse deum, ipsum deum perfecte co-
 gnoscit. Sed ipse quoque deus ingenitum esse se non ignorat; nulla ig-
 tur scientiae differentia est, quum & ipse & nos nihil aliud quam inge-
 nitum esse deum sciamus. Ridicula hoc sunt, simili autem omni fu-
 rore plena. Nam quum litis homines, quos diuina essentia in infinitum
 excedit, eandem cum deo uos habere scientiam imprudenter asseritis, nec audistis Es-
 Esa. 40. iam dicent: Quis metitus est manu aquas, & cœlum palmo? quis cognovit mentem
D dominis? Dicant ergo nobis, qui immensam dei naturam atque incomprehensibilem hu-
 mana ratione assequi, qui se eam ad unguem intelligere credunt, quum tamen cœlum
 metiri palmo non possint, utrum ingenitum ipsum esse dei sit, an non? Nam si negabunt,
 tota hoc cauillatio impudenter dicta uidebit, si autem pergent afferere, deliramenta
 sua facile cognoscent, si attendere uoluerint. Non enim quia deus ingenitus sit, idcirco
 etiam dei esse, ipsum ingenitum est. Simile nancet, si quis diceret hominem, quoniam
 impennis, hoc est sine pennis est, hoc ipsum esse ipsius substantiam atque essentiâ: non
 enim quia impennis est, hac de causa homo est; sed quia homo, ideo impensis est. Prae-
 supposita em substantia, cetera de ipsa dicuntur. Similiter igitur ingenitum & increatum;
 ceteraque huiusmodi de substantia dei dicuntur: de ihes enim sunt quae circa substantiam
 dei conspiciunt ita ut non ipsa substantia sint: non enim ipsum dei esse, sed non esse facta
 substantia deis significant. Non si quicque de solo deo dicit, id erit substantia eius, ex mul-
 tis erit substantia*is* cōpositus. Multa enim de deo secundum naturam dicuntur, quae de alijs
 non ita dicuntur: sicut rex, dominus, immortalis, inuisibilis, ingenitus, hoc est aeternus &
 non factus, & mille huiusmodi. Si ergo singula pro substantia capient, erit deus compo-
 situs: quod absurdissime dicitur. Ingeniti ergo uox unum eorum quae in deo sunt signifi-
 cans, ostendit ingenitum non ipsam essentiam dei significare. Omnis enim substan-
 tia ex eo quod est, non ex eo quod non est definit: nullus enim mentis compos hominē
 definiendo, dicit impennem esse & non quadrupedem; sed ex quibus est recte definit,
 si dicit animal rationale. Ingeniti autem uox non significat quid deus secundum naturam
 sit, sed quid non sit: factum enim non esse significat. Quum ergo non ipsam substantiam
 ostendat, non significabit essentiam dei, nec esse dei erit ingenitum esse. Nam quicquid
 ita dicit de alio ut quid sit essentialiter significet, uel sicut genus, uel sicut species, uel
 sicut differentia, uel sicut definitio de ipso prædicatur. Horum enim quatuor solum mo-
 do aliquid interrogacioni quid est, uere accōmodatur. Ingenitum autem nec ut genus,

A nec ut species dici deo potest. Genus enim & species, alterum specie, alterum numero de multis dicuntur: ingenitum vero deo solo dicitur. Sed nec ut definitio deo ingenitum praedicatur: tam quia definitio non vocabulum unum, sed oratio est: tam quia priuatua nomina non quid est, sed quid non est significant. Ingenitum enim unico, n. Græcè scriptū, nō factum neq; creatū significat, & deo uniuersaliter prædicatur. Geminō autem, nn. scriptum, nō natum, nec ex alio esse significat, & patrī ac commodatur. His ergo rationibus, nomen ingeniti nec definitio nec definituum est. Relinquitur ergo, si neq; ut genus, neq; ut species, neq; ut definitio ingenitum deo prædicatur, ut sicut substantialis differentia prædicetur: quod etiam falsum est. Vides mus enim substantialē differentiam in compositis solum inueniri, deus vero simplissimus est. Undiq; igitur colligit, quod ingenitum nō quid est esse dei, nec essentia eius significat: sed modum ostendit quo est, quod scilicet factus & creatus nō sit. Verum si putat ideo essentiam dei per ingenitū significari, quia solus deus ingenitus est, erit secundum eos risibile humanæ substantiæ significativum: ceteraq; similiter quæ propria specierum sunt, substantias significabunt, quod falsum est: non enim substantialia rei, sed propriū substantiæ significant. Ingenitū etiam, quū non qd sit deus significet, sed modum quo est ostendat, qui modus in deo solummodo inuenit, quasi propriū eius esse uidetur, & deipso inseparabiliter prædicat, sicut de corpore color secundum uos. Ex huiusmodi autem inseparabilibus proprijs substantia proprie cognoscere non potest; nec enim cygnū aut niuem quid essentialiter sunt, cognoscere poteris; ex eo quod scias res albas esse: albedo enim substantia non est, sed substantiæ accedit. Quare, quamvis inseparabile aliquid à substantia dei ingeniti nomine secundum uos significetur, substantia tamen dei non significatur. Vnde sequitur, quamvis homines sciant deum ingenitum esse, nescire tamen quid deus secundum naturam sit, sed solum cognoscere non factum, sed æternaliter esse deum. Sed ingenitum, inquit, nomen aut essentiam dei ostendit, aut accidens ei aliquid significat; accidens autem deo nullum inesse potest. Perfecto enim ex seipso nihil accidere potest: ipsa ergo substantia dei significatur ingeniti nomine. Omnes ergo qui sciunt deum ingenitum esse, æqualiter id sciunt. Quare non minus ipsi deum cognoscunt, quam ipse deus se ipsum. Sapienter certe dicitur, nihil accidere substantiæ dei, quoniam in seipsa perfecta est: sed tamen cogimur nonnunquam quasi accidentia, etiam si non omnino accidat deo, hanc dicere, & mente accidentium modo concipere. Quid enim diceamus, intelligentes ante productionem huius mundi creatorem deum fuisse, sed non actus, creator aut mundo, actu quoq; creatorem esse, id quoq; modo quodam sibi accidisse, quamvis nulla mutatione sui, sed productione totius à nihilo ad esse, actu creator factus esse videatur, qui æterna, incommutabilisq; tunc creandi uoluntate, quando æternaliter uoluit, omnia produxit. Multa huiusmodi sunt, quæ quasi accidisse deo uidentur. Frustra igitur contenditis, nullo modo aliquid accidere deo posse, quem multa in essentia eius, quasi accidentia esse conspiciantur. Sed quoniam palmo metiri coelū conantur, & diuinam essentiam non minus quam ipse deus se intelligere pollicentur, dicant nobis quæso, utrum uocabulum hoc, pater, substantiam in deo significet, an accidens ali quod? Sed accidens in deo aliquid esse non improbe negant: erit ergo necessariò substantiæ secundum ipsos significativum. Sed eadem substantia ingeniti quoq; nomine significatur secundum ipsos: non enim compositus, sed simplex deus est: erit ergo ingenitus & pater idem. Et si sic, quemadmodū quoniam est ingenitus, nō incepit esse: ita quoniam pater idem ingenito est, nūquam incepit esse pater, erat igitur semper pater: quare filius quoq; coæternus ei est. Præterea, si nihil uultis quasi accidens, ratione ac mente in deo inspicere, magnæ uos undique difficultates aggredientur: si quis uos interroget, utrum ingenitus, immortalis, inuisibilis, ceteraq; huiusmodi, quæ secundum naturam in deo sunt, & de ipso solum prædicant, substantiam singula significet,

Cavillatio ad
uersariorum.

DIVI CYRILLI THESAVRI LIBER XI.

Can non? Nam si substantiam singula unam significant, ex tot deus substantijs erit compitus, quotquot erunt quae naturaliter sibi adesse uidentur. Et ad hæc, opposita quoque, ut genitum, mortale, uisibile, earundem erunt substantiarum significativa. Ad eandem enim prædicationem opposita reducuntur. Non igitur prohibebit eadem esse dicere genita & ingenita, mortalia & immortalia, uisibilia & inuisibilia, & ita maxima confusio in rebus erit. Non omnia ergo quae in deo sunt, & de deo dicuntur, substantiam significant. Reliquum est igitur, ut uoce, modoque dicendi accidentia esse dicamus, quoniam modo accidentium ea intelligimus, non enim potest humana natura maius aliquid quam ipsa cōcipere possit, de deo dicere. Nostro enim proprio modo intelligimus & loquimur, ex ihs quae in nobis sunt, quasi per exempla, maiora, hoc est diuina intelligentes; sicut qui in minima charta celestem circulum describunt. Sed deus, inquit, naturam suam optime nouit, & substantiam suam maxime cognoscit. Si ergo nos quoque substantiam suam non cognoscimus, non uerè de ipso opinamur, sed aliter quod res se habet. Erramus ergo, aliter ipsum cognoscentes, quam ipse ipsum. Non intelligunt propter temeritatem, in quam magnam impietatem sibi oratio exeat. Formidare nancū uidentur, ne minores in intelligendo quam deus videantur, nescientes tantum à scientia dei scientiam nostram superari, quantum in creatura creatam excedit.

Quomodo enim non est absurdum dicere, si non scimus aliquid, sicut is qui optime, uere, perfecte quod scit, longe nos errare ab illius rei cognitione? Possumus enim minus scire quam qui perfecte sciat, & tamen non aberrare. Scit aliquis (uerbi gratia) lunam eclipsari; sed qua ratione, ignorat. Alius quomodo id lunæ accidat, & ubi, & quando maxime nouit. Num igitur ille qui solummodo lunam eclipsari nouit, modum & rationem ignorans, errare dicendus est: Item qui acute uidet, & qui obtusius uidet, similiiter lunam eclipsari cognoscunt. Nec errat qui obtusius uidet: non enim aliter quam ille qui acute uidet, eclipsari lunam sentit; nec aliter eam passionem lunæ appellabit, nec eclipsum appellando erret, quemadmodum uos elicitis. Si ergo possumus unam & eandem rem alij minus, alij magis cognoscere, et utriusque uere cognoscere: quod prohibet minus nos homines, & quidem in infinitum minus dei essentia scire, quam ipse seipsum sciat, & tamen nullo errore implicari. Præterea, multis modis ueritatem cōsequimur, & alius alio melius: ut si interroges, utrum idem homini equus sit; & hoc duo aliqui negent, quorum alter rationem afferat, quia homo rationale animal sit, & equus irrationalis: alter, quia homo animal risibile sit, equus non huiusmodi: nonne utriusque uere dixerunt, & ueram rationem reddiderunt, quamvis multo melius qui per essentialia respondit, quam qui per accidentalia? Certe ita. Quod igitur possibile sit, diversis rationibus ad eandem ueritatem uenire, quid prohibet dei substantiam perfecte ab ipso sciri? non sic autem ab hominibus, & tamen ueras nos quoque de deo habere opiniones? Præterea, cognitionem rationalium creaturarum naturam suam commensurari uideamus. Minor enim in angelis est, quam in archangelis, multo maior in superioribus uirtutibus: quare cognitione quoque hominis naturam suam commensurabitur. Et sicut rationalium creaturarum ultima homo est, sic & cognitione sua infima erit. Quomodo igitur cognitione diuinæ in cognoscendo ipso deo, æqualis erit hominum cognitione, quoniam neque angelicum intellectum homines assequantur: præsertim quoniam neminem lateat infinitam atque incomprehensibilem dei scientiam esse. Ad hæc, multa de deo nomina feruntur, quorum singula non quid deus substancialiter sit significant, sed aut quid non sit, aut relationem quandam ad exprimendam distinctionem ostendunt. Inuisibile namque atque immortale de deo dicta, quid deus non sit ostendunt. Pater autem atque ingenuus, alterum genitorem filij demonstrat, a quo distinguitur, quia pater non filius est; alterum non esse factum ostendit. Sed hæc omnia non substantiam, ut diximus, sed aliquid eorum quae in substantia inspicuntur, significat. Si ergo per ista nomina et significaciones ipsorum ad cognitionem dei nos ducimur, quomodo essentia eius cognoscemus,

A scemus, si non quid est essentialiter docemur, sed sola ea quæ in ipso inspiciuntur, perdiscimus? Simile enim est, si quis diceret substantiam humanæ animæ optime se scire quid sit, quoniam sciat ipsam incoloratam esse, & sine qualitate & sine figura; Aut corporis alicuius (ut humani verbi gratia) naturam pulcherrime cognoscere, quoniam non ignoret huiusmodi corpus album aut nigrum esse. Nam substantia & profecto nō possunt optime cognosci ex ihs, quæ in ipsis inspiciuntur; sed ex seip sis perfecte intelliguntur ab ea mente, quæ ipsas perfecte potest concipere. Postremo, non compo-
nemus, sed simplicissimus deus esse ab omnibus prædicatur. Imputum ergo est, cognitio-
nem suā de seipso nostræ cognitioni similem putare. Aliud enim nos sumus, aliud co-
gnitio nostra. Quod si similiter esset in deo, ut aliud ipse, aliud cognitio sua esset, com-
positio in ipso esse profecto uideretur; uerum quoniam simplex est, nō erit aliud ipse,
aliud cognitio sua. Non ergo ita nos ipsum cognoscere possumus, ut ipse se ipsum.
Nam ipse quidē ut intellectus supremus atq; optimus, se ipsum optime cognoscit: nos
uero nō possumus datum nobis mensuram excedere, sed sicut in speculo & ænigmate
incomprehensibilem deum uidemus.

Thefauri Cyrilli libri undecimi finis.

EIVSDEM LIB. DVODECIMVS, IN QVO EX NOVO TESTA-
MENTO MVLTAE COLLIGVNTVR AVTORITATES,
QVIBVS OSTENDITVR FILIUS DEVS ESSE SE-
CVNDVM NATVRAM, NON CREATVRA.

Autoritates ex epistola ad Romanos collectæ. CAPUT I.

D Romanos scribens Paulus, Seruit, inquit, Iesu Christi, vocatus Rom. 1.
apostolus, segregatus in Euāgeliū dei. De saluatore aut̄ dicit, per
quem accepimus gratiam & apostolatū in obedientiā fidei in omī-
bus gentibus pro nomine ipsius. Attendite diligenter, quia quū in
Euangeliū deisegregatū se scripserit, statim addidit, ut prædicaret
in omnibus gentibus pro nomine domini nostri Iesu Christi. Qua-
re necesse est Christū esse deum, in cuius Euāgeliū segregatus fuit. Quomodo igitur
erit creatura, qui deus naturaliter est? In eadē epistola; Gratia, inquit, uobis, & pax à
deo patre, & à domino Iesu Christo. Aduertite simul cū deo patre Christū in gratiæ
ac pacis concessione connumerari. Quomodo igitur nō est naturaliter deus qui simul
cum patre dona sanctis largit, & omnia facit similiter, quæ genitor suus facit? Nemo
enim unum esse operationem dei ueri & creaturæ concedet, ne aut creaturam in di-
gnitate diuinæ collocet essentiæ, aut deū in creaturarum conditionē deprimit. Nam
quorū uirtus & operatio una & eadem penitus est, eorū una & eadem natura est. Esa
ias quoq; clamat; Domine deus noster da nobis pacē. Hanc, ut Paulus ostendit, filius Esa. 26.
cum patre largit. Deus igitur est, & deus uerus, qui unā cum patre pacem & gratiam
sanctis suis largit. Sed Christus quoq; paulo antequā pateretur: Pacē, inquit, meā do 10.11.14.
uobis, pacem dimitto uobis. Si ergo pacem suam esse dicit, & quasi proprium natura-
lemq; bonū in ipso insitam; quomodo nō erit perspicuū, nō participationis modo hæc
præcipua bona patris sic trāsire ad filium, sicut ad rationales creature; sed ratione iden-
titatis essentiæ ac naturaliter, genitoris propria bona ad genitum etiam filiū perueni-
re! Ideo ut collargitor naturaliter atq; inseparabiliter gratiæ ac pacis cum patre filius à
Paulo accipitur; quomodo ergo nō erit naturaliter deus, qui una operatione simul cū
patre dona sanctis largitur? Quod si deus natura, secundum hæc uerba Pauli est, quo-
modo creaturam esse putatis? Reuelatur (deinde inquit) ira dei à coelo in omnē im-
pietatem & iniustitiam hominū, qui ueritatem in iniustitia continuerunt, quia cogno-
scibile dei manifestum est in ipsis. Deus enim ipsis manifestauit, Inuisibilia enim eius

DIVI CYRILLI THE SAVRI LIBER XII.

C à creatione mundi, à creaturis intellecta conspicuntur, et aeterna ipsius uirtus & diuis-
nitas. Si ergo ex creaturarū magnificētia creatoris deitas inspicitur, non erit creatura
filius, cuius deitas sicuti creatoris per creaturas intelligitur. Adde, quod omnes qui
à magnificētia & ordine creaturarum deitatem creatoris possunt cognoscere, inex-
cusabiles ait Paulus futuros: quia qui deum cognouissent, non ut deum glorificariū,
aut gratias egerunt. Si ergo deum cognoscūt, qui creatorem cognoscunt; uerbo autē
Psal. 52. domini cœli firmati sunt; uerus profecto deus, & non creatura est filius, qui uniuersa
creavit; quem qui glorificare nolunt, inexcusabiles erunt. Accedit, quod glorifica-
tio soli deo debetur, creatura enim aliena est ab huiusmodi dignitate. Quod saluator dī
Matth. 3. scipulos exhortans ostendit. Resplendeat, inquit, lux ueltra coram hominibus, ut ui-
dentes bona opera ueltra, glorificant patrem uestrū, qui in cœlis est. Vides quod bo-
norum operum quæ apostoli facerent, gloriam non ipsis, sed ut deo debitam, deo attri-
buit. Si ergo gloria Christo debetur, ut ueritatis ipsis testis affirmat, quomodo Chri-
stus deus non est? Præterea, traditos inquit Paulus in intellectum improbum, & in
passiones ignominiae, omnes qui dei ueritatem in mendacium mutarunt, qui & colue-
runt & seruierunt creature, & non creatori, qui est est benedictus in secula. Si ergo in
mendacium ueritatem mutat, qui creaturam, non creatorem colit: is profecto uerita-
tem conseruat, qui contrā non creaturam, sed creatorem colit, & ei soli seruit; filius au-
tem creator est. Iure igitur ipsum ut deum omnium colimus, nec erramus, nec uerita-
tem in mendacium uertimus. Nō enim potest esse creatura, qui ut creator benedictus
in secula est. Ad eos præterea, qui nullam de peccatis suis penitentiam agunt, sed
Rom. 2. obstinate uitia complectuntur, Paulus dicit: Secundum autem duritiam tuam, & cor
D tuum impenitens, iram tibi thesaurizas in die iræ & reuelationis iusti iudicij dei, qui
2. Cor. 5. retribuet singulis secundū opera ipsorum, & rursus: Omnes nos oportet manifestari
coram Christo, ut unusquisq; accipiat propria corporis prout gessit, siue bonum, siue
Ioan. 5. malum. Si ergo ad tribunal Christi omnes ducimur (pater enim neminem iudicat, sed
Matth. 25. omne iudicium filio dedit, & ipse retribuet singulis secundū opera ipsorum) quomo-
do non erit deus naturaliter, quum Paulus dicat reuelationem iusti iudicij dei futu-
ram? Reuelationem autē sententiam de malis, & bonis operibus latam appellat, qua
boni & malī manifestabuntur. Malis enim dicit: Ite maledicti in ignem aeternum, bo-
nis uero: Venite benedicti patris mei. Item in eadem epistola, Ex operibus, inquit,
Rom. 3. legis non iustificabitur omnis caro coram ipso. Per legem enim cognitio peccati, nūc
autem sine lege iustitia dei manifestata est, cui attestatur lex & prophetæ; iustitia uero
dei per fidem Iesu Christi in omnes credentes. Quoniam ergo credentes in Christum
iustificamur, certe natura deum, & uerum deum cognouimus. Hoc enim ipse quoq;
Gal. 4. Paulus gentibus dicens concludit: Nunc autem cognoscentes deū, imò uero cogni-
ti à deo. Quomodo igitur creatura erit, qui deus esse & cognitus est, & ut deus nos
Rom. 3. cognouit? Eos etiam qui iustificantur per fidem in Christū, approbans ait: Putamus
enim fide iustificari hominem sine operibus legis: an Iudeorum solum est deus, non
autem etiam genitum? Ita & gentium. Siquidem unus est deus, qui iustificabit circum-
sionem ex fide, & præputium per fidem. Id autem à Christo factū esse meminimus.
Ioan. 6. Iustificare nanq; pollicetur credentes in ipsum, dices: Amen dico uobis, qui credit in
me, non iudicatur, sed habet uitam aeternam. Si ergo solus deus iustificat, Christus au-
tem iustificat, quomodo non erit natura deus? & si deus est, quomodo creatura? De
Rom. 4. patre quoq; nostro Abraham sic Paulus dicit: Qui est pater omnium nostrum, ut scri-
bitur: Quia patrem multarum gentiū posui tecoram deo, qui uiuiscitat mortuos. De-
us igitur est (ut Paulus ait) qui mortuos uiuiscitat. Filius autē de seipso dicit: Ego sum
Ioan. 14. uita, & rursum: Qui credit in me, habet uitam aeternam, & ego suscitabo ipsum in no-
Joan. 6. uissimo die. & rursum: Ego sum resurrectio & uita. Quare quis compos mentis non
Joan. 11. confitebitur deum uerum filium esse? & ex ipso patre naturaliter genitum, omnia in
seipso

A seipso naturaliter genitoris habere bona est Deus igitur uetus, & non creatura est. Ad hæc, Recordamini uos gentes (Paulus inquit) quod ab alienati eratis à testamētis promissionis, separati à benedictione Israël, spem non habentes, & sine deo uos fuisse in hoc mundo: nunc uero cognouisti deum, Cognitionis deinde modum explanans dicit: Propè te uerbum est in ore tuo, & in corde tuo; id est uerbum fidei quod prædicamus. Quia si confessus fueris ore tuo, quod dominus Iesus; & credideris in corde tuo, quia deus ipsum suscitauit ex mortuis, saluus eris. Si ergo qui credit in Iesum Christū, & cōfitetur quia dominus est, iustificatur tanquā uerum cognoscens; quomodo filius non erit secundum naturam deus? & si hoc, quomodo erit creatura? Accedit, quod diuinī mysterij ministratorem Paulus se ostendens: Audacius, inquit, scripsi uobis ex parte in memoriam uos reducens per gratiam datam mihi à deo, ut essem minister Iesu Christi ad gentes, ministrans ad Euangeliū dei, ut siat oblatio gentium acceptabilis, sanctificata in spiritu sancto, Nam etiam hic accepisse per gratiam à deo ait, ut essem minister Iesu Christi minister. Administrationis deinde modum exponens, ad Euangeliū, inquit, dicit. Nullum autem euāgelizabat, quām dominum nostrū Iesum Christum. Verū igitur deum et naturaliter deū cognouit esse Christū; nec enim nominasset ipsum deum, nisi uerum deum cognouisset. Nec hac in re tam summopere gloriaretur dicens, Voluit deus reuelare filium suum per me; si creaturam, & non uerum deum filium esse sciuisse.

De eodem, ex epistola Pauli ad Corinthios prima. CAP V T. II.

B E principibus huius seculi, & temeritate ipsorum uerba faciens Paulus scribit: Si cognouissent, non utiq̄ crucifixissent dominum gloriae. Si gloriam igitur dominus est filius, qui pro nobis patibulo secundum carnē tuit affixus, quomodo non erit natura deus? aut quomodo erit creatura, qui à seraphim, ceterisq̄ cœlorum uirtutibus glorificatur, plenos dicentibus esse cœlum & terram gloria sua, & dominum sabaoth nominantibus? De ipso em̄ hæc glorificantes dicunt, quum ipse dominus sit gloriae, secundum Paulum. In eadem epistola sic ait: Nos homo existimet ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorū dei. Si ergo filij mysterium, dei mysterii uocat, quomodo filius non erit natura deus? aut quomodo si creatura est filius, uerè poterat Paulus mysterium dei, mysterium Christi nominare? Aut quomodo ausus fuisset prædicare? Ego enim non accepi ab homine, hoc est, non doctus sum hoc ab homine, sed à deo uidelicet? Quis igitur hos magis scripturas peruerentes, quām Paulum à deo doctum audiet? Eodem loco præterea inquit: Nolite ante tempus aliquid iudicare, donec uenerit dominus qui & illuminabit occulta tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc unicuique laus siet ab eo. In euangelij aūt̄ scribit, quod in nouissimo dñe Christus oues ab hœdis separabit, & alios uituperabit dices; Ite maledicti in ignem aeternū. Alios laudabit; Veni ei dicens, benedicti patris mei. Si ergo uirtute ac fide præditos deus, secundum Paulū, quando ueniet laudabit, & Christus id facturus in Euangelijs perbihet; quomodo nō erit deus uetus ex deo uero, & qualis in omnibus atque coeternus genitor suo? Ad hæc: Deus inquit, nos apostolos nouissimos ostendit, tanquam morti destinatos. Ecce rursus dicit: Deus nos apostolos nouissimos ostendit; Christus autem est qui hoc fecit; quomodo igitur non erit uetus deus, qui ubique deus & non creatura nominatur à scripturis? Postremo: Factus sum, inquit, non habentibus legem tanquam nō habēs legem, quum non sim non habens dei legē; sed habemus legem Christi. Deus igitur Christus est, cuius leges habentes, non sumus nō habentes legem dei. Nec dum est, quoniam deo soli conueniat diuinās leges ferre atq̄ sancire.

Ephes. 2.

Rom. 10.

Gal. 4.

Gal. 1.

1. Cor. 4.

1. Cor. 4.

Matth. 27.

1. Cor. 4.

1. Cor. 9.

DIVI CYRILLI THE SAVRI LIBER XII.

C De eodem, ex epistola Pauli ad Corinthios secunda. CAPUT III.

L. Cor. 1. Oolumus, inquit, uos fratres ignorare de tribulatione nostra facta in Asia; quoniam supra modum grauati sumus, supra uitutem, ut tæderet etiam nos uiuere; sed ipsi in nobis meti ipsi responsum mortis habuimus, ut non simus fidentes in nobis, sed in deo qui suscitat mortuos: hoc est, responsum liberationis à morte in nobis ipsi cognouimus. Ecce rursus deum esse ait, aperte eum, qui suscitat mortuos: id autem Christus facit, qui est resurrectio & uita, in quem qui credit, uitam æternam haberet; & ego, inquit, suscitabo eum in nouissimo die. Deus igitur secundum naturam filius est, quem propria possit agere potestas nostra, quæ deus solus potest. Rursum eodem in loco: Fidelis, inquit, deus, quia sermo noster ad uos nō est ita & non. Dei enim filius Iesus Christus, qui per nos in uobis prædicatus est, per me & Siluanum & Timotheū non est ita & non, sed ita in ipso est.

Matth. 3. Quoniam igitur à patre ut filius demonstratur, dicente: Hic est filius meus dilectus,

Psal. 109. Et rursus: Ante luciferū genui te ex utero; quomodo isti qui creaturam audent ipsum dicere, nō faciunt ipsum ita & non? nam neq; naturaliter ex deo genitus creatura erit, neq; creatura naturaliter dei filius siet. Verum quoniam Christus ueritas est, & factū est ita in ipso, ut Paulus ait. Ipse enim est Christus, et ita prædicatur, non erit creatura, sed uerus deus. Deo gratias (inquit deinde) qui semper triumphat nos in Christo Iesu, & odorem iustitiae suæ manifestat per nos in omni loco; quia Christi odor sumus in deo in ihs qui saluantur, & in ihs qui pereunt. Si ergo per sanctos apostolos manifestum mundo facit deus pater odorem cognitionis Christi: hoc est, rationem cognoscendi eius: quam qui acceperunt non errant, neque cum impijs, & spem non habent.

Galat. 4. tibus connumerabuntur (cognoverunt enim deum, ut ait Paulus, immo etiam cogniti sunt à deo) deus profecto uerus est Christus, qui gentes à falsis dijs liberauit, & secundum dum hoc ab ipsis cognitus est, & cognovit eas per fidem, quam habent in ipsum. Qui

L. Cor. 2. autem uerus deus est, quomodo erit creatura? Non enim sumus (ibidem inquit) ut multi cauponantes sermonem dei. Si ergo apostolorum sermo ac prædicatio de salvatore est, & est sermo de deo: deus profecto filius est, cuius doctrinam uere prædicantes non cauponantur, negantes ipsum esse creaturam. Non cauponantur autem, quia meram ueritatē prædicant de filio dei, nec ipsam quasi aqua falsitatis adulterant. Et odorem, inquit, cognitionis suæ per nos manifestat. Quisnam alius erit præter Christū, qui per euangelicam & apostolicam prædicationem manifestatur? Ipse enim est odor cognitionis dei patris: & ab ipso dicitur: Nullus uenit ad patrem, nisi per me. &: Qui uidet me, uidet & patrem. Quum ergo cognitionis dei patris odor sit, consubstantialis ei necessario est: & sicut odor qui naturaliter ex floribus manat, naturam unde manat ostendit: sic & filius, quū quasi odor paternæ substantiæ sit, in seipso genitorem ostendit. Non ergo potest esse creatura, quoniam nec pater, qui in ipso uidetur, creatura est. Non enim (eodem loco Paulus inquit) nos ipsos prædicamus, sed dominū Iesum Christum; nos autem seruos uestros per Christum, quoniam deus qui dixit, ex tenebris lux fulgebit, is fulsit in cordibus nostris ad illuminationem cognitionis gloriarum sue. Ecce gloriam patris filium nominat. Nam quū pater fulset in cordibus nostris, ad Christi cognitionem illuminamur, ut ipse ait: Nullus potest uenire ad me, nisi pater qui misit me, trahat ipsum. Trahit autem ad cognitionem filij, singulorum corda illuminās. Quū igitur patris gloria Christus sit, quomodo erit creatura, & nō filius, et deus uerus ex deo uero? Per naturalē enim suam magnitudinē facit filius, ut genitor glorificet, qui uidetur in ipso tanquā in imagine atq; charactere: ideo dicit: Qui uidet me, uidet & patrem. Præterea, si quū sit filius gloria patris, creatura tamen esset, dicerentur etiā singulæ creaturæ gloria dei patris. Nam si creata natura potest ad id dignitatis ascendere, quid prohibebit singulas creaturas id posse assequi? Quod si possibile sit, erit aliquando, etiam si nunquam adhuc fuerit. Sed de nulla re alia id unquam dictum

- A dictum est: soli enim filio inest: non ergo creatura est filius, neque cum alijs contumescatur, sed aliud quidem est prater cetera omnia: id autem uerus deus est. Omnes ^{2. Cor. 5.} nos (deinde ait) oportet manifestari ante tribunal Christi, ut unusquisque accipiat secundum ea quae fecit, siue bonum, siue malum. Si ergo ad tribunal Christi adducemur, & ipse est qui iudicat terram: deus autem est, qui hoc facit (Exurge deus iudica terram, Psalmista dicit) deus profecto & dei filius, non autem creatura Christus est. Solomon etiam deum esse iudicem ostendit, dicens in Ecclesiaste: Quia totam creaturam adducet deus in iudicium. Postea subiungit: Non iterum nos ipsos uobis commendamus, sed occasionem damus uobis gloriandi pro nobis, ut habeatis ad eos qui gloriantur in facie, & non in corde: siue enim mente cessimus deo, siue sobrii sumus uobis. Ecce rursum Paulus Christum deum appellat, cui etiam mente cessisse se ait: & quomodo cessit ipse docet, dicens: Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. & alibi: Hebrei sunt, & ego: Israëlitæ sunt, & ego: secundum legem phariseus, secundum iustitiam legis factus irreprehensibilis. Sed haec propter Christum facturam puto, & arbitror ut stercora, ut Christum lucri faciam, & inueniar in ipso non habens meam iustitiam quae ex lege est, sed iustitiam quae est ex fide Iesu Christi. Vides quomodo omnem legem gloriam reliquit, ut Christum lucraretur. Hoc ipsum saluator quocum per similitudinem faciendum docet. Si mile est, inquit, regnum coelorum homini mercatori bonas querenti margaritas; qui quum unam magni precij inuenierit, iuit & vendidit omnia sua, & emit ipsam. Si ergo omnia reliquit propter Christum, id est propter deum fecisse ait: Christo enim mente cessit, deo autem id se fecisse affirmat; quomodo non erit natura deus dei filius? Et si deus uerus est, quomodo erit creatura? Deinde Paulus: Transiunt, inquit, vetera, ecce ^{2. Corint. 5.}
- B facia sunt omnia noua. Omnia autem ex deo, qui reconciliavit nos sibi per Christum, & dedit nobis ministerium reconciliationis, quia deus erat in Christo, mundum sibi reconcilians, nec reputans eis delicia eorum. Hic considerandus est modus reconciliationis nostræ cum deo: nec dubium est, quia credentes in Christum quod filius dei, & deus uerus sit, per ipsum patrem adducimur. Nullus enim uenit ad patrem, inquit, nisi per me. Sed ipse quocum saluator ab alienatos homines propter peccatum, misericorditer uocat ad seipsum, clamans & reconcilians eos sibi: Venite ad me, dicens, omnes qui laboratis & onerati estis, et ego refici i uos. Si ergo Christo reconciliati, deo reconciliati sumus, & remissionem peccatorum consequimur: quomodo non erit deus uerus ex deo uero, qui cum patre & in patre accedente ad seipsum iustificat, totum sibi reconcilians mundum? Si autem deus uerus est, quomodo erit creatura? Pro Christo (post remedium ait) legatione fungimur, tanquam deo exhortante per nos, obsecramus pro Christo reconciliationis deo: eum enim, qui peccatum non nouerat, deus pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur iustitia dei in ipso. Sicut igitur unigenitus dei filius in similitudine carnis peccati factus, ipse peccatum esse factus dicitur: sic & nos reformati ad ipsum per fidem, iustitia dei dicimus facti, quae proprie filius est. Nos enim naturalium honorum Christi per spiritum sanctum particeps sumus. Ipse autem rursum in seipso humana suscipit, ad diuinam pulchritudinem nostram in seipso reducens. Quoniam ergo Christus iustitia patris est, quomodo erit creatura? aut quomodo non erit patri coæternus? an non erit semper deus pater iustus? Sed certe semper iustus est: quare iustitia sua, hoc est filius suus, in eo semper est.

De eodem, ex epistola Pauli ad Galatas. C A P V T IIII.

I quis uobis euangelizat aliud quam accepistis, anathema sit. Modò enim ^{Gal. 1.} hominibus suadeo, an deo? Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem. Si ergo Paulus deo persuadere, hoc est, ostendere conabatur quantum ipsum amaret, id est faciebat non ut hominibus placeret, sed Christi seruus esset; deus certe secundum naturam filius est, cui honorum

Cap. IIII. DIVI CYRILLI THE SAVRI LIE. XII.

C operum servitutem offerentes, ut deo & domino rationem omnes reddimus; hoc enim est ipsi persuadere. Non est ergo creatura, qui deus naturaliter est. Itaque lex deinde ait: paedagogus noster fuit ad Christum, ut ex fide iustificemur. Sed ubi uenit fides, iam non sumus sub paedagogo: omnes enim filii dei estis per fidem in Christo Iesu. Quicunque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis. Si Christum induentes, per fidem reformamur in ipsum, & ita filii dei per gratiam adoptati efficiemur: quod autem per gratiam & adoptionem est, semper fit ad imitationem eius quod secundum naturam est: natura certe & non adoptione Christus filius est. Qui autem, ut natura filius, ex deo nascitur, quomodo erit creatura? Ratio enim ipsa cogit, ut uel nolentes Gal. 4. confiteamur consubstantialem esse filium patri. Præterea, eodem in loco: Dico autem quod quanto tempore haeres parvulus est, non differt a seruo, quamvis sit dominus omnium: sed sub tutoribus & dispensatoribus est, donec ad etatem constitutam a patre deueniat. Sic & nos quando eramus parvuli, sub elementis mundi seruiebamus: quando autem uenit plenitudo temporis, misit deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege: ut eos qui erant sub lege redimeret, ut adoptionem filiorum recipiremus. Si mundi elementis & creaturis seruientes, parvuli atque amentes eramus, non minus etiam nunc, secundum haereticos, parvuli & amentes sumus, creaturæ adhuc seruientes, secundum ipsos: si uero Christo seruientes, propter nos ex muliere nato & facto sub lege, liberati sumus a seruitute creaturarum. Deus profecto uerus, Christus est: cuius nos facti participes adoptionem recipimus, & liberi iam sumus, liberum filium induentes: sic enim conditio seruitutis nostræ aboleretur. Insuper eodem in loco Gal. 1. co Paulus ait: Significo autem uobis fratres, quod euangelium quod a me uobis euangelizatum est, non est secundum hominem: Ego enim non accepi illud ab homine, sed per revelationem Iesu Christi. Videamus igitur quid dicit de Christo is, qui a Christo mysterium Christi didicit. Iesus, inquit, Christus heri & hodie ipse etiā in secula. D Ecce quām apertissime prædicat incommutabilis naturæ filium esse, quod solius uerbi dei propriū est: nulli enim creaturæ inesse potest. Quomodo ergo qui naturæ immutabilis, sicuti pater est, non erit idem omnino cum patre, præterquām quod filius est, & non pater? Fraterea subiungit Paulus: Ego enim per legem legi mortuus sum, ut deo uiuam. Christo concrucifixus sum, uiuo autem non ego, sed Christus in me. Si saluatoris nouam recipientes legem deo uiuimus, & legi Mosaicae mortui sumus: non enim uiuimus secundum illam, deus profecto uerus & non creatura Christus est. Quod uero Christo ipsi uiuimus, ipse Paulus testatur, dicens: Si enim unus pro omnibus mortuus est, omnes ergo mortui sunt: ut uiuentes non sibi ipsi uiuant, sed ei qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit. Si autem uiuentes Christo, deo uiuimus, quomodo Christus non erit deus? & si deus, quomodo creatura? Rursus ibidem Apostolus: Quum præuidisset scriptura, quia ex fide deus gentes iustificat, antea euangelizavit Abrahæ, quia benedicentur in te omnes gentes. Ecce deus dicitur gentes iustificare. Christus autem id facit, qui tollit peccatum mundi, secundum Ioannem. Deus ergo filius est, & deus uerus. Istud enim solum malitia Iudæorum uere dicebat, quod nullus potest dimittere peccata, nisi solus deus, qui legis dominus est, deinde subdit: Sed tunc ignorantes deum, seruiuisti non natura dij: nunc autem deum cognoscetes, immo cogniti a deo, rursus uertimini ad imbecilla elementa mundi, quibus rursus seruire uultis. Si contra mundi elem̄ta, quæ naturæ creatæ sunt Christus distinguitur, non erit certe creatus ut illa: qui tanto sublitor illis est, ut ista quidem dij non sint, Christus autem deus esse uerus perhibetur. Hanc enim differentiam inter elem̄ta & Christum hic sermo Pauli ostendit. Quod autem gentes ut deum uerum, Christum cognoverunt, omnibus (ut arbitror) perspicuum est. In ipsum enim credentes, ab errore liberatae sunt creaturæ non seruientes. Quod uero rursus gentes non solum Christum cognoverunt, sed a Christo quoq; cognitæ sunt, ipsum Christum audierunt:

Oues

A Ques, iuquit, meæ uocem meam audiunt; & cognosco meas, & cognoscor à meis.

Ioan.10.
Gal.4.

Insuper ait Paulus; Fratres obsecro uos, nihil me læsistis; scitis autem quoniam per infirmitatem carnis euangelizauerim uobis tampridem, & temptationem uestrā in carne mea non spreuitis neque respulisti; sed sicut angelum dei receperisti me, sicut Iesum Christum. Et pietatem Galatarum in deum, & amorem erga se Paulus exponens, primo se dicit tanquam angelum dei ab illis suscep̄tū, deinde maius addens dicit, sicut Iesum Christum. Quantum autem Christus angelos excedat, ipse docet, quādo, iuquit, primogenitum in orbem terrarum introduxit, dicit; Et adorēt eum omnes angelī dei. Cui enim dixit unquam angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genui te? Sede à deo xtris meis, donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum? Scriptum est autē rursus de ipsis; Qui facit angelos suos spiritus, & ministros suos ignis flammam. Quū igitur tanta sit differentia ut filius adoretur, angelī adorent; & ille rex atq; dominus sit, angelī uero ei ut serui ministrēt; quomodo non erit deus, qui ut uerus deus ab angelis adoratur? Nam si creatura esset, ut hæreticorum impietas afferit, nō solum nos qui homines sumus, uerum etiam cœlorum uirtutes errarent, creaturam non creatorem adorantes. Sed recte illi adorant, quem uerum deum cognoscunt. Non est ergo creatura filius dei. Rursum, iuquit apostolus; Nō sumus fratres ancillæ filij, sed liberæ; liberate enim nos Christus liberavit. Si domini est liberare; liberavit autem nos Christus, & à iugo seruitutis in filios pro misericordia sua uendicauit; non erit certe ipse seruus, sed dominus, & filius secundum naturam, qui etiam cæteros per gratiam ad adoptionem dei patris adduxit.

Hebr.1.
Psal.96.
Psal.2.
Psal.109.
Psal.103.

De eodem, ex epistola ad Ephesios. CAPUT V.

B

Ealus apostolus Iesu Christi per uoluntatem dei, sanctis omnibus qui sunt in Epheso, & fidelibus in Christo Iesu. Qui per uoluntatem dei patris apostolatum accepit, ut ipse ait, is ipse afferit splendorem patris & characterem filii esse; quomodo igitur increata patris hypostasi filius character erit, si à nihilo ipse, secundum hæreticos creatus est? Necesse enim est ut imago perfecta habeat similitudinē illius cuius imago est. Quare sicut pater increatus est, ita & filius increatus erit; & sicut pater deus uerus est, ita & filius uerus est deus. Deinde paulò post; Quare memores estote quod aliquando uos qui eratis gentes in carne, q̄ dicebamini præputiū, ab ea quæ dicitur circuncisio in carne manufacta: qui eratis in illo tempore sine Christo, alienati à conuersatione Israël, & procul à testamēntis promissionis, spem non habentes & sine deo in hoc mundo; nunc autē in Christo Iesu uos, qui olim longe aberatis, facti estis propè in sanguine Christi. Si in priscis temporibus, in quibus gentes errabant, ab alienatæ fuerunt à Christo, nec spem habebant ullam, & erant sine deo in mundo; Christus ergo spes omniū, & deus omniū est, quem gentes quū cognouissent, non sunt postea sine deo. Quomodo igitur creatura erit, qui ut deus cognitus saluat credentes in eum, & in firmam adducit spem, dicens: Serue bone & fidelis, quia in pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra gaudium domini tui. Rursum Paulus; Ipse enim est pax nostra, qui fecit utraq; unū, medium parietē macerie soluens inimicitias in carne sua, legem mandatorū decretis euacuans. Scribit certe de lege dei, ne quis audeat aut addere quicquam, aut subtrahere ab ipsa; nec enim fas est creaturæ id facere. Solus autem Christus ut legis dominus id fecit; subtraxit enim, quū legem mādatorum euacauerit; addidit autem fidei & pie- tatis euangelicæ dogmata, quomodo ergo creatura erit legis diuinæ dominus? Ad hæc; Ergo iam non estis hospites & aduenæ, sed estis conciues sanctorum, & dome stici dei. Quomodo ergo filius non erit deus, quum omnes qui sibi per fidem coniungimur, domestici dei propter hoc efficiuntur? Sed ipse quoq; spiritualis coniunctionis modum ostendēs dicit; Quicunque fecerit uoluntatem patris mei, hic frater meus &

Matth.25.
Ephes.2.

Deut.4.
Ephes.2.

Math.13.

Kk

DIVI CYRILLI THE SAVRI LIBER XII.

- C** soror, & mater est. Præterea subiungit Paulus: Huius gratia flecto genua mea ad patrem, ex quo omnis paternitas in celo & in terra nominatur. Quæ positione, hoc est non natura, sed gratia, uel adoptione sunt, naturalibus (quantum possibile est) similia sunt. Similiter omnia quæ ad imitationem aliorum sunt, quamvis non omnino aesse quam eorum naturalia & propria quorum imitatione sunt, similitudinem tamen non minimam habent ad illa. Si ergo paternitatis nomen à deo in nos transit, ut Paulus afferit: quomodo non erit impium putare nos quidem natura patres esse filiorum nostrorum, qui per imitationem, qua suum cretorem natura imitatur, patres dicimur? Ipsum uero deum & patrem, primo non uere patrem opinari, nec ex ipso essentialiter prodire filium confiteri, sed alienum paternæ substantiæ arbitrari! Aut quomodo pater erit, si ex seipso non genuit? quum nomen id proprio hoc ipsum significet. Quo-
Psal. 109. niam ergo pater ad filium uere dicit, Ex utero ante luciferum genui te; & genuit eum ex seipso (hoc enim significat, ex utero) non erit creatura filius, quia ex deo, sicut ex pa-
Ephe. 4. tre naturaliter prodit. Iterū eodem loco: Vnus dominus, una fides, unus baptismus, unus deus & pater omnis, qui est super omnia, & per omnia, & in omnibus. Quū unus sit dominus deus pater, quomodo filius esset dominus, si creatura esset? Perspicuum enim est, quia facta omnia naturæ seruiliis sunt. Quomodo etiā quū fides sit una, qui credit in filium, in patrem credit, si secundum istorum impietatem filius nō coniungitur naturaliter patri? Certe igitur quū deus pater dominus sit, dominus etiā filius est, & quis credit in eū, in patrem credit. Nam quū ex patre & in patre naturaliter filius sit, & patre rursus in seipso habeat, in unā necessariō deitatē fides uera colliget. Quomodo igitur creatura erit, cui omnia paternæ substatiæ propria, cōmuni sunt, sicut uero patris fru-
Ephe. 5. ctui, & non per adoptionem filio, quemadmodū nos? Præterea, imitatores dei sitis sicut filii dilecti, & ambulate in charitate, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit seip-
D sum pro nobis. Aduerte rursus quomodo aperte Christum deum appellat. Nam quū dixisset, sitis imitatores dei: statim Christum apposuit, & modum ostendit quo imitan-
dus sit dicens: Sicut & Christus dilexit nos, & tradidit seipsum pro nobis. Quū igitur Christus à Paulo (cui Euangeliū dei commissum est) deus aperte nominetur, quis audi-
re poterit ipsos qui uerbum dei creaturam appellant? Eodem quoq; loco: Omnis fornicator aut immundus aut auarus, quod est idolatria, non habet hæreditatem in regno Christi & dei. Ecce rursus quū nominauerit Christum, statim intulit & deū: ut ostenderet quod deus pater in ipso filio regnat, & filius rursus in patre, sicut ab ipso
Ioan. 17. filio dicitur: Omnia mea tua sunt, & tua mea. Vnum autē ex omnibus regnū est com-
mune filio cum patre, simul uidelicet etiam spiritu sancto regnante. Sic enim sancta & adorabilis trinitas ad unā deitatis naturā colligitur. Quomodo ergo creatura est filius,
Ephe. 5. qui cum patre & in patre simul regnat? Rursum ait Paulus: Nullus uos in anib; de-
cipiat verbis: propter hæc enim uenit ira dei in filios inobedientiæ. Sed qui possunt esse inobedientiæ filii, nisi omnes qui saluatoris doctrinam negligunt? aduersus ques nul-
Statib. 27. lus alius iram immittit, nisi saluator. Ite, enim inquit, maledicti in ignem aeternū. Deus ergo saluator est, & nō creatura. Deinde subiungit: Surge qui dormis, & resurge ex mortuis, & illuminabit te Christus. Illuminare quidē, opus est lucis. Christus autē illu-
Ioan. 1. minat; lux ergo est, & lux uera. Tenebrae enim ipsam non cōprehenderūt. Et erat lux uera, quæ illuminat omnē hominē. Sed pater quoq; lux uera est: filius ergo lumen de lumine, & deus de deo est, & nō creatura. Præterea, quod participatione lucis illumina-
 nat, id non proprie lux est, sed extrinsecus gratiam habet: filius autē lux uera est, sicut & pater. Quomodo ergo erit creatura, nisi & patrem audeant creaturam appellare?
Ephe. 5. Postremo dicit apostolus: Viri diligite uxores uestras, sicut & Christus dilexit ecclasiam, et tradidit semetipsum pro ipsa, ut ipsam sanctificaret, mundans lauacro aqua in uerbo. Omnia quæ naturaliter diuinæ insunt naturæ, nō possunt naturaliter ac proprie-
1. Cor. 4. creaturis inesse, sed per gratiā innata sunt. Quid enim habes quod nō accepisti; Paulus clamat,

A clamat. Quare sanctitas quoq; soli deo inest naturaliter, in alijs per gratiam. A deo enim sanctificata, quasi à fonte sanctificationem accipiunt, & ideo sanctificare nō possunt. Id autem Christus facit; sanctificauit enim ecclesiam; deus igitur uerus erit certe, & non creatura.

De eodem, ex epistola ad Philippenses. CAPVT VI.

Mnia facite sine murmuratione & hæsitatione, ut sitis sinceri absq; illa querela, filij dei sine reprehēsione, & sicut ipse Paulus alibi dicit, à Christo de nobis illud dicitur; Ecce ego & filij, quos mihi dedit deus. Ipsius Christi ergo filij sumus, per fidem & charitatem immaculati. Deus igitur Christus est, & non creatura. Rursum in eadem epistola: Nostra

Philip. 2.

Hebr. 1.

Eph. 8.

Phil. 3.

autem conuersatio in coelis est. Vnde & saluatorem expectamus dominū Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ cōforme corpori gloriæ suæ, secundū operationem, qua ipse potest subiçere sibi omnia. Ecce Paulus eam potentiam attribuit filio hic, ut possit cūcta sibi subiçere; quæ res in sola uirtute patris est. Nā quoniam deus simplicissimus est, nō est aliud ipse, aliud uirtus sua, hoc est filius suus, sed unus & idem essentialiter ac naturaliter. Quomodo ergo non erit uerus deus, qui nō aliter quā pater cuncta sibi potest subiçere? Præterea, omne creatū ex nihilo productū est: si ergo Christus qui est sapientia & uirtus patris, à nihilo productus sit, ut hæretici clamitant; necesse erit confiteri insipientem aliquando & impotentem patrem deum fuisse, postea uero & sapientem & potentem factū, quando filius à nihilo ad esse produc̄tus est. Quod maxime impium inuenitur, sed stultum etiam. Nam si uirtute ac sapientia pater ante productum filium caruit; quomodo sciuisset aut potuisset tantum filium producere, ut imago & character suus appelletur? quomodo enim absq; sapientia & uirtute filius, qui omnem creaturam excedit, produci potuerit? quum longe in=

Psal. 103.

B seriores ipso creaturæ in sapientia productæ, à scriptura dicantur, & uirtute dei: Hæc, cæreratq; similia insanitæ referta sequuntur eos, qui filium patri consubstantialē, & co-æternum esse negant. Deinde eodem loco dicit: Dominus propè est, nihil solliciti sitis. Dominum Iesum Christum propè ait Paulus esse. Per prophetam autem quendam scribitur: Deus appropinquans ego sum, dicit dominus. Deus ergo Christus est, & non creatura. Polte a subiungit apostolus: Sed in omni oratione & obsecratione cum gratiarum actione petitiones uestræ innotescant apud deum: et pax dei quæ exuperat omnem mentem, custodiat corda uestra & intelligentias uestras in Christo Iesu. Saluator ad suos discipulos dicebat: Pacem meam do uobis, pacem meā relinqu uobis. Christus ergo pacem suam esse affirmat. Paulus autem dei esse ipsam ait, Deus igitur Christus est, qui pacem suam sanctis largitur, ad quem spiritu sancto motus Esaias in persona fidelium dicebat: Domine deus noster pacem da nobis. Simile illud est eiusdem Pauli. Hæc cogitate, inquit, quæ didicistis, & accepistis, & audistis in me: hæc facite, & deus pacis erit uobiscū. Christus igitur qui uere dicit pacem esse suam, deus modò à Paulo appellatur; quem ita sequi debemus, ut istos omnes, qui audent dīcere filium dei esse creaturam, contemnamus.

Phil. 4.

Hiere. 23.

Phil. 4.

John. 14.

Esa. 26.

Phil. 4.

De eodem, ex epistola ad Colloſſenes. CAPVT VII.

Nomni opere, inquit, bono fructificant, & crescentes per cognitio-

Coloſ. 1.

nem dei. Qui dominum nostrum Iesum Christum per euangelicam &

apostolicam prædicationem cognoscunt, nō creaturam, sed ipsum deū

uerum secundum Paulū cognoscunt: quumq; filium cognoscant, patrē

etiam cognoscunt. Alter enim in altero cognoscitur; nam & relativa ita

se habent. Et ipse saluator ad patrem suū dicebat: Manifestui nomen tuū hominibus. John. 17.

Simul enī seipsum filiū dei esse operibus adaperuit, & patrem fecit manifestū. Quo-

modo igitur creatura est, qui ex patre uere nascit̄, ita ut simul & ipse, & pater cognos-

Kk 2

DIVI CYRILLI THE SAVRI LIB. XII.

- C**scantur! Eodem quoq[ue] loco: Gratias agentes deo patri, qui dignos nos fecit in parte fortis sanctorum in lumine, qui eripuit nos de potestate tenebrarū, & transtulit in regnum filij dilectionis suæ, in quo habemus redemptionem & remissionem peccatorū. Omnem creaturarum naturam deo diuina scriptura ut servam subiicit. Omnia, inquit, tibi seruiunt. Soli autem deo regiam dignitatem attribuit, clamans ad ipsum:
- Psal. 118.** Tu es ipse rex meus & dominus meus. Nā qui natura deus est, is etiam rex est: & contraria qui natura rex est, is etiam deus est. Si ergo nulla creatura regnare cum patre dicis, filius autem id habet: quomodo erit creatura filius, qui unā cum patre in spiritu sancto regnat? Rursum ibidem: in ipso creata sunt omnia, quæ in cœlis & quæ in terra sunt, siue visibilia, siue inuisibilia. Si ergo omnia in ipso creata sunt, quare uos cum omnibus ipsum creaturis connumeratis? Nam quū omnia dixerit, nihil eorum dimisit, quæ ex nihilo ad esse producta sunt. Aliud ergo ipse est præter creaturas, & ideo non est creatura. Deinde subiungit: Volo enim uos scire quantam habeo solitudinem pro uobis, & ijs qui Laodiciæ sunt, et pro omnibus qui non uiderunt faciem meam in carne, ut consolentur corda ipsorum, instructi in charitate in omnes diuinas plenitudinis intellectus, in agnitionem mysterij dei patris Iesu Christi; in quo sunt omnes thesauri sapientiae, & scientiae absconditi. Si omnis cognitionis & scientiae mensuram mysterium dei excedit, & sublimitas sapientiae & intelligentiae in uerbis ipsius conspicitur; sunt autem in mysterio Christi omnes sapientiae & cognitionis thesauri absconditi: quomodo non erit deus, qui omnem intellectum, et sapientiam excedit, quem nulla potest comprehendere creatura? Quis enim generationem eius enarrabit? Deinceps ait apostolus: Si ergo cōsurrexit Christo, superiora querite, ubi Christus est in dextris dei sedens. Nulla certe creatura in eodem cum rege omnium solo sedet. Cui enim dixit unus angelorum, Sede a dextris meis: Solus autem filius hanc dignitatē habet: simul enim sedet cum patre, & regnat simul cum ipso. Non est igitur creatura, qui dignitate omnem creaturam excellit. Præterea inquit: Quando Christus manifestatus fuerit uita uerstra, tunc & uos in ipso manifestabimini in gloria. Si omnes in deo & uiuimus & mouemur & sumus, quomodo filius dei non erit deus, quum sit uita omnium? Creatura enim uita esse non potest sed particeps uitæ. Præterea, nihil in Christo falso, sed omnia uera sunt; ipse enim est ueritas: uita autem esse scribitur: quare non falso, neque particione, sed uerè uita est. Deus igitur est & non creatura. Ad haec subiungit Paulus: Nolite mentiri adiuicem, expoliates uos ueterem hominem cum actibus suis, & induentes nouum hominem, qui innouatur in agnitionem dei secundum imaginem ipsius qui creauit eum. In Christum per fidem reformamur, quod ipse Paulus ostendit clarius, dicens: Filioli quos iterum parturio, donec Christus formatus fuerit in uobis. Et sicut induiti sumus imaginem terrestris, sic induamur imaginem coelestis. Quoniam ergo in imaginem filij dei reformati, ad imaginem creatoris reformamur; certe filius dei, uerus deus est; ipse enim creator hominis est.

De eodem, ex epistola ad Thessalonenses. CAPUT VIII.

v. Thes. 1.

Vobis enim sonuit sermo domini, non solum in Macedonia & Achaia, sed in omnem locum uestra fides ad deum exiuit. Si qui credunt in Christum, non in creaturam, sed in deum credunt; non erit Christus, hoc est filius dei creature, sed deus. Iterum eodem loco: Conuersi estis ab idolis ad seruendum deo uiuo & uero. Vide quomodo gentes ab erroribus suis ad fidem Christi conuersæ, ad deum conuersæ scribuntur. Cui qui seruit, Evangelica mandata custodiens, deo, inquit, uero seruit: quomodo ergo non est natura deus, qui uerus deus est? Idem enim est, uerum deum esse & natura deum: qui autem natura uerus deus est, is creatura esse non potest. Deinde paulo post inquit: Ipsi enim scitis fratres, non fuisse inancm ingressum nostrum ad uos. Nam (sicut scitis) apud Philippo libere

Ab vere locutis sumus in deo nostro, & locutis sumus ad uos euangelium dei. Ecce rursus deum apertissime ipsum Christum appellat, cuius euangelium prædicabat. Neque id semel, sed sæpius ab eo euangustum Christi, euangeliū dei appellatur. Voluius, inquit, tradere uobis, non solum euangelium dei, sed & animas nostras. Et paulo post: Prædicauimus uobis euangelium dei. Insuper ait Paulus: Propterea etiam nos gratias agimus deo sine intermissione, quoniam accipientes uos uerbum dei, non ut uerbum hominum accepistis, sed sicut est, uerè uerbum dei, quod & operatur in uobis credentibus. Si beati Apostoli de fide Christi uerba fecerunt: Nos enim, inquit, Christum prædicamus crucifixum: quis poterit compos mentis apostolis contradicere, & Christum uerum esse deum negare?

De eodem, ex epistola ad Hebreos. CAP VT. IX.

Vltifarie, multisq; modis olim deus loquens patribus in prophetis, nouis- Hebr. 1.

Nsime locutus est nobis in filio, quem constituit heredem universorum, per quem fecit & secula. Quū uoluerit Paulus euangelicam doctrinā Mosaica lege, & omni scriptura prophetica præstantiorem ostendere, à personarum diuersitate hoc facit: deumq; per prophetas locutum patribus ait, & legem ac uetus testamentum hoc modo ædidiſſe. Nouissime autem per filium nobis locutum aſſerit, qui tantum prophetas omnes excedit, quantum natura dominus, natura seruus excellentior est. Omnes enim prophetæ sicuti uerè ministri, hæc dicit dominus, clamant: filius autē ut uerè dominus: Dictum est priscis, ait, nō mœchaberis: Matth. 5. Ego autem dico uobis. Quomodo igitur creatura erit filius dei secundum naturam, aut quomodo erit seruus, qui omnium dominus est & omnium hæres? Necesse est enim ut aliud ipſe sit præter omnia, quorū hæres est. Sed per ipsum etiam secula facta sunt: erat ergo ante secula. Nulla uero creatura ante secula fuit: omnia enim in tempore sunt, præter solum deū. Verus igitur deus & non creatura, filius est. Deinde subdit apostolus: Si enim qui per angelos dictus est sermo, factus est firmus, & omnis prævaricatio & inobedientia accepit iustum retributionem mercedis: quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutem: quæ quū initium accepisset enarrari per dominum, ab ih̄s qui audierunt, ad nos confirmata est. Hic apertissime per differentiam personarum demonstrat, quantum euangelica prædicatio legales umbras excedit. Si enim, inquit, legis, quæ angelorum ministerio data est, tanta erat autoritas, ut prævaricatores, contemptoresq; ipsius grauiter puniti sint, quomodo non magis punientur, qui euangelicam doctrinam contemnunt, quam ipse filius dei nobis tradidit? Quantū autem filius angelis præstet, perspicuum est; quia illi ministri sunt, & ad ministrandum instituntur; filius autem cum patre glorificatur, & angeli sibi ministrant, ut in euanglio scribitur: Et ecce angeli uenerunt & administrabant ei. Quomodo ergo natura dominus, natura minister erit? aut quomodo natura rex, inter natura seruos collocabit?

. Insuper in Christum beatus Paulus referēs, quod in octavo scribitur Psalmo: Quid est, inquit, homo, quod memor es eius? aut filius hominis, quoniam uisitas eum? Minuisti eū paulo minus ab angelis, gloria & honore coronasti eum, & cōſtituisti ipsum super opera manuum tuarū: omnia subiecisti sub pedibus eius. Deinde statim infert: Quū enim omnia sibi subiecerit, nihil dimisit non subiectum ei. Nōnne igitur natura rex, & natura dominus ab omnibus recte prædicabit? is cui omnia subiecta sunt: Deo certe soli omnia subiectiunt. Quomodo igitur cum creaturis numerabitur, qui super omnia est, & cui omnia subiectiuntur & seruiunt, & qui omnibus dominatur sub pedibus eius subiectis: ut per prophetam quendam dicit: Sedes mihi cœlum est, terra ueſtibulum pedum meorum. Præterea subdit eo loco Paulus: Vnde fratres sancti, Esa. 66. uocationis cœlestis participes, considerate apostolum & pontificem confessionis nostra Iesum Christum, qui fidelis est ei qui fecit ipsum, sicut & Moses in omni domo

Hebr. 2. Matth. 4.

Hebr. 3.

DIVI CYRILLI THESAVRI LIB. XII.

- C** eius. Amplioris enim gloriae iste prae Mose dignus habitus est, quanto ampliorem honorem habet is qui fabricauit domum, quam ipsa domus. Omnis namque domus fabricatur ab aliquo: qui autem omnia creauit, deus est. Quoniam non aequaliter creaturam, & creatorem honorandos esse doceat: patet quia filium non inter creaturas numerandum ostendit. Maiores enim, inquit, habet honorem qui domum aedificauit. Quod autem **Colof. 1.** filius cuncta produxerit, ethic & alijs multis in locis Paulus docet: Per ipsum enim, inquit, creata sunt omnia, siue visibilia, siue invisibilia, siue principatus, siue dominaciones, omnia in ipso & per ipsum creata sunt: et ipse est ante omnia. Quomodo igitur creator omnium, ipsorum etiam seculorum atque temporum (ex omnibus enim etiam haec sunt) creatura erit, qui ante omnem creaturam est? Eisset enim in tempore, si creatura esset. Omnia enim in tempore sunt, praeter deum, qui est aeternus. Ipse vero ante tempora est, ut temporum creator, quomodo ergo creatura erit? Præterea, continuo subne
Hebr. 3. cit apostolus: Et fidelis quidem in tota domo ipsius Moses sicut seruus fuit; Christus vero sicut filius in domo sua, quæ domus nos sumus. Ita & nominibus & rebus in dignitate utriusque ostendit quanta differentia sit inter Mosen & Christum, hoc est, inter omnes creaturas: ad hanc enim conclusionem sermo deducitur. Moses enim seruus fidelis est: Christus autem filius, & ut filius fidelis in domo sua sicut haeres. Si ergo in eadem domo utrique fideles sunt: ille ut seruus, hic ut filius & aedificator ipsius domus, quomodo creatus erit? quoniam aliud natura sit qui construit & aedificat, aliud quod constructur. Sic a rebus, hoc est a dignitate, quam uteisque habet in domo dei, filius deus etiam demonstratur & dominus domus. Nam persona Mosi, et domus ipsa pro omni capititur creatura. Præterea, deus est qui per prophetam loquitur quendam: Hababo in ipsis, & ero deus ipsorum, & ipsi erunt mihi populus. Quomodo ergo nos dominus filii sumus, si filius deus non est? Sumus autem domus filij, quia oramus (ut inquit Paulus) Christum in interiori homine habitare. Deus igitur Christus est, & non creatura. Deinde subiungit Paulus: Videte fratres, ne forte sit in aliquo uestrum cor maiorum incredulitatis, discedendi a deo uiuendo. Fides in Christum est, & per eam nobis uita aeterna datur. Qui credit in me, saluator ait, habet uitam aeternam. Sed qui hanc sedem negligit, corde cogitationibusq; pravis a deo uiuendo recedit. Quomodo igitur filius non erit deus uiuens? Est autem etiam pater deus uiuens; idem ergo natura deus, pater et filius.
Leuit. 26. **Hebr. 4.** Rursum eodem loco: Viuens enim est uerbū dei & efficax, & penetrabilis omni gladio ancipiens, & perueniens usque ad divisionem animae & corporis, iuncturarum quoque & medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis, nec est ulla creatura inviolabilis in conspectu eius: omnia uero nuda & aperta sunt oculis eius. Hic etiam uidere licet, omnes dignitates naturae patris proprias, filio quoque ab apostolo dari. Omnipotens deus pater est, omnia uidet, corda etiam & renes non ignorat. Quis enim, inquit, iste est, qui me concilium calat? & deus appropinquans ego sum, dicit dominus, & non deus delonge; nec poterit aliquid a me occultari. Haec ipsa filio quoque inesse Paulus testatur. Viuens est pater, immo uita ipsa; uiuens & filius, & uita secundum naturam. Quomodo ergo non erit impius, qui filium inter creaturas enumerat? quarum nulla uerè dicere potest, Ego sum uita. Vel quomodo non erunt eiusdem naturae atque substantia illa, quorum naturales operationes & proprietates eadem omnino sunt? Deinceps dicit Paulus: Fide intelligimus aptata esse secula uerbo dei, quod ex invisibilibus visibilia facta sunt. Nulla certe creaturarum ante secula fuit. Verbo enim divino, id est, per filium dei, ipsa quoque secula facta scripturis dicentibus credimus. Quare necessarie est ipsum ante secula esse, qui a nihilo ad esse ipsa produxit. Quomodo ergo seculorum creator creatura erit, quoniam aeternitatem deo soli conuenientem habeat? Postremo idem ait; Beneficentiae & communionis non oblitoscimini; talibus enim beneficiis deus placatur. Aperte hic quoque Paulus filium dei appellat. Ipse enim iudex est, qui reddit unicuique secundum opera eius. Et placatus honorificentia dicit; Venite

A nite benedicti patris mei, & possidete regnum uobis paratum ab initio mundi. Esuri- Matth. 25.
ui, & dedistis mihi manducare; sitiui, & dedistis mihi bibere. Quomodo ergo non erit
uerus deus, cui sacrificandum est, & qui reddit unicuique secundum opera sua?

De codem, ex epistola ad Timotheum prima. CAPUT X.

Aulus apostolus Iesu Christi secundum imperium dei saluatoris nostri, 1. Tim. 1.
& Christi Iesu spei nostrae, Timotheo proprio filio in fide. Ecce ex im-
perio dei saluatoris nostri, apostolatus ministerium se accepisse Paulus af-
ferit. Videamus ergo, si Christus in apostolatu eum constituit. Quis igno-
rat in Actibus, quādo ab Hierosolymis Damascum aduersus Christi di- Att. 9.

Scipulos proficilcebatur, uisum sibi fuisse Christum atq[ue] dixisse: Saule Saule, quid me
persequeris? Paulo uero interrogante atq[ue] discente, Quis tu es domine? Ego, inquit,
sum Iesus, quem tu persequeris; sed surge, & intra in urbem, & dicetur tibi quid oportet te facere. Quid autem sibi dictum sit, in eisdem Actibus rursum inuenis. Iesu nati-
tibus enim ipsis, & administrantibus domino, dixit spiritus sanctus: Segregate mihi Barnabam & Paulum, ad opus ad quod eos vocauimus. & rursum: Illi missi per spiritum
sanctum, inquit, profecti sunt in Seleutiam, & inde in Cyprum, & postea in Salamina, & annunciauerunt uerbum dei in synagogis Iudeorum. Vides quia mandato sal-
uatoris nostri per spiritum sanctum in apostolatum segregat. Quum etiam & deus, & sal-
uator, & spes nostra Christus appellest: quomodo non erit impiū inter creaturas ipsum
annumerare? Aut quomodo non erimus idololatriæ, creaturem colentes, & spem in
ipsa habentes? Eodem item loco ait Paulus: Iusto, inquit, lex non est posita, sed in-
iustis & inobedientibus multisq[ue] connumeratis, tandem infert: Et si quid aliud doctri-
nae aduersatur, quæ est secundum euangelium gloriæ beati dei, quod creditum est mihi, Cuius igitur euangelium Paulo creditum est: nonne Christi? Cuius etiam aposto-
lus, prædicatoris fuit: nonne Christi saluatoris nostri: Hunc igitur beatum deinde ap-
pellans, ostendit creaturem non esse. Non est enim deus, qui ex nihilo factus est. Nam
omne huiusmodi recens est. Quicquid autem recens est deus esse non potest. Non erit, inquit, tibi deus recens. Non est igitur filius dei creature. Quod autem euangelium salua-
toris sibi creditum sit ab ipso saluatore, in sequentibus significat dicens: Gratias habeo
Christo, qui me confirmavit, quia fidem me existimauit ponens in ministracione: qui
prius blasphemus fui, persecutor, contumeliosus; sed misericordia dei consecutus sum,
quia ignorans feci in incredulitate. Fidelis sermo, & omni acceptatione dignus: quia
Christus uenit in hunc mundum peccatores saluos facere, quorum primus sum ego.
Sed ideo misericordiam consecutus sum, ut in me primo ostenderet Christus omnem
clementiam, ad informationem eorum qui credituri sunt in ipsum ad uitam æternam.
Si per fidem quam credimus in Christum saluamur, & uitam æternam fugio mortis ex-
cusio assequimur: quomodo non erit secundum naturam deus, qui uitam æternam cre-
dentibus largitur, & à morte liberat? Solus enim deus id facere potest, ut scribitur: Ego
sum deus salvans te, & non est præter me. Vere enim nec legatus, nec angelus, sed ipse
dominus saluauit nos, qui nobis salutem per prophetas pollicitus est, & carne assumpta
clamat, Ecce adsum. Venit enim, & annunciauit pacem nobis, qui longe aberamus,
& ihs qui propè erant, ut Paulus dicit. Insuper dicit ibidem apostolus: Regi seculo-
rum, incorruptibili, inuisibili, soli sapienti deo, honor & gloria in secula amen. Rex se-
culorum filius est, sicut dominus & creator ipsorum. Ipse ergo est deus incorruptibilis, inuisibilis, solus sapiens; haec autem naturales, substantialesq[ue] dignitates patris sunt.
quomodo igitur non erit consubstantialis patri, aut quomodo creature erit, quū hæc
sibi naturaliter insint? Quod autem rex seculorum sit, audi quæ Gabriel archange-
lus ad sanctam virginem de Christo dicit: Hic erit magnus, & filius altissimi uocabi-
& dabit ei dominus deus sedē David patris eius, & regnabit in domo Jacob in secula,

1. Tim. 1.

psal. 80.

1 Tim. 1.

Esa. 45.

Esa. 62.

Ephes. 2.

1. Tim. 1.

DIVI CYRILLI THE SAVRI LIBER XII.

- C & regni eius non erit finis. Præterea quū orare pro unitersis ac præcipue pro regibus & principibus Paulus iussit; sic deinceps ad discipulum scribit: Hoc honestum est atq; acceptibile coram saluatore nostro deo, qui omnes homines saluari vult, & ad cognitionem ueritatis uenire. Vides quod saluator omnium deus est; uides quod saluatur, ad ueritatem conuersi. Veritas autem filius dei est. Ipse igitur est deus saluator noster. Natura igitur deus est, & non creatura, deus saluator ex saluatore deo patre æternaliter natus. Rursum in eadem epistola: Vnus deus, & unus mediator dei & hominum Iesus Christus, qui dedit seipsum in redemptionem pro omnibus. Mediator dei & hominum Iesus Christus est, non solum quia reconciliauit homines deo, uerum etiam quia naturaliter & substantialiter & deus & homo in una hypostasi est. Hoc enim modo naturam nostram sibi deus reconciliauit. Nam aliter quomodo unum mediatorem Christum Paulus dixisset? Multi enim sanctorū mediationis ministerio usi sunt, & ipse Paulus clamat: Rogamus pro Christo, reconciliamini deo. Moses quoq; mediator fuit; ministravit enim filiis Israël legem datam à deo. Mediator etiam fuit beatus Hieremias, præcipue quando clamabat ad deum: Recordare mei stantis coram te, ad loquendum pro ipsis bona. Quid multa singuli prophetarum mediatores fuerunt, apostolorum quoq; singuli. Quomodo igitur unicus mediator dei & hominum Christus est, nisi noua inauditaq; in alijs mediatio sua sit? Sed modū quoq; perstringere nō alienum est. Quod igitur duo quædam sicut medium consiungit, ab utroq; necessario tangitur; & hoc modo diuersa per medium consiunguntur. Est aut Christus mediator dei & hominū, quia in eo uno deus & homo consiunguntur. Nō est tamen ipse aliquid tertium præter deum & hominem, sed deus uere, & homo uere: ipse enim est pax nostra. Et quoniam naturaliter nobiscum consiungitur, diuinæ substantiae natura nostra in ipso consiungit, & hoc modo diuina natura cōmunicamus; quomodo igitur erit creatura filius dei, si natura nostra ipsi consiuncta, deo uero consiungitur? Deinde subiungit Paulus: Fidelis sermo, & omni acceptatione dignus: in hoc laboramus & certamus, quia speramus in deum uiuum, qui est saluator omnium hominum, & maxime fidelium. Futura per spiritum sanctum, & saluatoris aduentum præuidens Psalmista, clamabat ad ipsum: Spes omnium finium terræ, & in mari longe. Si ergo spes omnium Christus est, & in ipso fideles omnes speramus, & is in quo speramus, deus à Paulo cuius appellatur, quia naturaliter uita sit: quomodo creatura erit spes nostra, & nō filius uiuus, ex patre uiuo æternaliter natus? Ideo enim uita ipse naturaliter est, quia ex uita nascitur. Postea eodem in loco dicit: Præcipio tibi coram deo, qui uiuiscat omnia, & Christo Iesu, qui testimonium reddidit sub Pontio Pilato bonam confessionem, ut seruies mandatum sine macula, irreprehensibile usq; in aduentum domini nostri Iesu Christi, quem suis temporibus ostēdet beatus & solus potens, rex regum, & dominus dominantium, qui solus habet immortalitatem, & lucem habitat inaccessibilem. Aut ipse certe Christus aduentum suum ostendet, aut pater suus. Si primū, quomodo creatura erit, qui rex regum, & dominus dominantium est, & solus beatus? Hæc enim, ceteraq; huiusmodi non possunt naturaliter creaturis itesse. Nihil enim naturæ diuinæ & creaturis commune inuenitur: sed omnia quæ deo patri conueniunt, filio quoq; inesse scribuntur. Non est ergo creatura filius dei, sed uere deus. Sin autem non ipse filius, sed pater aduentum filij ostendet, & ipsi patris soli immortalitatē, ceteraq; Paulus attribuit: quomodo si solus pater immortalis est, filius quoq; immortalis perhibetur: immortalis enim natura est, qui uita naturaliter est. Christus autem ait de seipso: Ego sum uita. Perspicuum igitur est, quod non ad extra productus est, ut creaturæ: sed ex patre natus, omnia quæ patris sunt naturaliter habet. Et ideo deus uerus est deo uero, lumen de lumine, uita de uita, immortalis de immortali.

A De eodem, ex epistola ad Timotheum secunda, & ex epistola ad Titum. CAP. XI.

NOli igitur erubescere testimonium domini nostri, neque me uinctum eius: sed ^{1. Timo. 1.} collabora in Euangelio secundum uirtutem dei, qui nos liberauit & uocauit ^{Matth. 11.} uocatione sua sancta. Ecce rursus Christum deum & saluatorem nominat: Ipse enim est qui uocat nos, dicens: Venite ad me omnes qui laboratis, & ^{Hicre. 17.} onerati estis, & ego reficiam uos. Quomodo igitur creatura erit, si est deus & saluator? Non enim creatura, sed solus deus saluauit nos. Apparuit gratia dei saluatoris omnibus hominibus (Paulus ad Titum ait) erudiens nos, ut abnegantes impietatem & secularia desideria, modeste, iuste, & pie uiuamus in hoc seculo, expectantes beatam spem, & aduentum glorie magni dei & saluatoris nostri Iesu Christi. Si spes omnium Christus est, & ipse deus quoque magnus & saluator est: quomodo non erit furor inter creaturas eum collocare? aut quomodo non omni benedictione priuabitur, qui sic ingratus reperitur, ut patri consubstantialē esse ipsum neget? Benedictus enim homo (inquit Propheta quidam) qui sperauit in domino, & est dominus spes eius. Qui ergo non sperat in naturaliter domino, hoc est naturaliter deo, maledictus est: contrarium enim ex contrario sequitur. Si ergo seruus & creatura filius est, nec natura dominus: quomodo secundum Psalmistam, benedicti nos a domino qui speramus in ipso? ^{Psal. 33.} Aut quomodo Paulus uere dicet, Benedictus deus & pater domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali: Dominus ergo secundum natum est filius; quare non creatura. Omnis enim creatura serua est.

B De eodem, ex Actibus apostolorum. CAP V T. XII.

Pertransierant autem Phrygiā & regionem Galatiae, & prohibiti sunt a spiritu ritus sancto prædicare in Asia. Venientes autem per Mysiam, tentabāt in Bithyniam ire, & non dimisit eos spiritus Iesu. Ecce hic etiam manifeste spiritus sanctus spiritus Iesu dicitur, est autem etiam spiritus patris: quomodo ergo filius non erit natura deus, si spiritus sanctus ita suus est, quemadmodum patriss? Nam si cuiusdam unquam creaturæ spiritus sanctus appellatus in scriptura est, credatur etiam filius creatura esse: si autem patris solummodo & filij spiritus scribitur, quomodo erit creatura, qui adeo creaturas excedit, ut solus cum patre spiritum sanctum possideat? Deinde paulopost subiungit: In media uero nocte Paulus & Sylas orantes laudabant deum, & uincit audiebat eos. Factus est autem repente magnus terræmotus, ut fundamenta carceris quaterentur, & portæ omnes aperte sunt, & post pauca: Tremens, inquit, custos carceris genua flexit Paulo & Sylae, & educens ipsos foras dixit: Quid oportet me facere domini, ut saluus sim? Illi autem dixerunt: Credere in dominum Iesum, & saluaberis tu & domus tua. Et locuti sunt ipsi sermonem domini, & toti domui eius. Et accipiens ipsos in illa hora noctis lauit a uulneribus, & baptizatus est ipse, & omnes sui statim. Et ducens eos in domum suam, apposuit mensam, & gaudens est: quia cum tota domo sua credidit in deum. Vide quod qui crediderit in dominum Iesum, secundum apostolorum præcepta, sicut in deum credens cum tota domo gaudebat. Si autem creatura filius dei esset, secundum hæreticos: quare non ueritas custodi ab apostolis aperitur? quare hortatur credere in dominum Iesum? quare quoniam in eum credidisset, in deum credidisse dicitur, & non in creaturam? Manifestum igitur etiam hinc est, quod deus secundum naturam filius est, & non creatura.

C De eodem, ex epistola Iacobi, Petri, Ioannis, & Iude. CAP V T. XIII.

Acobus dei & domini Iesu Christi seruus, duodecim tribubus, quæ sunt ^{Iacobi 2.} in dispersione. Deum hic & dominum Iesum Christum appellat: id enim natura esse Iesum, non ignorabat præparator ueritatis. Quomodo igitur audent isti deum & dominum natura creaturam prædicare? Nisi forte

DIVI CYRILLI THE SAVRI LIBER XII.

C patrem etiam, qui similiter secundum naturam deus & dominus est, creaturam esse opinantur. Nam si natura deus, & dominus creatura potest esse; cur filius solum erit creatura, & non pater? Sed creaturam esse patrem recte negant. Credant igitur etiam filium, qui similiter secundum naturam dominus & deus est, creaturam esse non posse.

Iacob. 2. se. Deinde eodem loco: Fratres, inquit, nolite in personarum acceptione habere fidem domini nostri Iesu Christi gloriae. Quomodo igitur gloria dominus filius erit, si consubstantialis patri non est? Nihil enim potest habere gloriam dei, nec ullus gloriae dominus appellari, praeter deum. Non enim mentiri potest spiritus veritatis, per quem pater in sanctis prophetis locutus est, dicens: Gloriam meam non dabo alteri. Non erit ergo filius dei creatura. Nam si creatura esset, non esset dominus gloriae. Presbyteros (Petrus inquit) qui in uobis sunt, obsecro compresbyter, & testis Christi passionum, qui & eius quae in futuro reuelanda est gloriae particeps, pascite gregem dei, qui est in uobis. Sapienter admodum Petrus filium dei deum esse hic asserit. Quumque audisset a saluatore nostro Iesu Christo: Simon Iona, diligis me? Pasce agnos meos, et rursum,

Iohann. 21. Pasce oves meas. Similia successoribus suis scriptis precepta, & gregem dei saluatoris fideles appellavit. Nec per carnem aut sanguinem, sed desuper ab ipso patre dei mysterium cognovit. Quomodo igitur erit creatura filius, qui deus ab apostolis est predicatus? Præsertim quoniam creatura atque creatoris differentiam ostendens Psalmista, clamet: Ipse fecit nos, & non ipsi nos; nos autem populus eius, & oves pascuae eius. Deitatis igitur natura in hoc cognoscitur, quia creatrix est. Natura uero rerum productarum a nihilo, in hoc percipit, quia creata est. Quoniam ergo rerum omnium filius creator est, non potest esse creatura, qui uirtute creandi habet: nec potest esse seruus, qui natura dominus est. Scribo uobis patres (Ianones in epistola inquit) quia cognovistis eum qui est a principio. Nulla certe creaturarum aut a principio, aut in principio est. Omnia deinceps in tempore, uel in temporis quodam momento uocata sunt ad esse. Filius autem, quem fideles cognoverunt, a principio, & in principio est: quomodo igitur erit creatura?

I. Iohann. 2. Subiungit deinde in eadem epistola beatus Iohannes: Qui negat patrem, filium quoque negat: & qui negat filium, is quoque patrem negat. Non aliter certe filius negat, nisi creatura esse creditur. Negant enim ipsum, qui non esse patri consubstantiale assertunt: confitentur autem, qui uerum filium dei predicant, & eiusdem esse cum patre substantiae fatentur. Quicquid igitur de patre dicitur, id de filio quoque necessario dicitur: praeterquam quod nec pater filius est, nec filius pater. Deus secundum naturam pater est, omnipotens, creator, dominus, rex, incorruptibilis, immortalis, uita, non a nihilo productus, sed aeternus. Haec omnia incommutabiliter filius etiam est. Si autem patrem haec esse concedis, a filio autem haec remoues, inter creaturas ipsum connumerans, a patre quoque rerum consequentia cogeris haec remouere. Similis enim omnino, immo idem natura filio suo est. Imago enim eius filius est, & qui uidet filium, uidet & patrem. Quare si pater non creatura, sed creator est: filius etiam creator est, non creatura.

I. Iohann. 3. Rursum eodem loco ait Iohannes: Et uidimus, & testamur, & annunciamus uobis uitam aeternam, quae est apud patrem, & manifestata est nobis. Aeternitatis uocabulum de deo dicitur apud scripturam, productionem enim a nihilo penitus interimit, & ideo aeternitas dei solummodo naturæ substantialiter inest. Si ergo aeterna uita filius est, & est apud patrem: quomodo erit creatura, quoniam creatura aeterna dici non possit? Postremo ibidem Iohannes: Et scimus quia filius dei uenit, & dedit nobis mentem, ut cognoscamus uerum deum, & simus in uero filio eius Iesu Christo, hic est uerus deus, & uita aeterna. Quid dicent haeretici ad hanc beatissimi Iohannis uerba, quibus apertissime deus uerus filius appellatur? Nam si deus uerus est substantialiter, non participatione hoc ipsum est, sicut creatura. Qui autem deus uerus est, natura deus est. Quomodo igitur erit creatura, nisi hanc impietatem in ipsum quoque patrem transferre uelint? Sed nullo modo deus uerus a nihilo producibilis est. Est autem filius deus uerus, non est

A est igitur productus à nihilo, sed natura deus, & uita æterna. Commonere autem (Iudas inquit) uos uolo, scientes semel omnia, quoniam Iesus populum de terra Aegypti saluans, eos qui non crediderunt, perdidit. Si Iesus, secundum apostolum Iudam, populum eripuit ex Aegypto, ipse certe est qui dicit ad Mosen: Ego sum qui sum: & audiens gemitum filiorum Israël descendit ad liberandos ipsos. Si ergo ipse est Qui est, quomodo erit creatura? Nam Qui est, semper est: creatura uero non semper est, nec essendi principium unquam (sicut creaturæ) habuit.

De eodem, ex euangelio secundum Matthæum. C A P V T X I I I .

Moseph filii David, ne timeas accipere Mariam uxorem tuam: quod enim in utero habet, de spiritu sancto est. Pariet autem filium, & uocabis nomen eius Iesum: ipse enim saluabit populum suum à peccatis suis. Saluat populum suum filius, & dimittit peccata populi ut deus, & dominus legis. Quis igitur inter creaturas ipsum, nisi temerarius, atque impius, collocare audebit: quum nullus possit peccata dimittere nisi solus deus: quumque populus nullus possit dici proprius, nisi solius dei, qui omnium populorum deus & creator est.

Rursum eodem loco: Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est per Esaiam prophetam, dicentē: Ecce uirgo in utero concipiet & pariet filium, & uocabitur nomen eius Emmanuel, quod interpretatur, nobiscum deus. Nisi filius naturaliter deus esset, non uocaretur nōmē eius Emmanuel, quod est nobiscum deus. Per uirginem enim sanctam, & de spiritu sancto factus est homo: quem non angelus, neque aliqua creatura, sed ipse deus Emmanuel uocauit: sicut ipse ostendit propheta, dicens de Christo: Et uocabunt nomen eius nouum, quod dominus nominabit. Ne, uī enim nōmen Emmanuel filio impositū. Nam ante incarnationem deus solummodo uocabatur: post incarnationem autem non solum deus, sed etiam nobiscum deus, hoc est deus homo factus. Quum igitur ipse dominus & pater, deum filium suum appelleat, eruſcant aliquando qui temere audent ipsum creaturis connumerare.

Præterea subiungit Matthæus: Audistis quia dictum est priscis, non occidetis: quicunq; autem occiderit, reus erit iudicio. Hinc recte filij deitas uera (ut mihi uide) colligitur. Regi enim maxime legū latio cōuenit, ac ideo rex deus nulli permittit addere aut auferre aliquid à lege Mosaica. Filius autem quod minus est abstulit, & addidit quod maius est, atq; perfectius. Ut deus ergo & legis dominus id fecit. Aut si deus uerus non est, ut hæretici dicunt iniquus uidebit, quia legis Mosaicæ non parua, neq; pauca addidit. Sed non est iniquus. Peccatum enim non fecit, ut scribitur. Ut deus igitur & dominus legis, magna cum licentia addidit, dicens: Ego zuē dico uobis. Quomodo igitur erit creatura, quæ ut uerus deus magna cum potestate Mosaicam legem ad melius atque perfectius mutat? Deinde subiungit: Si enim dimittetis hominibus peccata ipsorum, dimittet etiam pater uester cœlestis; Si autem non dimitteris hominibus, nec pater uester dimittet peccata uestra. Deus pater peccata potest dimittere: sed filius quoq; id potest. Fili, enim dixit ad quendam, dimittuntur tibi peccata tua. Quum ergo dimittere peccata solus deus possit, quomodo audent hæretici creaturam filium dicere, si eadem potestate dimittendorū peccatorum fulget, qua pater? Postea subdit Matthæus: Nō potest arbor bona malos fructus facere, nec arbor mala bonos fructus facere. Sententia hæc sic uniuersaliter à saluatore nostro dicta, uerissima est. Quare modò placet ad diuinam essentiam hanc ipsam reducere sententiā. Bona, inquit, arbor bonos fructus facit. Simile enim omniō est quod producitur, ei quod producit. Sed ipse pater increatus est, non potest ergo creatum ex se naturaliter filium generare. Nam si posset ipse increatus creatum ex se naturaliter filium generare, posset arbor bona malos fructus producere. Nam increatus pater, bonus naturaliter, hoc est, ipsa bonitas est:

DIVI CYRILLI THE SAVRI LIBER XII.

- C**reatura uero qualibet ipsum bonum esse nō potest. Quare si pater increatus est, & filius creatus, non esset arboris fructus bonus, quū arbor sit bona: quod contra dictam saluatoris sententiam est. Non est ergo creatura filius, sed patri cōsubstantialis. Consequenter ait Matthæus: Et ecce leprosus adorabat ipsum, dicens: Domine, si uis, potes me mundare. & extendens manum, tetigic ipsum dicens: Volo, mūdare, & statim mundatus fuit. Ita enim saluator, sicut dominus iusserat: quomodo ergo seruus & creature erit, qui omnia potest quæ uult: quod dei solius proprium est? Omnia enim, inquit, quæ uoluit dominus fecit. Qui ergo hac potestate, ac omnipotētia, qua pater, fulget: quomodo non erit consubstantialis patri? präsentim quum semper eiusdem substantiæ sint omnia, quorū una operatio est. Sed filius uisus & consubstantialis actio, & uirtus, & sapientia patris est; non potest ergo esse creatura. Iterum ibidem: Tunc surgens increpauit uentum & mare, & facta est tranquillitas magna. Homines autem mirati sunt, dicentes: Quis est iste? quoniam & mare & uenti obediunt ei. Porro ad ostendam omnipotentiam suam, deus per quendam prophetarum aduersus improbos huiusmodi uerba dicit: An non timebitis me, dicit dominus? an non pauebitis à facie mea, qui posui arenam terminum mari, mandatum aeternum, quod non pertransibit? Simile quid etiam apud Iob: Posuit (inquit ipse) mari terminos, et imposuit claustra & ostia, & dixit ei: ad hoc usq; uenies, & non pertransibis, sed in teipso conterentur unde tu. Beatus quoq; Psalmista spiritalem pulsans lyram, sic canit ad deum, dicens: Tu dominaris potestati maris, motum autem fluctuum eius tu mitigas: Quoniam igitur diuinæ naturæ proprium est, mari quoq; dominari, & aquis leges imponere, ac omnia elemēta sub iugo suo domare, idq; summa cum potestate filius dei facit: quomodo nō erit natura deus? aut quomodo erit creatura, qui omnia potest facere, quæ pater quoq; potest? Rorsum inquit Matthæus: Dæmones autem rogabant eum dicentes: Si ejus dominis nos, mitte nos in gregem porcorum. Et dixit eis Iesus: Ite. Illi autem iuerunt in porcos, & ecce uniuersus gressus ruit præcepis ad mare, & mortui sunt in aquis. Id quoque proprium naturæ deitatis est, ut omnia confineat atq; gubernet, res etiam deiectas atque humillimas. Ad cuncta enim prouidentia sua peruenit, quod ipse saluator testat, dicens: Nōne duo passeret asse ueneunt: & unus ex ipsis nō cadet in terram sine parente uestro qui in coelis est. Si ergo q̄ maximū id ipsum est, deic̄ prop̄rium, & inuentur nō magis in patre quam in filio, cuius potestas detinebat dæmones, ne uel porcos, abiecta certe animalia possint inuadere: quomodo erit compos mētis, qui audebit negare nō eiusdem cum patre ipsum esse substantiæ? Deinde ibidem: Et quā aduocasset, inquit, duodecim discipulos eius, dedit eis potestatē contra spiritus immundos, ut ejiscant ipsos & curēt omnem aegritudinē & omnem languore. Vide rursus hic potestatem filij nō potestatem esse creature, sed dei ueri. Nam facere aliquid mirum, quod naturæ uires excedat, sancti quoq; uiri possunt: sed non à seipsis, neque naturaliter, sed participatione spiritus sancti, & per gratiam dei. Donare autem ceteris eandem gratiam, longe remotum est à sanctis uiris. Nō enim potest creata natura spiritus sancti gratiam quibuscumq; uelit largiri. Dominus uero noster Iesus Christus, sicut deus natura & filius dei uerus, summa cum potestate sanat aegrotos: nō per orationem ad deum, ut sancti faciunt, nō enim alienam uirtutem inuocat, sed à seipso, quibuscumq; uult, gratiam spiritus largitur: quemadmodū & ignis appropinquantibus calorem suū naturæ liter emittit. Quomodo ergo qui participes dei per uirtutem spiritus sancti facit approxinantes sibi, creature erit, & non deus uerus? Præterea, inquit Matthæus: Omnia mihi tradita sunt à patre meo, & nemo cognoscit filium, nisi pater: nec patrem aliquis cognoscit, nisi filius. Non potest certe rationalium creaturarū mens diuinam essentiā apprehēdere. Omnia enim mentem excedit pulchritudo substantiæ diuinæ, nec ab ullo quid sit secundum naturam, nisi à seipso cognoscitur. Quare pater & seipsum & filium cognoscit, & filius similiter & seipsum & patrem. Sic enim uerum illud esse invenietur;

A uenietur: Ego in patre, & pater in me est. & Qui uidet me, uidet & patrem. Quis rigitur nulla secundum naturam inter patrem & filium differentia sit: quomodo filius erit creatura, quum pater sit increatus? Insuper: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, et ego reficiam uos. Tollite iugum meū super uos. Omnis creaturarū natura sub iugo dei est, & soli seruit creatori. Sed saluator noster omnes ad serendum suū iugum uocat; quomodo ergo ipse sub iugo seruitutis creaturarum erit, qui gubernacula omnium tenet? Aut quomodo poterit oneratos & laborates reficere, nisi deus uerus, & non creatura sit? Ad hæc, an non legisti in lege, quia die sabbatorum sacerdotes in templo sabbatum non custodiunt, & tamen sine culpa sunt? Major est, & ideo magis colendus deus, qui in templo habitat, et sanctificat ipsum, cuius in gloriam templū quoqu constructum est, quam ipsum templum. Quomodo ergo templo maior & sanctior Christus est, si non est ille deus qui in ipso templo colitur? Est autē maior & sanctior ipso templo, sicut filius dei & non creatura. Ipse certe est, quem Israël in templo adorabat; ipse inquam est, de quo scribitur: Dominum deum tuum adorabis, et illi soli seruies. Rursum Matthæus, à fructu, inquit, arbor cognoscitur; aut ergo facite arborē bonam, et fructum bonum; aut arborem malam, & fructum eius malum. Si ergo à fructu arbor cognoscitur; est autē filius patris fructus, erit profecto talis filius, qualis pater. Quare si filius creatura est, erit etiam pater creatura; sed pater increatus est, erit ergo filius quoqu increatus; et sic arbor à fructu suo cognoscetur. Deinde dicit idem, quod agitabatur apostolorum scapha uehementius, quia non parvæ lacū procellæ diffundebant; et noctis quarta custodia saluator, quasi per terram ambulans, in medio lacū à discipulis conspicit. Clamabant autem discipuli, non cognoscentes eum; saluator autem dicebat: Ego sum, nolite timere. Quumque suscepissent ipsum in scapham, omnis uentorum & maris turbatio cecidit atque requieuit: tūc omnes qui erant in illa nauicula, adorarunt ipsum dicentes: Vere filius dei es tu. Quid igitur dicent ueritatis initici, quā uideant, uniuersum apostolorum ordinem eum cultum filio dei reddere, ut non solum filium dei appellant, sed uere filium, quasi iurantes addant. Nam si creatura est, quomodo uerè filius dei erit? Nō enim potest uere filius esse alicuius ille, qui naturaliter non habet esse ex eo, hoc est ex substantia eius, cuius filius esse uere dicitur. Quod si discipulos dicat falsam de saluatore habuisse opinionem, quomodo saluator tacuit, et errantes non corredit; præsertim quum in multò minoribus errantes aperte corrigat. Petro enim non recte respondentī. Vade satana post me, inquit: scandalum enim es, quia non sapis quae dei sunt, sed quae hominum. Quoniam igitur uere filium dei esse discipuli adorantes dicebant, necque Christus quasi falsa dicentes redarguit: quis nisi insanus, audet creaturam dicere ipsum, qui uere filius dei est? Non enim potest filius dei simul esse uere & creatura. Idem enim uere filius & naturaliter filius significat. Non ergo adoptione ipse filius est, sed naturaliter. Nam per adoptionem filij, per similitudinem quandam dicuntur filij. Quare nisi prius naturaliter filium deus habuerit, nullo modo poterimus nos ad similitudinem ueri filij per gratiam adoptari. Deinde subiungit Matthæus: Quā autem uenisset Iesus in partes Cæsareæ Philippi, interrogabat discipulos suos, dicens: Quem dicunt homines esse filium hominis? Illi autem dixerunt: Alij Ioannem Baptistam, alijs Heliām, alijs Hieremiam, aut unū ex propheticis. Et dixit eis: Vos autem quem me dicitis esse? Respondens Petrus dixit: Tu es Christus filius dei uiui. Respondens Iesus dixit: Beatus es Simon Bar Iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui est in celis. Animaduerte, credeque quod ipse pater reuelauit Petro. Non igit ab alio Petrus que ab ipso patre didicit Christum esse filium dei uiui. Necque dixit ipsum unum esse de filiis dei, ne per adoptionem & gratiam filius esse putaretur: sed, Tu es, inquit, Christus filius dei uiui. Et quia unus naturaliter filius patris est, hac professione Petrus à Christo laudatur, quia maiora dicere diuinitus potuit. Quomodo igitur creatura erit, quem ipse pater per Petrum

Ioan.14.

Matth.11.

Matth.12.

Deut.6.

Matth.12.

Matth.14.

Matth.16.

DIVI CYRILLI THE SAVRI LIBER XII.

- C** apostolum credentibus filium esse suum reuelauit? Accedit quod postea dicitur:
- Matth. 16.** Venturus enim est filius hominis in gloria patris sui cum angelis suis, & tunc reddet unicuique secundum opera sua. Si uere dictum per deum patrem est, Non dabo gloriam meam alteri: quomodo eam dat filio, si creatura est, & non eiusdem substancialiter cum patre? Sed nefas est opinari non uere dictum esse a patre, Non dabo gloriam meam alteri. Dedit autem ipsam filio, ut euangelium loquitur. Eiusdem igitur essentia atque naturae filius & pater est, spiritu etiā sancto semper connumerato. Quomodo igitur creatura erit filius, si eiusdem substancialiter cum patre est? Et ecce (inquit idem) nubes lucida obumbravit eos, & ecce vox ex nube dicens: Hic est filius meus dilectus. Magna est inter filium dei & creaturam differentia. Nam si idem esset creatura & filius, ut quibusdam uidetur; quicquid creatura est, filius dei esset. Verum qui haec dicunt, non uident etiam in hominibus quanta differentia inter filios nostros, & ea quae facimus sit. Filii os enim ex nobis ipsis consubstantiales nobis parimus. Quae uero facta sunt a nobis, extrinsecus, & alienam a nostra natura capientes naturam, ea facimus. Similiter & in deo dicendum est, nisi quod materia non indiget deus. Quomodo igitur potest filius dei creatura esse? quoniam sit ex ipso deo & in ipso, non aut ad extra productus, sicut creatura, sed uere atque secundum naturam filius, de quo pater desuper clamat: Hic est filius meus dilectus: per quem nos adoptati, in spiritu eius dicimus, abba pater. Præterea, Quid faciens magister bone (dixit quidam Christo) uitam æternam possidebo? Et Christus ad eum: Cur me dicas bonum? Nullus bonus nisi unus deus. Illud proprie bonum est,
- D** quod non participatione alterius, sed secundum naturam, hoc est essentialiter bonum est. Quum ergo alius sit personaliter pater, alius filius, quem dicit iste essentialiter ipsum bonum esse? Non dubito quia patrem respondebunt. Quis igitur auderet negare, filium quoque naturaliter atque essentialiter ipsum bonum esse? quoniam ab ipso audit, Ego & pater unum sumus. Qui uidet me, uidet & patrem. Nam si ipsum bonum essentialiter filius non esset, quomodo patrem qui bonus essentialiter est, in se ipso ostenderet? Non aliter igitur quam pater, ipse quoque bonus est. Sed quomodo, inquit, unus ab eo dicitur esse bonus? quia uidelicet sanctissima trinitas unus est. Una enim & eadem essentia in tribus personis est: ideo unum bonum essentialiter est, & nullus bonus nisi ipse deus. Non est igitur creatura filius, sed patri consubstantialis. Rursum, quoniam a sacerdote summo interrogaretur Christus, si filius dei esset: non negauit, sed annuit dicens: Tu dixisti. deinde addidit: Veruntamen dico uobis, ex nunc videbitis filium hominis sedentem a dextris uirtutis dei, & uenientem super nubem cœli. Nihil autem aliud intelligit, quando de deo sedere, & sedes, aut solius dicitur, nisi principatus & regia potestas, quam naturaliter super omnes habet creature. Magna enim amentia est, sibi omnem & sedem, aut omnino sicut aliquem deo attribuere: sed quae corporaliter nostro more de ipso scribunt, conuenienter intelligenda sunt. Quare quoniam filius a dextris sedere uirtutis dei etiam scribitur, nihil aliud significatur, nisi non esse filio minorem, quam patri cultum & honorem attribuendum: sed eundem omnino. Id autem assumptum est a consuetudine nostra: in dextris enim nostris collocamus, quos non minoris dignitatis putamus. Quomodo igitur haec omnia filius habeat, nisi patri esset consubstantialis? Secundum istos enim non solum deus regnat super omnem creaturam, neque filius deus adoratur, sed creatura quoque simul cum ipso: quod omnino impium est. Vnus ergo est deus ipsa trinitas sancta. Quoniam ipsa unus sit deus, & pater similiter, & filius & spiritus sanctus deus est: ita ut tres personæ sint, & unus deus. Non est igitur creatura filius, ut impie multi contendunt.

De eodem,

A De eodem, ex euangelio secundum Ioannem.

CAPUT XV.

N principio erat uerbum. Si erat in principio, quomodo isti dicunt fa- *Ioan. 1.*
 cium atq; creatum esse? Principium enim necessariò ante omnem crea-
 turam est. Nec potest quod à nihilo ad esse productum est, in princ-
 pio esse. Sed ipse filius etiam principium est; non est igitur ipse ab alio
 principio creatus. Ita enim duo principia, unum ante alterum darent:
 quod dicere itultū est. Deinde si erat filius, quomodo à nihilo productus est? Nam si à
 nihilo productus est, non erat; sed erat; non est igitur à nihilo productus. Et uerbum
 erat apud deum. Apertus nobis Euāgelista principij uocabulum explanat, nihil aliud
 esse dicens quod principium appellavit, quām ipsum deum patrem: unde filius efful-
 get, sicut lumen ex sole; alius quidem hypostaticē à patre, sed non alius ratione substan-
 tiæ. Principium igitur filij pater est, non temporis aut aliud huiusmodi: sed ex quo fi-
 lius, & in quo simul est, sicut calor ex igni. Caloris enim principium ignis est, & tamen
 ex ipso & in ipso inseparabiliter calor est. Et quamvis omnes huiusmodi similitudines
 in infinitum à diuinis distare non ignoremus, hinc tamen intelligere possumus filium
 ex patre & in patre æternaliter esse, nullo tempore intellexo. Nam uerbum erat, sic nos
 intelligere cogit. Et deus erat uerbum. Apertissime hic non esse recentem deum fi-
 lium asserit, deus em̄ erat, ait, & in principio erat: quomodo igitur isti creaturā ipsum
 esse opinantur præsentim quū non possint dicere, per gratiam deificatum. Nam quod
 per gratiam alicui datur, id addi postea necesse est. Præintelligit enim necessariò natu-
 ra & essentia & hypostasis, cui coeditur gratia; sicut & nos quum simus natura homi-
 nes, per gratiā dei dī appellamur: & homines nos esse, per prius intelligitur, qd simus
 per gratiam deificati. Sed nō habent dicere qui creaturam esse filium mentiuntur, qd
 filius secundum naturam esse per prius intelligatur, quām deus esse dicatur. Deus em̄
 erat uerbum, secundum Ioannem. Hoc erat in principio apud deum. Non ad extra
 productum, sed ex ipsa patris substantia emanare filium ostēdit, sicut in ipso & ex ipso
 secundum naturam effulgenter: neq; id in tempore. Hoc enim ait, erat in principio
 apud deum. Quomodo igitur uerus genitoris fructus aliud natura quām genitor suus
 erit? Nam sicut non nascuntur ex dumis uiræ, sic nec ex uite nascuntur dumī. Quoniam
 ergo pater natura deus est, erit filius quoq; deus natura. Alter minoris erit dignitatis
 quām creaturæ suæ. Creaturæ enim consubstantiale sibi fructum ex seip̄is produ-
 cunt; deus autem secundum istos non natura deum ex se generabit; quod absurdū pe-
 nitius est. Omnia per ipsum facta sunt. Nihil factum est, quod ab ipso factum nō sit,
 ut ipse asserit. Quare qui numero factorum non comprehenditur, aliud est præter ipsa
 facta. Ipse autem est filius dei, qui ad esse uniuersa vocavit. Nō est igitur creatura crea-
 tor omnium, sed deus uerus, & patri cōsubstantialis. Scriptum est enim, inquit, *Dos.*
 minum deum tuum adorabis, & ipsi soli seruies. Quomodo igitur si creatura est filius,
 secundum istos, & à nobis & ab angelis adorab; Cuius rei testis Paulus est: Quādo au-
 tem introducit primogenitum in orbem terrarū, & adorent ipsum, ait, omnes angeli
 dei. Certe si homines solum, eum adorarent, dicerent forsitan illi non esse mirum, si nos
 erramus: nūc uero ccelorū virtutes adorant, nec errare ipsas (quā angelī dei sint) audie-
 bunt dicere. Accedit, quod præmia in cœlis deposita sunt colentibus Christū. Non *Psal. 50.*
 est igitur deus recens, quē colere prohibemur; sed deus uerus, & natura deus, quia co-
 lere ipsum iubemur. Præterea, si creatura esset filius, quū omnia per ipsum facta sint,
 non deus, sed creatura erit creator. Magna itaq; ostentatione iactaret deus, quū dicit:
 Manus mea fecit hæc omnia. Sed nihil factum, creandi uirtutem (quæ infinita est) su-
 scipere potest. Ad hæc ab omni creatura, deus esse uerus creator prædicat. Magna igitur
 impietas est, filiū dei creaturam appellare. Deinde ait euangelista: Erat lux uera.
 Nō possunt negare, lucem ueram patrē esse. Est autem & filius lux uera. Quomodo
 igitur aliud pater natura, aliud filius erit? Aut quid magni deo patri attribueret, quan-

*Luc. 6.**Deut. 6.**Hebr. 1.**Psal. 50.**Esa. 66.**Ioan. 1.*

DIVI CYRILLI THE SAVRI LIBER XII.

Credo dicitur lux uera, si aliaqua etiam creatura posset esse lux uera? Quare si nihil creatum
 t. Cor. 4. proprius, hoc est, essentialiter, id potest esse naturaliter quod deus est; nihil enim habet
 quod non accepit, cōsubstantialis patri certe filius erit; quia naturaliter lux uera, et idipsum
 sum est quod pater est. Non est igitur filius creatura. Subiungit ibidem: Quae illuminat
 Ioan. 8. omnem hominem uenientem in hunc mundum. Lux quae ad mundum a patre missa est,
 uerbum eius, hoc est filius suus est qui ex ipso nascitur. Ego, inquit, ex patre exitui, et ueni.
 Ioan. 12. &, Ego lux in mundum ueni. Ad ipsum igitur etiam illud Psalmista dicit: Quia tu illuminas
 Psal. 17. nabis lucernam meam domine, deus meus illumina tenebras meas. Quomodo ergo crea-
 turam est, quem David in spiritu sancto dominum & deum suum appellat? Rursum ait Io-
 annes: Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem fieri. Condicio
 quaedam atque proprietas, uel (si ita uis) dignitas alia creaturae, alia creatori necessaria
 inest: creatura serua est, creator dominus: sed creatura quoque domino suo consueta, a
 propria conditione liberatur, & in meliore traducitur. Ita natura nostra a filio dei assumpta,
 mensuram suam excessit, & in conditione assumentis eam, per gratiam translata
 est. Qui autem suscipiunt filium, hoc est, qui credunt in eum, filii dei per gratiam fiunt.
 Quare qui dedit potestatem hominibus filios dei per gratiam fieri, non potest ipse filius
 dei per gratiam esse. Necessario igitur filius dei secundum naturam est, & non creatura.
 Deinde subiungit: Et ex plenitudine eius nos omnes accepimus. Sola deitatis natu-
 ra perfecta est, sola nullius rei indiget, sola omnia replet. Sed hoc ipsum filius quoque
 dei habet naturaliter: quomodo ergo erit creatura? Postea subnectit: Quia lex per
 Mosen data est, gratia & ueritas per Iesum Christum facta est. Si filius dei non est deus
 secundum naturam, sed creatura; falsus esse uidebitur deus. Quomodo igitur gratia & ue-
 ritas per ipsum facta est? Deinceps ibidem: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccatum
 mundi. Esaias etiam dicit: Quis deus sicut tu, q[uo]d deles iniquitates? Si ergo dei est proprius
 Ioan. 1. delere peccata; Christus autem id facit, quomodo erit creatura? In crastino (Ioannes in-
 D quir) quoniam existet Iesus in Galilea, inuenit Philippus & dixit ei, Sequere me; & ita Phi-
 lippus saluatoris discipulus ostendit. Sed aduerte quae se quomodo etiam hinc colligit,
 quod deus secundum naturam filius sit. Nam quoniam multos undique concursuros ad fidem sal-
 uator uideret, dixit ad discipulos: Messis quidem multa, operari autem pauci, rogate igitur
 Luc. 9. dominum messis, ut multos in messem suam operarios immittat. Nec ullam rem aliam,
 Messem apellat, quam uenientium hominum ab idolatria ad fidem Christi, quorum dominus
 z. Cor. 5. ipse Christus est. Quomodo igitur non est deus uerus? praeferit quoniam etiam Paulus per
 penitentiam omnes ad Christum uocet, dicens: Rogamus pro Christo, recconciliamini deo.
 Quoniam igitur solus deus, qui est dominus omnium, messis quoque huiusmodi dominus est,
 ipse solus erat operarios in messem missurus. Sed hoc ipse fecisse saluator inuenit. Ius-
 Joan. 2. sit enim Philippo ut sequeretur se. Deus igitur uerus est, & non creatura. Postea, Tollite
 ista hinc, inquit, & nolite facere domum patris mei, domum emporij. Si filius creatura est,
 & per gratiam filius dei uocatur, sicut & aliae rationales creaturae, quibus non natura di-
 gnitatem huiusmodi praestat, sed gratia dicetur: Ego dixi uero estis, & filii excelsioris, erit
 de numero omnium, qui filii dei per gratiam appellantur. Quomodo igitur si nihil plus cae-
 teris ipse habet, communem omnium per gratiam patrem, suum solus appellat dicens: No-
 lite facere domum patris mei? Non enim ita iure potuisset, si creatura esset, sed illo
 potius modo. Nolite domum patris nostri, domum negotiationis facere. Quoniam igitur sibi
 soli magna cum potestate hanc dignitatem attribuat, non gratia, sed natura filium dei se-
 ipsum esse cognoscit. Deinde subiungit: Quod signum nobis ostendis, quia haec facis?
 Respondit Iesus: Soluite templum hoc, & in tribus diebus suscitabo ipsum. Quod uero
 suum corpus templum appellaret, statim Evangelista ostendit dicens: Ille autem dicebat
 de templo corporis sui. Quando igitur surrexit ex mortuis, recordati sunt discipuli, quia
 hoc erat quod dicebat ipsis. Templum autem proprium, atque uere nullum dicitur, si deus
 in ipso non habiteret. Nemo enim corpus suum anima templum appellabit. Sed tunc

A per gratiam homo templum dei sit, quando per fidem Christi spiritus sanctus in eo habitat, Corpus vero Christi templum est uere: in ipso enim uoluit habitare corporaliter tota plenitudo deitatis, ut ait Paulus. Nec ullus dubitat, quia uerbum dei caro factum sit. Quomodo igitur erit creatura filius dei, qui corpus in quo habitauit, sicuti uerus deus templum dei effecit? Rursum eodem in loco: Quum autem esset Iesus in Hierusalem in festo paschæ, multi crediderunt in nomine eius, uidentes signa quæ faciebat. Ipse uero Iesus non creditis se ipsum eis, quia ipse omnes cognoscebat, nec indigebat ut alius testaretur de homine; ipse enim sciebat quid erat in homine. Diuinam admiratus naturam beatus Psalmista, illi soli testatur proprium esse ut corda hominum sciat, dixit enim ad deum: Qui finxit singillatim corda eorum, qui intelligit omnia ope Psal.33. ra eorum. Quoniam ergo solus uerus deus corda hominum scit, & occulta hominum intelligit, & hæc ipsa filius quoque scire, ac intelligere perhibet: quomodo non erit uerus deus, aut quomodo erit creatura? Rursum, quum saluator noster ad Nathanaellem dixisset: Antequam Philippus uocaret te, quum es sub sicu, uidi te, hoc solo sanguino Nathanael admiratus, Rabbi, dixit, tu es filius dei, tu es rex Israël. Si ergo secundum ipsius saluatoris testimonium Israëlite uerus erat Nathanael, in quo dolus non erat, necesse est credere ipsum non mentiri, dicetem de Christo: Rabbi tu es filius dei, & tu es rex Israël. Nam si mentitus est quum hæc dixerit, dolus erat in eo. Sed saluator mentiri non potest: nec igitur Nathanael etiam mentitus est, filium dei & regem Israël Christum appellans. Quam quidem dignitatem regni, non gratia, neque ut homini (nullus enim uidebat satellites) sed ut uere filio dei incarnato attribuit. Quomodo igitur filius dei & rex Israël, creatura & seruus erit? Legimus præterea saluatorem non recte interrogantibus pharisais dixisse: Erratis, ignorates scripturas. Decebat enim ipsum sicut dominum & magistrum, non recte dicentes corrigerem, & ab igno-

B rantia homines ad ueritatem reuocare. Si ergo Nathanael errauerit, filium dei & regem Israël ipsum appellando, cur statim non corrigitur? cur statim non fuit ad ueritatem reuocatus? cur non audivit illico, erras ô amice, non enim sum rex, sed seruus: nec filius dei, sed creatura? Sic enim & Nathanaelem ab errore reuocasset, & nullam sibi ipsi reprehensionem relinqueret, quod sic falso tantæ dignitatis opinionem uenaret: nunc autem qui semper alios errantes reprehendebat, Nathanaelem, ut recte dicentem honorat. Rex ergo Israël & filius dei est, & non creatura. Ad hæc scribit Ioannes, Sic enim deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum dederit: ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat uitam æternam. Si præcipua, mirabilissimæ dei patris dilectio erga mundum ex hoc cognoscitur, quia filium suum hominem factum mundo dederit, certe uere ac naturaliter filium suum assumere hominem uoluit. Parva enim res, nec magni existimanda esset, si non uere filium, sed creaturam quandam pro mundo dedit. Et ad hæc, non uere unigenitus filius diceret, quum etiam aliae rationales creature sibi nomen per gratiam habeant. Sed præcipua, maximaq; dei patris in mundum dilectio est. Non ergo creaturam, sed uere filium assumere hominem pro mundo uoluit; quod inde significauit Euagelista, quia unigenitum ipsum appellauit. Deinde ait: Vt omnis qui credit in ipsum, non pereat. Quomodo ergo creatura est, si fides in eum saluat? Nam si creatura esset, perirent certe omnes qui in eum credunt; nunc autem qui syncere atque integræ in ipsum credunt, saluantur. Non est igitur creatura, sed patri cōsubstantialis.

Postea subiungit: Non enim misit deus filium suum, ut iudicet mundum, sed ut saluat mundus per ipsum. Dominam rerum omnium naturam significare uolens deus, per prophetam Esaiam: Ego, inquit, sum deus, & non est præter me qui saluat. Sed filius etiam saluator mundi est, & à patre missus est in mundum saluare ipsum. Ipse igitur est qui per prophetam clamat: Ego sum deus, & præter me non est saluator. Non est igitur creatura, sed patri cōsubstantialis. Insuper, scribitur Joannes Baptista de Christo dixisse: Quia illum oportet crescere, me autem minui. Neque certe incrementum aut decremetum

Colos.1,

Psal.33.

Ioan.1.

Math.22.

Ioan.3.

Ibidem.

Esaie43.

Ioan.3.

DIVI CYRILLI THE SAVRI LIBER XII.

C corporis hic intelligendū. Dignum enim aliquid mente Ioānis dictum ab ipso existia mate debemus. Maior igitur fiebat Christus, & Ioannē indies minorē magnitudine sua efficiebat. Non quia quantū homo homini, aut creature creature p̄st̄bat, quod tide homines animaduertebat; parua ēm̄ h̄c, & indigna differētia est. Sed quia ipsa opera Christi, dei opera erant, & ita indies ab operibus deum esse ipsum uerum homi nes colligebant: & ita sequebatur, ut quanto magis Christus secundum opinionē ho minum ueram, in sublimitatem deitatis ascendebat: tanto Ioannes, ut homo nudus & creature, minor uideretur. Quomodo igitur non erit amentia, filium dei creaturā appellare? Pr̄terea eodem loco ait: Qui desuper uenit, super omnia est. Nihil aliud de super in hoc loco (ut ego arbitror) significat, quam substantiam dei patris, quæ super omnia est. Nemo enim dicet locali alitudine filium gloriari, aut baptistam de huius modi spacijs intellexisse. Nec ullus nisi omnino amēs, motum à loco in locum hic intelligi dicer. Quid aliud igitur significare desuper hic potest, quam ex sublimi ac ineffabili patris substātia? quomodo igitur, qui ex illa uenit, hoc est ex ipso patre secundum naturam nascit, non erit eiusdē naturæ cum patre? Aut si erit creature, quomodo uere dicetur super omnia esse, qui non dominus, sed seruus ut ceteræ creature naturaliter erit? Serua ēm̄ est omnis creature, secundum Psalmistam: filius uero super omnia est. Nō est igitur creature, sed uerus deus. Quare si est super omnia, nō erit unus ex omnibus, sed aliud pr̄rer omnia. Super omnia enim est, non locali (ut diximus) spacio, sed sublimitate & ineffabili natura, in qua nihil ex creature cum ipso potest conuenire.

Psal. 118. Nam si aliqua cōueniret, non esset ipse simpliciter super omnia. Idem quoq; Ioan. 3. Iones Baptista de saluatore ait: Qui acceperit eius testimoniu, signauit quia deus uerax est. Qui ergo credit omnia quæ Christus dicit, is signauit quia deus uerax est. Christus D ergo deus est, qui ut uerus ab audiētibus fide suscipitur. Quumq; nullū recipere deū Psal. 80. recentē iubeamur, quomodo erit creature filius dei, quē sicut deū iubemur recipere? Ioann. 11. Ego (inquit saluator) sum uita. & rūsum; Ego sum ueritas. Veritas autem mentiri 10ann. 14. non potest. Vita igitur est secundum naturam. Nulla uero creature secundum naturā uita est. Sola enim uita est secundum naturam, quæ semper & essentialiter uita est; creature uero nec semper est, quum ex nihilo producta sit, nec essentialiter uita esse potest. **I**oann. 5. Rursum, ait saluator: Pater meus usq; modò operatur, & ego operor. Ideo igitur magis quærebant Iudæi occidere Christum Jesum; quia non solum soluebat fabbatum, sed etiam patrem suum dicebat deū, & equalem seipsum faciens deo. Infesti erāt Iudæi Christo: quoniam quum homo sibi esse nudus uideretur, non cōmunem patiē, sed suum proprium, deum esse dicebat. Pater meus (dicens) usq; modo operatur. Ex his illis uerbis, quia deum patrem suum appellabat, ad naturalem et ueram sententiam uocati, dei æqualitatem sibi Christum rapere querebantur. Nam quod ex aliquo naturaliter est, æquale illi naturaliter comprobatur. Huius sententiae quū Iudæi essent, quis unquam illos redarguit? Aut quis dicere ipsis ausus est, non esse saluatorē æqualem deo, quamvis proprius sibi pater deus est? Sed neq; ipse saluator hanc illorum increpauit opinionem, quum soleret etiam occultas cordis eorum cogitationes, quando improbæ erant, reprehendere: nunc contrā æqualem se ipsis deo patri comprobat, Matth. 9. dicens deinceps: Quæcunq; enim pater facit, h̄c & filius similiter facit. Suum ergo naturalem patrem deum esse omnibus manifestat, & se patri æqualem ac consubstan tialitem ostendit: quomodo igitur creature erit? Iterum dicit saluator noster: Sicut enim pater suscitat mortuos, & uiuificat; sic & filius quos uult uiuificat. Quid ad h̄c saluatoris uerba hæretici dicent, si eos interrogabimus quomodo pater mortuos uiuificat? utrum tanquam particeps uitæ, an sicut ipsa uita, secundum naturam ac essentialiter: hoc ultimum scio dabunt, & quum ipse pater uita sit, ipsum uiuificare mortuos dicent natura, & non participationis gratia. Quoniam igitur etiam filius nō alter uiuificat mortuos quam pater, uita etiam ipse naturaliter ac essentialiter erit. Quū ergo

A ergo idem sit quod pater, uita enim ueretur est: quomodo filius erit creatura, si pater non est creatura? Deus igitur uerus de deo uero, & uita de uita filius est. Deinde sub*languit*: Nullum enim pater iudicat, sed omne iudicium dedit filio, ut omnes honorant filium, sicut honorant patrem. Deus secundum naturam, pater etiam ab ipsis conceditur, filius autem creatura esse dicitur, & non uerè deus secundum istos; quomodo igitur æqualiter poterit ab ipsis & ita sicut pater honorari, si pater sicut deus uerus honoratur, & filius non ita ab ipsis? Aut quomodo ipse pater eum honorem iubet filio suo dari, qui sibi datur? nonne ipse dixit per Mosen: Dominum deum tuum adorabis, & illi soli seruies? Nisi forte credant, ab ipso deo patre nobis iuberi, ut creaturā consumamus; quod dictu impiū est. Quare quum pater iubeat, ut non aliter colamus filium suum, quam seipsum; non erit filius creatura, nec ad extra ex nihilo productus, sed ex ipso patre natus. Deinceps ibidem addit: Sicut etiam pater uitam habet in seipso, sic dedit & filio uitam habere in seipso. Pater non per participationē, sed essentialiter uita est; sed filius sic habet uitam ut pater: non habet ergo per participationem, sed ipse essentialiter uita est. Nec conturbetur aliquis, quū audit ut uita filio esse datam à patre. Simile enim est, quemadmodum si calor, qui profluit ex igni, diceret: Sicut ignis calidus est, sic etiam mihi dedit ut calidus sim. Nulla enim participatio est, quamuis calor id ipsum quod est, ab igne accepisse dicatur: sed nec diuisio aut separatio aliqua intelligitur, sed propter unitatem, quae est in emittente & emissō cōsubstantiali, recte dicitur, quicquid habet emissum, ab emittente accepisse. Quomodo igitur filius, qui sic incomutabiliter uitam habet sicut pater, creatura erit? Præterea, ad Iudeos ait dominus noster: Si ego testimonium perhibeo de me, testimonium meum non est uerum: alius est qui testimonium perhibet de me, & scio quod uerum est testimonium quod perhibet de me. Vos misistis ad Ioannem, & ipse testimonium perhibuit ueritati: ego autem non accipio testimonium ab homine. Perhibuit certe Baptista testimonium, quum dixerit de saluatorē: Ecce agnus dei, qui tollit peccata mundi. Verū quoniam saluator dicit non accipere se testimonium ab homine, sed alium esse qui de seipso testimonium perhibet: quis est iste alius Ioanne, immo simpliciter homine maior: pater de patre ipsum dicere. Pater enim dixit ad Ioannem: In quem uideris spiritum descendenter & manentem in ipso, hic est qui baptizat in spiritu sancto. Spiritu autem descendente in Iesum, vox patris audita est dicentis: Hic est filius meus dilectus. Quum igitur ipse deus pater filium suum Christum appelle, id est testimonium uerum sit, quia ab ipsa ueritate de ueritate dicitur; nonne manifeste impietatis criminē isti seipso damnant, qui filium dei creaturam audent prædicare? Ego (inquit deinde Christus) habeo testimonium, Ioannis testimonio maius. Opera enim quae dedit mihi pater ut faciam, ipsa opera quae ego facio, testimonium perhibet de me, quia pater me misit. Parum posse Ioannis testimonium Christus dicit: non quia Ioannes nō uere testimonium perhibuerit (Venit enim in testimonium missus à deo, ut testimonium perhibet de lumine) sed quia iam apud Iudeos testimonium eius, quamvis uiri magni, & omnis uirtutis genere integerissimi, paruipendebat, operum magnitudine atq; miraculorum demonstrari recte saluator ait, quia ex ipso patre exiuit ac uenit. Non enim potestate propria ut deus, tot tantaq; præter naturā fecisset, nisi uere filius dei esset. Quum igitur quae pater potest facere, filius quoq; facere possit; nonne ut impij fugiēdū sunt omnes, qui nō deum, sed creaturā dicere ipsum audēt? Postea ibidē subdit: Ego ueni in nomine patris mei, & nō suscepisti me; si alius ueniet in nomine proprio, illum accipietis. Quomodo filius uenit in nomine patris? uidelicet ut deus, ut dominus, ut uita, ut omnipotēs, ut lumen, ut ille qui potest mortuos uiuificare. Hæc enim omnia pater potest. Quare si hæc omnia filius quoq; non est, nō uenit in nomine patris. Venit autem in nomine patris: quia omnia quae pater est, ipse quoq; est, uno solo excepto, quod pater non est. Quomodo igitur creatura erit? Rursum: Sicut misit me uiuēs pater, & ego

DIVI CYRILLI THESAVRI LIB. XII.

- C**uius propter patrem. & Qui manducat me, uisus propter me. Missum se filius dicit à
 phil. 2. patre, aut secundum incarnationis modum, quia seipsum exinanivit, formam serui ac-
 cipiens, & factus est obediens usq; ad mortem: aut quia sicut ex sole lux emittitur, uel
 ex igni calor, sic inseparabiliter ex patre emanat. Vixere aut propter patrem dicitur,
 non quia particeps uitæ (sicut nos) sit: sed quia omnia paternæ substantiæ propria, na-
 turaliter in ipsum, sicut in filium transeunt. proprium autē patris est uiuere: uel ut aper-
 tius dicam, ipse essentialiter uita est: hoc igitur & filius est propter patrē, quoniam ex
 eo nascitur. Non enim potest ex uiuo patre nō uiuus filius nasci, nec ex increato crea-
 tus. Postmodum apud eundem Euangelistam legimus, quod respondit Iesus: Nec
 me cognovisti, nec patrem meum. Hinc etiam animaduerte, ueram patris imaginē
 filium esse. Nam si à cognitione ipsius filij cognitione patris habetur: quomodo nō erit
 necessarium, eandē naturam, hoc est, essentiam patris & filij esse? Si igitur nulla diffe-
 rentia est inter patrem et filium, nisi sola personalis: quia hic pater est, ille filius; quomo-
 do filius erit creatus, quum pater increatus sit: præsertim quū relativa nomina alterū
 ad alterum dicantur, & uno dicto, alterum statim intelligatur: nam qui patrem dixit,
 filium illico intellexit: & qui filium appellauit, ad patrē confessim retulit. Si ergo crea-
 tura filius est, non poterit ad patrem uere referri, sed ad creatorem: & ita non poter-
 it alius à cognitione filij cognitionem patris habere. Sed qui nouit filium, nouit & pa-
 trē. Verè igitur filius est, & consubstantialis patri. Iure igitur audire isti simul cum Ju-
 daeis possunt: Si me cognosceretis, patrē quoq; cognosceretis. Præterea dicit Euangeli-
 sta: Responderunt Iudei: Nos ex fornicatione non sumus natū, unum patrem deū
 habemus. Dixit eis Iesus: Si deus pater uester esset, diligenteris utiq; me: ego enim ex
 deo exiui & ueni. Non ueni em̄ à memeti plo, sed ille me misit. Qui filiū dei non dile-
 xerunt, quomodo possunt dici deum patrem, ex quo filius est, dilexisse? Et qui fructū
 non honorarunt, quomodo arborem honorasse uidebuntur? Si autem dei patris fru-
 ctus ipse filius est (hoc enim significat, quod ex patre exiuit & uenit) quomodo erit
 creatura: aut quomodo ex ipso deo patre non deus nasci naturaliter poterit, quū nec
 creatura quidem ulla hoc patiatur? Homo enim ex homine, & bos ex bove nascitur.
 Deum igitur uerum de deo uero nasci necesse est. Aliter uerior in creaturis genera-
 tio, quam in deo inueniretur: quod absurdum est. Missum autem se filius à patre dicit,
 non mutatione locorum (non est enim deus in loco) sed sicut calorem ex igni, aut illu-
 minationem exclumine. Rursum Ioannes ait: Pater meus qui dedit mihi, omnibus
 maior est, & nullus potest rapere de manu patris mei. Ego & pater unum sumus. Ma-
 ior omnibus pater est, non ut corpus corporibus, sed ut creator creaturis: sic enim os-
 tnia excedit, & super omnia est. Sed ipse pater qui super omnia est, unum est cum sis-
 lio, quare ipse quoq; filius similiter ut pater, maior est omnibus, & super omnia est.
 Non est igitur creatura, sed unum & idem essentialiter cum patre. Insuper inquit:
 Multa bona opera ostendi uobis ex patre meo, propter quod igitur ipsorum lapidatis
 me: Responderunt Iudei: De bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia: quia
 tu quem homo sis, facis te ipsum deum. Quum saluator noster diceret, Ego & pater
 unum sumus: non intelligentes Iudei à quo id diceret, & in carnem solummodo re-
 spicientes, eum impietatis criminē accusabant, & lapidare conabantur. Id enim solum
 recte intellexerunt, quod opinarentur deum seipsum facere illum, qui dicebat, Ego
 & pater unum sumus. Meliores igitur Iudei Arianis uidetur: quippe qui, quoniam
 Christus dixit, Ego & pater unum sumus: hoc admisso uiderunt necesse esse Christū
 deum uerum & aequalē patri concedere. Quomodo cū unum potest esse cum deo
 uero, si creatura est: secundum ergo naturam deus uerus est, & unum cum patre.
 Psal. 81. Deinde dicit Euangelista: Respōdit Iesus, Nōnne scriptum est in lege uestra: Ego
 dixi, dij estis: si illos dixit deos, ad quos uerbum dei factum est, & nō potest soluī scri-
 ptura: Quem pater sanctificauit & misit in mundū, uos dicitis quia blasphemas, quia
 dixi:

A dixit: Filius dei sum. Animaduerte quomodo seipsum aperte distinguit ab ihs, qui per gratiam dij sunt; ut ostendat se non gratia ut illos, sed natura deum esse. Quomodo igitur natura deus erit creatura? Insuper, Si opera patris mei non facio, inquit, no- 104n.10.
lite credere mihi; si autem facio, & si mihi non creditis, operibus credite, ut cognoscatis & credatis, quia in me pater est, & ego in patre. Quae natura, hoc est essentia dissparantur, diuersas habent operationes; quorum autem eadem simpliciter opera-
tio est, eorum substantia etiam eadem est. Id saluator ostendens, dixit: Si non credatis in me, quia hominem esse uidetis, operum tamen inaudita potestas, & magnitudo facile uos potest impellere, ut credatis quia deus uerus deo uero sum. Nam qui deo patri aequalis in operibus est, quomodo erit aliud ab eo secundum substantiam simo uero, quomodo non erit unum & idem in omnibus, ita ut & ipse in patre sit, & patre in seipso habeatur? Insuper ait saluator: Ego sum resurrectio & uita. Si pater resurrec-
tio & uita est, & idcirco ut deus uerus colitur; cur filius quoque similiter haereticis non colunt, quum ipse quoque resurrectio & uita sit? Quum autem uita sit, quomodo erit creatura? Omnis enim creatura particeps uita, non uita est: solus autem deus uerus, ipsa uita est. Quare pater, & filius, & spiritus sanctus ipsa uita essentialiter est. Rursum ibidem: qui credit in me, non credit in me, sed in eum, qui misit me. Si ita unū cum 104n.11.
patre filius est, ut qui credit in filium, in patrem credat: quomodo non erit stultum dicere filium esse creaturam; nisi fortasse quis diceret, ipsum quoque patrem creaturam esse. Verum, quoniam pater increatus ab omnibus (sicut est) creditur, erit filius quoque increatus. Sic enim solummodo uere filius erit, & pater in ipso conspicetur.

Omnia (deinde ingt) quae pater habet, mea sunt. Si omnia quae patris sunt, filii quoque sunt; est autem præcipuum essentiae patris, ut increatae substantiae sit. Erit ergo etiam filius similiter increatus, et ita in principio cum patre, et in patre, uerbum eius & filius eius est, secundum ineffabilem, & incomprehensibilem generationis modum. 104n.12.

B Deinde subfungit: Exiui à patre, & ueni in mundum, & rursum; Dimittto mundum & uado ad patrem. Dicunt ipsi discipuli eius: Ecce nunc palam loqueris, et prouerbiū nullum dicis; nunc scimus quia nosti omnia, nec opus est tibi ut quis te interroget. In hoc credimus quia à deo exiisti. Maximum est sanctorum apostolorum testimonium & quasi quoddam sigillum fidei. Credere enim iam dicunt, quia à deo exiuit; hoc est, ex ipso patre natus aeternaliter est, & uere filius est. Hoc enim non certe aliud significat, quia ex deo exiuit. Sed aduerte quæso, unde & quibus argumentis in hanc ueram & firmam fidem deducti apostoli sunt. Nunc, inquit, scimus omnia te scire, nec esse tibi opus, ut ab aliquo interrogeris. In hoc credimus, quod à deo exiusti; quia omnia Christum, corda etiam ipsorum scire uiderunt, ideo filium dei uerum esse crediderunt. Deo enim uero solummodo rerum omniū scientia conceditur, nec minus cogitatio-
num nostrarum: quomodo ergo creatura erit, qui omnia non aliter quam pater scit?

Rursum ait: Haec autem est uita aeterna, ut cognoscant te solum uerum deum, & quem misisti Iesum Christum. Solus est deus uerus pater: quia dij gentiū omnes falsi erant; sed cum patre simul etiam filius deus uerus est, & spiritus sanctus similiter; quia pater & filius, & spiritus sanctus unum sunt. Ad hanc adiungit: Manifestauit nomen tuum hominibus. Quod nomen patris manifestum saluator hominibus fecit: an quia deum esse predicauit? Sed prophetæ quoque omnes dominum omnium deum apellant, & significatio huic nominis, etiam ante incarnationem uerbi dilucida erat; an quia creatorem esse ipsum patrem Christus docuit? Sed beatus Moses Genesinscribens, ita statim incepit: In principio fecit deus cœlum & terram. Quod igitur nomen à saluatore declaratum est: Non aliud certe quam nomen patris. Nemo enim ante incarnationem uerbi aperte declarauerat, quod deus haberet filium ex seipso natum. Gen.1.

Per euangelicam autem doctrinam in filium dei credidimus. Et ita patrem quoque ipsum uere patrem esse cognouimus, à naturali pulchritudine filij ad pulchritudinem

DIVI CYRILLI THESAVRI LIBER XII.

C genitoris sui deducti. Si ergo filius creatura esset, non cognosceretur per ipsum deus esse pater uerè, sed creator; filius enim sic ad patrem dicitur, ut creatura ad creatorem. Quare si re ipsa & uere deus pater cognitus est, errant uchemēter qui filiū dei ex ipso deo uere natum non confitentur. Alter enim non erit uerum, quod nomen patris hominibus Christus manifestauit. Praterea, Noli me tangere, saluator ad Mariam post resurrectionem dixit: nondum enim ascēdi ad patrem meum. Vade autem ad fratres meos, & dic eis, quod ascendo ad patrem meum, & patrem uestrum: & detim meum, & deum uestrū. Hinc etiam si quis aduertat, non creatura, sed uere filius dei Christus esse ostenditur. Nam quum uere homo propter nos factus sit, sicut propria naturæ nostræ sibi uere assumit; sic sua nobis attribuit, & ad honorem diuinitatis suæ hominem exaltat. Homines enim nos sumus secundum naturam, ipse uero deus secundum naturam, sed factus est homo ex misericordia. Serui nos dei sumus secundum naturam, ipse dominus quidem secundū naturam, quia deus; sed seruus factus est, quia uere homo. Contrà etiam deus ipse secundum naturam est, nos per adoptionem ad fraternitatem eius uocati. Si ergo nos per gratiam dī & filiū dei sumus; erit uerbum dei (cuius gratia dī & filiū dei facti sumus) re ipsa uere filius dei. Non enim potuisset, si per gratiam ipse quoq; deus esset, ad similem gratiam nos exaltare. Non enim potest creatura, quod à se non habet, sed accepit à deo, alijs propria potestate donare. Non est ergo creatura filius dei, sed uerus deus. Pax uobis, saluator ad discipulos ait; Sicut misit me pater, & ego mitto uos. Quumq; dixisset, sufflauit, & dixit ipsis: Accipite spiritum sanctum. Creativus secundum naturam spiritus sanctus, à Psalmista etiam prædictus. Emisses enim (inquit ad deum patrem) spiritum tuum, & creabuntur, & renouabis faciem terræ. Quum igitur spiritus sanctus & creat & renouat omnia, sic dicit substantialiter uerus deus; quomodo erit creatura filius, qui creatoris spiritus est largitor? Insuper, Quum discipuli Thomæ condiscipulo dicerent surrexisse saluatorem è mortuis, sc̄p; ipsum uidisse, subdubitans Thomas, respondit: Si non immixtam manus meas in locos clauorum, non credam. Quum dominus deinde rursum apparuerit, & manus atq; latus Thomæ ostenderet, ad firmā reuocatus fidem, ille magna uoce respondit: Dominus meus, & deus meus. Quod dicto, & tunc laudatus fuit, & nūc à nobis in admiratione habet; quia saluatorem uere & dominum, & deum appellauit. Nec minus beati ab ipso Christo dicuntur, qui quamvis ipsum non uiderint, dominū tamen & deum (ut Thomas) confitentur. Quomodo ergo erit creatura, si deus & dominus est; quū istæ appellationes uere ac secundū naturam, increatae solum naturæ uerte congruant. Quod si creatura esset filius, ut isti mentiuntur, nō erraret aliquis profecto, si cæteras quoq; creaturas (ut uerbi causa angelos) dominos & deos uocaret. Errat aut̄, & impius existimatur, quicunq; recentem, hoc est creatū deum & dominū sibi facit. Nō est igitur filius dei creatura, sed patri coæternus. Deniq; dicit Euangeliſta; Multa etiam alia signa fecit Iesus coram discipulis suis, quæ non sunt scripta in libro hoc; hæc aut̄ scribuntur, ut credatis quia Iesus est Christus filius dei. Non considerant profecto hæretici, quæ differentiæ sit inter creaturam & filium. Creatura enim non est ex ipsa creatoris substantia, sed ad extra producta. Quod uero ex aliquo nascitur, & ex ipsa natura eius, hoc ipsum à similitudine creaturarum ad deum commode reducere debemus: & sic à nostris diuina recte intelligemus. Cuius igitur gratia, si creatura esset filius dei, multa dicit Euangeliſta, facta signa per Christum, ut credamus quia ipse est filius dei; tanq; difficile esset credere ipsum esse creaturā. Profecto nō, scripta enim esse signa, inquit, quæ Iesus fecit, ut credatis Christū esse filium dei, deum uerum de deo uero. Ad hunc enim intellectū signa illa et miracula, summa cum potestate nos impellunt.

Libri duodecimi Thesauri Cyrilli finis.

BIVS DEM

A

EIVSDEM LIBER DECIMVS TERTIUS.

Quod spiritus sanctus deus uerus est, quod ex substantia patris & filij emanat, et quod per filium creaturis donatur.

CAPVT. I.

Obiectio hæreticorum,

I quoniam spiritus ex deo à scripturis dicitur, idcirco cōsubstantialis patri est, erunt omnia consubstantialia patri. Omnia enim ex deo esse scribūtur, & ita innumerabilis multitudo deorū introducetur: quod non solum impium, uerum etiam stultum est. Solutio. Opus est, ut qui uolunt recte scripturas intelligere, parati ad fidem sint. Nisi enim credideritis, non intelligetis, quidam ait propheta. Verum quoniam

Eſ.7.

impudenter multi hæc nobis obiiciunt, necesse est pro uirili parte conemur in ueritatem eos reducere, aut saltem à recte credentibus huiusmodi tela ipsorum repellere. Dicimus igitur, quod non similiter spiritus sanctus, & cætera omnia dicuntur ex deo esse. Nam spiritus quidem sanctus in ipso deo essentialiter est, & inseparabiliter ex eo prodit; creaturæ uero ex deo patre per filium in spiritu sancto ad extra productæ sunt. Quod si ex deo patre omnia esse dicunt, & spiritus sanctus similiter, contendantq; nō esse differentiam inter creaturas & spiritum sanctum; dicant nobis quo; so, quare nulla creaturarum scit ea, quæ dei sunt? & quare nulla investigat profunda dei? cur etiā per nullam creaturam secreta sua deus pater reuelat, sed solummodo per spiritum sanctum? Quoniam igitur per spiritum creaturis reuelatio fit, ipse uero spiritus profunda quo; dei nouit; patet quia non est ad extra productus ut creaturæ, sed in ipso deo, & ex ipso inseparabiliter est; & ita deus uerus unā cum patre & filio est, & non creatura. Hæc autem ita se habere Paulus testatur, dicens: Nos autem spiritum dei accepimus, ut sc̄amus quæ à deo donata sunt nobis, & rursus: Quis hominū nouit quæ hominis sunt, nisi spiritus hominis qui est in ipsis? Sic & quæ dei sunt, nullus nouit, nisi spiritus dei q; est in ipso. & alibi: Nobis enim reuelauit deus per spiritum sanctum. Spiritus enim omnia investigat, etiam profunda dei. Aduerte quod spiritus hominis non per reuelationem scit quæ in homine sunt, sed proprie ac naturaliter occulta cordis cognoscit.

1. Cor.2.

Sed spiritus sanctus similiter scit quæ sunt in deo patre, secundum Paulum. Sicut ergo spiritus humanus nō est alienus à natura hominis; sic et spiritus dei patris eiusdem substantia cum ipso deo patre est. Vos autem (idem ipse em̄ Paulus ait) non estis in carne, sed in spiritu, si quidem spiritus dei habitat in uobis. Si quis autem spiritum Christi non habet, hic non est eius. Si autem Christus in uobis, corpus quidem mortuum propter peccatum, spiritus autem uita propter iustitiam. Disce rursus à Paulo rectas de spiritu sancto sententias: hinc enim habes ex salvatoris substantia spiritum sanctum esse, nec alienum ab unius deitatis essentia. Nam quū spiritum dei uocauerit, statim & spiritum Christi appellauit; ut ostenderet, omnia quæ patris sunt, in filium suū dum ex eo nascitur, naturaliter pertransire. Sed spiritum sanctum, Christū etiam uocat, dicens: Si autem Christus in uobis est; ut ostenderet spiritum non esse alienum à substantia uerbi, sed ita unū cum uerbo, ut quamvis in propria hypostasi sit, in ipso tamen uerbo sit, & uerbum in ipso. Ex deo patre igitur spiritum sanctum esse cōfitemur. Sed hæretici cætra quo; omnia ex deo patre similiter esse aiunt, & Paulū dicentem nobis incurunt: Vnus deus pater, ex quo omnia, & sic nō ex substantia patris, sed ad extra productum spiritum, sicuti creaturas contendunt, quoniam ex deo patre ipse quo; dicitur esse.

Rom.8.

Neque animaduerterunt, quod spiritus sanctus in deo, & ex deo inseparabiliter est; creaturæ uero ad extra per uoluntatē dei productæ. Quod ita esse patet, quia quū spiritus sanctus in nobis habitat, ipse Christus qui est deus uerus, in nobis habitat. Nō autem ita sit, si creatura in nobis habitat. Nō enim si angelus (uerbi gratia) uel archangelus in nobis habitaret, deus quo; statim diceretur nobiscū habitare. Quū igitur tanta diffe-

1. Cor.8.

DIVI CYRILLI THE SAVRI LIBER XIII.

- C**rentia inter spiritum & creaturam sit, patet spiritum nō esse creaturam: quia naturaliter in ipso creatore est, et ita eiusdem essentiae cum patre & filio necessario inuenitur.
- Rom.8.** Rursum idem Paulus: Qui, inquit, spiritu dei ducuntur, filii dei sunt. Non enim accipistis spiritum seruitutis in timore, sed accepistis spiritum adoptionis, in quo clamamus, abba pater. Si ergo spiritus sanctus filios dei facit eos in quibus habitat, & particeps dei ostendit, eosq; deo ipsi coniungit, adeò ut possint clamare, abba pater, non erit certe seruus, nec creatura; sed essentialiter deus uerus, ex ipso deo patre per filium creaturis donatus. Et ideo deos & filios dei per adoptionem facit eos, in quibus habitat. Ipse, inquit, spiritus contestatur spiritui nostro, quia sumus filii dei; nam quia ex substantia filij est, ideo Christus largitur ipsum sanctis hominibus. Verbum igitur dei per spiritum sanctum in nobis habitat: & sic adoptamur in filios dei, ipsum filium in nobis habentes, ad quem spiritus sancti participatione reformamur, & ad filiorum conditionem per gratiam suscepimus, dicere audemus, abba pater. Natura igitur & essentialiter spiritus sanctus deus est; quoniam qui ipsum suscipiunt, dñ per gratiam efficiuntur.
- 1. Cor.15.** Sicut enim induimus (rursum Paulus ait) imaginem terrestrem, induamus & imaginem coelestis. Terrestrem hominem appellat primum omnium hominum; cuius imaginem induimus, in similitudinem prævaricationis eius ad mortem atq; corruptionem impulsu. Coelestem autem uocat, dominum nostrum Iesum Christum: cuius imaginem, hoc est, uiuis factem spiritum si acceperimus, ad ipsum uiuum dei uerbum reformamur, & ad incorruptionem reducimur in aeternam uitam renouati. Spiritus enim est qui uiuiscitat, ut saluator ait. Quemadmodum igitur, quoniam filius imago patris est, si quis filium suscepit, patrem etiam habet; sic quoniam spiritus sanctus imago filij est, si quis eum suscepit, filium quoq; habet. Itaq; si quis spiritum sanctum accepit, & filium & patrem similiter accepit. Quomodo igitur spiritus sanctus quum sit incommutabilis imago filij dei, inter creaturas connumerabitur? Non puto aliquem ita insanire, ut audeat dicere, posse creaturam aliquam incommutabilem creatoris imaginem esse, & ueram atq; perfectam, ita scilicet ut omnia in seipsis sint, quae in eo sunt, cuius imago est. Deus igitur uerus spiritus sanctus est, quoniam filij dei (qui est uerus deus) imago perfectissima est. Scriptum est rursum: Prophetæ duo uel tres loquuntur, & deinceps: Si autem omnes prophetant, introiuerit autem infidelis alius uel idiota, redarguitur ab omnibus, & occulta cordis eius manifesta fiunt, & sic cadens in facie adorabit deum, annuncians quia uere deus in nobis est. Quoniam igitur qui spiritum sanctum accepterunt, sicut deum habentes in seipsis prophetant, & ideo in admiratione habetur: quomodo erit creatura spiritus sanctus? aut quomodo non erit uerus deus, à patre per filium ad idoneos procedens, sicut & calor ex igne ad reliqua corpora? Qui enim loquitur linguis, inquit, non hominibus loquitur, sed deo: nemo enim audit spiritu autem loquitur mysteria. Ecce aperte Paulus dicit deo ipsum loqui, qui linguis loquitur. Deinde nō minus aperte deum esse spiritum sanctum ostendit, dicens: Spiritu autem loquitur mysteria. Quomodo igitur non erunt impietas rei: qui inter creaturas audent spiritum sanctum collocare? Ad Corinthios itidem scribens Paulus ait: Nos enim tem
- Levi.26.** plas sumus dei uiui, sicut dixit deus: Inhabitabo in ipsis, & inambulabo, & erunt mihi Ephes.4. in populum, & ero ipsis in deum. & paulò post: Nolite contristare spiritum sanctum
- 1. Cor.3.** dei, qui habitat in uobis. & rursum: Si quis templum dei corrumperit, corrumperet hunc deus: templū enim dei sanctum est, quod estis uos. Si ergo sancto spiritu accepto, dominus & templum dei efficiuntur, & deum habemus in nobis habitantem & inambulatorem; quomodo spiritus sanctus non erit uerus deus? aut quomodo erit creatura, ut contendere audent, qui scripturæ obtemperare non solent? Idem Paulus scribit seipsum Christi, & uocatum apostolum dicens, destinatum se in euangelium dei ait. Id ipsum
- 2. Cor.3.** etiam aliter significans scribit ad quosdā deo: Quis sufficiētes nos, inquit, ministros noui fecit testamenti, non literæ sed spiritus. Si ergo testamentum spiritus, ipsum euangelium

A gelium dei ad quod destinatus fuit, appellat, quomodo spiritus sanctus non erit deus?

Idem Paulus rursus scribit: Si autem spiritus eius qui Iesum Christum suscitauit à mortuis, habitat in uobis, ipse qui suscitauit Iesum Christum à mortuis, uiuificabit & mortalia corpora uestra per spiritum suū, qui habitat in uobis. Si creatura spiritus sanctus est, secundum haeticorum furem, quomodo totam operationem dei habet? Non enim puto posse aliquos adeò insanire, ut audeant dicere deum uerum, organis atq; instrumentis aliquibus operationes suas ad extra emittere. Quoniam igitur uita secundū naturam filius est, & spiritus etiam sanctus, quē ipse largitur, uiuificat; necesse est omnino confiteri spiritum sanctum ex substantia patris & filii esse, totamq; ipsius uirtutē atq; operationem habere; ueluti si ex aqua uapor ascēdat, & eos frigefaciat ad quos peruenit. Non enim aliam naturam, quam ipsius aquae ostendit.

Quod spiritus sanctus deus est, & eandem operationem cum filio habens: nec est alienus à substantia filii; & quod quando deus dicitur habitare in nobis, ipse spiritus est qui habitat.

CAPVT. II.

Aulus ad Timotheum scribens ait; Bonum depositum serua, per spiritū sanctum qui habitat in nobis. Ad Romanos autem; Non audeo loqui aliquid eorum, quæ non fecit Christus per me, in obedientiam gentium uerbo & opere, in uirtute signorum & prodigiorum, in uirtute spiritus dei. Et rursus: Obscero igitur uos fratres per dominum nostrum Iesum Christum, et per charitatem spiritus sancti, ut adiuuetis me in orationibus uestris. Ad Corinthios; An ignoratis quia membra templum spiritus sancti sunt, qui in uobis est, quē habetis à deo? Et rursus: Qui adhaeret domino, unus spiritus est. Ecce aperte hic spiritum sanctum dominum esse ait. Quod dilucidius facit, dicens de Iudeis; Usque ad hodiernum diem idem uelamen in lectione ueteris testamenti manet. Nōnne quū

2. Tim. ii.
Rom. 15.

Ibidem.

1. Cor. 6.
Ibidem.
2. Cor. 3.

B legitur Moses, uelamen super cor ipsorum iacet, quando autem conuertuntur ad dominum, auferunt uelamen. Dominus uero, spiritus est; ubi autem spiritus domini, ibi libertas. Et rursus; Nos autem omnes discooperta facie gloriam domini intuentes, in eandem imaginem reformamur à gloria in gloriam, sicut à domini spiritu. Quoniam igitur unus est dominus Iesus Christus, ut ipse Paulus ait: & quoniam spiritum sanctum dominum similiter appellat; nullam certe differentiam essentialē filii & spiritus nō uit. Et ideo spiritum sanctum dominum similiter appellat, sicut ex ipso filio, & in ipso naturaliter existentem. Idem quoq; Paulus scribit: Quis cognovit mentem dominis? deinde ait; Nos autem mentem Christi habemus, & intelligit spiritū sanctum, qui habitat in nobis. Si ergo mens Christi uocatur, quomodo erit creatura; quū nullo modo possibile sit, ut deitatis natura, quæ simplicissima est, habeat aliud in essentia sua nisi aeternum atq; increatum? In hoc (inquit euangelista Ioannes) cognoscimus quia in nobis est deus, ex spiritu quem dedit nobis. Et rursus: In hoc cognoscimus quia in ipso manemus, & ipse in nobis, quia de spiritu suo dedit nobis. Si ergo spiritu sancto inhabitante in nobis, deus est qui inhabitat; quomodo spiritus non erit deus? quū omnia propria quæ dei sunt habeat, & à deo patre per filium creaturis præbeatur. Christus etiam ad Iudeos ait; Si autem in dīgito dei ejus dæmonia, uenit ergo in uos regnum dei. Digitum hic dei, spiritum sanctum nominat; modo em quodam ex substantia dei emanat, & naturaliter inde dependet, sicut ex humana manu digitus. Brachium enim & dexteram dei, filium dei scripturæ uocant. Saluauit enim, inquit, dextra eius, & brachium sanctum eius. Et rursus: Domine sublime est brachium tuū, & ne scierunt. Quemadmodum igitur brachiū toti corpori naturaliter coaptat, omniaq; facit quæ menti uidentur, inungere quoq; solet dīgito: sic filium quidem dei ex ipso & in ipso patre naturaliter esse intelligimus. Ex filio autem naturaliter ac essentialiter spiritum sanctum, sicut ex patre prouenire credimus, per quem filius omnia inungens

Ibidem.

1. Cor. 8.

1. Cor. 2.

1. Ioan. 4.

Luc. vi.

Psal. 97.
Eze. 13.

Mm

DIVI CYRILLI T H E S A V R I L I B. X I I I.

- C** sanctificat. Nō est igit̄ aliud sp̄itūs à deitatis essentia, sed ex ipsa & in ipsa naturaliter, sicut & digitus in manu, & manus in corpore. Eiusdē em̄ substantiæ digitus cum manu, & manus cum corpore est. Hæc quū ita se habeant, deus certe uerus & non cœ-
 Psal. 138. turas sp̄itus sanctus est. Quò ibo à sp̄itu tuo (Psalista canit) & à facie tua quò fugiā? Si ascendero in cœlū, tu ibi es; si ad infernum descendero, ades. Si suscipiam alas meas
 in mane, & habitabo in extremis maris; etenim ibi manus tua deducet me, & detinebit me dextera tua. Sp̄itum sanctum tum faciem patris appellat, quoniam ostendit ipsam essentiam dei, unde est: tum manum, propter uirtutem omnipotentem quæ ipsi inest. Quomodo igitur non erit uerus deus & cōsubstantialis patri sp̄itus, qui ex ipso & in ipso est, non separatus ab eo, quemadmodum & manus non est separata à corpore humano? Quod autem sp̄itus sanctus deus sit, ab apice quoq; apostolorū
 Matth. 16. Petro, cui bæc mysteria (ur saluator ait) nō caro nec sanguis, sed pater ipse cœlestis re-
 Act. 5. uelauit, discere possumus. Dicit enim ad Ananiam: Anania, cur satanas impleuit cor tuum, & mentitus es sp̄itui sancto, tibiq; attribuisti à precio loci? Et addit: Nō men-
 titus es hominibus, sed deo. Si ergo sp̄itui sancto mentitus, deo mentitur, deus recte
 Gal. 4. sp̄itus est, & non creatura. Paulus item ad Galatas: Filioli quos rursum parturio, quoadusque formetur Christus in uobis. Formatur autem Christus in nobis per ope-
 rationem sp̄itussancti, renouatis nobis in similitudinem suam, & spiritualibus effectis.
 Hier. 5. Deus igitur est sp̄itus Christi, quo in nobis ipse Christus formatur. Deus etiam
 Act. 20. ipsius aduentus saluatoris bona nobis prænuncians, de gregibus suis dicit: Suscitabo ipsis pastores secundū cor meū, & pascent greges cum scientia. Paulus uero Ephe-
 sinis presbyteris scribens dicit: Attendite uobis ipsis & omni gregi, in quo uos sp̄iti-
 us sanctus posuit episcopos. Aduerte quod deus solitus est hoc facere, quod cum
 potestate sp̄itussanctus facit, pastores suscitans, ut prædictum est à prophetis. Non
D est ergo alienus à deitatis essentia sp̄itus sanctus, sed quasi operatio naturalis ac essen-
 tialis; in propria tamen hypostasi ex ipso prodiens deo, & in ipso manens, omnia quæ
 deus sunt operatur. Ad hæc, Christus ad suum patrem de nobis dicit: Sanctifica ipsis
 Ioh. 17. in ueritate tua. Et ipse deus rursum per Ezechielem prophetam: Et ero ipsis deus,
 Ezech. 18. & ipsi mihi erunt populus. Et cognoscent gentes quia ego sum dominus, qui sanctifi-
 fico ipsas. Vide quod deus est qui sanctificat permanentes in charitate sua: sp̄itus au-
 tem sanctus sanctificat; deus igitur est, & non creatura. Insuper, hominem à de-
 uerbo assumptum esse, uniuersa scriptura clamitat, nec isti negare audent. De ipso igit
 Matth. 4. tur Christo scriptū est, quia ducebatur sp̄itu in eremum, et ducebatur Iesus in uirtute
 Luc. 4. sp̄itus in Galilæam. Dicant ergo nobis, qui sp̄itum inter creaturem collocant; quo-
 modo filius dei, qui est sapientia & uirtus patris, ipsis sp̄itussancti uirtute modò in
 Galilæam ducebat, modò in eremo diabolum uincebat. An ita imbecillem dicunt si-
 lium dei fuisse, ut creati sp̄itus secundum ipsis auxilio indigeret? Et quomodo do-
 minus uirtutum, creaturem admīniculo quasi necessariò utetur? Quoniam igitur id di-
 cto stultissimum est, necesse est deum esse sp̄itum sanctum, qui naturaliter ex patre
 in filio est, & totam ipsis habet operationem. Verbum autem per sp̄itum sanctum
 uincit. Vtitor enim ipso, ut propria uirtute. Est & in eo essentialiter, quo & diabo-
 lum in eremo uicit, & in Galilæa signa effecit: omnia enim ex patre per filium in sp̄i-
 ritu sancto facta sunt. Rursum, deus ex parte cuiusdam prophetæ: Nōne ego coe-
 lum & terram impleo? dicit dominus. Implet autē, quia ubique per sp̄itum suum
 est. Quod ostendit dicens: Quò ibo à sp̄itu tuo? Si ascendero in cœlum, tu ibi es, &
 cetera. Si ergo deus omnia replet, idq; per sp̄itum sanctum, deus certe sp̄itus san-
 ctus est, & non creatura. In deo uero (Paulus ait) uiuimus & mouemur, & sumus.
 Act. 17. Dominus autem noster Iesus Christus has operationes à deo nobis datas, à sp̄itu
 Ioh. 6. sancto datas afferit dicens: Sp̄itus est qui uiuificat. Si ergo deus est, in quo uiuimus
 & mouemur, secundum Paulum: uiuimus autem in sp̄itu, secundum salvatorem:
 nou

A non erit creatura spiritus sanctus, sed deus uerus. Insuper: Ego (ait saluator) & pater ueniemus, & mansionem apud eum faciemus. Sed nemo dubitat patrem & filium in sanctis uiris per spiritum suum habitare. Quoniam ergo patris & filij simul præsentiam spiritus sanctus, quum in hominibus habitat, facit perspicuum est ipsum non esse alienum à deitatis essentia, sed ex ipsa naturaliter emissum, totam patris & filij habere operationem. Quod autem spiritus sanctus à patre per filium ad sanctos viros mittitur, ipse saluator ostendit dicens: Quando autem ueniet paracletus, quem ego mittam à patre spiritu ueritatis, qui à patre procedit, ille testimonium perhibebit de me. Et rursum: Paracletus autem spiritus sanctus, quem pater mittet in nomine meo, ille docebit uos omnia, & suggeret uobis omnia quae dixi uobis. Præterea, Paulus seipsum in principijs epistolarum apostolum Iesu Christi uocatum appellat, apostolatum ab ipso Iesu Christo accepisse ostendens. In Actibus uero apostolorum huiusmodi aliquid scribitur: Ministrantibus autem ipsis domino & ieiunatibus, dixit spiritus sanctus: Segregate mihi Barnabam & Paulum ad opus ad quod uocauis ipsis. Si ergo à spiritu sancto in apostolatum uocatus, à Iesu Christo uocatus dicitur: manifeste probatur spiritus sanctus nō esse alienus à substantia filij, sed esse in ipso filio, et ex ipso, sicut operatio quaedam naturalis in propria hypostasi; & ideo omnia facere posse quae uult, sicut & filius.

Quod spiritus sanctus perfectus est, nec quicquam in eo est imperfectum. C A P V T III.

Obiectio hæreticorum.

B Ed quomodo, inquiunt, nō erit stultum ex substantia dei patris spiritum prædicare, & deum ipsum putare: quū deus perfectus sit, & nihil habeat imperfectionis; spiritus autē imperfectus, quippe qui nihil habeat ex se ipso: sed quicquid habet, participatione habeat: quod liquide saluator in euangelij dicit: Nō enim, inquit, loquetur à seipso, sed loquetur quae au diet. Certe si spiritus perfectionem haberet, loqueretur etiam à seipso, nec admonitione alterius semper egeret. Solutio. Non iniuria mirabitur aliquis tantam esse hæreticorum uel superbiam uel amentiam. Quibus enim doceri possunt deū esse spiritū sanctū & fructū (ut ita dicam) diuinæ essentiæ, quoniam in ipsa est, & ex ipsa inseparabiliter prouenit, & eiusdem substantiæ cū patre & filio, & in propria hypostasi, illis ipsis magis turbari uidentur: sed peccatis (ut scribitur) proprijs oppressi, rectam discipulorum Christi uisum agere non possunt. Non enim hæc saluator de spiritu sancto dicit, ut imperfectionem eius ostendat; sed ut auditores intelligent se non aliud audituros à spiritu sancto, q̄d quod ipse uelit. Id autem eiusdem substantiæ spiritum & filium probat. Mens enim filij spiritus est, secundū Paulum: Nos autem mentem Christi habemus, inquit. Non ergo potest spiritus alia loqui, quam ille cuius mens est. Nihil ergo ex seipso locuturum spiritum dixit; quasi diceret: ego ipse rursum locuturus uobis sum, quemadmodum si humana mens de prodeunte ab ipsa sermone diceret: nihil loquetur à seipso sed loquetur quae audiet. Nō enim propter hoc sermonem hominis qui prius in mente unde prodit formatur, & ea quae mētis sunt accipit, imperfectum aliquis dicet, immo naturalem cōunctionem sermonis cum mente uidebit: quoniam quae in mente sunt, ea ipsa in sermone sunt. Huiusmodi aliquid de spiritu quoq̄ sancto intelligere oportet: nam quū mens Christi sit, omnia quae Christi sunt discipulis loquitur. Non enim ex propria uoluntate, aut aliena à uoluntate eius, in quo & ex quo est, loquitur; sed ueluti ex substantia eius naturaliter prodiens, totam ipsius uoluntate operationemq; habet.

Quod autem ex substantia patris & filij spiritus sanctus sit, beatus quoq; Moses ostendit. Formato enim ex terra homine, sufflasse in faciem ipsius deum ait spiritu uitæ, & factum esse hominem in animam uiuam. Spiritum autem ita per sufflationem homini datum, non dicitur animam esse hominis; esset enim immutabilis, tanquam ex diuina

DIVI CYRILLI THE SAVRI LIBER XIII.

- C progressa essentia. Sed spiritus sancti participationem, animae hominis impositam credimus: creaturarum enim per spiritum perfectio est. Hinc ad imaginem dei hominem factum afferimus, quoniam participatione spiritus sancti ad deum formatus fuit. Sed quem spiritum Moses per sufflationem datum homini afferuit, hunc Christus denuo 1043. 20. post resurrectionem in nobis renouans, insufflavit discipulis suis, dicens: Accipite spiritum sanctum, ut reformati ad pristinam imaginem, creatori conformaremur per participationem spiritus sancti. Quoniam igitur spiritus sanctus nobis datus conformes nos deo efficit, & quoniam ex patre per filium prodit, patet quod diuinæ substantiae est, in ipsa substantialiter, & ex ipsa prodiens: sicut & spiritus qui ex humano prodit ore, quamvis parua & indigna similitudo videatur: omnia enim deus excedit. Utilem fane Paulus doctrinam ecclesias tradit, præcipiens singulis quomodo apparere deo debent. Vir, inquit, non debet caput uelare, imago enim & gloria dei est. Mulierem autem in eodem loco uiri gloriam afferit esse. Quærendum igitur utrumque est, & primo quomodo uir imago & gloria dei sit. Sic igitur appellari uirum putamus, quoniam spiritus sancti particeps factus est, hoc est ipsis diuinæ naturæ, & ita gloria etiam dei fuit repletus. Quia igitur spiritum dei habet in seipso, & participatione ipsis in similitudinem eius formatus est, ideo imago dei, & gloria vocatur: quod etiam inde apparet, Gen. 2.
- Gen. 2. quia & mulier gloria uiri esse dicitur, quoniam ex substantia eius facta est. Cepit enim deus, inquit, unam de costis uiri, & fecit ex ea mulierem. Sicut igitur mulier gloria uiri dicitur, quia ex parte membrorum uiri facta est: sic & uir gloria dei dicitur, quoniam particeps dei est per habitantem in eo spiritum. Non igitur creatura spiritus, sed deus uerius simul cum patre & filio adoratus. Insuper, adhuc quidam dominum nostrum Iesum Christum, & dixit ei: Magister bone. Cui Christus respondit: Quid me dicis Matth. 19.
- D bonum? Nullus bonus nisi unus deus. Et Christus quidem hic unum uere & essentia aliter bonum ait, quod est deus. Psalmista uero, Spiritus, inquit, tuus bonus deducet me in terram rectam, Si ergo bonus non est aliquis preter deum, spiritus autem sanctus bonus est, quis ambiget ipsum deum esse uerum, qui à scriptura bonus appellat? Psal. 42.
1. Cor. 12. Et Paulus: Notum, inquit, facio uobis, quod nemo in spiritu dei loquens, dicit anathema Iesu. Et nemo potest dicere, dominus Iesus, nisi in spiritu sancto. Quare patet neminem scire Iesum dominum esse, nisi qui participat spiritu sancto, & neminem ignorare Iesum non dominum esse, nisi qui participat spiritu sancto. Sed quomodo, qui particeps est spiritus sancti, cognoscit quod Iesus dominus est? Non aliter certe, quam qui mel gustarunt. Iste enim qui gustarint, ex qualitate propria ipsis scierunt, quia mel dulce est: sic & spiritus sancti particeps, Iesum cognoscit dominum esse. Ex substantia igitur filij, spiritus sanctus est, & quasi (ut ita dicam) dei ipsis qualitas, ex ipso est. ibidem.
- Deus igitur est, & non creatura. Ad haec, gratiarum distributionem Paulus spiritus sancti operationi attribuit dicens: Alij per spiritum sermonem sapientiae dari, alijs fidem in eodem spiritu, alijs operationes uirtutum, alijs prophetiam, alijs discretiones spirituum, alijs genera linguarum, alijs interpretationem sermonum. Haec autem omnia operatur unus atque idem spiritus dividens unicuique sicuti uult. Ita quoniam sciret spiritum sanctum deum esse, in eadem epistola scribit, quod deus constituit in ecclesia primum apostolos, secundo prophetas, & tertio magistros, postea uirtutes, deinde gratias curationum, opulationes, gubernationes, genera linguarum. Quis ergo mentis compos potest ambigere, deum esse uerum spiritum sanctum? Ecce enim apertissime Paulus genera linguarum a spiritu sancto diuidi, quibus uult ait, deinde deum afferit eum, qui huiusmodi gratias in ecclesia distribuit. Quare si autoritatē Pauli suis cauillationibus præferrent, spiritus sanctus sicut deum cum patre & filio adorarent. Insuper, leges mulieribus distribuens Paulus: Mulier, inquit, quanto tempore uiuit uir eius, ligata est; si autem mortuus uir fuerit, libera est nubere cui uelit, solum in domino. Beator autem erit, si sic manebit secundum sententiam meam. Videor autem ego spiritum dei habere. Quid igitur a nobis colligitur?

A ligitur? Hoc certe soli deo congruit huiusmodi leges ferre. Paulus uero has leges scribit, sicut spiritum dei habens. Deus ergo spiritus sanctus est, qui in Paulo erat, et leges per ipsum dicitur. Ipse etiam Paulus alibi inquit; Nos uobis annunciamus spiritualia dei esse, quae spiritualia ideo Paulus appellauit, quia spiritus sanctum deum esse non ignorabat. Saluator itidem in euangelijs ueritatem se ipsum appellat; deinde ostendens spiritum sanctum ex substantia patris & filii esse: Spiritum, inquit, ueritatis, qui a patre procedit; In epistola uero Ioannes Euangelista, Spiritus, inquit, ipsa ueritas est. Quomodo ergo spiritus sanctus, qui a patre procedit, qui spiritus ueritatis est, & ita ut sicut filius ueritas est, sic & ipse ueritas sit, creatura erit? Impossibile certe id est, dictum stultissimum. Deus igitur spiritus sanctus est, & uere ueritas, qui ex patre procedit. Ad haec, Ioannes Euangelista verbum dei lucem ait esse ueram, quae illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. Paulus uero ipsum spiritum sanctum illuminare assert corda nostra, ad illuminationem cognitionis gloriae dei in facie Christi. Si ergo dei uerbum lux uera est, quae illuminat omnem hominem, illuminet autem etiam spiritus sanctus, necesse est ut unus & idem essentialiter filius et spiritus sint. Ita enim filius per spiritum sanctum omnem hominem illuminat, quasi quandam radium naturae suae protrahens ipsam illuminationem spiritus sancti. Sed insultant nobis haeretici, molunturque ueritatem ipsam subuerttere. Sanctorum, inquiunt, animos ungi a deo spiritus sanctus dicitis, quia spiritus quasi unguentum uobis erit, quomodo igitur erit consubstantialis deo? Nonne uidetis etiam apud nos, aliud esse natura quod ungit, aliud quo ungitur? Solutio. O temulentos omni amentia homines, & turpissima fatuitate referatos: in Theologia enim omnia quae dicuntur deo, accipiunt tanquam si de corporibus dicerent. Dimitrant quae corpori proprietates, & quae deo uerbis dicuntur hominum (nec enim aliter loqui possumus) non aliter intelligent, quam diuinam decet naturam. Nam si nos quoque istorum amentiam sequeremur, & carnalia non spiritualia saperemus: quid prohiberet dicere, quoniam deus spiritu sanctuo nos ungit, non solum aliud natura esse spiritum sanctum, aliud deum, uerum etiam compositionem esse in spiritu sancto, quoniam loco uengenti ipso perungimur; Vnguentum enim ex multis, atque variis compositum est. Ad haec, irrationalis creatura unguentum est. Quoniam ergo spiritu sancto perungimur, erit etiam spiritus sanctus irrationalis creatura. Sed haec talia atque impia, in capita haeticorum conuertantur, nos autem respondeamus. Si non esset consubstantialis spiritus deo, qui ipso perungit sanctos suos, quomodo spiritu sancto habitante in nobis, ipse filius dei, qui est patri consubstantialis, etiam in nobis habitare dicitur? Quod sciens Paulus dicit: Ut det uobis secundum diuitias glorie suae confortari uirtute per spiritum suum in interiori homine, & habitare Christum per fidem in cordibus uestris. Quoniam ergo per spiritum sanctum in interiori homine Christus habitat, non potest spiritus sanctus alterius esse naturae, sed sit ille qui habitat in sanctis uiris per ipsum. Insuper extreme puniri lex Mosaica iussit eos, qui blasphemia usi sunt. Unde filius Aegyptie in eremo lapidibus a tota multitudine iussu dei oppressus fuit. Sed non minus ipse quoque dominus noster Iesus Christus eundem naturae deitatis seruans honorem, dimitti peccatum dixit in filium hominis blasphematis: blasphematis aucti in spiritum sanctum nec in hoc seculo dimitti, nec in futuro. Sed si creature esset spiritus sanctus, & non uerus deus una cum patre ac filio, quomodo blasphemia in ipsum sic puniretur, sicut blasphemia in deum uerum? Ex deo igitur, & in deo spiritus sanctus est, & deus ipse quoque uerus: aliter enim non ut deus a scripturis honoraretur. Præterea, qui natus est ex spiritu, spiritus est, saluator ait. Hic autem nec ex sanguinibus, nec ex uoluntate uiri aut mulieris, sed ex deo natus est. Spiritus sanctus ergo deus est secundum naturam, quoniam ipse homines regenerat ad unitatem dei. Nam quem habitat in ipsis, naturae suae eos participes facit. Quare si deos participatione sui per gratiam fideles facit; ex deo ipso igitur naturaliter erit, cuius largitor est filius. Per

DIVI CYRILLI THE SAVRI LIB. XIII.

C ipsum enim renouat creature ad seipsum. Et sicut luminis illuminatio opus est, sic & spiritus sancti opus est, in deos per gratiam reformare participes suos; quod facere non posset, nisi ipse deus natura esset.

*Quod spiritus non participatione dei patris sanctus est, sed natura: quia eff. nō
tiditer ex ipso est.* C A P V T . IIII.

Obiectio hæ
reticorum.

Iohn. 16.

Anctificare, inquit, spiritum sanctum etiam ipsi confitemur, sed non quia ipse per seipsum sanctus sit; sed quemadmodum uasculum quodpiam, ex ferro (uerbi gratia) uel auro, uel ex quacunque materia uelis, quū participatione ignitum fuerit, signis ipsius opera facit; sic & spiritus sanctus quū sanctitate dei participatione refertus fuerit, creature ipse sanctificat. Cuius rei saluator ipse testimonium perhibet, dicens de spiritu; Quia ex meo accipiet; Solutio. Vndiq̄ argumentum hoc suum impietate refertum probatur. Non enim intelligere scripturas, sed peruertere conari uidentur. Nam uerba etiā quædam saluatoris ad comprobandum falsitatem proferunt, neq̄ sensum textus exponentes, & multa cōsequentia, antecedentiaq̄ cōsulto prætereuntes, ut ad sententiam suam euangelij uerba dolose accommodent. Non enim inquit saluator, ex meo accipiet & sanctificabit uos, quamvis etiam sic recte intelligētibus pia ueritas pateret; sed de meo, inquit, accipier, & annūciabit uobis: Nō, enim inquit, loquetur à seipso, sed, quæcunq; audiet loquetur. Nam quoniā carnis dispēlatione iam ferè absoluta, ascensus erat ad patrem, & paracletum missurus, ne quis suspicaretur alienam fortassis doctrinā sp̄ritus sancti à sua fore, ut ostenderet suum esse sp̄ritū sanctum, ac ideo non alia uerba locuturum, quām ipse uellet, et eandem uoluntatem ac unam doctrinam suā & sp̄ritus ostenderet; Non loquetur, inquit, à seipso, sed quæcunq; audiet loquetur, quia ex meo accipiet. Simile enim penē est, si mel quoq; de dulcedine sua, quæ qualitas sibi naturaliter inest, diceret, nihil sui dulcedo mea dabit à seipso gustatibus, sed de meo accipiet. Naturaliter enim substantiarum qualitas atq; inseparabiliter prodit ex ipsis; ut uerbi gratia, dulcedo ex melle, calor ex igni, frigiditas ex aqua. Sicut igit̄ iste qualitates non dicuntur participare substantias in quibus sunt, sed naturaliter in eis esse, & ex eis prodire; sic de sp̄ritu quoq; sancto intelligendum est. Præterea, quicquid per participationem sanctitatis receptaculum est, in propria natura constitutū prius intelligitur; ut uerbi gratia, homo, angelus, aut aliqua alia rationalis natura. Dicant ergo nobis isti, qui per participationem dei patris non naturaliter sanctum esse sp̄ritū sanctum contendunt, quidnam aliud est ipse sp̄ritus sanctus per se? Sed nihil aliud, q; sanctum esse à scripturis didicimus. Non ergo per participationem, neq; per compositionē sanctus est; sed substantia est per seipsum, et naturaliter sanctificativa, ex deo prodiens, sicut dulcedo ex melle, aut sicut ex flore odor. Ad hæc, quod per participationem alicui datur, auferri etiam ab eo potest. Sola enim quæ naturaliter insunt, inseparabilia sunt. Si ergo, quasi accidens, sp̄ritui sancto sanctificatio accessit, poterit secundum ipsis ipsa sanctitate sp̄ritus sanctus priuari; quod impium omnino est. Non igit̄ participatione sanctitatis sanctus est sp̄ritus, sed quia ex deo naturaliter est. Accedit, quod scriptura sp̄ritum dei, sanctum semper appellat. Vnde ostenditur, non accidens aliquod, sed ipsam essentiam sp̄ritus sancti significari. Sanctus enim sp̄ritus dicitur, quia sanctus essentialiter est. Naturalis enim & uiua, & subsistens dei operatio est, quæ creature per suam participationem sanctificando perficit. Postremo omnium rerum nomina aut substantias ipsas, aut operationem uel ministerium significant. Ut si hominem dixeris, substantiam, hoc est ipsum hominem significasti. Prophetam autem, aut apostolum si appellaueris, ministerium homini datum expressisti. Si ergo sp̄ritus sanctus per participationem sanctus est, erit sanctitatis nomen, ministeriū lui, non substantiæ significatiuum. Quare si non erit secundum essentiam sanctus,

necesse

A necesse est aliud aliquid ipsum spiritum esse, et sanctificandi proprietatem extrinsecus sibi adiectam à deo: & ita erit imperfectus essentialiter, quum dei sanctificatione indigat. Quomodo igitur ipse si imperfectus est, omnes perficit creature? Aut quomodo si participatione sanctus est, nō solum homines uerum etiam angelos, archangelos, Potestates, Dominationes, P: incipatus, ceterasq: celorum virtutes ipse sanctificat? Quomodo autem à patre ipse sanctificatione repletur? Quia uidelicet, dicunt, uirtus & operatio sanctificans, à patre in spiritum transit. Sed quid opus est ô uos qualitates & accidentia in deo singere? Ipsam enim sanctificandi uirtutem, quae ex patre naturaliter prodit, & creature sanctificat atque perficit, spiritum sanctum appellamus. Non enim per medium aliquod creature perficiuntur aut sanctificantur; sed ipse deus pro misericordia sua ad minima usq: peruenit, & perficit atque sanctificat omnia per propriū spiritum. Omnia enim ex patre per filium in spiritu sancto facta sunt. Ad hæc, lex, inquit, per Mosen data est, gratia & ueritas per Iesum Christum facta est. Magnū quid, immensum inter Mosi & mediatoris domini nostri Iesu Christi ministerium interesse uidetur. Necesse enim est Mosi legem, imperfectam, & quasi mancam concedere. Nihil enim secundum Paulū perfecit. At uero saluatoris gratia, uera & perfecta esse scribitur. Quæ igitur hæc gratia est: non alia certe quam sancti spiritus in cordibus nostris facta infusio. Hæc quomodo uera erit, si per creaturam nobis ministrata est, sicut lex per angelos fuit? Si enim spiritus sanctus non est natura sanctus, sed per participationem deitatis sanctitate repletur, & datam sibi gratiam nobis infudit, perspicuum erit per creaturam nobis sanctificationem infundi. Quæ igitur differentia erit inter legem per angelos ministratā, & gratiam saluatoris? Nulla profecto, aut parua, secundum illos. Euāgelium autem immensam esse prædicat. Gratia enim, inquit, & ueritas per saluatorem facta est: gratia uero effusio sancti spiritus in cordibus nostris est. Ipse igitur spiritus sanctus essentialiter ut deus uerus, sanctus est, & nō participatione sicuti creature.

Hebr. 7.

Thesauri Cytilli, libri decimoterii finis.

EIVSDEM LIBER DECIMVS QVARTVS, CONTINENS
autoritates scripturæ, quod spiritus sanctus natura deus
est, & non creatura.

Ex epistola Pauli ad Romanos. CAPVT. I.

D Romanos scribēs Paulus de saluatore nostro, prædestinato, ait, filio dei in uirtute, per spiritū sanctificationis ex resurrectione de mortuis Iesu Christi domini nostri. Sit ergo, quoniam ex mortuis Christus resurrexit, & uiuificatiua spiritus sancti uirtute uincula mortis soluit, idcirco filius dei uerus cognoscitur: non erit profecto creatura ille, per quem diuina hæc uirtus ostēditur, hoc est spiritus sanctus. Nam si creatura esset spiritus sanctus, per quē resurrectio Christi facta est, uideretur filius dei creaturæ auxilio indigere, & nō potius spiritu sancto, tanquam suauus uirtute.

Idem Paulus: Desidero, inquit, uidere uos, ut tradam uobis aliquam gratiam spiritalem ad confirmando uos: Si spiritus sanctus per suam gratiam eos cōfirmat quos truit; non ambiget ullus, qui recte uoluerit intelligere, non esse ipsum inter creature, neque inter seruos collocandum. Scriptum est enim: Confirmat iustos dominus. Si ergo dominus confirmat secundū Psalmistam, spiritus autem sanctus est, qui sua gratia confirmat, dominus certe spiritus sanctus est, non seruus: omnis autem creatura naturaliter serua est. Non est igitur spiritus sanctus creatura, sed deus uerus.

Insuper, quanta misericordia uetus erga nos deus pater sit, Paulus docet, dicens:

Quod charitas dei effusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Sed ipse deus amor & charitas est, secundum Ioannem. Nec aliud

Ibidem.

Psal. 36.

DIVI CYRILLI THESAURI LIBER XLI.

C est ipse deus, aliud charitas & amor qui in eo sit; simplicissimus enim atque incompositus est, qui effusus est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui habitat in nobis. 1. Ioan. 4.

Deus ergo spiritus sanctus est, qui quoniam habitat in nobis, ipsa charitas dei, hoc est ipse deus in nobis habitat. Ex iste ab ipsa substantia dei, & intelligitur esse ex patre; in Rom. 7. propria tamen substantia, & per filium creaturis donatur. Scimus, ait deinde Paulus, quod lex spiritualis est. Et post pauca, Cōdelector, inquit, legi dei secundum interiorē hominem. & rursum: Lex enim, inquit, spiritus uitae in Christo Iesu, liberauit me à lege peccati & mortis. Ecce quoniam legem primo spiritalem nominasset, legem uidelicet spiritus sancti, statim ipsam dei quoque legem appellat. Deus igitur spiritus sanctus secundum Paulum est. Sed apertius deum esse clamat, dicens legem spiritus uitae. Non enim solum leges ferre spiritus sanctus dicit, sed spiritus etiam uitae scribit. Sed quoniam porro uita est? Ipse profecto Christus qui dicit, Ego sum ueritas & uita, Quoniam igitur Christus leges ferat & statuat, spiritus quoque sanctus, qui in ipso, et ex ipso naturaliter est, easdem leges sancit. Præterea, quoniam motus carnis Paulus improbat, ostendere ergo Rom. 7. uellet quantum uoluntati spiritus repugnat: Caro, inquit, aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Hæc enim inter se opponuntur. Deinde post pauca infert: Ego igitur ipse mente quidem seruio legi dei, carne autem legi peccati. Ita legem quidem peccati, carnis ad uarias uoluptates motus appellauit; dei autem legem, spiritus uoluntatem dixit. Quare perspicuum est, quia spiritus sanctus deus uerus est, qui secundum uoluntatem suam leges nobis imponit. Non enim ignoramus nulli convenire, ut sua potestate leges ponat, nisi soli deo. Vanitati, deinde ait, creature subiecta est, non uolens, sed propter eum qui subiecit eam in spe. Quare si creature spiritus quoque sanctus sit, secundum istos; necesse erit confiteri ipsum quoque vanitati subiectum esse, & congemiscere, doloresque partus nobiscum pati: et esse modò in seruitute, libertatemque uix habiturum in redēptione gloriae filiorum dei. Sed contra hæc omnia Paulus clamat: Non enim, inquit, accepisti spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepisti spiritum adoptionis filiorum dei, in quo clamamus, Abba pater. Non est igitur seruus spiritus sanctus, sed liberator omnium, in quibus habitat, quos etiam reformat in libertatem & adoptionem filiorum dei per participationem sui. Deus igitur uerus est, & non creatura. Congemiscere autem Paulus creaturam dixit, deinde addidit: Non solum autem, sed etiam ipsi nos, qui primitias spiritus habemus. Quid igitur est quod dicere uolo? Primitiae, rei alicuius primitiae sunt: ut uerbi gratia. Vini primitiae, uinum est; triticum; & hordei, hordeum. In futuro autem seculo, perfectissimam habituri sunt sancti uiri participatione deitatis, quantum fieri poterit in singulis. Cuius participationis primitiae spiritus sanctus est, quia sanctus a filio etiam in hac uita donatur. Quare necesse est, quoniam primitiarum participationis dei futuræ loco, nunc spiritus sanctus datur; deum ipsum esse, & non creaturam. Deus igitur est, & ex deo, & in deo naturaliter. Ibidem.

Gal. 4.

D

Idem etiam Paulus ad eosdem Romanos scribens, ait: Dico enim per gratiam, quæ mihi data est, omnibus qui sunt inter uos, non plus sapere, quam oportet sapere: sed sapere ad sobrietatem, unicuique sicut deus diuisit mensuram fidei. Et idem rursus sancti spiritus potestati gratiarum distributionem attribuit, dicens: Alij enim deus dat spiritum sapientiae, alijs fidem, multisque gratiarum generibus enumeratis, addit: Et hæc omnia operatur unus atque idem spiritus, diuidens unicuique sicuti uult. Si ergo ad cæteras gratias, fidei etiam gratiam spiritus sanctus largitur, et mensuram unicuique quantam uult, determinat: quomodo non erit impium, non ex deo esse ipsum dicere, sed creaturis connumerare? Postremum, de actis per seipsum in utilitatem gentium à salvatore rebus gloriat Paulus, scribens: Gloriari habeo in Christo Iesu. Nec enim audeo quicquam loqui eorum, quæ non perfecit Christus per me, in obedientiam gentium uerbo & opere, in uirtute signorum & prodigiorum, in uirtute spiritus sancti. Si ergo prodigia & signa per Paulum Christus operat in uirtute spiritus sancti, naturalis quædam

Rom. 12.

1. Cor. 12.

Rom. 15.

A quædam virtus & uiuens, & (ut ita dicam) qualitas deitatis filij, spiritus sanctus est. Quomodo ergo erit creatura, qui naturaliter in deo, & ex deo est? aut quomodo tota filij naturalis virtus, inter creaturas non impie collocatur?

De eodem, ex epistola prima ad Corinthios. CAPVT II.

Non indigere prædicationem euangelicam usi orationis & eloquentia, Paulus docens, dicit ad Corinthios: Et ego in infirmitate & timore, tremoreque multo fui apud uos; & sermo meus, & prædicatio mea non fuit in persuasione sapientiae humanæ, sed in demonstratione spiritus & uirtutis, ut fides uestra non esset in sapientia hominum, sed in uirtute dei. Vide quomodo demonstrationem spiritus, hoc est, operationem ipsius spiritus sancti, uirtutem ait esse dei. Ex ipso enim, & in ipso naturaliter spiritus sanctus est, quo uniuersa perficiuntur, quomodo ergo erit creatura, si deus in ipso naturaliter, quantum nobis possibile est, & quasi in specie & ænigmate cognoscitur? Præterea, nullum de turpiter uiuentibus cœlorum regnum posse adipisci Paulus docens; enumeratique fornicatoribus & auarisi, & rapacibus, statim infert; Et hæc quidem aliquid fuisse, & abluti estis, sed sanctificati, sed iustificati in nomine domini nostri Iesu Christi, & in spiritu dei nostri. Si ergo soli deo conceditur posse peccata dimittere, dimittit autem etiam spiritus sanctus; quia iustificat quos uult, & sanctificat eos, in quibus habitat; deus profecto uerus est, quoniam dei ueri habet in seipso naturaliter operationem. Insuper, An nesciatis, inquit, quod qui coniungitur cum scorto, unum corpus fit? qui uero cum domino coniungitur, unus spiritus est. Coniungimur autem per fidem & gratiam cum spiritu sancto. Dominus ergo spiritus sanctus est; quare deus etiā uerus. Participatione namque ipsius participes dei efficiemur, & cum ipso coniuncti, deo coniungimur. Non est igitur creatura. Ad hæc, An ignoratis, inquit, quod uestra membra templum sunt spiritus sancti, qui in uobis est, quem habetis à deo? Si membra nostra templū sunt sancti spiritus habitantis in nobis; templum autem, dei domus est, quomodo non erit deus, sed creatura spiritus sanctus? Nulla enim creatura, ut deus, in templo dicitur habitare. Proprium enim id cum multis alijs, dei ueri est. Postremo, Qui loquitur linguis, inquit, non hominibus loquitur, sed deo; spiritu autem loquitur mysteria. Si ergo qui spiritu loquitur, deo loquitur; deus profecto spiritus sanctus est.

De eodem, ex epistola ad Corinthios secunda. CAPVT III.

Resurrectionis mortuorum uerissimum dogma introducens Paulus, ait; 2. Cor. 5. Quod nos qui sumus in tabernaculo hoc, ingemiscimus grauati, eo quod nolumus expoliari; sed superuestiri, ut absorbeatur quod mortale est à uita. Qui autem effecit nos in hoc ipsum, deus est, qui dedit nobis aram spiritus. Aram uite spiritum sanctum appellat, quia uita naturaliter est. Spiritus enim, inquit, uiuifcat. Nihil autem naturaliter uita est, nisi solus deus. Pater enim uita est, & uerbum suum similiter; Sicut enim pater habet uitam in seipso, sic dedit & filio uitam habere in seipso, & rursus; Sicut enim pater quos uult uiuifcat, sic & filius quos uult, uiuifcat. Si ergo quum pater & filius uiuifcat, spiritus sanctus etiam uiuifcat; quomodo non erit consubstantialis patri & filio spiritus sanctus, qui similiter uita essentialiter est? Nam si creatura sit, secundum hæreticorum amentiam, & tamen non aliter quam pater & filius uiuifcat quos uult; quid magni erit in deo, quū dicitur uiuifcare? Aut quare scripture de ipso dicit; Vix ego, dicit dominus; Rursus si spiritus sanctus, quāvis sit creatura, ipse etiam uita est, quomodo eadē erit operatio creatoris & creature? aut quomodo ex diuersissimis naturis, creatoris dico & creature, æqualis, immo eadem profluet uirtus? Eadē enim uirtus, & eadem operatio unitatē substatice atque natura arguit. Necesse est igitur o uos, aut creatricē naturam in creaturarū

Ioan. 6.
Ioan. 5.

Ezech. 18.

DIVI CYRILLI THE SAVRI LIBER XIII.

- C** naturam indigne deducitis, aut creaturæ deo cōuenientem dignitatem accommodatis, & confunditis inter se, atq; permisceris illa, quæ permisceri secundum naturam nō possunt. Si ergo nihil esse potest essentialiter in creatura, quod in deo essentialiter est; est aut in spiritu sancto uita essentialiter; uiuiscat enim nō aliter q; pater & filius: quomodo erit creatura spiritu sanctus, qui naturaliter habet in se proprietatem diuinæ substantiæ, quæ est uiuiscare? Quare ex deo spiritu sanctus uere est, & deus ipse uerus est, et nō creature, ut multi prædicare audent, qui temerarie bellum ueritati indixerūt.
- 2. Cor. 5.** Rursum Paulus: Si qua, inquit, cum ipso noua creatura uetera transierunt, ecce facta sunt omnia noua; Christus ergo est qui nos renouat, atq; in uitam nouam transportavit. Sed spiritu sanctus etiam renouare scribitur, sicut in psalmis ad deū canitur: Emitte spiritum tuum & creabuntur, & renouabis faciem terræ. Quare necesse est concedere spiritum sanctum consubstantialem filio esse; nam quia ex ipso naturaliter est, ab ipso etiam ad creaturas missus, renouationē facit; sanctæ nancy trinitatis ipse complemantum est. Deus ergo, & deo est, & non creature, Præterea in eadem epistola Paulus: Suauissime, inquit, gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me uirtus Christi. Spiritus certe sanctus est, qui habitat in nobis, & per ipsum Christus: quare Christi uirtus spiritu sanctus est. Quomodo igitur erit creatura, qui filio dei naturaliter inest? Nisi forsitan uelint dicere, uerbum dei ex creatura, & increata natura, hoc est sua, compositum esse. Sed hoc impium, longe q; alienum à ueritate est. Non est igitur creatura spiritu sanctus, sed ex incomprehensibili diuina essentia, ut uirtus eius, naturaliter emanat. Ad hæc subiungit apostolus: Vosipso tentate si estis in fide, uosipso probate; an non cognoscitis uosipso, qd Christus Iesus in uobis est? nisi forte reprobatis: spero autem quod cognoscetis, quia nos non sumus reprobati. Perspicuum est, quia spiritu sanctus in probis habitat: ac spiritu sancto habitante in probis, Christus est qui in eisdem habitat. Quare necesse est dicere spiritum sanctum diuinæ substantiæ esse, cuius sunt particeps omnes, qui ipso participant. Nemo enim non insanus dicet, participatione dei per creaturam in nobis fieri. Nihil enim longius distare potest, q; creatura à creatore. Unde fit, ut nullo modo per creaturam possit creatoris participatio in nobis fieri. Postremo dicit Paulus: Gratia domini nostri Iesu Christi, & charitas dei patris, & communicatio sancti spiritus, sit cum omnibus uobis. Ecce rursum hic completius sanctæ trinitatis spiritu sanctus ostenditur. Quomodo autem simplex deus erit, si spiritu sanctus, qui in ipso est, creatura sit, & aliud ab eo? Sed deus unus atq; simplicissimus, & ab omni compositione remotissimus est, ita ut unum simplicissimum sit, & nihil aliud ab eo in eo sit: quas ob res spiritus eius, qui ex ipso, & in ipso naturaliter est, quasi fructus eius, nō ad extra productus est, neq; à nihilo hoc factus est quod est, secundum hæreticorum furorem.
- D**

De eodem, ex epistola Pauli ad Galatas & Ephesios. C A P V T. I I I I.

- Gal. 4.** Illoli, quos iterum parturio, quousq; Christus formetur in uobis. Christus in nobis per solum spiritum sanctum formatur, & linea mēta (ut ita dicam) sua per spiritum sanctum in nobis imprimet, ad deitatisq; pulchritudinem naturam nostram per spiritum sanctum renouat. Deus ergo spiritu sanctus est, sicut & ille qui formatur in nobis per ipsum. Non ergo ad extra productus spiritu sanctus est, sed ipsius substantiæ filij proprius. Præterea ibidem Paulus: Fratres, spiritu, inquit, ambulate, & desideria carnis non perficietis: caro enim concupiscit aduersus spiritum, spiritus autem aduersus carnem. Hæc enim sibi inuicem aduersantur, ut non quæcumq; uultis, illa faciatis. Quod si spiritu ducimini, non estis sub lege. Si per uoluntatem spiritu sancti in devotionem & recte uiuendum conuersi, ad libertatem à seruitute legis uocamur: deus profecto spiritu sanctus est, qui potest nos liberare. Dignitas em̄ hæc, & potestas liberationis huiusmodi, deo soli

A soli attribuitur. quod patet, quia nullus potest præter deum peccata dimittere. Sed si talis etiam id uerbis suis affirms, dicens; Nisi filius uos liberauerit, servi estis. Nulla igitur creatura hoc facere potest: filius autem ut haeres & deus deo, potest. Sed potest etiam spiritus sanctus, ut exproposito textu Pauli perspicuum est. Quomodo igitur non erit eiusdem cum filio substantia spiritus sanctus, qui eadem uoluntate & potestate cuncta gerere potest, quæ filius? Magna ergo impietas est, filii spiritum alienum ab essentia sua putare. Idem Paulus de saluatore nostro Iesu Christo uerba faciens, ad Ephesios scribit: In quo & uos quoniam audiueritis uerbum ueritatis, Euangelium salutis uestræ, in quo etiam credentes signati estis spiritu reprobationis sancto, qui est arra hereditatis nostræ. Si spiritu sancto signati, ad deum reformamur: quomodo erit creatura spiritus sanctus, per quem essentia diuinæ character nobis imprimitur, quo suscepto, ipsius increatae naturæ signa in nobis imprimuntur? Non enim pictoris more diuinæ essentiam spiritus sanctus in nobis depingit: nec nos ad similitudinem dei hoc modo ducit, ut possit dici aliud esse quam deus: sed quoniam ipse deus uerus deo uero sit, quasi quoddam sigillum in cordibus suscipientium, sicut in cera inuisibiliter imprimitur: & sic communicatione ac similitudine sua in pristinam pulchritudinem naturam nostram depingit, & ad imaginem dei rursus hominem renouat: quomodo ergo spiritus sanctus erit creatura, per quem natura nostra reformat ad deum, per participationem ipsius spiritus sancti? Idem Paulus de saluatoris aduentu differens ait: Et ueniens euangelizauit pacem uobis qui longe, & pacem nobis qui prope, quia per ipsum habemus adiunctionem utriusque in uno spiritu ad patrem: Si quoniam spiritum Christi suscepimus, per ipsum ad deum patrem adducimur, & participes diuinæ naturæ inuenimur: quomodo erit creatura spiritus sanctus, per quem filio & patri coniungimur? Rursum eodem loco: Ergo, inquit, iam non estis hospites & aduenæ, sed estis ciues sanctorum, & do mestici dei, in fundamento apostolorum & prophetarum superædificati ipso summo angulari lapide Christo Iesu: in quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum in domino: in quo & uos ædificamini in templum sanctum, in habitaculum dei in spiritu sancto. Templum sanctum per spiritum sanctum efficiemus: per ipsum enim deus in nobis habitat, quomodo igitur non est impium, inter creaturas spiritum collocare, qui ex diuina profluit natura, & ut deus in nobis habitat? Ad hæc Paulus ad Ephesios scribens: Mihi, ait, omnium sanctorum minima data est gratia hæc in gentibus, euangelizare inuictigabiles diuitias Christi, & illuminare quæ sit dispensatio mysterij occulti à seculis in deo qui omnia creauit. Dixit autem sic paulò antea. Sicut scripsi uobis paucis, ad quod potestis legentes intelligere intellectum meum in mysterio Christi, quod alijs generationibus non est cognitum filiis hominum, sicut nunc reuelatum est sanctis apostolis eius, & prophetis in spiritu. Si ergo uere clamat propheta Ile: Quis cognovit mentem domini? perspicuum est à nulla creatura diuinū sciri consilium, nec solum homines id ignorare, quod omnes (ut arbitror concedent) uerum etiā omnes celorum uirtutes. Angelus enim apud prophetam Zachariam orans dicit: Domine omnipotens, quousque non misereberis Hierusalem & ciuitatibus Iudeæ? Non enim interrogaret, si sciret. Nulla igitur creatura diuinum consilium scit: spiritus autem sanctus illud optime novit, quin ipsa etiam profunda dei scrutatur, & occultata in ipso deo sanctis uiris reuelat, manifestaque facit, quando uult & quibus uult. Quomodo igitur pie negari poterit esse cōsubstantialis deo: aut quomodo dici poterit non esse deus deo: qui in ipso deo naturaliter est sicut spiritus eius, qui scit omnia quæ in deo sunt: quorum nihil rationalis scire potest creatura, nisi ipse spiritus sanctus reuclauerit.

Marc. 2.
Ioan. 8.

Ephes. 1.

Ephe. 2.

Ibidem.

Ephe. 3.

Esa. 40:

Sap. 9.

Rom. 11.

Zach. 1.

L Cor. 3.

DIVI CYRILLI THE SAVRI LIBER XLI.

C De eodem, quod scilicet spiritus sanctus deus sit, ueluti deus uerus de deo uero, atq; ideo creatura esse non posse, ex epistolis Iacobi, Petri & Ioannis. C A P V T V.

- Iacob. 1. Olite fratres mei dilecti errare, Iacobus inquit: omne datum optimum, & omne donum perfectum, desuper est descendens ex patre luminum. Aduerte diligenter, quod ex patre luminum uaria diuinarum gratiarum dimititur copia, quas omnes gratias Paulus per spiritum sanctum dari afferit. Spiritus enim sanctus, ait, diuidit eas unicuique sicuti uult. Quomodo igitur spiritus sanctus non erit deus deo: qui omnia operatur quae deo conueniunt, & diuidit summa cum potestate sicuti uult: Non est igitur creatura, sicut impie contendunt haeretici. Petrus etiam, Modestus, ait, sitis & uigilate in orationibus, & ante omnia charitatem inter uos habeatis: quia charitas multitudinem peccatorum operit; hospitales adiuicem sine murmuratione. Vnusquisque sicut accepit gratiam, in uos ipsos eam ministrantes, sicut boni dispensatores uariæ gratiæ dei. Aduerte rursus hic diligenter, quia quum spiritus sanctus diuinæ gratias summa cum potestate sicuti uult, singulis sanctorum distribuat: à deo huiusmodi gratiarum uariam distributionem Petrus fieri afferit. Si ergo Petrus spiritum sanctum deum esse affirmat: quomodo nō erit impium simul & stultum creaturis ipsum connumerare, & sanctorum apostolorum doctrinæ atq; prædicationi repugnare? Sed Ioannes quoque in epistola: Hæc, inquit, scripsi uobis de decipientibus uos, et uos unctionem quam accepistis ab ipso, maneat in uobis: nec opus habetis ut aliquis uos doceat, sed sicut unctio eius uos de omnibus docet: & uerum est, & non est falsum. Et sicut docuit uos, manete in ipso. Fertur quidam in prophetis sermo: Et erunt omnes docibiles dei. Quoniam ergo qui crediderunt in Christum, & sancto spiritu peruncti sunt, per ipsum sanctum spiritum omnia docent: nec sibi hominum doctrina opus est, sed solum dei docibiles secundum prophetam sunt, deus certe spiritus sanctus est: quomodo igitur erit creatura? Insuper, eodem loco Ioannes: Qui seruat, inquit, mandata ejus, in ipso manet, & ipse in eo. Et in hoc cognoscimus quia in nobis manet, ex spiritu quem dedit nobis. Si ergo spiritus sancto habitante in nobis, non aliud quam ipse deus in nobis habitat, quomodo spiritus sanctus nō erit deus deo: quem qui habet, deum habet in seipso habitantem, qui per quendam propietam dixit: Habitabo in ipsis & in ambulabo, & ero deus ipsorum. Si ergo deus, & deo spiritus sanctus est, quomodo aeternos fugere poterunt cruciatus, qui audent inter creaturas ipsum connumerare? Rursum Ioannes in eadem epistola ait: Quis est qui uincit mundum, nisi qui credit, quia Iesus est filius dei? Hic uenit per aquam & sanguinem & spiritum Iesus Christus; nō in aqua solum, sed in spiritu & sanguine; & spiritus est qui testimonium perhibet. Spiritus enim ueritas est: quia tres sunt qui testimonium habent, spiritus & aqua & sanguis, & hi tres unum sunt. Si testimonium hominum accipimus, testimonium dei maius est. Aduerte rursus diligenter, quia hic etiam ueritatis prædicator, deum uerum de deo uero spiritum sanctum naturaliter esse docet. Nam quum dixisset spiritum esse qui testimonium perhibet, post pauca statim addidit, quod testimonium dei maius est. Quomodo igitur creatura erit spiritus sanctus, qui non aliter quam pater, deus ab apostolis appellatur?

De eodem, ex euangelio secundum Matthæum & Ioannem. C A P V T V I.

- D** Esu autem Christi nativitas sic fuit: Quum enim desponsata esset mater eius Maria Joseph, antequam conuenirent, inuenta est in utero habens ex spiritu sancto. Potestas creandi, diuinæ solummodo inest naturæ: & hæc est inter alias deo conuenientes dignitates præcipua: sed spiritus sanctus in utero uirginis templū filio dei creauit. Quis ergo nisi amens simul & impius, creaturam esse spiritum sanctum dicere audebit? Ipsam enim diuinam essentiam

A tfiam conatur hoc modo ad creaturarum cōditionem reducere, quum recentem nobis deum tradere uelit. Sed non erit in nobis deus recens, ut scribitur. Increata ergo *psal. 80.*
& æterna diuina essentia & natura est: quomodo igitur spiritus sanctus, qui in ipso
deo æternaliter est, creature erit? Præterea, ad Iudæos calumniatores dominus
ait: Si ego in Beelzebub dæmonia ejcio, filij uestri in quo enīciūt: propter hoc ipsi *Matth. 12.*
iudices uestri erunt. Si autem in spiritu dei ejcio dæmonia, ergo peruenit ad uos re
gnum dei. Si per operationes spiritus sancti filius dei & deus ipse dæmonia ejiciens
glorificatur; si creatura (ut isti aiunt) spiritus sanctus est, erit potestas dei, hoc est si
līj dei in creatura; quæ maior quam ipse deus erit, aut certè æqualis, siquidem deus
& dei filius in ea glorificatur. Quare si hoc impium uel cogitare solummodo est, non
erit certe spiritus sanctus creatura, in quo deus pater per filium uniuersa operatur
atq; glorificatur. Ad hæc, Quotquot autem receperunt eum (Euangelista *Ioan.*
nes ait) dedit eis potestatem filios dei fieri: qui non ex sanguinibus, nec ex uolunta
te carnis, nec ex uoluntate uiri, sed ex deo nati sunt. Spiritus sanctus est, qui per si
dem Christi ad salutem nos regenerat, & huius rei gratia filij dei efficiuntur. Quomo
do igitur spiritus sanctus non erit deus, per quem nos dī per gratiam efficiuntur, ab
ipso regenerati? Quod autem de spiritu sancto fideles renascuntur, ipse salvator te
statur, dicens ad Nicodemum: Spiritus ubi uult spirat, & uocem eius audis, sed ne
scis unde uenit, & quò uadit: sic est, inquit, omnis qui natus est ex spiritu. Deniq;
alio loco dominus apud *Ioannem*: Quādo autem ueniet paracletus, quem ego mi
tam uobis à patre, spiritus ueritatis qui ex patre procedit, ille testimonium perhibe
bit de me. A deo patre spiritus sanctus procedit, quasi fructus aut odor essentiæ ipsius.
Ioan. 3.

Est autem deus pater increatus: quomodo igitur spiritus sanctus, qui

à deo profunditur, creatus erit? Aut quomodo fideles su-

scepto spiritu sancto, dei templo efficiuntur?

Si ipse spiritus sanctus (ut isti teme

re contendunt) deus

non est?

L I B R I D E C I M I Q V A R T I E T V L T I M I,

T H E S A V R I C Y R I L L I

F I N I S.

Nn

DIVI CYRILLI ARCHI
 EPISCOPI ALEXANDRINI, IN LIBROS DIA
 LOGORVM DE TRINITATE, PROLO
 GVS AD NEMESINVM, IOANNE
 DECOLAMPADIO IN
 TERPRETE.

Es diuinæ, etiam his qui in arcanis & quæ mentis captum transcedunt contemplandis exercitati multum ualent, comprehensu difficiles sunt. Nam ut ualde crassa est hominum ratio, & propter frequentes cogitationes hisce impar, uident & ipsi iuxta Paulum sapientissimum, in speculo & ænigmate. Vnde haud mirum si de deo loqui periculum sit, atq; adeò ut sapientes silentium magis eligēdum censeant, quod nihilominus his quibus docendi munus cōcreditum, detrimentosum fuerit. Quod sciens beatus Paulus, inquit: Væ mihi, si non euangelizauero. Accedens itaq; ad præsentis libri lucubrations, tibi Nemel sine frater eruditissime, istum de sancta consubstantiali trinitate librum elaborau. Totum autem uoluminis corpus in septem libros partitus sum, collatis quæ uel in genere, uel in specie de singulis quare solent, collocutus cū Hermia uiro & doctissimo & æquissimo, unde character dicendi sat humilis est, utpote dialogeticus, duabus personis inter se colloquentibus, quarum una per α, altera per ε signatur. Necessaria autem uisa est personarum introductio, propter magnam subtilitatē in crebris interrogationibus, dum semper id quod exquiritur, confirmatur ac cōfutatur. Diligenter igitur obseruentur præmissa elementa, quo discreta & ordinata sententiarum inuentio, atq; adeò totius libri ordo ac uirtus habeatur. Valere te in domino precor, dilectie,

D
*Nos pro & Cy
 rillum, et pro
 e Hermia non
 sine causa po
 fulimus.*

Contenta in hoc uolumine.

Quod consubstantialis & coæternus sit deo & patris filius.	Liber I.
Quod & coæternus deo & patri, & ex ipso secundum naturam genitus sit filius.	Lib. II.
Quod deus uerus sit filius sicut & pater.	Lib. III.
Quod non creatura nec factura sit filius.	Lib. IIII.
Quod deitatis proprietates ac gloria naturaliter in filio sint, sicut & in patre.	Lib. V.
Quod humanitatis proprietates, & quæ non ualde diuinè dicta de filio, convenient magis dispensationi cum carne, & non naturæ Verbi, secundum quod intelligitur & est deus.	Lib. VI.
De spiritu sancto, quod & deus & ex deo sit secundū naturā.	Lib. VII.

A DIVI CYRILLI ARCHI

EPISCOPI ALEXANDRINI, CVM HERMIA DIA

LOGORVM LIBER PRIMVS, QVOD

CONSVB STANTIALIS ET CO

AETERNVS DEO AC

PATRI SIT FI

LIVS.

C Y R I L L V S.

E R M I A M illum sanctum & heri & nudius tertius nobis uidere non licebat. Neq; in forum emendi gracia, neq; aliam ob causam domo egressum opinor: sed domi hyems illum detinebat, & factum est id nimis rum recte: at nunc illum uix tandem clara ostendit serenitas. H E R M I A S. Vera dicas. Senes enim semper ad egrediendum difficiliores quam adolescentes. C Y R I L L V S. Lucida haec res est, miramq; si dicatur, gratiam habet. Senes utique marinis piscibus recte quis compararit. Si enim tuento tempestuo-

*Senes piscibus
comparatur la
tunde.*

*Psal. 45.
Solitudinis u
litas.*

B tiente, secessus profundos, quasi sylvas uel florulenta loca ingressi, cōmoditatī suā consulunt: uerum ubi radiorum solis splendor aquis redditus fuerit, & totum mare arridere quodāmodo uiderint, resumunt animos & renatant, abiectoq; metu & deūdia, in summis ludunt fluctibus. H E R M I A S. Ita scias amice nō aliter habere meā causam. C Y R I L L V S. Iam uero quum à turbis & negocijs semo-tissimus sis, & mens tua, ut opinor, non minus quam iuxta focum uacet. Quid hinc afferes nobis emolumenti? maximum utiq; & quantum affirre sanctos decet: aut nihil boni solitudinibus tribueremus? H E R M I A S. Omnino. C Y R I L L V S. Verum hunc sermonem per Psaltis lyram à deo cantatum comprobant. H E R M I A S. Quid nam cantatum dicas? C Y R I L L V S. Vacate & seítote, quia ego sum deus. Nam oculus quidem corporalis, à puluere & fumo, & alijs quæ obturbare possunt, liber, in obiecta sua, subtilem minimeq; impeditā efficaciā habet: at si affectione quapiam offendatur, uisibilibus minus quam res postulat intentus erit, aberrabitq; quamuis & de diligentia eius nihil desideretur. Humana quoque mens, si quieta fuerit, & secum habitans, aq; phantasijis frivolis & abominabilibus abscedere solita, acute & perspicue aspiciet, citract; errorem rerū cognitionem percipiet. Quod si perturbationibus crassior facta fuerit, nunquā diuinā pulchritudinem cōtuebit, & in his quæ magis terrena sunt residebit, similis passeribus cōplutis, ma-defactione à subuolando in sublime prohibitis. H E R M I A S. Bene dicas.

C Y R I L L V S. Nunquid igitur ô Hermia ociosus domi sedens, huius diuinæ uocis memor es, quid scilicet proferat terra tibi etiam, sicut heri & olim? Sunt enim tibi ad manum libri sancti, & sedet in animo tuo alacritas discendi auida, & ad in-dagandum omnia quæ discenda sunt, tanquam sagacissimum canem quendam inci-tans. Num fortasse etiam uacationem ab istis rebus tribuemus ætati decrepitæ, & tempus accusabimus? uel certe aliud quiddam, tametsi minus uerum, dices? suauiter ita loquens te incesserim, quod vir senex, dictis suis haberi fidem uult, etiam

Nn 2

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

Cmendacium non horrendo. **H E R M I A S.** Multas quidem corporis aegritudines accusare possem. Venimus enim ad uitæ crepusculum, sed dicā, quod magis necessarium, istis nunc prateritis. Mens sanè mea gaudet in descendis utilibus, nihilq; aliud quam id solū desiderat. Cæterum sicut generosus, perniciissimusq; ac pedibus ualens pullus, in campis nō admodum planis cognoscitur (nam uelit nolit roboris latentis indicium prodere cogitur) num deses sit, uel minus admirabilis. Pari modo, me quoq; feruida irrefrenabilisq; alacritate quadam correptum urgent loca in diuinis scripturis minus accessa, & peruia, aditumq; habentia non simplicem, sed cursui obseruentem, ut sic comparet quis, quo asperitas à desidia mentem illuc se conferat uindicet. Sic sermo de fide, quæ est summa spei nostræ, præ omnibus alijs me accedit. **C Y R I L L V S.** Etiam fateor te uera dicere. Verum omnibus perspicuum est, quod supernum aliquod bonum, diuinumq; munus possidere, ut opinor, haud absque sudore contingat. Quæ enim naturam excedunt, & singularem opinionem habent, nec uolentibus tam accessa sunt facile, & cardua ac difficultia, & greca piuntur, & quem nō exigunt laborem ac molestiam? **H E R M I A S.** Iam quid facient interim h̄, quibus est optimorum illorum studiorum desiderium ingens & alacre, quæ tamen ægerime assequi possunt? **C Y R I L L V S.** Quid aut aliud his faciendum censes, quam ut sermonibus obtemperent sanctorum, qui id dicti crebro clamitant. Si quis uestrum sapientia indiget, petat à deo, qui omnibus dat simpliciter, & nō confundit, dabiturq; ei. Diuina enim spiritualis luce, omnia quæ luce indigenit, illustrantur. Et sapientia, sapientiam dat his quæ sapiētiam & intelligentiam nō habent. Cæterum lux & sapientia intelligatur Christus, qui fulsit in cordibus nostris, ut illustre agnitus eius. Exiuit enim nos deus ac pater, ut diuinus Pausus inquit, ex potestate tenebrarum, & transstulit in regnum filij charitatis suæ in lucem. Quin illum & sanctus quidam uocauit diei irradiationem, & luciferum prærea. Dicit enim: Donec dies irradiet, & lucifer oriatur in cordibus uestris, nominis nimirum diei irradiationem, & luciferum orientem, illuminationem in spiritu per Christum. **H E R M I A S.** Nemo dubitarit Christum quidem esse, & mensem, & diem, & iubar, & luciferum eorū qui sunt inter eos ad fidem uocati. At nūc te rogaueamus, ut sermonem de fide clarissimum, prouersus sincerum, minimeq; fallenrem exhibeas: aut negabis te dicturum, more meo, torporem perpetuum senectutis incōmodum, & mihi haud rarum, deligēs? Innumerā enim sunt quæ à multis diuulgantur, qui rectum ueritatis sermonem adulterant, & uarijs modis, profusa libidine deprauant. Ad hæc, tum ciuitates, tum regiones, quasi agrestes uespæ, passim uolātes grauibus bombis implet, loquentes ea quæ in cordibus ipsorum sunt, & nō ex ore domini, sicut scriptum est. **C Y R I L L V S.** Demiror tuum in rebus diuinis incomparabile studium, ororq; te charissime, ne ab hac laudatissima sententia de sistas unquam. Absq; labore & abunde, apud te assequi licet et ea de quibus rogas, nihilominus tamen quæreris, ut spiritualis rationem exquiras, ac promittis te disceturum. Etenim satis de hoc sancti patres cōscripterunt, in quorum lucubrationibus si quis uigilanter ac attente uersari uoluerit, breui, diuina luce mentem replebit. Nō enim ipsi locuti sunt iuxta saluatoris uocem, sed spiritus dei ac patris qui loquebatur in eis. Omnis item scriptura diuinitus inspirata & utilis. Nōne? **H E R M I A S.** Etiam, hoc quoq; uerū est, at si grauaberis ipse, & nihil cooperaberis, clausaq; quod dāmodo intra dentes lingua ociosus fueris, persuaseris'ne quod satis & copiose de talibus nobis locuti sint patres? Verum hoc factum neutiquā laudarim ego, qui conor, ut studiosis auditoribus muniantur argumenta, quæ nullo agone subuerti queant, oro autem, ut illud quod peto, mihi dicas. **C Y R I L L V S.** Quid à me rogabis? non attendis ingenij mei mediocritatem? **H E R M I A S.** Absit, ne ea sit mihi mens, ut quātus sis tentem. Itaq; responde mihi, & ne me euagatione uaga abducas

A eas ab his quæ tibi proponens, sciscitor. CYRILLVS. Igitur si placet, post
hac dicito. HERMIA. Nonne si quis nostrum pascere uellet in agro oues
forte uel capras, opus habebit pedo, & canibus, quibus se à feris, quæ inuadere pos-
sent, defendat, dum illi aut latratis terentes, prohibent aggrediēdi audaciam, &
domino illæsos greges custodiunt. CYRILLVS. Recte dixisti. HER-
MIA. Quod si tempore procedente mori contingat canes quosdam, & deinde
alios pastor admiserit, nunquid superuacaneus horum latratus, & inutilis uigilātia,
quandoquidem priores satis probati fuere? CYRILLVS. Et quomodo pro
inutili censeretur conducibile? HERMIA. Iam committens nos patrū scri-
ptis, irreprehensibileç tuum silentium putans, dicas superuacaneā rem, uelle eadē
diuinissima studia amplecti, tametsi animas simpliciores, ferocium hæreticorū ora
impudentia perdere nō cessent? CYRILLVS. Igitur quoniā me uchemens
incepsit desiderium (extimulatus enim & impulsus sum non mediocriter, ne labore
hanc detrectem) age igitur, allatis in medium his quæ accurate & exquisite in san-
cta & celeberrima synodo, quæ olim in Nicæa ciuitate cōgregata fuit cōsideremus
quid reprehensibile sit in ihs qui diuersa asserunt. Nam si quis fidem illam à sancta
& magna synodo, optime & diuino afflatu definitam ac expositam dicere uole-
rit, basin animarum nostrarum, fundamentumq; inconcussum & munitum, is utiq;
probatisse loquetur, & ab ipso Christo laudem habiturus est, fidelis quoque &
uerus adorator relucebit. Suis autem uerbis à nobis scribatur, diuinum & sanctissi-
mum synodi illius oraculum, hoc est elaboratum & tornatum ad omnes ueras fi-
dei sententias symbolum. Atq; adeò nullus prorsus accipiat sermo eorum, qui lin-
guæ uirio nobis obstrepunt, dum alienis nos adoriuntur dogmatis, & relicta via re-
gia, in alteram deflectuntur, prout sibi solis uidetur. Quem sanè mentis morbi, equi
B dem curatu difficultimum censuerim. Sapientia enim quæ redargui nequit, errat, si
cut scriptum est. In hunc autem modum fidei nostræ expositio habet:

*Autoritas concilij Nicenij.**Nova dogma ta causa.*

FIDEI NOSTRAE EXPOSITIO SECUNDVM CONCILIVM NICAENV M.

Pιενδέμεμ τις ἔνα θεόμ, πατέρα πατοκράτορα, πάντωμ δραπώπικαι μοράπωμ ποιητήμ. Ο
ἔνα κύριον ικανοῦ λαζίσθ, πρόκριτον γεννηθέντα ἐκ τοῦ πατέρος, μονογενῆ, πυτόδητη
ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, θεόρη ἐκ θεοῦ, φῶς ἐκ φωτὸς, θεόρη ὀλικθνόνη ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ. Γεννηθέντα οὐ ποιη-
θέντα, διμοδσιον τῷ πατέρῳ, διεντάσθα ἐγένετο, τὰ πέρι τῷ οὐρανῷ, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πρό δικαιασ-
τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διὰ πάντων μετέχει τοι πατηρίαν κατελθόντα καὶ σαρκωθέντα, ἐναντίω πάσαντα,
παθόντα καὶ ταφέντα, καὶ ἀνασάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀνελθόντα εἰς τὸν οὐρανούς, ἐρχόμενορ κρή-
ναι γῶντας, Οικεῖον, καὶ εἰς τὸ ἄγνοι πνεῦμα. Τοὺς λέγοντας, καὶ ποτέ δὲ οὐκ ἔμ. Η οὐκ ἔμ πρεμ-
γεννηθέ, οὐδὲ οὐκ ὄντων ἐγένετο, οὐδὲ ἐτέρας ὑποσάστεως, οὐδὲ οἰας φάσκοντας εἶναι, οὐκτισόμ, οὐδὲ
πῆσμ, οὐδὲ οἰωνόμ πρόκριτον θεοῦ, τοὺς ποιήσους ἀναθεματίζει καθολικὴ κατοσολικὴ ἐκκλησία.

Credimus in unum deum, patrem omnipotētem, omnīū tam uisibilium quām
inuisibilium factorem. Et in unum dominum Iesum Christum, filium dei, ge-
nitum ex patre, unigenitum, hoc est ex substantia illius, deum de deo, lumen de lu-
mine, deum uerum de deo uero, genitum non factum, consubstantiale patri, per
quem omnia facta sunt, quæ in celo & quæ in terra. Qui propter nos homines, &
propter nostram salutem descendit, & incarnatus est, homo factus est, passus est
& sepultus, & resurrexit tertia die, ascendit in celos uenturus est ad iudicandos ui-
uos & mortuos. Et in spiritu sanctum. Eos qui dicunt: Erat aliquando quando non
erat, uel non erat priusquam nasceretur, uel ex nihilo factus est, uel ex alia subsisten-

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

C tia, uel dicunt esse substantias, uel creatum, uel conuersilcm, uel mutabilem filium dei, anathematizat catholica & apostolica ecclesia.

H E R M I A S. O puram, & summum puritatis fastigium, mea sententia, singuli qui haec locuti fuere merito Boanerges, hoc est filij tonitrui appellandi forent. In solitum enim quiddam ac supernaturale dicunt. C Y R I L L V S. Optime igitur miseri uideor haec ita considerare & facere, ut praeter haec nulla alia uel sentienda, uel in lingua habenda sint, sed sequi potius oporteat iudicium, & sermones per spiritum inuentos. Evidem nosti ut omnem hunc sermonem in precio habuerim.

H E R. Recte dixisti, sed non persuadebis, ut eadem quae tu sentiant & aduersarij. Nam sicut uituli abarmentati & dispersi eunt recta, ad id quod sibi arridet, & praeter cursis optimis & uere pulcherrimis pascuis, ad tribulos festinant & spinas, dum paucuntur imprudentium quorundam falsorum doctorum sermonibus. Et Sapientiae sermo illos deplorauit: O uos, inquit, qui dereliquistis vias rectas, ut iretis in vias te nebrarum. Qui lataminis in malis, & gaudetis in iniuitate prava, quorum semitiae peruersae, & flexuofæ uiae eorum. C Y R. Bene dicas. Deplorare eos etiam decet cum propheta Hieremia, qui inquit: Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum, & plorabo populum meum die ac nocte. Nam qui insipient neglecta ueritatis uia declinant ad imposturas & subuersiones, & ad prophana mendacia, quomodo non erunt digni luctus. Et ex nobis quidem exierunt, ut sanctus quidam Christi discipulus scripsit, sed non fuerunt ex nobis. Si enim fuissent ex nobis, utique manisset nobiscum. In quo possunt taxare hanc tam rectam & exactam, & quae extra omnem reprehensionem est fidem, uel certe fidei confessionem?

H E R. Etiam inquiunt: Iure increpamus homousij nouum uocabulum, & εγγερον, hoc est in diuinis scripturis non repertum, afferentes. C Y R. Insipientissime D hoc dixerint amice. Nihil enim damni uerbum secum assert, siquidem uerissimum fuerit, quod per id significatur, nonne & tu concedes uerum esse quod dico? H E R. Utique uerum est. C Y R. Vide igitur, an non & alias eiusmodi uoces solemus in terdum diuinæ naturæ attribuere, tametsi in sacris & diuinis literis non legantur. H E R. Quas nam dicas? C Y R. Nam si quis deum appellare uoluerit incorporeum, & infigurabilem, & absq; quantitate, & absq; magnitudine, nunquid male fuerit locutus, uel etiam si incircumscripsum, & regi non subditum dixerit, nunquid illi necessarium ex diuina scriptura uocabulum, licet quae uera sunt sentiat? H E R. Hoc planè esset delirare. C Y R. Cur igitur tam pueriliter ad reprehendendū propensiōres sunt, homousij & cōsubstantialis uocabulum, quod tamen notissimum & usitatissimum nomen est, quū his qui diuina mysteria diligenter exquisierunt, & docuerunt re ipsa manifestum sit, quod filius dei ac patris, natus nobis ex ipsa substantialia, non alterius naturæ sit, sicut illis uidetur, neq; etiam externus ab eo qui genuit, sed consubstantialis ei & conformis, ac æqualis naturæ. Nulla enim dictione uti erubescam, quae ad ueritatem explicandam conducit. Omnino enim sub genere & specifica differentia diuinitas non est. Nā si uitare uoluerimus talia, per quae quis uel in paruum summæ omnium substancial cognitionē uocetur, & increduli & imperiti euademus, nunquam erudiendi, quis nam deus, qui natura & uere deus existat, sed tempestatibus ac quasi omni uento circumagitabimur, si hoc quoq; cōtemnamus & rejiciamus, licet etiam sic in speculo uideamus & cognoscamus ex parte, surdis, insensatisq; saxis omnino similes erimus, & ut Græcorum poëtarū quidam dixit, inutile pondus terræ. H E R. At nomen θυσιον, hoc est consubstantiale ubinā ponit scriptura? C Y R. Ad priorem sermonē redire me facis amice. Vbi nam, oro, nominauit scriptura deū incorporeum, infigurabilem, incircumscripū, & inregnatis? & nihilominus ita est, etiam nolētibus illis. Itaq; si uoluerimus recte sapere, nomina quae ad ueritatis cognitionē faciūt, uitanda sunt minime. Nonne nō existimabunt

Vbi nomē con-
substantiale in
scriptura fan-
dum.

A existimabūt non falsiloquū deū, qui ad S. Mosen dicit: Ego sum ὁ ὤν, qui sum. Hoc enim meum nomen est inquit, & memoriale æternum in generationes generatio- num. Vtīq; non uenient in tantam dementiā, ut contradicere atdeant, quod is Qui est, sit deus. Est enim uere ὡν is qui est, & ὡν Qui est uocari, soli ipsi cōgruit proprie & particulariter: Licet fortasse ut cæteras, hoc sicut abusivum nomen alij cōmuni catum sit à ueteribus. Et inde nimirum prisci οὐραῖς, hoc est substantiæ uel essentiæ dictionem deriuarunt: idq; merito, adeoq; ut si quis filiū patri dixerit esse connatus, talem ac cōsubstantialem, nihil insolitum in nominis impositione nouasse intelligatur, quādoquidem primitiū in diuina scriptura inuenitur. Etenim quæ à talibus nominibus deriuata sunt, non prorsus secundum positionem propriam ab illis ipsis seiuincta sunt, eo quod in primitiū ut in radice plantata sunt. Si igitur extra uīa & consuetudinē sacram, διορθωτὴ consubstantiale esse affirmarint, germanum deriuationis nominū modum impugnant, nam ab ὄνται est οὐρα, & διορθωτὴ, hoc est ab esse essentia, uel à substare substantia consubstantiale, uel coëssentiale. At quis sic indociles sunt hoc pacto facile è medio tollent etiam alias uoces, quibus parum id quod perspeculum & ænigma de deo uidemus, & diuinitatis tenues quasdam ima ginationes accipimus. H E R. Quid autem, si non dicant filium διορθωτὴ consubstantialem patri, sed διορθωτὴ, hoc est similis substantiæ? C Y. Non sic recte dicent amice, & ipsi primum à seipsis dislentire deprehendentur, dum uitant uerbū Consubstantiale, uel διορθωτὴ ut nouum, & in scripturis non cognitum, & admittere nolunt, uolunt autem quod dicatur filius homœusios, hoc est similis substantiæ qđ non minus à substantia deducunt quam nos. Adulterant autem uocē Homousion, quam clamant esse noīham, & sacrī literis incognitam ac erroneam. Quid enim talium non dicit? suam uero uocem Homousion inter probatissimas scribunt. Et

B si quis illis dicat filium patri consubstantialem, quid nam ipsi facturi videbuntur?

H E R. Non mediocriter iniuria afficiunt, & à dictionis uirtute abhorrebunt, ut pote eius quæ ueritatē dilucide & egregie demonstrat. C Y. Ne suspiceris, qđ aliter se habitui sint, quam ijs, qui iuueniliter ineptiūt eliminantes filium à naturali habitudine & proprietate cum deo & patre, idq; sola impudentia sua, & prophaniſ ſimis doctorum ſuorum præceptis, & uix imaginem & ſimilitudinē habere comiſ ſerando permittunt, ut uideatur tandem parum differre ab his, qui ſecundū imma ginem creati, uel certe ad modum qualitatis formati quaſi ad diuinam & immorta lem pulchritudinē. H E R. Quomodo dicit? C Y. Non audis ē amice Chri ſtum præcipientem, ac manifeſte dicentem: Estote misericordes, ſicut & pater ueſ ter qui in cœlis eſt? H E R. Etiam. C Y. Non intelligis igitur, quod & nos morum qualitas transformat, & uirtutū efficacia, diuinus nobis character quo dammodo inſculpitur? Res enim bona inderiuabilis ſubſtantialiter eſt diuinitas. Hu ius autem per imitationem & nos ſumus capaces, ſi in omnibus rebus arduis uoluntariorum deſiderium & alacritatem, honestate morum declarauerimus. Nondū enim ceneſibimur, ſi mente ac corde fuerimus boni, diuinam habentes effigiem in noſtris animabus morum qualitate relucentem, expressam etiā & plenam imaginem eius habere, quæ & ſubſtantialis ſit & immobiliſ, & æqualiter decenterq; ad omne quod illi adest, ſe extendat: alioquin cōcederemus diuinitatē nobis eſſe ſimilem, nullamq; prorsus à nobis diſcriminare differentiam. Conditi enim ſumus ad imaginē & ſimi litudinem eius. At non ita habet res, abſit. Innumera enim inter nos & illum inter ſunt. Nos enim non ſimplices ſumus natura, deus uero ſimplex & omnino incompoſitus, diuines quoq; eſt omni perfectione in ſeipſo, nullo egens: At omnis corpora natura, ex particulis quibusdam ad unius cuiuspiam integri plenitudinē ac con ſtitutionem concurrentibus, & nos quidem de terra ſecundum carnem ſcilięt cor ruptibileſ, & marcescentibus floribus agri ſimiles, at deus ab hiſ eſt ſemotiflum,

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

C Est & hominis anima ad lapsum proclivis, uarias habens uicissitudines, ita ut ab optimis ad prava, & à prauitate ad bonum transeat. Firmatus autem & fundatus, ut sic dicitur, est deus in suis bonis, nec de uno in alia transitione in se admittens, immo substantia liter est ipsa firmitas, non secura uoluntariæ electionis inuentio. Igittu manifestum est, quod creaturis non inest naturalis quædam ad deum similitudo, & expressa effigies, sed quodammodo in opere & operu qualitate resulget. **H E R.** Ultradne sermo noster decorem suum amittat? Vbi angeli non seruato principatu suo, & nos quoque à familiariitate cū deo excidimus, offensi quidē sumus in natura nihil, non enim omnino in nihil recidimus, sed sumus, licet uirtute, ac scientiae & artis cognitione, magna desidia & in nequitia propensione, destituti; immutati uero, iterum uocati sumus ad resumendam primævam & exemplarem pulchritudinem per Christum ad hoc eruditum. Et nondum dicimus, quod in aliam quandam naturam ex humanitate transmutantibus cedat ad hanc pertingere nobilitatem, sed studio laborioso, in hoc ut faciant & sentiant meliora, enitentibus.

Natura adhuc
salua post pec-
atum.

Charactères
deutatis in no-
bis.

Dolus Arria-
norum.

C Y. Igitur non est obscurum ὃ Hermia, diuinæ imaginis charactères in nobis lucere, qui alacriter enitimus, ut bonum operemur, sicut & ipse iam confessus es, & propter similitudinem cum deo, aliquomodo cū eo conserui possumus, & nihil impediret (siquidem sic se res haberet) quin eiusdem cū conditore essemus naturæ. Quæcunque enim omnimodam similitudinem inter se habent naturaliter, ea nulla opinor ratio à naturali proprietate quam inter se habent, separabiles. An non secundum naturam angelus similis angelo, & homo item alteri sibi similis. **H E R.** Sichabet. **C Y.** Hoc modo non qui sola peruersa sapiunt, prætereuntes nomen Homousion consubstantiale, quum signanter identitatem naturaliter manifestet, tanquam fruolum; accedunt autem quamlibet libenter ad ea quæ ipsi inuenierunt, nempe ad suum Homousion, id est similis naturæ, uerbulo isto exter-

D nam similitudinem inferentes, mirantur uersutia assertionem suam adumbrantes. Non minantur quoque & deum, & filium, & saluatorem, & redemptorem, sed alijs quibusdam rationibus, quas ex secularibus sapientibus colligunt: nec filium secundum naturam, nec uere esse deum afferentes. Et miseri, quantum in ipsis est, coniungunt illum cum his qui configurati cum deo ob similitudinem studijs obtentam, & creaturæ coniungunt, nihil omnium conditorem reueriti, dum scilicet dicunt non esse ὁμοίως συντομη consubstantiale, sed ὁμοίως τιον, id est similis naturæ, tametsi etiam hoc merito dicatur aliqua ex parte. Quod si quis dicat eis: Dum repellitis & uituperatis uerbum illud tanquam nouum & insolitum, quid nunc egregium relinquitis? si quis uobis scum dicat ὁμοίως τιον, hoc est similis naturæ: opinor de hoc perplexa mente dubitatoris. Porro non fuerit difficile intelligere, etiam si ipsi non dicant, quod eneruent ac adulterent uim ac significationem uerbi homousion. Hoc, sicut opinatur & dicunt, non ideo fit, quia non desumptum ex sacris scripturis hoc uerbum, sed quia declarans filium esse non alterius naturæ, quam ex ipsa quæ est uere dei ac patris, ueritatem magis commendat. **H E R.** Optime dixisti. **C Y.** Verisimiliter coniectas, hostes illos delitos esse uocis Christi, qui manifester clamans, se esse ineffabilis naturæ, & non

Ioan. 8. creature quæ initium sumpsit ac producta est, fructum dicebat: Ego non sum ex hoc mundo, uos estis ex hoc mundo. Et iterum: Vos defubti estis, ego supernè sum.

Joan. 3. Præterea & sapientes Ioannes scribit de eo: Qui supernè uenit, super omnes est. Quid enim est supernè, quam omnino ex summa & omnium præcellentissima natura esse? Et quid est non esse ex hoc mundo, quam alienum esse à communi omnium

creaturarum natuitate, fontemque habere solum deum patrem? **H E R M I A S.**

At si non ita intelligendum uelint uerbum Supernè, ut tu nunc dixisti, sed sic, quod Christus non sit ex hac quæ infra est humanitate, & terrena, sed ex coelesti uel saltu ex alia natura, multò melius quam hæc nostra habente: quid tum diceremus eis?

C Y. Quid aliud quam hoc diceremus eis? Si ita habere dicent, quemadmodum &

A & intelligere solent, quid eximium in natura & gloria filij dei spectauerit quispiam? An non & omnes sancti angeli supernae sunt, & ad nos ueniunt, hoc est ex celo et throni, potestates, dominationes, ac alii Seraphin, multo melius habent, quam nostra natura? Itaque si nihil sublimius est in filio, & ipse in naturalibus istis conditionibus videatur, ut ego reor, nihil differet a rationalibus creaturis, quae scilicet superna ad nos olim uenient, & in ministerium emituntur, spiritus ministratorum propter eos qui hereditatem salutis accepturi sunt. Aduentitia igitur & extranea diuinitatis gloria ei tribuitur, & falso loquetur, dicens: Ego sum ueritas. Quomodo enim, uel ubi esset ueritas, *Ioh.14.* quod non sic se habet, sicut in scripturis diuinitus inspiratis nominatur? Quid autem omnino dicunt de hoc, quod filius non sit de hoc mundo? H E R. Ego dicam. Non dicunt quidem consubstantiam deo & patri secundum naturam ineffabilem; obseruant autem, nescio quomodo coacte eximium quiddam in eo, ultra creaturam. Non enim dicunt esse eiusdem naturae cum creaturis, sed occupare quasi medium regionem quandam, hoc est habere rationem naturae, qua neque omnino substantia, liter iustus sit ei qui genuit, nec etiam omnibus modis ad id quod infra est, hoc est ad creaturam accedit. C Y. Itaque siquidem aperte dicere uoluerint, filij naturam, confusi opinor dicent, quod neque deus secundum naturam sit, neque factus. Nam si quidem substantia dei & patris inferior est, & melior quam creaturarum natura, amiserit quidem digne, quod sit uere deus, & nescio quo pacto, ne inter creaturas numeretur, effugiet. H E R. Recte intelligis. Etenim de uerbo certantes, mediatorem ipsum dicunt nominatum esse dei & hominum, non alia sanè quam hac de causa, ut opinor. C Y. Iam quid his stupidius? Inimici nostri insipientes, sicut scriptum est, Quo pacto enim non essent quam semotissimi a cordis inculpata sapientia, iij qui frigidissimis suarum cogitationum adiuventionibus suspicantur ueritatis dogma expugnare se posse? Quippe uere sanctus & sapietissimus Paulus, simò omnis sanctus similis factus est iuxta perfectam similitudinem, absque peccato tamen duplum sermonem. Etenim uariam nobis contexens doctrinam, nonnunquam nudum, & a creaturae conditionibus destitutum, & prorsus nostrae naturae non adiunctum ostendit unigenitum: aliquando autem quasi serui figura adumbratum, ueruntamen fortiter iunctum, & adhaerentem bonis surae naturae congruis, & diuinitatis dignitatibus inseparabiliter conspicuum. Diuinus enim ille uir dicens: Iesus heri & hodie, idem *Heb.13.* & in secula, declarat quod semper similiter se habeat, uersionisque adumbrationem ac uicissitudinem pati nesciat. H E R. At haec uerba cum illis ut conueniunt?

C Y. Quod ad sacras literas non ignorauam uel supinam mente afferre oporteat, quasi in tantis rebus ludere licet sit, dum a via recta, nescio quomodo excidit, & in alteram mouentur ac deflectunt, Regia enim via incedendum esse non aliud esse dixerimus, quam nec in dextram, nec in sinistram declinare. Vide enim, quam incircumspecte ad omne quod ipsis probatur, cotendant, non expidentes uel probantes, quae nam scripta congruant Verbo nudo, hoc est, ut ante incarnationem intelligit, & fuit, & quæna Verbo, postquam ad nostram similitudinem descendit. Nam siquidem arbitrantur nihil faciendam horum rationem, sed recipiendum simpliciter, & absque consideratione ulteriore, quicquid scriptum est. Doceant, oro, ipsi, quid obstat, quo minus dicatur comedere, & dormire, & non posse absque labore incedere? Fatigatus enim est ex itinere. Et quod amplius est, mori, & alimenti indigum, laborisque & infirmitatis capax, & morti obnoxium esse Verbum dei consideri debemus. Horum igitur nullam ne distinctionem dicis necessariam, quæ cuique seruientia temporis secernat & distribuat? H E R. Quomodo non maxime necessaria? C Y. Itaque quum demonstratum sit, omnibus modis bonum esse, discerne res singula, ut de illo dicta sunt; audias iam quis sit secundum naturam, dum scribit Pau

*Impie à qui
busdam Chriz
stus mediator
intelligitur.*

*Duplex de
Christo sermo.*

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

C Ius: Qui quum sit splendor gloriae, & expressa imago substantiae illius, portansque omnina uerbo uirtutis suae. Et alio loco iterum: Viuum enim Verbum dei & efficax, & penetrantius quoquis ancipiti gladio, & pertingens usque ad partitionem animae ac spiritus, compagumque & medullarum, & discretiu[m] cogitationum & intentionum cordis, nec est ulla creatura quae non sit manifesta in conspectu illius, sed omnia nuda & resupinata oculis eius, ad quem nobis est sermo. At de ipso, ut factus est nobis

Hab. 1. similis & in carne, inquit: Qui in diebus carnis suae preces & supplications ad eum qui ipsum salvare poterat ex morte, quum clamore ualido & lachrymis obtulisset, & exauditus esset pro reuerentia, tametsi filius erat, tamen didicit ex his quae passus est, obedientiam. Nonne incongru[m] secundum id quod de amboibus manifestatur, rerum natura secum pugnat? splendor gloriae dei ac patris, diuisa substantiae character, portans omnia uerbo uirtutis suae, uiuum & efficax, & penetrantissimum uerbū preces dicitur & supplications adhibere, idque fusis lachrymis, ut mortis reprimat insultum. Verum in diebus inquit, carnis suae, hoc est quando deus existens Verbum factum est caro secundum scripturas. Nec fuit in homine sicut in ceteris sanctis quos per participatio-

N O T A. nem inhabitat, in spiritu scilicet sancto. Itaque duplex de filio sermo est. Referenda igitur ea quae dei sunt ad deum, quae autem nostra, hoc est humana, facta nobis simili. Valde autem cauenda est inepta & indiscreta operum confusio, quae exactam & exquisitam sententiarum considerationem suffuratur, & ueritatis decorum non pa-

2. Cor. 10. rum honestat. **H E R.** Bene dicas. **C Y.** Quādo igitur dicitur mediator, non men illud non est substantia unigeniti definitiū. Absit: aptetur autem potius ad obedientiam Christi. Nam sic destruet cogitationes crassas, & omnem celsitudinem, **Scopus scri** quae extollit contra cognitionem dei, & capitulum ducet omnem intellectum ad ob-
pture. dientiam dei, scut scriptum est. **H E R.** Verus est sermo, sed de his satis dictum

D est uir egregie, quae alioquin extra controversiam sunt. Porro de mediatione filii libens te audierim, quis a uobis intelligatur modus. Hoc enim seductorū sermonē diversa sentientia, friuolum declarabit. **C Y.** Pergat igitur, si placet, & ad hoc se conuertat sermo noster. Examinandū tamen ante alia, quando filium in media-

1. Tim. 2. toris ordine posuerit scripture. Dixit igitur Paulus: Mediator dei & hominum, homo Christus Iesus, qui dedit seipsum redēptionis precium pro nobis. Itaque non arbitror aliud tempus cōgruere mediationi filii quam nouissimum, quando, sicut dixit,

Phil. 2. ipse in forma dei existēs, nō rapinā est arbitratus se aequalē esse deo, sed semetipsum inaniuit, humilians in forma serui, quamvis deus existeret ac dominus, ut nos per se ipsum lucifaceret deo ac patri, & conciliaret omnia sicut scriptū est, pacificatis per crucem tam his quae in cœlo, quam his quae super terram, mediator erat ut homo.

2. Cor. 5. Itaque rogamus pro Christo, conciliemini deo, Christi persona assumpta iterum dicebat Paulus: Quoniam enim humana natura propter imbecillitatem suā, ad nudam & synceram diuinitatis gloriam accedere non poterat, utiliter unigenitus nostram substantiam induit, ut ineffabilem dei ac patris reuelans uoluntatem, spirituales efficeret adoratores, non iam figurarum astrictos umbris, & addictos legi quae perfice re ualebat. Sed quoniam deus sp̄ritus est, ut etiam nos in spiritu & ueritate adorare

Esa. 9. & colere illum conaremur. An non & optimus Esaias natum nobis puerum dicit, & uocatū nomen eius, magni consilij angelū? **H E R.** Optime dixisti, at si copiosioribus persuasionibus agere uoles, apte accommodandas ad demonstrandū Christum esse mediatorem, etiam ex uerere instrumento plurimam, ut nosti, habiturū est gratia. **C Y.** Igitur ad ipsum sacrorum ducem Mosen euntes, & factorum dictorumque per illum uirtutē, quasi lucidissimā mediationis in Christo imaginē erigere molientes, elaboratū de illo sermonē proferamus. Velle enim aduersarios increpare, & confundere semper prout sibi placet, tametsi abludatur à sacris literis, & sic iisdem quibus illi capi lapsibus, opinor a quidem summæ stultitiae partem habere. **H E R.**

Bene

- A Bene dicas. c. r. Itaq; Israélitæ, mole necessariæ seruitutis excusa, & iugo disrupto, à terra Aegyptiorum profecti sunt, quum habitarent circa montem, qui uocatur Sina, legesq; iam figurabantur quæ decernerent, quid faciendum, uidebatuq; deo, ut cōgregarentur ad radicem montis, ac abluerent uestimenta, & sic præcipiebat ad insolitam diuinam visionem accedere. Vbi autem hæc ad præmonitionē Mo se perfecta sunt, descendit dominus in specie ignis, fumi explicabātur, & exiliebat, & nebula caliginosa, & ignis discursiones, & tenebræ, & procellæ, quæ usq; in summum æstuando seruebant, & distinctus tubarum sonus audiebat. Tum Moses quidem eduxit populum in occursum dei ad pedem montis. Scriptum est enim sic. Res autē hæc typus erat mediationis Christi. Dicit enim manifeste: Nullus uenit ad patrem, nisi per me. Accedimus enim nō aliter ad deum ac patrem quam per Christū, dum omnem ueterem abolemus cicatricem, et omne inquinamenti genus eluimus, induimus uero quodammodo mentem in puritate quæ est in Christo. Induimini enim dominum Iesum Christum, diuinus nobis dicit sermo. Sic sanè spiritualis puritatis uim, uestimentorum ablutio figurabat. An non & hoc uerum esse dicas probabili ratione persuasus? H. E. R. Dixerim. c. r. Quū igitur deus in specie ignis descendisset, & gloriam sensibilem etiā non summam, sed spectantibus insolitam ostenderet, facta est facies eius Israélitū intolerabilis. Attoniti autē & tremuli rogabant paedagogum, Mosen inquam, & loquebantur: Loquere tu nobis, & nō loquatur nobiscum deus, ne forte moriamur. Ecce manifeste rogabant, ut mediator esset, utpote non ualentes ad puram dei gloriam accedere. Itaq; quasi ex manifesta imagine, ex his iam dictis, scias & de unigenito, quod quoniā non nudā diuinā gloriam nos accedere nō ualebamus, ut nos docerer dei ac parris uoluntatē, factus est nobis similis mediator dei ac hominum. Ipse enim est pax nostra secundum scripturas. Ne autem existimes me nugari conferentem ministerium Christi cum ministerio Mosis.
- B Hinc autem facile disces. Repetens enim in Deuteronomio, de cōgregatione filiorum Israél, sic dixit: Perfectus eris coram domino deo tuo. Gentes enim illæ, quas tu ab hereditate sua destituis, diuinationes & uaticinia audient. Tibi autem nō sic. Dedit dominus deus tuus prophetā ex fratribus tuis, ut me, suscitabit dominus deus tuus, illum audi etiā, iuxta omnia quæcumq; petiuiti à domino deo tuo in Horeb die congregationis, dicentes: Non adjiciemus audire uocem domini dei nostri, & ignem magnum hunc nō uidebimus ultra, necq; moriamur. Et dixit dominus ad me: Recte omnia quæcumq; locuti sunt, Prophetam suscitabo eis de medio fratrum eorum sicut te, & dabo Verbum meum in ore eius, & loquetur eis secundū quod præcipiam ei, & homo qui non audierit uerba eius, quæ loquetur prophetā in nomine meo, ego ueliscar de eo. An nō euidenter, ut in figuris & in umbris adhuc Mosaicis ostensum est, humanitatis infirmitati opus esse mediatore, ueruntamen hoc est considerandum. H. E. R. Quid nam? c. r. Israélitæ accedentes Mosen, dicebant: Loquere tu nobis, & ne loquatur nobis deus, ut ne moriamur. Et hoc quærebant in Horeb, in die congregationis, quando deus erat in specie ignis super montem Sina. At conditor illos quidem ferebat tanquam optime locutos & considerantes. Praefigurans tanquam in figuris ueritatem, Christi mediationem pollicetur, dicens: Recte omnia quæcumque locuti sunt. Prophetam illis excitabo de medio fratrum, sicut te, mediatorem scilicet, afferentem populo cœlestes ac diuinos sermones, explanantemq; ineffabilis ac indicibilis naturæ uoluntatē, id quod facillime uideri potest per ipsum Christum cōsummatum esse. Clamabat enim manifeste: Ego ex me locutus non sum, sed pater qui misit me, ipse mihi mandatum dedit quid dicā & quid loquar. Et iterum: Verba quæ ego loquor, non sunt mea, sed eius qui misit me patris. Scribit quoq; & sapiens Ioannes de illo: Qui accepit eius testimonium, obsignauit, quod deus uerax est. Quem enim misit deus, uerba dei loquitur. Nunquid

Exod. 19.

Matth. 11.

Per Christum
ad patrem acce
di per Moses
figuratur.

Ephes. 1.

Deut. 18.

Moses typus
Christi.

Ioan. 7.

Ioan. 3.

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

C ðamice, suffragaris mihi, quod uera loquar, uel renuere negabis? H E R. Minime. C Y. Itaq; sic de Mose dictum sit. Vis & aliud quiddā præter hoc dicamus, quod nobis modum mediationis filij arcane figuret, uel his præteritis putas alia nobis transcendunt via? H E R. Sed quare uir egregie, præteritis his quæ in manibus sunt, & quæ plurimum profutura speramus, iremus ac properaremus ad alias sententiarum indaginem, quum satius sit hoc facere, maxime dum ociosi sumus, & à nullo impedimur? C Y R I L. Vertam itaq; me ad istud quod non ingratum, & iubens edicam. Core, Dathan, & Abiron natū erant ex tribu & genere Levi, sed nō constituti inter eos qui ad summam sacerdotij functionem admissi, sed inter eos qui seruile ministerium in tabernaculo testimonij peragebant, leviter tamen nihilominus & ipsi, & hæc illorū conditio: deinde sacerdotij gloriā intempestiue sitientes & de honoris loco à deo dato imprudenter ingrati, non uocati ac temerarij in medium proruperunt, & seditionis fecerunt populum contra Mosen & Aaronem, & mitissimum amarī sermonibus perstringentes, irritabant & contristabant. Porro hi pœnam facinoris luentes, iusto iudice vindicante, & cum tota domo perierunt. Terra aperto ore suo absorpsit eos, & filios eorum, & iumenta eorum, & omnia quæ illorum erant. Postquam autem illis iustissime punitis, quidam eiusdem factionis ægrefarentes, sicut serpentes aborti sunt Mosen, tum deus ad iram prouocatus est.

Num. 16. Scriptum est autem sic: Et locutus est dominus ad Mosen ac Aaron, dicens: Segregamini de medio congregationis huius, & semel exterminabo illos, & cederrunt in faciem. Et dixit Moses ad Aaron: Accipe thuribulum, & pone in illud ignē ab altario, & mitte thymiam super istum, & defer statim in castra, & propiciacionem fac pro eis. Exiit enim ira à facie domini, & cœpit sauciare populu. Accepitq; Aaron sicut locutus est ci Moses, & cucurrit ad synagogam, iamq; cooperat pestis

D in populo, & immisit thymiam, & propiciacionem fecit pro populo. Et stetit inter mortuos & uiuentes, & cessauit lues. Nunquid tibi adhuc mediatio filij etiam post hoc obscura erit ô Hermia? H E R. Etiam. Dixerim sanè diligenter spectandū, quid sub historia lateat. Itaq; manifesta, tu enim id poteris, ac decenter. C Y.

Aaron typus Christi mediatoris & sacerdotis. An non putas Aaronem ad imaginem & figuram sacerdotij seruatoris nostri etiam ab initio positum, quū podere succingeretur, humeraliq; ornaretur & aureo pectabo in summis temporibus, ac lapidibus sculptis, & quod his multo clarius solus per mitteretur semel in anno in sancta sanctorū ingredi, idq; nō sine sanguine, ut sacrificium pro toto populo perficiat. H E R. Benedicis, quoniam & diuinus Paus

Heb. 9. Ius scribit: Christus autem assistens pontifex futurorum honorum, per maius & perfectius tabernaculum, non manu factum, hoc est, non huius conditionis, neque per sanguinem hincorum & uitulorum, sed per proprium sanguinem ingressus est semel in sancta, æterna redemptione inuenta. Et quod vetera quidē figuræ ac umbra, hæc autem, id est ea quæ Christi, clara & dilucida ueritas sint, quis uel mediocriter eruditus dubitaret? C Y. Igitur assumpto in pontificem & apostolum cōfessionis nostræ Iesu Christo, & deformioribus figurarū typis, omnigena ueritatis colore illustratis, age dicamus porrò. Omnes latum hunc & immensum habitantes terrarū oram, uoluntatem nostram, diuinis dogmatis ac dominicis oraculis opposuimus, & in conditorem desiderantem, gloria & honore congruo hominem beare, non mediocriter impeginus, unde corruptio insurrexit, quæ nos depascitur, & morte fau-

Omnes peccatores sumus. ciat. Et regnauit mors ab Adam, & usq; ad Mosen, etiam in eos qui nō peccauerūt in similitudine transgressionis Adæ. Et dilatauit quidem infernus animam suam, si-

Rom. 5. cut dicit Esaias propheta, aperuit autem os ita ut non cesset, licet uniuersam depopulet terram, extenta sagena quam nullus effugeret, nec egredieretur, nisi unigenitus dei Verbum, iuxta benevolentiam dei ac patris, quasi ē quodam superno & cœlesti tabernaculo ad nos descendisset & aduenisset. Nam seipsum inaniuit forma serui

A serui sumpta, ut & appelletur pontifex, & loco thymiamatis seipsum deo ac patri sa-
cificans placaret luem. Dicit enim scriptura: Stetit inter uiuentes ac mortuos, me-
dius, & cessauit lues. Nonne & per hæc uidere licet mediatorem dei & hominum
fuisse Iesum? Nam soluto quodammodo ueteri dissidio, & amoto omni pristino in-
terstitio, inter se conuenerunt quæ erant seiuicta, hoc est deus & humanitas, media-
tore nimirum Christo, qui summa cū infimis per seipsum colligauit. Proinde diuus
Paulus dicebat ipsum esse pacem nostram, qui fecit ex utrisq; unum, & interstitium
maceriæ diruit. Et iterum: Iustificati igitur fide, pacem habeamus cum deo per do-
minus nostrum Iesum Christum. H E R. Nunquid, quod unigenitus, pecca-
tum intercludens, & excludens nos à charitate & familiaritate cum deo, è medio su-
stulit, reduxitq; nos ad initium & aboleuit inimicitias, sola causa est, propter quam
intelligitur mediator, uel etiam alius quidā modus ponitur: dic oro, libenter enim
& cum siti quadam discerē. C Y. Vtq; dicam, non enim grauor. Ex confessō est,
quod aboleuit quidem inimicitias in carne sua, sicut scriptum est, & quasi concilia-
tor factus & mediator quidē nostri, qui à charitate in deum excideramus quām lon-
gissime ob mundanæ uoluptatis amorem. Et quoniam creaturæ præter creaturā ser-
uimus, per seipsum ad deum ac patrem nos adduxit, iustificatosq; fide lucrificat,
ueruntamen non propterea dicimus quod propter solam dispensationem uocatus
sit mediator. Porro est & alius arcarius & mysticus sermo, ad nomen & rem media-
tionis accommodatus. H E R. Quomodo igitur & hoc dicas? C Y. Et quo
modo aliter, quām iuxta hoc quod scriptū est. Hoc sentite unusquisq; in uobis ipsis,
quod & in Christo Iesu, qui in forma dei existens, non est arbitratus rapinam aequa-
lem esse deo, sed seipsum inaniuit, forma serui sumpta in similitudine hominum fa-
ctus, & habitu inuentus ut homo? Ipse enim quū existeret sincera pulchritudo, &
forma, & species dei ac patris, ex ipso & in ipso deus Verbum, demisit se in exinan-
B tionem, nō à quopiam ad hoc coactus, sed in benevolentia patris iuxta suam uolun-
tatem factus est homo, seruans interim in seipso naturæ suæ dignitatem prorsus in-
corruptam & non uitiatam. Assumpta autem humanitate, unus ex utrisq; intelligi-
tur filius, dum diuina humanaq; natura in unum cōcurrerunt, & congregatae sunt
ineffabiliter ac indicibiliter, nec intelligitur quod sint in unitatem compositæ, non-
dum enim dicimus Verbum dei in naturam terrenæ carnis conuersam esse, uel sal-
tem in ipsis Verbi carnem. Hoc enim ego extremæ dementiæ morbum esse con-
cesserim. Nomen autem conuentus illius significat concursum summum & indiuul-
se ad unitatē se habentem, interim utroq; manente in suo termino & sermone. Idem
enī deus simul est & homo. Neq; si deū dixeris, ab humanitate liberaueris post unio-
nem, neq; etiā si nominaueris hominem, deitatis dignitates amoueris, siquidem
recte sapere uolueris. Et est unigenitus ac Verbum, ut ex deo patre prodijt & geni-
tus. Est iterū primogenitus, quando factus est homo, & in multis fratribus. Et sicut
nomen unigenitus proprium existit Verbi, & seruatum est illi iterum etiam carni
unito, ita primogenitus, eius proprium quum non sit, factum est proprium eius cū
carne. Mediator igitur & hac ratione intelligitur, quia ostendit in seipso collatas &
unitas diuinitatem ac humanitatem, quæ secundum naturam ualde discretæ sunt, &
magnum habent interstitium, & coniungit nos per se deo ac patri. Nam deo est co-
gnatus, quandoquidem ex eo est, et in eo: sed & nobis quoq; cognatus est, quando-
quidem ex nobis est, & in nobis. Neque nobis alienus est secundum humanitatem
Emanuel, sed per omnia absq; solo peccato assimilatus. H E R. Rectissime dixi
sti, huc enim sermo tendit, ut & consubstantialis deo ac patri dicatur filius. C Y.
Consustantialem dicimus, quandoquidem est uerè ex ipso, & in ipso secundū na-
turam & substantialiter. Nam sicut nec uerè, nec exacte, nec decēter, intelligeretur
uel diceretur esse cōsubstantialis nobiscū, nisi factus esset homo: ita nunquam esset

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

C ex deo & in deo, nisi naturalibus ad unitatem cum ipso rationibus colligaretur, neque aliter humanitas diuinæ naturæ particeps esset, nisi per mediatorē filium possideret, naturalem quodammodo sortita copulæ modum. Bonum autem fuerit, audiire filium dicentem patri cœlesti, ut omnes unum sint, sicut tu pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint, ut credat mundus, quod tu me miseris, & ego gloriam quam dediti mihi, dedi eis, ut sint unum, sicut nos unum sumus, ego in ipsis, & tu in me, ut sint perfecti in unum. **H E R.** At si dicerent unitatem filij cum patre tales fortassis esse, qualis & de nobis ipsis intelligeretur, quid nam cogitaremus? Scriptum est enim: Multitudinis autem credentium erat cor unum & anima una. Enimvero unionis nomen & res, unam omnium quotquot erant in omnibus, animam fuisse dicens, utique non naturam ipsam definiens, sed affirmat potius, unum fuisse & idem considerare ac uelle, & unitatem tribuit individualis uoluntatū propensionibus. Et quoniā filius semper idem uult ac probat, ac sentit quod pater, hac ratione & hoc ei competit. Hæc sanè miseri illi passim mussitant. **C Y R.** At facile deprehendentur mentem suam implesse etiam in hoc summa & extrema stultitia, adeò nulla tamen infirma est & abiecta cogitatio ac absurdum, ut uidet, quæ illo rum mentem non depopuletur, idque absque labore. Stultus enim stulta loquetur, & cor eius uana cogitabit, loquendo contra deū errorē, sicut scriptū est. Quomodo em̄ posthac quis non existimabit stultitia, temeritateq; omnium postrema plenū esse, dicere & uelle contendere, unionem filij cum patre, non esse naturalem, sed uoluntariam potius? Nā si ita res haberet, ueritasc; esset, nihil differret ab adoptatis in filios, & ad nomen diuinitatis per uoluntatem patris assicritis, qui & eximis virtutum meritis tam nobilem & claram gloriam sibi compararunt. Sed dicant illi, quid iam prohiberet etiam omnes sanctos, qui sentire & facere uolunt ea quibus deus obliteratur, & quæ propria uidentur, quasi facta uoluntate quadam, quin hanc admirabilem filij uocem loquantur, & clament ad patrem: Sicut ego & tu unum sumus. Afferant autem tales quandam sancti cuiuspiam uocem, sed non poterunt, absit. Contrarium opinor facile quis animaduerterit. Nam etiam pientissimi, quod sint peccatores, multiphariam deplorant, quamuis probe suam naturam nouerint. Et fortassis haud difficile foret multas uoces coaceruare, ex sanctis scripturis colligentibus: atqui satius fuerit nobis & huic instituto conuenientius, ut talia studiosis inquirenda exercitationis gratia relinquamus: conuertam autem me rectius ad ea quæ illi tradunt, & quæ nunc magis necessaria, & repetens dicam sermonem de unitate nostra. Etenim ad unitatem quæ est per fidem citra controversiam collecti ac congregati sumus, differemus autem inter nos in nullo diuersitate substantiæ, licet singuli quodammodo in suam subsistentiam diuidantur. Sumus enim eiusdem speciei, & substantiæ omnium una est definitio, unaq; ratio, quæ de omnibus ex aequo prædicatur. Unitatem autem cum deo, non ex solis & nudis uoluntatis propensionibus assequimur, sed & alia arcana ac necessaria ratio cogit. Etenim quemadmodum diuinus nos Paulus erudiuit: Vnum corpus multi sumus, eo quod ex uno pane participes sumus. An ignoras dicit, & gentes unum corpus Christi factas, unionem cum illo per fidem sortitas? nam & mysticæ benedictionis participes factæ sunt. **H E R M I A S.** Profectò ita est. **C Y R I L L U S.** Itaque naturam simul & uoluntariam unionem in nobis ipsis possidemus: dispiciamus autem numerum talis sit nostra, & ea quæ in Christo. **H E R.** Quomodo dicas? non enim factis assequor. **C Y R.** Amice, nihil ardui in his esse dixerim, id quod quisquis sapit ac recte sentit, facile disset, expendens secū primum quidem identitatem, quæ nos homines naturali constitutione inter nos distincti sumus, coniuncti autem & alio modo. Dissecti enim quodammodo in subsistentiam propriam, hoc est singularem, iuxta quam hic quidem est Petrus, ille Thomas uel Matthæus, eiusdem corporis facti sumus

- A** sumus in Christo, una carne pasti, & uno spiritu sancto ad unitatem obsignati. Et quandoquidem est indivisibilis Christus nullo modo divisus est unde omnes sumus in ipso. Propter ea ad patrem cœlestem dicebat, ut unū sint, sicut nos unū sumus. Vide enim quomodo in Christo & sancto spiritu unum sumus & secundum corpus, & secundum spiritum. Redarguendi igitur sunt, qui secus sentiunt, quod neque illa recte intelligunt, quæ de nobis scripta sunt. **H E R.** Redarguendi utique sunt, recte enim dixisti. Nihilominus, ut mos mihi est, interrogo utrum filium unitum esse deo ac patri recipiemus, sicut scilicet & nos mutuum, uel ultra hanc, admittet quis & aliam, unionem? **C Y.** Unitum esse dicemus patri filium sicut nos, & ultra quam nos. Nam ex confessio, genitori filius omnino cōsubstantialis est, quandoquidem est uere filius, & ex ipso. Sanè quum in propria existat subsistentia, qua ualde recte creditus est se habere non sicut nos inter nos, uel certe iuxta legem corporum distinctus erit, habens & ipse à patre in uniuersum sectionem. Ad diuersitatem scilicet singularem, natuam habet ac ineffabilem unitatem, non confusionem quandam, quam patiuntur mutuum subsistentiæ, sicut quibusdam uidetur, ita ut idem sit pater ac filius, sed quum uterque sit ac subsistat, propriamque habere dicatur existentiam, subsistentiæ identitas unionem declarat. **H E R.** Dicis igitur filium esse in propria substantia præter eam quæ à patre? **C Y.** Non in substantia alia ab ea quæ ut dei, sed in subsistencia quæ ut filij. **H E R.** Aliud igitur est substantia alia subsistentia. **C Y.** Etiā. **Substantia & subsistentia dis-** Magnum enim inter illa discriben est, quandoquidem substantia singularia contineat. **H E R.** Quomodo dicitur tardior enim ad haec, ut appareat, sum ego. **C Y.** An ignoras, quod & ipse non sim adeò expediti sermonis ad haec explicanda, nihil omnino tamen eundum ad propositum examen diuinæ eminentiæ, quæ in summis est fastigii, idque quasi in imagine. Itaque substantiæ declaratio uidetur sicut communne & uniuersale quiddam esse, nomina uero subsistentiarum singularium, sub illo universaliter prædicantur ac dicuntur, putas me nunc illud declarare? **H E R.** Quod nam? **C Y R I L.** Definiuimus hominem esse animal rationale mortale, iuxta rationem illi congruentem sic ponentes, & hunc esse dicimus substantiæ eius terminum esse, qui conueniat omnibus particularibus sub eo existentibus, unde sub hoc communni, hoc est sub homine uel hominis definitione cadit opinor & Thomas & Marcus, uel si dicere placet, & Petrus, & Paulus, & hoc sanè modo, substantiam quis designari: eorum autem quæ ut singulare intelliguntur, nondum manifestam & evidentem fecerit declarationem. Non enim si quid est homo, id mox est Petrus ac Paulus. Et si quis dixerit Thomas uel Petrus, non mox substantiæ terminum enunciavit, etiam si declaretur. Homo enim nihilominus est, at ostendit fortassis in specie talis, & in propria subsistentia & separata. Igitur nomen substantiæ habet se ut homo, & gerit in se nomen uniuersale & cōmuni rationem generis. Contra subsistencia intelligetur cōuenientius ut singulare, quod neque à communitate destituat quod explanatur, neque etiam singulare cum obscuro confundit & commiscet. **H E R.** Intelligo nunc, uidetur enim mihi non imperite dictum. **C Y R.** Igitur confitentes filium deo ac patri cōsubstantiale existere, in propriæ subsistentia cōiunctim & discretim unitum esse dicimus, identitatis sermonibus coaptantes maxime necessariam personarum uel nominum distinctionem, uel subsistentiarum uarietatem, quæ ut in patre & filio, secundum hoc ipsum & solum, ut, non omnino substantiæ expressissimam similitudinem, & sicut illa, similiter & absque uariatione habeat, in patre & filio deducat modum quendam & differentiam, & ualde ægre dijudicabilem proprietatem utriusque quodammodo efficiat. Nam ille quidem pater est, & non filius, hic uero iterum filius, & minime pater. **H E R.** Itaque si placet, dicamus esse duas substantias, unam quidem patris, alteram autem filij. Sic enim manifestior, & ad discernendum magis faciens, unicuique esset differentia. **C Y R.** Non magis faciet ad

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

- C** discretionem, absit. Cauet ne in alienum sensum illorum sermonibus aucharis, & relictia quodammodo via regia, per male trita & imperitia incedas. H E R. Quo patet? C Y R. Nam si una natura patris esset, preter illam autem una & alia filii, quomodo non necessarium sermonem intelligi in duobus quae inaequalis naturae inter se, & separantia ac distinguentia simul sint? quomodo enim eadem natura, una & altera intelligeretur? Si enim fas est de hominibus qui unam & eandem consubstantialitatis rationem sortiti sunt, unam & alteram substantialiam dicere, & unicuique rei, quasi proprium quendam communis sermonem tribuere. Nam si hoc fecerimus, & quasi necessariæ differentiæ modos adiecerimus substantijs, nēpe dicentes unam & alterā, evanescet universale. An nō diuersitatē quidē substantialis differētia, & qd unū aliter & aliter habeat in definitione naturali, diuersitas in his ostēdit ac partit? H E R. Opinor scilicet. C Y. Consecutaneū igit̄ erit, etiā si dicere nolint, filium iam deo ac patrī non consubstantiale, sed aliud ac diuersum natura, & à diuinitatis definitione separatum, siquidem propriam habuerit rationem à dei ac patrī substantia extraneam. H E R. Nam contendunt, quod aliter habeat filius quam pater, secundum naturam existere intelligitur. Igitur ubi abiecerint nomen Consumentiale, & subornarint nouum ac insolitum aliud, dicunt debere nos consideri eum esse δυοιςστορη, hoc est similis naturae, addentes quod hoc mediationis non mensit illo dignissimum & congruentissimum. C Y. Et quid hoc aliud, quam deliramentum & uere anile nugamētum? Nam si medium quandā naturam in ipso intelligunt, & propter eam putant Mediatorem nominandum, insipientissime dicunt. Quid igit̄ hinc, uel qualis contemplandi inferatur ratio, equidem nō video, tu uero ipse dixeris; ex te discere cupio. H E R. Quid dicerem ad hæc? C Y. Dic igit̄, & doce, utrum genitus uel ingenitus sit mediator, utrum uere deus, uel & ipse sit inter creaturas? Nam iuxta illos neq; pure deus, neq; manifeste creatura est. Quem igit̄ apud illos obtineat inter entia locum, etiam si uel obiter uelle di cere solum, nō possem ego. H E R. Inter ambos, nempe inter deum ac creaturam ponunt, etenim & hanc ob causam eum mediatorem uocatū esse aiunt. C Y. Obscurissime loquuntur, & craftissime sentiunt, qui sic sentiunt. Etenim dū omnium rerum naturam, mente mea suscip̄ deç̄ uero, & quomodo cunctū habere possint, ansiae inquirō, non licet uidere ullam tamē naturam, uel cogitatione, uel sermone comprehendens, quae & extra definitiones ueræ deitatis egrediatur & effugiat, nefatura dicatur, meliorēm q̄ suam nobis ostendat existentiam, quam creaturam. Num quid est aliquid inter genita & ingenitum, non factum & facturam? H E R. Equidem non admiserim, recte enim dicas. C Y. Duas igit̄ contemplemur in universo naturas, unam eius qui semper & eodem modo se habet ac est; alteram eorum, quae receperunt, quod ab alio sunt facta. Iam illam quidem quae est eius qui absque nativitate existit, sita super omnia, & super omnia prospectare, & in summis maioribusq; dignitatibus supernatare; hāc autem subiacere & quasi subiectam esse tanquam sub pedes domini, scies manifeste, dum Christus Iudæorum turbis dicit: de subtus estis, ego supernè sum. Supernè autem uenire unigenitum ad nos etiā sapientissimus Ioannes declarat, dicens: Qui supernè uenit, super omnes est. Sentiebat enim triuendam substantialiter deo secundum naturam existenti, & ex deo secundum naturam nato, summam excellentiam perfectionemq; eminentissimā. Ad uerbitum autem Supernè non loci esse significatiuum, sed potius substantia dei ac patrī, quomodo non certissimum, sancto quopiam apostolo manifeste differente: Omnis donatio bona, & omne donum perfectum supernè est, descendens à patre lumen, apud quem non est commutatio uel conuersionis obumbratio? Enim uero licet quis prætercurrat angelos, superioraq; ac media omnia, ita ut ad ipsos ueniat Seraphin, summasq; consideret glorias, nōdū tamē creaturarū transilierentur.
- Iohn. 3.** Superne quid significet.
- Jacobi 1.**

A turam. Quid enim est $\chi\rho\omega\theta\eta$, supernè; hoc est ex patre luminū, & propter hoc deus, ac solus unus filius superne. Vel quid per desubtus intelligitur nimirū creatura & à creatura. Medium autem omnino nullū. At si quis rogauerit ab aduersarijs. Heus uos, quid nam nobis dicitis? Vtrum ille talis filius & mediator secundum uos, genitus est uel ingenitus? Semper enim hæc nullum medium admittere uidentur. Quid nā respondent? H E R. Hæsitatuos opinor, idq; meritò. C Y. Hæsitabūt utiq;. Viuit enim ueritas & uincit, ut scriptum est, nos autem scrutantes uiam, quæ in utrūq; tendit, quæ probabilita sunt age, percontemur. Ingenitū enim si talem mediatorem admiserint, id quod solius deitatis secūdum naturam est, tribuent ei quod ultra terminos eius est, ostendētes maiorem esse, quam cōueniat. Deus enim gloria ac natura longe est super omnia, cuius proprium bonum fuerit, esse ingenitum. Et hanc ob causam, creatis ac corruptibilibus inest natura talis imperfecta & illi non coordinata. At si hoc non afferentes, dixerint esse genitum, quomodo à quopiam intelligeretur non cognatum creaturæ, quod illi cognatum? Igītur quomodo ad hoc mediator maior quidem quam deus secundum naturam, & maior quoq; quam creaturæ uel gloria, uel natura sinat? Si per hoc quidē, quod unigenitus est, ad gloriam diuinam pertineat, & longe mediationis mēsuras transiliat, per hoc autē quod genitus est, ad inferiora uadat, & inter creaturas locū mediationis dīmetiens, se humili collocet. Quādoquidē quod factū est, factū est cum omni quod factū, iuxta rationem eis qua factum esse aliquid dicitur, quale est hoc delirum & insipientissimum catullum, quod incomprehensibilia ut comprehensibilita proponit, & naturæ nobis format loca, ad quæ nulla unquam mens pertigit? Nouus enim & obscurus sermo est. Operaprecium uero dixerim, ut sermones illos euident sequatur demonstratio. Viderit autem quis imposturam illorum ingeniose ad decipiendū com-

B positam. Nam quoniam prophaniſſima faciunt, & ſtultiſſima ſentient, qui debacchatū ſunt in filium, ut à conuincialitate cum deo patre ej̄ciant, ſuffurantur ſibi interim per impudentiam breuem gloriolam, & afferunt quidem creaturis paruum decorem, excludunt autem quaſi à transitu ad ſumma, ut non intelligatur secundum naturam deus, dum illi medium locum partiuntur, & tantam gloriam metiuntur, quanta iſpis placuerit, quaſi ſcilicet definitores ac legiſtatores constituti eſſent filio, quibus in locis illum eſſe deceat. Quemadmodum ſtatuarii, in ſuo artiſcio nobiles, humanae formæ ſpeciem in lapide uel ligno inſculpunt, & deinde ſuperadditæ ornatibus decorant, uel auro ſolidant, uel alijs quibusdam coloribus ornant, adeoq; ſpectatorum mētem demulceant, nō permittentes ut rideant interras & occultas materias, ſed ut externis & caducis mundi ſplendoribus applaudat: Eodem modo & ī Mediatoris idolum deliniiantes, ſimpliciorum mentes deprædantur, & tanquam ſeruos ſub haſtam mittunt, ne poſſint diligēter inuestigare, quæ maliguo ſtudio ab illis præparata & adiuuenta ſunt. H E R. Optime dicis. C Y. Itaq; ſi uolebant ſuam ſententiam, & opinionem non haberi ut reiectaneam, ſed mo- menti alicuius, oportebat eos de illo non tam incomprehensibilia imaginari, & co- nati ſingere, ea quæ nulla ratio ſolet, & uel nudis & ſolis cogitationibus apparen- tiam præ ſe ferant impersuabilem, ſed aduertere ſimpliciter filiū in naturalibus dei- tatis fastigij intelligi, expendētes, quod genitus ex patre, hoc eſt ex ſubſtātia eius, etiam euidentē & neceſſariam conuincialitatē cum eo habiturus ſit rationem. Quandoquidem filium uere filium eſſe confeſſus eſt deus ac pater, dicens: Hic eſt filius meus dilectus, in quo bene cōplacitū mihi eſt. Cur nō magis clamare uideatur? Hic eſt mediator! Nam quum ſecundum illos mediator eſt, optime dixiſſet etiā ſic. Factum enim mediatorem oſtendiſſet, at quoniam homo factus erat filius, illā me- ritō uocem prolocutus eſt deus ac pater. Dic mihi obſcro, & hoc aperte, num & in hanc ſtultiſſiam ſunt prolapsi, ut neq; filium conſiteantur. H E R. Filium quidē

Matth. 17.

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

C esse; & natum esse dicunt, sed ut mihi uidetur, erubescunt tam impudenter ac aperte omnibus, ut ita dicam, sanctis obliuctari scripturis. Veruntamen non ex ipsa nobis substantia patris, nec naturalis natiuitatis uocabulum suscipiendum uel intelligendum putant. C Y R. Ficta mente filiationis & natiuitatis nomen se ac alios sentire tradunt. Nam ut uides, uerū generationis modum decutientes, à substantia patris ac dei auferunt, & unigenitum quoq; priuant ne sit secundum naturam filius. Dura enim & amara uerba esse aiunt, ut sunt elegatiarum studiosi. Quo pacto nam & illud prætereunt, non enim sentiunt, quod & ipsam dei patris naturam in hoc simul dehonestant, quandoquidem contendunt non esse fructiferum, & spoliant eum gignendi facultate, cuius tamen figuræ parturiens & fructificans creaturarum natura in se declarat. H E R. Fortassis autem & ad hoc dicent, quod siquidem natiuitatis nomē omnimodo uere, iuxta quod dictum & impositum est, necessariō omnino sentiendum & recipiendum quod innumerī sint geniti ex deo ac patre. Di

Esa.1. Etū est enim alicubi & de Israēlitis: Filios genui & exaltaui. C Y R. Com. Psal.140. perimus eos, sicut David in Psalmis cantat, prætextus in peccatis prætexentes, & ad sermones iniquitatis declinantes. Nam siquidem aliud quiddam esset ex confessio filius, quā id quod est, & creditus est à nobis, & nobiscū sortitus esset uocabulū natiuitatis & filiationis, nihil obstaret, & hæc maiore abusu dicta & credita esse. At quoniam ueritati uim facientes, & quantum in ipsis est, maligno studio, ipsum in aliam quandam naturam transferentes, mediatorē nominauerunt, & nugaciter hæc de illo fabulam finixerūt, non mediocriter reprehenduntur, quod non desinunt illū à sua substanciali eminentia expellere: & nothis quasi quibusdam dignitatibus, cum contumelia illudere ei, qui uere ex patre, nō grauantur miseri. Non enim in sortem nobis similem, sed neq; in gloriam adoptionis filiorum cum factis æqualiter uocatus est filius, nec etiam extraneam eminentiam agnominatio ei parit. Absit. Annus.

D meratus enim esset, & cum ihs qui secundum gratiam filij, siquidem res sic haberet, & creature mensuris circumscriberetur. At nugæ hæc sunt, & multiloquium inane, blasphemiarumq; turbatio, ac nihil præterea aliud. Quod autem inter adoptiuos filios sese numerare noluerit unigenitus, sed scierit se habere diuinam & ineffabilem super omnia eminentiam, & adoptionis filiorum ueram dignitatem, disces facile, Iohann.10. dum dicit Iudeis de Mose & sanctis prophetis. Si illos deos dicit, ad quos uerbum dei factum est, & non potest solui scriptura, quem pater sanctificauit, & emisit in mundum, uos dicitis: Blasphemas, quia dixi: Filius sum dei. Iam quum eos ad quos factum est uerbum dei, deos declarauit & filios, quomodo non magis ipse, & filius, & deus esset, meliusq; & uerius, is per quem illi dñs & filij? Non aduentitium igitur unigenito esse filium, sed ita se habere significatum nomine fuerit, quemadmodum scilicet & ipsi patri ac deo pater. Nam pater quidem pater, quia genuit filium, filius autem filius quoq;, quia genitus est à patre. Huius rei gratia ego opinor, quamvis naturæ diuinæ bona uarijs & plurimis dictionibus proferamus, licet adparuā eius notitiam uenientes, nomen tamē paternitatis & filiationis non cōnumerarim cum illis, tametsi etiam alia recte ac inculpate de utsq; dicantur. H E R. Quomodo dixisti? C Y R. Quia tanto studio queris, libenter dicam. Biphariam prærogatiuas diuinæ naturæ denotare solemus: Vel em agnoscitur à nobis per ea à quibus est, uel per ea à quibus non est. Nam dum uitam esse dicimus, & lucem eam nominamus, dicimus uere ab his quæ esse credimus. At dum dicimus, quod corruptibilis nō sit nec uisibilis, quæ in ea non sunt loquimur. Quod enim corruptione & ne à quopiam videatur, superior sit, nostrorum uerborū uis declarat. Nonne sic est? H E R. Verum dicas. C Y R I L. Num existimabimus nos patrem aliquid facere in mundo, si quis illum dicat uitam esse ac lucem, sicut reuera est, & etiam incorruptibilem ac inuisibilem, modo recte sentiat, & filij naturæ ea accōmodet, & æqualibus nominib;

Deus bipharia indicatur. tiuas diuinæ naturæ denotare solemus: Vel em agnoscitur à nobis per ea à quibus est, uel per ea à quibus non est. Nam dum uitam esse dicimus, & lucem eam nominamus, dicimus uere ab his quæ esse credimus. At dum dicimus, quod corruptibilis nō sit nec uisibilis, quæ in ea non sunt loquimur. Quod enim corruptione & ne à quopiam videatur, superior sit, nostrorum uerborū uis declarat. Nonne sic est? H E R. Verum dicas. C Y R I L. Num existimabimus nos patrem aliquid facere in mundo, si quis illum dicat uitam esse ac lucem, sicut reuera est, & etiam incorruptibilem ac inuisibilem, modo recte sentiat, & filij naturæ ea accōmodet, & æqualibus nominib;

A nominibus honestare, Verbi ex deo patre uoluerit. H E R. Etiā. c y. At si & regnū dicat, et omnibus dignitatibus uenerari uellet, quibus diuina solet natura, nōnne & illud commune esse diceremus filios? H E R. Quomodo non? c y. Igitur omnino indocte loquuntur, utcunq; studiosi sint. Quoniam utriq; communis sunt gloriae & eminentiae prærogatiæ. Nec enim mentietur ueritas, hoc est Christus patri cœlesti, dicens: Omnia mea tua sunt, & tua mea, & glorificatus sum 1028.17. in eis. Itaq; siquidē dignitatis lege, sicut cætera, accidere dicimus patri quidē quod pater sit, & filio qd filius. Quid obstat & impediret, dic mihi, ex medijs nominis bus fieri differentiam: ambosc; uocari et patres & filios; utpote æqualiter cōmunia fortitos opera, dignitatūq; eminētia æqualiter redimitos? H E R. Omnino haud uerisimile est, ut hoc uel dicat, uel sentiant. Esset enim nō aliter se habens pater, q; si cut est, hoc est pater, & similiter filius, maneret em̄ filius, & nō intelligeretur pater. c y. Rectissime & uere ò Hermia. Itaque comprobabis & corroborabis manifeste sermonem, qui ostendit quod patri patris nomen non sit dignitatis significativum. Opinor enim sic dicendum ijs, qui uenerātur cōgruam rei manifestationem. Nec etiā filij appellatio, quasi esset in utroq;, sicut de uita, luce, & alijs eiusdem ordinis dicere licet, sed manifestandum utriusq; nomen, ut habeat. H E R. Plaznē ita est. C Y R I L. Sanè repellи quodammodo confusionem, nominum uirtutem, firmam autem quasi exigere in ipsa sedem immobilem, utrique esse taliter attribuit. Nam pater, pater, & non filius, quia genuit, filius autem iterum filius, quia genitus est. Age enim, si placet, parumper à patre quod patris est per imaginationem & sermonem amoueas, & iterum à filio quod filij, ò amice, quomodo nobis utriusq; persona significari poterit? Itaq; dū dicitur deus uel uita, uel lux, uel incorruptibilis, uel inuisibilis, uel rex, inde non satis discernitur quid manifestetur. Verum enim de utroq;, quod propriæ utriq; inest, quomodo evidentem manifestationem faceret. Solitarie autē & uere pater significatur, dum intelligitur quod genuit, solitarie autem & uere filius, dum intelligitur quod genitus sit. Itaq; proprium alteri quod eius & solius, quamvis alia indiscriminatim de eis dicantur. Ilia enim in naturalium dignitatum ordine relicta sunt, ista uero non sic se habent, sed partim genitorē, partim genitum demonstrant.

DIALOGORVM LIBRI PRIMI

FINIS.

DIVI CYRILLI ARCHI
 EPISCOPI ALEXANDRINI, CVM HERMIA DIA
 LOGORVM LIBER SECUNDVS, QVOD
 CONSUBSTANTIALIS ET CO
 AETERNVS DEO AC
 PATRI SIT FI
 LIVS.

C Y R I L L V S.

¶46.118.

D
Hier.13.
Hier.9.
Hereticorū
morbis.
Num.16.

ONNE uere dicitur ḥ Hermia, simplicem ueritatis sermonē,
 in simplicib⁹ cordibus, præcipuā & optimam habere sedem.
 Sapenumero autem dulcior melle labor est, id quod uerū esse
 persuadebit diuinus Psaltes ad omnium saluatorem deum, di-
 cens: Quām dulcia fauic⁹ meis eloquia tua, sup mel orī meo,
 H E R. Etiam. Veritatis sermonē simplicem & ego fauis dul-
 ciorem astipulor: at simplicitatis in istis quotuplex modus à no-
 bis intelligitur: c y. Quid enim aliud simplicem ueritatis sermonē nobis osten-
 deret, quām liberari à multiplicib⁹ cogitationibus, & mente quæ toruē & tetricē
 spectans & malignè affecta, latentem morbum suum ostentat, nō in his quæ ad uer-
 tatem inueniendam conducunt, sed quibus auditores multum incommodātur. Po-
 teris autem, si placuerit, tanquam in tabula clare uidere sermonē illum meū æquissi-
 mūm esse & honestissimum, si Arrj & adhærentiū ei hæresim cognoueris. In quos
 recte illud dici posse arbitror. Si immutauerit athiops cutem suam, & Pardus ma-
 culas suas, & uos poteritis benefacere, quum didiceritis mala. Menter sanè aduersari-
 torum à Pardo nihil differre opinor, Pardus enim uarijs notis, & omnigenis colo-
 ribus interstincto tergo est, illi uero inæqualem & nō cohærentem animū habent,
 & sermonem quem in cordibus tenent, sursum mittunt. Sagitta enim uulnerans lin-
 gua eius est, ut scriptura dicit, dolosa uerba oris eorum, proximo suo loquitur pacifi-
 ca, & intra se gerit inimicitias. Simulant enim, quasi nullo modo gloriae Christi ob-
 luctentur, uulnerant autem sicut iaculum acutum uerba molesta, & blasphemæ lin-
 guæ illorum uerba, H E R. Qualia nam dicis? c y. Nam ualde recte filiū
 dei unigenitum uerbum nomināt, & non deuitant, quin genitum confiteantur, Ve-
 ritatis sermonē, detorquēt clandestina ui, & prophanē in diuersum illius gloriam, &
 in aliam planè naturā transferunt, quæ in patre non intelligatur, quasi extra substan-
 tiā illius, & alterius naturæ sit, imo in uniuersum subsistat extra naturalem habitu-
 dinem eius, qui gignere dicetur, ita ut ultra iuxta eos nō dicatur esse genitus. Quod
 autem in hanc stoliditatē peruenire soliti sint, nihil aliud in causa esse dixerim quām
 hoc. H E R. Quale hoc? c y. Quod ualde arrogantes sunt, ac putat quod
 possint sapere & loqui abstrusius quiddam quām alijs, adornareq; uerborū pugnas.
 Vnde uideantur in bonis artibus enutriti esse, & posse suarum cogitationum ueru-
 tūs in omnia ualide trahere eos qui simpliciter uiuere uoluerint, dum arundineū quo-
 dammodo suis animabus subdunt baculum, mundanam sapientiam, & adulterino-
 rum sensuum paleas colligunt, quod à rectitudine dogmatum non aberrare, opinor
 existimentur. Non enim animaduertunt, quod sanctus chorus filiorum Aaron igne
 exustus est, quia sacerdotium ui inuaserat, & adulterinum altario ignem attulerat,
 neque obtemperarat legi clamanti: Et non inferes abominationem in domū tuam,

mum

- A** & anathema eris, quemadmodum & hoc offendiculo grauiter offendes, & ab omni natione abominabilis eris, quia anathema est. Vere enim alienus, deboque non dignus ignis est, est feruidus mentis impetus diabolica sapientia plenus, & non sacra scriptura accensus. Abominatio autem ista est idolum ad figuram dei effigiatum. Tamen & illi effinxerunt filium dei honore quidem, & præclara, deoq[ue] digna gloria coruscum, ueruntamen non uerum, sed nothis & suppositijs quodammodo nominibus, & diuinis uocibus ficticium deum. Nam dicere quidem natum esse & filium nominari eum, non autem adhuc putare natum esse & filium natura, quid aliud est quam hoc? Nobis autem, qui thesaurum habemus in uasis testaceis humanæ sapientiae, diaboliceq[ue] deceptionis expers ueritas amica est. **H E R.** Amica est, & optime dixisti, sed perge nunc ad examinanda ea, quæ illi de patre & filio suspicantur, nam id lectoribus plurimum conducibile fore admiserim. **C Y.** Proderit hoc plurimum, scio, & quoniam haec recta tibi uidentur age, sicut Græcorū poëtæ dicunt, Funibus solutis, & quasi littore & portibus relatis, sermonē tanquam nauem in pelagus mittamus. **H E R.** Abeūdum igitur. **C Y.** Proprie certe deū & patrem, patrem nominari & esse, per ea quæ iam elaborata sunt affirmauimus, & non ob aliam causam, quam quod genuit ex seipso filium. Proprie autem & filium esse & nominari afferimus, quia natus est ex deo & patre. Videtur autem hæc sententia ab omni calunnia longissime abesse. **H E R.** Vtique uidetur, ueruntamen illud interrogo, formidans & turbidus, dum uideo quorsum nos cogitationum perducat discursus. Finge peruersum dicere, si deus & pater, pater proprie nominatur ac dicitur, quia genuit: filius quoq[ue], quia genitus est, & uerè dicitur filius, si significata non habitura mutuam in se mutationem. Erit enim semper pater pater, qui in filium non transformatur, & filius quoq[ue] filius, qui in patrem non transfertur. Proprium erit patris esse ingenitum, quoniam proprium filij esse genitum. Et siquidē uere aliud est esse ingenitum ab eo quod est esse genitum, aliter habebunt & ipsi, & non in similibus, absq[ue] uariatione esse intelligantur. **C Y.** Iam quid deinde qui tales sunt aliud facerent, quam ut oblitterent simplicitatis quam in Christo intelligunt pulchritudinem, quemadmodum & qui aureum numisma adulterant? Vide enim quomodo rectum ueritatis sermonem detorqueant, & adulterinæ sapientiae commentis exultent. Dum autem loquuntur sublimia, respuendam putant domini cōgregationem, sicut arrogans Goliad. **H E R.** Res quidem sic habet, ueruntamen scito hoc eos interrogare et urgere his quæ nuper dixi uerbis. **C Y.** At post hac fas est omnibus uidere illos mente sana, & corde bono destitutos, qui ob suā inscitiam se deplorare debeant, si hæc dicant bene habere, dicetur hic quod & alijs recte dicunt, quasi de se dicant: Posuimus mendacium spem nostram, & mendacio protegemur. Ignorant enim, ut opinor, primum quidem quod non idem est, neque similem habet expositionem. Ingenitus & pater. Non enim si quid pater erit, mox omnibus modis & rationibus ingenitum, nec si quid ingenitum hoc est & pater. Annons sic habet multa enim ingenita, & pauci patres, innumeris quoq[ue] patres, tot autem esse & ingenita ostenderet nobis cogitationum examen. Nam si rerum considerauerimus naturam, & unuscuiusq[ue] rationem ut unum dignouerimus, non omnia, per naturitatem ad hoc ut sint, producta esse conspicabimur, ut sit maxime fruolus & eneruis peruersoru sermo, dum non unum quid proprie ingenitum significat, multa enim ingenita etiam specificis differentijs secundu natura diuersa. Quid igitur dicendum, si quis rogarit fortassis, nomen pater quid significat, utrum quod non sit genitus ab aliquo, uel magis quod genuerit? **H E R.** Opinor quod genuerit. **C Y R I L.** **L v s.** Recte igitur siquidē paternitatis ratio omnibus modis patres facit exaltari, ut & ipsi ingeniti sint, cur non & nos ipsi, qui reuerentiam habemus ut patres, in progenitorū ordine constituimur? Iam quū naturæ lex ea quæ nascuntur non ducit ad

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

C hoc ut ex se ipsis nascatur, & nō aliter res habeat, quare ueritatem corrūpentes, prō prium dicunt esse dei & patris ingenitum esse, quū & in nobis ipsis patris agnoscitatio nihil aliud manifestare possit, quām hoc solū quod genuerit? H E R. Fine quis nos rogare uelit, utrum genitus uel ingenitus sit deus an pater? quid dicendum? C Y R. Dixerim & inculpate quod ingenitus quidem dicitur, uerum nō quia pater ideo omni modo & ingenitus, sed quia non genitus est ab aliquo, uerum dum est modo ingenito, habet ex se & in se propriū filium genitum, atq; hāc ratione pater nominatur. H E R. Et sint hāc dicent, ueruntamen quod ingenito modo est, ab eo quod genito modo est, aliter habebit, & nō idem intelligetur. Si enim non est aliud & aliud, sīnge uero esse idem, sequeretur iterum in utrīsq; inseparabiliter mutatio, & nominū proprietas similiter esset patris & filij, sicut dicit incorruptibilis & inuisibilis, &c. C Y R. Tergiversari nullus potest quin aliud sit esse ingenito modo, & esse genito modo, Honesti enim & ueri ordinem non oblitū scēmur, ueruntamen in talibus nominū differētia, nec diuersitatem, ut dei tanquā dei, insinuat, sed significat tantum, quod non taliter est, hoc est, non genitus. Proinde quid ad hoc dicent, omnia inter se promiscue confundentes, tamē si in his ualde seueri, superciliosi elato inflentur? H E R. Accidit igitur deo & patri ingenitū? C Y R. Minime. Nam simul intelligitur deus & cum ipso omnia quæ eius sunt cum eo, nullumq; accidens intelligitur in eo. Nec mireris, quoniā et in nobis ipsis rem sic habere qui uolunt abscq; difficultate uident. Qui enim in tēpore esse cœpimus, simul cum his quæ substantialiter & inseparabiliter insunt desinimus. Nihil igitur intelligitur meritò in deo quod ei accidat. Et siquidem essent accidentia quæ substantijs quorundam naturaliter insunt, nō omnino tamen ipsa per se in propria & distincta differentia, sicut in homine intelligimus, uel saltem in quopiam alio quod est. Vide tur aut̄ magis circa rerū essentias, qualem locū habere in deo coniectare debeamus.

D ingenitum. Nam si staret ipsum ingenitum esse per se & haberet propriā existentiā, esset autem hoc, sicut illi dicunt, propriū dei ac patris, aliud esset ab eo cuius est propriū. Nam quod est & existit proprie subsistens, aliud certe omnino est ab eo cuius est, & consequenter duplex facta esset simplex patris natura, ex patre & in genito composita. Attendendum autem est non ad umbratilē illorum sapientiā, sed ad salvatoris uoces bene discernentis inter suam & eius qui genuit naturam. In genitum quidem nullo modo, patrem autem nobis ipsum nominauit. H E R.

Proverb. 30. Mulge lac, & ede butyrum, cantat nobis Salomonis sermo, & sapiens, ut mihi uide tur, oraculum. Nam ut is cuius mens arcanis sentētis & diuinis doctrinis impleta, necessaria quædam dicit, meo iudicio nihil aliud fuerit, quām studiose inquirere & quasi lac quoddam, exprimere sermones ad religionem pertinētes. Proinde si permittis interrogando talis ero, ut alacritate quadam interponam semper pro maiori intelligentia quod ob̄jci posse uidetur. Itaq; interrogati & hoc responde: Nunquid

An filius sciāt scit, inquit, filius ingenitum esse patrem? C Y R. Etiam, minime enim negabo, **ingenitū patrē** necq; deprehendar usquā manifeste contendere. Veruntamen sciens esse ingenitū si cut incorruptibilem & immortalem, & inuisibilem, nullius horum mentionem fe-

Ioan. 17. cit, agnominauit autem patrem, dicens: Pater sancte, serua eos in ueritate tua. Et ite

Matth. 11. ruim: Confiteor tibi domine pater cœli & terræ. Quin & hoc dicit: Ego à patre exi-
ui & ueni. Cur autem non & hunc terminum in sancto baptismate constituit, & in
principijs fundamentū immaculatæ fidei ihs qui in uniuerso mundo fecit. Nonne il
lis incorruptibile esse et ingenitū dico, præteritis, baptizare iussit in nomine patris,
& filij, & sp̄iritus sancti? Per quæ adducor perspicacibus rationib; ut opinor, per
illa sanctam nobis trinitatem minime declarari, sed collegit, & præalij proposuit
nomina, distinctissime nobis cōstituentia uniuscuiusq; significati propriā existen-
tiā. Communia enim, ut sic dicam, totius trinitatis dicerētur quæ substantiæ sum-

A mæ agnata sunt. Et diuinam quidem si quis agnominar et naturam, integrum nobis quasi in uno significato ostenderet statim sanctam Trinitatem, quæ in una deitate intelligitur. Veruntamen nondum manifestaret unus personam propriæ. Patrem autem, & filium, & spiritum sanctum dicens, non eorum ex quibus est indiscrete omnis dei tatis natura, manifestatione facit, sed eorum ex quibus sanctæ Trinitatis dignoscitur identitas, in substantia eorum quæ intelliguntur in subsistentijs proprijs, sermone unito cuique distribuente cōueniens nomē & ponēte in proprijs subsistentijs, quæ substantia liter unita sunt. Nam summam quidem radicem ultra quam nihil intelliges patrem, & summa radice natum & genitum accipies filium, non in ordine æquali cum creaturis sortitum in tempore habitudinem, neque minoribus quam in his in quibus pater est, sive declarantem naturæ pulchritudinem, sed simul & coæternum, & per omnia æqualem mensuram habentem, excepto hoc quod genuit id quod soli deo & patri conuenit. Sanctum item spiritum agnominamus ex deo patre per filium profundi naturaliter, & quasi in figura spirationis quæ ex ore illius, nobis designare subsistentiam. Sic enim manifestam & incōfusam trium subsistentiarum in proprijs existentijs proprietatem seruans unam & consubstantialem naturam omnium regiam adorabis. H E R. Optime dixisti, dicta enim hæc sunt à me, non quod sic habeant. Dicūt nihilominus quod per uocem ingeniti dei & patris proprie definitur natura, ita ut postea absq; labore declarent alterius naturæ esse filium, quandoquidem genitum nō est idem cum genito. C Y. Igitur optime dixerimus eis, & merito: si filij naturam definit genitum, alteriusq; naturæ hac ratione, & alienum à substantia patris, quid inde sequentur stupenda quidem crimina, blasphemæq; opiniones quæ temere audeant substantiam unigeniti summam ad inferiora decutere, quamvis dicat manifeste ad nos tanquam factos: Vos de infernis estis, de sua autem subsistentia, ego de supernis sum, Quomodo autem summus & supernè descēdet ad

B nos, ad inferius, & alienum à se, intellectu facile est rem cōsideranti. Igitur nō quod unigenitū cum ingenito omni concedat quis cōmunem habere rationem, dixerim quantū ad id quod ingenito modo est. Sic esset iuxta sermonem, qui ratiocinationem consequitur, etiam cum omni genito, genitum simile & æqualem habens rationem. Deinde quomodo hoc ambiguū? eadem enim ratiocinatio est in utriscq; absque immutacione. Itaq; ô Hermia, haud contemniendam adhuc impietatem dices, uel obliuisci potes fallacis sermonis aduersariorum, qui fucatam quidem speciem habet, & diuinis uerbulis illustratus est, ita ut possit simpliciorum mentes auferre, & teter rimam parere blasphemiam. Nam delato nobis filio inter creaturas, etiam inter ea quæ natuitati & corruptioni obnoxia sunt, computabitur is in quo uiuimus, mouemur & sumus. Nam si terminus filij secundum illos erit nomen genitus, & suscepimus uocem hanc substantiæ significatiā, eandem habebit rationem, secundum quod intelligitur genitus cum omni genito. Innumera autem & uilissima quæq; ut puta culices & mures, & adhuc turpiora hucusq; pertingunt. H E R. Recte dixisti. C Y R. Quare autem & filium nominant, uel saltem putant patrem existere deum, si non ex sua nobis substantia uere filium genuit? Itaq; neq; patrem, neque filium adhuc nominant. Amica enim semper Christianis ueritas. Quomodo nō miles esset silentium quam illorum uomitus? Ne respondeas enim insipienti, inquit, secundum insipientiam suam. Verum ut ne indicta causa persequentes impotentius & saeuius urgeat, facientes multis negotiis sermonis uolubilitate, putantesq; substantiæ nō posse sermonem ab ipsis, necio quomodo enunciatur, ac miseri syllogismis confirmatur: age instructos illos in fraudibus & omnis dolis armatura, nos leues quidam, & quodammodo nō thoracati milites, Christo præsente & propugnante pro uirili, obiectiōibus quæ à cōmunitib; sumptæ sunt sensibilijs manifestabimus, cātando opportune quod per uocem David dictum est: Nō em in arcu meo sperabo, & gladius Proverb. 26. Psal. 43.

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

C meus nō seruabit me, seruasti enim nos à tribulantibus nos, & odientes te cōfudisti;
H E R. Tene hoc ualde firmiter. Dimicabit enim nobiscum in acie, & simul ar-
ma sumet omnium dominus. C Y. Satis quidem alacer sum, minime enim torpe-
scendū est, opinor aut̄ hoc ante alia dicēdū esse. H E R. Quod nā? C Y. Quām

Terminus imprudenter & imperite ingenitum dei terminū esse dicunt. Terminū uero uo-
logice, co, quod habet definitionis uim. An non talis apud illos natus est sermo, & in hanc
uenisse impudentiam deprehensi sunt? H E R. Etiam. Nam absq; formidine sic
habere dicent, & urgebunt. C Y. Neutiquam mentiris. Res enim audax est, &
ignauiam imperitia roborat, nec ullius rei curam gerit. Nam minime timere solet,
& si rectum & irreprehensibile condemnet absque inquisitione ad omne quod sibi
uidetur uergit, etiam si uideatur maxime absurdum. Vide igitur laqueis imperitiae

Definitione non in hoc grauiſſime detentos. Nam substantiarum terminos non in nomine & dictio-
ne ex una dicti ne unica facere inueniemus eos, qui dialectices sapientissimi sunt, & compreſiemus
one, & quomo-
do cōſtituatur. hoc absurdum apud eos, qui sermones diligentissime probant & examinant, quod
unum aliquid dictione unica terminos faciat. Nam neq; eum qui duas accipiat di-
ctiones perfectam definitionē daturum dicūt, sed si tribus uel plurib; perficiantur
termini, tunc tandem erunt magis manifesta quæ definiuntur. H E R. Exemplū
uellem. C Y. Nam si quis affirmare uoluerit fortassis quid sit homo, & deinde
responsum angustissimum quasi uno uerbo dare uelit & definiat, dicens animal, ob-
scurissime dixerit. Nā quāuis homo animal sit, non tamen solus, & ita proprie. Con-
uenit enim hæc agnominatio & alijs, nam & multa alia animalia sunt, est & canis,
& bos, & pardus animal. Si autem quis primæ dictioni & aliam adiicit, definiens
esse animal mortale, neq; sic perfectam & plenam demonstrationem fecerit, quam-
uis uere dixerit. Sunt em̄ canes & boues & cætera animalia mortalia. Quod si quis
deinceps ponat omnia alia quæ homini insunt substancialiter & generaliter ac pro-

Dpriè, simul uocans animal rationale et mortale, mentisq; & scientiæ capax, definitio-
nem protulerit, in qua nihil deest quod ad definitionem necessarium. Intelligis quo-
modo sermo noster rectus sit ac uerax? H E R. Intelligo, & quomodo non?
C Y R. Quando igitur dum definitionis uim unico uerbo cōprehendunt, decla-
rant se imperitos, uiles & in sua arte nullos, quid dicent (quamvis ualde sapientes
uideantur) si dei & patris substantiæ terminū esse affirmauerint ingenitum? Val-
de autem inconsiderate in tales sermones incidunt, quamvis subtilem & defecatam
mentem habeant, ut putant. Nā hoc eos opinor latet & præterit. H E R. Quod
uel quale dicas? C Y. Si substantiarum definitiones proferantur iuxta propriam
rationem, ipsi congruam, à genere quidem incipiunt, & cum genere simul inferunt
uniuersi significati substantiale differentiam uel differētias. Vis'ne iterum di-
cendum exemplū? H E R. Manifesta, sic enim nobis sermo ille tractandus est:
C Y. Si igitur quis te interrogarit, & uellet sibi dici, quid sit canis uel bos, quid dia-
xilles & Hermias? H E R. Dixi sem, quod animalia. C Y. Ultra dic mihi, si
hoc & solum dixisses, num putabis te congruam fecisse manifestationem? H E R.
Minime. Nam si uoluisssem quæ congruunt dicere, adiecisse etiam alias differen-
tias utrīq; conuenientes. C Y. Verissime & bene habet. Itaq; non est contenden-
dum, sed manifestum sit quod primum per genus, deinde per specificam differentiam
quæ unicuiq; conuenit eundum est. H E R. Non aliter habet. C Y. Vide
igitur, imò declarent nobis qui ingenitum imperite in definitionis uirtutem reci-
piunt, utrum eam dictiōnem uelint esse genus, uel differentiæ significatiū. Itaq;
si genus esse dicunt, significet nihil ab alijs exemptum, ut nō deprehendamus speci-
ficæ differentiæ uirtutem generi adiungere, ipsumq; à propria uirtute amouere. At
si hoc tranſeuīt, & dixerint esse differentiā, indicent simul nobis cuius sit differentia;
quum nullius generis uerbū adhuc præmittat. Quomodo igit̄ definitio substancialis
ſufficiens

A sufficiens erit, & iuxta propriam rationem ex sola differentia componetur? An non r̄sum necessariò excitabunt si sic se gerere pergent. H E R. Excitabunt planè, nec est dubium. C Y. Igitur siquidem quis uellet ad hæc dicere, quod & ipsum extrema calumnia plenum omnino dogma eorum detupet, quomodo non uerissima dicet? H E R. Dic cū exemplo, quid? C Y. Sicut antea dixi ab uno quopiam, substantiæ definitio nunquam recte fit. Prius enim genus quodammodo semper intelligitur q̄d propriæ differentiæ, à quo sicut à repagulo succincte uadens sermo, & immittat distinctè sequentibus, rectamq; & indubitatā facit manifestationē. Si igitur ingenitum termini uirtutem implet, imperite contendunt, differentia cīm non erit. Nam significat nobis non ultra quidem quod non genitum sit, sed neq; definitioni permittemus, quod talem uirtutē habeat. Assumatur itaq; potius apud illos sicut genus simpliciter & indistincte, quamuis congruam rationem non habeat, ueruntamen supponatur quod genus in ipso ingenitum, secundum quod illis inconsideratis placet. Genus autem omnino nobis nihil significat, ut ne differētiae accipiat locum & uirtutem, dum non afferit ultra uox ingeniti expositionē eius, quod est nō genitum esse, qualem nobis differentiam exhibebit patris cum filio, uel quomodo habebit minus secundum aliquid, etiam si existere intelligatur esse genitus? Equidē profecto non intelligo, tu autem quid dicas Hermia? H E R. Quid posset, obsecro, ad hoc dici? C Y. Iam opinor satis redarguimus & manifeste quod ingenitum, nec sanè, nec docte definitionis uim recipiat. Necq; mos est nobis talibus sermonibus uti, sed tribuimus hoc necessitatibus, quod præter uoluntatem & ultra debitum in illorum disciplina uersamur. Non est difficile tamen etiam alias sententias iam antea inuentis adiungere. Attentabo autem quatenus potero. Dicunt enim ualde diserti & studiosi, & exercitati in talibus, omni definitioni conuenire conuersiōnem. H E R. Et quid nā hoc est, quām cupidē ex te audierim. C Y. Itaq; B in ijsdem sermonibus sum, & scolastice rogaturus. Nam definimus quidem hominem tali sermone; Est animal rationale mortale, equum uero tali, est animal hinnibile. Faciemus autem & aliam prædictorum manifestationem, omnino non à primis, sed à postremis uocibus retrorsum, eentes ad definitionem principij. Si enim quid mortale est & rationale animal, ipsum intelliges & hominem, uel rursus, si quod hinnibile animal, hoc equi monstrabit naturam. Si igitur ingenitum est definitio, cur non accipit conuersiōnem? Fatentur enim, quod si quid est ingenitum, hoc sit terminus & substantia dei patris, sed non est uerus sermo, nam innumera sunt, & difficile esset enumerare. Sentis in quantam absurditatem sermo pertingat? H E R. Etiā, in ualde grauem. C Y R. Considerabimus autem, si & alia ratione quām ista ingenitum nō possit esse definitio. Definimus enim unumquodq; ex his rebus, ex quibus esse creditum est, & est uere. Non enim euénit, ut priuetur quis illis ex quibus non est quasi ex aliquibus. H E R. Quomodo dicas? C Y R. Nam ignem uel aquam quid uel quale utruncq; sit, natura prædicare uolentes. De igne quidem dicimus, quod corpus sit calidum & siccum, de altero autem, quod humidum sit & frigidum, & hoc opinor, est definire ea ab ijs ex quibus sunt. Si autem diceremus, explicantes naturam ignis, quod neq; frigida, neq; humida sit, & omitteremus dicere, quod sit calida & sicca; de aqua uero, quod neq; calida, neq; sicca, quum debeat dīci quod sit frigida et humida. Vnde tibi uideremur fecisse manifestationem? H E R. Ex illis quibus priuata sunt, & quæ ex confessio non sunt. C Y. Igitur si cui uidebitur de quacunq; re sic sentiendum & loquendum, demonstrauerit distincte & simpliciter sic ueritatē in unaquaq; H E R. Mīnime. C Y. Proinde si de deo & patre solum ingenitum nobis quod nō esse genitum manifestat, quo pacto & de finitionis uim habet; eo quod non quid est, sed quid non est, hoc modo significat. H E R. Quod non genitus est omnino dicas? C Y. Sic dixi, nam dictio nis uis

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

- C hoc quodammodo habet. Quid autem iterum cogitant, si adiecerimus & diximus, quod substantiarum termini cum nullo habeat differentiam oppositam necessariò, neç in ordinem relatiuorum suscipientur, ita ut si quis nominauerit unum, alterius quoq; omnino quodammodo meminerit. Semper enim per utraq; alterius manifestatio simul adjudicatur. H E R. Non ulla manifestus sermo mihi est. C Y. Attamen nihil obstat, quin clare à te intelligatur. Nam patrem si quis nominauerit, utiq; inducit audientiū mentem ad cogitādum de filio, uel simpliciter & ruditer de prole: id quod & è diuerso de filio etiam uerum fuerit. Simul enim uenit gignens cum significatione prolis. Similiter autem se habent & æquali modo, dextrum ac si nistrum, nam alterum cum his nominatur & simul enascitur. Qui autem hominis substantiæ definitionē enunciarit, uel alterius cuiuslibet animalis, nullumq; illi coniunxerit oppositum, hoc est quod necesse ex opposito exurgat, quemadmodum scilicet est in dextro sinistrū, uel in patre filius, uel in gignente quod gignitur. Homo enim homo est, & lapis lapis est, & nihil illis est contrarium, sed sua illis & propria nomina sunt. Vox autem ingeniti habet secum cognitionem quandam, eius quod est, non esse genitum. Vnde quodammodo genitum simul insinuatur, cuius qualita tem effugere, illa sua proprietate contendit. Præterea quomodo uox ingeniti esset definitio, quæ non se habet similiter iuxta id quod ex utrisq; declaratur? H E R. Nihil ergo esse dixeris in deo patre ingenitum? C Y. Neutiquam, nihil. Equidē dixerim, seruatam eam uocem esse uni, & coniungendam illi, iuxta rationem eius quod est, non genitum esse, quamuis hoc minime ferendum sit ad uim definitionis. H E R. Sed ad definitionis uim, inquiunt, non ordinatum est ingenitum. Attamē in dei & patris substantia sit hoc eius, & quamuis ingenito oppositum esset genitū, non esset tamen idem cum patre secundum naturam filius, nominum qualitate nobis substantiale differentiam definiente. C Y R. Quām acutus iste sermo, & quām uersutis cognitionū ab alijs in alias discursionibus leviter & uarie se uertit. Videntur & mihi impiorum istorum dogmatum propugnatores, qui qualecunq; tale supponendum dicūt, facere, sicut solent ij, quorum ars in tabula & pīlura qui quando ostendunt animal quoddam alieno colore, fallente isporum cognitione & manu, iterum alijs tinturis colorem uariant, ut recte habere uideatur, præter naturam, ita ut putet spectatores picturā uix eō peruenire, ut nō fallantur, etiam si magna illis sit exercitatio; at dum inde se probari putant, oblii quomodo dudum lapsi sint, quodammodo seipso laudib; celebrant. Verum correctionis laus ostendit in dignitatem eorum quæ ab illis imperite facta sunt, an nonuerum est quod dixi? H E R M I A S. Verum quidem est, attamen relinquam hoc inultum, & eamus ad illa, etiamsi ipsi ad alia concedere uellent, ne superciliosè nobis obijciant, uelle nos super hoc certamen uitare. C Y R I L. Permittamus igitur, & esto quod recte hæc se habeant, quamuis imperite dicunt, ingenitum esse substantiam dei: sed statim opinor quis, & ad hoc multum ridens dicet. Si hoc ingenitum substantia dei est, innumera quæcunq; ingenita modò sunt in mundo, & omne quod ingenitū est, id est substantia dei, hoc est habebit ingenitum in ratione substantiæ. Est autem ingenitum, ut sol, & similiter luna, stellæ, & cœli: transeo enim principatus & thronos, & omnem creaturam quæ super nos est, quæ non per natuitatem sicut nos subsistentiæ accepit initium. Sed non omne ingenitum substantia dei est, neç his quæ ingenitro modo sunt, in substantiale definitionem ingenitum computabitur. Num ingenitum in hoc recipiemus, sanum & incorruptum adhuc seruātes sensum? Alioqui, ut opinor, oporteret etiam hoc inferre: Si quod ingenitum substantia, substantiæ autem nomen, neç generis, neç speciei, neç differentiæ uel differentiarum plenitudinem auditoribus ostender. Veruntamen quia substantia nihil in deo significat, solum ingenitum, non etiam quod nō genitus sit reputetur significativum, sed quod

- A** quod solum substantia, & incertū cuius. Caret enim & genere, & specie, ac differētia. Dicamus autem sic & de filio natuitatis nōmē, & intelligatur solum substantia, nude absq; omni ulteriore definitione. Itaq; quā utrūq; nōmen simpliciter & absque distinctione proferatur, ita ut nullam aliam cogitationem afferat, quām solam essentiam, quā erit ultra differentia patris à filio? Nam quum nullus substantiā substantiæ addat, neq; enim maius, sicut dicit, neq; minus recipit, neq; diuersum faciēs habitura est, sed omnino similitudo substantiæ cū substantia absq; distinctione quādam erit apud recte sentientes, licet substantiæ intelligentur solum & nominentur. Proinde imperite & indistincte substantiam dei esse ingenitum excipientes, erubescant de sua imperitia, & non filij naturæ obstaculum dictionem ædificant, dogmatum contra ueritatem latrantium uarietatem nūsquam nobis uisam tanquam mani festam afferentes. Et si ingenitum in deo & patre, non est non genitum esse, neque certe aliud in filio genitum esse significat. Substantiæ enim ambo sunt, & absq; oppositione. Monstrauit aut dudū sermo noster, qd nihil separat substantiam à substantia in hoc scilicet, ut aliter & aliter habeat secundū quod dicimus & intelligimus esse substantias. Nunquid igitur, manifestus & sanus sermo est, uel corriges, & emendabis? H E R. Minime, bene enim habet. C Y R. Quod si ipsi abstulerint à uoce ingeniti, manifestationem eius quod est non genitum esse, & substantiam simpliciter existere insteterint, quā ratio nos cohibebit, uolētes auferre à genito natuitatem, & illam in substantiæ uim distribuere, quemadmodum scilicet & ipsi à genitū? Iam quomodo adhuc dignoscemus, & qualis ratio nobis deputabit differentiam patris & filij, uel filij & patris, in persona & subsistentia? Quis enim adhuc qui genuit, & quis qui genitus est? Obscurum iam quomodo. Itaq; periculum, quod omnīs fidei nobis sermo disperitur sit. Vnde iam & quo modo in patrem & filium credimus tanquam in genitorem & genitum? Non enim suscipiemus nudam & corruptam inq; ijs maxime nominibus significationem, Absit. Dixerim meritō, quod si quidem fidem habemus incertam & necessariam ueritatem, etiam nō aberrauimus à uera cognitione, qui in patrem, & filium, & spiritum sanctum baptizati sumus.
- H E R. Bene dicas. Audiuī autem, quod & illud dicunt: Vocatus est pater, ut conditor, & ijs qui ex nihilo ut essent productis quasi natuitas & origo. Vnde & nos quoq; edocēti sumus, aiunt, nominare ita deum, & prædicare in precibus; Pater noster, qui es in cœlis, &c. C Y. Ultra, uir optime, dicemus ad hoc illis: Iussi ne sumus uocare deū patrem, ideo quia ipse omnium creaturarum genus perfecit, uel quod gloria adoptionis filiorum redimiti sumus, & inter filios reputati? H E R. Propter naturam quidem tanquam creaturæ, propter gratiam autem filij. C Y. Sed hic quidem si nominaretur pater, & filius quoq;, ne simul inferatur esse factura, neq; uideatur tūc aduentitia ei facturæ ratio. Quoniam patri quidem est habitudo ad filium, & filij ad patrem nullo obstante, quemadmodū scilicet creatori ad creaturam, & creaturæ ad creatorem. Iam si abstulero suum cuiq; decorum, & uirtutem eorum quā discūtur ad aliquid, deprehendemur contumelia afficere, patrem quidē ut creaturam, distribuereq; filio habitudinalem quandam uim ex significatis ad fastorem. Quomodo non inde & ualde meritō in summa dementia risum excitabimus? H E R. Tanquam filij patrem uocabimus deum, sed insipientium fuerit arbitror in superfluis contendere. C Y. Sed neq; pater secundū ueritatem esset, neq; etiam filius, nisi quis intelligatur, qui genuit, & qui genitus est. H E R. Re stte dixisti. C Y R. Vocatus itaq; deus sit, si placet tropo abusivo, unde ergo amice inuenit agnominatō, siquidē ipse nō est pater secundum naturā, num forfassis à nobis, dicēt, qui natura & ueritate patres sumus? H E R. Beneficis, quod & hoc dicunt. C Y. Quod nam? An non ponemus beatū Paulū, paternitatis initium non nobis, sed neq; ulli creaturarum tribuere, segregare autem & consecrare

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

C quodammodo soli deo, & primo patri, Scribētem autem nobis audieris quis: Ex quo Eph.3. omnis paternitas tam in cœlo quam super terrā nominatur, Responde enim ô Hes-
mia, ut sermonem nostrum exerceas. Si uoluerimus discere. Nunquid in tempore
ingenitus factus est deus, qui is non fuerit ab initio, uel certe simul intelligitur inge-
nitus, & fuit ingenito modo? H E R. Ingenito modo erat. Nam aliud quid-
dam quam hoc dicere, quomodo non ualde ineptum? C Y R. Num uox ingeniti
significat non genitum esse, uel quomodo? H E R. Scilicet, non genitū esse.

C Y R I L. Cur deū qui principio caret, uideri talem omnino oportebat & uel qua-
lem illi distinctionem contra quosdam astormauit dictio uel natura, siquidem ipsi-
us natura est ingenita, quum nullum adhuc esset genitum, uel coexistens, quando-
quidem patrem dicunt non esse genitorem filij. Ad quid enim ingenitus, si genito-
rum substantia prorsus occulta sit? Non enim dixerint, ut ne uideantur quæ
genitorum modo condita sunt, simul initio carere & coexterna esse cum deo inge-
nito. Et siquidem esset ingenitus semper pater, quum sit deus, supponendum omni-
no necessario dici esse, & eum propter quem ingenitus est, hoc est propter filium qui
natorum modo, cuius imagine locupletati, & propter uitutem ac pietatem affec-
ti figuraionem, patrem uocamus deum, & nos quoque iuxta similitudinem summi
& primi patris patres nominati. Imaginisbus exemplaria antiquiora sunt. H E R.
Et quid prohibet aduersarios deum uocare patrem abusivo modo, quandoquidem
nos omnino secundum naturam sumus patres, uocatus autem pater, quod his qui fa-
cti sunt autor fuit ut essent: Existentiam habens ingenitum in substantiæ uin.

C Y R. Atqui diuus Paulus uere nobis attestatus est, quomodo accipiatur ab ipso
paternitatis nomen, contra omnem rationalem facturam, secundum similitudinem
& imitationem primi, ostendentis manifeste hoc quod est, & in nobis ipsis. Dixit
autem minime, quod & ab ipso sit omnis innasci in cœlo & in terra. Num oportet omni-
no natū esse nihil, ut & in factis ingeniti significetur imago? Nihil enim æque crea-
turam decorat, ac figurari & effigiarī ad id quod super omnia est. H E R. Ne-
gabimus itaq; creaturam auferentes eius nativitatem, ut cōformetur ad id quod in-
genito modo se haberet? C Y R. Non hoc, inquam, sed sensum qui illinc absurditas
colligendam censeo, à quibus ut quam longissime discedamus sapiens ille set-
imo persuadebit: Te ipsum castum serua, & non esse communicandum alienis pecca-
tis, bene adiiciens. Nam quum oporteat nos mordicus amare, & tenere sanctorum

D patrum inculpatam opinionem: quid alienis oblectamur, & tam mentis ferocis effi-
cimur participes? Ferox enim mens est quæ contra gloriam filij latrat, & contra iu-
stitiam dei loquitur, sicut scriptum est. Videbatur enim & ualde recte, celebribus
illis uiris, qui sacramentorum saluatoris nostri dispensatores fuerunt, placidi &
probatissimi, substantiam quidem dei nullo modo esse ingenitum, uocem autem so-
lum audientibus significare nō esse genitū, quod certe in sermone subsistentiæ dei

Rerū alie sub-
stantie alie ac-
cidentia.

& patris esse dicimus, non ipsam rem dei substantiam. His enim qui considerare uo-
luerint, quia omnia quæ nobis sint, uel etiā quod sint, in nostra cōiectura sunt, quasi
facto substantiæ habitu, alia quidē in proprijs sedibus sunt, & esse quoq; quod sunt
in subsistentijs obtinuerunt, alia uero non sic se habent, sed sedes autem potius sunt,
& in proprijs quidem non fundata naturis, sed rerum essentias cōcūndant, pro-
pter quod cuiquam accidere possunt, uel certe dicendum cuiquam uideri, quod cum
habentibus subsistant, & alienam quasi propriam naturam induant. H E R.

Quomodo dicas? C Y R. Non enim tenes memoria sermonem quem fecimus, &
pro uirili bene cōmōstratus. Quia ea quæ in ordine accidentiū uel simpliciter inhæ-
rentium numerant, minime quidē in se ipsis, sed magis in alijs quis existere animad-
uerterit, & uident quidē esse secundum se & dici, naturam aut eius cuius sortita sunt
quasi propriam habent: non enim idem aliquod per se, & in substantia existit quod
genitum

A genitum & ingenitum sit, sed solum nobis manifestant uel genitum esse, uel non genitum esse. **H E R.** Bene dicis. **C Y.** Itaq; existimare oportet ipsam innatam scibilitatem, quasi in ratione subsistentiae dei & patris existentem, & ponenda quia deum est esse ipsius, non autem ipsa. **C**onsidera enim hic absurditatem, si placet. Nam si uere substantiam esse dicunt ingenitum, Innumerias autem res quorundam genitum existunt, quid prohibet adhuc cogitantes dicere, neque subsistere res aliquas, quam uis esse sortitae sunt genito modo? Quoniam quicquid non esset ingenitum, abscederet & excideret ab essentia, ne esset. **H E R.** Excideret utiq;. **C Y R I L L U S.** Quomodo autem non etiam illud congrue dicendum eis. Nam si substantiam dei & patris dixerint ingenitum, hanc autem quasi propriam sequestrent naturam, alijs semotis, deus qui super substantiam est, & ultra omnia genito modo esse consequenter cogitandus erit, & in propria quadam iacere natura, nihil ad illam naturaliter habente commune. Qualis enim & quae esset geniti ad ingenitum ratio, quantum ad qualitatem attinet substantiam inquam. Deinde quid dicerent mali, ad quodlibet audaces, qui ea quae dei & patri propria, etiam in sobole, hoc est filio uidentur. Vita enim & lux, & deus uerus pater, sed sunt haec & filius non participative, uel comparative, sed substantiue, & aequali modo. An non sentis posthac, quae deitatis propria & eximia, rationem & modum innascibilitatis magis decerent, ut ne aliorum esse dicamus, quae absq; natuitate esse & subsistere uidentur, congruit autem magis ut deo & patri, sic enim transeunt postea quasi ad filium, illo etiam ex ipso natura. Opinor solum hoc, quod in substantia idem, Itaq; ingenitum substantia quidem dei minime est, significat autem, ut dixi, solum non genitum esse patrem, & non est per se subsistens. **H E R M I A S.** Recte habet. Dixerint autem fortassis aduersarij: Si genite filium esse in identitate, & consubstantiale esse dicis deo & patri, non grauaberis iam, ut par est, quod & semper coexistat intelligere, & non absq; passio-

B ne & deflexu, a quo nasci dicitur, natus esse, quamuis omnino nobis persuadeat cu*z* ius suis causam præexistere causato, & quod omne quod gignitur consequitur quodammodo eius quod nascitur naturam, præcedit enim ut partem. Præcedat igitur natura & ueritate natuitas, omni modo & omnino afferens quod oporteat pati de fluxum, naturam, quae supra omnem passionem & noctimenti expers est. **C Y.** Iam nonne hoc planè est quod dicebā, suis enim efficiunt sermonibus, id quod intellegi uolūt. Sicut tinturæ nouo colore inductæ, in alias transeunt formas, & ad quod cuncti prompte uertant. Necq; ab harundine differre eos opinor, qui ad tam paruum sermonem afficiuntur. Quamuis nō erat committendum, ut talia diligenter, & pueris similes fierent, sed maxime adulterina ista, ut inutilia abiijcere debebant. Etenim perdunt mentem optimam, ita ut incircumspecte ad quodvis moueatur, & quae uenerint in mentem rapiunt, & omnem putridum & infirmum sermonem appreciat. Porro seruile hoc dixerim, & mentis infirmæ. Nobis autē Paulus dixit: Fratres, nō lite effici pueri sensibus, sed malicia pueri sitis, sensibus autem estote perfecti. Etenim sapere minus quam oportet, & minus quam satis est ad ueritatem cognitionem transire, etiam in uiris perfectioribus, & nō tam ephœbis uel parum doctis, sed uenientibus in mensuram ætatis plenitudinis Christi, indecorum & minime sanctis dignum, quod autem damnum afferat his quibus insederit, ita ut difficile deleatur, haud dubium est. **H E R.** Non taliter habet, recte enim dicas. **C Y.** Vis igitur ut haec res linquamus, habeant se ut cuncti uelint, & pergamus ut illorum nugacitati ueritatem opponamus. **H E R.** Vtq;. Hoc enim & utilius fuerit. **C Y R.** Itaque causam & causatum nescio unde sumperint ac nominarint, non enim hoc à diuina scriptura dicunt, quid igitur credunt se sapere?. **H E R.** Etenim nuper audiebas dicentem, quomodo semper quodammodo est in antiquiore cognitione & subsistencia causa quam causatum, & quod generans non sine passione atq; defluxu unquam

t. Cor. 14.

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

C generet, atq; id circumferentes, minorem esse patre filium affirmant. Faciunt autem esse talem, & quodammodo sero genitum, & fortassis etiam hanc non ueram natuitatem impie diuulgates, synceritatem quæ ex substantia calumniantur. c y. Ita que narrent dicentibus illud, nunquid utinam credunt patrem filio aliquid esse, aut ut existenti in ordine creaturæ & deposito more artificij in creaturis, uel non sic? Si mul ait dicent, quod secundū uerū natuitatis modū, ex propria nobis substantia id quod genitum proficiscatur. H E R. Sicut patrem dicunt uel cōditorē. Simplex enim existens, & supra substantiam deus, sicut intelligitur condere, ita & generare. Etenim non unius speciei operationē is qui simplex est, componet, aiunt. c y. Etiam hoc fuerit, omnia sursum, deorsumq; uersare, & bene discretam rerū naturā absq; compositione ualde confundere, & inferre in promiscuam sentinam ea quæ inter se longus & diligens sermo, quasi fluētis æqualium amnium separat. Ita enim Aliud gignere & condere. dicebat gentilis quidam philosophus: Aliud enim est condere & gignere, idq; omnis nobis ratio astipulabitur. Opinor sanè eum, qui extraneas sententias recte tenet, & in bona fide fundatus est, simplicitatem patri non absurde tribuere, necq; sermonem qui de illo confundere. Si enim condit, ita & gignit, & inter illa nullum discrīmen intelligitur, neq; aliter & aliter habent, non uererer illud dicere, quod quorumcūq; quis sit opifex, eorum sit & pater, & omne quod factum est, intelligatur esse & proles eius. Quot autē ista sunt, & in quot speciebus & differentijs, dictu quidem difficile, attamen apud eos qui uolunt expendere, nulla res est quæ non admittat sermo nem quod facta sit. Sunt autem omnibus modis inter entia, etiam quæ extrema abiecta, neq; hoc quis negat. Itaq; omnium pater erit deus, si talia sint. H E R M I A S. Et quomodo non ualde absurdus iste sermo? c y. Vtq; ultra summam impietatem potius dixeris, si recte loqui uoles. Nam si apud deum & patrem idem esse dicunt condere & gignere, uereq; indistincta, & non diuerso modo se habere propter substantiæ simplicitatem, primum quidem affirman fabulosam esse sacram scripturam, quæ unigenitum filium nominat eum, quādoquidem uere est (id quod dicunt aduersarij) inter multos fratres, immo inter omnes simul, qbus esse cōcreditū est. Vel genitum fortassis, uel quasi artificum industria productum ad existentiam. Videtur enim illis ambo hæc esse idem, & non diuerlo modo se habere. Eset autem & in sermone lapsus etiam ipse magnus doctor noster Ioannes, dum de filio arcana pronunciat, quod unigenitus sit in sinu dei ac patris. Non ementitum arbitror hunc ille natuitatem quam demonstrans nos audaciores efficit. Iam quum Verbum sapiens facile iudeorum indiscretos impetus repellere posset, audētum inuadere qd; se dixisset filium, deprehendetur, quod illos magis in se exacuerit. Cur enim nō potius dicebat: Ego sum creatura & factura dei, patremq; propriū nominabat deum, aequalem se faciens deo? Quid item oportebat dicere in synagogis: Qui credit in filium, non iudicatur; & non id quod erat uerisimile, & ualde facile, demulsiſſet auditorum implacabile odium. Qui credit in creaturam, non iudicatur. Opinor enim, si hoc clamantē audisset quis, non putare illis onerosum, necq; uoluisse lapidare ipsum & neq; usq; ad supercilium montis deducēte ut præcipitent attentare. Quid autem faciebant sapientissimi discipuli, sentientes esse filium, & non creaturam? Nam postquam ambulans in summis fluctibus, & liquidam ac defluentem aquarum naturam ineffabili uirtute substernens pedibus, latum transiret pelagus, insolitus sanctis apostolis spectaculum exhibebat. Vix autem simul ingressus nauis uectus est, quamuis facile siquidem uoluisset, potuisset etiam ipsis uehi fluctibus. Considerantes autem illi & iniuctam potestatem reputantes adorabant, dicentes: Vere dei filius es. Nunquid non & cum iuramento iam causam agentes esse filium dei uere dicuntur aguentur merito ut mendaces, & à uero aberrantes deprehendenturq; & reprehendentur. Si enim est non filius ex genitoris substantia natus, sed creatura potius filiationis

Ioan.3. 11. dicitur: Ego sum ueritas, & ueritas uero. Quid item oportebat dicere in synagogis: Qui credit in filium, non iudicatur; & non id quod erat uerisimile, & ualde facile, demulsiſſet auditorum implacabile odium. Qui credit in creaturam, non iudicatur. Opinor enim, si hoc clamantē audisset quis, non putare illis onerosum, necq; uoluisse lapidare ipsum & neq; usq; ad supercilium montis deducēte ut præcipitent attentare. Quid autem faciebant sapientissimi discipuli, sentientes esse filium, & non creaturam? Nam postquam ambulans in summis fluctibus, & liquidam ac defluentem aquarum naturam ineffabili uirtute substernens pedibus, latum transiret pelagus, insolitus sanctis apostolis spectaculum exhibebat. Vix autem simul ingressus nauis uectus est, quamuis facile siquidem uoluisset, potuisset etiam ipsis uehi fluctibus. Considerantes autem illi & iniuctam potestatem reputantes adorabant, dicentes: Vere dei filius es.

Math.14. Nunquid non & cum iuramento iam causam agentes esse filium dei uere dicuntur aguentur merito ut mendaces, & à uero aberrantes deprehendenturq; & reprehendentur. Si enim est non filius ex genitoris substantia natus, sed creatura potius filiationis

A tionis gloria honestatus, & agnominatio humiliorem sortitus, quam ob causam adorarunt, cur autem & filii nominarunt doctores, & ueritatis praecones? H E R. Optime sermo noster habet. C Y R. At diuinus & sanctissimus Paulus, quamvis uas electionis nominatus a deo, & ordinatus minister ad gentes, & diligens promos sacramentorum saluatoris nostri, quid uoluisse significare, quando clamat de filio & sanctis angelis. Qui existens splendor gloriae & character substantiae eius, Heb. 1. & purgatione peccatorum facta confedit in dextra magnificentiae in excelsis, tanto melior factus angelis, quanto excellentius praecellens haereditatem nomine. Cui enim angelorum dixit aliquando: Filius meus es tu, ego hodie te genui? Et iterum: Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Nonne omnes sunt ministratorum spiritus, qui in ministerium propter eos qui haeredes futuri sunt satutis? Et iterum: Si enim qui per angelos dictus est sermo, factus est solidus. Et omnis transgressio, & praeuaricatio accepit iustum remunerationem, quomodo nos effugiemus, tantam negligentes salutem? Quomodo enim omnino intelligetur a nobis ipsis, & sanctis angelis ineffabilis gloriae character. Et etiam splendor substantiae dei ac patris filius, si uitatem filiationis non re ipsa uere recipiat, sed solum nudis honestetur uocibus, aliter secus habens secundum naturam, & coordinatus creaturis? Nec enim, ut uidetur, est quod impedit etiam ipsum patrem inter creaturas pone re, quandoquidem ipsis character & splendor factus existat sit filius. Quomodo autem adhuc nomen excellenterius praecellens angelis sortitus est? Nam si generare & creature apud deum idem sunt, manifestum esset, quod & in filio ordine indiscrete computa esset etiam factura, & quod inter creaturas uere esset conumeratum, nihilominus esset & genitum. Cur igitur deus adhuc moratur etiam singulis angelis dicere: Filius meus es tu, ego hodie genui te? Quod enim habent uolentes intra se ac essentia liter, cur non eis tribuere uidetur? simo (seruentius enim dicitur) quid declinat & offendit eos, qui sortiti sunt natuitatis gloriam etiam in filio ordine numerare? Differet enim omnino nihil secundum illorum stultam mentem, gignere a creare apud deum sed confunduntur, duo haec in unum quiddam, quod manifestatur & ad identitatem recurrat. H E R. Etiam, uidetur quod illi sic sentiant & dicant. C Y R. At nos non dicemus sic se habere, Absit. Nos enim magnus discrimen habemus nominis, & rei. Responde autem, si placet, mihi interroganti. H E R. Interroga quae uis. C Y R. Diuinari nostrarum doctrinarum magister optimus & eminentissimus Joannes scripsit de filio: In propria uenit, & sui eum non receperunt, quotquot auctem receperunt eum, dedit eis potestatem filios dei fieri. Nunquid, his qui non habent in sua natura datam esse dicemus filiationis gratiam, uel his qui minime opus habent ut accipiatur, sed domestice & substancialiter locupletes sunt, ne hoc ab aliquo accipiant? H E R. His qui non habent, hoc enim opinor & uerum. C Y R. Ultra. Quis inter eos quis sunt, omnino non habere deprehendetur, siquidem genitum non est aliud a condito, simo siquidem unum ambo & idem, & nulla diversitate distant, Genitum enim esse dabimus omne quod est ut cuncte productum fuerit. H E R. Nunquid igitur ex sua propria natura genuit nos pater? C Y R. Non genuit qui dem ex sua nos natura deus & pater, alioqui id quod in aliquo nostrum uidetur indecorum & ineptum, non esset, id quod omnino repugnat filio aequali secundum naturam. Conditi quidem nos sumus citra controversiam. Ille autem ex substantia natura est dei ac patris, ad quem & nos configuramur, & in natuitatis ordine recipientes ex benignitate gratiam, in filios ordinamus dei, extraneam & adoptiuam affectu dignitatem. Appositi filii, & formati ad uerum, & uocati ad gloriam eius, qui secundum naturam. Adoptiui autem omnino non essent filii, si secundum naturam non praexisteret, & uere natuitatis in posterum, imago prius appareret in ipso archetypo. Itaque si non genuit uere pater, & apud ipsum gignere a creare non est diversum.

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

- C**cessat quidem nobis de filio sermo, & non generans etiam patris deprehendetur natura. Inanis quoque spes erit susceptorum ad fidem. Vbi enim omnino filiatio adhuc ubi autem quae inde dignitas? quomodo qui inter creaturas est, ut melius habens reformatum posset, siquidem aequalis rationis cum genito, quod factum est, cōcurrente iuxta illos in unam quandam rem, creatione & generatione? An non omnino deliramentum & omnium foedorum esset turpissimum? H E R. Utique ita est. C Y. Si autem eiusdem sedis esse dicitur, & est uere filius cum patre, dum non externe adducitur in ueritate natuitas ei modis omnibus, ut fulgeat in natura dignitatis, propter omnimodam similitudinem & aequalitatem, non manifeste iam dicent quodammodo gloriam in generante existentem, ac eo dignam, & ad ipsam iam pertingere genitorum naturam, & seruilia ad dominorum peruenire dignitatem? Etiam diuinus **Heb. 1.** Paulus scribit: Cui enim dixit aliquando angelorum: Filius meus es tu, uel: Sede a dextris meis? Quare enim hoc uoluit deus? nam illos quidem sibi uoluit assistere & ministrare, & dignam ipsis sortiri gloriam: hunc uero summis sedibus deitatis immorari, & eum qui nullo pacto aequalis natura, & eiusdem throni ac sedis habere partipem? Magnum utique momentum patris uoluntatem permouit, ut hunc illuc poneret, illos autem tametsi non contemptibiles in suis dignitatibus. Tribuitur enim hoc eis, quod immutabiliter persistant, & quod seruare possint suum principatum, ac sursum & deorsum transire ministrantes deo. Iniuria affecisset igitur, ut uerissime deus & pater, si non aequalibus & ipsis permisisset potiri? At non sic habet, Absit. Neque enim tam alieni a bono corde sicut illi erimus. Maximum enim interuum & incomparabile discrimen est inter factum ac genitum. Et ille quidem filius est, & existens aequalis throni, illi autem assistunt ad hoc cōditi a deo. Quid igitur commiscerent quae non commixta? & colligare attentant in identitatem absurde, a mutua cognitione secedentia, in tantum quantum ipsamet rerum natura testis existentes celebrarit. Verum, ut apparet, studium illis nihil uelle dispicere, uel urgere quod uerum, impie autem quasi ludentes immorari in multiplicibus uerborum ambagiis & irrefrenata nugacitate. H E R. Falleris minime, nihil enim illis necessarium cura est, coniecto tamen quod hoc dicant. Quomodo quod simplex uarias nobis faciat operationes, & generet quidem uario modo, uel sic forte opera retur, & operetur non sic, uel quodammodo generet etiam simplicitatis non corrum pens rationem? C Y. Ethoc quoque est quod ego iterum opinor, nihil aliud quam quod propheta Esaias dicit, arundineum baculum in manus capere. Etenim tam putribus & fragilibus rationibus utentes, existimare quod prudenter sapiant, & firmis fundati sint: quomodo quis non iure dixerit arundineum baculum manibus suis substituere? Facile enim subuerti posse, quod sapiens uidetur esse, videbis: sic dogma probaturus, & intendens animo diligentiore & curiosiore in res ipsas. Innumeræ enim rerum naturæ sunt, quorum aliae quidem ad differentiam inter se, & pugnationem minime coactæ ab eo qui ea quæ aliquando non erant produxit, sed separatae potius ad propriam sortem, ut secus habeat quam aliae. Aliae autem non hoc sortitæ solum, sed mutuis se perimunt coniunctionibus, non conuenientem habentes inter se ad idem concursum. Lex enim ipsis naturæ accedit inimicitias. Nunquid tibi pedentim dictorum sensus uenit? H E R. Non multum. C Y. Intellige igitur, quod dixi, dixerim absque mora. Igitur producta sunt arte & efficacia dei, an gelus ac homo, cœlum similiter ac terra, bosque & equus, lignum ac lapis. Horum autem unumquodque in sua & separata intelligitur natura, & non modis omnibus absque uariatione in omnibus, quam in quibus cetera, nec diverso modo habet se ad alia. Res enim est non repugnans, nec aliter non adiungibilis, homini quidem angelus, angelo uero homo. Contraria enim nullo modo inter se naturæ. Cœli autem existentia, uel certe & existentiæ ratio non repugnat alijs. Nulla enim inimicitia distat ter

A tra à coelo, uel à terra illud, uel à lapide lignum; nec esse repugnantium, & in diuerſitatem ſectorū sortita ſunt. Præterea omnia facta eſſe dicitur efficacia dei, ignemq[ue] aduertū, & aquā refrigeratiū, ſed unius ſimplitatis opera ambo ſunt, & ſiquidē ſunt hæc ſimplicis efficacia opera, quamvis diſſidentia inter ſe tanto diſcrimine, quomo- do adhuc multiplicem efficaciam ſimpliſtatis detrahemus, impietatis ocaſionem, ueritatis ſectam, neſcio quo pacto ſuſpicātes? Vide autem ſi tibi uideatur, & cum hiſ aliud quiddam. Si enim, quādoquidem eſt ſimplex deus, efficax eſt uni- formiter ad eandem ſpeciem, & decere dicunt hoc eum maximē, cur non & ſimpli- cem affectionem in eſſe ei creditur? H E R. Quomodo dicitur c Y. Non enim de optimè, abominabitur & diſpiciet impios, ac exofumi habebit peccatorem, oble- ctabitur autem in sanctis, & dignam laudem diſtribuet eximiē bonis. H E R. Et quomodo non? C Y R. Concedes autem eſſe motionem quidem ad iram de linquētiū uindictam, mansuetudinis uero fructum, honorem & gratiam quæ fan- ctiſ ſuſpendit? H E R. Concedo, etenim ſic habet. C Y. Igitur quoniam dicunt diuinam naturam ſimplicem eſſe, & inde prouenire multiplicita opera, pro- pter hoc ſimpliſter habere putent etiā non uariam in ipſo affectionem. Vnde quos laudat, eosdem & uituperat: & quos approbat, eosdem etiam uituperat, & opus fu- roris & iræ eſt fructus mansuetudinis. Eſſe autem idem cum mansuetudine existima- bimus iram. Adiecerim item prædictis & hoc. Nam natura quidem deitatis unica & ſimplex. Dicimus autem ipſam eſſe uitam & uitutem, ac ſapienciam & gloriam. Et uita quidem uiuit quod uiuificatur, uitute autem corroboratur quod forte, & ſapien- tia ſapienciam accipit, quod ſapiens eſt, gloria quoq[ue] glorificatur quod gloria indi- get, hoc eſt quod glorificatur; an non uerum id quod dixi? H E R. Utique uerū. C Y. Substantiæ autem ſimplicis, quo pacto eſſet fructus, id quod operatione tam multiplex, ſecundum quod illi ſuſpiciantur bene habere. Multis autem modis efficax eſt, quamvis natura ſimplex exiſtat deus. Nunquid de Hermia puras aliquid hiſ eſſe absurdius? Nonne melius & magis rationabile uideatur, putare quidem deum, natu- ram ſimplicem, gerentemq[ue] ſe & operantem uario modo: permittere autem ut ipſe & ſolus ſciat, necq[ue] ultra curiosus agere? Deus enim & quæ eius ſunt, mentem, ſermo- nemq[ue] tranſcendunt. H E R. Bene dixisti. C Y R. Itaq[ue] bene habebi- mus, ſi intellexerimus minime aridam & ſterilem absque fructu ſe decente & pro- prie, uniuersorum procreatiōem naturam manere, ad quam omnia quæ fructu pro- ferunt effigata ſunt, & ſecundum hoc ſuum fructu producentia. H E R. Melius ſanè & incompatibiliter, ſimil autem petent, iuxta quod uerisimile eſt, tu dicatur: Quomodo intelligatur pater, qui genuit? deinde cur nō paſſus ſit ea qualia gignen- tibus accidere ſolēt, diuisionem, iniquam, & defluxum? Quo pacto cauſa ipſo cauſa- to nō ſit omnibus modis cogitatione & poſitione antiquior? C Y. Difficillima de Hermia inuestigatu res eſt, & eloquentiſſimo non eſſabilis, immo nec intelligibilis. Mente enim ea quæ ſuper mentē ſunt, neutiquā cōprehendi poſſunt, necq[ue] ſermonē quæ ſuper ſermonem, explanabilia ſunt. Nam quod pater quidem deus genuit uerè ex propria ſubstantia filium nobis tradidit fides, obſignauit autem, & uerū eſſe de- clarauit, diuinitus inſpirata ſcriptura, patrem & generationē ubiq[ue] nominans. Opio- nor autem id quod fide ſuſceptum, non ulterius inuestigationibus audaculis inqui- rendum. Etenim quod ultra inquiritur nō eſt fides, quemadmodū enim ſpes. Quod enim uideit quis, cur & expectat, iuxta ſapiētiſſimi Pauli uocem: ſic certe fides quæ ſcrutinio exquiritur, fides non eſſet ſecundum rationem ſpei congruentem. Proba- tio enim qua fides appreciatur omnino libera eſt. Dico uolentem accedere, oportet re credere quidem quod ſit deus, inquirere autem non item. Ita ſentiendum eſt, quod pater deus & genuit. Ulterius autem inuestigatio, quomodo ſit, relinquenda. Neq[ue] deridendum aliquem opinor, qui modeſte definiat, quod uincamur ab hiſ quæ nos

Rr

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

- C** excedunt. Diuinæ autē generationis modus omni mente superior existimat. Porro audiendus est manifeste clamās Deus ac pater ad Verbū quod ex ipso secūdum natūrā natū est: Ex utero ante luciferū genui te. Etenim quod quasi germana natūta te nobis ex ipsa substantia patris enatū esse filiū bene ostenderet, recte hoc dictum. Ex utero, quasi ab exemplo sicut nos habemus utilissime assumptū est, Porro ante Iuciferi natūtatem dixisse, significat forsitan, quod in obscuritate & incomprehensibilitate, & quasi in tenebris profundis generationis modus uocatus sit. Nam lucifero quidē ex orientalibus iam finibus oriente, & ad superna transcendentē, tenues radij dispergūtur in aēre, & lux dubia ac impotens cum prænunciante solis splendo simul ascendit, & noctis tenebræ abeunt, nondum autem illa abeunte nocturna præualent, quando & crassæ tenebræ offenduntur oculis æqualiter cæcis ac uidentibus. Alioqui dices ipse nobis, quid miraculum deo dignum in eo quod natus est filius, etiamsi intelligatur ante luciferum? H E R. Mira res est amice generatio. Antiquitatem enim eius & uerustatem eius didicerit quis per hoc quod dicitur anteluciferum. C Y. At cur nō potius dictum est natum esse ante solem ac lunam, imò cœlum ac terram? antiquiora enim hæc sunt astris & lucifero, atque adeò ante cœlum ac terram, & simpliciter ante omnem creaturam esse dicit filium, existimari ego partium & uile. Natus enim est ex patre, qui principio caret, modo generationis ineffabili & inexcogitabili omnibus modis. Eapropter & ipse noster celebris Esaias inquit: Generationem eius quis enarrabit? Vitam autem existētam bene uocās, quām ab omni terra sublatam esse, hoc est alleuari & excedere omnem terrenum sensum inaccessamq; & inuestigabilem humanitatis mensuris. H E R M I A S. Verissime mihi dīcta uidentur. C Y. Quod autem omni tempore ultior & principio tali superior natus sit filius, non minor quām pater, aliud quidā pro pheta sanctus nobis persuadeat, clamās: Et tu Bethlehem domus Ephrata minima es, ut sis in millibus Iuda. Ex te mihi egredietur ut sit in principe in Israël, & egressus eius ab initio à diebus seculi. Existētiam ex patre, propriū egressum quasi factum esse dicit, iuxta quem ab initio, retro quod nihil omnino cum suo patre, non ingeniti, sed geniti modo intelligatur. Quantum igitur putas risum excitare eos humanis considerationibus, & crassis cogitationibus suspicantes se posse, nescio quo pacto, tam sublimia attingere? Quis enim uiderit, quomodo deus gignat, an non is qui prius didicerit quid nam secundum naturam sit? H E R M I A S. Verum hoc impossibile fuerit, posuit enim tenebras latibulum suum sicut scriptum est, & in circuitu eius tabernaculum eius, quod opinor inuisibile, imò & incomprehensibile. Dicens igitur tenebras, & appellans tabernaculum, in quod modo quodam si qui omnia implet recipit, ipse à seipso, & à solo suo filio noscitur. Dicebat enim: Nullus agnoscit quis sit filius, nisi pater, neq; patrem quis agnoscit quis sit filius, nisi filius, & cui filius reuelarit. C Y R. Bene dicas, sed nunc tuos admiror sermones. Igitur si quis curiosius inquisierit, & periculose inuestigari mente incomprehensibilia & sermonum uirtute non attingibilia, talem dicemus minime quidem quod diligendi audius, sed quod uanis & superfluis laboribus deditus sit. Dicetur autem de tali non absurde, qui nititur mendacij, hic pascit uentos, & ipse sectatur aues uolantes. Reliquit enim uias uineæ suæ, & errare fecit arma agriculturæ suæ, ambulatq; per solitudinem inaquosam & terram siticulosam. Relictis enim his quæ ad utilitatem quasi necessaria & ueritate plena, insipientissime mendacia loquimur, & recipiunt tanquam necessariū quod fructu pietatis caret. Ascendit mens illarum arrogans eō, ut postea quasi crimen uocet, permittere soli deo scire quomodo natura ipius habeat, quamvis diuina scriptura clamet uias diuinæ ineffabiles, & humanas mentes multum transcendere, hoc est quæ sit dispensatio & absolutio singulorum factorum. Diuinus enim David iterum atq; iterum psallit: In mari uia tua, & sequitur

Amitæ tuæ in aquis multis, & uestigia tua non cognoscentur. Nam ramus quidem secundis uentis compellentibus, & in profundum peruenientibus pelagus, obscurum uestigium, & sicut aratum insculpit, & super dorsum maris per medios fluctus transiit, qui mutuis concursibus confundunt statim quod sectum esse uidetur, an non sic est? H E R M I A S. Vtq; sed considera tu potius, quomodo natuitas absq; passione & defluxu erit, & siquidem possibile est dicere causatum non suisse ante causam. C Y R. Non antea extitit? Quomodo hoc? Absit, sed neq; natuitatem ulla secuta passio fuerit, si in deo intelligatur quod possit pati, & oporteat in tempore quod nascitur generari. Nam siquidem de corporibus sermo esset in præsentiarum, quibus congruit etiam pati, natura defluxum incitatum habente, etiam congruo tempore sequi, tempore definiri: & natuitatis habere principium, id quod absque principio merito haud dixerim, uix enim hanc suspicionem euadere possent. At quoniam de summa natura nobis sermo, quæ supra omne tangibile, uisibileq; corpus est, uel ipsorum seculorum est opifex, & omni tempore antiquior: quomodo non omnino stupidi esset putare aliquid pati illam generatem, & ex ipsa habere temporalem natuitatem, quod proprium sit & existat in ipsa? Causam autem & causatum neque nominare fas est, decet item de deo potius dicere patrem ac genitum filium. H E R. Sed esto, quod hoc quoq; fortassis admittat: nam hoc sic quidem uidetur se habere. Dicendum tamen, quomodo si genuit pater ex seipso sicut nos, & non prius est sustinens disfectionem & defluxum, qui in aliud quid ab ipso, siquidem est uere ex ipso secundum substantiam, per se subsistendo filius. Quomodo autem non gignens omnimodo non præexistenter genito, & præintelligeretur? C Y. Stultus stulta loquitur, & cor eius uana cogitabit secundum prophetæ uocem. Qui iure non mediocriter erubescerent siquidem esset eis aliquid rectæ mentis, nescio quomodo audet imprudenter in seipsis diuinam naturam definire, & tribuere ei sectiones & defluxum, & quod in tempore generet. Deinde, quomodo non fuerit melius intelligere, neque in tempore, neque secundum corpus, natuitatem decere intelligi uel dicitur. Non enim possent dicere, quod in tempore factus sit pater deus, sed sit absque tempore & principio hoc quod est, simul existente cū hoc, per quod scilicet est pater. Effulsit enim modo quodam non intelligibili. Et, quod nullus dixerit, patris substantiæ filius non secundum partitionem uel diuisionem eius qui genuit, propriam existetiam ut aliam habens, sed existens quidem proprio subsistendi modo, natus autem sit ut nascitur incorporeum, quod sectionis & partitionis omnino expers est. Nam si uere sectionem & partitionem diuina natura, ut illici dicunt, reciperet, intelligeretur & corpus. Si autem hoc, & in loco omnino, & in magnitudine & quantitate, & si quanta facta esset, non effugeret circumscriptiōne, sequereturq; ad hæc etiam aliarum cogitationum nostrarum turbatio. Vnde tribuerent absurdē ei cogitationes; nempe eorum quæ reliquis corporibus propria sunt.

H E R. Assentior & ego. C Y. Amice, nec hoc dixisse uererer. H E R. Quod? C Y. Nā si corporū moribus & legibus natura dei & patris est subdita, pariet qui dem, & non absque passione, sufferētque partitionem. Erit omnino & in proprio quodam situ & loco quod generatur, ut egrediatur in omnem quantitatē eius qui genuit. Hæc enim à corporibus nascitur. Igitur siquidem opinantur omnia simile deum ac patrem. Vbi igitur quod ex ipso ponemus, & quem locum intueri? H E R. Optime dixisti, quod inde futura sit prophanarum cogitationum multitudine. Igitur deuitandum aiunt, esset natuitatis negocium, & ne sentiatur uerum deo. Disperibit enim sic & cogitationum absurditas. C Y R. Quin etiam hoc est nihilominus aliter fidei sermonem impugnare, quomodo enim adhuc identitatem in trinitate, diuina & ineffabilis possidebit natura, si uerū natuitatis modum abstulerimus? Nugæ opinor, hæc sunt, & Iudaicæ dementiae imperita temeritas. Aequa

Corpora non
sunt sine loco
& circumseri-
ptione.

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

C les certè erimus & nos ipsi h̄s, qui unum quidem sentiunt esse universorū autorem ac patrem deum, minime autem recipiunt dominum nostrum Iesum Christū. Cur
Iohann. autē sic vocare se illum ueterint reprehendentes Iudaice; De bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia: quia tu homo quum sis, facis te ipsum deū. Si enim ueræ nativitatis modum impie tollent, non opinor quis posthac in eam perueniet cogitationum levitatem, quod deuin esse secundum naturam potet filium, sed solū uocatum sicut & nos ipsos, & adoptionis ueræ deitatis nō sortitum esse, utputa nō ex ipsa prodeuntem substantia dei ac patris. Quoniam autem iuxta illos iam nō est filius, sed est ut uidetur, nobiscum creatura, nondum quidem redempti sumus ne seruiamus creature supra creatorem, adorantes illum. Et iniuste propter hoc deus nos impietatis accusat, quin in seipsum culpas reuehat, quādoquidem introducens primum genitum in orbem terrarum, dicit: Et adorent eum omnes angeli dei, qui autem & ab ipsis angelis adoratur, & gloriam deo ac patri cōuenientē, habet ut propriā, quomodo non esset & ex patre naturaliter, & idcirco deus? Sentis igitur qualis illorum finis, qui putant nihil querentes, non tenendam ueram nativitatem de deo, ne que uolunt ipsum naturam habere generantem, & adiiciunt quasi ex ineffabili posse ita necessitate ei sectiones & fluxuram, & proprias corporum passiones? H E R M I A S. Intelligo quidem, Quoniam autem gignit, & non omnino sequetur pāti! C Y R I L. Sicut antea constanter dixi, pīni est intelligere incorporeū non esse subiectum corporum legibus, neq; quoniam non sine passione & partitione gignit corpus, gigneret sic non aliter incorporeum, sed sicut secundum rationem qua est, ut aliter habeat quām corpus, etiam nativitatis modum habebit omnino sibi cōgruētē & propriū. Et quoniam in tempore corpus gignit, gignet omnino dissimiliter quod incorporeum. Singulæ enim res non aliorum, sed suas seruant leges & proprietates. Et commune quidem est entib⁹ esse, sed natura distribuit singulis diuersitatem, suis constitutionibus prohibens ad hoc, ut nō se habeant omnino, per inde ac essent aliud. Itaq; subiecta sint corpora consuetudinibus & legibus corpora libus, & gignant sibi similia, & partitiones experiantur. Incorporeū quoq; suas seruet rationes, gignat sibi simile, naturam habeat à sectione & passione liberam. Et pertingat quidem mens ad hoc, ut possit perspicere quo modo corpus gignit, intellegit autem non iam incorporeæ naturæ nativitatem. Cur suam inscritam non uituperat, dum quod maius & melius quām corpori simile, & incomparabiliter trāscendit, in deterioris locum detrudit, & non erubescit illi passiones nullo modo conuentientes attribuere! Et si id quod nobis haud facile est intelligere, uel etiam incōprehensibile scitu, hoc omnino etiam negabimus, & quoniam quid sit pater secundum naturam nullus addiscet. Nulla enim mens idonea est opinor: quid impudentius impīs & neq; ipsum esse dicentibus? Vel certe, quoniam nulla creatura à passione libera est, contendatur quod & ipse qui ingenitus est quiddam patiatur, & creaturarum legibus subiaceat. At nulla opinor ratio deum illuc deponet, qui manet firmiter in bonis suis, in quibus esse creditur. H E R. Manet, quandoquidem diuinæ naturæ prorsus nihil decidere potest. Sed dicunt, siquidem genuit deus, prius omnia intelligetur quām filius, & ante suam prolem subsistet. C Y. Itaque dicam iterum, quod si incorporeum nō sequitur leges corporum, gignit certe omnino sibi simile, & non secundum corporum naturam. Nam prius intelligi & subsistere quām genita, necessaria & inuicta demonstraret ratio: & siquidem est unum, ex uno censemur & antiquiora, & sicut secundum à primo procedent secundū tempus, non absq; initio ex his quae gignere solent prognata, quoniam neq; ipsam radicem suæ nativitatis absq; principio habet. Quod autē absq; principio existit, & interire nescit, deū puto, quonmodo dic, oro, suæ & naturæ legibus obluctaretur? Principium suo filio secundum naturam, in tempore afferens, Effet enim quod gignitur ex alia natura & alterius

A alterius ingenij, & falso referret gignentis naturā, imò res erit portentosa. Etenim putare id quod gignit à gignente separatū esse naturali diuersitate, nō ualde à monsiloquentia aberit. Itaq; incorporeum pariet iuxta propriam naturam, ita ut proles non habeat temporalem natuitatem, sed intelligitur & subsistit simul cū gignentis existentia, & minime sequitur, quandoquidem prodit ex principio sine principio, etiam à seculis semoto. H E R. Recite dixisti. Veruntamen si fieret manifestus sermo, & demitteretur quodammodo ad facturarum naturam, ostenderetur id de quo queritur. Hi enim sensus, qui longe ab auditorū mente resiliunt clarius manifestarentur, si per evidentia exempla commōstrarentur. C Y. Verus quidem sermo est optime, sed si ueram naturam expenderis, posses' ne exacte dicere, cuiusq; ex omnibus assimilatus est deus, quod possit expressam & inuariabilem per omnia effigiem referre. H E R. Minime. Quandoquidem deus secundum naturā nihil est ex his quae inter creaturas sunt, admirari itaq; multum oportebit sanctum nostrum Paulum suclamantem: Viderimus enim iam per speculum & in ænigmate, *1. Cor. 13.*

quín & quod iam cognosco ex parte, sancti & prudentis fuerit admirari. H E R.

Bene quidem. C Y. Eundum itaq; quam citissime ad ipsam sanctam scriptutā.

Volantes autem sicut apes per amoenum & florulentum pratum, multigenis uariagatum germinib; & insidentes exemplis sermoni conuenientissimis, natuitatis illius ineffabilis modum assimilamus, & quasi corporeo oculo literis minutioribus adhibito, ita & mente intendamus, tametsi ex parte & ut in ænigmate, diuinam ut se habeat naturam quodammodo cognoscamus. Pater igitur filium uerbo compa-
rans, inquit: Eructauit cor meum uerbum bonum. Scias igitur amice, qualis uel modus, uel locus dissectionis & fluxuræ in his intelligatur. Nam mens humana parit & emittit à seipso uerbum, & mota subtili parturitione, profert quod placet, & discursibus ad superiora & exteriora substanciali quodammodo natuitate uerbū no-

B bis singitur, & aliud quiddā esse à prolato uidetur, separabitur autem minime, ne-

que etiā mens antiquior existimat, uerbo quod sursum trāsilīt. Est enim uer-

verbū mētis

& prolatum.

bus semper ex mente & in mente, insuper etiā mens in uerbo. Velsi dixerint qd secus sit, & mens sine uerbo erit, & uerbum sine mente, & id quod ambo hoc quod

sunt intelligi facit, uanum quodāmodo euanescit, & in nihilum abiit. Mens enim semper uerbi radix & origo, mētis autem uerbum fructus & proles, & illa quidem

Mens radix

uerbi, uerbum

fructus mentis,

sine uerbo minime, tametsi uerbum pariat, hoc autem gignentis qualitatem & spe-

ciem quasi naturam propriam fortitudinem est, proditq; inoffenso parente. Stultum au-

tem opinor dicere, in his maxime, quod gignens genito sit antiquior, prodit eñ ex mente uerbum. Quoniam autem est mens, quia uerbum habet, & iterum uerbum quia

refertum est mente, quomodo intelligeretur aliquando absq; uerbo mens, & uerbi

mente priuatū? Quae enim habent aliquid quod haberī dicitur, antiquiorem in seip-

sis exigunt opinionē quod sint. & nudis cogitationū apparentijs incanuerūt, nō mi-

nus quam ut patres se habent ad filios. At necessariū omnino ut existat cū his, quod

cum alijs simul cogitare cōuenit, perficitur autē sic, esse, & simul subsistere aliquid,

si quis adaptat quod minus in tempore, & quod antiquius, & nō magis, quod simul

pereat dicimus, si inter se alijs alio prius oriatur & appareat. H E R. Tamet-

si non sim tardus ad hæc discenda, non tamen bene intelligo quod dicis. Igitur ma-

nifesta, & ne mihi ignauia opprobres, neq; eam silentio ulciscarīs. C Y. Et ego

dicere paratus sum, nō est locus tarditati in tam subtilibus causis, ne minus feliciter

currat sermo. Theorematā enim illa uix comprehēsibilis, sursum, deorsum, ac in cit-

citu uersare nihil nocet, sed & magnam utilitatem affert. Videris enim hoc mani-

feste, si colorum consideraueris naturam. Albedinē enim ac nigredinē, si nondū

adhærent suis substantijs quibus adhærent, nunquid putabis illas posse per se exi-

stere? H E R. Minime. Accidunt eñ alijs hæc magis, deinde hoc quod sunt uix

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

C tandem demonstrant. c y. Recte dixisti. Itaq; substantiae quædam essent, ante albedinem ac nigredinem anteacogitatae & præsuppositæ, uerum sunt inter ea quæ habentur & accidunt. At si quis uelit seorsim secare, id quod habet & id quod habetur, & hoc quod habet antiquius dicat, istud uero quod habetur posterius esse cogitet, in quem substantiae locum reponet hoc quod natum est esse album, si nondum est album uel quomodo esset albedo, id quod esse dicitur, nisi significetur per hoc quod accidit habentibus & scientibus quod albedo sit. Nam nisi ea quæ concurrunt ad constitutionem unius quodcunq; illud est, neq; aliter se habere possunt, nisi eodem tempore concurrant, considerari quidem poterunt, sed nondum iuxta rationem sibi conuenientem, existentiam sunt habituta. H E R. Sic quidem res habet, & uere sic dictum esse ipse sentio; opinor autem alios non minus sentire, quam me. Iam patri & filio quomodo poterimus ambo exempla accommodare? c y.

Natiuitas diuina docetur ex enunciatione uerbi. Quia uerbi quidem ex mente enunciatio, etiam natiuitas est passionis expers, & genitum non diuidetur, manet autem magis in mente quæ genuit, & mentem quæ genuit in se habebit, sufficientissimeq; & manifeste demonstrabit. Et ad hæc, præterea quod connaturalem absq; medio & simul subsistentem habet, eam quæ in cogitationibus existetiam. Alterum autem exemplum dicimus, res quasdam necessariæ natae esse in quibusdam substantijs, & quod necessariam habentium coexistentiam unum non possit altero esse antiquius, nam æquali cursu ad eiusdem temporis initium currunt. Diuinæ quidem natiuitatis modus quis à nobis intelligeretur, nō possum manifestare, sed illud quod siquidem est pater deus, non in tempore hoc quod est, inuenit. Est enim semper eodem modo, & similiter, et superior uersione quæ in utroq; intelligitur. Perfectissimus enim est, & nulla bonorum plenitudine indiget, neq; ipsum contristare potest creaturarum casus. Idem etiam omnino de manifesta

D tione filij iudicatur & de existentia eius, qd nō posterior fuerit tempore, neq; sequatur gignentis gloriam. Proptereaq; oportet de deo omni modo & simul intelligi, et semper coexistere filium quidem patri, & patrem filio, in antiquitate illa principij nescia, testimonium exhibere per seipsum, licet sit genito modo tāquam ex patre secundum naturā. Etia splendorem gloriae dei ac patris, diuinus Paulus ipsum nobis nominat, quin & quod character sit substantia eius. Obsignat autem sermonem, sicut opinor, nuper factum reprehendi minime debere, & ad ueritatem ac rectitudinem rei conducit. H E R. Quomodo dixisti? c y r. Rem igitur considerans, iterum sic dico: Lux quæ ab alia effulgat, ipsa assert opinor, exteris agnitionem fulgurantis substantiae, implicitā sensibus semper per oculos, uel alio modo applicando se familiariter corporibus. Hæc quid est secundū naturam: nōne promiscans & effulgurans eius radix & origo? Verū sermo sit ordinatio, sumpta in exemplum solis, & radij ex eo promanantis natura. Quid enim secundum naturam est ille splendor, qui ex eo progreditur, declarant. Nunquid solis natura, uere diuisionē, hoc est sectionem, & defluxum, & passionem quandā inexplicabilem perfert, quū effundit & substancialiter ex se lumen emitit? sed est quidem perfecte in ipso, licet emanet, habet quoque iterum in se proprium lumen, quod non eradicatur dum diffunditur, & uidetur quodammodo iam per hoc & in propriam diuersitatem curre. Vbi enim ratio solem seorsim separauerit, imaginat̄ quis illū esse per se secundū substantiam. Lumen autem quod in ipso, & ex ipso promanat, proprium quidē esse eius, ueruntamen in diuersitatem indivisibilem, quæ nudis & solis cogitationibus concipiunt, bene dispensat. Propterea opinor, nullum cordatum uel sapientem dubitaturum ridiculum esse, si quis ob processionē ex ipso sole, ad externa, solis originem esse antiquiore, uirtutem uero luciformis efficaciam, quæ in illo est, aliquanto lo posteriorē. Idem sanè esset dicere solē non esse, uel non habere coexistentis, id per quod intelligitur hoc quod est. Itaq; hanc sensibilium exemplorum uim, recte ut f

A sole & ras-
dīs eius doc-
tūr diuina nati-
uitas.

Heb.1. guram

Etiam secundū naturam: nōne promiscans & effulgurans eius radix & origo? Verū sermo sit ordinatio, sumpta in exemplum solis, & radij ex eo promanantis natura. Quid enim secundum naturam est ille splendor, qui ex eo progreditur, declarant. Nunquid solis natura, uere diuisionē, hoc est sectionem, & defluxum, & passionem quandā inexplicabilem perfert, quū effundit & substancialiter ex se lumen emitit? sed est quidem perfecte in ipso, licet emanet, habet quoque iterum in se proprium lumen, quod non eradicatur dum diffunditur, & uidetur quodammodo iam per hoc & in propriam diuersitatem curre. Vbi enim ratio solem seorsim separauerit, imaginat̄ quis illū esse per se secundū substantiam. Lumen autem quod in ipso, & ex ipso promanat, proprium quidē esse eius, ueruntamen in diuersitatem indivisibilem, quæ nudis & solis cogitationibus concipiunt, bene dispensat. Propterea opinor, nullum cordatum uel sapientem dubitaturum ridiculum esse, si quis ob processionē ex ipso sole, ad externa, solis originem esse antiquiore, uirtutem uero luciformis efficaciam, quæ in illo est, aliquanto lo posteriorē. Idem sanè esset dicere solē non esse, uel non habere coexistentis, id per quod intelligitur hoc quod est. Itaq; hanc sensibilium exemplorum uim, recte ut f

A guram quandam, si in attentissimis cogitationibus acceperis, diuinam natuitatem non corrompes, nec sectiones & defluxus, & passionem insipienter admittes. Natura enim summae omnium substantiae, passionum expers est, & etiam substantialis prolixis existentia, & libera est a sectione, & coocurrat cum gignente, nec deuitari potest quin simul intelligatur & incedat simul. Sapiens enim Ioannes testimonii perhibuit filio, quod temporali initio careat, dicens: In principio erat Verbum. Et iterum: Qui est, qui erat, qui uenit uerius est. H E R. Optime de hac re sermo elaboratus est. Putas autem, uerissimile esse, a negocijs nos liberatos, nullaq[ue] ulteriore disputatione opus esse ad demonstrandum, quod pater nullo modo prius substituisse uidetur quam filius, sed intelligentus sit connaturalis & coexistens, neq[ue] satisfaciant menti, quae tam difficultem & arduum habent aggressum? C Y. Quae nam dicas? H E R. Scis enim acerrimos sermones dicturos, neimpe utrum uoluntarie uel in voluntarie pater genuerit filium & c. Iam scire uellem libenter, ubi nam malignitas tam importunas adiuventiones repererit. H E R. Adiecturos dictis suis etiam haec opinor, quod siquidem praeter uoluntatem patri est filius, peperit non uolens, sed ab eo in hoc compulsus, adeoq[ue] deprehendetur, uel necessitate, uel aliquid praeter uoluntatem passus. Afferentes autem tam absurdum sermonem, cocludunt, oportere confiteri posthac, dicendo filium a patre non praeter uoluntatem esse genitum. & sub finem addunt: Si non praeter uoluntatem genuit pater filium, sed uoluntario, & secundum uoluntatem, utiq[ue] uoluntas patris prius cogitabitur & apparet fuisse ante natuitatem filij, quum autem prius substituisse consideretur inquit, etiam prole antiquorem gerit uoluntatem. C Y. Quam prophanas adiuventiones contra nos moliuntur peruersi, sic autem ueritatis dogmatibus insultat sermo, ut si quis uel pessime uellet & absurdissime agere, haud amplius opinor, posset. At sic ignobilem assecuti uitioriam, dum imperitoribus impietate summa praestant, audi

B ant deinde: Iustificata est Sodoma ex te. Sed heus abunde sat amaritudinis & peruersorum cogitationum; quin recta ad ueritatem eamus & dicamus, quod nunquam intelligatur pater, qui absq[ue] principio & sempiterne est, absq[ue] filio, qui simul subsistit. At licet non sit praeter uoluntatem filij pater, nec praeter uoluntatem patris filius, non tamen prospectabit & emerget ante genitum uoluntas. Nam quum sit in sapientia & Verbo uoluntas patris, neque enim sine sapientia & uoluntate dicent uoluntatem diuinam, sapientia autem ac uerbum est, dei ac patris filius. Ipse enim est ille, in quo omnis uoluntas patris, atq[ue] adeo nugatores graui conatu & temerario conatu obsistunt his, qui contrarium dicunt, neq[ue] nos qui ab absurdis cogitationibus abstinuimus, excluderint ne interrogemus. Vtrum uoluntario, uel etiam inuoluntario existat & sit pater, & siquidem non uoluntario, necessario ejscietur, ne existat, at si non sic, sed uoluntario, uelle eius iam cogitabitur ante ipsum existere. Et quoniam uelle manifeste exigitur scilicet, & non absq[ue] uerbo, sapientia autem & uerbum filius prius substiterit, quam pater. Consilium autem & uoluntatem dei ac patris diuinus nobis nominat sermo, psallit enim in spiritu diuinus David, quasi in persona credentium: Apprehendisti manum dexteram meam, in consilio tuo deduxisti me. Et etiam alio loco: Domine in uoluntate tua præstisti pulchritudini meo uirtutem. De ducimur enim in Christo ad uoluntatem patris, & ad summam pulchritudinem per ipsum configuramur, roborati in omni genere bonorum. Igitur quantum pertinet ad cogitationum uanitatem & rationum absurditatem ipse filius existens uoluntas ante patrem extitit, & genitus apparuit ante genitorem. Vide igitur quantum aberrant & si illos probaueritis, num longissime a fide absitis? H E R. Videntur. C Y R. Obijciet autem illis quis absq[ue] labore magno, etiam aliam absurditatem, dicens respondendum illis, hunc esse anilem praetextum. H E R. Quem nam? C Y R. Vtrum conditor & rex misericors & bonus intelligatur ac dicatur a no-

Vtrum deus uel in uoluntario uel in voluntario genuerit.

Ezech. 10.

Psal. 74.

Psal. 28.

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

C his & ab angelis pater, uel nō? H E R. Et hæc certe ut sunt, absq; pœnitudine dicent, uel quomodo non? C Y. Dicant igitur, uoluntariō ne est ista, uel in uoluntariō. Nam si est inuoluntaria, dicent passum esse ipsum uolūtatis coactionē, & ex necessitate passionem. Quod si non præter uoluntatē, putabunt, sed antea extitisse uoluntatē, ut ipse sit ea quæ est, non semper uirtute fuit conditor, necq; etiam si ne initio rex, uel misericors, uel bonus, tempus autem quoddam appetiit, quo quum adhuc non esset illa, consideratus sit quod esse cœperit. Quis igit̄ tales audierit sermones? at illorū nugas nos deplorabimus, & dicto uale relinquemus, melioraq; quām illi consideremus, & rerum cōtemplemur naturam. Ratiotinatio est, quod in opera bilibus quidem, uolitio & nolitio locum habeant, in generatione autem non item, & causam quārentibus responderi solet, quod quibusdam celebre est ac decantū.

Si quārūq; tēs.
λετοῦ οὐδὲ μέλλει.
C Natura consulebat, cui leges non sunt curæ, additur autem, quod consilium, inconsiderantiamq; nihil curat. An nō tibi uiderer recte intelligere, si responderem, quod quæcunq; est substantialiter deus ac pater, non ex incremento iuxta uoluntatem habet conuersus ad præstantius, neque uoluntatis modo obtinet, quod sit pater.

H E R. Quomodo dixisti? C Y. Num sanctum dicas esse patrem & etiam bonum? H E R. Utq;. C Y. Numquid substantialiter ei agnatae sunt uirtutes, uel extrinsecus adhibitæ per uoluntatem, quod si & patiatur forte uolitionem,abituræ sint? Motio enim illa uoluntaria est. H E R. Substantialiter, rideref enī opinor, si quis audeat afferere bene dici quod sic habeat. C Y. Amice, bene dixisti, tuamq; docilitatē demiror. Iam quomodo deus ac pater uoluntario modo esset, uel certe inuoluntario pater, & non magis substantialiter, quādoquidem est sic sanctus & bonus, & non nudis uolitionibus habet quæ est. H E R. Cur autem?

C Y R. Quomodo hoc non uides, quod ita grauiter molestem est aduersarijs?
D H E R. Nondum didicī. C Y. Sed scies, dicam enim libenter uolenti discessare, intelligis autem ipse quod dico. Nunquid putabunt quod confitendum sit genitorem esse secundum naturam patrem, & substantialiem ei hanc rem dicent, uel prophaniſſime ſentientes etiam hoc negabunt? Si enim non dicunt esse substantialiter genitorem, negabunt in uniuersum existentiam filij, qui ſuum eſſe abſq; generazione non habet, ſed eſt & ſubſiſtit ex patre, iuxta fidem ſanctarum ſcripturarum. At ſi deus ac pater non habet uere naturam generatiuam, uolitione autē mouetur ad hoc ut poſſit gignere, tunc iam dicendum quodammodo, quod ipſe demonſtretur ſuam feciſſe naturam generatiuam, & inducitus in hoc quod non erat. Vnde merito intel ligetur & ſeipſo antiquior, ſiquidem cōſultauerit id eſſe, & ſubſiſtere quod eſt, nempe pater. Verum intolerabilia haec absurdia, in maris fluctus, uel in montes relegen tur, quoniam frigolum & uanum eſt opinari, patrem exiſtere genitorem uoluntario uel præter uoluntatem, ſed pater eſt natura & ſubstantialiter. Eſt enim non abſq; uoluntate, quæ eſt naturaliter, quum uoluntas cū natura eius ſimul currat, ut ſit quæ eſt. H E R. Haec ſic habere & mihi uiderur. C Y. Praeterea & in aliam quādam absurditatem periculoſe labuntur, quod dicendum putant deo ac patre antiquiorem eſſe uoluntatem quām filium. Considerandū igitur, ſi placet, utrum nam nunc tandem deus ac pater, dignitatem ſe decentem habeat quod genuit, uel inueniamus magis cōgruū, quod generādi uim nō habeat? Itaq; ſiquidē diuinæ naturæ conuenit, quod genuit, non diſparebit: cur igitur miseri tribuunt ei uilitatem quæ ex non generando proueniret? At ſi melius eſſet ac decentius quod non genuiſſet, quid eum prouocauit ad generādum, quo deterior futurus erat? Itaq; aberrauit, ne quid ſe deceret, cogitans, & aſſumptum eſt ab eo uoluntariè, quod offendere poterat eius & naturam & gloriam. Et ita inſolitum quoddam pullulat crimen contra ineffabile conſilium dei. Nonne quoquis uomitu haec magis abominabilia ſunt, ſumma ſimul maliciam & impietatem referentia? H E R. Etiam. C Y R.

Age

A Age igitur istis præteritis ad illud eamus. H E R. Ad quod? Quid dicens? C Y. Dico, debere nos animabus nostris de deo sententiam optimam includere & cogitare, quod nihil quidem præcesserit filij natuitatem, nec prius orta sit uoluntas quam is qui genuit; fuerit autem simul pater deus, & uolens, ut esset pater. Est enim non sive uoluntate quod est, nec necessariam in hoc sustinet uolitionem. Quemadmodum uidelicet si intelligat sanctus & bonus, & uolens esse quod est, ita & non aliter de deo coniectandum est. Simul enim est deus, & simul pater, non posteriorem habens natuitatem quam essentiam. Sed simul concedendum est, quod sit pater, & subsistat intelligaturque in tali natura, & simul subsistat sine principio genitus, hoc est filius.

H E R. At si uis, dicunt, habeat se sic, & intelligatur simul existere. Erat enim semper pater potentia deus. Nuda autem contemplatione, & sola imaginatione accipitur filius ante generationem, natus autem sit postea. C Y R. Itaque ueram quidem tunc, & ex patre uero postea confiteantur natuitatem. Qui enim natus est esse potentia & actu pater, non habet uolitionem utraq; moderantem, sed sequitur magis leges naturæ, quibus & genuisse intelligatur; sed neque externi cuiuspiam est pater, siquidem semper quod gignitur eiusdem naturæ esse oportebit cum gignente. Quod autem patri & uersionis ignominiosam maculam aspergunt, licet scriptura diuinâ dicat, apud quem non est immutatio uel uersionis umbratio, etiam hinc scies. Quid enim obsecro amice, est hoc quam conuersio & crassa quedam quodammodo commutatio, ex potentia inquam concedere ad efficaciam & actum? Aliiquid enim esse potentia, quæ secundum naturam consideratur, non iam monstratum est & efficacia uel actu, sed stat adhuc in potestate, suscepit autem nondum motum ad actu & operationem, quâdiu moratur in principio suo. Vbi autem cœperit moueri ad actu, transibit nimírum ad aliud quiddam opinor, ab eo quod erat in principio, siquidem

B non unum & eundem locum tribuunt ei quod secundum potentiam, & ei quod secundum efficaciam uel actu. H E R. Non opinor. C Y. Itaque si dicent nihil distare, sed referent & collocabunt simul in uno & eodem loco, Actus uel efficacia pater, & sine principio fuit pater. Hoc enim dicere, non excludet, ut ad idem co-

Deum esse similem actu,
uel uerum yecapo.

gamus, id quod secundum potentiam, & id quod secundum efficaciam uel actu. At si minime quidem sic, distinguunt autem inter illa & non mediocri differentia, modo non uariatio erit in deo, quum iam statim non seruet, qui est secundum potentiam, sed experietur quodammodo motionem ad actu. H E R. Dixisti quidem probabiliter, ueruntamē & illud opinor aduersarios cogitare, & uelle dicere: Nunquid, quoniam semper quidem est secundum naturam, & sine principio cōditor pater, fecit in tempore quæ facta sunt? non enim coæternam habent naturam, sed in tempore produxit illa ex nihilo, & dabimus propterea moueri & uersionis adumbrationem pati inconuenientibilem eius naturam & quis hoc auderet dicere? Igitur nonne conueniet aiunt, etiā similiter dici gignere, ex potentia progredi ad actu, licet non tribuatur res & motus uersioni ad mutationem, sed magis naturam quæ hoc studium habeat circa generationem? C Y. Quam uersatilis tibi mens est, si quid urgens putas habere aduersarios. Exquirendus enim est in utrisque motionis modus, & quid in medio iacens medium ostendat differentiam, sciesque postea illorum sermonem esse anilem imperitiam. Quod enim ex se ipso aliquid gignere dicitur, & progredi à potentia ad actu, quasi in propria natura commotum est. Pateretur enim ab alijs qui busdam, quam in seipso motum secundum actu uel efficaciam. Quod autem transit à non faciendo aliquid ad operandum, non in seipso motionem, sed in alijs habere & facere inuenimus. H E R. Profuturus es non minus quam duduim, si clariorē feceris enarrationem. C Y R. Itaque dicamus, ut de homine exempli gratia, qui

natura quidem est generatiuus & potentia, hoc est statim ab initio, procedit autem cū tempore ad actu, idem autem & sapientiam habet, non sine exercitatione, & sub-

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

Cstantialiter ac natura insitam, ut possit facere aliquid per artes ac scientias quod homini conuenit, Fabricat enim naucm onerariam, figurat æcarum formarum species; uel etiam aliud quiddam simile operat. Nunquid aequali modo & ratione metus ubi esse uidetur, & is qui ut sit pater ad efficaciam & actum, ex potentia adductus est, & is qui ut sit opifex eorum quæ callet, uenit? H E R. Nunquam opinatus sum. Nam hic quidem noui à seipso motus est, sed circa externa, sive artis demonstrationem facit, at ille substantialiter in scipso quodammodo mouetur, & post stationem quanquam & uersionem, circa ipsam naturam quæ ex nobis operabitur, hoc est naturæ in quoquis actu & potentiam. C Y R I L L U S. Et hoc quoque est id, quod iam dicebam, differentiam motus considerandam in utroque uolens. Vnde nihil est, quod cogat quasi ex necessitate dei naturam motam esse dicere, & sustinere ablationem substantialiter, si tempore procedat ad aliquid condendum, pateretur autem motus ad substantialiam ipsam, ex potentia ad actum gignendi adducta, nescio quo pacto. H E R. Recte habet. C Y R. Alter quoque opinor, sagaces canes imitari oportet siquidem ueritatem indagare uoluerint. Viderit sanè quis imbecille ac rudem aduersariorum sermonem. Nam opinor nullam necessariam aut dignam rationem obstat, quo minus diuina & summa proles cum suo genitore subsistat, qui sine principio, pater ac deus intelligitur & est. Quoniam autem creatura est opus conditricis potentiae maximæ, quomodo & unde haberet cum deo subsistere, & gloriam quæ semper existat; quoniam neque sine principio in tempore, & motionem ad esse habet; an non necessarium esse dicas prius intelligi & præsubsistere omnimodo conditricem naturam ante uniuersum quod ab opifice ut existaret uocabatur? H E R. Etiam dixerim. C Y R. Igitur creatura sic quidem producta est, erat autem & tunc conditor deus, & non quia conditor ea ratione & pater, sed quia genuit, filius autem quia genitus est. Quando igitur non est necessaria coëxistentia conditoris & creaturæ: diligens autem cogitatio afferet ineuitabilem coëxistentiam in deo, sive pater, sive filius nominetur: quo pacto igitur alterum altero prius apparuerit, et ortum fuerit siquidem est id quod est alterum, dum intelliguntur simul existere, & non prout uata mutuo inter se cōcursu: nam ut pater ad filium, ita ediuerso. Videtur ne tibis sermo hic reiectaneus tanquam minus bene habens? H E R. Minime profectò. C Y R. At si deo ac patri uidebatur optime habere ac sapientissime, oportere ex ipso gigni, & se filii secundum naturam uideri patrem. Quæ illa cura & deliberatio, ut oporteat gignere, & unde esset? Quid quod obster, quare nondum deus fuisset pater utiliter & necessario deterrens? Nam quoq; homines quidem semper potentia patres & nondum efficacia, & actu, nulli obscurum est. Manifesta autem & ante peccates posita est excusatio. Nam quum statuta corporis nondum obætatem perfecta est, naturæ uirtus recenditur & quiescit, & congruum expectat tempus quo se clare exerat. Deus autem quum perfectus sit semper, nec ipsis ex incremento accedat aliquid nondum agnatum, & quod accessione temporis suam demonstrationem habeat, sed effulgere faciat ex sua substantialia filium, ut substantialiem charactem, & sic natam in ipso propriam habeat prolem, quomodo intelligeretur quod non semper & simul esset gignens secundum efficaciam, magis quam stans in potentia, & se renens substantialiem motionem, recipiens mutationem quæ non erat ab initio: Impij autem erimus & in filium non uulgariter, nisi aduersariorum obluctemur opinionibus. Non enim ultra erit conditor seculorum unigenitus, tempore clam ingresso, et quasi antiquorem habente imaginationem, quam secundum actum dicatur gignere pater & deus. Si quidem quod ex agenesia adhuc, hoc est ex potentia ad generationis actum, non absq; tempore peruenisset, etiam minimum quoddam momentum intelligeretur medium. Id foret foedissimum ac turpissimum, solem quidem cogitare et ignem, nunquam quidem id quod sunt non esse, sed neq; sedem & statu-

nem

A nem habuisse unquam, quæ in sola intelligatur potētia, & uenire sic ad actum, quasi in motione temporali & secundum naturam, in & accidentia eorum simul nata cum principio generationis concurrere. Deum uero neque corporib⁹ superiorem dicere, neq; etiam cogitari, quod uel nat⁹ sequatur leges ut g̃gnat, quemadmodum ipsi congruit.

DIALOGORVM LIBRI SECUNDI

FINIS.

DIVI CYRILLI ARCHI

EPISCOPI ALEXANDRINI, CVM HERMIA DIA

LOGORVM LIBER TERTIVS, QVOD

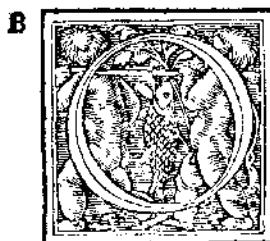
CONSUSTANTIALIS ET CO

AETERNVS DEO AC

PATRI SIT FI

LIVS.

CYRILLVS.

B PTIME quidem Hermia dixeris, et ipse scio, debere nos clarescere in hisce studijs quæ ad uirtutem ducunt, uersariq; potissimum in libr̃ qui pietatem docent, & de deo loquuntur. Proin de & sacra scripture dicit: Et loqueris de his, sedens in domo & ambulans in uia, quiescens in lecto, & surgens. Nam opinor diuinum sermonem iugiter in lingua habere, plurimum conduibile, & non alios magis decere quam eos, qui pie in amore dei uiuere curant. H E R. Evidem assentior, nihil enim hoc melius. At quia in praesentiarū de diuina & ineffabili natuitate sufficienti sermone examen fecimus, quod non aliunde prognatus sit, sed ex ipsa substātia dei ac patris effulserit filius, sic enim habere uidebatur. At quid moratur adhuc aduersarios, quod putant unum quidem esse deum patiem secundum naturam & uerum, nullum autem prorsus cū illo connumerandum, sed naturam solius & ueri filij appositam etiā alij à uera deitate procurū semotis? C Y. Quid sit quod moretur illos sic decernentes, siquidem placet ut dicatur tibi, ipse dixerim: Vitis quidem illorum de uinea Sodomorum est, & palmes eorum de Gomorra, uua eorum uua fellis, botius amaritudinis illis. Inebriati enim falsiloquijs, quæ nescio unde exquisuerint, de malo thesauro cordis sui eructat mala. Laxant autem ad blasphemias in filium, linguam freni impatientem, & labrant eadem & cognata impietatis dementia, ut negent eum esse deum, qua & pharisei olim, proinde & cū illis audiant: Progenies uiperarū, qmodo potestis bona dicere, quin mali sitis. At qui decebat, ut ij qui tam ueneranda & arcanamente in daga suscipiunt, non mox quod sibi probatur, putare, quod omnino bene & inculpate habeat, sed quasi in circuitu internum & occultum oculum circumferentes, & per plurimarum cogitationem latitudinem discurrentes, discedere quidem ab his quæ leuiter composita, probantes uero diligenter, quid cōducat ad apprehensionē

Deut.6.

Deut.32.

Lucas 3.

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

- C** recti sensus, & clari sermonis in solis ueritatis dogmatibus comprehendendam ac quiescere. Apoplexiam enim & defectionem mentis arbitror, dicere non esse deum secundum naturam & uerum, cum qui ex patre prodij filium, sicut uerbū ex mente, uel sicut ex lumine splendorē, & fruiolis quasi natātes inniti cogitationibus, et adulterinis adiuventionibus gloriari. Nonne satius foret, docili mente illud spe-
ctasse, quod ubi quidem est gigni secundum naturam, uere illic geniti ad gignens nō tam secundum habitudinem quām falso nomine, sed naturalis proprietas? Nam quod nascitur, est ex ipsa generantis essentia. Quomodo igitur secundum illos à ue-
ritate deuīū est, quod is qui ex deo genitus uere deus sit? H E R. Etiam, & ipsi forsitan dixerint, quod sit deus & ex deo, ueruntamen alio & diuerso modo. C Y. Itaq̄ quid nam sit illud Diuerso modo, equidem parum intelligo, proinde tuis no-
sti, dico, non enim absq̄ cause te interrogo. H E R M I A S. Audiar, nam deum quidem esse dicunt uerum patrem, filium uero non sic se habere, etiam si uocetur deus, & ex deo. Etenim dicunt & omnia ex deo esse: C Y R I L. Hoc scilicet fue-
rit aperte clamare, quod filius neque deus sit, sed æqualis alijs qui ex deo, eo scilicet modo, quo creaturæ. Itaq̄ ut esset, productus est, quū antea nō fuerit, & adductus ut cum cæteris creaturis quasi cognatis coordinetur. Etenim existimo utilissimum & prudentissimum detegere uafriciem & artificium istatum adumbrationum & fu-
corum; at non permitto ut aduersarij comptis uerbis filij naturam inaurent, nihil ue-
rum de illo sentientes, sed manifeste quod de illo credunt, dicendum suadentes. O-
mnis enim illorum stultitiae sermo denicitur. Et quod ex deo prodijse filium, non
aliud quid esse suspicetur quis, siquidem mentem habet incorruptā, quām quod na-
tus sit, & q̄ id ex ipsa patris substantia prodierit, proximus noster & iam absolutus sermo demonstrauit, nunc autem mens indagini idonea, recte opinor aliud mordi-
D cus insectib⁹. H E R. Quām gratissimum fuerit, si id molitus fueris. Quod autem sermonibus enarrandum, putant nostri familiares, hoc est. Dicunt enim: Vnus nominatus est deus uerus, pater, tā in antiquioribus quām recentioribus lite-
ris. Quippe Moses dicit: Audi Israël, dominus deus tuus, dominus unus est. Quin & in psalmis, inducit ipsum deum, qui clamat: Videte uidete quia ego sum, & non
est deus præter me. Et iterum: Ego deus primus, & ego post hæc, & non est præter
me. Insuper & ipse filius dicit ad patrem suum: Hæc est uita aeterna, ut cognoscant
te solum uerum deum. Adiecerint autem sexcenta id genus citra laborem conferen-
do, sed magis strenue laborant in suis dictis, atq̄ adeò spem non paruā habent, quod
quidam cum eis consentire voluerint, quod sit quidem unus & solus uere ac natura
deus, pater, cum ipso autē alius omnino nullus. C Y. At dico unde persuaden-
tur illi, quod noua sapient. Nam in hoc nullo nobis labore opus fuerit, quādoquidē
in his promptissime cum eis currimus, & non refragamur. Quo pacto enim uel un-
de dubitarit quis, quem receperimus in fide unum, et natura & uerum deum patrē:
At si præterea dixerint, quod cum ipso alius omnino nullus, minime id filij naturæ
præiudicarit. Nam extra omnia est, & non inter omnia subsistens cum suo patre, &
unā fulgens semper, & in deitatis natura, cum eo qui genuit unitus. Propterea unus
deus, & hic uerus, Redempti enim sumus à deorum multitudine, maculamq̄ hanc
abluimus, & uix tandem, unum & uerum dominum cognouimus. Porrò his nunc
præteritis, ad illud eamus, sic enim oportere fieri tibi uideſ. H E R. Quod nam
dixisti? C Y. Vnum dixit deum uerum filius patrem? H E R. Utiq̄ dixit.
C Y. Item, quod nullus alius sit deus præter illum, uetus nobis eloquium clama-
uit. H E R. Verum. C Y R. Pergendum itaq̄ & nobis ô amice ad sacras li-
teras, & sanctorum qui diligenter hæc scrutati sunt, sermones. Age uideamus num
certe quis solum dixerit filium deum, nominaueritq̄ & uerum. H E R. Bene dis-
cis. C Y. Itaq̄ mox adierit nobis quidem sapiens Ioānes, tonitruī filius cogno-
minatus,

A minatus, manifeste clamans: Et scimus, quod filius dei uenit, & dedit nobis sensum ut uerum deum sciamus, & sumus in uero filio eius Iesu Christo. Hic est uerus deus & uita aeterna. Accurrit autem ad nos Baruch, & manifestam facit mentionem naturae & gloriae filij, sic & ipse clamans, tantumq[ue] non digito demonstrans: Hic deus noster non reputabitur alius cum eo. Inuenit omnem uiam disciplinæ, & dedit eam Iacob pueru suo, & Israël dilecto suo. Post haec autem super terram apparuit, & cum hominibus conuersatus est. Quin etiam dicere possem, quod unum quidem dominum Iesum Christum sanctus nobis Paulus dixerit. Psallit autem & David in spiritu: Quis præter dominum, & quis deus præter deum nostrum? Nonne unigenitus manifestissime, euidentissimeq[ue] theologorum uoce, unus & uerus deus prædicatus est?

H E R. Verum. C Y. Quia igitur solus & uerus introductus est deus pater, & iterum aequali modo & absq[ue] variatione se habere filius introducitur. Nullus enim aliis reputabitur cum eo. Quoniam igitur curret credentium mens: si quidem ambo per seipso pellantur, nec in gloria diuina stabiliantur? Nonne uerum est dicere, quemadmodum si acceperimus esse unum uerum deum patrem, ob signabimus statim aliam naturam filij, & a uerae deitatis definitionibus repellentes illum, in alia quam natura factum dispiciemus; Ita si soli filio, uerae diuinitatis nomen ac uocabulum tribuerimus, nullum omnino cum illo reputantes, nonne omnino patris gloriae derogabimus? quae neq[ue] dixisse fas fuerit. H E R. Eò quidem sententiarum uis reptitat, nisi forte uerisimile sit aduersarios etiam illud dicere, quod omnino urgeamus, si quidem filius est deus uerus, non unum oportere dici, sed duos deos. C Y. Nihil illi quidem absurdum intentatum relinquunt. Vnde per omnes blasphemiae uias, tanquam per latam viam incedunt. Porro noster scopus est non hoc dicere, ab sit. Sermo autem magis eò tendit, ut oporteat intelligere ex substantia dei & patris per ueram natuitatem natum esse filium deum uerum ex deo uero, non in exterram

B & alienam quandam naturam prognatum, sed existentem substantialiter istuc ipsum quod intelligitur esse & pater, excepto eo quod sit pater. Etenim sic connumeratur, & simul recenset etiam spiritus sanctus in diuinitatis sermone, postea uera & secundum naturam deitas in consubstantiali adoratur trinitate. H E R. Sed dicunt, si tres esse subsistentes dederimus, etiam diuinitas in triplicitate intelligeretur, iuxta uerisimilem scilicet rationem. C Y R. At sermo diuinæ doctrinæ eruditus nos haec non sic se habere. Baptizati enim sumus in patrem & filium, & spiritum sanctum, & nondum tamen dicimus, quod fides sit in tres deos, sed in unam deitatem quae in trinitate adoratur. Quid igitur cōmodi affert humanis rationibus explorare ea quae neq[ue] dicis, neq[ue] cogitari possunt, quae etiam opinor sola fide oportet uenerari, omni curiositate seposita? Nam ualde prophani, & summe impium curiosius summam naturam exquirere, quomodo nam, & quae trinitas, & quomodo per se habeat diuinitatis natura. At magis pium est uelle recte cogitare, quoniam modo in sancta trinitate unus adoratur, deitatis natura. Age igitur o Hermia, nonne hoc nos recte scimus & assentimus aduersarij autem prophani agunt, qui absq[ue] intellectu miseris suis intentionibus, ea quae omnium mentem transcendunt, exquirunt. H E R. Bene dicas. Evidem illos hec facere dixerim. Vnde igitur, & quomodo deus unus in nobis, siquidem suis subsistentijs & pater & filius intelliguntur. C Y. Assumemus necessariò in hoc duplum consubstantialitatis modum in adiutorem & socium. Ille quod duplex est in subsistentijs in unum quiddam, quod per ambo, constringit, & quod uidetur diffundi in proprietatem quae in utroq[ue] et seorsim in idemtate colligere bene poterit, atq[ue] ita neque duplicitas in simplici & incomposita à quopiam omnino celebraret natura, neque etiam deprehenderemur erubescentes simplicitatis sermonem oblitterare, duplicitatem in subsistentijs tollendo. Sed uerum esse consubstantialitatis sermonem, & illa ipsa testimonia quae de filio ex sacris literis à nobis prolata explanant,

Trinitas magis adoranda, q[ue] exquirenda.

B. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

- C** Pater enim quū unus existat natura & uerè deus, unicū existentē deum natura & uerē filiū alsumperint nō alia ratione, ad hoc ut propria existentia subsistat, & in identitate naturali, si non existeret quidē ille ex illo, & in illo, haberetq; filius in propria natura eum qui se genuit. Et hac ratione intelligeretur dici & existere unum. Quapropter & Christus increpabat nobis Philippum, docilem mentem nō ualde exquisitis uerbis honestatē, tametsi quamuis in filio erat, dei & patris ostendī naturā rogarer, dicens: Domine, ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Et ad hæc Christus inquit: Tanto tempore uobiscū sum, et nō cognouisti me Philippe! Non credis quod ego in patre & pater in me est? Qui uidit me, uidit & patrem: quia ego & pater unū sumus. Et uerus est sermo. Nam quoniam filius ex dei & patris substantia processit. Existit quidem ipse in suo patre, demonstrat autem in seipso, per identitatem naturalem suā, & eius quæ genuit. Intelligitur itaq; pater nō aliter quam per filiū & in filio, quandoquidem est expressa similitudo substantiæ eius à quo ortus est, conservans naturā in propria figura. Etenim arbitror hoc etiā secundum nos dicēdū. Quapropter & de utroq;, id quod de aliquo dicitur, dicererit enim omnino & seorsim in utroq;, neutritus sanè incommodabit gloriā. **H E R.** Quomodo igit& & hoc dicit?
- C. Corinth. 15.** **C Y.** Nunquid audis amice clamantem beatum Paulū de deo & patre, ut sit deus omnia in omnibus? **H E R.** Sed quare hoc? **C Y.** Scias itaq; & vide distribuentem aequalitatem gloriæ filio, & insignientem naturam unigeniti his, quibus & ipse pater bene honestatur. Nam alicubi de illo dixit: Plenitudo eius qui omnia in omnibus implet. **H E R.** Dixit sanè. **C Y R.** Itaque opinor nullum qui hoc secum animo expendit, hæsitare quo pacto res habeat. Nam si deus & pater in nobis adimpler omnia, et est ac intelligit, ut deum decet, in omnibus; ubi nam recipietur per filium repletio, aspicere non possum. Proinde necessariò consideratur, quod nisi uterq; in utroq; substantialiter sit, superflua quedam, ut uidetur, declaratur impletio quæ à deo & patre est, quū sufficiat nobis ea quæ per filium est, uel certe inferitur rebus frustra, & non iam congrue impletio per filium, quum sufficientissime, & abunde satis se habeat pater ad implendum omnia. Iam cuius gratia ostendat quis opus fuisse, ut habeat plenitudinem à patre? Quapropter amice superflue & frustra in libro suo scripsisse cognoscere sapiens Ioannes de sanctis & filio dicens, quia de plenitudine eius nos omnes accepimus. Nam quo indigentes ea de plenitudine filij sumerēt, quum deus & pater in suis sufficiat præstare creaturis, ne à quopiam alio ullo opus sit ut accipient. **H E R.** Rectissime dixisti. **C Y.** Iam si & hanc impletionē, quæ scilicet per utrumq; est, uoluerimus diligenter inquirere, nonne foret unicuique manifestum, quod siquidem utriscq; essentiæ sermo dispensatus esset, ut diverso modo se habeat, quasi alter natura habeat, & sic in nos operetur impletionem?
- H E R.** Necessariò. **C Y.** Et scilicet siquidē est deus uerus pater, diuina quedam erit omnino operatio, etiam à uera deitate excidente filio. Non enim ultra diuina, sed similis illi omnino etiam impletionis virtus. Operationem igitur suscipiemus impletionis bifariam & dissimiliter, et nisi plenitudo patis his in quibus operatur ad salutem, sufficiens futura esset, diuina quedam existēs & altera melior, quid etiam perfecte operatus esset in nobis filius, quū deteriorem apposuerit, siquidē nō sic operaretur quemadmodū & pater. At si ut utile & necessarium ad salutem uiaticum, impletionē quæ per filium accipimus, intelligendū utiq; erit & dicendū, quod deteriore opus habuerit id quod excellētius, & quod defecrat minus præstantiori apposuerit, quādoquidem non per omnia sufficiet dei & patris ad saluādum nos impletio. Verum quod hoc irreprehensibiliter habeat, putare & dicere, summæ stupiditatis crimen & culpam esse dixerim. Itaq; abijsiamus id delirantiū tanquam absurdissimum: censeamus autem & credamus unam esse in nobis per utrumq; efficaciam & impletionem. Vna enim natura est, Iam naturæ quæ in differentiam inter se coacta

A coactæ sunt, intellectam, secundum diuersitatem, & in alienissimam enunciatæ, unitam formitatem secundum actum, et omnibus modis æqualitatem non haberent in illis rebus, sed ubi scilicet ratio essendi in aliquibus esset diuersa, sequeretur omnino illic, etiam quod secundum actum est, non similiter habere. H E R. Verum est, at tamen libenter audirem ex te, quomodo in nobis & patris & filij impletio intelligatur & fiat, quum una quædam sit, & non diuersa. C Y R I L. Quin etiam nullo modo in hoc quod difficile est, uel ægre apprehensibile. Quomodo enim aliter quam per sanctum spiritum, implete nos diuinis donis per seipsum, & ineffabilis naturæ participes faciente? Sic enim alicubi dicit saluatoris discipulus: In hoc cognoscimus, quod in nobis est, quia de spirito suo dedit nobis. H E R. Per unum igitur sanctum spiritum, impletionem utriusque operantur, non diuisim. C Y. Etiam ò Hermia, hoc autem oportebat inquirere, & discere ac urgere, quomodo sit per unum spiritum utriusque efficacia, quæ perficiat adimptionem. H E R. Clarius exponas. C Y R I L. Cogita itaque, ut uerisimile est, quod siquidem in se dissimilem naturam sortiti sunt, utpote quod filius substantialiter sit minor, quemadmodum illis, nescio quomodo, uidetur, & siquidem operantur in nobis non æquali modo & absq; omni diuersitate, operatione eorum perfecta esse; quomodo iam per unum sanctum spiritum quæ ab utroq; in nobis est, impletio intelligeretur? quum non ministrorum modo, quæ utriuscq; impletione significaret, & impleret in nobis ministri usum, sed quod in propria natura quæ utriuscq; est inueheret. H E R. Prudentissime dixisti. Hoc enim in mente mea uersatur. C Y. Veretur itaq; ad istuc ipsum sermonis nostri studium. Dixerim autem, quod faciens in alijs per se alii cuius participationem, nullo modo recedet à natura, quæ illi iuncta, operabitur aut sic quasi æqualiter quodammodo & illud esset, Opinor enim cū substantiali idéitate necessaria lege coordinata esse, quæcunq; inter se æqualis uirtutis efficaciam sortita videntur. H E R. Doce me per exempla, non enim bene assequor. C Y R. Paratus sum, & dicam. Nam sol quidem per seipsum intelligitur, & est: at illud quid, quod sic se habere sortitus est, aliam quidem uitam transit, nutibus eius qui fecit? Demittens autem radium, & attingens terrena immittit quidem sensum caloris. Si autem qualem & quam multiplicem naturam sortitus sit, diligenter inquirere uoluerimus, absque labore recte faciemus, nempe quod calidus & igneus sit, unde unusquisque qui semel facile particeps fuerit, intelligent radium ex ipso prospectantem & effusum manifeste calidum recepisse. H E R. Bene dicens, utique intelliget, quandoquidem nullius laboris res est. C Y. Iam quomodo illud his qui mente prædicti sunt, postea non etiam est manifestum? H E R. Quid nam dicens? C Y. Quia illud quod ex sole profunditur in ea quæ sunt sensus capatia, alterius naturæ non est à natura solis, qualis tandem illa fuerit. Nam quomodo aliter posset operari quam ille, quod est sortitum naturam solis, suæ egressionis radicem quasi quandam matrem, ut ex illis ipsis ex quibus esse creditum est, substantiæ emitentis totam in se habere qualitatem declaretur? H E R. Non aliter haberet. C Y. Itaque perpendendum iam ad ipsam quodammodo sancti spiritus naturam, quam diligent examinatione considerabimus. Non immorantes in difficultioribus quibusdam sermonibus, sed tempore nunc adhortante, ad alia magis cōgrua transeamus, utrum nam spiritus ordinetur cum patre & filio, & in una deitatis natura describendus sit uel non? H E R. Vnum dicunt uerum esse deum patrem, & annumerant illi omnino nullum. C Y. Itaq; iuxta illos à uera deitate eliminabitur cum filio & spiritu, & in creaturarum decidet multitudinem, & eiusdem quidem crit naturæ secundum illos cum filio, eo quod uterq; factus sit, quam longissime autem aberit à substantia dei & patris? Igitur qualis iam deus in nobis habitet, quum in his qui baptizantur, & domicilium habeat spiritus, demonstrent illi. Nam deo & patre,

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

- C** neq; ipsi dicerent, sicut opinor. Etenim nullus unquam deitatis uere & secundum naturam participationem, per factum spiritum uellet, alioqui neq; hæc, illius, naturalis esset participatio. Relinquitur igitur ut dicatur, quod sit quidem in nobis solus filius, quamuis secundum illos nominatus sit alterius naturæ, & egressus de substantia dei & patris, & propter hoc connumeratur creaturae. Itaq; creature in nobis, & nō ultra deus, & per spiritum creatum creature sanctificationem accipit, nihil habens à deo & patre, lā si præterito illo, ad meliora cōuerterint se, & deū esse filiū uelint, dicant illud, utrum futura sit in nobis deorum dualitas, quum pater & filius domiciliū suum habuerint, uel iam saltem ille solus. Dixit enim Christus: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & ad ipsum ueniemus, & habitationem apud ipsum faciemus. H E R. Non opinor, quod illi ipsi uelint intelligere duos deos, sed ad hoc forte se conuercent, quod recte se habet, & reprehendi nequit, si dimittat deus unus esse in nobis, nempe uerus & naturalis. Adiūcent autem fortassis ipsi patrem, & filium. C Y R. Itaq; necessarium etiam non uolentes quodammodo, ut illud audient dicere, quod siquidem est in nobis unus & solus deus pater, iam absq; utilitate, imò & superflue filius simul aderit, quum non possit esse deus uerus. Esset autem quasi temeraria turbatio in nobis, impletio quæ ab ipso est. Essent item & alio modo non in ornatu conuenienti perfecta, quæ opportuno tempore euenerunt. Nam tempa quādoquidem sumus dei, & minime deorum, acclamabit quis, iam filio abundum esse ex omnium corde, imò, quid prorsus & simul ingredi principio promittit, quādoquidem nullus erit qui simul ingrediatur, deo secundum naturam existente patre, & non satis bene templum in quo fuerit, implerente. Igitur repetamus sermonem illum, neq; deus in nobis per spiritum. Operabitur enim nullo modo diuinæ naturæ in nobis participationem, quod non ex illa secundum illum: super vacuum autem est, ut uidetur, ut cum suo patre ingrediatur filius, & nihil iam prohibet dicere beatum Paulum sermone lapsum, & temere nugatum, quum manifestè scripsisset: Christus in nobis ut deus per patrem, qui uocauit per illum ad participationem deitatis ueræ & secundum naturam. H E R. Deliramenta hæc sunt, & ualde imp̄ii sermones. C Y R. Censeamus igitur, quod una quidem deitatis natura sit, cui & hoc est esse secundum ueritatem, id quod est, & dicitur, omni modo sequeretur, quod filius scilicet iam secundum illos non sit natus ex patre, sed quasi ex illo & in illo deus existens uerus ordinabitur cum eo, qui genuit, ad naturalem identitatem. Sic enim in nobis iam non duo dī intelligerentur. Vnus autem & solus, qui in sancta trinitate adoratur. Putas illos in his aliquid redarguere, uel attentare, ut dicat quod non bene habeat? H E R. Minime. C Y. Itaq; uide, si placet, ò amice, & ipsum Mosen sanctissimum cum simplici & incomposita natura dei adaptantem Verbum simile persona non simpliciter. Licet enim & illinc absque labore considerantibus uidere in una deitate triplicitatem secundum hypostasin.
- H E R M I A S. Velle audire, quod nam sit quod dicas. Dic igitur obsecro manfestius. C Y. Nōnne primum cōposito suæ historiæ libro describit nobis deū autorem & factorem uniuersorum, in sola autem hominis conditione, quū aliorum omnium generationem rudius tractasset, cœpit dicere: Faciamus hominem secundum imaginem & secundum similitudinem nostram, & post pauca addit, dicens: Fecit hominem deus, secundum imaginem dei fecit illum. H E R. Disco. C Y. Quum autem turrim quam quidam stultissimè decreuerant usq; in cœlum extremer, demolitus dixit uniuersorum deus: Venite, & descendentes confundamus eos, qui illuc, linguas. Igitur quis ille loquens, & quibus nam dicit: Venite, & descendentes confundamus eorum qui illuc, linguas. Non enim opinor dixerint quidam, quod manu sanctorum angelorum opus habuerit, uel certè conspiratione & concursu aliquarum rerū ad hoc ut deus quod placebat ei perficere posset. Nam diuinitas
- Gen. ii.**

A uinitas fortissima est & sufficientissima ad omne quod ei placet faciendum. Est item omnium rerum tota uirtus. Nam quemadmodum illum esse dicimus sapientiam & uitam, & quod nihil possit uiuere, uel faltem particeps esse bonorum sapientiae, nisi ab ipso quasi à fonte ebullientem habeat largitionem. Eodem opinor modo rerū robur nō assumeret in auxiliū. Nihil enim unquā prodijt, ut possit recte operari, nisi ad hoc ab uniuersorum uirtute adducatur. Proinde licebit inculpate dicere, quod deus, neq; angelis, neque alijs rationalibus uirtutibus dixerit: Venite, & descendentes confundamus eorum linguas, sed sancta trinitas quasi simplici motione naturae unius scipsum ad operandum aliquid excitauit: quoniam opus erat ad solum conditorem spectans, transformare expeditam linguam pro suo arbitrio, & sermonis naturam nostro similis & in nobis ex simplici uoce, quæ tūc erat in multiforum & multisonam excursionem extendere, atq; ita etiam per insolitā quādam, & olim incognitā uiam ingredi, ad corrigendam mentem singulorū, qui peruerse egabant. Ut igitur possimus intelligere, quod hoc minime angelorum fuerit opus, sed potius ipsius diuinæ operationis. Venite, inquit, ipsa ad seipsum sancta & consubstantialis trinitas. H E R. Reste habet. C Y R. Quomodo autem si perfecte hominis naturam configuratam ad deum esse opinaretur, cuius imagine dicent homines insignitos? H E R. Quid si dicerent imaginem dei & patris? C Y. At si solius dei & patris dicerent, ad extremam cogitationē miseriam deducerent. H E R. Quomodo? C Y R. Primū quidem, quia qd dicit (faciemus) & etiam (ad imaginē nostrā) nō uni personæ cōuenit, sed potius plusquā uni & durabū. Ad hoc quoq; & illud mente expedentes dicimus: Quod configura, si à prima specie aberret, & in fœditatem deformetur, nonne reparandum redibit ad illud quod erat in principijs, & ad illas natūrās faciem, reddit iterum quod damno primo amiserat? H E R M I A S. Quomodo obsecro dicas? C Y. Audi igitur & ualde

B manifeste, nam prouirili dicam: Si quis optimus & perfectissimus ærarius statuam fabricaret sua illi specie insculpta, illam si inuidorum quispiam è fundamento amaueret, lapsamq; confringeret ac mutilaret, & sic defoedaret: Deinde si artifex ille rem agreferret, uelletq; feruentiori flammā inuidiam illius abolere, & ad pristinam reduceret speciem, tolleret quicquid damnī passa esset. Nunquid tibi uideretur recte sapere, si relicta forma sua ruditer ad alterius formam illam transformaret?

H E R. Neutiquam. C Y R I L. Dabit igitur illi speciem quam principio formatuit secundum ueritatem, & suam iterum insculpet imaginem? H E R. Recte, C Y. Igitur quū sic se ille sermo habeat, quid nam fecisse dicemus patrem & dcum, si factum hominē secūdū imaginē et suā solius similitudinē dixerimus? Sic enim dixisti intellexisse aduersarios. Postquā ergo uoluit refigurare collapsum ac deformatum, nonne potius reformauit illum ad primā uam speciem, hoc est ad suā ipsius similitudinem? Indidisset autem illi formam aliam, siquidem alias naturaliter ab illo filius, cui configuramur. Scribit enim sic quibusdam sapientissimus Paulus: Filij quos iterum parturio, donec formetur Christus in uobis. Et iterum: Quos præcognouit, & prædefiniuit. Manifestum autem iterū, quod deus conformes imaginis filij sui hos & uocauit. Reformat enim nos per sp̄ritum ad propriam imaginē Christi, & suae naturae pulchritudine spiritualiter & ineffabiliter, pie uiuentium animas insignit. Vnde opinor configurati essemus ad deum quidem iam nō uerū, sed specie creaturæ nos ornasset. Quod etiam & olim per psallentis uocem psallebatur: Renouabitur ut aquilæ iuuētus tua: ueniret iam ad nihilum, frustra, ut uidetur, demonstratum. Renouatio enim secundum scripturas, sed nouitas potius nostra res esset, regressum quidem nullo modo ad superiora sortita, & recursum nō habens ad id, quod initio eramus, abiectiq; essemus quodammodo ad aliquid minus quam prius, multa infirmi fœditate, esset item formatio prior, incomparabilis.

T t

Gal. 4:

Psal. 102,

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

Cliter sublimior nouatione per Christum, siquidem nobis indidisset illam, ut fulgeremus in forma solius & uere dei, & illa quæ nos transformat ad filium, depingeret nobis speciem non sic habentem. Quid igitur per Christum amplius accepissimus, etiam ista similitudine erga deum, ut uidetur, spoliati, & omnino conspicua naturæ gloria tione exuti, quum cuncta nostra beatitas in hoc sit, ut siamus secundum similitudinem dei. Sed fabulae hæc sunt, et ridicula, aniliæ nugamenta. Renouamur enim ad imaginem primam, euidenti signaculo obsignati, filio, ut sic habeamus, qui est character & similitudo patris, & non aliis ab illo, secundum identitatem in essentia.

H E R. Diligentissime dixisti. C Y. Vide enim in quantam absurditatem sermo illorum perueniat, qui solent reprehendere eos qui sic sentiunt, & sapere uolunt. Deus enim siquidem est solus & uerus pater, sic habere præstupiditate illi dicet, unde opinor quodammodo necessariò sermone colliget, quod filius non sit deus secundum ueritatem. H E R. Necessarium. C Y. Sed erit omnino minor quam pater, quandoquidem quod super omne est, deus natura est & uerè. H E R. Erit itaq. Nam quodammodo ad hoc postea sermo deducit. C Y R. Proinde uide quod periclitamur ò Hermia, secundum quod imprudenter illis uidetur, quamvis imminutum filium, meliorem quodammodo et præstantiore etiam ipso deo reputare, si sanctiorum uocibus diligenter persuademur. H E R. Etiam hæc res non est ambigua.

Phil. 3. C Y. Audi igitur clamantem diuinum Paulum, quod fuerit quidem secundum legem phariseus, secundum æmulationem persequens ecclesiam: Secundum iustitiam quæ in lege, factus sum irreprehensibilis: sed quae erant mihi lucra, ea reputaui propter Christum damnum. Quinetiam arbitror omnia damnum esse propter eminentiam cognitionis Iesu Christi domini nostri. H E R. Dixit sanè, sed quid hoc uult?

C Y. An non lex antiquis inter oracula ostendit quod unus deus & dominus sit? H E R. Etiam. C Y. Hunc autem esse dicunt patrem scilicet. H E R. Dicūt.

D C Y. At ille doctor orbis arcanorum, Christi promptuarii nobis seipsum ostendisse dices, quidnam docebat uel cogitabat: Ponebat cognitionem Christi meliorem incooperabiliter ueteri legali doctrina, & præstantiorem nominat, ruderacq; arbitrat ea quæ in lege. Miratur autem, & ualde stupescit Euangelicam & salutarem prædicationem. An non necessarium, quod nos cogitemus & sapiamus sequi, quod ea quorum maior est cognitio, intantum etiam excellere ea quibus comparantur?

H E R. Opinor. C Y R I L. Iam quomodo in hanc perueniat ruditatem auctitatem mens nostra, ut meliorem dicat aliquando, uel saltem putet patre filium, qui quasi radicem habet & fontem genitorem. Nam simul iniuria afficiimus cum arbo-re fructuum, & cum radice germen, & cum fonte flumen inde profluens, & non alienum ab eo, & cum luce splendorem, qui ex illa fulgurat. H E R. Simul iniuria afficiimus, uel quomodo non? C Y. Proinde necessariò assumemus in naturalem unitatem iunctum uerbum patri filium, & in naturali & uera deitate socium. H E R. Necessarium plane, hoc enim sic habet. Veruntamen illud dicit, quomodo cognitio

Quomodo cognitio Christi Christi præstantior sit & eminentior ueteri & legali doctrina, quum in naturalem identitatem assumptus sit cum patre deo & uero, & simul prædicatus per antiquas scripturas. C Y R. Multo melior est, & transilit primam manifestiorem enim habet narrationem) & ad scientiam dilatatur legi incognitam. Etenim & ipse noster sacerdotum dux Moyses, precabatur sanè diligenter ut euidentem, & absq; umbris scientiam dei assequeretur. Proinde dicebat ad uniuersorum salvatorem deum: Osten de mihi te ipsum, cognoscens uideam te. Praecipiebatur etiam fodere in petra, & per angustissimum foramen si uellet uidere, per ænigma nobis significante etiam in hoc deo, quod lex de deo scientiam his qui docebantur, adeò paruam irradiebat, & quasi per angustissimum foramen lumine uix immittebat. Nam quod solus unus sit deus, credere uoluit, separans eos qui aberrauerant in opinione deitatis; at quomodo per

seipsum

A seipsum diuinam & ineffabilis natura habeat non manifeste demonstravit, quemadmodum salutaris prædicatio de ea loquor, quæ per Christum. Nam postquam agnoscimus, quod filius prodierit & natus sit ex patre sicut ex radice, & proli scientia genitoris naturam depingens quasi in tabula, præparauit oculum mentis ad inuestigandum ea, quæ super mentem & sermonem. Eapropter dicebat ad cœlestem patrem & deum:

Manifestauit nomem tuum hominibus. Et ad Iudeos: Nec me nouisti, neque patrem meum: si me nouissetis, & patrem meum nouissetis utique tibi scire rem quandam quod

Ioan. 17.

Ioan. 8.

sit, & non item quomodo habeat, minus esse opinor unusquisque dixerit qui discernit, quantum intersit inter quid sit, & quomodo sit. Sequetur itaque Euangelicas prædicationes legalis eruditio, quæ prædicat quidem quod unus sit deus, & nullo modo dilatat diuinitatis naturam ad triplicitatem secundum subsistētiam: nec iterum congregat ad unitatem naturalem. Hoc enim nos noua docuit scriptura. Unitate igitur & identitate naturali non demonstrata de deo patre & filio, immo esset ferre confusio quædam ex his quæ olim proposita sunt, & peruersitas, & sanctarum literarum fides nunquam ultra, sicut opinor, stabilitatem habitura esset. H E R. Quomodo?

C Y. Vnum enim esse deum natura & uere diuina scriptura nobis clamante, ab hac 1aco. 4.

gloria & honore filii amandaremus, nisi substantiae identitas nullo modo varians, simul includat modum quendam cum deo & patre. An non audisti sanctos nobis de deo clamantes, interduo quod unus sit legislator & iudex, interduo quod solus habeat immortalitatem; quomodo igitur conieclandum est, solum esse legislatorem & iudicem, & solum habere immortalitatem? H E R. Opinor, quod alij omnino de patre, & de nullo alio dicturi sint. C Y. Et ipse scio quod dicunt: Venit enim ad eam inconsiderantiam illorum mens. Putabimus igitur minime esse legislatorem & iudicem filium? Possidere autem & immortalitatem, & possidere in se uitam externe adductam: & quid quod illinc sub lege iam quodammodo & iudicio erit, etiam

B non uoluntarius? Iam quomodo non deceptio & insanía, atque adeo si quid turpius est, diuina nostra erit prædicatio (de Euangelica loquor) quæ suadet nobis, ut ueris sermonibus de filio astipulemur. Dixit enim: Ego sum uita, quamuis iuxta illos immortalitatem non habens, quādoquidem solus pater immortalis est. Quinetiam quod sit iudex, & apparuit legislator, nullo ad intelligendum labore opinor opus habebit. An non audisti dicentem alicubi? Non moechaberis. Ego autem dico uobis, quod omnis qui spectauerit mulierem ad concupiscendum eam, iam illius moechus factus est in corde suo. Et iterum alio loco: Non enim pater iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio. H E R. Audiuī, attamen illud dic. Vis contradictionis argumentis sermonem exercitemus, uel quasi non auditio aduersario, absque exemplo eum consideremus? C Y R I L. Quin scias ad hoc, quod mens magis acuat, si aduersarius se opponat, & strenue rationes eorum qui obſttere uidentur, repellat. H E R M I A S. Itaque seorsim singula & manifeſte iam dicamus. C Y.

Dic quid uidetur, minime enim hanc tuam, sed potius aduersariorum sententiam dicemus. H E R M I A S. Vnus est legislator & iudex deus & pater, solum enim

Ioan. 14.

uniuersorum reginam naturam, decet leges ferre ac iudicare. Aduenit autem etiam filius ad hanc gloriam annuente deo ac patre, ut illam sumeret. C Y. Et cui sapientum obſcurum est, & amice, quod frivoles sermones lauris, & frigidam ac inutilem cogitationum multitudinem coaceruas, nisi cum his quæ dixisti, etiam consonas sanctorum nobis scripturas ostenderis. Sequemur enim non eos, qui uolunt & solent suæ mentis eructare cogitationes, sed eos qui loquuntur ex ore domini, sicut scriptum est.

H E R M I A S. Bene dicens. Itaque alicubi psallit diuinus David, quū faceret sermones quasi ad patrem & deum, de uocatione gentium: Constitue domine legislatorem super illos, sciant gentes quod homines sint. Impletum autem hoc,

Matth. 5.

Exod 20.

Ioan. 5.

& ualde manifeſte, de ſeipſo, & ipſe nobis ſe adueniſſe dicens filius: Ego autem con-

Pſal. 9.

Pſal. 1.

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

C

Constitutus sum rex ab eo super Zion montem sanctum eius , annuncians præceptum eius . Qui aut̄ ut alterius uoluntatis donum habet quod regnat & legislator est , quo modo non utruncq; externa & aduentitia potestate , quæ neutram naturalis sit , ha-
Ioel.1. beret. C Y R I L. Edormite ebr̄ij uinum uestrum . Acclamat quis , & ualde me-
ritò peruersos . Nam filius quidem existens in forma & æqualitate cum patre , inanitionem quidem sustinuit uoluntariam , demittens se in speciem nostrā , factusq; ho-
mo est , cuius est regnare & legislatore esse non alio modo quam datū est . Postquā
autem unā nobiscum pauper factus est , & seruilem induit mensuram dispensatue ,
extraneam habere fatetur quod naturæ inerat , & cū inanitionis operibus ac sermo-
nibus bene configuratur , & nihil opinor damni ex hoc , his qui in illum credunt , si
in tempus respiciant sermonibus conueniens . Quando enim legislator factus est
gentibus Christus : quando item aduenit annuncians in Sion præceptum dominis
Nōnne quando factus est homo : quamuis et manifeſte uiderit quis in Mosaicis scri-
ptis , quod non alio quodam tempore missus est prædicens præceptum domini filii
Israël , quam quando nostram induit paupertatem , & prophetarū dominus prophe-
ta nominatus est , & connumeratus est cum hominibus , & quod in sinu erat patris ,
monstratum est Verbum . Dixit enim aliquādo deus sacratissimo Moysi , de illo co-
piosum præstans sermonem : Prophetam excitabo illis de medio fratrum sicut te , &
dabo Verbum meum in os eius , & loquetur illis sicut præcepere ei . Nūquid ô ami-
ce , Verbū nondū habens cōiunctionē cum carne , & nondū unitū humanæ naturæ
ineffabiliter & super mentem , frater intelligeretur Israēlitarū , & ex ipsis natum esse
terrigenis ? Vel certe illud dixeris esse melius & uerius , quod appellatus sit frater , et
in locum surrogatus sit Mose , pædagogus scilicet , & ad hoc ut dicatur esse legisla-
tor , & ut seruile ministerium quoddam adimpleat , quando agnatæ gloriae sublimi-
tatem urget , ut in tempore opportuno demitteret seipsum in uoluntariam inani-
tionem . H E R. Certe quām optime dixisti , sciasq; & me intelligere . C Y R.
Itaq; siquidem uellent recte cuius tempori quod oportet distribuere , utiq; non ex-
ciderent in mentem attonitam , & cor peruersum , & possent recte intelligere uerita-
tis sermonem . Adiecerim autem dictis etiam hoc . Si cui parū esse uideretur , & pro
nihilo haberetur , singulis quæ scripta , oportere , apud diuinam scripturam , suum
tempus congruum & propriissimum accommodare , quid obstaret etiam , si intelli-
gatur forte nobis similem factum unigenitū dei uerbū , mortuum esse dicere , cru-
cemq; sustinuisse , & quæ in illa , etiā antequā conuenisset in carnem hanc terrenam ,
debacchatos quidem impie Iudeos in eum , fecissetq; ac dixisse , quæ utiq; solam illo
rum insaniam decent , quandoquidem quasi iam passus alicubi dixit Christus : Ter-
gum meum dedi in flagella , maxillas meas ad alapas , faciem uere meam non auerti
à confusione sputorum . Nunquid non insanum & ridiculū meritò foret putare hac
non facta congruo tempore manifestum autem , quod eo quo filius cum carne pas-
sus est . H E R. Verum . C Y R. Etenim relicto de hoc sermone , si tibi gra-
tum uideatur , ad id quod præsens eamus . H E R. Ad quale ? C Y R. Ut descen-
damus inquā , ad examinandum , et addiscamus diligenter interrogantes aduersarios ,
an in eo quod cōstitutus est rex & legislator , sit tale esse secundū substantiā , uel saltē
tale esse sit filij . Non in eo quod constituit , quemadmodū ego opinor , ut talis sit uel
nō , dicent esse filij . Nō enim opinor in hanc peruenient stultitiam , quamuis delirent
sine fine , ut dicere audeāt , quod & constitui sit de definitione substantiarū . H E R.
Illud forte dicet , quod declarat naturam eius qui constituitur , ipsum cōstitui . Non
enim ab alio accepisse dicent quod natura ei assit . C Y . Igitur ô strenui à no-
bis dicetur iterum , quod deprehendemini minime quidem recte sapientes , & rece-
ptæ rectæ doctrinæ amatores , sed ualde faciles ad præcipitatiā et ad deceptionem .
Bene nota . Obliti enim estis ea quæ scripta sunt , congruis temporibus attribuenda , & ea quæ
diuinitatē

*singulis suum
tempus accom-
modandum in
scriptura.*

A diuinitati minus cōuenitunt, incarnationis tribuenda temporibus, etiā si forte dicantur de unigenito. Quoniam enim non peruenistis omnino ad cogitationum rectitudinem, non esse substantialiter dicitis, quod constitutus prædicetur de filio, sed reis sit significatiuum, quid impedit opinari & dicere, quod deus & pater uoluerit regem & legislatorem substantialiter existentem filium, id quod est demonstrare hominibus & nec tamē dico quod coeperit propterea regnare, sed quod permiserit quodam modo, illis postea legem ponere, & quod uoluerit proprijs sceptris eius subiugare eos, qui per errorē, quo colebat multos deos, à potestate et principatu sub ipso excederant. Absurdum autem opinor omnino, si Verbum patris nugari uelint quidam, beneplacito eius qui genuit, uocatū esse ad principatus, ut legem ponat, & nō iam putandum esse legislatorem secundum naturam ut deum. Nunquid enim si in domiciliū tenebrosum, & nebula plenū ad tempus quoddā solaris radij non ingrediatur lux, si nullus ingressum promitteret, quo tamē facta, ingrueret statim, et abirent quidem tenebræ, & insolita lux in locis arrideret, id quod & siquidem uellet, uocem enarraret fortassis rem admirantibus, quod sit quidem à genitore sole, ad hoc quod oporteat infundi etiam in hoc loco, & illustrare semper quæ in tenebris comprehensa erant. Nunquid admitteret aliquis, istam primū & ad lucis productum esse naturam, quando & primum ingressum est? H E R. Neutiquam, ut est uerisimile. Erat enim semper lux. C Y. Igitur quid illi nobis, tanquam inexpugnabilem murum opponunt dici filiū constitutū esse legislatorem, uel etiā regem à deo & patre, quamvis ut legislator sit, minime tunc coeperit initium, quando ostendit gloriam naturalem, postea constitutionibus proprijs, etiam gentium, sed quod debuerit turmas subiugare significarit, qui simul annuit & approbat deus pater, qui solus iam superioribus temporibus Israëlis ceruicem etiam diuinis legibus, subiugabat.

H E R M I A S. Sed siquidem uellent manifeste ostendi filium esse legislatorem, B quomodo uel quando hoc fiet à nobis? C Y R I L L V S. Sufficeret in hoc me diocriter docilibus opinior id quod nuper diximus. Etem de lege & de his quæ antiquis responsa sunt, deo manifeste dicente: In illis non est addendum, & in illis nō est minuendum. Decet enim & solam universorum reginam naturam, legem pone Deut. 11. re, adjiceret & adimere quæ uoluerit: legem tulit filius, & antiquam alleuiauit ut grauiorem legem, immisitq; nouam, hoc est Euangelicam, & hoc sicut legislator, non trepide & humiliiter, sed in autoritate quæ deo congruit. Confirmabit autē sermonem & sapiens Paulus per epistolam scribens: Factus sum Iudæis tanquam Iudeus, ut Iudæos lucrifaciam, ihs, qui sine lege, tanquam sine lege, quum non essem sine lege dei, sed in lege Christi, ut lucrifaciam eos qui sine lege. Vide enim quomo do sine lege esse dei urgeatur, ut dicat se esse in lege Christi, quo in utroque gloriam illi tribuat, & ut deo secundum naturam legislatorem esse, tribuens tanquam existim. Quando igitur secundum uocem sancti, non expers sit legis dei, quisquis est in lege Christi, quæ iam causa depelleret filium, quo minus sit legislator? H E R M I A S. Nulla, quemadmodum ego opinor. C Y R I L. Adiecerit quis prædictis apposite & hoc. H E R. Quale? C Y. Opinor equidem, quod minime demonstrabit quis, quod antiquis uel posteris scorsim et solus legislator fuerit deus, absq; labore autem uidebitur cum filio & per filium. Vbi enim uel quibus legem tulit pater, tacente & absente filio? H E R. Utiq; hoc & sapiens Paulus per epistolam demonstrat, quod olim deus locutus sit patribus in prophetis. Moyses autem Deut. 11. Israëlitis iterum dixit: Dominus deus uester locutus est nobis in Horeb. C Y R. Bene scilicet, ô amice. Nam seruantibus sanctis, ut dixisti, personæ dei & patris, uetus illud & in umbris responsum. Age tibi ostendamus proprium illum à filio nominatum. Venit enim, minime sublatus & subuersus quæ per prophetas dicta, sed completurus potius & prophetas & legem. Dico enim uobis, inquit, quod

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

C iota unum uel unus apex non prætereat à lege, donec omnia siant. Cœlum & terra Matth. v. transibit, sermones autem mei non transibunt. Intelligis itaq; quomodo dicens legē oportere impleri omnibus modis in ueritate, illam uocauit sermones suos. Viderit autem quis ipsum et per alium quandam sanctum prophetā clamare manifeste: Ipse qui loquebar, assūm. Homo factus enim, et in specie nostra factus, ille olim loquēs, quamvis deus & pater per sanctos prophetas locutus fuerit. Quoniam autem legis latoris gloriam naturaliter habentem sequitur omnino, ut etiam iudex esse debeat. Neutquam dubitandum est eos, qui id quod definitum contemnunt, & ad id quod sibi uidetur declināt, amaris supplicijs obnoxios fore. H E R. Ita profecto modo omnibus. C Y. Itaq; sicut si etiam diceretur unus quidem legislator, unusq; iudex pater, nullo modo filius à gloria & ueritate, que in utrisq; exciderit, quū nū hil sit quod filium à naturali identitate cum deo patre separat: quomodo, licet solus habere immortalitatem dicatur deus & pater, substantialis erit & in filio dignitas, & appellabitur omnino immortalis, uel ipsa secundum naturam immortalitate, etiam eius qui genuit dignitatibus conspicuus, & à nobis ipsis & sanctis angelis adorabitur. At si dicerent hæc se non sic habere, & mendaces nobis faciant scripturas, quum ueritatem amendant, dicant illud. H E R. Quale nam? C Y R. Primum quidem quod uitam ac immortalitatem possidet, & à se hoc non habens, mortale erit omnino, & aliunde sumit uitam quasi ab alio datam. H E R. Mortale enim erit uirtute, quod non mortale natura. C Y R. Et ad hæc respondeant etiā quæ intelligatur uite efficacia in his quæ uite indigantur. H E R. Uiuificatio uide licet, quemadmodū scilicet & lucis opus esset illustratio. C Y. Bene dicas. Si autem opinaretur uiuificari quidem ab alio uitam, illustrariq; & lucem, nunquid uideretur tibi rectam similitudinē afferre? H E R. Minime, sed aberraret, aq; recta

D ratione excideret, iam enim non est uita, quod ab alio uiuificatur. C Y. Quum Ioh. ii. igitur unigenitus in medium prodeat, & clamet: Ego sum resurrectio & uita, coniunctum ne, uitam esse ab immortalitate destitutam, uel quomodo? H E R. Nō destitutam, absit. Etenim uita est secundum naturam immortalitas. C Y. Itaq; quum unus deus pater habeat immortalitatem, sic enim alicubi diuinum habet eloquum, quo pacto eam haberet etiā filius: sed opinor omnino, quod uocabulum unitatis facile in utroq; ostendat substantiali uitam, & insitam immortalitatem, non aduentuum bonum. At si desipientes omnino arbitrantur dicendum, quod externus sit à deo & patre filius, & aliam quandam & propriam habeat naturam, & nō habeat quod sit uere deus, licet secundum naturam immortalis existens, immo sit ipsam uita, an non ea quæ soli diuinæ & ineffabili accidenti naturæ, & ea ob quæ uerissimi liter & nos & sancti admiramus, adiecerint etiam, & dicent inexisteret, quamvis postea in creaturis sit secundum quod ipsis stulte uidetur. H E R M A S. Quomodo? C Y. Opinor scilicet deum uerum, & naturalem etiā ipsi dixerint, quod possit uiuificare & sit uita. Itaq; si hoc est substantialiter pater, excidit autem, ut illi dicunt, filius à naturali identitate cum illo, & in hoc minor existens, & uitam seipsum esse dicit, & quod exūnū est in substantia patris, sua adscribit naturæ, quomodo non uerum id quod dixi? Etenim iam quod ineffabili naturæ proprium est, educitū est & in hoc quod non est ex seipso, simul autem qdāmodo uocatur est. Intellexerūt enim in his quæ credita sunt, deum quidem esse ante omnia, & post illū creaturā, intermedīum autem aliud omnino nihil. An non uerum est id quod dixi? H E R. Verū. C Y R. Vnde siquidem est alterius substancialis filius, & non in his in quibus dicunt esse patrem, quomodo intelligeretur una & non uarians, efficacia naturalis eorum Ioh. v. qui inter se distant, secundum rationem quo aliquo modo sunt. Dicit enim, sicut pater quos uult uiuificat, ita & filius quos uult uiuificat. H E R. Caput est profecto dicunt, Vita quidem est filius, nihilominus dicit: Sicut misit me uiens pater, &

A & ego uiuo propter patrem, igitur uita est propter patrem. C Y R. Itaque uiri egregij, etiam ipsum uiuificari filium à deo & patre, unà cum alijs suspicabimur: & uita annumeranda erit cum his, qui externam & aduentitiam habent uitam: Vnde coordinatus sit, & cum morientibus filius. Quod enim aduentitiū, abiisci potest, & pro quibus quis uoluerit creaturam commutabit, quantum possibile: quando etiam naturalibus legibus continentur, ut congrue habeant. H E R M I A S. Itaque quomodo quis putarit illum propter patrem uiuere: siquidem & ipse secundum naturam est uita. C Y. Etiam hoc est nobilitatis ex deo & patre demonstratio, & euidentis identitatis secundum naturam imitatio. H E R. Quomodo dicas? C Y. Non enim dixit alicubi manifeste uiuificati à patre, sed uiuo propter patrem.

H E R. Quid nam igitur hoc? C Y. Ei qui propriam habet naturam immortalitatem & uita destitutam, & aliunde aduentitiam hanc rem accipit, conuenire existimat, & ualde recte dici: Vitam dedit mihi pater, quem sciar quidē quod uita prō dij ex uita, & fructum habet substantiæ immortalitatem ut diuinè dicat, uiuo propter patrem. An nō si hominis proles rationalis ex rationali suo prodeat patre, dicet rationale animal sum propter patrem, eis ex igne procedat calor, & dicat habeo calidum radiū eo quod ex ipso igne processi: nōne ea quæ sortita sunt proprietatē naturali, uidebūtur alicui prudenti illa per seipsa habere, uel certe aduentitiā, & in ordine donatorū ut taliter sit? H E R. Videtur. C Y. Viuit igitur filius propter patrem uerus existens deus, quemadmodū scilicet & is qui genuit. Facio aut̄ adiutoriū meorū sermonē sapientissimū Ioannē, de illo sic scribentem: Et scimus quod filius dei uenit, & dedit nobis sensum bonū, ut cognoscamus uerū deū, & simus in uero Iesu Christo filio eius. Hic est uerus deus & uita æterna. Quid tibi ne aliquid manifestius hoc iam uidetur uel certe ad arguendū neruosius, ne diuerso modo habere putetur filius, q̄d sicut se habet secundū naturā pater? H E R. Nullū, ut ego opinor, huic uocī theologi, quæ inexpugnabile testimonīū, aduersarius opponet.

B Veruntamen si dicatur uerus deus, rident statim, & dicunt non esse deum re ipsa uerū, sed datum ei esse nomen secundum uoluntatem patris. Dixit enim alicubi diuinus Paulus, inquit: Exaltauit illum deus, & dedit illi nōmen quod est super omne nōmen. Phil. 3. C Y. Datum quidem illi nōmen super omne nōmen, scias quod & ipse dixerim. Cæterū stulte opinor theologorū uocibus hoc opponi à stulta mente quam, & esse desipientis & attoniti imbelle inuentū. Obstupesco etiam aduersarios tam ineptos ad deceptionē, qui occasionē quare datū sit neutiq̄ secū animaduertūt, sed ita uenantur dictionē, & magno desiderio rapiunt, ut omne quod filij gloriæ & honori obſistit, existimēt melius, quāuis tempus quod donatum sit, nō aliud definiat nobis diuinitus inspirata scriptura, quām illud quo in figura dei existens unigenitus, Non est arbitratus rapinam esse aequalem deo, sicut scriptum est, sed seipsum exinapiuit, forma serui accepta in similitudine hominum factus, & habitu inuentus ut homo, Humiliauit se factus obediens usq; ad mortem, mortem autē crucis. Tūc enim utiq; deus illum exaltauit, & dedit illi nōmen quod est super omne nōmen, ut in nomine Iesu Christi omne genu flectat, ecclœstium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur quod dominus Iesus Christus in gloria dei sit patris.

H E R. Itaque quid hoc? C Y. Via sit plana ad ueritatem ducens eos, qui recte intelligere uolunt. Vnde amice intelligas, quod accipere nōmen super omne nōmen tanquam in loco beneficij, est exinanitio quæ dicitur & humiliatio Verbi erga nos dispensatiua. Si autem in mensuris exinanitionis iuuenitur accepisse is, qui antea omnino immunis erat eorū quæ inanitionis, uidet postea propter hoc quod possedit naturaliter id quod erat, hoc est quod in forma dei & patris, licet humiliari seipsum opere quodā singulari & excellenti, ueniens ad hoc quod minus, redibit utiq; ad id quod erat quū exaltatur, non ad alienam rediens gloriam & honorē, sed quasi

Accepisse no-
men super omne
nōmen,

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

C propriam & primæuam. At si multum laborauerint, ut affirment quod ad insolitam gloriam & honorē redierit filius, accepto quod super omne est, nomine, ita ut iam nihil à patre oblistat uerisimiliter, quod contrarium intelligatur sacramento dispensationis cum carne, sed omnino secus habet. Dicam autem quomodo? Si enim non est inanitio filio quod accepit, sed inuentio eorum accidentiū quæ nullo modo substantialiter inanitio accidunt. Inanitio quidem esset, & ut uerius dicitur, tempus ante inanitionem, eminētiæ & gloriæ, secundū quam, nescio quomodo, inanitus esse dicitur, quamvis possideat ea quæ super naturam & mensurā suam, & ad ea quæ incomparabiliter superiora, quam ea in quibus erat priusquam repete ad hæc ueniret. Vnde congruit, quod recteç se habere, & tibi uidetur, quod per illud tempus deceat utiq; tunc datum esse nomen filio, quod super omne nomen, quando & habitum sicut nos induit, quasi unus ex nobis. In filiū scriptus est dei, positus nobiscum & propter nos germanus, ut & nos per ipsum filij, aduenientes ad nobilitatem super natu ram, etiam diuinæ eius naturæ comprobemur esse participes. An non putas huc nostrum sermonem de hac re recte incedere? H E R M I A S. Incedit utique.

C Y R I L. Qum ut meliora quam illi imprudentes tradunt sapiamus, operā im pendimus, illæsam quidem seruabimus unigeniti gloriam, cogitationes uero demo liemur, & omnem celsitudinem, quæ extollitur, sicut scriptum est, & omnē sensum captiuum ducimus ad obedientiam illius; at si hoc facere noluerimus, permittemus illorum sycophantij ut uincant, ejusciemusq; unigenitum ne sit uere deus, ac dice mus quod nihil amplius possideat quam nos. H E R. Dic, uel quomodo dicēdo tardus es? C Y. Equidem alacriter dixero, & in his nihil morabor. Nūquid nō uere dicitur, quod siquidem ipsi donatum est nomen super omne nomen, & iam scilicet quodāmodo uocari deū, denegabitur ei, id cuius capax est? Quod enim datū, non omnino firmatum, periclitaretur autem & ipse pater, quantum attinet ad rationes eorum quæ non est fas dicere. Erat enim minor, quam secundum filium, & pos netur super naturam eius qui genuit, ea quæ secundum illos minor, immo qui deitatis gloriam minus nobilē habet, & nō germanis dignitatibus uix gloriatur, siquidē in nudo homine & solo potest uere uocari deus. H E R. Quām grauia & absurdā sermo nobis afferit? C Y. Verè quidē grauia, sed necessariā habentia adiectionē: nam ueritatem diligenter inquirimus in eo quod suspicamur non recte habere. Vnde siquidem, ut opinantur, mercedem accepit filius, & quasi remunerationem quandam suæ inanitionis tulit à deo & patre, nomen, ante inanitionis tempus, etiā illo priuatus intelligeretur meritò, siquidem uideatur accepisse in tempore, aduentitium illud facileç reiectaneum beneficū. Iam quomodo fuisset in forma & æqualitate dei ac patris. Inanitione quidem nondū voluntario suscepta, formam ac mensuram seruilem non dignatus accipere? Non enim rapinam arbitratus est esse æqualem deo, quum hoc habuisset extraneum. Vnde siquidem esse ante inanitionis tempora dicimus filium in forma & æqualitate patris, honore autem destitutum inanitum, & rediisse ad mensuram gloriæ quæ in ipso ampliore, utiq; ipse super patrem ipsum efficeretur. H E R M I A S. Quām austerus est sermo ille? C Y R I L.

L V S. Nihilominus uerus est, quantum scilicet ad rationes attinet, & siquidem aliiquid melius accepisset filius, sumpto nomine quod super omne nomen, con sequeretur omnino quod ad hæc quæ per se habet, etiam dei & patris acquisiuitur. Hoc enim nobis austerus dudum sermo ostendit. Si autem minime melior rem quam fuerit, etiamsi intelligatur accepisse cognoscet quis ipsum, adiectumq; beneficij omnino nihil. Nonne inconditi & mendaces deprehendentur audaci li, qui nō cauent eò uenire, ut dicere audeant iam, qd ineffabilis deitatis natura par uam creaturā, ut ne dicam consummatā non reddat locupletiorē, nihilq; ei profit, licet ad dignitates fulgidas prouehat, & quæ sua sunt tribuat; sed hoc cogitare absurdum.

A dum. Nam quæ deo digna sunt, eminentissima sunt. Iam seipso quodammodo etiā melior deus & pater uidetur, & meliorum q̄ sunt ea quæ habet, est dator. H E R. Quomodo? C Y R. Nam existentem in forma & aequalitate cum ipso filiū, etiā ante inanitionis tempora, minoremq; nullo modo gloria quæ in ipso existit, summū & excelsum fecit, dans ei nomen quod super omne nomen. Nonne tricæ hæc sunt, & asperæ blasphemiae, cogitationesq; absurdæ fœtorem extremæ inficitæ olentes? H E R M I A S. Valde profecto. C Y R I L. Et aliter quoq; opinor aduersus absurditatem illorum, si & illud cōsideret, sermonem quis fecerit iustissime. Nā si hoc nudo nomine deitatis filius seipsum uocat, & fructum, hoc est rem naturæ nō habet, quid manifeste clamās persuadet: Ego sum ueritas. Nam quod adulterinum est, non est uerum, & quod externis & adductis utitur coloribus, non id est secundum naturam quod uidetur, sed ui quidem intruditur ut uerum putetur, habet autem non sic secundum ueritatem, & si examinetur, turpe redarguitur. Cur igitur non dijs cognominatis seipsum annumerandum censet, deus natura non existens, sed seipsum sequestrat à sanctorum multitudine, & in proprium locum quandam, nulliq; aliorum accessum, concedit, dicens: Si illos dixit deus, ad quos sermo dei factus est, & non potest solui scriptura, quem pater sanctificauit, & misit in mundum, uos dicitis blasphemare? quia dixi filius dei sum. Nam si illi dicere uult: Vocati sunt dij, qui Verbum dei in suam domum recipiunt, & in anima assumperunt, quo modo non esset deus ille, per quem isti dij? Deus enim Verbum erat iuxta Ioannis uocem. Dicitio autem, Erat, non tribuit ei nouitiam gloriam, sed omni scilicet tempore antiquorem. Igītur ubi cuncti tandem posueris dictionem, Erat, labēris. Vel quādo nobis uenit uerbū, Erat, qd semper ulterioris temporis capax, & irrefrenabili cursu mittitur, antiquiusq; est quām ut temporis tribuatur, & quasi ultra tempus præcurrere solet. H E R M I A S. Bene dicas. Verbum enim, Erat, semper quo dammodo tempore præstantius est. C Y R I L L V S. At diuinus Paulus filium non alienis dignitatibus conspicuum, sed potius natura existentem deum una ligat cum patre & deo unione substanciali & naturali. H E R M I A S. Quomodo? C Y R. Scribit enim sic: Et siquidem sunt qui dicuntur dij multi & domini multi, siue in cœlo, siue in terra, sed nobis unus deus pater ex quo omnia, & unus dominus Iesus Christus, per quem omnia. Itaq; siquidem credidit illum debere connumerari his qui per gratiam dij sunt, cur non misceri permitteas eum alijs, unum ac solum demonstrat nobis deum & dominum patrem, sed seorsim quodammodo alterum ponēs deitatis quidem nomine patri, dominationis uero filio tribuendum censuit? Porro sapienter & necessario intelligetur, neque à deitate uera & naturali, gloriam domini nandi & imperandi cunctis moueri. Neq; etiam à uera dominatione naturam deitatis desilire; tribuatur autem magis utriq; quod uisdetur esse utriusque & seorsim. Euidens uero unius naturæ demonstratio, quod perfecte coronetur naturalibus proprietatibus quas uterq; habet, & quod in utroq; in omnibus aequaliter naturale, & testimonium habens identitate inculpabili, neutquam ut extraneum assumitur. H E R M I A S. Quomodo? C Y R I L L V S. Si autem quis interrogaret, utrum substancialem & naturalem filiationē filio apposuerit, uel certe eam quæ in sola gratia patris, qualem scilicet quis etiam concederet nobis ipsis, quid tu dices ḥ Hermia? H E R M I A S. Substantialē equidem dixerim, sed aduersarijs non existimarer uerax esse. C Y R I L L V S. Nonne opinaris etiam adiectuos qd sensu priuati simus, & ratione recta destituti? Quem enim obsecro, ex his qui ipsis consentire nolunt non uituperant, siquidem eo peruererunt infanīæ, ut existimandum putent adoptiuum filium, & alijs coordinatum, quamuis in suis inventis ueritatem erubescant, gloriam ei singunt eximiam, & alijs præcellenter, & tantam apud se singunt nobilitatem, quantam sua potestate metiri

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

C uoluerint, sed libenter interrogauerim illos modū filiorū adoptionis quæ de utrisq; Quomodo adō intelligitur, quomodo nam factos esse dicāt. Vocati enim sumus nos in filios. Hoc autem quomodo factū sit, non nos dicemus, instruat autem scribens Paulus: Quod autem estis filij, emisit deus sp̄ritum filij sui in corda uestra, clamantem abba, pater.

lōs. Igitur quandoquidem in nobis ineffabiliter habitat per summū sp̄ritū filij, nos ad adoptionem spiritualem uocatos esse dicimus. An non sic factum esse hoc dices?

H E R. Profectō. Memor enim sum & illius, quod sapientissimus Ioannes nobis de filio clamat: Quotquot autem acceperunt eum, dedit eis potestatem filios dei fieri.

C Y R. Vide igitur amice quo tandem sermo noster de unigenito se tendat, si coordinetur æquali modo cum his qui ad filiationem uocati sunt. Sic enim nō alius

in ordine filij esset, quam per filium in sp̄itu. Et testificabitur Paulus, dicens:

Quod autem estis filij, misit deus sp̄ritum filij sui in corda uestra clamantem, Abba pater. In quonam igit̄ erit & ille haud opinor dicent, quod in seipso et per seipsum,

quamvis inter eos qui secundum adoptionem numeretur, siquidem non esset secundum naturam & uere filius, ut illi dicunt. H E R. Sed si dicerent, quod nos qui-

dem intra nos habemus filium, ipse autem patrem, quid posses ad hoc dicere? C Y.

Dixerim, siquidem ipsi ex seipsis diuinam nobis, ut habet, definierint naturam, & le-

ges de illa pronunciarint, idq; absq; examine, breuis ualde, imo nullus qui uerissimi

lis de illo erit serino. Quandoquidem eructant quidem de cordibus suis, nihil au-

tem loquuntur de ore domini, & si putarint oportere ambulare per viam diuinæ co-

gnitionis lucidae, & ita sapiendum sciunt, obsignent uocibus ex diuina scriptura.

H E R. Etiam inquit: Dixit enim filius ad Philippum: Nō credis, quod ego in pa-

tre, & pater in me es? C Y R. Nunquid sanctificat filium pater in illo factus?

H E R. Hoc omnino afferent. C Y. Quum secūdum naturam sanctus sit, &

D à seipso habeat sanctimoniam, & posse sanctificare eos in quibus fuerit, nunquid ab alio hanc rem assecutus est? H E R. Sanctus scilicet secundum naturam ipse exi- stens. C Y R. Itaq; ô boni uiri, & ad omnia absurdā propensi, sanctitate quidē naturali filius priuatus est, & sortitus naturam non liberam, uel saltem non omnino alienatam à peccando, quātum ad ipsam attinet. Vnde siquidem permiserint ipsam, utilitatis aliquid accipere, ex eo quod sanctificata est à patre, & sumere stabilitatem & gloriam in his propter quæ in admiratione est, & sanctificari nihil adderet filio, uanum postea opinor dicere, diuersari ac habitare in illo deum ac patrem. Verum ipse est in patre, & pater in ipso. At quis sit illius modus, uel quomodo res habeat optime sic consideraremus. Nam filius quidem, secundum quod ipsis prophani- sime uidetur, intra se habet patrem sanctificatione indigens. Quid autem intellige- tur accepisse & ipse pater filium habens in seipso? Itaque siquidem est dicent, mo- dus hic, quod oporteat perfecte sanctificari quod sanctificabile est. Cur non & nos sp̄ritum accipientes in ipsum transiuimus, ut ille quidem in nobis, nos uero in illo iterum habitaremus. Porrò si ultra tumultuetur ualde hoc esse indecens: Nam sp̄ritus in nobis, & non nos in ipso secundum naturam, quomodo non uarijs immer- gentur cogitationibus, non identitati substantiæ tribuendum putantes quod in pa- tre quidem filius, paterq; iterum describitur in filio: sed uolentes contendere & sa- pere, genitorem in filio habitare partem esse externorum et accidentium bonorum. Alioqui illud opinor dicere oportebit, unitate cum filio, qua per sp̄ritum in his qui uolunt operatur, ad filiationem configuramur, ad gloriam, quasi filio seorsim figu- rante nos, & insigniente suæ formæ characteribus, & quodammodo scribente in su- scipientium animabus. H E R. Etiam. C Y R. Igitur posse uiuiscare, refere- tur ad filium quasi naturalis efficacia, et non alterius gratia, sicut opinor, irreprehen- sibiliter siquidem est filius. H E R. Esto, quid autem inde? C Y R. I L. Pa- trem inhabitare secundum uerisimilem & euidentem rationem, non alterius opus esse

A esse dabimus. Sic autem consummari dicimus quod intelligatur & de filio quicquid per ipsum completur. Patrem enim omnino & non filium demonstrauerit pater in quo voluerit habitare, & ad suam illum imaginem resfigurare. H E R. Nunquid dic nobis diuinam imaginem in nobis, quam hominis natura accepisse dicitur; facta est enim secundum imaginem & similitudinem dei) ad solam effigiem quae in filio, esse dicimus, uel ad hoc accipiemus cum filio patrem, & ad totam diuinam nos naturam dicemus formatos esse, quem dicamus filij, & ordinem inter filios? C Y. Iam amice, an non putas intelligendū, quod omnis fidei nostra sermo huc tendit, ut unam quidē uideamus deitatis naturā, quae in tribus subsistentijs proprijs, quae cōformes, & eiusdem speciei inter se ad unā quandā summā simul currunt pulchritudinem, ad quam & nos configuramur secundum scripturas, obsignemur autem ad filiationem per filium in spiritu. Sit enim imago filij quidem filiatio, patris autem paternitas, unde filij per filium, imago autem dei & similitudo. Manifestum autem quod nos ad totam principiō formati naturā, nempe ad summā. H E R. Bene dicas. C Y.

C Y R I L. Itaque nugae sunt nihil utilitatis habentes, uelle contendere indignis questionibus: sapientis autem fuerit considerare & sapere ea ad quae semper & omnibus modis sequetur utilitas. H E R M I A S. Profecto ita est. C Y R. Nugae sunt quae illi tradunt, longeque à nobis abeant summa mala, nos uero minime opinemur, unquam extermum quiddam esse, & nuper natum, deum filium, sanctificarique uel etiam ad filiationem uocari à deo, & gloriam accipere aduentitiā nobiscum: sed lege naturae id quod est possidere. In filiumque receptum esse, non per sanctum spiritum. Quod enim proprius filij sit spiritus, quemadmodum scilicet & patris, dīdicerit quis absque magno labore, ipso quidem dicente: Vnde si uos quum malis sitis, scitis dona bona dare filiis vestris, quanto magis pater uester qui est in celis, dabit bona petētibus se? Et iterum: Non uos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in uobis. Si autem & Paulo credunt per epistolam scribent: Vos autem non estis in carne, sed in spiritu, siquidem spiritus dei habitat in uobis. Si uero quis spiritum dei non habet, hic non est eius. At si Christus in nobis, corpus quidem mortuum propter peccatum, spiritus autem uita propter iustitiam. Igitur nos homines filiationis gloria honestans spiritus, quandoquidem & filij est, operabitur quidem in alijs filiorum adoptionem, ociosus autem erit omnino in illo cuius scilicet est, non aduentius, neque etiam extrinsecus prognatus, sed substantialiter existens eis & per eum diffusus, ut à dignis accipiatur iuxta beneplacitū patris, an non recte hæc dicere & sentire videor? H E R. Omnibus certe modis. C Y. At diuinorum sacramentorum minister Ioannes, quando in medium prodit clamans deo & nobis. In hoc cognoscimus, quod in nobis est, quia de spiritu suo dedit nobis, quo pacto non omnino facile fuerit uidere, quod deus uere, & ex deo ac patris substantia processerit filius, siquidem est ut deus, & non alius quidem habitat in nobis spiritus eius. Insuper & hoc dixerim: Si spiritus dei & patris in quo naturam eorum quae ut sint producti sunt, uiuiscat & sanctificat, proprius est & filij, quis in tantam mentiū confusione perueniret, ut sapiat uel loquatur illū excidiſſe à cōsubstantialitate cum patre ac deo, & inter creaturas esse, & non ea quae diuinæ naturæ propria, et eximias illius definitiones efferat & largiatur creaturæ, ita ut nihil videat uariare, & equalē mensurā habeat creatura præclara & natura, cū ea cui est imperium super omnia? H E R. Periculosa res citra controuersiam. C Y. Itaque quandoquidem apud sacras literas facile quis unigenitum uiderit ex patris effusione dignitatibus, age & alias sententias simul colligentes, imbellem ac stupidū expugnemus aduersariorum sermonem, proferamusque in medium ea per quae appareat equalis opere, & uirtute cum deo & patre. Insuper & deus, non his, qui secundum gratiam adductis, connumeratus est, neque etiam externa nobilitate illustratus, sed

An ad solam filij imaginem constitutimus.

Filius sumus dei per filium.

Spiritus pro prius filij.

Luc. ii.
Matth. i. 2.

Rom. 8.

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

- C**terus magis, & euadens secundum aliquid saltem minutior esse, quam sit patris eminētia, quæ super omnem creaturam intelligatur. H E R. Quantum amice, immo prorsus hoc equidem fide dignū dixerim. C Y. Putas igitur amice, inesse cuiuslibet creaturæ, ut possit operari, & facile perficere ea quæ uniuersitati imperans natura sola & facile perfeccrit. H E R. Nulli. C Y. Recte dixisti, proinde sacramissimus Paulus, quasi supernaturale & eximiū terminūq; uniuersæ transcendens facturæ, deo patri attribuit uiuiscare posse mortuos. Dixit autem sic: Vbi nō est lex, ibi neq; transgressio. Propter hoc ex fide, ut secundum gratiam, ut stabilis sit promissio omni semini, non ei quod ex lege solum, sed etiam ei quod ex fide Abraham, Gen. 7. qui est pater nostri omnium, sicut scriptum est: Quia patrem multarum gentium posui te, eo quod credidit deo qui uiuiscat mortuos, & uocat ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt. Cognosce igitur & hanc, si uidetur filij gloriam, nam nō est minor quam sit pater, sed potius uide ipsum ornatū & qualibus efficacij. Nam idem Rom. 8. Paulus iterum nobis dicit: Quemadmodum enim in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes uiuiscantur. Vitam enim non aliter in seipso habens, quam Iohann. 5. si esset etiam ipse pater. Audi enim iterum alicubi eum dicentem: Sicut enim pater excitat mortuos & uiuiscat, ita & filius quos uult uiuiscat. Itaq; diuinitas ipsius in operando, euidentis indicium esse naturæ, ac gloriæ ipsius ostenditur, dum dicit: Iohann. 8. Si non facio opera patris mei, ne credite mihi: si nō facio, & si mihi non creditis, operibus credite. Nonne per hæc quod deus secundum naturam sit, dignabatur ostendere, & quod siquidē cuiuslibet uideatur accidere deo, aequaliter posse operari, & qualibet ille omnino gloria, et aliud nihil sit quam deus? Opinor enim eò sermonē nos ducerem. H E R. Verisimile est, nō enim dignus, qui & qualibus operibus absq; ulla tristatione gloriari debeat, habēdus est, qui non aequalē gloriā possidet. C Y. Iac. 1. Sancta aut̄ scriptura nos alloquente: Omne donum bonum, & omnis donatio perfecta, defussum est descendens à patre lumen, apud quem non est transmutatio, uel conuersio ad umbratio. Vnde putas ipse distributionem diuinorum gratiarum nobis fieri? H E R. Ex deo patre scilicet. C Y R I L L U S. Quin & sanctis apostolis autoritate sua dabat Christus uirtutem contra spiritus immundos, ita ut ejacerent illos, & curarent omnem morbum, & omnem languorem in populo: & quod his excellentius est, etiam ut possent ipsam mortem uincere, diuinissime præcepit, dicens: Infirmos curate, & mortuos suscitare, leprosos mundate, damnata ejcite. Confessus est autem per quam manifeste diuinus Ioannes nobis dicens: Matth. 10. De plenitudine eius nos omnes accepimus. Donum autem bonum & donatio perfecta. Est ne aliud quiddam secundū quod tibi uidetur, quam participem fieri spiritus sancti? H E R. Nullo modo. C Y. Proinde uide obsecro amice, etiam ex his, filium proprium suum insitum ita, ut non abiectiatur, spiritum sanctū, per quem omne donum bonum, de sua plenitudine demississe. Nam postquam ascendit destruetā corruptione, uinculiscq; mortis abiectis, reducens nos ad sanctificationē, & ad primæuam naturæ pulchritudinem, quemadmodū in principio generis humanitatem Apostolis, sufflauit in faciem eorum, dixit: Accipite spiritum sanctum. At siquidē est superna, & à patre omne donum perfectum, operatur autem horum distributionum non ut minister, filius, sed autoritate diuina: quonam modo postea cessabit, ut non sit quod est secundum naturam, id quod est is qui genuit eum, uerus scilicet deus, & non adulterinis quibusdam honoribus quasi in tabula deformans? H E R. Nullo modo, ut ego opinor. C Y. Nū uerbū fidei nō sufficiet ad ueritatem demonstrationē, quod secundū naturā deus sit filius? H E R. Quomodo dicas? C Y. Quia Christo credētes, accedimus ad deū secundū naturā & uerū & liberati sumus ab errore multorum deorū, educti q; ne ultra seruiremus creaturæ, & ut adorātes, liberi essemus ab hoccine criminē. Vnde & uocatis p fidē ad ueritatis cognitionē

A cognitionē sapiens scribit Paulus alicubi quidem: Ideo memores estis uos gētes, in *Eph. 2.* carne quae dicebamini præputiū ab ea quae dicitur circuncisso manufacta, quod fuit ritis tempore illo absq; Christo ab alienati à spe Israël, & alieni à testamētis promissionis, spem non habentes & impij in mundo. Alio uero loco iterum dicit: Sed tunc *Gal. 4.* quidem nescientes deum seruūtis ijs, qui natura non sunt dij, nunc autem ubi cognovistis deum, imò autem cogniti à deo, quomodo conuersi estis iterum ad infirma & egena elementa, quibus iterum ab integro seruire uultis? Impij autem siquidem fuerunt, qui absque Christo, & deum cognoverunt, postea ubi aduenit fides, & crediderunt filio dicenti: Qui credit in filium, non fudicatur, quia credidit in *Ioan. 3.* nomine unigeniti filii dei, quomodo non intelligeretur deus, non externis fucatis laudibus, & à nobis ipsis & ab angelis honorem accipiens, sed substantialiter creditus, id quod est uere deus scilicet, & ex deo secundum naturam. Cur enim, dic obsecro, concederes intellexisse Paulum, qui de illo scripsit, & dicit: Deus erat in Christo mundum concilians sibi, non imputans eis delicta ipsorum, & posito in nobis uero reconciliationis. Pro Christo, cōciliātī deo. Quando igitur, si in Christo quis conciliatur, deo conciliabitur, & in Christo mundus habet cum deo coniunctionem. Nōnne ualde ridiculum censemur Verbum, quod ex patrenatum, & est in ipso, non esse substantiæ illius? *H E R.* Omnino. *C Y R I L.* At imperio tribueres ne cuipiam rei, & non aberrares? *H E R.* Deo scilicet. Psallit enim aliquid David: Quia omnia seruiunt tibi. Et iterum: Venite adoremus & procidamus coram eo, quia ipse fecit nos & non ipsi nos, nos autē populus pascuae eius, & oves manus eius, *C Y R I L.* Bene. Deus enim in his nobis manifeste laudatur. Nulli igitur ut facturæ, ut proprium tribuendum. Et siquidem hoc facere uelit, regni gloria carens, nōnne reum criminis & accusationis dicemus? *H E R.* Sic habet. *C Y.* Iam quid sentiens filius, credentes, qui patris sunt, suas uocat ouest. Dicit enim: Oues meæ uocem meā audiunt, & ego do eis uitam æternam, & nō peribunt in æternum, nec rapiet quis illas de manu mea. Venisse etiam illū in propria dicit Ioannes theologus. Propria illius dicens humanitatem super terram, & omne *Ioan. 10.* opinor quod factum. Operatur autem & in nobis patris operationem, non manca potestate, & dominationis gloriam non extraneam habere conspicitur, sed propriam potius. Differens enim alicubi secum incidentibus, & sequentibus se discipulis, dicit: Messis quidem multa, operarij autem pauci, rogate igitur dominum *Matt. 10.* messis, ut ejiciat operarios in messem suam. Sed messorum demonstratione, quamuis se patris uoluntati subiiciat, mox tamen se dominum messis declarat, confessrens tanquam rem eximiam apostolis, quod docere alios debeant. Illius autem esse aream & sapiens Ioannes affirmauit, dicens: Cuius uentilabrum in manu eius, & purgabit aream. Præterea eos qui illi crediderunt, diuus Paulus tanquam domino ac deo assignat, dicens uno loco sic: Qui autem Christi sunt, carnem suam crucifixierunt cum affectionibus & concupiscentijs. Alio uero loco iterum: Si autē quis spiritum illius non habet, hic non est eius. Quamuis deo dicat quidā, imò omnis sanctus: Tuus sum ego saluum me fac, quia iustificationes tuas exquisiti. Nunquid ali quando ijs, qui proprie esse intelliguntur patris, illi æquali modo essent & Christi, si non utriuscq; substantia in unitate coniuncta sit? *H E R.* Non dico, deus enim unus apud nos, & dominus unus, substantialiter autem utrumq; in ambos pertingeret. *C Y.* Verus sermo est, nam pater plenus dominatione & gloria quae inde fluīt refertur, ut deus, sed etiam & deus ut dominus filius. Eset autē neq; deus pater sine dominio, neque uere dominus filius, si à uera & naturali deitate amotus esset. Proinde ad indiuulsam societatem quodammodo, quae utriscq; conueniunt, cōmiscens diuinus Paulus, interim dei patris, interim Christi Euangeliū esse dicit.

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

- C Vis ad ubiorem demonstrationem ex sacris literis, proferantur aliqua? H E R.
- Rom. i. Maxime. C Y. Dixit igit̄ Paulus seruus Iesu Christi, uocatus apostolus segregatus in Euangeliū dei. Afferens autem quodammodo dei gloriam ad filium, qui ex illo, & in illo, & cum illo, dicebat iterum: Sed nō usi sumus potestate illa, ne quam offensionem demus Euanglio Christi, amborum nimirum nominum manifestatio nem propter identitatem substantiae in unum constringens. Audacius, inquit, scripsi uobis ex parte, sugerens uobis propter gratiam quae mihi data est à deo, ut sim minister Iesu Christi inter gentes ministrans Euangelium dei, ut sit oblatio gentiū accepta sanctificata in spiritu sancto. Iḡitur unum Euangeliū Christi & dei, & quā si de deo sermo, hic congruit & filio. At si quid intercederet & separaret & ināqua les faceret genitum & genitorem, esset iam non idem de utrīsq̄ sermo. Nōnne hoc uerum esse dicas Hermia? H E R. Ego planè. C Y R I L L V S. Separatus igit̄ si quis est, & differre faciet narrationes, ut aliter & aliter habeat, & quod quis recte habere putauerit de deo & patre, non hoc cogitabit conuenire & filio. Iḡitur unum quomodo esset utrorumq̄ Euangelium, procederentq; nobis absque uariatione de illis ijsdem sermones, n̄lī deus secundum naturā esset filius? & non potius seducerent eum qui docetur, uel nunquid ueritatis cognitionem uenaretur?
- H E R. Verum. C Y. At qui sacramenta dei, hoc est fidem in illum, his qui nō dum discunt ministrat, quomodo diceretur minister Christi, & Christū prædicaret deo gloriam parans, & dei ministrum quidem se uocans. Semper enim dicit commendantes nos ipsos ut dei ministri. Alio quoq; loco iterum de quibusdā; Ministri Christi sunt, desipiens loquor, amplius sum ego. Nūquid igit̄ est sermo in illis naturali ināqualitate separās à deo & patre filiū? H E R. Non possum intelligere. C Y. Absurdum autem & alia quadam ratione fuerit, quod filius non debeat putari deus secundum scripturam. Nam quum sacræ scripturæ clament, dei esse eccliam, & iterum eandem esse Christi. Dicit enim sic quibusdam diuinus Paulus:
- I. Cor. io. Absq; offendiculo sitis & Iudæis, & gentibus, & ecclesiæ dei. Se uero iterum commendasse ecclesiam immaculatam, & sine ruga affirmat filium. Præterea quum &
- z. Cor. ii. deus dicat per unum prophetarum, se inhabitaturum in nobis & deambulatum. Christus quoq; inhabitat, & quod olim dictū est, ut deus operatur. Nā fidelis qui
- Heb. 3. dem erat Moyses in tota domo eius ut seruus, secundum quod scriptum est in testimonia eorum quae dicenda sunt, & testimonia eorum quae dicta sunt: Christus autē sicut filius super domū illius, cuius domus nos sumus. H E R. Quid prohibebat igit̄ nōne omnino nihil, ut sentire uerē. Quod quandoquidē nobis ex ipsa substantia patris filius prognatus sit, non aliis intelligatur ab ipso esse quātum ad identitatem naturalem. C Y. Bene scilicet ô amice, sic enim sentire etiam beato Pau-
- Rom. 8. lo rectum uidebatur. Nam si deus, inquit, pro nobis, quis contra nos? qui sanè suo filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non & cum illo nobis omnia largietur? Vnde siquidem proprius uerē dei & patris est filius, nūquid recederet ad naturalem diuersitatem, excogitareturq; sermo, qui nō possit carpi, diuidens æqualitatem & alienum declarans, quod cuius quod sit proprium, eius proprium intelligatur & dicatur. H E R. Non opinor. C Y. Cur autem, nōne innumerous esse dicimus ad filiationem uocatos quae sub deo est?
- H E R. Ita est, scriptum est enim: Ego dixi dñs estis, & filii excelsi omnes. C Y. Nunquid unum fortassis uel duos ex immenso illo numero audebit quispiam dicere, esse proprios filios dei ac patris, nec reus erit poenæ, quae debetur his qui ueritatis pulchritudinem oblitterare uolunt. H E R. Equidem dixerim, bene enim dicas, C Y. Si autem uellem interrogare, quare innumerū alij uocati sunt dñj, proprietas autem proprie & uere ad unum uergit, quid ipse dices?
- H E R. Dicerem qd illi quidem adoptati sunt ad filiationem, superna liberalitate donum hoc & uocatio

A nem istam assecuti. At ille non sic se habeat, sed proprius uere dei ac patris, ut potest & cum ipso in naturam quae supra omnia separatus. C Y. Proprium autem deo naturaliter, quod si non deus, ergo creatura, uel quomodo dices? H E R. Etiam hoc nullo modo dubium. Nam diuinitas proprietas dei est, quemadmodum scilicet & creatum esse, creaturæ. C Y. Si autem quis opinaretur creaturam uel creatum esse, proprietatem esse dei naturaliter, diversam ab hoc sermone uiam incedete, se currit opinor. Proprietatem enim creaturæ dicere esse dei, nihil ne offenderit: sed sic sapere nefas esset. Absurditate igitur cogitationum compellente, ut recte sapiamus, proprius sit ergo dei ac patris filius, non adoptivis conumeratus, sed ut deus ex deo, & quoniam nullam differentiam distinctivam effendi rationem, ut naturaliter extraneus sit, fortita sunt, ea quae scilicet ad unum & sine uariatione colligant genus & speciem. Nam unus fieret de omni homine sermo, & terminus substantiae significatiuus. Igitur deus natura non est aliud ab eo ex quo natus est filius, sed deus uerus. Nam proprius nominatus est de natura & uere, & differens a multitudine adoptatorum, & in gloriam unius & uere filij transiens. H E R. Bene dicas. C Y. Porrò sterum sacra scriptura nobis dicit, seruandâ filio cum patre substantiam diuinitatem. Habet enim sic: Omnis enim viri caput Christus est, caput autem mulieris est ^{1. Cor. ii.} viri, caput uero Christi deus, proprietatem opinor substantiae, & quod ex ipsa secundum ueritatem ortus sit filius, per hoc significans. H E R. Quomodo dicas?

C Y R. Putas omnino examinandum à nobis hunc sermonem, quid arduum igitur & difficile habeat dic? H E R. Dicunt hoc maxime eliminare filium ab identitate cum deo & patre. C Y R. Quoniam modo hoc poteris dicere? H E R. Facile. Nam si viri, inquit, caput est mulieris, quod cum ipsa æqualis sit natura & identitate substantiae, licet ex parte intelligatur melior. Caput enim in corpore res dignior est, & maioris gloriae. Viri autem caput nominatus est Christus, habitudine B uidelicet naturali, uocante illum ad agnationem cum creaturis, quemadmodum scilicet & de viro & muliere quodammodo diceretur. Deus adhuc et uerus, uel quomodo habere posset cum deo patre identitatem naturalem, qui cum creaturis connumeratur, licet in ordine intelligatur capitis? Ponetur enim, inquit, supra conditionem creaturæ, sicut in eminētia gloriae filius. C Y. Papè, quanta in omnia absurdum facilis, quam grauis nobis, et quam præceps turpis ille aduersariorum transit sermo. Manifeste enim creaturæ esse, filium ex patre prodeuntē, blasphemauit. Sed de hoc cōsiderabimus, considerationibus illis oportuni tempus distribuentis, & per occidentem ac linguam ad hoc accommodantes. At quod maxime admirantur illud, dico quod nihil minus aberrauerunt a rectis cogitationibus quam olim etiam nunc ijs, qui per omnia indocti. Nam viri quidem caput dictum esse Christum, eo quod naturali habitudine coiunctus est, minime negabo, ut pote optime et recte dictum. Quoniam autem Christi caput positus est deus, quid obstat generosi diceret quis ipsi uel quid prohibet intelligere, quod siquidem est filius eiusdem generis cum creaturis (quandoquidem viri dictus est caput) audeamus etiam ipsum patrem deducere inter creaturas? Caput enim positus est filio, quamvis creatus ille & factus secundum uos existat. Nam uidetur ijs, quod bene & absq; reprehensione sic sentiant qui delirare uolunt, sed opinor blasphemiarum pondus eos imminuturos, quum ualde impudenter egerint, & in tam evidentibus pueriliter luserint. Age igitur, his repulsi, uel in montem translatis, uel in fluctus disiectis, æquius quippe conquiramus. Nam caput quidem mulieris virum dicimus, quandoquidem ex illo prodix principio, & formata est ad imaginem viri, qui deum habet archetypum, sic enim factus est secundum scripturas. Definimus autem caput viri esse Christum ut radicem generis secundam, & priuinitias humanitatis, redeuntis ad incorruptionem per sanctificationem in spiritu, nomen autem Christo Secundus Adam, non ob alia

*Quomodo
Christus caput
viri, et deus caput
Christi.*

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

- C** causam, quam ob hanc & solam, nempe quod Christi etiam caput, patrem esse sentiamus & credamus, ut consubstantiale illi coniunctum naturaliter, secundum quod intelligitur & est deus, quamvis prodierit in carne, & factus sit nobis similis, conterimus autem quodammodo deitati ac humanitati Christus, ut in uno utriusque copiam tenens, & duorum natura distantium ad identitatis concursum, secundum unionem dispensatiuam, inaccessam rationi, linguaq; & sermonibus non explanabilem. Deus enim simul & homo est Christus, fonte quidem quodammodo & radicem subsistentiae patrem habens, qui in coelis, cum quo sine principio est, ac aeternus, nullumq; secundariorum primatum gerens, siquidem necessarium est caput simul subsistere cum eo cuius caput esse dicitur, iunctus uero secundum carnem etiam huic nostrae naturali habitudini. Quando igitur Christi caput deus intelligitur & est circa mendacium, quomodo non esset deus uerus, qui radicem habet deitatis ueram, & substantialiter iunctus ei qui genuit? Etenim aequaliter natura quodammodo corpori intelligi reliquo caput, necessarium. Si autem oportere opinatur Verbum quod ex deo natum, a deitatis excidisse terminis, & in hanc creaturarum peruenisse mensuram, audiatur manifeste. Vel facite arborem bonam, & fructum eius bonum: uel facile arborem putrem, & fructum eius putrem, **H E R.** Optime dixisti. **C Y.** Etenim summae stupidiatis & fatuities manifestum indicium est, ponere quidem plantam optimam esse & generosam, alteriusq; naturae ab ipso fructu quodammodo afferre. Etenim deus generabit deum, an non ita habere dicas? **H E R.** Ego certe dico. **C Y.** Quomodo enim non deus, ac deus uerus is, in quo & solo norit quis deum esse secundum naturam & uere patrem. Scribit enim sic creditibus Paulus: Deo gratia, qui triumphare nos facit in Christo, & qui odorem scientiae sue manifestat per nos in omnibus locis, quia Christi bonus odor sumus deo. Quando igitur in Christo bonus odor dei & patris apparuit, & in ipso cognoscitur, quomodo igitur consequendum, oportere hoc perfici? Nascuntur quidem in pratis & hortis suis temporibus mala ac lilia. Igitur amice malo insitus ne erit liliq; odor, & lilio malum, suum exuget & eritq; in utrisque omnino, quod alteri extraneum? **H E R.** Nullo modo, utrumq; enim quod suum edet. **C Y R.** Itaque quomodo esset dei ac patris scientiae uere bonus odor Christus, nisi ex deitate uera natus credatur? Monstratum est enim, quod suam unumquodq; quodammodo olere facit naturam. Deitatis autem quae secundum naturam odor, quomodo fieret per creaturam? & naturam alterius speciei, quomodo haberet deus? Nam sicut non putarit quis, siquidem mentem habeat, deitatis fragratiam esse in natura factorum: (Valde enim stulta res esset.) Sic non ingenitae & super omnia deitati, diversi generis & naturae ab illa fructu, quasi in illius ordine adaptarit filium. Prognatus enim est ineptibiliter ex deo & patris substantia unigenitus, totam nobis fragratiam emittens in seipso naturae eius qui genuit. Eapropter etiam ad ipsum, quasi in persona sponsae ecclesia ex gentibus inquit: Vngentum exinanitum nomen tuum. Propter hoc adolescentulæ dilexerunt te, traxerunt te. Per ipsum & in ipso, odoriferam natuitatem patris acceperimus, opulentis facti. **H E R.** Assentior, uideris enim recte hoc dixisse & considerasse. **C Y.** Esset iterum & alia ratione non obscurum, quod & deus uere, & ex deo prodierit filius, licet hunc de illo considerauerimus sermonem. **H E R.** Quomodo dicas? **C Y.** Decebit'ne, dic obscuro, rem ullam posse distribuere ea quae diuina & sola largitur natura? **H E R.** Nullo modo, **C Y.** Pax igitur dei donum est, & cœlestis, & solis diuinis ueniens nutibus. Suffragabitur autem sermonibus prophetæ Esaias clamans, & dicens: Domine deus noster, tuam pacem da nobis, omnia enim dedisti nobis. Domine, extra te alium nescimus, nomen tuum nominamus, & ita etiam pacem esse omne bonum, illos opinor dixisse. **H E R M I A S.** Est ita, **C Y R I L.** Supernæ igitur efficacie fructus est pax & xenium, & sicut iam dixi, nullius

A nullius quidem creaturæ, sed solius dei secundum naturam. Solum enim deum dicit posse dare, & præter eum nullum. H E R. Verum. C Y. Vide igitur largitorem simul & munerarium, eorum scilicet quæ nobis tribuit deus & pater, esse Verbum quod ex eo prodijt. Dixit enim alieubi sanctis discipulis: Pacem meam do uobis, pacem meam relinquo uobis. Proprium autem bonum pacem esse dicit, & rem à deo datam, & non aliter. Quin ad hæc dicit diuinus Paulus: Gratia uobis & pax à deo patre nostro, & domino Iesu Christo. Qui autem simul cum deo & patre suppeditor est ac dator, & pari absque uarietate, liberalitate simul & magnificencia agit, quo pacto, dicit mihi, diuina gloria minor, & non magis æqualis & par erit per omnia ei qui genuit? H E R. Recte habet! C Y. Vade igitur & ad illud. H E R. Quid nam dicens? C Y R. An nō uerū esse dicens, quod sanctorū opinio nibus assenturi, nobis quidē ueritatē accessam facit, ad illud uero referet qd deo placet, & quod per sanctum spiritum de filio prædictum est? H E R. Et quid nam hoc est? C Y. Hoc nempe qd deus secundū naturā & uere filius. Dicit enim sapiens Paulus de deo & patre: Deus & pater domini nostri Iesu Christi scit, qui est benedictus in secula, quod non mentiar. Iam honoris & gloriae æqualem coronam statim & filio impones, nihil formidans, quandoquidem cognovit deum esse natura & uerè, scribit per Epistolam de illo, ubi de reiectione Iudeorū declarat. Optabam enim ipse ego, anathema esse à Christo, pro fratribus meis cognatis secundū carnem, qui scilicet sunt Israëlitæ, quorum patres & ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnes deus benedictus in secula, Amen. Hunc igitur super omnes deum sub deo cum omnibus ponemus, quasi non sit uere deus, & connumeretur cum his qui per gratiam assumti sunt. Quamuis qui sortitus est esse super omnes, de magna illa & diuina dignitate loquar, & benedic super omnes, idq; perpetuò ac si ne sine, cum signaculo uerbi Amen; nunquid sana mente hoc cogitabant aduersarij? H E R M I A S. Minime, habet magis sanam mentem, qui deum uerū & ex deo uero natum esse confitetur filium, per quem & cū quo deo &

patri gloria cum sancto spiritu in secula seculorum, Amen.

DIALOGORVM LIBRI T E T I I

F I N I S.

XX

• DIVI CYRILLI ARCHI

EPISCOPI ALEXANDRINI, CVM HERMIA DIA
LOGORVM LIBER QVARTVS, QVOD
FILIVS NON SIT CREATV
RA NEQVE FACTVRA,

C Y R I L L V S.

Lxx.24.

ONNE is, qui deum ex deo iuxta ineffabilem natuitatem pro-
gnatum, non ponit in gloria filij naturalis, sed assertit esse factum
& formatum, meretur peccata, quam dei gloriam blasphemanti-
bus intentatam esse dicimus, sacra scriptura sic suffragante: Qui
maledixerit deum suum, peccatum accipiet, nominatis autem &
nomen domini, morte moriatur, lapidibus lapident eum omnis
congregatio, siue aducia fuerit, siue indigena, eo quod nomina
vit ipse nomen domini, moriatur. H E R. Minime euasurum opinor, quin se di-
gnum reportet supplicium. C Y. Optimum igitur fuerit Hermia, non curare alio
rum procacitatem, qui probatam mentem nobis auferunt, sed magis fidei canonem
rectum & non peruersum, hoc est sermones ab apostolis factos, nec alijs quam illis
ipsis applaudere nos decet ac dicere: Non uos estis qui loquimini, sed spiritus patris
uestri qui loquitur in uobis. H E R. Rectissime dixisti. Igitur unigenitum del-
uerbum, minime quidem factum, uel transitum ut conderetur fortitum, adorare no-
runt, sed dicunt fructum esse substantiae genitoris coeterum & concurrentem, &

D filium nominant ac deum uerum, & uitam aeternam. Vnde diuinorum mysteriorum
t. Ioann.5. doctor Ioannes: Et scimus, inquit, quod filius dei uenit, & dedit nobis scensum, ut
cognoscamus deum uerum, & sumus in uero ipsis Iesu Christo. Hic est uerus deus
& uita aeterna. C Y. At uir bone licet sit deus uerus filius, nihilominus tamen
est creatura & factura, quamuis tam nobisem fortitus sit gloriam. An non haec asser-
tio etiam dei ac patris substantiae praejudicat, nullo impediente? H E R. Quo-
modo? C Y R. Nonne deus quidem uerus nominatus est & ipse, uiuiscatque o-
mnia, uita secundum naturam existens. Viuimus enim in ipso, & mouemur, & su-
mus, quemadmodum & sapiens dixit sermo? H E R. Verum. C Y. Pertin-
gat ergo ad illum quoque rudis ac blasphemus sermo, & uocetur factus. Nihil enim
est quod prohibeat uel impedit, quum uera deitas semel patiatur filium esse inter
creaturas, & nescio quomodo emoueri ab aeterna uita, ut sit uita & alijs creaturis,
promiscue autem quasi ex necessitate, & in tempore dimensam acceperit esse existentiam.
Nam quod factum est, non est absque principio, neque omni tempore antiquius.

H E R. Amice, quam grauis res est, & pietatis accusatio uerè uix evitabilis? C Y.
Itaque bene uitari potest. Nam permittit quidem his qui uolunt, facile abire, & perni-
ciosem et damnosum sermonem aduersariorum repellendo, tribuunt piè victoriam
sanctorum uocibus. Nusquam enim factorem unigeniti, sed patrem potius ut geni-
torem, illæ celebrarunt, quem & mundi posuerunt lucem, eius propriam non igno-
rantes, naturam Christi inquam. Nam alicubi ad illos dixit: Vos estis lux mundi, insuper
& mysteriorum doctores, ostendens illos, minime errantes & ueraces: Eun-

Matth.5. tes, inquit, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiri-
tus sancti. Vbi autem pater, ibi uerè & natuitas, insuper & filius, non aliunde in-
uectam habens filiationis dignitatem, sed substanciali & ex patre. Qualem habe-
ret locum cauillum illud de creato filio? H E R. Nullum quemadmodum ego opi-
nor.

A nor. c r. Nónne quidam omnino rectæ doctrinæ studiosi, in tam sinistras per uenerunt opiniones, quod oporteat nos putare fieri dei & patris generationē, hoc est nativitatis, quam ut imperiti erubescamus, ita ut patiatur aliquid inuoluntariū in seipso, & corporum necessitatibus adiectis labore. Diuulgant eum quidam imperiti, & tribuunt ei defectiones & celebrant fluxuram, qui & se in perditionis profundum iniiciunt, & ineffabilem, summiq; spiritus dei naturam, si tale quid suscipiati sunt, dū dicitur generare. Etiam forte tale quiddam pati suspicati sunt, omnino ignorantes quid nā secundū naturā incorporeū, & qd corpus, & quæ sint corporum. Nā omnino incorporeū, partitionis, defluxus, & decisionis nō est capax, sed hæc cōueniūt palpabili et crassæ naturæ, quæ talibus obnoxiaæ deprehēdunt. Igitur si dicatur de deo, quod genuit, abiçiat quidē suspicio omnis passionis, et præualeat ratio, quæ diuinæ naturæ congruentia adaptat. Gignitur enim non sicut nos, sed sicut ipsa nouit & nata est. Vnde diuersa sentientium considerationes, nuge sunt, & anilia deliramenta. Simulant enim se timere, ne diuina natura quid tale patiatur, & ipsam interim clarissimis honoribus priuant. Nam genitorem portius quām factore unigeniti confiteri nos debere patrem ac deum, omnis sanè ratio sapiens suadet. Sic enim nobilior apparet, & tribuitur ei iusto calculo eminētissima gloria. Quādoqui dem incōparabiliter etiā sublimius apud nos, qd à nobis genitū est, quām qd à nobis factum. At si factor quidem erit deus, & gloriam obtinebit quod possit cōdere. Non sit aut̄ genitor, horruerim equidē blasphemiam illam absurdam dicere, nihilo minus dicam, quamvis non ualde uoluntarius. Quod gignere, quod est manifeste clarius, quām aliquid arte fieri, licet artifex sit optimus, sequatur & minus sit.

B E R. Bene dicas. c r. Itaq; filius nobis ð Hermia, & non factura, ex deo, factus secundum naturam & substantialiter, ac secundum ueritatem proles, non sapiens adiuuentio, & attis fructus, hoc enim esse dicimus omnem creaturam.

H E R. Sic habet. c r. Propterea sapiens Joannes minime nobis mendacium dixisse asseritur, dicens manifeste: Multa quidem & alia signa fecit Iesus coram discipulis suis, quæ non sunt scripta in libro isto. Hæc autem scripta sunt, ut credatis qd Iesus est Christus filius dei. Porro credētē summis & aureis præmijs ornat. Scribit enim iterum: Quis est qui uicit mundum, nisi qui credit quod Iesus est filius dei? t. Ioan. 5. Præterea amice, ipse filius non parum admiratus est dilectionem dei & patris erga nos; Sic enim, inquit, deus dilexit mundum, ut & filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in illum non pereat, sed habeat uitam æternam. Quamvis autem aliquando coronidem quandam & superstructuram suarum nobis conscriptiōnum fecit, oportere credere quod incarnatum dei Verbum sit dei filius. Si quidem non esset filius, quomodo uincet totum mundum is, qui opinionem non habet, quod sit factura & conditus, dignissimāq; retributionem tam recte cognitorum lucifaciet uictoriā mundi? Nam si quidē esset non periculosum dicere, quod deus per uersa sentientes colat, & obseruet, & diuitiis donis coronet, dixerim ego, & meritū omnī honore uenerādos & maximi faciēdos, minime filiū, sed creaturam factū esse stulte sapientes, etiam si generari dicatur & filius, nominatusq; sit à patre & spiritu sancto. At si loqui fas non est, cogitareq; impium, uerum omnino erit concrarium. Coronat enim solos ueritatis amatores, & propter hoc credētes tanquam in filium uere, nō in opus artificij. Nam hoc quidem grauis morbus esset, & summa stupiditas. Hac enim ratione diuinus nobis sermo dixit beatum Petrum eximium inter sanctos apostolos. Nam ubi interrogauit Saluator circa fines Cæsareæ, quæ uocatur Philippi: Quem dicūt homines esse filiū hominis? & quis rumor de illo per Iudeorum peruaget regionem, hoc est finitimas Iudeæ ciuitates? puerilibus & indecoris populariū opinionibus relictis, ualde sapienter & scienter clamabat, dicens: Tu es Christus filius dei uiui. Tam uerae de illo sententiæ remunerationem, non multo

104. 20.

t. Ioan. 5.

Fidei meritum

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

C post reportauit Christo dicente: Beatus es Simon Bar Iona, quia caro & sanguis non
reuelauit tibi, sed pater meus coelestis. Et ego dico tibi, quod tu es Petrus, & super
hanc petram aedificabo ecclesiam meam, & portae inferorum non praeualebunt eō.
*Super quam per
transfundata
ecclesia.* tra illam. Petram opinor per agnominationem, aliud nihil, quam inconcussam &
firmissimam discipuli fidem vocavit, in qua ecclesia Christi ita fundata & firmata
esset ut non laberetur, & esset inexpugnabilis inferorum portis imperpetuum ma-
nens. Petri autem fides sic in filium non inconsiderate siebat & tumultuarie, nec ex
humanis mentibus scaturiebat, sed ex ineffabili eruditione superna, deo ac patre ma-
nifeste suum filium indicante, & immittente in animas sinceras, certam de illo ma-
nifestationem. Minime enim mentietur Christus, dicens: Caro & sanguis non reue-
lauit tibi, sed pater meus coelestis. Iam si beatus Petrus tam nobiles honores assécu-
tus est, filius dei uiuentis illius confessus, quomodo non ter miser & abiecti, qui id etiā
quod deo ac patri bene habere & uerum esse uidetur, tanta temeritate contumelias
afficiunt, quicq; substantiae illius fructum ad facturā detrahunt, & uitæ germen coa-
ternum inter eos, qui aliunde datam uitam habent insipientissime cōnumerant? An
non ualde crassi tales sunt? H E R. Utiq; omnibus modis. C Y. Quoniam
autem tam humilem et abiectam de filio habent opinionē, & ipsum magnum & felix
hoc de dei ac patris charitate subuertunt miraculum, deprehenduntur quoq; impu-
dens os contra deitatis dignitates extollere. H E R. Dicas, quomodo non sū enī
assechor. C Y. Et ualde alacriter, Nihil enim arduum. Dedit ne pro mundi uita
suum filium? H E R. Etiam. C Y. Melius autem certè genitū, eo quod
per artem constat, unicuiq; uidebitur. Nam illud quidem est fructus ex nobis & gi-
gnentis substantiæ. Hoc autem optimi consilij adiuuentio & sapientiæ opus, non
germen substantiæ. H E R. Quid igitur hoc? C Y. Nonne ut minorē qui-
D dem admirare dilectionem dei ac patris, audiens expositū ad redēptionē totius
creatūræ filiū, qui est pars creatūræ, siquidē esset factus, abundantius autē admirā-
retur quis nec iniuria, si cognosceret in preciū uitæ mundi filiū fuisse datum, & non
pepercisse patrem fructū suo, quem carnem fieri & mori uoluit, suam ut melius sit
durationem mundo fitiente. H E R. Intelligo & ego, ut opinor, & nemo indi-
gnetur, si pia audacia repeatam sermonem hunc, quod Christus non esset condignus
precium totius creaturæ redimendæ, necq; sufficeret ad bene redimendam uitā mun-
di, etiam si suam deponeret animam, ut precium pro nobis & preciosum quoq; san-
guinem, nisi uerē esset filius, & tanquam ex deo deus, creaturæ & creaturæ pars.
C Y. Bene dicas. Addiderim autem quod & saluata sit creatura, quū nihil omni-
no acceperit à deo, & superna cooperatione non indiguerit. Quomodo enim uel
unde ipsa: siquidem per seipsum & ex seipso redēptionē haberet, ac ut bene sit du-
rationem, saluasset enim, ut ipsi dicunt, omnem creaturam creaturæ pars existens si-
lius. Itaq; quare nos gratiarum actiūos psalmos deo referimus; Cur autem non ipso
ut superuacuo præterito, glorificamus creaturam? At magis accedimus obsecrātes
Psal. 103. & dicentes de omnium domino deo; Benedic anima mea dominum, & ne obliuiscas-
ris omnes laudes eius. Qui propitiatur omnibus iniūtitib; tuis, qui sanat omnes
infirmitates tuas. Qui redimit à corruptione uitam tuam. At qui dum illud facimus
sine dubio mente optima destitueremur, et in deum impingeremus. Ceterum dum
in illum referimus, quæ & huic cōueniunt glorificationes, sapientes & ueri erimus
adoratores. Quomodo igitur si est factura, qui unus & pro omnibus dignus preciū,
ut deus ex deo, & filius uere? An nō sic res habet? H E R. Quomodo nō? C Y.
Age, si placet, etiam hoc adiūciamus & dicamus, quod nomina quæ ad aliquid se ha-
bent, & relatiua sunt, ipsa per utraq; significantur, & utraq; mutuam inter se notitiā
simul pariunt. Vnde si quis didicerit quid sit dextra, omnino facile etiam didicerit
quid sit sinistra. Insuper & hoc ediuerso uerum unusquisq; testabitur. Igitur nomē
relatiuum

- A relatiū uel ad aliquid est pater, & equaliter aut̄ sicut illud est & filius; quorsum igitur & ad quid respicientē hæc facient relationē & mutuā habitudinem, cuius congruā rationem minime relinquit? & cui hoc obscurum? Nam sicut pater cum filio, ita etiā & filius cum patre intelligitur & dicitur. H E R. Iam quid peruersi illi, & defessa mente didicerunt nominantes quidem nobis patrem deum, cōtendentes autem facturam esse filium. An non stultum & incongruum valde dicere coordinatū esse quod factum est cum patre, & patrem cum eo quod factum, id ē iuxta rationem ad aliquid? C Y. Itaq; ualde incōgruum est, ut ne & ipsum patrem dicamus esse facturam, sortitum naturalem habitudinem relatiū cum facturis, quātum ad ratios attinet. Itaq; audiant & illi clamantem Christum: Neq; me nostis, neq; patrem meum; si me cognouissetis, & patrem meum nouissetis. Interrogantibus autem stupiditatis causam, respondit dicens: Qui negat patrem, et filium; & qui filium negat neq; patrem habet. Et ualde merito ac uerè. Nam si non est pater quod natura genuit, neq; filium subsistere dederit quis. Nam filius quia genitus, & si non est filius existens genitus, neq; pater esset iuxta rationem congruam, pater quidem quia genuit. Igitur & simul subsistere & simul tolli per ambo utrunc; uerum, & uno subsistente subsistat omnino, & quod ideo dicitur, & est quod est. Quid autem sentire uelint, si interrogarentur Christo dicente ad inobedientem Iudeorum populum: Ego ueni in nomine patris mei, & non suscipitis me, quum patrem quidem nullo modo nominarit se Christus, sed filium, & ex patre. Quomodo ergo inquit, quod ad nos missus sit postea in nomine patris? Num scilicet hoc, In nomine, intelligendum in gloria & celebritate patris, quandoquidem diuina scriptura interdum nomen uocat celebrem gloriam, & insignem nobilitatem, quemadmodū scilicet in libro Proverbiorum traditur: Eligibilius nomen bonum, quam diuitiae multæ. Nunquid sermo Saluatoris, qui dixit manifestè, quod uenerit ad nos in nomine patris, cessauit esse sapiens & uerus? H E R. Sanum est dicere, quod ueritas non aberret à ueritate. C Y. Itaq; si uerus est sermo, uel deducendus erit deus & pater in creaturas, ne uideatur plus gloriæ date filio, uel certè filius subuehendus in deitatis dignitatem & filiationis naturam, quæ substantia inter intelligatur. Minime enim & nullo modo deo ac patre minor fuerit, si sic habere uideatur. Suffragabit & sapiens Ioannes nobis, dicens: Qui supernè uenit, super omnes est. Porro quod uerbum supernè commēdet nobis excelsam & summam naturam, docebit Saluatoris discipulus, dicens: Omnis donatio bona, & omne donum perfectum supernè est, descendens à patre luminum. Itaq; filius descendit à patre nobis sicut à fonte, & à summa radice prognatus, fulgorem. Sed hoc, Super omnes, ostendit nobis fulgorem unde natus sit, eis quemadmodum scilicet pater. Porro Super omnes in hoc maxime dicimus non secundum gloriam solam, neque quod habeat creationem eminentissimæ nobilitatis, sed transcendit super omnem substantiam, & simul cū patre qui genuit universa excedit. Iam si super omnes est, quomodo inter omnia intelligetur? Nam si creatura quidē est, uere cum alijs creaturis numerabitur, quomodo igitur alius ab omnibus & super omnes est, nisi naturaliter nō sit numerandus inter omnia? Aut locis ne sublimitatibus, incorpoream filij naturam uenerati, non frustra celebrabimus? H E R. Quomodo dicas? C Y. Vis ut Supernè dicamus quasi ex loco, cōtrarium intelligatur cum eo quod est inferne & infra, & ex mensurabilī intervallo? H E R. Iam quid saceremus filium, si quidem esset in tali loco, nam hoc proprius est corporum? C Y. Itaq; optime dicimus, quod supernè intelligendum sit à patre, unde & à solo patre innotescit, & solus notum facit suum patrem & deū. Inuisibilis enim res quedam est, nulliq; rei cognita unquam uere ipsa secundum se ipsam summa natura. Nam quod subsistat & sit deus, credimus. Quid autem secundum naturam sit, scrutari absurdum est. Quin & incomprehensibile, dei enim natu-

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

- C**ra super omnem mentem est. Iam quomodo siquidem est conditus & factus ipse, et solus scit patrem, solus quoque à solo noscatur pater, quum scire quidem naturam dei omnino omni creaturæ incomprehensibile est? Edillere autem, quid hoc quod productum aliquid est & factum, non transilis omnem mentem, etiam si longe semotum sit à nostra mente? Itaq; si solus ipse nouit patrē, & iterum à solo patre innotescit, meritū effugit, ne accusat & sentiatur esse factus. Nam summa & ineffabilis natura sola nouit seipsum, & res est omnino inaccessa creaturis. **H E R.** Itaque inaccessus est deus, quoniam ultra omnem mentem est. **C Y.** Quomodo autem omnino diceretur à nobis filius creatus esse, quum & sapiētissimus Paulus clamet: **Gal. 4.** Dico autem quāto tempore hæres parvulus est, nihil differt à seruo, dominus omnium existens, sed sub curatoribus est, & dispensatoribus, usq; ad præfinitum tempus patris. Ita & nos quando eramus parvuli sub elementis mundi, eramus in servitutē adacti. Quande autem uenit plenitudo temporis, emisit deus filium suum factū ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret, ut adoptionem filiorum accipiamus. Igītur adhuc quidem ruditate infirmi, & antiquæ pueritiae criminibus obnoxij, mundi elementis addicti ac subditū creature seruimus, quum soli uero & naturali deo cultum offerre oporteat? At ubi nobis filius effulgit, tunc meliores & præstantiores puerorum mente declarati sumus, peruenimusq; ad ueritatis lumen, liberati quodammodo, sicut ego opinor, & comprobabis etiam ipse scio, ne mundi nis elementis subditū simus. Hoc enim nobis sacer ille sermo demonstrauit, quem sapientē & uerū esse dicent oēs, quibus ueritas cura. Loquitur enim de Christo sacra menta. **H E R.** Dicerent. **C Y.** Nunquid ô Hermia sic omne quod diciimus factoris nutu productum inter elementa mundi numerandum, uel etiā ut pars mundi cum uniuerso ordinabitur? **H E R.** Etiam. **C Y R I L.** Liberati autem sumus ad ipsi perfectionē mentis & cordis adducti, adulterinū & uile censentes, **D**uelle subiacere elementis mundi. **H E R.** Sic dico. **C Y.** Nonne hi quisuscipere fidem in filiū ut uerè filium, uel quomodo? **H E R.** Sic. **C Y.** Itaq; nō factus sit unigenitus, ut ne uideatur quidem ipse cū alijs elementis, & ne sit inter creature, & ne nos simus parvuli & gloriatione adhuc in perfectione mētis priuati, si uolisiq; cogitationibus dementati. Proinde siquidem uere spem firmam & cognitionem adepti sumus, nempe illam quae in filium. Quid enim omnino prodesset nobis unigenitus, quamvis propter nos factus homo, si non liberati essemus ne seruire mus creature? Dic autem obsecro, uenientes ad fidem in illum tanquam filium, nunquid aberrauimus? **H E R.** Videretur siquidem esset factus. **C Y R.** Quid autem nonne doctrina per Moysen melior esset ea quam Christus dedit, siquidē fides esset in aliquam creaturem. Dicerem autem, quod sancti postponentes Euangelicis oraculis uetus mandatum uane loquerentur. Nam lxx nihil quodammodo consummauit. Et iustus nobis ex fide uiuet. Quamvis perderet quidem fides in filium habita, profuisset autem antiquis lex, si peruersorum sermones receperimus. **H E R.** Dic quomodo? **C Y.** Impigre certè & alacriter, puta autem, me hæc uoluisse dicere. **H E R.** Quae nam dicas? **C Y R.** Lex respondit antiquis perte
Deut. 5. sapientissimum Mosen: Audi Israël, dominus deus noster dominus unus est, & præ
Deut. 4. terea nō facies tibi idolum, nec similitudinem omnium quae in cœlo supra, & quae in terra deorsum. Et adhuc ad meliora deducens, & abducens ab huius mundi elementis, inquit: Attende tibi ipsi ne respiciens in cœlum, & uidens solem ac lunam, & stellas, & omnē ornatum cœli seductus adores ea. Igītur ad unum naturalem & uerum deum lex uocabat, ab omni periculo & deteriore abducens, testabatur enim nullo modo adorandam creaturam ultra creatorem, & ut securiores in hoc uocatos faceret & fundaret, pœnam intentauit uolenti negligere sui sanguinis creaturam. Et illa quidē lex. Age dicamus quomodo hæc apud nos præterierint. Pra
terit

A terit quidem lex quasi in umbris & figuris prædicata, effusit autem ueritatis lumen, quoniam fidem in filium suscepimus, quamuis, ut illi dicunt, factum existet & formatum. Nonne quidem nos ter miseri, qui meliorem partem sortiti uideimur. Qui iuxta legem, deum unum & naturalem colere edocit, & quod multo amplius est, qui nondum ueritatis lumen assecuti erat, uerum & naturalem deum cognovit. Nos autem ampliorem nactos nos existimantes scientiam, quam si qui ante nos fuerunt, & illis non concessam, aberrauimus & diuina luce magis excæcati quam ille iustificati misere agimus? H E R. Quam asper sermo. C Y. Si autem & illud didiceris, admiraberis opinor multo magis. H E R. Quid nam? C Y. Pædagogus nobis lex fuit ad Christum. Audi enim beatum Paulum, qui sic scripsit.

H E R. Audiui. C Y R. Examinandum itaq; in quantum & quomodo pædagogus noster ad Christum deducens lex fuerit, hoc est ad sermonem & scientiam de Christo. Nunquid ad meliorem & præstantiorē ea quae in illa, & adhuc figurata in figuris, uel ad uiliorem & humiliorem? H E R. Ad meliorem & clariorem.

C Y. Bene amice, & sic se habere comprobabunt opinor omnes sapientes, & recta mente prædicti. Itaq; si lex pædagogus noster, quamvis unum & naturalem prædicet deum, deducit nos ad sacramentū quod est in Christo, nō tanquam ad uiliorem cognitionem. Erit igitur filius non factus, ut ne lex nos offendere videatur. Nec quae si ponens excellentiorem eam quae est erga facturam cognitionē, quam sit illa quae erga deum, laqueus & rete diabolicum inueniatur, quamvis per angelos pronunciata & data nobis in subsidium. Dicit enim quidam sanctorum: Legem in auxiliū dedit. Et quum plenitudo legis & prophetarum sit Christus, quomodo posset esse uenerabilis diuinæ scripturæ sermo? Desincret enim in errore quasi totius scientiæ complementum, quod concludat nos, ut adoremus factam & conditam naturam.

H E R. Rectissime dixisti, Veruatamen opinor aduersarium tale quippiam dictum, quod primogeniti nomen quiddam significare uelit. C Y. Præstare inter fratres quendam & antiquiorem præ alijs existetiam per natuitatem sortitum. Iam quomodo nominatus est, aiunt, primogenitus omnis naturæ filius, si nō fraternam quodammodo habeat naturam, utpote eiusdem generis & naturæ? Itaq; fruolum, ut uidetur, & omnino inutile, manifestatur posthac nomen filius, & dementia erit natuitas, & frustra prædicatio ac sermo patris de illo nobis uenit. H E R. Minime inquit, pater enim uocatus est filij abusus. Etenim & de filiis Israël dicit filios genui, & exaltaui. C Y. Nūquid igitur unigenitus erit nobiscū in filiorū adoptionē a scriptus, & solo nutu erit natuitas, ueritas autē de ipso habebit quod factus sit? H E R. Sic dicunt, quamvis cur relicto studio indagandæ ueritatis, tanquam inutili, tantum non propheticum illud dicunt: Posuimus mendacium spem nostrā, & mendacio protegemur. Dictrus est enim primogenitus aliquando, & inter quosdam factum Verbum. Discendum autem opinor, & præ alijs sic cor dirigendū erat ad sententiārum rectitudinem sacramento conuenientissimam. Tempora enim nobis & personarum uarietates demonstrauerint facillime minime errantem & corruptum, rectaq; uia uenientem sacrarum scripturarum sermonem. Vel siquidem non est uerū quod dico, tēporaq; & articulū temporū nō sunt examinandi, nulla locutio erit q; dei Verbi adhuc sine carne respiciet, etiam si absq; iudicio de illo fuerit locutus: nec erunt culpandæ blasphemiae, etiam si quis putarit mortuū fuisse secundū ueritatem, quamvis sic uita secundum naturam uerbum ex patre, sed arguet plausus nostros, & mendaciū laudes, fruole autem locutus fuerit, qui dixerit mortuum ipsum fuisse carne. Omnia enim in ipso facta fuisse absq; iudicio dicere licet.

H E R. Recte haberet, si sic intelligeretur, etiam non careret crimen & uituperio. C Y. Nonne autem & in aliam absurditatem deduceret eos sermo, uel si parum strenuus ille sit? H E R. In quam dicas? C Y R. Tributum colligebant quidam secundū Matth. 17.

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

C dum legem quam Mose dederat, & didrachni collationem confiscabant pro duobus capitibus ex gentes unum. Vbi autem accesserunt ad Petrum, interrogandum censebant, num & ipse Christus cum alijs tributum det, uel neget? Accessit quidem statim diuinus discipulus, rogans ut doceat quidnam ipsos uelit facere. Praueniens autem Iesus coepit dicere: Reges terrae a quibus accipiunt tributum uel censum, a filiis suis, uel ab alienis? Petro uero dicente, ab alienis, adjiciens haec, inquit: Igitur liberi sunt filii. Ne autem offendamus eos, uadens ad mare, mitte hamum, & primum piscem accendentem tolle, & aperto ore eius inuenies statorem, acceptumque illum pro me & te eis dato. Itaque sentis quod propriae naturae libertatem vindicat. Haec autem super creaturam est. Seruile enim factum est quicquid productum ex nihilo. Ita & diuinus nobis clamauit David ad dominum uniuersorum deum: Quia omnia seruisti tibi. Itaque filius minime est in nostris conditionibus seruilibus, & sub iugum mittentibus, sed in diuina & summa natura, & quae omnes creaturas transcendit.

Psal. 103. H E R. Verum. C Y. Igitur o Hermia, nunquid tam uenerabili dignitate splendidum servitutis iugo submittemus, licet in servi forma uenisse dicatur? Et quomodo hoc non fuerit crassum sentire? Nam si fuisset in servi forma, dixerim quod ante servi formam fuisset omnino in libera & soluta natura. Non autem sit aliquid quod erat. Quod autem in quibus erat, si praeslet, transitum ad aliud quiddam merito faceret. Igitur uenit nobis non ex ministris ad ministerium, sed ex libera natura filius ad servi formam. At siquidem nihil est quod impedit, si nihil uel temporis, uel personarum investigatione utilitatis in se habet, & si postea nudus est, & sine carne: liber quidem minime, sed seruus uocetur, & inter creaturas numeretur. H B R. Et quomodo haec non sunt omni absurditate referta? C Y. Igitur audiant aduersarij, qui non permittunt ut tempora & personae exquirantur. Quo ferimini? quid facitis, uos qui ab omni malo spiritu agitati & captiui? Quid confunditis tempus & personam, quae incommissuas sunt, & parcitis rationibus per quas manifesta, & distinctior eorum quae de filio dicuntur, consideratio? Nondum enim in carne factus deus erat Verbum genitum ex patre. Illic considera diuinam dignitatem adhuc incommixtam, synceram, & inconfusam gloriam, absolutam libertatem, aequalem cum patre potentiam. Namea quae non erant, producta sunt ut essent communis consilio & opere, & similitudo non qualibet scripta est per Moysen. Induxit enim nobis dicente deum. Manifestum autem, quod ad Verbum quod ex ipso & in ipso subsistit: Faciamus hominem secundum imaginem nostram, & secundum similitudinem. Nam uerbum, Faciamus, non uni conuenit, sed potius aliquibus super unum & duos. Quoniam autem misericordia & dilectione erga nos, ex insita & diuina mansuetudine quasi motus in figura dei & patris existens, non rapinam arbitratus est aequalem se esse deo, sed seipsum exinanivit, forma servi assumpta, & habitu inuentus ut homo, humiliavit seipsum. Quis nobis sermo persuadebit, qui de ipso recta sapere cum discretione solemus, ut illo propter nos & super nos demittente ad humilationem suam excellentiam, inanitionis mensuras increpare & paruifacere audeamus. Tunc enim & primogenitus unigenitus, habitusque est inter multos fratres, qui unus et solus tanquam filius ex patre. Descendit enim ad humilationem, & apparuit nobis similis, non ut aliquid pateretur quod offendere possit, ut abiiciat quod sit deus, & uerè filius: sed ut hoc quod natura est seruile & factum, hoc est nos, in gloria quae sibi & soli proprie inest, deduceret, filios dei efficiens. Quando igitur connumeratus est nobis, ut propter hoc uocetur primogenitus, nos ipsum non ejiciemus ad hoc quod praeter naturam est. Ipse autem nos potius prouehet ad dignitatem supra naturam. Etenim diuinam & ineffabilem naturam coactam dicere, uel a creatura uinciri, quomodo non omnino stupidi esset asserere? Igitur factus nobis similis non nobis similis erit, absit hoc sic fieri, ut quod proprium ipsi abiiciat, sed nos propter illum super nos ipsos, gratia eius

D lo spiritu agitati & captiui? Quid confunditis tempus & personam, quae incommissuas sunt, & parcitis rationibus per quas manifesta, & distinctior eorum quae de filio dicuntur, consideratio? Nondum enim in carne factus deus erat Verbum genitum ex patre. Illic considera diuinam dignitatem adhuc incommixtam, synceram, & inconfusam gloriam, absolutam libertatem, aequalem cum patre potentiam. Namea quae non erant, producta sunt ut essent communis consilio & opere, & similitudo non qualibet scripta est per Moysen. Induxit enim nobis dicente deum. Manifestum autem, quod ad Verbum quod ex ipso & in ipso subsistit: Faciamus hominem secundum imaginem nostram, & secundum similitudinem. Nam uerbum, Faciamus, non uni conuenit, sed potius aliquibus super unum & duos. Quoniam autem misericordia & dilectione erga nos, ex insita & diuina mansuetudine quasi motus in figura dei & patris existens, non rapinam arbitratus est aequalem se esse deo, sed seipsum exinanivit, forma servi assumpta, & habitu inuentus ut homo, humiliavit seipsum. Quis nobis sermo persuadebit, qui de ipso recta sapere cum discretione solemus, ut illo propter nos & super nos demittente ad humilationem suam excellentiam, inanitionis mensuras increpare & paruifacere audeamus. Tunc enim & primogenitus unigenitus, habitusque est inter multos fratres, qui unus et solus tanquam filius ex patre. Descendit enim ad humilationem, & apparuit nobis similis, non ut aliquid pateretur quod offendere possit, ut abiiciat quod sit deus, & uerè filius: sed ut hoc quod natura est seruile & factum, hoc est nos, in gloria quae sibi & soli proprietas inest, deduceret, filios dei efficiens. Quando igitur connumeratus est nobis, ut propter hoc uocetur primogenitus, nos ipsum non ejiciemus ad hoc quod praeter naturam est. Ipse autem nos potius prouehet ad dignitatem supra naturam. Etenim diuinam & ineffabilem naturam coactam dicere, uel a creatura uinciri, quomodo non omnino stupidi esset asserere? Igitur factus nobis similis non nobis similis erit, absit hoc sic fieri, ut quod proprium ipsi abiiciat, sed nos propter illum super nos ipsos, gratia eius

Aeius qui nos honorat, naturæ propriæ mensurâ transilimus, & ad summum & ad id quod transcendit recurrimus. H E R. Quomodo dixisti? C Y. Nonne geniti à spiritu, & filii dei uocati sumus? H E R. Etiam. C Y R. Propterea & cōnumeramur. Etenim & asciscimur, ut super terrâ nullum uocemus patrem, & nostra deo tanquam patri tribuamus propter primogenitū inter nos factum, & non alterius cui iusdam gratia, quam ut & nos propter illum filii. Hic enim scopus ad dispensationē cum carne attinet. Etenim ubi iam sapiens illud Christi sacramentum, si suam offendit naturam, nihilque nobis prodest. Descedit enim in hoc, ut esset primogenitus, & cū multis numeraretur. Quāuis quod alias sit, & melior secundum naturam ab illo cum quibus connumeratur, secundum quod illa uidetur, minime habet.

H E R M I A S. Sed dicunt ut non mediocriter excellat gloriosus, & incomparabiliter emineat, his quae coordinata sunt, primogenitus omnis creaturæ uocatur.

C Y R I L L V S. Et tibi esset incomparabilis illa gloria, uel ubi excellentiae magnitudo? esset enim in æqualibus rationibus nobiscum secundum quod scilicet prædicatur de ipso & alijs omnibus, conditum esse oportere. Porro sermo noster curiosus nunc querit non quid excellat, uel minutius sit in honore & gloria, sed quid sit productū ut esse cœperit, & quid illo superius, & nū natura separat ab alijs unigenitus, qua sequatur illum, quicquid aliud conditum esse creditur. Etenim num si quis uellet discere quid nam sit sol secundum naturā, & diceret quid equus? utrum facti sint, et ex nihilo, uel certè aliud quiddam à creatura, quid ipse dices? H E R. Dice rem, quod facta. C Y R. Si autem ulterius inquireret ac percontaretur, dicens: Quid autem in altero duorum priorem ordinem in gloria habebit? Nunquid nobis & risum cōcitat etuidētissimā apponens quæstionē, quæ & uolentibus respondere in præceptu sit? H E R. Etiā. C Y R. Nugamentū opinor res est, equus enim cum gloria solis quomodo certabit? Nam melioris utique conditionis est, &

B multum distantis: at si amborum substantiæ ratio trutinetur, & quis considerauerit quid utrumque horum sit, non alia ratione habebunt inter se, quam ea qua facta sunt, quamvis in gloria tantum sol distet. Igitur quādo examinatur sermo, qui de filio, & quid secundum naturam sit uidendum est, frigida uere & simulata gloratio, quod putandum sit ipsum præstare in gloria, & alijs esse præpositum, si cum creatura locetur, & intelligatur nobiscum ut factus. Quidam enim externis eminentijs eum ornant, perstringentes quidem, & corrumptæ quæ maxime digna. Simulant autem se honestare & ornare gloriolarum & celebratum splendore, sed quia ipsum aspergunt, blasphemiam. Quod enim omnino locatur cum creatura substantialiter, & est inter facta, neque secundum naturam esset deus, neque etiam filius & dominus uerè, sed ut eximius inter ministros & subditos, nuda & sola gloria excellēs. H E R. Bene dicas. C Y. Tēpus est, ut & illud, obsecro, admiremur. H E R. Quod nam? C Y. Dū enim prætereunt, ne uideant & sentiant quid nam sit unigenitus, semper insipiente dicunt, nomē primogenitus simplicioribus obisciētes, quamvis quāmodo mendax fuerit, siquidem quis uellet ad hoc dicere: si nomē primo genitus conscribes cū creatura filiū, ut in multis fratribus, & propter hoc primogenitū nō esse connaturalē, & simul locādū unigenitū declarat. Nam quasi non esset, alijs ab illo secundū naturā esset unigenitus, sed neque si unigenitus propter hoc esset primogenitus. Vide fortassis, quād neque subsistere omnino putādū unigenitū. Opponuntur enim inter se primogenitus & unigenitus, & quasi inter se collidunt, uariā significationum uim habentia. Quomodo enim alterum ab uno cōtra idē ordinatur, & uerum intelligeretur? H E R. Non aliter posset, sicut ego opinor, nisi dispensatio cum carne simul admittatur. C Y. Scias etiam, quod non aliud quidam uisum fuerit sanctis Theologis, qui hunc nobis de his sermonem tradidētunc & manifestarunt. Diuinus enim Ioannes & unigenitum, & deum nominauit, Ver-

Yy

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

C bum ex deo. Insuper testimonium perhibuit ut deo, quod non habeat initium in tempore, Paulus uero is, qui & Christo plenus, ac spiritu sancto repletus, doctorem optimus.

Heb. I. Quando autem inquit, introducit primogenitum in orbem terrarum, dicit; Et adorent eum omnes angeli dei. Tribuit enim congruum tempus primogenito, nempe tempus cum carne. Sic enim in mundum inductus est, quem olim & semper in ipso extiterit, & ab ipso non cognosceretur, monstratus est autem sic mediator tandem dei & hominum, habens proprium & eximum quod sit unigenitus. Deus enim erat ex deo, solus ex solo, & ineffabiliter natus. Postquam autem factus est nobis similis, & quasi cum fratribus coordinatur, per hoc quod vocatur primogenitus. Vbi enim exinanitio, nisi in eo quod factus est primogenitus ex unigenito, & inter creaturas nobiscum ut homo, is qui super omnem creaturam? quomodo item pauper factus est diues existens, nisi accepisse uideatur quod alienum, per quod & pauper factus est? Nunquid autem in sola exinanitione, & in tempore humilationis quod factum est, coordinari cum creaturis congruit minime, dum non exinanitur factum, sed sicut super creaturam, & transit ultra gloriam eorum quae facta sunt. **H E R M I A S.** Congruerit. **C Y R I L.** Quamvis primogenitus in eo quod propter nos uoluit pati celebrem paupertatem, aduenit. Similis enim pauper fuit nobiscum diues existens, congruum fuerit & uerum opinor, debere intelligi quod sit unigenitus, etiam si non sit pauper. Omnino enim nihil in nominibus de hoc mentiendum, est autem in eodem & unigenitus & primogenitus, sicut filius uerè & non factura. **H E R.** Sed positum est, aiunt, nomen filij propter manifestas facturas. Ego enim dixi dij estis, & filij excelsi omnes. **C Y.** Iam dic quid uerum & naturalem deum, & filium ex ipsa substantia dei ac patris natum, ostendes ret in gloria, uel etiam in ipso uerbo, quod quodammodo esse intelligitur, si & nos ipsi quamvis natura terreni uocemur secundum adoptionem filij & dei? in modo quomodo non mediocriter proderit ipsis ad discendum aptioribus, inter sermones de filio etiam hoc quod nobis tribuitur? **H E R.** Quomodo? **C Y R I L L V S.** Dixerim amice, quod neque haec necq; alia sublimem quandam naturam habentia, deduxerit in conditionem deteriorem uerborum abusuorum uirtutem. Neque etiam quod minus, et quod ab illorum nobilitate uincitur, ascendet ad hoc quod super naturam, nudis uerborum excellentijs honoratum. Nunquid nostin quod dico, & bene intelligis? **H E R.** Non admodum. **C Y R I L.** Audi igitur, quum unus sit & adorabilis secundum naturam deus, dij & ipsi secundum gratiam nominati sumus, & etiam filiationis accepimus gloriam, nonne hoc iam pronunciabas? **H E R.** Etiam. **C Y.** Quid igitur amice postquam dij uocati sumus & filij, nunquid erimus quodammodo & nos ipsis dij secundum naturam, & uerè filij eius qui super omnia situs est, & super omnia oritur, & credimur habere subsistentiam, non ut exterior quendam splendorem, sed ut summæ naturæ fructum? **H E R.** Minime, quod enim natura factum, quomodo esset natura deus? **C Y.** Bene amice, manet enim unum quodq; in sua natura, neque distinctionis pondere simil exaltatur, neq; etiam subsidet, licet dicatur aliquid humilius de eo. Igitur age dicamus, licet dicatur de filio primogenitus, ut pote facto propter nos, quod apparuit nobis similis, non abiecerit propterea quod est deus, & filius secundum naturam ac uerè. Nam quemadmodū nos quod dicti sumus dij, non euexit ultra aliquid quod est supranaturam, sic opinor nihil deduxerit eum in hoc quod est prater naturam, ita ut cui creaturis ordinetur, propter humanitatem. At si qui deprecentur, ne uerbum diversificet, ne ue abusue capiatur, poterimus opinor & nos & illi in quoquis sermone facultatem hanc habere, & si cui placet, peruerse docere, urgescere & dicere, summā naturam, quae super corpus & speciem est sine quantitate ac magnitudine, impalpabilis & materia expers, quare ad corporales figuras deducunt, faciem domini, manusq;

Dio etiam hoc quod nobis tribuitur? **H E R.** Quomodo? **C Y R I L L V S.** Dixerim amice, quod neque haec necq; alia sublimem quandam naturam habentia, deduxerit in conditionem deteriorem uerborum abusuorum uirtutem. Neque etiam quod minus, et quod ab illorum nobilitate uincitur, ascendet ad hoc quod super naturam, nudis uerborum excellentijs honoratum. Nunquid nostin quod dico, & bene intelligis? **H E R.** Non admodum. **C Y R I L.** Audi igitur, quum unus sit & adorabilis secundum naturam deus, dij & ipsi secundum gratiam nominati sumus, & etiam filiationis accepimus gloriam, nonne hoc iam pronunciabas? **H E R.** Etiam. **C Y.** Quid igitur amice postquam dij uocati sumus & filij, nunquid erimus quodammodo & nos ipsis dij secundum naturam, & uerè filij eius qui super omnia situs est, & super omnia oritur, & credimur habere subsistentiam, non ut exterior quendam splendorem, sed ut summæ naturæ fructum? **H E R.** Minime, quod enim natura factum, quomodo esset natura deus? **C Y.** Bene amice, manet enim unum quodq; in sua natura, neque distinctionis pondere simil exaltatur, neq; etiam subsidet, licet dicatur aliquid humilius de eo. Igitur age dicamus, licet dicatur de filio primogenitus, ut pote facto propter nos, quod apparuit nobis similis, non abiecerit propterea quod est deus, & filius secundum naturam ac uerè. Nam quemadmodū nos quod dicti sumus dij, non euexit ultra aliquid quod est supranaturam, sic opinor nihil deduxerit eum in hoc quod est prater naturam, ita ut cui creaturis ordinetur, propter humanitatem. At si qui deprecentur, ne uerbum diversificet, ne ue abusue capiatur, poterimus opinor & nos & illi in quoquis sermone facultatem hanc habere, & si cui placet, peruerse docere, urgescere & dicere, summā naturam, quae super corpus & speciem est sine quantitate ac magnitudine, impalpabilis & materia expers, quare ad corporales figuras deducunt, faciem domini, manusq;

A nusq; & pedes nobis nominantes, facilli me refutauerimus taliū increpationes, idq;
strenue, ac sapienter dicentes, qd indiscreta dictionum pronunciatio, quæ sit neces-
sariò ad utilitatem auditorum, nihil offendet incorpoream naturam, quo minus sit
id quod est. Nonne sermo iste probabilis est, & ualde bene habet? H E R. Opti-
me. C Y R. Quonsam autem inflati isti uana sapiëtia, opponunt manifesta insipien-
tia quasi inexpugnabile argumentum cōtra unigenitum, nomē Primogeniti, dicen-
tes esse cum creatura numerabilem ipsum tanquam cognatum, & omnino eiusdem
naturæ sortitum naturam, secundum quod dicitur factus. Vis & aliud quiddam de
hoc dicamus, quod nō inutile futurum? H E R. Gratissimā rem dicendo mihi se-
ceris. C Y R. Nonne per filium uocati sumus ad adoptionem filiorum, qui acce-
pta fide erga illum configurati sumus ad illum, tanquam ad exemplar imágines?
H E R. Etiam uocati sumus, & configurati sumus ad filium. Scriptum est enim:
Quotquot acceperunt eum, dedit eis potestatem fieri. C Y R. Opti-
me dixisti. Itaq; recte ac euidenter de hoc dixisse te scio, quod uocati sumus ad ado-
ptionem filiorum. Nunquid substantiale & naturale, licet non uocatos esse
cōtingat, sortiti sunt fraternitatē et cognitionem, uel quomodo? H E R. Nō sub-
stantiale, absit, sed externam & secundum gratiam. C Y R. Quomodo igitur
iam factus filius, propter hoc quod primogenitus? quomodo autem substantia-
ter connumerabitur cum fratribus propter id quod est eiusdem speciei, quum ac-
ceperimus fraternitatem cum eo nō naturalem, sed externam magis & temporalē,
neq; eam quæ fuit ante aduentum cum carne, sed quando factus est nobis similis?
Non enim dixerint, quamuis ualde delirare uoluerint, quod ad fraternitatem hanc
cum filio antiquiores legalis litera uocari. Spíritus enim seruitus erat in illis. Vn-
de ualde manifestū esset, quod Verbū ex deo nō sit nobiscū inter seruos. Quod em̄
B situm est in seruorum ordine, iam ad fraternitatem non acceptum est. Veruntamen
ad illud nunc nobis sapienter & sine euagatione eundum est. H E R. Quod?
C Y R. Quod natura accidit rebus quibul dā o Hermia, non in temporibus particeps
sit, sed neq; tanquam alienum affliscitur. Semper enim magis uidetur in ipso existe-
re, & comitari ipsum esse, & ut exempli gratia dicam, rationalis ab initio secundum
naturam homo, sed non iam diues. Nonne accipiet quidem ut externum & aduen-
titum ditationem, naturalibus autem legibus insitum habebit ac fundatum, esse,
& uocari rationalem? Igitur uerum est, quod nullus intellexerit, opinor, accipi, &
hoc in tempore, quod initio cum esse concurrit. H E R. Verum est. C Y R.
Si igitur semper frater esset, & annumeraretur creaturis filius, sicut genitus cū illis, &
esser propter hoc primogenitus, quid naturæ nostræ accederet quod non habentis
bus largiretur? Dico sane fraternitatem. Cur autem & solis dedisset his, qui credide-
runt, quam omnes habuissent, etiam si nō credidissent? Quid enim impediuit, &
familiaritatem separasset? Eo quod cōmune est geniti cum genito, factum esse. Sen-
tis nunc quo aduersariū sermo tendat? H E R. Etiam. C Y R. Igītur ami-
ce sinamus illos in stultis cogitationibus uersari. Nos autem conferamus nos ad
ea quæ inculpata sunt & recte sentiamus, quod sit quidem propter nos primogeni-
tus, quando factus est nobis similis. Vnigenitus autem iterum, quia omnino cum
nullo collocatur. Quandoquidem & solus prognatus est, et ex ipsa substantia dei ac
patris genitus. H E R. At siquidem uellent & ipsi unigenitum illum dicēdum
putare, quoniam solus ex solo genitus est patre, quid posses ad hoc dicere? C Y R.
Censebitur meritò mente destitutus esse, & amississe cor, quod uirile & ualidum ali-
quid uidere soleat. Dixerim autem, quod aberrarint non mediocriter ab exacta no-
minum doctrina, quodammodo transilientes ea quæ per illa significantur, & incir-
cumspicte trahētes pro sua libidine quò uoluerint. Nā unigenitus significat id qd
ex natura cuiusdam genitum est, non quod arte elaboratum. Vel certè prodeant in

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

C medium, respondentes interrogantibus ubi dictio[n]ē hanc legerint acceptam de eo quod ex arte & scientia. Non enim concedemus illorum improbitati pro sua sententia legem ponentiū, fœdissimè uim significatorum in peruersum detorquere. Nunquid enim si scapham unam & solam fecerit faber lignarius, unigenitum vocaret suū, quamvis artis ac scientiae suæ opus sit, iam quomodo hoc non ridiculū, uel prudenter dictum tibi uidetur? H E R. Minime. C Y. Quod autem aduersarij & superflue contendunt, & insipientissime dicunt, solum ex solo genitum patre filium, hac ratione & ualde eximiam naturam separatam esse, & ad summam nobilitatem peruenisse biphariam delinqueret demonstrabuntur, & rudes erunt. H E R. Dic quomodo? C Y. Primum quidē, quod necessaria et ineuitabili ratione, post filium accusant patrem desidiæ, & semper mobilem, ociosum suis esse etiam nolentes confitebuntur, & defunctum esse opificio nihil omnino iam post illum attingent, sed permittentem quodammodo filij potentiae & naturæ, operari & facere ea per quæ sola summa natura agnosceretur, & ea quæ deitatis propria fructus erunt factæ substantiae. Et gloriabitur, ut uidetur, deus ut pater, in unica & sola creatura filio, qui in pluribus uersabitur, & magis sapiet quam pater, æqualis quidem substantia cum illo, eo quod natus sit creature producere, & creare aliquando ex nihilo: plus autem habeat, opinor, in hoc quod est utilis, quādoquidem boni est ad existentiam adducere ex non existentia, & per gratiam facere, esse, ea quæ esse nondū sortita erant. Proinde ad hoc inconueniens, sermo repet, quod constituet ociosam naturam, quæ semper mobilis, cui & soli conuenit his quæ non sunt largiri esse. Nonne benignitatis fontem & originē suarum cogitationū rationibus freti miseri eates nūs sistunt donec refutent filii, secundū quod ipsis uidetur, quāuis cur, si aliquando deus ac pater ociosus esse uoluit, & sine opere postea, sermones composuit nobis beatus Moses, & stultas dementias sicut probabile, uel saltē iuxta illos scribit, dicens: Et dixit deus: Faciamus hominem secundum imaginem nostram, & similitudinem. Etenim uerbum Faciamus declarat minime in opere ociosum etiā erga nos ipsos, sed operatē magis cum filio & spiritu. Insuper & operatos manifeste ostendit; Et fecit, inquit, hominem deus, secundum imaginem dei fecit illum. Sed nō uidatur mendax, superno præconio insignis diuinus Moyses. Persuadeat autem magis semper esse mobilem & operantem patris naturam, Verbum quod ex ipsa patris natura prodijt prædicā. Dicit enim alicubi Christus Iudeos increpans. Nam indignabantur quidam quod aliquid faceret per sabbatum, Pater, inquit, meus usq[ue] hodie operat, & ego operor. Et alio loco: Verba quæ ego dico uobis, à meipso nō loquor, sed pater in me manens ipse facit opera. An non absurdū ḥ Hermia, & periculosem esse dixerim saluatoris nostri oblectari uerbis; & quū scriptura diuina affirmet patrem universorum esse cum filio conditorem, illi circa creaturam ociosum esse dicunt? H E R. Periculosisimum. C Y. Stultum autem & illud opinor. H E R. Quod nam? C Y. Si filius habet eximium & excellenter meliorem modum factionis quam ille, huiusc & solius gratia sortitus est quod solus à solo factus est pater. Dicant illi, nam discere uelim, num creaturis post filium, & per illum factis, inuiditerit pater, ne ad fastigium beatitudinis perueniant. Num permittis illis, ut seipsa operentur, uel certe dicent illum superiorem inuidia, & omni ocio. H E R. Dicent, sicut ego opinor. C Y. Recte sapientes amice, uel saltē in hoc Non enim deteriores apparent Græcorum sapientissimis, quorum unus deo dixit, nempe Plato. Bonus erat, bono autem inuidia nulla erga nullum inest. Quando igitur bonus est pater, in modo ipsamet bonitas, cur non creaturis omnibus, in summum peruenire, ut rem communem citra inuidiam protulit, ut bonus in admiratio[n]e esset, quum id sola uoluntate & operatione posset: concessit autem alteri condendi officium priuans reliquam creaturam re incomparabiliter meliore? H E R. M I A S.

- A MIAS. Sed non in uniuersum, aiunt, ociosus est pater, simul enim operatur cum filio, & simul subsistunt cætera. C Y. Quā igitur aliam à filio habet collationē ad hoc? Nunquid meliore operatione ipsius, hac ratione & utiliter suis motibus assumptam, uel deteriorem & minorem, & non necessariò assumptam? Itaq; si ut meliore & utilem, superfluuus sermo est, inò & blasphemia: eum enim ex quo natus est filius transcendet quodammodo, & abundantius possidebit dei ac patris mensuram, absoluens melius id quo ille opus habet. Si autem ut uiliorem & non necessariam, & quodammodo facientem opificium deterius, quid persuadet, dicit mihi, operari cum filio? Vel quomodo non dicet quis statim, quod nescio quomodo patrem pœnituit melioris, & id quod non sic habet uoluerit seruare, impulsus quidem uel etiam negligens per se ut uelit circa creaturam operari, quo & solo repente illi pulchritudo induci potuerat, simul autem accepit filium, ut ne deteriore non mixtum existentiam & beatam productionem haberet. H E R. An non facta creatura ait substitut per se operatione patris, Erat autem aliter non probabile supernaturalem & summam eminentiam deduci etiam usq; ad uilissima. C Y R. Etiam hoc fuit scoria & abominabilis cordis eructatio. An non insipientis esset cogitare, quod si quidem patris per se operatio uere esset molesta & grauis, uel certè omnino inacepsa, facta & conditæ naturæ, sit delicata & amœna, & tolerabilis soli filio, qui secundum illos eiusdem naturæ naturam cum creaturis sortitus est? Quod enim semel facturis intolerabile est, neq; unū tolerabile esset, etiam si supereminere & longe excellentius attingere videatur, quod patrem decet, etiam in tam uilibus duplicum haberet blasphemiam. Nam iniuria quidem afficiunt filium, redarguent autem patrem quamvis uenerari putantes. H E R. Quid cogitantes uel dicentes? C Y.
- B Nam abducunt filium ab eminentia quæ in patre intelligitur. Veruntamen opinor illum uenire in summam eminentiam & dignitatem non negauerint, licet quidam sint ualde absurdii. Itaq; quū sic habeat natura filij, & ad hunc honorem & magnificantiam pertingit, ut oporteat eum creare principatus & dominationes, & quæ ultra illa sunt, congruit ne etiam ei, dic obsecro, passerculum facere, & illo inferiora tribuemus ne alterius cuiusdam potentie? H E R. Minime, omnia enim per illū facta sunt, & sine ipso factum est nihil, sicut scriptum est. C Y. Et quomodo non paruum esset & uile naturæ filij condere passeress, quare autem & imago & similitudo existens dei ac patris? Nōnne & hanc seruauit cum illo similitudinem, & uiuiscam, productuamq; uirtutē alteri sublegat in tam abiectis rebus? Nōnne sicut dei ac patris suminam eminentiam parum dicunt esse ipsi condere angelos? Dixerint merito, dimicentes & filium, quod reptilium factura & passeris creatio, & florū in agris uaria differentia, multū absit à dignitate illo digna: quamvis olim summis laudibus creaturas Psaltes ornarit, dicens; Exoriri faciens foenū iumentis, & herbā seruitu hominum. Vel igitur subintroducant nobis alios conditores, qui secundū proportionē creaturarū se habeant, uel manifesta cōtumelia aspergant unigenitū, eum conditorem esse dicentes etiam uilissimarū rerum. H E R. Non parū pericitatur illorum sermo, C Y R. Quomodo igitur non superbè & imperitè contra patrem dicunt, quod negant eum esse conditorem illorū, quorum dicunt esse deū quamvis dicentē audiant Christū, qui dei & patris admiratur prouidentiā. Nōnne duo passeress asse uno uenundantur, & unus ex illis non cadit in terrā sine patre nostro, qui est in cœlis? At ille qui usq; ad passeress suā dilatat prouidentiā, quomodo resperget condere angelos & firmare cœlū, & compingere terram, solemq; & lunam ac stellas proferre, in quibus & admirabilis est laudibus illum sanctis angelis ut magnificum prosequentibus? Dixit enim quando facta sunt astra: Laudauerūt me uoce magna omnes angeli mei. Nōnne uideor tibi probabilia considerasse, & recte dicere? H E R. Valde. C Y. Dic obsecro mihi, nōnne nec parū nec magnū

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

C inter creaturas, dices nō esse ex diuina uirtute? H E R. Minime, C Y. Iam quomodo non stultum est diuina opera nominari, & dicí per filium facta, non credere autem ipsum esse deum, sed connumerare facturis tanquam illis cōnaturalem? Nam quod factum, nō iam deus. Quinetiam non essent ultra creaturæ, eminentiæ substancialis factoris sui demonstratiæ, non minorem & aliter habentem naturam fortitæ, quam quemadmodum intelligitur fortasse cōditor. Et hoc bene intelligens diuinus nobis scribit Paulus: Inuisibilia enim eius à creaturis mundi, dum ex facturis intelliguntur, peruidetur sempiterna eius uirtus & diuinitas. Nunquid dum intelligitur factus omnium conditor Verbum, diuinitas eius cognoscitur, & sempiterna & similiter se habens uirtus? Hæc enim sempiterna. Sed opinor, nihil omnino iam impedit deitatis appellatione creaturæ, quin & ipsa gloriari possit. Et quid ille linc: suam nobis deitatem ostendent uisibilis, & non iam dei. H E R. Quid igitur, si dicerent patris deitatem, & sempiternam uirtutem per factorum magnificientiam declarari? C Y R. Ipsí suos accusare sermones, & suis sensibus obductari facile demonstrarentur. H E R. Quomodo dixisti? C Y R. Quia usq; ad exclusionem filij dimicentes, & definientes creatricem operationem patris, à creatura mundi peruideri illum dicunt: quamvis sancta scriptura mundi facturam, filio tribuat, Scriptū est enim: Verbo domini firmati sunt cœli, & spíritu oris eius omnis uirtus eorum. Itaque opifex mundi nobis prædicat Verbum, & potentiam ac diuinitatem commendat manifestam. Etenim creaturam uidentes ut creaturam, admirantur Verbum cōditorem creaturæ. Et nihilominus meritò illum coleremus uera pietate ac religione, deum esse secundum naturam, & ex deo processisse credentes unigenitum. Sic enim reiçientes crimen, ne uideamus aberrasse repellimus, & in ipsorum capita poenas remittimus, quas et diuinus nobis Paulus interminatus est, dicit enim sic: Quapropter dedit deus eos cupiditatibus cordium suorum in immundiciā, ut ignominia afficiant corpora sua inter seipso, qui scilicet mutarūt ueritatem dei in mendaciu, et uenerati sunt ac coluerūt creaturā ultra creatorem, qui est benedictus in secula, Amen. Igītur si falsam & prophanam, & adulterinam declarūt quidam per mendacium ueritatem, factæ seruiendo creaturæ supra deum uerū: reproba & nobis mens inesset, abiectiq; essemus ad hoc quod non recte habet, & erraremus cū impijs, seruientes factæ creaturæ filio. Factus enim eset secundum illos. Aut nō eset creatura quod factum? H E R. Et quomodo non? C Y. Vide igitur ô Hermia, quantam in stultitiam illorum sensus ruat? Nam diuinus alius cubi & sanctus sermo dicit deum uiuentem & uerum agnitu à gentibus congregatis per fidem in agnitionem filij, miserrimi illi in has deueniunt cogitationes, ut nullo modo erubescant obijcere illi quod humiliiter factus sit. Scriptum autem est sic de his qui uolunt sequi sanctos apostolos. Ipse enim inquit de nobis: Quem ingressum habuimus ad uos, & quomodo conuersi esitis ad deum ab idolis, ad seruendum deo uiuenti & uero? Iam si gentilis cultus turpitudo est creaturam adorare, conuersæ autem sunt gentes ad deum uiuum & uerum, a scriptæ domino Christo, & translatæ ad adorationem filij cum patre, quomodo iam intelligeretur factus? & non necessariò sentiretur, quod uana quidem sit fides, & falsa de deo opinio, etiam apud nos, quamvis euasissæ nos dicamus ueteris erroris crimen? H E R. Etiam inquit: Conuersæ enim sunt gentes ad deum uiuum & uerum dominum. C Y R. Et quis fieret à nobis conuersiñ ad deum modus? & quomodo qui repellunt culturam creaturæ ut friuolam & inanem, irent recte & sine errore ad uiuentem & uerum dominum? H E R M I A S. Perfidem opinor, hoc est enim, ex bona conscientia stipulatio cum deo. C Y. Verus quidem sermo est, attamen illud dicit, nōne in patrem & filium, et spíritum sanctum est fides? H E R. Sic dico. C Y. Qui autē fidem immobilem & inculpatam, & ab omni macula liberā seruarunt magna

- A gna alacritate, crediderunt ne in deum simul & creaturam, uel certe uno modo in deum colligantes filium patri ut connaturalem? H E R. Ut in unum uidelicet deum, hoc est in unam deitatis naturam, uel certe uiderint, quod non extrahunt a crine pedem, copulantes cum creatura naturalem deum. C Y. Congruit itaque quod & in filium sit fides tanquam in deum uiuentem & uerum, sine labore autem, hoc est manifestum etiam tibi, si audias dicentem filium: Creditis in deum, & in me credite, non in creaturam & deum. Absit, immo propter identitatem in substantia, & sine uariatione aequali in unam deitatis adducens naturam iterum dixit: Qui credit in me, non credit in me, sed in eum qui misit me. Credere enim in filium non destabilit a patre, sed in genitorem patrem per filium, germanum adoratorem uerè deducit. Quod autem Christum ut deum & uerum cognoverit, ac adorarit, eorum qui idolis seruerant multitudo, facile disces Paulo sic dicente: Ideo memores estis quod aliquando uos gentes, quae dicebaminis præputium a circuncisione in carne manufacta, ut dicitur, quod eratis tempore illo absq; Christo, alienati a Rep. Israël, & alieni a testamentis promissionis, spem non habentes & impij in mundo. Intelligis igitur, quod existentes absq; Christo deo naturali, aberant gentes, & segregatae erant a ueritate. Etenim impiæ erant iuxta mūdum. Postquam autem filium cognoverunt per fidem, intraq; bonum spei apparuit, indignitatis gloriam effugerunt & exuerunt. H E R. Bene dicis. C Y. Deus igitur uereq; filius, nam sic inadulteratum manet, ac cauillis carebit, quod in nobis per sanctum baptissimum innouatum esse credimus. H E R. Et quid hoc est: nondum enim intelligo. C Y. Non ne renati sumus spirituali nativitate, ad filium configurati, & reformati per spiritum ad diuinam illius & summam pulchritudinem, diuinam naturam, participes esse facti filij ut dei, ostendimur? H E R. Etiam. C Y R I L. Quomodo igitur adhuc factus: Iam in nobis sacramentum non est deceptio, nec uana spe, nudam, ut uideatur, habens, quasi in solo dicto, opinionem, nec illusio uera, & ultra hoc apparenzia existit, id quod esse credimus. Diuinæ enim naturæ, quomodo uel unde nos participes uel quis nobis dei character imprimitur, quod configurati sumus ad filium? siquidem est nō deus ut factus. Vide autem quod putandus est non absq; factio existere etiam ipse pater ac deus. Imaginem exemplaris refert character. Vel illud dic. Dicam enim: Nonne in animo concipiens diuinā naturā, aliquid omnino inco parabile nec conferendum cum natura dices? & nulli rei sine uariatione assimilatum pones? H E R. Omnibus quidem modis. Dei enim natura, quomodo non omnne quod factum est transcederet? C Y R. Igitur nūquid qui mente præditus, exemplar rei factæ intelliget naturam non conditam & nō factam? nihil enim in re quæ semper & similiter se habet unquam uiderit naturam, quæ aliquando non sit & facta. H E R. Sic habet. C Y. Verū etiam opinor quod diuersum. Nō enim in eo quod est nunquam, uiderimus semper & similiter existens. H E R. Verū. C Y. Quid igitur iam admiratione dignum in nobis ex configuratione illa ad Christum? Vbi autem diuina pulchritudo in credentium animabus, ut res insolita: quum omni quod factum, ad id quod factum, secundum quod factum esse intelligitur, quid eiusdem speciei non extraneum, naturæ lex inscribat. Eset igitur semper conformis filio, si factus esset, omnis creatura, qualis igit pulchritudo in animabus nostris insinuatur per spiritum, qui superflue facit & frustra apponit, id quod etiam si quis nolit, affequatur? Quod ergo secundū naturā posseditus, et intrinsecus habet quis, id ab alio non acceperit. Verū hunc omnis recta & erroris expers ratio ridebit. Diuinæ naturæ socij, ob habitudinem cum filio per spiritū, non tam in nuda opinione q; ueritate omnes sumus qui credidimus, & configuramur ad deum, redeuentes ad summam pulchritudinem. Formatur enim in nobis ineffabiliter Christus, non ut factus in factis, sed ut non factus & deus in condita & facta natura ad propriam imaginē,

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

C quām per spiritum insculpit, & ad dignitatem quæ super creaturam, creaturam hoc est nos, transfert. H E R. Igitur nihil est, quod auertit vel transfert à uera creatione unigenitum. Dabimus autem, factum esse ipsum, & non factum esse. C Y. Etiam, siquidem ipsum in deum sic receperimus, & adoratione nostri ac angelorū sanctorum calendū censuerimus, deitatisq; eminenti gloria coronare dignabimur, ut ne præterito creatore, et natura uniuersorum regina prætercursa, creature seruimus, & non facti gloriam facto dantes iuste audiamus: Ecce stultus, & sine corde. H E R. Non enim & illud dicent, quod & filius sit & deus. C Y. Et quomodo non stupidum & ridiculum est nudis quidem nominibus, & uocabulorum diffrençis, quasi imagine & pictura illum colorare, positum aut̄ inter creaturas diuina gloria spoliare: an non ualde turpe dicere ipsum factum esse, siquidem deus ut adorabilis est? H E R. Bene dicas. C Y. Igis siquidē sic opinari oportet & præmissis utilibus sermonibus illudere, ut ejiciatur filius ab ordine diuinæ deitatis, extēta illud dicant uoce, & manifeste blasphemant. Audituri enim sunt propediem à nobis & sanctis angelis: Ite ad lumen ignis uestri, & ad flammarum quam accendistis. Nos enim uertemur in uiam errore carentem, Verbum ex deo secundum ineffabilem naturam prodiens, deum esse, & uerum credentes. At si in mentem redierint nō ualde indocilem & stultam, nō negabūt blasphemia, ut opinor, minus molesti. Deum autem ipsum confiteri solent, & à substantia dei ac patris summouent. Meliore autem quodammodo creature esse dicunt, quasi in medio positum naturæ ingenitæ & genitæ, audiunt quod deitatis natura quomodo intelligeretur uaria: Deus enim tanquam ad deum non aliter & aliter habet, secundum hoc scilicet quod est deus, quam quemadmodum etiam & in nobis ipsis uiderit quis. Nam uanum esse humanitatis naturam dixerimus, & substatiæ definitionem unam, & in uniuersali & in particulari non uariatam. Itaque uel deum esse credentes liberent omnino eum ne inter creature sit, uel si hoc non persuadetur eis, omnino neq; deum esse fateatur. Late enim ridētes dicemus, uel facite arborem putrem, & fructum eius putrem, uel facite arborem bonam, & fructum eius bonum. Nam ex fructu arbor cognoscitur. Nonne ô amice, manifeste & sine errore cognoscimus quid unaquæq; res sit secundum naturā ex his ex quibus uerè esse credita est? H E R. Vtiq;. C Y. Age igitur cōsideremus quānam sit dei filij natura, & illud mente ponamus, quod siquidem nō est deus secundum naturam, factus est, & ut sit nobiscum productus est, ita ex ebriorum & insanorum illorū sermonem. Quomodo igitur recessit ab eo mundus, & factura separata est: nunquid iuxta interualla secundum locum dimensas sed quomodo non est nugamentum hoc? Vnde & beatus Ioannes testimonium perhibuit: In mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognovit. Nunquid igitur ô Hermia, recte sapiētes, apostasiæ modum & defectionis intercedentis alium quendam ab illo esse dabimus, mundum inquam, non cognovisse eum qui semper simul extitit conditorem? H E R. Quomodo non? C Y. Itaq; mundus fugitiuus erat, aufugiens à communione cum illo, propter hoc quod nesciebat conditorē super creaturā, & habitudinē per spiritum abiiciebat in improbitatem prolapsus. Nam simul ut hominis natura ineffabilibus nutribus opificis producta est, etiam habitudine quadam cum spiritu honestata fuit. Sufflauit enim in fidem eius spiritum uitæ, non aliter quām in animali opinor, quod in sanctimonio & familiaritate cū deo clarum expiret, nisi sancti spiritus honestetur præsentia. Etenim quando unigenitus factus est homo, inuentam hominis naturam ab antiquis & primis bonis destitutam, iterum eam ad illa redire urgebat, quasi à fonte suæ plenitudinis immittens, ac dicens: Accipite spiritū sanctū, sicq; carnali & manifestiore flatu spiritus naturam adumbrans. Erit igitur æquale cum primo initio, renouari ad initium,

A & hoc secedendi modo facta natura laborauit, non distatitia secundum locum. absit: sed expulsa & prolapta, à deo, & copula cum deo per spiritum. Igitur siquidem filius iuxta illos est inter facturas, quo nam modo egressa est & separata ab eo creatura? Semper enim quod cognatum, amicum est, & non separatur factum à simul facto, secundum quod sunt facta. Nam extraneum semper quodammodo, in his quae sunt diversi generis, uel diuersæ speciei, non in his quae unum & eundem naturæ terminum sortita sunt, uideri solet. Quomodo igitur habitat per spiritum in creatura filius, qui adiectus est, uel donatus: uel ad quam sublimitatem eucdit spiritualem: uel quid præstantius in illa signat? Quomodo autem ipse non existens melior factus enim nobiscum, sicut illi dicunt, seipsum inanisse dicitur; uel quo opus habebat de scensu, ut se demittens ex summis quae super creaturam iungeretur cum mundo, mundic pars fieret, nisi super mundi esset creaturam? H E R M I A S. Opinor illos ad hoc hæsitatores. C Y R. Quare autem solus ipse liber & libertas, quum omnis creatura deo seruilem ceruicem submittat. Dementissimi autem & deliri essemus amice, si filium deo ac patri coæternū, in his qui ob gratiam assumuntur, ponesmus. Vbi enim nostrum, uel quale deniq exemplar si descēdat nobiscum, cui configurati sumus, eo quod adoptamur cum eo, & imitamur eum. H E R. Distinctum quidem nobis & dilucidum sermonem absoluisse uideris, reor autem aduersarios dicturos: Viri eximij, nonne facturam esse filium sancti nobis sermones olim collaudarunt, magnusq & diuinus apostolorum chorus nouit? Quin & Salomon dicit, prædicendo depingens: Dominus condidit me initium uiarum suarū ad opera sua. Eximus quoq præ alijs Petrus inquit: Certe igit sciat omnis domus Israël, quod & dominum ipsum & Christum fecit deus. Quid igitur diceremus, si talibus iterum nos oppugnarēt sermonibus? C Y R. Quid autem aliud, quād id quod uerè dīci potest; Inimici autem nostri insipiētes? Mens enim, sapiētia quae supernè uel

B ex patre luminum descendit nō illustrata, sed crassa & nigra, & præ indocilitate caliginē euadere nō ualens, ut mihi uidetur, morbo graui infestatur. Vnde sic deo canit diuinus David: Illumina oculos meos, ne unquam obdormiam in morte. Age igit celerem ac sobriam propositorum scientiam inquirentes, & quasi sagaces canes & boni, nondum conspectam & à malis non deprehensam indagemus ueritatem. Et enim absq dubio conditū esse seipsum, dixit filius, idq non absq causa dicit hoc sibi eueniē, ad opera autem magis illius, & initium uiarū illius, nempe dei ac patris. Igitur creatura in his uerbis nō significat eam quae ex nihilo, absit; sed eam quae est existentis & subsistentis, in talibus quibusdā faciendis productionē: quemadmodū scilicet in intelligentibus extra se facere telam, uel ferrea quædam, uoluntas excitantis ad opera facit quidem operari id quod utrumque conatur. Intelligitur autem nullo modo illud ad esse produxisse. Igitur siquidem quū nihil omnino illatū esset, dominus condidit me, dixisset filius, quantum ad conjecturā attinet, probabile admodū esset, quod illi diuulgant. Postquam autem non simpliciter conditū esse, sed ad opera & initium uiarum, cur nō præterito indigniore quod melius est eligunt, intelligentes quod scriptum est deo; Et factus est mihi dominus in refugiū? Nunquid concedes factum esse deum, si à quopiam celebretur ut refugium? H E R. Nullo modo. C Y R. Quid igitur, dic obsecro, discendo mentem habent rebellem, & aliō se inclinātem, & multiplicibus imposturis quasi bona armatura instructi, depellunt peruersi, quum oporteat uelle ad ueritatem dirigere, etiam quod non ualde diuinè dictum uideatur propter humanitatem & similitudinem filij nobiscum. Opinor item & illud congrue dici posse, quod conditum esse dicens addiderit, quod & genitus sit. Ante omnes colles, inquit, gignit me. Vel igitur natuitatem eo quod dictum est, cōdidit me, auferemus, uel prætereuntes eo qd conditus est, natū esse concedemus. Verba enim inter se pugnāt, quæ per utracy manifestantur, sed utrincq ser

*Proverb. 8.
A. 2.*

Psal. 12.

*Explanatur il
lud: Dominus
creauit me ad
initium &c.*

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

C^mo ueritatem habet. Igitur ille genitus quidem est à patre ut deus, conditus autem secundum carnem. Et persuadet hoc nobis facer sermo. Ecce enim, inquit, uirgo in Eſ.7. utero habebit, & pariet filium, & uocabunt nomen eius Emanuel. Quod est, si quis interpretetur, nobiscum deus. Quomodo enim fieret nobiscum deus, existens Verbum? nunquid propinquitate & habitudine secundum locum & legem corporum? sed quomodo hoc non absurdum? Igitur quando conformitatem ad nos & seruitus humilitatē suscepit, uaditq; nobiscū inter creaturas is q; nō factus, tunc factus est nobiscum, quamuis instantum præcellat & emineat, quātum intelligitur deitatis natura creaturæ & facturæ natura præcellere. Etem diuinus David immēsis quibusdā & incomparabilibus eminentijs super nos exaltatum, & existentem in gloria inessibili, uocabat, ut configuraret se nobis unigenitus ex deo natus, dum psallit ac dicit: Ps.10. Ut quid domine recelisti à longe, despicias in oportunitatibus in tribulationibus? Etenim qui lege naturæ distans, & cum alijs omnibus, non connaturalē, & inaccessam sortitus proprietatē ac excellentiā uenit ad nos, quādo uoluntariā propter nos sustinuit inanitionem. Si autem nō sic habere dicent, quid prohibet adhuc, sicut ego opinor, citra ullum lapsum dixisse, quod frustra tradiderit nobis diuinus sermo nobiscum factum esse filium dicens; quando factus est homo. Quando enim fuisset nō nobiscum, siquidem esset factus? H E R. Bene dicas. C Y R. Siautem dicitur Christus fuisse & dominus, cogitabis quod inanuerit seipsum, mensuram seruilem subiens, propter similitudinem nobiscum, & erat, opinor, sapienter actum & necessarium, ne nostra & carnis humilitate diuina natura uincatur, indehilem seruitutis prædicationem habens, & inuestam ignobilitatem, sed deitatis gloriae cebat seruitutis humilitas. Igitur quandoquidem inter seruos appellatus eit propter nos, rediijtq; ad naturam qua; sibi inerat, & non reiectaneam, naturæq; legibus fundatam, dominus uocatus esse dicitur, & nobiscum fuisse propter humanitatem. At si D^m abstinentes à uera cōtemplatione, annexurisimus Verbo, omnia opera carnis, hoc est ea qua; propter carnē facta & dicta, non mediocriter impij erimus. Factus enim sub lege & etiam uisibilis ac palpabilis, & paulo minor angelis, & inter impios reputatus est, & sicut ouis ad occisionem ductus est, miserabilemq; mortem sustinuit. Referendū igitur ad naturam uerbi etiam si absq; carne hoc intelligatur, & in hisce humilioribus & ualde ignominiosis fortassis esse? Et quid inde? excidit ille dilectus, & patri considens ab omni eo postea, quod diuina gloria ipsum retinet, in modo & uix aequalis erit angelis. Quare igitur ille in diuinis conspicuus est thronis, & confidet cum patre? Illi autem in circuitu stant, non censentes ignominiam, quod servis sub eo conditionis sunt. Et ille quidem est & dicitur dominus sabaoth, isti autem celebritatibus, ut dominum honorant, plenumq; esse cœlum ac terram gloria esse dicunt. Nunquid igitur tam admirabiliem, qui ad summum nobilitatis fastigium peruenit, dicere factum esse, frigidū & uani cordis morbus fuerit? H E R. Omnibus itaq; modis, Nā hæc probo. Nihilominus dicūt ad opera patris præmissum esse filiū, nō solum nostram induit formam, sed ex quo & apparuit ut per ipsum omnia operetur, quasi organicum quoddam ministerium, in creaturis suam motionem, conferentem. C Y. Papè, quam grauem & intemperatam temeritatem à quibus nam tandem abstinent sermonibus, qui & contra ipsum deum ac patrem oblatrant quod uanus opifex sit, & quod minime sufficientem ad quodlibet possideat uirtutem, & simul aberret à decoro, & summa sic priueat potentia? H E R. Quomodo? C Y R I L L V S. An non cogitas etiam ante alia illud etiam? melius suis motionibus, instrumentale ministerium semper simul adducere opificem uideri deum ac patrem, sicq; idonum ad faciendum qua; uoluerit, quam non euaderet hoc crimen. Siquidem alio modo ad opus pergeret, quo modo non offendit, filium non in instrumento & mediatione alterius cuiuspiam, adducens ad existentiam,

A stentiam, dans autem ipsi nudam et solam suæ virtutis per seipsum efficaciam. Et alias quidem creaturas, quas filii gloria inferiores esse dicunt, optimum & præstantem existendo fortita sunt locum: at ille qui uis honoratus sit inter tam excellentes creaturas deterior & ignobiliorum. At disceptarent fortassis quidam: Melior est per se operatio, & eam fortitus est filius. Et quid persuaderet, respondeant illi, summa & ad mirabilis uoluntati patris, quod non præeligit potius meliorem quam deteriorem creandi modum, & sic relinquit decentissimum absurde negligens in perficiendis?

H E R M I A S. Dicunt igitur: Oportebat uniuersorum patrem applicare creaturis operationem sine medio. C Y R I L L V S. Quamobrem omnis instrumentale dic mihi, & ministeriale subsidium, ipsi accipere melius erat? quum absurdarum cogitationum plurima nobis illinc oriatur & proueniat multudo. Quae enim ex cooperario utilitas deo ac patri? Instrumenti & mediatoris etiam quæ utilitas, non video. Nam siquidem uerè necessarium sciret sibi concreatis succursum, & utiliter adduxisset in hoc uocatum filium, ut sit iuxta illos, inter creaturas, quomodo haberet quod perfectè potens dicatur, in hoc quod est conditor per instrumentum, & uix in seipso congregans, ut perfectè absoluat? & quod amplius blasphemum non dicam? Plenitudo enim deitatis prodit fam factura, & in ordinem assumpta ministeriale conditionis, inq[ue] utilissimum patris subsidium. Iam quomodo, dic mihi, quum nullus esset medius, sufficiens fuit ad faciendum filium quandoquidem est factus, quamvis maior sit & incomparabiliter præstet? Etenim ipsum fallacibus honoribus fucare simulant, foedam erubescentes opinor blasphemiam. At ille ad tam excellens & transcendens opus sine subsidio, & solus sufficiens, quomodo cooperarum non habens ad inferiorum subsistentiam, infirmus fuit? An non deplorare dignum eos qui etiam hæc cogitare tantum non abs horruerunt?

B H E R M I A S. Quomodo non ueruntamen audias iam. Nam parum esse dicunt deo ac patri in omnibus esse per se operantem. C Y R I L. Apage uir blasphemiarum, dixerisque merito, utpote quam longissime ponens animam tuam ab illorum causa. Domine, pone custodiam ori meo, & ostium circumstantiarum labijs meis. Ne declines cor meum in sermones malitiae ad excusandum excusationes in peccatis, cum hominibus operantibus iniuriam. Qui enim patum esse dicit deo patri, quod ipse operetur in omnibus, superbia & arrogantia illum non esse liberum dicit, ipsique abominabilium & inuisarum passionum illarum iugum imponebit. Est autem & alio modo ineptus sermo, sed non intelligens quo tendat sermo tuus: te audire uelim. H E R. Quod nam? C Y R. Non enim dicunt factum esse filium. H E R. Etiam. Porro quid illud? C Y R. Itaque siquidem uideatur a nobis secundum quod comprehendi unquam potest, cunctis imperans natura, nonne paruum uidebitur omne quod ab illo factum? H E R. Ex confessio paruum. C Y R. Iam hunc solum uolebas & solum opificem, erubescetas autem quod mox consequitur, quod alterius dat operationibus, uocare ea quæ non erant aliquando ad existentiam, quum gloria & celebritatis pulcherrima & optima portio sit deo posse creare, quando per illam potestatem quis & quantus sit a nobis cognoscitur. Nam a magnitudine & pulchritudine creaturarum congruenter & ipsarum conditor spectatur. Si autem ea per quæ cognoscitur, parua censemur, suam ipse confundit naturam, foedissima alicubi, sicuti uerisimile est, illa esse sciens. Quum ualde gloriosum sit omni homini & omni angelo, ea per quæ uideri possunt, hoc quod sunt, perfecte possidere, & nihil erubescere unquam ex his quæ fortita sunt, siquidem quid secundum naturam sint cognosci uolunt? Quamobrem igitur confunderetur postea de his quæ potest deus? Num pro macula habebit ea per quæ intelligitur deus? At si parum illi, & nullo sermone dignum fecisse Seraphim, & produxisse angelos, qui suæ naturæ magnitudinem & decentissimam eminentiam dime-

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

Ctitur, nonne eodem modo parum esset ab illis adorari & glorificari uelle & quorum enim non esse conditor dignatur, quomodo deus intelligi uellet? Quare autem desi derat nostrum honorem & cultum, si neq; producere nos ut simus, dignatur: quo modo autem non suam ipse obscurat gloriam, si paruum arbitratur, quod ideo glorificatur? H E R. Quomodo igit& nonne dicunt: Condidit pater omnia per filium? C Y. Tanquam per sermonem & sapientiam & potentiam quae est in illo. Omnia enim haec sunt filius patri. Porro hic amplius exerceamur, regiam uiam eentes, & re cta ad ueritatem pergentes. Nonne bene intellexisti, quod siquidem esse dixerimus patrem opificem, sequetur omnino intelligendum, quod neq; impotens, neq; insipiens existat, neq; eti& sine uerbo condat. H E R. Sequitur utiq;, nam Psal tes dicit: Omnia in sapientia fecisti. Hieremias autem propheta clarissimus universa ruitatem enarrans clamauit, dicens: Dominus qui fecit terram in uirtute sua, qui statuit orbem terrarum in sapientia sua, & sensu suo extendit cœlum. C Y. Cum autem, nonne in sapientia & fortitudine, & etiam sensu omnia facta esse manifeste nobis scribente Hieremias: Omnia per filium facta esse dicit sapiens Ioannes: Omnia enim, inquit, per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. H E R. Eti&, quid igitur hoc? C Y. Quia sapientia & uirtus existens dei ac patris, filius nobis manifestatus est. H E R. Quomodo enim, uel unde, hoc dubium? C Y. Itaq; dic, utrum filium in sapientia & intellectu, & uirtute patris productum esse ad existentiam, uel certe absq; sapientia, intellectu et uirtute censemus? Factū enim esse dicunt. H E R. Athoc omnibus modis indoctissimum foret loqui, Nunquā em̄ absq; sapientia & uirtute fuit pater. C Y. Bene dicas. Laudabo enim recta & iusta sapere uolentem. Sed quid ad haec dixerint, qui describūt filium numeratū inter facta? Nam si non fuit semper, sed lege creaturæ, ut subsistat eti& ipse productus est, D quum sapientia & uirtus, & intellectus existat patris, sine robore & uirtute, & sine sapientia, & sine intellectu confitebuntur esse patrem ante illum: concedent factum esse aliquid filium absq; sapientia & fortitudine, quamvis opulento illi circumfundant miraculo, ita ut præter cæterarū creaturarū morē in incōparabilibus eminentijs existat. At si ridentes omnē suū sermonē, summa blasphemiae ignominia, putabūt necessarium confiteri etiam illum in sapientia & uirtute patris productū esse, quod ipse illo antiquior erit, deinceps & cōditor. Constituet enim seipsum filius, siquidē existens ipse omnis sapientia & uirtus patris in uirtute sua, & sapientia factus est. In telligis igitur quomodo ubiq; sermo ad absurditatem prolabatur? H E R. Et ual de. C Y. Ostendetur autem & alio modo ualde stultum illorum dogma esse, idq; absq; sudore. Age enim, dei naturā cogitationibus, quātæ nobis possibles sunt, ex pendentes quæ & quanta illi conueniat, sollicite inquiramus amice. Vtrum autem credimus oportere creare occasionē ad existentiā distribuentē creaturis, ut illæ ueniant, & quod oporteat existere solum cōcedentem his quæ aliquando non erant, & sic absoluere omnem creaturam: uel certe ministerium habentem organicum & subsidium, quasi necessariò à mediante assumptum, quasi quis marmorario, ea per quæ est marmorarius, & factor eorū quæ nouit, apposita esse dicat. H E R. Iam dic, quis obsecro, negaret, quod sola uoluntate creare omnino diuinum sit? C Y. Optime dixisti, quoniam & diuinus Moyses sic & non aliter ostendit nobis creatum deum. Dixit enim, inquit, deus: Fiat firmamentum, & factum est sic. Apparente simul cum uerborum prolatione, operum complemeto. Neq; insinuat ullius meditationis mediatorē, ut illi dicūt, & ministrū operantē, qui & sicut instrumentū mouetur. Operis enim quasi subsistētia Verbū erat firmatio, & in sola uoluntate, eorū quæ siebant generatio. Quando igitur optimum & conuenientissimum deo ac patri sic condere, cur subsidium, nescio qua stultitia inuentum, mediatoris & ministri, utilissimū ei tribuunt, filium factum esse dicētes, ut ministret per illum esse cæteris creaturis,

A turis. Ignorant enim, sicut uidetur, quod filium, quamvis factum, & inter creaturas confirmatum, meliorem & digniorem patre declarant. HERMIA S. Quomodo? CYR. Si per mediatorem quidem necessario pater, sola autem uoluntate & nutibus quae uoluerit filius facit: leproso quidem dicens cum potestate: Volo, mūdus es: morte quoq; iam comprehensos reducens ad uitam, & etiam cæcis immittens desideratissimum & insolitum lumen. Nunquid igitur mediatorem & ministrum in clarioribus dignitatibus, quam ipsum natura conditorem quis non uidet? neq; illi sic substituet artificis cuiuspiam instrumentum? HER. Videtur. CYR. Et cur nam considerationem & uoluntatem, ut recte sapiatur, quasi inanem contemnunt, absque deliberatione ad deteriora propendunt, & firmiter putant quod ipsis placet? Neq; etiā illud secum expendent, quod nunquam fecissent hominis facturam, ea quibus esset conditor, neq;, quod alicuius arte fit, nunquam naturalem & ueram substantię operantis recte possidebit, & hoc absque uariatione. HER. Quomodo hæc, quandoquidem diuersum uerum est. Nunquam enim opera fabrilis artis, uel ærariae, fierent artifex uel ærarius. CYR. Recte dixisti, & certè industriam tuam admiror ualde, laudareq; debeo. Quomodo enim siquidē est factus filius, & equaliter operabitur quidē absq; uariatione cum deo & patre: & summa omnium substantię proprietatem & sublimitatem sortitus, uocat quidē ea quae nunquam fuerunt tanquam sint, adfert autem sic potenter & absque labore ad existentiam, ut sola uoluntate perficiat creationem. An non sic creauerit & ipse pater, habens sufficientem ad hoc suam naturam, & efficaciam nullius subsidij à creaturis indigam? HER. Sic habet. CYR. Igitur quemadmodum non est possibile quod quae fabricata sunt per humanam manum, & scientiam, facere & operari quae homo: sic eodem modo & ratione opera diuinæ manus non operata fuerint ea quae deus. Quoniā autem filius creauit & operatus est, non permixtus alijs omnibus, gratum opus diuinæ manus & ipse erit. Neq; etiam ex nihilo productus est conditor, sed substantialiter potius hanc rem sortitus est, & non minus habet quam quemadmodum & ipse pater. HER. Sed efficaciam habens, aiunt, à patre. Dixit enim alii cubi & ipse: Verba quae ego uobis loquor à meipso non loquor, pater autem in me manens ipse facit opera. Et iterum: Opera quae ego facio non sunt mea, sed eius qui misit me. CYR. Itaq; hæc quidem scio, quod obijciant nobis aduersarij. Non cessant enim ueritatē adulterare, & ea quae sancti intellectū cōsequuntur, si ad dispensationē cū carne malignitatē sophisticā amplexen. Itaq; si negantes & condēnantes omnino sacramentū Christi pueriles facti, repellant à uerbo dispensationē cū carne, & fingant insipiēter, prout sibi placet, quas uoluerint uoces. At siquidē annuerint his qui recte sapere uolunt, quod deus existens Verbum factus sit caro, & uocatus sit homo, cur dispensationis offendunt mysterium? & sermones maxime illi congrua adaptant ad quoduis ipsi uoluerint, & quantū ad ipsos attinet ac spectat, docēt oblectari unigeniti naturæ & gloriae! Etenim miseros Iudeos quosdā, narrationibus quae super legē ac rigorē Mosaici sermonis, & miraculis rationē excedētibus Christum clarū admirari, & laudibus congratulari ac glorificari ut deum oportebat, hoc quidem non faciebant, exasperati autem in iram, & inuidia quasi omnes commouentes prouocabant, ut uelint calumniari impiè lapsi sunt. Etenim dicebant in terdum: Hic non ejicit dæmonia nisi in Beelzebul principe dæmoniorum; interdū autem: Vnde huic sapientia & uirtus? Sed erat adhuc quodāmodo asperum, & his qui à prudentissima dispensatione abhorrebant, quod esset quidem ex deo deus, ap paruisse; propter nos, & factus esset homo, manifeste; diceret. Sum quidē, ô uos, sapientia & uirtus, & admirabilium artifex, nec aduentuū habens potestatem, neq; alienis glorijs dignitatibus, sed proprijs meis. Non enim si hæc dixisset, sustinuissent in qui mediocribus sermonibus obstrepere, & canum modo inuidentes, oblatrare

1047. 8.

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

C ausi, sic ubi quid prolocutus esset ultra humanitatis conditiones. Igitur abducens illos ab improbitate sua, & adducens ad meliorem considerationem, ciuitate ipso insti- tuens, non oportere putare unius eorum dominum & deum in Beelzebul ope- rari opera clariora ineptibili uirtuti patris attribuit, & diuinæ naturæ accommo- dat, quæ illi congruentissima erant, & sic existens ipse in patre, & proprium habens in seipso genitorem, propter identitatem absq; variatione, & substantiam patrem dicebat, in ipso manentem opera implere. Non enim secundum ueritatem opinare tur quis mente praeditus opus deo conueniens, quod proprie dicitur esse opus car- nis, hoc est humanitatis solius & perse. Opinari autem sermonem illum aberra- re à uera & euidente sententia? H E R. Minime, bene enim habet. C Y R. Dixerim quod & suis ipsi pugnant sermonibus, operandi efficacia sumpta, operari siquidem uoluerint filium, & ad hæc etiam in ipsum patrem impij erunt. H E R. Dic quomodo, non possum enim intelligere? C Y R I L L V S. Nonne ami- ce datum quodlibet & auferri potest? licet non auferatur fortassis, dum nondum cogitat quispam auferendum, & eum qui possit hoc facere, quod certè naturæ legi bus non fundatum, aduentitium autem & non relectaneum erit, cuiquam posse pati abiectionem, etiam si forte non patiatur. H E R. Planè. C Y R I L. Vide igi- tur, quanta in hoc contra unigenitum impietas, si enim actus ad operandum opera- tur, & datum illi à patre quod creet, quid offendit iam, quod non nobiscum dicit? Gra- tia dei sum id quod sum, & gratia eius quæ in me non sunt uacua, &: Gratia autem uobis & pax à deo patre nostro, & domino Iesu? Quomodo adhuc prædicaret ita, ac non mentiatur sapientissimus Paulus? Quomodo enim esset cum patre, gratia dator, qui gratia in seipso ratione iusta ac uera destituat minime filium? siquidem opinaretur quis, quod operari ei esset inutile, & aliquando cesseret datum, uolente patre auertere naturæ filij efficaciam, à qua, ut dicunt, qui mouetur & monstratus est factor. Quod enim ab aliquo mouetur, quietescet, nisi moueat, quia non uerna- turæ propriæ fructum, motionem habet. H E R M I A S. Verum. C Y R. Præterea quod illi inter acria & gratia habent, inane erit cauillū. H E R. Quod nam? C Y. Nonne audiebas, quum obijceremus grauiter quædam de patre, & non ut illi humilem sermonem de eo faceremus productum, dicentes: Ut ille ac ne- cessario filium (quandoquidem est in omnibus per se operans, indecorum foret pa- tri, etiam esse creaturæ intendentem) quod minus est quodammodo, uel simile si- bi, hoc est filius operetur cætera. H E R M I A S. Audiui. C Y. Quò igitur sapiens eorum sigmetum peruenit? siquidem omnino operatus est pater creaturas. Operari enim per medium quoddam, motionem quidem non habens propriam & perse operantem, quasi autem instrumentalem illam gerens, dixerim ego sine du- bio perse operari. Vile autem iam & minus pulchrum, dicere deo ac patri inten- dentem quidem esse alijs ut paruis, filio autem non item. Quid enim paruas res dei naturæ tribuunt, & stant dimicentes immensam naturam, pauca quædam illi ascribentes, & quod magnum & super naturam, nescio quomodo delirando di- spensant? H E R M I A S. Optime dixisti. C Y R I L L V S. Præ- teritis igitur cauillis superfluis & austeri ad ipsam & solam eamus ueritatem, confi- tentes quod sit deus, natusq; secundum naturam ex deo patre unigenitus. Et siqui- dem est res uerè sine principio et antiquissima, ac non facta natura, ualeat calunnia & impostura. Quomodo enim recipere mus eū qui uerè existit dei Verbum, tarde- genitum & factum, & nō diceret nos quisquis recte sentit, ab optimis excidere con- filij? uel illud dic: Dicam enim: Nonne uerum confiteris quod dico, filium enim siquidem quis nominaret dei, nō alium, opinor, quis intelligeret, quamvis multi ad- ciscantur & adoptentur in filios; sed illum ipsum unum & natura & uerè auditorū mens celeri & indubitate cursu accipiet. An non uera res hæc tibi esse uidetur?

H E R.

A H E R. Etiam. c Y. Itaq; quemadmodum quum unus sit in nobis secundum ^{1 Cor. 8.} naturam, & uerus deus, siquidem aliquis nostrum absq; adiectione deum nominare uellet, nunquam in mentem acceperimus alterius significationem, quamvis multi sint domini ac dei appellati in cœlo & terra, sicut scriptum est. Ita unum & uicè filium citissime considerauerit piorum mens, siquidem quis omnino filium nominet. Adiecerim autem dictis & hoc. H E R. Quid nam dicas? c Y. Amice, non ne dices hoc quod uerè est, unum esse aliquid, & non multa & hoc autem est deus, id est dei natura. H E R. Dixerim, c Y. Nūquid igitur nihil sunt quæ facta, & uocata ad existētiā per illum? H E R. Sunt quidem entia, quomodo enim non attamen subsistant ad imitationem eius quod uerè est. c Y. Suffragor ueritatis quām optime tenes, semper enim quodammodo quod ad imitationem fit desi cità gloria quæ est secundum naturam. Itaq; licet multa entia intelligentur ad imitationem eius quod uerè est, unum tamen est quod uerè est. Eodem modo, licet multi uocentur dñs & filij, sed unus natura filius ac deus, radicem quodammodo aliquā habens ineffabilis natuitatis patris naturam, Igitur & coæternum nos & sancti angeli meritò prædicamus, & nō productum tanquam à cōditore cum creaturis, sicut persueri contemnere illum audent, qui ueram ueritatem ignorauerūt, hoc est Christū, per quem & cum quo deo ac patri gloria in secula, Amen.

DIALOGORVM LIBRI QVARTI

FINIS.

R DIVI CYRILLI ARCHI
EPISCOPI ALEXANDRINI, CVM HERMIA DIALOGO
RVM, LIBER QUINTVS, QVO D DEITATIS
PROPRIETATES ET GLORIA NATV
RALITER IN FILIO SINT, SI
CVT ET IN PATER.

CYRILLVS.

S T O, colligatur ex omni nostro probabili & necessariò sermone, ut uidetur, filium minime esse tarde genitum, nec indelibilem maculam habere quod sit factura, sed consistendū esse qd prognatus sit ex ipsa patris substantia, deumq; uerum ex deo uero, summam ac naturalem sortitum gloriam, & immensis ac incomparabilibus eminentijs uniuersæ facturæ transcendentem naturam, excellereq; in tantum, quantum & ipse pater. H E R.
Assentior, recte enim sapis, & si placet iterum interrogabo aliquid. c Y. Quin d amice, annuerim, quod libenter & impigre obserendum sit sermonibus eorum, qui strenue ueritatis sermonibus aduersantur. Etenim mansuetus sit & pugnax, sanctus nobis sermo clamauit: Tu autem perfice quod placet, in mente habens scriptū, mul gelac, & ede butyrum. H E R. Scias igitur, si audierint te deum uerum, & consubstantialem patris nominantem filium, statim dicent aduersarij in hunc modum: Optime iuxta te, quomodo non donis suis gloriari illum conuenit, & nō extrancis.

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

- C Deus enim uerè ex seipso perfectus, integer, & nulla re indigens, cum omni quod sua naturæ agnatum. c y r. Quid dicis? quād audax est sermo ille, & ad offendendum ualde proclivius. Dic nihilominus manifeste, quo nam modo nobis improba peruersorum turba, tam condemnatarum blasphemiarum multitudinem innovat. H E R. Si deus, aiunt, uetus & consubstantialis est filius patri, interne habet ea per quæ est deus, & magis proprijs quād paternis gloriæ bonis. Quod enim habere uidetur, hoc est à patre & deo datum. Vnde enim se dicit propter patrem, & glorificatur & sanctificatur ab eo, & reuulsus tertia die uirtute patris, & ipsum dei tatis nomen participative accepit, & adorat nobiscum, & subiicitur patri, & regnat accipit ac potestatem, nam sacri quidem ac diuini hæc tradiderunt sermones. c y. Heu ô Hermia, quantus & quād grauis blasphemiarum numerus, ueritatem quasi circumstens undique prophane allatrat. Et tempus est, ut & nos armemur armatura dei, & gladiū spiritus, qui est uerbū dei, uiriliter sine metu educamus, licet seditoribus fam et agrestioribus aggressus nos sit sermonibus. Sed siquidē theorema, ta hæc cōfuse ierant, ac sine ordine, excideret facile sermo noster ex hoc in illud, & iterum ex illo in hoc, cognitionem deformem & obscuritatē in singulis faciens. Bene autem monstrat ueritatem, & inculpate habebit si seorsim & distincte singulari blasphemias ū fiat examen. Age igitur distincte & seorsim, et cum ordine dicamus. Prius autem interrogare te uelim. Vtrum theologorum uoces, ueris & rectis calculis probent, uel certe nihil facientes, insipientissime repellant. H E R. Veras opiniones dicentes. c y. Scribit igitur optimus & sanctissimus Paulus de unigenito; Is affectus sit in singulis uobis, qui & in Christo Iesu, qui in forma dei existens, non rapina n arbitratuſ est se esse æqualē deo, sed semetipsum inanuit, forma serui sumpta, in similitudine hominum constitutus, et figura repertus ut homo, humilitas uit semetipsum, factus obediens usq; ad mortem, mortem autē crucis. Quapropter & deus illum in sum:nam exultit sublimitatem, ac donauit illi nomē, quod est super omne nomen, ut in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, ac terrestrium, & infernum, omniscj lingua confiteatur, quod dominus sit Iesus ad gloriam dei patris. H E R. Quid nam hoc uult? c y. Igitur ô amice, duobus temporibus, enarrationem ac duplarem mysterij cognitionem distribuit. Vni scilicet, quod primum & in principio, secundum quod Verbum erat in forma & æqualitate dei ac patris, alteri uero quod & in nouissimis, secundum quod quasi neglecto quodammodo suo esse, & in forma ac æqualitate dei ac patris inanuit seipsum forma serui sumpta, ipsam in cruce mortem sustinuit. Tunc enim quod natura ei ac substantia liter inerat, habitum est adoptatiue accepisse, & ut gratiae loco, nempe habere nomen super omne nomen, & adorari à nobis & ab angelis. H E R. Sic habet. c y. Omnis igitur diuinitus inspiratae scripturæ sermo ad duo spectat, interdū em nondum descendisse filium ad inanitionem theologie narrat, sed in sublimitate dei tatis, & in bonis paternis esse, interdum uero misericordia, voluntariaq; gratia, & in carnis humilitatem, eum qui supra erat deorsum uenisse, euidenter commendat. Igitur interrogabo nunquid sapienter ac industriè expenderint, qui geminæ naturæ ac duplarem sermonem his adaptant, & congruis temporibus arcanam doctrinam distribuunt, uel qui confusione quadam & commixtione operum ac temporum censem cogitare, & quasi non diuisim ea quæ carnis, & quæ propter carnem adaptare Verbo ex patre nato, & ea quæ unigenito propria & eximia ascribere carni & temporis, quo illi adeſt? H E R. Et quomodo dubium, quod melius fit confiteri quidem Christum unum, & filium secundum scripturas, considerationibus rationalibus? Quandiu unigenitus à copula & unione cum carne absuit, erat diuinitatis dignitatibus gloriosus tanquam proprijs ac naturalibus. Postquam autē carni cōiunctus quidem, ac factus est homo, tūc et ea quæ humilitatis sunt, accepit.

c y.

- A** C Y R. Euidens igitur de utroq; sermo, si quæ quoq; tempore congruunt, examinatur. H E R. Utq;. c y. Omnino autem puerile permittere, ut in utrisc; cōfusio fiat. Etenim etiam quod recte scimus, traheretur ad offundendas tenebras, & perturbādos nos. H E R. Verū. c y. Aliquando igit̄ tanquam uerbū existens & unigenitus ex patre, aliquādo autem ut homo, & propterea primogenitus, & in multis fratribus prædicat. Nunquid cōuenienter & artificiose per utroq; sermones itur, & per eum qui in summū fastigiu progradientur, & per eū qui ad inferiora & ad nos usque demittitur ac subsidet, quandoquidem erat illi mens ac uoluntas suadere hominibus, quod sit quidem uerè deus ex deo, & delcederit propter nos in hæc nostra, inanitionis conditionem nō contempserit. Vel certè ipse seipsum cōdemnat, quod insipienter & parum consuluerit, quod factus sit quidem nobis similis non impulsus, & erubescat uerba, quorum nullo modo humanitatis erubesceret conditionē. Quid enim oportebat, dixerim ego, & ualde meritò, descendere ad naturam, cuius ignominiam & paruitatem subire molestū ac intolerabile erat, deo scilicet semel ex deo nato, siquidem uitare uerba quæ nobis tribuuntur, ei conueniret, ut possit seruare illæsam & sinceram deitatis pulchritudinem, quomodo non & antehoc cauisset uniri carni, & ignominiosissimam ferre humilitatem? Sed non opinor quod ullus ita attonitus futurus sit, quod non ualde admiretur unigenitum, qui non rapuit propter nos conspicuam & summam dignitatem in forma & æqualitate patris, uoluit autem pati inanitionem in carne, & cum illa sermones ei cōguentes & decentes, quod non magnificat, ut nobis concederet suo opere nullis incommodis affici natura ad suum redeunte principium, & in ipso reducta ad nouitatem uitæ per sanctificationem sp̄iritus. Declarat itaq; Paulus incarnationis causam, dicens: Verbum dei non angelos suscepisse, sed semen Abrahæ. Vnde debet bat per omnia Heb. 2.
- B** rum: Quoniam enim participes fuerunt carnis & sanguinis, & ipse similiter particeps fuit eorum, ut per mortem aboleat mortis habentem imperium, hoc est diabolum. At quid hoc dico, quum his qui uolunt, manifeste audire liceat Christum clamanter ad cœlestem patrem ac deum: Sacrificium & oblationē noluisti, holocausta & pro peccato, non comprobasti. Tunc dixi ecce uenio, ut faciam deus uoluntatem tuam? Quām sapiens & salutaris erat erga nos uoluntas patris, abolere in morte Christi peccatum, & peccati inuentorem ac autorem ab initio, & per sanctū sanguinem ab illis fieri redemptionem. Vnde & diuinus Paulus iterū scribit sic de filio. Et propter hoc iterum testamenti noui mediator est, ut facta morte ad redemtionem earum transgressionum quæ in primo testamento promissionem accipimus, qui uocati ad æternam hæreditatem. Testamentum enim in morte firmum est, alioqui nunquam ualeat, quamdiu uiuit testator. Morī autem filium quandoquidem pertinebat ad dispensationis opus, & esset utile uelle morī, quomodo non necessarium & utile erat ipsi in naturam descendere, quæ mori potuit, non respuenti, dum semel illam uult pati, etiam sermones et nomina paruitatis illius? Num igitur ubi uidetur audax, uel insulsus sermo ille, uel ad aliquam declinans impudentiam? H E R. Minime. C Y R. Nam erat & est Verbum etiam in carne factū quæ cunq; à carne. Quæ autem assumpsisse uidetur per carnem, non erat in initio. H E R. Tale autem quid est? nam profundus sermo, & captu difficultis. C Y R. Nōnne deus erat Verbum, & Verbum erat apud deū. Et nōnne lux erat uera, quæ illuminat omnem hominem uenientem in hūc mundum? Nōnne unigenitus, & in sinu patris? Nōnne supernè uenit, & super omnes est? Nōnne & ipse de seipso dicit: Ego non sum ex hoc mundo? H E R. Etiam. Dicis enim nobis ea quæ & diuinna scriptura. C Y R. Nunquid putas inanitionem in Verbo operari facturam naturalium, & proprietatum quæ ab initio, ut conversionē & immutationē quæ tandem

AA

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

- C offendant! H E R. Nunquam existimaram, Nam scimus & credimus filium præstantiorem quām ut uertatur, nobis scribente Paulo: Iesus Christus heci & hodie, idem & in secula. C Y. Recte amice, & per quam sapienter. Nam si suscipiat quod offendat ac cōtristet gloriam & naturam suam, uestione, quomodo adhuc idē intelligetur à nobis? Itaq; ncesse est glorificare unigenitū, quod stabilis sit in bonis in quibus erat, licet sit factus caro, & habitarit in nobis. H E R. Necessariū est.
- C Y R. Itaq; cundum iam ad ea quae carnis, uel propter carnem. Palpabilis factus est, qui impalbabilis. Quapropter & Thomas manu & dīgitis clauorum uestigia attingens dicebat: Dominus meus & deus meus. Visibilis apparuit qui inuisibilis, &
- Psal. 49. de hoc dulcem cantilenam afferēs diuinus Dauid, dicebat: Deus deorum, dominus locutus est, & uocauit terram ab oriente solis usq; ad occasum, deus manifeste ueniet deus noster, & non silebit. Quando enim, uel ubi, & quomodo manifeste nobis uenit deus, qui & omnem uocauit terram, nisi & quando factus est homo unigenitus, & quia à nulla creaturarum uidebatur, conspīcuus monstratus est propter carnem. Laborauit ex itinere, quando Samaritanorum transiuit cūtiatatem, & indigebat corporali cibo, quamuis daret esurientibus robur, iuxta prophetā uocem. Is in quo uiuimus & mouemur, & sumus, nobiscum fuisse dicitur etiam in morte carnis. Igītū ô amice, tribuens hæc unigenito etiam ante carnem, nō lēseris sanum & pū de illo sermonem! H E R. Ita colligitur. C Y. Refutemus itaq; impiissimam uituperationem & impictatis crimina. Quæcunq; enim diuiniora sunt, & supernastram naturam, filio tribuamus nondum nobis simili facto. Quæcunq; autem humiliora sunt, & nostrarum proprietatum habent opinionem, dispēsatue uertamus, &
2. Cor. 10. captiuum ducamus omnem sensum in obedientiā eius, iuxta scripturas. Ne demen
- Ioan. 3. tia laboremus, quando Christus dicit: Et nullus ascendit in cœlum, nisi is qui de cœlo descendit filius hominis, etiam ipsam de cœlo carnem deferamus, quamuis pro-
- D pheta manifeste ostendat nobis sanctam uirginem, & clamet aperte: Ecce uirgo in utero habebit, ac pariet filium, & uocabunt nomen eius Emanuel, non enim putamus Verbum ex deo in utero corporali habuisse excellentiam existentiæ quam habebat in principio, quando splendorem gloriæ ac charactēre substantiæ patris Paulus uocans incorporalem & ineffabilem natuitatem sententij rationem nostrā excedentibus designauit. H E R. Omnibus modis. C Y. Igitur cum operibus, & quæ utriq; conueniunt intelligere oportet, sic enim recta ad ueritatem peruenientes (neq; Verbi sublimitatē in ignobilitatem detorquebimus per carnem, & ea quæ sunt carnis, neq; ea quæ sunt carnis, & per illam nostra) omnino referemus in illū propter dispēsationē, sed seruamus magis unigenitū, qd immutabilis sit. Nā illū ipsum esse scimus, & ante copulam cum carne, & quando factus est caro, qualia cuncta humilia & remissa de illo propter humanitatem dicantur. H E R. At si uolueris omnia, aitunt, prout tibi placet, conuertere ad dispensationem cum carne, per quæ iam uerbi naturam quid nam sit, inueniemus? C Y. Igitur uir eximie, dixerim iam & ego tibi, si omnia torqueri uolueris in hoc quod aliquando est Verbi natura, ut interpreteris, quod factum sit homo, quomodo scias uel uides? Nō enim ex deitatis proprietatibus cognoscet quis humanam. Ei autem quod incōparabiliter transcendent etiam uniuersam naturā, ac præstat, indubitate credendū est, quomodo dico oro, tribuetur manifestatio sic humilium? Bene autem uidere & manifeste quod deus erat Verbum, & non quod factum sit homo, non habet sat utilitatis, sed si accesserit primo & sequentium fidēs, integrā ad intellectum erunt fideles. Vnde fapiens & dei prædictor Ioannes: Quis est, inquit, qui uincit mundum, nisi qui credit quod Iesus est filius dei? nomen enim nouum Verbo Iesus, & concurrens cum
1. Ioan. 3. carnis natuitate. Et propheticum oraculū iterū nobis astipulat quod dicit: Et uocabunt nomē eius nouum hoc quod dominus nominauit. Nōnne ô amice, Gabriel
- Esa. 62. uirgini

A virgini uoluntatem dei ac patris conspicuam fecit, dicens: Ne timeas Maria, ecce enim concipies in utero, & paries filium, & uocabis nomen eius Iesum. Luce. 1.
H E R M I A S. Verum. C Y R I L L V S. Igitur libenter à te audirem, relictis illis qui respicunt sacrarum literarum simpliciorem & saniorem sensum, similes arundinibus quae ad omnem impulsu[m] facile agitatur, quamuis beatus Paulus sic clamet: Fratres, firmi estote & immobiles. Et deus ipse plurimum accusat tam leues ac mobiles moribus, p[ro]cenamq[ue] decernit morbo, reprobationem. Dicit enim sic de quisbusdam: Dilexerunt enim mouere pedes suos, & deus non complacitum habuit in illis. Etenim firmiter & immobiliter stabilitum, ad omne quod conductibile firmū ac securum. Cor. 17.
H E R M I A S. Quomodo igitur illorum sermones repellemus, si participatiu[m] in filio dixerint esse diuina? Hier. 14.
C Y R I L L V S. Vir bone, id ficit non absque labore. Etenim res parum expedita est. Veruntamen ueritas ex cūdibus rationibus facile indagari poterit. Primum quidem, si sic sapere uoluerint, auferant illius & præ alijs deitatis gloriam, omniaq[ue] potius confiteantur, quam esse filium, ut commonestrentur obcaecatis Iudeis consentire, & ad summam impietatem detrahere illi, nihil parcentes. Volenti autem audire causas tam magnæ & intemperatae arrogantiæ, dicentiq[ue]: Multa bona opera ostendi uobis à p[re]tre meo, propter quod illorum lapidatis me clament absque amore dei; Propter bonum opus non lapidamus te, sed de blasphemia: quia quū sis creatura, facis te ipsum filium dei. Attendere autem illis nos non debemus, nec audire in hunc stuporem cādentes, animo ægrotantes cordēque & mente corruptos, sed eos in quibus ipse Christus per spiritum inhabitat, & indidit synceram sacramenti cognitionem. En Paulus qui deum audituit, nominauit nobis filium unigenitū, & imaginem ac similitudinem patris, & characteris loco suscipit propter omnimodam pulchritudinē, & acceptissimam, maximeq[ue] perspicuam effigiem. Corporeum autem cum incorpo[re]o quid æquali typo effigiaretur, quomodo non iure uidetur idem specie intelligi? Etenim quod longissime à corpore formationes non sustinet, neque configurationes admittit, & in summa corporum proprietates quomodo susciperet? Etenim quemadmodum eorū quae sunt corporum, propriæ corpora palpabilia & sensibilia erunt susceptiua. Ita omnino quae sensatione superiora, & incorporea natura, non sunt capacia eorum quae sensibilibus accidunt corporibus. Vel intelligis aliquid & dicere ipse potes quod diuersum est ab hoc? 10an. 8.
H E R. Non possum, quomodo enim? C Y R. Age quoniam nobis incorporeus pater, habeamus in cogitationibus nostris creaturā transcedentibus, naturā eius maxime ineffabilē & immortalē; ac antiquiorū indagemus opiniones, & deinceps ad imaginem eius ab ipso non uariantem, nempe filium eamus. H E R. Eamus, recte enim dixisti.
C Y R. Ig[ue]rit descendit quidem in specie ignis super montem Syna, Iudaicam institutionem incipiens, quando & tubarum sonus altus & distinctus in summitatem tendens, intollerabilem metum auditoribus incutiebat, sed iij parum sentientes deo, & palmo cœlum metientes his quae in typo apparet solis, dei gloriam includebant, arbitrati secum ipsam deitatem uidisse naturam, quae nihil aliud sit quam ignis, & uox instrumentalis in aures suscepta. Hac ratione & gloriante de Moysè, Christi doctrinas ridiculas esse arbitrabantur ac dicebant: Moyses diuinam nobis ante oculorum sensus exhibuit naturam, & supernam uocem audire cōcessit, quomodo igitur Christus nos ut rudes & à ueritate aberrantes, atq[ue] ab ipsa causa deficientes redarguit? Amen aīmē, inquit, dico uobis, neq[ue] uocem eius unquam audistis, neq[ue] speciem eius uidistis, & Verbum eius non habetis in uobis manens, quia ei quem ille misit uos non credidistis. Etenim quum liceret in filio dei ac patris naturam bene contueri, miseri illi hoc quidem non faciebant, in igne autem & caligine ac fumo deitatis speciem respirare existimabāt. Propterea paulo post melius eru

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

C diens, & utiliter diuino humanum connectens dicebat Saluator: Qui credit in me,

Iohann.12. non credit in me, sed in eum qui me misit. Et qui uidet me, uidet eum qui misit me,
Fides non sim- pliciter in ho-
munc. Nam quum fides non sit simpliciter in hominem, sed in dei naturam, & erat verbum
in carne, propterea non exerceri sidem in ipsum, bene declarauit. Quod autem sit in
identitate per omnia cum deo ac patre propter naturalem effigiem, etiam substantia in
specie identitate manifestabat, dicens: Qui uidet me, uidet eum qui misit me. Quo-
niam autem pater clare in filio, & absque variatione uidetur & cognoscitur, commu-
nia quodammodo iam omnia ipsis, immo unius deitatis propria intelligatur merito,
quae in utrisque. Dicebat eternum ad patrem suum ac deum: Omnia mea tua sunt, & tua

Imago et exē- plar idem sunt mea. Nihil est enim quod imaginem cum suo exemplari, & exemplar cum sua ima-
gine, diversa esse faciat, secundum quod in similitudine & in specie idem sunt. Vnde
inconsiderantius interrogante uno discipulorum, ac dicente: Domine, ostende no-

Iohann.14. bis patrem, ac sufficit nobis. Non relinquens intaxatam questionem, inquit: Tan-
to tempore uobiscum sum, & nondum cognouisti me Philippe. Qui uidet me, uidet
patrem. Non credis quod ego in patre, & pater in me? Ego & pater unus sumus,

Psal.138. Nam quod quasi facies dei ac patris sit, docebit facile Psaltes uno loco, dicens: Quo-
ibo à spiritu tuo, & quod à facie tua fugiam? Alio autem loco in persona eorum qui

Psal.4. in illum crediderunt: Signatum est super nos lumen uultus tui domine. Obsignati
enim sumus sancto spiritu ad effigiem & similitudinem faciei patris, hoc est filii. Et

2 Cor.3. testificabitur Paulus, scribens: Nos autem omnes reuelata facie gloriam domini spe-
culo contuentes, ad ipsam imaginem transformati à gloria in gloriam tanquam à
diuino spiritu. H E R. Quamvis autem & persona, & imago, & similitudo no-
minetur à nobis, nihil hoc propositionibus præiudicabit. Non enim patris, sed uo-
luntatis eius imaginem & similitudinem ipsum esse dicimus. Itaque secundum quod
uoluntate idem, si quis uiderit filium, ipsum iam contemplatus fuerit patrem.

D C Y R. Quam stulta est haec consideratio, & postrema improbitate plena, & quam
pueriliter hoc dicunt facile est uidere, nunquid enim uoluntatem esse dicunt patrem?
& quia est uoluntas, hoc intelligi eum uolunt, uel ponentes eum in propria substan-
tia, tunc tribuunt ei uoluntatem? H E R M I A S. Et quomodo esset diuinitas
simplex, si & in substantia intelligatur, inquit, & in uoluntate distincte. Nam sic quo-
dammodo esset ex partibus concurrentibus ad integratem unius compositus?

C Y R. Itaque quandoquidem simplex est deus, & melior quam ut compositus sit,
recte tibi uidetur, non alia ab illo esse uoluntas eius. Voluntatem autem quis dicens,
dei ac patris significauerit naturam? H E R. Videtur. C Y R. At uolun-
tas in subiecto, sicut & artificiū species. Etenim uelle uel non, accidit non ipsis, nepe ei
uelle, sed alteri potius, in quo est uelle, uel quomodo? H E R. Sic. C Y R. Est
igitur in altero esse patris: & accidit cuiquam existere illum, & compositus erit tibi
crassius & uilius nunc quam tunc. Nam alteri est quod est, non sibi ipsi. Si quidem uo-
luntas quidem mea, mea, alterius autem uoluntas ipsius & in ipso. H E R. Quo-
modo igitur in simplicibus & incompositis alia ab ipsis sunt quae ipsorum sunt?

C Y R. Quemadmodum si & ex mente intelligatur uoluntas, fontem habens scatu-
rimentem mentem, & radicem quasi ante substratam, in quo ueretur, tanquam mens.
Mens enim motuum, qui in ipsa, & cogitationum dominatrix est, qualitas autem mo-
tioni in quodlibet & singula uoluntas multplex quædā existens, & rerū qualitatib-
us ac differentijs, quasi quibusdam tinturis colorata, ad hoc quod aliter & aliter
habeat. Plurima enim in nobis uoluntatum est differentia, quæ nonnunquam etiam
inter se contraria distant. Non enim eo quod uolumus bonum, eo & malum, neq;
ob quod uoluerit quis esse sapiens, ob hoc ipsum erit & contrarium. Proinde omni-
no stupidum arbitror dicere uoluntatem esse existentiam patris. H E R. Etiam.

C Y R. Itaque siquidem est uoluntas ipsa secundum se in differentijs. Nemo autem

recepit

A recte cordatus sic opinabitur se habere dei naturam. Non enim uoluntas pater, sed intelligitur in existentia propria, connaturalem & simul absq; principio, quasi uoluntatem habens suum filium, non compositos sicut illi dicunt. Habens autem sic, quod esse intelligatur, etiam ea quae in simplici natura & sapiente, & quod præter illa ociosum sit: at diuinitas supra mentem & omnem rationem, amice. Nonne sic habet?

H E R. Dico quidem, Quoniam autem nominasti nobis consilium & uoluntatem patris filium, Nunquid poteris hoc ex sacris literis astrarueres? c Y. Quomodo enim non & opinor quidem abunde satis persuasurum nobis David deo ac patri cantantem: In consilio tuo deduxisti me. Ostendit autem nobis sermo, etiam per alias sententias veritatem exquirrens. Nonne omnia facta sunt per filium, & absq; ipso factum est nihil, secundum uocem Ioannis? H E R. Sic habet. c Y. Psallit autem alicubi David, & uniuersorum opificem patrem ac deum admirans dicit: Quam magna & psal. 73. efficacia sunt opera tua domine, omnia in sapientia fecisti. Sapientiam opinor filium uocans. H E R. Quid igitur hoc? c Y. Quia omnis uoluntas dei siquidem ab illo non est alia, & non absq; sapientia. Sapientia uero filius est, quomodo intelligetur in existentia quae per se pater transisset enim quodammodo in filio, & quasi si iam commutasset esse hoc quod est, sapientia factus. Siquidem est uoluntas non participative habens sapientiam, sed ipsa met, & tota sapientia, adiacerem autem quod & imago sibi ipsi apparuissest filius, siquidem existens ipse sapientia & uoluntas, & imago patris, qui etiam nominatur consilium & sapientia. H E R. Apage cum absurdis cogitationibus. c Y. Vere maxime abominabiles, & multam peruersitatem habent. Itaque accepimus filium esse imaginem & similitudinem exactam substantiae dei ac patris, & non soli ipsi adaptamus eam quae per se est, uoluntatem, dignum censentes eminentia super creaturam, sed in forma clarissima dei ac patris ad

Bonne quod illi agnatus, tribuentes ei naturaliter. At si quandoquidem est simul uolens, hac ratione dicunt ipsum existere etiam imaginem patris. Hanc autem habens naturam & conditionem, non formidauit dicere: Qui uidet me, uidet patrem. Ego in patre, & pater in me, ego & pater unus sumus. Probabile opinor uoce illa admirabilis & sublimi, & fiducia loquendi soli filio congrua, quasi corona quadam redimiti Davidem, & ualde gloriari in illo manifeste dicentem: Ego in patre, & pater in me; Qui uidet me, uidet patrem; Ego & pater unus sumus. Nonne uirum deo uidebit quis factum, idem uolentem? Dixit enim alicubi de illo ad beatum Samuelem: Inueni David esse filium, uirum secundum cor meum, qui faciet omnes uoluntates meas. H E R. Probabilis sermo, ueruntamen non securus. c Y. Imò minime omnis amice, uerisimilis, sed ostendens absurdam nugacitatem, quam nescio quomodo proponere non erubescant aduersarij. Nihil enim nos solum uelimus simul & idem quod pater, faciet ad imaginem & similitudinem naturalem eius, faciet autem hoc et sola naturae similitudine, substantiae clara effigies, ex illa per omnia prodiens.

H E R. Itaque secundum diuinam imaginem quomodo ipsi essemus? c Y R. Tanquam habentes in nobis filium inhabitantem, & charactarem diuinum in nobis possidentes. Conformes enim per illum efficimur dei, species autem super omnes & summa, quae est filius per spiritum, signatur in animabus nostris. Vnde & Paulus Galatis scribit, qui in determinate levitate exciderant: Filii mei quos iterum partu- rior, donec formetur Christus. H E R. Optime dixisti. c Y. Stultum autem, & alia ratione ualde inconsideratum, filium non dici imaginem substantiae patris, consilij ac uoluntatum. Etenim Philippus inquit: Ostende nobis patrem, & non uoluntatem patris. Filius autem scipsum exhibens in imaginem patris, inquit: Qui uidet me, uidet patrem: quamuis oportebat uolentem non mentiri, imò non habentem dolum in ore suo, quod illis uidetur, non sic dicere, siquidem erat non sic habens. Sed solus sciens patrem, & a solo cognitus patre, non nudæ nobis & sine existentiâ uo-

Gal. 4.

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

Cluntatis imaginem, sed characterem magis substantiae eius, qui se genuit declarauit, dicens: Qui uidit me, uidit patrem. H E R. At siquidem sic sapere uerisimiliter cum ipsa ueritate persuasi sumus, uiam quidem imus bona. Veruntamen scias & illud dicere, cuius, o optimi, character est? omnino non in subsistentia qua per seipsum, sed neque propriam habebat existentiam, sed magis intelligetur in subiecto, & habebitur ut accidens, licet inseparabiliter insit, quemadmodum scilicet species corporibus. Itaque sine existentia filius, siquidem est sicut character in patre. C Y. Peruersis illis, inutile, ut uideamus, & turpissimis conumerandum, uelle intelligere optima, & quae certa sunt, casumque nullum metuunt; sed in precio est animo agrotare, & pro nihilo habentur apud illos perpetuè solida, & bene se habere uitio datur. An non melius intelligere, quod natura filii, quae nam sit, mente nostra cognosci nullo modo sit possibile, multoque ampliore esse quam ut possit uirtute sermonis enarrari. Gloria enim domini occultat sermonem, sicut scriptum est. Cognitionem uero tanquam in speculo, ex multis considerationibus, non sine sudore, & uix acquirimus: subtilibus autem uale & eliquatis imaginationibus cogitationum, contemplationem quasi per speculum in enigmate, in mentem congregamus, firmitatem in fide lucifacientes. Quoniam in creaturis & his quae generationem & corruptionem habent, nihil exacte & proprie elaboratum est ad claram effigiem, summae & naturae & gloriae, intelligimus uix ea de illa decernentes quod utile ad manifestationem in singulis utilibus rebus palma quasi metietes coelum valde breui quantum sit in nostra mente ad ea quae supra uniuersa sunt, instruere non detractamus. Lucem & uitam, & sapientiam, & uirtutem, & alia quaedam cum illis dicimus esse filium. Nominatus enim sic est a diuinis inspirata scriptura. Sed non in unoquoque nomine ineftabilem eius naturam includentes ex diuersis ipsum compositionem esse dicimus, et in unum aliquod integrum uix com-

Duplicatum. Simplex enim est & unius formae, sed ex plurimis ipsi agnatis substancialiter imus ad subtile quodam splendores contemplationis & congruae considerationis de ipso. Itaque si dicatur character substantiae patris, inseparabiliter cognatum simul existere intellige, & quodammodo speciem eius qui genuit. Quando aurum & splendorem quasi luminis emissi & fulgurantis in mente habeam quae ex patre quasi ad exterius euagatur, neque omnino separatum a substantia a qua est, neque omnino contracte, sed quodammodo prospectantem, ut per se subsistat, & in propria existentia. Moratur enim in patris natura quasi radicem ipsum habens filius, & sectionem omnino non sustinet. Veruntamen proprie substituit, & est filius uerum, non sine subsistencia character, neque injectus uel accidens sicut species in corporibus. Vita enim existens secundum naturam, quomodo intelligeretur non subsisteret an non audisti dicentem: Ego sum qui sum, hoc meum est nomen, & memoriale sempiternum in generatione et generationem? H E R. Bene dicas. Tempestive autem nobis existere dixisti, & uitam filium omnino ut characterem & exactam similitudinem eius qui est & uiuit patris. At dicunt, quid? licet haec sic se quidem habeant, uitam tamen accipit a patre, dicit enim ille: Quemadmodum enim pater uitam habet in seipso, ita & filio

Exod.4. Ieron. 5. dedit uitam habere in seipso. Quin & alio loco non aliter: Sicut misit me uiuens pas-
Joan.6. ter, & ego uiuo propter patrem; & qui manducat me, ille uiuet propter me. Paulus quoque nobis dixit: Deus autem diues misericordia, propter multam dilectionem qua

Eph.2. dilexit nos; & nos quum essemus mortui peccatis, uiuificauit cum Christo. Gratia estis seruati, & congregauit & simul sedere fecit in celestibus in Christo Iesu, & in summa per omnem, ut dicitur, diuinam scripturam uiuiscatur a patre, & uitae uidetur particeps. Quomodo igitur uerum obuiabimus aduersariis, libenter ex te audiuerim. C Y R. Nonne tibi videor optime dicere, et a scopo non errare, astipularique nobis scripturam diuinam, quod filius non sit intelligentius esse uoluntatis patris, sed substantiae & subsistentiae character? H E R. Optime quidem, nunquam quod res

A ctum est ac bene dicitur, negauerim. c Y. Ea quæ in rebus non solū ad figuram & speciem cuiusdā formata sunt, sed substantiam magis sortita sunt ex figura, connaturalia omnino sunt, & similitudinem ad quodlibet perfecte assecuta. H E R. Quomodo dicas? Non enim mihi sat manifestus est sermo. c Y R. Homini sta tua facta ex ære uel saxo, utrum alicusus substantiæ uel etiam speciei ac formæ essi gratio est? H E R. Speciei scilicet. c Y. Jam filius cuiuspiam ab ipsa substantia in hoc formatus, & summè elaboratus ad similitudinem eius qui genuit, de rationibus loquor quæ sunt iuxta naturam, nōnne etiam postea intelligeretur naturalis & substancialis imago? H E R. Etiam. c Y. Itaq; quin sit manifestum & euidentis, quod filius existat character substancialis dei ac patris, illæ similes & sinceræ diuinam in se ostendit pulchritudinem, manifeste dicens: Ego in patre, & pater in me est. &: Qui uidit me, uidit patrem. Quomodo igitur non fuerit necessarium quod deitatis proprietatibus existens ornatus, quemadmodum scilicet & pater nullo modo amittat esse uitam & uiuificum, ut ne per imaginem is cuius est imago contume lla afficiatur. Consectaneum enim erit. Siquidem nō sic habet, quantum attinet ad filium qui est imago patris) uitam quidē nō iam, sed uita potius indigum, & ab alio participem, etiam ipsum patrem in suspicionem uenire, uel quomodo hoc quod uiuificatur absq; uariatione ab hoc quod uiuificat, quum abundantiter possit alijs quibus opus habent dispensare, possit autem propriæ naturæ non sufficere. H E R. Bene dicas. c Y R. Si autem uitæ participem, & non secundum naturam uitæ existere filium nugati fuerint, unde diuinam eius naturam aliam esse ab eo quæ in illo uitam, intelligere non possum, nōnne necessarium, quod in participatione cuiusdam factum esse creditum est, aliud natura ab illo esse, ut ne quid dicatur et uideatur sui ipsius esse particeps, siquidē esset eiusdem naturæ? H E R. Necessarium. c Y R. Itaq; si non est uita secundum naturam filius, in propria omnino erit natura particeps, quasi alterius quæ in ipso est uita, id quod ipse est, respondeant igitur qui tam corruptis substraguntur dogmatibus, sub quoniam genere erit iuxta illos: Prius enim dixit sermo noster quod non sit factus. H E R. Vita, inquit, facta est à patre. Dixit enim Ioannes: Quod factum est in ipso, uita erat. Verbum cuius est uita. c Y. Igitur qui iunxit ambo in unum, & colligit uitam, & filium non alium esse dicit à uita quæ in illo, ut diuersæ nominarit naturam quæ à nobis intelligitur significati unius, siue filius, siue uita dicatur. H E R. Sic dico. c Y R. Num factam esse à patre suspicati sunt uitam? & quomodo non stultitiae accusabuntur? Nōne quod factum est dicere productum esse ex non existentia, etiam nolentes necessarium? Illud quod productum est, ut esse inciperet, sortitum est non esse, multo antiquius quam esse. Atqui hoc non est uita, absit. Vita enim est, nō quod adductum est ad uitam. Conuenit autem ei potius semper esse, & existentiam habere principio, sineq; carentem. At si sapienter esse putant consideratum, existere illis uerbū in participatione uitæ, tametsi intelligatur uita dimisso filio, audiant quod uita dicat, se uiuificam & non uiuificat, quemadmodum scilicet & lucem ipsum dicentes, & sapientiam ac uirtutem, non quod luce indigeat, & sapientia priuetur, & uirtutem quæ ab alio desideret, sed magis illuminantem & sapientes facientem ac corroborantem alios. An non uiam uideor tibi ire rectam & non deflexam, & calculis legalibus laudatam? Dixisti enim uadas uia regia. H E R. Et ualde. c Y. Quod autem habitudinem naturali accipit, & uix omnino esse hoc quod est, quomodo æqualiter fieret cum eo quod cōcedit, participem fieri, & largitur, assequi ea quæ proprie ei accident? Audio enim dicentem filium: Quemadmodum enim pater suscitat mortuos & uiuificat, ita & filius quos uult uiuificat: & ualde merito. Operatur enim æqualiter, & non cum uariatione, patris & filij natura, uita enim est pater, uita autem & filius non minus quam pater. H E R. Sed opinor diceret: Heus tu fabulas dicas, mēs.

Ioan. 14.

Ioan. 15.

Ioan. 7.

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

- C enim tua fama ad nihilum transit, & aberrauit ab exactioribus sententijs. Et quod patr est uita excellentiore modo, id adulterat & extenuat. Vbi enim uel unde aequalis sicut filio, si uocaretur uita? C Y R I L L V S. Si parum morati fuerimus in sermonibus illis, ludere nos putamur. Hi autem sua dogmata adiuuent, & attentet suadere quod melius, sed scio quod non possint hoc facere; sed docebunt, quod libuerit, & pugnabunt contra filium, etiam suis legibus uniuersorum reginam naturam subiugantes, & honorare putant patrem, dum filium ex eo secundum naturam natu suis opinionibus, ut minor sit, offendunt, quamuis manifeste dicat: Qui credit in me, non credit in me, sed in cum qui misit me. Et qui uidit me, uidit eum qui misit me. Nam quomodo uideremus uitam existentem secundum naturam & filium? Cur autem non & dicenti credendum: Ego sum uia, & ueritas, & uita? Cum articulo autem & singulariter seipsum esse dicens uitam, an non patrem ac deum suum negauerit esse uitam, nisi unius naturae ambos esse dederimus, & per ambos ad nos aequaliter uitam uenire, & non ex duobus, sed ex uno deo nos uiuiscante. H E R. Sic habet. C Y. An non in ipso uiuimus, mouemur & sumus? H E R. Omnino coeceſſimus ueracem esse sanctum Paulum. C Y. Verax quidem, quomodo enim non? Nam uiuit in ipso, & loquitur Christus, qui est ueritas. Vide igitur o amice, quod deo quidem patri uiuimus, et mouemur, & sumus. At qui esse & uiuere suppeditat, non aliis ab eo qui ex illo natus est filius, qui existens in patris proprietatibus conspicuus, & uitae naturalis germe uiuificum quasi bonum proptimum uitam indigenibus immittit, & totam creaturam, ut sit coſeruat. Proinde & Iudeos alloquens, inquit: Amen amen dico uobis, non Moses dedit uobis panem de celo uerum. Panis enim dei est, qui descendit de celo, & uitam dat mundo. Iam propriam nobis significans naturam: Amen amem, inquit, dico uobis, qui credit habet uitam aeternam. Ego sum panis uitae. Igitur siquidem aequaliter & sine uariatione operatur in nobis filius, uidelicet secundum quod est uita, & non minus quam pater, quomodo non in aequalibus dignitatibus substantiae ipsum ponunt nonnulli, siquidem recte de illo sentire & considerare ualent. H E R. Sed sequemur ea quae ipse filius dixit. Dicit enim manifeste: Quemadmodum pater habet uitam in seipso, ita dedit & filio uitam habere in seipso. C Y. Appone quod reliquum, uel certe ueritati iniuriam te facere scias. H E R. Quid nam? C Y. Quia hoc quod his quae dixisti necessarium & utiliter subiustum, hoc est, & potestatem dedit illi ac iudicium facere, quia filius hominis est. H E R. Videris, opinor, uelle id significare, quod uitam accipit a patre, non qua intelligitur & est deus, sed qua factus est homo, qui natura quidem non habet quod sit uita, sed a deo uitae potius particeps est. C Y. Quid? Num tibi ipsi magis tribuis ista, quam ita incōsiderate mihi? Nonne audisti dicente, quod pater dedit filio habere uitam in seipso, et iudicandi potestatem, quia filius hominis est? H E R. Audiui, sed dicunt nunc, Dari ordinatum esse ad solum iudicium. Nam lex iudicium, ut eximium honorem deo tribuit. Dicit enim, creatura dei est, accipit dei gloriam, & dei honorem ut homo. C Y. Porrò uiuiscare o optimus, aliter ne magis quam deo congruit, quum & sapientissimus Paulus Timotheo scribens nobis dicit: Testificor coram deo uiuiscante omnia. H E R. Congruit etiam hoc, aiunt, deo: & cur non? C Y. Quod deo congruit & substantialiter tribuit, nonne hominis naturae datum est & aduētitum? H E R. Etiam hoc uerum est. C Y. At Christus homo sicut nos, licet intelligatur deus secundum quod prodidit ex deo. H E R. Etiam, quomodo enim non? Itaque quum proprium & eximum diuinae naturae opus sit, quod ut homini datum, nempe uita, sed pater dicitur filio deo dille uitam. C Y. Appone tempus, & soluetur quaestio, tunc enim & uiuiscari dicitur, & uita secundum naturam ipse existens, quasi ex deo & uita. Vnde & quod pater dicitur quasi non habenti filio suppeditasse uitam. Viderit quis etiam absque magno

A magno labore, filium illi esse, uitæ suppeditatorem, & non dicimus secundum quod intelligitur deus, sed secundum quod apparuit homo, quod uita donum sit, & externe adhibitum. Dixit enim beatus Paulus: Si autem spiritus eius, qui excitauit Iesum ex mortuis habitat in nobis, qui fuscitauit ex mortuis Christum Iesum, uiuificabit etiam mortalia corpora nostra, per hoc quod ipse spiritus habitat in nobis. At dominus noster Iesus Christus non aliorum efficacie, sed suæ rem hanc tribuens, ad Iudeos dicit: Soluite templum hoc, & in tribus diebus resuscitabo illud. H E R. Quomodo igitur operatus est pater in filio uitam, quæ reuixerit Christus suis uirtutibus & efficacia? c Y. Quia quum pater sit uita, filius declarans substantiam genitoris, uita ex illo secundum naturam & uerè prodijt, & totus quidem existens in patre, ferens autem etiam integrum in seipso patrem. Hac ratione patris opus, filii dicimus, & id quod filius operatur, hoc est opus patris. Unde et demonstrans suam operationem esse ex patre, & in omnibus æqualiter se operantem, euidentes suæ cum illo consubstantialitatis inditum, doctrinæ auditis apponit: Si non facio, inquit, opera patris mei, non credite mihi; Si autem facio, & si mihi non creditis, operibus credite. Alius cubi iterum ait: Pater in me manens ipse facit opera. Non enim ea quæ diuinum modo facta sunt humanitatis conditionibus attribuenda intelliguntur, sed naturæ tribuit ineffabili, & omnem mentem transcendentem. Propter hoc dicit: Et si mihi non creditis, operibus meis credite. Etenim quæ diuinum modo & super rationem, non sinnunt opinionem & fidem in illum, uersari in exinanitionis mensura. Exaltatur enim quodammodo & homo minime nudus, sed deus etiam, quia & ex deo esse cognoscitur. An non uerum quod dico? H E R. Utique ita est. c Y. Sed illud ferè omissum esset. H E R. Quidnam dicas? c Y. Pauli dictum commodum allatum in quo manifestissime docebatur, quod per sanctum spiritum à patre uiuificatio, in ipso Christo & in nobis perficitur. Dixit enim: Si autem spiritus eius qui fuscitavit Christum ex mortuis habitat in nobis, uiuificabit & mortalia corpora nostra, eo quod spiritus eius habitat in nobis. Igitur pater per spiritum uiuificus, non ut per creaturam uiuificans creaturam, sed ut in participatione naturæ suæ, in sui transformans uitam, quod uitam in propria natura non habet. Datam enim creaturæ, scio dicent uitam. H E R. Dicerent. Dicetur autem & à nobis hoc: Quid enim habes quod non accepisti? c Y. Igitur uiuificans est spiritus sanctus, quem qui accepimus, participatione dei solius & ueri ut uitæ, assediti sumus. c Y R. Assentior, recte enim sapis, quandoquidem & in nobis ipsis participationem dei & præsentiam spiritus implet. Memor enim sum Ioannis sic scribentis: In hoc cognoscimus, quod deus in nobis est, quia de spiritu suo dedit nobis. c Y. Vide igitur amice, diuinus spiritus suppeditatorem ac datorem filium, qui ex deo prodijt. Insufflavit enim in discipulos suos, dicens: Accipite spiritum sanctum. Nam quomodo non esset absurdissimum uitæ aliquem existere suppeditatorem, qui non sit uita, secundum quod illis, nescio quomodo, uidetur. Quamus quid unquam merito dixerim, siquidem non est uita, quod ut bonum proprium immittit spiritum, et modo quodam secundum insufflationem, se suppeditatorem esse uitæ declarat: Quando igitur dicitur uitæ particeps filius, hoc est quod uiuiscatur à patre, diuinam statim expende naturam, quæ tota quodammodo in patre intelligitur, in quo et ex quo etiam filius & spiritus uiuificus īs, qui uitæ externæ aduentientem habent, uiuificationem operatur, non quasi ineffabilis naturæ instrumentum, sed quasi donans per seipsum creaturæ totam illius qualitatem & reformans id quod corruptibile ad longiorē uitam. Sententijs autem quæ de hoc per suas, uiuificationem in Christo factam esse inuenies, ad hoc solum uiuificabilem quatenus est homo. Etenim qui ex patre uerè & unigenitus, suæ carnis corruptionem auertebat, & propriū templū, morte reddebat præstatiū. Etenim quia erat deus īs, & ex ipso uita secundum naturam, hoc est patre, natus est. Manifestus & uerus te-

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

C Etis hic sit diuinus Ioannes, scribit enim sic de illo: Quod erat ab initio, quod audiuimus, & quod uidimus oculis nostris, quod spectauimus, & manus nostræ palpaerunt de uerbo uitæ, & uita manifestata est, & uidimus, & testamur, & annūciamus uobis uitam æternam, quæ scilicet erat apud patrem, & manifestata est nobis. Mani festius quoq[ue] faciens, quæ nam sit uita ab ipso dicta iterum inquit: Et scimus quod filius dei uenit, & dedit nobis sensum ut cognoscamus d[omi]num uerum, & sumus in filio eius uero Iesu Christo. Hic est uerus deus, & uita æterna. Vbi enim omnino uel quomodo intelligeretur & existens ab initio & deus uerus, si non sortitus esset esse perpetuum, & eodem modo se habens, multoq[ue] antiquius & sublimius, quam ut existe re incipiatur. Vita enim secundum naturam existens, tunc recte agnoscitur. Hoc enim deo uero congruit, & contrarium pugnat etiam cum nomine eius quo dicitur, Qui Exod. 4. est. Ego enim, dicebat, sum qui sum, hoc meum nomen est, & memoriale æternum in generatione & generationem. H E R. Si concedis, aiunt, patris efficaciam illi, & hoc absq[ue] variatione, quasi æqualis uirtute sit illi, ubi quod minus iam est seruabis Joann. 14. illi, quum manifeste dicat: Pater me maior est. Et iterum: Vado ad patrem meum & Joann. 20. patrem uestrum, & deum meum & deum uestrum. Sciebat enim esse deum suum patrem. C Y R. Itaq[ue] si non natura & uere deum esse credunt filium, creatura dicent omnino & aliud præter hoc nihil erit. De his autem qui sic sentire uoluerint con Hier. 19. gruenter opinor illud dici: Quis dabit capitum meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, & plorabo populum die ac nocte, & omnes pijs amatoresq[ue] dei inclas Gal. 5. ment illos: Ab alienati estis à Christo, excidistis à gratia ipsius, & sors uestra deus quidem nō est, absit, sed nothus quidam simpliciter & falsi nominis, factam deitatis gloriam habens. Seruierunt uere creaturæ supra creatorem. Propter hoc quod crediderunt minorem esse quam patrem, & aduentitiam uitam habere filium, immo & in his in quibus creatura non habet propriam uitam. Iam cur adorare solent, quæ crea turæ conditionibus alligant, & substanciali eminentia super omnes, impie priuant. Quamuis manifeste dicat: Qui supernè uenit super omnes est. Minime enim Joann. 3. quasi eminentiam per comparationem sublimitatem filius possidebit, quamodoquidem in eo quod dicitur omnia facti uniuersi infertur manifestatio, quod existat super omnia, nequaquam habens quod sit inter creaturas, quasi proprium ut filius, alioqui non in omnibus est, sed super omnes exemptus, eo quod in summum peruererit fastigium, ultra quod omnino nihil. An non deus nomen super omne nonen est, sicut diuinus Paulus dixit? H E R. Etiam. C Y R. Hoc autem erat filius: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud deum, & deus erat Verbum. H E R. Iam quid dicemus, si obiecerint scriptum esse de patre, quod dederit ei nomen quod est super omne nomen? C Y R. Si apponenter nobis ô Hermia, quod uelint docere, qua ratione & quomodo filius quod sit deus externe habeat, quamuis sortitus sit dignitatem, quæ se secundum naturam comitetur, hinc opinor se fundant, & cōtentionem relinquentes ut morbum apoplexiæ, cessabunt quidem calumniari ineffabilem substantiam filij, sapereq[ue] uolent nobiscum recta. Veruntamen illi quidem, ut probabile est, urgebunt ad defendendas suas opiniones, & mendacio pugnandum, & alacriter patrocinandum non alio ardore, quam quasi uellent armari in bellum & prælium ante pueros & mulieres. Nobis autem uolentibus subtiliter loqui, operæ precium est infirmare quæ iudicata sunt, & indoctorioribus ueritatē quam difficiliter Phil. 2. acceperant denudare. H E R. Bene dicis. C Y R. Dixit enim diuinus Paulus de unigenito, qui quum in forma dei esset, nō rapinam arbitratus est, quod esset æqualis deo, sed semetipsum exinanivit, forma serui assumpta, in similitudine hominum constitutus, & figura repertus ut homo, humiliavit semetipsum. factus obediens usq[ue] ad mortem, mortem autem crucis. Quapropter & deus illum in summā extulit sublimitatem, ac donauit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine

A ne Iesu omne genu flectat, cœlestium, ac terrestrium, & infernorum, omnisq; lin-
gua cōsiteatur, quod dominus sit Iesus Christus ad gloriam dei patris. Nunquid &
ipse incarnationis uerbi tempus nondum intelligentibus, manifeste dicet, quod nō
ea ratione qua intelligitur deus existens Verbum, sed qua apparuit homo, in deita-
tis ascenderit gloria, & quando cum carne, & quando exinanuit & humiliauit se
ipsum, tunc & exaltatus esse dicitur. Porrò doce, audiam enim te libenter, & dic ro-
ganti. H E R. Quid nam dicas? C Y. Humiliauit semetipsum unigenitus, de-
mittens se in serui formam, & sustinuit crucem ignominia contempta, factusq; est
obediens usq; ad mortem, quapropter, inquit, dedit ei nomen quod est super omne
nomen, ut in nomine Iesu omne genu flectat cœlestium, ac terrestrium, & inferno-
rum. Nunquid mercedem bonorum operum & donum obedientiae, & coronā for-
titudinis, sicut nos posse dicit, sic uocari et adorari à sanctis angelis, et ab his qui super
terrā sunt, & ab his qui iam inde emigrarunt. H E R. Videtur. C Y. Dicam,
non curans etiam si nūc minus decorū uideatur. Quandoquidē necessariū hominū
lapsibus & nostris peccatis erat unigenitū pati, maximū quidem habeat gratiā ipse,
sciat aut̄ qd̄ humanitatis criminā, illi diuinæ gloriæ occasio fuerint. Nam si non pec-
cassemus, neq; factus esset nobis similis, neq; sustinuisse crucē: & si nō mortuus fu-
isset, neq; affecutus esset ut adoretur, & à nobis, & à sanctis. H E R. Audax qui
de sermo est, ueruntamen probabilis. C Y. At si etiam in æqualitate ac in for-
ma patris, conditionum exinanitionis non existens particeps, qualem haberet glo-
riæ accessionem, suscepto nomine super omne nomen secundum inanitionis tem-
pus? Nōnne intelligis unde sermone in ipsi colligant, si subtilius scrutinium fiat?

H E R. Intelligo. C Y. Vis igitur, ut hoc præterito, quod subtilius uidetur ad
illud eamus, quod unigenitus deus fuerit in principio, & in forma, & æqualitate pa-
tris, quamvis paruuus in præteritis insuuptus sit super ea re sermo. H E R. Et ual-
de. C Y. Itaq; per uocem quidem Esaiae dicit deus & pater: Ego dominus deus
siam ab initio. Audiet autem quis ad illum etiam ipsos sanctos clamantes: Nōnne tu
ab initio dominus deus noster, et non morimur? Ecce deus ab initio nominatus est,
& est uerus deus ac pater. Cæterū diuinus Ioannes ad nos sermones de filio faciēs,
inquit: Quod erat ab initio quod audiuiimus, quod uidimus oculis nostris, et manus
nostræ palpauerunt de uerbo uitæ. Scribens item nobis alloquitur quosdam, dicens:
Patres qui nouistis eum, qui ab initio, & quisnam ille sit? Idem iterum dicit: Hæc di-
cit, qui erat, qui est, & qui uenturus. H E R. Dicent autē & ipsi, quod fuerit qui
dem ante creaturam: quod autem & deus sit, nondum manifeste. Accipitur enim,
ut non ita manifeste se haberis. C Y R I L. Iam quomodo non tempestiue ijs qui
tam repudiabilem proferunt sermonem, merito indignamur, dicentes: Surdi audite,
& cæci respicite. Nam licet Theologus & Euangelista nō simpliciter scribat quod
erat, sed manifeste, quod erat deus Verbum. Ipsi quasi exuino & ebrietate inconsi-
derate ad omnia ruentes, ueritatem irrident. Age etiam per alias sententias trâseun-
tes agnoscamus, quod deus secundum naturam sit filius. Nōnne cōuenit uerè & se-
cundum naturam deo, comprobare & laudibus celebrare eos qui legem habent ui-
tae suæ ducem, nobilem & circumspectam uitam uenerantur, punire autem eos,
qui peccauerunt, utpote arrogantes & contumaces, & legibus supernis insane ob-
luctantes. H E R. Congruit. C Y R. Quid posse implere omnia, & transi-
re per omnia, & sequi in omnibus, concedes etiam alteri naturæ à diuina? H E R.
Non equidem, quare enim non ita haberet. C Y R. Deo uiuere, deoq; gloria-
ri, nōnne dices sanctis esse maxime congruum? H E R. Valde scilicet. C Y.
Perge igitur, & illud dic. H E R. Quod nam? C Y R. Nōnne omnis dona
tio bona, et omne donum perfectum, supernè descēdit à patre luminum. Sermo aut̄
sapientiæ inter omnia clarissimum donum est. H E R. Assentior, ita enim sacra scri-

1. Ioann. 1. et 2.

Apoc. 1.

Jacob. 1.

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

- C**ptura dicit. C Y. Itaq̄ uide quum superna dona à patre ad nos ueniunt; filium esse dispensatorem & præfectum, & illorum potestatem habere. Dicit autem Paulus Ephes. 4. Ius: Vnicuiq; uestrum data est gratia secundum mensuram donationis dei. Quin & Exod. 4. alio loco ad Moysen sanctissimum locutus est deus: Quis dedit os homini, & quis fecit mutum & surdum, uidentem & cæcum? Nōne ego dominus deus? Nunc uade, & ego aperiam os tuum. Et loquebatur iterum sanctis Apostolis dominus nonnus Matth. 10. ster Iesu Christus: Ponite igitur in cordibus uestris non præcogitare ut respondeatis, ego enim uobis dabo os & sapientiam, cui non poterunt ieiūnare omnes aduersari. Psal. 7. sarij uestri, Psallit autem & sanctus David: Quia deus iudex est. Quum ita congrue se habeat, ut unicuique dispenset ea quorum faciet retributions, & quos uoleat iustificare. Rom. 8. stificare. Deus est qui iustificat, quis est qui condemnat? sicut scriptum est: Videbis Matth. 16. ius in utroq; operantem, non ut ministrum, sed diuina potestate. Quid enim proderit homo sibi, si totum mundum lucretur, animæ uero sua facturam faciat? Vel quā dabit homo cōmutationē pro anima sua? Venturus est enim filius hominis in gloria patris sui cum sanctis angelis, & tunc dabit unicuiq; secundum opera sua. Locutus est Matth. 9. tu es & infirmo cuidam: Remittuntur tibi peccata tua. Ad quem sermonem pharisei in omni sermone prophani, offensi, blasphemiae crimina cōnectere atq; sunt, cōtra tam diuinam & inculpatam uocem: Dicebant autem: Hic blasphemat. Quis poterit remittere peccata, nisi solus deus? Itaq; & legis & supplicij dominus, & iustitiæ remunerator, & coronarū dispensator, & dīmittens peccata, sed nulli inter creaturas numerato licet hoc facere. Quomodo nō esset igitur deus secundum naturam? Nunquid tibi hisce recte glorificare deum uideor? H E R. Ciuilissime & irreprehensē. C Y. Quum igitur deus sit in omnibus, & à nullo abscedat, sed opera sua Es. ult. tione diuina adimpleat. Et propterea dicat ad Israëlem: Cœlum mihi thronus, terra scabellum pedum meorū, qualem mihi domū ædificabis, dicit dominus, uel quis D locus quietis meæ? Hoc uerbum etiam ualde recte ad Verbum quod ex deo patre Col. 3. prodidit detorquens diuinus nobis scribit Paulus: Vbi nō est Græcus & Iudæus, circa cuncisio & præputiū, barbarus Scytha, seruus liber; sed omnia & in omnibus Christus. Ephes. 4. stus. Iterum quoq; dicit: Qui descendit, ipse est & qui ascendit super omnes cœlos, ut implete omnia. Nunquid igitur quod omnia implet, & per omnia quidem transit, & est in omnibus, non maius est quām creatura? H E R. Quomodo enim non? C Y. Quum autē omnis sanctus mundana & carnali uita deposita & obliata quodammodo deo sua anima, gloriarī soleat in nullo alio quām in ipso. Scribit Gal. 2. iterum Paulus: Ego enim per legem legi mortuus sum, ut deo uiuam, nempe filio, & per illum patri. Erit autem & hoc tibi manifestum, ac indubitatum, si apponenter. Cor. 1. audieris. Si enim pro omnibus mortuus est, ut uiuentes nō ultra libypsis uiuant, sed Gal. ult. deo ipsorum qui mortuus est & resurrexit. & præterea addit: Mihi autem absit glorificari, nisi in cruce Christi. Quamuis omnis sanctus dicat: Gaudet in deo & salutari meo, dominus deus meus uirtus mea. H E R. Sufficiant nobis ille sententiae. Filiū enim esse non falsi nominis, sed uerum deum, per innumeros sermones nobis apparuit. Igitur hoc præterito illud dicit, quomodo quis accipiat & intelligat res. Iohann. 20. Et: Vado ad patrem meum & patrem uestrum, ad deum meum & deum uestrum. Quid autem docens deum suum patrem uocat? nō enim negabis quod omnes hoc dicant. C Y. Harum quæstionum facilis cognitio, si cui esset mens integra & sapiens. Scriptum est enim, quod omnia coram intelligentibus, & recta inuenientibus scientiam. Si autem quis uelit relicta uia recta, stultissime in obliqua currere, & facile cōsiderationū uia permutata declinare ad alterā, nimirū in tribulos & foueras in Num. 21. ciat, & præceps ruat. Quod opinor, ænigmatice lex significat: Via regia incedes, inquit, & non declinabis ad dextram uel sinistram. Igitur quādo aliqua minorā sunt quam gloria dei requirat, nec transcendunt naturam factam, discuntur q; de filio, ne ineffabilem

A ineffabilem statim ex patre proprio naturam cogites, sed feliciter uade quò considerationum scopus tendit, neq; ea quæ proprio deitatis sunt humanitatis ascribas cōditionibus; neq; humanitatis paruitatem summæ naturæ tribuas, quasi illi proprio agnatam, sed discretam, & idoneam in uno quoq; distinctionem fieri scias. Sic enim poteris & non aliter certissimam contemplationem capere. **C Y R.** Quid nam dicas? **C Y R.** Dixit beatus Paulus de unigenito, quod & splendor gloriæ & sit character substantiæ dei ac patris. Sursum igitur in his & super omnem creaturam, mentem transfer, diuina ipsa spectetur pulchritudo, ineffabilis natuitas consideret, & uideris existentiae modum quasi in speculo, manus gratulando complodat. Quod autem scribit de illo: Qui in diebus carnis suæ supplications & preces ad eum qui ipsum seruare poterat à morte, cum clamore ualido & lachrymis quū obtulisset, & exauditus esset propter reuerētiā, quamuis existat filius, didicit ex his quæ passus est obedientiam: Descende parumper, & humanitatis expende conditionem. Non enim character patris passus est. Postquam autē in diebus carnis preces factæ sunt, carnis sit timor, & humanitatis proprium sit formidare mortem. Vnde licet dicatur accepisse nomen super omne nomen, non à deitatis definitionibus qua Verbum est, & ex deo natū est patre, erat enim natura & uerè deus etiam ante exinanitionē. Nōnne etiam hoc dicas? **H E R.** Utq;. **C Y.** Postquam autem apparuit homo, & demisit seipsum in humiliationem ac formam serui factus est nobiscum, et sub deo, non amittens id quod erat, humanitatis quoq; conditionem non despexit. Nam quum diues esset, utpote deus, nobiscum pauper factus est, quapropter sub lege, & cum seruis, & cum iniquis reputatus est, & ipsam mortem secundum carnem sustinuit. Atqui necessarium erat existentem natura & uerè deū, perpetuam in hoc habere gloriam, ne humiliationis conditionibus immoretur, sed in honorem superne & ab initio iterum rediret cum assumpto habitu. Audit igitur ut homo, quamuis **B** deus existens natura & filius, Ego hodie genui te, & Sede à dextris meis, donet ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Quoniam enim uerè factus est homo, & demisit seipsum ad humiliationem factus sic est, & sub deo, necessariò & cōgruè cum inanitionis figuratur conditionibus. Et deum nobiscum ascripsit sibi natura, & uerè suum patrē. Deum quoq; nostrum (nam propter hoc & nos ipsi & sub deo habentes naturalem seruitutem) patrem uocamus deum, recipiētes appellationem illam, ipsa cū deo cōfiguratione. Diuersatur enim in nobis, & inhabitauit filius per spiritum suum, in quo & per quem clamamus, Abba pater. Quod autem euidentis in dītium, & quasi signaculum adoptionis filiorum, quam cum deo habemus, sp̄ritus sit in nobis, per quem cum filio cōfiguremur, manifestat scribens Paulus; Quod autem estis filij emisit deus spiritum filij sui in corda uestra clamantem, Abba pater. **H E R.** Bene dicas. **C Y.** Opīnor ego aduersarios obſistendo fatigari, & oblitando ueritatis sermonibus, quasi disrumpi. Si autem hoc nō faciūt, insistant & dicant deum uerè filij patrem existere, non suscepta dispensatione in qua dixit deum suum patrem. Quomodo non necessariū dicere, quod legislatores quidā sint, & definitores eorū quæ uoluerint, cogitare uel dicere? Susceperimus autē eos minime. Conuenit magis ueritatem saluatoris nostri uocibus tribuere, quia uado ad patrem meum & patrem uestrum, & deum meum & deum uestrum. Contendat itaq; quod & nos filij cum eo quidem ipsius secundum naturam, quandoquidem est nobiscum secundum naturam sub deo. Vado enim, inquit, ad patrem meum & patrem uestrum. Nomen uero filij ex p̄tre genitum esse significat. Itaq; plurimi secundum naturam filij, imò innumerabiles, & quod blasphemiae tentetur latitudo. Si omnes filij secundum naturā hac ratione & serui. Sed opinor omnino statim ualde dicturos, qd alius quidem erga nos & longissimum filiationis dei nomen. Terreni enim existentes natura, non ex deo geniti sumus, secundum uerum generationis modum. Exter

*Heb. 1.**Heb. 5.**Rom. 8.*
Gal. 4:

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

- C num autem & aduentitium nobis est, quod uocamus deum patrem. Iam quid dicere
remus & illis ipsis? Heus uos qui auditis temere omnia, cur non ipsisdem rationibus
deflectimini ad id quod recte & inculpate se habet. Sic autem delirantes parum eru-
bescitis? Quomodo enim non esset melius sapienter in animo cogitare, quod quan-
doquidem secundum naturam est ex deo, hoc est ex substantia patris, turpe est illi
connumerari creaturis. Conuenit autem magis esse deum. Et postquam apparuit ho-
mo, aduentitium illi est & accidens cum conditionibus carnis & humanitatis sub deo
esse quod ex ipso. H E R. Sed si nihil inquietum diuersum in filio, omnino et aequa-
10.10. Iem dices, & in nullo minor? Deinde, quomodo dicebat ille: Pater meus maior me
est. c y. Dei enim, dic obsecro, cum deo si in utroque intelligatur, quod natura et
uere, qualem quis uiderit diuersitatem uel quid intercedit ad hoc, ut aliter & aliter se
habeat? Iam quoniam asserimus filium characterem dei patris summe & ultra ratio-
nem quodammodo ad naturalem effigiem absolutum, quomodo nobis (siquidem
uerè minor esset quam pater, & non perfectus) designaret in seipso meliorem & o-
mnes transcendenter? Neque enim quod perfecto indiget, imago & similitudo absque
uariatione omnino esset. Sed neque deus excelleret deum. Num uel deterior altero
intelligeretur aliquando secundum quod est deus & at neque homo ab homine secun-
dum quod est homo differt. Nam robore quidem & prudentia, uirtutibusque & hu-
militate corporum, deformitateque & pulchritudine, & colorum uarietate, unus ab
alio interdum distare dicitur. At si quis uelit manifeste Petri & Pauli substantiae de-
finitionem discere, aequalē in utrisque inueniet, & similiter per omnia habetem, &
non quod minus sit. Num adhuc stulto, & non ex sapiente animo considerant ista?
H E R M I A S. Itaque quoniam dicunt patrem esse maiorem, ostendant ipsi quid
excellentius in illo, & quid maius aduenerit, nunquid aberrauerit à ueritate, dicens filius;
10.14. Pater maior me est! c y. Et quomodo mentiretur, dices: Ego sum ueritas?
D Sed quomodo quidem intelligi conuenit Saluatoris uocem transeam nunc, tempe-
stive enim dicetur. Narra autem nunc quod dico. Una deitatis natura uniuersorum
opifex, & cunctorum conditrix agnoscitur a nobis. Dominus enim deus noster do-
minus unus est, uel non est uera lex? H E R. Vera est. c y. Simplex autem
& unius speciei deitas in sancta trinitate creditur, & cognoscitur in patre, filio, &
spiritu sancto. Nunquid diuersum ab hoc dicas, & docere potes? H E R. Neuti-
quam. c y. Igitur in una quidem & eandem naturam collatis, & in identitate
collectis singulis praedictis, unus adorabimus deū, cum hoc quod praedicta in propriis
subsistentijs existant, & unum uniuersorum deum colemus. At qui si diuiserimus et
secuerimus in naturalem diuersitatem, & seorsim singula in propria quadam natu-
ra posuerimus, tres iam deos etiam nolentes confitebitur, tum quis nos excipiet ser-
mo, ne aberremus si sic senserimus? Quomodo non ab omni bona & honesta cogi-
tatione aberrauerit, si quis nobis tres pro uno prædicauerit deos? Sed opinor formi-
dantes, quod manifeste uideantur delirare, deum quidem & uerum patrem dicent,
blasphemiam uero contra filium, sibi ipsi soli congrua & solitam effundentes, factū
quidem dicent, & conditum in diuinitatis gloria, quemadmodū etiam alios quos-
dam adornant, & nudis nominibus honoratos esse credunt. Ceterum quod natu-
ra & uerè sit deus passim negant. Iam quis ita segnis & dissolutus inter eos, qui re-
cte sapere uolunt, qui non plurimum aduersus illos desperatos declamet, & immen-
sam uanitatem ridens dicat: Si filius non est secundum naturam deus, adoptatiū au-
tem illi nomen secundum uos est, quid dīdicistis, quod ipsum deo ac patri compa-
ratis, & quod maius uel excellentius in utroque examinatis? quum omnis ratio eu-
dens ac sapiens, facere mutuas cōparationes persuadeat esse decentissimum, in his
quae eiusdem naturae sunt cum connaturalibus suis, et his quae cuncti uidetur talia se-
cundum substantiam, uel etiam nullo modo abscedentia, ut aliter habeant. Nam ra-
tionalis

A tionalis quidem res est angelus & homo, ueruntamen in utrisq; differentia est, neq; per omnia inter se habent differentiam, quando igitur ratio nobilitatis & excellētiae angelorū examinatur, angelus angelo cōferendus est. Si autem quis & in nobis hoc recte fecerit. Nam Paulus ab alio differet, & Petrus quoq; ab alio sibi simili, deus uero omnium, & qui super omnes, res incomparabilis est, & incomparabiliter transcendens. Et quoniam est super omnia & summus omnium, & ad fastigium ascēdit creaturis inaccessum, qualem haberet cōsequentiam? At paulatim & in hoc persuident quodammodo, quod audeant contendere quod nō minus, nō exactè sit cognoscendum. An non uidetur tibi risum excitare, & à bona mente excidere, amissio-
fēcū sanum cor si quid inter creaturas numeratum dicat, omnium deus ac pater maior me est? Quibus, dīc obsecro, rebus ipse tam audacem & periculosam adaptaris uocem? Angelis'ne & archangelis, uel etiam potestatibus, thronis, & dominationibus? Quomodo enim uel unde quod factum est tam imperitè cū suo conditore con-
tenderet? Igitur omnimodo quod distat secundum naturam, siquidem putant deum quidem non esse secundum ueritatem filium, sed productum magis ad existentiam creaturarū modo, opponunt patri. Iam quid æquale uel maius in utroq; examinātē
H E R. Videtur, dicunt tamen quod deus quidem sit filius, sed pater maior. C Y. Iam ubi maius in patre, & minus in filio considerauerimus, si dei naturam quasi in uno specularemur, nōne deum dicent incorporeum & impalpabilem, sine quanti-
tate & incremento, & omni tempore antiquorem semper existentem, & similiter habētem, ipsumq; in seipso & ex seipso perfectissimum? H E R. Opinor. C Y. Quomodo igitur transcendet & excellet deus deum, an non necessarium quod se-
cundum aliquid omnino id quod minus est à diuinitatis definitione excidat, nisi in summum honorum deitatis pertingat & deprehendatur nulla perfectione egere?

B H E R. Necessarium. C Y R. Non enim opinor dicerent, quod mensurabili quantitate, maius in patre. Ultra enim magnitudinem est, quod incorporeum, neq; eriā quod filius posterior natu sit genitore. Quum enim semper sit pater, mutatio-
ne & uicissitudine, non ad aliud quiddam ab hoc uocātem nesciet, sempiternum & similiter habentem deum. Erit autem omnino id quod ex ipso simul absq; principiō & coæternum, & gignentis existentiam comitans. H E R. Minor, aiunt, filius est, non quantitate corporali. Quomodo enim hoc, sed quod non in hīdē est in quib; pater? C Y. Age deitatis dignitates dijudicantes, studeamus diligenter ui-
dere, num ea soli patri conueniant, minimeq; filio secundum eundem modum, uel quemadmodum scilicet etiam ipsi patri? Verū hoc mihi præ alijs dixeris: Nunquid si præstet & antecellat filium pater, num sequatur omni modo ob talem præstantiā non æqualiter plus possidere, sed per omnia quecumq; sunt deitatis propria.

H E R. Etiam. C Y R. At si æqualiter appareat cum filio quod in omnibus æqualiter ponderetur, non facile repelleretur calumnia in hoc quod oporteat esse minorem? Concessum enim sit, quod & ualde trascendens uoluntariè interdum ad subiectorum humilitatem suam deducat gloriam. Quod autem in minoribus est & uerè minus, quomodo ultra propriam transcenderet naturam, & ultra suas cōditio-
nes exiret, cumq; summis contenderet possessionibus? H E R. Bene dicas.

C Y R. Quomodo igitur nobis filius dei patris substātia exactam figurā quasi & picturam illi similem exhibens, & ad genitoris demonstrationem propriam afferēs naturam, dicit: Qui uidit me, uidit patrem. Ego & pater unum sumus. Itaq; siquidē non est in his in quibus pater, quare ipsum in propria natura depingit & esse dicit, ad hoc quod perfecte habet, quod illo indigum est & immunitum? H E R. Nō sic habet secundum quod mihi uidetur. C Y. Itaq; conuertar, deinceps ad ea quæ nobis diuinā & summam naturā decorant pro uitibus nostris spectanda. Age igitur consideremus, utrum maius uel etiam minus in patre, quam diuinitatis exigat pul-

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

- C** chritudo in filio perspicua. H E R. Quām optime hæc mihi considerasse vide ris. C Y. Itaque diuinus Psaltes omne quod inter creaturas est, deitatis subiecto sceptris, & seruitutis iugo alligat, pie & rectissime hoc faciēs. Dicit enim ad uniuersorum conditorem: Initio tu domīne terram fundasti, & opera manuum tuarū sunt cœli, ipsi pereunt, tu autem permanes, & omnes sicut uestimentum ueterascent, & sicut uestimentum euolues eos, & mutabūtur, tu autem idem ipse es, & anni tuī nō deficient, quia uniuersa tibi seruiunt. Præterea & glorificationibus ipsum honorare præcipit, cœlis cœlorum, & soli, & lunæ, & stellis, & lumini, & aquis, & ihs quæ super cœlos. Et ad homines quidem dicit: Venite adoremus & procidamus ei, & ploramus coram domino qui fecit nos, quia ipse est dominus deus noster, & nos populus eius, & oves pascuae eius. De angelis uero, & de his qui adhuc superius ministri sortiti sunt, dicit: Benedicite dominū omnes angeli eius, ministri eius facientes uoluntatem eius. Benedicite dominū omnia opera eius. Intelligis igitur quomodo seruitutis iugo omnia coërcens, oves quidem manus eius nominauit homines, seruos autem & ministros angelos? H E R. Intelligo. C Y. Vide igitur oves manus patris, filium dicere suas, & imposuisse nobis iugū seruitutis. Dicit enim sic: Oves meæ uocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me, & ego do eis uitam æternam, & non pereunt in æternum, & non rapiet quis illas de manu mea. Pater meus, qui dedit mihi omnibus maior est, & nullus potest rapere de manu patris. Ego & pater unum sumus. Igitur nos oves sumus, & dei, & patris. Nihilominus etiam & filij oves appellamur & sumus. Iam quod & angeli ministrant etiam ex sacrī literis facile disces. Dicit enim sapiēs Matthæus, quod quum ab̄iisset & aufugisset satanas, ut iam nō tentaret Christū, qui ieunarat; Ecce angeli accesserunt, & ministrauerunt ei. Præterea & Seraphim circumstantes circa admirabilem & exaltatum huius thronum, glorificant esse sanctum, & dominū uirtutum nondominant, plenūq; esse dicunt cœlum & terram gloria eius. Iam qui ex æquo domina natura omnibus, & æquali manu & labore est cum patre, & non minus glorioſus, plena enim sunt omnia gloria eius, & præterea maximum omnium in naturali identitate possidere, dicens: Quomodo non haberet eandem reputationem, num potes aliquid cogitare, uel dicere quò transcendat gloria patris, & minor sit filij quæ non comiteretur ita, ut illam indigentiam habeat? H E R. Nihil tale possum intelligere. C Y R. Iam quid nobis manus patris significat, utrum omnium operatiuam efficaciam, uel robur? Semper enim deo serino corporali imaginatione quodammodo sublimior. H E R. Aptetur meritò utrique, ut opinor, nihil enim offendit. C Y. Bene dicas, sed hoc quod minus & quodammodo humiliatus habitu quām ea in quibus superiora. Quomodo adhuc & æqualis opere & momento in uirtute uideretur & diceretur? Quomodo autem haberetur æqualis gloria cū patre & unitate cum ipso, qui per summam effigiem diligenter exprimit? Ego enim, inquit, et pater unum sumus, quamuis ad summum peruenisse illum fastigium testus sit, dicens: Pater meus maior est omnibus. H E R. Non posset, absit, Minor enim siquidem esset, uel secundum aliquid, simul cum ipso omnia eius subsiderent. C Y. Itaque patris dignitatibus conueniet, quod ne in ullo minor factus, atque adeo nō sortitus sit æqualitatē. Neque etiā dixerit ad ipsum quis libere: Omnia mea tua sunt, & tua mea. Age igitur tribuamus patri, quod superius collocatus sit. Dicimus autem indigum esse filium? Iam qualis nobis imperitiæ apparebit modus, qui adaptet quidem omnia patris filio, & quæ filij patri, intelligaturq; excellere sublimius: iam quomodo proprium hoc filio, qui sortitus est minus, & sic quum minus esse propriū est filij, quomodo esset etiam patris, qui sortitus est superius esse? Ego quidem in hoc perplexus sum, tu autem nobis demonstres, quomodo? H E R. Nō possum, nam ineuitabile quidem est argumentum. C Y R. Vadat igitur sermo suo

A suo fluxu, & propositam uiam eat. Dicam autem & necessarium quiddam: Nonne in sola patris potestate situm erit liberare à peccatis, & peccatum nostrū quod difficile abluitur deleris? H E R. Dico. C Y R. Et quomodo non est ualde periculorum, audere prohibere filium, quamuis æqualibus operibus conspicuum, & dicere quod sit minor quam est pater? Quorū enim uoluerit, etiā ipse peccata remittat. Adhortans enim, ut fratrum commissa in nos non vindicemus docebat: Si dimisferitis hominibus delicta sua, dimittet & uobis pater uester cœlestis. Ex autoritate posse dimittere peccata quibus uoluerit, refert in patrem, & ipse sibi hoc opus tribuit, dicens: Ut autem sciatis, quod filius hominis habet potestatem dimittendi hominibus peccata in terris, tunc dicit paralytico: Surge, tolle lectum, & uade in domum tuam. Igitur qui hanc habet potestatem & efficaciam, quomodo esset indigus, & in alijs rebus infra ordinaretur? H E R. Non fieret, Manifestus est enim fermo. C Y R. Testificabitur etiam prædicta diligenter diuinus nobis suus clamans Paulus: Quis accusabit contra electos dei? deus est qui iustificat. Quis est qui condemnat? & hanc magniscentiam in filiū translatam scribit, tribuens ei posse iustificare eos qui crediderunt, dum iterum sic dicit: Iustificari igitur per fidem pacem habemus cum deo per dominum nostrum Iesum Christū. Familiares enim facit nos deo ac patri fides, & per filium nos propè constituit, iustificat autem nos secundum uerum & sincerum sermonem. Nō seorsim quidem deus & pater, seorsim autem & propriæ filius, sed quæ esse intelligitur iustificatio à patre, ea omnino est filij, et quam filius largitur, ea est & patris. Nam quemadmodum res nostræ sortitæ sunt per filium suæ essentiæ initium; & non aliuū habent opificem, per quem producunt ad existentiam quæcunq; esse coepiunt, ita etiā saluantur per illum quæ à primæuia sua felici conditione exciderunt. Et suscipiunt, ut iterum bene sint perseverantem durationem ad suæ naturæ recurrentia pulchritudinem. H E R. Per suadecor. C Y R. Vnde diuinus dicebat Moyses Israëlem, quamuis durū & contumacem, misericordiam supernè & à patre cōsecutum esse. Scribit enim sic: Sicut aquila regens pullos suos, extētis alis suscepit illos, & suscepit super scapulas suas, operatum autem & hoc se esse filius affirmat, dicens: Hierusalem Hierusalem, qui occidis prophetas, & lapidas eos, qui missi sunt ad illam, quoties uolui cōgregare filios tuos, sicut auis congregat pullos suos sub alas, & noluitis. Ecce relinquet uobis dominus uestra deserta. Et non inconsulto rei scimus, sed quod in utrisque omni modo æquale reputatur, & idem est in substantia. Etiam quia uniformis & simplex est deitas, operantem per filium patrem ac deum permittit intelligere, omni suspicione quæ in humilitate ministrorum intelligitur quam longissime abeunte, & nihil offendente, in hoc æqualitatis & nobilitatis modo Verbum quod ex deo ac patre prodijt. Operatur enim pater, ut propria uirtute utens filio, uiuiscatq; et nō alia quam ille secundum quod est deus ex deo, & in deo naturaliter, licet utriq; accidat in existentia propria intelligi. H E R M I A S. Bene dicas. C Y R. Quod autem natura & potestate, & operatione diuina in omnibus, nullo modo filium indigere uideamus, quā habet, sicut habere intelligit pater, disces, opinor, facile etiā ex his. Nam deus ac pater per Esaiæ uocem dicebat: Cōuertimini ad me, et saluemini, qui ab extremo terræ. Ego sum deus, & non alius, per meipsum iuro, si non egredieretur ex ore meo iustitia, sermones mei non auertetur. Dico autem insignē patris gloriam esse, posse eos qui ab extremo terræ uocare & saluare, & iustitiā quidem uocare, & possidere tam potens & inauersabile uerbum, dic mihi cui alteri ab illo tribueres? H E R. Non ego scilicet, nam quæ propriæ dei ac solitus eius sunt ei soli convenient. C Y R. At si æqualibus dignitatibus & filij natura decoratur, & gloriam habet eiusdem fortis. Nunquid congruit ei minus secundum aliquid? H E R. Minime, C Y R. Igitur quum manifeste clamet omnibus: Venite omnes qui labo

CC

Math. 6.

Math. 9.

Rom. 8.

Rom. 5.

Fides in Christum iustificat.

Deut. 32.

Math. 13.

Esa. 45.

Math. 11.

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

C ratis & onerati estis, & ego reficiam uos. Tollite iugum meū super uos. Nonne hoc est? Ego sum deus, & non est alius? Omnia enim diuinū iugo subdita sunt, & seiu-
tutis conditionibus subiecta. Ante autem suos sermones sic inquit: Amen dico uo-
bis, donec prætereat cœlum & terra, iota unum & apex non præteribit de lege, do-
nec omnia siant, cœlum & terra transibunt, sermones mei non transibunt. Intelligis
igitur quomodo sermones filij sicut & patris non permittuntur irritari? H E R.
Intelligo. C Y R. Præterea dico posse prouidere, ne qua omnino res ē manusua
abeat, nulli alteri, sed soli uniuersorum domino deo merito uidetur accidere. An nō
hæc tibi optima uidentur? H E R. Optima. C Y R. Inueniemus igitur patrem
& filium in prouidentia rerum, eiusdem esse uirtutis. H E R. Quomodo dixisti?
C Y R. Etenim filius de deo ac patre dixit: Nonne duo passeres aſſe ueneunt,
& unus ex ipsis non cadet in terram sine patre uestro, qui est in cœlis? Videtur &
ipse tantam benevolentiam rebus uilissimis & non magnæ æſtimationis impendis-
se. Nam postquam relicts Iudæorum terminis in Gergesenorum peruenit terram,
depulit quidem hominum mala dæmonia, quæ illius nutibus cedere coacta, pete-
bant in porcos potestate. Verum qui omnia sub pedibus habet sponte peini-
sit, & illa ire iussit, quæ subito immittentia se in aquas porcorum greges, turmatim
suffocant. Dic obsecro, num tam abominabilibus & immundis spiritibus concessit
id doni, ut facerent quod uellent, quā nihil uellent boni? & uerisimile hoc minime.
Vnde talem nos cogitare necessarium filium, quid non minorē rerum curam has
beat quam pater, id quod per efficacissima opera cōmonstrauit, ut per omnia æqua
litatis pulchritudo clara & sincera in utrisq; appareat. H E R. Et quomodo fie-
ret hoc inquit? Vbi autem æquale in utrisq; uidetur, quum subiectatur & subsideat
filius, de quo dicit diuinus Paulus: Quando subiecerit ei omnia, tunc & ipse filius
subiectetur ei, qui subiecit ei omnia? C Y R. Iam cur dicunt hoc, quod filius pa-
tri subiectus sit. Nunquid & quodammodo, genitum ex illo secundū naturam, ab
æqualitate cum ipso, expellent? neq; omnino naturæ sermo à nobis satis diligenter
exquisitus est? Cur res subiectionis insipientissime subinducitur, quum non scribat
in rationibus substantiæ? H E R. Aiunt quod ex eo quod subiectur, substantiæ
qualitas bene dignoscatur. C Y R. Amice, disces etiam hunc sermonem absq;
labore putrem esse, & imperitia plenum. Spiritus enim prophetarum propheticis sub-
iectiuntur, sicut scriptum est, & si cuiuspiam, exempli gratia dicam, filij suo genitori
quemadmodum scilicet dici posset, quod Abrahæ Isaac subiectus fuerit, ei quoque
iterū is qui ex illo, sed neque prophetarum spiritus propter mutuam subiectionem
inæqualem illis naturam faciebat. Neq; beatum Isaac alterius naturæ constituebat,
quod reuerenter patrī suo obedīt, & obedientiam, pulchrum filij munus, patri red-
debat. Itaq; si ij in quibus obedientia uideretur, omnino substantia diuersi fierent,
& naturalibus legibus differrent, bene firmatum hoc sit, & constet hoc etiam de fi-
lio, ueriusq; sit sermo. At si substantiæ sermonibus nihil præjudicat, sed modus est,
opinor, quidam honoris & obedientiæ filij erga patrem, & ciuili affectione decet
officioſe reuerentis. Quod autem nec in nobis præualet contra rationes naturæ,
cur hoc imperitè tribuunt, & quasi ineuertibile argumentum obiectiunt, miseri con-
tra eum qui secundum naturā ex deo? Nonne scriptit ipse Lucas de ipso Christo &
sancta uirgine, & patre secundum carnem reputato, quod erat subditus illis?
H E R. Etiam manifeste scriptū est. C Y R I L. Nunquid bone uir conjectan-
dum est, quod ille humanam naturam illis postposuerit, quamuis deus ex deo natus
sit, & ineffabiliter genitus? Quoniam & ipsis subiectebat sua, & subiectebatur quidē
matrī secundum carnem, reuerentiaq; humiliatus est erga Ioseph, quasi patri con-
gruum honorem exhibens. H E R. Minime, ualde autem subiectio obtutbat, &
ſufficientem in generat ſuspicionem, quod minor sit. C Y R. Sed nunquid his

I. Cor. 14.

qui

A qui in fide firma fundati sunt, faciet, quod uel in aliquo hasitetur, qui sermonem in suis animabus pium & syncerum retinuerunt, & ad fallacem ac rusticam peruersorum opinionei non accesserunt, memores autem magis sunt Pauli scribentis: Cogitationes demolientes, & omnem sublimitatem quae extollitur contra scientiam dei, & captiuum ducentes omnem sensum in obedientiam Christi. Nam spirat interdum, & inflatur contra gloriam unigeniti, aduersariorum sermo, & ex ipsis sacris sermonibus prædicationem perficit. H E R. Quæ nam hæc est? C Y R. Problema graue & semper celebre illud putant, Quando autem subiecta fuerint ei omnia, tunc & ipse filius subiçetur ei, qui subiecit illi omnia. Cæterum iñ qui sobrii sunt in his quæ dei, ad intellectum sanum & incorruptum, si uim fieri ueritati uiderint ex hoc dicto, & minime per se (Scriptum est enim recte, & contrariorum subuersionibus impulsum ad hoc, ut nō recte uideatur dictum esse) Tunc ueritatis armis instruci, omnem insipientium cogitationum sublimitatem subuertat, & dictum ad defectioñem, rursum retoquent ad obedientiam Christi, hoc est ad dispensationem quæ cū carne. Nomen enim & res obedientiae, seruitutis nostræ tempus designat, quando deus factus est homo, & quod habens imperium super omnia non aduentitum, sed quasi deus ex deo uocatus est seruus, existens in forma & æqualitate patris, humilia uit seipsum, demittens se absq; coactione, in uoluntariam inanitionem. Hac ratione, & ualde merito, creditus est factus in nostris conditionibus, communemq; hanc omnium naturæ cum alijs suis minoribus possessionibus accepisse. Minor autem posseſſio naturæ factæ, quodammodo ad deum est, oportere subdi. Veruntamen nō in eo quod subdūtur res, habent esse, secundum quod illis absq; iudicio uidentur, et negligenter dictum est, sed existunt & subsistunt secundum propriam rationem, & quæ si unicuiq; præmiū dederit natura, uoluntariè accipit obedientiam, & fit ea fructus mentis. H E R. Utq; c Y. Igitur subiectio & contrariū eius, sita erunt in solis uoluntarijs motionibus, nō autem substantiæ charactērem imprimūt. H E R. Bene dicis. C Y R. Cur autem & illud cum isto uidere non fuerit dignum? H E R. Quod nam? c Y. Sanctus nobis scribit Paulus de Christo: Nunc non dum uidemus nobis omnia subiecta. Igī si subiçetur per illud temporis patri, quando ipsi omnia subiecta sunt, tempus erit quoddam, ut uidentur, rei congruum. Nam usq; nunc filius non erit subiectus, quum nondum instet tempus quo & ipse subiçia tur. H E R. Assentior, manifestus est enim sermo. c Y. Si autem quis putet nunc quidem ipsum non subiectum esse deo ac patri, fieriç; hoc suo tempore, & definit substantiæ illius inæqualitatem propter obedientiam. Manifeste, ut uidentur, illud dicit, quod erit aliquando, ut est uerisimile, filius secundum naturam sibiipsi inæqualis, & mutationem accipiet in aliud quiddam ab eo quod nunc est, & esse creditur. Si enim ò optimi, dixerim ego aduersarijs, obedientia coordinabitur substantiæ rationibus, afferet omnino substantiæ uirtutem & contrarium, hoc est inobedientiam. Et si dicimus quod nunc sit non subiectus, & hoc sit ei natura. Abscedet omni no ubi subiçetur patri, ad aliam quandam & perfecte separatam, & quæ contrario modo se habeat, naturam. Itaq; mutabilis nobis factus est filius, & iam non ultra immutabilis, mentieturç; diuinus Dauid, tribuens ei præclarum honorem, quod stabili sit, & semper eodem modo se habeat. Dicebat enim: Cœli pereunt, tu autem permanes, & omnes sicut uestimentum ueterascent, & sicut opertorium mutabis eos & mutabuntur, tu autem idem ipse es, & anni tui non deficiunt. Testificatur autem & Paulus scribens: Jesus Christus hodie & heri, idem & in secula. H E R. Verum est. c Y. Respondeant itaq; optimi sophistæ, quisnam & quotuplex uariationis erit modus. Nam propter hoc quod oporteat subiçī, nihil conferret gloria omnium saluatori & redemptori, sed damnosum erit, futuri eius regni tempus, hoc est quod in nouissimis, quando & subiçetur patri, & nunc omnino melius ha- Psa. 101. Heb. ult.

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

Cbet, quando inanitus esse dicit, & humiliasset se ipsum. At si hoc prætercurso, quæstus indocte allato, dicunt mutationem fore ad aliquid melius. Quare adhuc nugantur contra subiectionem, & qd minus illa quasi filio impingunt, quamvis ponatur illa in summis & inexcogitabilibus ac in æqualitate patris. Non enim rapinam arbitratus est esse se æqualem deo, sicut scriptum est, sed se ipsum exinanuit forma servi accepta. Nōnne hæc tibi optime dixisse uidcor? H E R. Optime, c Y. Igitur quæstus sermo eorum ubiqꝫ gratia careat, & foedè langueat, age deinceps eamus ad hoc quod minime damnosum, non uituperantes quasi minus quippiam in substantia unigeniti, propter celebrem subiectionem, quam & in extremis temporibus fore dicit dominus Paulus, sed illud potius consideremus piè. H E R. Quales? c Y. Nen enim opinor, dicet quis separari & discedere, ad propriam quandam uoluntatem ab ea quæ est patris, filium, & uergere quodammodo extra in aliquid quod sibi probatur, sed potius coniectandum est merito, quod sit eiusdem sententiae & uoluntatis, utpote is qui & ex ipso, & in ipso secundum naturam est & intelligitur. Nam ut ap̄ pareret colere patrem ex quo genitus est, etum summis laudibus extulit. Et alibi dicit: Sacrificium & oblationem noluisti, holocausta & pro peccato non postulasti, corpus autem aptasti mihi. Tūc dixi, ecce uenio, in capite libri scriptum est de me, ut faciam deus uoluntatem tuam. Aliquando autem iterum dicit: Quia descendidi de cœlo, non ut faciam uoluntatem meam, sed uoluntatem eius qui misit me. Ecce ualde manifeste dicit se uenisse de cœlis, habereqꝫ se sic, ut uoluntariè perficere uellet quod probatur genitori. Quod siquidem esset omnino separatus à uoluntatibus quæ tendunt ad diuersitatem, ut contemnat quidem sua, lucretur autem ea quæ patris, habeat' que hunc scopum & sententiam; nunquid alicui uidebitur deprecari quidem quod ignobile, nempe uideri subiectum esse, amoueriqꝫ omne quod sibi placet? H E R. Minime. c Y. Igitur qui & nunc eiusdem sententiae est & uoluntatis cum genitore, imò consilium est & uoluntas patris, quomodo subiectetur & hoc olim quasi nondum intelligatur simul uolens. Utar enim uoce Pauli quæ unigenitum in ratione substantiae minime ostendit. H E R. Qualis igitur res est futura subiectiones? c Y. Bona spe sumus ô Hermia, & iure credimus, quod uolentibus uiuere honeste, sanctamqꝫ & admirabilem uere agere uitam, omnis boni participation exsistat à deo, & ea quæ super mentem ac rationem, sanctorū capitibus imponantur, sit' que horum omnium dispensator & remunerator filius. Omnia enim à patre in nos per illum in spíritu, & nō dicimus quasi filius afferat ad hoc seruile ministerium, sed magis quod autoritate dispenset ut filius ea quæ à patre, ut sit deus omnia in omnibus, iubilus scilicet & sapientia, gloriaqꝫ & incorruptio. Quod autem subiectis omnibus filio, simul ipse iterum dominetur cū eo, & regnet uniuersorum deus ac pater, uidebitur facile, quod congruè intelligamus eum eiusdem sententiae cum eo, & in omnibus idem uelle filium, & per suam mediationem implere alijs quæ sperant. Istud obedientiæ nomine abusivè indicasse dicimus diuinum Paulum. Sciebat enim, quod nullo modo offenderet, etiā talia quædam dicens, Semper enim scopus est filio honorare patrem, quia & ex ipso secundum naturam est, æqualisqꝫ & similis per omnia, & nullo modo minus habens. Per illum & cum illo sit patri gloria cū sancto spiritu in secula, Amen.

DIALOGORVM LIBRI QVINTI
FINIS.

DIVI

A DIVI CYRILLI ARCHI

EPISCOPI ALEXANDRINI, CVM HERMIA DIALOGO

rum liber Sextus, quod humanitatis proprietates, & quæ non admodum
divinè (θεογένως) dicta sunt de filio, conueniant magis di-
spensationi secundum carnem, & non ipsi na-
turae verbi, secundum quod intel-
ligitur & est deus.

C Y R I L L V S.

T A Q V E de æqualitate, & etiā de eo qđ substantiæ dei & pa-
tiis, filij natura, euidentis demonstratio sit, & expressissimus chara-
cter, sufficiente, ac ulla manifesto sermone elaboratum est.
Ostendit enim quæcunq; eximia deo & patre dicta sunt, ea
esse filij, imò declarauit ipsum filium esse omne id quod naturali-
ter proprium patris esse dicitur. Finge ḥ Hermia, alterius forte
proprietatibus tāquā proprijs, ipsum adornari posse, quod nun-
quam illi naturaliter unitū est, sed quasi in externam diuersitatem separatum.

H E R. Quomodo dicis? C Y. Non enim res omnes proprio naturæ sermo-
ne designantur. Videntur enim in uniuersum fugere, ne cum alijs eadem esse uide-
antur, etiam si quid in communi illis conueniat. Ad animal enim pertinet homo et
equus, sed in unoquoq; alia quædam ratio prospectat, quæ separat ab alijs, & decla-
ret non omnimodam & perfectam identitatem eis conuenire. Propria enim quædā
B ratio est homini, boui, & equo. Si autē quis tollat quod intercedit & genus, & sub-
stantialis differentiæ rationes, humanæq; naturæ proprietates, & omnia circumpo-
net alijs, an nō humanam naturam nobis describeret, & nihil aliud erit quod signi-
ficetur? H E R. Verum. C Y. Igī docere nequit, imò modis omnibus
impossibile, posse cognosci aliquid, alterius proprietatibus, & non putari esse istuc
ipsum quod illud secundum naturam est, cuius proprietatibus agnoscitur. H E R.
Recte dicas. C Y. Itaque filius in nullo minor est deo & patre, si diuinitatis pro-
prietatibus integre cohonestetur quid nam sit, secundum naturam agnoscitur, eaq;
ratione est & character subsistentiæ patris. Per ipsum enim & in ipso patris naturā
contemplati fuerimus. H E R. Vis igī dicamus ea quæ causæ ut necessaria con-
ducunt, uel certe relictis illis aduersariorum opinionem cui te opposuisti, quasi non
audiendam relinquamus? C Y R. Etiam amicorum optime, libere quidē quod
uidetur dicēdum erit. Nos autem meliores quam ut torpescamus, exerceat & tem-
poris cura, quæ extimulat ut oporteat etiamnū ueritatis dogmatibus uelle certan-
do adesse. Hortatur item, ut hoc aggrediamur diuus Petrus alicubi dicens: Parati
estote ad respondēdum omni petenti rationem, de ea quæ in uobis est spe. Quæ au-
tem alia spes à Christo Iesu domino nostro esset in uobis? H E R. Itaque scias,
quod omnino & illud dicunt, quod nunquam fuerit deo & patri uel æqualis, uel si-
milis filius, iuxta naturæ rationem, qui ab illo sanctificatur, & exaltatur, & glorifi-
catur, & corroborari dicitur, nam quod & adorauit nobiscum, & consummationis
diem ignorare se cōfessus est, ex ipsis sacrī literis ostendere parati sunt, Porro in sin-
gulis prædictis quæ uoces, uel quæ fides adhibendæ sint, ex scripturis diuinitus in-
spiratis facile cōmōstraret, si tibi probaret. C Y. Evidē iam omne certamē cō-
fectum, mihi uidebatur, sed adhuc feruēt conflictus, & quodammodo pubescūt insi-
dia. Quoniam autē spe frāydatuſ ſum, & ad alia exordia uenimus. Cumulatim enī

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

Caduersariorū ruditas propositiones in diuinis adducit. Age denuo uerum & inculpatum particulatim de unoquocq; sermonem apponētes, argueris eos planè ignoraſſe mysterium Christi. H E R. Et ego quoq; perquam alacer sum, ut eadē te cum incedam uia. Etenim non aliter exquisitus uniuscuiusq; iudicium habituris mus, quām hoc sermone. Proinde dicunt, quod filium cīſe participem sanctificatiōnis, manifestet beatus Paulus de illo scribens: Quoniam enim qui sanctificat & qui sanctificantur ex uno omnes, propter quam causam non erubescit fratres uocare illos, dicens: Annunciabo nomen tuum fratribus meis. Quoniam & sapiens Ioannes dicit, uidisse se spiritum sanctum descendisse super eum sicut columbam. Porro ad hæc etiam ipse filius Iudeis dicebat loquens: Nonne scriptū est in lege ueltra: Ego dixi dij estis. Si illos dixit deos ad quos factus est sermo, & non potest solui scriptura, quem pater sanctificauit et misit in mundum, uos dicitis: blasphemas, quia dixi filius sum dei. Et innumera alia quis istis coaceruare posset, per quæ addiscere possemus, quod à patre sanctificatus sit filius. C Y. Velle scire ex te, quis modus sanctificandi intelligendus erit, si & sub illo unigenitus ordinetur. Nam in diuinis literis, huius rei magnum discrimen uidetur. Dicuntur enim quidam sanctificari quasi uarij modi. in præscientia dei præuisi, quod probatissimam legiscerunt seruantissimam uitam, magna studio bene operates acturi sint, & sancti spiritus participes futuri, quales sunt de quibus Paulus per epistolam scribit: Quos præcognouit, & prædefiniuit, eos formes imaginis filij sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus: quos autem prædefiniuit, hos & uocauit: quos autem uocauit, hos & iustificauit. Dicebat autem deus ad sapientissimum Hieremiam: Antequam formassem te in utero, cognoui te: & antequam tu exires ex utero, sanctificauit te. Sanctificatur autem & alij quidā, quamuis deum uerum nō agnouerint, nec illorum sanctificatio habitudinem & proprietatem quandam cum sancto spiritu designat, sed potius assumptionem & deductio nem quandam, ut hoc quod deus uoluerit, perficere debeant, sicut de Cyro & Meſis potenter Babylonem destructuris & à diuina in hoc adducēdis ira dicit: Gigantes ueniunt, ut adimpleant uoluntatem meam, gaudentes simul & iniuria afficiētes. Dicit autem quod sanctificati sint, & ego ducam eos. Cæterum Aggæo prophete dicit deus: Si acceperit homo carnem sanctam. Opinor immaculatum sacrificiū adiunctum, et in odorem suavitatis deo oblatum, sanctam carnem uocari. Dicimus autem sanctos et uere per fidem sanctificatos, sicq; diuinæ naturæ participes demonstratos. Quo igitur modo sanctificatum esse intelligunt filium, quum missionē eius in mundo simul cum sanctificatione iunctam necessariō dicant: Sic enim dixit Christus: Quem pater sanctificauit & misit in mundum. Quod enim ex utriusque concursu, nō imperfectū, recta cogitatione, bene dignosci arbitror. Mittens enim pater filium sanctificare dicitur, & nō ante missionem. H E R. Sanctificatum eum esse dicūt à patre, sanctificasse autem patrem aliter, ueruntamē per spiritum sanctum. At quid ultra: C Y. Vide igitur amice in quot absurdā illorum sermo effluat. Nam si quidem ante incarnationem, & ante missionem in mundum particeps spiritus fuit Verbum, sicut illis bene uidetur dici, quare iterum illum & cum carne suscepit? Superflua enim res & fruola, sed nullus unquam cordatus in illis, ineffabilis dei naturam constituisse habitus est. Non enim aberrauerit à decoro, & inculpate habens, non in longa considerationum & cogitationum productione, sed statim id uidet in principio motionum, consilij & sapientiae quæ illi insunt. Si autem postquam apparuit sicut nos, & missus est cum carne, inq; hoc mundo spiritualem recepit, & quasi nouam quandam, per hoc præclaram gratiā natus est, ubi exinanivit seipsum & aduenit quodammodo ut proficeret, & humiliatione factus est melior? Igitur in quiunt, id etiam à summis malis non abstinentes, inter quorum leuiora fuerit, si non accepto spiritu factus esset ad sanctificandum, redderet detinores eos in quibus est.

H E R.

A H E R. At ne hoc quidem cogitabunt, ut est uerisimile, sed quod sanctificatus sit dicent, uolante super eum spiritu in specie columbae. C Y R. Dein quis est qui dicit se uidisse simul ex coelis aduentum spiritus super illum? H E R. Ioannes Baptista testimonium praebuit, dicens: Vidi spiritum descendenter quasi columbam, & mansit super ipsum. C Y R. Igitur metitur tempus quo sanctificatus est. Non enim ante tempus sanctificabatur deus existens Verbum, sed quando factus est sicut nos, quibus sanctificatio non est fructus naturae propriæ, sed aduentitius & exterior. Aut ignoras, quod humana natura principio quidem ubertim recepit, ut particeps esset diuini spiritus, & per sanctificationem ad dei effigiem formaretur? Factus est enim homo etiam secundum hoc ad imaginem conditoris. Vbi autem diuinum mandatum præuaricata, amissio munere morti adiudicata est, & peccati iugum subiit. Igitur quoniam oportebat ob insitam sibi mansuetudinem, perditum genus reduci ad sua initia, uolebat deus alterum quodammodo generis initium exortum Christum, & per ferre natuitatem per sanctam uirginem, neq; carnalem præterea patrem habere, ut & cum ipso deum habeamus omnes patrem per ipsum & in ipso, ad exordium talis glorie perueniamus. Oportebat factum hominem spiritum accipere, ut quandoquidem erat & est nescius peccati, cõsequenter in ipso libenter inhabitaret spiritus & requiesceret, sicut in initio generis & radice secunda. Hoc enim opinor significare diuinum Baptistam de spiritu clamantem, quod uiderit illum descendenter e coelis in specie columbae. Dicendum autem, quod & manserit in illo, non enim mansit in nobis propter præuaricationem, mansit autem in Christo. Naturæ enim erat non ferentis ullam ex peccatis maculam. Sicut autem coexistens semper rex, & coequalis throni cum deo & patre ordinatus esse dicitur rex, quando sicut nos factus est homo, cui & supernè datum est regnare. Et quemadmodum semper coexistens cum patre filius per spiritum declaratur, eo quod is qui secundum uoluntatem filij, assimilare uoluit secundum carnem; & quemadmodum configuratus nobis sub deo, patrem uocabat, quamuis deus esset ipse, sic & sanctificatus esse dicitur, pertinente ad humanitatem, hoc est ad hanc carnem sanctificatione, eo quod non possit intrinsecus habere hominis natura sanctificationem quandam. Inest enim hoc uerè diuinæ & summæ naturæ, cuius quoniam est fructus Verbum, habebit omnino tanquam propriam naturæ quæ ipsum genuit, sanctificationem. H E R M I A S. Qualem ne dicunt absurditatem sequi, si sanctificetur à patre filius? C Y R I L L V S. Reuoluens mecum quod nuper dixi, id nūc quoq; dico. Nam siquidem secundum quod homo, ut hominem, sanctificatum esse dicunt, nihil hoc ad Verbum, tametsi in hoc damnum sit nullum. Quod si dimissa ueritate, & submota probabilitate, in fœdissimam quandam, & præsumptuosissimam incident sententiam, ipsum sanctificari dicentes, quod ex deo patre natum est Verbum, ita ultra omnem absurditatem perueniet Verbum. H E R M I A S. Itaq; ostendas nobis modos absurditatis eius in illis. C Y R I L L V S. Cuius proprium dicimus esse spiritum sanctum, utrum ne solius dei & patris, uel etiam filij, uel seorsim alterius, & amborum quasi unum ex patre per filium, propter identitatem substantiarum? H E R. Sic ego dico. C Y R I L L. Recte inquis amice, & ob ingenium in sacris scripturis exercitatum admiror quod hanc sententiam. Nam intelligitur quidem deus & pater in existentia per se, substitut autem & filius proprie, quamuis proprijs substantijs uterque seiungatur. Vnde non omnem separationem admittit. Non enim secernitur pater à filio sicut angelus ab angelo, neque sicut nobiscum aliquis ab aliquo; totus à toto distinctus est. Neque etiam utrinque unum differentia ratio

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

C seorsim omnibus modis utriq; cōstituit. Nōne essent etiam duo dīj, quum una & sola intelligatur deitas, uiuentem & subsistentem uide in patre filiū, & ediuersō in filio patrem, character enim subsistentiae ipsius. H E R. Assentior. C Y R.

Vnius igitur naturae unus etiam sp̄ritus, & procedit quidem quasi à fonte patre, est autem non alienus & à filio, proprietatem omnium habens in seipso. Et quoniā est summæ diuinitatis fructus, quomodo à bonis diuinitatis nudus intelligeretur? Pro-

Spiritus san-
tus est patris
& filij.

primum autem deitatis est sanctificatio, cuius sp̄ritus est capax. Sanctus enim est secundum naturam, & omnis creaturæ sanctificator. H E R. Et quæ erit horū si des, uel q̄modo manifeste discerem, quod sp̄ritus sanctus proprius sit filij sicut scilicet patris? C Y. Nō aliena, sed ipsum Christū afferam dicētem: Adhuc multa ha-

beo uobis dicere, sed non potestis portare modò, quando autem uenerit ille sp̄ritus ueritatis, deducet uos in omnem ueritatem, non enim loquetur à seipso, sed quæ au- dierit loquetur, & quæ uentura sunt annouciabit uobis. An nō intelligentes sermo ille sufficientibus argumentis docet, quod proprium quidem dicit paracletum, sp̄ritum enim ueritatis nominauit illum, non alia autem ab ipso est ueritas. Adiiciens, quia de meo accipiet, substancialē & naturalem proprietatem ostendit euidenter, secundum quam unus est cum ipso sp̄ritus eius. Non enim participatiue sapientem fore ab ipso sp̄ritum dicit, neq; ministrorum modo, filij sermones allaturū, sed qua- si si quis fragrantissimus flos, suum diffunderet odorem, et circumstantium sensibus se infundens dicit: De meo accipiet, naturalem proprietatem significaret, & nō ali quid quasi participans discretim. Sic intelligas & de filio, & de sp̄ritu. Sp̄ritus em̄ sapientiæ & uirtutis existens, sapientia omnino & uirtus est totam ex toto effica- ciā emitrentem, in seipsa conseruans, & quasi in propria natura bene ostendens eam cuius scilicet. Postquam autem dixit, De meo accipiet, apposuit necessariō: O- mnia quæcunq; habet pater, mea sunt. Propter hoc dixi uobis, quod de meo acci- pit. Quemadmodum enim sp̄ritus semper est secundum naturam, quoniā est sp̄ritus sancti patris, ita & sapiens, quādoquidem sapientiæ sp̄ritus est, imò substantia liter potius, & quasi naturalis quædam qualitas sanctæ & sapientis diuinitatis, quæ sicut in patre & filio intelligitur, & ipso sp̄ritu. Quod autem patris sp̄ritus, sp̄ritus est filij, ipse per seipsum erudit, dicens: Quādo uenerit paracletus, quem ego mittā uobis à patre, sp̄ritum ueritatis qui à patre procedit, ille, inquit, testimonium perhibebit de me. Intelligis igitur, quomodo proprium promittat missurum nobis ex pa- tre, & sp̄ritum quidē ueritatis uocet, emanare etiam ex ipso definiat patre, & quod etiam testimonium de se perhibitus sit prænunciet?

H E R. Et quis intellige-
tur testimonij modus? C Y R. Nam quoniā ea quæ dei operatus est per manū sanctorum, testificatus est euidenter, quod deus est uerè filius, cuius & sp̄ritus est, quēadmodū scilicet patris. H E R. Satis quidē diuites sumus amice. Quod enim manifestū & absq; cōtrouersia, nullo opus habet disputatore. Sp̄ritus enim est & si filij sp̄ritus sanctus, & contradictrum opinor omnino nullum: relinquens igitur la- borem & studium quod in hoc insumis, pergas potius ad illa nunc per quæ licet ad- discere, quod filius secundum naturam sit sanctus, & non secundum participationē ex patre. C Y. Egouero & hoc reor, quod nullus non, modo non sit mente.ca- ptus, obstupuerit, siquidem definientes proprium esse filij sp̄ritum, attestentur ite- rum, eius esse participationem, & sanctificationem ex deo patre per sp̄ritum posse diffe dicant, datumq; tanquam aliquando non habuerit. Quanquam cur nam inter- dum non ferunt inquirī istius absurditatis damna, ad unum solumq; hoc contendūt, quod ipsis uidetur nihil considerantes? Particeps enim filius sui sp̄ritus secundum quem modum? num quæsi extrinsecus aduenientis? nihil enim suimet est particeps. Neq; etiam in cogitationibus sapiētibus, ea quæ natura quibusdam assunt adoptiu- iudicantur, neque in externorum recensentur numero. Quo pacto igit per sp̄ritum sanctum

A p̄sp̄itu sanctū sanctificatū esse dicūt, quū manifeſte dīcat de ſpiritu: Quia de meo accipiet, & annunciat uobis. Et hoc dicimus, non participatiue eſſe credētes ali- quid eorum quæ in ſpiritu sancto. Perfectissimus enim eſt, nulliusq; indigens ſecun dum ſuam naturam & ſubſiſtentiam. Illud autem magis ſignificātes, quod dei & pa triis ſubſtantia, & Verbi ſecundū naturam & ex ipſo, & in ipſo prodeuntis, ſpiritus eſtit. Vnde omne id quod eſt deitatis proprium ſecundū naturam, adducitur: fontem quidem habens ipſam quodammodo, eſfluentem autem quodammodo ex patre per filium, & ſanctificantem creaturam. Quod ſi & illi intelligerent nobiscū ſanctificatū eſſe Verbū, qui colligūt inſipientiū de hoc uerba, dīcat illud. H E R. Quid nam? C Y R. Cum creaturā natura ſpiritum conuerſari. Ex confesso enim creaturā utilis eſt. Cur igitur fieret iſte modus? H E R. Sanctam eam per ſicit. C Y R. Itaq; demonſtres abſq; obſcuritate. Nihil em adhuc intelligo, & quid nam ſit ſanctam efficere, uellem mihi diceret. H E R. Libenter. Nam creaturā rationalem, peccato ſuperiore, & ad tantā præuaricationis malitiā uergentē trāſformat ad imaginem cōditoris per ſanctificationem. Sanctus enim omnium opifex eſt, ideo & dicit: Sancti eſtore, quoniam ego sanctus ſum. C Y R. Rectiſſime di xisti. Conditi enim ſumus & nos ipſi ad imaginem & ſimilitudinem dei. Quod autē diuinam nobis efficit eſfigiem, utiq; eſt ſanctificatio, hoc eſt in ſpiritu participatio filij; & certe quādo hominīs natura corruit, & imaginis pulchritudinem foedauit in nouati ſumus, ad exordium redeūtes per ſpiritu ad imaginem conditoris, nempe filij, per quem omnia à patre. Proinde ſapiētiſſimus Paulus inquit: Filij, quos iterū parturio, donec formetur in uobis Christus. Etenim quod ſpecies formationis, quæ hic dicitur per ſpiritu ſanctum, inſinuetur noſtris animabus ipſe ſindicabit clamans: Nos autē omnes reuelata facie gloriam domini in ſpeculo representantes, ad ipſam imaginem transfiguramur à g'orta in gloriam, ſicut à ſpiritu domini, dominus autē ſpiritus eſt. H E R. Optime dixisti. C Y R. Itaq; creaturā quidem & factu ris data eſt ſanctificatio, quam intra ſe non habent. Vnde & dimitti potest, & qui eā habent, præuaricationem per ſe accerſere ſibi ualēt. Cecidit enim & angelorum na tura, & principatum ſuum, ut ſcriptum eſt, quidam nō feruarunt. Et nos quoq; præuaricationum cauſis obnoxij ſumus. Igitur ſi quis exiſtimarit & ipſi filio datam eſſe ſanctificationem, nōnne o mniño affirmit, quod & præuaricari poſſit? pateretur enim quod poſſet pati, etiam ſi non diceretur pati. H E R. Verum. C Y R. Quod autem tam uenerandum, tamq; ſanctum, neutiquam obnoxium eſt peccato, ino neq; morbo quo in malum propenſum eſſe argueretur, quandoquidem ſanctifi catio, malitiæ & peccati detritio ac depositio eſt. H E R. Aſtipulor. C Y R. Igitur ſiquidem uoluerint ſentire & dicere, filium ſanctificatum eſt cum creaturis, non diſſicile erit inuenire tempus, quo liceat dicere. Erat adhuc natura filius inſi mus, & nondum melior quam ut non poſſet delinquere. At ſi ſic ſe habere intelligi tur, quo pacto eſſet etiā imago dei & patris? quomodo item & ſplendor ac character ſubſtantiae eius? Non enim in tempore factus eſt character, ſed erat ante illud, ſecun dum naturam, & in principio. Ad hæc, quomodo nō fuſt ſancta & ſinceriſſima pa triis pulchritudo, & ſubſtantiae ille character? An nō ſermo nos coget neceſſariò & holentes, ut poſtea debeamus dicere, & patrem ipſum aliquādo non eſſe ſanctum? H E R. Ita eſt, nam omnino conſectaneum erit, oportere uideri cum imaginibus eiusdem eſſe ſpeciei ea quorum ſunt imagines. C Y R. Quid autē amice, an nō ſeipſum dicit eſſe ueritatem filius, & lux uera eſſe a ſacris nominatur ſcripturis? H E R. Etiam. C Y R. An non fruſtra & imperiè ſcripſiſſe deprehenduntur, ſi lucem ueram in diſgere ſecundum naturam ſanctificatione dicant: nihil enim aliud affirmant, quam hoc manifeſte dicentes, ſanctificatum eſſe lumen uerum, ſua quidē natura minime factum, factum autem aliquando. H E R. Prorsus. C Y R. Itaq;

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

C qui illum in ordinem cogunt eorum, qui uel in minimo delinquere possunt, plane mendaces sunt. Non enim egit peccatum, necq; inuentus est dolus in ore eius, sciu; scriptum est, Quare nihil erubetebat dicens sanctificatus se à patre, & nihil illis adiiebat, egregie autem sentit de se, & in hanc sermonum magnificetiam & excellentiam uenit, ut absq; distinctione dicat: Pro illis ego sanctifico meipsum. H E R. Quo modo ergo quis ueritatem agnosceret. C Y. Si sapienter supputet, quod secundum naturam sanctus sit ut deus, sanctificatus autem nobiscum ut homo, proprio spiritu suum ipse templum inungens. H E R. Quomodo igitur pater ipsum sanctificasse dicitur? C Y. Quia omnia à patre per filium in spiritu. Sanctificantem autem & sanctificatum natura uere filium, quando factus est homo induxit nobis beatitudini Pauli sermo, dum dicit: Sanctificans & sanctificati ex uno omnibus, propter quam causam non erubescit ipsos fratres vocare, dicens: Annuncabo nomen tuum fratribus meis. Sanctificat quidem ipse sanctus existens secundum naturam ut deus, sanctificatur autem nobiscum secundum humanitatem, nostra suscepta similitudine, secundum istud dico eum sanctificari, neque mentitus fuerit dicens, se sanctificatum. Nam quamvis omnium potestatem habeat ut deus, nō tamen fratres vocare erubescit. H E R. Quin & hoc dicunt, non mentiri se, si dicat sanctificatum esse à patre, etiam excepta dispensatione, quam nobiscum habuit, extremis temporibus, quibus apparuit homo. Veruntamen ante hoc, cum his qui esse coperunt, simul factus, & frater creaturarum, secundum quod & ipse non est ingenitus natura, factus autem est à patre, Verè itaque dicit & fratres nos vocans, & consanctificatos dicens. C Y. At ô uos, qui ad omnia prompte curritis, etiam ad ea quæ præter rationem & decorum, ubi etiam nūc audax uester & attonitus sermo desiturus sit cogitare nō ualeo? Nam quod filius quidem non sit genitus non uestris doctrinis, sed sanctis & diuinis doctoribus magis est auscultandum, inter quos & ipse Christus recensetur, dicens: Ite, & docete omnes gentes. Ioannes dixit nobis manifeste de filio: Et scimus, quod filius dei uenit, & dedit nobis mētem, ut cognoscamus deum uerum, & sumus in uero filio eius Iesu Christo, hic est uerus deus, & uita æterna. Deus autem uerus non est factus cum creaturis, quando igitur iuxta id quod illis imprudenter uidetur, particeps est sanctificationis, quamvis deus existat uerus Verbum, & quando intelligitur secundum se, & absq; carne, ueniant in medium, & deum nostrum uerum, aduentiam habere sanctificationem, & quibuscumq; uoluerint demonstrent causis. Vel non est uerum dicere, quod siquidem est in filio deo secundum naturam existente & uero datum sanctificari nihil prohibeat, etiam insipienter suspicari patrem ex quo est filius, licet deus esse creditus sit. H E R M I A S. Videtur. C Y. Ut autem unde quaq; illorum impiam audaciam expugnem, minime gravabor dicere etiam aliquid ex absurdis. An non congruit soli & præcipue tribuere ei, qui secundum naturam est deo, quod possit sanctificare, sicut scilicet, & ex nihilo omnina produceret? H E R. Tribendum erit. C Y R. Si igitur inter creaturas numerabitur filius, iuxta turpem & abominabilem illorum sermonem, ea quæ dei tatis secundum naturam sunt propria, & eximia perficiuntur, & ad naturæ propriæ gloriæ spectat. Seipsum enim sanctificare dicit, delata quidem à summa omnium substantia, in creaturam erunt. Opinor autem uerissimile, quod nos sanctificare dicendus sit secundum similitudinem quæ est filij. H E R. Quomodo hoc dixisti? C Y. Si enim ipse existit factus, & adeò ea quæ distantis substitutæ sunt, propria facta bona, quid obstat quin & nos implere possimus ea quæ illius sunt? Proxima enim illi est, & nihil distat, nostra ab illo proprietas, eo quod unicuiq; genito, ad genitū cognatio quedam & habitudo est, nempe secundum id quod genitum esse dicitur. H E R. Non ab ludere à uero uidetur hic sermo. C Y. Erit autem & alia ratio impiesimul & imperite dictum, credere ipsum sanctificari. H E R. Quara-

tione

A tione! c. r. Quod sanctificatur, nonne re quapiā meliore et præstantiore, quam sit ipsius natura, sanctificat? Non enim uiliore dicendū, ut opinor, quandoquidem sanctificatio ad aliquid utile adducit. H E R. Optime dixisti. C Y R. Igītū quādoquidem est uerum, quod sanctificatus est, secūdum illos, per spiritum filius, omnino quasi re meliore inunctus erit, & ea quæ natura melius habeat ē ipse. Nihil est enim particeps suūpsius, sed aliud in alio particípium habet, iuxta rationē pro ut fuerit. H E R. Sequeſt & hoc. c. r. Ultra quomodo in nobis filius per spíritum sanctum inhabitat, quomodo autem quod melius est secundum naturam per seipsum, deterioris efficiet participationem, & diuina efficiemur societate spíritum suscipientes quomodo posterior erit filio spíritus: uel quomodo melior seipso? & nonne potius sicut ipse & ab ipso, spíritus ipsius omnem habet efficaciam? & ipsius participationem largietur? Vnde dicebat filius: Non relinquam uos orphanos, ue= 10an.14. nio ad uos. Postquam autem ascendit ad patrem, & ex mortuis reuixit, in nobis est per spíritum. Proprius enim ipsius est, & non extrinsecus susceptus spíritus eius, si= cut scilicet & hominis humanus. Vbi autem carnem quæ immense distabat propriā suā diuinā & summā substantiā fecit, tunc inquam, tunc & sanctificatus esse dici= tur, tūc sapienter ac decenter sanctificatione ad humanitatē pertinēte, etiam sanctifi= candi impletionem, hoc est efficaciam, tanquam in persona patris, naturæ deitatis ascribit. Nam illi soli propriūn est sanctificare. H E R. Assentior, nec opus est, quum recta dicas, ut prolixī sermones tibi obijciantur. Sanè sapiens hoc minime fe= cerit. Dicunt autem: quod si soli & uero, deo potētiam sanctificandi tribuere decet, huius autē filius manifeste apparuerit, nihil eit quod prohibeat, quod & deus secun= dum naturam sit, in dō manifeste cōfiteri oportet. Et si hoc admiserimus, quum deus uerus & naturalis nulla re indigeat, quid docuit is, qui secundum nos filius & deus, B ostendens naturam suam opus habere gloria, regno & dominatione, dum ad patrē coelestem sic dicit: Pater, uenit hora, glorifica filium tuum, ut & filius tuus glorifi= cet te, sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, ut quotquot dedisti ei, det eis uitam aternam. Hæc est autem uita aeterna, ut cognoscāt te solum uerum deum, & quem misisti Iesum Christum. Ego te glorificaui super tetram, opus cōsummati, quod de= disti mihi ut facerem. Et nunc glorifica me tu pater apud temetipsum gloria quā ha= bui, priusquam mundus hic esset apud te. Manifestauit nomen tuū hominibus quos dedisti mihi de mundo, tui erant, & mihi eos dedisti, & sermonem seruarunt, nunc cognouerunt quod omnia quæcumq; dedisti mihi, dedi eis: & ipsi acceperunt & co= gnouerunt uere quod à te exiui, & crediderunt quod tu me misisti. Dixit autem & Lucas in Actis quasi ex persona Petri: Certò igit̄ cognoscat omnis domus Israēl, Aet. 2. quia & dominum ipsum & Christum fecit dominus. Intelligis igit̄, quod ubique pater dat gloriam et dominationem, accipit autem, idē placide filius, Iam si talibus quibusdā nos laceſſant sermonibus, adiuentes & alia, quod nā foret effugiū & quæ euitatio laboris, his qui quām optime sentire cupiunt! C Y R. Diuinus sermo prædicauit: Mansuetus sit pugnator. Ego autem dixerim, debere nos aduersarijs re= fistere, nihil formidantes. Deus enim, qui operatur in nobis, & sermonem quidem linguis immittit, mentem autem piorum, ut bene se habeat, dirigit. Loqui uero extra rectam uiam, & afferre aliquid quod indecorū, ac peruersum persuadere, hoc fuerit. H E R. Quid nam hoc dicas? C Y R. Quid? opinor negligere tanquā rem inutilem, cognitionem temporum, quib; unumquodq; quod sit, deceat, & ita fieri inconsideratam sermonum obſeruationem. Nam siquidem non est uerbum ca= ro factum, nec habitauit in nobis, negligatur quasi uaria temporum obſeruatio, & diligentia in illis habendæ, indifferensq; sit omnis sermo de unigenito. Tunc splen= dor patris ille per quem omnia facta sunt, Verbum, quod cōſidet cū eo qui genuit, & coeternū est, illeq; intangibilis & inuisibilis, dicatur pati in propria natura, & in

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

Cdorso plagas, & in manibus ac pedibus clavorum penetrationem, & uulnus in late
re, & summum malorum, mortem inquam. H E R. Verum hæc omnia dicent
euensis secundum humanitatem, passus enim est secundum quod homo. C Y.

Quid autem amice, nonne ex confusione & ignominia dicimus accidisse filio pas
sionem? H E R. Etiam. Scribit enim beatus Paulus, quod sustinuit crucem con
fusionem. Heb.12. & mortem et corruptionem suscepit; utrum sicut nos ut homo, uel ut deus ex deo,
quum apparuisset in carnes. H E R M I A S. Sicut deus ex deo. C Y. Con
fusio igitur illa & erubescientiae indecorum disparuit postea, & glorificatus est per
resurrectionem filius, quamuis antea propter spontaneam exinanitionem, indignissi
mam & ignobilem mortem non declinauerit. H E R. Sed hanc gloriæ à patre assum
psisse dicitur filius. C Y R. Recte dicas amice, assentior enim. Nam postquam ap
paruit homo, quamuis sapientia & uirtus sit patris, per semetipsum abolita morte, &
uita que ab ipso, sum corpus replebat, quasi fonte suæ subsistentiae, quod siebat tri
buens. Decebat enim nullam aliam rem & creaturam uituiscare posse, & corruptio
ne superiorem, terrenam carnem ostendere, etiam intelligatur esse Christi secun
dum quod caro dicitur, nisi solam diuinitatis naturam. Quod autem filius potens fue
runt resuscitare templum suum, etiam si dicatur, hoc donatum esse ei à patre, facile quis
uidebit, quādoquidem Paulus dicit de patre, quod excitarit cum ex mortuis, & glo
riam ei dederit. Ad Iudeos uero ipse filius dicit: Soluïte templum hoc, & in tribus
diebus excitabo ipsum. Mortuus enim est ut homo secundum carnem, quamuis ui
ta secundum naturam existat ut deus, reuixit autem ineffabili uirtute, & indicibili
efficacia usus, quamuis sicut nos existeret, quantū ad humanitatem dico. Itaq; glo
rificatur quidem à patre, non quod gloria indigeat, quum extra carnem & deus ex
deo intelligatur, sed quoniam erat homo, quasi propriæ naturæ fructum, non habens
potentiam operandi efficaciter diuinè, accipit quodammodo illam per unionem &
ineffabilem cōcursum, qui intelligitur dei esse uerbi cum humanitate. Glorificatau
tem & ipse patrem, pater enim dei cognoscitur esse, qui omnia potest, quamuis ap
parentis in carne, & cum terreno corpore conuersantis cum his qui in hoc mundo.
D

Ioan.17. Propter hoc inquit: Ego te glorificavi super terram, opus perfeci quod dedisti mi
hi ut faciam. Magna enim alacritate inquit o pater, audax & arduum mortis impe
rium destruere aggressus sum. Verum hoc facere & ita implere, posse non erat car
nis & sanguinis, sed tuae uituiscæ & immobilis naturæ, ex qua quoniam natus sum,
quod placebat strenue egi, nullam habens utilitatem ex humanitate, nihilominus fa
cifictum peregi, quamuis in carne & sanguine essem. Cur igitur quia ex tua natus
sum substantia, ex æquo uirtutem habere credar. Glorifica itaq; tu me, qui propter
hominem inglorius factus sum, concedens mihi tua uirtute & efficacia uituifica, ut
morte superius ostendam templum mihi ineffabiliter unitum. Iam quod solitum &
non ita olim præsentem sibi honorem ac gloriam assequi petat, liquecit. Dicit enim:
Et nunc glorifica me pater, gloria quam habui antequā mundus esset apud te. Qui
enim semper & in principio gloria dominus, inglorius erat, eo quod ad humanam
scendisset, ad eam quæ prius & natura in se erat gloriam reduxit eos, qui suam humi
lationem decebant, sermones illa dispensationi cum carni donis postquam passus est.
Proinde necessariū, scire tempora, quibus cōueniunt ea quæ carnis et ignobilis, &
quibusa quæ ante aduentum, in quibus gloria dominus existens, gloria non acce
pisse, sed ut propriæ habuisse reperitur. H E R. Quomodo igitur assumit quosdā
de mundo à patre, de quibus etiam dicit ad ipsum: Quos dedisti mihi ex mundo, tui
erāt, & mihi eos dedisti? C Y. Igityr iterū dicā aliquid; Absurdis cogitationibus
adid

A *C*ad id quod ab initio dicebam redire cogor) frustra, ut uidetur, esse dicitur exinanitus, quāuis factus fuerit sicut nos, qui in forma & æqualitate erat unigenitus. Nam si aduentiū habet posse imperare, & accipit quædā à patre quæ prius habere nō uideatur, innovat aliquid ut uidetur in filio, & inde nobilitate quædā honestatur. Adducit autē illum quodāmodo gratia hæc ad melius, & superius quiddā quām prius erat. Iam unde unquam diminutionis sermonem afferemus? uel qualiter exinanitus uiderit quis, si quidem omnino aliquid quod olim nō agnatum erat accepisse deprehendetur, quasi aliquam incarnationis mercedem, & vindictam cōtra quorundam potestatem lucifaciens? *H E R.* Sic habet. *C Y.* False autem dixerit uerissimiliter etiam sapiens Ioannes, dicens de illo: In propria uenit, & sui eum non receperunt. Quomodo enim propriū eius, quod uix in nouissimis & ab alio datū: quāuis innumera antea secula exacta fuerint, in quibus Christus coeterus erat deo & patri, si postq̄ factus est homo accepit illos à mundo, & sceptri nouitatē assumpsisse se uidetur istam, nihil igitur uererer dicere, quod status uerbi dei per incarnationē factus sit melior, quām initio fuerit. Et si accipies in æqualitate pannis intelligas, nā ut uides ascendit ad excellētius, & incomparabiliter melius in gloria. Igitur subiūpsit benefecit filius, dispensationem carnis & humanitatis modum suæ largitus gloriae. Quomodo igitur adhuc propter nos incarnatus esse dicitur: uel quomodo precium redemptionis uitæ omnium fuit, si morte suæ tam insolitam & non olim habitudinem emit gloriam? *H E R.* Optime dicas, etiam sermo noster audax quiddā & asperius meditatur. *C Y.* Itaque abiisciatur etiam ab ipsis tam acerbum & malum dictum. An non intolerabilis tibi res uidetur esse, & necessario compellens etiam inuitos nugari? Negligentes enim aptare temporibus cōgruentibus, uoces, suscī deq̄ omnia miscere & confundere solent; quamvis quomodo non melius fuerit intelligere, quod propria quidem fuerint omnia Verbi, etiam productorum natura eius subiungata est, qui fundauit ea gloriae. Nam ubi humanum genus ab officio suo excidit, nō susceptū à quibusdam, ubi apparuit propter nos in carne Verbum, persuasos autem breui & credentes iugis subiecit, et discere uolentes meliora, suscepit. Curuatur enim ei omne genu, & omnis lingua confitebitur, quod dominus Iesus Christus est in gloria dei patris. Accipit autem hæc secundum humanitatem. Igitur propria quidem Verbi omnia, secundum quod natum est ex deo, & dominatur omnibus cum patre, accipit autem hæc secundum humanitatem, quando factus est sicut nos, super quibus regnet & imperet potentia ei à deo data est. *H E R.* Gloriā igitur propriam habere dicimus ipsum, nihilq̄ ad hoc assumpsisse à deo & patre? *C Y.* Etiam secundum quod intelligitur deus, & gloria dominus. Ita enim nominatus est à diuinis scripturis: unde & saluatoris discipulus Iacobus sic inquit: Fratres, ne in acceptione personarum habete fidem domini nostri Iesu Christi, gloria. *Iacob. 4.* *H E R.* Deinde quæ erit filij gloria, præter eā quæ est patris? *C Y.* Nō excellentior, necq̄ minor, sed eadem, immo quemadmodum sapientia & uirtus patris, ita erit & gloria substantiæ quæ genuit ineffabiliter effulgens & demonstrans eam naturam unde nata est, quasi iubar quoddam solis, & lucis splendor ex substâlia mittentis prospectans, ita & ut illud postea ex quo est per summam similitudinem specieicq̄ æqualis qualitatem bene intelligatur. *H E R.* Num ex sacris literis horum fidem nobis facere poteris? *C Y.* Non admodum magnus labor insumendum erit, si sanctorum uoces tecū colligam. Dicit enim beatus Paulus Ephesijs scribēs: *Ephes. 6.* Quapropter & ego quum audissem eam quæ in uobis est fidem in domino Iesu, & in omnes sanctos charitatem, nō desino gratias agere pro uobis, ut deus domini nostri Iesu Christi pater gloriae, det uobis spiritum sapientiæ, & reuelationis in agnitione sui. Intelligis ergo, quod patrem Christi etiam patrem gloriae nominauit, non aliud quid opinor Christum ostendens à gloria patris. Dixit autem iterum: Nos atq;

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

C item omnes reuelata facie gloriam domini in speculo representantes, ad eandem
2. Cor. 3. imaginem transformamur à gloria in gloriam, tanquam à domini spiritu. Respon-
entes in ducem nostræ fidei & consummatorem Iesum, qui est gloria eius qui se-
cundum naturam & uerè est dominus, nempe patris; transfiguramur autem in ipsum
per sanctificationem in spiritu. Petrus quoque quāuis clarescens inter discipulos ueniē-
tes ex circūcisione ad iustificationem quæ in Christo per fidem salutans, dicit, quod
omnia nobis diuina uirtus eius quæ ad fidem & pietatem attinent donat per agni-
tionem eius, qui uocauit nos sua gloria & uirtute. Igitur siquidem est propria glo-
ria patris filius, per quem & uocati sumus ad agnitionem eius, quis dicere audet quod
datum & aduentum glorie patris sit, hoc quod est. Quæ enim alia est gloria in qua
refulget gloria patris: nūquid cōparas, quod alij in mediū prorūpentibus audēt fateri
oportere si denter dicere, quod sapientiam quidem acceperit à quadam sapientia pa-
tris, quod aut sit uirtus, hoc est robur quod natura sit in eo. Hoc est, filius acquisuit ab
alio, & extraneam habet sapientię gloriam. An non hisce nos sermonibus irritant
aduersarij in omnibus peruersis? Igitur siquidem sufficiunt dicta ad evidentē demon-
strationē, quod filius sit propria gloria patris, bene habet, & tacebo: quod si adhuc
& alia testimonia requiris, afferam tibi diuinum Psalten, qui quasi in persona eorum
psal. 16. qui in fide iustificantur, ad uniuersorum patrem ac deum dicit: Ego autem in iusti-
tia apparebo coram facie tua, saturabor ubi ego uidero gloriam tuam. Facies enim
& imago patris & substatiæ character, quæ alia esset, præter Verbum, quod ex ipso
natum est, per quod & ab hominibus cognoscitur, quasi tanquam in propria gloria
Num. 14. illustrans omnia: Alloquitur item & sapientissimū Mosen: Sed uiuo ego, & qui ui-
uit est nomen meum, & implebitur gloria domini omnis terra. Impleta enim sunt
D omnia Christo. Apparuit enim nobis in ipso. Quod sciens diuinus David iterū di-
psal. 101. cit: Aedificabit dominus Zion, & uidebitur in gloria sua. Apparuit enim nobis in
10an. 14. filio, qui manifeste dicit: Qui uidit me, uidit patrem. H E R. Igitur siquidem si-
lius est uerè propria gloria dei & patris, sequetur quod etiam secundum naturā, do-
minus quidem sit uniuersus, & rex nō aliter quam ipse pater. Porro quia iterum
psal. 2. dicit per uoce in Psallentis: Ego autem constitutus sum rex ab ipso super montem
sanctum eius. Dominum autem & Christum ipsum factum esse manifeste ab ipso pa-
stre sapiens nobis discipulus attestatus est. C Y R. Itaque uincere dilecte, dicerē
ne, tanquam minime offensus, si quid à te rogare uellem? H E R. Quare non?
C Y R I L. Nunquid non decebit intelligere aliquando non esse dominum addo-
minationem uocatum, & præter morem ad hoc adductum. Nec enim existens hoc
quod est, ad ipsum quiddam quasi ad aliud regreditur. H E R. Et qui non?
C Y R. Itaque quando dicunt filium ad dominationem adductum esse: antequam
ascenderet ad dominationem, gloria & honore illo priuatus erat adhuc. Hoc enim
necessè est, ut & inuoluntarij dicant. H E R. Cur dicerent, quod & ante incar-
nationem? C Y R I L L V S. Dicent scio, facile decorum transeuntes. Sed uer-
titatis sermo se illis opponet. Nam incarnato & habitanti inter nos conuenire dici-
mus aduentiam potentiam, sumpsiſſeque uideri regnum & dominium. Dominum
enim & Christum factum esse à deo & patre dicit diuinus discipulus, non absq; iudi-
cio Verbum quod ex illo prodij, sed Iesum crucifixum. Quod autem ante assum-
ptam carnem & unionem factam dominus erat filius, absq; labore uidebimus, illud
cum alijs in mente reponentes. H E R. Est ut dicas. C Y R. Nonne quando
factus est homo, tunc & in serui formā uenisse dicitur? H E R. Sic dico. C Y R.
Proinde necessarij intelligendum est ante aduentum in carnem, non in serui forma
fuisse Verbum quod ex deo apparuit, sed in dominatione naturali & in proprijs sub-
limitatibus, in quibus manere non magnificit, propter charitatem in nos, appella-
tusq; est seruus, ut quemadmodū ipse in his quæ præter naturā uoluntarius propter
nos;

A nos, ita & nos ad ea quæ supra naturā, propter ipsum alacres essemus. Descendit enim ad exinanitionem, nō permittens exinanitioni, ut superet insitam & immutabilem suam gloriā, sed ut id quod in humilitate & infra, hoc est, ut nos possimus per ipsum sursum ascendere. Non enim quod deterius est, superiori uim aliquando faciet, sed ceder potius uincēt, & à præstantiore incomparabiliter uincetur. Imperite igitur censem eum à nostris rebus adactū, ut nobiscum propter nos maneret infra. Sapienter autem & uere intelligitur ac dicitur quod ad ipsius deitatem, & ineffabilem pulchritudinē ascenderit humilitas, quæ à summa gloria eius uincitur. Quemadmodū enim euenit carnalē mortē ipsum passum esse, propter carnem morti obnoxiam, quā uita existens secundum naturā, reduxerit illam ad suā, nihil sustinens in propria natura, & cōcūtiens potius mortis imperiū, sic dicimus, quod seruitutem eum passum esse cōtigerit dispensatiue. Quoniam autē secundum naturam est deus, & dominus, permittit & offensam, et ignobilitatem seruitutis, excellentia gloriæ uictā aboleri. Itaque si mansisset inter mortuos, secundum carnem inquam mansisset etiam inter seruos. Quia autē regressus est ad uitam, dispensatiue morti permisit, putare se uincere, redibit sanè et ad alterum, hoc est ad claritatem naturalis domini, dispensationis secundum carnem, ad breue tempus permittens seruitutis modum. Hac ratione & æqua lis gloria & throno existens, quasi filius cū patre, & deus cum deo, & ad initia tam præclaræ mundanae excedentis gloriæ redire uidetur, dicente ad ipsum deo & patre; Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Id p̄al. 109.
 quod sibi substrauerit, conquiescens ad passionem diuina & ineffabilis natura. Hoc autem omne saluatoris nostri subiicitur pedibus, quod nō humano more operatus est. Nec quia factus est caro, propter hoc præualet nō obedientibus, sed quia humilitatis paruitas in summæ & excellentissimæ naturæ dignitatē peruenit, & ipsam in dignitatē solio collocauit, et cū carne unigenitus dei Verbi dominatur omnibus nō absq; patre. Nam quod est à patre, hoc omnino opus est filij, & quod dicit trāsi re per filium, hoc est omnino opus egregium patris. Omnia enī per utrumq; æquā liter. Pater enim operatur, & filius habet per ipsum & cū ipso in spiritu efficaciam & voluntatem ad quodvis agendū. H E R. Civilissime dixisti. Nam rectam & immaculatam incedens uitam, nos erudis. Probas autem nō minus quam olim, dum constitueres manifestis dominationem filij. C Y R. Igītū si quis uelit interrogare, accedatq; dicens: Dic nobis amice, unde esse dicas dominationem patris, quia illam affiras? H E R. Dixerim etiam ea quæ super terram. C Y R. Intam uenerandis & claris non dicent esse filium cōspicuum & H E R. Dicent opinor, ueruntamen permittente illi patre. C Y R. Ultra quomodo igitur non est mendacium & uana fabula: summo deo & patre clamante; Gloriam meam alteri nō dabo. Nec enim permittet ullis rebus alijs quam sibi, iuxta substantiam dignitatē, ueræ deitatis sublimitatibus magnificari. Quomodo enim natura facta, ad huius dignitatis conditionem perueniret, ut nihil nobilitatis supra se relinquat? An non necessarium omni quod factum, & ad natuitatem productum, inaccessa, & ignota, ea quæ propriæ dei, omnino intelligenda? H E R. Necessarium. C Y R. Et quomodo filius in paternis conspicuus erit, & non alio opinor modo, quam sicut ille? Ipse enim beatus Daniel, & diuiniores nobis scribēs visiones propheticas, cōstituit quidem super solium antiquū dierum, adiectis ministris decem mille millibus ordinatis in aciem, & centum mille millibus assūtentibus. Esaias quoq; diuinus non in minori gloria uisum esse dicit filium: Videbam enim, dicit, dominum Sabaoth sedentem super solium excelsum & exaltatum, & plena erat gloria domus eius, & Seraphim stabat in circuitu eius, sex alæ uni, & sex alæ uni, & duabus quidem uelabant faciē, duabus uero pedes, duabus autē uolabant, & clamauit alter ad alterum: Ter quidem in principio, sub finem autem in unitatem & dominationem desinendo. Nunquid
 Daniel. 7. Eze. 4.4. Eze. 6.

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

- C**uidetur tibi iuxta antiquis in gloria, & ualens filius ubi enim thronus summus & aequalis eminentia, & uirtutum cœlestium assistentia per circuitum, creaturarū ministerij munere fungentium, & sedenti, dominationis gloriam canantium, ambiguitatis locus non est, quod in ipsam imperitiae profunditatē peruerterit, qui arbitrat filium naturali patris dominatione non esse conspicuum. H E R. Ut igit̄ est & ille sermo uetus. C Y. Da autem amice, neq; me, neq; te dicendo falli, & siquidem etiam alteri cuiuspiam uideatur, quod uero secundum naturam deo, semper gignentis iuncta sit uirtus, & sint omnia dei, ut in summa dicatur, cœlum & terra, & quæ in eis. H E R. Mihi sane. C Y R. Igitur æquales deo & patri essent beatū supernā uirtū agētes angeli & archangeli, & si qd ultra illos; essent autē & ipsius filii. Hoc aut̄ ipsum & de his quæ sup terrā, sicut bene scis, sentire quosdā dicere liceret. H E R. Recte quidē dixisti, ueruntamen si singulos nostros sermones fides dignos feceris, ages optime. C Y. Itaq; diuinus quidem Psaltes: Benedicite, inquit, dominum omnes angeli eius, ministri eius facientes uoluntatem eius; patris substātē tribuens sanctam supernorum multitudinem. Quod autem ueniat iudex suo tempo re filius, prænuncians ipse dicit: Venturus est enim filius in gloria ipsius patris cum angelis & sanctis. Venturus enim utiq; est suo tempore, ut reddat unicuiq; secundi opus suū. Verūramē nō alienis ipsum ministris stipari, & cōmorari dicimus, sed ex angelorū agminibus tanquam proprio exercitu, ministeriū habere. H E R. As-
Psal. 85. sentior. C Y. Cantat autem diuinus David, & dicit deo & patre: Venite adoremus & procedamus ante eū, & ploremus coram domino qui fecit nos; quia ipse est dominus deus noster, & nos populus pascuæ eius, & oues manus eius. Rationales aut̄ greges, qui in hoc mūdo sunt, suos quoq; esse dicit filius. Interdum quidē dī-
cens, quin credidissent Israēlitæ. Oues meæ uocem meam audiunt. Interdum ue-
ro de his qui nondum crediderant: Et alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili.
D Itaq; ex innumeris quæ nobis facile foret indicare, quod gloriificatus dicitur à pa-
tre, propter humanitatē filius, quamuis gloria dominus sit, eiusdemq; semper sedis & throni cum patre. Eset igitur crimen, & meritū in eū fugibile, & ignominia uix abolebilis, his qui aduentitiam ei gloria tribuunt, & imperium super omnes, extrinsecus concessum dicunt. H E R. Igitur si non extrinsecus assignatum ei super omnes imperium, sed insitum est ei substantialiter, non possum dicere, quid nam diui-
nus Paulus edocet, desinens regnum eius affirmarit, dicens: Quemadmodum enim in Adam omnes in orimur, ita & in Christo omnes uisificabuntur, unusquisq; autē in suo ordine primitiae Christus, deinde q; Christi in aduentu eius, deinde finis quādo tradit regnum deo & patri, quando abolebit omnem principatum, & potesta-
tem, & uirtutē. Oportet enim ipsum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pe-
des suos, nouissimus hostis abolebitur mors. Ecce enim diceret, confine quodam-
modo fieri regni eius, cessare principatus & aboleri mortem, tradendum enim & principatum tunc soli deo & patri. C Y R. I L. Apage cum hac anili & maxi-
me ridicula sententia. Quando enim sensit ac dixit: Dereliquit quidem vias suæ ui-
neæ, & arima suæ agriculturæ aberrare fecit, transiuitq; per inaquosam solitudinem,
& terram sitibundam, & manibus sterilitatem congregat, sicut scriptum est. Non enim à regni diademate, & uniuersorum dominio extraneū aliquo tempore filiū, diuinus nobis dicebat doctor. Sciebat enim, opinor, Iyram quidem pulsantem pro-
pheticum David, cantantem uero ad filium in spiritu: Thronus tuus deus in seculū
seculi, uirga æquitatis uirga regni tui. Quid aut̄ tum faciemus, qui ad unumquodq;
absurdum impudentes sumus, & agrestem mentem habemus, quin beatus Gabri-
el Christi laudem prius sanctæ uirginis designarit: Ne enim, inquit, timeas dispen-
sationem o Maria, inuenisti enim gratiam apud deum: & ecce concipies in utero, &
paries filium, & uocabis nomē eius Iesum. Ipse enim saluabit populum suum à pec-
catis

A catis suis, & dabit illi dominus deus sedem David patris sui, & regnabit in domo Iacob in secula, & regni eius non erit finis. Viro igitur sancto, durationem regni filij in secula immensa, indesinente proclamante, & angelica voce consonante ueritati probaturum hoc cum laudibus opinor bonum & modestum; condemnatur autem delitos & corde carentes, uel aliud dicere uolentes, quamvis lex manifeste clamat: In ore duum aut trium testium stabit omne uerbum. Nonne multum execranda impietate plena est oppositio? H E R. Evidem dixerim, ueruntamen scias longe aliter, atq; nos affectos aduersarios. C Y R. Sed ut quam optime sentias mus & discamus sit erit omnino in nobis, nempe ne permittamus simpliciter illo rum ignauiae, ut quicquid ei placet eructet, silenterq; id deuoremus, sed repellamus semper uirili, alieni cordis commenta, et strenue trahientes laqueos rusticæ nugacitatis, in nobis ipsis cätemus: Benedictus dominus, qui nō dedit nos in captione dentibus eorum. Quoniam autem ut sapiens & parabolicus noster sermo sonabat. Gubernat autem impij male, age dicamus quod faciat ad utilitatem legētibus, & ea per quae possunt strenue imposturatum insidiæ repellere. Igitur in fide iustificatis, et his qui præclararam spem in hoc abundantanter acceperant, diuinus scribit Paulus: Idecirco regnum immotum accipientes habemus gratiam per quam seruimus deo beneplacentes. Itaque regni ne alicuius meminisse ipsum dicemus in istis, dices amice? Vide autem quomodo ipsum firmatum fore dicat, & immobilitatem sortitum per hoc quod immotum dicit, significet. H E R. Possem hoc ualde manifeste diceare, uolo autem te audire. C Y R. Examinandum utiq; quādoquidem placet, utrum ne filij regnū, uel certè quod ipsis sanctis datum, dicat? Etenim si aduersarij dixerint regnum & excellentiam filij, melius quam ut intereat uel aduentitium sit, frustra prius nugati, pudore suffudent. At si præterito & repulso filio, sanctos dixerint immutabili regno potiri, primum quidem sancti ipsi Christo præstantiores apparebunt, & sortem adepti ultra suam conditionem, si ille quidem principatum obtineat reiectaneum, ipsi uero certam & perpetuam nacti lætitiam, quæq; solidam gloriam habet, possideant. H E R. Optime dixisti. C Y R. I. L. Tam agreste autem cauillum, qui non explodendum merito? Non enim ulli alteri quam Christo ipsi cōuenit imperare & regnare super omnia: cui id conuenit, non ut nobis, neq; enim illi datum uel aduentitium est, sed naturalis dominationis rationes comitatur. Qui uero simul passi fuerunt, & conregnabunt, ut scriptum est, cum ipso. Ipse igitur & imperado dominus est, nos uero asciti, & participium honoris modo quodam, assedit: regnat enim cū Christo regnante. Deinde quomodo immobilem habebūt ad hoc honorem, & perpetuum regnabunt, si commoueatur & desinat aliquando Christi imperium, cuius & illos participes esse dicimus. Et si regni illis suppeditator & distributor, principatu defungatur, ubi erunt quæ illi possidebunt? quale habebunt fundamentum, ubi adhuc simul participes erunt, si id quod uocat ad gloriam infirmum est? an nō necessarium collabi cum sustinente id quod sustinetur, & cum infirmis fundamentis ea quæ super extracta sunt? Quando igitur nobilitatis & felicitatis fundamentum concutietur per illos, utiq; simul ad ignobilitem perueniet ac humilitatem omnino sanctorum spes. H E R M I A S. Transibit simul. Nam manifestus uerusq; sermo, C Y R. Cur autem & docens diuinorum sacramentorum minister, dei regnum non minabat regnum Christi, scribit enim sic: Hoc enim scitote, quod omnis scortator, uel immundus, uel avarus, qui est simulacrorum cultor, non habet partem in regno Christi & dei. Minime enim dubitarim, quod quandoquidem naturalis ei dignitas sit, regnando sequas omnino illud, esse oportere deum. An nō hæc sic habere existimatius ô Hermia! H E R. Utq; nam siquidem deus indubitate est, omnino & rex est. C Y R. Igitur si quando à regni gloria desisteret, excideret & ab hoc quod est deus, & uita quidem & lux non ultra erit. Taceo autem quod absurdum. Quæ

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

C ergo postea filij esset natura, deitatisq; & regni, si ab eo quod lux est, sit exuta, & ut
uicari nō posset quod luce priuatū, poteris ne igitur dicere amice? H E R. Nō
intelligo. C Y R. Quod sanè maxime formidandū, & persuadet fœdum & re-
ciendā aduersariorū opinionē hoc est. H E R. Quale hoc? C Y R. Quod nā di-
cunt manifestari tempus, quo, ut putant, tradat deo & patri regnum filius? H E R.
Dixerim quod nos quidem, quantum ad hoc pertinet, minime terminum præscribe-
mus, ipse autem Paulus definit, dicens: Primitiæ, inquit, Christus, deinde n̄ qui Chri-
sti in aduentu eius. Deinde finis, quando tradit regnum deo & patri, quando abole-
bit omnem principatum & omnem potestatē & virtutē: oportet enim ipsum regna-
re donec ponat omnes inimicos sub pedes suos. Ultimus inimicus abolebit mors,
C Y R. Senescente igitur quodammodo præsente seculo, & ad finem iam tenden-
te tempore, tradit regnum deo & patri secundum illos filios. Habet autem nūc prin-
cipiarum super omnes, & est in gloria quæ deum decet. Sede à dextris meis, donec
ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. H E R. Verum. C Y R. Est
igitur eiusdem throni & paris gloriæ cum patre, quum hi qui obseruantur, & obedien-
tiæ modum detrectant, nondum subiecti sint, repellentur autē à solijs deitatis quan-
do subiçtient ipsorum ceruicem, & substrauerint iam quodammodo rebellem qui-
dem olim & indomitam mentem, subiectam autem & defluentem ad tenerū & tra-
stabiliorem habitum ac uoluntatem: Et quid hæc res filio proderit? Cui enim subie-
ctos esse dicimus eos, qui tempore longo uix subiecti tandem? Nūquid enim quan-
do illi afferuntur quidem propter obedientiam, et ille à thronis discedit, tunc dispen-
sationis erit finis? Equidem intelligere nequeo, tu uero amice quid dicas? H E R.
Nihil sanè ipse possum dispicere. C Y R. Age & illud consideremus. H E R.
Quid nam? C Y R. An non melius tempus filio, quo obluctantur quidam, dum
compelluntur ut subsint, quam illud quo necesse est excidere à regno, subditis iam
inimicis & subiugatis, qui se opponere solebant? H E R. Vide. C Y R. Ad
tecerim autem prædictis absq; metu & istud: Euersionem regni filij, ut uidetur, pa-
ter facit, subiçiendo ei inimicos, & cōuertendo, ipsum odio habentes, sicut per uo-
cem David dicebat. Quin & ipse alicubi ignorasse putabitur ea per quæ posset lon-
gam & immutabilem gloriam possidere. Non enim habitus esset, ad obedientiam
quæ in fide intelligitur, uenientibus, propter difficultatem morum humaniter lo-
quutus: Venite omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos, tollite iugum
meum super uos. An non sic loqui est eius, qui ad finē tendit? Igitur amice subditis
illis non esset dominaturus? H E R. Sic habet. C Y R. Dixerim quod falso di-
psal. 2. cat & pater, incarnato filio inquiens: Postula à me & dabo tibi gentes hæreditatem
tuam & possessionem tuam terminos terræ. Vbi enim adhuc filij intelligitur hæ-
ditas, si tradat patri subi autē uocabulū possessionis rationem suā custodiet? ubi sub-
sistet quod datū? Et quando oportet bene firmatū, inexpectatā quodammodo ferre
ruinā? H E R. Sufficiēt & nō cōtemnendā oppositionē jam factā dico; eas igitur
deinceps ad id quod reliquū, quod, ut opinor, dicta requirūt; nō possum enim disce-
re, in ueritate quid nam sit tradi deo & patri regnū à filio. C Y R. Eximie, nun
quid & ipse dices, quod regnauit quidem blande certans peccatum, tyrannidemq;
contra nos obtinuerunt corruptio & peccatum, et dilatauit infernus animam suam,
Esa. 5. & aperuit os suum absq; sine, sicut scriptum est? H E R. Etiam, nam manifestū
hoc, & sic habet. C Y R. Quid autem, nōne & maligni spiritus hi qui in mun-
do, dicuntur uirtutes, & principatus, & dominationes, & ad hæc mundi rectores,
& multitudini illorum præfectus, toto ferè mundo illius pedibus substrato, deus
huius seculi nominatus est? H E R. Verū est. C Y R. Porro hæc omnia in ni-
hil deducturus, & prorsum abolitus, aduenit filius, ut effectis à tyrannide in nos,
his qui olim imperarūt, dei regnum pure illucesceret, & per uniuersum iret terram
peccato

A peccato quidem per fidem funditus euulso, traductis uero in triumpho principatis, & his qui cum ipsis potestatibus, per uenerandam crucem, concussa item & morte per suam ex mortuis resurrectionem. Virtutis igitur propriæ, hoc est filio, hæc scilicet omnia facere permittens pater, mundum recapitulauit, & reduxit ad principium, hominem qui fugitiuus erat. Vnde etiam filius ad ipsum dicebat: Ego te glorificauis super terram, opus consummaui, quod dedisti mihi ut faciam. 10an.17. H E R.

Optime dixisti. c Y R. Vide igitur, quomodo in præsenti tempore, quam ty rannidem adhuc seruet mors, & peccatum nondum omnino ablatum sit, regnante super incredulos maligno et perniciose dracone, distributum sit quodammodo dei imperium, & in utrancū partem inclinet, dū excutiūt adhuc iugum eorum, qui non dum dæmoniacæ illusioni, & prophane huic & terreniori uitæ renunciarunt. Vbi autem apparuerit tēpus, quo deficiet mors & peccati robur excidet, corrumpeturq; prorsus diaboli crudelitas, commendabit quodammodo sincerum principatum, & deteriori non admixtum tradet deo & patri regnum filius. Solus enī imperabit nobis per ipsum & cum ipso. Igitur hanc expletionem dispensationis & totius mystrii, traditionis nomine significauit ille spiritu dei prædictus. Nā quasi ab alio detinetur regnum dei, & auellens filius ab his qui subirrepserant, adducit & tradit patri, nō quod ipse extra regimē sit, sed quod cum suo genitore omnino imperet, cuius & uirtus est uiuens, & in propria hypostasi est. Hæc sanè omnia meritū intelligitur efficaciter fecisse. Quod autem inde sinens Christi regnum, etiam si dicatur accipere humano more, sciet quis etiam ex his quæ scripsit nobis diuinus Daniel in humana forma & habitu, spe uidens unigenitum, dixit autem sic: Et in diebus regum illorū suscitabit deus cœli regnum, quod in secula nō corruptetur, & regnum eius populo alteri non relinquetur. Imminuet autem & conteret omnia regna, & ipsum excitabitur in secula. Et iterum: Vidi in uisione noctis, & ecce cū nubibus cœli quasi filius hominis ueniebat, & usque ad antiquum dierum peruenit, & coram ipso adducta sunt, & ipsi data sunt principatus & honor, & regnum & omnes populi, cognationes, linguae ipsi seruient, potestas eius potestas æternæ, quæ nō præteribit, & regnum eius nō corruptetur. H E R. Manifesta & irreprehensibilis est dictorum fides, sed amicè, tollatur super hac re labor. Manifestum enim esset, quod persuerabit indesinenter duratione, quantum attinet ad regnum & gloriam propriā, unigenitus. Habebitq; se similiter perpetuū, communicationem in alia, repellens & ne sciens. Nullam sanè remissionem ferret is, qui naturam sortitus est summam, & nullis passionibus obnoxiam. Quoniam autem quis experuersis illis contendit contra ea quæ locutus sum, insipiens quidem, ut uidetur, ueruntamen non absq; asperitate sermo. Intendat int̄endens arcū suum iuxta prophetæ uocem, & ad hæc: Qui accingitur romphæa sua, cui sunt arma eius, ut bene nosti. Graui nos liberabis cura, hanc etiam ambulans & afferens ad hoc rationis examen. Dicunt igitur, quod quum secundum nos, & qualem thronum cum patre, & sceptrum deo dignum habeat, cur illum non & propriam possidere uirtutem, scripturæ diuinitus inspiratae pronunciant? Viderit enim & dixerit quis per ipsa Salvatoris uerba, quod efficacia à patre sumpta operetur, dicebat enim: Amen dico uobis, non potest filius facere à se aliud, nisi quid uiderit patrem facientem, quæ enim ille facit, hæc & filius facit similiter. Et iterum: A meipso nihil facio: pater autem in me manens ipse facit opera.

c Y. Itaq; temerarius aduersarij sermo docet filium ex deo patre natum, indigere uirtute deo digna, & imbellē. Illis meritū à nobis ipsis & à Christo ipso dicatur. Erratis nescientes scripturas, neq; uirtutem dei. Nam quemadmodum est & facies & imago patris, & sapientia, & gloria, & splendor, & character; sic intelligitur, & uirtus per quam efficax est ad omne quod factum, suicū & est. Omnia enim per illum facta fuerunt, & sine ipso factum est nihil. Sicut enim hi qui mechanicam quandam

Tradere regnum deo patri.

Daniel. 7.

10an.3.

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

C artem nouere, utpote chalcotypi, uel etiam marmorarij mirè eximij, non aliter faciunt artis sua opera quam per manum suam, & existentem in ipsa fortitudinem & sapientiam operandi. Eadem opinor ratione deus & pater, suam in quibus uoluit efficaciam quasi per uirtutem propriam faciet filij. Vnde & diuinus David uiuentem & hypostaticam efficaciam & uirtutem patris sciens precabatur, dicens: Mandanda deus uirtuti tuae, corroborata deus hoc quod operatus es nobis. Paulus uero sapiens Cor. 2. entissimum Christum esse dei uirtutem, & dei sapientiam manifeste clamabat.

H E R. Neque ipsi dixerint sine robore esse filium, neque aequalem prophetis & apostolis, dum operatur secundum gratiam in tempore, sed habere potius in sua subsistentia, simul fundatum, posse quolibet efficere. C Y R I L L U S. Inimici nostri insipientes, sicut scriptum est, Ignorare enim uidentur id quod queritur, curiose autem inquirat nunc sermo noster, non quando & quomodo pater dederit, posse, filio, sed siquidem omnino data, & non magis implantata possit efficiere. Proderit enim ipsum omne nihil, ut inculpate habeat, naturae filij, quantum in ipsa quod in initio datum esse dicatur ei posse a patre. Quoniam uero ignobile appareat, eo quod indiguit, & minime quidem in initio, sed ut accessorum acceperit. Oportebat autem omnino antea imaginari, quod uirtutis indiga natura filij, non proprijs quidem uirtutibus, sed alienis ad hoc ducta sit. Et quid ad hoc dicerent, si rogarentur? H E R. Quale nam? C Y R. Sub corroborato ne dixerint esse corroborans, uel propter illud aliud? H E R. Aliud quiddam opinor. C Y R. Itaque siquidem operatus est secundum illos in filio uirtutem deus & pater, ipse propriam uirtutem suscipiet corroborans, nunquid ualde ridiculum esset, immo ipsa stupiditas? H E R. Utique. C Y R. Sequentes igitur fidem sanctorum literarum, & quasi trita a sapientibus incidentes in orbita, uirtutem dei & patris ipsum esse dicamus filium, absq; medio simul & con-

D tinue, per quem & in quo ineffabilem super omnia efficaciam habet, & confirmauit quidem coelos & quae in ipsis, & fundauit terram: adduxit autem & ea quorum est Psl. 102. uehiculum & alumnus, & facit quidem angelos spiritus, ministros autem suos flammanam ignis, sicut scriptum est. Quoniam autem annuente patre, & his qui in hoc mundo afferens salutem, appellatus & factus est homo, unigenitus qui est uirtus ac potentia patris, & uiuiscat quidem mortuos, & corruptos e sepulchris excitat, & malignos expellit spiritus, & orbatis oculis insolitum dulcique lumen immitit, & cognata ac similia istis prodigia secundum facultatem deo dignam operatur. H E R. Sed efficaciter operante aiunt in eo patre. C Y R. Et quis fieret operationis patris modus, non poterint opinor, interrogantibus dicere: Num tanquam per instrumentum, & ministeriale usum afferente patre filij uoluntatibus, uel id quod est melius & uerum, quasi per uirtutem propriam efficaciter operatus est pater? Si autem trauntes quod melius est, & quod merito recte se habet creditum, stultissime transcurrentes, instrumentalem efficaciam tribuant ei miseri. Sciendum quod prodierit quidem nihil, defluet uero ad fœditatem, eius gloria & gratia. Nihil enim omnino, quantum ad ipsum attinet, est ministerium per instrumenta, his autem solis qui mouere solent, & ad quodcumque uoluerint mouere ea, nobiliter adiuncta sunt. Manifestum autem nobis erit per ipsam diuinam scripturam. Dixit enim alicubi deus, ministerium instrumentale quasi stultum deridens. Num gloriabitur securis sine incidente in ea? uel exaltabitur serra sine trahente eam. Igittur quantum attinet ad propriam naturam, intelligitur nihil, quamuis deus existat Verbum, efficaciam quidem nullam habeus naturalem, inanimatis autem quasi instrumentis assimilatus, & mouentis uoluntatibus subiectus, natura autem sic habens. Videtur enim sic delirare aduersarius, propter quod mire gloriatur, dicens: Pater meus usque nunc operatur, & ego operor. Et ad hoc manifestissime ac euidenter aequalibus honoribus suam delineat naturam manifeste clamans: Nam quemadmodum pater excitat mortuos, &

Esa. 10. utiuiscat,

Ioan. 5.

A uitificat, ita & filius quos uult uitificat. Quamvis quo pacto non bene doctum alie numis ab omni falsiloqueta, propriam quidem omnino efficaciam, neque in lingua habere: attribuere autem soli deo & patri, in omnibus quae sunt operationes, dum dicitur: Pater meus usque nunc operatur, et ego operor. Insuper & quos uult uitificat. Sed hoc quidem non dicit. Particulatim uere quasi tribuens & suis uirtutibus, facere absque prohibitione quae scilicet uellet facere non minus quam pater, ostendit manifeste, quod ex dei & patris substantia natus, per omnia eiusdem uirtutis sit in efficacia. Non enim nostris rebus quae ualde assurgunt, & excellunt metientes, sine substantia esse dabimus, secundum proprium sermonem, eam quae in deo intelligitur uirtutem, hoc est filium. Est enim uiuens & in subsistentia uirtus, scaturiens quidem inestabiliter quasi a fonte proprio patre, diuinatis autem proprietatibus bene firma, substantialiter tamen magis conspicua. H E R M I A S. Bene dicas. C Y. Hoc modo & diuinus nobis loquitur Moses: In principio fecit deus cœlum & terram. Non autem alienum a deo, uirtutem ex ipso, & in ipso, hoc est filium sciens dominus David: Verbo domini firmati sunt cœli, & spiritu oris eius omnis uirtus eorum. Nunquid alius, secundum esse inquam, iuxta subsistentiam propriam intelligetur, dic mihi, praeter patrem & deum, Verbum quod ex ipso & in ipso? H E R. Alius omnino, subsistit enim propriè, licet sit cōsubstantialis. C Y R. Producitur igitur ad hoc ut sint, omnia patre, & compingente cœlos, quomodo Verbum est omnium opifex? H E R. Dicito ipse discere cupienti. C Y. Libenter, aspernum autem uerbum, & ad tenuitatem deductum. Unius deitatis natura, in sancta & consubstantiali trinitate cognoscitur a nobis ipsis & sanctis angelis. Et est quidem secundum propriam substanciali perfectissimus pater, similiter autem & filius, & spiritus sanctus, sed unius nominatorum operativa uoluntas, a quocunque forte dicitur fieri, opus quidem eius, ueruntamen ad omnem pertinet deitatem: & est esse. B etus substantiae quae super creaturam, communis quidem aliqualiter, ueruntamen & propriè unicuique personæ congruens. Igitur quod efficitur ab una natura, quasi a tribus subsistentijs, decebit & proprie unamquaque, omnimode sicut illas se habent. Operatur igitur pater, sed per filium in spiritu: & operatur filius, sed sicut uirtus patris ex ipso, & in ipso intellectus secundum existentiam propriam: operatur & spiritus sanctus. Spiritus enim est patris & filij omnipotens & efficax. H E R. Non sunt omnibus quae dicas comprehensibilia, latenter nihilominus habent ueritatem. C Y R. Parum igitur submouentes tam subtilium cogitationum rationem, incedamus alia via, si placet, colligentes ex syllogismis alijs certitudines. H E R. Eamus, sequar enim libens. C Y. Igitur si non est filius, uirtus patris, adoptatiuam autem & ipse uirtutem habens similem facturis, operatus est super terram mirabilia. Dixeris quomodo non eum quis arguerit, & ualde meritos? Non enim uoluit increpare dicentem leprosum: Domine, si uis potes me mundare. Remouens quodammodo ab eo ignorantiam indignam prompte pollicebatur, immo iam & parabat incipere petitionem. Volo enim dicebat, mundare. Quosdam uero cæcos, quoniam accurrentes dicebant: Miserere nostri domine filii David. Rogauit iterum: Quid uultis, ut faciam uobis. Petentibus uero sibi desideratum lumen concedi, reddebat nihil moratus. Quamvis quid non magis oportebat dicere leproso: Vis pater, mundare, & priuatissimu, quid uultis ut faciat uobis pater? An non miles dicemus, consuluisse simul & fecisse sanctos Apostolos, excucientes a se gloriam ualde bene, ne uiderentur propria uirtute & operatione efficere posse diuina signa. Dicabant enim assidenti ad Speciosam portam: In nomine Iesu Nazareni surge & ambula. Alteri quoque: Aenea, sanet te Christus. Mirabili per hoc, quibusdam factis efficaciam manifeste dicebant: Viri Israëlitæ, quid admiramini super hoc, uel in nos, quid respicitis quasi propria uirtute uel pietate fecerimus hunc, ambulare. Existima

Eph. 32.

Matth. 8,

Luc. 17.

Act. 4,

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

Cabant in Christum referendam gloriam, & nō in scipios. Quoniam Christus gratia & efficacie quæ in illis, fons quidam quasi summus et radix uerè erat. Nam quoniā præ alijs prælegerat, & proposuerat eos dominus ad apostolatum, diuinis statim honestans muneribus, & absq; laboribus posse efficere, diuina opera tanquam deus **Math. 10.** concedens, inquit: Infirnos curate, leprosos purificare, dæmonia ejcite, gratis accepistis, gratis date. Itaq; optime & pulcherrime intelligentes quis uirtutis suæ dator & præfectus, ipsi nobilitatis gloriam plexunt, semper acclamantes infirmis; In nomine Iesu Christi Nazareni surgite. Ad quæ & diuinus noster Psaltes cantat, **psal. 88.** cens: Gloria uirtutis eorum tu es, & in nomine tuo exultabunt toto dīe. An non laude dignissimum esse dicis, quod sancti apostoli senserint, & ualuerint in suis effacijs Christo summam gloriam dari? **H E R.** Etiam, c y. Quid igit ad hoc dicerent ḥ Hermia, sirogaremus & diceremus, quamobrem nō & ipse filius semel gloriam potētiae à sua persona tollens solius meminit patris, sed proprijs nutibus diuina signa describit: quod uiuifet quidē facile, quos scilicet uult, & uolūtate & qua lis uirtutis leprosi abluuit morbū, & cæcis uisum manus impositione concedit. Nunquid dubitatum, & non magis absq; dubio, quod ipse existens uirtus dei & patris, reformat creaturam ad principium suum, non adoptiuum, nec acquisitum, absit: sed potius suæ naturæ habens fructum, & operandi uim in condendo, sicut scilicet & pater. Estet autem, ut mihi scilicet uidetur, opus non minus creatione condita & corrupta propter peccatum, fractionemq; sustinentia, & propensionem habentia ad deteriora & foediora transformare posse, ad id quod ab initio erant. **H E R.** **Iod. 15. M I A S.** Quomodo igitur dicebat: Amen amen dico uobis, nō potest facere filius à seipso aliquid, nisi quid uiderit patrem facientem. Quæ enim ille facit, hæc & filius similiter facit. Et præterea dicit: A meipso nihil facio, pater qui in me manet, ipse facit opera. Quod siquidem recte dicerim hoc, beneficium debere nō paruū **D**scio. c y. Scias igitur & memor sis eorum quæ nuper dicebamus de sancta & consubstantiali trinitate. Dicebam enim, quod quum tres sint hypostases, propriè simul & inter se continuè, quod in una deitatis natura, unius operatio personæ etiā totius dicat substantiæ, et uniuscuiusq; hypostaseos propriè. Tota enim quasi per totam & propriè per singulas moueri solet. **H E R.** Memor ero, uel quo pacto minus? c y r. Igitur operari uolente aliquid circa creaturam deo ac patre, non oculos erit filius: neque si operetur filius, oculos erit pater, quandoquidem est deus ac opifex: alter enim in altero intelligitur, & est uerè secundum quod eiusdem naturæ ac substantiæ sunt, etiā si intelligantur disiunctim in subsistentijs & personis proprijs. **H E R.** Recte dixisti. c y. Hæc igitur nobis optime, & ut par est, considerantibus, age cōsideremus dispensationem de qua nunc agitur, & in industriâ uerborū Saluatoris admiremur, miraculum ad fidem temperi alientis, dum sermones eius sequunt mira opera, quò facile eant, si qui uillent recte sapere, & iam multum ad defectionē proclives. Sciens hoc quoq; Christus, Centurionē alloquens dicebat: Nisi signa & prodigia uideritis, non credetis. **H E R.** Intellexi quod dixisti. Vis enim, ut ego opinor, dicere, quod mira operatus sit Christus, ut p̄i odesset alii quomodo Iudæis, concedens & uiam quandam, ut mansueti ac tractabiles fierent, magna industria instruendo eos, qui deitatis ueritatē discere prophanè renuehant. c y r. Sic dico, uenit enim ad me, & beneuolam aurem occupat, quasi cantilenā in calamum pergens. Itaq; quoniā operatus est aliquid & in sabbato, quod ualde admirabile, uellocabant quidem Iudæi amari & molesti: aperientes autem impudens & irrefrenatū os suum, etiā sermonibus acerbissimis exacerbātes, optime se dīcere putabant, & legis solutionem obijciebant: Si esset hic homo à deo, dicebāt, neū tiquam solueret sabbatum. At Christus causas refutabat, & ipsum patrem in sabbato operantem demonstrabat, & hominibus uitam dare non negligentem. Dicebat enim

Aenim: Pater meus usque nunc operatur, & ego operor. Quod autem una uolitio sit, Ioan. 3. unaqp virtus patris & filij in omnibus quae sunt, certò demonstrat apponens: Amen dico uobis, non potest filius facere à seipso quid, nisi quid uiderit patrem facientem, Et differit quidem crassius quam oportebat de diuina subtilitate & eminentia. Non enim aliter dicí poterant, rationem nostram excedētia. Intelligimus autem nos subtiliter & distincte, ac ut ipsam diuinā & inexcogitabilē naturā decet. Quae enim uidet, inquit, patrē facientē, ea & ipse filius facit. An nō uerum est dicere, quod quasi uirtutis indigus esset, ita ipse suam naturam ostenderit? Dixisset enim, opinor, manifestius, & decentius: Nō potest enim filius facere à seipso quid, nisi accipiat posse à patre. Quoniam aut̄ æqualis operis et roboris se esse nouit, ostendit quod unā ac eadem habeat cū ipso patre substantiā, & ipse adaptat per se ad facienda, una uolitione ad quodlibet simul uadens cum genitore, et ad idem opus consilium in omnibus, cō munib⁹ quibusdam diuinitatis legib⁹, simul concedens. Porro dum dicit, Nō potest, non omnino & in omnibus modis infirmitatis habet manifestationē, sed & naturæ interdum significat durationem in qua fundatur & consistit, quemadmodum si quis dicat: Deus peccare non potest. Dicat etiam & lux: Non possum non esse lux. Ignis quoque & aqua sua uoce clament; Non possumus non esse ignis & aqua. Quoniam autem in his quae mire facta sunt, & omnia excedunt miracula, increpat audacissimi debacchando: Auferens à se operum efficaciā referebat in patrem, dicens: A meipso nihil facio, pater autem qui in me manet, ipse opera facit. Pater em̄ operatur per filium, & non iterum alicubi absqp uirtute quae in ipso est, hoc est absqp Verbo quod ex ipso & in ipso natum est & existit. Proinde & ipse dicebat: Si nō facio opera patris mei, non credite mihi: si autem facio, et si nō creditis mihi, operibus credite. Quod ad potentiam opinor per omnia æqualem, manifestū indicium consubstantialitatis cum eo hic ponit. Ioan. 8. H E R. Non poterimus tam recte dicta increpare, simul autem rogare concedas mihi aliquid breve, si uolero, uel putas, quod sit res alioqui difficultis cōprehensi, onerosaqp: C Y. Minime ô amice, corpore em̄ melior est alacritas, & gloriosum est colloqui, ubi Salvatoris gloria calumnijs cuiuspiam exponitur. Ioan. 4. H E R. Iḡitur autem consubstantialis & æqualis opere cum patre à nobis creditus, adorat nobiscum, mulierem Samaranam alloquens, dicit: Vos adoratis quod nescitis, nos adoramus quod scimus, quia salus ex Iudeis est. Verum ô generose, aiunt, qui cum adorantibus numeratur, quomodo adhuc cōsubstantialitatis deportabit gloriam? & comparabitur cum patre qui adoratur? Quanquam & alium quis modum uiderit eum ferre, quo excellatur natura sua, in eo quod patri cedit, dicebat enim: De die autem illo & hora, nempe de die extremo, nullus nouit, neque angelus in celo, neque filius, nisi pater. C Y R I L. Adoratur igitur nobis pro deo, deīc̄ ac patris considerationem æqualiter cū his qui per ipsum facti sunt, facit quasi in ludo, ignoratus filius & subito apparet. An non ridiculum hoc & assimilatum scenicis ludis bellè uidelicer. At talibus rusticitatibus, & humanis ratiocinationibus, ad ruditatis perniciem uergentem quasi uolutabro coeni immissa mente, fragrantissimam sacrorum nō commutabimus cognitionem. Videntur enim alicubi secundum quod par erat, omnimodo obliti esse, quamuis saepe audiant à nobis ipsis scripturam diuinitus inspiratam. Deus existens Verbum, et Phil. 2. in forma ac æqualitate patris apparuit sicut nos, nō in sola specie carnis, sed & in humanitatis proprietatibus, quas siue sic, siue aliter nuncupari licet. Proprietas autem humanitatis deo subiugata, & iugo seruitutis constricta, est cum obedientia adoratio. Et nescire quae nam in deo uoluntas uel consideratio, Quis enim nouit mentem domini, uel quis consiliarius eius fuit? Et quemadmodum ubi apparuit sicut nos deus Verbum, transiit in carnem terrenā, ita & assumptū est ab illo, quod humanum propriū factū est eius, quod de eo loqui & sentire nihil officit. Quia gestauit dispensati-

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

- C ue simul cū humanitate ea quæ humanitatis, Hoc enim & exinanitionis uerbum uolebat, Igis despoliēt manifestè carne & his quæ per ipsam, Verbum, & interim it semel totam dispensationē & deū uidebunt pure filium, uel si hoc abhoruerint, quasi prophanum & absurdum, quare adhuc humanitatis erubescunt mensuras, & increpare solent, ea quæ maxime carnis dispensationem addecent? tametsi oportebat manifeste intelligere, qđ sicut deus existens natura, & ex deo natus, propria facit humana, ita & homo factus deitate dignum honorem & gloriam tanquam proprium habet. Adoratur enim non solum super terram, sed & in cœlis, quamuis quod adorare debuerit, ut homo, & Iudæus non respicerit, Quando em̄, inquit, introducit primoge-
 Heb.1. nitum in orbem terrarum, dicit: Et adorent eum omnes angeli dei. Igitur siquidem in semine Abraham, Verbum quod ex deo prodij, natum esse dicunt, deliramus nos. Vocetur & Iudæus, & sit adorator. At si summæ insaniæ est, hoc audacter sapere conuincitur; confirmabuntur magis, quod nunc quidem assumpit semen Abrahæ, prodijc̄ secundum carnem, & ex radice Iesse, appellatus quidem Iudæus, factus & adorator sicut homo. Cur transeuntes quasi uino marcidi, dispensationis cum carne mysterium, ipsam uerbi naturam arrodunt, & consubstantiam patri impie deuehunc, ita ut oporteat adorare nude, & absq; amictu. Et nisi forte intelligatur in his quæ nostra, hoc est inter nos, in quibus siquidem uellent eum adorare, nullus reprehenderit, immo res laudaretur, ut pote magnam uoluptatem afflens. An non scriptum est de ipso, quod subsidat secundum humanam sub meliore natura, hoc est angelica, & illarum nobilitate intelligatur paulo minor factus
 Heb.2. esse? H E R. Verum. Dicit enim Paulus: Paulo autem minus ab angelis immunitum uidemus Iesum, propter passionem mortis gloria & honore coronatum.
 C Y R. Deinde, quid (si didicerimus, dic mihi, quod meliorem sortiti naturā, qui in summa uersantur ciuitate, & locupletati sunt scientia dei, prorsus non aberrante nec
 D deceptioni obnoxia) eum qui in minori natura & nobilitate quam illi, faciunt adorabilem, dixeris amices? H E R. Etiam hoc tuum fuerit. C Y R. Igitur quando siquidem est idem simul inferior, & incomparabiliter excellentior, distribuemus discretim humanitati quidem, id culus illa capax est decenter, nempe inferius, multo enim inferior est hominis natura quam angelica. Et summæ deitatis est ualde excedere ac transcendere condita, omniumque rationalem substantiam & omne nomen quod nominatur substantialiter. Si autem & sine carne, & nondum sicut nos quodammodo implicitum Verbum, hoc est in minoribus esse, & meritò ab ipsis distare angelis, dicatur; minus quidem esset suis creaturis, & ad hoc adorator, nihil adiuuante uel patrocinante adiuc plus quam nos Verbo. Quod si hoc dicere & sentire impium ac periculosisimum. Minor autem quia & homo, sequetur omnino intelligendum illud. Adorator enim quia & homo, quamuis deus existens natura, & æqualiter ab omnibus cum patre adorat. Dicit enim alicubi deus per unū
 Esa.43. prophetarū: Vnuo ego dicit dominus, quia mihi flectetur omne genu, & omnis lingua confitebitur. Consumentiam uero patri ponens diuinus Paulus, & in gloria
 Phil.2. gignēti, sciens genitum: In nomine, inquit, Iesu omne genu flectetur, coelestium, terrestrium, & subterraneorum, & omnis lingua confitebitur quod Christus Iesus est in gloriam dei patris. H E R. At profecto, aiunt, simul quidem cum patre adorari inuenimus filium, adorantem autem ut honestatum, & quis secundum naturam sit non ignorantem, transcendit enim naturam conditorum, sed non est propterea in æqualitate cum patre. C Y R. In donum igitur & mercedem uitutis obtinuit dignitatis gloriam: & adorari oportere non dignitas esset propriæ naturæ, sed pura & sola adimpletum esset uoluntate patris. H E R. Sic opinantur & dicunt.
 C Y R. Deinde ubi & quomodo præmiserint filio adorationē pater, indicent, nō enim hoc dicent, Quod si uoluerint glorificare eum, sententia ea sit dei & patris.

H E R.

A H E R. Præcepit, aiunt, sanctis angelis adorare illum. Quid enim aliud quām istuc ipsum significauerit hoc? Quando autem introducit primogenitum in orbem terrarum, & adorat eum omnes angeli eius? C Y R. Nunquid igitur quod præcepit pater filium adorandum, diligenter cognoverunt? Negabūt sane, quod unigenito accesserit esse primogenitum secundum humanitatis modum simul inuenctum, sed necessariò adoptiuam esse uideri gloriam ei. Quando enim, dic mihi, primogenitus, uel quando factus est in multis fratribus? Igitur siquidem unigenitus & nobis etiā ante carnis naturā frater fuisset unigenitus, quare nō existit talis ab initio, sed in temporibus nouissimis natus esse dicitur? quomodo igitur intelligitur unigenitus, qui creaturæ coordinatus est? Quoniam autem non dubitatur, sed uerè bene congruebat, quod in nouissimis seculi temporibus factus est homo: & propter hoc primo-genitus aduentitiam habet gloriam, etiam ut adoretur. Si autem non sic habere putant, necessariū sermo coget, quod fœdam & absurdam stultitiam cogitationum dixerit quis esse, qđ postquam factus est homo primogenitus, sit post hoc tempus ei quo adorandus. Quādo igitur maxime exinanitus esse dicitur, ad ueram quidē gloriam erit ei exinanitionis tempus, & incarnatione antiquius quod minus decens & ignobile, etiam quando in figura & æqualitate patris existens, sicut scriptum est, ad sic fundatam peruenit naturā, humanā inquam. Quod si quidā fuisset ignobilis, & longe ab adoratione, quid docent Seraphim, qui filium in deitatis solio sedētem circumstant, hymnisq; & glorificationibus honorant, & dominū sabaoth proclaimāt, plenūmq; esse dicunt cœlum et terram gloria illius? Quali enim gloria plenum erat cœlum, si adorari cum patre uix tandem accepit, quando sicut nos apparuit? Audi quomodo sapiens Esdras scribat: Omnis terra ueritatē inuenctum, & cœlum eam benedicit, & omnia opera commouētur ac tremunt. Quoniam & heatus Dauid euidenter clamat de deo, qui omnibus præsidet: Qui respicit super terram, & facit eam tre Psal. 103.

B mere. Quando igitur ante incarnationem & antequam uocaretur primogenitus in dei & patris dignitatibus exiterit conspicuus, quomodo, uel secundum quid omnino minor est quām pater? H E R. Esto, inquit, secūdū quod tibi uidetur, quando factus est primogenitus, quod tunc & adorari præceptum sit, an non hoc datum ei est à patre? C Y. Sed non simpliciter, si datū: sed & quando datum bene considerandum. H E R. Quando & primogenitus? C Y. Propter fraternitatē qua nobis iunctus est, opinor primogenitum dici. H E R. Sic dico. C Y. Vltra dic oro, congruit ne humanæ naturæ, si intelligatur per se, ut adoretur in ordine dei? H E R. Minime quidem. C Y R I L L V S. Recte ô amice. Quæ enim illi propriæ conueniunt, solam decent uniuersorum reginam naturam. Igītur quando filius proprias dignitates despexit, & nō est arbitratus rapinam esse æquale deo, sed natura seruile, et quod necessariò adorat sibi appropriauit, tūc adorauit nobiscū. Quoniam autem omnino incomprehensibile, & excedens rationem communem, in patris nobilitatibus non uideri conspicuum eum qui ex ipso prodijt filium. Etsi factus est in carne per apparitionem spiritus, edocebit deinde sacramentum quod inest ipso. Cœlum, hoc est sanctorum angelorū multitudo, & primogenitū demonstratum, & in multis fratribus unigenitū, & cum patre æqualis solij adorari iussum esse, patre illum nō ad primitias talis gloria eum reducente, neq; etiam tāquam insolitum & inconsuetum aliquid adorationem tribuente, sed eum qui semper ab initio seculorum apud ipsum adorat, & in carne factum adorabilem declarante. Igī referam rursum ad Verbū quod ab initio. Adorauit filius, quādo & primogenitus, & in ipso seruitutis apparuit habitu. Vnde maxime quis dīcicerit secundum natūram quæ in ipso est, excellentiæ sublimen dignitatem. Nam si solius serui habitū debet adorare, cui mortalium adhuc obscura incarnationis libera pulchritudo? Quia uero doctrina hac quæ per sp̄itum, etiam ipsos cœlos dicentes opus habuisse, non FF

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE.

- C sanctorum angelorum multitudinem iniuria afficimus, sed diuinis sequimur scripturas, & in hunc peruenimus sermonem. Certa indicia praefat Paulus: Ut nota sit nunc principatibus & potestatisbus quae in celo per ecclesiam multiplex sapientia dei iuxta propositum seculorum, quod fecit in Christo Iesu domino nostro. Præterea dicit diuinus Psaltes: Tollite portas principes uestras, & eleuamini portæ aeternales, & ingredietur rex gloriae. Nam postquam reuixit spoliato inferno, & morte depredata Christus, rediuncti ad superiora & recurrere uolenti ad patrem qui in celis, iussit sibi quam primum coelestes portas aperiri. Spiritus omnino sonans in eis & seculorum virtutibus deum qui in carne prodidit demonstrauit, dicens: Dominus uirtutum ipse est rex gloriae. H E R. Congruit ergo, quod adorauit quidem ut homo, quamvis deus existat natura. Dixeris sane, quod dicere nescire diem illum et horam illam sicut ego opinor, ipsis humanitatis mensuris adaptamus nos qui recta sapere uolumus. C Y R I L. Dixerim, & scias me nulla erubescens ducendum. Plus rimæ enim exactissimæ rationes, tantum non, & superciliosis ipsis annuens cogitationum turba, nudam ab omni difficultate, & in via ampla iubet incedere opinionem suam per hac re. Eset enim opinor ignorantia, non inconueniens cum mensuris extinationis, non propria immunitio naturæ Verbi, secundum quod intelligitur Verbum & sapientia patris. An non haec videor manifeste uidere? H E R. Maxime profecto, C Y. Quis enim nobis tam rusticus & maligne dissolutus sermo persuaserit intelligenti uelle & sapere, quod ignorabit quippiam in deo occultum unigenitus, siquidem est uerè secundum scripturas, & sapientia, & uirtus, & consilium patris. H E R. Cordato nullus persuaserit. C Y R. Non enim amice, mentictur alicubi sapientis Paulus nobis scribens: Quemadmodum nullus hominum scit quæ hominis, nisi spiritus hominis qui in eo: ita & quæ dei nullus nouit, nisi spiritus dei. H E R. Omnibus modis ita est. C Y. Scit igitur spiritus dei quæ in illo, & nihil ei occultum uel obscurum. H E R. Scit, & quo pacto non? C Y. Igitur siquidem est spiritus patris proprius filij, quomodo ignorabit aliquid in deo reconditum, proprium habens ipse spiritum, scientem omnia quæ in patre. Et dicentes audio manifeste sanctis apostolis: Adhuc multa habeo uobis dicere, sed non potestis portare modo: quando autem uenit ille spiritus ueritatis, inducet uos in omnem ueritatem. Non enim loquetur a semetipso, & uentura annunciat uobis: ille me glorificabit, quia de meo accipiet, & annunciat uobis. Non tibi patet adductum eloquium, & aspexit quod spiritum quidem ueritatis nominauit paracletum: Dixit etiam, quod procedit ex patre, propria sua omnia ostendens quæ patris. H E R. Optime dixisti. C Y. Hoc sane maxime ridiculum, & rejectaneam declarans aduersariorum opinionem. Nihilominus & per haec quis dicerit. Intelligere enim Verbum ex deo patre natum, splendorem ac imaginem substantiae, characterem fulgidum, aequalis gloria, & similitudinem, in quo omnes sunt thesauri sapientiae ac scientiae reconditi, ut scriptum est, uel paululum ignorare quantam eis & ualde meritum ingenerat opinionem leuitatis! H E R. Longe maximam. C Y R. Sed neque ipsum opinor patrem ac deum, saluam seruare gloriam, siquidem ignorauerit, quid secundum ueritatem consilium & sapientia dei. H E R. Assentior, quod nullus, siquidem sciat, sit absconsilio & sapientia sui ipsius. C Y R I L L V S. Age. Non enim aliter ueritatis ministros decethic sapere. Prætereuntes igitur, ne superfluis & longis immoremur sermonibus, ad hanc consuetudinem Christi ueniamus, tale autem quiddam facere apud sanctos potissimum Apostolos solebat, si interrogarent quid, quod maiorem opinionem doctrinæ præse ferebat, absque scrutatione ulteriore faciebat narrationem, & diligenter urgebat, ut quam subtilissime tentaretur. Quod si quid scire uolebant, quod supra captum eorum, comprimebat quiete, & suadebat eis diligentissime, ut uellent inquirere decentiora, & facerent ea per quæ fierent clari, & apud deum ex operibus

A nibus bonis, decentissimam habeat claritatem. Volentes igitur, nescio quo pacto ea quæ supra mēsuram propriā petere, ut quieti sint, persuadens, rationibusq; necessa rīs placans, quod neq; angelis, inquit, reuelauit pater, neq; ipsi filio fecit notum, si quidem esset purus, & sicut ipsi homo super terram, nec natura esset deus. Vrgentibus ergo & instantibus ut cognoscant, quodāmodo adhuc etiā increpat, dicēs: Nō est uelstrū nosse tempora uel momenta, quæ posuit pater in potestate sua, sed acci pietis uitrurem sp̄ritus sancti uenientis super uos, & eritis mihi testes in Hierusalē, & in omni Iudaea, & in Samaria, & usq; ad extreūm terræ. Vides quomodo mini me quidem curiose inquirere permittit quæ supra illos sunt, affert autem quasi quod in manibus & decentius. Nam is erat ei mos. Vnde & cæcum à nativitate adducebant aliquando, exeunte ex sacerdotum uestibulis, diuini discipuli. Deinde arbitrabantur adhuc sectari Iudaica, argumentum faciebant doctrinæ infirmū, dicebātq; Quis peccauit, hīc, an parētes eius, ut cæcus nasceretur? Quoniam autem diuina iudicia attingebant, & quod sic inuestigabile, incomprehensibileq; hominibus declarati sibi uolebant, & ultra quām decebat, ibant, prædicando iterum eos cohibuit in hoc, ne uelint sapere curiosa, & quæ super hominis scientiam, amouebat, & amo rem bonorum operum habere, bonorumq; studiorum hortabatur, dicens: Nec hic peccauit, neq; parentes eius, sed ut manifestentur opera dei in illo. Me oportet operari opera eius qui misit me, dum dies est, uenit nox quando nullus operari poterit. Audis quo pacto auferendo opinionem quasi indecoram, & Iudaicæ eruditati con gnuentius uult, oportere benefacere magis quām uelle scire ea quæ super homines sunt, diuinæque naturæ tribuit, scire natura & per se, quid implere uelit.

H E R M I A S. Bene dicis. C Y R I L L V S. Igitur non aliter afficiemur sa pientes recte, q; quod & nobiscum ignorare dicitur aliquid propter hominem, sed quoniam est deus, scit omnia quæ patris, si ius. Per quem, & cum quo deo ac patri gloria cum sancto sp̄itu in secula se culorum, Amen.

DIALOGORVM LIBRI SEXTI
FINIS,

• DIVI CYRILLI ARCHI

EPISCOPI ALEXANDRINI, CVM HERMIA, DIALOGO
RVM LIBER SEPTIMVS, DE SPIRITU SAN
CTO, QVOD DEVS SIT, ET EX DEO,
SECUNDVM NATVRAM,

C Y R I L L V S.

Ephes. .

V O D sapiens quidam clamat, laborū honorum inclytū esse fructū, & sermonē illū ut uerū cōmendans, eos, qui operari maxime gaudent, quasi incantat, nōnne laudibus celebrabis, tanquam optime & recte factū? Laborum enim sustinentia, res est sanctis dignissima, ô Hermia. H E R. Sic habet. C Y R. Age igitur postremum laborem, summa alacritate aggredientes, succingamus lumbos, & thoracē iustitiae induti, assumptosq; gladio spiritus acutissimo, quod est ueibum dei, ac scuto fidei, sicut scriptum est, mā le ac diuersa à nobis sentientium nugis uiriliter occurramus, qui mentem & linguam impudentem exacuentes, ipsum diuinum spiritum contumelia afficiunt, insimiorumq; corda defatigantes, dum ueram & erroris expertem scientiam auferunt, uenenūq; suæ insipientiæ infundentes, illos in perditionis lacus iniiciunt. Quamuis Leuit. 24. lex quidem interminetur per Mosen: Homo, qui percussere animā hominis, & mo Matth. 18. rietur, morte moriatur. Christus autem manifeste ac aperte dicat: Quisquis offende

D rit unum ex paruulis istis, qui crediderunt in me, expedit illi ut suspendatur mola astaria in collum eius, & præcipitetur in pelagus maris. H E R. Maximum profecto & grauissimum illorum iudicium. Debacchantes enim in fratres, & infirmam illorum cōscientiam percutientes, peccant in Christum. Igītur quis nam illis sermo est? C Y R. Itaq; absurditas est, licet ab ihs qui sic desipiunt, opinio & ratio dicatur, dixerim tamen tibi, quandoquidem rogas. Sunt enim, qui in tam infrenem audaciam perueniunt, ut nuda quodammodo impudentia usi, crēatum & factum dei spiritum dicant, sunt & alij crassam illam blasphemiam, nonnihil extenuantes, erubescunt quidem, ut uidetur, sic asserere, sermonem autem suū in ciuiliorem quendam errorē promouentes. Deum quidem non esse dicunt spiritū, sed imperitè à summa substantia deducentes, uniformem esse credunt, & propriam quandam & medium naturam separati, quæ neq; in summum perueniat fastigium, & sortita sit ac habeat miram ultra mensuram creaturæ excellentiam. H E R. Et quæ nam tandem esset natura illa, quæ neq; deus est, neq; creatura? Nullum enim opinor omnino mediū. Vna enim perfectissima differentia est, quæ distare facit naturis deum & creaturā, & nihil aliud in his quæ esse credūtur, uiderit quis quām hæc & sola, an præter hæc ipse aliquid admittendum cogitas? C Y R I L. Minime ô amice. Omnia enim per filium facta esse dicit diuina scriptura, atq; adeò, si qua res ab omnibus separetur naturaliter, effugiet etiam hanc paruitatem, quod facta sit, sed ob naturæ propriae excellentiam, deus existere cognoscitur. Et ueritas iterum nobis non elabetur. Nam si quid non est deus secundum naturam, erit omnino inter facturas. Vel igitur exaltet diuinum & sanctum spiritum, & confiteantur creaturæ substantialiter non coniunctum, vel à summis & ultra omnem locum detrahentes thronis, in creaturarum locis reputent, nōnne naturæ alterius nobis nullus sermo datus, qui neget inter median cognitionem cum ambobus? Etenim dicere uniformem spiritum, & gloriam eiad aptare, quæ in hoc placeat, quomodo non omnino friuolum? quum id etiam in plurimis

A simis creaturis cōperiat, uniformitatem in se habentibus. Vnus enim sol, & una luna, & terra non altera præter eam quæ est: una autem & uniuersæ aquæ natura, uniformitatem seruans, licet qualitatibus variari videatur. Igitur imperitiae puerilisq; calumnia cordis putare quosdā, quod coronent ac honestent tam frigidis nugamentis, ut summa nobilitate, spiritum sanctum, & audere sic intra creaturæ mensuras includere nō incomparabilibus eminentijs separatum, & excellentem præ ipsa, sicut scilicet & pater, et filius, sed geniculantem ac subſidentem, & omnino locū nullum in rebus inuenientem, prophaneq; expulsum. H E R. Quid igitur dicerent, ubi deus nominatus est spiritus sanctus? C Y R. Dictum autem, ubi, & à quo dic, quod cum creaturis ille eiusdem generis cum patre & filio coordinatus sit & connumeratus, & in fidē unius ac summæ deitatis coniunctus. An non sic docere iussit sanctos apostolorum Saluator? Euntes enim, inquit, docete omnes gentes, baptizantes illos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Igī & beatus Paulus rogabat à quodam qui crediderat: Num spiritum sanctum credendo accepistis? Negantibus autem hoc illis, & dicentibus manifeste (Sed neq; an spiritus sanctus sit audiuiimus) increpabat eos, dicens: Ad quid igitur baptizati estis? Non bene habere sciens fidē, neq; etiam unquam recte posse habere, si non exigatur, in perfectam deum patrem & filium spiritū sanctum confessionem proferret. Ita scilicet tradiderunt īj, qui ab initio spectatores fuere facti & ministri uerbi, ita nos erudierunt patres, sapienterq; agnoscerunt scriptum: Ne transferas terminos æternos, quos posuerunt patres tui. Vnus dominus, una fides, unum baptisma iuxta scripturas. Baptizati enim sumus in unā deitatem, ac dominationē unam patris & filij, & spiritus sancti, non ut multos deos numeremus, neq; etiam ut creaturæ seruamus. Alioquin impleretur in nobis propterbiū: Canis reuersus ad proprium uomitum, & sus lota in uolutabro lutū. Qui liberi sumus, ne seruamus creaturæ ultra cretorem, per fidem scilicet, qui, in unū verum et naturalem deum, gloriam adepti, ac spem salutis, quod primum ac prophetum errorem deposuerimus. Nisi ueræ deitatis sedibus substantialiter conspicuum fateamur spiritum, quò nam & unde iremus? ut bene scis ambiguū suūtis cogitando dicere autem non possum, imò manifestum fuerit, ac facile scilicet. Via scilicet publica quodammodo excidissemus, erraremusq; nihil minus quam olim. Sed duxit autem, ut uidetur, sic dicens Paulus: Attunc quidem nescientes deum, seruabatis autem īj, qui non sunt dij: nunc autem ut deum agnouistis, imò agniti estis à deo, quomodo conueristi estis iterum ad infirma & egena elementa, quibus iterū ab integro seruire uultis? Vbi enim uerum & substantialiter cognouimus deum, nisi deum cum patre & filio spiritum sanctum cōsiteamur? H E R. Profectò inquit: Deum nouimus patrem & filium, at non item & spiritum sanctum. C Y. Nunquid præceptoribus uteatur īj, qui suam mentem perdididerunt? & nunquid auscultabimus spiritibus seductoribus, ut scriptura dicit, imò credemus esse & existere substantialiter in deo spiritum ipsius, sicut & in homine humanum. Et quemadmodum si quis nobis Petrum uel Ioannem nominaret, simul forte significarit cū ipsis & propriū illorum & in illis spiritum, & totius animalis faceret significationem: Eodem opinor modo de patre & filio. Spiritus enim significatur cum utroq; & nō ut pars eius, sicut & in homine intelligimus. Substituit enim proprie in sua natura ut pater, suppeditat autem dignis etiam ipse filij. Contentiosum item & ualde stupidum mutilare dualitatem, & quodammodo audere contrahere deitatis naturam, quum sancta & diuina scripture explanari quidem illam, ut in tribus subſidentijs, congregarit iterum per æqualitatem & similitudinem per omnia, in unitatem naturali & identitatem in substantia. H E R. Vnde igitur aiunt, uel quomodo intelligeretur spiritus deus? C Y. Ex his, ex quibus natus est, uir egregie, & ex quibus aliquando est secundum naturam, pro uirili cognoscitur. Cognoscuntur au-

Matth. ult.
Act. 19.Deut. 19.
Ephes. 4.

2. Pet. 2.

Gal. 4.

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

- C**item res singulæ bene ex his quibus sunt: nominum autem nobis non ualde multa ratio ad necessariam manifestationem eorum quæ sine errore nota sunt, licet utilis rebus singulis sit cōueniens appellatio. H E R. Tenebrisosus sermo est, nec ad huc intelligo. C Y R. Ego dicā. Explanabo eñ, exempli gratia, qđ manifestat. Animal rationale mortale, mētis & scientiæ capax, si de aliquo dicat quispiam, quid illum definire dices, bone vir? H E R. Manifestum, quod hominem. C Y R. Si autem & animal dicat, adiūcens quod sit hinnibile. H E R. Dixerim, equum, c Y. Iam si utriusq; definiti nōmē reticeat, quo pacto ipse dices hominē & equū? H E R. Quod hominis & equi naturam definierit. C Y R. Si autem hoc te discentem quis increpet, & nec hominem esse animal rationale, nec etiam equum dicat hinnibile, eo qđ nō adiecta ad definitiones nomina. An nō ut stupidū inutile, & parū sagacem uocandū illū tam rudem redarguemus? H E R. Vtq;. C Y R. Quare autem hoc fecerit, si quis dixerit tibi, & uellet discere, quid respondeam? H E R. Dixerim, quod bene & industrie definita, increpare, rusticum est & indostum, proprius enim est unicuiq; rei sermo, demonstrans uere id quod est. Sæpius autem essentur nomina sub eodem nomine. C Y. Itaq; uerior et certior rerum manifestatio, si ex his ex quibus singula sunt secundum naturam, examinenter, & nō omnino ex nominibus. Nōnne summae & uniuersorum reginæ naturæ recte attrahuemus incorruptibile, & nulli corruptioni obnoxium, sempiternumq; & incōmutabile? H E R. Et quare non? C Y R I L. Quid autem, dic obsecro, deus? H E R. Dic ipse, ut conuenit. C Y. At propriū quidem eius est incorruptibilis esse, & corruptioni non obnoxium, nomen uero deus commune quidem angelis, commune etiam nobis ipsis, licet aduentitium & datum. Similiter quidem est in ipso rationali, nōmē autem homo etiam his qui ex lapide factis, uel certè ex alia materia ad speciem nostram bene formatis. Eas igit in te, ut scruteris. Vtrum sp̄ritus deus & in deo naturaliter, utputa in deitatis proprietatibus substantialiter conspicuus, uel saltem secundum illos ueram appellationem & sufficientem acceperit causam, quod ipse debeat à consubstantialitate cum deo excidere, ut alioqui non sit nominatus deus, quamvis & in ipso false loqui uolentes, absque labore redarguemus, utentesq; rationibus ad certamen attinentibus, & ex sacra sumptis scriptura mentes nostras à frigidae uaniloquentiae damno liberemus. H E R. Darē equidem, quidam ualde & incomparabiliter melius extollendum (si deitatis proprietatibus conspicuus sit sp̄ritus sanctus, & nihil minus in ipso quam in patre & in filio) quam in prudenter anxie loqui, & sudare frustra circa solam uerborum inquisitionē. C Y R I L L V S. Discrete & perquām recte o Hermia. Hoc eñ opinor melius & euidentius. Aduersarij tamen, si diligētius querent, uidere possunt sp̄ritum deum esse nominatum. Etenim diuinus & sanctissimus Petrus: Perdi fecit Ananiam, qui de sanctis oblationibus suratus erat, increpauitq; dicens: Quare impleuit satanas cor tuū, ut mentireris tu sp̄ritui sancto, & sequestrares de precio agri. Nōnne manens apud te mansisset, & uenditum in potestate tua erat. Quid posuisti in corde tuo rem hanc? non mentitus es hominibus, sed deo. H E R. Etiam. Deo enim mentitur, inquit, licet uelit quis in sp̄ritum sanctum hoc facere. C Y. Quomodo autem si deus sp̄ritus sanctus esset? H E R. Quoniam autē eti⁹ quis uellet, alunt, in sanctos pie agere, indeū idē pie aget. Quin & sanctis apostolis manifeste dixit Christus: Qui recipit uos, me recipit. Et nondum dicimus, rectas & necessarias sequentes rationes, deos esse secundum naturam discipulos, licet accipiat quis filium, sanctos in domum suam recipiens. Necessariò igitur hac ratione, forte qui in sp̄ritum delinquit, in deum etiam delinquit, qui illum misit. C Y R. At hīc quidem quæ nominantur & in manibus sunt, æqualibus & non uariantibus proprietatibus naturaliter cōspicua, euidentē cōsubstantialitatis sermonē habent, inter se & relatione

ad

A ad melius. Illuc enim omnino est superfluous tropus. Est autem magis iuxta identitatem in essentia: nam ambo quidem in ambobus, illud scilicet ut hoc: hoc autem item sicut illud, inaequalitate autem naturali separante quadam ut aliter & aliter se habeant, non ego dixerim indecorum & minus uerisimilem sermonem, si referatur ad praestans. Itaque si quidem non est consubstantialis spiritus cum deo, non in deo erit peccans, qui in illum peccat. Habeat relationem res in eum qui illum misit. Si autem omnis ratio cogat eos, uel nolentes honorare in consubstantialitate cum patre spiritum, erubescant nunc tandem in suis adinventionibus, deo inaequalia cum aequalibus connumerantes, & ponentes consubstantiale, & pro eodem reputabitur facere aliquid in sanctum, uel in spiritum sanctum. At si quidem esset sermo quis de homine, merito referemus in deum praestantiorem, relationem. Veniente autem in medium spiritu sancto, quod fit, requiescat in ipsa diuina & ineffabili natura, non per mediatorem cuiuslibet ad hoc quod excellentius, resiliens autem continue, et sine mediatore, & ad summam, quae ultra mundum est pulchritudinem. Igitur per identitatem substantiae congruit quidem deo & patri, quamuis tertia secundum solam non minima coordinationem feratur a nobis spiritus appellatio, adaptata est autem & filio. Quippe Christus dicit, mulierculam Samaritanam bene erudiens: Spiritus deus est, & adorantes illum in spiritu & ueritate adorare oportet. Scribit item Paulus: Nos autem omnes reuelata facie gloriam domini ut in speculo representantes, ad ipsam imaginem configurati sumus, a gloria in gloriam, sicut a domino spiritus. Et iterum: Ecce dominus spiritus est. H E R. Consubstantialis igitur est patri & filio spiritus. C Y. Quandoquidem sancti non alia ratione participium dei opulent accipiunt, quam dum spiritum assequuntur. Diuinae enim naturae socij efficiuntur secundum scripturas, utrum creatae & factae sunt naturae, uel certe deitatis uerae, utpote unum sortientes genus, sic uocati dei? H E R. Si absque igne ignem non licet assequi, quomodo quis & particeps esset deitatis non per deum? C Y. Itaque quod in nobis ut deus, & dei ordinem ac efficaciam implet, nunquid quodammodo non esset deus? H E R. Quomodo? C Y. Vide igitur deum alloquitur priscos quidem & antiquos: Ego uobis sum, dicit dominus omnipotens, & spiritus meus astigit in medio vestri, confidite; Nobis autem diuinum Euangelistam: In hoc cognoscimus quod in nobis manet, eo quod de spiritu suo dedit nobis. Quomodo enim dic mihi, in antiquis erat deus, quem spiritus esset super illos? uel quomodo esset et in nos ipsis ueniret spiritus? Etenim minime aduentum dei secundum naturam perficeret in nobis spiritus, alterius cum deo naturae. H E R. Minime scilicet. C Y. Deus igitur spiritus est, & ex deo secundum naturam. Velsiquidem illi non sic habere putant, manifeste temeraria nugacitas & uerè dementia, sapientissimi Pauli sermo apparebit sic scribentis his qui spiritum acceperant, & per illum prophetabant: Si autem omnes prophetant, ingrediatur uere quis, uel fidelis, uel idiota redarguitur ab omnibus, iudicatur ab omnibus, occulta cordis eius manifesta sunt, & sic cadens super faciem adorat deum, annuncians quod uerè deus in nobis est. Quin & linguarum amatoribus, sic inquit: Qui lingua loquitur, non hominibus loquitur, sed deo. Nullus enim audit, spiritu autem loquitur mysteria. Quomodo igitur omnino in his qui per spiritum prophetant possideri deus intelligeretur, spiritusque loqui mysteria, quomodo si cum deo loquuntur, spiritus eius extraneus est ab identitate naturali cum deo? H E R. Quam recta & iusta dicas. C Y R. Et ad hoc dixerim, quod nos sapientissimarum cogitationum maxima copia a blasphemia in spiritu abducatur, & in ueritatis uia constituantur? H E R. Quomodo dicas? C Y R. Nonne ad imaginem dei fabricatum esse hominem super terram dicimus? H E R. Et quomodo non? C Y. Hoc autem quod diuinam nobis insculpit imaginem, & si gnaculum quasi operatur pulchritudinis coelestis, nonne spiritus est? H E R.

Vbi superfluous tropus.

1048.4.

Agg. 2.

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

- C Verum non ut deus, sed ut diuinæ gratiæ minister. C Y R. Non igitur ille, sed gratia per illum in nobis significatur. H E R. Videtur. C Y. Erat igitur necessarium hominem uocari imaginem gratiæ, & non dei. Considera & hoc. Sapientiam enim, ut opinor, et simplex est sermo. Nam formatum quidem est in principio animal, formante illud deo, & honorante quodammodo secundum scripturas suæ manus formatione. Postquam autem productum est ut esset, configurabatur ad deum, quem inspiratus est ei spiritus uitæ. Vbi uero amisit sanctificationem per casum in peccatum, ad primæuam & antiquam reduxit pulchritudinem, innouante quod inueteratum ad speciem diuinæ ac spiritualem Christo, & non aliam quodammodo, quam olim in principio. In spirauit enim sanctis apostolis, dicens: Accipite spiritum sanctum. Vel nunquid erat quedam in Christo noua creatura? H E R. Etiā. C Y. Igitur uerè dicitur, immo & necessario intelligit, quod quandoquidem ueritas & corruptibilitas debilitavit imaginem in sanctificatione, nunquid concedemus assumptionem effigiei diuinæ, in recursu & nouitate ad pristinam recursionem, & nouitatem quæ per Christum? H E R. Valde. C Y R. At si à substantia spiritus, esset gratia separata eius, cur non dixit manifeste beatus quidem Moses, quod adducto animali, ut sit, inspirauit gratiam omnium opifex quæ per spirationem uitæ. Vita enim uera deitatis natura, quandoquidem est uerè eius, qui inhabitat in animabus credentium, & immittit spiritum, per ipsum & in ipso transformatis ad speciem primæ uam, hoc est seipsum, hoc est ad propriam effigiem, per sanctificationem, & ita nos reducētis ad exemplar imaginis, hoc est characterem patris. Nam character quidem uerus & summæ diligentia quæ in effigie intelligitur, est filius: similitudo quoque lucida & naturalis filij, spiritus est, ad quem & nos configurati per sanctificationem, ad ipsam dei formam conformamur. Id nobis apostolicus sermo suadeat: Filiū Gal. 4. enīm, inquit, quos iterū parturio, donec formetur Christus in nobis. Formatur autem per spiritum, reformantem nos ad deum per seipsum. Quando igitur ad Christum formamur, & ipse in nobis signatur, & effigiatur bene ut per similem spiritum naturaliter. Nōne deus spiritus est, qui transmutat ad deum, non quod per gratiam quasi minister, sed ut diuinæ naturæ participationem, ipse dignis donans. Quod autem similitudo uera filij spiritus sit, scribētem audias beatum Paulum: Quia quos prænouit, hos prædefiniuit conformatos imaginis filij eius, hos & uocauit. Reformamur enim ad effigiem quæ ad spiritum sanctum, quamus ad deum per fidem & sanctificationem & habitudinem ad illum. Manifestum autem, quod eius, quæ per participationem & aduentiæ, licet diuinæ naturæ, uocati sumus socij. H E R. Nō possum in ullo dicta tua refellere & increpare. C Y. Templa etiā dei, & diuocati sumus, & sumus. Quare autem, interroga aduersarios, quandoquidem sumus uerē participes gratiæ nudæ, & subsistentia carentes sed nō sic habet, absit. Tempa em sumus spiritus & subsistentis, uocatiq; propter hoc Dñs, utpote diuinæ & ineffabilis naturæ cū illo copula participes facti. At si alienæ naturæ est, & à diuina natura substantialiter separatus, qui nos deos facit spiritus per se, excidimus à spe, gloriationibusq; frustra nescio q̄modo honestati. Vbi enim adhuc dñs & tempa dei secundū scripturas propter spiritū qui est in nobis? Quod em priuā ne sit deus, quomodo talis poneretur in alijs? Cæterū dñs sumus & tempa. Non est autē attendēdum seductis. Itaq; spiritus dei nō est alterius substancialis cum ipso. H E R. At si quidem non est alterius substancialis cum eo, ut tu dicis, quare non & hoc dicunt: uel pater est, uel filius? C Y R. Iam à summa, dic obsecro, & omnia excedēte natura meritō ne excidisse suspicati sunt spiritū sanctū, eo quod non est pater, neq; etiam filius? H E R. Sic opinantur. C Y. Etiam hoc componentes impiè & imprudenter, prosiliunt ad simpliciorum subuersionem, si quis rectos sermones spectet. Non enim in hoc quod est pater, deus est pater, neq; in hoc quod est filius, deus est filius, alioqui dic.

Anunquid semper ubi quod gignit & quod gignitur, ibi sit & deitas secundum natu-
ram: sic omne siue genuisset, siue genitū esset, foret omnino & deus uerè. Atqui ser-
mo ille manifeste temerarius. Non enim pater deus est quia genuit, neq; filius deus
quia genitus est: sed deus existens genuit pater, & filius existens genitus est filius.
Itaq; nihil repellit & prohibet adhuc, diuinæ naturæ esse credere spiritū sanctū, qui
ex illa & in illa naturaliter, etiam si neque pater, neq; filius sit. At quæ nam sit spiri-
tus natura, operæ precium est scrutari, allata huc nominum proprietate, non quæ
diuinitatem indicet, sed quæ bene significet, quis modus existentia singulorum no-
minatorum à nobis intelligatur. Nam pater ostendit quod genuerit, & quod geni-
tus sit declarauit filius. Insuper quod spiritus sit ex deo patre, propriusq; & ipsius fi-
lij: sicut & ille noster humanus spiritus, si & in subsistentia intelligatur, & existere
uere declareret appellatio. C Y R.

Siquidem intelligeretur, & patris & filij, & arcane quidem annuncienda esse, ex-
cellere aut̄ mentis ac sermonis nostri mensuram, diuinitatis gloria. His itaq; qui ui-
dere solent, licet in speculo & ænigmate, & cognoscunt ex parte, subtile quodam-
modo oriuntur splendores, quæ ætherem mentis illustrantes illustrant, scientiamq;
quantam capere possumus, afferunt. Simplex igitur & incomposita est summa natu-
ra, & subsistentiarum proprietatibus, personarumq; & nominum dilatata differen-
tia, & in sanctam procedens deitatem, ueruntamen naturali unitate, & inuariabili
super omnia identitate, ad unum quoddam contendens dei nomen ac rem, ita ut &
in unaquaque tota intelligatur natura, cum hoc quod adest ei etiam sua proprietas.
Manifestum autem, quod unumquodque secundum hypostasin manet id quod est,
unione cum alijs naturali, quæ accipit in propria natura. Est enim pater in filio &
spiritu sancto. Similiter autem & filius & in patre, & in se mutuum. H E R.

Deitas ut habet
beat.

BEt unde haec erunt credibilia? C Y R. Sacræ literæ, hoc est diuinitus inspiratæ
scripturæ manifeste tradūt, quod spiritus dei in deo sit: neq; aliter nos dei sumus par-
ticipes quam per spiritum sanctū. Vnde dominus noster Iesus Christus, de omni fi-
deli & bono arbitror inquit: Veniemus ego & pater, & mansionem faciemus apud
eum. Et in hoc cognoscimus, qd in nobis est, quia de spiritu suo dedit nobis. Vide-
tur enim qui spiritum dei accepit, quod acceperit uerum & natura deum inhabitan-
tem, non alienum & separatum substantialiter, sed eum qui ex illo & in illo, & pro-
prius illius, & æqualem quasi cum ipso proprietatem ferens, sicq; nominatus quasi
in loco assumpitus filij propter identitatem naturalem. Nam unus quidem deus, per
quem omnia, & unus dominus Iesus Christus, per quē omnia: quū autē unus sit do-
minus secūdū scripturas, dominus spiritus est, nonne uerū est qd dico? H E R. Sic
scriptū est. C Y R. Olim beato Sampsoni cui coma nōdum defecta erat, dicebat ad-
esse & cū eo pugnare spiritus; ubi aut̄ mulierculæ uoluptatibus se tradidit, et nudatū
est ferro caput eius, recessit, inquit, Dominus ab eo. Ascensurus uero in cœlū Chri-
stus locutus est ad credētes in se; Nō derelinquā uos orphanos, uenio ad uos. Præte-
rea. Ecce ego uobiscū sum omnibus diebus, usq; ad cōsummationē seculi. Misit aut̄
nobis de cœlo paracletū per quem nobiscū est, & in nobis habitat, non alienū nobis
efundens, sed suæ substantiæ & patris sui proprium spiritū. H E R. Assentior.
Memor enim sum & ipse diuinæ & sacræ scripturæ sic loquentis de sanctis aposto-
lis, quod tentarint quidem in Bithyniam proficisci, & non permisit eos spiritus Ie-
su. Aet. 19. Quid aut̄, nonne & ipsos sermones dei, ipsius spiritus esse dicit? Diui-
nus enim Esaias reuerendam ac stupendam nobis dei cōtemplationē enarrans. Vi-
di, inquit, dominum Sabaoth sedentem super thronum excelsum & exaltatum. Et
quibusdam interpositis inquit: Audiui dominum Sabaoth dicentem: Quem mitēs
& quis uadit ad populum istum? & dixi: Ecce ego, mitte me. Et dixit: Vade, ac dic
populo isti: Auribus audietis, & non intelligite, & uidentes uidebitis, & non uide-
Esa. 6.
G G

Iohann. 14.

Matth. ult.

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

C te. At diuinus Ioannes de unigenito inquit, quādo uidit gloriam eius, & locutus est
Ioh.12. de illo. Porro sapientissimus etiam Stephanus loquens cum Iudeis, dicebat; Durā
Aet.7. cœrciis & incircuncisis cordibus & auribus, uos semper spiritui sancto resistitis.
Num quid iam quodammodo manifestum, quod secundum propriam subsistentiam
diuersum quiddam pater, & quiddam filius, & quiddam spiritus à nobis cognoscitur,
copulatq; cum unitate naturali, aduentus, et sermones, & participatio, et efficacia, ac
gloria, & quæcūq; diuinam docent naturam, omniacūq; omnium addiscuntur. Verum
hoc me fermè præterfugisset. H E R. Quod namc; c Y R. Audis amice claman-
tes sanctos prophetas: Hæc dicit dominus, docentibus nostris, qui & ipsi spectato-
Aet.11. res ac ministrari uerbi fuerunt. Hæc dicit spiritus sanctus; Separate, oro, mihi Barna-
bam & Paulum in opus ad quod uocati sunt. Iam siquidem minor est quodammodo
spiritus deo, & substatiæ eius sequitur, habens diuersitatem naturæ alienam, &
uerè existit alterius naturæ, nōnne melius fuerit prisorum sanctorum quam Euani-
gelicum & apostolicum ministerium, quandoquidem illi quidem sermonem locuti
sunt prædicatum qui à domino & deo, hí uero eos qui à spiritu. H E R M I A S.
Verissimile est. C Y R. At quum alibi Paulus, condemnationis quidem ac mortis
2. Cor.3. ministerium illud, hoc uero nominet uitæ, inquiens: Si enim ministerium mortis glo-
ria, quanto magis abundat ministerium iustitiae gloria. De seipso & cæteris aposto-
Ibidem. lis: Qui nos fecit idoneos ministros noui Testamenti, non literæ. Litera enim occi-
dit, spiritus uero uiuiscitat. Nunquid omnibus manifestum & hinc fuerit, etiā absq; labore, quod sermones qui olim & à deo dati condemnarint antiquos, & in summi
serè malorum induxerunt fastigium; iustificant autem nunc & uiuiscant hi qui spi-
ritus? An non sentis postea, quo nam tandem tendant nostri sermones? H E R.
Etiā, at non nihil inde periculi ac formidinis, ne forte quid amplius de spiritu, quam
de deo patre ac filio sentiamus. Porro nunc hæc quidem uidentur ô amice, sic se ha-
bere, sine & bene dicta putentur. Quoniam autem deum & in deo spiritum secun-
dum naturam dicimus in deitatis proprietatisbus, non habitudine ad deum, sed qua-
si in propria natura spectauerit quis illum decorum, sollicite inquiramus. C Y R.
O amice, non hinc euincis, nō habitudine ad deum, sed quemadmodum & nos ipsi
spiritum intelligamus adornatum, sed in propria natura opulentum sit deitatis pul-
Ioh.17. chritudine, quemadmodū scilicet & filius, qui dixit ad patrem: Omnia mea tua sunt
& tua mea, & glorificatus sum in eis. Quod enim honestatum est ad habitudinem
quandam non secundum naturam, gloriam omnino cōtinet alienam. Quoniam au-
tem suūpsius nihil est particeps, sed quod particeps est eius, cuius est particeps habi-
tudine quadā ad alia particeps est. Vnde omnino necessariū dicere, & alterius esse
naturæ. H E R. Necessariū. C Y R. Iam quis, dic oro, auferret à substatiæ patris
& dei sanctum spiritū, qui in illa & ex illa, nōnne in extremam perueniret temerita-
tem, etiam si tantū hoc cogitare uelit? Evidem opinor solos eos sic cogitare debe-
re, qui carent mente ac sano corde. Verum dicamus quæ dei ac spiritus. Hoc enim
& tibi, prudenter ac necessariò comprobatur. H E R. Dicamus. C Y R. Die
igitur, quæ intelligatur à nobis, dei gloria, & naturalis efficaciæ virtus. H E R.
Dei gloriam esse dico, non conditam, qua omnis creaturæ mensurā ac naturā trans-
scendit & excellit. Efficaciam uero naturalem, posse condere ex nihili, & uocare ea
quæ non sunt tanquam sunt, continere in suo esse bene, quæ sunt, uiuiscare, sanctifi-
care, dare sapientiam his quæ sapientiæ sunt capaciæ: C Y R. Examinandus ser-
mo ille de spiritu sancto. Nam qui frigida ac puerilia de illo sentiunt, scient nō aliud
de quam sic, quod minime quidē minor sit, quam filius qui in forma & æqualitate
dei ac patris, sed potius substancialiter æqualis est illi, & par uirtute secundum effi-
caciæ à nobis omni modo affluitur. H E R. Age igitur hoc, beneficis deo, qui
dicit; Aperi os tuum, & implebo illud. H E R. Dicam igitur posse facere deos il-

A los qui non sunt Dñs, nunquid naturæ conditæ ac factæ conuenit? equidem non dixerim. Non enim minora ut sic excellant, effecerit. *H E R M I A S.* Recte dixisti. *C Y R.* Tuæ enim prudentiæ fuerit tam hoc quæ illud considerare. Nam si creaturæ participatio posset deificare creaturæ, quomodo non esset etiâ cōtrariū uerū? Plus enim detrimenti quæ emolumenti afferret, fieri participem, secundum natu-
ram dei. Sed nunquam intelligatur deifica creatura. Soli deo tribuenda hæc res,
qui sua proprietatis participationem sanctorum animabus per sp̄ritū immittit. Per
quem & conformes facti filio secundum naturam, Dñs sicut ille, & filij uocati sumus
dei. Quod enim sumus filij, emisit deus sp̄ritum filij sui in corda nostra clamantem:
Abba pater. Itaq; siquidem, posse deificare per seipsum, maius & præstantius est, qd;
ut creatura hoc possit, quis annumeraret sp̄ritum sanctum creaturis, nisi sit corru-
præ penitus mentis aut quomodo diceretur creatura posse efficere deos? *H E R.*
Non video. *C Y R.* Seruitutis autem nomen ac res, conditam ac factam naturam
merito decuerit, longe autem à diuina aberit. *H E R.* Plurimum assentior, uere
enim psallit deo: Quoniam omnia seruunt tibi. *C Y R.* Igitur quod seruile à ser-
uitute liberat, & libertatis dignitatibus honestat, idq; à seipso poterit, prius recedet
à conditione quæ seruorum est, naturæq; erit summæ ac liberæ. *H E R M I A S.*
Gal. 4.
Annuo tibi tam recta dicenti. *C Y R.* Igitur quū clamet beatus Paulus: Nos au-
tem reuelata facie gloriam domini ut in speculo repræsentati, ad ipsam imaginē cō-
figurabimur à gloria in gloriam tanquam à dominī spiritu. Dominus autem sp̄ritis
est, ubi autem spiritus domini, libertas est. Insuper & aliter: Non enim accepisti
spiritum seruitutis iterum in timorem, sed accepisti spiritum adoptionis filio-
rum inquit, in quo clamamus: Abba pater. Sanè cum gloria filiationis simul semper
& libertas comitabitur. Vnde & dominus noster Jesus Christus sanctos apostolos,
quoniam dignitatibus super naturam honorabat, utpote qui non multo post partici-
pes erat futuri sancti & liberi spiritus, amicos iam & liberos uocabat. Dicebat enim:
Iam nō ultra dico uos seruos, uos amici mei estis. Quia igitur dominus sp̄ritis est,
& ubi scilicet fuerit sp̄ritis domini, quærenda illuc libertas. Quod igitur prognatum
ex natura libera, non coordinatum cum creaturæ & annumerandum cum creaturis
intelligeret esse id per qd, & in quo libertatis gloria creatura acquirit, per quā ex ser-
uitutis ignominia educitur & euadit? *H E R.* At diceret opinor, quod perficiat
serui ministerium, dum sp̄ritis ea quæ dei sunt, sanctis affert. *C Y R.* Reputa-
bunt'ne igitur, sicut par est, libertatem esse magnum quid, ex his quæ per illum sup-
peditantur, atq; adeò dignitatem ultra creaturarum uim. Seruile enim est quicquid
productum ut sit. *H E R.* Fortassis ita expedent. *C Y R.* Ipsum igitur ministrū,
non naturaliter liberum, quandoquidem sibi sp̄psi ministrat nihil, transfert autem ab
alio quodam gratiam, an non necessarium id quod ministrat & medium, non ipsam
rem intelligi quæ ministratur? *H E R.* Necessariū. *C Y R.* Quomodo igitur
dominus sp̄ritis est, si libertatis gloria priuatus, nondum euadat omnino men-
suram serui & subditū: & siquidem est in naturali gloria deitatis, ministrat quidē nō
ultra. Absit: distribuit autē potius ut suum naturale bonum, libertatem. At si uere il-
lud esset, esse deum secundum naturam, conscribetur quidem inter ministros & ser-
uos, ministrabit autem quod alienum, & afferet dignis, maius quæ ipse sit, conce-
deret enim his qui ex deo, ut uincant. Igitur iam meliores quodammodo & nos quo-
que spiritu sancto utentes gloria quæ illo superior est. Annon bene hæc tibi dicere
uideor, licet multas absurditates sermones nostri afferant? *H E R.* Valde bene.
C Y R. Pergamus autem & per alias rationes, ueritatem inuestigantes. Reges ter-
rae, num familiares quosdam, uel eos qui ex suo sanguine & genere orti, tanto hono-
re honestant, & regni gloria coronat? quomodo hoc optime & æquissime fecerint?
H E R. Sūmis omnino honoribus exaltantes. *C Y R.* Regiū igitur honorē & glo-

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

Criam, quo quis coronatur, sc̄q; & alijs excellentior sit, nunquid reputabit aliquis eo qui honoratur, meliorē & pr̄stantiorē, uel aequalem forte, uel deteriorē? **H E R.** Meliorē certe & pr̄stantiorē. Illustrē enim facit quod honoratur. Nō enim si quid cuiquam accidat, quod gloria illius minus est, aliquo modo illud dignius efficiet, immo ad fœditatē potius ducet. **C Y R.** Bene dicas, sic enim res habet, et recte cogitas. Igitur si spiritus sanctus non est in natura & dignitate uere libera, sed ministrat ut minister gratiam quae ab alio est, quomodo Christus in regē unctus est, qui spiritus unctionē recepit? Iesum, inquit, a Nazareth unxit deus spiritu sancto. **Ita**

Aet. 10. enim ad nos scribit sapiens Ioannes: Et uos accepistis ab eo unctionē, & manet in uobis, & non habetis opus, ut quis uos doceat, sed sicut sua unctionis nos docet de omnibus. De hoc autem audiatur Christus per uocem Psallentis, gloriam unctionis exponens: Ego autem constitutus sum rex ab eo. Nunquid seruus spiritus, dicit oratio, facit dominum? Regia dignitas suam habet naturam, sed apud illos non est libera. Apage temeritates. Perit enim, qui in aduersariorum incidit uomitus. Oportebat quippe libertatem & regiam dignitatem spiritus, etiam illinc uidere. Etenim de his

Rom. 8. qui fide iustificantur magnus Paulus dixit nobis: Quis accusabit cōtra electos dei?

Eph. 2. Deus est qui iustificat. Quis est qui condemnat? Soli item diuinæ naturæ ac gloria

1. Cor. 6. unctionem tribuit. Scribit enim iterū: Et eramus natura filij iræ, sicut & cæteri, sed abluti estis inquit, sed sanctificati estis, iustificati estis in nomine domini Iesu, & in spiritu dei nostri. **H E R.** Nunquid ut deus iustificat spiritus eos qui peccarūt? **C Y R.** Etiam ô amice. Deū enim decet ac solum, à pr̄uaricationibus & culpis ab luere obnoxios, & nullum alium. Deus autem ex deo secundum naturam est spiritus, ut iam multis sermonibus à nobis commonistratum est, & amplius commonabitur, nisi forte onerosum sit. **H E R.** Absit. Quod enim utile futurum est, misericordie offendit cordatores. **C Y R I L L V S.** Impij igitur, & spe quaꝝ sanctos de

Dicit priuati, uiuunt in mundo secundum scripturas, qui ultra conditorem & creatorem creature seruunt. **H E R.** Sic est. **C Y R.** Nunc quū cognoverimus deū, et cogniti simus à deo, uniuersorum patrem ac deum nouimus per filium in spiritu!

Iesu. 10. Et testis ipse Saluator noster, de nobis dicens: Oues meæ uocem meam audirent, & sequuntur me, & ego do eis uitam æternā, & cognosco meas, & cognoscor à meis,

Ioan. 16. De spiritu autē sanctis discipulis dicit: Quando autē uenerit paracletus, sp̄ritus ueritatis, quem ego mittam uobis, ille à patre egredietur, ille testimonium perhibebit de me. An non manifeste deus, qui ut deus cognitus & habitans in nobis, nō ut creatura & factura, & seruituti nostræ astrictus, sed ut liber secundū naturam, & ipsius ueritatis existens sp̄ritus, immo ipsa secundum unionem cum filio ueritas. Sp̄ritus autem est ueritas secundum scripturas. Porro ueritas est Christus. **H E R M I A S.** Itaq; naturalis identitas cum filio, quod sit sp̄ritus deus sufficit nobis ad demonstrationem & ubereim probationem. **C Y R.** Etiam, quandoquidem deus est filius, quum unus sit deus ac pater; & dominus est pater, quū unus sit dominus filius. Concurrīt enim sic, & in utrisq; est ac intelligitur sanctus sp̄ritus, recta ad ueritatem fertur, & à rectitudine sensuum minime offendetur, credentium mens. Etenim quod idem substantia dominus ac deus sp̄ritus est. Ita & nominatus est à diuinitus inspirata scriptura. Nam diuinus quidem Esaias inquit de Israēlitis secundum carnem: Descendit sp̄ritus à sp̄ritu, inquit, & deducet eos, sic duxisti populum tuum, ut fasceres tibi nomen gloriae. Magnus quoq; Moses deum ac dominum sciens, sic alicui

Deut. 9. bi dicit: Dominus solus duxit illos, & non erat cum illis deus alienus. Et alloquebatur quidem in Canticis Israēlitas: Memor esto, ne obliuiscaris, quantū exacerbaris dominum deum tuum in deserto. Designans iterum exacerbatū dominum ac deū, propheta inquit: Non legatus, neq; nuncius, sed ipse dominus seruavit eos, & exaltavit eos omnibus diebus seculi, ipsi autem increduli fuerunt & exacerbarunt sp̄ritis

A tum sanctum eius, & conuersus est eis in hostem. An non in his manifeste dominū ac deum, deducentem ac in via dirigentem redemptos, sanctum spiritum uocat, & non alienum: Quomodo igitur alterius naturae esset cum deo, qui nō separatus substantialiter, neq; etiam alienus, sed proprius eius: Exacuentes autem, dic oro, quidā quo nam modo exacerbant deum? uel quomodo possent diuersa sapere uolentes, his se opponere, quæ spiritus probat? H E R. Dixeris ipse, tuum enim fuerit etiā hoc dicere. C Y R. Dixerim itaq; spiritus deus cum unione ad deum, & spiritus dominus naturali identitate cum domino. Fiat & hoc statim maxime perspicuum, quamuis per alias uelit incedere cogitans. Vnde quū nec loco & circumscriptiōnibus, quantitatib; & mensuris subiectus sit, hæc em̄ creaturis magis conueniunt. Deitas autem quantitate caret ac circumscriptione, & magnitudine, nec situ secundum locum intelligitur, quandoquidem omnino incorporea est, & ipse spiritus erit in diuinæ naturæ proprietatibus honestandus, cum patre & filio omnia implens, & in omnibus esse creditus. Dixit enim alicubi per unū prophetā, is qui omnia in omnibus deus. Nōnne cœlum ac terram ego impleo dicit dominus? Apponens autem hanc rem filio, scripsit nobis Paulus: Qui descendit ipse est, & qui ascendit super omnes cœlos, ut adimpleat omnia. Modulatur item ad deū diuinus Dauid: Quod ibo à facie spiritus tui, & à facie tua quod fugiam. Si ascendero in cœlum, tu illuc es: si descendero in infernum, ades. Igitur si locus nullus, ubi non est spiritus, & omnia impletat spiritus, deus qui implet secundum quod à quodam bene dictum est: Spiritus domini replete orbem terrarū, et hoc quod continet omnia scientiam habet uocis, quo pacto fieret postea obscurum & incognitum, quod spiritus deus sit, unione naturali cum deo: Si autē & omnia cōtinet, quomodo esset conditus uel factus? Quod uerbum Omnia, omnem speciem & genus substantiæ factæ scilicet includat quodammodo in seipso, & aliud manifeste præter omnia demonstret qd cōtineat ea. Quod

B autem non est in omnibus, sed extra omnia naturaliter, sicut erit super creaturas, et naturam eorū quæ ab ipso implentur ac continentur transilit: at deus est id quod super creaturam. Nōnne uerū est quod dico? H E R. Assentior. Veruntamē scias iterū illos dicere, & quod sit spiritus conditus & factus. Deus enim alicubi, inquit, locutus est antiquis quibusdam: Ego sum dominus, firmans fulmen & condens spiritus, & annuncians hominibus Christum suum, faciens diluculum & nebula, & ascendens super excelsa terræ. C Y R. Quin amice, sancti spiritus gloriam minime designarit quod iam adductum est, nisi infirmam & corruptam quis mentem habeat. Spiritus em̄ nominatus simpliciter, & absq; additamento, non semper & ubiq; diuinum & sanctum designat, alioqui nō dicere in eos blasphemare. Sed iisdem nominibus pronunciatur sacerdotissime, quod diuissimissime naturæ fuerit. Spiritus enim est angelus, & anima hominis, & motus aëris ac uentus. Iam cur prætereunt, quod suo tempori debetur ac manifestum esset, & id deo cōditori et super creaturā pro sua de mentia tribuendum putant: At propheta, iñb per illum deus, nō proprium dixit afferri spiritum, Absit, ne sic sentiamus. Sed hic est sensus. Quā essent quidam præ nūmia stoliditate putantes qd absq; omni cœlesti gratia, sibi ipsi & alijs possint benefacere. Deus qui super omnia, regios thronos & illustres principatus, & sceptri dominū, sibi ipsi tribuens suis legibus ac nutibus omnē creaturā dispensari monstrat, ac inquit: Ego sum dominus firmans fulmen, remittens his qui in mundo spirituū petus. Condo enim sic spiritū. Et manifesta faciēs narrationē. Cuius enim uoluerō, inquit, Christi erit, hoc est eius qui ad regnum uicti, & imperium sortiti, nō me inuitō, sed meū imperijs. Diluculumq; & nebula euocatur, hoc est nox & dies, luxq; ac tenebræ. Alioqui dicant illi quid commune fulmini & spiritui sancto, quid item diluculo & nebula cum eo qui ex dō & in deo, an non manifestus est serinus?

H E R M I A S. Videtur, Quod enim nominatū non est cōnaturale, & opinionē

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

- C illorum nō consecutaneum, comprobat indecore illos loqui. c y. Quomodo autem & alia ratione creatura & factura esse intelligeretur, qui unā cum unico conditore conditor est, & habet in hoc uirtutem & potestatem non extrinsecus aduentiam, neq; ignobilē, neq; eā quam ab alio acceperit, sed à seipso & propriā ac natura.
- Iob. 24.* Iem. Dicit enim: Sp̄ritus dei fecit me, quāuis sacræ literæ affirmet deum puluerem de terra accepisse, & quasi suarum manuum opere hominem honestasse. Si quidē ue
Psal. 118. rax est qui dicit: Manus tuæ fecerunt me, & plasmaverunt me. H E R. Utique uerum est etiā hoc oraculum. C Y R I L. Cur autem & reformationem humānorū corporū ac reparationem, in nouissimis temporib; nō per spiritus efficaciam fore sentiemus? & antea diuinum eloquium inter cetera oracula protulit. H E R. Quomodo dixisti? c y. Nōnne reuicturos mortuos, & suscitandos eos qui in sepulchrīs eloquū, ut opinor, propheticum clamauit, & nos credimus, ad uitam reducente nos deo omnipotente per suum sp̄ritum. H E R. Etiam. Nā quū beatus Dauid & nostrū ex peccato in corruptionē & mortē lapsum scribat, &
- Psal. 103.* renouationem prædicit in resurrectione, bene psallit. Sic enim dicit ad deū: Auerante autem te faciem turbabuntur, auferes sp̄ritum eorum, & deficiens, & in puluerem suum reuertentur. Emittes sp̄ritum tuum & creabuntur, & renouabis facie terræ. c y. Itaq; renouatio & corrupti recursus ad innovationem & reformatiō nem, ut probabile est, & mihi uidetur, opus fuerit eiusdem naturae & efficacie, cuius uidet & id quod in principio dum ineffabiliter formatum est. H E R. Assentior. c y. Quomodo igit; hoc per qd & in quo deus efficax, factū esset & cōditum? Vide enim iam quomodo confitebuntur etiam iam inuiti efficaciam dei esse genitam, sic enim rem habere dicēt, ut nos dicimus. Et quid illinc blasphemia deo abominabilis, infames opiniones, & summæ imperitiae crimina. Dic et em quis ami
- D ce, uiris illis congrua sapientia carētibus, deū si. nplīcēm & incompositum propriè & summē, non ex natura & efficacia quasi ipse intelligatur ex alio naturaliter compōsus esse, sed unum quiddam omnino existere cum quibus substantialiter creditur se habere. Igitur si deus dicatur habere efficaciam creatam et factam quæ sit eius propria, hoc est sp̄ritum, etiam ipse omnino erit creatus, alioqui non esset efficacia eius aliud quiddam ab ipso. Nōnne odibilis & exosus est sermo ille, & ad magnam impietatem propensus? H E R. Omnibus mōdis. c y. Deducit autem opī nō eos & ad aliam absurditatem. H E R. Qualem nam dicas? c y. Do minus uirtutum nominatus est deus, omnino autem & uerum est quod psallitur. H E R. Verum est, uel quomodo non? c y. Igitur si quid summæ & diuinæ naturæ subiacet, nec habeat propriam uirtutem, reput autem quasi à fonte dei (pro ut mihi uidetur) ad singula quæ uirtute prædicta uirtus: quemadmodum scilicet & sapientia & ea quorum est dator. Nam id quod est secundum naturam omnium dominus, participatiue erunt & ab eo facta, atq; adeò admiror pulchre dictum. Quid enim habes, quod non acceperisti? Congruit autem, ut uiderur, si quis sapiēter expendere uelit, hoc non nobis solis, qui super terram sumus, sed etiam omnibus creaturis. H E R. Quid nam igitur inde colligitur? c y. Audio beatum Dauid
- Psal. 32.* modulantem, & spiritualem quandam lyram pulsantem, qui dicit manifestē: Verbo domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis uirtus eorum. Itaq; dicit, quod firmat cœlos, & omnis uirtus rerum, deus ne sit, an creature? H E R. Deum quidē dico, & meritō. Nō permisicim enim creaturis, quod deo non opus habeant, sed si hīpsis benefaciant, & possint saluari aliunde quam per ea quibus saluari possunt, & bene constituuntur: quum naturaliter ad corruptionem excidat. c y. Firmat igitur sp̄ritus cœlos, non conditæ ac factæ substantiæ participationem præstans illis, sed ut efficaciam dei propriam donans. Fouere enim ac continere bene, ea quæ sunt, & firmare ita ut durent corruptibilia & quæ in sua natura ægra sunt, ac in nichil

A Ium se recursura minantur, fuerit naturae uniuersum moderantis. Vnde & diuinitus Paulus suadet, ex facturis intelligere & cognoscere sobrie, quæ nam sit dei natura. Nam inuisibilia eius à creatione mundi, dum per opera intelliguntur, perspicuntur sempiterna eius uirtus & diuinitas, ita ut inexcusabiles sint, eo quod cognitū deum non ut deum cognoverunt, uel gratias egerunt, sed infatuati sunt in cogitationibus suis. Eapropter proferit diuinæ naturæ pulchritudinem, quasi sub oculos mani festiorem sempiterna eius uirtus ac deitas. Cæterum roborat omnino uirtus, & firmat spiritus cœlos, nō sicut una creatura ab illo in subsidium assumptus, stupiditas enim esset hoc sapere uel dicere, sed ut proprius existens spiritus dei omnia condentis & roborantis. Aut siquidem non sic habere dicent, respondeant ipsis & condant nobis causam, propter quam omnium cōditor creaturis bene sitas esse, & perfectū habere ornatum efficerit et dederit, per hoc quod participant de spiritu sancto. Roboraret enim cœlos Iesus, siquidē sufficeret solos conditos esse ad hoc, ut bene sint fundati, nec necessaria esset omnino solidatio per spiritum. Sed etiā hoc non esse uerum si examinauerimus, ostendetur. Proinde contrarium probatus erit. H E R. Recte dixisti. C Y R. Cur autem hominis naturam in perfectionem illi maxime congruam, uix tandem ductam esse dicimus, quando diuini spiritus expulsus in se recepit? At nec hoc est obscurum, si naturæ lapsus & reformationem bonam esse, secum quis expenderit. Nam quum animal esset propensum ad delictū, & peccatum quod tunc alienum & præ nimio amore carnis langueret: spiritus, ad diuinam imaginem transformans, & quasi signaculum inditus, separatus est, & sic corruptibile ac turpe, & nihil non absurdum secum trahens apparuit. At ubi uniuersorum conditor, id quod in corruptionem lapsus, ignobile & turpe factum propter peccatum iam illi insicu[m], uoluit ad primæuam firmitatem ac decorum reducere, permisit iterum diuinum & sanctum spiritum aduenire, & bene reformare imaginem pulcherrimam, & ad suam efigiem nos aptare. Itaq[ue] continere creaturam, ac ad suā habitudinem ornare, transfigurareq[ue] animal ad similitudinem dei, conditore indigum, & perfectissima dare singulis creaturis, in alterā naturā rei[que]clemus? uel æquales naturæ & consubstantiale esse dicentes ipsis, quod ex ipso, & in ipso secundū natūrā, perfecto opificio honorabimus: & integrā quod ī modo illi in factis efficacia tribuemus, perfectam per filiū in spiritu. H E R. Recite hoc dictum esse dixerim. C Y R. Quod autem per filiū in spiritu omnia per omnia, atq[ue] adeò in omnibus efficacia patris appareat, quomodo non & inde facile uidere licet? Nam sufficeret quidem ad demonstrationem firmatos esse cœlos uerbo domini, & omnem uitutem illorum esse in spiritu, secundū quod olim bene decantatum est. Afferam nihil dominus, quod Christus miracula fecerit per spiritus efficaciā. Scriptū est enim, qđ Iesus duxit est in uirtute spiritus in Galilæam, & quum Iudæi impia quedam nuditati essent, & efferam aduersus illum linguam exercuissent, eos meritò increpauit, dicabant enim: Hic non ejicit dæmonia nisi in Beelzebub principe dæmoniorum. Et post alia: Filij vestri in quibus ejiciunt: propter hoc ipsi iudices vestri erūt: si autem in spiritu dei ejicio dæmonia, nonne peruenit ad uos regnum dei? Confiteri enim oportet unigeniti ex deo patre natiuitatem esse quidem super omnem mentem & sermonem humanum. Vbi autem factus est caro, & habitauit in nobis, diuinæ potestatis efficaciam etiam quū homo esset declarauit. Etenim, inquit, quasi qui nostra cōditione obambulabat. Si autem, inquit, in spiritu dei dæmonia ejicio, nonne peruenit ad uos regnum dei? Hoc nihil aliud est dicere, quām quod descendit diuina potestas & uirtus in homines. Siquidē ego sicut uos propter uos factus, miracula operor per spiritum. Opinor enim, quod regnum dei uocet conuenientissimam in spiritu sancto operationem. Vel etiam ipse fortassis spiritus iuxta illud quod de nobis dictum est: Regnum cœlorum intra uos est. Quando igitur magnifica facit in spiritu Regnū dei LUC. 17.

D. CYRILLI DIALOGORVM DE TRINITATE

- C filius, quem deus existat, regnumq; dei uocet potentissimam & invictam dei potestatem in illo & per illum. Quomodo, dic obsecro, factus esse dicitur, & non melior esse quam creatura omnium conditor, & à nobis ipsis & à supernis spiritibus intelligetur? Glorificatus enim est in creatura, & sortitus est gloriam, ut omnia possit in seipso. Quamvis curnam per eminentiam eorum quae facit, & eorum quae in nos operatus est in spiritu unigenitus, quod deus secundum naturam sit, & aequalis opere cum genitore, consubstantialisq; uolebat credi, quamvis nobis similis factus sit.
- Ioan. 8.* Dicit enim: Si non facio opera patris mei, non credite mihi: si autem facio, & miseri non creditis, operibus meis credite. Quum igitur diuina natura ex fulgo e operum quae super naturam fiunt, cognoscitur: agnoscuntur autem omnia per efficiaciam spiritus. Quomodo ultra creatum est, quod aequaliter est deo, & simul creat, simulq; uiuiscitat ea quae uitæ indiga sunt? An non & posse uiuiscare soli uere & naturali uitæ, hoc est deo conuenit? *H E R.* Assentior. Scriptum est enim de illo: Qui solus habet immortalitatem, lucem habitans inaccessam. *C Y R.* Igitur quem solus deus in se & in propria natura immortalitatem sortitus sit, & uita esse credat, quomodo esset spiritus uiuiscens, quem sit secundum illos, inter ea quae uiuiscantur, nisi hoc ei decedat, quod sit creatura? At nō sic habet ut illi dicunt. Spiritus enim uiuiscens qui id est, nec indiget, ut ab alio uitam accipiat. Insania utique foret, & vaniloquium ab hostibus dei adiumentum, hoc esse deprehenditur. Verum nos non ingrediemur recta, si sentiamus, & illorum nugis appropinquemus: liberabimus autem mentem à propensione in omnem fœditudinem ac peruersitatem: & solis sacris literis eruditi, & claram spiritus gloriam in his contuentes, deum esse & ex deo credimus, non alienis & externis bonis conspicuum, sed ipsum secundum naturam existere, id quod & deus. Vnde omnino auscultandum est apostolorum uocibus: In deo uiuimus, mouemur, & sumus. Et de deo ac patre, Timotheo dicit sapiens: Denuncio tibi coram deo uiuiscante omnia. Christus uero Lazarus sororem erudiens dicebat: Ego sum, inquit, resurrectio & uita. De spiritu item sancto: Caro nihil prodest, spiritus est qui uiuiscat. Quis amputaret & eliminaret à uita uiuiscam eius uirtutem, & nō aliud quiddam quam uitam? Negare enim id quod esse scilicet creditur, immo nec uita crederetur, quod enim priuatum est, ut secundum naturam non possit uiuiscare, quomodo adhuc intelligeretur uita? *H E R.* Vi uiscum spiritum esse dicunt, ut ministrantे creaturis uitam à deo, sed non ipsam per se uitam. *C Y R.* Sed iū qui legem posuerunt & definierunt de his quae supermentem & sermonem, nequaquam tam adulterinam & peruersam reciperent sententiam, imbelli quiddam, ut illis uidetur inuidentes. Sed nobiscum subscriptent sacris & diuinis literis, quae prædicant manifeste uiuiscum & sanctum spiritum non ministrum uitæ ab alio, sed ipsam metuitam, & uitæ spiritum. Sic enim iterum dicit beatus Paulus: Si autem spiritus eius, qui excitauit Iesum ex mortuis, habitat in uobis, is q; excitauit Christū Iesum ex mortuis, uiuiscabit & mortalia corpora uestra, per inhabitantem spiritum eius in uobis. Itaque spiritus uitæ omnino secundum naturam ab illo nō erit aliis, secundum quod irreprehensibiliter habet dum recte cogitur. Nam esset quodāmodo nō uita radicem habens uitam, et solum quendam perpetuum, & super omnes creaturas, dei natura. Quod autē & ex ipsa egrediat̄ dei et patris substantia nō obscurū, poterint autē bene & uerè intelligere qui recte sapient, ex hoc quod manifestū dicitū est: Qui excitauit Iesum Christum ex mortuis, uiuiscabit & mortalia corpora uestra, per hoc quod inhabitat spiritus eius in uobis. Proprius enim dei, qui in nostris cordibus diuersat, uiuiscens est spiritus. Eū autē qui proprius dei, & ex ipso secundū naturam, nū uitā priuatū esse concedemus, quandoquidē aduentitiam habet uitam, quomodo nō intelligeretur mortuus? Quod enim pati possit, dixerit quis, etiam si nō factū sit in patiendo, ut omne quod aduentitū uidetur opinor quod

A tel etiam uerè ascitum, & non carens suspicione quod desicere possit, sed in pericu lo est quod cadat. Nō enim stabilitum est legib⁹ naturæ, neq; etiam inconcussum habet fundamentum, quod quasi in ordine contingentis, & quasi in specie tinctu- ræ, his qui semel suscipiunt, adiectum. H E R M I A S. Itaque congruit quod sp̄ritus uitæ naturaliter scilicet sit, & non per participationem. C Y R I L L V S.

Amice, etiam omnibus modis. Hoc autem scias bene, & ex alijs sententij⁹ de- um quidem dicentem audier quis, et contra seruientes idololatriæ, tantum non fu- gitivū crimen effudentem. Obstupuit cœlum super hoc, & horruit plurimum di- cit dominus, quia duo & mala fecit populus meus, me dereliquit fonte aquæ uitæ, & effoderunt sibi cisternas contritas, quæ non poterunt aquam continere. Inuenie- mus autem & dominū nostrum Iesum dixisse ad Iudeos: Si quis sit, ueniat ad me, & bibat, qui credit in me, sicut dicit scriptura: Flumina de uentre eius fluent aquæ uitæ. Id quod diuinus Euangelista Ioannes bene explanans & manifestans, refert in naturam & efficaciam sancti sp̄iritus, & inquit: Hoc autem dixit de sp̄iritu quem accepturi erant credentes in eum. Ecce iterū manifeste & euidenter aqua uitæ æqua li modo & uirtute sp̄iritus est & pater. Vnde & filius opinor ob identitatē substanciæ eodem nomine dicitur. Sic enim natura habet res. Insuper & alio quodammodo acceperit quispiam. Nam quum sanctus sit deus secundum naturam, sanctus sub stantialiter sp̄iritus est, perq; illum & in illo, sancti quis particeps sit. H E R. Nō ut propriam dicunt, sed ut aduentitiam habentis sanctificationem. C Y. Itaq; quum antea sp̄iritus sanctificatus sit, creaturis suam sanctificationem non immittit, quandoquidem dicimus uerè, in omni ad transferendum assūpto, id quod per il- lud ad alios pertingat esse omnino & alterius naturæ ab illo. Nihil enim transferret seipsum ad alios non ut seipsum. H E R. Verum. C Y R I L. Itaque si non est sanctus natura sp̄iritus, qui in nobis, dicant illi quo nam modo tandem sortitus

B sit naturam, si noluerint sanctam illi tribuere. Nonne omnino sermo ille in blasphemiam ineuitabilem tendere uidetur? H E R. Videtur, Veruntamen illud dicitur, quod Christus de se dixit: De meo accipiet, & annunciat uobis. Et idcirco parti- cipem dicunt sp̄iritum filij. C Y. Minime, absit. Nam quod ex illo, & in illo, & proprium eius, quomodo particeps eius esset unquam, & æquali habitudine cum extraneis sanctificaretur, & alienū esset secundum naturam, cuius & proprium esse dicitur. Graues autem illi, ut putant, diuinorum eloqui orum scrutatores, & ualde subtiles, quare prætermissis illis quæ oportet considerare tam sedulo externis & alie- nis incumbunt. Non enim naturæ suæ corruptionem manifestabat de se ac de sp̄iri- tu dicens Iesus: De meo accipiet, & annunciat uobis. Nunquid dixit manife- ste, quod accipiet quidem de me sanctificationem, idem autem & uos quoque san- ctificabit? Nam hoc naturæ manifestasset sectionem ad inæqualitatem, & quasi aliam in alio sanctificationem in sp̄iritu demonstrasset manifeste. Sed hoc quidem nō dicebat, uerum sermonibus usus est suis, propter identitatē substanciæ, & omnimo- dam naturæ operis & gloriæ æqualitatem: ita & siquidem aliquid per sanctos uelit forte loqui, uerbū hoc esset Christi. Non enim loquetur, inquit, à seipso quicquam, sed quæcumq; audierit loquetur. Itaq; quemadmodum filius, qui est consubstantialis cū deo & patre, existens Verbū illius ea quæ illius sunt loquit. Quē em̄ misit de- us, uerba dei loquit̄ secundū Ioannis uocē, qnā non alia uoluntas est, q; ea quæ est in deo & patre. Parī modo & sermone, opinor, & sp̄iritus sanctus ea quæ Christi sunt loquit̄, sp̄iritus existēs eius. Et quēadmodū est absurdū, & indocte dictū, nominari quidem hominē id qd uerè homo. Intelligi etiā præter hoc aliū, sic stultū ualde sp̄iritū quidem sanctum nominari sp̄iritū, & etiam ipsum repellere, ne sit secundum naturā sanctus, & ita in aliam detrudī natuā. Non enim gloriæ uel eminentiæ quendam mo- dum nomen eius signat, quemadmodum scilicet & principatus, & thronus, & do-

D. CYRILLI DIALOG. DE TRINIT. LIB. VII.

C minoratio, & de his quae per illum producta sunt dicuntur. Erit autem potius, substantialis quodammodo qualitatis ostensum. Quemadmodum scilicet patri pater, & filio filius. Iam siquidem est extremæ imprudentia evidens indicium, patrem quidem nominare deum, intelligere vero ipsum non esse patrem, uel & filium quidem esse filium, dicere vero filium non esse ipsum. Quomodo illos ab imperitiæ culpa liberabimus, qui audent uerè & natura sanctum spiritum naturali sanctitate despoliare? Quapropter siquidem sanctus secundum naturam deus, sanctus autem & qui ex ipso & in ipso intelligitur spiritus. Quis deinde diuersitatis modus, dico autem secundum substantiam? Vel quomodo non deprehenderent putris & parui iudicij, qui creaturæ ascribunt hoc per quod & in quo deitatis natura est in nobis. Non enim in natura numerandum, quod super creaturam, an non uerus est iste sermo? H E R. Et quomodo hoc ambiguum esset? C Y. In quo autem sunt ea, quae sapientiam accipiunt? H E R. In sapientia scilicet, C Y R. Itaque si sapientiam dat spiritus his quae sapientiae capacia sunt, sapientia omnino alicubi erit & intelligetur. Hac autem diximus esse filium. H E R. Quid autem si & homines & angelis, dicunt, sapientes sint, & idonei ad dandum alijs sapientiam? C Y. At non sapientiam omni amice, immittit ut deus, his qui eam ab ipsis accipere dicuntur, sed docilitatis suæ participes ostendunt. Sanctum enim oraculum hoc esse dixerim, Gratis accepistis, gratis date. Spiritus autem sanctus æqualiter operatur cum deo. Et ita quâdoquidem per participationem & inhabitacionem seipsum largitur, sapiens omnino faciet per seipsum, & in hoc iterum summæ naturæ efficaciam implebit. Vnde ad Moysen sacerorum ducem dicit omnipotens deus: Quis dedit os homini, & quis fecit surdum & audientem, uidentem & cæcum? Nonne ego dominus deus? Præterea & alio loco per unum proficitam de turba Iudeorum: In alijs linguis & in labiis aliorum loquar populo huic, D & neque sic credent. Quae res in Actis apostolorum, spiritus efficacia agitur. Dicit enim Christus: Coeperunt loqui uarijs linguis, prout spiritus dabat eloqui illis. Porro quum Christus dicat suis discipulis, quod ducentur quidem ad reges & præsides, minime autem illos formidare debeant. Non enim, inquit, solliciti quid dicatis uel loquamini, ego enim dabo uobis os. Sancti spiritus efficacia & natura scripturâ sanctâ perfectam esse dicit sanctis promissionibus. Dicit enim Christus: Non uos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in uobis. Quomodo igitur creatus & factus, & summa natura posterior ac humilior tandem, qui sapientiam docet, quum sapientia sit deus? Quomodo autem omnia noscens, & profunda dei scrutans ordinatur cum his qui nesciunt ea quae in deo, & seruilem gloriam in seipso a nobis accipiet, quum Salvator manifeste dicat: Seruus nescit quid faciat dominus suus, Proinde quum sciat spiritus quae in deo & domino secundum naturam, quomodo non liber & super creaturam, identitate substantiae, ordinabitur quidem cum deo & patre, ordinabitur autem & cum filio, cum quo & per quem deo & patri gloria cum ipso sancto spiritu in secula, Amen.

DIALOGORVM LIBRI SEPTIMI
FINIS.

DIVI CYRILLI ARCHI¹⁴⁴

EPISCOPI ALEXANDRINI, ARGUMENTA EVIDENTIA, QVOD SPIRITVS SANCTVS SIT
DEVS ET NON CREATVR,
LIBER.

V V M posse facere, & cōcedere creaturis dignitatem quae creaturam excedit, amplius sit, quam ferat creaturarū natura & gloria; & spiritus deificet, quomodo esset creatus & non magis deus, utpote deificus?

Quum habitante in nobis spiritu sancto, deus in nobis esse creditur, quomodo esset creatura? Nō enim possibile est, deum super creaturā est per creaturā in nostrū domiciliū introduci. Sicut deo naturali habitante in nobis, non sumus participes creaturæ, sed deitatis: ita habitante in nobis creatura nō sumus deitatis, sed creaturæ participes. Igitur spiritus deus, quandoquidem est in nobis, per illum deus uerus & naturalis.

Quum omne quod ex nihilo productum, seruat conditori, & ministri conditionem gerat; nos autem liberi sumus, facti participes spiritus sancti, qui secundum naturam omnino liber est, & quia sic se habet, neq̄ factus est, neq̄ seruilis sicut creatura, sed naturæ est liberæ & iugis nesciæ.

Quū spiritus sanctus operetur in nobis diuina dona, sicut uult. Hoc enim beatus Paulus dixit: Deus est, qui operatur omnia in omnibus. Igitur deus & ex deo secundum naturam est. *Ephes. 1.*

B Beatus David psallit ad uniuersorū Saluatorem deū de his quae in terra sita sunt: *Psal. 102.*
Emitte spiritum tuum, & creabuntur, & renouabis faciem terræ. Iam quod renouatur, sic renouatur, quemadmodum & ab initio factum est. Et eiusdē uirtutis opus fuerit, & initio creaturam producere, & corruptam ad prīmævam integritatem reducere. At spiritus renouat creaturam, sicut & eam ab initio fecit, quomodo igitur est factus uel creatus? Nō enim per creaturā creatura facta est, quae corruptionē paf fa renouatur, sed per deum secundum naturam. Deus igitur & ex deo secundum naturam est spiritus sanctus.

Quum omnis uirtus creaturarū in spiritu oris dei, sicut psallit David, creatum autem spiritum sentientes dicant, à quo & ille confirmetur, & nū spiritus existens cōditæ creaturæ, creaturā cōfirmet, seiq̄ ipsam confirmet creatura nullo modo, deo indigens ad hoc, absurdum autē foret hoc dicere uel sapere. Cōfirmamur enim à deo per spiritū, & uera psallentis uox est: Spiritu oris dei omnis creaturarū uirtus. Itaq̄ spiritus est deus secundum naturam, & ex deo, & modis omnibus alterius naturæ, quam creatura quae ab illo confirmatur. Iam quod omnino ultra creaturam, aliusq̄ naturæ quam creatura, deus utiq̄ est, & aliud nihil.

Sapientes nos facit deus, & potentes per filiū in spiritu. Nam uocatus est spiritus sapientiæ & potentiæ, & quomodo erit spiritus creatus? Nam si hoc uerum esset, nihil, ut uidetur, prohiberet, quod sapiens & potens in creaturis esset deus, factamq̄ haberet suam sapientiā. Itaq̄ creatura ipsum ornaret, & non ipse creaturam, uerum hoc sapere uel dicere impium. Proinde deus secundum naturam & ex deo est spiritus, per quem deus creaturam sapientem ac potentem facit.

Beatus Paulus de filio inquit: Dominus autem spiritus est. Dicit autē & ipse filius: *2. Cor. 4.*
Deus spiritus est. Aliquando igit̄ significat patrem, aliquando uero filium, & quomodo non est inter illos, non enim inter creaturas deus agnoscitur, sicut neq̄ creatura in natura deitatis. *Ioan. 4.*

D. CYRILLI ARGUMENTA, QVOD SPIRITVS

C. Quum non possumus aliter participes fieri dei, quam per spiritum sanctum, quae modo extra deitatem intelliguntur, id quod dei participes efficit per seipsum eos in quibus est?

Aequalem opere & virtute cum deo dicere creaturam, hoc est unam ex facturis, summae impietatis indicium gerit. Quoniam autem spiritus factus eandem habet operationem cum patre & filio, manifestum, quod deus & ex deo patre secundum naturam est, utputa operari potens ea quae dei. Demonstrantur autem praedicta, per hoc quod manifeste per beatum Pauli uocem dictum est. Divisiones autem donorum sunt, et idem spiritus, & divisiones ministeriorum sunt, et idem dominus, & divisiones efficaciarum sunt, idem autem deus, qui operatur omnia in omnibus. Vt uiscante autem patre, similiter & filio, uiuiscus est & spiritus sanctus. Vnde beatus Paulus scribit:

1. Tim. 6. Denuncio uobis coram deo, uiuiscante omnia. Dixit autem & filius: Oves meæ 1. Cor. 10. uocem meam audiunt & sequuntur me, & ego do eis vitam æternam. Quod autem Ioh. 6. & spiritus uiuisceret docebit, dicens ipse Saluator: Caro nihil prodest, spiritus est qui uiuiscat. Verba quae ego loquor uobiscum, spiritus sunt & uita. Scribit etiam beatus Paulus: Qui excitauit Christum Iesum ex mortuis, uiuiscabit & mortalia corpora uestra, propter inhabitantem eius spiritum in uobis. Igitur qui æqualiter operari potest cum deo, deus est, & ex deo secundum naturam.

John 8. Dominus noster Iesus Christus Iudeorū turbas perstringens dicebat: Multabo Ioh. 3. tu opera feci uobis à patre meo, propter quod illorum lapidatis me. Et iterum: Pa- Matth. 12. ter in me manens ipse facit opera. Ad hæc fatebatur, quod in spiritu dei ejaceret da- monia. Quando igitur opera spiritus, opera dicit esse patris, manifestum autem quod & sua, quomodo ei sit ille creatus? Quod si uerum esset, per creature pater glorificaretur, atq; ad eum & filium, si per spiritum operatus esset diuina signa, id quod absurdum. Deus igitur ex deo secundum naturam spiritus est, utpote adimplens opera

D. patris & filii.

Beatus Paulus declarans nouum Testamentum quod in Christo, nobilis est ueteris legali. Si administratio condemnationis gloria, quanto magis excellit ministerium iustitiae in gloria! Igitur lex quidem condemnationis erat ministerium, iustitiae autem prædicatio Euangelica, sed hi quidem qui ministri ueteris Testamenti con- demnantis, dicebant: Hæc dicit dominus, hi uero qui non iustificantis; Hæc dicit spiritus sanctus. Igitur ministri condemnantis Testimenti, meliores essent sequentibus. Nam hi quidem diuinis ministrabant sermonibus, illi autem creature uerbis, si quidem factus esset spiritus sanctus, quomodo igitur adhuc excellit ministerium iustitiae in gloria? Vt rū enim melius ac nobilis ministrare sermonibus qui à deo, uel sermonibus qui à creature. Verū neque meliores, neque clariores priores q; posteri. Igitur quādo dicunt: Hæc dicit spiritus sanctus, & ipsi ministrant diuinis sermonibus. Quia deus & ex deo secundum naturam est spiritus eius. Quod autem clarissimus prior sit ministerium posterius, fidem faciat dicens ipse seruator ad sanctos discipulos:

Math. 13. Amen amen dico uobis, quia multi prophetæ ac iusti desiderauerunt uidere quae uidetis, & non uiderunt; & audire quae auditis, & non audierunt, uestri autem beati oculi. Facti autem sunt sacramentorum promissi in quæ desiderant angeli prospicere.

Math. 12. Dominus noster Iesus Christus dicebat sanctis discipulis: Ne solliciti sitis quomodo uel quid loquamini, quando uos ducent ad duces, uel ad concilia persecutores quidam, dabitur enim uobis in illa hora. Non enim uos estis qui loquimini, sed spiritus patris uestri qui loquitur in uobis. Nam beatus Paulus inquit: Num experimentum queritis eius, qui in me loquitur? In sanctis spiritus est qui loquitur, quomodo ergo esset factus, & non magis deus & ex deo secundum naturam, utpote consubstantialis filio, per quem & in nobis est, & loquitur?

Geb. 1. Beatus Moses dixit in libro Genesio: Et fecit deus hominem secundum imaginem

A nem dei fecit illum. Dixit autem & ipse universorū cōditor per uocem Esaiæ: Ego Esa.34.
fecī terram & hominem super eam. Hoc esse uerum & beatus Job comperit, dicens:
Spiritus diuinus fecit me, at siquidem esset factus spiritus sanctus, per creaturam fa
cti essemus. Iam quo pacto dicit sacra scriptura: Et accepit deus puluerem de terra,
& formauit hominem? Igitur siquidem esset absurdissimum conditoris gloriam da
re creaturis; est autem spiritus conditor. Igitur deus & ex deo secundū naturam est.

Si quod minus est à maiore benedicitur, iuxta beati Pauli uocem, benedicī au
tem spiritualis creatura, quæ sanctificat à deo, per sp̄ritum utiq; à longe & indubia
tato meliore secūdum naturam benedicitur & sanctificatur. Si autem hoc uerū est,
non igitur creatus est spiritus sanctus, non enim minus à meliore benedicitur.

Quū in loco & circūscriptione intelligantur quæ facta, spiritus autē sanctus nō
scit Scriptum est enim: Spiritus domini implevit orbem terrarum. Psallit etiam Da
uid: Quo ibo à facie tua) quomodo factum esset quod omnia implet, id quod profe
cto ip̄si diuinæ & suminæ naturæ congruit? Nam scriptum est de filio: Qui descen
dit ip̄se est, et qui ascendit super omnes cœlos, ut implete omnia. Quin & ip̄se pater Eph.4.
Esa.ult.
dixit alibi ad Iudeos: Cœlum mihi thronus, terra uero suppedaneum pedum meo
rum, qualem dominum ædificabis mihi dicit dominus? uel quis locus requiei meæ?
Et iterum: Nōnne cœlum & terram adimpleo, dicit dominus.

.. Dicit alicubi deus Israëlitis ex Babylone redēptis: Et ego sum, inquit, in uobis
dominus, & spiritus meus in medio uestris, confidite. Quando igitur præsens spiri
tus est, in nobis est natura & uerè deus, quomodo intelligere factus, & non potius
deus & ex deo secundum naturam, utpote diuinam præsentiam per se adimplens?

Scriptum est: Verbo domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis uirtus eo
rum. Quoniā aut̄ conuenit creaturam à deo roborari, & non à creaturis, quomodo
dubitaret? Si aut̄ creatus existeret spiritus sanctus, roboraret seipsum creatura, & ut
bene habeat se cōtineret, nūbil ad hoc à deo sumēs, in dī si licet aliquid absurdū loqui,
in gloria suminæ naturæ creature inuenitur, quandoquidē per seipsum operatur, &
propter hoc admirabilis est, sed hoc absurdum, confirmat autem spiritus cœlos, &
roborat creaturam, est igitur naturæ quæ super omnem creaturam, hoc est deus.

Si uiuiscat spiritus, et uita est secundū Saluatoris uocem, quomodo esset factus?
non enim uita, quod aliquando non existit. Nam si conditus, esset & ip̄se cum alijs
ex nihilo productus, sed hoc absoluū, uita autem secundū ueritatem & uiuiscus est.
Proinde factus non est, sed fuit sempiterne, utpote ex deo secundū naturā & deus.

Simplex & incōposita est diuina & incorruptibilis natura, & omnia ad esse pro
ducit ac perficit per sp̄ritum. Iam siquidem factus esset spiritus sanctus, sicut dicunt
aduersarij, per facturam perficerentur diuinitatis opera. Quum autem secundum na
turam simplex sit deus, quomodo compositus intelligeretur spiritus eius? Nulla
enim creatura secundum naturam simplex est. Etiam aut̄ gloriæ spiritus obtrecta
tores: Sanctificationem accipit spiritus sanctus à deo. Dicit autem Saluator de illo:
Quia de meo accipiet.

Quod externe datum & agnatum est, etiam ab alio omnino auestrī potest, & qđ
non secundum naturā possidemus, hoc & abiici possibile est. Igitur poterit aliquan
do spiritus sanctus à sanctificatione destitui, licet nomen habeat substantię cuius si
gnificatiuum esse credatur, non dignitatis uel eminentiæ. Quemadmodum scilicet
principatus & thronus & dominatio. Nā talia nomina nō substantias nominatorū
commendant, significat autem honoris singulorum mensuram. In sancta autem tri
nitate pater & filius, & spiritus sanctus non eminentiam quandam manifestant, sed
quid sit id quod nominatur, indicant.

Si substantiæ, & eius quod quid est secundum naturam spiritus, commendatitū
esse nomen eius dicimus, Sanctus enim nominatus est, & sanctus est deus, sic enim

D. CYRILLI ARGUMENTA, QVOD SPIRITVS

C illum celebrant supernæ virtutes, non ut habentem aduentitiam sanctimoniam. Sp
Esa. 6. ritus ex se sanctus fuerit ac substantialiter, neq; erit à substantia eius, alienus spiritus eius. Sanctus enim secundum naturam, quasi ex sancto & in sancto secundum naturam deo.

Qui creatum esse dicunt & factum spiritum sanctum, non intelligunt illud, caci enim sunt, quod omnis suboperans virtus minor est uirtute quæ per se operat, ut sic dicamus & per suam manum. Exempli gratia: Data est lex antiquis, dicta per angelos, mediatore sapientissimo Mose, sed qui olim legem locutus est, ipse operatus est in nobis gratiam per fidem, unde & nobilis est ministerium Christi quam Mose, Igitur si spiritus operat in nobis sanctificatione sub alio operans, utrum sanctificatum est magis à patre: non enim aliter sanctificat quam per spiritum sanctum. Et sanctificatione per spiritum sanctum, summa & maxime excelsa est diuina benedictio. Igitur non subditi modo, ministrat spiritus creaturæ sanctificationem, neq; quasi ab alio datum, sed eam per se ipsam in nobis operante deo ut per spiritum.

Ioan. 14. Dixit alibi Christus: Si quis me audiet, ueniemus & ego & pater meus, & mansio faciemus apud eū, & apud ipsum diuertemus. Quomodo in nobis istuc ipsum efficitur quod promissum est, docebit manifeste theologorū sermo. Beatus enim Io

1. Ioan. 3. annes inquit: In hoc cognoscimus, quod in nobis est, quia de spiritu suo dedit nobis. Sapientissimus uero Paulus: Templum dei estis, & spiritus dei habitat in uobis.

1. Cor. 6. Quomodo igitur factus est spiritus, si per illum participes efficiuntur, non enim per creaturam erit in nobis participatio dei. Vel dicant: si factus unus sanctorum angelorum esset in nobis, essemus ne participes diuinæ naturæ: sed hoc non est uerum. Vnde deus in nobis per deum spiritum.

Scriptura diuinitus inspirata tradit, Sampsoni, quum esset intenso adhuc capillo, Iudic. 16. affuisse spiritum sanctum, & iterum recessit, inquit: Dominus ab eo, quando capillus

D male defectus est, quomodo igitur factus est spiritus siquidem secundum naturam dominus? Non enim inter creaturas est, quod liberum, & uerè dominus.

Dominus noster Jesus Christus ascensurus in celos, sanctos apostolos consolabatur, dicens: Non relinquam uos orphanos, ueniam ad uos. Impleuit autem promissionem, misso nobis paracletō de celo, immo per ipsum factō inter nos. Iam quomodo est factus spiritus per quē in nobis est increata natura Verbi qd omnia cōdidit?

Valde impiē agunt, qui creatum esse, factumq; uel sentire, uel dicere audent spiritum sanctum. Nam quemadmodum spiritus dei non est aliud quiddā à deo uero & naturali, etiam si secundum se in propria quadam intelligatur existentia, quemadmodum scilicet pater ac filius. Quod enim, quando in nobis est spiritus, filius in nobis sit propter identitatem substantiæ, & quod secundum naturam sit proprius spiritus eius, fidem faciens diuinus Paulus: Qui autem in carne sunt, deo placere non possunt, uos autem non estis in carne, sed in spiritu, siquidem spiritus dei habitat in uobis: si autem quis spiritum dei non habet, hic non est eius. Si autem Christus in uobis, corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus uero uita propter iustitiam. Intelligis igitur quomodo spiritu dei dicens, illum & Christum non minauit propter identitatem substantiæ. Quando igit sicut Christus in nobis spiritus, quomodo esset factus, quum sit deus secundum naturam consubstantialis patri?

1. Cor. 14. Beatus Paulus de his qui in ecclesijs prophetat in spiritu, sermonē faciens, quando in ordine prophetant, & seorsim, tunc spectatores aedificari dicit, annunciantes qd reuera deus in nobis est. Sed & de his qui in scientia loquuntur, non hominibus eos loqui, sed deo dicit. Spiritu enim loquuntur mysteria. Ecce manifeste eos, qui in spiritu prophetat, deum habere in se dicit, & lingua loquentes deo loqui. Spiritu enim loquuntur mysteria, deus igitur spiritus sanctus.

Omne quod est genitum & factum, hoc omnino minus est diuina eminentia, & summam

A summam gloriam longe sequitur. Nunquam enim eandem dignitatem cum domino feret servile, & cum factore quod factum. Itaque iustificat peccates universorum deus, nimirum habens potestatem dimitendi peccata. In aequali autem ordine iustificat & spiritus sanctus, scribit enim Paulus: Et haec quidem eratis, sed iustificati estis in nomine domini nostri Iesu Christi, & in spiritu dei nostri. Itaque si in aequali ordine cum deo secundum naturam iustificat & spiritus, quomodo non erit consubstantialis cum ipso? Creatura enim nos iustificare non potest.

Quod eandem operationem habet cum deo & patre, est omnino & consubstantiale cum patre. Itaque quem deus & pater sit uiuificus, aequali modo & spiritus sanctus est uiuificus. Imò pater est uiuificus in spiritu, & testabatur scribens Paulus germano discipulo Timotheo inquam: Denuncio tibi coram deo uiuificante omnia, & domino nostro Iesu Christo, ut serues mandatum immaculatum. Insuper & alijs dicit: Si autem spiritus eius, qui excitauit Christum ex mortuis, uiuificabit & mortalia corpora uestra per spiritum eius habitantem in uobis. Itaque uiuificat deus mortuos, uiuificat autem, ut dixi, per suum spiritum, quomodo igitur adhuc est factus? Nō enim in creatura uiuificus est pater, sed in consubstantiali & non facto spiritu sancto.

B Dixit alicubi deus ad sacrorum ducem Mosen: Quis dedit os homini? quis fecit surdum & mutum, uidentem & cæcum? nōne dominus deus? Et nūc uade, & ego aperiam os tuum. Quin & dominus noster Iesus Christus promisit sanctis apostolis, si adducantur ad duces, daturum se illis linguam & os. Quin et in Actis scriptum est, quod apparuerunt eis diuinæ linguae tanquam ignis, & sederunt super singulos, & cooperunt loqui uarijs linguis, sicut spiritus dabat eis loqui. Ecce iterum quem deus det homini os, similiter dat spiritus sanctus, & quod aequali operationem habet, uirtutemque & potestatem cum deo naturali, quomodo nō proprius spiritus eitus, imò substantialiter & non creatus, neque factus?

C Si una deitatis natura in sancta & consubstantiali trinitate adorantur, quomodo erit factus spiritus sanctus? Non enim adhuc erit trinitas, uel claudicabit omnino deitatis plenitudo, si sanctus spiritus connumeretur creaturis, quum beatus Paulus patrem & filio spiritum sanctum annumeret. Scribit enim ad quosdam: Gratia domini nostri Iesu Christi, & charitas dei ac patris, & communicatio sancti spiritus cum omnibus uobis. Non enim socios & participes creaturarum precabatur fieri eos qui crediderant, sed potius participatione diuinæ naturæ sanctificari. Impletur autem hoc per spiritualem societatem cum spiritu, per quem diuinæ naturæ efficiuntur participes.

D Beatus propheta Esaias: Vidi, inquit, dominum Sabaoth sedentem super thronum excelsum & eleuatum, circustantibus scilicet Seraphim, & laudantibus eum. Adiicit autem: Audiui ipsum dicentem: Quem mittam, & quis ibit ad populum hunc? Et dixi: Ecce ego, mitte me. Et dixit: Vade, & dic populo huic, auditu audietis, & non intelligite, & uidentes uidebitis, & non uidebitis. Porro hanc uocem à spiritu factam dicit beatus Paulus: Scriptum est autem sic in Actis de illo & Iudeis: Qui inter se non essent concordes discedebant. Vbi dixisset Paulus unum uerbum: Bene locutus est spiritus sanctus per Esaiam prophetam ad patres nostros. Vade ad populum hunc, & dic: Auribus audietis, & non intelligetis, & uidentes uidebitis, & nō uidebitis. Iam quomodo quum dominus Sabaoth loquitur, spiritus est qui loquitur, siquidem est factus? Sed hoc est uerum. Quia autem spiritus domini Sabaoth & proprius eius secundum naturam, loquitur quæ eius sunt.

E Quum deus dicat: Nōne cœlum & terram ego impleo dicit dominus. & beatus Paulus scribat de filio: Qui descendit, ipse est qui ascendit super omnes cœlos, ut implete omnia. Spiritus est, qui implet. Scriptum est enim: Spiritus domini impingeat orbem terrarum. Igitur non est alius à deo & patre secundum naturam, neque

1. Cor. 6.

1. Tim. 6.

Rom. 8.

Exod. 4.

Math. 10.
Act. 3.

2. Cor. ult.

Esa. 6.

Act. ult.

Hier. 23.
Ephes. 4.
Sapient. 21

D. CYRILLI ARGUMENTA, Q V O D S P I R I T U S

C etiam alius est à filio sp̄iritus sanctus, sed ex patre per filium transit ad creaturā, quia & super creaturam est. Nam creatura particeps est non suūpsius, sed eius qui secundum naturam super ipsam, hoc est dei.

Esa.63. Beatus Esaias dixit de Israēlitis: Descendit sp̄iritus, & deduxit eos, deduxisti populum tuum, ut faceres tibi nomen gloriae. At diuinus Moyses in Deuteronomio

Deut.9. & 32 iterum dixit: Dominus solus duxit eos, & non erat cum illis deus alienus. Ecce autem manifeste sp̄iritus sanctus dominus & deus nominatus est, nō alienus. At si qui dem esset factus & ab alienatus à diuina & summa natura, neq; uerae dominationis haberet gloriam, esset autem & deus alienus. Sed hoc absurdū dictu & intellectu, dominus enim & deus nominatus est non alienus, deus igitur ex deo secundum naturam est.

Quod & dominus & deus sp̄iritus sit, sciemus etiā per ea quæ scripta sunt in canico Mose: Memor esto, ne obliuiscaris quod exacerbaris dominum deum tuum in deserto. Beatus autem Esaias: Non legatus, inquit, nō angelus, & ipse dominus salvabit eos, & assumptus eos, & exaltauit eos omnibus diebus seculi. Ipsi autem inobedientes fuerunt, & conuersus est eis in amaritudinem. Ecce iterum quum sapiens-simus Moses dicat: Exacerbasti dominum deum tuum, propheta Esaias sp̄iritū sanctum exacerbatum esse dicit. Igitur non alienus est à domino & secundum naturam deo sp̄iritus eius, hoc est sanctus.

Qui rectam habent fidem, diuinum numen dicunt esse sp̄iritum sanctum. Scriptum est enim, quod sp̄iritus diuinus fecit me. Atqui corruptam mentem habent & ipsum factum esse dicunt, uarijs inhærentes vaniloquij, etiam dicunt: diuinus factus est sp̄iritus sanctus, non quod existat secundum ueritatem ex deo & deus, sed si

Aet.17. cut etiam homo diuinus homo dicitur. Ad talia autem dicimus hoc: Beatus Paulus

D iuinum nominauit uniuersorum deum, Nam disputans cum Attheniensibus, dicebat: Itaq; genus existentes dei nō debemus auro uel argento, aut lapidi sculpto, aut inuento hominis diuinum simile esse existimare, θεον diuinum dicens pro θεός deus.

Rom.1. Insuper & Romanis per Epistolam scribit deo: Inuisibilia enim eius à creatura mundi, dum in creaturis intelliguntur, perspiciuntur sempiterna eius potentia & diuinitas. Vaniloquium igitur est, quod aduersarij dicunt sp̄iritum sanctum dīci diuinum, sicut homo diuinus dicitur.

Ioan.7. Dominus noster Iesus Christus inquit: Si quis sitit, ueniat ad me & bibat, qui credit in me, sicut dixit scriptura: Flumina de uerte eius fluent aquæ uiuæ. Apposuit autem beatus Evangelista Ioannes: Haec autem dixit de spiritu quem accepturi erant credentes in illum, Itaq; aqua uiua sp̄iritus est secundum Salvatoris uocem. Inuenimus

Hier.2. autem per uocem Hieremie uniuersorum dominum dicentem: Obstupuit cœlum super hoc et inhorruit plurimū dicit dominus, quia duo et mala fecit populus meus, me dereliquit fontem aquæ uitæ, & effoderunt lacus contritos, qui aquam continere non possunt. Quando igitur aquæ uitæ fontem seipsum uniuersorum nominat deus, est autem aqua uiua & sp̄iritus sanctus, quomodo non ex deo secundum naturam est, & æqualem & uiuificam efficaciam cum eo habet?

2. Cor.13. Beatus Paulus scribit: Num experimentū queritis eius, qui in me loquitur Christi.

Matth.10. Ad ipsos autem sanctos apostolos ipse dominus noster Iesus Christus dixit: Non uos qui loquimini estis, sed sp̄iritus patris uestrí qui loquitur in uobis. Igīt quā Christus loquitur, sp̄iritus loquitur. Quomodo esset proprius sp̄iritus Verbi qđ omnia condidit factus? Omnia em̄ in ipso facta sunt, et sine ipso factū est nihil. Ipse autem est, qui fecit omnia, & alijs secundū naturā ab oībus est, & in eminētia deitatis quæ sup creaturā.

Quod deus & ex deo secundum naturam est sp̄iritus sanctus docebit, dicens beatus Petrus Anania: Quare impleuit satanas cor tuum, ut mentireris tu sp̄iritui sancto, & segregares de precio agri, non mentitus es hominibus, sed deo. Igitur si quis

sancto

A sancto spiritui mentitur, deo mentitur. Et quomodo non deus secundum naturam est spiritus?

Beatus Paulus seruum se Iesu Christi uocans, segregatum se esse dicit in Evangelium dei. Et iterum alio modo id ipsum significans scribit ad quoddam tanquam deo, qui idoneos nos fecit ministros noui Testamenti, non litterae, sed spiritus. Si igitur testamentum spiritus, nouit esse Euangelium dei, in quod & se segregatum esse dixit, quomodo spiritus sanctus non est deus? Rom.1.
2. Cor.3.

Scribit iterum: Quis autem nouit mentem domini, qui consilium daturus sit illi. Nqs autem mentem Christi habemus, spiritum dicens habitantem in nobis. Quando igitur mens uocata est Christi, quomodo esset creatura, quum non sit possibile diuinam & immortalem naturam habere aliquid externum, substantialiter in illa?

Galatis scribit Paulus, dicens: Filioli quos iterum parturio, donec formet Christus in uobis. Si autem formatur Christus in nobis, spiritu operationem per omnem virtutem reformante nos ad propriam similitudinem, & spirituales nos efficiens. Igitur spiritus Christi, qui similiter in nobis formatur, deus est.

Accedit quidam in Euangelij, & dicit ad dominum nostrum Iesum Christum, dicens: Praeceptor bone. Respondens Christus: Quid me dicis bonum? nullus bonus nisi unus deus. Quum igitur Christus unum substancialiter bonum esse dicit, & Psalmus alicubi dicit: Spiritus tuus bonus deducet me. Inde quum unus est bonus & spiritus est bonus, manifestum quod est diuinæ naturæ, is de quo uere dicitur bonum. Matth.19.
Psal.141.

Beatus Paulus definiens de mulieribus legis dicit: Mulier ligata est quanto tempore uiuit uir eius. Si autem mortuus fuerit uir eius, libera est; cui uoluerit nubat, tantum in domino. Beator autem est, si sic manserit, secundum meam sententiam: uider enim & ego spiritum dei habere. Quid igitur inde colligimus, si soli deo congruit legem ponere? Legem autem ponit Paulus, ut habens spiritum dei, Igitur spiritus qui in ipso deus, qui & ipsi persuasit ut leges statueret.

In Euangelij Saluator alicubi de se dicit: Ego sum ueritas. At beatus Ioannes ostendens spiritum ex substantia patris ac filij, in Euangelij inquit: Spiritus ueritas, qui a patre progeditur. In Epistola autem: Spiritus est ueritas. Quomodo igitur qui a patre procedit, et spiritus est ueritatis, tantumque cum filio habet similitudinem ut ueritas uocetur, & ipse sit factus & conditus. Sed hoc est absurdum. Igitur spiritus est deus, quandoquidem ueritas est, & ex patre procedit.

Si quemadmodum, inquit, Christus, qui nascitur ex spiritu, spiritus est: & qui talis, non ex sanguinibus, neque ex uoluntate uiri uel mulieris, sed ex deo natus est. Deus igitur spiritus est secundum naturam, qui sanctos regenerat in unitatem cum deo, propter quod habitat in ipsis, & suæ naturæ facit participes.

Participationis sanctum receptaculum quodammodo existens agnatae sanctificationis ipsum per se, primum in natura sua sicutum erit. Quemadmodum & homo & angelus uel alia quadam creatura. Dicant igitur qui audent nobis dicere spiritum sanctum esse ex participatione dei ac patris, & non naturaliter, quid nam unquam istud per se, sicut priuatum per se habens. Sed nihil aliud audiimus apud diuinas scripturas. Non igitur ex participatione, neque ex compositione sanctus, sed substantia & natura sanctificativa, & deitatis dei ac patris, ut sic dicam, pinguedo: quemadmodum & dulcedo mellis est, uel florum fragrantia.

Scribit ad Romanos Paulus de Salvatore nostro Christo, qui declaratus est filius dei in uirtute secundum spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum Iesu Christi domini nostri. Si igitur per hoc quod resurrexit a mortuis, & uiuifica uirtute sancti spiritus soluit uincula mortis Christus, uerus filius declaratur dei, & sic existere intelligitur. Non erit creatura uel factura hoc, per quod diuinæ uirtutis indicium sit, hoc est spiritus, ut ne per creaturas videatur Christus modo aliquo adiug.

D. CYRILLI ARGUMENTA, Q V O D S P I R I T U S

C uari, sed potius propria usus est uirtute, quæ per consubstantialem spiritum.

Rom. 8. Vanitati, inquit, creatura subiecta est nō voluntaria, sed propter cum qui subiect in spe. Itaq; siquidem dicūt esse creatum & factum spiritum, necessario confitendū subiectum esse & illum vanitati, & congemiscere, & simul parturire, ita ut inter seruos liber uix ponitur ad redemptionem gloriae filiorū dei. Iam quomodo nos omni no hoc præteribit, quod ait: Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum in quo clamamus Abba pater: sed à seruitute liberat eos in quibus est, transformatq; in liberam filiationem, participes ostendens suæ naturæ. Non igitur seruus est. Si autem hoc non est creatura, & esse creaturam, & ordinari inter seruos effugit, erit omnino in diuina natura.

Rom. 8. Paulus gloriatur de operibus à se per Saluatorem nostrum factis in utilitatē gen tium: Habens igitur gloriationem in Christo Iesu in his quæ erga deum. Nō enim audebo aliquid eorum dicere quæ Christus non operatus est in me, in obedientiam gentium sermone & opere, in uirtute signorum & operum & prodigiorum in uirtute spiritus sancti. Igitur si signa & prodigia Christus per Paulum operabatur in uirtute spiritus sancti, sicut naturalis & uiua quadam efficacia, & ut sic dicam, qualitas deitatis filij spiritus sanctus est, quomodo erit factura, qui in deo et ex deo naturaliter. Quomodo autem inter creaturas efficacia filij hoc uel solū dixisse imp̄fissū esset.

1. Cor. 2. Docens Paulus Corinthios non ex sermonum uehementia salutarem esse predicationem, dicit: Et ego in infirmitate in timore & tremore multo eram apud uos, & sermo meus & prædicatio mea non in persuasibili humanæ sapientiae sermone, sed in demonstratione spiritus & uirtutis, ut fides uestra nō sit in sapientia humana, sed in uirtute dei. Ecce demonstrationem spiritus, hoc est opera per spiritum, uirtutem esse dicit dei. Ex ipso enim & in ipsum naturaliter spiritus eius, qui omnia operat, quomodo igitur creatura uel factura? Ille in quo id quod est secundum naturam cognoscitur, quatenus nobis possibile est, ut in speculo & ænigmate.

1. Cor. 6. Nescitis, inquit, quod corpora uestra templū spiritus sancti, qui in nobis est, sunt quem habetis à deo? Quando igitur sancto spiritu habitante in nobis dominus dei, ac templum appellamur, quomodo non erit diuinæ naturæ, sed inter facturas numerabitur: quia & illud manifestum est, quod nullum creatum uel conditum, tanquam deus in templo dicitur habitare. Sola autem in hoc diuina natura, sicut in alijs existimata est.

1. Cor. 11. Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me uirtus Christi. Si autem spiritus est qui inhabitat in nobis & per ipsum Christus, uirtus igitur eius spiritus sanctus. Si autem hoc, quomodo erit factura quod natura adest filio? Vide enim ut dicunt esse compositum, nullam habentem duplicitatem, deum Verbum, compositum ex facta natura & sua. Si autem hoc est absurdum, spiritus non creatus est uel formatus, sed ex incogitabili & diuina substantia tanquam uirtus eius, & ut natura efficacia.

Ephes. 1. De Saluatore nostro Christo sermonem faciens, inquit: In quo & uos auditio sermone ueritatis, Evangelio salutis uestræ in quo quia credidistis, obsignati estis spiritu promissionis sancto, qui est arbor hæreditatis nostræ. Si qui obsignatur spiritu sancto, cum deo obsignamur, quomodo erit factus ille per quæ diuina nobis imago inscribitur, & signacula naturæ non factæ manent in nobis? Nō enim alicubi spiritus in nobis instar pictoris diuinam substantiam pingit, aliud ab illa existens, neq; hoc modo ad similitudinem dei ducit: sed ipse deus existens, & ex deo procedens, tanquam in cæro quadam in ipsis cordibus capientium, quasi signaculum uisibiliter insigtitur, propter communionem & similitudinem cum ipso, depingens naturam ad exemplarem pulchritudinem, qua secundum imaginem dei natura reformatur, ut dei fiat particeps.

A Sitis igitur sobrii & vigilantes ad orandum, ante omnia uero charitatem habentes inter uos continuam. Nam charitas operit multitudinem peccatorum. Hospital estote erga uos iniucem sine murmurationibus, ut quisque accepit donum, ita alius in alium illud ministrantes, ut boni administratores uariae gratiae dei. Vide igitur iterum, quod quum spiritus sanctus potestate sua, & pro suo arbitrio diuina dona dispensat, & unicuique sanctorum metitur, admirabilis Petrus ex deo huius gratiae uarietatem & donationem esse affirmat, non alienum à diuina natura spiritum sciens, Deum igitur quum Petrus uocet spiritum, quomodo non impius simul & insipiens, qui creaturis annumerare illum & sanctorum apostolorum prædicationibus contradicere temere audet?

Quis est qui uincit mundum, nisi qui credit quod Iesus est filius dei, hic est qui uenit per aquam & sanguinem & spiritum Iesus Christus, non in aqua sola, sed & in sanguine, & spiritus est qui testatur, quia spiritus est ueritas, quia tres sunt qui testimonium præbent, spiritus, & aqua, & sanguis, & tres ad unum sunt. Si testimonium hominum suscipimus, testimonium dei maius est. Vide, oro, iterum præco ueritatis dei, & ex deo naturaliter spiritum uocat. Nam ut dixit quod spiritus sit, qui testetur, paulum progressus addit, testimonium dei maius est. Creatura igitur, quæ in diuina narratione cum deo patre omnium recensetur, & sanctæ trinitatis completiva est.

Iesu autem Christi nativitas sic erat: Quum despōsata esset mater eius Maria Ioseph, priusquam ipsi conuenirent, inuenta est in utero habens de spiritu sancto. Si posse creare soli diuinæ naturæ congruit, & hoc est inter præcipias eius diuinæ dignitates. Condit autem spiritus sanctus in uirgine templum secundum scripturas, quis illum factum esse dicit, nisi impius simul & insipiens inueniatur, summam enim omnium uituperat substantiam, demittens quodammodo illam, & uis cogens intra creaturarum terminum, quæ nuper esse incepérunt, & non erant ab initio. In nobis autem non est recens deus, sicut scriptum est, igitur non est factus uel conditus, sed erat in principio diuina & incorruptibilis natura. Si autem hoc, quomodo intelligi possit, factus esse spiritus sanctus, & diuinus qui in deo ac patre?

Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios dei fieri, qui non ex sanguinibus, neque ex uoluntate carnis, neque ex uoluntate uiri, sed ex deo nati sunt. Si spiritus est, qui per fidem quæ in Christum nos regenerat ad salutem, ita ut propter hoc nos facti appellemus dij, quomodo non esset spiritus deus? Quod autem nos, qui credidimus nati sumus ex spiritu, testificabitur dicens Salvator ad Nicodemum: Spiritus ubi uult spirat, & uocē eius audis, sed nescis unde uenit, & quò uidit. Sic est omnis qui natus est ex spiritu.

Quando autem uenit paracletus, quem ego mittam uobis à patre spiritum ueritatis, qui à patre procedit, ille testificabitur de me. Si à deo & patre procedit spiritus sanctus, & quasi uapor uel qualitas est substantia eius, genitus autem & non creatus est pater. Quomodo igitur spiritus, qui ex illo procedit esset factus?

Quomodo etiam nos templa dei appellamur, qui spiritum dei accepimus, siquidem secundum quorundam inconsiderantiam non esset Deus?

¶ DIVI CYRILLI ARCHI
EPISCOPI ALEXANDRINI, DE ADORATIO
NE ET CVLTV IN SPIRITU ET VE
RITATE, DIALOGVS AD
PALLADIUM.

C Y R I L L V S.

V P E R V A C A N E V M opinor rogare exte, quo nam& unde proficiscaris. Dices enim, sat scio, quod mora omni posita, ad nos è domo contendas. P A L. Verè dicis. C Y. Quis autem est liber hic, quem in manibus gestas? P A L. Euangelicus est, à Matthæo & Ioanne eonscriptus. C Y. Putas autem aliquo cuiquam hunc portandum? Nō enim ô Pal iadi alienus es à studijs, & sunt ij labores siue domi, siue in scho- lis dulciores. P A L. Bene dicis. Exij ferens hunc sacrum librum, si forte in te inciderem. Quippe quum multum sudarim, neutiquā tamen intelligere potui, quid significare uelit dominus noster Iesus Christus in Matthæo dicens: Ne putetis, qd uenerim ut soluam legē, uel prophetas; non ueni ut soluam, sed ut impleam. Amen amen dico uobis, donec transierit cœlum & terra, iota unū uel apex unus nō transi- bit de lege. In libro autem Ioannis ad Samaritanam mulierem: Crede mulier mihi, quoniam uenit hora, quādo neç in monte hoc , neç in Hierosolymis adorabitis pa- trem. V os adoratis quod nescitis, nos adoramus quod scimus, quoniam salus ex lu-

D dæis est. Sed uenit hora, & nunc est, quando ueri adoratores adorabunt patrē in spi- ritu ac ueritate. Etem pater querit tales adorates. Spíritus deus est, & adorantes eū in spíritu & ueritate oportet adorare. C Y. Iam quid in his tibi arduū & profun- dum, & tuo captui impar uide, díc oro mihi? P A L. Sanctus sermo nobis præ- cipit, à ueterum morib⁹ recedēdum, & relinquendam iustitiam quæ in lege. Nam Gal. 5. Paulus ijs, qui post acceptam fidem talibus adhuc uacabant, dicebat: Euacuati estis à Christo: Quicunq; enim in lege iustificati⁹, gratia excidistis . Nos enim spíritu ex fide, spem iustitiae expectamus. Quamlibet autem speciosa & honesta suæ lega- Phil. 3. lis uitæ specimina ostendens , iterum dicit: Quæ mihi lucra erant ea arbitratus sum propter Christum damnum esse, propter excellentiam cognitionis Christi Iesu do- mini mei, propter quem omnia pro damnis duxi, habeoq; pro rejecta mētis, ut Chri- stum lucrifaci⁹, utq; reperiār in illo, non habens meam iustitiam. Vetus item man- datum non esse absq; omni reprehensione, manifeste affirmabat, & hanc ob rem ma- nifeste etiam pro illa inductam nobis utiliter legem quæ est per Christum , nempe Heb. 7. Euāgelicam, Scribit autem sic : Abrogatur enim quod præcessit præceptū proprie- imbecillitatem & inutilitatem, nam nihil ad perfectionem adduxit lex , uerum erat introductio ad spem potiorem per quam appropinquamus deo. Et iterum: Etenim si prius illud tale fuisset, ut nihil in eo posset reprehendi , neutiquam fuisset secundo Heb. 8. quæsitus locus. Nam incusans eos loquitur illis : Ecce dies uenient, dicit dominus, & consummabo super domum Israël , & super domum Iuda testamentum nouum, non iuxta testamentum quod feci patribus illorum , in die quu.ni apprehenderē ma- num illorum, ut educerem eos ex Aegypto, quoniam ipsi non persistierunt in testa- mento meo, & ego neglectui eos habui, dicit dominus . Nam hoc est testamentum quod disponā domui Israël post dies illos, dicit dominus; Dans leges meas in men- tem

A tem illorū, & in corde illorū inscribam illas. Egregie autē nouitatis nomē intellexit ac interpretatus est. Nam dum dicit nouam, antiquauit priorem. Quod autem uete rascit, & senescit, abolitioni appropiat. Quando igitur lex nihil perfecit, & abolita uetus lex est, & introducta secunda quæ nos deo uendicet. Proinde quid nam dicit Saluator: Non ueni ut soluam legem, sed ut impleam & quod cōgruat ut adoremus in spiritu & ueritate deum ac patrem. Manifestat, opinor, hoc, quod cessare debeat lex, & quod aduentu suo, ac cultu legali nos liberet. c Y R. Enī in quā latum pelagus quæstionum, causa exit: Et quæ auris tam subtilibus contemplationibus sufficiet? & quis oculus clare intueri ualebit, ac demonstrare, quomodo noua scriptura, quasi soror & uicina sit, his quæ per sapientissimum Mosen olim diuinè dicta sunt, & quomodo easdem res tractent, & quomodo uita quæ in Christo non multum distet à legali conuersatione, si ad spiritualem ducant contemplationem, quæ anti- quis præscripta sunt. Figure eñi & umbra sunt lex, & pietatis figuratio, quasi grauidia in se latentem ueritatis pulchritudinem continens. Nōnne ea quæ dixi ita se habere dices? P A L. Profectò ita se habēt, sed quæ horum declaratio fuerit, uel quis modus Euangelicæ conuersationis? Videtur enim, quod eximamur à ueteri lege, & implēda nō sint ea quæ per Mosen dicta sunt. c Y. Si quis cōferre uolet, nō simplex est sermo. Virtutem autē opinor rem multiformem & multifidam, sic & Christianæ cōuersationis gloria, per plurima bona opera nobis effigiatur. Vnde & diuinus David in Psalmo quadragesimo quarto, assitit quidem Ecclesiam Christi virginem castam, quasi reginam, uariegatam autem & deauratam illi addit stola, sic dicens: Astitit regina à dextris tuis in uestitu deaurato circundata uariegata. Vbi mea sententia, per deauratum quidem honestissima gloria, per uariegatum vero, multigenæ uirtutum species recte significatur. In his enim longe ornatiissima est ecclesia, decorem spiritualem habens, qui non carnalibus uidetur oculis, sed in mente & corde statuit Iudeus, qui est in abscondito, & per plurimas pulchritudines floridum & eximiū se nobis ostendit. Sic enim beatus scribit Paulus: Non enim qui in manifesto Iudeus, neq; ea quæ in manifesto in carne circuncisio, sed qui in abscondito Iudeus. Et circuncisio cordis in spiritu, non litera, cuius laus non ex hominibus, sed ex deo. P A L. Igitur circuncisio spirituali allata, & sacrificijs legalibus subuersis, Iudaicoꝝ ritu nullum apud nos locum habente, nōnne quodā modo parum uerisimile, qd Christus dicit: Non ueni ut destruam, sed ut impleam. Vel si non sic res habet, opinor nihil prohibebit & nos, boum uictinis & thymiamatis, uniuersorum regem deum uenerari, offerre item ei turtures ac columbas, & si quid aliud priscis lege constitutum fuit, ut nos impleamus festinare. c Y R. Multum decoris nobis aufers amice, si ita penitus subuersam putas legem, ut nihil cōmode ex ea nobis proueniat, & ad manifestanda quælibet necessaria nihil utilitat̄ contineat, & non potius accommodatam ad ueritatem ostendendam, quamvis scribat beatus Paulus: Legem igitur abolemus per fidem! Absit, sed legem stabilius. Lex enim paedagogus est, & bene adducit nos ad sacramentum Christi. Et enim ea quæ per Mosen olim dicta sunt priscis, dicimus esse elemēta quædam initij eloquiorum dei. Iam si repulerimus paedagogum, quomodo posthac, uel unde ad finem perueniemus? Nōnne iuxta scripturas, impletio legis & prophetarū est Christus? P A L. Etiam. Nam sic scriptum est. c Y R. Impletio autē legis & prophetarum est, si in ipsum spectent ac se uertant libri legis & prophetarum. Etenim & Iudeorum incredulitatē redarguens dicebat: Ne putate quod ego accusaturus sim uos apud patrem. Est qui uos accusat Moses, in quem uos speratis. Nam si credidissetis Moysi, credidissetis utiq; & mihi, de me enim ille scripsit. Si autē illius scriptis non creditis, quomodo uerbis meis credetis? Aduenisse igitur si dicatur solutus quidē legem minime, sed impleturus eam, ne intelligas, quod omnino nō opora.

D. CYRILLI DE ADORATIONE IN SPIRITU

C teat facere ea quæ olim desinita sunt, sed potius intelligenda est trāsformatio quæ
dam, & ut sic dicā, eorū quæ in typis tradita sunt, transfiguratio in ueritatē. P A L.
Recte dicas. C Y R. Et quid nā tale uelles sieri à Christo? Qui in tabulis & pictu-
ris artificium suum ostentant, non statim quando pingere incipiunt, absolutā & ex
omni parte perfectam speciem pingendo exprimunt, sed adumbrant prius & colo-
ribus obscurioribus effigiant, & deinde ut libuerit liniamenta adhuc opaca decen-
tibus & congruis coloribus illustrant, atq; ita figuram in claram speciem, qua incom-
parabiliter melior quam ab initio apparebat, transmutat. An nō sic habet? P A L.
Equidem dixerim. C Y R. Porro & fabri ærarij, statuam solidaturi, primū ob-
scuram speciem in cæra faciūt, deinde illi, igni liquefactæ res infundunt, & sic opus su-
um producunt, ut nouam speciem ac pulchritudinem habeat, adiectis ad umbras ua-
rijs colorum speciebus. Et apparent quidem, dum æs cæram liquefacit, aboleri pri-
ma linimenta, res autem ipsa non sic habet. Vere enim dicere possunt, & faber era-
rius & pictor: Non destruximus umbras, nec omnino inutiles figuræ fecimus, sed
impleuimus potius. Nam quod in umbris & figuris tantum, obscure deformatis
uidebatur, id ad meliorem clariorēm formam productum, conspicuū est. P A L.
Bene dixisti. C Y R. Et siquidem sacram diuinitusq; inspiratam scripturā quis

2. Cor. 3. recte perscrutari uelit, planè sciet, uerum esse quod dico. Moses enim uelamē super
faciem suam ponebat, eo quod non possent filii Israël respicere faciem eius propter
claritatem faciei illius, sicut scriptum est. P A L. Et quid hoc significabat? C Y R.
Crassiores Iudeorum mentes, quæ externa legis, uidebantur quodammodo ferre
posse, hoc est, ea quæ per literam legis dicebantur; at intolerabilia erant & inacces-
sa quæ intus latebant, & ut sic dicamus, uera sensuum facies. Eapropter & diuinus
Paulus scribit nobis: Usque in hunc diem idem uelamen, in lectione ueteris Testa-
menti manet non reuelatum, quia per Christum aboletur, sed usque in hunc diem,
quādo legitur Moses, uelamen super cor eorum positum est. Hactenus Iudeorum

D res promouerunt. Nos autem omnes, inquit, reuelata facie gloriam domini ut spe-
culo repræsentantes, ad ipsam imaginem transformamur, à gloria in gloriam, tan-
quam à domino spiritus. Dominus autem spiritus est. Quemadmodum enim qui in
speculum uident, imaginem & figuram ueritatis, & non ueritatem intuentur. Ita &
qui Christianæ uitæ pulchritudinem uidere desiderant, & lege quasi speculo utun-
tut, uotorum suorum utiq; compotes erunt, nam illam rerum imaginem ad uerita-
tem transformantes, scient pure quid deo maxime placeat ac gratum sit. P A L.
At quo pacto congruum fuerit, olim & ab initio priscis, nouam & Euangelicam le-
gem non esse datā, sed figuras duntaxat & umbras eis præscriptas? C Y R. Eui-
dentior quidem dispensationis modus quomodo se habeat, deo qui scit omnia relin-
quendus est. Nihilominus tamen uel in mediocrem notitiam, rationū bonarum co-
gitationes, quæ certiores sunt, nos adducimt, uel saltem ut dispensationis occasione
scire videamur. Itaq; dicimus, quod liberati ex Aegypto opus habebant instruc-
tione & educatione quasi puerili. Erant enim adhuc crassi, & ad absurdā quæq; facile
seductiles. Nam his qui ineluibili & immodico carnis amore infirmi, & affectioni-
bus quasi ineuitabilib; obnoxij erant, ferè impossibile erat, & minime integrum,
ut statim arduam quandam ciuitatem & uitæ rationem arriperent, quæ tam præ-
clara sit ac admirabilis, ut ambuletur quidem super terram, nuncupatus autē habeat

Heb. 3. tur in ecclis, secundum quod scriptum est. An non perfectorum quidem est solidus
cibus, parvulis uero lac cōducibilis est? P A L. Vtq;. C Y R. Pueris igi-
tur opus erat eruditio, quæ per figuras, & ut sic dicam, uictu delicate, non fer-
mone ad consummatam perfectionē ducente, Israëlitæ enim leuæ erant, parumq;
sapientes, & in quamlibet affectionem facile rapiebantur, & si quis mores & con-
tus eorum diligenter spectarit, opinor, quod nec umbra digni erant, id quod Mos-

A fes ostendit. Nam quum deus præciperet, ut Moses legem suscepturnus, in montem descendere, mox illi defecerunt a deo, & uitulo facta, miseri dicere ausi sunt; Hi sunt dij tui, qui eduxerunt te de terra Aegypti. Vnde Moses tantam inconstantiam agreferens, tabulas in quibus lex erat confregit, necq; umbra, necq; figuris, necq; ulla doctrina coelesti dignos arbitratus. Ad hæc tam stupidæ mentis erant, ut immemo res omnium miraculorum, quæ propter ipsos per diuinam potentiam facta erant, uitulo diuinum honorem tribuerent iteris, & ad cultum Aegyptiū, uel memoria redirent. Porrò in lapideis quidem tabulis lex depingebatur dígito dei, ut scriptum est. Et erant illa quæ stabant, figura eorū, quæ credita sunt à nobis per Christum esse facta. Quippe omnium dominus deus sui consiliū scientiam quodāmodo in nobis scribit, filio quasi calamo utens in spiritu. Ita enim illum per Dauidem nominavit, dicens: Lingua calamus scribæ uelociter scribentis. Patris enim calamus, hoc est filius omnium cordibus inscripsit omnis boni scientiam, quasi quodam dígito dei, spíritu tám suo quām patris usus. Sancte spiritum dígitum dei nominabat, dicens quodā loco: Si autem in spiritu dei ejusdem demonia. Et Paulus nos uocat spiritualem epistolam: Vos estis, inquietis, epistola nostra, uos estis inscripta quæ legitur ab omnibus hominibus, declarantes quod estis epistola Christi subministrata à nobis inscripta, non atramento, sed spiritu dei uiuentis: non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carneis. P A L. Et ipse fateor ea quæ in lege, umbram & figuram fuisse, ut nosti. Age igitur tenui & subtili mente ea quæ in lege prædicta aggrediamur, & ueritatis pulchritudinem diligenter inquiramus, sicut posthac nulli sacramentū cultus in spiritu, obiectum. C Y R. Fateor me abhorrere, et tardiore ad hoc. Quæ enim tam reconditam & eminentem sortita sunt contemplationem, humanum opī nor captum transcendunt, atq; adeò ut si quis profunditatem talium cōsiderationū scrutetur iure dicat: Quis sapiens & intelliget hæc, & sapienter cognoscet eas? Hier. 2.

B Luc. II. Ps. 113. P A L. Non caret difficultate res. Attamen Christus dicit: Petite, ac dabitur uobis; quærите, & inuenietis: pulsate, & aperiet uobis. C Y R. Eamus igitur ad uenandum quod conducibile, sed præmitramus preces, ac dicamus: Reuelo oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Dicendum autem ante alia, ut uidetur, de ruina hominis in peccatum, deq; seruitute & captiuitate eius ab omnibus inimicis, & quomodo oporteat a malitia regredi, ac excutere iugum seruitutis ab illis impositum, sicut redire ad deum, quia principio nos seruauit & adiuuit. Hac uia si sermo progrediatur, succedent, opinor, bene & reliqua. P A L. Rectissime sentis. C Y R. Posse afferre siuctus & hostias spirituales deo, uel etiam fortiter agere, & uirtutes probatores facere, nunquid conuenit his qui à seruitute ac tyrannide affectio ne nondum liberati, minime, sed his quorum mens aliquomodo ad libertatem remeget, et se exercet, ut diabolicae improbitatis fugū excutiat. P A L. Assentior, recte enim dicas. C Y R. Dicimus etiam, quod homo quidem initio primum factus est, habens mentem peccato & affectionibus quodammodo adhuc superiorem, nō omnino quidem mutationis ad quiduis uellet capacem. Nam uisum est rectum deo conditori omnium, permittere illi suarum uoluntatū gubernacula, & tribuere spontaneis motibus facere quod placebat. Voluntaria enim & non quasi ex necessitate uidere oportebat uirtutem, necq; ita in naturæ legibus insitam, ut excidere non possit, id quod summæ omnium substantiæ ac eminentiæ proprium fuerit. At ubi deo conditore animal hoc suæ naturæ rationibus absolutum est, accepit statim similitudinem ad illum. Insculpta est enim ei diuinæ naturæ imago, inspirato sancto spiritu. Ipse enim est spiritus uitæ, quandoquidem uita secundum naturam est deus. P A L. Nunquid diuinus spiritus, homini factus est anima? C Y R. Et quomodo nō absurdum hic, uel cogitare tale quiddam: nunquid anima permanxit immutabilis & eadem, & nunc est mutabilis; at quod mutabile, minime spiritus est, uel siquidem mu-

D. CYRILLI DE ADORATIONE IN SPIRITU

C tabilitate laborat, in ipsam diuinam naturam statim transit macula, quandoquidem spiritus, qui substantialiter ex utroq; hoc est ex patre per filium procedit, est dei ac patris & filii. Imperite igitur putant spiritum in animam esse transmutatum, & in hominis transiisse naturam. Verum quod conditum est, ineffabili uirtute animabatur,

Divina imago quomodo in nobis. donoq; spiritus statim ornabatur; non enim aliter diuinæ imaginis capaces sumus nos. P A L. Bene dicens. C Y R. Porro ubi deus opus suum ita adornauit, concessit illi in paradiſo degere. Quoniam autem tam præclaris dotibus ornatum oportebat, non sinere in arrogantiam facile prolabi, præsertim ignorantem seruitus tem, & conditionem mancipiorum. Etenim nobilitatis immoda amplitudo, immo uel mediocris licentia, superciliosam & maledictam assert affectionem, eapropter data est continentia lex, qua dominum agnoscet, ut per eam ad memoriam semper uocaretur, eius, qui tanta cum potestate imperauerat, & sciret manifeste, se imperatis legibus subiugatum. At non quiescebat interim prophana illa, deoq; exosa bestia.

P A L. Dixeris, opinor, satanam, qui è cœlorum summis tanquam fulgur præcipitatus est: uidebat enim ad modum pueriliter se gessisse, quod uoluerat esse deus, imaginando ea quæ super naturam suam sunt, sua esse. C Y R. Reſte coniectas, Invide enim & peccati inuentor, ociosus esse nolebat circa terrestre hoc animal, hoc est hominem, sed dolo & imposturis latenter inuasit, & usus uersutæ organo muliere, inobedientem effecit. Semper enim uoluptates, quæ cum nobis & in nobis sunt, ad fœditatem, hoc est ad peccatum decutiunt. Voluptatis autem figura mulier est, & mens saepè uoluptatum illecebris ad id quod non uult decurrit. Itaque quod in Adam quasi in crasso opere & sensibiliter accidisse uidetur, hoc & in unoquoc; nostrum spiritualiter & absconde uiderit quis impleri. Voluptas enim, præstigijs menti impunit, eamq; impellit, ut nihil opinetur esse, si præuaricetur legem dei. Hoc credibile faciet Christi discipulus, dicens: Nullus qui tentatur, dicat, quod à deo tentetur. Deus

Jacob. i. D enim non est tentator malorum: tentat autem ipse nullum, sed unusquisq; tentatur à concupiscentia sua, qui allicitur & inescatur. Deinde concupiscentia ubi conceperit, parit peccatum: peccatum uero consummatum, prosequitur mortem. P A L.

Verus hic sermo est. C Y R. Destituta itaque dote sua, gratia inquam diuina, & nulla data primis bonis, electa quidem est à paradiſi delicijs, & statim deformitatē induit hominis natura, mortalemq; se esse declarauit. P A L. Inopia enim diuinorum bonorum nihil aliud est, quam boni desperatio. Infirma utique erit hominis natura perquam facile. Nam in quoduis absurdum prolabitur, nisi contineat illam seruatoris gratia, coelestibus suisq; bonis locupletans. C Y R. Bene dicens. Probauerim enim & ualde meritò. Nutrit enim robur spirituale, panis uiuens, hoc est Verbū dei. Scriptum est enim: Panis confirmat cor hominis, liberatq; à seruitute & affectionibus, & gloria libertatis supra modum ornat. Cæterum ubi deus manum quasi cōtrahit, & auxilium suum suppeditare nobis cessat, necessarium quodammodo est, nos etiā in mala inuoluntaria incidere, & omni uirtute excidere, & subire quasi alterius iugum, & in tanta peruenire mala, ut propè necessariū sit, etiam intellectum quinobis ad omne bonū seruit, & intra nos habitat disperire, diuinaq; sapientia uacuum ostendit cor eius, qui passus est illud prostitui satanæ, illiusq; libidini & contumelij subiecti. P A L. Demonstres hoc uel nudis rationibus. C Y R. Minime. Demonstra bo enim bene ut habet, & ea quæ ueteribus euenerunt, industrie ad figuram spiritualem tractabo. Quæ enim sensibiliter ac uisibiliter facta, eorum quæ subtiliter contemplamur, euidentes & manifestissimæ imagines fuere. Scriptum est enim de patriarcha Abraham: Et facta est famæ super terram, & Abrahā descendit in Aegyptum, ut illuc fieret peregrinus, quoniam inuauerat famæ super terrā. Nam relicto

Gott. 12. dulci natali solo, profectus erat ad eam quam dominus deus ostendit. Exi enim, inquit, de terra tua, & de cognatione tua, & ueni in terrā quam demonstrauero. Quis vero

A vero ingrauesceret fames, & ineuitabile damnum afferret, cogebatur etiam nolens Aegyptiorum terram inuisere, & aduena quidē illī esse, licet non incola. **P A L.**
Quid hoc fuerit? **C Y R.** Optimam nobis obscuriorum considerationē figurat.
P A L. Quo pacto? **C Y R.** Incredulitatem Iudæorum olim increpās deus, dicebat: Ecce ego mittam famem super terram, nō famem panis, neq; sitim aquæ, sed famem audiendi sermonem domini, & ab oriente usq; ad occidentem obambulabūt querentes sermonem domini, & non inuenient. Amice, nōnne ī, qui tali fame oppressi sunt, et abundantia quaे uirtutes cōtineret, excidēre, nec habuere cibos cœlestes & supernos, cogentur omnino peregrinari, et mentē quasi exulem facere, quaē descendet tandem ad fœdiora, et pellatur à sua in uirtute nobilitate quasi à propria terra, ac concedat in alium habitum & uoluntatē, ut iam non deo, sed diabolicis sceptris subdita sit. Pater enim & rex est peccati, qui prīmus illud in mundum inuexit. Ad cuius imaginem & figuram recte quis assimilarit, Pharaonem Aegyptiorum prīcipem, apud quem densæ ad seducendum & errandum tenebræ, nullusq; omnino resipiscendi à peccato modus. **P A L.** Et quid hoc contristauit beatum Abrahā, quod peruenit in terram Aegyptiorum? **C Y R.** Mire & fermè hoc erat ei supra omne malum, id quod facile disces, sacra dicente scriptura: Factum est autem, quando Abraham ingressus est in Aegyptum, ut Aegyptiū uiderunt uxorem eius, quod esset ualde pulchra, & uiderunt eam principes Pharaonis, & introduxerunt eam in dominum Pharaonis. Vides igitur amice, quod fere per̄iſſet illi uxoris? **P A L.** Res hæc ualde aspera, & ad contrastandum sufficiens. **C Y R.** Etenim hoc circa nos spiritualiter evenit, si quando ab honestate ac uirtute cōsueta ac dulcissima, quasi à propria patria excidimus, & ad deteriora uenientes, satanæ sceptris subditæ efficiimur, tunc undiq; malæ ac aduersariæ potestates, & insidiant̄ grauiter, licet uiderint quæ piam sibi non subditum, habere uxorem deformem, operam adhibent & curāt, quo modo illam sui ducis seminationi & concubitu subiçiant, ut iam non deo, sed satanæ fructum faciat. Cibi enim eius electi, sicut scriptum est. Contaminant uero mentem, quasi captiuam & perditam quandam, & nisi quis multum ad libertatem respiciat, in eorum abibit seruitutem. Afferunt nonnunquam terrenas uoluptates, & inutilibus delicijs locupletant, quemadmodum scilicet Aegyptiorum principes beatū Abraham, ut dimitteret coniugem, cupientes illum honoribus oblectare, & munierum oblationibus mœroris eius grauitatem lenire. Scriptum est enim, quod Abraham bene usi sunt propter eam, Saram scilicet. Et fuerunt ei oves & boues, uituli & asini, serui & ancillæ, muli & camelii. Quærerit enim satan occasionem decipiēdinos, ut quasi semine & fructu nos priuet libertatis, suræq; libidini & contumelie mentē crudeliter subiuget, terrenisq; alliger concupiscentijs. Peruenit enim in eam olim insaniam, ut & cum Christo congrederetur. Et sursum dicens eum, inquit, monstravit ei omnia regna mundi in momento temporis, & dixit ei diabolus: Tibi dabo potestatem hāc omnem, & gloriam eorum, quia mihi traditæ sunt, & cui uolo do eas. Tuigitur si adoraueris me, habebis omnia. **P A L.** Bene quidē habet, sed dic roganti, & quaē utilitas sic afflictio, uel quomodo alleuiabit? **C Y R.** Deus sua gratia, uir egregie, mentem ægram, diaboli pedibus omnino subiacere non permittit, sed propugnat & eximit eum qui seipsum iuuare nequit. Videbas si uelles hoc factum & in patriarcha Abraham. Nam quū iusto omnis spes adempta esset, nihilq; omnino haberet quod ageret, mediator astuit deus, & uxorem ab Aegyptiorum libidine eripuit. Corripuit enim dominus Pharaonem cruciatibus magnis & terribilibus, dominumq; eius propter Saram uxorem Abrahæ, dimittebantq; iusto uxorem absq; contumelia. Deus igitur solus eripuerit facile captiuam mentem ē diaboli manu, intq; pristinaw restituerit honestatem. **P A L.** Destituimus igitur interdum cœlestibus bonis, & ad turpia & abominabilia detrudimus? **C Y R.** Sic dis-

*Gen.12,**Abac.1.**Luc.4*

KK

D. CYRILLI DE ADORATIONE IN SPIRITU

- C**o. P A L. Nunquid hoc decet deum optimum, ut in aliquid tale nos sinatis. C Y. Decet sanè hoc deum maxime, & nisi hunc erga nos seruaret animum, & ita uellet, minime bonus, & uirtutū amans esset. At nos ipsi accessimus nobis id mali, uniuersorum dominum ad iram prouocantes. Immittit enī sic in mente infirmam ac imbellem. An non clamantem audis per unum sanctum prophetā? Ecce ego do super populum istum infirmitatem, & infirmi erunt in eo patres & filii simul, uicinus & proximus eius peribunt. Et de aliquibus scribit sapientissimus **Rom.1.** Paulus: Et sicut non probauerunt, ut deum agnoscerent, ita tradidit eos deus in reprehensionem, ut facerent quæ non decet. Manifestū autē & hoc diuinus Esaias facit, dicens quasi ex persona filiorum Israël, eorum qui in peccatum ceciderant **Esa.54.** Ecce tu iratus es, & nos peccauimus. P A L. Nunquid si nos ab honesto mente auertimus, & peccatis obnoxij sumus, reiūcitemus causam in deum, & impingemus ei iram quasi propter illam peccauerimus? C Y R. Minime quidem illū inexcusabimus. Nam hoc esset insania. Dicentes autem: Quia tu iratus fuisti, & nos peccauimus tale quiddam intelligimus. Nisi tua iuuaremur benignitate, ô domine, nihil prohiberet, quin à peccato uiinceremur, propter naturæ nostræ infirmitatē, atq; adeò semper posthac malitia implicaremur. P A L. Intelligo quod dicis. C Y. Diuina itaq; protectione, & misericordia exuti, peccatisq; stultitiae & nimis in peccatum proclivitatis luentes, infirmi & captivi, & quicquid tale est, esse declaramus. Id tibi ex Hieremias eloquij, si ea legeris, contueri liquido conceditur. Etenim essa ea Iudæorū multitudo, quamuis diuina beneficentia opulentas diuitias possideret, & in delitijs uersaretur, ac omnibus dominareretur inimicis, inq; summam & securissimam quæ hominibus contingere potest, nobilitatem peruenisset, inobedientiam grauem, & peruicacissimam præ se ferebat, quasi uale Mosaicis mandatis dicto, & omnibus quæ prædicta erant, ita contemptis, in perniciem ac interitum suū **D** concito, & irrefrenabili impetu rueret. Etem sub queru & populo, & arbore umbrosa, secundum prophetæ uoces aras erigebat, & in lucis ac nemoribus templū dæmonijs fundabant, boum q; sacrificijs & thurificationib; , alijsq; omnibus deos ac saluatores uenerari dignos censem, & nullis non id genus nominibus opera sua appellare non erubescabant, uenerūt autem tandem in eam dementiam, ut prophani filiorum mactationibus gloriarentur, existimarentq; sic se dījs pinguissimū sacrificium offerre. His autem quotidie semper adiūciebant nouum quoddā facinus, quod cunq; licentia suadebat, & ita leglatorem quamuis benignissimum in iram contra se non mediocrem, prouocabant. Ut autē seruitutem à se temere excusserūt, accidit ut postea ab inimicis uiencerentur, & indurissimam inciderent seruitutem Chaldæorum ac Babyloniorum. Illi enim uenerunt, & mancipia factos transmigrare fecerunt, urbemq; sanctam & celeberrimam exuferunt. Dicere uix ualebat præ dolore prophetā Hieremias, quantum malum obseissis immineret. Et dixit, inquit, Hieremias: Sic dices ad Sedechiam: Hæc dicit dominus: Ecce ego conuertam arma bellica, quibus uos pugnatis contra Chaldæos, qui uos extra murum circundederūt in medio ciuitatis huius, & expugnabo uos in manu extenta & brachio valido, cū ira & furore magno, & percutiam omnes qui habitant in hac ciuitate homines & iumenta, cede magna, & morientur. Et post alia: Et ad populum istum dices: Quiscederit in ciuitate hac, morietur gladio & fame, & qui egreditur & confugit ad Chaldæos, qui uos obsident, erit anima eius ei in prædam, ac uiuet, eo quod confirmauit faciem meam super ciuitatem hanc in malum, & non in bonum. In manus regis Babylonis tradetur, & comburet eam igni. Intelligis, quod quādo deum grauis flagitij exacerbauerimus miseri, non poterimus ultra hostium potentiaē obsistere, & quasi urgente & absumente nos diuina ira, seruū ex liberis efficiemur, ignominiosamq; ac miserabilem agimus uitā! P A L. Bene dicas. C Y R. Delicatū ac uita contemptibilem

A temptibilem, diuina lex ad inculpatam uitam quasi in ciuitatem quandam inducit.
Vnusquisque autem ad facienda utilia & necessaria, torpescit quodammodo, sed uitus secum pudore, uitam mirabilem agit, & quodammodo sanctae ciuitatis est incola, quae in uirtute fundat, & in pietate promouet. At si quis uoluerit accedere ad mundanas uoluptates & illecebras, quasi ad querentem & nemus floridum & opacum, & morari in gaudijs huius uitae, & in mentem ac cor suscipere multiformem uoluptatem quasi idolum dæmonij gratum, suæ alacritatis fructum, tunc sanè meritò supernam gratiam talis amittit, & prædaturis sit obiecta & exposita præda, expulsus à præstina honestate quasi ex sancta ciuitate, submittit se postea uiolento iugo, prout imperantibus placet, longeque abit à deo, & moral modo in Babylonem transmigrat extorris, à finibus terræ sanctæ in qua notus deus, & magnum nomen eius. Etenim qui tantas ætumnas tulerunt, & in manus hostiles inciderunt, & seruitutem apud inimicos ferunt, clamauere: Super flumina Babylonis, illuc sedimus et fleuimus quum memores essemus Sion. Laborat enim tali modo mens humana,

Psal. 136.

P A L . Quid est hoc quod dicas? c Y . Nam ignava quidem & supina semper illo est quodammodo in desiderijs honorum quae in manibus sunt, nec ualde intendit his quae in potestate habet, at si aliò uocetur, & contingat priuari bonis præclaris quae possidet, tunc tandem sentit, quae passa est, & quanto conatu ac robore, insidiatorem ac tentare repellere oportuerat. P A L . Verum est. c Y . Necessarium igitur, consultum, & multum cōducibile, prænoscere molestias, & inuoluntariæ seruitutis insidias, & præuertere uelociter dum tentamur, ea quae omnibus malis nos subiçerent, si succumberemus. P A L . Sichabet. c Y R . Iam siquidem diuina ira nobis durissimæ seruitutis imponatur iugum, atque etiam ut in reprobam mentem ueniamus, & obliuictari difficultatum sit, dixerim utile esse, uel meminisse saltem ex quibus in quæ transierimus, & amarè deplorare ignominiam, supernaque præsidij raritatem. Tristitia enim secundum deum, poenitentiam ad salutem non poenitendā operatur. Quando autem diuina ira nobis nondum intentata est, & adhuc restat facultas uolendi ac faciendi quod placet, possideturque liber & non coactus ad utrumque bonum inquam, & malum motus, strenue uitanda est mollicies ad malum, & executiendæ uoluptates hostiles, ne in aduersariorum manus ueniamus, qui huic seculo dicuntur imperare, etiamsi res postea feliciter succedant, de felicitate inquit, quae in hoc mundo alicuius precij est: nam finis omnino secum turpitudinem & miseriam afferet. P A L . Quomodo dixisti? c Y R . Vis dicamus de ueteribus exemplis? P A L . Admodum placet. c Y R . Quum fames olim totam, ut dicitur, depopularetur terram, uisum est filijs Iacob utile, ut proficienserentur ad Aegyptios. Adolescentes autem erant numero decem. Profectionis causa erat emere alimenta, neque uilla alia erat. Vbi autem illuc uenire, & agniti sunt esse fratres Iosephi, qui frumenta distribuebat, & princeps Aegyptiorum erat, remque auribus suis accessit Pharaon. Et dixit, inquit, Pharaon ad Ioseph: Dic fratribus tuis, hoc facite: Implete saccos uestros, & abite in terrâ Chanaan, acceptoque patre uestro aduenite, ne parcatis oculis suppelletilibus uestris, omnia enim bona Aegypti uestra erunt. Itaque Aegyptiorum dux quietem & delicias amplias illis promisit, & currus insuper exhibuit, ut demulceret eos, opinor, quibus descendere graue erat. At illi descenderunt cum tota domo, statim terræ ac regioni à deo datæ temporarium eduliorum prætententes usum. Multo sanè satius & melius in illa agere, etiamsi aliquatuis per labor insumendum fuisset. Cæterū ubi in Aegyptu uenerūt, sperabant fortassis posthac euafuros se laborem quæ domi pertulerat, præsentiumque uoluptatū sensus eis dulcis erat. Verū tempore procedente ignominiosum seruitutis iugum subiit illa olim à patribus generosa & libera multitudo. Itaque amice, si cum mundana felicitate accidat labi in peccatum, ualde cauendum, siquidem libertatem magnificimus. Est enim ab omnia

Gen. 42:

D. CYRILLI DE ADORATIONE IN SPIRITU

- C**ibile & odiosum, seruile agere ac sentire. **P A L.** Optime dixisti. **C Y R.** Cur autem non & illud dicimus, quod non mediocriter ad utilitatem corū quæ nūc à nobis dicta sunt, faciet? **P A L.** Quid nam dicas? **C Y.** Rabsaces Babylonius Assyriorum dux, innumeram militum multitudinem olim secum adducebat, expugnaturus, smò à fundamentis eversus sanctam ciuitatem, Admouitq; machinam suam solitam & potentissimam, nempe blasphemiam contra deum. Innumera enim blastera dicens, allocutus est tandem habitatores ciuitatis in hunc modum: **Esa. 36.** Haec dicit rex Assyriorum: Si uultis benedici, egredimini ad me, & comedite unusquisq; de uinca sua & fico sua, & bibite aquam cisternæ uestræ, usq; dum ueniam & accipiam uos in terram, ut est uestra, terram frumenti & uini, & panum, & uinearum. Vide igitur, quod et iste promittat delicias & uoluptates uinearum & fico um, apposueritq;: Ite, & bibite aquam cisternæ uestræ. **P A L.** Sed quid insinuat haec, si spiritualiter considerent? **C Y R.** Duplici sanè modo malitia nostra uis perficitur, uel enim uoluptatibus externis, uel implantatis uobis & internis. Et qui bus uoluptas persuasa est, proclives in quodvis absconson flagitiū prolabuntur. **Ex. 1. Ioan. 2.** posuerit autem id nobis uetus Saluatoris discipulus alicubi dicens: Omnia quæ in mundo, concupiscentia carnis, & concupiscentia oculorum, & fastus uitæ, Legem Rom. 7. autem peccati, & diuinus Paulus nobis nominat, habitantem in membris carnis, de lectiones & uoluptates. Externæ uero & aduentitiae, ea quæ oculis conspicuntur. Admiramur enim diuitias per oculos, item uestitus decentiam, & alia id genus quæ nonnulli sectantur, & multum extollunt sua sententia, quasi re suauissima fruantur. Itaq; uineæ & ficus figura sunt externarum uoluptatum & deliciarum, ostendentes temporariam & statim marcescentem mundanarum rerum participationē. Habet item omnis mundane uoluptas cum suauitate breui & excæcationem. Oblectat enim fruentem illa, & simul obtenebrat & inebriat. Cisternæ uero figura sunt internarum nostrarum affectionum, quæ non externè afferuntur, sed in nobis seculunt, ab ipsa carne originem habentes. Horum igitur omnium & natura insitorū, & nullo opere acquisitioni liberam possessionem & usum amplum fore nobis promittunt aduersariæ potestates, siquidem continentia quasi sanctam & inconcussam ciuitatem reliquerimus, & ad regem Babylonis, qui typus est satanae, defecerimus. Et Rabsaces quidem, his qui ad Babylonios destinari erant, retributionem & uoluptatem promittebat, at illi recte sapientes non obtemperabāt. Semper enim uoluntatem mundane diligentem comitatur, necessitas seruitutis inuoluntariorum, & ut cum mancipijs connumeremur. **P A L.** Verus sermo est, oro autem, ut dicas libenter roganti, quanam ratione ab his liberemur & soluamur. **C Y.** Quæ nam alia uia esset, quam ut diuerso modo habeamus nos ad primam & veterem? Nam quum propriæ voluntatis motibus uergamus, ut scdè uiuere uelimus, relictaq; inculpatæ uitæ honestate, in seruilem minimèq; generosam mentem incidimus, ea tantu quæ super terram sunt sapientes, & carnis uoluptatibus modis omnibus incubētes, & sic nos tandem in reprobam mentem cadere permittit deus. **P A L.** Igitur ad uirtutem recursu necessarium est. **C Y.** Absq; mora scilicet, amice, ne concupiscamus mundanam uitam, iuxta illud quod per uocem Pauli recte dictum. Mortua enim est, & uita nostra occultata est cum Christo in deo. Petamus autem magis & sitiamus, ut in cœlestibus conscribamur, supernæq; patris & ciuitatis municipes simus, ad deum multum clamantes: Remitte mihi, quoniam aduena sum in terra, & peregrinus sicut omnes patres mei. Nam qui ambulat super terram, & clarum municipatum in cœlis habet, ex ipsis operibus uerè appetet peregrinus. Insuper & Saliatoris discipulos hoc nos pro summa gloria ducere & facere iubet alibi, dicens: Fratres obsecro uos tanquam adiuinas & peregrinos, ut abstineatis a carnalibus concupiscentijs, quæ militant aduersus animam. **P A L.** Nunquid igitur sufficiet ad faciendum

A ciendum uirtutes, taliter esse affectos, nempe si desinamus à malis concupiscentijs? c Y R. Si manifeste fiant hæc & ex addita lenitate, nempe spirituali, Scriptum est enim: Latum mandatum tuum nismis. Nonne duplex est coinquaatio corporis & animæ? Consectaneus igitur opinor, & ualde meritò, ut hi qui se polluere soliti sunt, pars studio & certamine abstergere se contendant. P A L. Recte dixisti. c Y. Sicut igitur duplex macula, animæ & corporis, ita meritò etiam duplex purificatio sit animæ & corporis. Veruntamen quoniam uita quæ in hoc mundo, peregrinatio uocari solet; sic affectis, utile fuerit uidere, idq; absq; labore (siquidem uoluerit quis) eius tei figuram in Abraham, ad quæ dictum est à deo: E gredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & ueni in terram quam monstrauero tibi, & faciam te in gentem magnam, & benedicam te, & magnificabo nomen tuum, & eris benedictus, & benedic benedicentes te, & maledicentes te maledicā, et in te benedicentur omnes tribus terræ. Intelligis quomodo non de terra & domo duntaxat, sed & de cognatione & de domo patris abscedere iusserrit, & uenire in terram quā scilicet monstrabat ei ipse q uocabat? P A L. Quid nā hoc est? c Y. Quo modo non manifestum, quod quādo deus uocat, ut sectemur spiritualia, & uult eos quos hoc honore dignatur, egredi à mundana uita, & à uoluptatibus, carnisq; concupiscentijs, stultum esse, si quis putet quicquā hac re melius? Nam pro nihilo computetur patria & genus, & domus, & terrenorū possessio. Sanè ad similem nos fortitudinem & seruator noster uocabat, dicens: Qui diligit patrem uel matrē supra me, non est me dignus. Et qui diligit filium uel filiam supra me, non est me dignus. Et qui non accipit crucem suam & sequitur me, nō est me dignus. Adijce autem, quod & omnis qui relinquit fratres, uel sorores, uel patrem, uel matrem, uel uxorem, uel filios, uel agros, uel domum propter nomen meum, longe plura recipiet & uitam æternam in hereditatem habebit. Nonne summæ fortitudinis quæ in Christo intellegitur, opus esse dicis tam claram & celebrem uirtutem, an hoc pro nihilo apud te reputatur, sequi autem Christum pro magno habetur? P A L. Utq;. Vnde optima spe, & felicitate quæ in Christo est exciderūt, ij qui ad nuptias uocati, negarunt se ituros, quorum unus quidem dicebat: Uxorem duxi, & non possum uenire. Alius uero uillam se emisse dicens, temporaria, uocatione faciebat meliora. c Y. Euge ô Palladi, tam probabilita dicens, & magna docilitate ad intelligendum sermonis finem tam alacriter procedens, multum nos exhilaras. Vide itaq;, quod eos qui integre & omnino deum sequuntur, & ea quæ carnis ac uoluptatum spe in illū postponūt, comitatur opulenta supernæ benedictionis participatio. Etenim quid dicebat Abraham: Et faciam te in gentem magnam, & benedicam te, & quæ sequuntur. Vides quātam ei spiritualium bonorum accumulat multitudinem? Iam quomodo Abraham à proprio loco discesserit, haud indignū fuerit uidere? Accepit eum, inquit, Abraham Sarai uxorem suam, & Lotu siliū fratrī sui, & omnium substantiā eorum quæcunq; possidebant, & omnem animam quam possederunt in Charan, & exiuit ut iret in terram Chanaan, & pertransiuit Abraham terrā in longitudine eius usq; ad locum Syciem, ad quercum excelsam. Egrediebatur quidem ex Charan, nī hī illī sibi relicto, & cum omni genere ac supellestile, in terram Chanaan ocyssi me abiit, quam monstrauerat ei deus, & transiit terram in longitudinem eius, & ad terram uenit excelsam. Etenim qui diuinā oracula proxime sequi uult, & diuinā uocationem multa cura dignatur, exeat penitus à uita uoluptaria, & quasi cum tota familiā suarum cogitationum, & nulla sibi relicta, ubi olim erat. Sic enim recte discedit, & transit in terram in quam à deo uocatus est, sicut beatus Paulus scribit: Contendite ut comprehendatis cum omnibus sanctis quid latitudo & longitudo, & sublimitas, & profundum mysterij Christi. Tūc enim ad quercum uenit excelsam, hoc est ad habitū uirtutū sublimem, & nihil quod ad sapientiam attinet uile uel abiectū

D. CYRILLI DE ADORATIONE IN SPIRITU

C habentem. Eunti autem iam adhuc, quæ bona concedantur, iterum ex sacris literis cognoscemus. Apparuit enim, inquit, dominus Abraham, & dixit ei: Semini tuo da.
Geff. 13. bo terram hanc, & ædificavit Abraham ibi altare domino, qui sibi apparuerat. Et
 enim quoniam adhuc in terra patriæ suæ habitaret, & hominem in sanctam concesserat
 terram, unum datum est ei oraculum, quod in aliam relicta propria transire debeat.
 Vbi autem uenit in terram Chanaan cum omni familia & supellectili, & ad sanctam
 peruenit terram, diuinæ apparitionis gratia & spei securitas data est, cum firma pro
 missione. Et primum quidem exiuit, deinde aram excitauit. Iam nobis quoq[ue] secun
 dum similem sermonis figuram, quandiu manemus in mundo ac uoluptatibus abo
 minandis, & nobis aduersantibus, nulla erit a deo gratia, ubi autem uocati fuerimus,
 & diuinis obediuerimus legibus, & ad promptitudinem ac desiderium transierimus
 quasi in terram omnibus bonis excelsam: tunc deus suæ claritatis cognitionem im
 mittit, & firmam pacem promittit, sicq[ue] stabilem in nobis mentem operatur, ut iam
 quodammodo possimus sacrificia offerre spiritualia, & bonus odor fieri Christi, deo
 & patri, ut scriptum est, exhibereq[ue] ei corpora nostra, sacrificium uiuum beneplaci
 tum deo, rationalemq[ue] & in spiritu cultum, approbatum coram deo. Admittit enim
 libenter spiritualis cultus modos, remq[ue] hanc spirituale censet sacrificium. *P A L.*
 Itaq[ue] eos qui a malis digrediuntur, decet ut ad meliora contendant, & admittere li
 bentissime diuinam uocationem, immorariq[ue] in his quæ a lege magnificunt, & a deo
 laudem eximiam sortita sunt, atq[ue] adeo ut si regredi uelint retrorsum, & redire ad ali
 quid nefarium, illum criminis liberaturi non simus. *C Y.* Profecto amice, ætu
Psal. 118. mnisssimum est iterum uelle laborare eo morbo, a quo per uitutem dei semel ere
 pti sunt. Mundana uita lubrica, atq[ue] adeo periculose uel respicere in illa, & solam
 memoriam delictorum habere, mente in eorum dilectione relicta. Auerte, inquit,

D oculos meos ne uideant uanitatem. Vanitas enim, ut uerè dicam, est huius uitæ oc
 cupatio & distractio, & in temporalibus uoluptas. Quod autem uolens recte am
 bulare, ab illis auelli debeat ac discedere, & admittere eam solam quæ est in animo,
 & sua ueri considerationem, discet quis & hinc facile. *P A L.* Vnde dicist
C Y. Sodomarum incolæ exagitati grauiter uoluptatibus quæ præter naturam,
 & de honestantes legem cōgressus quam ad filiorum procreationem natura definie
 rat, deperibant adolescentium formositatem, & nihil nō quod absurdum perpetran
 tes, ad iram prouocabant, et quasi ad vindictam contra ipsos cogebant conditorem
 quāuis misericordē. Quum autem tempus quo illi pati debebant, & quod longanimi
 tatem qua tolerabantur absumperat, in foribus esset, cōtulerunt se in Sodoma qui
 ultiōnem executi sunt. Scriptum est enim: Venerunt autem duo angeli in Sodoma
Gen. 19. uespere, Loth autem sedebat apud portam Sodomorum. Ut autem uidit Loth, sur
 rexit in occursum illis, & adorauit facie super terram, ac dixit: Ecce domini declina
 te in domum pueri uestrī, & manete, & lauate pedes uestrōs, & diluculo facto abi
 bitis in uiam uestram. Et dixerunt: Non, sed in platea manebimus. Et coēgit eos, &
 declinauerunt ad eum, & ingressi sunt in domū eius, & fecit illis conuiuū, & azy
 mos coxit eis, & comedērunt, priusquam dormirent homines. Etenim Loth, ut po
 te consanguineus Abraham, & in rectis enutritis legibus, non paruam diuinæ pieta
 tis rationem & curam habebat, & habitabat in Sodomis, eratq[ue] apud illos hospes et
2. Cor. 6. moribus & genere. Quæ enim communio lucis ad tenebras, uel quæ pars fidelis cū
 infideli, sicut scriptum est: Vñcebat autem magno studio eius regionis mala, & so
 litam uitæ uiam ipse incendens sanctis occupabatur studijs, hospitalitatisq[ue] legē, deo
 gratissimam sciens seruabat, sedēdo apud portas ciuitatis, & ingressuros amice cō
 pellando. Postquam autem uenerunt angelī, qui pœnam sumpturi erant de his qui
 in frenis libidinis rabie furebant, occurrit uelociter, solitacq[ue] sua bonitate rem mani
 feste prædictit. Adorauit enim facie super terram, ut irent in domum suam, hortādo

A ut fruantur charitatis legibus. Illi autem dixerunt non, sed in platea quiescemus. Pet hoc signantes se hospites, & tecto carere, & incitabant opinor ad feruentius studiū, eum cui hospitalitas placebat, tantum non ciuititer insinuantes, quod non permitat ipsos honeste, domicilio, & in triuio abiectos esse. Id iustus intelligebat, & magis urgebat, non ratus rapinā uel lucrū, recusationē, quasi scilicet frigida, et minus seria mente inuitasset, unde & introducebat eos, & fermentatos panes apponebat, ac conuicuum apparabat. Et hæc quidem iustus faciebat. Sodomitæ uero soli & obsecnæ libidini dediti, iusti dominiculam prophane cingentes, & in summam peruenientes impudentiam, rogabat ut permitteretur eis solita facere, & quos oportebat hospitaliter tractare, uolebant libidine præter naturā diuexare. Quin & Loth à nepharijs facinoribus abstrahētem, perdidissent, statimq; apprehendissent, ut id ipsum pateretur, nisi affuerint qui eum seruassent. Extendētes autem uiri manus, attraxerunt Loth in domum ad se, & ostium domus clauerunt, uirosq; qui apud ianuam erant cœcitate percusserunt, à paruo usq; ad magnum, & fatigati sunt querentes ianuam. Sed non in hoc solo adiuuerunt illum. Scriptum est autem iterum: Ut autem diluculum factum est, urgebant angelii Loth, dicentes: Surge, & accipe uxorem tuam & duas filias tuas quas habes, & egredere, ut ne & tu percas cum iniuriantibus ciuitatis. Et turbati sunt, & apprehenderunt angelii manum eius, & manum uxoris eius, & manum filiarum eius, eo quod parceret dominus illi. Indicium autem tibi sit ualde manifestum, dum non solis uerbis nos extimulat, & adhortationibus menti immisit ut discedamus à peccato, sed tantam benignitatem nobis etiam exhibet uniuersorum saluator deus, ut efficaci subsidio adiuuet secundum quod scriptum: Ap-
prehendisti manum dexteram meam, & in consilio tuo deduxisti me. Nam quoniā hominis natura non ualde generosa est, neq; satis idonea ut malum effugere queat, simul quodammodo nobiscum certat deus, & duplex concedere beneficium uideatur, persuadens admonitionibus, ut subsidū inueniamus, & fortius illud præstans, quām ut malum præsens & violentum, præualere possit. Vides uerū illud esse, qd pauci sint qui iustitiam exerceant, & honorum uirorum magna sit raritas? Virum enim fidelem inuenire arduum opus est, iuxta scripturam. Veruntamē qui talis est electus, et diuinam gratiam non perfunctorie asecutus. Nam licet cum alijs in hoc mundo misceatur, nihil ta. Inde damni sustinet, sed ut liliū ex spinis decerpitur, nec perit cum impijs iustus, secundum sanctorum uoces. P A L. Nunquid igit̄ diuina misericordia & sanctorum angelorum succursu, & malitiæ improbitatem abluimus, & sine dubio inueniemus nos nullo modo malorum supplicijs irretiri, deo manifeste credentes clamanti per unum prophetarum: Ego dominus deus tuus, te
nens dexteram tuam, dicens tibi ne timeas. Jacob parvulus Israël, ego clamaui tibi, dicit dominus, redemptor tuus Israël. C Y. An non esse coadiutorem sanctorū, omnipotentem deum exposuit, quod Loth angelorū manu apprehenditur? Dei enim figura erant, tres quidem in principio Abraham accedentes ad querum manere, duo uero Sodoma ingressi. Neq; enim pater quenq; iudicat, iuxta ipsius Salvatoris uocem, sed omne iudicium dedit filio comitante illum manifeste, et in eo naturaliter existente sancto spiritu. P A L. Bene admodum intelligis, sed si placet consideremus & cætera. C Y. Sine mora dicam. Et factum est, inquit, quando eduxerunt eos foras, & dixerunt: Saluans salua tuam ipsius animam, ne respexeris retrosum, neq; steteris in omni circum regione, in monte saluum te fac, ne forte simul comprehendaris. Ex illo dicto, Salua tuam ipsius animam, dico manifeste dici, Animam tuam castam serua, & ne communices peccatis alienis, sed esto mundanorum exemplis superior. Nihil enim omnino est, quod anima cōmutari potest. Quod enim commodum hominis, quamvis totum mundum lucretur, & animæ suæ facturam faciat. Quod autem iubetur sine reuersione iter facere significat, quod non de-
Psal. 71.
Hier. 5.
Ez. 41.
Ioh. 5.

D. CYRILLI DE ADORATIONE IN SPIRITU

- C beamus conuerti ad malitiam & uelle eadem sentire & eligere , quae hi qui propter intemperantiam ignis pœnam ferre cogunt. Nullus enim, inquit, qui manu ad aitatem posita retrosum spectat, idoneus est regno cœlorum , sed teneri in uia salutis, & neq; hinc & inde distrahi , & mentem frivoles mundanarum concupiscentiarum imaginationibus leuem & agitabilem permettere , sed constantem ac uigilem semper ad meliora respicere meditantem ; seruare autem adhuc aliquid magis debere nos dicam. Dicit enim angelus illum iter facere non solum absque respectione & re ditu, sed apponit utiliter : Ne steteris in omni circum regione, quo mea sententia significat periculorum & damnosum esse, segniter ac ignauiter a malo euolare.
- Hiere.49. P A L. Dic quomodo? c x. Propheticus sermo scribit; Væ facientes opus domini negligenter. Currite autem ut comprehendatis, etiam ipse diuinus Paulus alicubi dicit: Nam nō uelle strenue agere, & à malis celeriter exire, quum mens ad suum principium reduci non patitur, & quasi cum indignatione à singulis malis abstracta tur, ad omne autem quod utile est ægerrime impellitur, nihil aliud fuerit quam stare in campo malitiae, è quo tamen cursim exire oportebat, ne dum cessas ac moraris supplicio simul impliceris, priusquam terminos exeras, priusquam maculam eluas, priusquam inquinatum quod ex antiqua ignavia menti infedit abluas, priusquam alleuies crimina, & salutare iugum subeas refocillandus per dominum. Optimū igitur præceptum est: ne stes in omni campo, hoc est ne ullo modo deprehensus morris in malitia, sed ascende quodammodo ad eximiam quandam & spectabilem uitam nihil habentem humile, sed excelsa, sublimi & conspicuam uirtute, & ab humili sensu, hoc est terreno & carnali liberatam, tanquam in montem. Scriptum est enim: Post
- Psal.36. tentes dei super terram uehementer eleuati sunt. Sanctis enim dignū est sapere quæ longissime à terra. Et pulii uulturum ad summa uolunt, ut scriptum est, quandoquidem habent in coelo tanquam in monte municipatum, transferunturq; in supernam patriam. Scribit etiam alicubi Paulus: Quæ sursum sunt querite, non ea quæ super terram. P A L. Vita igitur sancta, & spiritualis, & excellentior est ea conuersatione, quæ infra esse intelligitur & immundis ac terrenis intenta, peccatum amat,
- C Y R. Bene dixisti. Hoc enim noster sermo declarat, admireris autem & hoc,
- P A L. Quod? C Y R. Nam beato angelo dicente, ut sine reditu & respectu diuinus Loth currat, & in monte transcat, ille rogabat, dicens: Quæso domine, quia inuenit puer tuus gratiam coram te, & magnificasti iustitiam tuam quam facis in me, ut uiuat anima mea. Ego autem non potero saluari in monte, ne apprehendant me mala, & moriar. Ecce ciuitas hæc iuxta, ut fugiam ego illuc, quæ est parua, illic seruabor. Et dixit ei, inquit: Ecce admiratus sum faciem tuam, & in uerbo hoc, ne eueram ciuitatem de qua locutus es, festina ergo seruari illic, non enim potero facere rem donec uenias tu illuc, propter hoc uocatum est nomen ciuitatis illius Segor. Sole exiuit super terram, & Lot ingressus est in Segor. P A L. Et quæ etiam inde nobis utilitas, uellem ut bene nosti, doceres. C Y R. Non intelligis, quum tamen docilis sis, uirtutē ab his qui nuper malitiā est fugere, & in uitiam salutis eundum arbitrantur, nō statim neq; primis conatibus apprehendi, & ut uellent, ad eam peruenire. Nec repente quis ad eximiam conuersationem reducitur, neq; subito ab affectiōibus sibi insitis quis alienabitur, sed paulatim ab his se elongat, & quantū ad promptitudinem ac initia maiorum & sublimium conatuum attinet, cōcessurus est ad uitam probatiorem quasi ad terram aliam, sed nondum in excelsam, & quæ undiq; cū gloria conspicua sit, qualis scilicet est in structio legalis ad initia uitæ optimæ ducēs. Scriptum est enim: Initium uitæ bonæ, facere iusta. Quemadmodum discere cupientibus, & mysticas contemplationes desiderantibus, utilis quidem initio, & maxime congruus initiationis sermo. Vbi autem peruerenter in uitrum perfectum, & in uitrum staturæ plenitudinis Christi, congruetiam quodammodo, sublimior contemplatio.

A platio. Sic & hic dico in moribus & bonis operibus, non statim qui attentat, ad prorsus inculpatam, hoc est ad summam & excellentissimam uitam redire poterunt, sed progressus fit paulatim ad habitum uix coeptum, exordio à paruis & congruis sumpto, & tantum non curritur ad conuersationem ac uitam sublimiori & arduæ subiectam, ut in ciuitatulam monti excelsa uicinam. Hac ratione & iustus Lot figura eorum est, qui sic affecti, non enim statim in montem ascendit, sed in paruam ciuitatem Segor diuertit. Nonne & in Evangelicis prædicationibus id genus dispesatio-
num saepe inuenimus? Vnde & beatus Paulus per Epistolam scribit: Bonū uiro mu-
lierem non tangere, propter stuprum autem unusquisq; suam uxore habeat, & una
quæq; uirum suum. Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum præ-
ceptum. Velle enim omnes homines esse sicut meipsum, sed unusquisq; proprium
donum habet à deo, unus quidem sic, alius uero sic. Vides quomodo summam con-
tinentiam quasi montem ascenderit, dicens: Bonum uiro mulierē non tangere, per-
mittit autē nos diuertere in Segor, hoc est in doctrina quæ sublimi inferior est, nem
pe quod licet iungi uxori soli & propriæ. Terram quoq; optimam fructus daturam
hanc quidem centuplos, aliam uero sexagecuplos, aliam autem trigecuplos scrua-
tor noster dicebat. Quin & talentū non in æqua mensura, sed uni quidem quinque,
alijs uero duo, alijs autem unum distribuit, opinor quod per hoc demōstrarit inæqua-
les habitus distribui, unicuiq; ut studium & ratio est. Nam, ut iam dixi, unusquisque
suum donum ex deo habet, unus quidem sic, alius uero sic. P A L. Bene dicis.

C Y. Permittit quidem beatus angelus diuerti in Segor. Ecce enim, inquit, ad mihi
ratus sum faciem tuam, & in nomine tuo ne subuertam ciuitatem illam, de qua es locutus, festina igitur ut salueris illic. Deinde dicit: Sol exiit super terram, & Lot in-
gressus est in Segor. Admiratus autem ô amice, discere cupis, quæ sit & horum dia-
ctorum mens? Admiratus enim, inquit, faciem tuam, ut ne subuertam ciuitatem hanc
B de qua locutus es. Etenim non probatur deo, uita in uirtutibus secundum ueritatē
non perfecta, & adhuc ab affectionibus uincī ab eo reprobatur, acq; condemnatio-
ne non longe abest, ueruntamen per misericordiam permittit, ac indulget id cuius
natura initio capax, seruari iubens etiam meditantes adhuc bonum, necq; ualde cul-
patam agentes uitam, sed & his qui ad id mensuræ pertingunt, & ad hunc statū con-
tendunt, non absq; diuino lumine, & superna doctrina auxilium datur. Exortus est
enim, inquit, sol, & ingressus est Lot in Segor. P A L. Valde uerisimilia dixi-
sti. C Y. Itaq; beatus Lot permitte deo in ciuitatem tuum paruam ingressus
est, redarguitur autem ad hoc infirma uxor eius, consues eius quæ sequebat. Respe-
xit enim retro, & facta est statua salis. Vide obsecro, quod mens quæ uir est, & uiri
lis sensus, etiamsi non perfecte assequatur opus quod deo placet, contenta uirtute;
sed paulatim ad meliora pro uiribus affectionū habitus procedit. At si infirmior fue-
rit & non uirilis, cuius figura est mulier, sua ad maliciam cōuersione, omnino fit inui-
tilis. Hoc enim opinor significare, factam esse statuam salis, in symbolum infusa-
ti cordis & mentis, eo quod ad stultitiam transire uoluit, & ut extreme insensa-
ta sit, obduruit. Nam & ipse seruator dicebat: Infatuatum sal ad nihil ultra ualea-
bit, sed inutile erit prorsus, & foris mittitur, & ante hominum pedes proiecitur. Mu-
lier itaq; in lapidem obrigit. Apponebat autem non multo postea Lot, scriptum
est enim: Ascendit autem Lot ex Segor, & sedet in monte ipse, et dux filiæ eius cū
eo. Nam mens quasi per gradus & ascensus procedit ad perfectionē, & pergit pau-
latim ad id cuius principio non erat capax, & ad meliora ad quæ accedere non erat
idonea. Prudentiæ uero & fortitudini spirituali quasi duabus filiabus se cōmittens,
& infra relicta mollicie, & delitiarum amore, quarū typus erat mulier, habitat deinceps
quasi in monte & specu. Insinuat autem nobis per montem quidem sublimitas &

LL

D. CYRILLI DE ADORATIONE IN SPIRITU

C fastigium spiritualis perfectionis, per speluncam uero firmitas & soliditas perseuerantiae in uirtutibus. Scriptum est enim sic de uiris bonis: Ambulans in iustitia, loquens uiam rectam, odio habens iniuriam & iniustitiam, & manus excutientes munieribus, obturans aures ut non audiat iudicium sanguinis, claudens oculos ut non videat iniuriam, hic habitabit in excelsa spelunca fortis petrae: Est & alia ueris, milis super hac re sermo. Nam petra quidem Christus, eo quod fortissima & illa summa omnium substantia. Specus autem in Christo intelligitur ecclesia, quae sanctorum est diuersorum, pie uiuentium tegmen, quam inhabitant iusti, & quicunque ignis supplicium euaserunt.

P A L. Sermo hic amice, bene habet, uellem autem & ego per alias demonstrationes causam nostram tractari. Operæ premium etenim & dignissimum arbitror de rebus utilibus abunde edoceri uelle. **C Y.** Etiam ô Palladi, uera dixisti. Nam mentis nostræ quæ discendi audidissima, res fructus erit. Porro sermo noster omnem torporem superabit, non enim istum, mihi uidetur, tam præclaris & iucundis narrationibus intempestiuum silentium quod clam irrepit ex poscere. Itaque quod oporteat, prout possibile est, modis omnibus ab affectione et solemnitate malorum separari, & quod redire ad uirtutem non licet aliter quam hac ratione, considerabimus absque labore, mentalibus oculis attentes, ea quæ diuinus Abraham mire egit, & filij Israël in egressu suo, quando olim tyrannidis vincula dissuperunt.

P A L. Dic igitur seorsim, quod si facere uoles, ut bene nosti, opulente nos exhibiarabis. **C Y.** Dicebam itaque, quomodo diuinus Abraham intolerabilis aliquando fame & rerum necessariarum penuria coactus, non sponte ad Aegyptios descendit, & necessitatibus cesserit, quum autem hospes & aduena esset, molestus & tyrannus Pharao eum secum habitare fecit. Volebat enim cōcupiscentijs temerarijs coniugem eius uiolare, sed accensum ad turpis flagitij desiderium, perpetrare quod uoluerat, non permittebat deus. Cruciauit enim, inquit, Pharao cruciatisbus magnis,

D Propter Saram uxorem Abraham. Imago autem & figura diabolicae intemperantiae Pharao. Hoc enim spectat, ut suæ immunditiae semina etiam in exercitatiis morum & sanctorum intellectus iniucere possit, quo uelint fructus facere sibi gratos & iucundos, omnis scilicet generis peccata, & conatur quidem ut omnes suæ tyrannie subiecti, natura enim multum habet imbecillitatis. At deus minime permittens, retrahit & impedit modo quodam conatus contra sanctos, & maligni insidias. Non aliter autem effugisset damnum diuinus Abraham, nisi relicta Aegyptiorum rediisset ad regionem quam illi ab initio deus dedit, & abiens in bonis operibus diligenter se exercuisse.

Gen. 13. Scriptum est autem sic: Ascendit autem Abraham de Aegypto, & uxor eius, & omnia quæ eius, & Lot cum eo in desertum. Abraham autem erat diuines uale in pecoribus, & argento, & auro, & abiit unde egressus est in desertum, usque in Bethel, usque in locum ubi tentorium eius fuit prius inter Bethel & inter Haj, in locum altaris, quod fecit illic prius, & inuocauit illic Abraham nomen domini. Intellegitur, quod his qui ad aliam uitam recurrent à mundana intemperantia, opus est, quasi omnia sua, cum tora domo & toto genere simul auferre. Adiecerim autem, quod & cum omni supellecstile sua, ab Aegyptiorum terra patriarcha Abraham euaserit. Abeundum enim, & contendendum modis omnibus cum omni domo quodammodo in desertum, hoc est ad imperturbatum & purum mentis statum, unde & initio hominis natura egressa est, quæ supernorum bonorum inopia ad deteriora proclivis fuit. Hoc enim ænigmatice ad exterios signat descensus à terra, quasi tentorio quod ab initio, & gratissimum erat, in qua & altare. Nam sic recurretes illuc usque, eritis in regione & loco altaris primi, hoc est sanctificatiōis agnate, inuocabimusque & nos uniuersorum deum, propheticum illud proqueribim dicētes: Domine, extra te alium nescimus, nomen tuum nominauimus. **P A L.** Urbanissime dixisti.

C Y.

A C Y . Videbis autem rem non aliter se habere , si ea quae a filiis Israël olim gesta sunt tecum expenderis . Quandoquidem Aegyptij olim fame depellente , etiam nobiles & ex radice sanctorum liberos in seruitutem inopinata & inexpertam subiugantes sibi ferociter opprimebat , talem suæ in illos crudelitatis occasionem componentes . Surrexit enim , inquit , rex alius super Aegyptum , qui nesciebat Ioseph , dixit autem genti suæ : Ecce gens filiorum Israël , magna ualde multitudo præualet super nos , ut nite opprimamus eos fraudibus , ne forte multiplicetur , & quando acciderit nobis bellum , addantur & isti aduersarijs , & debellantes nos egrediantur de terra . Cōtristabat enim Aegyptiorum terræ imperantem , etiam uelle aliquando libertatem a violentis vinculis uidere eos , qui prater uoluntatem subiecti erant . Et præfecit eis , inquit , præfectos operum , ut affligerent eos in operibus , & extruxerunt ciuitates munitas Pharaoni , Pithom , & Ramesses , & On quæ est Heliopolis . Fructus enim erat intolerabilis saeuiciei , ætumnæ perpetuae in luto & latere , ciuitates munitis turribus exaltatae , & in agris palearum congregatio . Sinc mercede autem hæc & magno sudore & laboribus perficiebatur . Etenim mundi rectores huius seculi , ubi manibus suis ceperint miseras hominum animas luto & lateribus , & his quæ super terram & circa diuexant , molestaq; & inutili distractione addictas tenet . Sic enim carnalia opera uitam difficillimam & amarissimam suscipere cogunt . Vnde laborare coactis nulla utilitas . Quid em utilitatis opera carnis , & affectiones miseræ animæ afferrent sed a nobis diabolo & dæmonijs lucrum quoddam accedit , & aduersario rum regno , diuinitate & gloria erunt , quemadmodum scilicet & Pharaoni ad magnam cedebat gloriam , quod ciuitates illi extuere cogebantur sine cibo & mercede filij Israël . P A L . Sic habet , etenim sermo ille ualde uerus est . C Y . Itaq; labor filiorum Israël figuram & quasi imaginem inanum & prophenorū super terrarum studiorum nostrorum depingit , satana & aduersarijs potestatisbus malignis cum eo , urgentibus & compellētibus . Eos enim diuina scriptura nomine præfecti operum significat . Ego autem hoc dixerim grauem occupationem , quæ plena quidem sude re & labore , sit autem quasi luto & immundicijs et obsecenis uoluptatibus . Verum miserabatur & tunc deus eorum , qui durissima & crudelissima ab Aegyptiorum ty rannide ferre , & indigne seruire cogebantur . Ministrum enim suæ in illos mansuetudinis optimum statim excitauit Moses . Nonne & erga nos hæc ipsum facere inuenimus . Nam quum prolapsi fuerimus in peccatum , concedit quidem misericordiam , mediatorem autem ad liberam ducentem uitam , in omnium cordibus suam immittit legem . P A L . Intelligo quod dicis . C Y . Vis igitur lata historia diuisa , sequentia ut habebit dicamus . P A L . Vtique . C Y R . Scriptum est igitur sic : Et post hæc ingressus est Moses & Aaron ad Pharaonem , & dixerunt ei : Hæc dicit dominus deus Israël : Emitte populum meum , ut mihi festum agant in deserto . Et dixit Pharaon : Quis est cuius audiam uocem , ut dimittam filios Israël , non noui domini , & Israël non dimittam . Etenim Moses & Aaron affirmabant Israëlitas debere dimittere terram & regionem Aegyptiorum , uocante deo ad festum . Festum enim reuera est , liberari ab inuoluntario seruitutis iugo , & deo subdi , & quæ grata illi facere , nullo obstante , & cogente , ut eligamus & diligamus quod illi placet . Multum autem nugatur Pharaon , & contra diuinam gloriam blasphemat , dicens se nescire , quis sit dominus , nec se dimissurum populum . Porro diuinus Moses nullo modo cessat & affirmat oporriere facere , quod deo placet . Nam impediente satana , eos qui sub se sunt , ne libere abeant , oportet opinor uiriliter resistere & superare omnia præpedimenta , minime etiam formidare , sed urgere dicentes : Deus Hebreorum uocauit nos . Ibimus itaque usum trium dierum in desertum , ut sacrificemus deo nostro , ne forte occurrat nobis mors & cædes . Hæc enim nobis tunc sapiens clama

D. CYRILLI DE ADORATIONE IN SPIRITU

Cbat Moses: Non enim, ô Aegyptij, sicut à nobis fit, uitulus à uobis Hebraeis colitur, neque sus, neq; capra, neq; statua uiri, neque uolatilium figuratio, neque reptilium imagines quæ in tēplis statuunt nobis sunt. Vocavit aut̄ nos deus & dominus, qui uniuersum hoc fabricauit. Magnus igitur Hebraorum deus, & non ordinandus cū Aegyptijs, sed est super omnem creaturam, qui in desertum nos uocat, ut offeramus illuc ei sacrificium sibi gratum. Sanè Aegyptus obtenebrata dicitur. Recte aut̄ op̄ nor debere nos, siquidem spirituales sumus, spirituali conferre eam quæ in umbræ figura. Oportet enim nos abire ab omni re quæ obscurare solet. Et quemadmodū ingressos in regionem, quæ tyranno subiecta, satanæ inquam, 'pronitatem peccandi, strenue urgere ut mutetur in liberâ & puriore in uitam, & incedere in uitam conuersationis quæ in lege, & non eam quæ subdita dæmonibus, tunc enim bene poterimus iustitiæ fructus sacrificare deo. Mittendos uero dicit filios Israël in uitam triū dierum per desertū, hoc autem, ne sint prop̄ termini impietatis & uitæ purioris, significat. Sapienterq; monet diuinus Moses, & bona occasione, multū separari debe re ab Aegypto, eos qui à deo uocati sunt, ne fortè occurrat nobis mors uel cædes.

P A L. Et quid nam hoc est, nō enim in promptu est omnibus qui intelligere uel ient. **C Y R.** Ego dicam: Aegyptijs mos erat, seruatus aut̄ est mos ille ab ido lalatrī usq; in hunc diem, ut ingredientes in templo, caueant occurrere mortuo corpori. Summam enim coinquinationem hoc dicunt. Et hæc non solum in Isidis re quirunt festis, sed & in communib; spectaculis. Ita que ex ipsorum moribus sentia re illos uult, quod non possint ipsi sacrificare in aperto loco, ubi eos prohibeat, si forte occurrat mortuus uel occisus, hoc est uel lege naturæ mortuus, uel uiolenta morte interemptus. Vobis enim dicebat templo sunt ac delubra, fenestræ & portæ intra quæ confugientes pure sacrificare potestis, sicut uos putatis; nos autem cogere mur in media urbe, in triujs & agris sacrificare expositi periculo, quod mortuorū

Dspectaculo polluamur. Hoc enim uidet omnino impedire. Et historia quidem sermo sic se habet, ut in Aegyptiorum moribus uerisimile. Est autem recte dictum à Mose sapientissimo, etiam si spiritualiter intelligatur. Oportet enim nos quasi in deferto sacrificare, & sanctum festum perficere domino, aq; Aegyptijs separatos caue re, ne mortuos uideamus. Ociosa enim mēte & longe secedente, ne mundano more obtenebretur, & liberante oculum à rebus quæ ad mortalitatem & corruptionem adducant, sacrificemus purè omnipotenti deo. Opera aut̄ mortua sunt ea quæ carnis, mundana uero obtenebratio, ex malis & fruiuolis occupationibus uapor purum & lucidum mentis oculum coinquinans, à quibus pure deo seruire uolentes, separari debere, etiam historiæ docet sermo. **P A L.** Etiam hoc est clarum, reliqua igit̄ pertractemus. **C Y.** Israélitas magnum & ingens pristinæ libertatis tenebat desiderium. Vnde respicientes tum ad hoc, grauiter prouocabat ad iram eum qui seruitutis iugo ipsos alligabat, ita ut opus ocij esse id genus desideriorū, dicens, intentari subet operosum labore. Et constructio præter morem exigebat, & distributio plearum insolito modo negabatur. Dicebant enim: Quia uacatis, ociosi estis, propter hoc dicitis; Eamus & sacrificemus deo nostro. Nunc igit̄ euntes operemini, palea enim non dabitur, & ipsam laterificij constructionem dabitis. Videbant autem scribæ filiorū Israël seipso in malis dicētes: Non relinquatis à laterificio, quod pertinet ad diem. Occurrerunt autem Mosi & Aaroni, uenientibus illis in occursum. Respiciat super nos deus & iudicet, quia abominabilem fecistis odorem nostrū coram Pharaone, & coram seruis eius, ut daretis gladii in manus eius ut occidat nos. Nōnne amice uerū esse dicis, quod quando quis uoluerit à iugo diabolice improbitatis liberari, et præclarā liberamq; gloriæ cultus diuini eligere, uacare scilicet & uiderē uere dominum, sicut in Psalmis cantatur: Vacate & scitote, quia ego sum dominus.

A minus. Improperabit nobis id studij tanquam prophana rem, et qui insurgit cū alijs malis & immundis spiritibus, omnium inimicus, secundum suam consuetudinem crudeliter coget, carnali & terrena immundicia et mundanis distractionibus occupari, nec permittet auelli à solita malitia, difficultatem & in hoc faciens, quasi non satis antea esset molestiarum & malorum. Hoc enim opinor significare laterum constructionem, & priuationem eorum per quae illa facile fieret, ut sunt foenum & palea. Natura autem solemus tunc magis prompte ac fortiter solita inquirere, & feruentibus desiderijs ad ea accendi, quādo aliquid appetit intercedere, quod quasi necessariō urgeat ad id quod impossibile assequi. Sanè diuina lex quae humani mentē post peccatum instruit, ideo amara est, & ad id qđ hæc maxime desiderat, inuitat, qua si contra legislatorē clamare docens. Quod in umbra demonstrent tibi scribæ filiorum Israël, qui diuexabantur operibus, & in his difficultem uiam uidebāt, magna enim palearū charitas erat, unde multū increpabant Mosen & Aaronē, huius rei autores illos fuisse dicentes, & nunc molestiorem improbitatis occasionē tyrannis datā, nō aliam ob causam, quam quod persuasi sint illorum sermonibus, libertatis ipsos magnō desiderio teneri. P A L . Non putas illos dicere consestantea & uera? C Y . Omnibus modis ô Palladi, Simul enim ac nos desideriū utile & recta ratio reduxit, ut uelimus ea quae deo probantur & legis quae pietatem docet memores simus. Vrget omnium inimicus, ut deterius habeamus. Veruntamen prodit ac seruat deus. Vnde & dicebat ad Mosen: Vade, dīc filijs Israël: Ego dominus, & educam uos de potentia Aegyptiorum, & liberabo uos de seruitute eorum, & redimam uos in brachio excelso, & iudicio magno, & sumam uos in populum mihi ipsi, & ero uester deus, & scietis quia ego dominus deus uester, qui educo uos de terra Aegypti, de potentia Aegyptiorum. Auertente enim nos satana, & destituente ab omni bono desiderio adq̄ illud prop̄p̄tione, per quae possumus impelli: adhortatur ad bonā voluntatem lex dei, immortalem quidem adiutorem ostendens, & crassā spe extimans ad audaciam & fidem, deoq̄ tribuens ut seruatori & redemptori salutem.

B P A L . Quām bona res est ac salutaris credere & desiderare sequi deum. C Y R . Recte dixisti. Venit ad bonum finem fides, siquidem nos sermonem ad suum scopum direxerimus. Postquam enim uenerunt ad Pharaonem Moses & Aaron, disserentes iterum, ut dimitteretur Israël ex Aegypto, & soluerentur antiqua uincula, signis quae eloquio potiora uidebantur placare uolebant, uirgæq; in serpente transmutationem ostendebant, & adhuc maiora se posse facere opera promptissime, per deum promittebant. Ille autem suis magis præcipiebat, ut paria facerent, quasi per hoc clamans: Non ignari istorum operum sumus nos, plurimi autem apud Aegyptios uobis similes, & id magorum studium est, ut mira operentur, è quorum numero & uos estis. Quum igitur obduraretur & Israēlem nō dimitteret, intentatæ sunt quatuor plagæ aliæ alijs grauiores. Aquæ enim in sanguinē mutatio mire facta est, ranæq; & cyniphes, & muscæ caninæ postremum. Mollior autem quodammodo ex intolerabili plagarum necessitate Pharao, accessito Mose inquit: Euntes sacrificare deo uestro in terra. Et dixit Moses: Non potest sic fieri, nam abominationem Aegyptiorum coram eis sacrificabimus deo nostro, si enim sacrificauerimus abominationes Aegyptiorum coram ipsis lapidabimur, uiam trium dierum ibimus in desertum, & sacrificabimus domino deo nostro, sicut dixit nobis. Et dixit Pharao: Ego mittā uos, & sacrificare domino deo uestro in deserto, sed non longe procedetis eundo. Etenim satana se opponente, ut nostræ in bonis alacritati obluctetur, sciens illius malitiam deus strenue ei resistit, & temerariū comprimit, plagiis manu suetorem facit. At ille uix & inuitus permittit, tentatq; ut persuadeat, cultum deo

Exod. 7.

Exod. 8.

D. CYRILLI DE ADORATIONE IN SPIRITU

C fieri nō diligentem, & ne omnino à seruitute ipsius exeamus. Non enim extra sunt terram, sed in ea deus Iudæis sacrificare præcipit. Sapientissime autem dicit Moses, nō posse fieri. Fit enim semper malorū doctor, ille peccati inuentor. Reficit aut̄ lex diuina ea, & negat facere quæ illi probātur. Attendendū igitur his, qui recte uiuere uolunt, non quid præscribat impostor malignus, sed quid diuinum nobis oraculum psal.118. dicat: Lex enim, inquit, pedibus meis uerbum tuū, & lumen semitis meis. P A L.
Verū est. C Y. Itaq̄ dum nos cōtinet, uel cohibere & sub se esse uult malignus, dicamus: Seruiendū & uni secūdum naturam dco, longe abeundū à duplicitate ani Math.6. mæ. Dicamus item; nō potest sic fieri. Nullus enim potest seruire duobus dominis, uel enim unū odio habebit, & alterū diliget: uel unū adhærebbit, & alterū cōtemnet.
Eccl.2. Scriptum est autem iterum: Væ cordibus timidis & manibus dissolutis, & peccato ri eunti per duas vias. Oportet enim purum & immaculatum fieri cultum deo omnipotenti, egressosq; semel à uita illa ire, & strenuè meliora quaerere. Alter etiam abominationes Aegyptiorum inquit, sacrificemus domino deo nostro. Si enim sacrificauerimus abominationes Aegyptiorum coram ipsis lapidabimur. Et quantum ad historicum sermonem attinet, congrua est deuitatio. Abominationes hic inquit, cul tus. Vituli autem ab Aegyptijs colebātur. Hoc autem dicit: Si Hebræorum deo sacrificauerimus, exacerbabimus in iram undiq; & omnino Aegyptios, intolerabilē rem facientes. Interim etiam probabilis sermo, quantum ad contemplationem attinet spirituali, non mediocrem habet utilitatem. Quod enim maxime colere solet, maximiq; facit dæmonum multitudo, nos mactantes, inde gratissimum deo cultum persoluimus. P A L. Quomodo dixisti? C Y R. Nōnne carnis affectio nes in precio apud illos sunt? & non omnino propter seipſas, sed quoniam per illas perimus, & in seruitutē per illas redigimur. P A L. Verum. C Y. Has igit̄ occidentes, & quasi immolantes in odorem suavitatis erimus deo. Scribit autē Paulus Rom.12. Ius sic: Exhibitete corpora uestra hostiam uitiam bene placentem deo, rationale cul tum uestrum. Recte hoc quis cōcedet. Mortuorum membra, ea quæ super terram, fornicationem, immundiciam, affectionem, concupiscentiam malam, & auaritiam. Vnaquæc; affectionum nostrarum, spiritualium Aegyptiorum est abominatione, hoc est colendissimum quid. Quod enim mos sit diuinæ scripturæ abominationem dicere, quod inter idola habetur, & quod cultui prostat, persuadet deus dicens per Hierosimæ uocem de Iudæorum synagoga: Dilectæ in domo mea fecit abominationem Aegyptiorū, hoc est execrationē & deuitationē, negligēte officiū suū mente. Quæ enim mos est odio haberi, & abominabilia esse, hæc à nobis in odore & suavitatis offeruntur deo, & hostia spiritualis, fides, mansuetudo, continentia, modestia, mutuus amor, & ad mutuā gloriam. P A L. Et quinam sunt, qui in terra maligni intelliguntur sacrificantes & qui extra terram? C Y R I L. Nam illi qui nondū egressi ex Aegyptiorum terra & deo sacrificantes in ea, multi & innumerabiles: qui autē extra & in deserto ualde pauci & demonstrabiles. Vocati itaq; sumus omnes ad libertatem quæ est per fidem in Christo, & redempti à tyrannide diabolica, Christo nos ad hoc ducente, qui antiquis pulchre præfiguratur, nempe in Moysi & Aaron. Nam in hoc Emanuelem leglatorem esse, & summum sacerdotem, & apostolum dispensatū intelligimus. Multi enim ex uocatis morantur in antiquis malis, mente autem à mundano errore nondum perfecte egressi, quasi in nuda & sola fide offerunt deo, hos esse dicimus eos qui in Aegypto sacrificant, hoc est parum egressos. Non multum enim contendit duricordis Pharaon, etiam si quis egrediatur ab Aegyptiorum terra. Etenim qui in perfecto statu deo in bono beneplacere volunt, libera tiq; omnino sunt à mundana confusione, feruntur extra Aegyptum esse, & tyranni manum effugere, & quasi in deserto ociosa & libera uita puri, pure sacrificare deo dixerim

A dixerim ego, & quasi quemadmodum longissime à terra Aegyptiorū habere decet eos, qui currunt ad ueritatem, ex eo quod seruiunt creaturæ super creaturam, & ad agnitionē eius qui secundū naturā est deus ueniūt. Egressi enim sunt nondū perfecte, qui reliquias antiqui erroris à mente sua nōdū aboleuerunt. Observant enim quidam menses ac dies, & tempora & annos, hi qui ad liberam dignitatē Christi uocati, adhuc habitantes in Aegyptiorum terra sacrificant deo, ualde inuoluntariā satanæ uitam seruantes. Si quis autē perfecte pristinis moribus ualedixerit, in deserto sacrificat, & laudatissimam agit uitā. P A L. Assentior, recte enim intelligis, sed noster sermo feliciter pergit. C Y R. Itaq; mendax sit, & non seruat promissiō nem Pharaon, nō dimittens Israēlitās, & deinde tribus alijs plagiis uerberatus, & uix missionem concedens, uerbis deprehensus est iterum mendax. Mendax enim est, et in ueritate non stetit, iuxta seruatoris uocem. Grandinem autem uiolentissimam immittit Aegyptijs interminante deo, & ulcera, & locustam campi uastaticem, si qui dem iuxta Græcorū uocem ζεσολέτρας dicere uoluerimus, tūc tandem & uix iterū eloquentes & incorrupti Pharaoniacæ abominationis protectores, plurimū contra eum uocem extollentes dixerunt: V squequo erit nobis hoc scandalum? dimitte homines ut seruant domino deo nostro, an scire uis quod perijt Aegyptus? Hic iterum mihi intelligere licet ea per illum uincere congruat. Sunt enim corda dura, & quæ mulceri nequeant, nisi tarde & ægre, uenientia tamē tandem ad mediocrem sensum diuinæ iræ, at ille ineffabili crudelitate excellens, & summe obturatus est. Scriptum est enim: Cor tuum consolidatum est ut lapis, & stetit sicut incus immota. Itaq; quum multum clamaretur contra eum, dixit tandem ad Mosen: Ite, & seruite deo uestro. Qui autem & qui sunt, qui ituri. Et ait Moses: Cū iunioribus & senioribus nostris ibimus, cum filiis & filiabus, & ouibus, & bobus nostris. Est enim festum domini dei nostri. Et dixit ad eos: Sit sic. Dominus uobiscum, sicut dimitto uos, nunquid etiam supellecilem uestram? uidete, quod nequitia inest uobis, non sic. Ite autem uiri, & seruite deo. Hoc enim ipsi queritis. Intellige itaq; amice, quod Moses optimam dicendo fecerit copulam. At ille non sic inquit, sed ex parte dimittendos, & dicebat obsides abeuntiū forè relinquēdos, & remanere debere in Aegypto supellecilem. Eant enim omnes uestri adolescentes, inquit, & quicquid perfectæ ætatis est. At diuinus Moses affirmabat, nullo cōtempto eundum esse, tam adulstis quam non adulstis, filijs & filiabus, & boum armentis & alijs iumentis. Et enim hoc decet, ut sic agant, qui desiderant ueram libertatem ad ipsici, & a misericordiis malis liberari, uiamq; uirtutum incedere, ut nullas suæ animæ & mentis reliquias relinquant, propter quas iterum maligni crudelitati subiçiant. Inuitat autem ad hoc diuina lex: Iuuenes & uirgines senes cum iunioribus, iuxta psallentium uocem, & omne genus ætatis quæ in Christo intelligitur. Quos diuinus Ioannes alloquitur, dicens: Scripsi uobis filiolī, quoniam cognouisti patrem; scripsi uobis patres, quoniam cognouisti eum qui ab initio; scripsi uobis adolescentes, quoniam fortis estis, & uerbum dei manet in uobis, & uicistis malignum, licet & aliter intelligi. Adolescentes gerunt fortitudinis typum, senes uero prudentiæ, filii deniq; & filiæ pueritiae quæ in Christo intelligitur. Fortitudine enim ac prudentia, & simplicitate quæ in Christo, intelligitur discedimus à peccato in sanctificationem. Viriliter enim inquit, agite, & cōfortetur cor uestrum. Et iterum: Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbae. Dicens autem, quod oves & boues simul abeant, defigant, opinor, etiā corporales & crassiores nostras affectiones satanæ non reclinendas. Vnde diuinus scribit Paulus: Sicut enim exhibuisti membra uestra seruire in mundicæ & iniuitati in iniuitatem; ita nunc exhibete in membra uestra seruire iustitiae ad sanctificationem. P A L. Quare igitur dimittit adultos, alios autem

Psal. 149.

1. Ioan. 3.

Psal. 16.

Matth. 10.

Rom. 6.

D. CYRILLI DE ADORATIONE IN SPIRITU

C sibi acquirit Pharaon. C Y R. Quænam dicis in Aegypto manere? P A L.
Erant, opinor, mulieres, pueri, nō adulti, & infirmi senes, & bruta animalia. C Y.
Et quomodo vir optime, illud nō intelligis? P A L. Quod nam dicit? C Y.
Iuvenes & adolescentes floridæ ætatis, magis ad pietatem idoneos putat, & qui eva-
dant etiam nolentibus his qui resistunt, ualentij scipios ab opprimentibus eripere,

Iaco 4. secundum quod scriptum est: Resistite diabolo, & fugiet à uobis. Sed eos qui uirili-
ter agere nequeunt retinet, & imbelli, & infirmum genus amat. Itaq; in hoc intelli-
gitur sensus muliebris & mollis, ac quodammodo non adulteri, & sine robore pueri-
liscj adhuc, sicut in bobus & ouibus crassior & irrationalis figura ponitur. P A L.
Bene dixisti. C Y. Iterum rigidus & austera mentis vir Pharaon mentitur, & quā
jam immisæ locustæ, totam eius regionem, ut dicitur depastæ essent, accersiri fe-
cit Mosen. Cui ut ingressus est Pharaon, inquit: Ite, seruite domino deo uestro, ue-
runtamen oves & boues relinquite, & supellex uestra eat uobiscum. Et dixit Mo-
ses: Sed & tu dabis nobis holocausta & hostias, quas faciemus domino deo nostro,
& iumenta nostra ibunt uobiscum, & non relinqueremus ungulam, ab illis enim acci-
piemus ad seruendum domino deo nostro. P A L. Et quem sensum his quæ à
sapientissimo Mose dicta sunt accommodabimus, uel quomodo quis accipiet ea quæ
ab Aegypto & Pharaone, & offeret deo? C Y R. Etiam amice, manifestus est
sermo. Nam qui obliuatur his qui pie agere uolunt, & pugnat, nisi omnino liceat
quosdam illi subesse, tametsi uel ex parte eos habere desiderat. Quod aut̄ diuina lex
celerrimum quandam discellum facere doceat, & nihil penitus sinere sub illo relin-
qui & manere, & neq; animæ particulam, neq; corporalis sensus occasionem, prate-
rea aut̄ & optima & pulcherrima quæq; mundanæ uitæ, deo offerenda esse. Hoc enī
opinor significare, quod acceperint de Aegypto, ut offerant deo. Nōnne hoc faci-
unt, qui per mundanam sapientiam sacris & diuinis doctrinis opitulantur, luculen-
tium sermonem, & sensuum acrimoniam sectantes, cultumq; rationalem deo persol-
uentes.

Iaco 1. Omnis enim sapientia à domino, sicut scriptum est: At non dicimus gentiliū
poëtas, & librorum scriptores in tam præclaram eloquentiam peruenire. Vnde &
t. Cor. 2. diuinus Paulus: Non spiritum mundi huius accepimus, sed spiritum qui ex deo, ut
sciamus quæ ex deo donata sint nobis, quæ & loquimur, non in persuasibilibus hu-
manis sermonibus, sed in demonstratione sp̄iritus. Quod autem Moses uerè in um-
bris adhuc, exiusta mundanæ uitæ nō rejectanea fore dicens deo naturali, statim ostē-
dit euidenter, ueruntamen ut in umbra & figura. Quum enim deus præcipiteret spo-
liare Aegyptios, uasaq; aurea & argentea mutuari debere inquit à contubernali &
uicino, quod etiam perficitur per mulieres. Res enim stridula & loquacissima sem-
per est, & ad deceptionem idonea. Vafa autem opinor argentea & aurea Aegyptio-
rum, quemadmodum iam dixi sunt ea, quibus ornari se homines putant, etiamsi de-
um uerum non agnouerint. Est autem quod dico tale quiddam. Nam iterum cōmu-
nes sunt omnibus hominibus mentis & animæ motus, & in quolibet studiū boni
ac malī, sed alij quidem naturæ bonis usi bene præclarā & eximiam uitam agunt,
alij uero ad ea ad quæ non decet, bona naturæ adulterantes quodammodo uertunt,
ut ad turpia eant. Et fortitudo & prudentia bona sunt his qui bene utuntur, das-
mnoſa autem his qui non recte se gerunt. Nam licet quidem uiriliter agere & sen-
tire cum plausu & laudibus, licet autem idem possidere, & cum multa deploratio-
ne. Hæc autem communia sunt, & in omnibus tam his qui erant, quam his qui deū
nouerunt. Quando igitur pristinam in malo fortitudinem & prudentiam ad ea quæ
deo placent conuertimur, quasi ab Aegyptijs recepta, & ex mundana uita, sacra &
accepta deo erunt, adaptātur enim uirtutis usui, & sanctificationis ministerio, quasi
ex Aegypto uasa aurea & argentea ad constructionem & perfectionem sancti ta-
bernaculi;

A bernaculi, conducibilia esse declarata sunt. Porrò post spolia: os Aegyptios primo: genitorum mortem, redempti sunt tandem filii Israel, immolato in figuram Christi agno. Nec enim aliter redemptio obtineri poterat, quandoquidem ea omnis per Christum est, & per ipsum omne donum bonum. Emittuntur autem circiter mediæ noctem ab Aegyptiorum terra, qui à tenebris & seruitute liberabantur. Seiuitus enim peccati semper quodammodo in tenebris spiritualibus, & nō in diuino lumine esse solet. Nam quisquis male agit, odit lucem, iuxta dominū uocem: Sine fermento autē Ioan.3. farina effertur, & absq; pulmento fugiunt. Cogebant enim, inquit, Aegyptij popu: lum, ut festinanter de terra ejacerent eos. Dicebant enim: Omnes nō morimur. Tu: lit autem populus farinam suam, antequam fermentarentur massæ eorum ligatae in uestibus eorum super humeros. Non enim opinor deo adhuc furos familiariter, esier: te ulla malitia reliquias, neque aliena et prophana alimenta in uiaticum corradiere debere, nempe spiritualia, sed amare non fermentata, & desiderare posthac panem uiuiscantis mundum. Qui enim tales sunt, pure festum agunt, acceptumq; deo per sicientes cultum sub ipso manet semper. P A L. Nōnne ô amice, sentis qd opor: teat sanctæ & religiosæ quæ sub Christo est, & absq; tyranno uitæ cupidos, ut sint boni et dei amatores, festinare, quo sacrificient non in hostium terra, hoc est non exi: stentes in habitu & cōsuetudine peccandi ac reprehensibili, sed in alacritate potius virtutum, & statu morum à diaboli tyrānde alieno, uel aliter habere quam sic suspi: caris? C Y R. Recte sermo noster habitus est, & si placet pergam, ut per aliam etiam imaginem istuc ipsum consideremus. P A L. Placet. c y. Postquam in habitatores sanctæ ciuitatis Hierusalem, inquam, uniuersorum seruatorem deū, per suam in quibuslibet malis perpetrandis defectionem relinquere ausi sunt, in Ba: byloniorum uenere matius, qui mancipatos seruire cogebant. Cedere enim impe: tantibus & obtemperare, illis etiam nolentibus necessitas erat. Vnde mōrētes & calamitates inexpectatas deplorantes, uel sic saltē breue laboris refrigerium inter: dum quārebant. Licebat autem in diuinis laudib; & Psalmis sui mōroris hebeta: re acerbitatē, Memor enim fui dei, & lētatus sum, inquit diuinus Dauid. Festum autem dixerim spirituale, laudum cantus, sed persoluturis illos indignū videbatur, dum cōsueta perficiunt, tam dulcem uocem alienorum auribus immittere, & istud suauissimum & blandissimum, melos quodammodo iam & in aērem factare, deriden: tibus interdū Babylonij, & indignantibus per omnia organicæ modulationi. Pro: inde & dicebant: Super flumina Babylonis illuc sedimus & fleuimus, dum recorda: remur Sion, in qua secundum leges & ritus Iudeorum laudis sacrificium offereba: tur, quod in chordis & organis perficiebatur, & oblectans modulationibus diuinū templum ingredientes. Quoniam autem erant alieno iugo constricti, dicunt: In salt: cibus in medio eius suspendimus organa nostra, quod significat cessationem à can: tilenis, per hoc signantes sterilem, inī fructiperda est salix arbor. Sic enim ὡλεικας πορφυρη à Gentilibus poëtis appellata est. Itaque & in immundicia & neglecta fac: cebant cantorum organa, & huius torporis causam deplorantes dicunt: Quomo: do cantabimus canticum domini in terra aliena? Quum autem attulisset eis Baruch Hieremias sermones, flebant omnes & feiunabant, & uenerunt ut orarent corā do: mino, & congregabant pecuniam prout unusquisq; manus poterat, & miserū ad Ioakim, filium Helkiae, filij Salom sacerdotem, & ad sacerdotes, & ad omnem po: pulum, qui inuentus cum illo in Hierusalē. Et post alia: Et dixerunt: Ecce misimus ad uos pecuniam, & emite pecunia holocausta & pro peccato, & thus, & fa: cite mencha, id est oblationem, & perficite super altare domini dei nostri. Congru: re enim putabant, inquit, nō sacrificare adhuc à terra quidem sancta separatos. Age: bant autem tunc iam non sub deo, sed subiugati quasi alteri in tyranni manum incis:

Psal.70.Psal.136.

D. CYR. DE ADOR. IN SPIRITV SANCT. LIB.

C derant, etiam his qui adhuc sanctam inhabitabant ciuitatem, & sancti sacerdotij gloriam sortiti erant, cultum assignant recta ratione gubernati, ad considerandum id Daniel.6. quod decebat & oportebat. Quin & ipse sapientissimus Daniel sacris occupabatur studijs, existens cum alijs captiuis, necessariam rem sapienter ostendendo, & quomodo dicam? Orabat enim tribus diei temporibus, & erant ei aperte ac spectantes uersus Hierusalem fenestrae in coenaculis. Scriptum est enim sic: Nam tunc uix fore accepit apud deum suam arbitrabatur orationem, ex aliena infensa e terra. Nam licet corpore separabatur, saltu uel cogitationibus, & animi oculis, deo gratissimam terram uidere, siccis in ipsum quodammodo templum, pro quibus uolebat, preces immittere studebat. P A L. Euge, absolutus est sermo omnis perquam uerè.

DIVI CYRILLI ALEXANDRINI ARCHIEPISCOPI,
DE ADORATIONE IN SPIRITV ET VERI
TATE CVM PALLADIO DIALOGI

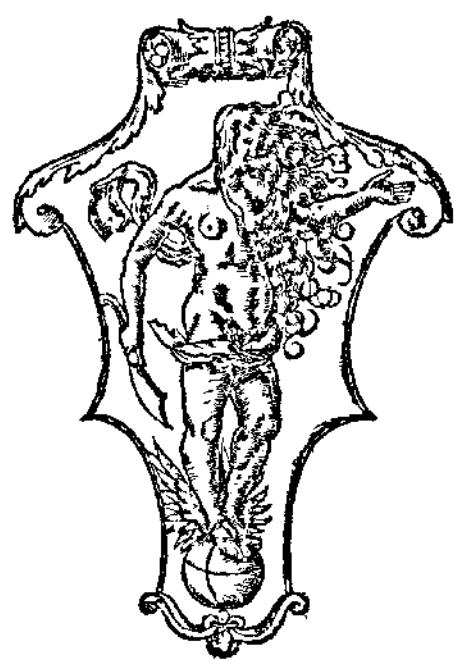
F I N I S.

C H A R T A R V M S E R I E S.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Terniones.
Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Vu Xx Yy Zz. AA BB CC
DD EE FF GG HH II KK Duerniones. LL Ternio,

BASILEAE, IN AEDIBVS ANDREAB
CRATANDRI, MENSE AV
GVSTO, ANNO

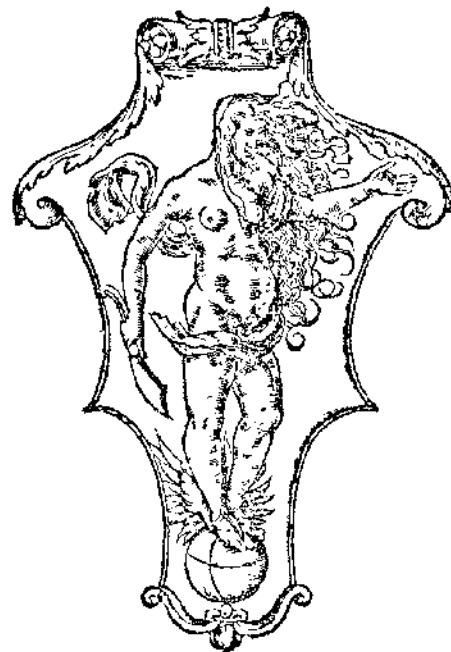
M. D. XXVIII.

TERTIVS TOMVS
H A B E T
DIVI CYRILLI AR.
CHIEPISCOPI ALEXANDRINI,

Contra Julianum apostatam pro religione Christia-
na libros X.

De recta fide in Christum ad Theodosium, & ad Regie-
nas, libros III.

EORVM QVAE IN TERTIO TOMO SVNT, ELENCHVS.

QVAE IN PRIMO LIBRO.

Theodosius laudatur, quod ueritatis amicos foueat, hostes persequatur, & Iuliani apostatæ uita delibatur. Quod Gentiles ab Hebreis suâ eruditio[n]e receperint. Quibus temporibus clarissimi quicq[ue] uixerint. Trinitatē Abrahām & Moses cognorūt. Deus unus & trinus ut cognitus fuerit & ab Orpheo & Homero, Hermete, Pythagora, Platone, Sophocle, Porphyrio.

I N S E C V N D O L I B R O.

Quod fabulosa Gentiles tradāt. Quare Christiani à Gentilibus defecerint, et quāta bona doceāt. Quomodo philosophi inter se dissideant. Platonis & Mose, item Hesiodi & Mose cōparatio in factura mūdi. Quod creare sit opus solius dei, & non angelorū. De Ideis Platonicis, de amicitia & lite Empedoclis. Quod deus non sit cœlū, & quid discendum ex astris.

I N L I B R O T E R T I O.

Deformatione Euæ & prīmi hominis. Quare deus homini dederit legē. Qd̄ diabolus per serpentē loquitus. Quid sit cognoscere bonū & malū. Quod mors à deo bene ordinata. Quod Moses deū unū & trinū docuerit. Quod deus sit deus Iudaorū & Gentiu[m]. Quādo cœperit idololatria.

I N L I B R O Q V A R T O.

De natura dæmonū, & quod homines cogere nequeāt. Quare sacrificia datasint. Vnde quarundā gentiū mores. Quare cōstructa turris Babylonis.

I N L I B R O Q V I N T O.

Decalogi explicatio. Quomodo deus sit zelotes, & iuret. De diuina prudētia in rebus omnibus. Quales apud Hebreos milites & sapientes, & quanto præstantiores Gentilibus.

I N L I B R O S E X T O.

Socratis, Cimonis, & Aristidis uitia, Mosiq[ue] ac sanctoru[m] uirtutes. Signū crucis quare apud Christianos in precio. De picturis Christianorū. De cessatione prophetarū, & de Aesculapio quis fuerit. Quomodo Christiani martyres colant. Quod principes olim dī dicti. Qui ex obscuris clari euaserint apud Gentiles, ut Socrates & Plato. Quare Christus uoluerit ex regina matre nasci.

I N L I B R O S E P T I M O.

De imperio Alexandri magni, & uictoria Christi. De officijs iudicum, Delapsu Salomonis. Quare Christiani Gentilium libros legunt, & idolothya non edunt. Quod linguae donum dei. Quod prophetæ nō discordant à Mose. De ciborum delectu contra Pythagoram. De Sacramentorum uirtute. De baptismo.

I N L I B R O O C T A V O.

Quod Christus à Mose prædictus sit. Mosis cum Christo collatio. Quod regnū Iudaorum sub Herode defecerit. Quod una deitatis natura sit in patre & filio & sp̄iritu sancto. Quod Trinitas à philosophis sit credita. De sacramento incarnationis. Virginitas Mariæ probatur. Quantæ auctoritatis Ioannes euangelista apud ethnicos.

I N L I B R O N O N O.

Quod homines dī dicti, & quomodo filius deus, dextra patris, uirtus dei ac dominus. Quomodo intelligitur quod filij dei uiderunt filias hominum. Quādam hieroglyphica Aegyptiorū & Pythagoræ ænigmata exponūtur. Quid sacrificia legis in Christo & nobis præfigurarint,

De ratione sacrificiorum multa. De cibis lege prohibitis, & quid uelint.
Quomodo Christus plenitudo legis. De ferejs Christianorum, & quomo-
do lex non seruata etiam olim ad literam.
Quod Petrus non fuerit hypocrita.

IN LIBRO DECIMO.

Christum esse deum, testimonia ex Evangelistis. Quod sanctorum memorie
iuste seruenius. Quod insomnia & uisiones mortuorum Christiani non
curent. Qualia sacrificia Christianorum. De circuncisione duplice.
Contra Astrologos nonnulla.

IN LIBRO DE RECTA IN CHRISTO stum fide ad Theodosium.

Pietatem esse stabilimentum regni docet.
Quae falsae de incarnatione Christi opiniones.
Contra eos qui dicunt Christum phantasticum assumpisse corpus.
Contra eos qui dicunt Verbum in carnem uersum.
Contra eos qui dicunt filium esse Verbum pronunciatum.
Contra Apollinaristas, qui negant in Christo fuisse animam humanam.
Quod Apostolorum traditionibus credendum sit.
Quod filius dei uere animam & corpus assumpserit.
Quod anima Christi descenderit ad inferos.
De nomine Iesu, & Christum ut hominem non adorari.
Quomodo caro Christi uiuificet. De appropriatione idiomatum.

IN PRIMO LIBRO AD REGINAS.

Symbolum patrum. Quod Maria sit dei para. Haereticorum dolii.
Incarnationis Christi ad renouationem humanitatis.
Quod deus sit Christus unione cum deo uerbo templi assumpti, & ad eius
gloriam ascendentis. Quod trinitas uiuificantur sit Christus.
Quod fides sit in Christum tanquam in deum.
Quod uita & propiciatorum sit Christus.
Quod Christi mors mundo sit salutaris.

IN LIBRO SECUNDO.

Eadem argumenta tractantur cum explanatione obscurorum argumentorum.
De obedientia Christi.
De sacerdotio & sanctificatione Christi.
Quomodo Christus spiritum sanctum acceperit.
Quod Christus gloriam acceperit.
Quod Christus in uirtute patris resurrexerit.

F I N I S.

S. BEATI CYRILLI
ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI,
ad pientissimum & Christi amantissimum regem
THEODOSIVM, Epistola:
JOANNE OECOLAMPADIO
INTERPRETE.

VONIAM uestræ christianissimæ malestatis opera, auditu digna, eximia, atq; adeò in effablia: ac studium quoq; erga religionē incomparabile (utpote sortem quandam supernè uobis collatam) à telis inuidiæ inuitata afferitis, insignita in cunctis honestis negotijs dexteritate, quā hæreditario quodā iure à patribus & auis possidētes, in præsentibus negotijs nunc potissimum clarescere faciūt: nimirum recte uobis saluatoris nostrī voces aptarim: dicentis: Non potest eiuitas occultari supra montem sita. Fermè enim ea quæ in sublimi sunt, ita se habēt, ut undiq; conspicua sint. Quid mirū igitur, si hoc & uestræ serenitati, cui nullus status æqualis est, tribuatur & quandoquidem sceptrorum uestrorum claritas in summum peruenit fastigium. Et æquissimarū quidem legum splendor, omnia undiq; iubare suo tanch fulgur illustrat: at mansuetudo pietasq; in Christum exhibitat etiam cœlū ipsum, hoc est, supernas & rationales ac cœlestes uirtutes. Etsi enim sic in utrisq; admirabiles, ut quū uestræ illæ uirtutes de primatu certent, in omni celebritatis genere uictores euaseritis. Igitur ô Theodosi, rex christianissime, dum uobis alij exhibent uictorias, coronas, gratulatoriasq; uoces, & alia quibus regis potentia sure honoratur: nostri, qui diuino sumimus sacerdotio, muneris fuerit offerre libros, ad diuinam potissimum gloriā cōpositos. Quippe uobis familiare, & omnibus precibus optatum est, ut ueros sacerdotes cōcilietis, & eos qui debacchant in illos abominemini, incq; maximorū hostiū numero cēseatis: honore interim omni dignantes cūctos, qui ea quæ ad gloriam Christi attinent, sapere & loquī uoluerint: quod stūdij ut sanctis dignum, ita uestris celitudinibus longe dignissimum dixerim. Sic enim diuinus propheta David in seruatorem Christum psallens inquit: Nōnne odientes te odio habui, & super inimicos tuos tabescbam? Perfecto odio oderam illos, inī

A

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANUM LIB. I.

Contra factū sunt mihi. Neq; parum probabilis est sermo hic. Etenim quemadmodū hi Regis est per se qui se eis qui uos diligere ob quam nescio stoliditatem, nolunt, opponere solent, eum sequi hostes ue dens suæ erga uos benevolentiae specimen exhibent: ita & illi germanum erga Christum amorem declarant, qui calumniantibus illum, se obijciunt, & quasi quod in diu

3. Reg. 19. na scriptura habetur, dicunt: Zelando zelatus sum domino.

Opera preciū autem erit, ut narrem quidnā sermones mei oblaturi sint. Veniam date mihi, non enim tam contra Regem dicere statui, quam pro gloria Christi, qui cum summo universorum rege patre suo principatū gerit, de quo & solo dicere debet: Per me reges regnant. Est enim idem gloriæ dominus & in cœlo & in terra.

Prouerb. 8. Igītur consestaneum ac necessarium fuerit, ut nos sanctorum dogmatum protectores, in hoc à deo præordinati, ut sermones ad patrocinandum aplos, uolentibus gloriam eius cōtumelijs afficere, opponamus: iij lectoribus proderunt, & alijs quidem, **Vtilitas libri.** qui cor habent hincinde agitabile, & quod facile ad ea quæ non cōuenit, rapitur, ut lissimum sit subsidium: alijs autem in fide recte incidentibus, baculus quidam quo se sustinere ualeant ad hoc, ut magis confortentur, & solidam recte fidei traditionem seruent. Quis igitur ille est, qui aduersus gloriā Christi pugnat? plurimi quidem, qui olim malignitate diabolica inducti, præ omnibus autē Julianus, qui imperij gloriarabatur insignibus, ignorabatq; regni & potentiaē imperij datorem Christū. Nam Julianus in monasterio enutri

antequā regnare inciperet, inter fideles recensebatur; assequutus autē erat & ipsum sacrosanctum baptisma, quin & in sacris libris eruditus erat; ignoro autem quā factū sit, ut flagitosi & superstitionis uiri facti sint ei familiares, qui eum sermonibus suis in idololatria, ut deficeret illicientes, deinde assumpcio in hoc cōmilitone satana, ad gentilium titus triam incidit.

1. Cor. 14. ecclesia & monasterijs fuerat enutritus. Corrumptū enim bonos mores colloquia

Dpraua, sicut sapientissimus Paulus inquit. Aio autem quod iij, qui solidum sensum habere, & recte fidei traditionem sicut margaritā quandam in mente retinere uolunt, etiam nullum accessum, uel saltem cum fiducia loquendi locū his qui superstitionis cultū sequi solent, dare debeant. Scriptū est enim: Cum sancto sanctus eris, & cum fidelibus.

Psal. 17. uero innocentē innocens eris, & cum electo electus eris, & cum peruerso peruersus eris. Quum igitur potentissimus Julianus lingua sortitus esset disertam, acuit eam

Iulianus tres libros scripsit contra Euan. contra nostrū omnium dominum saluatorem Christum, & tres conscripsit libros aduersus sancta Euangelia, & contra piam Christianorum religionem, quibus multos commouit, & haud mediocriter offendit. Etenim leues, facileq; mobiles in eius la- gelia.

Ezech. 3. queos cito cadunt, stuntq; dæmonijs dulcis esca. Turbantur autem interim nonnihil etiam iij, qui in fide profecerunt: credunt enim ipsum sanctas & diuinās literas nosse, quandoquidē ex ipsis uaria testimonia in suis libris accumulat, quamuis ignoret quā dicat. Quoniam autem plurimi superstitionis, cōuenientes eos qui Christum sapiunt, suscītū deq; prætexūt, nobis exprobrantes illius contra nos scripta, & dicūt tanta grauitate aedita, ut carpi nusquam ualeant, nullumq; adhuc inuentum esse ex nostris do- storibus, qui uel contradicere uel subuertere dicta illius queat. Adhortantib; itaq; multis, atq; filis Christo dicenti: Et nunc uade, & ego aperiā os tuum: accōmoda-

ti me ut decutiam quidem græcanicum supercilium, aduersus dominum Christum se se extollens; adiuuem autem, quantum licet, deceptos, demonstrando deceptū esse & ignorasse sacras scripturas eum, qui nostri omniū saluatorem Christum incusat. Ceterum istiusmodi sermones christianissimā uestrā obtuli celsitudini: quam semper custodiat deus iucūdam & illæsam, præualentemq; inimicis, quos sub pedes mitat, & propagantem usq; in filiorum filios sanctum imperiū, annuente Christo, per quem & cum quo, deo & patri gloria, cum sancto spiritu, in secula seculorū. Amen.

BEATI CYRILLI AR

CHIEPISCOPI ALEXANDRINI, PRO CHRISTIANA RELIGIONE, AD EA QVAE A IULIANO OBJECTA,
LIBER P R I M V S.

T SAPIENTIA & ingenio præditi, ipsi quidem ueritatis admirantur pulchritudinem, & omnis sermonis parabolam, ac obscurum sermonem, dictaque sapientium & ænigmata intelligere possunt: tamque diligentem & ^{visibi et alijs} composita mente sacris scripturis incumbunt, ut non ^{prosunt boni,} solum suas animas diuinâ luce impleant, & admirabilem piaz legumque obseruantissimæ uitæ gloriam referant, sed & alij summae utilitatis autores fiant: Scriptum est enim: Fili, si sapiens fueris, tibijpsi sapiens esto & ^{ita obfunt mali} proximo: Ita, qui peruerso corde, & inexercitata mente sunt, diuinæ lucis minime participes: obluctatur quidem pjs dogmatibus, audacijs temeritate contra ineffabilē gloriâ extollunt, & emittentes blasphemias, iniustitiâ in excelsum loquunt, iuxta id quod in Psalmis celebratur. ^{Psalm. 72.}

Opinor autem id ægritudinis accidere illis propter suū stuporem & imperitiam, immo, ut uero dicatur, insidijs maligni, malorumque principis draconis, satanæ inquam. Et nos hoc docet beatus Paulus, qui sic scripsit: Quod si adhuc uelatum est euangelium nostrum, in his qui pereunt est uelatum, in quibus deus seculi huius excœcauit sensus incredulorum, ne illucesceret illis lumen euangelij gloriae Christi. Quia nō est obscurum, quod is qui existimatus est esse deus huius seculi, & summae glorie fur, obscurarit illorum cor. Indubitate cū decepit, & innumerabiles præfecit uitæ deos, demones & heroum animas, sicut ipsi dicunt & sentiunt. Illos prudentiū oculi haud multum deplorarent, si quidem ea de quibus merito erubescerent, silentem: nunc autem impij eorum conatus eō tendunt, ut tam foeda idolatriæ morbo etiam alios inficere querant. Nam sicut serpentes in triujs sedent, ut infilant in eos, qui nihil sibi timentes securi ambulant, perditionis uenenum facile credentibus infundentes. Vnde merito de eis quis dixerit: Serpentes progenies uiperarum, quomodo potestis bona loqui, quum mali sitis? Neque aberrauit à uero dominus, dicens: Bonus homo de bono thesauro sui cordis profert bona, & malus homo de malo thesauro cordis sui profert mala: Et de abundantia cordis os loquitur. ^{Matth. 13.} ^{Luke 6.}

Hæc autem loquor, quoniam in Julianilibros incidi, qui aduersus sanctam nostram religionem, intolerabilem affert accusationem: & aberrasse dicit nos, abductos quidem insipienter, quasi in uitam quæ ad rectum & irreprehensibile ducat, ire autem per peccatas & ingratum modis omnibus deo facere cultum, qui neque cum sapientissimi Moses ^{Principia Iuliani} selegibus conueniat, neque cum paganorū superstitionibus, hoc est moribus & consuetudinibus, medium autem quandam & uerincque aberrantem eligere uitam. Ego vero dixerim, nos quidem ab illorum dementia alienos, multisque nominibus Christianas res ab illorum separatas nugamentis. Nulla enim communio lucis cum tenebris, neque portio fidelis cum infidelis. Quod uero nec à Moses libris dissidentem, & præscriptis illius contradicentem agamus uitam, pro uiribus certis cōiecturis ostendere tenabo, ubi id temporis requiriēt opportunitas. ^{2. Corinth. 6.}

Atqui illud in in præsentiarū auxiliis operæprecium existimatim, quod uere à quibusdā celebratur proverbiū. Sapiens alius ab alio. Manifestū autem, quod posteriores à prioribus didicerint, & non priores à posterioribus. Itaque quemadmodū Græcide ἐπέγγλως, suis doctoribus magna sentiunt, & quosdam respuendos putantes, Anaximandros

DIVI CYRILLI CONTRA IVLIANVM LIB. I.

C nobis & Empedocles, Pythagoras & Platones nominant; cum quibus & aliis adiungunt, qui prophani orū ipsi dogmatū fuerunt autores, & ut sic dicam, imperitiae fontes. Age dicendum primo diuersis illos opinionibus excitati & turbari inter se, deq̄ rebus singulis rationem incongruam pronunciare. Deinde cum hoc demonstrandum, Mosen temporibus fuisse antiquorem, & sententiam rectam & infallibilem de ineffabili & summa omniū substantia attulisse, & de creatione mundi optime differuisse, leges q̄ pietatis & iustitiae admirabilēs tulisse; Sapientes uero à quibusdam nominatos fuisse numero posteriores & iuniores, multa ex illius libri furatos esse, & suis inseruisse, quamuis non usq̄quam sanè, potuisseq; uix aliquam sententia deo dignam inde eruere, & quod uerosimile dicere. Fuerunt igitur horum quidē alij post Mosen, fuere & alij prophetarum, qui illum sequuti sunt, coætanei: quotum etiam sententias imitari non sunt designati, melius suis patribus assequuti, tametsi nec sic de gloria dei sati pure & uere responderint.

Igitur quod diuinus Moses antiquissimus quidem fuerit temporibus, illi autem longe posteriores, manifestum constituemus, si historicorum Chronica scrutabis-
mur. Oportebit autem lectores in legendō, & in recensendis nominibus, temporibusq̄ supputandis, nihil habere fastidij, sed sitienter inquirere singulorū honestā & uilem probationem.

De diluvio Noē testimo-
nia Ethnico-
rum. **D**Vbi autem consummatū hoc, corruptumq; omne hominum genus, & animalia ca-
terā, Ipse cū omni domo sua seruatus est. Vbi subsederunt aquæ, arca quidem in mō-
tes Ararat, hoc est Armeniae appulit; ipse autem iterum in terra ut pedem fixit, ho-
stias in gratiarum actionē persoluit. Cæterū quamuis diuina scriptura, sive dignissi-
ma sit: quoniam autem superstitioni quidam dicunt, eam fabulam esse frivolā, nihilq; habere quod uel probabile, uel uerum, operæ preclum fuerit meminisse etiam eorū
quæ historici tradunt, Alexander inquam Polyhistor & Abydenus: nam de his re-
bus & in illorū libris fit mentio, tametsi non prorsus irreprehensibilē ueritatem scri-
psere, utpote alieni & dogmatū fidei nostræ nō participes. Et Alexander quidem
dicit, Arto defuncto, sub filio eius Xysuthro fuisse magnum diluvium, ipsumq; set-
tatum, quum prædictisset ei Saturnus futurum, & quod fabricanda sit arca, in qua
ipse simul cum avibus, reptilibus, & iumentis nauigare debeat. Abydenus mani-
festius narrat, sic dicens: Post quem & alij fuere & Xysuthrus, cui Saturnus præ-
dixit futuram multitudinē hymbrium. Iuslit autem omnes scripturas seruari in He-
liopoli in sculpturis: ita Xysuthrus fecit, & statim ad Armenios nauigauit, subitoq;
euenerunt diuinitus fieri iussa. Tertio autem die diluuij, tedio affectus emisit uolucres,
periculum facturus, sic ubi terra uideret aqua exutam. Illæ autem inuenientes mare nō
apertum, deuolant quod ferebantur: Xysuthru à tergo relinquunt, & post illas aliae:
ut autem tertio hoc accidit, abiit à luto, & uenit in Tarlos, & dī quidem ex homini-
bus apparent. In Armenia autem reliquæ lignorum sunt ad multa uiles, & ab inco-
lis eius regionis seruantur. Itaq; Xysuthrum uocant Noē: fortassis Assyriorum
Noē dictus XIi suhrus. uoce: & in hoc iterū à uero aberrarunt, quod pro uniuersorū deo, Saturnū illi aiunt
futura dixisse, & hoc haud mirū, necq; enim diuinæ lucis participes fuere, neque animi
oculis uenerandā conspicati sunt ueritatis pulchritudinē. Igitur sacrificauit quidē
Noē, ex arca progressus, morabatur autem illic cum filijs: tres enim illi natū erant, ex
quibus plurimi alij, & alterum seminarium eorum qui super terram.

Gen. II. Habitauerunt autem primum in terra prope arcam, postea uero dispersi sunt in
omnia loca, summo deo in multas linguis eos diuidente. Indignabatur enim, quod
constru

A construxissent turrim. Et hoc quoq; in proprijs habent historijs dudum nominati scriptores. Nam Alexander quidem sic dicit: Sibylla ait: Quum omnes eadem uocē iterentur, quidā ex eis turrim maximā ædificare conati sunt, ut in cœlū ascenderent, De turri B. 44 bylonis Ethni corum testimonia. Deus autem illam uentis immisis subuertit, & propriam unicuiq; linguam dedit, unde & Babylon ciuitas dicta est. Abydenus quoq; dicit: In hac ferū primos gigantes robore & magnitudine proceros, deos contempnisse, fuisseq; potentes, & turram ad cœlum euntem ædificasse, ubi nunc Babylon est: iam autem prope cœlū erat, & immisis sunt uenti ad dispergendum ædificium illorum, unde & Eripia dicta sunt ac Babylon, eo quod quum unam ac eandem linguam haberent, à dijs multipliciter turbatam uocem acceperunt.

Difusa itaq; posteritate Noë, procedente aliquanto tempore, primus inter Assyrios regnauit illustris Ninius Arbeli filius, à quo cognominata ciuitas Niniue, cuius muros Semiramis Nini coniuncta magnifice extruxit. Itaq; Nino Assyriorū regnum administrante, Europo autem apud Sycionios, fuisse alii beatum Abraham uitrum sapientissimum, multisciumq; & ad honesta quæcq; facienda adhortantem, & ut sciretur ueritas, & quis omnium conditor ac dominus. Migravit enim, & Assyriorū opinationes ualde neglexit, quia multos deos colebat: credensq; sufficere sibi ad omnem felicitatem, ueri cognitionem, suscepimus est à deo. Audi enim quid dicat: Exi de terra, & de cognitione tua, & de domo patris tui, & ueni in terram, quam tibi monstrauero. Quomodo autem uitam egerit, & quinam ex illo fuerint, nunc omittam dicere, sermonem ad alia necessaria tempus uertit.

Pertransita igitur historiarū & nominū multitudine, quæ intercedit, festinus ad ipsum uenio sacrorum ducem Mosen. Nam anno post diuinum Abraham quadragesimoquinto & tricesimo nascitur quidem in Aegypto, quum illic peregrini essent posteri Abrahæ: adulescens uero adhuc, etiam Aegyptiorū sapientiā discebat, & sibi praexercitamentum diuinarū rerum, humana quodammodo faciebat. Itaq; ab Abrahæ temporibus usq; ad Mose descendentes, noua inde annorū exordia iterū incipiamus, Mose natitatem numeris præmittentes. Anno septimo Mose, ait, natum Prometheum, & Epimetheus, & Atlantem Promethei fratrem, præterea & Argū cuncta cernentem. Tricesimoquinto anno Mose primus regnauit Athenis Cecrops, qui cognominatus Diphyes; hunc ferunt primū ex hominibus sacrificasse bouem, nominasseq; Iouem apud Græcos summum deorum. Sexagesimoquarto anno Mose, tradūt fuisse diluvium Deucalionis in Thessalia, præterea & in Aethio, sicut ipsi dicunt, Solis filium exustum esse Phaethontem. Septuagesimoquarto anno Mose, quidā Hellen dictus, Deucalionis & Pyrrhæ filius, Græcis sui nomine agnominationē dedit, quum antea uocarentur Græci. Centesimo & uicesimo anno Mose, Dardanus condidit ciuitatē Dardaniam, regnante apud Assyrios Amynta, apud Argiuos autem Sthenelo, apud Aegyptios uero Ramesse, uocabatur autem ipse & Aegyptius Danai frater. Centesimo & sexagesimo anno post Mosen, Cadmus Thebis regnauit, cuius filia Semele, ex qua Bacchus, ut ipsi dicunt, ex Ioue. Erat autē tunc & Linus Thebanus, & Amphion musici. Assumpsit autē tunc apud Hebraeos sacerdotium Phinees filius Eleazar filij Aaron, mortuo scilicet Aarone. Centesimo & nonagesimoquinto anno post Mosen ferunt fuisse Proserpinam uiginem raptam ab Aedoneo, id est Orco rege Molosorum; hic canem maximū aliisque dicitur Cerberum nomine, qui apprehendit Pirithous & Theseum, uenientes ad rapuum uxoris: quum perijset autem Pirithos, adueniens Hercules, Theseum in mortis periculo constitutum, ex inferno liberauit, ut fabulantur. Ducentesimo & nonagesimo anno Perseus Dionysium, hoc est Liberum occidit, cuius & sepulchrum esse dicunt in Delphis iuxta aureum Apollinem. Quadringentesimo decimo anno post Mose, expugnatum est Ilium, iudicante apud Hebraeos Esbon, apud Argiuos Troja quādo.

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIB. I.

C Agamemnon, apud Aegyptios Vaphre, apud Assyrios Teutamo. Colliguntur igitur à nativitate Mose usq; ad destructam Troiam quadringentidecem anni. Et nunc vide eos qui deinceps dicam autem perfunctorie, neque in medio morabor, occasio nem potius sumens loqui de necessarijs personis.

Quinto igit anno post captā Troiam, regnauit apud Latinos Aeneas, apud Athenienses Demophon Thesei filius: iudex autem fuit apud Hebreos Sanson. Sexagesimo & quinto anno post captam Troiam, mortuus est pontifex Eli, sicut scriptū est in primo libro Regum. Palæstini uero arcā deuexere in terrā suā. Prophetar̄ beatus Samuel, & assumīs in regē Saul. Centesimo sexagesimo & quinto anno post captā Troiā, Homerū & Hesiodū fuisse dicunt, regnante apud Lacedæmonios Laboto, apud Assyrios Laosthene, apud Latinos Alba Syluio, apud Corinthios Agelao. Ducentesimo sexagesimo octauo anno captæ Troiæ, prophetarū Elias & Elissæus, regnante apud Hebreos Iorā, apud Lacedæmonios Archelao. Ducentesimo sexagesimo & quinto anno captæ Troiæ, Lycurgus Lacedæmonijs leges dedit, regnante apud Corinthios Agemone, apud Latinos Proca Syluio. Ducentesimo & octuagesimo anno post captam Troiam, prophetarū Osee, Amos, & Esaias. Dicunt autem quidam, quod Homerus non fuerit contemporaneus Hesiodi, sed in illis fuerit temporibus, regnantibus apud Hebreos Azaria & Ozia, apud Medos Arbae, apud Latinos autem Proca Syluio.

C. Reg. 4.
Homerus & Hesiodus quando.
Pietas hec ex Chronicis Eu sebi⁹ de prom⁹ pta sunt.

D Colliguntur itaq; & à capta Troia usq; ad primā Olympiadē, anni quadringenti & quinq;: A nativitate autem Mosi usq; ad primā Olympiadē, anni octingēti & quindecim. Prima Olympiade fuisse dicitur Arctinus Milesius poëta, Rhemusq; & Rhomulus nascuntur, regnante apud Iudeos Ioatham, in Israël autem Phacæe.

Qui quibus Olympiadis his illustres.

Nona Olympiade fuisse dicunt Eumylum poëtam & Sibyllam Erythream. Decima & septima Olympiade Sibylam, quam & Herophilam nominarunt, fuisse tradunt. Vicesimatercia Olympiade Archilochus fuisse fertur, imperante Iudeis Manasse. Vicesimanona Olympiade illustres fuerunt Hyponactes & Simonides, & Aristoxenus musicus. Tricesima & quinta Olympiade Thales Examai Milesius primus physicus philosophus fuisse dicitur, & productos annos eius dicunt usque ad quinquagesimam octauam Olympiadē. Tricesimafesta Olympiade prophetarunt in Iuda diuinus Hieremias & Sophonias. Quadragesimafesta Olympiade, Alcmeon & Pittacus Mytileneus, unus ex septem sapientibus, & cum illis Stesichorus poëta cognoscitur. Illis etiam temporibus fuit beatus Daniel. Quadragesimafesta Olympiade, Solon abrogatis Draconis legibus, sua iuria dedit. Quadragesimanona Olympiade, quum essent Iudei in Babylone, hoc est in terminis Persarum & Medorum, erant enim captivi, prophetarunt apud eos Daniel & Iezekiel. Quinquagesima Olympiade, celebres fuerunt septem sapientes, & Anaximander Milesius philosophus physicus. Quinquagesimafesta Olympiade, Cyro apud Persas regnante, prophetarunt Aggæus & Zacharias.

Hic deerant tria folia in exemplari.

A At forte dicet aliquis: Esto Mosaica antiquiora sint his, quæ à Græcorū sapientib⁹ scripta, adhuc tamen non est uerum dicere, quod suam sapientiam inde sublegerint, uel certe deprehendantur transstulisse. Igitur an non probabilis sit sermo noster, probent auditores studiosi. Nam illorū quidem historici, omnem peragrandes terram, semper aliquid discere uoluerunt, ut uetera scire existimarentur. Habant enim pro decore magno, si nihil quod factū erat, in suis libris silentio præteriſſent. Deinde, quo pacto hī qui tales erant, & seduli ad utilia quæc⁹ discenda, neglexiſſent tam uenerandarū historiarū cognitionem, dogmatumq⁹ & legum antiquitate dignissimarum manifestationem? Quamuis Pythagoras Samius, & Thales Milesius haud ita longo tempore in Aegypto uersati sunt, & collectis quæ illic discere poterant, & disciplinarum multitudinem, qua polluisse dicuntur, in patriam reportarū, Quin & ipse Plato Aristonis in Timaeo dicit Solonem ab Athenis in Aegyptū profectum, & interrogasse illic quendam pseudoprophetam, hoc est sacerdotem, qui dixit ei: O Solon Solon, Græci estis semper pueri, senex autem Græcus non est, pueri mentibus omnes: nullam enim antiquam tenetis seu doctrinam uel disciplinam annis canam, sed obliiſſtis uestri, eo quod multis seculis hinc destituti fueritis.

Porrò & ex his cognoscere poterit quispiam, Christianorum doctrinas esse antiquitatis magis uenerandæ. Tunc enim nondū de literis sciebant Græci, Cadmo eas uix tandem ex Phœnicio ad illos transferente, & tunc Mosaica erant scripta. Quid quod Solon Atticarū legum inuentor, & etiam ipse Plato, quia in Aegypto fuere, præalij sapientiores habiti sunt?

B Adhuc admirati sunt Mosaica. Nam quod Moses Græcorum historicis notissimus fuerit, ex ipsis quos scripsere libris facile cognoscere licet. Nam & Polemon in primo historiarum Græcarum, mentionem eius facit. Præter hunc & Ptolemaeus Mendesius, & Hellanicus, & Philochorus, Castorq⁹, et cum his alijs, Diodorus uero diligentē perscrutans Aegyptiaca, dicit se accepisse ab illorum sapientibus de illo, quæ sic scripsit; Nam post statum ueteris Aegyptiorum uitæ, quæ sub diis & heroibus fuisse narratur, dicunt uitrum quendam magnæ mentis, & uitæ, apud Iudeos celeberrimum Mosen, qui dicebatur Deus, persuasissime primum, ut legib⁹ scriptis uiendo populi uteſſentur.

Etenim quia omni uitute præditum videbant Mosen, etiam deum nominauerunt illum: honoris gratia illum Aegyptiū sic appellauit, uel fortassis didicerant, quod uniuersorum deus dixerat illi: Ecce posuit te deum Pharaoni,

Sufficienter, opinor, hoc sermone, cuius irreprehensibilis et manifesta est demonstratio, de antiquitate elucubratū est, & quod Mosaica, quæ apud Græcos in honore præstantiora, & antiquiora sint habita. Post hoc autem opere preclaram dico, ut inquiramus Hebraorū opinionem, quam deo & mundi nativitate, hoc est conditione habuerunt, & deinde quid etiam Græcorum sapientibus uisum sit. lectoribus perspicuum reddamus. Nam ubi consonant illorum doctrinæ cum diuinæ scripturæ sermonibus, seipſis præstantiores & concordes inter se præter morem apparent: Vbi autem defendunt proprias adiumentiones, discordes esse & extraneis opinionibus ebrios demonstratu facilissimum fuerit. Neque enim possibile erat penitus uideare ea quæ mentem & sermones nostros excedunt, quū omnipotens deus adhuc nec lucem in mentem eorū misisse, nec sapientiam indidisse, nec linguam direxisse, nec ineffabile quiddam de se, ut capaces essent, uel sentire uel loqui cōcesserit.

Neque enim passim omnibus absq⁹ iudicio ea gratia conceditur: Illis autem potius, qui fuerint à carnis affectionibus & terrena immunditia liberati, menteq⁹ inteliſſent, ac scientes uerae pietatis opera. Et ad hoc nos prouocat uniuersorū deus per uocem David: Vacate & scitote quia ego sum Deus. Quin & dominus noster Iesus Christus, Beatus inquit, mundo corde, quia ipsi deum uidebunt. Videtur sancte sumus. Matth. 1.

DIVI CYRILLI CONTRA IVLIANVM LIB. I.

C manatura, non corporalibus, sed intus absconditis oculis animi, qui tenuiter ac diligenter intra se sublimia rapit, & radios diuinæ contemplationis, imaginationibus, quæ sensuum captum excedunt, attrahit.

Ante diluvium non fuere idolatria. Homines sanè qui ab Adam usq; ad Sem fuere, deum omnī natura, & uere universorum conditorē & dominū coluerunt: nullus enim eorū taxatur, quod dīs alii nō fuerit deditus, uel immundis dæmonibus obtulerit. At post diluvium, & constructionem turrī, & linguarum discretionem, etiam de Deo indignam habuerunt opinionem, qui per uniuersam terram dispersi erant. Mentem enim à ueritate abducentes, & eam temporalibus & terrenis negocīs, atq; adeò corporis uoluptatibus mancipantes, absurdis omnibus obnoxīs fiebant, & quodammodo distribuebant inter se erroris, qui multos deos dicebat, crīmina. Nam alijs quidem cœlum coniectabant esse deum, alijs uero Solem, & Lunam, ac stellas, & elementa mundi, ignem, aquam, aërem & terram, ex quibus singula cōposita esse dicuntur. Alijs uero qui in extremā omnī ruditatem inciderant, usq; in eam cogitationum depresso sunt confusionem, ut & templo erigerent, ac delubra preciosissimarum materialium, sedesq; in illis constituerent, ac hominū statuast, & quāuis ut mortuos lachrymis perfunderent, nihilominus tamen pro dīs habebant, libaminibusq; eos & sacrificijs honorare ausi sunt.

Abraham à Chaldeis idolatria initio. reredit Plurimi sanè qui tunc uiuebant, honorem soli deo decentem, elementis mundi uuebant. Chaldei uero tali pīcturæ & præ omnibus alijs addiciti erant, & curiosissime quidem astrorum motus metiebantur: avium autem uolatus, uaticinij occasionem faciebant. Veruntamen, ut dīxī, ab illorū dementia alienus erat diuinus Abraham; non enim summam, & omnia excedentem dei naturam, cōnumerabat uisibilibus & sensui subiectis, neq; à uero aberrans, creaturis includebat: reputans autem secum, & summa & omnia initii habuisse, & ūdita esse, quia tribuebat ea excello, merito admirādus erat, & sic assumptus est à deo. Etenim ille qui quærebatur ab eo, postea

Gen. 14. D se ei conspicuū exhibuit. Videamus igitur qualem habuisse uidetur fidem proauus Abraham, & deinde, quis post illum fide dignus sit, ut eius fidem & opinionem nobis manifestet. Opinor autē quod ad hoc nobis satis idoneus sit Mose, qui illius fuit ab nepos: & quæcūq; sciebat eū nouisse, illa nos & ipse scire uolebat, & scripturæ uadidit. Proinde Geneseos composito libro dixit quidem, quomodo quidā expugnari Sodomitas, & cum alijs captiuū ducentes Loth, latitati sunt quidem ut uictores, spe autem exciderūt inexpectatos adobruente eos Abraham: & quā uictisset robore, liberassetq; captiuitate semel implicitos, postea reuersus est à strage quinque regum. Scriptum est enim sic: Rogabat autem eum dicens rex Sodomorum Chollogomor: Da mihi uiros, equitatum autem retine tibi. Ille autem nō ferens alios facere iacturam mercedis suæ strenuæ operæ, iuramentum interponens dicebat: Extendant manum meam ad deum altissimum, qui condidit cœlum & terram, si à funiculo usq; ad sphæroterem calciamenti accipiā de omnibus tuis, ut non dicas, ego dīauī Abraham. Laudabat autem eum tanquam uictorem & rex Salem, hoc est Melchizedek. Benedixit enim dicens: Benedictus Abraham deo excello, qui condidit cœlū & terram: & benedictus deus excelsus, qui tradidit inimicos tuos captiuos tuos. Mittens autem quendam familiarem, hoc est benevolentissimum ministrum, in Mesopotamiam, præcepit ut sponsam filio suo adduceret, & dixit: Adiuro te per deum cœli & deum terræ. Vnum igitur & solum deū dicebat, confitebaturq; manifeste illū esse diuinus Abraham, quem nominabat excelsum, & uniuersorum nativitatis autorem quæ in cœlo & in terra. Porrò summātatem, non sensibilem, neq; quasi in loco intelligebat, uel qualem quis secundū corpus accipiat, sed ex eo quod omnibus præcesset, ut deum decet, facta q; sine ab eo omnia quæ in cœlis & quæ super terram firmamentum, inquam, & terra, hoc est elementū. Si autem omnia facta sunt ab ipso, omnino alius ab omnibus est, alius autem secundum naturam: quoniam neq; genitus, neque

Abraham unū excelsum deum testatur. etiam

quæ in cœlo & in terra. Porrò summātatem, non sensibilem, neq; quasi in loco intelligebat, uel qualem quis secundū corpus accipiat, sed ex eo quod omnibus præcesset, ut deum decet, facta q; sine ab eo omnia quæ in cœlis & quæ super terram firmamentum, inquam, & terra, hoc est elementū. Si autem omnia facta sunt ab ipso, omnino alius ab omnibus est, alius autem secundum naturam: quoniam neq; genitus, neque

A etiam ex nihili est: ingenitus autem potius, & sempiternus, & omni tempore antiquior, & uniuersorum initium. Itaque deum esse, sicut iam dixi, & manifeste sciebat diuinus Abraham, cui & solum purum ac sanctum exhibebat cultum. Procedente uero tempore mentem acuit ut plus cognosceret, & tunc firmiores de deitate sermones dicit. Non enim solum, quod unus sit deus, & alius praeter illum nullus, dicit, sed & quod in sancta ac consubstantiali trinitate intelligatur unius & immaculatae naturae plenitudo, quasi in figuris adhuc, & sensibiliter docebatur. Propter quam causam nuper ad ueritatem uocatis, neque exercitatam in hisce contemplationibus mentem habentibus, inaccessa quodammodo uidetur, & uere est, diuinæ speculationis lux. Opus enim habet ea cognitione mente proiecta & exercita, & quæ uidere acute ualeat, fidemq; domesticam habeat. Ista enim fundamentum & substructure inconcussa est sermonū de deitate, id quod nos propheta Esaias eruditus dicens: *Nisi credideritis, non intelligetis.*

Quod aut omnino opus sit nouitatis per enigmatum doctrinam, habere deo cogitationes tenues ac subtile, quo-

Abrahe cognitio augetur fide

modo quis dubitabit, quū etiā Græcorū sapientes hanc rem nō ignorarint: Etenim Porphyrius apud illos in seculari eruditione non vulgaris existimationis, in primo libro de nominatis sapientibus, hoc est, de his qui apparent sapientes, ut & uane opinio nem sapientia habent, tale quiddā dicit: Nō ualentes primas species & prima principia manifesto sermone tradere, tum quia cogitatu, tum quia enūciatu difficulta sunt, accedunt ad numeros significantioris doctrinæ gratia, imitando Geometras & Grāmatistas. Nam isti quidē uirtutes elementorū, & illa ipsa tradere uolentes, accedunt ad characteres, ipsos dicentes quasi ad prīmā doctrinā elementa esse: deinde docent quod non characteres isti elementa sint, sed per illos sit conceptus quidam elementorum ad ueritatem. Et Geometræ non ualentes incorporeas species sermone commendare, accedunt ad figurarum delinitiones, dicentes hoc triangulare esse: nō hoc

Esaie 6.

B uolentes triangulare esse quod oculis subiacet, sed tale, & per hoc conceptum trianguli constituunt. Et in primis collectionibus & speciebus hoc faciunt Pythagorici, quando non ualent sermone tradere incorporeas species & prima principia, accedunt ad manifestationem per numeros: & ita rationem quidem unitatis & identitatis, & aequalitatis, & causam conspirationis & compassionis, & salutis uniuersorum, dum se sicut ipsa & similiter habet, Vnum appellauerunt. Igītū quia propria & extrema deitatis difficultia sunt ad enunciandum, & non aliter contemplari possunt, etiam hi qui de ea fiunt sermones subtile, & posteriores ueritate deprehenduntur, per figurās & typos euidentiores, quasi in speculo & enigmate de illa discamus.

Gen.18.

Sic eruditū esse & Abraham dicitur. Scriptū enim sic est de Abrahā: Apparuit autem deus ad querū Mamre, sedente ipso in ostio tabernaculī sui meridie. Quā autem suspexisset oculis suis uidit, & ecce tres uiri steterū super eum, & uidens occurrit in occursum eis, ab ostio tabernaculī sui, & adorauit super terrā, & dixit: Domine, si inueni gratiam coram te, ne prætereas puerum tuum. Et post alia dicit: Dixit autem ad illum: Vbi est Sarra uxor tua? Porro ille respondens, dixit: Ecce in tabernaculo. Dixit autem: Reuertens ueniam ad te secundum tempus hoc in horas, & habebit filium Sarra uxor tua. Ecce manifeste inquit, apparuisse quidem illi deum: suisse autem tres uiros qui uidebantur, accurentemq; diuinū Abraham non tanquam ham. tribus dixisse, Domine, si inueni gratiam coram uobis, ne prætereatis puerū uestrū: dominum autem singulariter nominasse tres. Dicebant iterum quasi ex una persona, Vbi est Sarra uxor tua? Et, Reuertens ueniam secundum tempus hoc in horas. Via de obsecro, uide, tres quidem fuisse qui apparuerunt, substituisse autem in proprijs subsistentijs singulos, sermone consubstantialitatis in unum comprehensos, & ita de dita opera colloquia inter se miscuisse. Verūtamen eiusmodi imagines obscure quidem sunt, & ueritatem nō satis exprimentes, quamuis miram utilitatem habeant, ut

Trinitatem cōstantiam cognovit Abram.

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIB. I.

C manuducant ad ea quæ mentem & sermonem nostrum excedunt. Etenim purissimis cogitationibus in mentem diuinæ contemplationis lux ingreditur, ita ut à sensibili bus ad ea quæ super sensus sunt, quodā modo subuolemus, & super virtutem ratiōnum quæ in nobis, constituamur. Nam unica quidem ex confessō est deitatis natura, quæ super omnes, & per omnia, & in omnibus: dilatatur autem mentaliter in sanctam trinitatem uenerandam, ac consubstantialem, in patrem inquam, & filium, & spiritū sanctū. Licet autem subsistant seorsim singula prædicta hoc existentia secundum ueritatem, quod etiam esse dicuntur: ueruntamen consubstantialitatis ratio congregat ea in naturā imminutabilem. Nam filius quidē ex patre natus est, & est in ipso & ex ipso naturaliter. Procedit uero & spiritus, qui est proprius dei & patris, & simili litter filij. Sanctificat enim per illum quod sanctificari solet, deus & pater. Itaq; non ignorauit patriarcha Abraham, eum qui in sancta trinitate adoratur, terræq; ac cœli & universorū conditorem esse, & habere potestatem super omnia.

Insuper & qui ex eo natifuerere Isaac & Jacob, non senserunt aliter, sed per paternæ uirtutis uestigia incidentes, eiusdem fidei fuerunt imitatores. Vnde & beatus Moses in Genesios libro de ipsis nobis enarrans, dicit apparuisse quidem Jacob uniuersorum deum, & bonam illi spem dando dixisse: Ego sum deus Abraham patris tuī, & deus Isaac. Fatetur autem & ipse Jacob, dicens: Si dederit mihi dominus panem ad manducandum, & uestimentum ad induendum, & erit mihi dominus in deum.

Trinitatē consubstantialē cognovit Moses.

Gen. 1. D Et hoc quidem de illis sufficiat; nunc autem de ipso beato Moysi sermonem attinere decet. Nam & ipse unū natura & uere deum prædicat, non ignorans eum per quem omnia creata sunt, nempe uiuens & subsistentiam habens, Verbū eius, & spiritum in deo & ex eo uiuificantem, qui per illud creaturæ mittitur. Dicebat enim: In principio fecit deus cœlū ac terram. Vbi aut̄ in cōpendio & breui sermone uniuersorum conditorē eum esse docuisse, narrationem extendit, & monstrauit quod per uiuens Verbū, omnipotentem deū, ea quæ olim nō erant, esse coepissent, uiuificantur autem & in spiritu. Dixit, inquit, deus, fiat lux, & facta est lux: fiat firmamentū in medio aquarū, & factum est ita. Et in unoquoq; quod factum est, licet uidere dicentem quidem patrem, Fiat hoc uel illud, creantem autem per Verbū omne quod uolebat, absq; omni meditationis conatu. Viuens enim Verbū dei & efficax, etiam si annuat tantum, erit quod placuerit ei. Dixit autem: Terra erat inuisibilis & inculta, & tenebræ super faciem abyssi, & spiritus domini serebatur super aquam. Proinde ualde sapienter mentionem facit patris & filij & spiritus sancti.

Gen. 19. Et alijs modis in sancta & consubstantiali trinitate, unam & natura & uere deitatem prædicat. Nam quū Sodomitæ grauissima peccata cōmisissent, immisit ignem. Pluit enim, inquit, super Sodoma ignem & sulphur, dominus à domino.

Expositio dicti Faciamus hominem secundum imaginē &c.

Ad hoc & illud opinor utilissimum lectoribus, ut in medium proferatur. Sic enim scripsit de hominis conditione: Et dixit deus, Faciamus hominem secundum imaginē nostram, & ad similitudinem. Deinde parum progrediens inquit: Et fecit deus hominem, secundum imaginem dei fecit illum. Imago enim est dei & patris Filius, ad quem & nos formamur mentaliter, & hoc præcipuum, inter diuitias accepit hominis natura. Coruscat enim in ipsa conditoris imago. Ultra quid dicent hi, qui nostris sermonibus oblictantur, fringentes quidē pietatē quod confiteant esse deū, unumq; & solum, sed nō quod genererit ex se filium? Ad quos dixit deus: Faciamus hominem secundum imaginem nostram, & secundum similitudinem? An non rationablitur quis, quod ipsa ad seipsum sancta & consubstantialis trinitas hos de hisce facit sermones, quod hominis formatio non sit absque consilio facta? Volebat enim sapientissimus Moses ostendere factū apud deum, & consilij quasi præcedentibus honestatum; nam consideratione & perscrutatione, & examinatione singulorum diuinæ & incorruptibilis mens opus nō habet. Simul enim aliquid uoluit, & ipsum est, recteq;

A recteque ac irreprehensibiliter se habet. Itaque, ut dixi, honorata est quodammodo præ
uijs consilijs, hominis natura. Nam neque impiorum reticemus sermones. Dixerit
enim forte quis ad alium statim: Non, sicut tu putas & sapiendum censes, proprio Ver
bo & spiritui loquitur est Pater, sed dij s alijs qui cum eo, inferioribus & minoribus;
quamvis omnibus manifestum, quod videatur & his qui in Græcis philosophatur,
oportere unum esse deum confiteri, qui omnium conditor, & secundum naturam ul
tra omnia, factosque ab eo, & ut essent productos, alios quosdam deos, sicut ipsi dicunt,
& mentales & sensibiles.

Vnde manifestissime inquit Plato: Est igitur iuxta meam sententiam, dividendū
primo, quid illud quod semper est, natuitatemque non habens: & quid illud quod fit,
non autem semper fuit. Itaque illud quidem cognitione & sermone comprehensibile
est semper & per se existens. Hoc autem opinione cum sensu irrationali opinatum, &
fit quidem, ac perit, non autem est semper. Etenim hoc quod est semper, & nunquam
habuit natuitatem, hoc est, nunquam coepit esse, nominat naturam supremam, me
liorem quam ut fieri possit, nempe dominum deum, qui uere existit. Sic enim alicu
bi & universorum deus ad sacrorum ducem Moses inquit: Ego sum qui sum. Quod
autem sit, neque unquam existens, hoc ex nihilo productum ut esset, ineffabilis & inexco
gitalis uirtute, hocque totum deus suo artificio operatus est. Indicatum igitur est
quod & a me manifeste ostensum est, non ex solis nostris sacris scripturis, sed etiam
ex his per quas ipsi sapere & differere nouerunt, quod omnia a deo ut essent produ
cta, & quod conditis ipse natura antea ignota sit largitus est. Naturaliter enim infi
nius & omnino faciente minus est, quod factum est. Et quia res ita se habeat, ut dici
mus, quidam collectando dicunt, alijs dij deum universum dixisse: Faciamus hominem
secundum imaginem nostram, & secundum similitudinem. Quippe siquidem tanquam
ad imaginem creaturarum, rationale super terram animal formare uoluisset, quia suam
personam cum illis intulit, faciamus dicens secundum imaginem nostram. Si ad solam
suum deo decentissimam pulchritudinem figurari debere probauit, quia simul acci
pit aliorum memoriam, hoc est speciem? Vel quomodo quis haec de illis bene dicet? No
enim in identitate naturae & excellentiae & dignitatis connumerari fuerint conditor
& creature, genita & ingenita natura, incorruptibilis et corruptioni obnoxia. Quan
doquidem uere dicit potest, quod semper & omnimodo quod natum esse intelligitur,
subiectum etiam corruptibilitati. Etenim diuinus Moses a spiritu sancto eruditus, ad fu
tura spectans, praetinellexit fidei nostræ mysteria, & quomodo hoc dicit. Nam quia in
patre & filio & spiritu sancto, hoc est, in consubstantiali intelligitur trinitate, una &
ineffabilis & inexco-gitalis dei natura: ut ne quis ex ingenti stoliditate stulte dece
ptus, secundum quidem dicat & similitudinem dei Patris hominem factum, &
non etiam filij. Quod si ediuerso quis suspicaretur, & diceret quidem secundum simili
tudinem filij factum esse hominem, sed non item Patris: præuidens enim, ut dixi,
olim fore quosdam sic nugaturos, ipsam dixit sanctam trinitatem sibi ipsi loquutam:
Faciamus hominem secundum imaginem nostram & similitudinem: ut ad totam adintelliga
tur formatus mentaliter uidelicet, ineffabilem deitatis naturam. At hi, quamvis si
bi ualde sapientes videantur, stultum putant hoc dici, & propter stupiditatem pluri
mam, quum inculpatum ueritatis lumen habere possent, dij quibusdam fallido nomi
natis & notis, deum uocem hanc dixisse contendunt: quamvis indignum fuerit
considerare, quod natura conditor, sua gloria & eminentia summam dignitatem
non concederet genitorum naturæ. Id quod no dicimus, quasi inuidus sit: quare enim
hoc dicemus? sed quod natura eorum quæ facta sunt, nunquam pertingit ad diuin
arum dignitatis eminentiam, neque opinor aliquid reperit, quod substantialiter
est ex his quæ soli & propriæ ineffabili naturæ agnata sunt. Est & aliud absurdum
dixisse dominum & regem universorum alijs dij: Faciamus hominem secundum

Omnia a deo
facta Plato te
statuer.

Exodi 1.

Trinitas sibi
loquuta est, dia
cens: Faciamus
hominem ad ima
ginem nostram,
et non dij.

DIVI CYRILLI CONTRA IVLIANVM LIB. I.

C imaginem nostram & similitudinem. Quid enim passus est, quod cooperarios & quasi coadiutores quosdam fecit, in sola hominis conditione: quum omnem aliam creaturam quasi tumultuarior ficerit, utputa angelos & dominationes, principatus, potestates, virtutes mentales, cœlumq; ac terram, solem ac lunam, astra & lumen, & summam omnium quæ in cœlis & super terram? Nunquid enim dixerit quis, quod quasi inservimus, hoc est carens efficacia ad hoc sufficiente, aduocatis coadiutores, quævis modo non esset extreme absurdum crimen, sic quosdam posse sapere? Nihil enim est, quod omnipotens & perfectissima ad omnia deitas perficere nequeat.

Relictis igitur deliramentis istis, ad illud accedamus, quod oporteat confiteri in sancta & cōsubstantiali trinitate, ineffabilis deitatis plenitudinem esse intelligendam. Efficiunt autem sumus nos ad ueram & certissimam imaginem patris, hoc est ad filium: & in nostris animabus diuina eius pulchritudo per participium sancti spiritus inesse significatur. Etenim est in nobis sicut ipse filius. Spiritus enim est ueritas, sicut scriptum est. Ita nos uere sapientissimus Moses instituit: necq; alia quam ille, senserūt sancti prophetæ illum sequuti, & apostoli, & euangelistæ. Vnus autem & idem in omnibus Theologiae modus uidetur, & non in uno quidem inter se pugnantes illos quis inueniet: Nam quæ uere audierit à deo, ea ex uno spiritu loquuti sunt, & de hoc dubia-

Matth. 10. tare nos nō sinit, sapientissime dicens ipsis dominus noster Iesus Christus: Non uos estis qui loquimini, sed spiritus patris uestrí, qui loquitur in uobis. Proinde gloria

Fides Abrahæ nostra fides. mur in fide de deo, quam à sanctis patribus, qui olim fuere, accepimus, non uitiam: nec solemus his qui ex sanguine Israël, quali melius sentiant, accedere. Absit, Computamur autem & nos inter filios Abrahæ. Nos enim sumus secundū promis-

Rom. 9. sionē filij. Et persuadebit Paulus, scribens: Non enim omnes qui ex Israël, sunt Israēlitæ, necq; quia sunt semen Abrahæ, omnino sunt filij, sed filij promissionis reputantur in semen. Igitur multa alia ad prædicta afferre de nostra religione & immaculata

D fide, quæ nobis ab omnipotente deo concessa, non foret difficile: quoniam autem sermones opportunos, singulas suis locis distribuere, & reseruare contemplationes decet, illis nunc præteritis, uertam me potius ad Græcos, ut exacto iudicio, quid illi senserint, perscruter. Itaq; ferunt Orpheum Oeagri filii, præ alijs in dæmoniorum cultu magis religiosum, qui et temporibus aliquot Homeri opus præcessit, contexuisse falso nominatis diis odas & hymnos. Et mirum est eum hanc opinionē deles-

gisse, deindeq; condemnatis suis dogmati, intelligentem quod uiam regiam dereliquisset, à uia recta egressus, ad meliora se conuertisse, & pro mendacio ueritatem as-

sumpsisse. Vnde & sic de Deo dicit:

Palinodia Or- phei de deo ue- re divina. Dicam quibus fas est: ianuas autem occludite, prophani Omnes simul, tu uero auditio Luciferæ Memoriae filii Musæ, effabor enim uera, neq; te ea quæ prius In pectoribus apparent, dulci seculo priuent: Sed ad diuinum uerbum spectans, illi asside, Dirigens cordis mentalem profunditatem. Bene autem incede In uia, solumq; intuere mundi regem. Vnus est, per se existens, unius progenies omnia facta sunt, Ipse autem in illis melior est. Neque illum quis Intuitus est ex mortalibus, ipse uero omnes uidet,

Est post alia iterum;

Ipse enim firmatus est in æreo cœlo, Aureo in throno, super terram autem pedibus uadit, Manumq; dexteram ad fines Oceani Vndequaq; extendit; tremunt enim in circuitu montesq; magni, Et flumina, ciuitates, profundumq; iucundi maris.

Itaq;

A Itaq; unum & illum per se genitum per omnia & super omnes nominat deum, & solum quidem illi dicit esse cœlū, sitam autem sub pedibus terrā. In circūscriptū, opī Deus incircum
nor, haec incorruptibilis natura significare uolēs, & quod per omnia ueniat, ut omnia scriptus ab Or
implete, & quod uniuersum cōpleteatur, atq; adeo sines maris, trementibus & mon pheo describa
tibus & mari, & in summa, mundo toto. Sic enim inquit scriptura diuinitus inspira- tur.
ta: Omnis terra ueritatē inuocat, & cœlum eam benedicit, & omnia opera mouen- 3. Eſd. 4.
tur & tremunt. Et hæc quidem in his quæ Orpheus scripsit; at Homerum dixe-
rit, opinor, quis, poëtarum principem, parū differre ab his, qui in scænis saltant. Hi
enim ad uidentiū gratiam student ita rerum naturas figuris & gestibus repræsenta-
re, ut spectatoribus ipsæ res uideantur esse præsentes; at ille operam impendit, ut dei Homerus tunc
sicet uirtutes & uitia, & partes mūdi, & ipsam elementorum naturam. Vnde & con xathr.
trarios inter se deos fuisse dicit aliquando in Illo, & qui quibus & opposuerunt ma-
nifeste narrat:

Nempe contra Neptunum regem quidem
Stetit Apollo Phœbus habens tela uolantia,
At contra Martem dea glaucis oculis Pallas.
Iunoni uero oblitus aurea spicula gerens uenatrix
Diana telis gaudens, soror Phœbi.
Contra Latonam stetit fortis utilis Mercurius,
Porro contra Vulcanum magnus fluuius profunde manans.

Dij Græcorū
contrarij.

Vide obsecro in his etiam manifeste, ipsum quodammodo studuisse, ut uirtutes Allegoria
contra uitia insurgere demonstret. Nam Martem quidem ut insipientē & insanien- decorum.
tem, & ad hoc alium cōtra alium euocare facit, ut mos est Græcorū poëtis. Palladem
uero ut astutissimam & ingeniosam singit. Latonam quoque similiter obliuionem,
Mercurium autem memoriam & sermonem significare uult. Deinde & naturæ ratio-
nes attingit, & elementorum inter se diuersitates enarrat, dicens;

B Nempe contra Neptunum regem
Stetit Apollo Phœbus habens tela uolantia,
Iunoni uero oblitus aurea spicula gerens uenatrix,
Stetit autem contra Vulcanum, magnum flumen profunde manans.

Et hic uidetur mihi dixisse Neptunum humidam substantiā, Apollinem uero fo-
lem, & Iunonem aërem, & uenatricem Dianam aurea spicula gerentem lunam, &
Vulcanū ignem, Flumen quasi in ordinem frigidorū accipi. Quamuis autem ualde
amarint fabulas, attamen compriemus eum non omnino ignorasse ueritatem, dixit
enim alio loco iterū: Neq; si mihi promittat Deus ipse senectute abrasa facturū
iuuenem pubescentem. Non dicit: Neq; si quis deorū pollicetur mihi senectutis
depositionē, & iterum florentem iuuentute: msed hanc causam soli qui super omnes
est deo seruauit, tribuens solis illius uirtutibus posse omnia citra laborem perficere

Homerus sumo
num deum teo
statur.

etiam ea que ultra expectationem, spem ac rationem nostrā sunt: dicit enim: Neque
si mihi promittat Deus ipse. Dum dicit: Deus ipse, hoc non in quempiam qui in fa-
bulis singitur refert, sed ipsum solum, & uere existentem deum significat. Et Home-
ro quidem sic sentiendū & loquendū uidebatur. Eamus autē & ad alios arrogates Porphyrius
& superciliosos, qui sapientiæ opinionē nō vulgarē apud Græcos habent. Itaq; Por- Christianæ reli-
phyrius quidē, qui amaros aduersus nos effudit libros, & Christianorū religionē tan- gionis aduerso-
tum nō pedibus calcat, nominatos sapientes numero septē hac de causa appellatos dicit. rius.

Scribit enim sic in primo historiæ philosophi. lib. Quin nouem essent, septē appel- Historiæ tripos
lati sunt sapientes hac de causa. Piscatore, tractū quendā pisciū adolescentibus uenden- dis aureæ dan-
te, accidit ipso tractu tripodem aureā inueniri. Piscatore autē dicente, quod pisces, nō de sapienti.

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIB. I.

C Primo Thaleti mensa adducta est, qui illam ad Biantem misit, quem sapientem dicebat; at is ad alium mittit, & ille ad alium, donec tripos per septem circuitisset, & ad ipsum redisset; placuit igitur ut offerretur deo, qui omnium sapientissimus est. Quales igitur illorum fuerint opiniones, dicetur a nobis amice. Nam Thales quidem Milesius mentem mundi dicebat esse deum. Democritus uero Abderites in aliquo concordat cum illo, sed addit etiam aliud quiddam, afferit enim & ipse deum esse mente, ueruntamen in igne orbicularis speciei, esseque illum animam mundi. At Anaximander prorsus alia via incedit, definiens deum esse infinitos mundos, nesciens quid loquatur. At ille qui apud eos maximam & usque ad miraculum grauitatem sententiarum habet, Aristotelem, inquam, Stagiritam, Platonis discipulum, speciem quidem separata uocat deum, & ingredi contendit super uniuersi spharam. Quin & non qui Stoici appellantur, deum vocant ignem artificalem, via incidentem ad nativitatem mundi. Scripterunt autem de his Plutarchus, & alii eloquentes eorum, & audax ille contra nos Porphyrius. Itaque inter se diversi sunt diuinatores, magis quam ueritatis iudices, qui tam multifariam opinionibus inebriati sunt, quamvis eos qui uere & absque errore nouerunt, nullo modo ita inter se diversis opinionibus ferri oportebat, quemadmodum scilicet apud hos uidere licet.

Apud nostros primos doctores de deo nulli hæresis. Caterum ad haec, opinor, dicet quispiam: Quid dicas amice? An non & nobiscum hæreses multæ sunt? An non abscinduntur quidam aliter & aliter sentientes, & dicentes? At dixerim tibi, ut bone, quod hi qui nobis sanctorum dogmatum primi & ab initio fuere doctores, idem quidem inter se fatentur omnes, & cum primis quidem conueniunt medijs & ultimi. Non enim alia quidem Moses sensit, necque pugnatio cum dilectis eius, hi qui illum sequuti sunt, docuerunt: sed unus, ut dixi, omnium de deo sermo fuit usque ad apostolos & euangelistas. Vnum enim omnes fatentur, nempe eum

D qui super omnes, & per omnia, & in omnibus est deus sine principio, & sempiternum ingenitum, incorruptibilem, uitam & uiuificantem, coelum & terrae factorem, & breuitatem omnium que in illis sunt. Quod si nonnulli qui illos sequuti, non intelligentes que ab illis dicta, sic a uero deuiauerunt, erroris crimen non tam illis quam his, a sapiente viro inscribetur. Quocirca si qui horum impietatis inuentores, & prophaniorum dogmatum doctores fuere, pugnantque doctrina inter se, ostendantur, & quiescam. At si de illis manifestum, quod primi doctores inter se fuerunt opinionibus diversi, quomodo non omnibus liquecet, quod extra uiam rectam uadunt, & errauerunt?

Diversi inter se opinionibus ethni ci philosophi. Etenim si quis uellet, de deo qui est super omnia, rectum & inadulteratum sermonem ab his discere, cuius opinionem amplexaretur, ut non aberret a scopo. Etenim Thales quidem & Anaximader, aliter (sicut iam ostendimus) & aliter, uane nugati esse reprehenduntur. Pythagoras autem & Platon, qui uersati sunt in Aegypto, familiares multis qui illic erant, uti disciplinarum, & scientiarum audiissimui, non ignorauerunt uirtutem Mose. Erant enim apud Aegyptios Mosaica non in parua admiratione: & hinc, opinor, illos sermonem de deo, absque insolentia didicisse, ut sentirent & loquerentur de eo aliquanto sanius quam alii.

Hermes Trismegistus quis. Ad hoc coperiemus autem & Athenienses quosdam cum illis, ad hoc ut idem saperent quod ipsi, adductos. Iam memoria & sermone dignum existimo Aegyptius Hermestem, quem & ter maximum nominatum esse dicunt, quem adeo obseruaretur ab his, qui illo tempore uiuebant, & sicut quibusdam uidetur, assimilaretur illi quem ex Ioue & Maia fabulae natum ferunt. Ille igitur Aegyptius Hermes, quamvis sacerdos esset, & ad idolorum templa consideret, semper ea quae Moses docuit, sensisse competrunt: tametsi non omnino recte, necque irreprehensibiliter, sed aliqua ex parte. Etenim & ipsi fuit utilitas, & eius memoriam facit in libris suis, is qui Athenis composuit, in scriptos. Hermatcorum libri quindecim. Scribit autem sic in primo de illo, dum adduxit sacerdotem quendam dicentem: Igitur ut ueniamus ad similes, annon & nostrum Hermam

A Hermetem audis, Aegyptū in sortes & fines diuisisse, funculo mensum esse, & fons diuisisse irrigationibus, & leges posuisse, & præfecturas ab ipsis cognominasse, & constituisse cōmutationes cōmerciorum, & nuper dixisse summam legis astrorū, & diuisisse herbas, & cum numeris & geometria etiam astronomiam & astrologiā, musicam & grammaticen omnem inuenisse & tradidisse?

Narrabo igitur quid singuli opinari sint, & recordabor etiam aliorum, qui admirabile apud illos nomen in doctrina sortiti sunt. Opus autem fuerit, ut lector magno studio, & absq; fastidio scriptis incumbat. Itaq; Pythagoras dicit: Deus quidē unus, & ipse nō, ut quidam suspicantur, extra mundū gubernationem, sed in ipso totus in toto círculo, omnes generationes considerat, contemperatio existens omnium seculorum, & lux suarum virtutum & operum, principium omnīū, lumen in cœlo, & pater omnium, mens & animatio omnium, círculorū omnium motio. Ecce quām manifeste unum dicit universorum deum, & omnium principium, & operatorem suarū virtutum, lucem & animationem, hoc est universalitionem omnium, & círculorum omnium motionem: nihil enim per se mobile est, omnia autem ab ipso producta sunt, & ex nihilo ut essent, motionem sortita esse uidentur.

At Plato & ipse in loco quodam dicit: Nam patrem & factorem universi huius inuenisse, arduum opus est, & inuentum omnibus enunciare impossibile. Utq; hoc recte: Gloria enim domini fugit sermonem, sicut scriptum est: & omnis de eo sermo infirmus est, & dignitatem eius non assequitur: est enim ultra omnem cogitationē.

Videmus autem per speculum & in ænigmate, sicut dicit sapientissimus Paulus. Dixit item in lib. quarto historiæ philosophi Porphyrius, sensisse Platonem, & dixisse quoq; de uno deo, nomen quidem illi nullum congruere, neq; humanam cognitionem posse cōprehendere, sed appellations quæ de eo dicuntur, à posterioribus esse, abusiveq; de ipso dīci. Quod si omnino aliquid, nominibus quibus utimur, de eo dicere audendū, magis appellationem Vnius & Boni ei tribuendā: nam illud insinuat circa ipsum simplicitatem, atq; per hoc sufficientiam: nullo enim opus habet, nec partibus, nec substantia, nec virtutibus, nec efficacij, sed est omnium horum autor. Boni autem uocabulum cōmendat nobis, quod ab ipso omne quod bonū est, dum alij pro uirili imitantur, illius, si ita licet dicere, proprietatē, perq; illam salutē accipiunt.

Iam & termaximus Hermes sic alicubi dicit: Deum intelligere quidem difficile, eloqui autem impossibile, si cui etiam intelligere possibile. Incorporeum enim corpore significare impossible, & perfectum imperfecto comprehendere nō possibile. & sempiternū conferre cum momentaneo difficile. Nam hoc quidem semper est, illud autem prætergreditur: & hoc quidem uerū est, illud sub appetitia adumbratur: quantum igitur infirmius à fortiore, & minus à meliore distat, tantum etiam à diuino & immortali mortale. Proinde si quis incorporeus oculus egrediatur à corpore ad contemplationem pulchri, & subuolat ac complectetur, non figurā, non corpus, nō species intueri querens, sed illud potius, quod omnia facere potest, quod quietū, qd tranquillū, quod solidū, quod inconvētibile, quod ipsum omnia & solū, quod unum, quod ipsum ex seipso, quod ipsum in seipso, quod sibi ipsi simile, quod neq; alij simile est, neq; sibi dissimile. Et iterum ille: Itaq; de illo uno & solo bono intelligēs, nihil impossibile dixeris. Omnis em̄ uirtus ipse est, neq; in aliquo ipsum cogites esse, neq; iterū quasi extra aliquem. Ipse enim est qui sine termino, omnū est terminus: & qui à nullo comprehenditur, omnia in se comprehendit. Quoniam quod discriminēt corporum ad incorporea, & genitorum ad ingenitum, & necessitati subditorū ad libere existens, uel terrenorū ad cœlestia, & corruptibiliū ad sempiterna: non quod aliud quidem libere existat, aliud autem necessitati subditum. Quæ autem infra imperfecta sunt, corruptibilia sunt. Quin & Sophocles sic dixit de Deo: Vnus ueriss̄ Sophoclis de me unus est deus, qui cœlum ordinavit, & terram ingentem, pontiq; iucundam qn̄ deo uno dicit.

Pythagoræ de
deo uno sens
tentia.

Plato ineffab
lem deum testa
tur.

2. Cor. 13.

Ep Vnum, τὸ
γε θόν Bonū,
nomina dei.

Hermetis de
excellentia dei
sententia.

A V
R
B
A

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIB. I.

C dam, & uentorū uim. Pleriq; autem mortales corde errantes, extruimus in animarū facturam deorum imagines ex lapidibus & lignis, uel ex auro fabricatis, uel elephan- tinis figuris, sacrificiis illis & ferias ociosas apparantes, eos colere arbitramur.

Ad hæc & sapientissimus Xenophoni: Igitur manifestum quod magnus sit & po- tens, omniaq; concutiat & confirmat, ignotum autem qualis sit figura: neq; enim ui- detur esse lucidissimus sol, neq; hic uidetur permettere, ut ipse cernatur, sed si quis im- pudenter eum spectet, oculis priuatur.

Itaq; quod unus naturalis uerus p; deus longe super omnem mentem & sermonem incomprehensibilis absq; specie, uiuificus, & principium omnium, ingenitus, incor- ruptibilis, autor nativitatis omnium, manifestis testimonij comprobatum est, ex diui- nitus inspirata scriptura, & uocibus etiam eorū qui apud illos clari sunt poetarum & scriptorū; nunc quod etiam filium, qui ex ipso secundū naturam genitus est, condito rem, ipsius V E R B V M cognouerint etiam illi, per ea quæ scripere, ostendentes, ap-

Defilij dei uerbi deitate testi- monia ex ethi- niciis.

Noīs ἀντό- πάτως.

Deus absq; tē- pore.

D identitate manens suæ æternæ subsistentiæ.

Insuper & Orpheus iterum sic dixit:

Filius uox pa- tris ab Orpheo diffa.

Cœlum adiuro te dei magni sapiens opus,
Vocem adiuro te patris, quam loquutus est primum,
Quando mundum uniuersum suis firmauit consilij.

Vocem autem patris quam loquutus est primum, unigenitū eius Verbū dicit, quod semper cum patre existit. Non enim erat tempus, quando absq; sermone proprio in- telligeretur existens deus & pater: in ipso autem & omnium conditorem esse deum demonstrauit.

Verbū diuinū quomō ab Her- mete doceatur.

Hermes autem ter maximus sic loquitur de deo: Verbum enim eius procedens, perfectum existens & fœcundum ac opifex, in fœcundam naturam cadens, & fœcun- da aqua fœcundam aquam fecit. Et idem iterū: Itaq; Pyramis inquit, subiacet na- turæ & mentali mundo. Habet enim principale accumbens opifex Verbū domini omnium, quod post illum prima uirtus, ingenitū absq; termino, ex illo prospectans & incumbens, ac imperat omnibus quæ per ipsum formata sunt. Est autē & è perfec- tiōnissimo progenitus, perfectusq; & fœcundus germanus filius. Et iterū idem: Quis interrogasset quidem sacerdos Aegyptius & dixisset, Quare autem ô Maxime, bo- nus daemon hoc nomine vocatus est ab omnium domino? inquit: Et in prioribus di- xi, tu uero non intellexisti. Natura Verbi eius mentalis natura est generativa, & con- dere potens. Hoc sicut ipsius nativitas, uel natura, uel consuetudo, uel quod uolueris ipsum nominare nomina, hoc solum intelligens, quod perfectus est in perfecto & à perfecto perfecta bona operatur, & condit, & uiuiscat. Igitur quia tales habet na- turam, bene hoc appellat. Et idem in libro primo Diecodicō ad Tat. sic dicit de Deo: Cōditoris Verbum ô fili, perpetuum, per se mobile, increscibile, indiminiuibile, in- cōmutabile, incorruptibile, solum, semper sibi p̄sī æquale est, simile & planum, bene

consistens

A consistens, bene ordinatum, unum existens post præcognitum deum: significat autem per hoc patrem.

Sufficiat hoc ad consummatissimam demonstrationem, quod unigenitum dei Verbum intellexerint & illi. Nunc vero censeo adhucendum, quæ & de spiritu sancto ab illis ducta sint. Dicit enim Porphyrius, exponens opinionem Platonis: Usque ad tres subsistentias diuinam substantiam progredi: Esse autem summe quidem deum Bonum, post illum autem & alterum Conditorem, tertium & mundi Animam: Progressus enim usq; ad animam, deitatem. Ecce quam manifeste in his usq; ad tres subsistentias, dei substantiam progressus affirmat. Vnus enim est universorum deus: dilatatur autem, quantum de eo scitur, in sanctam & consubstantialem trinitatem, in patrem inquam, & filium, & Spiritum sanctum, quem & Animam mundi dicit Plato. Vt uisus spiritus, an? cat autem spiritus, & procedit ex uiuente patre per filium, & in ipso uiuimus, & moriamur, & sumus. Vere enim inquit, dicens dominus noster Iesus Christus: Spiritus est qui uiuiscat. Et iterum idem Porphyrius de Platone, Ideo occulte de illo insinuat dicens: Circa regem omnia sunt, & illius gratia omnia, & illud causa omnium pulchritudinum: secundum autem circa secunda, & tertium circa tertia. Nam quum omnia quasi existant circa tres deos, attamen primo quidem circa omnium regem, secundo autem circa deum ab illo, & tertio circa eum ab isto. Manifestauit autem & subsistentiam quam ex seipsis inter se habent, incipereq; à rege & subinceptionem & submissionem earum post primum, per hoc quod primo & secundo & tertio dicit, & quod ex uno omnia & per ipsum omnia seruantur. Videl igitur non prouersus sanè, sed sicut Ariani separat & substituit, subsistentiasq; subiectas ipsis infert, & tres opinatur esse deos distincte, sanctamq; & consubstantialem trinitatem. Veruntamen non omnia no ignorauit ueritatem, opinor autem quod & sanè dixisset & intellexisset, fortassis autem & pronuntiasset quod recte deo sensit in alijs omnibus, nisi forte Anyti & Meliti timuisset accusationem, Socratisq; aconitum.

B Dicit etiā Hermes in sermone tertio ad Asclepiū: Non enim comprehendendi possent, si proponerentur non initiatis talia sacramenta; sed mente audite. Vna sola erat lux mentalis ante lucem mentalem, & est semper mens mentis fulgida: & nihil aliud erat quām huius unitas semper in seipsa existens: semper sua mente, & luce, & spiritu omnia continet. Et post alia dicit: Extra illum non deus, non angelus, non dämon, non substantia aliqua alia. Omnitudo enim est dominus & pater, & deus, & fons, & uita, & ueritas, & lux, & mens, & spiritus, & omnia in ipso & sub ipso sunt. Nam mentem quidem de mente, sicut ego reor, filium dicit, & sicut lucem de luce. Meminit autem & spiritus, qui omnia continet: neque autem angelum, necq; dämonem, necq; aliam quandam naturam vel substantiam, extra diuinam eminentiam esse sitam dicit, sed sub ipsa omnia, & per ipsam esse diffinit. Et iterum idem in eodem sermone tertio, ad Asclepium, interrogante quodam de diuino spiritu dixit sic: Nisi prouidentia quædā esset omnium domini, ita ut & Verbum ipsum reuelaret, neq; uos nunc amor talis tecum esset, ut de hoc quereretis. Nunc autem quod restat in sermone, audite: Hoc spiritu de quo sape dixi prius, omnia opus habent. Omnia enim portat, secundum dignitatē, omnia uiuiscat & alit, & à sancto fonte producitur adiuuans spiritu, & uita omnibus semper existens secundus. Vnum esse igitur nouit illum & existere in propria subsistentia, & omnia uiuiscare & alere, & sicut ex sancto fonte dei & patris producuntur: procedit enim ex ipso secundum naturam, & per filium suppeditatur creaturæ.

Diligenter igitur perscrutati, & pro uiribus quæ in illorū librīs habentur, manifestissimam fecimus uniuscuiusq; opinionem; ut sciant legentes, quod errarint quidem non pauci ex Græcorū sapientibus, proprias sententias sequentes, & inter se diuersas opiniones habentes, nō fuerint tamē expertes eorū quæ in Mosaicis librīs contenta sunt. Nam ea propter, etiam usq; in Aegyptū disciplinarū studiosi peragrarunt, &

C

*πολεμος.**φασις,**Ariani, Plato
nuzant in trini
tate.**πολεμος.**φασις,**Plato metu**tacuit.**Vide trinitatē.**Filius mens de
mente.**Spiritu dei oīa
opus habent.*

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIB. II.

Chimelius aliquanto cæteris sapuerunt; propioresq; ueritati sunt facti, non ita turbidū
philosophi strabi: mentis habentes oculum; quos opinor si quis strabos dicat, non aberrauerit. Itaq; sa-
tis hic liber ostendit, quod ueriora sint & uetustiora quæ à Christianis traduntur, lon-
geq; melius habeant Græcorum nugis, etiam testantibus eloquentissimorum uero-
rum sententijis.

LIBRI PRIMI FINIS.

SO DIVI CYRILLI ARCHI
EPISCOPI ALEXANDRINI, CONTRA EA QVÆ
A IULIANO OBIECTA, PRO RELIGIONE
CHRISTIANA, LIBER SECUNDVS.

VONIAM considerabamus non absurdum, imò censebamus utile & necessarium, primo dicendum esse, qui nam inter scripto-
res tempore alios antececerint, & quā singuli deo habuerint
opinionem; earum rerum diligentissimam enarrationē fecimus.
At si quis fortasse redarguturus dicet: Quare quum de Christiano-
rum dogmatis loquistuisses, & Juliani blasphemis opposi-
turus sermonem defensorium paratus essem, non cogitasti, ut re-
cta via incederes, sed quasi licentiosius digrediens, quō sermonis decori ducebat im-
petus, genealogijs te occupasti, & Hebraorū Græcorumq; opiniones ut curiosius
exquireres, studiisti; Itaq; reprehensiones illas refutaturi, hunc sermonē tempestive
afferemus. Quoniam ille, Babylonium imitans Rabiacen, infreni lingua, cōtra dēū
Dconuictia proferre non timuit, & contra sacrosanctam nostram religionem impie cla-
mavit, philosophorumq; Græcorum frequenter meminit; multumq; illorum peruer-
sus opiniones celebrans, cōtrā autem heu in sancta ecclesiā dogmata audacter insur-
gens, & Moysis semelq; sanctorū omniū derisit historias. Idecirco ualde merito, qua-
si quandam syluam ante contradictiones coaceruauimus manifestas euidentesq; de-
monstrationes, quod antiquior sit scriptura optimi Mose, quām omnium Græciae
sapientum. Quin & Christianorum fidei traditionē uiderit quis, incoequalibus
eminentijs, apud illos quoq; commendatam. Neq; aliter sequentes sermones à pro-
lixiore digressione absolui poterant, & alioquin ualde longinquā à propositoru sen-
su interdum afferenda uidebantur. Verum de his quidem satis. Eundum autem nūc
ad illius scripturam, cuius uersus sub ipsius uerbis exponemus, scientes apposite &
decenter nostra illius obrectationibus opponenda. Quoniam autem, ut dixi,
impudens os aperuit, ut plurimas calumnias & blasphemias uoces contra dominum
nostrum Iesum Christum iactaret, talium quidem nullam mentionē faciemus. Equi-
dem præteriens & ualde prudenter ea, quæ si uel solas aures pulsent uocibus, pollue-
rent, necessarijs obsistam; & ostendam illū ubiq; ita deditū dicterijs mordacibus, ac
uanis nugis, adeoq; aberrantē, ut omnino uerū dicere nequeat. Sciendū est & illud
quod in primo libro uaria consilia captat, eademq; sursum & deorsum uersare & con-
fundere non cessat, ita ut id quod in principijs dicere inuenitur, hoc & per medium
enarrat, & postremis inserat; unde fit ut sermones contradictionis nō admodum or-
nate positi uideantur: uidereq; cogaris quantam amet cōtentione in suis dictis, qui
bus eadem subinde nō semel, sed sapissime repetit. Diuidentes igitur decentiore or-
dine sermonem illius, & collatis sententijs non singulis sapissime, sed semel & indu-
strie, quantū satis est, obuiam ibimus. Incipit igitur contra nos sermonē, & dicit:

A

IVLIANVS.

Operæ preciū mihi uidetur cunctis mortalibus exponere causas, quī us
mihi persuasum est, Galilæorū eruditionem, figuram, hominū malignitate
compositū, nihil quidē diuinū habere, uti uero fabulosa, puerili, & stulta ani-
mæ portiuncula, quæ monstriloquentia, & prodigiosorū narratione addu-
cat in hoc, ut uera dixisse credatur.

*Apostolos uos
eat Galileos.
Fabulas no-
stris tradit.*

CYRILLVS.

Galilæos quidem, mea sententia, dicit sanctos Apostolos, Monstriloquentiam
autem, Mosis & sanctorum prophetarum prædictiones, & diuina eloqua. Ignorat
autem fortassis, imò nō absq; dei nutu, aduersus superstitionem suam cōmentus con-
tradictionem. Sunt enim Galilææ duæ, quarum una iuxta Iudæam, altera uero con-
termina & uicina Phœnicum ciuitatibus. Vnde in multis quidem euāgelij scriptū
est de cōmuni omnium nostri saluatorē Christo, quod ambularit ad mare Galilææ,
hoc est ad stagnū Tiberiadis, & fecerit electos discipulos. Dicit autem alicubi deus
per prophetam quempia sanctum: Et quid uos mihi Tyrus & Zidon & omnis Ga-
lilæa alienigenarum? Quin & diuinus Eſaias inquit: Regio Zabulon & terra Neph-
thalim, & cæteri maritimam habitantes, Galilæa gentium, populus qui sedebat in te-
nebris, lucem uidit magnam. Itaq; Galilæi non soli intelliguntur Iudæam habitantes
sed & omnes gentes: Galilæa enim inquit gentium.

*Galilæa diua.
Ioel. 3.
Eſae 9.*

Obscurum ergo & nondum satis manifestum contra quos rectius & uerius ser-
mo illius tendat, utrum contra nos, uel etiam cōtra ipsum, & eos qui stupidam, illiq; q
gratam superstitionem coluerunt: Galilæi enim & illi sunt; imò nullo modo uacilla-
rit quis, Græcorū stupotibus congruere dictorum utim. Vbi enim tam fabulosa,
stolida, & puerilia, frigida insipientiæ omnis plena, quām apud solos illos: qui mul-
ta monstruose loquuntur, & mendacio fidem ueritatis parare tentant, estq; apud eos
tanta obſcenitas, ut & electi, & inter optimos ab ipsis habiti philosophos, aduersus
poëtarum nō diuinam, sed absurdam insaniam maxime declament. Manifeste igitur
dicendum, quod ab illorum nugis secedere oporteat. Nō enim Homero Plato acce-
dit, deos & deas inuehenti, partim ob libidinem condeiuñatos, & hominum auaria
offensos, partim plorantes, & ægre ferentes mortuos quosdā ex ipsorum genere,
muliebriterq; Heu me dicetis, eo quod uolentes à morte cripere aliquem nō potue-
rint, sed uicti à Parcis, etiam fato cedere coacti fuerint, quod fortius scilicet, & aliorū
deorum præside sit, quem summum appellant Iouem.

*Fabulosa apud
Grecos.*

Enimuero quū & multa alia dicere possem, hic prætereo: & idcirco ne uidear di-
uertere à iusta uia, ad propositum scopum redeo. Græcorū sunt fabulæ, & ipsi mon-
stradicentiam ut uera crederetur, non ex simplicibus, sed impie & flagitiose inuen-
tis conjecturis inuehere studuerūt; & contra ineffabilem gloriam omnipotentis dei,
scelestum figuratum composuerunt, ac quodammodo laqueo, simpliciorum ani-
mabus disciplinam instituerunt. Seduxerūt enim per uniuersum orbem, deos esse di-
centes Coelum & alia elementa: & quemadmodum sapientissimus Paulus scribit, di-
centes se esse sapientes infatuati sunt, & mutauerunt gloriam incorruptibilis dei in si-
militudinē imaginis corruptibilis hominis, & uolatilitū, & quadrupedū, & reptiliū.

Rom. 1.

Vt autem illius conjecturis cedamus, quū non possit alijs quod dicit magis stabili-
liri, sinamus insiliat in sanctos apostolos, uel faltem in sapientissimum Mosen & san-
ctos prophetas. Veniat, monstruet manifeste, quod est figuratum illud maligne cōfla-
tum & quam dicit esse monstradicentiam: & quid in Christianorū religione uocat fa-
bulosum & puerile? Nunquid fabulas nobis conscripsit Moses, dicens, unum natu-
ra & uere deum esse, ingenitū, sempiternū, incorruptibile, inuisibile, absq; quantita-
te, incōmutabile, impalpabile, uitā, & uiuiscatorem, sapientiā, uirtutē, uniuersos
*Que Moses
de deo dicit.*

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIB. II.

Crum nativitatis autorem, regem, dominū uniuersorū: nunquid aberrauit à uero sanctorum prophetarū sermo, quibus curae fuit uestigia Mosaicorū dogmatū proxime sequi: nunquid alter se habere sanctorū apostolorum doctrinam inueniemus: non **Contemplati-ua philosophia** profecto. Ad hæc, quo pacto affirmat ea quæ Galilæi tractant, nihil continere diuinum, sed fabulas frivoles & prodigiosas esse dixit: quamvis fatendum sit nihil esse melius quam bene & absq; omni errore nosse unū & naturalem & uerū esse omnī opificem & dominū. Dicerent autem, sat scio, & ipsi cōtemplatiuam, pulcherrimam & eximiam philosophiæ partem, & esse & dici, per quam diuinā attentius considerare ualentibus, prout hominibus conceditur, comprehensibilia sunt.

Reipsa nō gloriatōe probet. Ceterum quoniā sibi persuasum esse dicit ipse, doceat unde uel à quibus. Nec floriantur se hoc scire. Sed siquidē hoc quod ipse persuasus est, ad perfectissimā demonstrationē sufficit, ostendat, unde sic puret, ac dicat, res Christianorū non habere bene, ne dicam, eas illi nugas esse, ueruntamen ueretur solē in his quæ cōtra nos, at nos tam infenso iudice neutiquā uitimur. Quod si arbitratur corridentiū sermones qui uidelicet contra aliquos fiunt, ueros esse, & nō mentitos, ne ipse se se solum dicat persuasum, sed etiā re ipsa probet. Quod autē seipsum magis contideminet quam nos in fabularū figmento, deq; criminē illo sit suspectus, ex his quæ dicit iterū sciemus.

I V L I A N V S.

Facturus sermonem de omnibus dogmatibus quæ isti dicunt, illud præmiserim, quod oporteat eos qui contradicere uoluerint, quasi in prætorio nihil extraneum curiosius exquirere, neque cōtra id quod dicitur, loqui, donec de primis responderint. Id enim tutius fuerit ac manifestius, propriam quidem urgere causam, quando aliquid nostrum corrigere uolunt; nihil autem **D** quando his quæ nostris recriminari obiectionibus respondent.

C Y R I L L V S.

Indigna pre-scribit Julianus Elinguem igitur, dic mihi, oportebit esse eum, quem tu persequeris? & silere iubes quem fugientem apprehendis; nec mentionem uis fieri ullorū dictorū tuorum, ne confirmetur aduersus te accusatio: quamvis quod non uis ut nos aliquid dicamus de tuis, hominis est, qui redargutionem timet, & iniucundam in suis foeditatem non ignorat. Itaque dum ipse Christianorū religionem accusat, si etiam non omni laude prosequitur, nec summo præconio prædicat Græcorum superstitionem, par exigit. Si autem in sermonibus quos contra nos euomit, maiorem gloriam proprie tuitiæ aptat, Græcorum dicta nobis tanquam præcellentia opponens, quomodo orat ut sileamus, & suarum rerum omnino nullam uult mentionem fieri: quando nostris dogmatiæ patrociniari uolentes, de illis sermones facimus. Itaque si non liceret nobis ei aliquid obijcere, & repelleremur, ne ea quæ ad Græcos pertinent sola nō com memoraremus, dixerim bene & non immerito factum esse ab illo sermonem. Occurrere autem & respondere uolentes ad omnia quæ ab illo discuntur, quomodo adhuc redarguet, si cum ipsis loqui, & obscenam Græcorū impietatem detegere studuerit: Nam sicut si uariarū specierum colores componantur, color se offert magis ap

Ioan. I. parens: Lux enim in tenebris, inquit, lucet. Hoc sanè modo, etiam virtutibus initia pulchritudines, rudium potissimum mentibus haud aliter manifestæ fiunt, quam per solam contraria turpitudinem appositā. Facit enim improbitatis foeditas, ut meliora, uictoriæ calculum mereantur. Adeoq; hac ratione & ualde merito ueritus est sua, & in medium uenire nō sinit, quæ ad eius confusionem cedunt, tacereq; uult eos qui accusantur. Arguit autem & nos alijs modis sic dicens:

I V L I A N V S.

Parumper autem repetere operæ preciū, unde nobis, & quomodo præ-

mium

A mium in mentem dei assertio uenerit: deinde apponenda sunt quæ à Græcis & Hebreis de deitate dicuntur. Et post hoc interrogandi erūt hī qui neque Græci, necj Iudei, sed ex Galilæorū secta, quare pro nostris suam elegerint: & ad hoc, quur nō cum illis maneant, sed desciscentes ab eis in propriā uiam uertuntur, & confitentur quidē, nihil uel bonū uel egregiū, necj ex his quæ nos Græci, necj ex his quæ Hebræi à Mōse habent, sapiunt. Ab utrisq; autem gentibus, quæ perperam constituta sunt, quasi ceram colligunt, nempe deitatis negationē, ex Iudaica leuitate: improbam aut & dissolutā uitā ex nostrorū ignauia & cōfusione, & hoc optimū cultū dei nominari uoluerūt.

CYRILLVS.

En ille qui dicit eos qui calumnias, quas aduersus nos fabricat, legunt, siquidē tradicere uoluerint, quasi in prætorio constitutos, nihil extraneum curiosius inquisiendo, neque quod dicitis recriminando, debere se gerere: manifeste in istis promisit oppositorum se ea quæ à Græcis & Hebreis de deo dicuntur. Igitur is oppositus modus quò spectat: & quis ipsi scopus, qui Græcorū dogmatis opponit Hebraica, uel saltem ea quæ à Christianis dicuntur? nondum enim, dixerit quispiam, quod relicta contradictione se à calumniandi studio eripuerit, & lectoribus, tanquam rectis usurus sit iudicibus: ita ut ab illis discere uelit quid melius, uel quid deterius. Arbitratur enim, ut uidetur, non alia ratione opinionis suæ de deo laudatores quosdam forte, nisi Christianorū res perturbet, & collatione Græcorū, turpiores cōdemnentur. Atqui hoc nunquam fiet apud eos qui & mendacij infirmitatem, & ueritatis nouere uirtutem. Veruntamen illud uide. Etenim ponens nobis quodammodo legem ut ta ceamus, nullamq; de rebus suis mentionē faciamus, quando pro nostra religione facimus sermones, captus ipse ihs quæ interdixit, inuenitur. Affert etiam alicubi quæ

Julianus in sua legem peccat.

B stionem, cur nam relictis ihs quæ à Græcis dicta sunt, ad Hebraica declinauerimus? Age & nos uicissim illi dicamus, quare nam relicta Christianorū religione, & à ueritate fugitiuus mendacium diligis, & tam abominabilem idololatrarū factitiam religionem certæ fidei de deo insi piēter præposuisti, idq; putas bene cōsultū esse, quod potius omnium postremissimū & pessimum errorem recte dixeris?

Quare Christiani à Græcis hoc est pagani defecerint.

At si uoluerit uerissimam causam cognoscere, propter quam ea quæ à Græcis dicta reliquerimus, & Hebraica elegerimus, quæ ab ipso accepimus, dicemus. Igitur Græci quidē fabulas finxerunt, pro diis, incredibiles & monstrosas. Dixere enim Saturnum deuorare filios, & iterum euomere: & nuptias item incæstas, Matri enim Iupiter cōgressus est, procreauitq; ex ea liberos. Idem duxit uxorem filiam suam, imò non duxit uxorem filiam, sed simpliciter congressus cum ea, alteri eam tradidit: Ad hæc narrantur Bacchī discriptiones, & membrorū coharentiae. Talia Græcorum fabulae habent. Habes hinc sufficientem defensionem.

Mores idcirco, & nos corrigeremus cupis, quod tam foedam & absurdam Græcorū nugacitatem dispungimus, & calculum meliorem ueritati tribuimus: Nam diuinus Moses, & sanctorū prophetarū chorus, apostoli quoq; & euangelistæ, unum naturalem & uerum deum glorificant. & ut nos quoq; sic sentiremus persuaserunt, dum à nūgīs & omnigenis monstrositatibus, turpīq; sensu abstinent, ac admirandā uitæ cōversationem probè instituant. Nihil apud eos factū est: nullæ sententiaz minus persuasibiles. Quippe quod nostra Mōse sanctorumq; prophetarū prædicationibus conuentant, & euāgelicæ apostolicæq; doctrinæ ueritas à priscorū sententijs non abludat, tempore suo ferme noster manifeste ostendet. Iam quoniā cōtendit, nescio quare, quomodo in nostris nihil uel bonū uel egregiū sit, age ostendat & hoc, necj ita nude & absq; omni probatione accuser. Quomodo nihil egregium apud nos? An non ex a

Quanta bona nostri doceant.

C 3

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIB. II.

C actus & elaboratus deo, & mundi cōditione, apud Christianos sermo inuenitur? An non recte agendorū irreprehensibilem & insugillatam ex sacris scripturis scientiam suppeditamus? Et quomodo non omnibus manifestum, quod optima philosophia non alia ratione recte tractatur? Nam cōtemplativa & activa philosophia etiā apud illos, qui ea quae à Græcis tradita sunt, studuere, cum admiratione laudanter. Proinde ab Hebræorum fide impietatem ac negationem dei nō didicimus, id quod & ille de nobis dicit; sed siquidem quis uoluerit uerum dicere, ex scriptura diuinis inspirata, Græcorū ruditatem condemnauimus: & quod magis est, illorum impietatem, qui unū & natura uerū deum ignorant, à nobis reprobant, cui nō est perspicuum?

De superstitione in delectu ciborum. Dicit autē uitam dissolutam nos ab ipsorum ignavia recepisse, confusionemq; & ignaviam uocat gentiliū, uesci citra delectum, & nihil uitare quod edi potest: nam in hoc potissimum pietatis uirtutem constituant, & omni uirtute præditum arbitratur, eum, qui à cibis quibusdam abstinerit. At quorū sanctificationis modum in illis ponunt? An nō omnia facta sunt à deo, & omnino bona sunt, quae à bono? An non sanctissimus ac impollutus, qd' nos polluere possit, fecit nihil? Quorū enim cibus inficeret, uel quam maculam inureret ijs qui illius sunt participes? Vitanda autem ea sunt, per quae contaminari quis posset: id quod faciunt improbi mores, adulteria, scortationes, obtrectationes, mendacia, calumnia, quaritia, ac cætera. Qui autem talia nibili faciunt, contaminantur interdum etiam dum parum quidem edunt, & ab edulis quibusdam cauent, omittunt autem nibil absurdum, ita sumnum Iouem lacticare & colere uolunt, Venerisq; curant ardores.

Iulianus libri Genesios taxat Itaq; multa quidem ille aduersus nos euomit, contra Mosen autem intempestive plura loquitur, & illius librum non uulgariter accusat. Dixit enim librum Geneseos nihil uspiam ueri dicere, collegisseq; illum delitos quosdam qui senuerint: & quae

D summo eloquio celebrare conueniebat, ea omnia extenuasse: & dum ita simpliciter ac ruditer conscriptus est, autorem uoluisse uideri quod dicat quippiā sapiens & auditu dignum. Admiratus autem est sapientum Græcorū opiniones super ea re, Platonicaq; præaliorum plausibus, & laudat & celebrat. Ego autem, quod hic iterum arroganter agit, prætereo, sed quod fruolum in Græcorum poësi surrectum supercilium inuenierit, pro uirili tentabo dicere.

Operæ premium igitur arbitror, ex illorum libris colligere & apponere singulorum opinionem, quam de mundi constitutione habere uoluerunt: deinde quid de mundi nativitate Mose senserit subiectam: lectoribus enim apparebit, quām inepte illi & anguste delirent, & quām dilucida sit in scriptis Mose ueritas.

Diuersa de natura, de unitate, de figura et gubernatione mundi philosophi senserunt. Igitur Plutarchus, uir apud illos non ignobilis, in secundo libro collectionis physicorum dogmatum, ita inquit de mundo: Pythagoras primus nominauit uniuersitatem cōtinentiā mūdum, à rerum ordine qui in illo est. Thales, & qui ipsum sequuti, unum mundum, Democritus & Epicurus, & illius discipulus Metrodorus, infinitos mundos in infinito secundū omnem circumstantiā. Empedocles Solis circuitū dixit circumscriptionem finis mundi esse. Seleucus infinitū mundū. Diogenes uniuersum quidem infinitum, mundum autem finitum. Stoici mundū & etiā totum differre volunt. Uniuersum enim esse, quod cum uacuo immenso, totum autē absq; uacuo mundum, & ita idem est illis totum & mundus. Deinde de figura mundi iterum sic dicit: Stoici quidem mundum dicunt esse figuræ sphæricaæ, alijs autem similem galeæ. Alij uero, ut Epicurus, mundos quidem esse sphæricaæ figuræ posse, posse autem & alias habere figuræ. Iterum quoq; dicit enarrans opiniones Græcorum philosophorum, num animatus sit mundus uel non. Sic enim alijs quidem omnes animatum esse mūdum, & prouidentia administrari dixerunt. Democritus autem & Epicurus, & quotquot atomæ ac uacuum introducunt, nec animatum esse, nec prudentia administrari, sed natura quadam irrationali sic se habere afferunt. Aristoteles neq; animatum

*τόπον totum,
τόπον uniuersum.*

A matum totū per omnia, neq; rationale, neq; mentale, neq; prouidentia administrari dicit: sed cœlestia quidem societatem horum omnium habere, & spheras continere animatas & uitales, terrena autem nihil horum, bonum autem ordinem per euentum, non per prouidentiam sortiri. Et hæc quidem de illis.

Quoniam autem mens illis erat ultra examinare, utrum corruptibilis sit mundus secundum naturam, uel non, iterum opiniones habuerunt etiā de hoc. Pythagoras & Stoici mundum quidem dicebant esse genitum à deo, & quantū ad naturam attinet, corruptibilem, sensibilem enim esse, idcirco & corporalem, non corruptibilem tam prouidentia & continentia dei: Epicurus corruptibilem, ut animal & plantam: Xenophanes ingenitum & perpetuum & incorruptibilem mundum: Aristoteles partem mundi sub sole passibilem, in qua & terrena finiantur. Audite o uiri, & iam intelligite, quanta in his deliramenta. Nam qui opinionebus ita inter se pugnant, & hoc ac illud confuse, simpliciter ac inconsiderate secundū quod unicuique uidetur erunt, quomodo nō existimarentur potius diuinatores quam ueritatem edocēnam illi quidem unum mundū, hi autem multos: & iterum alij quidem genitum afferunt, & sunt qui his in uniuersum resistunt, & diuersum sentientes, aiunt incorruptibilem ac ingenitum esse: Adhuc & illi quidem prouidentia dei gubernatum, alij uero aiunt esse absque prouidentia, elementorum autem bene ordinatos motus, motibus per se, & accidentibus distribuunt. Et sunt alij qui ipsum animatum esse dicunt, alij autem neq; animatum, neq; mentale; & in summa mens eorum similis est ebrio, hinc & inde se uoluntati.

De perpetuitate mundi.

Quoniam autem in Platonis opinionibus, quem præ alijs elegit, maximè morsitur: dixerim, quod Plato & Pythagoras ideo honestius de deo & mundo opinantur, quia conuersati inter Aegyptios, illorum eruditio[n]em uel disciplinā sortiti sunt, apud quos certe creber de sapientissimo Mose sermo erat, & doctrinæ eius usque ad miraculum obseruabantur. Veruntamen dicunt Platonē sensisse quæ pugnent cum ipso, & discipulum eius Aristotelem noluisse cum illo sapere, sed maluisse contradicere, & illi se opponere. Nam Porphyrius dicit, opinari quidem Platonem de cœlo, dicereque quod corporea eius species constiterit ex quatuor elementis, ab anima, inter se consonantia habentibus. Ideo dicit, interdū conjunctionē, interdū diminutionē dici. Interpretatur item nō uocatum esse ὄργανόν cœlum; ab horasthæ ὄργανον uideri, eo quod uisibile quiddam uideatur. Aristotelī autem nō ita se habere uidebatur. Vnde enim, inquit, compositū cœlum; neq; enim ex quatuor elementis? Vnde imaginatur quintum quoddam corpus, quod cum quatuor illis cōmunionem non habet. Item Plato mūdum animalem esse dicit, & animal mente præditum, tribuitque ei prouidentia gubernari, genitumque esse, & corruptibile, quantum ad eius naturam attinet, definit. Verum discipulus eius non idem sensit: neq; enim animatum totum, neque mentale, neq; prudentia gubernatū, sed neq; genitum esse tribuit ei, sed uult in corruptibilem ac ingenitum. Et iterum, uehemens ille & celebris Plato, tria principia uniuersi esse afferit, deum & naturam, & Ideam: & deum quidem esse factorem, materiam autem subiectum, Ideam uero uniuscuiusque quod efficiendum est, exemplar. Iterum autem obliuctatur illi Aristoteles, idque non semel euenit, Ideam enim nec credere nec dicere uult. Duo autem inquit esse principia, deum & materiam. Tria iterum Plato principia esse dicens, deum, & materiam, & Ideam: adiicit etiam quartum, quod omnino animam uocat, & ante illa materiam ingenitam dicens & genitam, ipsam deinde Ideam, quæ aliquando est, quod det ipsum secundū se subsistere: pugnat autem secū cum suis adiuuacionibus, dicens in deis cogitationibus subsistere ipsam & non habere propriam subsistentiam, hoc est essentiam. Vtrū igitur se addicet ueritatis scrutator, ut irreprehensibilem & absque errore uiam sectetur? Vtrum ex nomine natis afferemus à mendacio? Vtrū suffragium feremus, quod in nullo sit lapsus; imo

Aristoteles & Plato in quibus differunt

Idea.

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIB. II.

C^o quomodo erūt fide digni, ut aliquibus persuadeant, qui tantum à ueritate aberrant, ita ut non solum ab alijs, sed & inter se, & secum quisq; dissideant? Laudat hæc & celebra sapiensissimus ille Julianus, & Mosaica mordet, ac omnia perturbans, Platonis sermones illis opponere audet, & dicit:

I V L I A N V S.

Hic cōferri uellim Platonis uocē. Quid igit̄ hic de cōditore dicit, & quas tribuit ei uoces in mundi factura, considera: ut Platonis & Mose uerba de creatione mūdi conferamus inter se: sic enim apparebit uter melior, & uter magis deo dignus, illé ne Plato qui idolis seruit, uel is de quo scripture dicit,

Exodi 33. quod ore ad os loquitus sit ei deus: In principio fecit deus cœlū & terram, *Gen. i.* terra aut̄ erat inuisibilis & inculta, & tenebræ super abyssum, & spiritus dñi ferebatur super aquam. Et dixit deus: Fiat lux, & facta est lux. Et uidit deus lucem, quia bona, & discreuit deus inter lucem & inter tenebras, & uocauit deus lucem diem, & tenebras noctem, & factum est uespera, & factum est mane dies unus. Et dixit deus: Fiat firmamentum in medio aquæ, & uocauit deus firmamentū cœlū. Et dixit deus: Congregetur aqua quæ desubitus cœlo, in congregationē unam, & appareat arida, & factum est ita. Et dixit deus: Germinet terra herbam foeni & ligum frugiferum. Et dixit deus: Fiant lumina in firmamento cœli, ut sint in lumen super terrā. & posuit eos deus in firmamento cœli, ut imperaret diei ac nocti. In his aut̄ necq; abyssum dicit facta esse à deo, necq; tenebras, neque aquam. Et planè conueniebat eum qui

D^o de lucedixit, quod præcipiente deo facta sit: siquidē ita est, etiam de nocte, & de abysso, & de aqua: at ille id ipsum dicere de his ut omnino factis nihil dixit, quamvis saepe illorū mentionem faciat. Ad hæc necq; nativitatis angelorum meminit, necq; facturæ, neque quomodo producti sint: sed tantum de cœlis ac terrenis corporibus loquitur, ita ut deus secundum Mosen nullius incorporei sit conditor, sed materiæ subiectæ ornator. Namq; dicit: Terra enim erat inuisibilis ac inculta, quod nihil aliud est quām humidā quidem substantiam, materiam facere, ornatorem autem eius deum introducere.

C Y R I L L V S.

Itaq; de Mose dixerim, si quis celebrare illum uelit, longum & prolixum sermonem haberet. Audi enim deum manifeste dicentem: Noui te præ omnibus, & gratia inuenisti apud me. Multiplicem autem virtutē qua prædictus erat, satis manifeste indicat miraculorum virtus, quæ in Aegypto facta sunt. Subditus enim erat uniuersorum deo, ac ministrabat, ultionem cōtra Aegyptiorū infanias exigenti. At qualis Plato fuerit, etiam si nemo dicat, satis diuulgabit, eius in Siciliam ex Athenis peregrinatio. Nam quum Dionysio ob adulationem non placeret, dicunt tanquam illiberationis principio pœnam dignissimam esse intentatam. At nunc de hac re parcat sermo, sed redeat rursus ad id quod in manibus.

Nam diuinus Moses sermones uobis uidetur compoſuisse, non examinatione fortuito in hoc incitatus, sed quod necessarium ad uitam cognouisset, trade re cogitarit. Non enim proposuerat manifeste philosophari, hoc est loqui aliquid de his quæ dicuntur prima principia, uel de elementis quæ ex illis: nam curiosiora illa sunt, & quarundam mentium captum excedunt. Scopus autem eius erat, ut sui secu li homines, ad ueritatis dogmata adduceret. Errates enim, & adorates singuli quod cuiq;

Exodi 33.

*Platonis &
Mose cōpara
tio.*

*Scopus Mose
in scribendo.*

A cuius uidebatur, oculis capti erant; & unū, ac natura, uere & deum ob ruditatē nimia ignorantes, colebant creaturā. Et alij quidem deūesse scriebant cœlū, alij vero solis circulum. Erant aut̄ qui lunæ & stellis, & terræ ac plantis, & aquarū naturæ, uolatili bus & animalibus brutis summae naturæ gloriā attribuere studebant. Quū igit̄ res illorum eō peruenissent, & tam grauis infirmitas omnes qui super terrā erant, depa sceret; adiutor Moses, & optimarū doctrinarum omnibus doctor demonstratus est, qui clamauit quidem: Vnus est uniuersorū conditor, quem & ab alijs separauit, quæ etiam per istum producta sunt ut essent, & existerent. Propterea utilissime & ualde sapienter, omisis multis nūgis, ad ea quæ magis necessaria sermonem uertit. Quid enim oportebat dicere, qualis sit aquarū natura, uel etiam quomodo facta sit principio: & quur dimit̄retur abyssos, & cœli naturam: & quur īndagaret curiosus quomodo angelī subsistant: opinor enim, quod hæc nemo possit explicare: & siquidem essent omnino explicabilia, sapientiam dante deo, quis auditurus esset: uel certe quis intellecturus quæ tam subtilia, imò & super mentis captū: Quamuis etiam illo tempore fuisse inueniemus, Græcorum sequentes ruditatem, quo & sapientissimi Mosī scriptura fiebat: id quod inde probatur, nam ē quibus dei gloria manifeste peruideri poterat, per illa ipsa deprehensi sunt in postrem & impietatis profundum incidiſſe. Dicit enim scriptura diuinitus inspirata, debuisse priscos uniuersorum conditorem & opificem, ex pulchritudine creaturarū cognouisse: at illi in hanc peruererunt imprudentiam, ut etiam ex his per quæ poterant ueritatis cognitionem accipere, per ea ipsa passi sint capi se, ita ut mendacio adhæreret. Horū fidelis testis est sapientissimus Paulus, sic scribens: Visibilia enim illius ex creatione mundi, dum per opera intelliguntur, peruidentur, ipsaq̄ æterna eius uirtus ac diuinitas, ut essent inexcusabiles; eo quod scientes deum, ipsum non ut deum glorificauerunt, uel gratias egerunt, sed facti sunt uani in cogitationibus suis, & obtenebratum est inspiens cor eorum. Et hæc quidem decent agrestem, uilem & irrationabilem omnū mendacij cultum, qualem seruabant ijs, ut dixi, ad quos sapientissimus Moses sermones habuit.

Quod autem in summū stuporem peruenisse deprehensi sunt, absq̄ labore uidebimus, ubi posteritatis illorū opinionē solicite inquisiuerimus. Dixit enim de illis uer ualde acutus Plutarchus in primo libro collectionis physicorū dogmatum: Inde autem uenerunt in assertionem def:nam sol & luna & cæteræ stellæ sub terram euntes, similibus coloribus semper oriuntur, & magnitudinibus pares, & in ijsdem locis. Et iterum in eodem libro: Definiunt autem dei assertionē sic: Sp̄iritum esse mentalem & igneum, non habentem figuram, transmutante in autem se in quodcumq̄ libet, & omnium in se similitudinem assumentem. Habeant autem cogitationem eius: pri mū quidem, à pulchritudine lucentium conjectantes, quod nihil temere uel fortui to fiat, sed quod ista arte quadam formentur.

Afferam autem ad hæc quæ scripsit termaximus Hermes ad suam Mentem, ita enim liber nominatur. Deinde, inquit, inuisibilis deus, lauda: & quis illo fulgidior: propter hoc fecit omnia, ut per omnia uideatur. Hæc est dei bonitas, hæc uirtus, ut ipse uideatur per omnia.

Videbimus autem quod & ipse Julianus, qui ira sanctam nostram religionem impugnat, hæc confiteatur: etenim affirmat cognitionem dei rem esse quæ doceri nequeat, sed per se discatur ab hominibus. Dicit autem sic: Quod autē doceri nequeat, conjectura nobis sit primum cōmune studium erga deitatem, quod est omnibus hominibus, priuatim & publice, ubiq̄ uiri sunt & gentes. Omnes enim absq̄ docto re deitatem quandam credidimus, de quo diligenter loqui neque omnibus facile est, neque ijs qui nouerūt erga omnes possibile. Et post alia iterum: Cum hac communis omnium hominum sententia adest & alia. Omnes enim homines natura quodammodo ita affecti sumus erga cœlum & deos, qui in illo lucent, ut & si quis alium, præ-

Rom. i.

*Vnde ortā opt
nonem dei dī
cant.*

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIB. II.

Cter illos susceperit deū, & is omnino cœli domiciliū illi tribuerit, nō destitutus illum à terra, sed quodammodo quasi in id quod in mundo dignissimum, uniuersorum regem collocat, colligens, quod inde ille spectet quæ hic agantur. Vide igitur quomodo ijs qui crassum & agrestem, & ut sic dicain, sordidū, non ferentes errore, & abducentes ab agrestiū opinione, non sint omnino expertes ueræ cogitationis deo: coniectent autem, quæ & quanta sit eminentia uirtutis illius, quod etiam legibus bene ordinatis tam magnam & dignam creaturam sustentatura sit. Et alij quiderunt ex ijs de quibus est sermo, neq; deum per creaturas nouerunt; sed fuerunt ita attoniti & dementati præter humanum morem, ut non solum cœlum & terram & lunam & cætera astra uoluerint adorare, sed & in templis multiformes imagines constituerint, insculpserintq; illis figuræ non solum humanas, sed & brutorum animalium, uolatilium & reptilium, & deos eos ac saluatores uocarint.

Deinde quis non admiraretur Mose industria: quæ nihil loquitur superfluum, uel profundius, & quod ab illius æui hominibus capi nequeat; sed illa potius per quæ ipsos ut melius habeant, possit edocere, & corriger ea quæ sciebat ad gloriam irreprehensibilem omnipotentis dei. Deinde adolescentiū doctores laudauerunt quis: & merito, si cum suis sententijs sublistant & manuducant paulisper, ad hoc ut possint aliquid arcānū uidere, nihilq; proponant in principio ualde elaboratū, & arduum habens accessum. Iam quum hoc fecerit Moyses sanctissimus, nonne illū summa laude dignabimur?

Si autem nihil necessariū dicendum tibi uideatur, uis attinga nūs tuas dulcissimas doctrinas, & scrutemur diligenter pro viribus exactam apud Heliодum deorum naturitatem. Nam singūlū se audire à deo, & à Musis sibi acto tribuit, ut rem quandam magnam & amore dignam, ac dicit:

Dicite, quomodo primum dij & terra facti sunt,

**Mose & He-
liod. in factura
mundi compas-
ratio.** Et fluuij, & mare, immensam undam
Pascens, astraq; fulgentia & cœlum latum Sursum.

Deinde dicit chaos & noctem facta esse, sed quomodo, non addit.

Terra primum genuit æquale sibi,

Cœlum stellatum, ut círcum ipsum omnia tegat.

Et terra filiū indicans cœlum, quia & maria peperit cœlo congressa, Cœon & Oceanum, Hyperionem, Iapetum, Thean, Rhean, Themidem, Mnemosinē, Phœbemq; cum illis, quam & aurea corona insignitā nominat, & Tethen amabilem, maximeq; inter omnes armatum factum esse Saturnum.

Deinde ad hæc addit uiles quasdam & uulgares & non subsistentes narrationes. Sed forte dicit autoritate poëtica Heliодum finxisse fabulas, erubescit enim fortassis illius narrationes. Igitur quare accusat Mosen factorum monstratorē, qui dilucidū & minime erroneum, uerarumq; narrationū composuit librum: Facta enim esse dicit à deo cœlum & terram, solemq; ac lunam, stellas & lucem, uolatilia & natatilia, & irrationalium animalium genera, & arborum pulchritudines, fructusq; qui edi possunt, & herbas in agris. Vide autem quomodo per illos sermones, errorem quo antiqui delirabant, amputat. An non Iouem quidem nominant cœlum, Cererem uero terram, Apollinem autē solem, & uenatricem aurea spicula gerentem, Dianam, hoc est lunam, & Neptunū humidam substantiam & in summa, unumquenq; deorum ut libebat celebrarunt, & ut deos adorauerunt.

Quod autem sermo diuini Mose de factura mundi manifestus, perspicuus, nihil habens superflui, & elaboratus sit, age nunc demonstremus. In principio enim, inquit, fecit deus cœlum & terram. Non enim ipse materiam ingenitam, ut quidam dixerit, cum deo ingenitam & æternam simul esse intelligendam, & currere, ac subsistere simul cum eo qui semper existit, hoc quod aliquando non erat; & simul cum æterno, quod

**Manifestatio
quorum erro-
res deo.**

A no, quod in tempore & uix tandem ut sit productum; & cum incorruptibili, quod corruptioni non obnoxium. Describit autem creaturam, quæ tempore & initio quodam nata, ex nihilo productam iuxta uoluntatem dei, ut sit hoc quod est; & nō dicit prius fuisse & antea inuentam materiam, deum & tantum factum esse expolitorem ac artificem, qui informi det formam, secundum quod informis erat: & qualitas differentias, magnitudines & pondera solum illi adjicat, sed ineffabili & indi- cibili virtute, id quod non erat, neque existebat omnino, ut inciperet esse, produxit. Quomodo uero considerit, menti nostræ incomprehensibile est, esse autem dico & ineffabile omni sermoni. Quomodo enim quis ea quæ mentem excedunt, enuncia ret? Opinor item intantum nostræ mentis captum, excelli ab operibus summæ substantiae, & quamnam sit uia ad quælibet facienda, quantum ab ipsa etiam secundum naturam inferiores sumus.

Igitur quando Moses dicit, In principio fecit deus celum & terram, intellige quod complexum quidem, & quasi in parua tabula omnia comprehendens, totius naturæ enarret natuitatem. Deinde procedit pulchre, ad dicendum quomodo ornatus ac dis- positus sit mundus, & quomodo singulæ creaturæ suam pulchritudinem sortitæ sint, nempe Verbo potentissimo ipsum omnia condidisse inquit. Deus enim est, & ex deo secundum naturam, Verbum suum quo omnia condidit. Dixit enim deus: Fiat firmamentum. Etuide obsecro, quomodo mox uirtute Verbi compactum sit firma- mentum, quod & cœlum vocavit. Dixit deus: Appareat arida: & composuit aquam in congregationem unam; dixitq; factū esse cum his solem, lunam & stellam & lu- men, & animalia terrestria, & aquatilia, & cum his uolatilia.

Quod autem & ipsa elementorum natura, nō habeat ex se, ut corruptionem effuge re possit, sed opus habeat manu quæ ipsam contineat, ut bene sit, ostendit dicens; Spi- ritus dei ferebat super aquas. Vivificat enim omnia dei spiritus, uita etiā ipse, secun- dum naturam subsistens tanquam ex patre, omnia autem illo opus habent, & nō ali- ter poterit firme in sua essentia qua sunt, persistere. Vide igitur, ut dixi, Verbo com- pactum firmamentum, & fundatam aridam, aquis in unum congregatis: uide herbis & arboribus terram uiridantem & seminales in eis existere causas, quibus tempora- ria perpetuam uim obtinentia, maneant ac saluentur: uide in firmamento luminaria non ob aliud quiddam à deo facta, quām ut luceant his qui super terram, signentq; & tempora ac dies, & annos. Iussam aut dicit & terram irrationaliū animalium naturā proferre, unicuiq; speciem, & quantitatem, & hoc quod in ipso est, conditore dante.

Postquam autem in mundo uniuersa facta sunt, nihilq; omnino quod hominis usi- bus seruiret omissum esset, tūc sanè quomodo & ipse homo futurus sit conditor de- liberabat: Non enim sicut aliarum creaturarū, eius natuitas impræmeditata condita est. Quoniam enim eximū & magnum quid, imò ultra omnem rationem & sermo- nem, & miraculum, intelligitur & est, quod summa natura, sibi ipsi assimilari animal, ut capax erat, consiliū ccepit, & idecirco ac ualde merito, nequid paruum uel abiectū esse uideretur, uel etiam ab alijs parum differens, secundum imaginem & similitudi- nem suam futurū erat animal, hoc est homo, quem nō absq; consilio format. Tametsi à ueritate non aberret dicens, quod diuina mens nihil ignoret. Cognoscit enim per- spicue omnia priusquam fiant: quid igitur consiliū capit & deliberat, quum præno- uerit hominis naturam? At optimus Moses dispensatiue quodammodo cum consi- lījs præmissis honoratum esse hominem dicit, ut designet quod nō simplicem, & ut quis dicere possit, nihil ab alijs differentem, natuitatem afferat, sed dicat rem, quæ deo multum curæ sit. Estq; hyperbolicus sermo, & bene opinor factum esse uideri, si ho- minem, omnium quæ super terram sunt animaliū dicamus optimū, factumq; esse ad imaginem cōditoris.

Quod autem potentissimi dei nutibus omnis creatura condita sit, absque difficultate.

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIB. II.

Ctate disci poterit, etiam ex his quæ scripsierunt superstitionis doctores. Vism enim erat omnibus & sapiendum & dicendum simul ab ipso omnia condita esse, mentalia & sensibilia, inuisibilia & uisibilia. Confessi enim sunt, quod circa omnium regem & dominum omnia sint; id certe etiam Plato dicendo contendit: Di deorum, quorum ego opifex, paterque operum. Iam igitur Graecorum adducimus sententias, quas praeter illas dicunt, nolumus enim idem saepe dicere, sed mentionem faciemus Hermetis termini. Dicit enim sic in sermone ad Asclepium: Et dixit Osiris, deinde o maxime bene dæmon, quomodo tota terra apparuit? Et dixit magnus bonus dæmon, secundum ordinem, & exiccationem, ut dixi, iussis ad se se multis aquis secedere, apparuit tota terra lutulenta ac tremula; sole autem fulgente & iugiter exurente ac siccante, terra durata est propter aquas, quæ in circuitu continebatur ab aquis. Quauis & alias omnium opifex ac dominus loquitur sit: Stet terra, & appareat firmamentum, & statim initium formationis terra facta est. Et haec quidem de terra: de sole uero sic iterum inquit: Et dixit Osiris, o termaxime bone dæmon, unde apparuit magnus iste sol? Et dixit magnus bonus dæmon: Osiris, solis natuitatem uis nos dicere unde apparuerit? Apparuit prouidentia omnium domini. Est autem natuitas solis, per sanctum uerbū eius, quod formādī uim habet, facta. Similiter idem in libris Diexodicōn sermone primo dicit: Omnium dominus statim dixit suo sancto, & mentali, & uim condendi habente Verbo, Sit sol; & simul apparuit ignis, qui natura sursum fertur, dico sanè purum & fulgidissimum, & efficacissimum & tuncundissimum, attracta est natura suo spiritu, & in altum ab aquis erexit. Itaque imperio dei per Verbū opifex facta esse omnia, decet hominem & intelligere ac dicere: quomodo autem uel quo pacto, ipse solus sciat.

Iam quod singulis creaturis factis, esse taliter, sua potestate dispenset, & quod modum quo subsistunt omnia, ut ipse eis definit, habeant, colliquescat & ex his quæ Moses dicit: Fiat firmamentum, & factum est ita: & congregetur aqua in congregationem unam, & appareat arida. Haec enim unicuique creaturæ naturam definit. Et eius rei iterum meminit illorū termazimus Hermes, introduxit enim deum dicentem creaturis: Necessest autem uobis qui sub me, ponam, hanc legem, per Verbū meum uobis datum, hanc enim legem habetis. Quippe, ut iam dixi, singulis creaturis naturalem præscripsit legem opifex, & illius nutibus esse uel non esse taliter, obtigisse aparet. Et hic quidem sermo rectus ac syncerus est.

Formidat autem Julianus haud mediocriter Platonis sententiam, & inquit: Audi de mundo quid Plato dicat: Totum certe cœlum uel mundus, uel qualiter quis nominare mauult, utrum sit semper, natuitatis initium nullum habens, uel ab initio quodam fieri incepérit, nam uisibilis est & tangibilis, & corpus habens: omnia autem talia sensibilia imaginari possunt cum sensu. Et post alia: Iam secundū sermonē hunc probabilem, oportet dicere mundum istum, animal animatum mentaleque, uere dei prouidentia factum esse. Ecce manifeste etiam contra ipsum, diuinus & sapientissimus Plato, totum hunc mundum, uel utcunque quis appellari, genitum, & ab initio quodam factum esse affirmat. Insuper afferit tangibilem, & uisibilem, & corporeum, & sensu imaginabilem, & secundum opificis prudentiam factum esse. Porro, quod ille qui Platonis sententiam summe prædicat, seductus sit cum ipso, & sapuerit quidem irreprehensibile nihil, circunferatur autem quasi ab omni uento, declarabimus non post longum, iterum appositis Juliani uerbis. Dicit enim sic:

I V L I A N V S.

Vnus autem unius solum comparamus, nempe quod & quale opificium faciat apud Mosen deus, & quale apud Platonem. Et dixit deus: Faciamus hominem secundum imaginem nostram & similitudinem, & præsint pisibus mari & uolatilibus cœli, & iumentis, & omnib[us] terræ, & omnibus reptilibus que

A quæ repunt super terram. Et fecit deus hominem secundū imaginē dei fecit illum, masculum & foeminam fecit eos, dicens: Crescite & multiplicamini, & implete terram, & dominemini ei, & imperent piscibus maris & uolatiliis bus coeli, & omnibus iumentis, & omni terræ. Audi igitur & Platonis opificium, quod uniuersorū tribuit opifici. Dij deorum, inquit, quorū ego opifex, paterq; operum, insolubilia erūt, me scilicet uolente. Omne quidē quod compactum, hoc & solutile; & quod pulchre coaptatum, beneq; habet, potest solui à malo. Idecirco quoniā nati estis, nō estis quidē immortales, & insolutiles omnibus modis: sanè neq; soluemini, neq; habebitis mortis sortes, idq; ob meā voluntatē, per quam maius adhuc uinculū & magis firmū sortiti quam illa, in quibus quādo nascebantī, cōiuncti estis. Nūc igitur quod uobis dicens ostendo, discite. Mortalia adhuc genera alia tria sunt nōdū genita, quibus nō factis, cōclū imperfeciū erit. Nec enim omnia in se genera anima lū habebit. A me aut si hæc fierent, & uitæ participiū haberēt, dijs æquarent; ut igit & mortalib; sint, & nunc uniuersum reuera uniuersum sit; cōuertamini secundū naturā uos ad animalia formanda, imitantes meā uirtutē, qua in uestra nativitate usus sum, & inquantū ipsis immortalibus cognomines esse cōuenit, dij dicimini, ducesq; etiā uos eorū qui uos semper iuste uolunt sequi: semina & initia ego tradā. Cæterū uos immortalis mortale adiūgētes, facite animalia & generate, ciboq; dato facite crescere, & corruptibiliā iterū accipite.

*Angelina natura
mortales.*

*Angeli iubenz
tur tria anima
lū genera for-
marc.*

B CYRILLVS.

Ridet audax ille temerarijs sermonibus, ea quæ nos de hominis formatione asserimus, sicut ab optimo Mose enunciata sunt; & paruisfacit, hominis naturæ datū esse à deo, secundum imaginem ipsius & similitudinem factum esse ab ipso: quamvis quo pacto omnes qui recte sapere solent, nō suffragabunt, hoc esse quod omnium maxime ornaret. Quid em melius dicetur, dic mihi, quam diuina similitudine nos insignotis esse? Nunquid non summam & sublimissimā omnium, diuinam substantiam & ineffabili gloria conspicuam, ac per seipsum omnem uirtutis speciem & pulchritudinem esse dicimus? Et quomodo non omnibus manifestum id quod dixi? Quur igitur deridet tam eximia & quare cauillatur hoc quod præ omnibus principatum honoris habet, quod mente præditū ac ratione, maximeq; deiforme inter animalia dei hominem dico? & certe ipsa rerum natura idem fatetur, quod uerba Moses sonant. Atqui ille nullam curam gerit, quidnam uerisimile sit.

Insinuat autem & hoc pertinaciter, oportere Platonis uocibus firmiter adhærente. Et dum illas admiratur, non considerat quod oratio illa, quam fecisse uniuersorū deum ad quosdam falso agnominatos deos dicit, ficta sit. De hoc quoque opinor nobis cum illo loquendū. Nam siquidem in his Plato poëtarum sequutus uocem, personæ dei sermones tribuit, quos illum decere arbitratur, non parum aberrauit à scopo, surgillariq; poterit, quod nescierit seruare decorū in singenda persona; si autem simulat te audire à deo, ualeat delirus. Nō enim fas est dicere, quod deus qui potestatem in omnes habet, permittat dij non ueris, gloria, quæ ipsi & soli proprie conuenit, esse participes. Dicit enim: Gloriam meā alteri nō dabo, neq; uirtutē meam sculptilibus. Proinde paucis ueritatem, Platonis sermonibus opponamus, & dicamus.

*Nihil homini
melius datur eft
quam quod ad
imaginē dei eft
conditus.*

*Ineptit Plato
in proposito
poëia dei.*

Esaie 42.

Admissum esto, si placet, supernas & mentales uirtutes à deo factas, dei appellatio honorari. Dicimus enim quosdam in coelo & deos & dominos nominatos; sed & nos ipsi tali nominatione appellamur, domino dicente nobis; Ego dixi dij estis, & dicamus.

*gloriam suam
non dat.
Psal. 8.1*

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIB. II.

C filij excelsi omnes. Veruntamen hic est quædam urgentissima causa, quare liberalitatis dei erga nos sermo, rectissime se habeat. Nam omnium conditor, quia secundum imaginem & similitudinem suam, creaturam fecit mentalem ac rationalem, nimirum quia bonus est, etiam dei appellatione honorauit. Neque indignum est: Solum enim & nos humanam imaginem hominem cognominare. Itaque mentalis & rationalis creatura maioris apud deum dignitatis, quam ea quæ non est rationalis & mentalis: meliorem etiam gloriam sortita uidetur, dei appellatione insignita. Et enim ex alijs creaturis nulla pro rorsus appellatur deus.

Mundum non esse animal contra Platonem. Iam quod ccelum, hoc est mundus, planè nō sit animal, neq; animatum omnino, etiam absq; alijs, quos sapientes uocant, ad reprehendendum sufficit Aristoteles ille Platonis discipulus, qui dixit, ut dudum affirmauimus, neq; animatum totum omnino mundum, neq; rationale, neq; mentale. Itaq; quod totum omnino mundum, uel uniuersum, ut interdum uocant, neq; animatum, neq; mentalem esse, dicendum, permitrat illi ueritatis potentia: domestice, ut dixi, & ex familiarissimis, sufficien- tissime se opponentes habet. Illis enim qui omnino non sunt dij, animati uel mentales, non dixisse deum, quod aliquid formare debeant, ostendit nobis ipsius rei natura, congruis probationibus utens. Quod enim omnino per se intelligens, uniuersorum opifex alijs dijs cōmisisset esse laborandum circa trium generum formationem, hoc utiq; dixisset, uel quod grauetur, uel quod omnino nihil curet nostra. Quæ, ut arbitror, à summa omni substantia aliena sunt penitus. Etenim si bonus est opifex, quomodo illum ullius rei pigeret? Sic enim ipse Plato dicit: Bonus erat, bonoq; nullius rei inest inuidia. Dicere autem quod hoc nō fuerit dignatus, nihil aliud esset quam fastum & indignabūdæ superbiae crimen ei tribuere. Quomodo illis imperare uellet, quæ formare non dignatur: uel quomodo nostris cultibus oblectabitur, si principio nos condere non est dignatus?

Quile sacrificium deus amet

Porrò quod & coli uult à nobis & obedientiam exigat, & in omni uirtute sibi humanam naturam assimilari uelit, apponere sanè perquam facile plurima ueraq; ex diuinis literis testimonia: quia aut Iuliano magis probantur quæ à suis tradita sunt, scripsisse dico Porphyrium, libro secundo de abstinentia ab animatis sic: Sacrificemus igitur & nos, sed sacrificemus sicut decet deo, qui super omnia est, ut sapiens uir dixit, neq; suffientes, neq; adnominantes aliquid. Nihil enim est materiale, quod non statim immortali est immundus. Ideo, neq; sermo uocalis, neq; internus qui ab affectione pollutus, illi familiaris est. sed puro silentio, & pura de eo cogitantes colamus eū. Vnde coniunctos & deo assimilatos sanctam victimam offerre oportet, quæ laudat illum, & nobis salutaris est. In contemplatione dei, ab anima affectionu experte, sacrificium istud perficitur. Vult igitur à nobis coli deus, & per sanctam conuersationem, dum mens ipsi assimilatur, & in animabus nostris pulchritudo eius inscribitur. Ultra dic ora, quomodo hæc à nobis petit, qui quasi abiiciat nos alijs opificibus, & ut sic dicam, priuans sua formatione, quam alijs omnibus creaturis donauit?

Deum curam omnium gerere, etiā minimorū
Matth. 10.

Prouidentiam autem deus omnino gerit terrenorū, etiam eorū quæ secundū Platoni ludum alijs concredata sunt. Nam quod prouidus est, & usq; ad minima pertinet eius cura & misitas, docebit ipse qui suū spiritū nouit deus. Nonne, inquit, duo passerelles alle uenundantur, & unus ex eis non cadet super terram, absq; patre uestro, qui est in coelis? Sed forte ipse uocem hanc taxabit quasi non sit uera, absurde etiā cōtra deū pugnās. Recipiāt ergo eos qui familiares ipsi fuerunt, postq; aberrare cœpit. Scribit igit Alexander Aristotelis discipulus in libro de prouidentia sic: Nō uelle dicere, deum gerere prouidentiam eorū quæ hic sunt, omnino alienū est à deo! Inuidi enim cuiusdam foret, naturæq; modis omnibus indignæ, meliora nō facere posse. Quia autem utruncq; horum alienum à deo, neq; ambo neque alterum inuenies in eo. Relinquitur ergo, & posse & uelle deum prouidentiam gerere eorum quæ hic sunt:

*Prouidentia
Dei: ~*

A sunt: Si autem uult & potest, manifestum est quod prouidet. Ratione enim consentaneum, nihil omnino absq; diuino consilio & uoluntate fieri. Huius autem sententiae dicunt quidam esse & Platonem. Manifeste autem Zenon Cittensis, & Stoici alij, dogma istud commendant. Igitur quod summus, & natura & solus uniuersorum deus, prouidentiam gerat eorum, quæ circa nos, testati sunt & ipsi.

Vltra diceret, quid hoc, quod uoluerit prouidentia gerere, non omniū optimo humanum genus priuando? Hoc dixerim esse, ab ipso magis creari, & non factos quosdam, qui nudam & solam dei appellationē foris habeant, sortitiq; sint formandi officium. Ethoc maxime contra diuinā gloriā militat, etiam alios putare posse creare, & exnihilo producere. Non enim fas est dicere, quod ea quæ diuinæ & ineffabilis naturæ propria & eximia sunt, naturaliter possint inesse quibusdam ab ipsa factis. Congruit autem magis ipsi & soli, & ad summam pertinet gloriam eius res illa: nam inaccessa naturæ sunt, sicut dixi nuper, ea quæ proprie sunt solius, & omniū summæ substantiæ; quorum unum esse dicimus, efficaciter operari posse, ut creatorem, & producere res quæ aliquando non erant. Ad hæc, quomodo genita & facta quæ omnibus modis, iuxta rationes naturæ insitas corruptibilia, operarentur diuina? nam si quidem ut modus scientiæ in deo intelligitur Creare, nō ultra rationem nostrā admittet quis datum esse ab ipso naturæ, creandi scientiam; alioqui nosip̄i essemus conditores aliquando, materiā quandam habentes subiectam, & artificio circa eam utentes. Si autem Creare, ut dixi, naturæ magnificæ operatio est & uirtus, & ultra mensuras creature, digna est deo, quorū summæ naturæ dignitatem detrahunt, & generatio & corruptioni obnoxij donant, ut sibi placet?

*Creare solius
dei opus est.*

B Iam qua necessitate intelligendum putant, immo diuinās calumniantur uoces. Per misericordiæ eum dicunt ingenitū, genitū, ut possint quæ illius & solius implere. Sed profecto aiunt, esset enim, & necessariū, si à deo fiat aliquid. Melius em̄ ipsum esse, quam si moriatur & corrumpatur. Inuidisset igitur aliquibus opifex, & non cōcessisset eis participes eius quod optimū est fieri, permisisset autē quasi deteriora, per hoc quod nequeūt eadē formare. Num igitur formidasset necessitatē nō permittentē sibi posse facere mortalia, uel fortassis ignorauit omnino? Itaq; si ignorasse quidem dicunt illum, scivit creature aliiquid amplius quam ille. Condit enim, ut ipsi inquietunt, corruptioni obnoxia. Si autem hoc prætereuntes affirmabūt scire, quomodo boni fuerit, non facere bonum, id quod nouit esse bonum? melius autē est immortale quam mortale. Præterea non imperite, sed sapienter etiam hoc dixerim. Deos enim, quibus hæc permisisse aiunt uniuersorum regem & dominum opificem, non immortales dicunt esse, sed compositos ac solutiles, & uolente deo in his quæ sunt corruptibles. Quomodo igitur secundum propriam naturam incorruptibile, uel immortale, uel insolubile omnino nihil est; quomodo non imperiti sunt, qui dicunt non potuisse uniuersorum deum trā mortalia genera formare, dedisse autem alij potius ut hoc faciant? Verum relictis gentilium erroribus, dicimus quod in creature uariorū & multigeniū, & aliter aliud & non idem, sicut in natuitate & specie formauit opifex potestate utens decentissima. Nam immortalequidē, ut dixi, uel insolutile nihil; Voluntas autē dei unicuique creature est natura, deuenitq; usq; ad nos absq; omni grauamine. Vnus enim est & solus, non hoc ab alio discens, cui agnoscerē non scientiæ species est, sed naturæ suæ, quæ deum addecet, species, ipsiq; & soli propria & agnata, sicut scilicet & aliae dignitates: ambas in genita minime habent, tribuitur autem, ut dixi, naturæ isti & soli naturaliter.

Quod autem absurdissimū sit alij dījs nos ascribere opificij efficaciam, & à deo naturali & uero eam auferre, etiam ex ipsius doctoribus uiderit quispiam. Scribit enim Hermes cognominatus termaximus de natura uniuersi ad Asclepium sic: Igitur si confiteamur duo esse, nempe quod sit, & quod facit, unum est unione, illud qui dem

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIB. II.

Cdem præcedens, hoc autem sequens. Quod præcedit quidem, est deus faciens: quod autem sequitur, id quod fit. Quod ita esse propter uarietatem eorum quæ sunt, timens humilitatem & ignobilitatem, deo ascribere ne timeat: Vna enim ipsi est gloria, facere omnia: & hoc est opus dei, sicut corporis effici. At facient i nihil uel male uel foedi imputamus. Hæc enim sunt affectiones generata sequentes, sicut rubigo & uel macula corpus sequitur: sed neq; ærarius rubiginē patitur, neq; maculā q; qui genuerunt. Et post alia iterum sermonibus agit ferventioribus, manifestū exemplum ponens, & inquit: Ipsi pictori licet cœlū ac terrā pingere, & mare, ac deum & homines, & omnia ratione ac anima parentia: deo autē impossibile ne fuerit facere! O crassam deo ignorantia & insipientia, grauissime enim laborant tales. Nam deū dicitur se colere ac benedicere, non tribuunt ei, quod fecerit omnia; neque deum scunt. Et, cum hoc quod ignorantes sunt, etiam plurimum in illum peccant impie, affectiones ei tribuentes, despiciuntiam uel impotentiam. Nam si nō omnia facit, uel superbiens non facit, uel non potens, id quod est impium sentire. Deus enim unam solam habet affectionē, nempe bonitatē. Bonus autē neq; superbis neq; impotens est. Hoc enim est deus, Bonum quod omnem potentiam habet faciendi omnia: quod autem genitum est à bono, & eo qui omnia potest facere, fit. Si autem discere uis, quomodo quidem ipse facit, quomodo autem quæ sunt, siant, vide imaginem pulcherimam & simillimam, Agricola semina in terram demittit, & ibi quidem triticum, illuc uero hordeum, alibi autem aliud quoddam semen. Vide eundem plantantem uitante, & pomum, & alias arbores. Ita & deus, in cœlo quidem immortalitatem seminat, in terra necessitudinem & mutabilitatem, in omnibus autem uitam & motum. Et hæc quidem ueteres Græcorum sapientum non ignobiles senserunt, & altos sentire uoluierunt. Quod æquus ille, & ab alijs secedens, aliorūq; opinionibus ualedicens, à filio Platonis opinionibus uincitur: & explanare tentat, quemadmodū ipse putat, sapienter, sermonem ex persona dei factam esse illi, & dicit:

I U L I A N U S.

Dij conspicui, Atqui hoc somniū non esse, mente considerantes, discite. Deos nominat **dij occulti &** Plato conspicuos solem & lunam, stellas & cœlū; uerum hi occultorum sunt **mentales.** imagines. Lucens enim oculis nostris sol, imago est mentalis & nō apparetis. Et iterū luna apparet oculis nostris, & singulæ stellæ imagines sunt mentaliū. Illos igitur mentales occultos deos in opifice existentes, & simul existentes cū ipso & ex ipso factos & profectos, Plato nouit. Vnde merito loquitur opifex apud illum: Dij (occultis loquens) deorū conspicuorū scilicet, communis autem amborū opifex, hic est qui fabricauit cœlum, & terram, & mare, & genuit astra in mentalibus, quæ horū exemplaria sunt. Cōsidera igitur quod & quæ in illis bene se habeant. Deerat enim, inquit, tria mortalia genera, uidelicet hominum, & animalium, & plantarū. Vnumquodq; enim ex illis p̄prijs definitū est rationibus. Itaq; dicit: Et singula hæc à me si fierent, omnibus modis necessario immortalia illa fierent. Etenim dijs nō est alia causa in mortalitatis & lucenti mūdo, quam ab opifice factos esse. Quid igitur, inquit quantum est immortale, necessarium est in illis esse, ab opifice datū esse: hoc autem est rationalis anima. Horum itaq; species etiam nolentibus uobis seminans & incipiens ego dabo. Quod autem reliquum, uos immortale mortalitati adaptate. Manifestum igitur quod opifices dij, à suo patre creandi potestate accepta, genuerunt de terra mortalia animalia: alioquin nihil discrimina-

A nis habiturū suisset ecclum ab homine, & profecto per Iouem, nec à bestia, & deniq; nec ab ipsis reptilibus & pisciculis in mari natatibus. Oportebat igitur unum & eundem esse cōditorem omniū. Si aut̄ multum est medium immortaliū & mortalium, nullo augmento maius, nullo decremento minus, sicut temporaria & fragilia: causam esse cōuenit, & horū illos, & aliorū alios, Verū in his quid omnia cōfundat, & commisceat inter se rerum naturas, qui uidere uolunt, facile poterūt. Nam primū quidem magis cōspicuos deos imagines esse dicit minus lucidorū, qui & mentales, & scibiles Platoni uidentur: quum imaginabilia cum sensatione nominet ea quae uidentur.

C Y R I L L V S.

Videtur hic eximius noster Julianus Ideas significare uelle, quas interdum essentias & subsistere per se affirmat Plato, aliquando autem & cogitationes dei definit: quomodo autem res habeat, nec à discipulis ipsis sermonem capi posse dicunt etiam artifices. Gaudeant Ideæ, inquit Aristoteles, fabulæ enim sunt, quum nihil ad rem faciant. Quare igitur ille proferre has dignatur, & quasi ir reprehensibilem sententiam afferre conatur: quod & doctoribus ipsis suspectum, quasi male habeat:

De Ideis Pla-
tonicis.

Ervora Br.

Mentales deos
nō esse in deo.Xωρίς τὰ μα-
στῶπη καὶ γένε-
την ποτίσμα
τα.Amicitiam &
litem non esse
principia rerū
contra Empe-
doclem.

Insuper & alium eius sermonem comperimus, non mediocriter imperitia languentem. Dicit enim: Mentes & non conspicuos deos, in ipso existentes, & simul existentes, & ex ipso opifice factos & progressos nouit Plato, addit autē quod mentalium & conspicuorum opifex sit, uniuersorum deus, qui ecclum & terram fabricauit, astralq; genuit. Igitur quando, sicut et ipse manifeste confessus est, horumq; & illorum nativitatis autor est ingenitus deus, quomodo ex ipso genitos esse dicit ipsos coexistere, & in ipso existere: Quomodo, dic oro, cū ingenito deo coexistit genitū & quomodo existit in illo: nos enim non factum dei uerbum, cum eo qui genuit, necessariō existere, affirmamus, & existere in ipso, procedere autē ex ipso nascendi modo. Verum hic diligentissimus Platonianæ eloquentiæ præco, ingenitū quidem esse dicit summum deum, existere autem in ipso & ex ipso genitos esse & progredi, eos qui ab illo facti sunt, omnia perturbans & cōfundens, & claritatē in diuinorū cōtem platione nihil faciens. Dixerit sanè quis illi, quod multorū linguis celebre est, Seorsim Myorum & Phrygum termini. Apagesis cum friuola nugacitate, si tuus sermo de summo omnium deo, parum de ipsis gloria sentiat. Et deinde, uocans eum nativitatis omnīū autorē, & solum sufficere ad tam præclaras & admirabiles creaturas, in minoribus alijs habere adiutores alios deos cooperantes ad opificium, qui & dicent forte summo deo: à nobis fructus cōgrega, & tria mortalia, quæ adhuc deerāt, uniuerso affer generi, te enim dante animā, nos corpus apponemus, immortale mortali adiungentes.

Fortassis autem dicet & hoc, interim sua dogmata defendens, quod terrenorum corporum naturam elementorum congregatio perficiat. Sequitur etiam in hoc doctores suos, dicunt enim & Empedoclem Melitoium ita sensisse, atq; sic etiā uoluisse loqui. Principia enim rerum dicit esse ignem, aërem, aquam & terram: & iungit illis amicitiam & cōtentioñem. Meminit horum & Plotinus in libris de principalibus substantijs, ita dicens: Empedocli quod contentio diuidit, amicitia unit.

Quod si quā terrenis corporibus cōferat utilitatem, ex se elementorū conuentus, nō absq; examinē rem suscipiemus. Etenim necessariō inquiremus, cuius donum sit quod illa in unū cōueniat, & quæ natura pugnat in unū congregenf, & quasi nutrimentur, atq; adeò ut singularū uis alijs impermixta sit, cōniuantq; quodāmodo inter se omnia in uniuscuiuslibet existentiam & nativitatem. An non optimus omnium artifex deus, etiam hoc sapienter terrenis corporibus excogitauit, ut nullius elementi

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIB. II.

C expertia, ab ipsis utilitatem capiant; gratum enim semper quodammodo cognatur. Propterea ne sint alij quidam trium generū opifices, sed potius omniū nativitatis auctor merito intelligitur, summus & solus, qui & omnium principium, ultra quod oī manio nihil, sed omnia ab ipso & sub ipso, & sub pedibus tanquam condita.

Gaudere autē deum in suis operibus etiam Græcorum sermones confirmant, & Sap. 3. nos quoq; dicitur, cōsidente hoc diuina scriptura. Dicit enim Sapientia; Ego eram cum qua lætabatur, quotidie autē lætabar in conspectu eius in omni tempore, quando lætabatur orbem terrarum perficiens, & lætabatur in filijs hominum. Et quomodo non melius est oblectari proprijs quam alienis creaturis? At Plato fortassis torpor dicit superatum, uel saltem, ut dixi, inuidisse melius his qui super terram. Neque mirum est, quum ipsi opifici deo præponat Tagathon, id est, Bonum, ipsum quidem immobile, non tremebundum, bene subsistens, & abstinentis à productione creature alicuius, ut subsistat. Dicit autem in hoc cunctabundum, quodammodo distribuisse secūdo deo post se, & à se; sed ecce in illo simul collocat alios ex æquo operari scientes, ut nūbil in illo uideatur excellere.

^{Tayathōp}
Plato secun
do deo tribuit
Ideas.

Omnium crea
turarum unus
est creator.

Quoniam autem existimat aliquid se sapienter & exacte dixisse, quod si intelligatur uniuersorum unus & solus opifex, cœlum nihil discriminis habiterum sit ab homine, uel etiam à bestia, & à uarijs natatibus, addit & reptilibus: & idcirco opere singulis creaturis sibi congruum esse opificem. Age & ad hoc respondeamus ei, quamuis quid obluctaretur uel pugnaret sanis cogitationibus, si dicere quis uelalet, omnia esse unius opificis? Nunquid uirtus quæ omnibus superpositis sufficit, minoribus minus sufficiet? uel hoc quidem minime, sed excellendo & præstantando alijs præstantibus sit illud, & quod solam à deo sortitur operationem. Deinde quo peccato qui hoc agit, nō afficit iniuria alias creaturas, quas seorsim ponit, & terrenis qua

D si magnum ualere dicit? Verum hoc deliramentū esse, & plenum extrema dementia prius diximus, attamen illud dicit.

Fecisse dicit deos r. liqua tria genera. Nunquid in illis uidetur plurima differentia corporum nostrorū, secundū genus, species & magnitudines. Etenim à summis usq; ad uilissima omnia, sunt natuitates; & nō mentietur quis si has & plantarum dixerit. Statuemus singulis suum opificem, ut ne contumelia afficiatur quod supremū est, sicut ualde uilium, & in uno sedentium idem dicatur factor. Vnde alius quidem opifex hominum, & ualde merito; tot autē & quot erunt creata, & quot erunt ministrissima, erunt opifices. Igitur obsecro, nunquid hoc ridiculum & nugatoriū, quo sic abducimur à uerisimili & cogitationibus ad ueritatē ducentibus? Demum, quomodo nō erit cuiusī liquidū, quod ille putrisbus & mōstrosis oblectet opinionibus, una cum suis doctoribus: prodetur utiq; quoniā afferit deum esse cœlū, & iterū sic dicit.

I V L I A N V S.

Quid opus est me huic accersere Græcos, Hebræosq; testes? Nullus est qui deum, hoc est deos, uel orans uel iurans, manus non subleuet in cœlū, & nimis quandam cogitationem cōcipiens, illuc feratur: & hoc non immitto accedit. Videntes enim nihil eorum quæ circa cœlum, minui, uel augeri, ne que ullam sustinere deordinatam affectionē, sed congruat illius motionem, ac bene aptatum ordinem, definitas quoque leges lunæ, definitos ortus & occasus solis, statutis semper temporibus, merito deum & dei solium suspicabantur. Quod enim tale nullo augmento multiplicatum, neque decremento minutum absq; mutatu & uersione externa, purum est ab omni corruptione & generatione. Et immortale non natura, sed absq; interitu mundum ab omni macula, sempiternumq; & semper mobile, ut uideamus, nempe ab anima meliore

A meliore & diuiniore quæ habitat in ipso, fertur circulo circa magnum opificem, vel ab ipso deo: motum quemadmodū nostra corpora à nostris animabus suscipiens, incessabili & perpetuo impetu immensum euoluit circulum.

CYRILLVS.

Haud obscurum est, sermones illos delirantis & ab omni ueritate destituti esse.

Quoniam autem suspicatus est, nescio quomodo, sufficere posse sibi ad demonstrandum, quod deus sit cœlum, ex hoc uno, quod manus sustollimus in excelsum, & oculos quoque, quando orare cogitamus. Age ad hoc dicamus, nunquid dicit obsecro, si quis putet se videre nubes, & subleuet ipse oculum corporis in illas, sufficeret ne ad probandum esse oportere nubes deos confiteri? Præterea quomodo non esset risu dignus, qui tam frigidis cogitationibus in errorem raperetur?

Quoniam autem dicit, quod cœlum ob ea quæ natura habet, merito est in admiratione, & suspicantur multi & deum esse, & dei solium: doceat præteriens num idem esse censuerit, & in æquali posuerit mensura quæ in utriscip; sed nunq; opinor, ad eam stupiditatē peruenturus est, quod nullo modo differre potest esse deum & dei solium. Etenim dubitaret ne quis diuina non quasi sensibilia à nobis, vel quæ in corporibus sunt, censenda esse, etiam si fortasse dicerentur minus quam oporteat, minime. Itaq; thronus si dicatur dei, regnum ipsius significabit; quemadmodum & de terreno ue- rum est dicere, quod sit cuiusdā fulgidus & sublimis thronus, hoc est principatus & regnum. Præterea quomodo æqualis portio erit imperantis, & eorum quibus im- peratur: regentis, & eorum qui cum minore gloria regi subsunt: excellentis, & sub- iugatorum, multa possidentis & minus possidentiū? Igitur quomodo deum uel dei sedem appellat cœlum?

Dicit autem, quod faciat bene ordinatum, congruam & aptissimam motionem, & quod sol ac luna dent fulgores definitos, ordinem seruent, astrorum ortus & occa- fus, & circumferentiae & curvus, ipsicp; suis locis motus sunt ipsidem, omni tēpore, absq; mutatione. Igitur quo pacto non sapienter egit Paulus, qui ex illis ducem ostendit, & præfectum creaturæ ex bona ordinatione, & legibus, ut deum decet, subdita gubernantem, secundū quod cuiq; ut se habeat opus est: & ita magnū & immensum opificium ex his per quæ tam bene habet, & admirationi est, declarat non carere præside.

Dicit enim: Inuisibilia illius à creatura mundi, dum per ea quæ facta sunt intelliguntur, peruident, nempe sempiterna eius potentia ac diuinitas. Id ipsum ex doctoribus illius & sentiendum & dicendum uidebatur. Dixit itaq; Plutarchus de illis, ut supra diximus. Sumpserunt aut ex hoc cogitationem dei. Semper enim sol & luna, astracp; cætera, ubi sub terram ierint, similia quidem coloribus oriuntur, & æqualia magnitudinibus, & in ipsidem semper locis. Igitur prisci & istorum dogmatum inuentores, non sic cogitarunt de cœlo, quum admirarentur solis cursum, & contemplarentur omnes alias creaturas, motus bene ordinatos, congruos & aptissimos sortitas: con- lectarunt autem multo magis imperantis potentiam, nobilem & supertexaltatū eius principatum intellexerunt. At ille, gloriam quæ in hoc ipso, transfert in omne quod à re ipsa diuersum est.

Cœlum quidem nihil ferens inordinatum, facit sibi ordinem aptissimum. Nam quis est, dixerim, qui ordinem illi & aptissimum motum præfinituit? Quis mensuris subiecit solis cursum? quis singulis lunæ fulgoribus sua distribuit tempora? Nonne unus ordinum omnium princeps, ut dixi? Cur igitur ueriores sententias rejiciunt, & ista admittentes ad ipsam dei contemplationem pergere non sinunt: sed iubes ut ad solum respiciant cœlum, quod sit deus, quod alienum sit à mutationibus & uersionibus, purum à corruptione & generatione, immortale natura, & absq; interitu.

Quomodo obsecro dicas alienum esse à uicissitudinibus, mutationibus & uersio-

*deum non esse
cœlum.*

*cœlū quomo-
do thronus dei*

Rom. i.

DIVI CYRILLI CONTRA IVLIANVM LIB. II.

Cribus, cœlum quod factum est: Nam si omnino factum est, utiq; & motū est. Id con-
Cœlum natura uerti est ac mutari, & quodam modo præcessit priuatio, quia aliquando non erat.
corruptibile. Nam ei quod ex nihilo factum, ipsum uocari ad natuitatem ac produci, mutatio &
conuersio est. Quod autem ex confessio factum est, quo pacto extra corruptionem
est: & quo pacto immortale natura, quod natuitatis & corruptionis vim patitur?
Tempus cū cœlo factū iuxta Platonem. quo pacto item sempiternum, quod in tempore productum: tametsi manifeste dicat
Plato tempus factum esse cum cœlo, ut simul genita, simul & soluante, siquidem
solutio illorū futura est. Quo pacto igitur quod soluitur, immortale natura: quomo-
do aut & absq; interitu, quod sola uoluntate opificis incorruptionē sortitum est? neq;
enim natura in illis soliditatem habet, nec bonum fundamentū. Singulis propriū
est esse in his in quibus facta sunt, adiuuantur autem magis conservantis nutibus.

Postea dicit, quod ab anima meliore & diuiniore illud inhabitante, feratur círculo
circa magnum opificem, uel ab ipso deo motionem habeat, quemadmodū & nostra
corpora. At uir optime dixerim: Ingenitū, & incorruptibile & absq; interitu, incon-
conuertibile & immutabile cœlum, quod purum ab omni macula, quod & sempi-
ternum dicas, à qua meliore uel diuiniore anima gubernatur. Quid melius in illa ab
illo, inq; ab opifice deo? Quid magnum & optimum intelligere non possum, sicut
summa gloria ineffabilē dei naturā plenā esse cognosco. At liqua dicitur à nobis in-
corruptibilia & absq; interitu, extraq; mutationem & conuersione, ingenita, sempi-
terna, liberaq; ab omni macula, & omnem habentia per sectionem, nulliusq; prorsus
indiga, quid reseruasti deo, tam præclaris & sublimibus dignitatibus creaturatum
naturam ita honestans?

D Porro Hebræi, inquit, opinionem suam de cœlo dicentes, thronum dei ipsum di-
cunt, scabellum autem terram. Recte uir eximie, memor enim sum quomodo deus
Esaie ultimo. ipse per unum prophetam dicat: Cœlum mihi sedes, terra autem scabellum pedum
Cœlum sedes meorum: quam domū ad. sicabitis mihi; dicit dominus: uel quis locus quietis meæ
dei. quamuis propheta deum nō dicat esse cœlum, sed comparet solio, & terram quoque
scabello pedum: & si quis uellet rei causam addiscere, facile ueritas ostendetur. Ex-
truebat Hierosolymis celeberrimum illud templum sapientissimus Salomon, quo
multum glorabantur Iudeorum populi, rati, in illo circucriptim habitare uniuersi-
torum deum; rudes enim & ad intelligendos sermones deo semper tardi, dei ciuita-
tem censuebant esse Hierusalem, in ipsaq; & sola ipsum habitare continebant, eo
Psal. 86. quod dicebatur per uocem Dauid. Glorioſa dicta sunt de te ciuitas dei. Parum itaq;
sapientes arguit deus & dicit: Vbi dominum ædificabitis mihi, cui cœlum thronus, &
terra scabellum? Oportebat enim his qui comprehendendi & circucripsi locis, ipsius na-
turam suspicabant, demonstrare liquido, quod sit ubiq; neque aliquid illum capiat:
transeat autem ipse per omnia, plenaq; sint ipso cœlum ac terra. At quod sit factū
cœlum, multis testimonij: omonstrari facile. ex scriptura diuinitus inspirata. Dicit
enim alicubi deus: Ego manu mea extendi cœlum, & omnibus stellis meis manda-
ui. Quin & beatus Dauid, Verbo domini cœlos firmatos dicit, & spiritu oris eius os-
mnem uirtutem eorum esse dicit. Nouit autem illos & enarrare gloriam dei. Quomo-
do, uel qualiter. Etenim quae ex quibus sunt & facta sunt, bene admirantur, & illis
Cœlū quomo- tanquam uoce quadam utuntur. Etenim eximia & egregia licet uoce careant, quo-
do enarrat glo- riam dei. dammodo tamen clamant, artificis artem in se ostendentia.

A CYRILLI ARCHIEPI¹⁹
SCOPI ALEXANDRINI, CONTRA IULIA-
NVM, PRO RELIGIONE CHRISTIA-
NA, LIBER TERTIVS.

ALVMNATVR quidem omnia, quæ apud Christianos sunt, mores, leges, & sacramenta; & nihil tam bene factū uel re-
cte dictum à diuina scriptura, quod ille improbis rebus conser-
re non erubescit. Ea autem sola excolit, quæ uerissimile est, di-
uersa sentientē non mediocriter ægre laturū si in his ad meliora
instituatur. Et Platonis sermonem, quem ipse sibi cōposuit, di-
uinam & plus quam naturalem sententiam esse dolose tradidit,
nec mediocriter timens, & adjiciens quasi peccata peccatis, iterum transit ad librum
Mose, & in illum os suum exauit, immo in excelsum sustollit cornu, & iniustitiam lo-
quitur contra deum, aduersusq; ueritatis dogmata armatur, ac dicit:

I V L I A N V S.

Illis conser Iudaicam doctrinā; & paradisum à deo plantatum, & Adam
ab illo formatū: deinde, mulierem illi factam. Dicit enim deus: Non est bo-
num homini esse solū, faciamus ei adiutoriū simile sibi. quæ in nullo ipsum
adiuuit, sed decepit, & facta est autor illi ipsi ac sibi ut exciderent ab horto de-
litiarum. Hæc enim fabulosa sunt. Igitur quomodo rationi consentaneum
est, quod hoc quod factum ab ipso in adiu. orium, non tam boni quam mali
occasione exhiberet?

C Y R I L L V S.

Itaq; nō credit, quod plantatus sit paradiſus à deo; uel fortassis, quod hoc nō possit
facere, ineffabilem potentiam cōdemnat; & quasi risus materiam facit. Adam & mu-
lierem ex illo: cumq; qui peccare nescit, à consilio & considerationibus aberrasse di-
cit. Etenim inquit quod non tam boni quam erroris & electionis à paradiſo delitta-
rum, autor fuerit Adamo. Vis igitur amice, ut præteritis his quæ tibi uana uidentur,
tuorū potius doctoru sequamur sermones? Vis ut Hesiodi mūdi generationem, cū
Mosi Genesi conferamus; Orans enim Musas, & ab ipsis petens, ut ipse inquit, sua-
uem cantilenam, nugarum nobis exoletarum narrationes cōgessit. Terræ enim in-
quit filium & Cœli fuisse Cyon & Hyperionē, & cum his Iapetum, & Prometheus
quendā qui ex illo: & nisi is furatus esset Ioui ignē, omnino necq; producta esset mu-
lier, quam fabricauit quidem Amphigyeis, hoc est Vulcanus, ornatu autē uario de-
coratā aiunt: à fortī patre nata, hoc est Pallade, datūq; hominibus bonū malum. Jam
quū nō esset mulier, quā ex ira Iouis, ut ipsi aiunt, habebamus, quomodo constitutū
fuit genus humanum: uel quomodo aliter facti sunt opifices, dij deorum immortali
immortale adjicientes, sicut Platoni uidetur. Hæc sapientissimi Moses scriptis oppo-
nere non abhoruerunt, quamuis quomodo non oportebat magis sapientis animi
gloriae applaudere: nam fortassis illud dixerint quod suæ disciplinæ lex permittat
poëtis libere & absq; reprehenſione fabulari. Igitur si nihil prægnans adductum est
contra nos, adueniant omnia quæ illorū sunt, nugas & fabulæ. & amiles dicantur ne-
niae: & si quem de dijs habent sermonem, aduehatur & ille, aduocetur & ampulloso-
rum uerbōrū conditrix poetice. At non sic se habere hæc uidentur illis. Absit. Dissi-
dent enim uarie, dicentes nō ampullosa esse uerba & fabulas, ea quæ de dijs tradunt,
sed accipiunt tanquam ueras & probatissimas uoces, idq; faciunt prudentissimi.

Mulieris ori-
go secundum
Hesiodum.

Mulier καλός
κακός.

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIB. III.

C Itaqe Herodotus, qui celebrem historiā condidit, sic dicit alicubi: Hesiodū autem & Homerum ætate quadringentis annis & non pluribus, dicunt superiores fuisse. *Quæ de dijs Græcorum sa- piētes serio sen-scrīnt.* Hi autem sunt qui fecerunt deorum generationem Græcis, & dijs agnominatiōnes dederunt, & honores & artes distribuerunt, formamqe ipsorū significarūt. At poētae qui dicebantur priores his uiris fuisse, sed mihi uidetur quod posteriores fuerint. Igitur qui deos nominarūt, honoresqe & nomina ipsis dederunt, & formam cōmonstrauunt, quandoquidem fabulas sibi conscripserunt, & nihil aliud, rideantur merito: & quæ illi tam uane nugati sunt, nullius fiant pensi. At si honorem assequuti sunt apud eos, & postea dij nominati, quare scribunt inuanum tanquam stulta nugati? Iam si quid absonum dixerunt, quare eos qui de diuinis fide digna scribere ipsis uidentur, contumelij proscindunt, illorum dictis fidem nullam dantes? Etenim Plato reſ̄cit Hesiodi Theogoniā, id quod uel ipsius uerbis facile ostendi potest. Dicit em sic: Cæterum deos neqe ignorare, neque uim sustinere possibile est. Vnde siquidem non sunt, uel nihil illis curæ sunt res humanæ, & nobis enitendū est, ut ignoremus: Si aut sunt, & curam gerunt, non aliunde tales scimus & audiuimus, quam ex sermonibus & poētis, qui genealogias finxerunt. Atqui illi ut sunt ita loquuntur. An non faciſſicj & uotis oblectari, & oblationibus deos adesse persuadent? Vide igitur quomodo manifeste confessus est, quod siquidem omnino sunt dij, oportet hoc scire & discere ex his quæ alij scripserunt de ipsis. Quod autem Hesiodi de dijs sermonem non uilipenderit, manifestū est inde, quod iterū dicit: Terrac & Coeli pueri Oceanus & Tethys nati sunt. Ex illis Phorcys & Rhœa, Iuppiter & Iuno, & omnes quos scimus fratres illorum dicí. An non omnibus manifestum, quod hic constanter apparet eorum sermo cum dogmatum obscenitate & quod tribuunt nugacibus poetis fabulas fingere oportere, & pessimos solum quos de dijs suis habent sermones admittunt? Quid igitur uir optime à deo formatam mulierem, & de ea sermonem praeteribimus ut turpem; suscipiemus autem potius Hesiodi Pandoram, optimumne illud tibi uidetur?

Quomodo mu- lier in adiuto- rium.

Dicit autem hic mendacia fingi in deum, eo quod facta sit, ut adiuuaret, uiro usui futura, quum fecerit horum nihil, sed contra haud contemendum uidetur attulisse damnum & sibi & uiro; nam & ex paradisi delitijs ambo exciderunt, & ut morte ac corruptione superiores essent longe absunt. Ad hæc dicet qui diuinæ scripturæ oralis mentem intendit. Itaque facta est in adiutorium mulier: Oportet autem accurate adiutorij modum scrutari, propter quod facta est; ut opificem ab illius accusacione liberemus. Non hoc consilio uel his considerationibus assumpta est cōmunitas mulier, & producta, ut calculo dei omnia uidentis non habeat in se naturalem uertibilitatem & aptitudinem annuendi, ad id quod domino uidetur. Voluntarijs enim nutibus rationalis regitur creatura, ad hoc quod recte se habeat uel male, liberis ad opus prorumpens impetibus. Assumpta autem magis est in adiutorium, ut & filiorū procreationi ministret: dictum est enim de utrisqe: Crescite & multiplicamini, & implete terram. Nam iam alia animantia condita erant, nempe terrestria, uolatilia, & aquatilia, & spes erat, multiplicanda fore in magno numero. Masculi enim & feminae erant in eis. Homini autem deerat quod ei, sicut ipse, hoc est natura assimilatum, propterea necessarium erat, ut sicut in alijs, genus etiam ex ipso propagari.

Quare de co- sta formatam mu- lier. Hic autem uide obsecro sapienter ac industrie productam mulierem, secundum quod deo placebat: nam quamuis potuisset innouare aliquid, & iterum accipere puluerem de terra, & formare simili modo sicut formatus fuit Adam, hoc quidem nō faciebat: sed uolens inserere uiro affectionem erga eam, abstulit quandam portiunculam eius, & reliquum coadiuuans, protulit absolutam humanæ naturæ rationibus. At ille accessit quidem blande, & raptus in amorem insitís affectibus, & quasi agnatus inquit: Hoc nūc os ex ossibus meis, & caro ex carne mea. Ista uocabitur mulier, quia

A quia ex uiro suo sumpta est. Vnde propriissime in masculorum natura affectionem genuinam erga foeminas inseuit. Vnde optime ita res nostrae dispensentur, si afficiantur eodem modo erga mulieres qui secundum leges coniuncti sunt. Vnde auxilijs potentia recte allata esse Adamo ab ipsa muliere, iuxta modum ut generentur pueri. Quod si aliter erat agendum, dicit, & silebo: at si hominis partus non sit aliter, nisi ambo iungantur, nempe pater ac mater; quid frustra inuidit nos & cõuicia sectatur, uellicareq; audet, quæ tam recte facta sunt, & plana quodammodo uia graduntur? Igitur opifex ab accusatione hac liberetur, non enim aliquid consiliorum in muliere monstrauit.

At profecto, inquit, non bene consuluit. Decepit enim Adam ut præuaricaretur traditum mandatum. Profecto manifeste fuit consilia ria non bona: minime enim quod uerum est negabo. At si quid habet in legibus naturæ, quasi aliquid non bene factum sit a deo, arguat: doceat causas propter quas a scopo aberrasse accusat. Si autem in *Libertas arbitria* sania haec est, & postremi stuporis indicium euidentis, quare deceptum esse inquit deum trij primis passus. Mulier alterius libelis persuasa est, ut facere uellet quæ nefas, quamvis humana mens rentibus data, potestatem sortita esset, quæ facienda uel non, & permissa est uoluntarijs imperibus ut dixi, ad quodlibet ire. Vnde optimo artifici etiam hoc gloriam affert. Voluntaria enim operandi facultate conueniebat rationalem creaturam insigniri, & electio *Theseyia*. nisi libera declarari fructum, in bonis operibus dexteritatem.

Videntur autem & illius magistris haec digna quæ laudentur. Vnde Porphyrius in libro ad Nitertium sic dicit: Nam uoluisse quidem deum, & ueritatis rerū socios esse homines, unde & rationales fecit, eo quod idonea illis sit ratio ad investigandū uerum; quum autem dedit libertatem, ac liberum arbitriū unicuiq; ut in ipsis sit bonus uoluntarij ornatum laude, plurimi declinant ad absurdam & irrationabilem *Veritas uix suis* ignorantiam, ut in pecuniam uitam excidant, & fallantur in operibus, quorum ueritas *diosis contingit*. Et aliter quoque: Nam quum anima liberum arbitrium sortita sit ad virtutem, libertatis possessionem uel uitij uoluntariam electionem, ut propter illam in unaquaq; probaretur, & quod dignum laudibus, & quod uitium, haberentq; locum in hominibus reprobationes & laudes, & honorum distributiones, & uituperia, & ignominiae, & vindictæ his qui mala opera perpetrant. Dicunt autem sapientes, animas uitam eligere quam unaquaq; uoluerit, eo quod potestatem prouidentiae acceperint. Num tibi uidetur aberrare a ueritate nostrarum sermonum patrocinari tuis, sicq; haec habere & ipse dicas?

Si autem opus esse sibi putat & aliorum testimonio, Alexandri afferam sermones, usq; apud eos acutissimi & diligentissimi, dicit enim sic in libro de prouidentia: Vide ist enim quis & in illis ipsis diuinæ erga nos naturæ benignitatem; quoniam non possibile erat in nobis existere virtutes natura dante facultatem, cuius ipsa sit domina, possessionem eius non in alijs quibusdam, sed in nobis ipsis fecit: ut id quod ab illa nobis habere impossibile erat, hoc per ipsa accipere quasi ab illa possimus. Nam si quidem natura virtutes habere possemus, nullus certe uicio locus relictus esset. Quoniam autem hoc impossibile, natura solum procedit usq; ad hoc, quod uirtutum capaces nos sumus. Necessario enim omne quod alicuius capax est, cui est contrarium, id & contrarij capax est. In libro autem de fato iterum dicit: Non enim omnes, neque plurimos uideamus habere virtutes, quod eorum quæ secundum naturam sunt indicium est: sed certum est, quod unus ille accipiat, qui per exercitationem & doctrinam, ostendit hominum ad alia animalia naturalem præstantiam, per hunc qui addidit, quod necessario in natura nostra desiderabatur. Propter hoc in nobis est virtutum possessio, & non inutiles neq; uanae laudes uel uituperia, uel ad meliora inhortationes, uel legitimæ per meliores mores disciplinae. Proinde minime dubitauerit recte uolens sapere, quod irreprehensibilis sit omnibus modis uniuersorū deus,

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIB. III.

C quasi male consulerit hominis formationi: quamvis, ut dixi, fuerint quidam in prius legi sortiti virtutem uertendi se ad quodlibet: et potestatis acceperint gubernacula, uo luntario declinandi ad id quod contra legem, & quod conforme legi. Nam si Adam seruasset mandatum, iugis & perpetua ei obtigisset felicitas: sed quia persuasa est ei desetio, statim a spe sua excidit, & in deteriora, immo in omnia, quae illum contristare poterant, deducens est.

*Quare deus
Ad legem
posuerit.* Sed quir legem ferre, inquit, & a cibo quodam prohibere omnino uolebat: Praecepit enim ut de omniliquo comedenter, praeterquam de uno, quod erat in medio p^rradisi. Lege autem & mandato nondum propositis, neq^z praeuaricari contigeret. Quis autem bonus esset, quare punisset? Igitur quandoquidem omnium dominus bonus est, decetne dic quae, ut ea quae ille proponit, a nobis nihil pendant, nosq^z impune despiciamus? Tamen si ut ita sentiamus & sapiamus, neq^z Græcorum sapientibus probatur. Dicit enim iterum alicubi Plato: Sane deus quidem, ut uetus sermo habet, initium ac finem, mediaq^z rerum omnium habens, recti terminum adit, secundum naturam circumiectis, & sic semper comes sit ultrix sententia eorum qui diuinam legem praeuaricantur. Igitur quis ultrix sententia ipsum comiteatur, quae iuste omnes contemptores puniat; nunquid deus properea bonus, si ad omne quod nobis probatur, eamus, impune esse debere censuerit quisplam? An non potius aequum, ut intelligentes excellentem eius super omnia maiestatem, formidemus, & præceptis eius obedientem ac tractabilem mentis cervicem subiiciamus? An non admittet quis, quod bonum maximum deceat, ne mala ferat? quauis uere dicatur, non contra iustos legum mensuram sauit, sed contra eos potius, qui bene agere contemnunt, & hoc solum agunt, ut libere uariant in delitijs, a mente sua uirtutum funiculis & legibus abieciunt. Neq^z dubium est quia leges constringant quod moratur, & quod propensum ad defctionem, uia dictis remoren^t, dirigant ad bonum, & a deterioribus recedere cogant eos qui honesti ratione malo qui non haberent. Vnde nemo qui mente præditus est, redarguerit uel leges, uel legislatores, quod illas tulserint: non enim ipsi autores sunt, ut deprehensi patiantur. Quis enim flagitiosis licuerit recte sapere, & maluerint sectari suam libidinem, ipsi seipso perdidille malis conuincientur.

*Legi utilitas
& necessitas.* D Itaq^z si dicat, non debuisse universorum deum, primis parentibus legem ponere, uicissim audiat, & merito: Oportebat ne, dic obsecro, hominem sine præside esse, & omnino infrenem, nihilq^z le superius esse scientem, num & sic imperans quisplam: quamvis semper uoluptates sequens, soleat periclitari, dum in omne malum prouocatur, & ad stulta quæ abripitur. Quae autem sub iugo & manu imperantis, modestius agunt. Nam quemadmodum equis conducunt frena, ut bene currant, & ornamenta sunt, & sicut nauibus gubernacula, per quae ad rectum scopum contendant, ita & hominibus lex utilis est.

Si autem frustra leges positas esse satetur, quamvis etiam ipse legislator sit. Igitur oportebat, ut optime, & iudices publicis officijs defungi, & citra metum poena de linquere utilissimum fuerit: & fortasse si parentes quoq^z non dent paedagogos pueris, non fuerit absurdum. Verum neq^z equus bene curret absq^z freno, & alijs que illam in itinere manere cogunt: neq^z naues ad suum scopum ibunt, si is qui scit dirigere auferatur: neq^z ciuitas gubernabitur optimis legibus, si non præsideant iudices: neque utiles paedagogi pueris, quorum parentes defuncti sunt. Vbiq^z igitur lex præsit. Inquiramus diligenter & alias creaturas, nunquid creatoris legibus subiectæ sunt. In mundo enim sic proprium cursum perficit magnus ille & fulgidissimus sol, & luna quamvis ac stellæ cæteræ: ex quibus n^{on} qui uolunt uidere possunt, quod per optimam gubernatorem & ordinis principem creatura prædicat: & dum tam bene habet, tan obediunt.

*Omnes creatu
re legibus dei* Psal. 103. Et in tempora, sol cogitum non & clamat se obtemperare legibus, & ineffabilibus optimi omnium artificis nutibus dirigi. Vnde propheta David psallit, & dicit: Fecisti lunam in tempora, sol

A cognovit occasum suum. Et plena est testimonij illis diuina scriptura.

Persuadebit fortasse illi, immo etiam nolentem in uitam rectam coget eorum qui cum ipso sentiunt, fides. Vnde Alexander uere loquens in libro de prouidentia dicit, nihil quod in mundo, factum esse absq; prouidentia, sed omnia deo plena, eumq; ad omnia pertingere, & per omnia quae sunt transire: unde & omnia quae sunt, secundum uoluntatem eius fieri, & hoc testari quidem lucentia. Ordo enim eorum quae sunt natura, semper similiter se habens, magnum argumentum est, quod non fortuito talia sunt. Insuper & alio loco: Eorum quae hic sunt, salutem & generationem, secundumq; speciem perpetuam durationem, non sine diuina prouidentia Aristoteles dicit fieri. Virtus enim quae a sole & alijs stellis cum sole eandem legem habentibus, cum his quae natura simul constituta sunt, generationis & salutis illorum habet causam. Itaque si quis visibilium bonorum ordinem & motum congruus spectet, liquido sciet, quod imperatibus legis bus subsint. Celi enim, inquit, enarrant gloriā dei, & opus manū starū annunciat firmamentū.

At si quis intime & mentem psalmorum accipiat, & transuersiens sensibilem naturam, feratur super omne quod visibile, & spirituale & supremā dilectionem colluctret creaturam, etiam illam inueniet congruis legibus gubernari, obedientemq; & sequacem omnibus modis in deum summū respicere. Ministrant enim ei, & perpetuis glorificationibus eum honorat angeli & archangeli, habentes synecras in societate & nobilitate uirtutē. Vnde diuinus propheta Esaias, uidisse se dicit domini Sabaoth super thronum sublimem & exaltatum, & circumstantes Seraphim, uelissimum inter se laudum cantus resonantes. Psallit item David, ac dicit: Benedic te dominum omnes angeli eius, potentes uirtute, facientes uerbum eius, ut audiatur uox uerborum eius; Benedicte dominum omnes uirtutes eius, ministri eius facientes uoluntatem eius.

B Itaque absit quod lex primis parentibus a deo data, in damnum data sit, ut ait: immo ad summam utilitatem, & ad eximia bona illis concilianda. Et si cui uideor non dicere uerum, ex re ipsa causam uideat: Plurima enim in paradiſo ligna erant: præcepit autem, ut omnia quidem essent ad edendum licita, uirandum autem unum hoc quod in medio erat. Quamuis dixerit fortasse quis, quod illud fuerit de multo preciosioribus, quam fuerint ea quae in extremis paradiſi, & quasi in locis incognitis: cōcessum esse lignū illis in cibum, ut quā omnino non appareret, demulceret desiderium uidentium ad illud acquirendum. Et quid ad hoc dicemus? Dispensatio quadam erat prudenterissima & solerterissima dei, facientis ne oblitisci sui possent. Oportebat enim illud uidentes, per istuc ipsum ad recordationem legis semper uocari, & uidere præcipientis excellentiam, & non ignorare ipsum legislatorem ac dominum. Erat autem & alia quadam utilitas: Ita enim in parvis assuefiebant ad obedientiam, & exercebantur ad sobrietatem. Præterea & illud, opinor, poterit dici: Licebat sanè, id est merito semper uidere eos arbore, & in illa legem non ignorare, sed recordari ad quantas promissiones dei uocati essent, & sic ad diuinam contemplationem resiliere, abductaque a terrena mente, cogitare, quis & quantus, qui præceperat.

Nihil autem uera dei contemplatione est preciosius: quandoquidem nos summa beatitudinis hæc facit particeps; Vnde dominus noster Iesus Christus, loquens ad patrem & deum qui in celis est, inquit: Hæc est uita æterna, ut cognoscant te solum uerum deum, & quem misisti Iesum Christum. Et sapientissimus Moses quoq; id afferens, cupiens, desiderabat discens: Si inueni gratiam coram te, ostende mihi te, & scilicet uideam te. Nam Israël quidem vidit illum, & cum Israële etiā Moses, sed non ad scientiam, sed sensibiliter potius: descendit enim in specie ignis super montem Sina. Quod autem diuina & ineffabilis natura, necq; ignis esse intelligitur, immo neq; subiectatur uisioni & oculis, id certis argumentis Christus indicauit Iudeis, dicens: Neque uocem eius audistis, neque speciem eius uidiſtis. Fingebar enim dispensatio

Psal. 13.

Angeli diuinis
legibus gubernan-

Esa. 6.

Psal. 102.

Quare deus
prohibuerit li-
gium in medio
paradiſi.

Ioh. 17.

Exodi 33.

Ioh. 1.

Contemplatio Dei

F

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIB. III.

C in igni lumen. Quod item diuina contemplatio ipsam diligentibus, summam omnium felicitatem conciliet, etiam eorum qui à uobis dissentient sermones ostendere poterūt. Dicit enim iterū, cuius iam memores fuimus, Alexander: Dignum autem ut & illud non prætermittatur, quod & ipsum à diuina prouidentia hominibus donatum est, quod etiam in paulo antea prædictis cōmemorauimus. Est autem hoc, quod summa nostra felicitas sit in pietate erga deum, quando non externas quādam merces præter illum expectamus, sed in colendo ipsummet, quod bonorum est maximum, assequimur. Hominū felicitas est, habere summam cōtemplationem. Iam dignissima uirtutū animæ est, secundum mentem operatio. **C**ontemplatio enim est, optimorum quæ sunt, uera cognitio. Optima autem inter omnia quæ sunt, sunt diuina. Igitur in diuinorum contemplatione nostra felicitas est. Quapropter quando sc̄ isti qui eiusdem cum illo sunt sententiae, & cum ipso idola colunt, fatentur felicitatem esse in diuinorum cognitione, quomodo non ualde admiratur uniuersorum deum, qui primis parentibus contemplandi occasionem dedit legem in ligno, quod & in medio plantatum est paradise: unde qui contemplari uolunt, frequenter & ualde memorēs sint legis, quæ eis cōmendata est, & propter legis datam excellentiam, etiam eximam pulchritudinē semper quodammodo imaginarentur. Idcirco quādā pertinet ad opificis scopum, non ad damnā cuiusdam factam esse mulierem, uiderē quis poterit. Neque ignorasse dicimus futura syncerissimam & summam mentem, sed nouit omnia priusquā fierent: humana autem ire permitit quodammodo ad fluxum, ut aiunt, maxime quia unicusq; esse electio absolute uidetur, faciendum ne alii quid uel non.

Sī autem ideo quod bonus est, & exosum semper habet quod officium negligit, & ignauiter uertit se ad deteriorius, quod melius esset, definiat alius, necq; oportuisse

D principio talia producere: & id non de solis, ut opinor, primis parentibus improposito inquirat. Diuina ne ei- rabimus ei, sed de plurimis alijs quibusdā, imd de omnibus alijs, qui post illos facti rnose inquirat. At sapienter quidem ageretur, si ei quidem & soli tribueretur, quod sciat omnia, dispensec̄q; res nostras, quocūq; modo uelit: & certò etiā sciretur, quod omnia recte & inculpate habeant, siq; summae impietatis crīmē, uel in illa re

Esa. 4. deum arguisse. Sic enim dicit propheta Esaias: Quis cognouit mentem domini? uel Psal. 76. quis cōsiliarius eius fuit? Bene item propheta Dauid resonat, ac dicit ei: In marū tua, & semicū tuæ in aquis multis, & uestigia tua non cognoscuntur. Difficile enim uisibilis est hominibus, imd & planè uisibilis, uoluntas & cōsilium dei, in singulis rebus nostris; hæc enim dicitur uia omnipotentis dei.

Deus omnia
beneficit.

Subiectam autem suorum doctorum in hac re consentientem calculum: sic enim Porphyrius iterū dixit: Quum mens sit deus omnibus præsidens, & sapientiae excellens magnitudine, incōparabilēq; uirtutis proprietate, singula ordinās, ministrāsq; ignoret aut multas causas humana mens, quæ parua est, etiā si sapiens esse uideatur, & ueritatis indagatrix: Pia tum erit, si nō curet dubia, ad exquirendum difficultia, nec audeat blasphemare, sed bene habere, ut uolent, censeat, ac dicat, qd' bene habeat, factum utcunq; factum est. Quid enim mens tanta ac talis fecerit inique, ut quod hecne habeat nostra intelligentia faciatnus licitum, uel quod male actum sit, quandoquidem non intelligimus? Igitur quod omnia recte facta esse à deo, dicere & sentire oporteat, minime alienum est à prudentium sermonibus: prophanum autem & rejectaneū, omnia curiosius scrutari, quæ nostra indagine inquirere non possumus, sed ultra mensuras cogitationū nostrarū sita sunt. Apponit autem & alia quādam, his quæ dixi congerens sapientissimus Julianus,

I V L I A N V S.

Iam quonā idiomate serpentē, qui cum Eva loquitus est, usum dicemus!

A nunquid humano? Et quid differunt hæ fabulæ ab his quos Græci finxerūt?

CYRILLVS.

Ecce iterū ea quæ uera sunt uellicat, & fabulis similia esse dicit Græcanicis. Nouit igitur manifeste, quod ea quæ sapit, & in religione plurimū habere momenti arbitrat, fabulæ sint, & aniles nugæ, ac præterea nihil. Verum nos amice hoc de sancta & diuina scriptura non dicimus: nihil enim talium in illa usquam est, sed omnia ueritate sunt reserta. Admiror autem quod quum ualde subtilis sit, & penitiores disciplinas sicut putat & dicit, nō ignorauerit, sed etiam ultra sensibilita mentem nōnunquam transmiserit, uocem hanc impij & autoris malorum dæmonis operatione factam, serpente uelamentum malignitatis illius sic adumbrante, non intellexerit. Nam quum tunc non esset aliud rationale animal, mulier impendio simplex, existimabat fortasse & alijs animantibus datum esse humana uoce loqui posse.

Diabolus per serpentem locutus Eu.

Quod autem immundis spiritibus non sit difficile, nōnunquam & talia attentare, maxime quidem fide dignus esset Mosi sermo ad hoc demonstrandum: quoniam autem uerissimile eos qui eadem sapere uoluerint cum illo uellicante Christianorū scriptis, nostris sermonibus non auscultatueros; age ipsorum scrutantes historias, pro uirili rem ostendamus. Nam Homerus quidem, qui conscripsit ea quæ Troiani apud Troiam gesserunt, affirmat Achillis equum, cui Xantho nomen, prædixisse illi mortem, dixisseque heroem: Xanthe quid mihi morte prædictis. Minimeque negligens fuit, ne uideretur fallere. Dicit enim quod loqui fecerit dea albis brachijs Iuno.

Equus loquutus Achilli.

B Prætexet aut̄ fortassis, Poeticam fabulis assuetam, hoc ut ita sit, suo modo petere, Igitur, si uideretur, mendacij Homeri poëmata arguantur, & doctorū suorum crimen contra ipsum sit; solicite autem quæramus, num etiam alijs quædam talia scripsirent. Propterea Porphyrius socius eius, & calumniarum in nos pater, Pythagoræ ut tam describens, sic dicit: Nam quæ recitantur de ea quæ Mycenis residet, cum Troianis spolijs apud Argiuam Iunonem. Quum Euphorbi Phrygisi, & scutis eius monumentū transuisset, ut ualde uile, dicebant flumen Causum, quando cum multis alijs transiret, omnibus alijs audientibus ei loquitum esse, Salve Pythagora. Porro forte dixerint quidam flumen ipsum alloquutum esse, non dæmonium: fuisse enim flumen rationale. Verum & hoc delirantis animi, & rem impossibilem esse dicimus: itaque dæmonium loquitum est, & indicium est magicae Pythagoræ, flumen ei potuisse loqui; sed non est ueritas, inquit uisuperum potius. Itaque, si artis quæ apud Græcos arcana dicitur, hoc est magicae fuit peritus, liberatur à crimine, deliramusque nos; At si incantator & magus, & talis artifex fuerit, quo pacto non est uerum, aliquid quorundam dæmoniorum, hoc colloquium fuisse paratum.

Flumen Causus Pythagoræ sa- luit.

Scribit autem iterum de eo Porphyrius sic: Nec ipse cum multis faciebat obambulationes, sed duobus uel tribus comitibus in templis uel lucis, amoenissima, & maxime silentia loca quærebat; amicos autem ualde amabat, primus dicens: Amicorū omnia esse cōmunita, & amicum esse alterum ipsum. Et cum sanis quidem conuersabatur, laborantiū autem corpora curabat; & animas quoque languentes, ut diximus, consolabatur. Hæc quidem incantationibus & magice, illas aurē musica. Non absurdum igitur opinor fuisse & serpentem loquitum. An nō potuit serpens humana uoce uti, & Causus flumen magum salutauit?

Pythagore consuetudo.

Meminit autem huīus sapientissimus Clemens in Stromatis, dicens: Zoroastren Persam quoque imitatus est Pythagoras, librosque occultos eius uiri, Prodigis sectatores possidere se gloriabantur. Magi enim Persæ genere planè dicent. Zoroastren quoque nullus sermo liberabit, magicas artes non coluisse, cuius sanè optimū æmulum fuisse dicunt Pythagoram, ita ut & libros eius arcanos habere se gloriētur. Et hæc quidem Porphyrius ac Clemens.

Pythagoras magus Zoro- astris emulus.

Philostratus autem, Apolloniū uitā delecti sermonis ornatu honestare attentans,

DIVI CYRILLI CONTRA IVLIANVM LIE. III.

C & ad miraculum usq; efferens: narrat quidem illum in summis finibus terrae Thebas
norū, & in ipsos fluminis incidisse strepitus, uenisseq; ad gymnosophas illuc degen-
tes, qui & ipsi in arte magica præcipui erant. Deinde inquit præfectū uniuersis, cui
nomen erat Thespis, dixisse ad Apollonium huiusmodi uocibus: Quod autem
Arbor loqua- ta Apollonio. possimus incantare arborem (ulnus erat tertia ab illa sub qua colloquebantur) allo-
quere sapientem Apollonium, & alloqua est quidem arbor illa, sicut iussa erat, uox
Dodonæa querce. uero erat articulata ac muliebris. Commemorabo autem & Dodonæam quer-
Taurus Rhodi- cum, quam humana aiunt usam uoce. Quin & Isigonus Cittensis in Rhodo insu-
la dicit Iotis taurum sermonis nostri nō fuisse expertem. Vide igitur quomodo in-
cantatorum ludi ostendant dæmoniorum naturam posse nō nonquam uoces perfice-
re, & nō in solis sensibilibus animantibus, sed etiam in his quæ sensu & uoce carent,
ut pote in aqua & arboribus.

Igitur quū omnibus sit manifestum, quod serpens solus existens, per seipsum mu-
lieri nihil ante loquutus sit, natura enim est expers sermonis & mentis, induerit uero
personam eius malorum autor satan, immortalitate concessa hominem deprædati-
uolens: unde ualde merito Julianū arguerit quis, quasi hæc nō intelligentem, quam-
uis multa contra nefarium & malignum dæmonem declamat. Licet autem hoc ipse
non credat, dixerim, quod propterea à ueritate non erunt omnino aliena. At ille ue-
ra non confitens, rideretur in iudicio. Cæterum sermonem suum, secundum quod si
bi uidetur, producens aduersus sacras scripturas, iterum luctatur.

I V L I A N V S.

D Ecum autem interdicere cognitionem boni & mali, hominibus à se for-
matis, quomodo non summam præ se fert absurditatē? Quid enim stultius
foret, non posse bonum & malum discernere? manifestum enim, quod hæc,
mala inquam, nō essent fugituri: & illa, nempe bona, nō essent sectaturi. Sum-
mam igitur prudentiæ prohibuit deus homini ne gustaret, qua nihil ho-
mo habet dignius. Nam quod boni & mali discretio proprium opus sit pru-
dentiae, manifestum est etiam insipientibus.

C Y R I L L V S.

Cognoscere bo- numer malum quid sit. Ignorasse quidem illum scripturarum vim declarauerit examen: operæ preclara
autem existimo, ut pauca quædam illi loquamus, quo totius rei negotiū manifestum
fiat. Nam quid sit bonū, & contrā, quid sit malum, nescire pecunū esset, & lapidima-
gis ac ligno dignū, ab homine autem rationali prorsus alienū. At uis uerbi, Cogno-
scere bonum & malum, designat apud sacras scripturas, non simpliciter, recipi ren-
scientiam nuda & simplici cognitione, sed virtute & experientia quadā: id quod in
progressu sermonis nostri manifeste & euidenter demonstrabitur. Illud autē dicen-
dum, quod deus hominem quidem creauit ad bona opera, sicut scriptū est, nullo bo-
no carente, sed iam, prout rationes naturæ erant, bene habente, tam in anima quam
in corpore. Facta autē est homini mens talis, ut posset uidere & deum & quæ illius, se-
cundum mensurā dico, naturæ concessam (uidemus enim per speculū & ænigma, ut
scriptum est) & planè omnia admirabilia apprehendat, & quodammodo simplicem,
uniuersq; speciei habeat scientiam totius boni, ad quod indiuulse respiciat, quasi so-
lum istud uideat, & integris uolitionum conatibus ad ipsum propendeat, suaq; spon-
te ad illud eat. Corpus uero ipsi factum quidem est ex terra, melius autem quam ut
moriatur & corrumpatur; tametsi quod dicitur rideant quidam increduli, audientes
quod deo uolente sit, cuius nutum rerum sequitur natura, qui ubiq; & omnibus mo-
perfecte condi- dis, quod sibi placet, arcans quibusdam efficacij attingi posse declarat; quia quod
tus. ipse consuluerit, hoc & singulis creaturis natura est.

Sanè Platoni non licet dicere, tanquam ex persona dei dīs ab ipso factis, hoc est
celo

A cœlo, & soli, & astris (etenim sensibiles quoq; nominat deos) Idecirco, quandoquidem natū estis, nō immortales quidem estis, necq; insolutiles omnino, necq; item soluēmīni, uel in mortis sortes incidetis, ob meam uoluntatem, maius adhuc uinculū & fortius quam illa sortiti, quibus quando nascebātini, compacti estis. Bene credemus autem Mose scriptis, si extra corruptionem positum esse dicat, quod deo quidem uolente, corrupti natum est. Erat itaq; corpus immortale: uitam enim inseuerat omniū opifex. Quoniam autem incorruptibile erat, desideria ad edulia & cibos, ei insciuit; mens uero nulla tyrannide ad hoc agebatur utique, admiratione digna. Faciebat enim libere quod uolebat, quum caro nōdum affectionibus, quæ ex corruptione oriuntur, subiecta esset.

Vbi autem impegit in creatorem deum, mandatum traditū contemnendo, factū est ei initium intemperatiæ cibis interdictus. Inde homo uictus est ab improbis uoluptatibus: & corporis naturā peccati subintravit lex, & quasi ex contaminata corruptionis radice, germinarunt absurdarū cōcupiscentiarū desideria, & ferocit posthac in nobis, tanquam indomitæ bestiæ uoluptatum amor, qui optimis quibusq; desiderijs obluctatur. Vnde diuinus Paulus tantum nō ingemiscens naturæ infirmitates, dicit: Rom. 7 Scimus enim quod lex spiritualis est, ego autem carnalis sum, uenundatus sub peccatum: quod enīm operor haud scio. Et iterum: Scio enim, quod non habitat in me, hoc est in carne mea bonum, uelle enim adiacet mihi, non autem perficere bonum. Etenim quod uolo bonum non facio, sed quod non uolo malum, hoc operor. Si autem quod non uolo hoc facio, non iam ego operor illud, sed inhabitans in me peccatum. Etenim si quis uelit tenuiter perspicere genuinam carnis motionem, de ea loquitur, quæ in absurdissimas affectiones trahit, nō habitat in nobis bonum, degrauat enim humanam mentem, ut & ipsa incircumspecte uelit facere quod illicitum est, & audeat contra libertatem, par cum mancipijs seruitutis subire iugum. Intolerabilem enim illam pugnantiam & sapientissimus Paulus declarat, dicens: Condeletor enim legi dei secundum internum hominem, sed uideo alteram legem, quæ militat aduersus legem mentis meæ, & qui captiuū me facit legi peccati, quæ est in membris meis.

Quis igitur hominis naturam in hanc deduxit infirmitatem simul ac miseriam? utiq; pessimus ille draco, qui subiit mentē mulierculæ simplicem ac innocentem, & contra ineffabilem gloriam loquutus est. Nam quamuis Euā diceret, uniuersorū deum prohibuisse, eos comedere de ligno quod est in medio paradisi delitiarum, interminaturq; esse legem præuaricantibus, mortem: decepit tamen dicens: Non moriemini morte: Scit enim deus, quod quocūq; die comederitis de illo, eritis ut dñs, scientes bonum & malum. Quocūra uide quod pessimarum doctrinarū fuerit inuentor. Non enim dixisse inquit illis ueritatem, uniuersorū deum, sed mentitum potius, & per inuidiam prohibuisse ne comederent, utpote deos fore scientem si comederent. Igitur & ipsam summam & ineffabilem naturam calumniatus est, & pestilētem maliciæ doctrinam primis parentibus immisit: unde & ob hoc iure Dabolus appellatus est. Venit autem per præuaricationem in hominis naturam corruptione, simul etiam generunt multiplices quæ ex ea affectiones. Hoc, opinor, est cognoscere bonum & malum: non quod præaus Adam, hoc est hi qui primi facti, sim pliciter in mente receperint scientiā mali, sed quod dum cognoscerent malum, etiam experti sint re ipsa. Vnde scriptū est: Cognovit autem Adam Euā uxorem suam, & nondum dixerit de ea quis, quod simpliciter in mente eius cognita fuerit, ibi enim cognitionem sacra scriptura ipsum congressum appellat.

Mos itaq; est scripturæ diuinitus inspiratae, experientiæ cognitionē, cognitionis nomine appellare eam quæ nonnumq; in ipso opere est. Vnde Verbū dei unigenitū reformans hominis naturā, in suam originem, aboleuit quidem peccatū in carne, factum homo, & transstulit nos, ut dixi, in nouitatem uitæ, & repastinare fuisse primam

Vnde inobedientia carnis et corruptio.

Gen. 4.

DIVI CYRILLI CONTRA IVLIANVM LIB. III.

C naturæ dignitatem, in quam iterum plantetur admirabili gloria. Eapropter, inquit,
 Matth. 5. dictum est antiquis, Non mœchaberis; ego autem dico uobis, non concupisces. Quam
 Preceptum suu res sit, ut opinor, ad quam pertingi nequeat, utpote incomprehensibilis, & quo
 per naturam.

Rom. 7. infirmabatur per carnem, deus misericordia filio suo in similitudine peccati mortis, & de pec-
 cato, condemnauit peccatum in carne, ut impletio legis impleatur in nobis, qui secun-
 dum carnem non incedunt, sed secundum spiritum. Igitur quum unigenitus propter
 nos homo factus esset, abolita quidem est lex peccati in carne, & sunt res nostræ re-
 ductæ, ut ad primam originem regrediantur. Etenim præualebant mors, corru-
 ptio, uoluptates, & aliae concupiscentiæ, quæ imbecillem & infirmam deprædaban-
 tur mentem, adiutricem habentes corruptionem. Necessariò hæc quidem dicta sunt.

Quoniam autem in expositione illorum morati sumus, redeundum est ad cœptum. Parentes in paradiſo non sunt conditi cum ignorantia boni & mali; rationales enim
 quum essent, humanam scientiam fortiti utiq; sunt, in omnibus quæ necessaria illis,
 & substantialiter agnita, demonstrante deo; liberam autem habentes mentem à car-
 nis uoluptatibus, & absurdis concupiscentijs, sanctam beatissimamq; uitam age-
 bant. Vbi autem corruptio intravit, ut dixi, & motæ sunt in carne uoluptates, ad im-
 pietatem ferentes, non habuerūt simplicem scientiā mali, sed per experientiā ipsam,
 infirmitate laborarunt.

Quomodo an- Etiam si quis mentales substantias, quæ sunt ultra corpus & sensum, examinare
 geliboni et ma- uellet, certo dicet eis inesse quod sciant bonum, & quid bono aduersum. Non quod
 li scientiam bo- hæc huiusmodi affectionibus, & experientia apprehendant, sicut scilicet in uobis
 ni & mali ha- eueniire dicimus. Nam sancti angeli, qui adhuc seruant principatum nobilem ac
 beatum, & omnibus modis mirabilem agunt uitam, mentem quidem habent omni-
 bus modis in bono educatæ & perspicacem: reprobant uero quod non ita habent: non
 beant.

D re domicilium, & meliora paruifecerunt, elegerunt autem potius turpiora, quamuis
 cognitionem mali etiam ante ipsam ruinam habuerūt, euidentiorem tamē affequunt
 sunt, per experientiam.

Iam, si placet, ultra propositarū contemplationū ueritatem inquiramus, & ad sum-
 mam omnium mentem sermo producatur. An non concedemus diuinam mentem,
 quæ super mundum est, quæ tam uenerabilis & sancta est, scientiam boni & ma-
 li habere? Ultra, quomodo legem ponit, & uerat quidem scđiora, & peccatorū de-
 monstrat modos, adducit autem ad meliora, & ad ea per quæ clare uiuatur, & consti-
 tuit ut in illo ipso uere approbatam gloriam uelint. Igitur bona quidem & bene ope-
 rans èodem modo, immo ipsa bonitas est, diuina & ineffabilis natura, nō ignorauit au-
 tem malū, sed nouit non practice, id quod nos sentimus, in omne uenientes malum.
 Quum igitur sic instructi de talibus simus, uideamus sequentia. Nam quodammodo
 conclusionem suorum sermonum facit philosophus Julianus, ita dicens:

I V L I A N V S.

Atq; ita serpens magis benefactor, quam damnosus humano fuerit gene-
 ri. Neque hoc solum dicit, repetit enim ea quæ dicit. Ad hæc dicitur inuidus.
 Nam ut uidit hominem prudentiæ factum participem, inquit, ut ne guster li-
 gnum uitæ, eiecit eum ex paradiſo, aperte dicens: Ecce Adam factus est sicut
 unus ex nobis, ut cognoscat bonū & malum. Et nunc, ne forte extendat ma-
 num, & accipiat de ligno uitæ, & comedat, & uiuat in æternum. Eteiecit
 eum dominus deus ex paradiſo delitiarū. Singula hæc, nisi fabula sint, cõtine-
 re arcanam speculationem equidem censerem, sed multa blasphemia in deum
 referta sunt. Nam ignorare quidem quod adiutrix facta, lapsus futura sit au-
 tor

A tor, & prohibere cognitionem boni & mali, qua sola uidetur cōtineri posse humana uita, & præterea æmulari, ne uitæ particeps, immortalis ex mortali fiat, utiqz inuidi & maleuoli est.

CYRILLVS.

Quæ prædicta sunt, ad redarguendam sermonum illius impietatem sufficerent, sed non offendet, immo in bonum cedet lecturis, si & nunc pauca quædam super istis loquamus. Etenim hominem uniuersorū deus ē paradise eiecit, nō quia prudentiæ particeps erat, rationalis enim erat, & ita factus est initio; neque inuidiæ uel inuidentiæ opus erat, sicut ait uerū dīcere, quod prohibuerit eum, ne comedat de ligno uitæ, ut ne uiuat in æternum. Admī abilis autē & in isto prouidentiæ modus esset, apud eos qui sapiunt. Non oportebat enim eis qui semel diuinis legibus, uenrisq; erant uicti voluptatibus, & in tantam postea miserā deducti, ut & in ipso corpore propter peccati legem languerent, & idcirco uenturi essent in quaslibet ignominias, malum perpetuo in hoc mundo seruare, & sicut immundi spiritus longam, & exosissimam sanctissimo deo, degere uitā. Melius autē dixerit esse quis illos qui peccarant, nō semper & perpetuo uideri malos: desinere uero aliquādo, quemadmodū & ad crepusculū ac ad finem mali peruenire, ac coaceruare sibi, etiā uel misericordiæ alicuius spem, per hoc quod quasi pro pœna ferant mortem. Igitur ut ne per experientiam suam, electa scientia mali, uitā deo exosam super terrā habeat homo, sapientissime carnis morte humiliatus est, non ignorante deo tempus sua serenitati & misericordiæ doneū.

Viles peccanti
bus mors.

B Et hoc scribens diuinus Paulus, præcognitum quidem fuisse Christi sacramentū antequam facerentur fundamenta terræ: manifestatum autem esse in extremis seculi temporibus, quando oportebat eorum quæ acciderant humanæ naturæ, correctionem fieri. Vnde hæc minime quidem fabulæ sunt, sed neq; vulgariū nugatorū commenta, sermones aurem potius sapientes & necessarij, & à ueritate neutiquam aberrantes. Quia enī uniuersorum opifex mira dispensatione, morti subiecit, tyrannide peccatorum humanam naturam uidens oppressam, in primis parentibus sufficit qui dem ad demonstrandum ueritatem, etiam ipsa rerum experientia.

Confirmat autē hoc præterea & socius doctrinarum eius Porphyrius. Dixit enim sic in primo ad Nemertium libro: Deus autem sciens futurum, sæpenumero præuenit, hos quidem, propter pietatem, adhuc adolescentes ē uita eripiens; alios propter futuras in posterum illis pœnas; alios autem miserans, quos liberat ab immedicabilibus calamitatibus. Insuper & in alio loco: Chrysippus autē, qui Socratem sequebatur, nolebat ad ea quæ siebāt dīcī: Quis sciuit? sed hoc omnino erat melius. Nam quā nequeant res melius dispensari, quam ut deus dispensat, decet omnino, ut in his quæ sunt, existimare, quod sic erat melius habere, ut habet. Non enim tibi quidem sortito à rege, ut prouideas partem aliquā principatus humani, ad utilitatem reipub. obedientiæ legibus, alter liciuisset solidam rempub. cōseruare, quam ut hi quidem priuatum agant & subditū sint, aliq uero publicis officijs fungantur, aliq uero occiduntur, neq; omnibus uita seruetur, quia neq; omnibus hoc prodest. Ei autem qui sic dispensat, nō permittemus quæ sua sunt absq; reprehensione dispensare, quod bene habeat omnia ut iustificata sunt, & per mortes ac uicissitudines, & per ætatū incertitudines.

Mors bene &
deo ordinata.

Accusauit igitur & suos doctores, qui scribunt quidem omnino nihil absurdum inter ineffabiles dispensationes dei, qui potestatem habet in omnes, sed sine inquisitione magis optime coluerunt; nam existimarent res nostras, summa scientia dei, quod bene sciat, & quod illi gratum sit gubernari; nullo enim modo aberrat is qui optimus & irreprehensibilis est, uel sermone uel re, qui & alij omnibus principiū est sapientiæ & intellectus, & dator & præfectus. Igitur nō inuidet deus, neque existimulī, sicut nos, incitatus est; sed sapienter statuit quod euenit. Etenim draconis deceptionibus, in spem uanam aptus fuisset.

Fortassis

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIB. III.

C Fortassis & habitus fuisset pro deo primus homo, si de ligno comedisset, ut indicavit Moses. Inuexit enim uniuersorum deum dicentē: Ecce Adam factus est sicut unus ex nobis. Non enim deus propter transgressionem erat, sed in extremam misericordiam inciderat. Plenitudo autem sanctæ trinitatis, manifesta fit etiā propter hoc quod dicit nobis. Non enim ad aliquos angelos dixit, qui super omnem creaturam: Ecce Adam factus est, sicut unus ex nobis. Ipsa autē ad seipsum potius, una & ineffabilis & super omnia natura, quae in sancta & consubstantiali trinitate facit sermones. Transiens autem iterum ad alia nostræ legis, comparare tentat miserrimis dogmati Christianorum res, sic dicens:

I V L I A N V S.

At quæ illi de deo uere magnificeç referunt, ea nobis patres ab initio tradidérant. Habet enim noster sermo, intendentem huic mundo opificem, quare Moses nihil dixit sublimius, qui necç de angelorū natura ausus est aliiquid, sed quod ministrant deo, saepe & multis modis dixit: an autem facti sint uel ingeniti, uel ab alio facti, & alij ministrare iussi, uel alio modo, nusquam declaratum est. De ccelo autem & terra, & his quæ in illa, & quomodo ornata sit, tractat. Et hæc quidem dicit iussisse deum fieri, sicut diem & lucem & firmamentum, illa autem fecisse ut ccelum & terram, solemç & lunam, alia uero ut occulta insinuauit. Ad hæc neque de generatione, necç de formatione uniuersi dicere ausus fuit, sed solū. Et spiritus domini ferebatur super aquas: uerum autem, ingenitus ne uel factus sit, nihil declarat.

C Y R I L L V S.

D Moses deum unum docet.

Igitur quod inornato sermone uagetur, & relicta uia, quæ sermoni cōuenientior, interferat deliramentum, haud difficile uidetur. Veruntamen & ad hæc dicimus ei: Opificem uniuersorum manifeste declarauit Moses unum, & summum, & transcendentem omnia deum, ueruntamen per filium in spiritu sancto. Sic enim intelligitur ineffabilis naturæ perpetua cum creaturis fuisse habitudo. Quare igitur insipienti me mentitur, nihil prorsus dictum esse de summo deo, ut ipse inquit. Quid est enim ultra eum, qui est super omnia? Quod intelligetur principium eius, quod est principium omnium?

προτεχνη κόσμων θεός. Etenim pater, ac doctor eius Plato, unū quidem esse definivit opificem, autorem omnium, quem & intendentem mundo esse dicit: substituisse quidem ante illum, deum alterum, hoc est Ideam Boni, & simul intelligit etiam tertium autorem, in ordine & natura primorum, qui aliquanto imminuitur, quem & Animā omniū rerum uocat.

Trinitatē adoramus. Nos autem sapientius exactioris contemplationis diuinitas assequuti, ultra omnē ingenitum, unam & ueram, & in sancta trinitate deitatis naturam adorare didicimus, Theologorum uoces imitati. Dicimus enim esse deum & patrem, per filium in spiritu uniuersorum opificem: cuius mentalem & ultra mundanam pulchritudinem cōiectarit, opinor, quis, modo, quem utcūç capimus, ex his, quæ bene habent genita. Quia & in mundo creata, absç labore apparent. Visibilia enim eius à creaturis mundi, dum per ea quæ facta sunt intelliguntur, peruidentur, nempe sempiterna potentia & diuinitas. Conuenit autem illis & Platonis sermo dicentis: A pulchritudine sensibilium, mentalem dei pulchritudinem addiscere licet, & ex eo quod in legibus & studijs est, uirtutē eius contemplari oportet. Proinde laudamus nos etiam per hoc contemplationis modum, prædicat enim creatura conditorem.

Non ex his solis, de quibus nuper diximus, patrē admiramur, sed quasi ex imagine exacta filij, amplius reucremur. Depingit enim nobis spiritualiter in propria natura suum genitorē. Adhuc & ipse Plato deum primū, sicut dixit ipse ponens, in immobilitate,

A bilitate, minimeq; tremulum etiam secundum (ut ipsi iterum uidetur) qui alio modo, ut opifex moueatur, non ignorauit; quod per ipsius sermones discatur. Dicit enim sic: Sunt autem istae vita, hæc quidem primi, ista autem secundi dei manifestum autem, quod primus quidem deus erit stans, secundus uero talis qui moueatur. Vnde primus circa intelligibilia, secundus uero circa intelligibilia & sensibilia. Iterum ne mireris quod hoc dixi, audies enim quod adhuc multo admirabilius. Nam pro motu, qui accedit Secundo, stationem quæ accedit primo, dico esse motionem, & complantatam, à qua & ordo mundi, & duratio sempiterna, & salus in omnia profunditur.

*Deus stans. &
alter qui mo-
veatur.*

Igitur quoniam statio primi secundum ipsum cōnaturalis intelligitur (idq; ualde merito) accidenti alterius motioni, sicq; genita simul subsistere facit, ordinemq; ac durationem singulis distribuit, frustra conscripsit contra Mose librum, illius accusator, nihil omnino eum affirmare dicens de primo & summo deo: quamuis manifeste scriperit, quod omnia producta sint à patre per filium, in spiritu, ut sint ac subsistant.

Sed nihil scriptissime de angelorum natura inuenitur, inquit. At non oportebat dī Quare Moses cere, ea quæ intelligi nequivant. Nam si uerum est, quod ea quæ in manibus, repe- de angelorum rimus cum uiolentia, ut scriptum est, & ipsa sensibilium, & imaginabilium inquisi- creatione accep- tio, nostris mentibus ferè inaccessa, quomodo quis diceret ea, quæ super sensum, & separata cognitionem ultra nostram rationem sortiūtur? Etenim genitos esse quo modo dubitatet quis? quum ministros eos nominet, & alterius nutibus, quasi necessitate subiugatis. Seruum enim omne quod sub iugo, liberumq; natura omnino nihil, quod dicitur ministrare. Psallit item diuinus David: Qui facit angelos suos spiritus, *Psal. 103.* & ministros suos flammam ignis.

Quoniam autem in accusationibus Moses tale quiddam est, dicit enim, nihil de diuino spiritu illū dixisse, quām hoc solū, quod Spiritus domini ferebat super aquam:

B audiat à nobis: tametsi quo pacto non magis prudenter & exquisite dictorū uis in- De spiritu san- trospicienda erat? Nam si omnino diuinus nominatus est spiritus, quomodo intelli- sto, qd'sit deus geretur genitus, uel quomodo creatus naturaliter est proprius increati? Itaq; in hoc solo quod dicit esse spiritum dei, testatus est, quod & ingenitus sit; non enim ab illo alter apparer, & substancialiter adulterinus, qui ex eodem secundum naturam fuerit, nimirum iuxta rationem hisce contemplationibus conuenientem & congruam.

Arguit præterea Mosen optimum, eo quod uniuersorum deum nobis introducat nonnunquam uerbo quædam ut essent protulisse, nonnunquam etiam fecisse. Respondemus ad hoc, quod sermo ille optime in omnibus ab eo dispositus sit. Oportebat enim autorem natuitatis omnium affirmare deum. Quod autem uerbo & nu- Deus Verbo tu dirigit quod sibi placet, utilissime adiicitur. Est enim & in nobis posse quædam for- creat.

mare, ueruntamen non æquali modo, absit; sed labore potius, & opere manus mate- riam apparamus, industriaq; inuentores sumus, & opifices vocamur. Itaq; excellent res diuinæ & incomparabilibus interuallis. Producit enim interdum ea quæ nunq; fuerant, ueruntamen tanquam sola uoluntate perfector uidetur operum, & compin- git quod Verbum approbat.

Cæterum fortassis ille horum nihil intelligit, perficta autem fronte quodammodo laxat freна conuitis contra deum, & semper aliquid excogitat, quod prioribus

est magis impium: attentatq; demonstrare unum quendam ex multis & seorsim intellectis diis oportere & dici & subsistere eum qui per Mose scripta prædicat, qui minimam quandam sub sole regionē sortitus sit, nempe Iudeam: quiq; unum & solum ex Israël sibi subiugarit genus, & ægre fortasse ac uix potest prouidere subditis. Deinde alienigenas quosdam & pueriles sibi compponens cogitationes, idoneam pu-

tat se attulisse demonstrationē. Exponam autem particulatum singula quæ nugatus

est, plurimis præteritis, & in compendium quæ ab eadem mente elaborata sunt, co-

actis. Dicit itaque;

DIVI CYRILLI CONTRA IVLIANVM LIB. III.

C

I V L I A N V S.

Igitur quoniā appetet quod Moses necq; de opifice intende huic mun-
do omnia differat, conferemus Hebræorum & patrum nostrorum opinio-
nem inter se. Moses inquit mundi opificem elegisse Hebræorum gentem, &
intendere huic soli, & illius curam gerere, datq; illi curam solius eius, alia-
rum autem gentiū, quomodo uel sub quibus dīs gubernentur, ne ullam qui-
dem mentionem fecit. Veruntamen nisi quis concesserit, quod solem illis &
lunam distribuit, sed de illis quidem etiam paulo postea. At ostendam quod
dicat esse deum solius Israēl & Iud. ex., & Israēlitas electos esse, ipseq; & qui
post illum prophetæ, & Iesu; Nazarenus, sed & Paulus, qui omnes magos
& impostores qui ubique terrarum sunt, excelsit. Audite autem uerba eos-
rum. Primum dicit Mōse: Tu autem dices Pharaoni; Filius primogenitus
meus Israēl, Emittre populum meum ut mihi seruiat; tu uero noluisti emittere
illum. Et paulo post: Et dicunt ei, Deus Hebræorum uocauit nos, ibimus igit
tur in desertum, uiam trium dierum, quomodo sacrificabimus deo nostro?
Et post pauca iterum similiter: Dominus deus Hebræorū emisit me ad te di-
cens; Emittre populum meum, ut mihi seruiant in deserto.

C Y R I L L V S.

D

Cum his cōgregat etiam alias sententias, ex sacris scripturis collectas, & sententias
ducere, quod solum Israēlis appellatus sit deus, & in peculiarem sortem eius, genus
Abrahæ distributum sit: deinde sermonum suorum conclusionem facit, quod He-
bræorum deus non sit existimandus totius mundi autor, & omnium potestatem ha-
bens, sed humilior, & principatum gerens finitum, ut dixi, & qui dīs alijs commis-
xtus putetur. Hæc erat malicie eius intentio. At nos ueritate in contra singulos mali-
ciæ illius sermones afferemus, ut sciant, qui hæc illius dicta admirantur, prorsus inepie
sacrae scripturæ uocibus usum esse, quo uideretur esse sapiens, & in Christianorū do-
gmatiis exercitatus. At quod prorsus nihil intelligat, arroganterq; se multū sentiat,
& intemperate mentitur, re ipsa cognoscemus. Defraudat enim deum uniuersorū,
cōtendens imperite, eum alias gentes omnino negligere, deputatū soli Iud. ex. & iu-
gum regni eius esse in solis Israēlitis secundū sanguinem. Vnde quis recte colliget,
infirma mente præditum Julianum.

Nam quod summa natura sub pedibus habeat omnem creaturā, & cunctis prouideat,
ignorauit omnino. Etenim diuinā notitiam in natura hominis maxime funda-
tam fuisse, & ei genuinā omnis boni & ad salutē necess. rī cognitionē immisisse op̄i-
ficem dīcimus. Non enim erat absurdum, ut is qui tales formationem sortitus erat,
à mundi generatione & ordine, ac pulchritudine, & in illis duratione, in recta ueris-
tatis uia incedens uideat, quanta sit mentis summæ conditricis ac productricis sapi-
entia & potentia. De hoc bene nos edocuit Moses optimus, legem naturæ insitam
excitans: compositis enim nobis de deo libris, natūritatis mundi totius auterē ipsum
nullo illum in hoc adiuuante tradit: dicens enim, In principio fecit deus cœlū & ter-
ram, comprehensim opinor paucis, etiam ea quæ in utrisq; contenta significat, & ite-
rum: Iste est liber natūritatis cœli & terræ in die qua fecit deus cœlum & terram, &
omne foenum agri.

Igitur si ex libris Moysi nobiscum pugnat, credat Moysi. At deus qui nūtū uni-
uersum consolidarat, & uerbo produxerat, habens uim, super naturā, & omni men-
ti incomprehensibilem, qui & fecerat hominē super terram, quomodo uoluisset tam
paucis imperare, quū liceret ei ultra omnes dūlatari, & nō mixtus intelligi alijs dīs,
finitumq;

Institutio
sognitio boni.

A finitumque habere principatum, Age & nos diligenter inquiramus causas quod no-
luerit, immo ipse ueniat docturus. Infirmus sanè fuisset, si non habuisset potentiam re-
gendi uniuersa. Deinde quomodo uideretur sufficere ad illa facienda? etenim non
esse uerisimile opinor: sed uanum dicere, quod idoneus fuerit, sufficiens ac potens
ut facere aliqua potuerit, sed præterea imperare h[ab]eret nō potuerit. Verum quod im-
peret sicut deum decet, quomodo non facile uidetur? Creatura enim sicut facta est in
principio, ita & in posterū moueri solet, & extra ordinē suū penitus nihil tumultua-
tur. Nam sol in mundo fertur, & ab oriente in occidentem circulo se uoluit; simili-
ter luna imperat nocti; suisque legibus gubernatur etiam fulgidus astrorum chorus:
uicissim autem fiunt temporum successiones, noctis & diei reuolutio cōgruis inter-
uallis, dimensa fructuum germinationes, pomorum uindemias, terrestriū animalium
generationes, uolatiliumque & marinorum. Adjiciam autem illis etiam nostras.

Igitur qui ineffugibile iugum suæ uoluntatis imposuit creaturis, potentissime mihi omnibus imperare uidetur, & nō abiucere quidem ista alijs curanda. Falso autem agnominatos dros, hoc est dæmones immundos, certum est amaros infensosque esse creaturis. Proinde sapientissimus Moyses deum nobis introduxit, uniuersorum nativitatis autorem. Vide obsecro, an non res ipsae illius sermonibus conueniant? Dixit enim ordinatum esse cum sole diei principiū, positumque esse æquali modo lunam in potestatem noctis, & in tempora & signa, & ad hoc ut luceat his qui super terrā, stellārum chorū. Verum qui hæc scripsit, nō uult opus esse alijs diis, necque cultum ullis creaturis tribuendum, sed addictos esse soli uniuersorum opifici, præcepit enim dicens: Et ne respiciens in cœlum, & uidens solem ac lunam & stellas, omnemque ornatum cœli, seductus adoraueris ea quæ dedit dominus deus tuus omnibus gentibus quæ sunt sub cœlo.

Dæmones infestū creaturis.

B Igitur quomodo dicit negligere deum uniuersorum, aliarum gentium multitudinem, & imperare solis Israélitis, quibus ipse prouideat? quā omnibus gentibus quæ sub cœlo sunt, creaturas utiles concessas esse dicat, sanctorum nostrorum conscriptor librorum. Tam magnū & approbatione dignum bonum dicendo ne extenuet: nisi quis non concederit, quod solem eis & lunam distribuerit. Nam quem nos addamus, eum receperunt per Moysi scripturas Israélitæ secundum carnem, & est uniuersorum deus, manifesteque inuenitur ihs, qui ubiunque sunt terrarū, suam curam impendisse: idque dilucide ostendemus omnibus ex diuina scriptura, & quodammodo concatenantes superiores sermones, ad ipsum primum hominem Adam scilicet per gemus. Itaque formatus est à deo, & ex ipso omne genus humanū inquam natum est. Igitur homo qui super terram, hoc est omne humanum genus, summi dei esse intelligitur. Radicis enim dominus, merito etiam illius germina possidet.

Deum, effe omniū deum:

Ex primo autem natū sunt duo, Cain & Abel, nō sacrificarunt primi, & hic quidem recte, ille autem nō item. Et laudauit quidem, recte sapientem & iustum Abel: alterius autem sacrificium non approbat, ualde recte. Oportebat enim ex his qui responderentiam & cultum erga deum incipiebant, eos qui ex illis nascebantur discere, quomodo bene & immaculate offerre debeant deo honorem illum decentem & profuturum: id quod erat prouidentis & curam gerentis, quo his qui eligunt uitæ probitatem liceat honeste uiuere. Magnam enim & uere dignissimam quandam possessiō nem dixerim diuinum cultum.

Cultus diuinus.

Cæterum post par fratrum, facti sunt & alij iustitiae curatores, uirtutibus admirabiles, & ad omne bonum opus alacritate præ alijs omnibus primatū nachi: quorum unum fuisse dico beatissimum Enoch, de quo dicit scriptura sacra quod non inuentus sit, transtulerat enim eum deus. Itaque Enoch quidem transtulit utpote amicum & familiarem suum. Itaque proprium eius est omne quod excellens, admirabile, uirtutumque splendoribus gloriosum. Postquā autem omnis terra corrupit uiam suam, sicut

Enoch.

Omne excellens est dei.

C scriptum est, & propensum fuit cor hominis ad mala ab adolescentia, diluvium immisit, ijs qui per uniuersam terram, tanquam hortum quendam limo & luto obductum & terram solidam possidens, ac nobilē plantā seruans optimū Noë, ut ex ipso humānū genus in aliud quoddam initium reduceret, quod iterum saluaretur super terram.

Iam quid ad hoc dicit, qui nullo modo uituperare nos negligit, potens ille nūtor & locutuleius? Num si in sola Iudea Hebræorum deus concluderetur, & exigui haberet sceptrum, hominibus super terram immisisset cataractas cœli? Et iterum quis totam prorsus uestiens terram, una omnes sententia condemnasset? Sed si non omnibus imperauit, sicut ipse dicit, quare tacuerūt alij dij? Oportebat enim eos suos adiuuare adoratores, & unūquenç pro regno suo strenue dimicare: sed nescio quomodo suos pessundederint & torpuerint in sorte sibi distributa. Nunquid hæc ridicula sunt, & anilia deliramenta? Imò non sunt euidentes demonstratio, ne oporteat dīci unius regionis deum, & existimari quasi aliquem ex falsis nominatis dij, eum qui per Moysen mundo prædicatus est; declarant enim eum hæc mundi factorem & uniuersorum dominum.

Sed Abrahæ genus ab illo delectū dicit, & præ omnibus alijs gentibus ornatum, ut ab ipso assumeretur, qui omnes ad dei cognitionem instruit, & quasi radicem præ alijs uocat. Ceterū strenuus ille præteritis primis Moysè scriptis tentat, regnum dei ex eo solo quod electus est Israël, destinare. Verum ò potentissime, hic tibi quis dixerit: Qui in postremis temporibus Abrahæ quasi sagena coepit, & sententia honestissima illius genus honorauit, propriā suam sortem illud declarando, & propterea alias gentes nondum uocando, ille ipse & non alijs semel fundauit terram super stabilitatem suam, sicut scriptum est, & omnem absoluit creaturā visibilem & invisibilem. At si ille in lutū infidelitatis ingressus, improbabilem putat sapientissimi Moysi deo sermonem, hoc omnino nihil ueritatis sententiae præiudicauit. Sic enim sapientissimus scribit Paulus: Nunquid infidelitas illorum fidem dei euacuabat?

D Quoniam autem terminis & mensuris dei regnum, qui solus deus est, subiçere aſsus fuit, appositis sanctorum sententijs, etiam ipsius sanctissimi Moysis uoces afferens, quibus uidetur deus propriam nominare sortem Israël: age & nos illi uicissim sanctorum uoces obiçfamus, quæ illum deum uniuersorum declarant. Dixit enim beatus propheta Esajas: Sic dicit qui fecit cœlum, ille deus qui demonstrauit terram & fecit illam, ipse finibus suis terminauit illam, nec in uanum fecit illam, sed ut inhabitetur. Ego sum, & nō est præter me. Insuper & alio loco: Ego deus tuus, firmans cœlum & condens terram, cuius manus considerunt omnem militiam cœli, & non demonstrauit tibi illa, ut ambulares post ea. Præterea alicubi uocauit & Cyrum, quæ potenter destruxit & deuastauit Babyloniam: Ego uocauis te nomine tuo, & assumpsi te, tu aut̄ non cognouisti me, quia ego sum dominus deus tuus, quia non est alius præter me deus: & nesciuerūt ut sciant qui ab occidente, quia nō est adhuc alius præter me, ego dominus deus, & non est alius: ego præparans lucē, & faciens tenebras. Sufficerent ista quidem uel sola. Si autem opus est alio quodam testimonio, adferam & illud: Scriptum est enim iterum: Respice in cœlum oculis uestris, & uidete quis ordinavit illa omnia, qui educit numero ornatum suum, omnes nominati uocabit, à magna gloria, & in robore virtutis: ego deus primus, & in superuentura ego sum. Cognoverunt gentes, & timuerūt extrema terræ. Ad hæc, quis audet dicere, & non irridabitur, quod breuem & contractum principatum sortitus sit: quamuis omnem creaturam produxerit ut subsisteret, omniumq; existat nativitatis autor ac dominus. At si quis uellet etiam Aegyptiacarum plagarum meminisse, demirabitur omni no robustissimam eminentiæ eius potentiam, quam nulla conjectura liceat comprehendere. Omnis enim creatura imperantis obtemperans nutibus, contra eos qui in illum impingunt, armabatur. Quoniam autem primogenitus nominatus est Israël

A Israël quid prohibuit ne eloquens ille intelligeret? Non enim intelligitur primogenitus, si non sint alij quibus præferatur. Proinde quia Israël est primogenitus, habet Israël primogenitus. & fratres alios, quasi sub patre deo. Nam licet posteriores etiā sint quidam genitus. filii Israël primum vocatis, nihilominus propterea nō sunt positi extra numerum filiorum dei, secundum quod omnium intelligitur pater, & ut ipse omnibus præstiterit causam subsistendi, imò ipse omnium principiū & nativitas est. Enim uero quod inter filios dei reputandæ comprehensim omnes creaturæ quæ super terram, hinc scimus. Iudeorum synagogæ præfectus Caïaphas cōducibile fore dicebat Israelitis, si è medio tolleretur Christus. Adnotat autem euangelista, dicitq; Hoc autem à seipso nō dixit, sed quū pontifex esset, prophetizauit, quod Christus moriturus esset pro gente, & non pro gente sola, sed ut & filios dei dispersos congregaret in unum. Quippe in duas gentes diuīsum est totum genus hominum, nempe in Iudeos & gentes. Vnde Christus non solum pro Israëlis secundum carnem mortem subiit, sed ut & alios filios dei, per diaboli maliciam dispersos, & ad errorem idolatriæ pertractatos, congregaret in unum, hoc est in unam & erroris expertem dei cognitionē, congregatos duos populos in unum nouum hominem conderet, faciens pacem secundum scripturas, & cōciliani multos in uno corpore patri. Potrò his blasphemis contra deum satirari non ualens, sic dicit:

IVLIA NVS.

B Iam quod deus Iudeorū duntaxat curā habuerit, qui sors eius electa fuerint, nō Moses & Iesus soli, sed & Paulus dixisse apparet, quamuis in Paulo hoc est mirum; nam sicut Polypodes saxis adhærentes, pro euentus uarietate, mutat dogmata de deo: nonnunquam Iudeos solos hæreditatem dei esse contendit. Iterum autem Iudeis persuadens, inquit: Non solum Iudeorum deus, sed & gentium, imò & gentiū. Vnde quum iuste dixisset Paulus, num Iudeorū duntaxat deus, an non & gentium? imò & gentium, cuius gratia ad Iudeos misit propheticum spiritum, & Mosen, & unctionem, & prophetas & legem, & mirabiles ac prodigiosas fabulas, audisq; ipsos clamantes; Panem angelorum manducauit homo. Sub finem autem & Iesum misit illis: nobis autem, non prophetam, nō unctionem, non doctorem, non præconem, ut uel sera erga nos futura sit misericordia. Num & despexit innumeris annis uel, ut uos uultis, tot annorū millibus idolis, ut dicitis, seruientes in tali ignorantia, ab ortu solis usq; ad occasum, à septentrione usq; ad meridiem, & extra paruam gentem, quæ neque ante duo annorum millia integra, regionem Palestines inhabitauit? Nam si omnium nostrum est deus, & omnium similiter opifex est, contempsit nos? Et post alia: Adhuc attendemus uobis, quod uniuersorum deum uel nuda saltem cogitatione uos, uel uestræ quis farinæ imaginatus sit. Nōne hæc omnia partiarū sonat? Deus zelotes, zelat enim quare? Et deus ulciscitur peccata patrum in filiis.

CYRILLVS.

Quod deus curam habuerit Israëlis secundum carnem, sicut ipse dicit, quomodo non omnibus manifestū oportebat enim diuinæ legi subiugatos, & ab idolatriæ errore abscedentes, à cura illius non destitui, sed instrui potius, in his, quibus uerissime est, ad meliora erudiri, & paulatim progredi, ut discant mysterium Christi.

Iam quod magum & extreme pessimum uocat Paulum, quod patres suos accusat

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIB. III.

C nec extra reprehensionem illos ponit, dicere omitto. Nullus enim ignorat. At quae-
Rom.3. niam inquit eum variare pro eventu fortunæ sacras doctrinas, eo quod dicit: Num
 Iudæorum solus deus, an non & gentium? imò & gentium, quandoquidem unus est
 deus; cuperem interrogare eum, quidnam sit, quod non bene factum, propter quod
Quorundam re- illum arguat: non enim universorum deo detrahit dignitates secundum naturam illi
bello nihil de- insitas, quod quidam iugum eius excutunt, & gloriæ eius eminentiam ignorant.
trahit glorie

dei. Num igitur si qui parum curauerint leges præsidum, vulgo propterea præsides non
 sinemus esse legislatores, quibus tamen legislatorum gloria est: etiam si quis imme-
 rito à regalibus sceptris se subducatur, nunquid à regno excidet in regalibus thronis se-
 dens, & summa gloria redimitus? Item si quis nostrum oculis priuatus, fulgidum so-
 lis iubar omnino non uiderit, nunquid propterea elementum hoc obscurum quis di-
 xerit: nonne potius illorum miserebimur infirmitatem? Vnde siquidem recte uoluerit
Paulum uocat agere, dicat, quamobrem uenerandū ac admirabilem illū, nominare audet hypocri-
hypocritam Iu- tam & incantatorem, Iudaicū fastum & quorundam stultitiam sapientissime impugnante?

Nam quoniam nonnulli in eam peruererant insipientiam, ut sentirent cum illo,
 qui contra nos scripsit, quod universus deus, solius regionis Iudæorum curam ha-
 beat ac imperium: idcirco doctor noster, prudenter ualde supercilium istorum ac
 opinionē abradit, & ueritate armatus ita sentientibus obficit ac dicit: Num Iuda-
 rum deus solum? nunquid & gentium? profecto & gentium, quandoquidem unus
 deus. Si enim est deus super omnes, alius autem præter illum nullus, omnium utique
 fuerit dominus, quia & omnium opifex: quippe quod & gentium deus est, & per insitas
Lex nature. leges bene cōmonstratum fuit, quas omnium cordibus insculpsit opifex. Dicit enim:
 Gentes quæ natura legem non habent, quæ legis sunt, faciunt: hi legem non haben-
 tes, sibi ipsi sunt lex, qui declarant opus legis conscriptū in cordibus suis. Iam si qui-
 dem solorum Iudæorum, & non etiam gentium fuit deus & conditor, quomodo le-

D gem non habentes sibi ipsi sunt lex: insitis ad hoc instructionibus peruenientes. Na-
Rom.2. turā enim per seipsum discendo, factore annuente, recipit omnis boni scientiam. Di-
 gnatur itaq; deus suæ prouidentiæ cura non Iudeos solos, sed etiam, ut dixit, uniu-
 è terræ homines. Vnus enim universorum dominus.

Deus propte- Quoniam autem indoctissima & absurdâ conatur ostendere, quod solorum qui ex
re gentes non Abraham sunt, sit deus ac dominus, quasi gentes nihili habite sint. Fuisse enim in-
 despexit, quam- quæ necessariū, siquidem reputare apud eum & gentes fuissent, & propheticum cīs
uis Iudeis pri- mitti spiritum, & doctores ostendisse prophetas, & ante alia sanctis illustrari sapien-
mum prophes- tiissimi Mose legib; ostendiq; diuina signa: id quod dicimus, ut linguam eius im-
 tas miserit.

Exodi 40. tentem removere. Evidē vir potentissime, manifeste ex confessio esse reor, pericu-
 losum & absurdum esse cum diuinis pugnare iudicijs: & tempestiue quis Esaïæ uo-
 cibus utetur, dicens: Quis mensus est manu sua aquam, & ecclsum palmo, & omnem
 terram pugillo; quis ponderauit montes statera, & saltus libras; quis cognovit men-
 tem dominic; uel quis consiliarius eius fuit? Sufficientissimus enim deus, nullius egit
 prorsus, ipse autem potius dat sapientiam & intellectum his qui ut capiant digni sunt.

Insuper quomodo equorum domitores & id genus artifices non digne illud dice-
 rent: si multi essent ipsis equi, quos ad cursum assuefactant, num gregatim uel seor-
 sim ferrent iugū? Hoc opinor manifestum esse, quod non gregatim, sed seorsim me-
 lius cursum suum perficere docerentur. Quir autem quod alijs prius aduentientibus,
 quidam postremi sunt, & nō prius discunt: quis accusat? quid is qui docendos suscep-
 pit, non ignoret tempus unicuiq; congruū: quis illum liberabit ab accusatione, imò
 nō ab accusatione, sed à crimine graui & calumnia. Docens enim neutiquā ignarus
 est, ac rei natura, primis dat, ut primi arti subiectantur. Itaq; si equorum domitor omni
 no cura deest eorum qui primos sequuntur, accusetur iuste.

Sanc

A Sanè à tam parua ista imagine, ad maiora & plurimū exuperantia transeuntes, in effabilem sapientissimi dei dispensationem consideremus. Israēl, qui ante alia uocatus est, illa donata sunt, per quæ uerisimile erat, eum à primitis liberandum infirmitatibus, & melius habiturum, diuino timore illustrari, plenūq; naturali iustitia uideri admirabilem & imitatione dignum. Contigit autē cura & prouidentia dei congruo tempore, etiā alteri gentiū multitudini. Vocatæ enim sunt post Israēlitas, & sorte habent eximia, suntq; primis meliores: nam illi quidem sub lege erant & uindicta, hi uero sub gratia & remissione: & illi quidem mediatore utebantur ministro, hi uero naturali filio: & in illis quidem sp̄situs erat seruicūs, in nobis autem libertatis & ad optionis, hoc est sanctus: per ipsum enim clamamus, **Abba pater.**

Quod si dicat, quare ante omnes gentes intravit Israēl: nullus opinor est qui non grauatum ferens dicat: Prater hoc uir strenue, cognosce te ipsum, si quod in opinione sicut est, sapientis rationē & curam apud te mereatur. Scit planè mens illa imitata, uniuscuiq; rei congruum tempus. Concedamus & ad medicorum experientia, qui bene se gerere existimantur, si quibuslibet temporibus quæ iuuant & profundis ægris remedia adhibeant: arguemus ne optimam & summā mentem, quod haec non bene fecerit: Iam fortassis etiam illud periculoſe, quamvis quomodo nō melius fuerit, quod tanto inferiores sumus ab illo sapientia, quantum rationes in natura habita, nos separant & sequestrant.

Et haec dicta sunt de eo quod sapientissimus Moses mediator fuerit. Demonstrabimus autem sine labore, deum saluatorem omnium, curam gessisse etiam gentium, & nō solius Israēlis. Manifeste enim uidetur, prius habuisse curam gentiū, quam uocavit Israēl ex Aegypto, ad ducendum in terram promissionis per Mosen. Qui enim subtiliter & accurate tempora ab initio seculi numerauerunt, & prætereuntes multum fabularum, deducunt quidem ab Adam usque ad Noé ab illo decimum, annos numero ducentos & quadraginta duos ultra duo millia. In sacris autē literis, nullum omnino inuenimus, qui per illud tempus, idolatriæ criminis fuerit implicitus, accusantur enim de alijs, & pereunt non frustra, inducto diluvio. Corruperat enim inquit omnis caro uiam suā. Idolatriæ item notam, ut dixi, nulli prouersus inuestigamus post diluvium ex filiis Noë. Erant autē illi tres, iij ex quibus alio initio humanum genus in multitudinem immensam propagaretur. Porro nongentis & quadraginta duobus annis exactis, dispersiç; posteritate Noë undequacç; & habitantibus iam hominibus ad orientem & ad maritimam, congregatisç; in civitates, primus regnauit in Assyrorum terra, uir superbus & arrogans Arbelus, qui & primus hominum dicitur à subditis nomen deitatis accepisse. Perseuerarunt igitur Assyri & finitimæ illis gentes, sacrificantes ei & adorantes. Postea fuit Ninus Arbeli filius: Nini quoq; Ninias, & Ninei nomē accepit, quam & Semiramis illi cohabitans, moenibus firmis, simis cinxisse dicitur. Quum autem Assyrorum terram regeret Ninus, uixit diuinus Abraham, abominatusq; est Assyrorū conatus, & gloriā dei læsam ægræ tulit. Nam & ex medio deceptorum eripiebatur, & ad lucem uerae agnitionis dei uocabatur. Et quomodo ignorauit eloquens iste salutem gentium deo fuisse curæ? Ecce enim Abraham radix factus est eorū, qui per legem & prophetas ad pietatem eruditæ sunt, quem & uocatum dicimus quasi ex idolatria, ad certiorem ueri dei agnitionem.

Itaq; dicimus, quod prouidentia dei omnipotens in gentium cura, antiquior fuit quam uocatio Israēlis ex Aegypto: & ita gentium uocatio est etiam Hebreorū a sumptio, utpote in principio generis, nempe in Abraham, perfecta, quem quasi ex syllabā sterili rapiens deus germanū fecit adoratorem. Et certe tale quiddam per unum sanctorum prophetarum dixit: Quasi botrum in deserto inueni Israēl, & ut fructum in fico præcocem uidí patres eorum. Res enim rara & difficilis inuentu in solitudine est botrus; inuentus tamen semel ab eo qui omnia uider, desideratissimus, & ut decer-

Antequā Isr.
classum eretur
deo gentes cu-
rarent.

falsa haec est & suppono
tam secundum Hebreos,
Ante diluvium quem se undū
nulli idololatæ. Septuaginta.

Arbelus pri-
mus appella-
tus deus.
Ninus.

Abrahæ
elestio.

Hebreorū afa-
sumptio etiam
est uocatio gen-
tiū.
Osee 9,3

DIVI CYRILLI CONTRA IVLIANVM LIB. III.

Cuperetur gratissimus. In sicutibus autem dulcissimū quod prae alijs maturescit, hoc est præcox, & præcurrens, & in cibū gratius. Ita enim uidi, inquit, Israēl; inueni autem sic patres illorū. Etenim idololatré & superstítiosi erant omnes, qui Assyriorū terra inhabitabant. Vnde, ut dixi, quasi in deserto botrus, & quasi præcox fructus in siccū, diuinus Abrahā decerpēbatur. Valde aut̄ recte præcocibus siccis comparatur Abraham: Nam præmatura sequuntur & alia. Ob id hanc uocationem sortiebatur, quia ad ueltigia eius subsequitur gentes, quam adhuc quasi nondum matu rescebant. Itac̄ præcox fructus erat Abraham principium uocationis gentium.

Iam quis ille qui ad hoc prodūxit? Christus scilicet. Deus enim Verbum erat, & sempiternus cum patre, quāuis in nouissimis seculi temporibus nobis similis factus sit. Arguit autem illum dicens: Quare non magis gentibus misit eum salvatorem & redemptorem, concessit autem Israēli secundum carnem? Igitur audiat sanctos prophetas hæc de illo clamantes, uerdicas manifeste spem gentibus factā Christū. Dicit **Zach. 14.** igitur sapientissimus propheta de illo: Et erit in die illo, erit dominus unus, & nōm̄ eius unum, circumiens totam terram. Et ipse alicubi inquit per unum prophetarū:

Zach. 2. Oblectare & gaude filia Zion, quia ecce ego uenio, & tabernaculum habeo in me dio tui, dicit dominus: & configent gentes multæ ad dominum in die illa, & erunt ei in populum, & tabernacula habebūt in medio tui, & scies quia dominus omnipotens misit me ad te. Et iterū: Quare hæc dicit dominus omnipotens, quia ego semel mouebo cœlum & terram, & mare, & aridam, & commouebo omnes gentes, & uenient electa omnium gentiū, & implebo domum illam gloria, dicit dominus omnipotens. Possent coaceruari dictis illis & alia, citra molestiam, sed rerum euentus indubitatam præstat demonstrationē. Vocata est enim multitudo gentium, & sancti cata per Christum fulgida fide in illum: proinde superuacuum esset adhuc multa plura huic citare.

Exodi 10. Cæterum quod scriptura uocat deum Zelotem, & peccata patrū ueliscentem in filios, in tertiam & quartam generationem odientium eum, offendatur nullus. Diuina enim & ineffabilis natura non est sicut nos, separata est autem intantum, & eleuatur mentaliter, sicut & incomparabiles sunt excellentiæ sermones. Affectiones enim quæ in singulis rebus, intelliguntur in nobis, ita ut insint affectiones: laborat enim natura infirmitate, & propensione ad delinquendum. In uniuersorum autem deo significantur illæ uocibus & uerbis nostris, neutiquam aut̄ sic intelliguntur. Caret enim affectionibus deus, sed zelare dicitur, eo quod nihil quod semel agnouit gloriæ eius, in malas rapit uelit inclinationes. Non enim fas est, immo prouersus nefarium, ut per id solatriam paruifiat, & immundis ac prophaniis dæmonibus cultus impendaſ. Igitur si dicatur zelare, id sit secundum modum quem nunc diximus: quandoquidem natura bonus est, & omnes homines uult saluos fieri, & ad agnitionem ueritatis uenire: boni autem fuerit, nihil facere quod non est secundum ueritatem. At quod nonnulli à ueritate exciderunt, & diuinum lumen à mente sua depulerunt, per imperitiam lapsi sunt, ut ea quæ deteriora sunt sapiant, tenebrisq; & incōsiderantia mentem suam adimpleant. Etenim eos qui fundati sunt in hoc ut constantes & sapientes inueniantur, omnino honor apud deum sequitur: propensos ueri ad illicita, poena sententiæ sequitur. Zelat igitur, siquidem aliquid licet humano more loqui, moleste ferens si quosdam ex suis uiderit misere perditos.

Oportebat aut̄ & hoc discere, eos qui semel recepti, ut sciant quod ignavia ipsi sit quam damosa. An non conueniet etiam proprijs patribus in bonos filios tales habere sententiam: & quomodo hoc ambiguum? Reddit autem peccata patrum in filios, in tertiam & quartam generationem: non enim simpliciter dictum est, quia sequitur necessario. Odientes se. Vnde etiam ualde admirabitur quis irreprehensibilem mansuetudinem omnium domini. Nam quum sint homines quidam ignavi, & inpec-

A ad peccandum propensi, hac ratione accersentes sibi ipsis legislatoris severitatem, interdū eius patientia longanimitter fert primos, nec cuestigio delictorū supplicium exigit, sed cōdonat ea & sequentibus, progredivitq; usq; ad tertiam generationem. Eos autem qui ex illis progeniti sunt, si à patrum lapsibus noluerint recedere, sed fiunt præfractores ac deteriores, & ad ignauiam similiter spectant, tunc scilicet ac ualde merito, uix & segniter vindicat. Bonus enim est secundum naturam, & manu studinī omnis principium ac genitor. Memores autē sumus & per uocem Ezechielis nos manifeste edoceri. Dicit enim: *Ānima peccans ipsa morietur. Filius vero non feret uindictam patris sui, neque pater feret uindictam filij, sed unusquisq; in peccato suo, quod peccauit, morietur.* Ista est sententia sancta iuste iudicantis dei, neque ipse pugnat aduersus leges suas. Vnde pie intelligendum est, quod peccata patrum filios in tertia & quarta generatione odientes ipsum (hoc est, si necq; primi, necq; secundi, necq; tertii, & qui post illos sequuntur, perseverant in uoluntate impia & ad peccandum dedita: hi enim sunt qui & deum oderunt, eo quod diuinis eius edictis se opponere audent) tam desperatos nimirū & suppliciorum lues subsequitur.

Ezech.18.

Deus quomo-
do filios pro
patribus punis

LIBRI TERTII FINIS.

SCYRILLI ARCHIEPI

SCOPI ALEXANDRINI, CONTRA IULIA-

NVM, PRO RELIGIONE CHRISTIA-

NA, LIBER QVARTVS.

GIT VR accusauit, & declamationem teterrimam fecit, aduersus gloriam dei, & dogmata Mose, quasi non posset ipse aliter Græcorum superstitionibus melius suffragari, quam si res Christianorū perturbaret, quantū attinet ad dementiam & uituperationes illius: tametsi, ut mihi uidentur, melius erat, re ipsa suis opinionibus ferre subsidū, ipsaq; uerborū veritate, & nō quorūdā immodica pompa sicut scilicet meretriculae causæ suæ fœditatē blandis uocibus, & externis ornamen- tis depellere uidentur. Etenim de Iuliano & his qui cum illo sentiunt, quicūq; illi fuerint, dicimus & nos iuxta salvatoris uocem: *Quando loquitur mendacitū, ex proprijs loquitur, quia mendax est, sicut pater eius, & in ueritate nō stetit.* Igūt difficile est, immo impossibile est, ex ore pagani & mente diabolica operatione plena, scaturire ueritatem posse. Sentit de se, eximiū ille uir, magnifice, & cōtra suos progenitores insolenter temerarius est. Nam poētarū sermones non admittit, quos fabularū pictores nominat. Arrogans autem est, & superbit, solasq; Platonis uoces recipit, quāuis alijs fuerit posterior, & sui coetanei nō parū illi restiterunt; unus enim est & superciliosus, & ualde pompticus, multa prædictus autoritate in logicis & dogmaticis alijs eius discipulus Aristoteles, alijsq; post illum non minorem quam ille intellectum sortiti, non cōueniunt autē inter se. Quomodo uero opinionibus inter se dissideant, dīcere omitto: dudum enim de illis dictum est satis. Ceterum ad institutum nunc redimus. Nam ille sequens, ut dixi, Platonis opinione, adjiciens autem opinor & suas, intendentem mundo opificem, sicut ille dicit, affirmat quidem uniuersorum dominum, & illius sceptris omnia subiicit, & alio modo illum iterum principatu suo supernos destituit, & quibusdam innumerabilibus dijs, ab ipso distinctis, regnum eius trubuere non erubescit. Scribit enim sic:

IVLIA NVS.

Porro considera cum his etiam quid nos sentiamus. Nostri opificem di-

H

Aristoteles &

mulus Platonis

Cunt, omnium quidem esse communem patrem ac regem, cæteras autem gentes ab ipso diis gentium principibus & ciuitatum defensoribus distributas esse, ut suam quicq[ue] functionem fideliter curent. Nam quoniam in patre quidem omnia perfecta sunt, & unum omnia, in particularibus autem alia alijs uiget potentia. Mars enim procurat ea quæ ad bella gentium. Pallas eadem agit prudenter. Mercurius ea qui maiorem industriam, quam audaciam requirunt. Et ut sunt suorum deorum substantiae, ita singulae gentes quæ ab illis procurantur, se gerunt. Itaq[ue] siquidem experientia uerborum nostrorum testis non est, sicut sine nostra, & intempestiu[m] persuasio[n]is; sin omnino contraria, experientia ab ipso seculo nostris dictis adstipulatur, uestris autem sermonibus nihil prorsus consonum uidetur: quid tanta contentione obsistitis? Dicat enim obsecro, quare Celtæ quidem & Germani audaces; Græci uero & Romani quasi per omnia ciuiles & misericordes, simul ac firmi & bellaces: Aegyptij uero magis industrii & prudentes, quamvis imbelles ac molles. Syri item cum ala critate & intellectu ac lenitate, disciplinis apti? Hanc etenim in gentibus diffarentiam causam, siquidem nullam quis uidet, sed dicit haec proprio motu, uel fortuito sic evenire, quomodo adhuc prudentia gubernari mundum arbitratur? At si quis aliâ horum causam ponit, dicat oro per suum opificem, & doceat.

C Y R I L L V S,

Ezech 13. Opportune iterum à nobis dicitur, per uocē Ezechieli prophetæ: Væ his qui prophetant de corde suo, & prorsus non uident. Quis enim nouit mentem domini, sicut scriptum est, uel quis consiliarius eius fuit? Mendaciter enim loquitur strenuus ille, & quasi diuinarum cogitationum conscientiam se ostentans, gentes dæmonibus quibusdam, hoc est sicut ipse dicit, diis gentium principibus & ciuitatum defensoribus distributas esse uult; dicat igitur discere uolentibus, Virtus deus aliquando infirmior fuerit, quam ut potuerit præesse eis, nec suffecerint ei vires, uel fortissimus quidem existens, potentia imperandi absq[ue] labore habuerit. Itaq[ue] siquidem inefficacem fuisse dicit opificem mundi, principatum ei negans, definit infirmam esse substantiam sumam; si autem nouit habere eum potentiam imperandi, sed non uelle facere dicit, doceat causas.

Nam siquidem dicit, gentium turbas ideo distributas esse diis ciuitatum defenso[rum], quod h[ab]et eos melius tueri queant, necessarium est confiteri, tam turpi dogmatum doctorem, etiam si nolit, quod factor omnium, & intendens mundo conditor, se meliores & magis industrios, nescio quomodo, fecerit. Si autem minus bene, non si cut ipse potest & nouit, fuerit minime boni non permittere facturis suis, ut meliorem principem habeant. Verū nō dignatus est, inquit, hoc facere. At hoc esset crimen superbiae. Quare autem uoluit principiō formare ea quorū curam despiciens, parvūq[ue] facit quasi esset extra gloriam se decentem, dominari illis? Est item res quædam uere optanda & desiderabilis per præclara opera, & pietatis uirtutem, posse prouisili attentare sanctissimo deo assimilari. Permisit igitur diis alijs, quod præsideat gentibus, quia uirtutum studiosus est: Num ut hoc edocet, uel certe sicut ille dicit, ut quemadmodum ipsis placet, & quæcumque singuli qui functionem suscepere, uoluerint, haec & sentienda & facienda persuadeant, immo & compellant sibi subditos imperantium sequi sententiam. Nam siquidem haec data esse dicit, ut diligantur ad hoc quod deo placet, quo pacto non oportebat omnes qui super terram placidos uideri & bonos, & omnigenam uirtutem scire, unamque & candem sententiam habere,

habere. Non enim diuersa, nec etiam alia & alia uoluntas dei, immo uniformis ad bo-
num, & quodcumq; admirabile.

Quod si hoc minus, contendit autem datum esse ciuitatum defensoribus, ut sicut
ipse dicit, unusquisq; suam prouinciam curet, age consideremus, an nō diuinam pro-
videntiam accusare audeat, dum haec sentit & dicit. Nam Celtæ quidem cum Ger-
manis audaces & homicidae, Græci uero & Romani ferè per omnia ciuiles ac miseri-
cordinates, Syri autem delicati. Adieci im ego & maritimæ gentes, Chaldaeos ferunt
matres ducere uxores, & in sorores insanire, & turpissima quæc; facere, nemine re-
darguente, immo ad haec adhortantibus legibus quæ cōtra naturā. Et ut aliquid etiam
Mosaicum dicam è scripturis, Sodomitæ masculis impudenter abutentes, & uolu-
ptatibus naturæ aduersis dediti, utpote abominabiles & prophani, igni perierunt.
Romani quoq; tantam turpitudinem religiose vindicant, iustitiamq; curant, discipli-
narum amatores & uitæ irreligiosæ osores, & omnibus quæ absurdâ sunt infensi.
Itaq; si dij singuli, qui ciuitates defendunt, sicut sibi placet, immixtunt subditis men-
tem ac cogitationē tam fortasse, utpote Persis quidem & Medis, eandem quæ est
Germanis ac Celtis, hoc est crudelē & atrocē, Scythis item ut occidant, & in ho-
miciis crudeliter exultent, Romanis uero ut colant res eximias: Quæ haec res, di-
xerit quis, uir strenue, uel qualis prudentiæ opus fuerit & quomodo autem iuste gen-
tes redarguentur, etiamq; in extremis malis fuerint deprehensa, despicerit quis il-
las, uel quomodo in mundo optimis studentes exercitationibus laudauerit aliquis, si
neq; illis neq; alijs permittitur facere libere, quod ipsis placet? Constricti enim legis
bus & consuetudinibus illorum qui ciuitatibus præsunt, quasi necessitate improbi-
tatem ac uitutem operantur. Etenim merito hū qui bene operari delegerunt, laudan-
tur: & qui impietatis sunt amatores, uoluntarij & motibus in illam sententiam ua-
dunt, digni sunt qui corrigantur, & legibus iudicentur. Itaque siquidem, ut dixi, ne
que meliora sapere & facere, uel saltē turpiora, permissum est ipsis (siue boni sue
rint, siue malī) moribus de quibus sermo est, uiuere. Necessariò igitur rei sciemus
bonorum laudes, & eorum qui nō sunt tales, in isthoc ipso uituperationes! Admoni-
tiones autem quas patres dant filiis, uanæ quodammmodo res sunt, & prorsus inutiles,
Eruditioñes item puerorum quæ ab his qui optima quæc; docere queunt, superua-
cuæ sunt, & inutile opus. Tollamus autem cum his & ipsis leges, quas patres statue-
runt. Si enim unicuiq; non licet ire uiam quam uult, agitur autem magis aliorum nu-
tibus, & effugere, uel etiā ex hoc exire nequit vinculo, amputandæ sunt leges, & alia
quæ nobis necessaria sunt.

Rogatum autem uellem aduersariū: Plurimæ enim & innumerabiles gentiū tur-
bæ sub cœlo sunt, & altæ quidē efferratis sunt moribus, & prorsus intractabiles, proq;
gloria ducunt uitam omni accusatione dignam: altæ uero uitam agunt omni hone-
state plenam, maximisq; faciunt, si quam honestissime uuant. Ciuitatum quoq; defen-
soribus & præsidibus dñis ac dæmonibus, insuper & angelis, & animarū priuato ge-
neri, distributas esse illas omnes sapientissimus ille cōtendit. Vtrū igitur, laudabit ne
Græcos, & Romanorum legibus gloriabitur, & illorum consuetudines & mores ut
pulcherrimos approbabit? Nunquid admirabitur Barbarorum audaciam & austeri-
tatem, uel propensos ad mansuetudinem iuste cæteris meliores reputabit, uitupe-
rando quidem quæ ab illis, & admirando ea quæ ab istis? Insuper quomodo omniū
opifex & pater, alijs quidē feroce & implacidos præstat præceptores, & nihil scien-
tes afferre quod laudabile; alijs uero mansuetos & prudentes? An nō quis etiā nolens
dicit mentem suam non bene consuluisse, & reipsa quodammodo reclamabit? Liceat
enim uidere omnibus his qui uolunt Barbaroruū genus facile quidem exasperari in
iram irrefrenatā, & sic ad homicida ruere, ut nihil suis moribus melius censeant. Ita
que ut illi uidetur, horum omnium malorum autor est insaniens Mars homicida, & mor-

*Germanni sui lè-
ces & homici-
dae, Romani ci-
uiles, Syri deli-
cti, Chaldaei
inceſti.*

*Non cogi nos
ad flagitia.*

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIB. IIII.

C talium interemptor. Sic enim nominatus est à poëtis, qui illum nouerunt.

*Ἄρχε μάκρον
νος καὶ βρο-
τλογός.*

Insuper quomodo uirtutum amator deus, subsecit tanto malo, & homicida totū hominum turbas? Nam siquidem mens ei erat hominis naturam omni uirtute honestare, cur non pædagogis qui hanc docere possent, & iustissimis quibusdam tradidit? Si autem nullam nostri curam habuit, absecit autem simpliciter improbis magistris, imò & dijs & dæmonibus & angelis subsecit, qui ad omne absurdū cogere consueuerunt, quid præuaricantes accusat, & non recte uitam agentes arguere solet? Di-
ceret em̄ opinor aliquis sapientior: Prudentes patres quibusnā præceptoribus suos pueros cōmittuntur nōne optimis & studioſissimis? Quibus famulis, ut alijs præſint, cōmittere solemus? nōne fidelibus & iustis, & in eo quod dominis placet obtemperare consuetis? Quos autem dic obſecto, naucleros nauem gubernare decet: nōne maxime industrios & marini itineris peritos? Quibus agricolis hortoru cura magis congruit: nunquid negligentibus & ignorantibus quid maxime opus sit, uel his qui haec probe norunt facta? Non igitur res diuinās minoris quam nostra faciemus nec eas rebus humanis postponemus.

*Deus homines
demonibus nō
subsecit.*

Ad hæc, quomodo nō omni stupore & insania referti sunt sermones, deprehendunt enim manifeste per illa, quod nullo modo rebus humanis proſit, iniuria autē magis afficiat, nec ſinat proſlus ad optimā uenire uitam: quandoquidē omnes præſidentes dij uel dæmones, etiam nolentes cogarentur illius uoluntati obsequi. Dixit enim quod Mars procuret ea quæ ad bella gentiū, Pallas eadem agit cum prudentia, Mercurius ea quæ maiore intelligentiā quam audaciam requirunt: & ut ſunt ſuorum deorum substantiæ, ita singulæ gentes quæ ab illis procurantur, ſe gerunt. Atqui melius erat

*Officia Mar-
tis, Palladis,
Mercurij.*

D amice ijs, qui bene habituri erant ſecundū quod deo placet, non naturā & conſilium procuratorū ſequi, ſed melius erat ſubdi uniuersorū opifici. Et quomodo dicā: dixit enim ipse: Nam quoniā in patre quidē omnia perfecta ſunt & unū omnia, in particula la autem alia alijs uiget potentia. Mars enim procurat ea quæ ad bellum, Pallas aut & Mercurius alia. Igitur quandoquidem omnia in patre perfecta ſunt, & unū in particularibus autem unius rei, qualifcunḡ illa ſit, ſcientia, nunquid gentibus melius & utilius operari ſub deo & ſub eo ſolo doceri, in quo omnia perfecte bona, an certe ab alijs, & nō omnino bonis, & ad unū aliquod & ſolum ſtudioſe ſe habentibus, quemadmodū ſcilicet & hi qui ſordidas exercent artes, ut ſunt fabri ferrarij & ſiguli?

Quanquam & hoc respondere licet, ipſos non eſſe deos. Qui enim uere & natura deus eſt, res quædā intelligitur fortissima, & per ſe perfecta, & ad omnia ſua nullus digens, fons omnis boni & origo. Quod autē non ſic ſe habet, ſed uix unum quiddam etiam malignæ mentis inuentum gerens, quomodo intelligeretur deus?

Licet autem ijs qui uolunt uideare quam turpis ſit Græcorum opinio, etiam ex ijs quæ nobiscum geruntur. Nam qui terreni regni ſolijs honesti ſunt, & ſortiti ſuper omnes potentia, eos quidem quos norūt ſub ſceptris ſuis ſapiētes, & optimarū rerū ſcientes, in ſuis regionibus procuratores ordināt, & præcipitatus honore coronant. Præclaris autem dignitatibus uenerabiles, præſunt ſubditis, non illos proprijs diri- gentes legibus, ſed ijs quæ præſcripta à rege, & omnem gloriā ſumma eminentia & regis gloriæ acceptam ferunt, utpote debita, ueſigalia, tributa, exactiones, illo- rum ſtatua erigūt domi, & fortassis publice; & hoc ſpectaculo ſubditos ſemper emi- nentia imperant memores faciunt.

*Demones glo-
riæ dei rapiūt*

Age igitur uideamus ſi à deo accepto præcipitatu, ſicut ille dicit, ciuſatum defenſores dij & dæmones ac angeli illi ſeruauerint honores, adorationum oblationes, glo- riā, & non magis ſuis capitibus illa imposuerint, quamuis manifestum id quod di- xi. Abduxerunt enim omnino homines, ne ſcirent quis natura & uere uniuersorum ſit opifex & dominus, & ſibijs ab omnibus rapuerunt honorem, ſaciſcia, festiſ- tates, hymnos, gratiarum actiones, & in ſuis ministerijs ſolis, ut recumberent homi- nes

Aries persuaserunt. Cur autem & in templis simulachra tam multiformia & uaria non dixerit, dei gloriam nefaria contumelia afficere? Naturam enim quæ omni specie caret, sub figuram & speciem, non humanorum corporum solum, sed & brutorum animalium, natatiliumq; & uolatilium deducere voluerunt, talia fabricantes. At si quidem ciuitatum defensores dij & demones hæc faciebant, ut grata omnium patr, manifestū esset quod displiceret illi, cognosci à nobis, reiçereq; eum adorationem: quomodo igitur putamus nos agere, ipsum adorantes & ministrantes in sanctitate quæ apud eum laudatur? Quomodo autem contemplationem dei præcipuam facimus, & beatos esse dicimus eos, qui uel in speculo & ænigmate uiderint? Si autem ingratum deo, seduci eos qui super terram, illi uere hoc ei tribuunt: eos etiam nolentes, qualis liberabit sermo, ne tyrannidis contra deum accusentur; uel quales lachrymæ sufficient ijs, qui in id criminis iticiderint?

Etenim plurimi olim erant inter sanctos angelos & superiorum spirituū choros numerati, qui beatam & sanctam uiuebant uitam, sed ut sacra scriptura dicit, non seruabant suum principatum, & ualedicebant diuino consortio, ad deteriora prolapsi. Etiam miseri hanc suam prouinciam arbitratis sunt, ut ad hoc, ne deo patri subiecti essemus inhortaren̄, asperi & superbi à sanctorum multitudine separati, & terrebant homines, auertentes illos ab omni uitute, & prorsus non permittebant hominibus uel saltē scire, quis natura uereq; esset uniuersorum deus & dominus, cui super omnia substantialiter præsens imperium, sed suadebant seruendum præter illum creaturæ, singulis gentibus cultum qui sibi probabatur, simpliciter ac incircuspecte ad inuenientibus, quas & ut templo adificarent, & aras erigerent, oblationibusq; & victimis se colerent, extimulabant.

BQuoniam autem uerissimile erat homines naturalibus instinctibus, quibus instigantur ut sciant ueritatem, & subtili mentis oculo considerent, quis uniuersorū sit deus & pater, ita illos abduxerunt sua malicia, ut addiscerent quidem deteriora, & respuerent quod cōduceret: ipsis impietatis omnis magistri facti ac doctores, eos in omne quod deo aduersum, deducere non intermisserūt. Semper enim existimabant accendiendas inimicitias, ita ut ob excludens peccatum deo non cōiungerentur, sed super terram permanerent. Vbi autem uniuersorum dominus & opifex, dei Verbum hominem omni bono opere destitutum, & gregatim in specus infernos incidere uidit, Dilatauit enim infernus atimā suam, & aperuit os suum, ne deficeret (sicut scriptum est) apparuit nobis, tum ab improbis illis erepti sumus.

Et uirtutes sanctas ac rationales, ab ipso originem quidem sortitas, subsistentes autem absq; omni macula, assuetas humili sensu illius sceptris & dominice uoluntati obedere, irreprehensibilemq; prorsus præse ferentes obedientiam, nobiscum qui laeditur, militare iussit. Non quod ipse ad saluandū infirmus, quomodo em̄ uel unde: sed ut rex quidā fidelibus ministris permittens cōtra Barbarorū inſidias se opponere, & subditorū depellere insolentiam. Immitet enim, inquit, angelus domini in circuitu timentium eum, & liberabit eos. Dictum est autem per uocem sanctorum, sancto omni, & bene operari eligenti: Angelis suis præcipiet de te, ut custodiat te in omnibus uis tuis. Quin & sapientissimus Paulus de illis inquit: Nonne omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capiunt salutis: Et ipse alicubi inquit uniuersorū salvator ac dominus: Videbitis cœlū apertum, ac angelos dei descendentes super filium hominis. Hī noxias à nobis abigunt seras, & captos ab illorum crudelitate liberant, & docent id omne quod laudabile, liberum iter facere, & non impeditum, dum nobiscum glorificant summum deum. Scriptum est enim: Benedicite dominum omnes angeli eius, benedicite dominum omnes uirtutes eius, ministri eius facientes uoluntatē eius. Hi docent honores, adorationem, non sibi, sed potius soli summo deo debere offerti,

Ruina & mortua
demonum.

Psal. 77.

Angeli homi-
num custodes.

Psal. 90.

Hebr. 1.

Ioan. 1.

Psal. 103.

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANUM LIB. III.

C Ex sacris autem scripturis horum fidem uobis faciam. Gedeoni enim apparuit aliud Iudic. 6 quando angelus, & dixit ad eum: Dominus erit tecum, & percuties Madian quas unum virum. Et dixit ad eum Gedeon: Si inueni gratiam in oculis tuis, & facturus es mihi hodie omne quod loquutus es mecum, ne discesseris hinc, donec ego uenero ad te, & obtulerò sacrificium & posuero coram te. Et dixit: Ego sum, sed ebo donec reueriaris. Et Gedeon ingressus est, ac fecit caprarum hœdo, & ephifarinae & azyma & carnes posuit in cophino, & ius misit in ollam, & exportauit ea ad illum sub Therebinthum. Et approximauit & dixit ad eum angelus domini: Accipe carnem & azyma & pone ad petram illam, & additum ius es flunde. Et fecit sic.

Iudic. 13 Quin & Manoë loquutus est olim per angelum deus, & futurum quiddam utiliter declarauit Scriptum est autem iterum sic in libro Iudicū: Et dixit Manoë ad angelum domini: Detine amus hic te, & faciemus coram te hœdo caprarū. Et dixit angelus domini ad Manoë: Si detinueris me, non edam de panibus tuis: & si feceris holocaustomata, domino perficies illud. Et accepit, inquit, Manoë hœdum caprarū & sacrificium, & obrulit super petram domino: & quum fecisset, discessit. Audis quomodo uolentes quidem colere dominum universorum, minime prohibebant, docent autem quod deceat illos, nō subditis & inter ministros ordinatis, sed domino potius offerre debere.

**Carnem ponit
super petram,
et offerre.
Corinth. 10.** Ceterū quod dicit, Carnem pone super petram illam, nihil aliud, ut opinor, erat, quam quod manifeste dicat, offer Christo. Petra enim erat Christus, sicut dicit sapientissimus Paulus. Sed & si feceris hœdo, inquit, domino facies. At ille iterū & ipse hoc edocet. petra obtulit miraculum, petram sciens esse Christum, eo quod diuina natura suā misericordia in dignitatibus se decentibus fundata sit. Itaq; si uere deus gentes dīj; tutelaribus subdidit, cur non magis ab illis oblationes donorum afferri præcepunt? Per omnia autem abducentes à sui cultu, imò nō permittentes prorsus, ut à nobis cognoscantur: sibi vindicant cultus, & ab omnibus preces, confessiones, celebritates, dona; & interim persuaserūt ut ad hanc confusionem, & nefarios ausus perueniant, & sacrificia cruenta illis reddere ueline, id quod potissimum docuerunt eos, qui minime bonierant, sed corruptos, & ab omni bono opere alienos.

**Porphyrij de
demonibus sen-
tentia.** Vnde Porphyrius sic de illis scribit libro secundo de abstinentia animatorū: Per contraria sanè omnis incantatio perficitur. Illis enim, potissimum etiā præsidem suum colunt. Hi & per maleficia & omnes phantasias, ut decipient per miraculorum operationes, idonei sunt, philtra & amatoria ueneficia præparant cacodæmones: illis omnis intemperantia, & diuinitarum gloriaque spes constat, & maxime deceptio: mendacium enim illis peculiare. Volunt enim esse dīj, & præsidens virtus uidetur esse deus. Isti gaudent libaminibus & nidoribus, quibus corpora & spiritus impinguentur, uiuant uaporibus & suffitibus, & varie uarijs roborantur nidoribus carniū & sanguinū. Porro intelligens ac modestus ut pīe aget dum talibus uitetur sacrificij, quibus ad se tales trahat, operam autem dabit ut animā omnino purget: puram enim animam non inuident, eo quod ipsi dissimilis sit. Simulat etiam & alio loco, uoluisse quendam ex Aegyptijs pseudoprophetis, hoc est sacerdotibus, interrogare causas, & uoluisse discere crudelē dæmonū ferociam, sic dicens: Quo modo divini sapientes illos affectionibus obnoxios commendant, & gaudentes obſcenitate uerborum, alij sc̄i malis quibusdam: At ille enarrabat uarietatem improbitatis illorum, dicens: Alij quidem ponuntur esse extra propitium genus fallacijs naturæ, quod in multa se transformat, multisq; modis simulat, & deos, & dæmones, & animas mortalium: & per hæc omnia facit ut appareant uel boni uel mali: quum autem nihil prorsus possint conducere ad uera animæ bona, neque ea faciunt, sed in malis occupantur, & maledicunt, & uirtuti daturis operam sunt impedimento plenificiū, gaudençij uaporibus ac adulatiōnibus. Videant igitur suæ sententiæ ac idola latræ

A latræ socium Porphyrium has de dæmonijs sententias uere annunciasse; ipsos enim dicit in malis occupari, & obsistere his qui bene agere cupiunt, & gaudere uaporibus, & cruentis sacrificijs ualde oblectari. Inueniemus autem & apud Homericum deos tam secundum honorem ambire, siquidem & hic honoris quispiam modus intelligitur. Sic enim Iupiter ait: Nunquam enim mihi altare satiebatur cœna ex æquo distributa, libamineç & nido, quem nos honorem sortiti sumus. Sacrificariunt autem & Argivi tauros omnino nigros Neptuno cœruleis comis. Moleustum fuerit fortassis singula dicere, quum nemo ignoret, libaminibus & nidoribus omnino illorum deos oblectari, immo abominabiles ac immundos deos. Nec enim mentitur diuinus David, dicens: Omnes dñi gentium dæmonia. Sed dicit: Si Graecorum sacrificia taxas, & criminis non parui rem esse ponis, necesse erit etiam nos Moysacram legem accusare. Præcepit oues mactare, & similibus modis deo offerre donorum oblationē. Age igitur diligenter inquiramus, quis modus fuerit nos per legem erudire, & quonam respiciens deus permisit priscis cruentis uti sacrificijs: proinde dispensatio quædam erat, non tanquam rei necessariæ inuentio. Amantis enim cruenta sacrificia esset, accurrere quidem alacriter ad eos qui perficere & offerre illa uolunt, pulcherrimaç sententia colere, ad hæc & iugiter desiderare ut stant, immo necessario petere honorē qui sibi ab omnibus debetur, & pro damno habere, si is negligatur ab ignauis) maxime si declaret non esse ad utilitatem necessaria, immo & displicere sibi eos qui sic sibi cum macula seruiunt, immo & obiurgare eos, & remorari eos eo tempore quo offerre oportebat, tanquam frustra laborantes, & ad nullam utilitatem his uacantes adhortari ad meliora. Ad quid enim mihi, inquit, thus ex Saba assertis: & cīnamonum ex terra longinquā holocaustata uestra non sunt mihi accepta, & sacrificia uestra insua via. Et iterum ad hæc: Quis quæsivit hæc de manib[us] uestris; cal-

Quare sacrificijs priscius.

Hier. 6.

Esaie 1.

Hier. 7.

B care atrium meum non adiūcietis, si obtuleritis similam, frustra: thymiana, abominationi mihi est. Dixit autem & per alium prophetam: Holocaustata uestra cum sacrificijs uestris colligite, & comedite carnē: quia non sum loquutus cum patribus uestris de holocaustatis & sacrificijs, in die qua eduxi eos de terra Aegypti.

Nec enim sanguine deus habebat opus, neque tam crassum & carnalem requirebat cultum, sed tenuem ac spiritualem, nempe in spiritu, qui per ipsam uirtutem perficitur, egregiam & minime prophanam uitam, bonorumq[ue] operum gloria conspicuum, & ad hoc contemplatione ornatam, dogmatisq[ue] ad rectam & ueram uitam exquisitus, per mentis fragrantiam, & ucre boni ueram & irreprehensibilem scientiam.

Qualis cultus deo acceptus.

Quoniam autem quodammodo impossibile erat, nupet & uix abductum Israëlem à foedis & irreligiosis moribus, & abominatione Aegyptiorū, quum adhuc infirmam & imbecillam haberet mentem, & non constanter incedere posset, ad hoc ut possit, inquam, tam sublime eximiae uitæ iter incedere, & ad recta pertingere facinora. Manifestum autem, quod legem illis instituit per Mosen, quasi spiritualiū puerorum alumnum, & ita ab idolatria abducit præcepit: permisitq[ue] tunc subditis cultum, iuxta priscorum consuetudinem, offerreç sibi gratiarum actiones & sacrificia sapienter ac solerter instituta, ut quasi in figuris & umbris præmonstrent ueritatem. Formam enim ueritatis lex habet, describiturq[ue] per eam Christi sacramentum.

Sacrificia dispensative dat.

Semper autem quodammodo scientiarum initia perfectam doctrinam non assequantur, uerum proficiunt paulatim, ad hoc ut recte habeant, & paruum paruo adiūciant ac apponunt, & quasi gradibus, incrementis quibusdā ad meliora proferunt admotu mentis magis adultæ. Vnde etiam, ut dixi, tempore opportuno, ubi Christus nostri omnium saluator insulxit, abolitæ quidem sunt figuræ, cessauit autem quæ quasi in litera umbræ infirmitas, per quam ille ueteribus scribebat. Itaq[ue] resecuit cruentes hostias, quasi exercitationis opera, ueteribus dispensatiue cōcessa, & modum puerilis institutionis adimplentia. Dixit enim Christus: Spiritus deus, & adorantes

Ioan. 4.

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANUM LIB. III.

C illum in sp̄itu & ueritate oportet adorare. Quod autem & initio cultus secundum legem non fuerit à reprehensione liber, manifestat per ipsum sapientissimum Mosen, qui legis mediator fuit, dicens: Si autem exterminauerit dominus deus gentes, ad quas tu ingredieris illuc, ut hæreditate accipias terram illorum, attendetibi ipsi, ne inquiras, ut sequareis illos. Postquam exterminati fuerint ipsi à facie tua, nere quiras deos illorum, dicens: Quomodo faciunt gentes istæ deos suos, faciam & ego. Non facias sic domino deo tuo: abominationes enim quas dominus odio habuit, fecerunt dijs suis, & filios suos exusserunt igni dijs suis. Prohibet igitur cruentas hostias, quas faciebant dijs suis, qui nesciebant illum. Impingit grauissimum & uere nefarium crimen, & ab ipsis naturæ legibus abhorrens, nempe, cædem filiorum & filiarum. O magnam inhumanitatem tutelarum deorum, o grauem crudelitatem ac ferinam mentem. Nam homines quidem retaliant sæpiissime lèdentibus, & pari ira inimicis se opponunt: sed quando usq; ad pueros uenit damnum, temoran tur fuorem & mutuum miserentur sobolis. At illi, sicut dicit Julianus, propriæ sibi, & prout unusquisq; haberit naturam & uoluntatem, dispensant humanas res, aut eos qui omnino nihil offendunt, imo & colere uoluerūt, efficiunt infanticidas, bo minumq; oblectantur sanguine, & suum adoratorē nefarijs altarijs mortuum uidentes, delicatam rem esse opinantur.

Fortassis dicet quis etiam nos nugari, & contra illos urgere uanam accusationem: Non enim hoc unquam fuisse. Videamus igitur ex Græcorum historijs, an non humano sanguine & precio polluta fuerint altaria & templa deorum illorum. Aristomenes enim Messenius Ioui, cui nomē Ichomiti, trecentos simul mortuos dedit. Ad fecit autem & his Lacedæmoniorum regem, cui nomen Theopempto. Hinc summus ille & maximus deorū ac admirabilis; arridebat enim, ut est uerisimile, uiris mis

D sere pereuntibus, & refertum uidens suum altare, cibo ex æquo distributo, Delitiae enim illorum in hominum calamitatibus.

*Varia exempla
corū qui homi-
nes immolabāt* Verum Scythæ circa Tauricā Chersonesum, hospites ad se uenientes Diana & suæ immolant, suspendentes in portis templi capita: Pulchra quædam deæ uenatio, dum hospitale quoddam munus, homicidium offerunt, ut & mari ac fluctibus crudelior appareat, eos qui effugerant rapiens, & ad terrâ peruenientibus salutis spem moris facit occasionem. Erechtheum Athenensem subterraneis dæmonibus filiam suam occidisse dicit Dorotheus historicus in quarto Italicarum rerum. Tradit item & Monimus in mirabilium collectione, Peleo & Chironi quosdam in Pellene Thraciæ immolatos esse. Quin & Lesbios Bacchi altare, uitorum sanguine irrigasse dicunt. Et quum adhuc uigeret Græcorū superstitione, erant olim apud Romanos monomachorum certamina, occultabatur autem sub terram Saturnus quidam, lapidibus arte fertatis dehiscens, ut incidentis precio contaminaretur.

Insuper & Porphyrius scribit librō secundo de abstinentia ab animaliis: Sic enim iterum: Vnde historia non solum eorum quorum Theophrastus meminit: sed & multorum aliorum memoriam tradidit, quod etiam olim homines sacrificariint: quia haec non simpliciter, sed quum plena sit historia, dicimus sufficere uel haec assignasse. Sacrifocabatur enim homo Saturno in Rhodomeno mense Geistnione, die sexta. Et in urbe, quæ nunc Salamín, olim Coronis dicta, mense apud Cyprios Aphrodisio, sacrificabatur homo & nymphæ Agraulidi: & durauit consuetudo usque ad Diomedis tempora, deinde mutauit ut & Diomedi hominē sacrificaret. Sub uno autem septo templū Palladis, & Agraulidis, & Diomedis: qui uero immolabatur, ab ephebis rapiebat, & tertio circuībat altare, tum sacerdos ipsum lancea percutiebat in os, & sic ipsum in accensam pyram trusum accendebat totū. Et post alia: Sacrificabant autem & in Chio Baccho hominē dilacerantes: & in Tenedo, ut dicit Euelpis Carystius. Apollodus uero dicit Lacedæmonios Marti sacrificare hominem. Phœnices autem in ma-

Agnis calamitatibus, uel bello, uel fame, uel pestilentia, uel siccitate, amicissimum quendam suffragio eligentes Saturno. Et post alia; Ister in collectione Creticorum sacrificiorum dicit Curetas ueteri more pueros Saturno sacrificare. Itaque sanguine miserorum hominum, altaria deorum suorum inquinantur.

Dixerit fortasse quis, cui res Græcorum curæ: Etiam olim fuerūt homicidia, quæ & dijs offerebant, illa facere assueti, immo malis & terribilibus dæmonibus. Vbi igitur Saturnum & Iouem ponemus, Martem & Apollinis sororem, Venerem & Diana-
nam, & Semeles filium percussorem Bacchum, & eos qui post illos adorantur, uel fortassis etiam præstantes inter deos, quibus cruenta sacrificia offeruntur? Et dicant Græcorum eloquentes, uel fateantur importunos dæmones, prophanos & malignos, uel esse deos accusent nimbos, qui in summam crudelitatem perueniant, dæmonumq[ue] malicie in nullo cedant, immo & re ipsa, electi, ut ipsi sint & non aliij abominabiles & importuni dæmones. Dicant illud: Quotuplex igitur sacrificantium scopus: Nunquid, ut nequid accidat illis deprecandum, facti sunt homicidæ, quem autem tales abominabiles, & prophani, & extremis criminibus obnoxij omnes fieri possumus, si quis fieret etiam suorum filiorum nefarius homicida, quomodo non in summam illi miseriam, & iam profunditatem malorum res cederent? Quid fieret grauius quam perire filium eius, paternaq[ue] dextra misere occumbere?

Scythica illa & misera mulier uxor Aretæ, loquax & maga, uiri amatrix quidem Medea erat ab initio: Vbi autem peccauit præter spem libidinis eius, facta est puerorum intercessrix, & uitæ fabula tragicæ scenæ argumentum. Hæc proprijs adoratoribus, abominabiles ac prophani, & omnis improbitatis inuentores dæmones concedunt, quos dicunt eū dijs & angelis præesse nobis, idq[ue] permittente deo uniuersoru[m] opifice.

Iam optimi, si non dijs, sed potius, sicut ipsi contenditis, dæmonibus malignis & terribilibus cruenta sacrificia immolabant prisæ, non hominum duntaxat, sed & brutorum animalium; interrogarim, quibus igitur per omnes regiones & ciuitates extraxisti templæ, & in illis fundasti altaria? Quanquam quomodo non omnibus manifestum est, quod in omni templo & usq[ue] ad nostra tempora sacrificarunt, & non erat in illis nec magnus nec paruu[n], nec priuatus nec sapientis, neque in summis dignitatibus, neque inter contemptos & ultimæ classis homines, qui non omnino tam foedis & cruentis usus fuerit sacrificijs. Itaq[ue] dæmonibus seruerunt malignis: Quos siquidem erat necessarium auersari, sicut ipse dicit, quomodo non erat attentandum sic recte agere ut per hoc studerent uniuersoru[m] deo & patri adhærere? Hoc sanè merito fieret, modo magni quis faciat, uelle recte ac irreprehensibiliter uiuere per desiderium alacritatem ad omne bonum querendo assimilari sanctissimo deo. Nam sic superiores illorum malignitate futuri essemus, & illorum insidijs non comprehensibiles. Et plena quidem est scriptura testimonij in hoc tendentibus. Scriptum est enim: Castram tabitur angelus domini in circuitu timentium eum, & liberabit eos. Afferam autem & ipsorum Græcorum uoces.

Itaque iam commemorauimus sic scripsisse Porphyrium: ideo prudens vir & ca-
stus pie ager, talibus urendo sacrificijs, quibus ad se tales attrahat, operamq[ue] dabit ut Demones pu-
pros suis animam purget. Puram enim animam non inuadunt, eo quod illis dissimili-
ros non offendit. Vnde uidetur sic sentiendu[m], etiam termaximo apud illos Hermeti, qui scri-
bit ad Asclepium de malis dæmonibus in hunc modum, quos oporteat seruare, &
quos fugare & persequi. Una autem custodia est & ipsa necessaria, cultus. Pium enim plus liberatur
hominem & castum, & uenerabilem, neque dæmon malus, necq[ue] fatum ipsum uincet, uel subditu[m] faciet. Deus enim liberat talem pium ab omni malo. Cur igitur præ-
tereunt, id quod ex confessio est, omni laude dignum, tendunt ad deteriora, abo-
minabilibus & terribilibus dæmonibus sua sacrificia perfolui debere dicunt?

Quoniam autem, ut dixi, Saturno & Ioui, Baccho & Mineruæ, & Marti & aijs of-

C ferebant ea, ipsi scilicet & non alij, essent maligni & pestilentes & deuastatores dæmones, qui deitatis nomen furantur. Instat & alij uerbis, quibus non rectam opinionem inferre attinet, & dicit;

IVLIANVS.

Manifestum est humanam naturā suas sibi leges ponere: ciuiles quidem & clementissimas, ijs quibus misericordia fermè agnata est: duras autē & iniç humanas, ijs quibus diuersorū morum inest ingenium. Etenim legislatores paucas naturis & conuersationū studijs adiecerunt. Itaq; neque insigantem Anacharsim Scythæ suscepérūt. Necq; inuenies facile ex occidentalibus, præter ualde paucos, ad philosophandum, uel ad geometriam, uel ad aliquid tale instructos, tametsi Romanorum principatus ualde apud eos inualuerit. Ex his enim ijs qui ualde ingeniosi, solā Dialecticen & Rhetoricen tenēt, & præterea nullam aliam disciplinam, tam fortis solet esse natura. Quæ igitur diff̄ rentia morum in gentibus & legibus?

CYRILLVS.

Arguis igitur humanæ naturæ uarietatem: at non accusandus est unus iuxta substantiæ rationē contra omnes facti enim sumus non æquali modo, sed substantia potius alter ab altero distincti sumus: ita ut unus ingenii sortitus sit liberale & uirtutibus fauens, alijs aut̄ foedum & reprobū. Ad hæc, ubi nam cognoscet quis mentiū singularum libertatem? Necq; enim erit situm in nobis facere uel bonum, uel malum: ferri autem oportebit nos etiā nolentes absq; cōsideratione quoquo nos tuleris naturalis

D propensionis lex. Opus uero repugnabit naturæ, imò & reprehensibile erit. Igitur etiam si quis forte crudelis & ferox naturæ legibus ad hoc compulsus fuerit, & liber quidem sit S. ytha ab hoc criminе, absoluunturq; omnes, quorum mens ad asperitatem & inhumanitatem propendet. Et si sapientes, congruas naturæ inclinationibus leges ponant, apud Græcos quidem & Romanos, nullus ex mansuetis & sapientibus barbarus esset, nonne sic erit magna exercitationum iustitia penuria? Impossibile enim fuerit cogere naturam, ut non sit istuc ipsum quod est.

Si autem, quemadmodū opinantur, quidam laborarent naturali improbitate, esset opinor res hæc, euidentis negatio creatoris. Formasset enim mala, quamvis secundū naturam sit bonus. Præterea, quomodo qui iusta remunerare solet, fecit quidem uerbo nos ac nostra, prænouitq; suas creaturas: imò quomodo nō manifeste lasit, siquidem nonnullis in se uit naturaliter inhumanitatem & negligentiam, indocilitatemq; & insipientiam: quamvis dicat Aristotelicus Alexander in lib. de prouidentia deo: Nam colligimus, ipsum continue & incessanter beatas & optimas efficacias operari, secundum quas & nunc ea quæ hic sunt, ab ipso curantur, in quantum bonus est, & beneficis. Proprium enim est omnis boni, prodesse. Quomodo igitur bene operans profuit his qui natura sortiti sunt à deo quod ipsi nō placet? Omnino autem bonus est, uelle bona.

Fortassis autem dicet naturæ malum non inesse tanquam ex necessitate factas uero esse magis leges naturæ morum congruas. Verū quid hoc proderit ipsi ad demonstrandum quod tutelares quidam, & gentium principes, dīj uel dæmones uel angelis gentibus distributi sint: Etiam opinor, imperantiū cōsuetudinibus & moribus conuenire dicet propensam subditorum mentem. Dicit enim quod gentes quæ admīstrantur, singulæ suorum deorū substantias sequuntur. Igitur quandoquidē Scythæ & alij quidi crudelis & superbi, & feriniis moribus sunt: & ualde foeda & uituperabili apud multas gentes honestant, omnino necessariū erit tales etiā existimandos eos qui illis præsident, & talibus, uirtutū amator deus, subdedit uirtute præditū hominē?

Sed

A Sed Scythæ, inquit, non receperunt instigantem Anacharsim. Quamobrem? dic optime, nonne quod natura erant inhumaniores? Deinde quomodo Scytha incitavit, nam & ipse Anacharsis genere Scytha erat, & apud Græcos tanquam sapiens ad mirabilis, atq[ue] adeo ut quidam illum inter septem sapientes numerandū recensuerint. Anacharsis unus septem sapientum.

Quoniam autem ad conformandam sententiam suam non rectam, taxat occidentaliū gentium inscitiam, & dicit nullum esse qui apud illos liberales doctrinas sciat, præter paucissimos. Age dicamus illi ad hoc, quo pacto paucis discendi desiderium insit, quamvis hoc natura non habeant. Nam si quæ præter naturā sunt congruē inaccessa & incomprehensibilia, quomodo sapientes illi cum istis fuerunt? Proinde accusabimus nos quidem mitime uniuersorum opificem, quasi natuā quandam improbitatem quibusdam inseuerit. Videl enim, inquit, deus omnia quæ fecerat, & ecce omnia bona ualde: attribuamus potius corruptos gentium mores consuetudinibus & educationibus, & populorum præcipuis ducibus, qui leges statuerunt iuxta suas uoluntates; unde uolentes, facile uidere poterunt improbos quidem esse, & pessime moratos Græcos & Romanos quosdam, tametsi leges illis sint ad optimam & admirabilia quæ ferentes. Sanè Barbaros certum est non omnes esse feroce, sed uenire quosdam ad eam mansuetudinem & iustitiam, ut & laudatissimum nomen obtineant.

Proinde Alexander cognomento Polyhistor, tradit in libro de symbolis Pythagorici, Pythagoram uenisse ad Zeran Assyrium genere. Philosophati autem sunt & apud Aegyptios qui dicti sunt prophetæ, sunt & Assyriorum Chaldæi, & Galatarum Dryidæ, & Baetrorū Persicorū Samanes, & Celtae: uin non pauci, & apud Persas magi, & apud Indos gymnosophistæ, & ipse Anacharsis apud Scythas, Zamolxis in Thracia. Ferunt autem quidam etiam Hyperboreas gentes, quæ ultra Riphæos montes habitant, iustitiae fuisse studiosas, & abhorruisse à cōuictu lauto, & carnium assata uisu: amisse autem volum uesci arborum fructibus.

*Vnde queruntur
dam gentium in
probitas acfer
rocia.*

Aristobulus uero peripateticus ita inquit: Omnia quidem quæ de natura apud antiquos dicta sunt, discutitur etiam apud eos qui extra Græciam philosophantur, alia quidem apud Indos à Brachmanis Iudeis. Recenset autem & illud: dixisse enim ferunt Chironis Centauri filiam, quæ habitauit cum Aeolo, docuisse naturalem philosophiam, magisterium tanquam paternam quandam hæreditatem sortitam. Euripides item de illa dicit: Quæ prima quidem diuina prædixit oraculis, & manifestis astrologi exortibus. Et de his satis, ne coaceruat pluribus, sermo auditoribus molestus fiat,

Quod autem ad inuentiones mentis illius imperitiae plenæ sint, manifestum certe inde erit: non enim naturæ legibus constringimur quasi necessitate & cui, ut sumus inprobis & boni, sed multo magis nati sumus liberis & improhibitibus arbitrijs, ut hanc uel illam uitam incedamus. Porro uisiligator ille dicax & grauiter nos urgens ubique uolutatur, & ex alijs in alia transfert sermones, prout semper accidat aliquid. Ecirrit det quidem diuinam scripturam, nihil autem omnino intelligens infert iterum:

I V L I A N V S.

Nam Moyses quidem causam reddidit ualde fabulosam de linguarū uarietate. Dicit enim: Quum filij hominum conuenissent, ut ædificarent ciuitatem & magnam turrim in illa, dixisse deum, opus esse ut descendat, & linguas illarum confundat. Et ne forte existimet quis me hæc calumniari, etiam ex Mosaicis libris legamus cætera. Et dixerunt: Venite ædificabimus nobis ciuitatē & turrim, cuius caput erit usque in celum, & faciamus nobis ipsis nomē, priusquam dispersgamur super faciem uniuersæ terræ. Et descendit dominus ut uideret ciuitatem & turrim quam ædificauerant filij hominū. Ex dixit dominus: Et ecce genus unum, & labium unum, & hoc cœperunt fa-

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIB. IIII.

C cere, & nunc non deficiet ab eis, omnia quæcumq; aggressi sunt facere: Veni-
te descendamus illuc, ut cōfundamus ipsorum linguam, ut non audiant unus
quisq; uocem proximi. Et dispersit illos dominus deus super faciem univer-
sæ terræ: & cessauerunt ædificantes ciuitatem & turrim. Insuper his ut cre-
damus nos, rogatis: uos autem non creditis his quæ ab Homero dicuntur de
Aloadis, quod tres montes super alios posuisse intelliguntur, ut accessum ha-
berent ad cœlū. Etenim & ego dico hoc sicut illud similiter esse fabulosum.
Vos autem recipientes primum, quare, per deos oro, reprobatis Homeris fa-
bulam: nam illud opinor tacendum apud rudes uiros, quod licet una uoce &
lingua omnes per uniuersum orbem homines utantur, ciuitatē ædificare non
possunt ad cœlum pertingentē, etiam si in lateres totam terram coquant; in-
finitis enim opus esset lateribus æqualis magnitudinis cum uniuersa terra,
qui possent fortiter usque ad circulum Lunæ pertingere. Esto enim quod
omnes homines conueniant, linguaç; & uoce una utantur, omnemq; ter-
ram in lateres & calcem coquant, quando usq; ad cœlum pertingent: etiam si
fune subtilius producatur, ipsis filum ducentibus. Hanc igitur fabulam mani-
festam, quum ueram censeatis, & deo opinemini, quod territus sit huma-
næ uocis unitate, eiusq; gratia illorum linguas confuderit, adhuc audetis ho-
bis dei scientiam arrogare?

C Y R I L L V S.

D Quid confusus istis cogitationibus: opinatus enim est, quod deus summus huma-
nas timeat insidias, descenderitq; ut confunderet illorum linguas, ne admirabilis tur-
re in cœlum tendente extructa, fortassis & ipsum ex regni sedibus destituerent. De-
sine quomodo formidare cœpit, sicut loquaci illi uidetur: descendit ut cōfundat lin-
guas illorum, aspecturus ciuitatem & turrim surgentem: an fortassis si maneret qui-
dem in summo & immoraretur suis sedibus, damnaç; ex maleuolis ferret absurdum
non foret: si autem in terra pugnaret cum illis, facile destitueretur uiribus, quamvis
hoc formidantis esset, non trans fugere, immo obuiam ire contra temerarios, sed desti-
tutus autem & longissime decedere. Nec ignoranter insipientibus illis me immisi sera-
monibus. Deus enim fortissimus est, & nihil est quod perficere nequeat uel solo no-
tu. Erat autem operæ premium declarare, quod præ magna insipientia ad conuis-
cia profiliat, & attonita mente, & corde plus quam par est corrupto, sermonum pa-
leas conuertat.

Quam ob cau-
sam turrim in
Babylone ex-
truere quidam
conatis sunt.

Fingit autem, ut persuadeat, dicens nō posse homines super terram, etiam si eam
totam in lateres coquant, perducere illam usq; ad lunæ círculos. Dicimus & nos co-
natum illum impossibilem fuisse his, qui tunc erant. Causam autē rei necessarii fue-
xit dicere: Non enim dicimus, timentem, ut putat, deum uniuersorū, diuisisse lingua-
rum varietate ciuitatem ædificantes, hoc est turrim in illa extruentes, sed potius be-
neficiantem, & à nouis laboribus remorantem. Nam quandoquidem n̄ qui paulo
ante illos fuerunt, ob plurimam impietatem perierant funditus, deo illis diluvium
immittente: & idcirco timentes, ne forte hoc iterum paterent, & idem quod illi exi-
tium sustinerent, foeda & stulta studia aggressi sunt: nam suum sensum diuinæ prou-
identiae quasi opposentes, turrem sibi super nubes excitare moliebantur. Impruden-
ter agentes miserī, nam opinabantur fortassis quod diluuiū euasuri essent, si aliquo ite-
rum ingruente, ut dixi, ad sublime recurrerent. Vides delictum eorum qui tunc erant,
imperfecta consilia, nouam machinationē, quasi deum promissionis suæ penituerit.

Erat

A Erat enim impossibile mentiri eum, qui promiserat se secundo non immisurum diuinum his qui super terram. Dixit enim sic ad diuinum Noë: Non adjiciam ultra male dicere terrae propter opera hominum, quia intenta est cogitatio hominis studiose ad mala à iuuentute. Impossibile autem & ob aliam rationem fortissimam dei manum infamari, quia punire quosdam vult: ut igitur ne utilibus & necessariis studijs relictis frustra sudarent, dissipauit eos deus, & multiplicem linguam misit eis, pro pena & vindicta, variae linguae remedium excogitans.

Quod si dicat, sacras literas dicere eos qui tunc erant, uoluisse usque ad cœlum extitare turrim: nunquid omnino usque ad ipsum cœlum præparamenta dicemus instruxisse? Impossibile enim. Mos autem sacræ scripturæ est, secundum communem etiam apud nos sermonem, pro summitate cœlum accipere. Vnde diuinus David psallit, & hyperbolico sermone utitur, de nautis in mari periclitantibus: Descendentes in mare nauibus facientes operationem in aquis multis, ipsi uiderunt opera domini & mirabilia.

Quoniam autem meminit Aloadarū, & fabulatorem esse dicit eum quem in admiratione habet, qui p̄ deorum suorum, quorum cultor fuit, originē dedit, age & nos de illo pauca dicamus. Quid admirabile est amice, si fuerunt olim adolescentes, corporis firmitudine clari, seruantes & tumultuarij, superbiasq; pleni, ac supercilium in cœlos extollentes; quorū mores quales fuerint significare uolens, quasi in exempli spece, ut ego reor, magnū quiddam & rarum hyperbolico sermone adaptat eis, dicens: quod animus illis fuerit, etiam cœlum ipsum sibi accessibile facere, & siquidem possibile esset se coaceruatus montes. Verum licet hæc Homerus sit mentitus, & fabulose apposita sint, siue etiam aliter habeant, nihil ad nos.

Eceterum quoniam dicit quod in Mosaicis historijs uerstantes, adhuc audeamus nobis dei scientiā arrogare, quo pacto dicit obsecro: quid impossibile factum esse dicit? Confessum enim esto, quod temerarij illi cupientes turrem super nubes extruere omniam stupiditatem peccauerint, & tam condemnatas cogitationes habuerint, si ecce uidelicet Aloëi filij: quid hoc ad deum? Nam si conatum illorum timuit, & hoc scripsit Moses, reprehendat, & cessabo. Sin à uanis laboribus cessare fecit quosdam, quur frustra scommatis incessit, & immodice impudens est; adjiciens:

I V L I A N V S.

Redeo ad illud. Moses enim dixit, deum cōfudisse linguas, hanc nimirum ob causam, quod timens ne quid contra se molirentur, parato sibi in cœlū accessu. Eadem enim tam lingua, quam mente inter se erat. Opus autem quomodo perfecit? Descendens de cœlo. Non potuit sursum facere, ut uidetur, nisi descendisset super terram. Porro de differentiâ iuxta consuetudines & legitima, ne que Mose, nec p̄ alius quis manifestauit, quamvis in legibus & conversationibus gentium maius quam in ipsis hominum linguis discriminem sit. Quis enim Græcorū soror, uel quis filia, uel quis matri diceret debere cōmiseri? Hoc autem bonū censetur inter Persas. Quid opus est pertractare singillatim, & recensere quam cupiditatis, & impatientes iugis sint Germani, quam tristes & placidi sint Syri, & Persæ, ac Parthi, & in summa omnes Barbari ad orientem ac meridiem, & quicunq; regnis quæ Latinis dominantur, subsunt, & ea amant? Igitur siquidem absq; maiore prouidentia & diuiniore haec cūgregata sunt, quur frustra maiora & digniora inquirimus, & prouidentem non colimus? Cui enim curæ non est, quæ uita, qui mores, qui modi, quæ leges, quis ciuilis sit status, nunquid conuenit, ut à nobis ambiat honorem? mihi

I 3 nime.

cœlum pro
summitate.
Psal. 106.

Germani impes
tientes iugis.

Conime. Videte in quantam absurditatem sermo uester tendit! In bonis enim quæ in humana uita spectantur, potiora quidem sunt ea quæ animæ, postea riora autem quæ corporis. Si igitur cōtempsit bona animarum nostrarum, neque curam habuit naturalis nostræ constitutionis, neç nobis misit doctores uel legislatores, sicut Hebreis Mosen & alios prophetas, pro quo poterimus ipsi gratias agere?

CYRILLVS.

Igitur quod & calumnietur, & arrogans sit, deçq; deo nihil quod uerum sit senserit, iam prædiximus: opinatur enim & mentem perfectissimam timore aliquando posse uinci, neç posse diuidere homines in multas linguas, nisi descendenter in terrā, à supernis transiens, & à summis sedibus desilens. Ad hæc illi quis dixerit: Deo tibi sermo est amice, qui uniuersum ineffabilibus operationibus fabricatus est, su

psalmi 133. præç omnem mentem est, ad quem & diuinus David loquitur psallens: Quò ibo à spiritu tuo, & quò à facie tua fugiam? Si ascendero in cœlum, tu illic es: si descendero

Hier. 23. in infernum, ades. Et post omnia illius etiam ad hoc nos ipse inducit, dicens: Nónne cœlum & terram ego impleo, dicit dominus: Præterea, quomodo non confunditur, dicens, nisi descendisset super terram, non potuisset diuidere in multiplices linguas eos qui tunc erant: nunquid fortassis secundum ueritatem, & corporalem putat fuisse aduentum legibus ne corporum incorpoream subiicit naturam, & localibus mutationibus usum putat eum, qui est sine quantitate & magnitudine, & prorsum in circumscriptus?

Quod autem irridet Mose uocem, qui scribit supernè descendere super terram uniuersorū deum, ignorat quod humanis usus sit uocibus sciens oportere sermones humanæ naturæ modo attemperare: non enim habemus uoces

Dquæ possunt cum gloria Christi contendere. Quoniam curiose scrutatur, quomodo nam & unde in gentibus, morū & legum videatur differentia. Et Mosen quidē, uel illo posteriores prophetas, nihil prorsus de illis dicere afferit: deinde differentiarum modos dimetiens, dicit Græcos quidem & Romanos valde odisse incestas matrū & sororum cōiugia, alijs uero probari. Approbat aut̄ Germanorū rebellionem, & aliorum mansuetudinē. Postea incusat ob nostrā ignauia uniuersorū deum, nisi ipse fuerit tam foedorum, & infenorū iustitiae legislator ac discretor. Age dicamus ipsi De linquis homo: nam his qui turrim usq; in cœlum tendentem stultissime præparabat, damnoſa fuisset tunc uocum concordia. Vnde confudit ipsorum linguas, & mentis & sermonis conditor. Sanè quomodo congruat optimo deo gentes in diuersos mittere mores ac ritus, qui inter se nibil cōuenientibat: Habet enim causam, & ut dicamus totum exordiū, est causa hæc. Non est omnibus animus colendi uitā nobilem ac irreprehensibilem. Quippe naturam hominis ab uniuersorū opifice conditam esse dicimus, non indigam omnī boni, sortitamq; utilium scientiam. Adieuat autem nostras rationes diuina scriptura. Voluptates enim & uariae affectiones admissæ corrumpunt cor, & dignas cogitationes ab omnī mentibus auferunt. Et quibus quicq; malis capiantur, his eos & subiici necessum est. Vnius. uiusq; enī hominis mens est sibilex, & ad id quod uidetur libera. Atq; ita etiam si malis & iniquis quibusdā imbuantur legibus, nihilominus tamen ad meliora & utilia facile uolentes tranſeunt: non naturæ legibus ad turpiora astricti, neç uinculis ineuitabilibus ad hoc quod præter uoluntatem est coacti, sed liberi sunt ut eant ad hoc quod melius est. Quapropter non contemnendum quod diuisæ sunt gentes, iuxta morum & legum differentias, tametsi quomodo, non omnes consentient: quod siquidem omnibus hominibus esset eadem mens & uoluntas uelle uiuere secundum quod deo placet, idem nimirum foret omnium mos, eadem conuersatio, eademq; lex, omnibusq; modis ad bona opera uergerent. Postquam autem, ut dixi, contempta uita, quæ homines decet, & rela-

Vnde morum
in hominibus
diuersitas.

Et me

A Etiam meliore, & legibus conformem, deo & gratam conuersationem, pro deteriore, corporali ac beluina cōmutauimus, nimirum aurea pro æneis, iuxta Homeris fabulam; & multi jugis uoluptatibus uicti, ea que maxime utilia à tergo relinquimus, momentaneas delitias præferentes. Et hanc ob rationem mortibus & ritibus distincti sumus, ut alij quidem nō omnino uituperandi, alij uero plurimū. Ne igitur hanc ob causam arguat deum perinde ac nostram curam contempserit, naturalemque nostram constitutionem neglexerit. Nam si cognosceret quosdā inter homines degentes & aliud sortitos initium, neque esset naturæ nostræ, iam nō, ut opinor, de hominibus sermo fieret. Nam si extra definitionem & rationem humanitatis positi fuerint, neutiquam inter nos erunt censendi, sed habendi inter alia quædam animantia, quæ nullo modo hominibus sunt assimilanda. Veruntamē in medium prodeat, & tale quiddam ostendat, ne uidea mūr frustra ipsum perstrinxisse, dicentem quod deus naturalem nostram constitutionem contempserit; sed nunquam poterit. Errat autem, & fortasse naturas cum legibus & consuetudinibus pro eodem ponit.

Quod aut & Mosen, & legem, & prophetas etiam gentium turbis donarit deus, superior sermo nobis abunde cōmonstrauit: ostendit enim quod qui ex sanguine Abrahamæ natī, in & ipse diuinus Abrahā, alienigena, & ex Chaldæa uocatus est à deo ad ueritatis cognitionem. Etiam eos qui in Aegypto idolorum cultui deditos seruit deus per mediatorem Mosen, & instruxit lege, ut recte ac inculpate se haberent, atq; ita si quis rem diligenter expendat, principium uocationis gentium merito fuit Abraham, & post illum qui ex eo natī sunt. Missus autem est & propheta Ionas, prædicaturus in Niniue, neque ipse ultro ibat, sed deus ut opus perficeret, imperabat. Dominus enim est universorū: quia omniū est autor ac dominus. At ille cōtractans eius potentiam arbitratur, & uix posse usq; ad terminos Iudææ regionis pertingere, & quasi sortem quandā occupasse, debereque imperare his solis, qui ex sanguine Israel natī sunt, & ita parum differre ab alijs gentium principib; quos ille crebro deos nominat ac dæmones. Dicit enim iterum:

I V L I A N V S.

Sed uidete an non & nobis dederit deus, quos uos ignoratis deos ac præsides bonos, non minores, quam illi qui ab Hebræis ab initio colitur in Iudæa, quam solam, ut Moses & qui post illum usq; ad nos, dicunt, curandū ille suscepit. Si autem qui adhuc colitur ab Hebræis, intendens esset mundo opifex, nos de illo melius sentiremus, bonaç; nobis dedisset, meliora quam illis, tam ea quæ animæ, quam ea quæ extra animam, de quibus paulo post diceamus; misit etiam ad nos legislatores, non inferiores Moysē, si non & multo præstantiores.

C Y R I L L V S.

Quoniam ex his quæ scripsit Moyses & posteri eius sancti prophetæ, tentat monstrare, quod soli Iudææ imperat deus: age nos contrà, sermonem contexentes, mendacem eum declarabimus. Moyses enim unum naturalem & uerum deum prædictavit, summum ac super omnes, & ultra omne quod genitum est, & uniuersum hoc fabricasse dicit illum per filium in spiritu, id quod per nos prolixis sermonibus iam manifestatum est. At Iulianus ille bonus, summum & super omnes, & ultra omne quod genitum est, dominationisq; gloriam in omnes habentem immūdis dæmonibus connumerans, uidete inquit, an non & nobis dedit deus, quos uos ignoratis deos, & bonos præsides, nihil minores quam is est, qui ab Hebræis colitur.

Bonos, dicit obsecro, deos & præsides tibi & tecū sentientibus datos esse dicas! quales nam? & quibus præsidentes gentibus? Num Thauricam inhabitantibus Chero-

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANUM LIB. IIII.

C nesum, & Scythis, crudelissimisq; alijs Barbaris, qui mansuetudinē & placiditatē nihil faciunt, apprēciant autem grauem iram, & impotentiam animi, prophanoq; alios mores, insuper & gloriā putant homicidiū. Num Persas curant, quibus honestum & dignum est, nuptias cum matribus habere? Etiam inquit, Græci & Romani æquis & humanis gubernantur legibus, optimosq; habent praefides uel dæmones. Dic præterea uir fortissime, quo modo nō melius erat & cōsultius, omnibus esse bonus paedagogos, mansuetosq; suaves & beneficos: Hæc enim gloria dei erat. Et quo niam est bonus, quomodo nō dicis esse necessariū, omnis boni subditis esse datorē?

Attamen inquit: Etiam si esset deus qui ab Hebræis colitur, princeps, ut alij, nos tamen fortiter sumus meliores. Si autem intendens mundo esset opifex, melius nos de illo intellexissemus. Vnde deducit eum quasi in secundum ordinem & naturam, post primū intendenter mundū opificem. Etenim Bonum ei præponunt, immobilemq; ipsum esse dicunt, & omnino res nostras nō curant, secundū uocant deum, quem & intendenter uocant creaturis. Verum siquidem hic esset, inquit, melius nos de illo intellexissemus. At de his nunc subtilius ioquī prætero. Dicat autem, quomodo melius de illo intellexerunt, qui dijs alijs & numero pluribus, regnum gentium inter se diuiserunt? Quamvis quo pacto non esset illi melius, omnibus imperare, & omnium celebritate coli? & quo pacto gratū ei doceri à quibusdam gentes, idq; non secundū quod ipsi placet: quandoquidem bonus est, sic autem uiuere (siquidem alia cuius pensi bonum facit) & exasperari ad iras, suamq; uoluntatem non curari? Cæterum quod Græcorū legislatoribus & sapientibus & doctoribus, nostri incomparabiliter meliores sint, tempestive ostendemus. Persistens autem ille in suis adiunctionibus, & quasi seipsum mendacio patronum conducens, iterum inquit:

I U L I A N U S.

D Igitur nisi id quod dicebamus, nempe quod unā quancq; gentē suus priu-
ceps deus curat, angelusq; sub illo, & dæmon, ac animatū priuatum genus
(quod subditum est, & sub præstantioribus operatur) ponat in legibus & in
morib; differentiam, ostendantur quo pacto facta sunt hæc ab alio. Etenim
nō sufficit dicere: Dixit deus, & acta sunt. Confiteri enim oportet præceptis
dei, eorū quæ facta sunt naturas. Quod aut̄ dico, manifestius dicā. Deus ius-
sit ignem ferri sursum si cōtingat, terrā aut̄ deorsum, nō ut præceptū fiat dei,
hoc quidē oportere esse leue, illud aut̄ graue. Ita & in talibus similiter. Et post
alia; eodem modo de dijs. Causa aut̄, quia hominū genus corruptibile quidē
& fragile, merito & opera eius corruptibilia & mutabilia, & omnibus modis
conuertibilia. Cæterū deus quia est sempiternus, & præcepta eius talia esse
conuenit. Porro quæ talia sunt, uel naturæ sunt eorum quæ sunt, uel conuen-
tientia his quæ natura sunt. Quomodo enim natura cum præcepto dei pu-
gnaret? quomodo amitteret consensum? quamvis etiam imperauerit, sicut lin-
guas confundendo, ne inter se consonarent. Sic autē & gentium gubernatio-
nem non fecit solo præcepto, sed ad hanc etiam nostrā præparauit fieri disso-
nantiam. Oportebat enim primū esse diuersas naturas his, qui uario modo in-
ter gentes erat futuri. Videtur sanè hoc & in corporibus, si quis spectet, quan-
tum Germani & Scythæ, Libesq; & Aethiopes differant. Nunquid & hoc
nudū est præceptū? Et nihil aér, nihil regio, ad situm ad coelestia cooperatur?

C Y R I L L U S.

Abunde mihi dixisse videor causam, ob quam gentes separatæ, diuersis morib; & legi-

A & legibus, aliter & aliter se habeant; nam quod quidā sic uel aliter uiuere solept, electionis impetui & progenitorum educationi tribuimus. Adiuuabit autem nos celebris ille in scenis & affectuum monstrator Sophocles. Dixit enim sic:

Civitas est enim tota ducum,
Exercitusq; totus, qui inhoneste agentes

Corruptorum magistrorum sermonibus fiuit mali.

Audis quod inhoneste uiuere liberū sit, & ex doctoribus, & non ex naturali necessitate, quibusdam contingat. Si autem, sicut ille dicit, quia principibus gentium diis & dæmonibus tutelaribus distributæ sunt gentes, in legibus & motibus ponendæ sunt differentiæ; dicat amabo iterum, Vtrum humanis consuetudinibus & legibus, non uolentes annuerunt tutelares dæmones, ipsi aliud sentientes, uel certe uicti cesserūt his ut superioribus, & secundū quod illis placet, persuaserunt, & non propriarū uoluntatum motibus accesserunt ad ea quæ singulis usitata sunt preciosa. Igitur siquidem hominum uel consuetudinibus uel moribus congregati sunt dii, fuitq; præter uoluntatem eorum res, non tam admonent, quam edocti ipsi, & à subditis re ipsa ceruice subiugata, correpti sunt. Deinde, quomodo subiungiunt deo gentes, dum illæ nesciunt & nequeunt afferre ea quæ uellent? Quæ inde utilitas, doceat. Si autem leges tutelarium deorum obedientiam inueniunt, referendæ erunt in illos meritò causæ diuersitatis gentium, in qualitate morum & legum, quantacūq; illa sit, & quamlibet dissimilis. Proinde erunt inter tutelares, hoc est gentiū principes deos & dæmones asperi & inclemtes. Nam quales spectant subditæ gentes, tales necessario intelliguntur & præsides.

*Mores corrūt
per prana edus
catio.*

B Præterea an nō est manifesta blasphemia cōtra deum, dicere, omnes homines qui super terram, subiugandos esse abominabilibus, & in omnia absurdā deducere solitis? Et quod adhuc grauius ac intolerabilius, Oportet enim, inquit, diuersas esse naturas, dissimiliter futuris, ut respondeant res ordinationibus de. Igitur sicut erat necessarium, ignem secundum naturam esse leuem, ut sursum ferri: grauem autem terram, ut possit infra sidere, & semper manere: ita similiter oportebat, & malæ naturæ esse quosdam inter homines agentes, & ita factū esse ab opifice, eo quod gentiū principium uoluntatibus subditos esse oportebat: & quis illi ad emendationem sufficiens erit sermo, qui regitur ab aliquo qui recta sapere solet?

Et quomodo absoluere universorum opificem, ne carpendus sit meritò, quod materialum naturarū sit factor? Etenim si non uoluntarie ad hoc ipsum adductum esse dicat, vincitur fortassis à quodam præsidente & excellentiore, qui eum cogere potest, & est aliquid melius illo. Si autem quod non inuoluntarie, sed ultro operans ad hoc uenerit contendat, quomodo bonus est, & ex bono? Dicit enim Plotinus de eo ita, & non propriam, sed Platonis potius affert sententiam: Quum autem mens sit causa, patrem inquit Bonum, & ultra mentem ac essentiā. Sæpe autem eum qui est & mente, Ideam uocat. Ita ut Plato afferat, ex bono quidem mentem, ex mente autē animam. Et sunt sermones isti neque nunc inanes, sed olim quidem dicti sunt nō aperte. Sermones autem præsentes illorum interpretes sunt. Itaq; si patrem fuisse dicit Bonum, opifici, condidit autem naturas non bonas, rediit uituperiū in ipsum Bonum, per mediatorē dico intendentem mundo opificem, uidetur enim ita illis dicere.

*Bonum.
Mens.
Anima.*

Ceterum admiror, quod & corporum colores accipit ad demonstrationē, ut inde intelligatur, quād diuersa sit natura gentibus. Quod si opinatur, hinc se aliquid uerum uel sentire uel loqui, non sentit se delinquere: oportebat enim, ut ego opinor, unicolores omnes inter se eiusdem esse animi, & contentire: & siquidem esset quis candidi coloris, & iste bonus, nullus bonus foret qui non esset talis. An nō ridicula sunt istar nōne temere nugatus est, & sermones omni cōfusione plenos eructauit? Demū quomodo hoc ambiguū. Temere aut contra dogmata loqui pietatis audet, & san-

DIVI CYRILLI CONTRA IVLIANVM LIB. IIII.

C Etum Mosen calumniatur, & existimat, quod sicut ipse senserit ac seduxerit, & ille mentiatur, ueritatemque cancellet. Dicit enim iterum sic:

I V L I A N V S.

Quod autem & Moses sciens, occultauerit tale, neque linguarum confusio nem in deum solum retulerit, hinc accipe. Dicit enim ipsum non solum descendisse neque unum cum ipso descendisse, sed multos: eos uero qui tales sunt, non dixit. Manifestum autem quod proximos sibi ut simul descendant suscepit. Si igitur ad confusionem linguarum non dominus solus, sed & iis qui cum ipso descendunt, manifestum quod ad confusionem morum, non ipse solus, sed & qui cum ipso linguas confunderunt, merito coassumuntur, ut huius distantiae sint autores.

C Y R I L L V S.

Igitur confitetur Mosen, non tam aperte uoluisse dicere, quod aliqui cum deo uoluient descendere, ut linguas confunderent, sed solum hoc: Venite descendamus, & confundamus ipsorum linguas. Nam quomodo ipse quod sibi placet diuinat, & deos esse proximos in aequali cum naturali deo gloriae statu descendentes dicit et amet si ualde manifeste, & non semel, sed saepissime, diuinus Moses, falso cognominatos deos taxavit, unum autem & solum dixerit adorandum. Dominum enim, inquit, deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Et iterum: Qui sacrificat diis alienis, exterminabitur; nulli praeterquam domino soli seruies. Dixit autem & ex persona dei: Non erunt tibi dii alieni, praeter me. Proinde quomodo nouit deos alienos, qui simul descenderunt, & aliquid operati fuerunt cum naturali uero & unico?

D Ceterum quomodo dixit, Venite, & descendamus, posuit de uno. Non ignorauit Moses quod deus unus, hoc est una deitatis natura, in sancta & cōsubstantiali trinitate adoratur, nempe, in patre, & filio, & spiritu sancto. Singula enim nominata personis & subsistentijs proprijs creduntur esse quod sunt. Pater enim pater, & filius filius, & spiritus spiritus. Veruntamen essentiæ identitas ad unitatem colligit. Quod autem & suis doctoribus, qui maxime sapientes habiti fuerunt, & ob hoc ei admirabiles, uisum est, quod diuina & incorrupta natura, usque ad tres subsistentias propagatur, superius indicauit sermo: nihil autem offendat, si paucis denuo repetatur. Unde de Plato deum quidem summum dicit bonum, & ex ipso effulsiſſe mentem, esse in tendentem mundo opificem, quem primus in immobilitate existat, & tertium assert, animam, à qua omnia moueri dicit. Et haec quidem ille: at nos sanum & expolitum ueritatis sermonem de summa deitate componimus, ac dicimus, genitum esse ex deo & patre, aequali natura, & incomparabilem ad quocunque aliud quod sibi simile: procedere autem & spiritum sanctum, in quo omnia uiuiscat. Igitur procedit ineffabilitet ex patre uiuiscus & sanctus spiritus; suppeditur autem creaturæ per filium. Scivit ergo Moses in sancta trinitate uenerabilem & unam deitatis naturam, & ob hanc rationem interdum singulari utitur numero, & interdum plurali, ut cum dicit; Faciamus hominem secundum imaginem nostram & secundum similitudinem. Neque enim deus alios quodam ad formationem hominis adiutores fecerat; sed dum dicit, Faciamus hominem secundum imaginem nostram, sanctæ & cōsubstantialis trinitatis est manifestatio. Unde & hic, Venite descendamus, & confundamus ipsorum linguas, non indicat alios simul assumptos deos. Quo pacto enim uel underit nulli enim sunt, sed sanctæ trinitatis uenerabile ac magnum & sanctum sub ostendit sacramentum.

Dignum autem & illud admiratione, nam licet uel sibi saltem uideatur sapiens, non confunditur deo uirtutum amatori, humanorum affectuum tribuere peruersitatem, & cum alijs ipsum autorem esse factum tam scelerum & nefariorum reum. Nam de linguarum confusione rationabilis causa dari potest, li enim qui tunc erant

A in extruenda turri frustra laborabant, prohibere uoluit uniuersorum opifex, sicut & prohibuit multiplices faciendo linguas. Res autem haec non laedebat eos qui nihil patiebantur, ut fierent mali ex bonis, & ex optimis moribus in deteriores transirent. Omni enim homini inest, posse probate agere, & uiuere honeste, etiam si aliam & aliam habeat linguam, quae græcitatem non resonet. Morum autem peruersitas, quomodo non his qui super terram, damnosa est? An non exosa sunt Barbarorum crudelitas, & irrefrenata ira, & intemperata desideria, & impunita homicidia, & quæcunque nostris legibus castigantur? quomodo igitur optimus deus morum peruersitatem efficeret? Cæterum recapitulans totum sermonem, iterum sic inquit:

IVLIA NVS.

Cur igitur hoc tot uerbis dicere uolens, pertractauis? nempe, quod, siquidem ille qui à Moysi prædicatur, intendens mundo opifex esset, nos de illo meliores habeamus sententias, qui cōmunem quidem illum omnium dominū esse recepimus: gentium autem principes alios, qui sub ipso quidem sunt, & quodammodo sub rege principes agunt, singulos suarum prouinciarū eximiam curam habere, & non facimus illum in diuersa quadam subditorum deorum regione constitui. At ei quia unius cuiusdam regionis dominū illum facit, opponitur uniuersi principatus. Melius nobis agnouisse uniuersorum deorum, & post hoc neque illum ignorasse, quam principatum minimæ prouinciae sortitum, pro opifice uniuersorum colere.

CYRILLVS.

Igitur qui à sapientissimo Moysi prædicatur omnium opifex, idem & omnium dominus est, uisibilium ac inuisibilium, & nulla est mens quæ non ceruicem illius spectris submittat. At iste iterum tribuens regnum eius immundis & apostatis demônibus, melius de illo se sentire dicit: magnaq; sermonum ambage adiicit, si unus prouincia deus sit qui à nobis adoratur, melius esse unum. & prorsus non ignorari. Sed quod unum & super omnes nos non ignoremus, non paruo sermone demonstratum est. Audiant autem & à nobis, qui cum illo errant. Surdi audite, & cæci suspicite ut uidatis, desistite à tam abominabili & ridicule cultu. Vnius regionis & falsi nominis deos, imò non existentes amandate, unum autem naturalem & uerū nobiscum adorate. Quod autem falso dicat, dijs alijs uicarijs, gentium principibus quibusdam distribuisse regnum suum, uniuersorū deum, absq; labore ex diuina scriptura qui uolunt intelligere possunt: attentabo enim demonstrare illam rem quam noluit. Igitur Israël olim contempta salute sua, in deserto uitulum fecit, propter quod indignatus deus dixit sacrorum duci Moysi: Vade trans hinc tu & populus tuus, quæ eduxisti ex terra Aegypti, in terram quam iuraui Abraham, & Isaac, & Jacob, dicens: Semini uostro dabo hanc, & simul mittam ante faciem tuam angelū meum. Non simul ascendam tecum, eo quod populus iste duræ ceruicis sit. Et dicit: Populus audito isto uerbo duro lugubrem planctum fecit. Et dixit ad eum Moyses: Nisi tu ipse simul comes fueris, ne me hinc ascendere facias: & quomodo uere notum erit, quod inuenient gratiam apud te, ego & populus tuus, nisi tu nobis comes fueris. Et dixit dominus ad Moysen: Et hunc tibi sermonem, quem dixisti, faciam.

*Graue est non
esse sub deo.*

Vide itaq; Israëlem sub deo facere fructum, & in summa esse felicitate. Vbi autem impegit non mediocriter uergens in defectionem, pro poena accipit ut sit sub angelo. Diceret autem quis, quod & sanctū illis deus promittat angelum. Verū incomparabiliter melius erat esse sub uniuersorū domino, & non quibusdam alijs sub illo subditum esse, id quod & ad preces & mœrorē sapientissimi Moysis facere omisit. Cæterum siquidem fuisset necessarium & utile Israëlem sub angelo fuisse, neque Moyses

DIVI CYRILLI CONTRA IVLIANVM LIB. V.

C hoc deprecatus esset, neq; uniuersorū deus deprecanti bonū annuisset. Postquam autem ab ira sua cessauit, seipsum fore comitem Israëli, licet multum peccanti, dixit. Manifestum hinc fuerit, quod neq; præter uoluntatem dei, neque in honestum deo, dominari his qui super terram sunt, nō per mediatorem aliquem, sed intente, &c, ut sic dicamus, ipse metu operans. Quin & detimento sum hominibus, si sub alijs quibusdam sint uel gentiū principibus, uel angelis, etiam si boni quidem sint, sanctiç, & summo deo subditi.

Afferam autem & aliud quoddā lectoribus nō parū conducibile. Nam maligni & apostatae dæmones eos qui super terrā erant, à deo diuiserant: factus est aut̄ ho mo, unigenitus dei uerbum, fortissima dextra patris, omniū dominatricē manus, ut liberans illorū crudelitati obnoxios, offerret deo & patri: & fidē faciat sapientissimus Paulus, sacramentorū eius minister, scribens: Quemadmodū enim in Adam omnes moriūtūr, ita & in Christo omnes uiuiscabūtūr, unusquisq; in suo ordine: deinde hi qui Christi in aduentu illius, postea finis, quando tradet regnum deo & patri, quando abolebit omnem principatū, & omnē potestatē ac uirtutē. Audis, quod abolenda est omnis potestas, & uirtus, tollendaq; in uniuersum diaboli crudelitas. Tradit deo & patri regnū filius, quasi liberans à tyranno direptū, & offerēs illud genitori. Non enim statuens se extra regnum tradit illi regnum, sed liberum, ut dixi, & expulsis hostib; nulloq; alio eorum qui super terram, regnante, quam ipso & solo per filium cum sancto spiritu. Præterea quomodo non ingratum esset illi, homines super terram esse sub quibusdam gentiū principibus, uel tutelaribus dñs, qui & nobis similis factus est, & sustinuit criticem confusione contempta, ut nefariorum dæmoniorū tyrannidem, & fastum in nos expellat?

LIBRI QVARTI FINIS.

D^O S^O CYRILLI ARCHIEPI
SCOPI ALEXANDRINI, CONTRA IVLIA-
NVM, PRO RELIGIONE CHRISTIA-
NA, LIBER QVINTVS.

Psal. 147.

EATVS David linguæ intemperiem, pessimum esse morbum declarans, aq; illo seruari petens dicit: Pone domine custodiam oris meo, & ostiū circumstantiæ labijs meis: Ne declines cor meū in uerba malitiæ. Etenim ea quæ docent uere sapientes, sapere, & inculpato sermone proferre, omni laude dignum quis merito dixerit. Scriptum est enim: Qui in sermone non labitur, hic perse-
ctus uir est, potens refrenare etiam totum os. Etenim linguam indomitam & disso-
lutam, inq; omne quod uituperatur, ruuentem: quomodo quis non merito culpa-
uerit? Planè, mea sententia, eos qui tam grauibus morbis laborant, recte quis in-
tra extremam penetrare malitiam dixerit. Age igitur talem quendam demonstre-
mus fuisse uitilitigatorem, ac criminatorem Iulianum, cui mos omnia implere sua
dicacitate: neq; ullus unquam ex his qui ante eum Christianā religionē impugna-
runt, adeò cōuicij sicut deditus. Etenim præter ea quæ ausus est dicere, utiq; etiam
sapientissimi Mosi legem perturbat, & contra diuinā præcepta, quantū potest, cla-
mat: ut si quidem imperitia crimen esset, etiam propter illud merito corrigeretur.
Scribit enim sic:

I V L I A N V S.

Admirabilis est illa lex Mose, quam Decalogum uocant: Non furaberis,
non

A non occides, non dices falsum testimonium. Scribantur autem suis uerbis singula mandata, quæ ab ipso deo conscripta dicit: Ego sum dominus deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti. Secundū post hoc: Non erunt tibi dij alij præter me, non facies tibi simulacrum. Et causam ponit. Ego enim sum dominus deus tuus, deus zelotes, reddens peccata patrum in filios, usq; in tertiam generationem. Nō assumes nomen domini dei tui inuanum. Memento diei sabbatorū. Honora patrem ac matrem, non mœchaberis, non occides, nō falsum testimonium dices, non concupisces rem proximitui. Quæ gens est, per deos oro, quæ non mandata alia seruanda censet, præter illa: Non adorabis deos alienos, & memento ut serues diem sabbati: atque adeo ut præuaricantibus posita sint nonnunquam supplicia grauiora, interdum similia, interdum etiam humaniora, quæ ea quæ à Moſe irrogantur.

CYRILLVS.

Oblitus mihi esse uidetur instantia, quā sēpissime facit, declarare uolens quod gentes nōnullæ æquis & mitissimis gubernentur legibus, nōnullæ ferocius agant, ita ut impune in quodvis malū ferantur. Singuli enim gentium principes, hoc est tutelares dæmones, sicut ipsis placet, principatum sibi distributū gerunt, & subditis leges ferunt iuxta suam sententiam. Quomodo inquit hic, omnes gentes, & factetur esse nullas nolentes honorem dare? Quid igitur sit quod tam uario & admirabilī persuadeat, ut summe uituperet legem, dicere non possim.

B Duo enim maxime necessaria, & hæc præ alijs posita præcepta ut ordinantur cætera, quibus & recte ad optimam uitam contingit peruenire. Potentissimam enim omnium dico esse religionem in deum, per quam omnem desciscendi modum uitare licet, dum nulli tribuit, quod illum & solum decet, soliq; debetur. Ego em̄ sum, inquit, dominus deus tuus, & nō erūt alij dij præter me. Igitur quando etiam in nostris rebus & negotijs recta ueritatem sectamur, omnibus iustis gratum est, & exosum est mendacium; quomodo non dignissimum fuerit, ut exactissima & diligētissima cognitio queratur eius quod uere est, & nō alio, & ad ea quæ minus decet transeat, falso nominatos, & hos qui non sunt, deos colendo?

Decalogi explicatio.

Postquam autem ostendit unum & uere ac naturalem esse deum, præcipit ut reverentiā erga parētes diligenter curemus, propositis præmīs his qui illam curant preciosissimis. Honora, inquit, patrem tuū & matrem tuam, ut bene tibi sit, & eris longaeus super terram. Deinde post hoc omne genus improbitatis prohibet, nefariosq; mores suggillat. Non enim occides, inquit: non furaberis, non adulteriū facies, &c. Ad hæc, quomodo quis non admirabitur sapientissimū Moſen, & legē ab illo positam omni admiratione dignam nō censebit: nisi fortasse hi qui ea quæ Græci sapiunt, sectantur, & nihil faciunt præclarā ac religiosam uitam.

Dicit aut̄ quod hoc sciant & seruent omnes etiam gentes. Dicat & hoc, num ab alio didicerint, & tulerit quispiam ante sapientissimū Moſen leges tales? sed non poterit dicere fuisse legislatorem ullū Moſe antiquiore. Porro quū gentes habeat utilium scientiam naturā à deo insitam, & sortitæ sint facultatem discernendi malā à melioribus; utiq; optimæ sunt doctrinæ, quas & ipsa naturæ lex commendat. At dicit naturam hominis fuisse indigam, ut scientiam possideret qua per se utilia ad disceret. Opus sanè erat recta eruditione omnibus qui per uniuersum habitant. Igitur meritò lex Moſe admirabilis est. Ostendit enim his qui nesciunt quæ facienda, quo pœnas effugiat, & honore digna perficiant. Dicat mihi & illud interrogant: Nunquid laudibus dignatur recte uolentes uiuere, & talia mandata seruare? non occides, non mœchaberis, non concupisces rem proximi tui, nō dices falsum testi-

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIB. V.

C monium, non peierabis, &c. uel etiam illos conuicjjs impetendos putat? Igitur si quidem laudat, quomodo accusationem tam admirabilem temere facit? Custodiunt enim, quæ omnium maxime admirabilia nouerunt. Si autem minime quidem probat, imò reprehēdit potius, cognoscetur utiq; inde, quod dignatur admirari ea quæ Græcorū legibus interdicta, & colenda ea deligit, quæ omniū calculo condemnata sunt.

Nam Solon quidem & Lycurgus optimas Græcis leges condidisse dicuntur. Et antiquior utroq; Moses quidem fuit: hī autem multo posterioribus temporib; bus uixere. Nunquid autem, dīc obsecro, quū per mandatū Mose manifeste prohibeat, non esse occidendū, nec; alienis nuptijs insidiandū, cōdemnenturq; futurum, perituria, & falsa testimonia, & decernantur delinquentibus pœnae, non vide buntur hæc suis legislatorib; bene habere & nōne deprehendentur hī similibus sermonibus usi. Itaq; quod ea quæ scripsit Moses, absonta uideantur Soloni & Lycurgo, doceat uel obiter: nobis enim sufficit illius condemnari calculis eos quos admiratur. Si autem conueniunt interdum cum Mosaicis illorum præcepta, multumq; probantur quando cum Hebræorū legibus confertuntur, quomodo nō sentit, quod nostros progenitores cū suis, conuicjjs afficiat? Sed quod per uniuersum orbem familiariter obseruata sint Mosaica, & quod dicit quia nulli displiceant, nū idcirco oblitteranda erant, simò quo pacto non magis admiranda, quæ omniū susfragij; honesta censem? Doceat item quas res magis laus sequitur. Nōne rectius ea habere quis astipulabitur quæ omnibus placent, & quibus bene agitur, quam quæ paucis, & fortassis ne uni quidem opinor autem, quod ea quæ omnibus, Ita autem se habent Mosaica præcepta. Deinde quomodo per illaipsa Mosen extremitatis criminacionibus subiçiet, per quæ ualde admirabilis est?

D Sí autem id quod Moses prius dixit, placetq; omnibus, uult ita obscurare, ut ne laudare quidem ea deceat. Dixerim sane, quod & multis alijs, non obscuri nominis, eadem quis cum illo sentire uolens, merito obiecerit. Primi quidam artium & scientiarum inuentores fuerunt in his quæ ad hanc uitam pertinent: & hi quidem textoriam, alijs ærariam, alijs coriariam, & cum his medicam, aliaq; multa necessaria à multis excogitarunt. Igitur quum hæc omnibus placeant, & necessariò carentur, & porrò seruantur, laudibus ne & admiratione priuabimus inuentores: minime hoc fiat. Hoc enim plus laudis conciliare debet eis quod industria illorum inuenta celebrantur ab omnibus. At impersuabilis & audax ille non solum diuina accusat præcepta, sed & aliud quiddam adiçit ac dicit.

I V L I A N V S.

Verum ille cum blasphemia in deū dicit, Nō adorabis deos alienos. Deus enim est zelotes, inquit. Et alibi iterū: Deus noster ignis est consumens. Insuper homo zelotes & inuidus, reprehensione tibi dignus uidetur. Laudas autē, si zelotypus dicatur deus? quamuis quomodo rationabile, rem tam manifeſtā false obiçere deo? Nam si zelotypus, inuito illo omnes dīj adorantur, & omnes cæteræ gentes deos adorant. Et quomodo non repressit zelans & nolens adorari alios, sed seipsum? Nunquid non tam potēs fuit: uel nunquid principio uoluit adorare alios deos? Sed primum quidem, quod non poterit dicere, impium fuerit, secundū uero cum nostris operibus consentit. Desinite ab hoc deliramento, & hanc blasphemiam ne in iuos ipsos prouocate.

C Y R I L L V S.

Fingit quidem religionem erga deum, ne absq; causa uideatur diuinæ scripturæ sermonibus incubuisse. Turpissimum enim esse dicit ac stultum, nec poena caritur,

A turum, deū appellate zeloten. Audiat igitur, quod deus quidem est ab omni passione alienus, solidus & immobilis semper in suis bonis, neç immutari potest eius duratio. Theologi enim affectiones quæ in singulis operibus eius, interpretari uolentes, nostris ac humanis utuntur uocibus, quandoquidem aliter loqui nō possunt. Nam zelotypia quidem & ira, & quæcumq; his æqualia sunt, in humanis cogitationibus affectiones ostendit. Vincit enim animæ cuiusvis natura, quod infirmum; & quod facile offendere solet, expugnat. Quod si & deo dicant, tunc admodum decenter, ucrisimiliterq; cum natura ineffabili agendum, infirmitatibusq; nostris inaccessam eam sentiendū, & ita nullo modo impie agitur. Quando igitur deus nominatur zelotes, intelliges, quod inter ualde exosa sit id quod ab eo factum ad fœdiora facile fertur. Oportet enim confirmari, & indiuulsa perseverantēque erga ipsum sinceritate manere: etenim uelle diuerti & ad ea quæ non fas est, esset uiorum non bonorum, inmō gloriæ contra deum intolerabilem præ se ferret contumeliam. Quapropter diceret quis illis qui unum & naturalem deum dehonorant, & alijs se inclinant, falso cognominatis dijs, & his qui omnino dij non sunt, tale quid dictum per unum sanctorum prophetarum, ad eos qui ex sanguine Israël:

Hier. 1.

Quod delictum inuenierunt patres uestrī in me: quia discesserunt longe à me, & ambulauerunt post uanitatem, & uani facti sunt. Oportet enim rebellem & defientem à uero deo, prius causam referre, quare cultum illum abhorreat, ut occasio nem iustum deficiendi habeat: qui autē nihil habet quod causetur, & deinde uult hoc facere, amatq; maxime abominabilia, quomodo nō iuste puniatur? Vel enim ipse seipso melior erit qui patitur, uel certe in alios mittet utilitatē. Cauerbūt enim nō præstantioribus causis periculo implicari et obnoxij fieri, si propter illas puniri odiosum est. Oportebat igitur uniuersorū opificem quum bonus sit, nō simplici

Deum esse zelotem, et igne consumentem

B ter permittere quibusdam abscedere à se, sed potius ignauiam & dissolutionem ad defectionē metu reprimere. Et propterea deus zelotes & ignis consumens per Mo

sis nominatus est sermones. Iam quod à deo deficere periculum, inmō mortiferū est, absq; labore uidebimus, rem ita considerātes. Nihil enim conferendum censeo cum certa cognitione, & subtili ac exacta contemplatione dei, non pecuniarū substantiam, nō mundanum splendorem, non dignitatum gloriam, non sapientiae ter

Hier. 9.

renæ, & animalis & diabolicae existimationē. Proinde dominus per Hieremias uocem dixit: Ne glorietur sapiens in sapientia sua, & ne glorietur potens in potentia, & ne glorietur in diuitijs suis: sed in hoc glorietur qui gloriatur, quia intelligit &

Felicitas consistit in contemplatione dei.

scit, quod ego sum dominus. Dixit autem & ipse saluator ad cœlestem patrem ac deum: Hæc est uita æterna, ut cognoscant te solum uerum deum, & quem misisti Iesum Christum. Igitur optima gloriatio erit dei cognitione.

Ioh. 13.

Quod autem recte hæc habeant, etiam Græcorū eloquentibus uidetur. Vnde Alexander Aristotelis amator, in sermone de particulari prouidentia: Attamen oportet uerū dicere, inquit, de ipsa erga deum pietate. Maximū enim est & perfeccissimum bonum, omninoq; beata uita. Hæc enim existere in contemplatione ostenditur, contemplatioq; in cognitione optimorū: deus iam confessione omnium optimus est. Hæc igitur quum ita se habeant, utiq; in cognitione diuinorum beati tuto sita erit. Itaq; ut recte dixi, nihil est splendidius cognitione dei, ueræ sapientiae amatoribus. Non sinit autem illa falsis dijs addictum esse. Et que lux, uel quæ ueritas, si ignoretur id quod uere est, & desit diuina gloria? Iam quomodo nihil ad utilitatē conduceret, homines scire, quod res hæc ostendat deum, qui omnes homines uult saluos fieri, & ad agnitionem ueritaris uenire? Quemadmodū autem dicitur grauem omni homini, ac toleratu difficile oculorū excæcationē: iucundissimum aut & desideratissimum, ualere oculis: ita abhorrendum & fugiendum est, idq; meritò, non posse uidere diuina, & lumine priuari mentis, quod cordis oculum il-

1. Tim. 2.

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIB. V.

Clustrat. Dei cōtemplatio possessio est, & salutaris, & omnis boni nobis radix ac generatio. Quid autem dicit obsecro, uelle uiuere sub lege, quis non cōcederet eis inter meliora, quam absq; & sine lege uitam agere? imo omnibus manifestum est, esse melius. Quando igitur impij, dum adorare uolunt eos qui nō sunt dij, necessario & à iugo & à sancta uita aberrant; quomodo quis non laudauerit uiuersorum saluatorem deum, homines ab huiuscmodi affectionis causa abducentes? Sed fortasse impegit in hoc, quod deus rebelles poenis subiicit, & ijs qui misere pereunt modū quendā ponit, intercludēs accessum ad impietatem, dum se dicit esse zelotē. Arguemus igitur etiā eos qui in terreni regni solijs cōsident, si quando audientes milites suos à sua beneuolentia deficere, & aduersis Barbaris se iungere, indignantur. Vbi autē milites suos spectant inter hostes uersari, abiecto scuto negligentes, dum labore epus, minime indignantur. Ita si ex caula auferantur pecudes quadā, & ferociissimi lupi inuadant, palor torpescat: patiatur aut & agricola, si horti eius lēdantur. Laborent item ignauia parentes charissimi, filijs ipsorum in turpitudinem prolapsis. Sic & dominus insensatus, uidens fidelissimos ministros despiceret suam beneuolentiam, & uelle sentire cum his, qui maxime sibi aduersantur, conniveat. An non quis dixerit hanc summae stultitiae manifestissimam demonstratiō nem? Porrò quomodo neglexisset deus suos, quā graui damno afficeretur? Oportebat utiq; timore quasi frenis quibusdā ad uitam rectam deflectere. Tale quiddam Psal. 31. ad ipsum dicit etiam diuinus David: In chamo & freno maxillas eorum constringes, qui non approximant ad te.

Interroganti autē mihi & hoc dicat: Nunquid quos dicit & putat esse deos, ex postulatuos fateatur, imo & indignatuos, si qui sub ipsis sunt, impellantur ut ueniant prudentissime se ad meliora conuertere, & ut sub deo uero sint, christianam religionem eligere? nonne & ad hoc dicit, quod nō curant? Itaq; siquidem hoc multum eis probatur, quir frustra increpat eos qui à Græcorū errore ad ueritatem transiunt: quare nō eadem cum dijs suis sentit? Etenim siquidem illi bene faciant, qui impulsi, peiora sensit ipse uel fortassis etiā increpat negligentes id, quod suos deos decet. Quod si ipse recte senserit indignando & contristando, quomodo non uere dicitur, quod meliorem sententiā sortitus sit, & sapientissimis dijs quodāmodo uideatur melior? Iam si & hoc illos offendit, ergo aemulatio & in ipsis intelligetur. Igitur quomodo non stultum contra Mose scripta clamare, dum dicit, non debere indignari deum, si qui ex suis subditis leues & facile desciscunt, & relicta dei scientia uiuifica incident in perditionis barathrum? Iam quare nō prohibuit, inquit, quamuis quomodo non abarcet à malo, & iram minando, & vindictam intentando, ignemq; se esse dicendo, ac timore ignauiam comprimendo? Verum, inquit, melius erat ex necessitate & uiolentia. At ubi humanæ mentis libertas, & ad id quod placet permissione? Virtus enim res est nō seruulis, & sub domino, sicut & ipsi dicunt Græcorum sapientes, ut & sequantur honos meritæ laudes, & ijs qui tales non sunt supplicia, iustè infligantur. Licebat enim bene sentire, si recte operari uoluissent: lapsi nunc in peiora, perierunt. Addit autem & dicit:

I V L I A N V S.

Si enim nullum uult adorari, quapropter nothum hunc filium adoratis? & quem ille suū neq; putauit, neque unquam censuit, id quod facile demonstrabo. Vos autem nescio unde supposititum illi additis?

C Y R I L L V S.

Igitur prohibet quidem alienos deos adorare, qui solus naturalis & uetus uiuersorum opifex est ac dominus. Eius autem filii sunt, quæ deo debentur. Quod autem nothum & supposititum filium nominat, nescio quid dicit, imo con-

A tra deum pugnar, & procacem ac infrenem sermonem contra summa dei sacra-
menta laxat, facileq; demonstraturum se dicta sua inquit, mentiendi latam uiam
incedens. Nam quod non notum nec supposititum filium sanctissimo deo subor-
nemus, confiteamur autem quod progrediatur ex ipso secundum naturam proprium
eius Verbum deus, ubi tempus postularit, sermones nostros in hoc acuentes, absque
que labore demonstrabimus.

Adiungens autem se Platonis sermonibus, & maioris faciens diuinis literis ea
qua ab illo conscripta, iterum nos accusat dicens: Discedentes à Græcorū loqua-
citate, ad ueritatis sermones concessimus, & naturalem ac uerum deum cognouis-
imus, quāvis Moses minus quam oportebat, inquit, diuina laudarit; Nam zeloten
& grauiter irascentem nominat: licet mansuetissimus & ipsamet bonitas sit. Verū
de his quidem satis: prolixiore enim nobis de istis sermone est opus, & quamse-
pissime; sed quoniam conuicīa amat, & sermonibus audax est, age uideamus, quid
nam aliud cū his excogitat, quod cum Christiana religione pugnat. Dicit enim,

I V L I A N V S.

Ad hæc deus nō uidetur aegrefferre, neq; indignari, neq; irasci, neq; iura-
te, neq; in uirāq; partē statim propendere, neq; mutabilis esse, sicut Moses de
Phinees inquit: Si quis uestrū legit Numeros, scit quod dico: nam postquam
eum qui initiatus erat Beelphegor, cū muliere quæ illi suaserat, turpi & acer-
bissimo dolore occidit: Per uterum, inquit, mulierem percussit: introducitur
deus, dicens: Phinees filius Eleazari, filius Aaron sacerdotis, sedauit furorem
meum, à filijs Israël, quia zelando zelatus est illos, & non consumpsit filios
Israël in zelo meo. Quid leuius hac causa, propter quam deus iratus nō ue-
re, ab eo qui hæc scripsit fingitur? Quid item absurdius, si decem, si quinde-
cim: ponamus autem & centum, non enim mille dicent: ponamus autem nos
etiam tot ausos esse aliquid contra leges à deo ordinatas præuaricari: oportet
ne propter mille sexcenta milia perdi: & mihi per omnia melius uidetur
cum tot millibus uiris optimis etiam unum facinorosum seruari, quam cum
uno tot millia pessundari. Postea illis longos attexit sermones, dicens: Non
oportet deum cœli ac terræ factorem, tam sæua ira excandescere, quod saepe
uoluerit totū genus absumere. Nam quū unius heroum, inquit, & ignobilis
dæmonis ira, intolerabilis sit, integris ciuitatibus ac regionibus, q; subsisteret
exacerbato et irascente tanto deo dæmonibus, uel angelis, uel etiā hominibus:

C Y R I L L V S.

Opinatur quidem, ut dixi, summam & incorruptibilem naturam, & affectiones
in singulis rebus non multū differre à nostris actionibus. Dicantur ergo, si placet,
etiam humano more tales esse, & nō aliæ, quales in nobisipsis sunt, nominataq; in
deo sit ira, fortassis & exæstuatio acerba, impotensq; motus cordis accidere illi pu-
tetur: ut quū dicitur Zelotes, & eadem ferre quæ homines, & inuidentiæ flammis
comprehendi non dedignetur. Atqui ita sentire hominis esset stupidi ac attoniti,
ignorantisq; prorsus, quid diuinæ proprium sit naturæ. Excelsa enim est & super
omnia, non locali eminentia, sed naturæ præstantia, & incomparabili excellētia.
Iuxta istum modum, opinor, transilit omnes nostras causas, & extra omnem affe-
ctionem intelligitur, & submittentibus quidē tractabilem iugo ipsius ceruicē, sum
ma honorum dispensat fastigia: cæterum cor durum & siccum habentibns mino-
res quam oportet pœnas infert. Nō enim dicimus in æquali honore habendos bo-

L

DIVI CYRILLI CONTRA IVLIANVM LIB. V.

Cnos & malos, sed neque nimia patientia eos qui uelint deficere, fouendos, ut ad quod libet, & ad quæ fas non est, sine reprehensione abeant, quasi transilientes ab eo, & his in quibus beatius erat immorari, dicto uale, rapi ad deteriora. Vbi enim omnino bonus omnium opifex, nisi prouiderit creaturis suis, & eos reverentia erga bonū inferiores, adiutorio ualidiores efficiat: eos autē qui sacra præcepta profanant & minoris faciunt, modestiores reddat, timorisq; catena attrahat, optima castigationū subsidia addens. Quem enim diligit dominus, erudit, flagellatq; omnem filiū quem suscipit.

*Irasci & emu
lari dei.*

Quando igitur definit contra prævaricatores quosdam poenam, tunc à nobis irasci dicitur, quamvis iracundiae affectionem ferre nequeat: quando quosdam bonos a familiaritate erga se abstrahi nō uult, nec patitur, ut eos qui non sunt dñi, adorent, æmulari ipsum dicimus, uerbo nobis familiari rem significantes, & uirtutem amoris qui in illo est, aliter enunciare nō ualent. Non enim exultat, si qui pereant;

Jurat deus.

uult autem magis sibi subditos, uirtutum dignitatibus fieri conspicuos, nō etiam omnes qui super terram sunt. Quod autem & Jurare dicitur quibusdam, impropter hoc his qui credere noluerunt, adeò, ut & iuramento fuerit opus: iuratum per suam gloriam: Leuabo enim, inquit, in cœlum manum meam, & iuro de-

Deut. 32.

xtera mea, Et iterū: Per memet ipsum uiro, dicit dominus. Nō enim iurare poterat

Hier. 22.

per alterum quempia, quasi superiorē & excellētē, suaq; gloria superiorē. Ad fidem sanctorū quempiam inducit, quod promissa euentura sunt, & cum iuramento nonnunquā loquitur ei. Mens enim eius est, ut adoratores proprios dirigit omnibus modis in firmitate fidei.

Esaie 5.

Quoniam autem summam calumniam putat, quod interdum in mansuetissimū universorum deum transseramus iram, age etiam hoc dicamus ei: Væ qui dicunt bonum malum, & malum bonum. Taxat enim insipienter, quæ sanè sapiens omni

Dmodo debebat maximis facere. Est enim tardus ad iram universorum deus, hoc est, ut definiat delinquentibus congruas poenas. Facillimus autem ad deponendam iram, & ad prompte miserendū his, qui nī suis delictis comprehendūtur. Vitulum enim fecerat in eremo Israël, & oblitus erat miraculorū, quæ a deo in Aegypto facta. Succensuit ob hoc deus, idq; ualde merito, dixitq; ad sacroru ducem Mosen:

Exodi 32.

Vade statim hinc, transi: inique enim egit populus tuus, quem eduxisti ex terra Aegypti; egressi statim sunt de uia, quam mandasti eis: fecerunt sibi uitulū, & adorauerunt illum, sacrificaueruntq; illi, & dixerunt: Hī sunt dñi tui Israël, qui eduxerunt te de terra Aegypti. Et nunc sine me, & succensus ira in eos, exteram eos, & faciam te in gentem magnam. Orante autem sapientissimo Moyse, ut his qui pecauerant, ueniā condonaret: Propiciatus est, inquit, ut lucrifaceret populu suū. Quanq; uideat quis interdum reges terrenos furore quidem immodico percitos, in eos qui per insipientiam ipsos offendunt, nulliq; obsecrant cedentes, nō sortitis summos thronos, non exercitu ducibus, non alijs quibusdam, summa dignitate conspicuis aures præbent. At ille summus & maximus deus, unius iusti preces admittit. Dicit autem forsitan aduersarius: Nunquid considerauit, & sensit sero meliora, & tardum consilium recepit, quamvis oportebat futurum non ignorare, nec permettere ab initio, ut postea ab ira cessandū esset? Quod autē diuersum sentire uolens, etiam progenitorū suorum non meminerit, facile uidere licet. Obliviscitur enim fortassis Homer, qui de suis dñis dicit. Mutabiles autem etiam dñi ipsi.

Quod autem & ea in deo carpit, quæ ob nimiam suavitatem morum admirari decebat, manifestum & minime laboriosum, si quis dispensationem in his quæ acta sunt, addiscere uoluerit. Nam oportebat quidem eos qui nefaria perpetrarunt, declarari eos iudicij. Hac ratione & irasci dicitur. Verū erat necessarium præterea nosse etiam nos, qui post Mosen, benignitatis quæ in deo eminentiam, & quantū uirtus

*Ant tardū con-
silia dei.*

A uirtus ualcat apud illum, & quanta uis orationum sanctorum. An nō hæc bonam spem uitæ cōcedunt? Etenim quod unius iusti præces deus admittit, magna interdum & ob grauiæ delicta condemnata multitudine, quomodo nō omnes gaudere oportet; quamvis suis capitibus humanis infirmitatibus implicitis, ob sacras leges offensas, supplicium imminens uideant. Sufficient enim & ipsis unius iusti præces in subsidium. Quoniam autem blasphemiae contra deum à zelante Phinees occasionem rapuit, age historiam cursum attingentes, & eorum qui in saeris libris sermonum mentionem facientes, temere illum nugatum esse etiam in hoc arguemus. Scriptū est autē sic in Numeris, qui liber Mosaicus est: Et moratus est Israël in Satyri, & prophanauit populus scortando cum filiabus Moab, & uocauerūt illos ad sacrificia idolorum suorum, & comedit populus sacrificia illarū, & initia tus est Israël Beelphegor, & succensuit dominus furore Israëli. Nunquid parum delictum, & non sufficiebat ad offendendum & exasperandum naturam illam uitæ studiosissimā? Quæ miracula tam excellentia, quum delinqueret Aegyptus, prætermissa sunt, deo omnipotente naturam etiam excitante, ut ab intolerabili seruitute Israëlem liberaret; & mox pessimarū muliercularum formositate ad illicitas uoluptates dementissime rapiebantur, adiq̄ eam dementiam illorū mens peruenit, ut idolum quod apud illos colebatur, adorare uoluerint, abiecta omni in deum uerum & naturalem reuerentia. Quoniam autem consecaneū erat, malum istud consuetudinem paritum, & totum depasturum genus. Quod enim cooperat in paucos, robur habitum erat non multo post in omnibus. Vnde pauci apostatae amicorū manibus ceciderunt, ut per timore utiliter aspera fiereret, quæ plana erat ad fœditatem uia. Tunc etiam Phinees, quoniam affinis quidam impudenter cum alienigena muliere rem habebat, & id manifeste, sumpto pugione ambos peremit, trāſ-

Num. 25.

Zelus Phinees
deo probatus.

B fossis simul scortatore & scorto. Hic oro uide misericordem deum, qui sapientius ut occasio mansuetudinis sit, asperitate amplectitur. Phinees enim, inquit, filius Eleazar filij Aaron sacerdotis, sedauit furorem meum à filijs Israël, dum ego zelo zelum meum in ipsis, & nō consumpsi filios Israël in zelo meo, sic dicens: Ecce ego deo ipsi & semini eius post ipsum, testamentum sacerdotis sempiternum, eo quod zelatus est deo suo, & placatus est pro filiis Israël. Nam quoniam, inquit, pro affectu, quasi meo zelo assumpto, nefaria perpetrantibus manum immisit, cessauit deus ab ira, & præterea honoribus ipsum prosequitus est. Placatus enim est, inquit, pro filiis Israël. At ille non intelligens quæ optima uel uera, letem esse causam inquit, propter quam placatus sit deus, ne exasperaretur ira eius in talia delinquentes. Quomodo nō præ multa imperitia, in sensu uilem & corruptum fertur, perturbare moliens ea quæ ipsum omni potius admiratione uenerari oportebat? Nam quoniam deus uidit Phinees, religioso & syncero zelo armatum, rependere ultionem his qui cultum suum conspurcabant, oblectatus facinore, dimisit alijs ea propter quæ iuste poenam extremam illos ferre oportebat.

Enimuero diuina & summa natura semper odit peccatorem, & turbatum iniustitia cor, sensumq̄ muliebrem, & ad degenerationē ac defectionem à bonis propensum; oblectatur autē in his qui firmi sunt, & recte incedere solent, cauentq; ne in utrancq; partem cadant, sed mente proficiente firmiter in pietate erga ipsum maneat, sapissimeq; propter unum talem, innumeræ multitudinē, & interdum haud mediocriter condemnata, misericordiam largitur. Vnde & quum omnis Hierusalem olim nō vulgaribus culpis obnoxia, & adhortaref in hoc pia prophetæ mens, certe iterum iustus iudex uoluit animaduertere in eos, qui sectari solebant, idq; alacriter, quæcunq; lex damnabat. Quoniam autem pro illa preces faciebat propheta Hieremias, audiebat statim dicentem: Circumite in uis Hierusalem, & querite in plateis eius, si inueniatis uirum, si sit faciens iudiciū & diligens fidem, & pro-

Hier. 5.

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIB. V.

C pitius ero ei, dicit dominus. Vide igitur, quomodo unum pro multis compensandum recipiat deus, & populosam ciuitatem cum uno iusto & bono potius seruet, quam unum iustum cum multis impijs perdat. Igitur quum tunc quidam omnino declinassent, ruptoq; obedientiae freno perissent, quomodo non erat gerenda cura eorum, qui talia patiebantur, & parua quadam poena intentata, aliorū remorari decebat impetum, timoreq; ad meliora firmari ac roborari? Nunquid iniuste agebat deus, omnis iustitia? uel quur hæc absurde facere consideratur? immo quomodo non est periculosum ipsius arguere iudicia?

Vnde Porphyrius ipsius in libro ad Nemertium dicit: Atq; adeò sermo qui iustitiae doctor deo fieri audet, refertus esse summa iniustitia comperitur. Propterea sancta & irreprehensibilis penitus est sententia, quæ iuxta ueritatem dei esse intellegitur: & aliter sentire, mentis corruptæ morbus est & crimen. Cæterū quoniā nostris sermonibus aduersarius est, audiat iterum Porphyriū sic scribentem: Non solum autem ad utilitatē uniuersi, & ad plenam consonantiam ac decorem eius, aliud alij coaptat particulare tempus. Quin & curator est omnium, & saluator & medicus. Nonne & hominibus medicis, iuxta datam illis ab ipso scientiam prouidis, monstrauit quæ uniuerso euentura sint; nempe alias quidem partes ostendit secandas, alias uero urendas, alias autē distrahendas, alias uero corrūpendas, ut consistat fatus totius. Nonne & matres ac nutrices assistentes, quamuis sciant medicū hoc facere propter salutem totius corporis, euulant sāpe & luctuose lachrymantur, pater autem prudens assistens adhortatur, & ad euulantis utilitatem adaptat fomentum? Deus autem ad curam uniuersi adhibuit, ut moriendū sit, ut unus ab alijs abeat, sicut digitus à toto pede ad utilitatem totius corporis; nam si possemus diuinam rationem inuestigare, sciremus utiq; omnino, quomodo ad bonum, alia quidem initio esse prohibet, alia autem prædicit fore damnosa, alijs autem pro pietatis præmio mortem donarit.

Quamuīs ante illum Porphyrius cum eius opinione multis sermonibus pugnasse videatur, & ad ostendendum quæ senserit ac scripserit, arbitrer hæc sufficiatura: adiçcam tamen & alterum illius dictum, quod sic habet: Chrysippus autem Socratem sequens, in his quæ fiunt, nolebat dici, Quis nouit? sed, Omnia melius erat, alioqui præscriberet dispensatio melior quam diuina. Omnia quæ fiūt quod sic melius habent ut habent, censem. Etenim quū tu sortitus prouinciam quandam principatus humani à rege, obediasq; ad utilitatem reipub. legibus. Alioqui legibus respub. non seruaretur, quam ut alijs quidem magistratum gerant, alijs uero priuate uiuant, atque occidantur, neque omnes in uita seruentur, quia necq; omnibus hoc prodest. Ei autem qui tantum administrat mundum, nō permittimus sua absque reprehensione moderari, quod bene habeant omnia, ut ab ipso iuste arbitrata sunt, & ea quæ per mortes & mutationes, & per ætatum incertitudines fiunt. Quare igitur impie agit, & diuina iudicia impudenter inuidit, ac definit iniquam esse substantiam, quæ omnia sancte librat, clamatq; contra iram, quæ optimarū rerum contemptores in melius transformat, & uacillantes facit ut firmiter cōsistant. Permittamus ut medico, sicut dicit tui falsi cultus pater, ad salutem totius corporis paruam quandam particulā abscindi: permitte ut iudici subditos gubernare in res publica bonis legibus instituta, si tollantur è medio improbi. Non enim, sicut iam prædixi, boni cum malis perierūt, sed cum uno bono potius, nempe Phinees, multa & innumera multitudo seruata est. Phineesq; honorem accepit, non quod gravi uulnere mulierculam transfodit, sed quod prudenter pro deo zelum amplexatus feruide contra apostatas se armauit.

Fortassis absconū uidetur Juliano, quod apostatae supplicia luere debeant: bene enim in illorū numero seipsum esse nouit, eo quod non sit extra pœnam summam, abiecto

Vide diuinam
prudentiam
in rebus omni
bus.

Dicendū, me
bus erat: non,
quis nouit, uel
putasset

Quare Phine
es honorem ac
cepit.

A affecto scuto, & re ipsa habitus à uirtute alienus ac transfuga, & in via errorum in impietatis barathrum inuolutus. Opinatur autem fortassis quod possit contra deum legem ferre, & ut sibi placet, diuinorum iudiciorum uim auferre, Omnibus enim modis contra diuinam scripturam mentiens, interim dicit sacrorum ducem Mosen, populū magis dirigere, quam ueros sermones facere, quos neq; recte habere, neque sibi similes factos ait. Interim & Esram iuxta suam sententiam afferre quedam contendit. Est item & ille conatus eius perquam durus: uellicat enim iustitiam erga deum, ut bona occasione uideatur dicere non bene factos sermones, qui de illo. Quin & contra sacras literas turpia uerba effundit: sed non prosperabitur dolosus uenator, sicut scriptū est. Non enim mentem eius ignoramus, qui mente habemus Christi, sicut dicit sapientissimus Paulus. Quod autem & in summā peruerterit impietatem, manifestum iterum erit ex his. Dicit enim:

IVLIA NVS.

Dignum est ut conseratur ipse cum Lycurgi mansuetudine, & Solonis patientia, uel Romanorū in eos qui iniuria se affecerāt, æquitate ac benignitate.

CYRILLVS.

Porro, quomodo non reueritus est audax ille, deum sumnum per comparationem, hominibus opponere, imò dicere, quod neque hominibus sit melior cœli ac terræ conditor; omniumq; opificem sapientiam, hominum sapientia inferiorē esse cōtendit, nostramq; sequi bonitatem eum qui omnibus cum substantia, quicquid sunt tribuit. Ab illo enim omnis intelligentia, omnisq; uirtutis modus. Quin & de siderium honorum, naturæ insitum est ab omnium opifice. Manifestissime igitur malignus, osorq; dei spiritus per illum est loquutus: & fortasse nihil absurdum erit si quis assimilare uelit eum draconis malorum principi, hoc est serpentis qui in parado erat. Voces enim non tam ab illo fuerunt, quam eius qui per illum quodammodo loquutus est. Verum ille quidem unam & solam decepit mulierculam, hic autē maliciæ illius imitator optimus, totum orbem corrumpere tentat, cornu in excelsum tollens, & iustitiam contra deum loquens, sicut scriptum est.

*Diabolus per
Iulianum lo-
quutus.*

Quoniam autem mansuetissimos homines fuisse dicit Solonem & Lycurgum, tribuitq; eis & patientiā, necessariō nunc & nos de illis dicimus. Nam Solon quidem apud Athenienses, Lycurgus uero apud Lacedæmonios fuere legislatores. An non ciuitatibus uel regionibus utilitatem quandam præbentes, uel ponentes apud singulos leges, permiserunt dicere, poenas debere luere, in turpibus causis deprehensos: nonne insontes pronunciariunt eos qui uolunt honeste, & iuxta leges uiuere: nonne singulis delictis congrua supplicia decernentes, modestam uitam persuaserunt magnis & paruis, ornatosq; & iustitiæ studiosos reddiderunt ciues? Nam si illis horum non magna cura fuerit, fateatur, & quiescam. Quæ em̄ uirtus legislatoris maxime utilia negligenter? Si autem summae curæ eis fuit prohibere mala, & increpare improbos mores: non enim aliter ignauia eorum qui optimam uitam negligunt, uinci potest: an non uel huius rei gratia mansueti ac patientes dicentur? Quamvis ipsi uolentes Draconis leges ratas, quas de homicidijs tulit, iaudant, opinor, & nullo modo improbant. Soluere enim illas licitum erat, seruariq; & durare præcipiebant. At si me oportet etiam quippam de legislatoribus illis dicere. Sunt sanè mansueti ac patientes. Non itur autem insicias opinor, quod & flagitia oderint. Vnde quamvis interdū grauia supplicia contra flagitiosos, & sceleratos, ac eos quibus præuaricatorū uita placet, decreuerint: nemo tamen dixerit eos, quasi iræ obnoxios hoc uoluisse, sed potius ut iustos præsides, magno scelerū odio mala cōdemnasse, ut ad bona dirigant, & ab his quæ prodesse solent, id quod laedit, separant. Sic autem ignauiter uiuere uolentibus, timorem ut curam utilissimam, & poenam quasi baculum quendā, adhibent. Ceterum quisquis cogitauerit

*A terrenis lea-
gislatoribus in-
stitia dei depro-
breditur.*

DIVI CYRILLI CONTRA IVLIANVM LIB. V.

C quid legislatores spectarint, & quomodo affecti fuerint, non mentietur si dixerit, gratissimum eis esse, maximis fieri, si absq; reprehensione uiuatur; quando autem uidentur arguere opera impia, nō aberrabit si irasci dicat. Ex legum enim qualitate, quæ affectiones in legislatorū animabus scriptæ quodammodo sint, absque molestia uidere licet. Proinde penas intentare malis, indecenterq; agentibus, suspicionem quandam iræ continet in se, etiam si nihil iracundia sit in legislatoribus,

Legislatores
puniendo non
irascuntur.

Ita & deo intelligas: imò & ualde exaltatus est ab his nostris affectionibus, & omne quod factum est transcendit. Igitur uir optime, si quis Solonis & Lycurgi leges, adiecerim & Draconis uolare uoluerit, pedem luto immittet, ut dicatur, feretq; modis omnibus poenam aduersus præuaricatores decretam. At qui diuinū mandatum neglexerit, si queratur iudicium, non patientur in iudicio poena. Propterea deo dicente: Dominū deum tuum adorabis, & ipsi soli seruies. & ad hæc: Non sint tibi dij alij præter me, quomodo nō meruerunt mortem initiati Beelphegor, & obscenis fœdarū mulierum uoluptatibus defectores facti?

Opinor autē & illud dicendū: Nam Solon & Lycurgus quidem, quos ille eximios legislatores fuisse dicit, utiq; curam habuerūt, ut legem ferrent Græcis, quo cultu, & quibus sacrificijs deos suos uenerari debuerint: id quod uerum, nec aliter se habere arbitror. Hinc enī fiebat, ut in crimine deprehensi extremis poenis condemnarentur. Quid igitur dicemus de legibus contra sacrilegos, utpote deos contumelia afficientes? Quando igitur quis secum expendit animo, nullo modo tollere oportere peccari in deos, addo & immundos dæmones: quomodo non euidenter iniuria afficit qui dicit poenam non esse intentandam his qui nefario cultu deum contumelij aspergunt?

D Quin & Pythium dæmonem uaticinantem, hoc est Apollinem ex triپode fessunt respondisse, oraculumq; de Socrate dedisse, quod sapientissimus esset uirorum omnium, admirabilisq; apud Græcos uir, sed uinctus est, ac cicutæ potionē ex hac migravit uita. Crimen autem quod obijciebant accusatores, erat hoc, quod ad deos qui apud Græcos erant, noua dæmonia inferret. Iam quomodo non oportet magis uniuersorum deum honore suo spoliantes, & pro cultu illius uolentes debere Beelphegor subdi, adorantesq; præter illum alios, etiam si non Socratis cicta fortassis, sed alio modo ferre poenam, quæ neq; ab ipsis Græcorū legibus, hoc est, eorum qui tulerunt eas, Solonis inquam & Lycurgi, anteip; illos Draconis absonta sit. Igitur quamvis mansueti fuerint illi, ac longamines qui leges ponere debebant, nō propterea minus erant patientes ac mansueti, quū punirent malos. Porro quoniam & Romanos inquit bonos fuisse, & vindictæ immemores, erga eos qui se offenderant, quomodo ignorat delicta in homines, ab his quæ in deum, longe inferiora? Nō enim par fuerit, peccare in eum, qui est super omnem naturam, & offendere eos qui super terram. Quippe quanto nobis superior est, tanto & crimen quod in eum, alia magis excedit. Comitabitur autem unumquenq; pro sua portione congrua poena. Quod autem manifeste & absq; dubio, ea natura nostris affectionibus nō subiecta, imò nulli quod offendere queat, ea unquam, quæ super omnem mentem est, ita vim ferat, & ad iram motibus extimuletur, aniles quosdā, & summa impietate fœtidos sermones iterum effutit, ac inquit.

IV L I A N V S.

Quanto autem causa nostra potior sit quam illorum, & ex his considerate. Imitari iubent nos philosophi pro uiribus deum, esse autē hanc imitationem in contemplatione rerū. Quod autem absq; perturbatione ac passione fiat, manifestum est, etiam si ego non dicam. Quanto enim magis alieni ab affectionibus fuerimus in rerum contemplatione constituti, tanto deo similiores efficimur.

A efficiuntur. Quæ autem apud Hebræos laudatur imitatio? Ira & furor, & ferox æmulatio. Phinees enim, inquit, sedauit furorē meum à filijs Israël, dum zelo meo in illis zelot. Deus enim ut inuenit semel indignantem, ac consolentem, indignationem remisisse uidetur. Hæc & alia quædam id genus, deum fecisse dicit Moses non raro in scriptura.

C Y R I L L V S.

Itaq; uir strenue, siquidem subiectum esse dæmonibus, hoc est desertoribus artis gelis, melius est quam agere sub deo, & ab illo solo regi, uincant tua. Si autem illud p̄ijs pectoribus, & ueræ pietatis consideratoribus horrendum: ad hæc, si omnem felicitatem cōciliat, uereq; desideratissimū est, certò scire quid hoc quod uere est, & omnibus imperet, ex quo omne uirtutis genus prodit, & ad nos uenit, & quasi ex fonte scaturiūt omnia bona, cœlestiumq; munerū distributiones: quomodo nō incomparabiliter inter ualio, illorum nugis res Christianorū antecedunt, quæ sancti cultus unguento fragrant; quamuis Græcorū mens in profundum errotis lutum descenderit, spemq; mendacium habeat secundum prophetæ uocem.

Esaie 18.

Operæ precium autem fuerit, uidere profunditatē mentis eius, quam ipse putat esse sapientissimam. Nam sapientes ordinasse dicit, deos oportere imitari prout ui-
res capaces sunt: id quod nō aliter recte fieri, nisi sola rerum contemplatione & im-
passibilitate. Impassibilitatem autem opinor dicit iræ carentiā, & alias quoq; uirtu-
tes, quas in corde possideri necessariū est, & deinde ita imitationem dei quæ pro ui-
nili exprimitur, & in hoc honestissimi artificij exercent modo. Sanè quod & ocio
fa meite, quæ mundanæ curæ renunciavit, utendū sit his qui ad ueram dei cōtem-
plationem ire uolunt, dixerim ego, & quisquis mecum recte senserit. Adducit enim
ad hoc uniuersorū dominus ac opifex, sic dicens: Vacate & cognoscite, quia ego
sum dominus. Vnum autem & possessione dignū bonum, quod nos cum deo affi-
milare solet, extra iram esse positū, & non pati fluctus quos ira ciet, secundū quod
possibile est: quod quū uerum sit, & fateantur omnes, necessarium iam appetet, in
telligi debere deum nō esse grauiter iracundum & crudelem, immo prorsus ab omni
furore & ira liberatum.

Imitari oportet deum quos modo.

Psal. 41.

B

iam quomodo, dic obsecro, quum sapientissimus Moses, non unum quendam ex ignotis uel particularibus falsoq; agnominatis dījs, sed uniuersi opificem & ar-
tificem nominarit eum qui uere deus est, & substantialiter possidet gloriam domi-
ni super omnia; hic tamen nō est reueritus, dei Hebræorū imitationem dicere esse
iram ac furorem, ac zelum: nec sentit quod deum humana pati ac nobis connume-
rari ponat, per quē, & in quo creatuæ sunt omnia. Atqui diuina scriptura sermones
illos de ipso ponit, non quod habeat natura ea, quæ dicuntur, sed ut eo quo nos
modo intelligere ac dicere possumus. Utens enim nostris nominibus, & particu-
larium rerum uocibus, subtile nobis imaginationes offert, & sublimiores uerbis
cogitationes infert; atq; ita s̄a numero humanorum corporum particulas illi tri-
buit, abutens potius nostris rebus, sicq; civiliter ad subtilem cōtemplationem in-
ducit. Igitur quemadmodum incorporeum, & quod est sine magnitudine, & sine
quantitate, simplexq; ac incompositū, meditans interdum componit, tanquā una
quæc; particula agnata sit ei, oblique significante oculo, quod deus omnia uideat
& auribus quod omnia audiat, & manu, opificē efficaciā, pedibus uero, uiam latā
& amplam, eorū quæ singulis fiunt: Ita & ira de deo quodammodo dicitur, & ex
his nostris permittit intelligi, quasi esset possibile deū passionē ferre, subiecisset se
eorū quæ fiunt qualitatī. Nam deus quidem proprietate naturali impassibilis. Ve-
runtamen non ob hanc causam excusatio foret, si quod sub manu & iugo negli-
geret officium, neque sceptro subditis minus damnoſa foret ad defectionem proſi-

oculi, aures,
manus, pedes,
in deo.

DIVI CYRILLI CONTRA IVLIANVM LIB. V.

C litio. Perstringendum enim hoc dixerim, & meritò per iudices. Etenim malis inutile est præside destitutos esse, quemadmodū scilicet pueris immorigeris uerbera profunt. Quando igitur intentandæ sunt poenæ, quas ira dei exposcit, & postea in tentantur, tunc & irasci dicitur, utentibus sanctis uoce nostra, ut intelligant nos, quod siquidem possent diuinæ res humanis uerbis annunciarí, neutiquā furor ei tribueretur. Oportebat igitur nostræ cogitationis mensuram & linguae imbecillitatem expendere. Tametsi quis dicere posset: Heus quid tu facis? argue Theologos, quod res diuinæ minus quam oportet de deo loqui consueuerint. Itaq; tuam accusa naturam, quod cum diuinæ eminentiæ fastigio contendere nequeat, & dominicam dignitatem sequatur, nō habens sermones illi sufficietes, ad manifestanda ea quæ supra mentem sunt.

Pallas cyno-
mya deorū.

Pallas pruden-
ter agit.

Pallas aucep-
s consiliij.

D cere dicantur, quomodo mansuetudinis decor in illis integer & immaculatus manferit? Quod autem admirabilis apud illos Pallas in eam pusillanimitatem peruenit, ut & consiliij inops in utranc; partem uacillaret, & quod ob eam rem etiam in Tragœdorū scenis rideatur, facile perspiciemus. Euripides enim in Troadibus operauisse illam se Neptuno inquit, & sic dixisse ad eū de Troianis: Prudenter ageret uolo, & amarum redditum Achæorū exercitui immittere. Postea illum ad illam dixisse: Quir hincinde in alios & alios mores proflisis, odisc; uralde & animas quoctuis ut sors fert? Dixisse autem ad hæc Palladem: Nescis quod contumelia me afficerunt, ac tempora mea? Et ad hæc Neptunū: Scio, quando Ajax Cassandram uirauit. Offensam uero illi respondisse: Nescio Achiuorum alium, neq; uspiam auditum est: atque ita, siquidem triste quid, is qui Cassandram iniuria affecit, à Gracis passus esset, non contra totum exercitum exasperata fuisset Pallas.

Vltra quo pacto arguit Phinees, si iustissima contra unum poena, iram omnibus imminentem sustulit? Verū dicas quod Poëtæ omnia hæc in scenis sinixerint, quomodo & apud alios eloquentes extra scenas, historicus sermo in precio est? Nam & in his quæ ad Palladem, & ad homicidā hominumq; uaestatorē ac insipientē pertinent, quædā narrant. Quid Diana Apollinis soror, quum exhausisset Oenei diuitias, Aetolorūq; & Curetū rem, regionesq; ac ciuitates in pessimo loco posuisset, nō uulgarem & paruā causam affert, quod Oencus nō sacrificari sibi uineæ primi tias, inde totum ferè negocium mouit. Verum ille consanguineus eius, & æque promptus ad iram ob contemptū unius sacerdotis, ab uno Atreifilio, nōn nemorum malum in uniuersum exercitum misit? nōne misere multi perierunt? Vtrū igitur si Græcorū quis imitetur deos, mansuetus ne erit ac placidus, an iracundus, & grauiter succensus? Evidem secundū dixerim uerū. Si aut̄ non sic res habet, progrederiatur & doceat, quomodo quis extra furorem & iram, mente quietus fiat,

si Græ

A si Græcorū deos, quos hoc loco belligerantes & feroceſ facit, imitetur. Si autem Pallas Argiūis irata fuit, & Diana negligentem ſacrificare Oeneum puniuſt; Pyræ autem mortuorū flagrariunt frequentes apud Græcos, quod captiuua uirgo à tabernaculis Agamemnonis dimiſſa non fuerit, ſimulq; Chryſæ uitias dehoncſtarit, quomodo erat conſequens, initiatos Beelphegor, & uniuersorū deum nefario conſilio offendentes, & uoluptatibus obſcenis ac ſeſdi inſpietiffime implicitos, apofataſc; factos, impune hoc facere, & non potius pœnas luere extremis detentos malis. Illis autem apponit:

IVLIAVS.

Quod autem deus non ſolum Hebræorum curam gafferit, ſed curans omnes gentes, illis quidem nihil magnū dederit uel eximiū, nobis autem longe plura, & excellentiora. conſiderate autem quid hinc. Nam & Aegyptiū dicere poſſunt apud ſapientium nō paucorū nomina, multosq; ſe habuiſſe ab Hermetis ſuſceſſione. De Hermete inquam, qui tertio uenit in Aegyptum. Chaldæi autem & Aſſyrīi eos qui ab Ano & Belo: Græci uero innumerous qui à Chirone, ex hoc enim omnes natū ſunt natura ſacerdotes & Theologici, id quod Hebræi ſua magniſcientes ſibi ſoli tribuunt.

CYRILLVS.

Post hæc taxat beatū Dauid & Sampſonē, quos neq; in bellis fortiffimos fuiffe dicit, ſed inferiores robore multis Græcis & Aegyptijs, & intra Iudææ ſines regni terminū eis fuiffe. Igitū diligenter quaerā, quali nam deo curae fuiffe gentes dicit, ut Hebræis quidem nihil eximium uel magnū ſit, Græcis uero omnia maxima & eximia. Nunquid igitur eum qui per ſapientē Moſen teſtimoniū habet, quod ſit universorum opifex, cœli ac terræ, & à quo comprehenſim omnia producta ſunt, qui potestatem ſolus gerit, ac omnibus dominatur, ſub pedibus habens creaturam, & ab ipſa adoratur? uel certe illum quem ipſe, & impietatis ſuæ progenitores, præponentes Verbo, & cōtemplationibus ut primum autorem Bonum: eum autem qui ſubſidet, & Secundū nominat deum, & intendentem mundo appellant Opificem. Igitur ſi per ſapientissimū Moſen prædicatū appellat deum, quomodo eum nihil utile uel neceſſariū elargitum eſſe dicit? tametsi notum, quod ſuam illis eminentiam & gloriā conſpicuam fecerit, & particeps ueræ contemplationis eſſe permiferit, legiſtatoremq; eis dederit, ſapientibus Græcorum etiam tempore antiquiore, in comparabilibusq; interuallis ſapientia, intelligentia, & uirtutibus tantum præſtantem, quantum lux à tenebris, præſcribentemq; eis leges optimas, & res omnes ordinantem, ita ut immaculatæ ſint, & posteritas illorum felicitatis primæ uiam haud facile ignorare poſſit. Et quid hiſ melius? & quid habent Græci quod illis conſerant? Nunquid apud nos principatus ſuper omnia, gloriaq; & dominatio, ultra quam omnino nihil? Nonne omnis improbitas & malitia ſententia legis condemnatur? nonne omnis turpitudo reprobat, & in ſumma admiratione eſt omne genus uirtutis?

Bonum.
Opifex.

Per quaē autem diſcemus in quib; Græci præcellant? Plurimi quidem & numero meliores apud illos ſunt dij, uoluntatibusq; & conſilijs interſe diuersi, hæreditariamq; ſinguli prouinciā habent præſidentes gentibus, ipsasq; diſſimilibus eruditientes legibus; ita ut alij uideant ira & furoris impotentis & abſq; reprehenſione & impune occidat, abigendo & auferendo quaē aliorū ſunt, regiones quoq; & urbes ſubuertat. Alij uero tam concitis ac absurdis uoluptatibus irretiti ſunt, ut & in matres ac forores exardecant ſapius, ſuisq; filiabus non parcant. Hæc ſunt ſapienes principū gentium doctriṇæ. Illis qui apud Græcos intendens mundo opifex,

M

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIB. 7.

C sicut ipsi dicunt, tradidit ducatum. Igitur deprehenduntur deum quem blasphemant non colere. Quod autem fuerunt quidam apud Aegyptios uel apud Græcos mundane sapientie existimationem non ignobilem sortiti, nihil hoc ad Christianos. Antiquiora enim sunt quæ Moses scripsit, philosophiam habentia ueram & exactissimam ac syncerissimam diuinarum rerum scientiam.

Minime autem debacchetur in Hebræorum milites, uel reges, quod alijs manu, hoc est robore in bello & prælijs sint inferiores. Res enim hæc illis minime curæ erat. Terræ autem duces opponebant se uolentibus offendere, neq; aliorum rex ferociter inuadebant. Etenim per Mosen à deo lex iustitiae ipsis assistebat remuneratione, ac administratrix. Ceterum probaturum se putans, quod omne quidem bonorum genus, Græcorum turbis donatum sit à deo, Hebræis autem planè nihil, philosophorum honestans eloquentiam, dicit:

I V L I A N V S,

Sed nobis principatu dedit scientiæ, uel doctrinæ philosophicæ. & qualiter nam contemplatio astrorum à Græcis perfecta est, quorum prima obseruatio apud Barbaros in Babylone fuit. Geometria uero quæ circa terræ mensurā, è lutois in Aegypto initiu habet, in tātā magnitudinē crevit. Arithmetice autem à Phœnicibus negotiatoribus incipiēs, iam apud Græcos scientiæ non men obtinet. Tres illas cum Musica Græci in unum coniunxerunt, Astronomiam Geometriæ attexentes, utriscq; autem adaptantes numeros: & quod in his harmoniam seruari cognouerunt, inde posuerunt Musicæ apud suos terminos, inuenta rationum harmonicarum, ad sensum aurium, confessione D certissima, uel quod huic proximum est.

C Y R I L L V S,

Dignitatem igitur admittit his, quæ & admiratus est: ad quod euidem dixerim quod ignoret omnino, quidnam eos qui optimè gloriæ studuerint, & uerā felicitatem assequuti censemur, deceat iure admirari. Virum enim admirandum & gloriosum eicit ac declarat, non solum eloquentia, & iucunda, ac congrua uerborum pronunciatio, ita ut differere etiam uanarum, tametsi nihilominus subtilium cogitationum profunditatem inquirere possit, & uerborum compositiones exacte coniungere: & ad hoc si attentet, querere ea quæ mentem excedunt, & scientiam sensuum uerā fallant. At uere sapiens est, ac dicitur à nobis, qui manifestam & indubitatam de omnium deo accepit opinionem, & pro uirili, quantum homini licet, inquam, diligenter exquisiuit, & cum hoc assequitur certam etiam in omnibus necessarijs scientiam, ut & perfectos viros facere possit eos qui uirtutum studijs iuste honestandi sint. Quod enim curiosius inquiero, quid nam sit Geometriæ res & Arithmetices ac Musices & aliarum scientiarum, quas sane solas honore dignantur: & his acquisitis, supercilium in sublime erigunt, quantum ad honestatem & irreprehensibiles attinet mores, inuile dixerim id studij & diligentia. Non enim uincet ideo quis illicitas uoluptates, neq; contemptor diuinarum uel gloriæ uana, neq; liber ab iræ fluctibus, neque à conuicijs & inuidia alienus, neque continentia studio deditus erit, neq; alia habebit bona, quæ accidunt & familiaria sunt quibusdam, ut ostendant eos alijs multo nobilitores, sed absunt, ut nullius frugi esse illi videantur. Licet enim uidere aliquem præditum lingua nobili & diserta, loquacissimum, & planè Atticum, & in ornatu uerborum eximum artificem, moribus autem prophanicis, & fœdissimatum concupiscentiarum laqueis irretitū, Porro uere sapiens, recteque sentiens, non nudis & solis uoculis erit talis, neq; satis erit ad nobilitatis uitutem inuenire posse acerbam eloquentiam & peruersarum cogitationum

Actionū incōparabilem uehementiam. Talis enim artifex in sermonibus, nōdū omnino recte bonus est. Itaq; Geometria & Astronomia, & alia tales quædam scientiæ, cum qui ipsas didicerit, nobilem & admiratione dignū nō faciēt; sola autem potius exacta, clara, & irreprehēsibilis de deo cognitiō. At studio uirtutem parare, & quod illi contrarium, auersari, eam dixerim præclarā & irreprehensibilis philosophiæ gloriam. Sed quæ Græci tradunt, frivola esse, uanitatemq; multam, & cum inutilibus magnisq; sudoribus damnum habere censuerim.

Et non credes forsitan his quæ à me dicta sunt, uocabitur igitur in subsidium tu-
us Plato uir strenue, sic scribens in quinto de Republica: Igitur ne hos omnes, &
tales quosdam mathematicos, & artifices id genus, philosophos ponemus, minime
inquit, sed similes quidem philosophis. Quos autem dixit ueros? Veritatis inquam
diligentes contemplatores. Non enim in Geometria, quæ in petitionibus & suppo-
sitionibus uersatur, est philosophia, neque in musica scholastica, neque in Astro-
nomia, naturalibus & uulgaribus, & uerissimilibus scatēte rationibus, sed in scientia &
ueritate eius boni, quæ iuncta quidem sunt bono, & uite ad bonum. Itaq; non in par-
uis illis artibus quæ hīc consideratæ sunt, consistit philosophia, sed in eo quod ueritas
cognoscitur, hoc est, in eo, quod uere est, & id quidem est deus.

Quin & in isto testimonium habent Hebræorum dogmata etiam à dījs Iuliani.
Nam quum profectus quidam in templum Apollinis Pythi, interrogaret, ac di-
scere vellet, quæ nā gentes sapientissimæ sint, respōdisse ferūt dæmonē qui illic erat:
Soli Chaldæi sapientiam sortiti sunt, atq; Hebræi,
Per se genitum, regem ipsorum deorum colentes.

Meminit autem & Porphyrius Essæorum, qui in Iudaea erant, & de illis sic di-
cit: Ab illa autem uictoriandi consuetudine, & ad ueritatem ac pietatem exercitatio-
Bne, merito in illis multi etiam futura prænoscunt, utpote qui uersantur in sacris librīs
& uarijs purificationib; prophetarumq; responsis, raro autem in prædictionib; aberrant. Quod autem scientiæ quæ dicuntur liberales, in quib; plurimum glo-
riatur, & fastuosus est, non absq; reprehensione, necq; redargutione relictas inuenia-
mus, ex his qui de sapientia mundana plurimum efferrūtur, didicerit quis, & etiam ex
his quæ illi scripserunt, atq; adeò quæ de ipsis & alijs. Nā Xenophon Atheniensis sic
inquit: Nullus unquam Socratem, uel impie, uel irreligiose operātem uidit, loquen-
tem ue audiuīt. Non enim de omnium natura, uel de aliorum, ut plurimi, dissere-
bat, considerans quomodo qui à sophistis mundus uocatur, habeat, & qua necessita-
tē coelestia singula fiant, sed & ea qui talia curabant, stultos esse demonstrabat. Et
post alia: Admirabatur autem, quod eis non sit manifestum, quod homines talia in-
uenire nequeant; q; oniam & hi qui se plurima de his nosse dicunt, inter se non ea-
dem sentiunt, sed mutuum afficiuntur planè amētibus similes. Insanorum enim est,
ut uel grauissima nō metuant, uel quæ terribilia nō sunt, grauiter timeant. Nam qui
de natura uniuersorum soliciti sunt, alijs quidem uidetur unum solum esse, alijs
autem multitudinē innumeram: & alijs quidem semper omnia moueri, alijs autem
nihil unquam motum esse; & alijs quidem omnia fieri & corrumpi, alijs uero nihil
unquam fieri uel corrumpi. Porro quid ad hæc dixerint sublimium perscrutatores?
Qui ea quæ super terram sunt ignorant, curiose ea quæ incoelis, inquirunt. Nun-
quid laudauerit quis Socratem propter hæc, dum dicit illi similes insanis, & ad su-
periacus opiniunculas temere se conferentes, & d'uersos inter se, & de suis ipso-
rum adiumentionib; pugnantes? Plato quoq; superuacaneum & inutile in hoc
studium declarans, in libro de anima dicit: Ego enim o Cebes, quum essem adole-
scens, mire hanc philosophiam desiderabam, quam uocant naturæ historiam. Exi-
mum enim mihi uidebāt scire uniuscuiusq; rei causas, quare unumquodq; fiat, &
quare corrumpatur, & quare sit; & sāpe me discutiabam, primum talia considera-

vera philosophia constituit in cognitione dei

De Essentiis
Porphyrius dicit.

Philosophi
amentibus similes inter se dis-
sident.

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM L IE. VI.

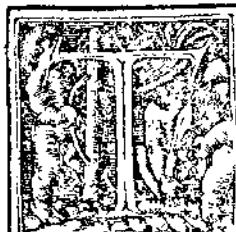
Ctrans, num quando calidum & frigidum corruptionem quandam accipiunt, ut quidam dixerunt, tunc sanè animalia nutritantur: & utrum sanguis sit quo sentimus, vel ær, vel ignis, vel nihil quidem horum, sed cerebrum, suppeditet sensum audiendi, vel uideendi, vel olfaciendi. Ex his autem siat memoria & opinio: ex memoria autem & opinione, si quietem acceperint, siat scientia. Et iterum horum corruptiones considerans, etiam circa cœlum ac terram afficiebar, sic mihi uidebar ad hanc considerationem ineptus esse, ut nihil supra. Certam autem tibi dicam conjecturam. Evidem quum quedam & manifeste scirem antea, ut mihi & alijs uidebatur, ipsa consideratione ita exercebar, ut dediscerem etiam ea, quæ antea me scire arbitrabor. Itaq; si quis curiose inquirere uolet subtilia & sublimia, & menti nostræ inaccessa planè, si accedat utilitatis nihil, sed dampnum & excæctatio, & quod dedicendum etiam, hæc animaduersa supercilium deducent ei, qui contra nos in status se extollit. Etenim diuina est doctrina, & uitæ utilis ueritatis cognitio, quam & olim quidè Moses antea prædicauit. Venit autem ad nos de illa sermo, clarior & fulgidior, illucescente nobis omnium nostri saluatore Christo, per quem & cum quo deo & patri gloria cum sancto spiritu in secula, Amen.

LIBRI QVINTI FINIS.

DIVI CYRILLI ARCHI
EPISCOPI ALEXANDRINI, CONTRA IULIA
NVM, PRO RELIGIONE CHRISTIA
NA, LIBER SEXTVS.

DIn exemplari præscribatur liber Secundus, nimirum pars secunda operis, quæ & ipsa quinque libros continet.

Proverbi. 18.

E M P E S T I V E utique ex sacra scriptura iterum dicemus: *Mors & uita in manu linguae, qui autem illi imperat, edent fructus eius.* Nam quum liceat bona lucrifacere per linguam, si componatur ad honestatem, ut loquatur ea, per quæ illa opusme utentes in magnâ uenient admiratione; sunt quidam qui vertunt ad ea ad quæ non conuenit, sermones suos. Progreditur autem eosq; illorum improbitas & ruditas, ut summa mala pro malis non habeant, & procacem linguam contra deum tendant, contraq; ineffabilem gloriam arma moueant. Vnde fit, ut extremè mali omnino deprehendantur. Talis quidam fuit potentissimus Julianus, quippe lingua præditus diserta, & admirabiliter dicendi uenustate, sacram scripturam uituperauit, contraq; sanctorum multitudinem temerarius fuit ac importunus, ut & ad ipsum apte dicatur per spiritu sanctu: *Quid gloriaris in malitia qui potes es!* Iniquitatem, tota die iniustitiam cogitauit lingua tua. Et iterum ad hæc: *Dilexisti omnia uerba præcipitationis lingua dolosa.* Multa sanè sunt, quæ contra sapientissimum Mosen clamauit, sed ecce prædictis illis nunc alia apponens sic dicit:

I V L I A N V S.

Igitur utrum studiā ne an homines uiriliter nominabo, utpote Platonem, Socratem, Aristidem, Cimonem, Thaletem, Lycurgum, Agesilaum, Archidicū, an potius philosophorum genus, militum, opificum, legislatorum. Inuenientur enim abominatissimi militū & pessimi, benignius usi his qui maxi-

me

A me offenderant, quām Moses his qui in nullo peccarunt.

C Y R I L L V S.

Itaq; reprehendit, ut opinor, iterum quod poenas dederint Moabitæ, qui miserant ad Israëlitas meretriculas mulieres, qui corporum formositate ad libidinem illicerent plurimos qui dei erant. Et quum deficere fecissent, deceptos satagerunt ut Beelphegor iniciarietur. Et quū hæc ausi fuerint, dicit illos planè nihil deliquisse in decum, impietatem illā, ut uidetur, nihil faciens, & propterea crudelem ac immisericordem fuisse dicit sacrorum ducem Mosen. Leuicum enim, ut dixi, illi uidetur peccatum, ac tolerabile, quod quidam à summo deo deficiant; at inter optima recenset, si ad falsum cultum simulacrorum persuasi conuertantur.

Itaq; audiat à nobis, quod nullum unquam qui hæc facere solitus sit, fœtum mater utero tulerit, neq; qui fugiat. Diuinū enim esse inquam, ubiq; gentium perdidos eos qui alijs mortis laqueū struxerūt. Et sicut dicit quidā, in scena nobilis, nihil molesti ferre eos, qui alijs molesti fuerint. An non hoc uere difficillimum ac intollerabile, in diuinā gloriam tanto periculo debacchari, & ineffabilem naturam, quantum ad temerarios ausus attinet, nō uulgariter derelinqueret? Quomodo hoc dubiū?

Quum autem suæ sententiæ homines nō minus admirabiles facit quām fuerint prisci nostri, & sanctis comparare illos audet, age & nos uerisimilia dicamus, concuij; eius ueritatem opposentes. Putat enim eos quos admiratus est, nostris fuisse meliores. Aberrat autē à uero, & à scopo deuiat. Proinde uideamus, & præ alijs, qualis nam fuerit celebris ille apud eos Socrates.

B Itaq; admirabilis quidem fuit ob mundanam sapientiam, & eloquentissimum eum fuisse dicunt, & moribus illo uisum meliorem neminem, qui populariter & in congregatiōnibus uixerit. Et fortassis non credent quidem omnes his quæ de eo dicuntur, hi tamē his quæ Porphyrius de eo scribit, nō cōtradicēt, qui omnium antiquorum philosophorum uitam illustravit, id enim agebat perquām diligenter. Inquit autem Aristoxenus hæc de illo sic enarrans: Erat autem unus ex his qui adest, quum hoc ille diceret, quod ipse non cum multis fuerit, qui efficacius persuaderet. Talis erat & uoce, & ore, & gestibus, & ad omnia dicta aspectus p̄prietate se accommodans. Faciebat autem hoc, quando non irascebatur: quando autem ab aliqua affectione succendebat, tātē eū fuisse dicit impudētiæ, ut à nullo neq; nomine neq; re abstineret.

Iam quid turpis ira! an nō pessimus animæ morbus est ira impotens & affectio implacabilis, & amaritudo uehemens? Non enim sic mare, uento æquor turbante, sæuit, & graues fluctuum impetus terræ ac mari appellit, ut uiri anima graui & infreni ira laborans. Idcirco & diuina scriptura admonet, dicens: Quiesce ab ira, & derelinque furorem. Ira enim perdit etiam prudentes. Et iterum: Vir iracundus non agit apte. Talis enim à quibus abstinet facinoribus uel quoniodo non totum frenum linguæ laxat, & temerarij sermonibus illudet, & ipsos fortasse qui offendunt nihil. Quemadmodum enim si lapis in præcepis eat, & cōtra omne quod inuenit impetu fertur: ita etiam audax & asper, si ferocitatis & furoris uitæ serat, à nullo uel uerbo, uel opere abstinebit, deum etiam sicut hominem, linguæ suæ immoderantia, & iræ impotentia inuadet. Vbi igitur Socratem ponemus, qui morbo omnium pessimo ægrotauit? At diuinus Moses, super omnes homines mansuetissimus erat. Scriptum est enim sic de illo. Dixit autem aliquando & ad nos omnium saluator ac dominus: Discite à me quia mītis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Et iterum: Beati mites, quoniam ipsi terram hæreditabunt. Si igitur dignissimum esse dicunt moribus placidum, & mansuetudinis serenitate decorum esse, & in lingua quoq; mītatem præ se ferre, uituperamus Socratem, idq; meritò. Vtruncq; enim intermisit. Si autem quis iram & linguæ li-

Num.12:

Matth. II.

Matth. 5.

DIVI CYRILLI CONTRA IVLIANVM LIB. VI.

C centiam laudat, uituperabitur apud illum & mansuetudinis negocium, & uituperabit quidem, quod laudatissimum est, & peiora honestiorum calculo approbabit, Rideatur uticē talis, ualde cī merito.

Socrates mulieros ywvcas μωνής.

Itaq; laborauit quidem Socrates irā fruore. Inueniemus autem eum & aliarū uirtutum expertem, unde grauissimis criminibus obnoxius est. Ita enim mulieres deperīt, tamq; uehemēti illarū amore correptus fuit, ut nihil ea re melius existimat. Scripsit aī iterum de illo Porphyrius sic: In alijs sanē uitae rebus frugis erat, nec multo apparatu indigebat, ut in diem uiueret. In uenereorum autem usū uehemētior quidem, iniustitiam tamen non admittebat. Vcl enim uxoribus, uel solis communib; utebatur. Duas simul habebat uxores, Xantippen quidem ciuis filiam, & minus quodammodo honestā: Myrto quoq; Aristidē neptum Lysimachi. Et cum Xantippe clām congressus est, ex qua & Lamprocen genuit. Myrton autem cum nuptijs duxit, & ex ea nati sunt Sophroniscus, & Menexenus. Iam quid adhoc diaxerit, qui Socratem admiratus est? quandoquidē, ut illi dicunt, in Venerem prouerat: deprehenditur autem recipsa, quod ualde mollis fuerit & intemperatus, satis temq; nullam in obsecenissimis uoluptatibus sciens, uts pote qui cum diuibus uxori bus neq; in ornatū fortasse conuenientibus rem habuit, & cum alijs foedis, hoc est mercenarijs mulierculis, corporis formam amatoribus uenalem facientibus. Et quomodo hāc à conuersatione philosophorum, & à uirtutum exercitatione nō aliena? Nunquid increpabat adolescentiores, si p̄ter dignitatē uiuere uellent? quam igitur cum illis sermonem habebat, quando albens canicie in tam foedis facinoribus non solum deprehensus, sed & mentem affectionibus obnoxiam habere facile conuictus est?

Didi i autem & aliquando ex Platonicis scriptis, ad illum dixisse familiarem quendam: Vnde à Socrates? Nunquid à uenatione Alcebiadis forma ueniat? Et

Pieiant amantes impune.

D hāc quidē de Socrate in istis. Diligenter autē inquiramus, quae Plato de ipso dicat, nunquid & ipse Socratem admiratus fuerit, & quod cum ipso earundē cōcupiscentiarum intemperiem expertus sit, suis capitū sermonib; . Nam in Philibō quidē dicit: Voluptas enim omnium est insolentissimum, ita ut scrimo sit, in Venereis uoluptatibus, quae maxime uidentur esse, etiam peierare apud deos ueniam habere, quod similes sint pueris uoluptatis, nec minimum sensum habentibus. In Symposium uero dicit: Quod autem potissimum, ut dicunt multi, & soli iuranti si uerum non seruarit, uenia à dīs detur. Venereum enim iuramentum non dicunt esse, ita & dī & homines omnem potestatem fecerunt amanti. Itaq; ut par est, suis sermonib; confunditur ac erubescit, etiam si aliorum esse dicat illos. Laudat autē, quia quū de ea re dubitatetur, increpauit minime sic sentire uolētes. O philosophorum doctrinas. Quanta in illis est utilitas? Remorantur adolescentium in libidine uoluptatem. Suadent, ut caste & iuste ac honeste uiuat. Sciant itaq;, quod & dī amantibus propicij sint, ac ueniam dent, siue illi puerorum, siue mulierum incontinentes & iniusti amatores sint: omnino enim remittet ipsis, quod non seruarint, siquidem & peierare uoluerint; quamuis reuerentiam in deum neglexisse nullo tempore non sit damnosum. Iam quomodo, qui tam p̄aclaram & celebrem opinionem habuit, quod possit & sciat esse philosophus, reuerentiam erga deum tam foedā & reprehensibili uoluptati postponere debuit?

Αφροδίσιος έγκρ.

Cimon incep-
tus & sur.
Cimonem autem optimis p̄aditum moribus, ut quisquam alius, uideat etiam is, qui tam subrecto supercilio de isto gloriatur. Nam Elpinicen, eodem sanguine & semine ortam pro uxore habuit, & Persas ipsos, imo & ipsum summum Iouem imitatus, eodem cum sorore thoro usus est. Accusante autem illum strenue tyrannidis Cleone, quem iudicaretur Athenis in isthōe criminē deprehensus, poenas iuxta leges luit. Scribit etiam de eo Theopompus, quod furacissimus fuerit, & foedis paruis

C se cōsilijs nō semel redargutus sit, primusq; Athenienses milites dona recipere do-
cuisse ac corrupisse uidetur; tametsi quo pacto nō omnibus modis foedū fuerit, &
peccatum infirmitatū extremū, ita iniustis lucris uinci, esseq; tā lucrī auidū, & ob-
fororis nuptias, parū barbarorū cedere demētiæ, atq; adeò i naturæ leges peccare.

Iam & Aristides de sublati pecunijs, manifeſte redargutus, poenas luit, eratq; Aristides iniui-
tam amarus ac inuidus, & ob aliorum gloriam insaniens, ut quum aliquando Athene-
nienſes ipsum rogarent, quomodo optime gubernarentur, & omnia ciuitati felici-
ter succederent: dixerit, id non aliter fore, niſi ipſe una cum Themistocle sepelia-
tur: offendere autem illum Themistocles, quod nauali prælio optime se gesserat,
& gloriam maiorem militia aſsequutus eſſet.

Prætero autem nunc plurima & uera, quæ de alijs qualescunq; tandem ſint, di-
cere possem, conuerto autē ad sanctorum bona opera. Quem ſuorū cōparabit opti-
mo Moſi, qui & à Græcorum historicis testimonium habet, quod primus fuerit le-
gislator, maximeq; claruerit. Alias fanè uiri uirtutes ex diuinis ſcripturis uiderit
quis: deo enim illi dante potestatem, Aegyptiorū flumina in sanguinē uertit, gra-
uibusq; grādinib; , & in profunda & densa nocte habitates flagellauit, & cognati
tos per medium mare eunt, a Pharaonis crudelitate liberauit. Post illum aut̄ Ihe-
sus dux exercitus designatus, ſimilibus ferè opibus effulſit, & rapidas Iordanis a-
quas à curſu ſuo moratus eſt, & ſicco ferè pede traduxit filios Iſraēl: oratione facta
ad uniuersorum dominum, ſolis ac lunæ curſum ſiſtit. Et hic plurima, memorabi-
liaq; adducere quum possem, omitto nunc. Vtar autē heati Pauli uocibus, qui scri-
bens Hebræis, ſic inquit: Et quid de Gedeone, Samsone, Baruch, Iepthaë, Dauide
& Samuele ac prophetis, qui per fidem expugnarūt regna, operati ſunt iuſtitiam,
adepti ſunt promiſſiones, obturauerunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis,
efugiarunt acies gladij, ualidi facti ſunt ex infirmitate, effecti ſunt robusti in bello,

D caſtra euerterūt alienigenarū, acceperūt mulieres ex resurrectione mortuos ſuos.
Et ad hæc: Obambularunt in ouillis & caprinis pellibus, deſtituti, preſſi, afflicti,
quibus non erat dignus mundus, in ſolitudinib; errantes & montib; & speluncis & cauernis terræ. Et quid hiſ dic obſecro clarus & quid cum illis de uirtutū glo-
ria certaret? Non erat illis mundus dignus, cedit autem dignitate, præſtantia bo-
norū operum factus inferior. Per mundum hic eos qui in mundo erant intellige-
re decet. Porrò quoniam dicit uilissimos apud Græcos milites, maiore uos eſſe
clemētia in eos qui in ſe offendere, quā Moſes in eos qui nihil peccarāt. Audiat
etiam à nobis. Nullius tibi penſi uideatur eſſe crimen, uir strenue, & paruū quid im-
pietas erga deum, & deferto eius cultu, ſceptrisq; & iugo contemptis, amplexari
potius, & tāquam rem meliorem, immūdis dæmonibus uelle eſſe ſubditum. At ni-
ſi ille iſdem criminibus eſſet implicitus cum apostatis, uideſet utiq; ei uerè arduū
quiddam & graue, extremisq; dignū ſupplicij. Verum quia diabolico laqueo ir-
retitus eſt, & ineffabilem gloriā dei contemnit, opinatur ſua poſſe conciliari alijs,
dicens nihil offendere eos qui in diuinam illius gloriam nefarie debacchentur.

Quanquam & Græcorum legib; decretum ſit, Deos alienos propter cogni-
tos & ueros, non eſſe iudicandos, neq; turpe quiddam & absurdum de illis dicen-
dum. Cenſebantq; ſe pie agere, ſi talia patrantes non pecunia multſtarent, ſed ca-
pite plechterent. Vnde Anaxagoras dicens Solis círculum eſſe lapidem ignitum,
morte ab Atheniensibus iudicib; eſſet puniūtus. Diagoras quoq; quum de dijs ſcri-
pſiſet, quæ diſcipulis ſuis non probabantur, impietatis accuſatus eſt, & ferè pe-
niſſet, niſi ocyus relictis Græcis ad alios fugiens ſibi cōſuluiſſet. Quin & ipſi Dia-
gora Melio cauillanti aliquando ſacrificia, feſta, & ſacramenta illorū, aiunt ſacra-
rum legum præſides adeò ſuccenſuſſe, ut occidentibus ipſum talentū argenti de-
cercerent. Tranſeo & Socratem, dicentem ſibi dæmonium uaticinari, & iurantem

Aristides iniui-
dus.

Mofe virtutes

Heb. II.

Impietas in de-
um punia.

DIVI CYRILLI CONTRA IVLIANVM LIB. VI.

C per quercū, & canē: & hāc ob causam, sicut prius dixi, accusatoribus urgentibus cōvictus est. Quod si falso cognominatorum deorum tantum Græci rationem habebant, quod & in ipsis irati animaduerterent, quasi omnes leges prævaricati essent. Arguit autem Mosen, & in castiganda multitudine, quæ & numero melior erat, dum esse dicit, quod permiserit paucos pati, qui omni reverētia in deum deserta Beelphégor initiati sunt: quum magis decuisset illum, ut pium & cultorem dei, summis laudib⁹ extollere. Hoc autem ille non facit, & unde illi tanta probitas? Traducens autem iterum Hebraeorum exercituum duces, hoc est reges, sic inquit:

I V L I A N V S.

Quod igitur uobis regnum annunciaro, utrum Persei, uel Aeaci, uel Minois Cretensis, qui mare à piratis purgauit, abactis barbaris usq; ad Syriam & Siciliam, regni fines in utrasq; proferens, non solum insulis, sed etiam mari timis imperabat: & quum diuideret cum fratre Rhadamantho, non terram quidem, sed hominum curam, ipse quidem serebat à Ioue acceptas leges, illi uero permittebat, ut quod iustum erat, exequeretur.

C Y R I L L V S.

Dudum dixi, priscos Israëlitarum reges, Mosaicis legib⁹ bene ac sapienter institutos, & omne iustitiae genus ad miraculum usq; colentes, nihil uel auferre, uel abducere quod aliorum erat, uoluisse, cessisseq; eis res pro uotis. At tuus ille ostrenue, Minos, quamuis à Ioue, ut dixisti, leges accepisset nō solis Cretēsibus imperare uolebat, quorum princeps erat, sed ita ad ampliandas opes ac potentatus anhelabat, ut etiam eos qui nihil ad se attinebant, bello diuexaret, insulasq; iure belli diriperet, ac liberos in seruitutem manciparet, demum & incursionem iniustam in procuabsen-

^{Minos tyranus iniustus.}

D tes faciēs, malitiā suā declararet. Homerus itaq; calamitatis meditatorem fuisse ipsum dicit. Phædram enim & Prognen uide, inquit, pulchramq; Ariadnam filiam Minois perniciem spirantis. Callimachus: Et insularum ceruīci graue iugum inuinxit Minos. At siquidē ita esset, quod iuste imperasset, planè neq; perniciēi meditatore ipsum uocasset poētarum optimus, neq; taxatus esset insulis grauissimū & intolerabile seruitutis suæ iugum imposuisse. Athæc quidem sic se habuerunt. Quæ etiam in domo illius euenerunt, digna sunt ut videantur. Erat enim ei uxor Pasiphaë, filia uero Phedra & Ariadne, & uxorcula eius amans preter naturam etiam cum taurō tem habuisse fertur, & monstrum quoddam peperisse. At filiæ omnes tragœdorum impleuerunt scenas, propter libidinem male audientes.

Afferantur ergo & Persei gesta plena deliramentorum & fabularum, ac extremorum mendaciorum. Post illos de Minoë sermones, uenit in latum narrationum pelagus, Græcarumq; historiarum meminit, Dardanum dicens ex Ioue natum esse & Atlantide Electra, fuisseq; incolam Dardanīæ, mortuum uero regnasse cum Ioue, & alta quædam cum his delirij & vaniloquij plena. Commemorans autem interea & nostrum omnium saluatorem Christum, tollit iterum in excelsum superbiæ cornu, & de illo dicit:

I V L I A N V S.

At Iesus, qui suasit quod nobis pessimum, ad paucos annos trecentos circiter nominatur, & quo uixit tempore nullum opus memoratu dignum fecit, nisi quis claudos & cæcos curare, & dæmones adiurare in Bethlaida & Bethania castellis opus esse maximum putet.

C Y R I L L V S.

De Dardano quidem nihil uel eximium, uel memoratu dignum potuit dicere: fabulosam uero laudem pro pulchro bono opere ponit. Cæterum quod dicit, paucos fuisse

A fuisse cōgregatos à nostro omniū saluatorē Christo. Patuū facit orbem, & facile numerabiles esse putauit eos, qui per uniuersum orbē. Et ubinā multos inueniemus, si omnes sunt pauci? Quod aut̄ non decipiant̄, sed potius ex errore Græcorū rece- dentes ad ueritatem transferant̄, qui ad Euangeliorū sermonē accedunt, opera ipsa clamabunt, etiā si nos tacuerimus. Diuīna quoq; signa per Christum facta pertur bare audens, admirari nescit quæ admirari decet. Quomodo enim aliter deus esse cognoscetur, qui factus est homo, manens quod erat? Nūquid maximū illud, & immensum euolueret cœlum, & terram aliam præter hanc iuberet nobis ex aquis seruire, & innouaret quiddam circa solem & lunam, astrisq; cætera? Verū non hic spectabat, quum siceret homo: miserabatur autem potius hominem dæmoniorum se ductionibus in extremam miseriam deductum, & ignorantem penitus quis natu ra & uere sit deus omnium opifex, deiectumq; in mentem tam ignauam ac reprobam, ut adorare creaturam præter creatorem, lignisq; ac lapidibus exhibere cultū uellet. Itaq; ut mentem ad scientiam ueri transferret, apparuit Christus in specie nostra, filium se esse dicens, per quem uniuersum hoc solidatum est.

Quoniam autem miracula ferè conciliant fidem, sanauit infirmos, cæcis lucem indidit, immundisq; dæmonibus imperauit, ut se in abyssi cauerias reciperent, eratq; necessarium facere, quod ab eo præceptum: liberi etiam siebāt qui ab illis ue xabant̄. Mare & uentos increpans, iubebat tranquilla fieri. Neq; ignorabat natura talia imperantis potentiam, uocabat mortuos ex monumentis, scotidos iam & cor ruptos, iterum recipere uitam se decentissimis nutibus effecit. Quid his, dic oro, fulgidius? Quid ita magnificum? Itaq; si medicæ experientiæ ostentatio est miracu lorum operatiō, ne faciat uenerabilem, & irreprehensibile sit, quod non admiretur eam: sin uirtutis maxime diuīnae esse comprobaat̄, quomodo nō est uerum id quod dixi? Etenim citra ullam affectationem, & ut uidetur, studium, admirationem me rentur ea quæ maximis facienda sunt: tametsi tuum, ut summum Iouem, & alios qui cum eo sunt, quos tu deos esse dicis, inueniemus impotentiores, quām ut à mortis laqueo eripere possint detentos. Et id nos docet poëtarum optimus, dicens:

Cæterum mortem quidem, secum trahentem, necq; dī quidem,
Etiam ab amico uiro poterunt auertendo iuuare, quando scilicet
Parca pernicioſa asperæ mortis destituit.

Inani autem de Dardano scripto absoluto, statim ad Aeneas transit exilium, & à Troia ad Italorum gentes profectionem manifeste narrat. Remi quoq; & Romuli mentionem facit, & quomodo Roma ædificata sit, & longos in hoc producit ser mones, datumq; esse eis à Ioue dicit sapientissimum Numam, de quo sic inquit:

I V L I A N V S.

Sed postquam extructa illa est, multis quidem bellis pressa fuit, in omnibus autem præualuit, ac uicit: & quum increscerent pericula, opusq; habe ret maiore securitate, Iupiter ei sapientissimum Numam misit. Hic Numa honestus & bonus erat, & uersabatur in desertis syluis, eratq; semper cum dīs prout mire sapiens erat. Et post alia: Hic multas sacrificiādi leges protulit.

C Y R I L L V S.

Itaq; quādoquidem, sicut ipse dicit, honestus & bonus erat Numa, & splendida præditus intelligentia, etiam plurimas sacerdotum constituit leges. Diligenter ergo inquiramus, quem habuerit ille cultus modum. Scripsit igitur de illo Dionysius Halicarnasaeus, qui Romanorum historiam diligenter composuit, quod templo quidem & delubra extruxerit, simulacrum autem in illis erat nullū. Nam quia Pythagoræ philosophiam commendabat, cuius & dogmata sequebatur, cognouerat plo Nume. deum omnino specie & forma tali carere, affirmabatq; illum gaudere mentalibus

*Qualia mira
cula Christi.*

N

DIVI CYRILLI CONTRA IVLIANVM LIB. VI.

C & non carnalibus sacrificijs, Idcirco & constructa templa Fidei nominabat, quia ^{iurare per fidem.} so la deus ab hominibus quantum capaces sunt uidetur: & subditis praeципiebat, ut per Fidem iurarēt. Ceterum hic laudibus summis illum praedicans, Fidem in deum ne pharie conspurcans, non cōfunditur ligna & lapides inter deos recensere, & omni genas idolorum constitutiones approbare, nec cessat armēta boum illis immolare, ut & cum ipsis Numē legibus pugnet. Ad hæc & alias quasdam frītolas & aniles, delirasq; fabellas annexit ac dicit:

I V L I A N V S.

Igitur hæc quidē ex arreptione & inspiratione diuina, per Sibyllā, & alios qui per illud tempus patria uoce oracula reddebant, à Ioue orbi data esse ap̄paret; sicut & ancilia de cœlo sunt lapsa, & in crista galeæ caput apparuit, opinor Numæ etiam magni Iouis sellam affuisse. Hæc ne inter prima uel se- cunda dona numerabimus? Et ô miseri homines, quum seruētur arma, quæ magnus demisit Jupiter, hoc est pater Martis, pignore dato, non uerbo, sed re, quod ciuitatem nostram perpetuò protecturus s-t, cessatis adorare & cole re! & interim crucis lignū adoratis, imagines illius in fronte & ante domus pingentes. Igitur digne quis uestros prudentiores odio habebit, uel miseri cordia dignabitur imprudentiores, qui uos sequentes in eam perueniunt calamitatem, ut etiam relictis æternis dijs, ad mortuum Iudæum transeant.

C Y R I L L V S.

D Qui ista sic se habere suspicatur, & impudens ac nepharium os contra eminentē saluatoris nostri gloriam dilatat, à maligno aduersarioq; dei spiritu, à me minime de negabitur esse arreptus. Nullus enim dicit anathema Iesum nisi in Beelzebul, quē admodū sapiētissimus Paulus inquit. Quod autē ancilia à Ioue missa, & craniū, hoc est caput inuentū esse, nescio q̄modo, dicit, ridicula sunt, puerilesq; nugae ac neniae, nihilq; præterea, quare talia non ualde curamus. Porro miseros esse dicit, quibus curæ est semper & domus & frontes signo preciosæ crucis signare: absque labore demonstrabimus eiusmodi sermones à malis cogitationibus profectos, extremam sapere imperitiam. Nam uniuersorum saluator & dominus, quamuis potuisset in forma cum patre omnibus modis æquali, agere, & in diuinitatis solio considere, nō rapinā tamen arbitratus est se esse æqualem deo, sed seipsum humiliavit, formam serui accipiens, cōtemptaq; ignominia, crucem sustinuit, ut corruptionis aboleret potentia, unus pro omnibus mortuus, & excitatus, ut à mortis laqueis hunianum eriperet genus, ut tyrannidem peccati quod in nobis dominatur destrueret, ut legem in membris corporis sauvientem sedaret, & spirituales faceret adoratores, mortuūq; faciens in nobis sensum carnis, filios efficeret dei eos, qui in se credidcrunt, & sanctificaret per spiritum, ut tyrannide in omnes spoliaret satanam malorum authore & lethiferam bestiam, ac malignas uirtutes quæ sub illo sunt, quas calumniator nos ter gentium príncipes & tutelares deos nominat. Hæc omnia recordari nos facit salutare lignum, & suadet ut cogitemus, quod sicut dicit diuinus Paulus, Unus pro omnibus mortuus est, ut uiuentes non ultra sibi ipsis uiuant, sed ei qui pro ipsis mortuus est & resurrexit.

Quod autem deo uiuere, hoc est, honeste & religiose conuersari beatissimos faciat eos quibus id studij est, omnibus manifestū inquam, & propterea, ut dixi, preciosi ligni crucem facimus in memoriam omnis boni & omnis uirtutis.

Quoniam autē res illa ei uituperatione non carere uidetur, dicat oro iterum. Interrogabo enim: Vis cōgregātes tabulas intra domus septa, optimū accersamus pīctorē, cui dicamus: Animus nobis est ô pīctor, uelle docere formosos pueros intē perantiam

*Quid signum
erucis in memo
riam reducit.*

A perantiam damnū ipsis afferre, uolumusq; suadere mulieribus quæ in domo sunt, in honestam uitam ipsis esse pernitiosam: sed fortasse istis sermo docere uolentium non sufficit, ut recte & inculpate uiuere uelint. Ponatur eis & ob oculos pictura quædam adiuuans sermones docentium, pingaturq; in tabulis ante alios deorum summus Iupiter; assideat autē, si placet, Phryx adolescentulus Ganymedes, honestus item illius & memorabilis iudicis, int̄peratæq; libidinis indictiū; pingatur autē & Alcumena, apud quam nouē permanxit noctes, qui & in fœdissimis satietatem non experiebatur. Stet etiam Semele, & omnis mulierum chorus. Videatur præterea & Neptunus, assistentes habens quas flagitiose uitauit Amynonen Aellopen, Hippothoēn, & alias. Et etiam pingatur simul adolescentes Lydius Pelops, inquam. Decorā effigiem sumat in tabulis subridere solita Venus, quæ multos nouit amatores. Ferè me præterijssem, ô pictor, redolētissima illa plāta, Daphnen dico, & quæ de illa celebrant; pingē mihi Apollinē uictum modestæ puellæ fragrantia, & fugiat quidem pueilla inquinamentum exosa, insectetur autem Apollo, etiam si amantem nō assequatur, coronetur ramis, ne lateat crimen. Vis igitur uir strenue, ut lignum quod nos ad recordationem omnis uirtutis inducit, abhiciamus, & relin quamus, puerisq; & mulierculis tua proponamus. An forte repugnahūt dij & deæ, ne à pueris & mulierculis qui uident hæc planè inutilia, destruant? An non ridicula sunt hæc, & euident summae stupiditatis demonstratio?

Dicit nobis in summam cedere pernicitem, quod ab æternis recedamus dijs, & pro eis Iudæum eligamus mortuum. Obscro dīc mihi, quomodo genitos & in tempore productos æternos esse dicis? Nōnne tuus Plato conspicuos & mentales deos, conditos esse faterur & quomodo igitur æternū, quod in tempore productū, & ad generationem ueniens, obnoxiumq; corruptioni, quantum ad rationes naturæ inlitas attinet, quandoquidem mentitum non est, omne quod generatur, omnino etiam corruptioni subiacere. Mortuum autem nominat Christum. Nec mirabile est, errat enim, & uenerabile incarnationis nescit sacramentum. Nōp enim disxisset mortuum eum, qui secundum carnem mortem gustauit, ut mortem solueret. Quomodo enim uinceretur à morte, qui alijs ut uiuerent præstitus? Nam permisit quidem cum dispensatione, ut carnem suam mors accederet, quæ caro sua erat secundum dispensatiuam appropriationem: reuixit autem iterū, & mortem percussit, ut in ipso & primo humanæ naturæ aditus & uia pateret, ad uincendam mortem & corruptionem. Quapropter & nominatus est primogenitus ex mortuis, & dominus primitiæ. Nam ut diuinus Paulus inquit: Quemadmodum in Adam omnes moriuntur, ita in Christo omnes uiuiscabuntur.

Peruenit etiam mens eius in eam inscitiam & ægritudinem, ut illis ipsis honesta se putet, propter quæ maximas accusationes expectare merito debet. Transeo enim, inquit, matris deorū mysteria & zelo Marium. Bene scilicet, non enim Dani iudicis est. Nam ille instituit Corybantū insaniam, & in speluncis Idæ nocturna sacrificia & impura mysteria, quāuis alsoqui auditoribus narratiōe fatua & plāne nefaria omnibus modis nocuerit. Annumeret etiā eis ipse inter bona quæ à dijs Romanis data sunt, Marium, qui olim regnauit, superstitionissimusq; fuit & crudelissimus, & in eam peruenit animi ferociā, ut pueram quam honeste educauerat, & præ omnibus pueris gratiorem & dulciorem habebat, dæmoniorū immolare aris. Ita enim credebat bonos deos uelle coli, oblectariq; si sui cultores sentire uellent, quod super omne malum est: nempe nihil existimare melius, quam fieri homicidas propriorum filiorum quos genuerant. Idecirco si Marium laudat & admiratur, reprehendit eos qui facere eadem quæ illi nolunt. Suadeat cultoribus deorum, quos gentium principes & ciuitatum defensores uocat, petere sobolem, nō ut domi edunt quam genuerunt, & ad filios filiorum genus suum propagent, sed ut suo san-

*Nostre pictus
re pietatem de
cent.*

*vōīkōlī μφω
iēc.*

*Qualis Mors
Christi.*

*Col. t.
1. Cor. ii.*

*Marius filiam
sua immolauit*

DIVI CYRILLI CONTRA IVLIANVM LIB. VI.

Cguine mansuetissimos deos mulceant. Nam fortassis inter cætera sacrificia hæc illæ probatoria sunt, & liberatus est à crimine si quis filios suos occiderit. Quia autem talè recte dicimus immanuetum, ferocis animi, & bestiæ crudeliorem, & redarguit talem communis naturæ lex, utpote summæ crudelitatis & nephariae mentis: quare ergo admiratur (et eximiuū deorum donū esse dicit) eum, quē si quis æmulari uellet, nepharius & exosus omni homini foiet. Hoccine deorum donum est dīc obsecro, uel fortasse dignum, quod cū alijs laudetur? Simile est enim illis xenium, & cōcedunt suis quæ & colinorunt. Et non solum ab his donatum esse dicit Marium, sed præterea etiam falsorum uatum inuentos esse modos. Scribit autem sic:

I V L I A N V S.

Etenim spiritus, qui à diis in homines peruenit, rarus quidē est, & in paucis fit: necq; facile omnes homines eius participes sunt, necq; omni tempore; & id círco qui apud Hebræos dabatur, celauit. Vnde necq; qui apud Aegyptios erat, in hoc usq; tēpus seruatur. Videtur autem & per se nata esse miracula, quæ temporum cedunt circuitu. Misericors noster dominus & pater & Iupiter cogitans ne omnino communione deorum priuaremur, dedit nobis per sanctas artes considerationem, qua in rebus necessarijs sufficiens habituri essemus subsidium.

C Y R I L L V S.

Falsorum Prophetarū mos. Hic spiritum ex diis uocat spiritum falsorum prophetarum. Mos enim erat illis fingere furorem, & quasi arrepti facti à uaticinante spiritu, visiones cernere, quo mendacium fieret magis acceptū. Plurimi autem tales erant & multiplex imposturae illorum modus. Nam alijs erant auspices, & per ignem uaticinantes, alijs uero per

Vaticinia quæ recessarunt. D farinam, & cum illis iocinoris inspectores, & curiose attendentes furios ex sacrificiis in aërem permeantes. Alij uero & necromantici erant, uenitiloqui, & prodigiorum obseruatorum. Quod dicit defecisse in illis spiritum diabolicū, laudo quidem sermones, ueruntamen ignorat causam quare cessauerit mendacium, & siluerint, si cut ipse dicit, per se nata oracula. Nam postquam illuxit mundo Christus, repressa est omnis dæmoniorum tyrannis, & quasi scena puerilibus ludis impleta, deceptio soluta est: ipsi autem intra inferni portas continentur, quamvis olim prophaniū & perniciosi dæmones mundum errare fecerint.

Cæterum illud dicat, quomodo per se nata oracula temporū circuitu cedentia, si iuisse dicitur quomodo si quis fuit omnino uere deus, qui futura priscis significare attentauerit, uincat ita temporibus, ut cognitio eius minor sit quam antea: & quomodo æternos illos esse dicit, quū & tempore inferiores sint, & quasi inueterationē expectent, parum differentes à nobis. Igitur quoniam dicit, siluerunt oracula, & fortassis senescens Pythius delirare incipit, & ad decipiendum mendaciorum modos ultra ignorat. Dedit nobis Iupiter per sanctarum artium considerationem etiam adiutorium? Quid facis, uir strenue, nunquid uenerabiles & sacras artes uocas malefacta, falsa uaticinia, etiā imposturas esse dicas hominibus utiles, qui illas norunt. Has enim ad adiutorium hominibus datas esse dicas, uenireq; ipsi donum quasi eioue subsidium utilissimum. Recte scilicet amice. Oportebat enim tuum patrem & regem tam scidis uti subsidijs, ut uidetur admittere ea que & à constitutis legibus abludunt, & quæ facientes extremorum ciiminum reos constituerent, uel si forte solum nouerint alijs facientibus.

An spiritus prophetæ respondebat? Quoniam autem dicit, quod & apud ipsos Hebræos propheticus spiritus defecerit, respondemus, quod finis prophetarum & legis fuerit Christus. Nam omnes quidē qui olim fuere sancti, etiam futurū accepta cognitione, quam deus per spiritum sanctum

A sanctum eis immisit, Christi sacramentum antea clamauerunt. Postquam autem in medium ipse prodijt, & apparuit hominibus, cessauit quidē prophetiae ueteris dominum, loquitur autem & nūc futura in sanctis deus, sicut sibi placet, & in sanctis moratur animabus. Proinde non defecisse dicitur spiritus, sed transtulisse nos in nouitatem gratiae. Sic autē ad prædicta adjic̄t aliquid aliud quod sibi probatur, & dicit:

I V L I A N V S.

Oblitus ferè eram maximi doni Solis & Iouis, quod tamen recte sub fine seruauit. Etenim non est soluni nobis proprium, sed commune arbitror cum Græcis nostris cognatis. Iupiter enim in mentalibus ex se Aesculapium genuit, super terram autem per fœcundi Solis uitam apparuit: is ubi ex cœlo super terram prodijt, circa Epidaurum quidem in hominis specie uniformiter apparuit: quum multiplicaretur autem inde progressionibus, super omnem terram salutarem suam dexteram extendit. Venit in Pergama, deinde in Ioniā, in Tarentum, posthac iterum uenit in Romam, abiit in Cōn, & inde in Aegas, postea in uniuersam terram ac mare, non singillatim nos inuisit, & quodammodo animas negligenter uiuentes, & corpora infirma corrigit.

C Y R I L L V S.

Arroganter quidem dicit, ex Ioue in mentalibus natum esse Aesculapium, appa^{Aesculapius}ruisse autem in hominis forma. Omnia autem sermone fertur ex Coronide & Apolline natus, quæ à sacerdotibus ut uerisimile est, in Apollinis templo uitiata fuit. At hic de illo honestum & sublime quiddam sentit ac loquitur, semper nimis men dax: quamuis apud Græcorum sapientes plurima & absurdâ de illo scripta sint. Et

B enim Apis Aegyptius non obscurus inter eos qui illuc erant templi ministros, & naturalis philosophia & scientiam sortitus, dicit. Hunc ferunt primum artem medicā exquisuisse & tradidisse felicius, quām eos qui ipsum præcesserant, cōmunicasse & Aesculapio. Hic ubi profecerat in ea disciplina, noluit ultra in Aegyptiorū ciuitatibus morari, sed lucrī cupidus & turpibus cōsilijs obnoxius, omnem, ut ita dicā, circuit regionem, ab omnibus lucra petens, & uenale studium suum languentibus præponens. Inflatus autem ob sc̄iētiam, & superbiens etiam Deum se nominabat, & mortuos se fuscitare posse delirans imaginabatur. Veniens autē ad Epidaurios, & illuc summam sibi gloriam arrogans esse se deum quēdam, fulmine ictus est, pœnam illi dignissimam Deo intentante, & per id quod patiebatur declarante se nihil aliud esse omnino, quām terram ac puluerem. Sed quæ de illo dicat Odarum conditor Pindarus, uidere opere preicum fuerit:

Vicit & illum superbi animū,
Aurum in manibus apprens.

Manibus autem Saturnius per utracq; præcordia traiectum deiecit ocyus.
Flagrans uero fulmen mortem intentauit.

Quin & tragicus Euripides dixisse Apollinem contendit:
Iuppiter enim autor mortis, filij mei Aesculapij,
Pectoribus innecta flamma.

Quomodo igitur maximum & eximium donum Solis & Iouis, sicut ille dicit, quem igne exuſſit is deus, qui hominum opera iusta sententia trutinat, & reddere unicuiq; pro suis meritis solet, uel præmium, uel poenas.

Sed profuit uitæ, inquit, medica ars, nunquid propter hoc per eam & deos meliores factos esse dicemus? quamuis considerare liceat, & alias scientias, & artes etiam fôrdidiores, non fruſtra inuentas, sed humanis usibus utiles ac necessarias. Nunquid propterea eos, qui initio illis operam dederūt, uel certe sortiti sunt in ali-

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANUM LIB. VI.

C qua alia arte gloriam maiorem, divinitatis honore coronabimus? Itaq; siquidē fecit aliquid deo dignum Coronidis filius, si cæcis quibus oculi adempti lucem immisit, si iterū redire ad uitā iussi mortuos, si claudos rectis pedibus incedere, & latos ad domū redire fecit, etiā à nobis honorē accipiet, quod admiratione dignus sit. Si autem probatus circa quosdam regnos fuit, laudetur quidem & ipse, utpote experientia medicæ artis clarus; sed nō contemnatur hoc dictum, Nosce te ipsum. Auarum igitur & arrogantem medicum optimus ille in deorum retulit numerum, & adhuc perbum surrigens supercilium, sic iterum de illo inquit:

I V L I A N V S.

Quid tale sibi datum esse à deo gloriantur Hebræi, ad quos à nobis uos sponte persuasi transitis? Si illorū quidem sermones attendissetis, non omnibus modis tam infelicitate ageretis, sed peius nunc habetis, quām si adhuc nobiscum essetis: Ieuia autem passi essetis & tolerabilia. Vnum enim pro multis dijs coluissestis, non hominē, imò non multos homines miseris, usos lege dura quadam & aspera, agrestemq; barbariem spirante, pro his legibus quæ nobiscum iustæ & misericordes, & si quidem in alijs deteriores, sanctificatione tamen puriores & castiores: nunc autem uobis evenit quod sanguinis, qui pessimum exugūt sanguinem, & puriorum relinquunt.

C Y R I L L V S.

Plurima sanè & dignissima, & quæ admirabitur quis ualde recte, à deo uniuersorum domino Hebræis donata esse demonstrari possent, etiam si nihil tale quale se recepisse gloriantur à Sole & Ioue, ij qui à ueritate abscesserunt. Oportebat enim eos quos illi uocant ciuitatum defensores & gentium principes deos, hoc est dæmones largiri suis abominationibus quam simillima. Deum autem naturalem & tremum, qui omnibus imperat & omnium rex est, eos qui suum colunt imperium, fideles protectores, curatoresq; animarū & corporum ordinare hominibus, ut Heliā milium Thesbiten, Helissæum, & alios, qui per tempus illud decentissima virtutum gloria claruunt, & eos qui apud Christum fuere, Petrum inquam, & Ioannem, & alios, quorum sola corporum umbræ ægrotantibus ad curandum morbum sufficiabant, eximiū Paulū, & eos qui post illū fuerūt. Omitemus autem hos singillatim recensere. Qui aut uolunt, poterūt & post hac uidere uitios uenerabiles, & sanctos, in uirtute Christi per sanctū spiritū increpare mala dæmonia, & eos quos illi deos & seruatores esse credunt, orationis uirtute conterere, manuumq; attacatu flagellare, atq; adeo à uarijs morbis liberare oppressos.

Quoniam autem ijs qui mendacium condemnauerunt, & contra Græcorum errorē quasi ad rauum clamauerūt, prudenterq; ueritatem delegere, atq; deum naturalem, & uniuersorum opificem cognouerunt, insultat dicens. Auscultates Christianorum sermonibus decepti estis, & non unum adhuc colitis deum, sed hominē, imò & multos alios infelices, etiam legi duræ et asperæ atq; barbaræ subiectos, ope reprecium arbitror sermones, quibus ituari possumus, etiam hic opponere. Itaque hominem nominat Christum, multos autem & infelices sanctos martyres, quos & sub lege dura fuisse dicit, eo quod dixerit dominus noster Iesus Christus: Matth.10. Ne timeatis ab his, qui occidunt corpus, animam autem occidere non possunt: si mete autem potius eum, qui potest & animā & corpus perdere in gehenna. Porro nos, uir eximie, dicimus: Non (ut tu putasti) deificamus hominem, nec existentem natura deum adorationis honore dignamur, sed ipsum potius qui ex deo patre prodijt Verbum, per quem omnia producta sunt, qui decreuit saluare humanum genus, incarnatum esse, & hominem factum esse diximus, processisseq; uithō minem

A minem ex sancta uirgine, ut quoniam inaccessa, & nullo modo attingibilis, immo & omnino inuisibilis diuina & ineffabilis eius gloria, temporibus quibusdam definitis quasi unus ex nobis, secundum quod apparuit ut homo, dispensacire cum hominibus conuersaret. Et quis ille deus inquam est uniuersorum, natura & solus, ut persuadeat sapere, uirtutisq; omnis scientes efficiat, nos sibi per sanctificationem coiungens, abolito omni pincipatu, omni potestate & uirtute maligna, liberatisq; nobis a falso nominatis dijs? Proinde non, sicut tu putas & dicas, & sentiri uelles, ut homo colitur. Quare enim hoc diceremus? sed hominem qui apparuit deu erbum agno scentes, & accedimus ad deum secundum quod & deus est, & ex deo patre apparuit inconuertibilis & incommutabilis. Quod de illo sacramento subtiliter & sapienter antea sapientissimus Moyses prædixit, & prophetæ quoq; sancti prædixerunt, quæ cum illius sermonibus conueniunt.

At sanctos martyres neq; deos esse dicimus, neq; adorare consueuimus: laudamus autem eos potius summis honoribus, quod pro ueritate strenue certarunt, & fidei synceritatem seruarunt, ita ut & suam animam cōtempserint, & mortis terroribus ualedicentes præualuerint in summis periculis, tantæq; fuerint fortitudinis, quasi statura sibi suæ uitæ excitaturi. Proinde non est indignum, immo etiam necessarium eos qui tā claris operibus glorio si sunt, perpetuis honorari laudibus. Quā rem etiā apud Græcorū uetustissimos irrepubudiabilem inueniemus. Etenim quum olim pro uniuersa Græcia in Marrhatone quidam periclitati essent, & postea confligentes cū exercitu Xerxis, nobili morte occubuisse, mos Athenis factus est, quod anniversarijs laudibus eos coronaret, quum apud sepulchra illorū conueniretur. Et quoniam optimus iste sanctos non sinit absq; reprehensione uenerari, quamvis & ipse Plato dicat de his qui optime uiuere uoluere, & nō ignobiliter mortui sunt, postea quasi dæmones factos, & mortuos, ita curabimus, & eorum loculos adorabimus. **B** Itusmodi sanè hæc censemus, quando quis senectute, uel alio quodam modo defunctus fuerit, qui in uita præ alijs bonus iudicatus est. Et hæc quidem tuus Plato uir strenue, nos autem non deos factos esse diximus sanctos martyres, sed omni honore dignari consueuimus, quodammodo reponentes memoriam illis immarcessibilem pro honoribus & remuneratione fortitudinis tam conspicuae.

Quoniam autem frustra cauillatur credētes in Christum, quasi imprudentes elegerint pro unico deo colēdo multos homines nō deos, demonstrare conabor Græcorum insecitiae esse crīmina, quæ ipsi in ueritatis adoratores nepharie reiecerunt. Ipsi enim hominibus sacrificarunt, idq; turpibus & libidinosis, & omnibus modis uituperadis: qualis sancta quidam fuit celeberrimus Hercules, quem fuisse Alcumenæ & Louis filium dicunt, cui magnum & eximū præmium cōstituerunt, quod una nocte quinquaginta uirgines uitiarit. Honorantur autem & alijs diuina gloria apud eos ex Thebanis Hermes, ille Mēphites, Aesculapius, et cū his Castor & Pollux, Apis & Osiris. Taceo Semelēs filium libidinosum & scelestum: adhuciam autem Cleomedem, quem pugilem ferunt crudelem fuisse & atrocem, bestijsq; ferocibus parum cedentem: & hanc ob causam laudans illum Pythius ex sacra tripo de loquebatur, sicut ipsi dicunt:

Vltimus heroum Cleomedes Astypalæensis;

Quem sacrificijs colite quasi non ultra mortalem existentem.

Praeclara humanitatis præmia certantibus largiris ô Pythie, ô deorum mansuetudinem, ô liberalitatē. Ascribitur dijs abominabilis & homicida. Hæc res illos decebat. Porro Alexandrum Philippi filium ter & decies decretum est nominari deū ab his qui per id tempus agebant, quin & ipse Alexander unum ex familiaribus & obscenarum mulierum adductorem, cui nomē erat Hæphestion, appellauit deū, altarioq; & sacrificijs coli præcepit. Sed si quis uelit singulatum dicere, longos insi-

Quomodo
martyres colas-
mus.

Quām in die
gentilias
diuinos hono-
res tribuerit.

Cmet sermones, innumerabiles enim sunt, qui diuinitatis nomen suffurati suere.

Quod aut̄ soliti fuerint deos nominare, secundū substantiā quos uoluerint, scit quis etiā inde. Nā Clemens sequēs sanctos apostolos, multasq; Græcorū historias proferēs, in sermonib; dicit, Senchoniatheōis historiā Phoenicū literis scriptū, cō uertisseq; in Græcorū lingua Iosepum Iudāū, qui admirabilē in doctrinis sonitus est gloriā. Dicit igitur Senchoniatheō ille, quamuis Græcorū superstitione plenus; Antiquissimi Græcorum, præcipue Phœnices & Aegyptij, à quibus cæteri homines hūc morem acceperunt, deos nominabāt magnates, qui aliqua ad humanae uitæ utilitatē inuenissent, uel in aliquo gentibus benefecissent. Benefactores aut̄ istos, & multorum bonorum operum autores censemtes, quasi deos adorabant, & utilitati cuiquam p̄fectis templo p̄parantes, columnasq; & uirgas nomine illorū consecrabant. His quos ualde uenerabantur Phœnices, dies festos maximos decerēbant. Præcipue autem à suis regibus, mundanis elementis & quibusdam existimatis dijs, nomina indiderunt naturaliter. Solem & Lunam, & planetas, stellas, & elementa, & quæ cum illis sentiebantur, deos solos sciebant, & hos quidem mortales, illos uero immortales. Proinde nos quidem minime, Græci autem potius deprehenduntur fuisse hominum cultores, & dei gloriam incircūspecte, quibus olim uoluerunt tribuisse. Cæterum dictis istis sapiens Iulianus ubiq; contra Christianam religionem agens, etiam alia quādam addidit:

I U L I A N V S.

Scitis enim, quod sanctificationis ne mentionē quidem fecerint; imitamini autem ipsorum furores & amaritudinem, subuertētes templo & altaria, & occiditis non solum ex nostris qui in paternis traditionibus manent, sed etiā ex hæreticis qui uobiscum seducti sunt, qui non uobiscū eodem modo mortuum deplorāt, sed hæc potius uestra sunt. Nullo enim modo, hæc uel Iesus tradens p̄cepit uobis uel Paulus: causa autem est quod non sperauerūt unquam eosq; res suas peruenturas. Gaudebant enim si ancillas deciperent & seruos, & per hos mulieres & uiros, quales Cornelius & Sergius, quorum unus si uidetur nominatus inter nobiles qui tūc erāt (Sub Tyberio enim uel Claudio hæc facta sunt) credite, quod de omnibus mentiar.

C Y R I L L V S.

Audacter iterum loquit̄ strenuus ille, & sanctimoniae negligentes esse dicit eos, qui se à Græcorum errore alienant, & ad ueritatem contendunt. An non ridicula hæc sunt & aniles nenīae? Age ex suis sapientibus dicamus ei: Despis Menelaē in auila nutrite, necq; aliquid te iuuat hæc insipientia, recipisce, idq; suauiter. Nā nos quidē ueræ sanctificationis modos inquirentes, omnem ueritatem meditamur, & quod in omnibus optimis probatur, admirabili studio obtinere assuescimus. Vos autem in tantum ab his nostris abestis, ut libidinosos uestros deos admiremini, & impudenter mereciantes eos adoretis.

Sed ira uinci nos dicit, & iniuste occidere. At ubi nam hoc factum inueniemus? Contrarium enim uerum opinor, id quod re ipsa colligescit. Occisi enim sunt ab ipsis sancti martyres, in nullo absurdo redarguti: sed quod summo dco fidem seruunt, bencuoliq; fuerunt, iniuste accusati.

Arguit aut̄: Quare templis & altaribus manū admouistis, & impietatis officinas diruistis? quamuis dicentem audiuerimus, quod uni soli dco seruendum sit; quibus igitur templo erexitis? & in illis aras extruxistis? Nam esse deum in humana specie neq; ipsi dixerint: obluctantur autem nescio quomodo suis super hac re opinioribus. In templis enim multigenas & multiformes species collocātes, adorari illas abf;

A absq; iudicio præceperunt, necq; ignorant quod putrefactos mortuos colant: & quo modo non erubescunt uniuersoru saluatorem Christum nominare mortuū, quamuis passum carne, & propter nos mortem gustantem, ut hominis naturam ad incorruptibilitatem reduceret? Nō enim mansit inter mortuos, sed reuixit potius destruēto mortis imperio, & ablata corruptione nostra, quæ ex præuaricatione Adæ ty-
rannidem exercebat.

Potò non relinquit irreprehensam saluantis benignitatem, eo qd mulieres crediderint, uocatiq; sint & serui & ignobilioris uitæ quidam. Quamuis melius erat co-
gitare quod homo homine, secundum quod natus est, nullo modo præstantior sit:
sed eadem ratio substantiæ ad omnes pertineat, unusq; omniss ingressus sit ad uitam
& æqualis egressus, sicut scriptum est. Externis scilicet alijs interdū alijs plus abun-
dant, ut in opum abundantia & dignitatum eminentia, & alijs quidem est qui mi-
nistrat, alijs cui ministratur. Veruntamē utcuncq; hæc se habeant, omnibus homini-
bus una est natura. Et propriū ei est, ut probe se gerat ad omne quod laudabile est.
Etenim sapiens est, & discernere ualet deteriora à melioribus. Proinde nihil prohibe-
bet eum qui humilioris uitæ est, fieri sapientem, & destitutum opibus studere iusti-
tia, & existentem in ministrorum ordine, æquitate & honestate clarescere. Igitur
quare arguit frustra eos, qui diuina prædicatione ad ueram irreprehensibilem q; dei
contemplationem, & ad omnis boni scientiam congregati sunt, nisi possint h̄dem
diuitijs delitiari, nisq; externis dignitatibus alijs præstent. Sanè ego dixerim inopē,
si quidem uoluerit recte & iuxta legem uiuere, incomparabiliter melius habere au-
ro diuite, & sapientem ministrum delirante domino. Scriptum est enim: Minister sa-
piens imperabit stultis dominis. Proverb. 17.

B Vider autem licet etiam apud Græcorum sapientes eos, qui alijs multo glorio-
siores effecti, fuisse ab initio artifices, popularemq; & sordidam exercuisse artem,
quam illis parentes tradiderant, admirabiles que factos in sua sapientia. Et trans-
feo quidem multos, ad ipsum autem uenio Socratem Sophronisci filium, qui natus
est ex matre obstetrica, patre autem marmorario: nihilominus primatum in sua ar-
te obtinuisse dicunt, hoc tamen non datur ei opprobrio. Scribit autem sic de eo Por-
phyrius in tertio historia philosophi: His autē sic manifestatis dicemus de Socrate
quæ apud alios memoria digna habētur. Nam alia quidem ad laudem & uituperiū
eius multipliciter à disertis uiris fabulose tradita sunt, qui parū amice iudicātes inex-
quisitū reliquerūt hoc, num ipse laborauerit cū patre suo in cædendis lapidibus, uel
pater eius solus. Nihil enim hoc obfuit ei ad sapientiā, quod paruo tempore opera-
tus est. Et si sculptor fuisset purioris artis, necq; id ad cōfusionem illi cessisset. Et post
alia, iterum opificem fuisse dicit Socratem cædente paterna arte lapides. Et This-
mæus in nono ait lapidibus operari dīdicisse Socratem. Et si ille quidem minus fide-
dignus est, utpote minus amicus, Thīmæus autem propter ætatem, fūmior enim Aristoxenij
filius erat, utendum Menedeo Pyrrhæo, qui Platonis fuit discipulus, &
senior Aristoxeno. Is dicit in Philocrate, quod nō cessauit Socrates uel de patre ut
marmorario, uel de matre ut obstetrica loqui. Quid, dīc obsecro, nocebat Socratē,
quod marmorarius esset, uel quod natus ex patre marmorario, in hoc quod posset
recte agere, quæ censuerat bona esse opera. Licuit ne minus philosophari, quod
ex mercenaria fuit matre, obstetrix enim erat ut dixi.

Verum grauius ille & celebris apud eos Plato non uersatus in scholis & palestris
initio, sed ex studiis Athletarū transiit ad philosophiā. Quamuis & de illo dicat
Porphyrius, quod apud Dionysij literas didicerit, apud Aristonem autem Argiū
dicit aliqui, quod didicerit quæ ad ludū illorū attinēt. Proinde & in Isthmijs & Py-
thijs certasse ferunt, & qd hac arte seruilius ferret em, ut opinor, nullus recte sapien-
tiū nudato corpore palam in tanta multitudine fœde agere, idq; ob paruā mercedē.

Sap. 7.

Ex obscuris
clari.Socrates mar-
morarius, obste-
tricus filius.Plato gladiato-
ris filius.

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIB. VII.

C Iam quod dicit famulis inaccessam esse philosophiam, ridet, quod dicunt ad ueritatem uocati: quamuis Zamolxis Thrax Pythagorae minister, mirabilis fuerit apud illos, utpote in omni disciplina ualde edocitus. Neminit autem & illius Porphyrius sic dicens: Erat autem ei & alius minister, quem ex Thracia emerat, cui Zamolxis nomen, quem diligebat Pythagoras uacantem sublimium contemplationi. Itaque ministros nihil prohibebat fieri sapientes ac bonos, qui pro uirtute labore serre, & uerae contemplationis splendoribus constare uolebant.

Mulieres phi-losophae. Vituperat etiam istud quod mulieres diuinam nostram prædicationem adeptæ sint, quamuis etiam ipse Plato in Sicilia Dionysij uxorem ad philosophiam uocaret. Sanè Porphyrius Marcellam ob eruditionem, admirabilem fuisse dicit, amicèque inductam in domum, tanquam uxorem uoluisse simul uiuere. Ad hæc enarrans uitam Pythagoræ, sic affectam fuisse dicit Crotoniatarum urbem, quod se niorū principes multa & pulchra oratione animauerit, deinde iussus alias fecit admonitiones apud adolescentes pro principibus, postea etiam apud pueros turma tim à ludo uenientibus. Denique & apud mulieres, & mulierum conuentus illi præparatus fuit. His autem factis, magna illius gloria crevit, & multos fecit sibi familiæ res ex ipsa ciuitate, non solum uiros, sed & mulieres. Igitur quare accusat saluatoris discipulos, si omnibus diuinam prædicationē proposuerint, mulieres & uiros cleros & obscuros, diuites & pauperes, & etiam ex seruis quosdam ad doctrinam uecauerint, docentes quis universorum secundum naturam deus, & conditoris sit dominus. Adiicit autem & alia cauilla contra nos, pro sua libidine, ita dicens:

I V L I A N V S.

Cæterum, nescio unde quasi afflatus hoc dixerim, & unde egressus sim, quod ad Iudeos sponte transitis, erga nostros deos ingrati. Nunquid dñs derunt Romæ ut regnaret, Iudeos autem, ut paruo tempore liberi, semper uero serui ac peregrini essent? Vide Abraham, nonne peregrinus erat in terra aliena? Vide Iacob, nonne primum Syris, & deinde Palæstinis, & deus inuenit senex Aegyptijs seruiuit? Nonne ex domo seruitutis inquit Moyses ipsos eductos esse ex Aegypto in brachio excuso? Quum autem habitarent in Palæstina, nonne crebrius fortunas mutarunt, quam colorem ut dicunt Chamaeleon? Nunc quidem obtemperabat iudicibus, deinde seruiebant alie nigenis. Postquam autem sub regibus esse cuperunt, taceatur nunc quomodo. Neque enim deus uoluntarie permisit eis, ut sub regibus essent, si cut scriptura dicit; sed ab ipsis coactus, & prædicens quod male sub regibus habituri essent. Cæterum habitarunt in terra sua, & agros coluerunt serè quædringentis annis, ex illo tempore primum seruierunt Assyrijs, deinde Medis, postea Persis, & nunc postremum etiam nobis ipsis.

C Y R I L L V S.

Quod mundano & immundo spiritu arreptus talia conscripserit, dicturos arbitror omnes quibus sana mens est. Nullus enim contra ineffabilem & summam dei gloriam loquetur: si quidem cor eius bene habeat, & à diabolici spiritus malicia liberū sit. Quum autem interroget quare permiserimus nos ad iniuriantes Iudeorum mores & leges adduci, & ad illos sponte concesserimus (quandoquidem causas addiscere uult, propter quas erga deos illius ingratisimus) dicimus necessario quod inuenimus apud Iudeos, hoc est apud diuinitus inspiratam scripturam, de uera & unica deitate sententiam perspicuam & exactam, omnique persuasione plenam, leges & institutionem, quæ uirtutis studiosum recta ad omne bonum ducat; exhortationes

C exhortationes sanctorum ad continentiam deducentes, honorum promissiones, spem ueram æternæ uitæ, delictorū remissionem, diuinis spiritus suppeditationem, adoptionis gratiam, & quæ omnem mentem & sermonem excedunt. Oculus enim *Esa. 64.* inquit, non uidit, & auris non audiuit, & in cor hominis non ascendit, quæ deus præpararit diligentibus se. Horum desiderio & ualde prudenter comprehensi sumus in sagena fidei, ut contradicendum censemus Græcorum ludis, & diligenda ea quæ in diuina scriptura traduntur. Nihil autem animi nobis est erga factitios *Demonū mā* deos. Nam quamuis olim conspicui fuerint in choris sanctorum angelorum, malū *lucu.* facti sunt & apostatae; & principatu suo non seruato, exciderunt quidam ne sint ultra cum deo, & profligis alieni facti sunt à familiaritate illius, sed luxerunt munsum, terruerunt homines, & in barathra inscitiae illos immiserunt, & abstrahentes à melioribus peiora adornarunt, seque omnis malicie amatores declarauerunt: persua serunt autem non solum ipsos adorari, sed etiam ipsa elementa mundi & brutorum animalium simulacra, uolatiliumq; & marinorum. An non iuste dicimus deberi ab illis alienari, qui & corruptores & pestes fuerunt uniuersæ terræ?

Nec dixerit alius, quod abundantia opum destituti, ægre tulerimus, sed quod in ipsa misera anima offensi & periclitati sumus. Discellimus igitur ab opinatis diis nihil profligis apud illos inuenientes, quod nō extrema malitia dignum sit. Etenim masculorum concubitus, & mulierum scortationes, & omnis libidinis studia apud illos sunt fabulae & risus: & portentosa mendacia eorum sunt sacramēta, mendaciū itē pro uirtute est, & omne genus immūdiciæ tā sensuū q; animi. Et inuentu quidē difficilis minime horū demonstratio. Ecce em̄ omnipotente deo suis nutib⁹ etiam res Romanas gubernante, suæ nobilitatis autores eos qui nō sunt deos fuisse dicūt. Sed uir strenue dixerim, qui per ambitionem ad hanc dignitatem perueniunt, & alijs dederūt imperiū potentia, quomodo ipsi suo honore priuati sunt? quam enim D olim fraude & mendacio rapuerunt, omnino abiçere coacti sunt, Christo mendacium denudante. Quomodo igitur alijs dederunt imperium, qui imperandi potencia quasi necessariò priuati sunt, & ferè in subterraneos specus detrusi, ubi ineffugia bilis supplicij tempus expectant? Angelos enim dicit, qui non seruarunt principatum suum, catenis caliginosis in tartarum missos tradidit puniendos, in magni diei iudicium.

Quoniā ait Abrahā & eos qui illius peregrinos, & aliorū imperio subditos esse inquit, dicat obsecro iterū, quid res hæc illos offendit, uel quomodo persuadebit, quod propterea minus boni habendi sint, ac dicendū? Nondū ostendit quod foedis moribus fuerint, quod iniustis consilijs paruerint, quod criminatores & dicaces & auari, inuidiç & impostores, & in malis operibus exercitati, pestesq; & arrogātes illi apud iudices accusentur. Illos omnes increpāt leges, illos insectari decet, & ferre corrīgentium animaduersiones. Hos aut nullo modo declarat esse malos, quod sub imperio aliorum fuerint, hospitesq; & aduenæ. Vide enim propagatū sub coe lo Romanorum principatum. Præest enim non solum Iudæis, sed omni hominum genti & generi. Nunquid igit eos qui subditi sunt, & legalibus iugis obtemperare uolunt, obscuros esse dicemus, omninoq; indignos? Nunquid sub regno esse argumentum est inexpectatae calamitatis? sed hoc quis probabit? sunt enim res eorum iuxta ipsorum sententiam, imò ultra eorum spem feliciores quam antea, & hoc ad gloriam magis quam ad contemptum cedit. Liberet igitur ab hoc crimine & omni reprehensione diuinum Abrāham cū suis, tametsi aduenæ fuerint, & patria relicta in aliam cōcesserint, totamq; per deum possederint Iudæam, seruierintq; Persis & Medis, alijsq; finitimiis gentibus Israēlitas: nunq; scis causam, uel uis discere? Quoniam reliquerant pium dei cultum, & diis alienis sacrificauerant, priuati omni cura, barbarorum crudelitatem experti sunt, & graue seruitutis iugum subierunt.

DIVI CYRILLI CONTRA IVLIANVM LIE. VI.

C Præterea etiā propter hoc dignum est, ut alienis animis erga Græcorū deossumus. Nullum enim ex suis saluarunt. Adjiciam autem utiliter his quæ dixi, Numquid turpe & indecorum uidetur illi Israēlitas sub Saulis regno esse, non approbante omnī deo? Oportebat enim, fortasse dicet, magis, & incomparabiliter erat melius sub illo solo gubernari. Rem cū bene intelligit, & ipsius sermonibus adstipulor. Igitur ingratum deo, quod subducant se quidam a iugo eius, & submittant insipientiæ ceruicē alijs. Et quomodo omnia sursum dēç mouens, dījs gentiū principibus quibusdam, & ciuitatum defensoribus dæmonibus, dispensasse illum dictipam uniuersorum prouinciam, quum imperare alijs hominibus non permiserit, sed id sibi ipsi seruarit, sicut placebat; exasperatur enim perito Saule, unde dicit oſſe 13. per unum prophetarum: Et dedi eis regem in ira mea. Tametsi ex confesso fabuletur, & malarum cogitationum adiumentionibus insipienter glorietur, etiam quæ vult tanquam criminā producit, tametsi omnino reprehensione careant. Et quæ admodū plus quam oportet in sanctos furit impius, nullamq; satietatē omnes uituperandi habet, ita etiam contra ipsum Iesum pergit, sic dicens:

I V L I A N V S.

Lnc. 2. Qui apud uos prædicatur Iesus, unus erat ex subditis Cæsaris: quod si nō creditis, paulò post ostendā, imò iam dicitur: dicitis enim ipsum descriptum esse cum patre & matre sub Cyrenio: sed natus quorum bonorum autor fuit suis cognatis? Non enim uoluerunt, inquit, obedire ei. Cur autem populus ille duri cordis & lapideæ ceruicis obediuit Moysi? Iesus autem qui spiritibus iperabat, & super mare ambulabat, & dæmonia exigebat, & sicut uos dicitis, eccliam & terram fecit (nō enim hæc ausus fuit aliquis ex discipulis illius dicere præterquam solus Ioannes, idq; necq; manifeste, necq; aperte, sed dixisse concedatis) num potuit ad salutem suorum amicorum & consanguineorum uoluntatem mutare?

C Y R I L L V S.

Eſſe 32. Stultus stulta loquetur, & cor eius uanitatem cogitabit, iuxta prophetæ uocem. Igitur si alius quis esset ex Græcorū turba, qui tam fruolis & anilibus sermonibus fideret, dicerem utiq; illum ignorare sacras literas, & ita a ueritate aberrare, & prorsus ignorare sacramentum dispensationis unigeniti cum carne. At quia ille de se extimia & magnasentit, existimatq; diuinæ scripture ad mirabilem cognitionem se adeptum, audiat nos. Imaginarium sapientem uirum agis ostrenue, & quod nos magnificimus, id etiam deum putas magnificere. Ignoras autem omnino quantum inter sit, & quantum diuina gloria excelsa sit, quamq; sint cogitationes nostræ angustæ. Nam si oportebat omnino Iesum existentem deum, cur a habere ne uideatur hominibus gloria minor, & desiderare nobiscum momentaneas has gloriolas & parce dimensas prosperitates, pompasq; uanas: quomodo non melius erat illi omittere dispensationē, & non fieri nobis similem hominem, quum aequalem habeat cum patre thronū, summa gloria decorus, & diuinis dignitatibus cōspiciens? Igitur si quipiam uidetur arguendum & dicendum, cur non potius regis cuiusdam terreni appellatus est filius, & natus est ex regina matre, secundum carnē scilicet? Reprehendat obiter etiā quod homo factus est, & exinanivit semetipsum forma seruacpta. Nam si omnino ignobilitas grauis & intolerabilis ei fuisset, quum et tempus & res ipsa id postularent, melius utiq; fuisset dispensationem nō ferre: sed erant ut deo humana omnino nihil, & etiam terreni regni amplitudo res parua cū erat, quamuis à nobis summis honoribus celebretur. Unde & quando cum Pilato loquebatur, sum

Christus nos
luit ex regina
matre nata. 19. mam gloriae suæ eminentiā manifestabat dicens: Regnum meum non est ex hoc mundo,

A do. Quocirca quare increpas eū, qui secundū naturā existit deus, quod uoluerit etiā exinanitionem dispensatiue pati? quamuis nemo dubitet quod intantum sapientia dei sumus inferiores, quantum & natura minores, id quod ipse per uocem Esaiae dixit: Nō enim sunt cogitationes meæ sicut cogitationes uestræ, neq; sunt uiae uestræ *Esa. 39.* uiae meæ, sed sicut distat cœlum à terra, ita distant uiae meæ à uias uestris, & cogitationes uestræ à cogitationibus meis.

Vltra dicit: Natus autē cuius boni autor fuit suis cognatis planè omniū, etiam si nonnulli non credant. Nam propterea homo factus est, ut & genus suum appellaretur. Iam cuius nobilitatis uirtutem hominibus ostendemus conferendam huic *līs nativitatis Christi.* quod participes sumus diuinæ naturæ, sancto spiritu pleni sumus, mentalem cum deo familiaritatē acquirimus. Demisit se ad nostrā fraternitatē, quāuis natura deus, & uniuersorum opifex ac dominus esset; filij appellamur summī dei, & adhuc quæris cuius nobis boni fuerit autor? nū fortassis parum est, & pro nihilo censem, quod tam eximiū apud te est: & sic quidem si quis regis cuiusdam terreni filius esset, uel inter filios uel fratres numeraretur, hic tibi uideretur summam omnium gloriam assecutus esse, & nobis omnino nihil proderit deos nominari, & dei filios & fratres? Nā quare, inquit, in terreni regni solijs nō sedit, n̄ q̄summis dignitatibus decorus super terram apparuit. Requirat igitur dispensationis pro uirilis scopum. Nā seduta quidem erat uniuersa terra, & erat unicuiq; deus & cultus prout sibi placebat. Nam ali⁹ quidem adorabant creaturam, & elementis mundi cultum afferabant. Ali⁹ autem sitorum deorum artifices erant. Proinde uenit de cœlis unigenitus dei Verbum in specie nostra, ut omnibus ad ueritatem transire, & quodam modo ex caligine & tenebris ignoratiæ, qua nobis inerat, ad fulgidum diuinæ contemplationis peruenire lumen suaderet. Quoniam autem uniuersorum opifex sui iuris hominem esse uoluit, & in operabilibus propria gubernari uoluntate, ob hanc rationem, & ualde recte, omniū salvatori Christo bene habere uidebatur, persuasione potius & non correctione necessitatis, homines à turpibus liberari, pro quibus meliora potius deligerent, & ea per quæ uerisimile meliores efficerent. Quod si gloria regali ornatus inuictam habens potestatem, præcepisset hominibus sibi credere, nō ultra fructus cognitiōis fuisset credere, sed potius necessariorū & ineuitabiliū præceptorū: & fuisset fortassis sicut unus q̄ humanis opinionibus diuinitatis gloria indignus honorat. At quia tanquā unus ex nobis modesto & submissō sensu usus est, & ab humana gloria abstinuit, partim sapientissimis doctrinis, partim ineffabilibus diuinis miraculis uoluntarios & certè cognoscentes ad meliora transmittit, post hac non ultra in mundo dispensatio uituperatur, imò captus est qui contra omnipotentem nugatur. Nō fiat enim ignominiosa nobis descriptio, cogitetur autem cum hoc & illud, quod qui sub Cæsare nobiscum describi uoluit, perfector etiam fuit operum quæ sub manu Cæsaris, im' & otius hominis. Etenim excitauit ex sepulchris mortuos, increpauit importunos spiritus, contrivit uerbo satanam, operatus est & alia miracula. Itaq; Cæsar quidē terreni regni purpura & externis bonis non substantialiter agnatis cognoscetur. Christus autem omnium dominus propriā habens & non aduentitiam gloriam, per operum eminentiam clarescebat, intelligiturq; & ipsius Cæsarī esse deus. Non enim quia quidam à iugo eius resiliunt & rebellem ceruicem retrahunt, propterea minus imperabit omnibus rex & dominus omnium, sed illorum crimen erit rebellio, ipse autem suis bonis potens est, gloriamq; eminentiæ super omnia ne in uno quidem imminuendam habet. Valde autem puerile est, quod dicit non potuisse eum amicorum suorum proposita mutare. Oblitus emi mihi uidetur, tametsi saepius audierit, quod homo sit sui iuris, uoluntarie uadens ad quodcumq; sibi placuerit: ita bene habere gloriam uniuersorū opificis, ut & qui bene operari uoluerint laudādi sint, & qui diuersam iuerint uiam ui-

DIVI CYRILLI CONTRA IVLIANVM LIB. VII.

Cuperandi iustè ab omnibus. Quod autem & opifex sit cœli & terræ, & in summa, omnium quæ in illis, unigenitus dei Verbum, sufficit quidē & sapientissimus Iohannes, dicens: Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factū est nihil. Comprehensio detur autem nihilominus etiam aliorū apostolorum consensus. Nam deum cōfites illum, dignitatē uirtutis & eminentiæ, quæ in illo erant, nō ignorauerunt: enim uero sacratissimus Paulus Christum ex Iudeis secundū carnem etiam super omnes nominat deum, & benedictum in secula esse dicit. Alij uero discipuli uidentes eum īre super mare, obstupescētes in re tam mira, unanimi cōfessione dixerunt ad eum: Verē dei filius es. Et quū sic se habeat, quomodo nō erit uniuersorū opifex, quem hoc & diuina scriptura confirmet, nec discordent opera, neq; ipsi Græcorum sapientes dissentīt: sicut & per ea quæ īā prædicta sunt, sermo noſter antea mōstrauit.

LIBRI SEXTI FINIS.

DIVI CYRILLI ARCHI
EPISCOPI ALEXANDRINI, CONTRA IVLIA
NVM, PRO RELIGIONE CHRISTIA
NA, LIBER SEPTIMVS.

Phil. 3.
D

Psal. 11.

N V E X I T quidem in sacras literas potentissimus Julianus, & tam temere loquīs, inc̄am peruenit uituperandi cōsuetudinem, ut quātum in ipso esset, nulla nostra criminē carerent. Op̄i natus est utiq; rem hanc ad gloriam suam cessuram. At rectē dicent quidam de his, qui similia sapere voluerint cum illo: Quorum gloria est in confusione ipsorum. Arbitror autem illis congruere & illud, quod à Davide dictum: Quid gloriaris in malitia, qui potēs es, iniuitatē, tota die iniustitiā cogitauit lingua tua. Dilexisti omnia uerba præcipitationis. Sed nihil horum cogitans, insultat sanctis, & insurgit contra nostri omnium saluatorem Christum, & dicit:

I V L I A N V S.

Hæc quidem etiam paulo post, quando de Euangeliorū monstrosis operibus & doctrina speciatim inquirere incipiēmus, nunc autē respondete mihi ad illud: Nunquid melius sit perpetuō esse liberum, duobusq; milibus annorum imperare maiori parti terræ ac maris, quām seruire & ad alienum imperium uiuere? Nullus tam impudens, quin malit secundum. Et quis est tam insensatus, qui putet deterius esse uincere bello quām uinci? Si autē hæc uera uidētur, unum ostendite mihi Hebræorum ducem, qui sit sicut Alexander, uel sicut Cæsar. Nullum talem habetis: & per deos bene scio, quod viros illos comparatione iniuria afficio: memini tamē eorū, ut notōrum: qui enim his inferiores à multis ignorantur, singuli tamen eorum, omnibus qui apud Hebræos fuerunt, admirabiliores sunt.

C Y R I L L V S.

Igitur nō sentit quidem, quod sermo suus decorum relinquit, & stultissima quæ indecens fuerit adducit. Nam quū proposuerit Christianorū religionē nō esse sanctam, & sanctorum nostrorum dogmatum doctores ad diuinæ contemplationis lumen non peruenire, Græcorum autem sapientes exactos rerum necessiarum exploratores, subtili indagatione diuinā humanaq; infere: īā nescio quomodo recta

A uia relictā, & dīcto uale suo scopo proprio, inutilibus & impertinentiū cogitatiū non commentis immoratur. V erum ḥ potentissime, dixerim tibi, si non uidentur aliorū res cum Romanorū gloria & regno posse contendere, sicq; sunt aliqui apud illos generosi militiarum duces, in disciplina militari alacres & exercitati, ita ut bellis & praelijs præstent, aduersariorūq; potestati præualeant, sufficiet' ne hoc, dic obsecro, ut meritō pia & memorabilia Hebræorum, hoc est Christianorū dogmata confundantur: quamuis omnibus manifestū sit, quod diuersa utrorūq; ratio sit. Nam siquidem proposuisset inquirere, quale quis regnum admiratur, utrū Romanorū uel certe Hebræorum, non aberraret à scopo, possent̄ recte diceare, qui uere uellent, quod uniuersorum potestatē habens deus, non ignorarit futura, annuendo Romanorū principatui, ut omnibus imperare possit, quo omnis regio & ciuitas, & una cum alijs iij qui in sacris regni solijs honorifici sunt, ipsum adorarent, id quod tandem factū re ipsa uidere licet. Quia autem, ut dixi, de diuinis dogmatibus nobis est sermo, & quæritur apud quos sit ueritas, & utrum criminē caueant nostra uel ipsorum: quid miscet non admiscenda, & sub idem reducere conatur, quæ in nullo inter se sunt similia? Quid em̄, si Hebræorū res Romanis subsunt legibus & imperiō? Nūquid hoc declarabit eos in fide sua malos, & errare, & erga deum nō recte se habere: sed si uiuere sub imperio legum, & obtemperare imperantū eminentiæ, opprobrium quibusdam est, nōnne qui imperare uolūt, subditos iniuria affecerint? & ipse inter Imperatores numeratus, quur ab auaritia sua nō celsauit, siquidem subditis obedire malum est? Mea autē sententia leges minime reprehendendæ sunt. Nihil autem absurdum, imò necessarium esse dixerim, ut flagitos accusari eos, qui turbare uolūt sub illis uiuere uolentes. Proinde siquidem utile est corrigi legibus ad uitam omni laude dignam, quare reprehendit uiuere sub manū dator. Non enim fieri potest, ut omnes homines regia dignitate conspicui sint, alios qui ubi esset obedientia, sed inde occasionem accepit opprobrandi Christo.

Et quomodo ignorauit, quod propter dispensationē cum carne, Christus Moſaice legis subiectus fuit, quamuis ipse per Moſen legem posuerit, & per angelos eam enunciarit? Vnde dicit per unum sanctorū prophetarū: Ipse qui loquebar aſſum. Sed ipse ad tempus & ad utilitatem legibus Moſe paruit, qui seruilem, ut dicit, sub Cæſare Cyreniū descriptionem pertulit, qui & mundi rex est: curat autem & idem Cæſaris ſceptrum, & coronat eos qui illa habent. Luc. 2.

Fortissimus fuerit dux, & admirabilis omnibus Macedo, & post illū Cæſar, atq; adeo & alijs quidā, nō inuiderim, sed non fuerunt pijs, neq; in uere diuinæ contemplationis enutriti dogmatibus; seducti sunt autem & ipsi, innumerabilem immundorū spirituum colentes multitudinem, & in templis ex lignis & lapidibus factos deos. Porrò dicit, quomodo permisit illis uniuersorum deus, quamuis essent inimici, peruenire in eam nobilitatem, & multis præualere? Reprehendis' ne igitur mansuetudinem, & patiētiā dei persequeris, & crimen facis ex liberalitate? Nunquid accusabis ipsum & in alijs non prohibuit enim sole orientem, & pluias permittit se ignorantibus, & fontanorum fluminum impetus dedit, & tellurem fructuum matrem fecit. Sciebat enim in nouissimis temporibus futuram omnium conuersionem.

Igitur quādo insipientissima loquitur Christianæ religionis uituperator, Vnum mihi ostendite apud Hebræos ducem Alexandro uel Cæſari ſimilem: tūc uicissim meritō à nobis audiat, ḥ amice, nō est nobis sermo de militibus, & de his qui per corporalem fortitudinem glorioſi facti sunt, sed de diuinis & ueris dogmatibus.

Quoniam autem in dijs suis gloriatur, & illorum opus fuſſe dicit, quod nobiles illi in hanc uirtutem & gloriam peruererunt, sermo eius omnibus modis languet, & ſubſidio caret, re enim ipſa nihil ostendere potest: sed uaniloquum ſe eſſe bene declarat hoc quod ſeipſos uiuare dij nequiuerint, delubris disceptis, altaribus die

DIVI CYRILLI CONTRA IVLIANVM LIB. VI.

C rutis, sacrificio omni sublato, & imaginibus exustis, & ipsis omnibus modis per uniuersum orbem contemptis.

Quod autem per omnipotentem deum saepissime uictae sint fortes & inexpugnabiles hostiis acies, ex scripturis, siquidem quis uidere uoluerit, poterit facile: Nam diuinus quidem Samuel Iudeorum terram Palæstinis bello depopulantibus, grauemque & molestum impetum facientibus, precibus ad deum fusis, grandinem de cœlo descendere fecit tam copiosum & grauem ac intolerabilem, ut pedestri exercitu cum equitum aliis cadente absq[ue] labore Israëlitæ uictores euaserint, & pro his qui deū timebant, cœlum arma mouerit. Et Assyrj[us] olim qui terram ab oriente usq[ue] ad mare inhabitant, cum Persis & Medis Hierusalem expugnauerit, & sanctam ciuitatem innumerabilis multitudine circundederit, exustos se totam interminantes. Vbi aut Rhabaces blasphemas uoces contra ineffabilem dei gloriam emisit, grauiter tulit Ezechias pius ille rex, rogauitq[ue] deum, ut uim passis auxilium ferret, & ceciderunt una nocte in exercitu Assyriorum centum & octoginta quinque millia. Quid his simile à suis dñs factum est, liquidē sunt, ut dicit, dñs uerum seipso iuvare nequierunt, & re ipsa coarguuntur.

Quia autem pro Græcorum dogmatibus pugnat, & in medium afferit fortitudinem hominum (quos conatur ostendere nobiles, & nos tales illos esse admittimus, nihilq[ue] impedit, quod sordidas artes norint, & sicut ipse superstitioni fuerint) sicq[ue] ut uincat causa sua, illos ad demonstrationem affumit, quamuis adhuc à ueritatis contemplatione longe aberret. Iterum autem relinquit rectos sermones, & commemorat alienas res per quas forte existimauit demonstrari posse Christianam religionem Græcorum superstitione inferiorem, & dicit:

I V L I A N V S.

D Ultra, Reipub. institutio & iudiciorum forma & gubernatio, & honestas in ciuitatibus, & disciplinarum studium, & in liberalibus artibus exercitatio, non ut Hebræorum sunt rustica & barbara: quamuis malus Eusebius uelit esse quædam apud illos hexametra, & cupit rationalem quandam artem esse apud Hebræos, cuius nomen apud Græcos audiuit. Quæ medicæ artis species prodijt apud Hebræos? sicut inter Græcos ea quæ Hippocratis est, & aliorum qui illum secuti.

C Y R I L L V S.

Quāquam demonstratum pluribus, quibus illius responsum est sermonibus, ex omnibus libris & legis conscriptione apud Græcos Mosaica antiquiora esse. Primum enim omnium legislator Moses uidetur, alij autem post illum, etiam qui rebus publicis utilissimas condidere leges. Quādo aliqui conueniunt cum illo, ualde probantur. Quas enim diuinas uel humanas res silentio præteriit? Nōnne demonstrauit pietatis in deum modos, honestatis uiam, eorum quæ facienda sunt, uel non inculpatam scientiam? An non continet omnem specie benefaciendi, & decemnit supplicia pro unoquoq[ue] facinore intentanda? Nōnne condemnat furtum? nōnne adulteriū, & libidinē auerſā, abominabilesq[ue] & prophanas uoluptates? Nōnne eorum qui ad principatus uocati sunt mores cōponit? Nam & præcepit, ut recti sint sapiētesq[ue] & uigiles, & meliores quam ut dona & odia admittant, sed imperent irā & furorū, non turbulentam mentem habeant, sed subditis omni modo iusta repandant, & in legum rectitudine incedant. Quare igitur tam uenerāda & antiqua transiens palmam dat postremis? & quomodo nō est uerum quod dixi, posteriores uerisimiliter ea, quæ apud antiquiores, id est progenitores cognouerunt, imitari & dicere, sed non contrā.

Quoniam autem in liberalibus artibus studium & in disciplinis prouectionem
quæ

A quæ scilicet apud Græcorum sapientes celebratur, omni admiratione dignatur. Rusticam autem & barbaram nominat Hebræorum scientiam, quamvis remuneratricem emendatricē, & sapientissimā meritō dixerim in omnibus quæ sūt, legē à deo datam. Saniē quantū pertinet ad sonum & qualitatem uocis, iuxta solam prolationē multū probatur apud Græcos sermonū felix enunciatio. Eodem aut̄ modo arbitror & Hebræis suam patriam linguā bene sonare: unde si illos in hoc increpat, taxet etiā Romanorum uocem, quæ & ipsa aliter articulata est, & diuersum sonat: nullo enim modo cum Græcorum uocib⁹ congruit. Veruntamē hoc quomodo cunq⁹ habeat, relinquatur ut multa plenum stultitia, videamusq⁹ aliud. Num si accidere quibusdā uideat, posse diserto ore loqui, & magno apparatu uerbis uti, essent' he omnino glorioli apud deum, & bonis morib⁹ prædicti, æqui & cōtinentes, uenerabilesq⁹ & iusti & uitæ optimæ curatores? Nōnne multis quidem concessa est facundia, at optime deo sentire ac præstare uirtutibus, non item? Sed opinor quod hoc etiam ex re ipsa testimonium habeat, quod sit uerum. Quid igitur sic admiratur, & summis honoribus celebret eos quibus Attica & uerbosa lingua est, cor uero obtenebratum, & à diuina contemplatione alienum: uituperare autem & accusare solet Græcorum idioma ignorantes quamvis in diuinis legibus sapientes, & uere diuinā agentes uitam? Nunquid enim nudum & solum splendorē sermonis à nobis deus requisitum claris & disertis oblectatur linguis, uel magis considerat bonis morib⁹ ornatum, & optime uiuentem amat?

B Gaudeo autem quod & Hippocratis mentionem facit, & alios medicos probatos in subsidium uictoriae assūmit, ut ita Christianam religionem deturpet. Esto enim quod & fuerint medici, optimi quidem arte, & sapientes ac scientes quomodo curanda sint ægrotantium corpora: quid hoc ô uit strenue, ad religionis sermonem attinet? nunquid propterea defuerunt medici apud Hebræos, quia apud Græcos fuit Hippocrates? apage cum inepto sensu tuo.

Quoniam autem ut semel sublimia sensit, supercilium, in re nulla, contra nos demittit, & etiam ad hoc respondere uerisimilia tentabo. Etenim conditor maxime infirmitati corporum nostrorum prouidens, fecit de terra remedia: meminit enim & huius sacra scriptura: at qui apud nos sunt medici, terrestribus remedijs nō indigne re: diuina autem & ineffabilī uirtute & efficacia usi, mortis implicitos laqueis quosdam ad uitam redire fecerunt, leprosos à tam graui morbo liberarunt, & alia quædam auditu dignissima quā fecerint, iure fuerint ualde admirabiles. Et quid tale tuus Hippocrates, uel certe ali⁹ quidam ex filijs Aesculapij fecisse uideatur? Omitto nūc dicere quæ per manus apostolorū mirè facta sunt, claudum in Speciosa portā, Aeneam in Lystris, & alia cum istis, quæ omnem sermonem & miraculum exceſſerunt. Redeo autem ad illud. Nam obscenias & mercenarias quasdam mulieres, licet essent deformes, sucatis coloribus, & inficiendorū capillorū artificio mœrore liberat. At nostræ religionis hostis erubescit fortasse Græcorū errores: ut autem luctum aliquod faciat, & causam suam adiuuet, omnem uitam attentat, & aliquando de medicis gloriatur, aliquando transit ad alios, quotquot sapientes fuisse putat, & ob hoc raram quandam gloriam reportasse se existimat. Vnde & dicit:

I V L I A N V S.

Sapientissimus ne Salomon comparandus fuerit apud Græcos Phocylidi & Theognidi uel Isocratis minime. Si quidem conferas Isocratis paræses cum illius prouerbijs, inuenies Theodori filium sapientissimo rege meliorem. Sed, dicit, ille etiam deditus fuit idolorū cultui: quid igitur? Nōnne & Salomon nostris seruuiuit dījs, à muliere, ut dicūt, deceptus? O uirtutis magnitudinem, o sapientiæ diuitias. Non uicit uoluptatem & mulierem! Igitur si-

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIB. VII.

C quidem à muliere deceptus est, eum sapientem ne dicatis. Si autem creditis esse sapientem, ne credatis eum à muliere esse deceptum, sed iudicio proprio, & intelligentia, & doctrina dei, qui ei apparuit, persuasum coluisse etiam alios deos. Inuidia enim & zelus non peruenit usque ad optimos homines, tantum abest, ut ad angelos & deos. Vos autem circa uirtutum partes versamini, quas dæmonia quis uocans non aberrarit. Hic enim apud nos ambitio est, & uana gloria, in diis autem nihil tale.

C Y R I L L V S.

Versutissime quidem præteritis alijs omnibus, qui & sancti fuerunt & illustres, ad Salomonis uenit uitam. Quemadmodum enim munitissimam ciuitatem subuertere uolentes, humillimis turribus machinas adhibent: ita & ille sanctorum præteruerso choro, ad illum & solum uenit; sed non prospere cedet dolosæ bestiæ; nullo em modo res Christianorum diffamabit, etiam si exciderit quispiam, & inexpectatum quiddam passus esse deprehendatur. Quoniam autem illū suis doctoribus minorem rudioremque, quantum ad sapientiam attinet, fuisse dicit; discat iterum, quod primū quidem Homero coëtaneus fuerit, nam centesimo & sexagesimo anno exacto post Troiam captam Homerus componebat suum opus, & Trojanas calamitates tragicæ conscribebat, in admiratione autem erat Salomon, Parabolæ librum contexens, & Hierosolymitanū templū extruens. Deinde præterito multo tempore, nempe quinquagesima & octaua Olympiade Phocylides & Theognis fuere, conscripseruntque & ipsi utilia quædā & ornata, qualia & nutrices puellis, & paedagogi admnendo paruulis dicerent.

Sanè & Isocratem quidem eximius dicitur fuisse sophistam, & si quid utile adolescentibus attulit, propter hoc laudetur quidem; cedat autem Salomon, qui ante illū scripsit, ac palma præstet. Ea enim sunt quæ senibus & iuuenibus, ut arbitror, sufficient, ut scire possint honestos mores, etiam quomodo cuius honeste ueniendis, ita ut nec a diuinis, nec ab humanis legibus per imperitiam deuict.

Quod autem Salomon exciderit per uoluptatem, ad quas non licet, ne multum rideat calumniator noster, sed potius in mente ponat quod illum neque cum sanctis prophetis, neque cum apostolis, neque Euangelistis numerare consueuimus. Nam erat quidem industrius & sapiens, maiores super omnes Iudeos gloria, simul autem in diuisiis & abundantia & mensis Sybariticis, quales scilicet eorum qui in talibus sunt dignitatibus, educatus, præterea uaria felicitate stipatus, et summa gloria fulgidus. In his sane, qui tam bene agunt, stimulus cupiditatis deliciarum uchementior est, & immota concupiscentia totis quodammodo frenis fertur mens, nullo remorante. Semper enim quodammodo diuinitus comes est uoluptatum amor, sicut & ipse Isocrates sophista dicit. Diuinitas autem uirtutum magis quam uirtutum ministra sunt. Erat is quem uituperat, ut probabile est, & diuinitus & delitius ualde splendidus, alijsque ualde exaltatus. Igitur si motus est quodammodo, & cessit uoluptatibus, deliciis & diuinitus, utpote insolentia, quæ inde prouenit grauis, quid hoc mirum amice Socrates Sophronisci filius in philosophia educatus, quamvis etiam parum possederet, & manuariam scientiam primum studuerit, & affectus sit parce uiuere, & quasi ex necessitate, fortassis etiam summa indigentia pressus, humilius ambulans, iuxta Homeris fabulam, iunctus est uxori Myrthoi in qua & Xantippe, ad hæc & scortis, nec sui turis erat in obscenis & in abominabilibus concupiscéntiis. Age igit & nos de Socrate dicamus, ò uirtutis magnitudinem, ò sapientiæ diuinitas, non uicit uoluptatem.

Dicat etiam interrogati mihi illud, quos censeat esse deos? utrum sapientes esse dicat, uel certe dementissimos uel parum scientes? Itaque si insipientes illos esse continent,

A tendit, accusavit imperitiæ deos suos. Si in sapientes & intelligentissimos dicit, quare scortantur non solum in mulieres, sed etiam in pulchros masculos insaniunt? Itaque diceret opinor aliquis, & de his recte, ò magnitudinem uirtutis deorum Juliani, ò sapientiæ diuitias, non uicerunt uoluptatem. Igitur posse uincere uoluptatem & amorem carnis, maxime laudarim; si autem quis delicatus à uirtute aberrauerit, quāuis ualde sapiens alioqui sit, nō propterea ridenda res Christianorū. Nō enim propheta à nobis uocat, ut dixi, neç apostolus, neç Euangelista, sed uir potius delicate enutritus, & propter delicias mentem parum constantem habens; ita ut naturæ etiam motibus incircumspecte nonnunquam cesserit. Oblectatur autem Solomonis lapsu, & dicit illum Græcorum seruisse dijs, exterarum mulierum deceptionibus adductum.

Salomon nō re
censetur inter
prophetas, &
quomodo la
etus.

Deinde acutum & malignum quiddam ponens, sicut putauit: Siquidem deceptus est, inquit, ne iam uocetur sapiens: si autem sapientem eum dicitis, manifestū utiq̄ sit, quod & alieni dij adorandi sint. Sapientia sanè non defuit ei, propter quam & admirabilis fuit. Itaq̄ propter hæc quæ scripsit, sapiens dicitur à nobis, etiā talis secundum ueritatem intelligatur Solomon. Quod autem peccauerit manifeste, falsis dijs seruiens negauerit nullus. Porrò allectum dicimus eum ab alienigenis mulieribus. Deceprix eñ res est mulier, & idonea ad decipiendum semel suis captos laqueis: nam inter arma alia habet uoluptatem, qua mens uincitur. Corripiebatur aut amore in ipsa senectutis uia, mente iam deflorescente, nec pristinum habente usum, sed quasi cum corpore senescēte. Et sicut iuuentus secura, ociosa esse nescit, ita & senilis ætas; & quemadmodum scilicet adolescentes ad omne quod operandum est uadunt, & nihil requirentes ruunt; semper enim adolescentes insipientiores sunt iuxta Homerū uersum: ita & uiri decrepiti mens. Itaq̄ Solomon adolescentes adhuc existens, & mente ephebus, celebre illud Hierosolymis templum construxit, & quæ ad gloriam dei pertinebant facere studebat. Vbi autem ad finem & occasum uitæ uenit, defecit simul ætas roboris & mentis. Deinde laqueum illi per mulieres parauit satanas, & à recto abduxit.

Quod autem non, sicut ipse contendit, deo doctore ad defectionem & ad omne malum deductus sit, declarabit facile quod uniuersorū deus iratus fuerit illi, & statim poenam delicto intētarit. Scriptum est enim in tertio libro Regum: Et factum est in tempore senectutis Salomonis, non erat perfectum cor eius coram domino deo suo, sicut cor David patris sui, & auerterunt mulieres alienigenæ cor eius post deos suos. Et dixit dominus ad Salomonem: Pro eo quod facta sunt hæc tecum, & nō custodiisti mandatum meum, & præcepta mea quæ mandaui tibi, disrumpens disrumpam regnum de manu tua. Quid autem erat, quod mandatum ipsi & omnibus sub lege, nempe uir duceret alienigenam. Dixit enim: Filiam tuam non das filio eius, & filiam eius non accipias filio tuo: destituet enim filium tuum à me, & pergens adorabit deos alienos. Proinde non curans hoc mandatum, alienigenarum iungebatur filiabus. Quoniam igitur, inquit, nihil fecisti mandatum à me datum excidens & deficiens alienigenarum seruisti dijs, & quum scires creaturam esse servam meam, honorem & gloriam quæ mihi soli debentur ei impendisti, etiam ego regnum tuum disrumpam, & dabo id seruo tuo, ut uel euentu ipso discas quid feceris. Vbi igitur dedit ei deus responsum, quod debeat alienis dijs seruire, qui sic est offensus? Ne scilicet dicat uerisimile uideri, quod undequacq̄ sibi uenatur, & dicit:

Deut. 7.

Inuidia enim & zelus non usq; ad optimos uiros peruenit, tantum abest à dijs & angelis. Num inuidia erat uir strenue minime: quoniam nec inuidiæ opus esse dicimus, quod deus & incorruptibilis mens nō ferat errantes, & nescio quomodo, adorare alios studentes, sed magis obseruat illud: Non bonum est multorum dominiū, Homeri dictū. unus dominus sit, unus rex. Igitur quoniam sic ipse dicit, neç ad optimos uiros per-

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIB. VII.

Ctingit inuidia, Esto, apud terrenos imperatores nihil referat, etiam si quis in regno illorum inobediens sit, immo si rapere honores ipsorum meditetur; at iste quum imperaret, talis non erat, sed si quis accusatus uel comprehensus esset, in illum animaduertebat seuerissime. Igitur ea quae nos inculpate habere possumus, illa & alius citra inuidiam possederit. Redarguetur enim in tempore si quid inuidiae in illis, & ualde merito. Eos uero qui subditi sunt, si illam dei gloriam inuidant, uel etiam contradicere uelint, iuste & citra controverson puniri decuerit: nemoque prudens propterea uniuersorum deum inuidiae & amulationi obnoxium putauerit: utilissime autem & necessario, ut ne ignoretur ueritas. Quod enim uiuisficum sit, absque reprehensione & errore cognoscere quis sit uniuersorum opifex & dominus, ipse saluator docuit sic loquens ad patrem in coelis: Hanc autem est uita eterna, ut cognoscant te solum uerum deum, & quem misisti Iesum Christum. Quidam igitur ex confessio sit, uiuisfum esse scire manifeste cum qui uerè & natura est deus, nullus dubitarit omni malitia plenum, uelle, à ueritate aberrare, & à uiuisfico cultu excidere.

Miror autem, quum iminundari potestatum, hoc est dæmonum adorator ipse existat, nos nescio quomodo, ad illas conuersos esse dicit, Dicatum autem esse mihi uidetur & ualde recte, quod per unum ex Græcorum sapientibus de unoquoque enunciatum: Molesta res est, scorti cum honesta & amabili uxore corrixiatio. Nam quum non possit iuste sanctam & honestam ac ingenuam illius uitam arguere, suorum criminum fortes in illam emungit, dicacique & abominabili lingua inuidit. Hoc opinor imitari & facere uelle strenuum Iulianum. Nam sua honestat, cauillatur autem iterum diuinam scripturam, & sic dicere audet:

I V L I A N V S.

Qquare uos disciplinarum, quae apud Græcos sunt, cōuiuæ estis, siquidem uobis uestrarum scripturarū lectio sufficit, quum melius sit ab illis homines arcere, quam ab idolothytorū cibis: ex illis enim, sicut & Paulus dicit, offerēs nihil quidem laeditur, conscientia autem uidentis fratris scandalizatur, ut dicam sicut uos sapientissimi. Per has autem doctrinas deterret ab impietate omnne quod uobis natu genera sum protulit. Itaque cui uel parua portio bonæ naturæ fuerit, is statim à uestra impietate deficiet. Proinde melius erathomines prohibere à doctrinis non sacris. Veruntamen scitote & uos, quod mihi uidetur diuersitatē in intelligentia diuinarū scripturarā, quae apud uos, collatam cū nostris, malā esse: & sicut ex uestris nullus fit eximius uir, immo neque iustus, ex nostris autem unusquisque seipso melior fit, etiam si omnibus modis eratus esset, modo sit naturæ tamē bonæ, & ex illis erudiri se patiatur. Hominibus enim deorū bona absque multa contingent arte, siue lumen accendatur scientia, uel conuersationis genus doceatur, uel multi hostes repellantur, & per terras multaque maria peragretur, & sic appareat heroici. Et post alia: Manifestum autem hoc argumentum. Ex omnibus uestris elegistis pueros, & ut in scripturis exercecerentur operam dedistis, etiamsi uideantur magis ad seruilitatem nati. Delirare me & atra bile esse censem. Deinde sic estis infelices & insipientes, ut & putetis dei quidem esse illos sermones, ex quibus nullus fiat prudentior, uel fortior, uel seipso melior: eos autem ex quibus licet fortitudinem, prudētiā & iustitiā accipere, traditis satanæ, & hys qui satanæ seruit.

C Y R I L L V S.

Audi cœlū, & auribus percipe terra. Ecce enim Rhabaces os contra deū iterū dilatat,

C dilatat, & iniustitiam in excelsum loquitur, sicut scriptum est: nihilque ut uidetur, melius censet quam morbosam suam linguam contra nos exacuere. Igitur sufficit quidem diuina scriptura ad faciendum eos qui in illa educati sunt sapientes, & probatissimos, & sufficientissimam habentes intelligentiam, indigemusque ad hoc prorsus nihil externis magistris. Quoniam autem dulce est omnia scire, idcirco hac ratione & ualde prudenter, etiam Graecorum sententias diligenter discutimus, quas de unaquaque re habuerint: & ante alia de deo & inde ridendi occasionem accipimus quod uolunt innumeros deos, & immundorum daemoniorum multitudinem honore rare, quam ipsi qui ea adorant ignorant, dum habent in templis simulacra multiformia, & multarum specierum: & non solum ad similitudinem virorum & mulierum facta, sed & ferarum & iumentorum & reptilium, uolatiliumque & aquatilium, & sil eo alias creaturas, nempe caelum, & solem, & lunam, & alia astra, quibus diuinam & summam gloriam impenderunt, & omnia confuderunt.

Inuenimus autem illorum theologos de diis suis scriptisse talia, quae si quis uel solum audiat, turpitudine & immundicia mentem suam impleuerit: conuiuae igitur facti, sicut ipse dicit, Graecarum disciplinarum, & multa damnosa in eis intencionates, tunc adhuc magis sacros & diuinos sermones admiramini (de scriptura locorum diuinorum inspirata,) Quid enim utile non inuenitur apud illum? Nam primum quidem quod & omnibus alijs clarior sit, uiderit quis in illa diuinæ contemplationis sermones uerè fulgurantes. Clare autem illi & exacti, & separati mentem erudiendam uehement ultra omne quod factum est, & locum quodammodo distribuunt unicæ ac summae & ineffabilis naturæ, hoc est, ut intelligatur super omne quod uel sensu coniectatur, uel quod scitur ac intelligitur, hoc est, super uisibilis omnem & intuisibilis creaturam, ipsamque & solam debere dominari alijs, ad hoc & posse creare & producere res ex nihilo. Bene autem obseruant honorem, quasi fulgidam & eximiam, immo propriam & naturalem dignitatem, nullaque aliorum tribuendam; & cum his honestæ uitæ nobis modos inducit, legibusque diuinis et sacris instruit ad iustitiæ, ad hæc & omnis nobis æquitatis evidentem constituit uiam.

Commemorabo autem sanctos prophetas, qui Graecas disciplinas omnino non attigerant, sancti uero fuerunt, & optimo deo gratissimi, ineffabilemque signorum effectores. Veno itaque & ad ipsum sacrorum ducem Moysen. Et quis illo sapientior uel saltem paucis & obiter doceat? Itaque erat lingua quidem Hebraeus, & mirus in sermonis artificio & contemplatione. Vnde & Eupolemus historicus in libro de regibus Iudeæ faciens sermones de illo inquit, Moysen primum fuisse sapientem, & grammaticam Iudeis dedisse eam qualis tunc habebatur, Phœnices uero ab illis possedisse scientiam, utpote conterminos Iudeis, tradidisseque Graecorum pueris, etiam mihi scilicet qui apud eos fui, & prima didici elemēta. Huius historiae signanter meminit in Stromatum libris Clemens, uir eloquens ac doctus, qui tam diligenter Graecarum lectionum profunditatem scrutatus est, ut pauci ante illum. Quando igitur ipsa primorum elementorum scientia ab Hebreis ad Graecos uenit, illis à Cadmo allatis, demittat supercilium, qui dicere ausus est: Quare uos conuiuæ estis disciplinarum Graecarum, siquidem sufficiens uobis est uestrarum scripturarum lectiones?

Sed dicet aliquis, quod diuina scriptura communem omnibus & vulgarem ac protritam habet dictionem, res autem Graecorum diserte dicuntur, & abundat gratia & eloquentia. Dicimus igitur, quod lingua quidem Hebreorum, prophetica dicta sunt, & Mosaica: ut autem omnibus essent nota parvis & magnis, utiliter familiari sermone commendata sunt, ita ut nullius captum transcendent. Quod autem res Graecorum fastuosa sunt, & bene resonant, sed decorum non seruare uidentur, & à ueritate aberrant. Nam inumeros fabulantur esse deos, unumque & natura & uerū omnino ignorant. At quisquis sapuerit, laudauerit non eum qui diserte loqui, & rite

*Quare gentis
lium librorum
Christianitez
gant.*

*Moses primus
Iudeis gram-
maticen tradi-
dit.*

DIVI CYRILLI CONTRA IVLIANVM LIB. VII.

Ctunda uerbula proferre scit, & in isto ipso nudū fulgorem affectat, sed illum potius qui uidetur non habere in promptu dictionum pronunciationem, sed rectam opinionem de omnipotente deo inquam, & de parata in omnibus agendis iustitia, & omne genus uirtutis quasi in lata & omnibus patente uia. Itaq; à diuina scriptura melior euadet quisquis fuerit, & alijs quoq; non inutilis erit. Sed ex Græcorum disciplinis, qui solum facunde loquitur, omnino nihil lucrabitur, ad hoc ut sit uenerabilis & iustus, cōtinentiaq; & honestatis amator. Nam, ut iam saepius dixi, apud illos inuenio deos ab absurdis non abhorrentes, & ad obsecrandas uoluptates omnes se conferentes. Eum autem qui didicerit adorare pessimis omnibus irretitos, qualis postea futurus sit, dicere prætermitto. Si aut uictoriā Græcorū sermonibus ideo tribuit, quod multa apud illos sit ciuitas, apud nos non item, respondeat interroganti: Nunquid si quis aureo cocleari elleborum infundat, & alteri non aureo, sed ex utilissima materia apum labore, hoc est mel imponat, & sorbere iubeat quod placuerit, nunquid materias inspiciens palmam dabit deterioribus, uel recte iudicans utile nocuo præferat, etiam si in utilissimo proponatur uasculo?

I. Cor. 8. Ultra, quod dicit nobis esse melius, credentes à Græcis arcere disciplinis quam ab idolothytis, audiat iterū, Quod ab esu idolis immolatorum credentes abducere consueimus, minime autem prohibemus uersari in libris Græcorum: si quis uoluerit discere, causam dicemus. Quin unus & solus uere deus sit, id scire solum, aliorū deorum nomine exosum facere, & omni abominatione cōtaminare credimus: & hoc **Quare ab ido-** demōstrauit sapiētissimus Paulus, qui scripsit: Scio eū, quod nullus deus nisi unus, & quod nullum sit idolum in mundo. Non enim si ludant quidam, imo & insanante mente seducta, & ut sibi uidetur, nominare uoluerint deos, & in templis statuerint simulacra errantes, necessarium, ut & nos simili deliremus, afficiamurq; & sentiamus quād à genitū libris at- queamur. Nunquid si quis aureo cocleari elleborum infundat, & alteri non aureo, sed ex utilissima materia apum labore, hoc est mel imponat, & sorbere iubeat quod placuerit, nunquid materias inspiciens palmam dabit deterioribus, uel recte iudicans utile nocuo præferat, etiam si in utilissimo proponatur uasculo?

D Edimus autem pura conscientia, deo gloriam dantes, qui nobis omnium eduliorum liberum & non damnosum largitus est usum. Si autem quis infirmus adhuc est, nec ualidam mentem habet, existimatq; esse aliquid etiā uere idolothyon, nondumq; progressus est ad tam synceram fidem, indulgemus: sicut quidam ludimagiſtri, paruulos instituentes, paulatimq; prouehētes ad perfectissimam rei experientiam. Vnde utilissime Paulus dicit: Si ego cū gratia particeps sum, cur blasphemor pro quo ego gratias ago? Proinde omnino nihil offendit eos, qui assederint in fide, si forte attigerint idolothyta. Igitur curiosius inquirētes Græcorū scripturas, & seruatos in sermonibus numeros, recedentes autem ab illorū dogmatis ad sanctas postius cōuertimur scripturas, in quibus ueritatis pulchritudo fulget, & exacta dogma- tum cognitio coaceruata est, & omne genus bonorum documentorū, quibus quis statim plenus uirtute, & bonorum operum gloria conspicuus euadat.

Psal. 11. Post hoc instanti & sanctam atq; diuinam uellicanti scripturam, quod Hebreorum composita sit sermone, dixerit opinor aliquis: Nunquid uir optime, uituperabis & alias linguis, quae à Græcorum idiomate separatae sunt, & numerabis inter illas utiq; & tuam quam magnificis, nempe Aſonum? Quanvis uere dicatur quod Græca uoce minime censeamus esse inuentam religionem. Qui recta & probabili sapere uolumus, dicimus unam & eandem fuisse linguam in multiplicem sonum olim ineffabili uirtute dei diuisam, quum turtim usq; in cœlum excitarent. Habitui enim quidam fuerunt Græcorum sapientes, inuentores fuisse eloquentia, & suis capitibus ineffabilis uirtutis opera tribuerunt, maledicit autem illis beatus David, dicens: Exterminabit dominus omnia labia dolosa, & linguam magniloquam, qui dicunt, linguam nostram magnificabimus, labia nostra à nobis sunt, hoc est, nos inuentores fuimus eloquentia. Porro à deo datae sunt linguae, & fortassis unicuique eximia

A eximia quædam gratia & pulchritudo, quantum ad ipsam attinet, admirabilem autem ad illas collatam in pronunciatione Atticam dicimus; sed ea sola uti, nihil proderit ad hoc, ut uenerabilis quis euadat, & rectæ uitæ uiam aspiciat. An nō uides eos, qui in scenis cantillare solent, auditores mulcere, & sunt nonnunquam uituperables, peruersamq; agunt uitam? Itaq; quod eloquentiae numeros probe seruat Græci, laudantur; quod autem optimas uirtutes negligunt, recte taxant. Pueri etiam in sc̄ris enutriti literis, statim siunt religiosissimi, etiam si minus eloquentes.

Attica lingua.

Dicit illos minime differre à seruis, quia nō sunt tam disertū. Fortassis ob hoc solum censet admirationem contingere, & contempsa omni alia uirtute, propter quam deo quis familiaris fit, & ad summā peruenit nobilitatem. Doceat igitur, utrū magis admiretur eum, qui eloquentia sit instructissimus, quamvis abominabilibus sit moribus, uel certe iustitia & uirtutibus ornatum, etiam si minus splendide loquatur? Itaq; nos ex sacris literis diuinæ scripturæ omnigenā uirtutem didicimus, utimur autem Græcorum sermonibus, ut nobis uerae eruditioñis præexcitamentum sint. Et quoniam Hebraicam linguam non didicimus, piorum dogmatum promissionibus Atticam subiecimus. Dei donum est lingua, sicut & alia, nec superstitionis græ canicæ inuentū quis esse dixerit. Omnis enim sapientia à domino, & ab ipso omnis sermo: quia & mentis & sermonum idem dator est. Attentat autem & aliter Græcorum impietati opem ferre, sic dicens:

IVLIA NVS.

Sanat corpora nostra Aesculapius, erudiunt autem animas nostras Musæ cum Aesculapio & Apolline, & eloquente Mercurio. Mars & Bellona in prælijs simul certant. Vulcanus artes perficit, & distribuit, Pallas cum Ioue uirgo sine matre nobis præsidet. Considerate igitur an non in singulis simus & uobis præstantiores, dico circa artes & sapientiam & intelligētiā. Nam siue consideraueris eas quæ ad usum attinent, siue eas quæ propter bonū quodam res imitantur, ut est statuaria & medica ars Aesculapij, cuius ubiq; terra rum sunt remedia, quæ dat nobis deus, ut perpetuo simus participes. Me certè sanauit saepe Aesculapius ægrotantem subministrans remedia, horum testis est Iupiter. Igitur quare traditis uos apostasiæ spiritui? (nos & circa animam melius habemus & circa corpus ac externa) & quare uos relictis illis ad alia uaditis?

CYRILLVS.

Itaq; manifestum, quod deorum, quos ille admiratus est, alijs sunt arte medici, alijs uero eloquentes; quemadmodum scilicet & sophistarum optimi, & alijs quidam homicidia docuerūt, & cædes callent crudelitatis magistri: sunt & alijs opifices, & soridorum studiorū inuentores: & in summa, singulis curæ est id ad quod nati esse dicuntur, & functionem in uno & solo negotio fortiti sunt. In cæteris autē negotijs arbitror nihil operis facient. & quomodo essent tales dij: quamvis quis dicere auderet deum ullius rei bona esse indigum? Est enim sufficientissimus, fortissimusq; & ipsa perfectio, & ad omnia recte se habens, quæ summæ naturæ attribuere decet.

Itaq; diceret quispiā, opinor, quare, si Coronidis filius uere deus est, infirmos nō sanat: & alia quoq; adjiceret, quare sufficientissimam naturam non ostendit; singuli autem seorsim operantur, & proprium suæ experientiæ specimen præbent. Nam alijs quidem, ut dixi, arte medici sunt, alijs autem soridii opifices, uel ad utilitatem doctrinæ ac sermonū. Alijs etiā acies bellicas instruere norūt, et quodammodo ipsa hominis natura inferiores sunt. Vel quomodo res nostræ deterius quam illorū haberēt? Doctores enim, & artiū & scientiarū plurimi & optimi apud nos sunt, imò si uere

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIE. VII.

C loqui oportet, non pauci sunt qui meliores Græcorum dijs: quandoquidem fieri potest, ut idem apud nos medicam artem terreat, & militaris disciplinæ peritus sit & ad hoc eloquens, quin & in alijs studijs mirabilis. Tantam nimirum industriam longe sequentur dij, quandoquidem illis uirtus rei, eiusq; solius cura est. In homine uero, ut dixi, hac omnia simul congeta uidere licet.

Excogitat autem & aliud quiddam, quasi inexpugnabile propugnaculum sim plioribus proponens, & Græcorum ludum sancta Christianorū religione melo rem esse dicit, ad demonstrationem apponens quoqdā apud illos pictores, scul ptores, marmorarios, & medicos. Dic obsecro, non erubescis hæc scriberet? Non ne pictores manu egregij, & industrij marmorarij declarat deos ipsos non esse de os, imm̄ inimūdos dæmones, uel certe homines corruptos? Obsitus mihi esse uidet igne exustum Aesculapium, & fulmine istum in Epidauro, sicut supra diximus. Opinatur autem fortasse nullum furisse Christianum, uel optimum medicum, uel eloquentissimum, uel res bellicas callentem.

Quod si omnibus uir strenue, studijs humanis, artibusq; & disciplinis deos pra ficeret oportet, uel eos qui inuenierunt, uel etiam docendo profuerunt, quantu sā nē illis multitudo sufficiet? Innumeræ enim in hac uita res sunt, & studiorum modi etiam uilissimis dati sunt. Verum siquidem cui mens est sapiens, uidet quām insua via omnino Græca sint dogmata.

προστίθενται ταῦτα. Admiratus est & Aesculapium, ut subindicantem ægrotis, sicut ipse dicit, reme dia, & hoc cognouisse inquit Iouem. Iam quare testis nobis medicorum assumptus est, & non potius ipse ægrotos curat? Nunquid fortassis quod ignorat artem, admiratus est tecū illā sciētes? subindicauit autē Aesculapius remedia, opinor, sicut medi ci currules; quanquā oportebat deū, quē tu dicis diuino modo ab infirmis libe

D rare, nō subindicare quo uti oporteat remedio, sed cū autoritate imperare, ut decū bens conualescat. Proinde merito quis rideatur, dicens deos esse eos, qui felicit quasdi humanas artes, hoc est functiones tenent, & dimensam sortiti sunt experien tiā. At qui nos ð amice, unī uero deo seruimus, & ab ipso data esse dicimus humanæ naturæ & sapientiam & intellectum, & omnis rationis usum & diligentiam, ad quoduis laudatum opus, admonitionesq; mentis tam scientias quām artes. Pro inde factor omniū nobis autor & dator honorū merito dicendus est. At ille auerat à uero deo, quæ Marti & Vulcano, Musisq; & Mercurio eloquēti, & Aesculapius distribuē singula singulis, dices eos dispartiri quasi hæreditariā quādā experientia.

Quod autem satis arguerit res Græcorū nostris esse meliores, eo quod ipsi se at pingere & lapides leuigare. Si igitur inquit, nos, qui immūdo spiritui dediſſimū melius habemus in anima & corpore, et in externis, cuius gratia, relicts iſu ad alia pergitis? Depone supercilium uir strenue, uarius est fastus tuus in hac re, & ridiculū fecisti argumentum. Ut autem tuis hoc permittentes sermonibus meliores esse pictores medicos & marmorarios apud Græcos quām apud nos: nunquid tibi hac propterea sufficient ad demonstrandum Christianos aberrasse à ueritate & natura, & neq; uere deum, neq; optimæ uitæ typos cognouisse? sed sint illi quidem picto res multi & boni, marmorarij q; & medici, nos vincere studebimus, & ab ipsa ueritate laudū coronā reportare, ut sciamus manifeste uerum uniuersorum conditorem autorem & dominum. At ille nihil horum animo reuoluens, inquirit ultra & dicit:

I V L I A N V S.

Quare nec in Hebraicis sermonibus manetis, necq; diligitis legem quām deus Hebræis dedit, relinquentes autem patriam, & dediti ijs quæ prophetae prædicauerūt, plus ab illis quām à nostris recessistis? Nam si quis pro uobis ueritatem considerare uelit, inueniet uestram impietatem ex Iudaica audi

A cia & gentilium confusione & indifferentia conflatam: ex utriusque enim non quod pulcherrimum, sed quod pessimum trahentes, malorum contextum operamini. Hebræi enim habet exacta circa religionem legitima, cultusq; & observationes innumeratas, quæ ad uitam & sacerdotalem institutum pertinent, interdictione legislatore omnibus ne seruiant diis, sed uni soli, cuius portio est Iacob, & funiculus hereditatis Israël: sed, ut opinor, etiam addete, Non maledices diis. Deut. 32.
 Superuenientium abominatio & audacia, uolens omnem reverentiam multitudini deorum adimere, sequi putauit non seruendum diis, qui non sit blasphemandum: quod certe & uos inde traxistis solum, quasi nobis & illis nihil aliud commune sit. Rapuistis itaque ab Hebraeorum heresi, quod blasphematis uenerabiles deos: à nostra autem religione, quod abiectis pietatem & diuinum cultum: pietatem, inquam, erga omne quod natura melius, & quod patriam diligit; solum autem recepistis uesci omnibus, ut graminibus foeni, & si ueritas dicenda est, omnino cupiuistis uestram confusione augeri. Hoc autem opinor, idque ualde meritum, conuenit omnibus gentibus, & uitæ aliorum hominum, institorum teloniorum, saltatorum leuium: & putatis uestra honestas?

CYRILLVS.

Vide obsecro quam temere nugetur, & crudeles dirasque contra nos coaceruet scripturas, ut seueriter possit quicquid uelit dicere. Dicit enim nos ab Hebraicis sermonibus defecisse, & legem neglexisse, quamuis à deo datam, & arripuisse ea quæ per prophetas prædicata sunt. Veniat igitur & ostendat, quænam à prophetis pronunciata sunt, quæ à scriptura Moysi abludant: & ita nobis impropereret defectiōnem, & quod à sacrī legibus abscesserimus accuset. Quod si in nullo discordant, sed potius idem loquuntur hi & illi, & omnino inter se coniunctos uidere quis poterit, ne perseguatur frustra, sed potius liberet à criminē & reprehensione cauillator iste eos, qui de nullo absurdō condemnati sunt. Quanquam liceat uidere sanctos prophetas id multis sermonibus agentes, & frequenter cōtra Israēlitās clamantes, quod in eam usque inconsiderantiam peruerenterint, ut etiam legem per Moysen ipsis promulgatam nihil fecerint, sed irritarint per doctrinas mandata hominū. Est autem ualde uerisimile, quod illi ipsi existimantur & redarguuntur legem Moysi paruificare, etiam hoc facere deprehenduntur. Proinde sicut iandudum dixi, prophetæ & leges inter se quidem conueniunt. Quoniam autem, ut dixi, diuinæ scripturæ Christus finis est & legis & prophetarum, ex iis quæ de ipso scripta sunt in lege & sanctis eius prophetis deducimur ad fidem in ipsum: unde uenerantes ea quæ per legem & prophetas prædicata sunt, nos in posterum perduramus, & per typicū cultum ad ipsam ueritatis pulchritudinem uenimus, rectaque euntes via ad scopum, etiam universorum saluatorem & redemptorem cognouimus. At ille, ut uidetur, quem nihil omnino proposuit, propter quod uituperare oportebat: Inueniemus, inquit, uestram impietatem & ex Iudaica temeritate & Græcorum confusione conflatam. Proinde si putat uituperandum quod admirabile, & arguendos quos magis conueniebat laudare, omnino recte illum fecisse dixerim. Quod si sermones suos bene habere suspicatus est, oportere omnino sequi ex argumentis quæ ipse profert, dicens Christianam religionem impietatem esse, non possum intelligere quomodo nos uel Iudæorum temeritaris facti fuerimus æmulatores, uel confusione Græcorum amatores.

IVLIA NVS.

Etiam inquit diligenter quidem scripta apud Hebræos legitima & observationes, & quæ ad sacerdotalem uitam pertinent. Quum autem lex consti-

Q

Prophetæ non discordant à Mose.

DIVI CYRILLI CONTRA IVLIANVM LIE. VII.

C titat non esse adorandos deos alios, sed unum & solum: uos qui repellitis & negatis quod oporteat uiuere iuxta legem, solam in deum blasphemiam inde assumitis: quamuis lex euidenter dicat, Dñs non maledicas.

C Y R I L L V S.

Igitur quod uita nostra legitime & recte instituta sit, & omni uirtute plena, sermone quem paulo ante præmisimus, ostensum est, quum de illis loqueremur. Veruntamen sciat legem, imò legis dominum Israëlitas urgere, ut demolitur altaria, & simulacrorum delubra exurant. Dicit enim sic in Deuteronomio: Et hæc præcepta & iudicia legitima, quæ seruabit & faciet super terram, quam deus patruuestroru dat uobis in hæreditatem omnibus diebus quibus uos uiuitis super terra; perdēdo perdetis omnia loca quibus seruerunt illic gentes dñs suis, quæ uos hæreditate accipietis, in montibus excelsis & in collibus, & sub quercu frondosa; & sub uerteris altaria eorum, & conteretis columnas eorum, & lucos eorum excideris, & sculptilis deorum ipsorum exurētis igni, & perdetis nomen ipsorum ex loco illo. Qui Israëlem incitat in altaria, & delubra, dicens oportere in ipsis exuri deos, dixit ne etiam de illis effare precor, Dñs non maledices: quamuis indignum cogitare, quod diuina & incorruptibilis mens ab æquo aberret, & se decentia negligat, se cumq; dissidens contrarias leges statuere usquam deprehendatur. Est enim ea res etiā apud nos turpis & ridicula. Nunquid igitur mens diuinæ legis intelligi poterit dum dicit, Dñs non maledices. Honorat humanam naturam appellatione summi dei. Factus est enim homo ad imaginē & similitudinē eius, & celebrat lex summis honoribus diuinorum altarum sacerdotes, & eos qui dignitatis excellentia super alios exaltati sunt, in uita pulcherrima & uenerabilis & sancta. Quod autem id

D quod dixi non mentitum, sed uerum sit, & reprehendi nequeat, ex ipsis sciemus legis uerbis, apponentes uersiculum qui sequitur: Scriptum est enim, dñs non maledices: ut manifestam faceret dicti uim, subiungit statum, inquiens: Principi populi tui non maledices: hoc esse dico, dñs non maledices. Quomodo enim linguae parcerent sacris coerciti præceptis, qui igne iubētur templa & quæ in illis sunt tollere?

Quoniam autē indifferens est edere carnes, crimen imponit Christianis, ad quod necessariō respondebit ei. Leges, omni honore dignantur opera eximia, & eos qui boni operis mores coluerint, optimeq; uiuere uoluerint in summo precio habent. Carpunt autem omne genus improbitatis, & uolentibus absurde uiuere dignas in tentant penas, emendatoresq; illos facere student. Quos igitur corrigunt, dic mihi, adulteros uel comedentes, in quos animaduertuntur: nunquid in crudeles & afflgentes alios, deceptores & cōtumeliosos, et pessima quæq; facere solitos, uel in eos qui libere pisces & carnes attingunt, siquidem in hoc præscriptū esset tempus aliqd?

Sed dices: Impij sunt in deos, coinquinantur enim comedentes. Quomodo? díc mihi: Nunquid sufficiet ad purificandum hominis animam ad hoc, ut omnibus modis bene habeat, uitare edulia quædam, etiam si non videatur libera ab improbis & nepharijs affectionibus, & agat uitam legis calculo condemnatae & quis audet hoc dicere, & non excitabit risum apud recte sapientes? Præterea, cum hoc & illud dicat: Quis uniuersorum est opifex, animaliaq; terrestria, natatiliaq; & aquatilia produxit? Nos enim uiuum & efficax, & quod suam subsistētiā habet de uerbum, factorem dicimus uniuersorum; & non uidetur aliquid ex his quæ ab eo facta, quod uel polluat, uel natura uituperabile sit, secundum quod factum est. Vidit enim, inquit, deus omnia quæ fecit, & ecce ualde bona: & ipsi fortasse intendenter mundo opificem præcepisse dicerent dñs à se factis, ut tria mortalium faciant genera. Videntur enim haec sic habere Græcorum sapientibus.

Iam qmodo ea quæ tā exosa sunt, & p quæ uerisimile erat coinqnādos illos pduxisser ut essent ac subsisterent; Impediēda enī potius erat, quæ nullo usui futurahominibus;

A minibus, sed in malum, & in coinquinationem, & in damnum. Et quod illis adhuc insipientius est: Qui astrorum situs exquirunt curiosus (ut opinantur & audent dicere) capricornum quandam & pisces scribunt in cœlo, & alia animalia, quæ apud illos abominabilia sunt, & inter imunda postrema dicuntur. Itaque optimo & prudentissime nos in omni quidem re facimus, ut recte & inculpate uiuatur, condemnamusq; improbos mores, censemus autem odiosa, adulterium, fornicationem, mendacium, obrectationem, & auaritiam, cumq; his mala alia. Hæc & sola scimus eos, qui his laborant, coinquinare. Ita nullum uitamus edulium ut immundum, corporales uero uoluptates moderatione compescimus, & aculeum petulantioris carnis hebetantes, parce uititare consuevimus, & omnino in delicis esse inter optima non ponimus. Ille autem nos institoribus, & saltatoribus, & telonis comparare uult, Christianæ religionis libertatem ignorans, & quomodo probe in unaquaq; re agendum sit. Non enim utentes insipienter humanis traditionibus, ridiculam delegimus cōversationem: sed diuinis potius & sacris erudit legibus, honoramus uere bona uitæ mores. Memores autem sumus eorum, quæ Paulus scribit: Cibus uos nō commendat deo, neq; si edamus meliores sumus, neq; si non edamus deteriores. Et iterum etiam alio loco: Omnis cibus bonus, & nihil reūciendū, sanctificatur enim per uerbum dei, & orationem. Ipsum autem omnium dominatum & legislatorem Christum audite, & intelligite: Non quod ingreditur in os co inquit hominem, sed quod egreditur ex ore, hoc coinquat hominem; de corde enim exeunt cogitationes malæ, cædes, adulteria, furta, scortationes. Et hæc sunt quæ hominem coinquant.

B Improbabit autem fortassis has uoces, quamuis ex re ipsa grauissimis sententijs pondus habeant: doceat autem causas propter quas ea quæ nescio quomodo increpat, uerisimiliter condemnata sint, quamvis omnium sententia testimoniū habeat, & ex ipsa sua natura quod manduca...ia sunt. Et animalium terrestrium plurimæ quidem sunt differētiae, uolatiliūq; & maritimorū, definitiū uniuscuiusq; usum natura. Nam quædam sunt inutilia ad esum, alia uero utilia. Igitur quando alijs quid quod natura non est accusabile, uituperatur ab ipsis, prodeant in medium, & ueras iei causas prædicent: uel certe sciant quod ipsi nobis irrationalis consuetudines proferentes, absurditate extrema laborare deprehendantur.

Miror autem, quod apud illos multi sunt fictitiū dī (non enim simpliciter dixerim dī) uariantes sententijs, neq; una sententia laudant, uel etiam uituperant. Vide rit autem quis insurgentes quodammodo inter se, & quod quibusdam exosum est, alijs probatur, & rationabile uitetur: quamuis quomodo non unusquisq; astipulabitur quod uere prophanū, non, aliquibus tale sit, alijs autem purum, etiam si humana mens non diligenter attendat; oportebat certe deos ipsos, sicut ipsi delirantes dicunt, non aberrare ab æquo, uel certe ignorare uerum. Quare igitur non unus sensus in omnibus illis, sed uarius & diuulsus, & ipsorum leuitatem coarguens.

Cæterum fortassis illud diceret: ab omni animali abstinemus, & Pythagoræ nugas ueneramur; meminimus autē & Empedoclis, qui turpissima scripsit. Iam enim olim ego eram uirgo & adolescens, cespesci & auis, & in mari nobilis piscis. Itaq; si tales habent opiniones, & se fortasse puellas & pueros fuisse, aliquando piscesq; & aues, haud mirum est, quod ita sentiūt & loquunt. Opinor autem possibile esse, quod non uenerabiles uirgines fuerint, uel fortasse quales in scenis ludunt, uel forte ad latrocinia condemnati, & facere soliti que non est fas dicere, neq; periculum est pijs uel cogitare. Vnde Euphorbum quidem se fuisse in Troia dicit, qui optimorum illis dogmatum fuit magister: ipsi etiam dicunt se fuisse quosdam ex antiquis. Nunquid & ipsi auis aliqua aut uolatile fuerunt, qui sic tradunt & uitam implant miseris ac foetidis, & turpissimis fabellis, quas & nutriculæ fortasse dicerent somnū

C pueris cantillando conciliare cupientes.

Igitur, ut dixi, plurimi quidem apud nos fuere summa bonitate conspicui, qui ad eam peruenere continentiam: & ita seipso castigarunt, ut etiam ihs quae ad uitam utilissima, strenue abstineret uoluerint, nempe patre & oleo, & herbis, & leguminibus ineuitabilem uentris necessitatem placarunt, usi pura aqua, & exercitationis labore gaudentes; ita ut nihil illis esse censuerint melius: & reiectaneus quidem apud ipsos nullus cibus fuit: abstinuerunt autem à nonnullis, ut dixi, mentis ad deteriora pro pensionem remorantes, & carnis lasciuiam compescentes, ita ut & mentis oculum magis subtile haberent, q̄ s̄de cōtemplari certius possent, quid inculpate habeat, & à sacrī legibus non abludat. Qui uero Græcorū ruditate impliciti, dicebant sibi & alijs insipienter, ne tangas, ne gustes, ne contrectes, obiciunt alijs quae ab ipsorum mente oportebat procul abesse, siquidem illa illis bene uiuendi ratio esset. Venera enim nominantes scortationem, deterrebant ualde, quod offendatur deus. Et alia mala impune faciunt, utpote imposturam & masculorum concubitus, idq̄ intra templo dñs testibus, quod certe & nostris temporibus attentatum rerum experientia monstrauit.

In Saturni templis liberarum nuptiarum latrones facti, deprehensi sunt templorum ministri, uenante illis quas cōtaminabant, idolo quod adorabant. O quales uel quātē lachrymæ sufficient deceptis! Mulier enim honeste educata ex uirginibus thalamis uocabatur ad libidinis officinam in usum dei, ut ipsi dicebant, perentis lectum illegitimum. Et quod intolerabile in illis, & omnium malorum turpissimum erat, graue illud, & foedissimum crimen, consuetudine longa, etiam licentia appetiabatur, ita ut necq; latere uellēt suas nuptias uim passæ. Gaudens quidam misit ad adulterium coniugem, prostituensq; eam alijs, suam ut uidetur accusando naturam quod non faciat ea quae corporum. Nam semper abominabilia & nepharia dēmonia. Nunquid igitur tangentes suem uel pisces iure quis reprehenderit, uel potius ad adulterium uenantes, & apud sua templo quae non licet facientes? Sugillare aut & alijs modis Christianam religionem conatur, sic scribens;

IVLIA NVS.

Quod autem non solum ihs, qui nunc sunt, sed & qui olim primi doctrinam à Paulo acceperunt, tales quidem fuerint, manifestū est ex his quae Paulus testatur ad ipsos scribens. Necq; erat opinor ita impudens, quod male sibi conscientis talia illis exprobraret de ipsis scribens, de quibus etiam si laudes tantas scripsisset, & si uerae essent, erubescere oportebat: si autem false & fictæ, fugere tam illiberalē adulatioñem & mollis blanditiæ affectationem. Ceterum hæc sunt quae de auditoribus Paulus ad illos scribit: Ne erretis, neque idololatræ, necq; adulteri, necq; masculorum concubitores, necq; fures, neque auari, necq; ebrij, necq; obtrectatores, necq; raptiores regnum dei hæreditabūt. Et hæc non ignoratis fratres, quod & uos tales fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati in nomine Iesu Christi. Vides, quod & hos fuisse dicit tales, sanctificatos autem & ablutos esse, obtenta aqua quæ ad animam ingreditur, ablue reçq; & purgare potest. Et lepræ quidem leprosi nō repurgat baptisma, necq; lechenas, necq; impetigines, necq; summas scabies, necq; podagrā, necq; dysenteriam, necq; hydropisian, necq; paronychiā, necq; paruum, necq; magnum corporis peccatum, sed adulteria, & rapinas, & in summa, omnes iniquitates animæ tolleret.

CYRILL.

CYRILLVS.

A Non fuit mos Paulo, uir strenue, palpatione, hoc est adulatio[n]e uti, minister enim ueritatis erat. Hi autem qui ad ueritatis peruerterant sermonem & initiationem, doctorem sortiti illum, idololatræ quidem prius fuerant, & pessimorū dæmonū misistrī, impurijs & abominabiles moribus, & omnī uoluptatum serui, scortatores, & masculorum concubitores, molles, & ebrij, & in summa, omnī improbitatis studiosi. Neq[ue] enim erat uiderē uenerandos & sanctos, qui illorum deos sequebantur, sed omnīum criminum rei erant: ne ihs qui adorabantur meliores uiderentur, si continenter & iuste uiuere studebant, & absq[ue] omni reprehēsione ambulare satageret. Vnde quandiu quidem fuerunt, o optime, tuorū deorum ministri, in peccatis, uolutabro, sicut sucs se uoluntantes, uiuebant miseri. Postquam autem à dæmoniaca deceptione recesserunt, & erroris tenebras à mente sua ablegarunt, uere contemplationis luce recepta, uniuersorum regem & dominum agnouerunt, Christum scilicet, tunc sanè omni macula abluti, et pro turpibus elegere ea quae omni laude digna erāt, ad uitam quae in Christo, & sanctam uocati, hoc est ad Euangeliū. Quoniam gentium apostolus erat sapientissimus Paulus, in fidei sagena multos congregans, & à diaboli laqueo liberās, necessariā & utilem doctrinā eis faciebat: nempe, ut uirtutem fidei faceret comitem, & cum errore deponeret membra eius, scortationē dico, adulteriū, masculorum concubitū, & cætera mala. Sic enim ingressum eis patere ad regnum cœlorum bene affirmabat.

B Quod autem arguedum, uane putat dominum nostrum Iesum Christum, quod malos idololatras ad se admittat, respōdeat interroganti: Vtrū nā illi in malitia perpetuum habere debuerint fundamentum, & nullo modo uideri meliores ihs, qui à tam damnatis moribus recesserunt, uel debuerint uelle sapere melioſa, & attentare omni studio, ut ad optimam perueniant uitam. Verū dixerit arbitror aliquis, quod relictis turpioribus & neglectis malis, ad meliora cōcedant, & uitam Christianā & admirabilem imeditentur. Quare igitur arguit Christum, quod pereuentes saluauit, & porrecta salutari manu humi ſacentes erexit, languentesq[ue] curauit: sed ignorat fortassis quod animarum fit medicus, & remissionem donat affectionū quae in corde sunt. Dixit enim: Non ueni uocare iustos, sed peccatores ad penitentiam. Et iterum: Non opus habent fani medico, sed i[us] qui male habent. Nam quos decet curari à medicis, nunquid infirmos, uel morbi expertes? & quos solent in ciuitatibus, uel prouincijs optimi duces libertate donare: captiuos ne & in seruitute redactos, uel eos qui intra moenia ſalui māſcrūt, nō facti præda barbaricæ crudelitatis? Quos item cōgruit abluere: fordinis ne coinquinatos, uel minime coinquinatos? Sed dicit mundos: quamuis iusterideretur, nisi dicat laborantibus ſubſidia magis impendi decere, & non his qui morbo carent. Proinde quare, ſicut dixi, accusare audet ſaluatoris nostri mansuetudinem & misericordiam? A morbis eripuit, hominem à paſſionibus liberauit, ab ipsis diabolicis auertit tyrannidem, misere fordinos mundos, & ablutos effecit. Psalmis gratiarum actionem teſtantibus honorē impende, dic & ipſe iuxta prophetam Abacuc: Domine auditū auditum tuum, & timuit: considerauit opera tua, & obſtupui. At qui sapiens etiam materiam r̄iſus facit ex ihs, in quibus ualde gloriari oportebat & exaltari?

Ignorauit autem omnino sancti baptismatis uirtutem, operaq[ue] ueneranda deridet, dicens abluī uenientes ad Christum aqua quae abluere soleat: & addit illis alias quasdam fruolas & aniles fabulas. Dicunt enim omnino inutilem esse baptismatis aquam corporalibus morbis, nosq[ue] ferunt deliros, & dicere quod animæ maculas liberet. Sed dixerim uir strenue, ſalutarem baptismum non assumi à nobis ad curandas corporis paſſiones. Neq[ue] etiam, ſicut putas & ſentire uis, uſq[ue] ad ſenſibiles & uifibiles res tantum, Christi sacramentum pertingit. Subtilis & ualde profundus de sacramentorum virtus.

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIB. VII.

C hoc sermo est, & errantibus cogitationibus non comprehensibilis. Vnde propheta Esaias inquit: Nisi credideritis, neque intelligetis. principiū enim intelligentiae fidēs: & hanc habet expositionē diuinū nostrū & uenerabile sacramentū. Ut igitur non in aures eorum qui non sunt initiati, occulta proferens, impingā in Christū dicentem: Ne detus sancta canibus, neque prōficiatis margaritas uestras ante porcos. Profundioribus relictis, cōuertam me nunc potius ad ea, ex quibus uidere licet ad uersarium temere nugari, & uituperare etiam scientem quod uerum est. Non enim salutare baptisma, corporaliū passionum depositionem annūciat. Vnde si hoc non faciat, ne ualde admiretur. Quod enim annuente Christo, etiam ad hoc nobis sufficiat aqua citra controuersiam, facile considerabimus, ineffabilem eius & supernaturalem uirtutem reputantes. Quid enim admirabile non factum est ab illo? Quis enim modus diuinorum signorum demonstratus non est? nutu enim fortissimo leprosos mundos fecit, hydroponicos à malo suo liberauit, claudum sola uolūtate correxit, & ad currēndū maxime idoneum fecit, salij enim sicut ceruus: præcepit cæco ablueret oculos aquis Siloah, quo facto illuxit ei insolita lux, & profundæ oculorū exemptæ sunt tenebræ. Igitur qui tam eximia absc̄p labore facit, etiam ipsis aquis uirtutis suæ efficacia immissa, nōnne interdū ostendit beneficium per sanctum baptisma, etiam quemuis corporalem morbū depellere posse? sed ob alia nobis datum esse dicimus. Nam quum prius deposuerimus tenebras levitatis Græcorū à mente nostra, & de moniorum turbis uale dixerimus, omnemq; ipsorum pompam & cultum prudenter respuerimus, & tunc ueritatis lumine mentalem cordis oculum dilatauerimus, agnoscentes eum qui natura & uere omniū natuitatis autor & maximus rex ac deus est, confitemur fidem in patrem & filium & sp̄itum sanctum: & ita ad alterius uitæ exordium uenientes, ingressi uere pietatis semitas Christo annuente, iustificamur. Per illum enim nobis misericors est pater, iustificante legatore, & ab omni nos criminē liberante, & poenam præuaricationū remittente, & etiam in mente sanctificante per sp̄itū sanctum, & reformante nos, modo quo ipse nouit, ad uitatem mentis castæ & iustæ. Quis tum adhuc condemnet, uel quæ adhuc sit macula, dicere nō possum. Dicerem sanè de his etiam multa alia, & uera demonstrans, per Moysen & prophetas præfiguratum esse hoc sacramentum, & non nouum uel nuper ortum, & à nobis inuentum, nisi sicut iam prædixi, reuererer non initiatiū aures. Solent enim minus cōprehensibilia à pleriq; rideri, quod imbecillitate mentis suæ nō uident, & omnino nihil faciūt, quæ omni admiratione prosequi decebant. Quemadmodū ille multo optimus expendens solo aquarum spectaculo sacramentum, quamvis Ioannes manifeste & euidenter dicat ad poenitētiæ baptisma euntibus: Ego quidem baptizo uos aqua, uenit autem post me qui fortior me est, cuius nō sum dignus calciamēta portare, ille uos baptizabit sp̄itu sancto & igni. Comparat enim igni sp̄iritus sancti uirtutē & ablutiā efficaciā, quæ ab illo in nobis operatur, sicut enim ad argentea uasa accedens ignis, sordes illis insitas deponit, eodem sanè modo etiam diuini sp̄iritus uis tanquam ignis, quæ in nostras immittitur animas, mente scilicet & diuino modo ab omni nos macula liberat, & urget quodā modo naturam in omne nobis contrarīū opus.

Eos qui per fidem in Christo congregati ad agnitionem & seruitutem ueritatis, similes factos dicit seruis, qui à heroum domo abeunt, & ægrefuerūt seruituris iugū, & qui se quidem putant effugisse, sed falluntur spe, neque leuius habent quam antea. Ego autem ad hæc dixerim, quod deceat illos comparari seruis, qui benevolentiam domini contemnentes, & temeraria defectione facta, & libertatem quæ supra leges est, in tempore non sibiuerunt: & ad hæc ut grauisbus & incuitabilibus capti malis, & iugibus afflitti terroribus, difficultiis &inemendabili ac admonitionē non recipiente paupertate pressi, necessiorūq; penuria & alijs quibusdā seruire coacti, tandem & uix

A & uix iterum meliora deliberant, eligenda censentes prima, ut recurrent ad primū bonum dominū, An non uere dicitur, quod uniuersorum natuitatis autor & dominus est, solus uere & natura deus? Itaq; qui dæmonijs seruierūt, siquidem uoluerint penitere, intelliguntur merito non à suis dominis recessisse, sed sub omnium domino deo factos esse, optima spe inductos.

B Propositū enim est eis in promissionem adoptionis beneficium, assecuturosq; se expectat etiam resurrectionem ex mortuis per Christū; id quod præ omnibus alijs ueritatis inimicus maxime irridet, quasi omnipotens deus non possit facere morte superius, quod secundum suam naturam corruptionis rationi subiectum est: quamvis Plato manifeste dicat, opificem mundi dixisse quibusdam dijs decorum, quod immortales quidē non sint, neq; incorruptibiles omnino, necq; corrumpendi ipso uolente. Scripsit etiam Heroū quendam, qui in Armenia morte occubuerat, reuixisse. Videbat enim & ipsi sermonem de resurrectione mortuorum, ut pote uerum & bene habentem admittendū, & quod is qui ab initio produxit hominem ex nihilo, etiā refecturus sit facile euin, qui solutionem moriendo passus sit. Effet enim, ut opinor, uirtutis eius perfectio, & euidentis demonstratio, quod ex nihilo produixerit ut effet, & per corruptionem collapsum ad initium reduceret. Num forsitan primo se cundū minus erit iuxta metem sanam Maius em̄ opinor esse, producere aliquid ex nihilo, quām iam productū & graue aliquid passum, reduci denuo in id quod principio erat. Quoniam autem secundum naturam uita est, & uiuiscus qui super omnē mentem est omnibus modis, si uoluerit quibusdam immittit uitam nullo impediente, inuictam enim habet efficaciam. At si quoniam miraculum hoc est super rationem, & modo perficiatur nostris cogitationibus incomprehensibili, plerique non credunt, ne ignorent quod patiantur hoc & in plurimis alijs. Necq; enim dices re poterunt quomodo singulæ creaturæ sensibiles & mentales, hoc est uisibiles & inuisibiles factæ sint. Fide autem honorare decet uere sapientes, in his quæ mentis nostræ mensuram transcedunt.

LIBRI SEPTIMI FINIS.

DIVI CYRILLI ARCHI

EPISCOPI ALEXANDRINI, CONTRA IULIA
NVM, PRO RELIGIONE CHRISTIA
NA, LIBER OCTAVVS.

T A Q V E contra ineffabilem gloriam dei bellum suscipit sapiens ille, & suæ intelligentiæ tela contra ea quæ mentem exceedunt iaculauntur: sed omnia à scopo recedunt. Mentiatur enim & arrogans est, & mentionem faciens scripturis, fingit quidem se illas scire, sed deprehenditur nihil intelligere, idq; nobis causarum examen ostendit. Dudum enim per fidem in Christo congregatos in populum sanctum, qui & bene ageret, splendidaq; ac admirabilia studia sciret, abominabiles & scelestos, miserabilesq; & abiectos, & nullo non ignominioso nomine appellat. Quasi autem non sufficeret ei contradictionis, qua nobis insultauit, attentat etiam alijs modis demonstrare, quod nihil uspiam nobis mentis sit, & quod necq; ad uiam ueritatis ire sciamus, sed resiliamus à lata uia, negligamusq; omnino Mosaicam legem, ac secus sentiamus quām ille & sancti alij prophetæ, qui post illum fuerunt. Scribit autem iterum sic:

C

Quoniam autem dicunt se differre à Iudeis, qui nūc sunt, & se esse uere Israēlitas iuxta prophetas suos, et Moysi maxime credere, et prophetis qui post illum in Iudea fuere; uideamus in quo maxime idem sentiat cum eis. Incipit enim ergo nobis à Mosaicis, quandoquidem Mosen ipsum dicunt prædixisse futuram natuitatē Iesu. Igitur Moyses neq; semel, neq; bis, neq; ter, sed sēpissime unum deum solum uult coli, quem & super omnes nominat, deum autem alium minime, sed angelos nominat & dominos, & etiā deos plures, & unum præcipuum primum, alium autem neque suspicatur secundum, neque æqualem, neque inæqualem, sicut uos finxistis. Si autem est apud uos Deut.18. de his unum Moysi uerbum, iusti eritis, si protuleritis. Prophetam enim uos inquit, suscitabit dominus deus uester ex fratribus uestris, sicut me illum audietis. Atqui hoc non est dictum de nato ex Maria: si autem quis uestri gratia concesserit; sibi ipsi dicit illum similem fore, & nō deo, prophetam, quem Gene.49. admodum ipsum & ex hominibus & non ex deo. Et quod non deficiet principes de Iuda, neque dux de fermoribus eius, maxime dictum de hoc non est, sed de Davidis regno, quod cessasse uidetur in Zedechia rege. Quamuis & scriptura bifariam habeat, donec ueniant quæ reposita sunt illi; uos autem subiecistis, cui repositum est. At quod nihil horum conueniat Iesu, manifestum. Neque enim est ex Iuda. Vel quomodo, qui secundum uos non ex Ioseph, sed sancto spiritu natus est: qui enim genealogiā narratis, refertis in Iudam, quod & ipsum non potuistis bene fingere. Redarguuntur enim Lucas & Matthæus de genealogiā inter se discordare.

Rom.9. Quod nos uere Israēlites simus, qui per fidem in Christo iustificati, Paulus in Iesu eruditus ostendit scribens: Non enim omnes qui ex Israël, Israēlites sunt; neque qui ex semine Abrahæ, omnes filii: sed filii promissionis nō computantur in semen. Sumus autem nos secundum promissionem filii patriarchæ Abrahæ, utpote sequentes uestigia fidei illius. Vnde repromotionis filios, eosq; solos computari in semen Abrahæ cōgruit: decet & citra controversiam Israēlitas nos uere esse & nominari.

Iam quod res Christianorum cum dogmati Mosaicis de deo & sanctis propheticis cōueniant, uidere uolētibus haud difficile erit. Illinc enim quasi ex fontibus haurimus scientiam ad optimam quæq; ducentem: hoc & ipse nobis uniuersorum deus Esa.12. pollicetur, dicens per uocem Esaiae: Haurite aquam cum gaudio de fonte salutaris. Aquæ enim uisificæ sanctum & diuinum sermonem comparat, quem salutares fontes scatuririunt, hoc est Moyses, & prophetæ, apostoliq; & Euāgelistæ. Et idcirco ne que Moysis dogmatibus, neq; sanctis prophetis quis nos unquam uiderit contrarios. Magistros enim, ut dixi, ipsos fecimus piarum disciplinarum, dogmatumq; & morum scientiæ.

Quod autem unum & natura uere datum uisibilum & inuisibilum opificem & Exo.20. dominum cōfessus fuerit Moyses, & nobis reuelauerit, inficias sibi nullus. Induxit Ibidem. enim ipsum manifeste dicentem: Non sint tibi dñi alij præter me. Et iterum: Non facias tibi idolum, neq; alicuius similitudinem quod in cœlo sursum, & quod in terra Hierc.10. deorsum, & quod in aquis sub terra. Dicit etiam per uocem prophetarum: Sic dicitis illis: Dñs qui cœlum & terram non fecerunt, pereant de terra & sub cœlo isto: insuper & deum præter me nescias, & saluans non est præter me. Psallit autem & diuis

Anus David: Omnes dñ gentium dæmonia, dominus autem cœlos fecit. Sequentes *Psal. 93.* igitur ea quæ per Moysen prædicta, & per prophetas annuntiata sunt, unum quidē natura & uere deum esse confitemur: scimus autem cum hoc, & indubitatō credimus, quod omnes dñ ḡtū dæmonia. Vbi ergo dissidemus à sanctis? uel quomodo illorum obluctamur sententijs, quasi alia quædam sentiamus, uel dicamus & ueniat ostendat. Non enim ut inane, nostros reijcet sermones, grauis ille disputatione et ueritatis reprehensor.

Miror autem, quod, quamvis non sciel, sed særissime scire se fateatur, & optimum Moysen etiam cōsideri, unum deū & aliū præter illum, omnino nullum, nominare angelos dominos & deos multos, nescio quomodo dicere audeat. Eximū autem præ alijs: Primum, sed præesse alijs nō sufficit solum ut tollantur alijs; sed si solus sit, & secundum naturam dicatur ipse, tunc & nullus erit cū ipso deus uere. Quare igitur corrumpit Moysis uerba: quamvis manifeste dicat: Audi Israël, dominus deus tuus unus est. Non enim eximū præter alios unum, & super omnes deos uero iuit sentire ac dicere, qui incomparabilibus excellentijs magis exaltatus sit, etiam ultra omne quod factum, etiam per se existentem & ingenitū solum credidit. Et quomodo uel unde dubitatur, quod quamvis sit unus & solus dominus & deus, etiam si dicantur quidam dñ & domini, nudap̄ appellatione honorentur, alterius ab ipso existentes naturæ, compositæ scilicet quæ aliquando non erat, productæ autem ab illo. Vnde & nobis quidem appellationē, uniuersorum dominus dedit. Ego, inquit, *Psal. 81.* dixi, dñ estis, & filij excelsi omnes. Nunquid igitur qui honorati sumus, & honorē à benignitate eius accepimus, quod uocemur dñ, propterea naturæ nostræ mensurā ignorabimus: minime. Sapientiae enim nobis est studium, & rationem habemus.

B Quod autem licet Moyses dicat unum deum, patrem scilicet, fateatur omnino cū illo, eum qui ex illo, & in illo, et proprium illius deum Verbum, quod simul existat, & absque tempore consubsistat, & coadordanum filium, spiritumq; sanctum, ubi de his sermo paulò processerit, iterum ostendemus, quamvis longos contra illum de illicis ipsis produxerimus sermones. Nō enim, sicut ipse dicit, nouum quiddam sectantes finximus, & adiecimus sapientissimi Moysi sermonibus, quod absq; iudicio placebat, sed potius ipsius dicta pro canone & pondere habuimus.

Quoniam autem Christi natuitatem curiosius inquirit, & sapientissimi Moysi legem scrutatur: non enim dixisse aliquid de illis, istum nescio quomodo, cōtendit: dicit à nobis quod scopus Mosaici negotijs, in Christi spectat sacramentum, & scribitur apud illū særissime Christus, id quod sciens diuinus Paulus scribit: Finis enim legis & prophetarum Christus, dignusq; fide de hisce rebus Christus ipse loquens Iudeorum turbis: Si credidistis, inquit, Moysi, credidistis mihi, nam de me ille scripsit. Age igitur quamvis plurima & uera testimonia afferre liceret, idq; absq; labore, pratermissis alijs, hæc quæ ab illo dicta sunt, probemus, ut etiam sic mēdacet ostendamus. Dicit igitur sacrorum dux Moses ihs, qui ex sanguine erant Israël: Prophetam de fratribus tuis sicut me excitabit tibi dominus deus tuus, illum audite, secundum omnia quæ petiuiti à domino deo tuo in Horeb, die cōgregationis dicentes: Non adiiciemus audire uocem dei nostri, & ignem hunc magnum non uidebis mus ultra, ne moriamur. Et dixit dominus ad me: Recte omnia quæ locutus sum, prophetam suscitabo eis de fratribus ipsorum sicut te, & dabo uerbum meum in os eius, & loquetur eis secundum quod mandauero ei: & homo qui non audiet, quæ loquetur propheta in nomine meo, ego uindictam suam de illo.

Vide quam tempstive Christi mysterium & apposite significabat. Descendebat enim uniuersorum deus in specie ignis super montem Sina, & uox tubæ sonabat ualide, sicut scriptum est: sed uidentibus spectaculum inaccessum erat, & tubatum uox ægre tolerabilis. Quapropter & immodica formidine correpti dicebant:

R

Roma. 10.

Ioan. 5.

Deut. 18.

Christus à Mo se predicus.

Exo. 19.

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIE. VIII.

C Ignem hunc magnum nō videbimus ultra, & non audiemus uocem domini dei nostri. Opinabantur enim adhuc gentiliter sentientes, uniuersorum deum esse ignem sensibilem, & à nobis uisibilem, & illius audiri uocem: & quoniam crassi erant, ueritatem ignorabant, tardeq; & uix discebat, Christo dicente eis de deo & patre: Ne que uocem eius unquam audiuitis, neq; speciem eius uidistis. Vnde quia inaccessum erat spectaculum eorum quæ ad gloriam dei formata erant, ihs qui tunc institueruntur, postea necessariò incarnationis unigeniti prædicabat modus. Non enim aliter poterat cōuersari cum ihs qui secundum naturā erat deus, cum hominibus super terram, nisi fuisset tolerabilis homo sicut nos factus, cum hoc quod maneret deus: Diuina enim & summa & quæ super omnia est natura, in hoc gloriofa est, quod & uenit & inconveneribilis est.

Nominatus autem est propheta, quantum sit prophetarum dominus: oportebat enim demittentem se ad humilationē, ut humanitatis subiret mensuram, non contemptibilia, quæ humana, facere. Prophetiæ autem donum in ordine summarum dignitatum humanitatis mensuræ recensetur.

Sed inquit non esse euidenter dictum de nato ex Maria: si autem quis uestigia admittat, & dicat illi istum similem fore & non deo prophetā, & sicut illū ex hominibus & non ex deo. Itaq; quod deus & ex deo secundū naturam sit dei filius, dicemus non multo post. Quoniā autem dicit hoc non esse scriptum de nato ex Maria, aliū nobis ostendat factum sicut Moysen, & non secundū eos quos ipse uoluerit modos. Ignorat enim omnino ueritatem. Ad hoc statim quis diceret, etiā multi fuerunt prophetæ post Moysen, & homines sicut ille, de quo nam igitur hæc dicit: Itaq; necessariū illud **S I C V T M E** plurimis modis à nobis intelligi. Vnde Moysis ministerium pro uirili cum saluatoris administratione componamus, & uirtutem prophetiæ eius, age, manifestare studeamus. Quippe Moyses liberauit eos qui ex sanguiue Israël graui seruitute infestabantur, traduxitq; per mediū mare, submersis in illo ipsi qui pridem tyrannidē in ipsos exercuerāt; aluit in eremo descendente manna: cōmendauit deo; mediator factus illius & hominū, & legis minister fuit: quæ ad singula facienda bene illos componebat.

Mosis cū Christo collatio.

Hinc tanquam ex figura & umbra ad ipsam deinceps ueritatis pulchritudinem eundum. Tyrannidem in nos exercebat crudelissimus Satan, & peccati iugo humum alligabat genus, nullusq; proorsus calamitatis istius expers erat: proinde & superbiebat, & sublimia de se sentiens, & omnium infirmitatem non mediocriter continebat dicens: Uniuersum orbem terrarū sumam manu, sicut nidum; & sicut de relictā qua tollam, & non est qui euadat & contradicat mihi. Atqui uana erat illius in hac re inflatio. Opinabatur enim nullum contradictorum, perterriturumq; se orbem, & quasi absq; labore suis subiecturū pedibus terram, defectus autem est à spemiser. Nam contradixit & obluctatus est Christus, eripuit ex illius laqueis, eduxit nos è seruitute spirituali, & ingressos in lutum peccati extra periculum posuit: transire fecit Iordanem, qui hostibus quidem & persequi uolentibus eos qui bene uiuerent, damnosus est: uiuiscat autem & saluat eos qui sub deo & quæ illi placent sentire student: dedit nobis nō manna sensibile, sed seipsum potius in sanctum & uiuificum & sanctissimum uere cibum; oblati autem sumus per illum patrī, & mediator factus est illius & hominum: ad hæc & legem tulit nō iterum in figuris & in umeris, sed qua ad optimam uitam perueniri queat. Est itaq; & in ipsa lege ueritatis figuratio, postea autem resulxit ueritas.

Vide autem quomodo nō ignorarit Moyses, quod unigenitus dei Verbū factus homo, hominibus super terram incomparabiliter meliorem legem quam erat uetus Christus dedit illa, latus esset. Nam quāuis scriperit de legibus à se dictis, quod nihil illis uel ad quām Moses diuel adimi debeat, et dominicarum dignitatum eminentiam intelligens & gloria summītatem

Asummitatem, & diuinæ potestatis magnitudinem promittens dicebat: *Ipsum audi-* Matth. 17.
te, iuxta omnia quæ uobis loquetur, quasi diceret: Licet etiam ipse uelit legem po-
nere, qua cessaturū definiatur mandatum per me ministratum, hoc nō curerī, legem
enim cū autoritate ponet, Deus enim est, et dominus, & ipsum & solū decet meritō
legem ponere. *Vt autem non solus uideatur Moyses hanc de illo prophetiā in istis*
enunciasse, etiam ipse pater hoc confirmauit optime locutum illum esse afferens, ac Deut. 18.
dicēs: Recte omnia quæcunq; locutus est; Prophetam suscitabo eis de medio fratru- Exponitur il-
suorum, sicut te, & dabo uerbum meum in os eius, & loquetur ipsis secundū omnia lud., Prophét;
quæ mandauero ei. Et quid uolunt sibi iij sermones ò amice? Nōnne dixerit pru- suscitabo, etc.
dentior aliquis, quod omnibus sanctis prophetis ipse uerbum dederit, qui super-
ne & ab illo afferentes sermones, dicebant manifeste: Hæc dicit dominus. Et quid
wult manifestare i hoc, dicēs: Dabo uerba mea in ore eius. Intellige uir strenue sum
mam eminentiæ saluatoris nostri dignitatem. Diuini enim prophetæ seruile suū mi
nisterium agnoscentes dicebant: Hæc dicit dominus. At ille non sic. Causam scire Matth. 8.
tuis, ipse enim dominus erat. Vnde paternis uocibus in quoquis negocio magis ute- Luce 7.
batur, leproso quidem dicens: Volo, mundus esto. Et mortuis imperabat, ut reuiuis- Ioan. 11.
cerent. Dicit enim: Adolescens tibi dico surge. Et Lazare ueni foras. Increpabat Mar. 4.
item creaturam, & remorabatur immisso feroce uento, & sauiens mare sedabat Heb. 1.
uoce & uerbo diuino. Dicit enim: Sile, compescitor. Hoc opinor est: Dabo uerbū
meum in ore eius. Sicut enim sapientissimus Paulus scribit: Fert omnia uerbo uirtu-
tis patris, id quod & maxime demonstrat non ad aliorum prophetarum uaticinandi
uirtutem pertinere, sed manifeste ad illum qui ex deo patre quidem secundum natu-
ram ut deus ineffabiliter natus, non dignatus autem est & natuitatem secundū
carnem ex sancta uirgine.

Burgens autem iterum hoc quod sibi & fortasse soli, idq; absq; iudicio uidetur,
B quod dictum istud: Non deficit princeps ex Iuda, nec dux de femoribus eius, do- Gene. 49.
nec ueniat cui repositum est, uel etiam cui reposita sunt, & ipse erit expectatio gen-
tium: non de nostri omnium saluatore Christo scriptum sit, sed de regno David, Regnū Iudeo
quod & cessasse dicit in rege Sedechia. Itaq; quod sermo propheticus ille, mentio- rum de se, it sub
nem faciet eorum, qui regnauerunt de tribu Iuda super Israël, etiam ego ipse dixe- Herode.
rim. Quod autem ille mentiatur, dicens cessasse in Sedechia regnum ex Iuda & Da-
uid, inde quis scire poterit. Nam primus quidem regnauit Saul, & multo tempo-
re exacto obuenit principatus Sedechia. Vbi autem capta est Hierusalem, & deua-
stata Iudeorum regio à Babylonis contra illos bellum gerentibus, abductus est ca-
ptiuus Israël unā cum rege suo, Sedechia inquam. Verum ubi septuagesimus an-
nus præteriit, dimisit eos deus à captiuitate per Cyrum: & quum rediissent in pa-
triā, ac iterū lege Mosaica eruditiri curabant, tunc apud illos sceptrum accepit Zo-
robabel, Salathielis filius de tribu Iuda. Quomodo igitur cessasse dicit regnū Da-
vid in Sedechia, quum Zorobabel, ut dixi, post captiuitatis tēpus in regni solio con-
federit, fueritq; de tribu Iuda & David, transmissumq; sit per posteros illius sceptru-
usq; ad regnum Herodis, qui ex matre quidem fuit Iudea, sed ex patre alienigena?
Tum ubi sic defecerunt de tribu Iuda, qui principatum gercent, natus est Christus,
qui & gentium fuit expectatio, quæ & ipsæ per fidē uocatae sunt. Et hoc erat quod 10an. 10.
de illis dictum per uocem nostri omniū saluatoris Christi: Et alias oues habeo quæ
non sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & erit unum ouile, unus pastor.
Natus igitur, ut dixi, dominus noster Iesus Christus, quū iam defecissent reges ex
Iuda, & factus est spes gentium, hoc enim illi repositum. Non enim per unum san-
ctorum prophetarum accersitæ sunt gentes, necq; etiā per sapientissimum Moysen,
uel etiam per aliquem alium; sed ipsi potius, ut dixi, repositum fuit, ut imperaret nō
soli Iudeæ, sed etiam omnibus gentibus. Dixit enim alicubi & propheta Za-

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANUM LIB. VIII.

- C charias de illo; Et erit dominus unus, & nomen eius circumiens uniuersam terram;
 Zach.14. Psallit autem & Dauid: Dominus regnauit, exultet terra.
 P[er]al.106. At ille importunis sermonibus dicit, manifestum esse, quod nihil horum conueniat Iesu. Non enim esse ex Iuda, quoniam quoniam uos non ex Joseph, sed sancto spiritu natum esse dicatis. Ad id quidem unusquisque recte sapiens dicet, quod corpus eius sanctissimum non fuerit ex Joseph, sed ex spiritu sancto. Erat autem & sic etiam ex tribu Iuda, & de sanguine David: habens quidem natuitatem secundum carnem ex sancta uirgine, patrem autem assignatum Joseph, qui ambo erant de tribu Iuda, ex qua Iesu & David. Fortassis dicest: Sed non poteris uirginem quem ipsum peperit, demonstrare fuisse ex tribu Iuda de sanguine David. Consule igitur de ea re sacras literas: Non erat permisum, ut coniungeret sibi coiugali societate quam ex qua tribu quis uellet, sed erat necessarium, etiam si nollent, ex sua tribu ducere uxorem, di-
 Num.27. uinacque lege res roborata erat. Scriptum enim sic est in Numeris, est autem & hic unus ex sapientissimi Moysi libris: Et praecepit Moyses filiis Israël per praeceptum domini, dicens: Hoc est uerbum quod praecepit dominus filiabus Salpaad, dicens: Quae cuicunque placent coram ipsis sent mulieres, ueruntamē ex populo patris sui sent mulieres, & non confundantur haereditas filiis Israël de tribu in tribum: quia in hereditate tribus familie suae adhaerebunt singuli filii Israël: & omnis filia cognata habens haereditatem ex tribubus filiorū Israël uni de populo patris sui erit uxor, ut cognitione haereditent filii Israël unusquisque haereditatem suam paternam. Non ne tibi uidetur etiam per hanc legem iam consentiri, quod ex una ambo tribu sint, nempe Iuda & David, tam Joseph quam uirgo? Sed non erat, inquit, Joseph ex Iuda: suspendit autem probationem, igitur in tempore etiam de illis differemus. Peruenit nunc in eam temeritatem sermo eius, ut quantum in ipso est, omnino & incarnationis unigeniti modum cōcitere audeat, & ipsius uerbi subsistentia. Dicit enim D Moyses sacrorum ducem, & sanctos prophetas illum secutos, unum & solum deum patrem nouisse, ad numerasseque illi omnino nullum, & scribit sic:

I U L I A N V S.

- Cæterum de hoc in secundo scripto diligenter inquisituri, dicere differeamus. Concedatur autem esse princeps ex Iuda, non deus ex deo, sicut uos dicitis, Nec omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Dictum enim est & in Numeris: Orietur stella ex Iacob, & homo ex Israël. Manifestum est, quod hoc Davidi & eis qui ab illo sunt conueniat. David enim filius Iesse erat. Itaque si ex illis tentatis haec cōcludere, ostendite unum uerbum illinc adductum, unde ego plura. Quod autem deum unum, nempe deum Israël p[ro]ut[er]. tarit, in Deuteronomio inquit: Et ut scias tu, quod dominus deus tuus hic deus unus est, et non est alius praeter illum. Et praeterea dicit: Et animaduertes mente tua, quod dominus deus tuus hic est in celo sursum, & in terra deorsum, et Deut.6. non est praeter illum. Et iterum: Audi Israël, dominus deus noster dominus unus est. Et iterum: Videte quod ego sum, & non est deus praeter me. Haec itaque Moyses dicit unum cōtendens esse deum. Sed illi fortasse dicent, neque nos duos dicimus, neque tres, uerum ego hoc ostendam, quod ipsi dicant, testem Iohannem adhibens Iohannem dicentem: In principio erat uerbum, & uerbum erat apud deum, & deus erat uerbum. Vides quod apud deum esse dicitur, siue is qui ex Maria natus, siue alius quispiam sit, ut interim & Photino respondeam, differt nihil. Cæterum contentionem hanc uobis relinquo, quod dicit qui deng

A dem, apud deū & in principio, sufficit quod hoc testimoniu dederit: quomo do igitur confitetur eadem cum Moysē? Sed inquit, astipulatur Esaiae dictis, Dicit enim Esaias: Ecce uirgo in utero habebit & pariet filium. Sit sanè & hoc Ez. 7. dictum de deo, quamuis minime dictum sit. Non enim erat uirgo quae nupse rat, & priusquā peperisset, simul uocata est cum marito. Detur autem dīci de illo. Nunquid deum dicit ex uirgine nascendum? At uos non cessatis uocare Mariā uirginē. Sed non dicit eum qui ex uirgine natus est, dei unigenitū filium & primogenitū omnis creaturæ. Iam quod dicitur à Ioāne, Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil: poterit ne quis in propheticis ostende re uocibus? Quæ autem nos ostendimus, ex illis ipsis deinceps audite. Domine deus noster posside nos, præter te alium nescimus. Faciunt autem & Ezechiam regem orantem: Domine deus Israël qui sedes super Cherubim, tu es Ez. 37. deus solus, nunquid secundo relinquī locum?

C Y R I L L V S.

Sufficeret igitur, sicut opinor, prædicta ad probandum quod maxime ad Christū pertineat hoc dictū. Non deficiet princeps ex Iuda, & dux de seminoribus eius, donec ueniat cui repositū est. Verū quoniam & aliā prophetiā attingit, nempe Balaam dicentis: Orientur stella ex Jacob, & homo ex Israël, & sauciabit duces Moab, & de prædabī filios Set, & erit Edom haereditas: etiā ista in Dauidem, uel eos qui olim regnauerunt in Israël referenda dicit. Sciat iterū quod subuertere nititur ea quæ ab omnibus sacram scripturā nō ignorantibus approbantur, & ut recte se habentia recipiuntur. Qui enim tunc regnauerunt in Israël, nominatis gentibus non dominabantur; uivebant autem nunc cœdētes, & interdū etiam cœsi, magna rerum uicissitudine & discordes inter se omni tempore. Et alio etiā modo, si secundū quod ille dicit extendit se prophetiæ uirtus, ut afferat memoriam Dauid & etiam aliorum regum, cur non potius dixit: Orientur stellæ ex Jacob & duces ex Israël; in unum autem spē etant electum, & quodammodo in stellis conspicuum, nempe Christum, qui ortus est ex Jacob, hoc est ex Israël secundum carnem. Plurima etiam alia afferre difficile nō foret, sed nunc reseruo in congruū tempus consummationem enarrationē.

Quoniam autem, ut prædicti subuertere omnino audet ineffabilem generationē filij ex deo & patre, & dicit neq; subsistere omnino illū neq; esse deum, & præterea tider incarnationis modū, necessariū esse dico, idq; pīs dogma iib; etiam de utriusque sermonem instituere. Et nunc accedat illius probatio. Opinor enim dicendū prius manifeste, deum esse & Verbum ex deo, deinde suo ordine quod & homo factus sit, non amittens esse quod erat: inconuertibile enim & incommutabile secundū naturā esse: sed in assumptione carnis & sanguinis nostrā similitudinē subiisse ex sancta & diuinis inspirata scriptura astraendum erit. Itaq; plurima dicta & ex Mose scriptis & propheticis prædicationibus congregans, cumulatim suis immiscuit sermonibus, quibus unius & solius dei mentio fit.

Opinatur autem fortassis quod contra sanctorū opiniones nitamus, & deos tres esse cōfiteamur, si cum deo & patre existere semper sentiamus & definiamus recte eum qui ex illo & qui in illo, & proprium eius unigenitum deum Verbum, item & spiritum sanctum ut consubstantiale illi. Nam una deitatis natura in tribus substantijs intelligitur, in patre & filio & spiritu sancto. Nullo autem modo à nobis se catur in naturarū diuersitatem, neq; nominata inter se in externū aliquod substantialiter recedunt. Una autem & eadem ratio est per totam sanctam trinitatem in unitate deitatis cōgregans naturam, tamēcū unaquæq; persona propria subsistentia subsistit.

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIB. VIII.

Cetera intelligatur: atque ita licet quis unum dicat deum, nihilominus absque suo filio non
Filius nō intel quam intelliget patrem, neque absque spiritu secundum naturam ex ipso emanante, qui
Igitur absque & ipse eius proprius est. Sicut quemadmodum qui hominem dixerit, omnibus mo-
patre. dis memor erit etiam eorum quae substantialiter illi insunt, quae agnata quidem ho-
minem percipiunt, at non item eorum quae non insunt. Eodem opinor modo, & alio
rum nominum manifestatio, nec clariam rebus assert contemplationem. Itaque qui
patrem dicit esse deum, cum ipso designat proprium eius, & ex ipso, & in ipso secun-
dum naturam filium. Nam si non est falsum, quod pater non est factus in tempore,
(omnino enim nihil ei accidit, sed est per se existens utique) quodammodo necessa-
rium, ut dicamus cum ipso subsistere proprium quo est pater. Quandoquidem au-
tem semper est opifex, & non in tempore appellationem accepit, simul utique cum
eo semper est is per quem omnia operatur splendor gloriae eius, & character sub-
stantiae, nominatus enim ita est per Theologorum uocem. Quando igitur absque splen-
dore intelligitur lumen? quando item non erat character subsistentiae patris? Igitur
& nos unum confitemur subsistere deum universorum opificem & dominum; sci-
mus autem cum ipso subsistere proprium eius deum uerbum, qui ex ipso secundum
naturam ineffabiliter natus est, & sicut ex luce lux effulgit, hoc est, sicut uerbum in
mente & ex mente, subtilis enim uralde generatio diuina, & extra omnem corpo-
ralem imaginationem.

E exempla Quapropter qui negauerit filium, à luce splendorem aufert, & definit mentem
qualia. sine uerbo. Et ualde quidem exilis est exemplorum propositio, sufficit tamen ad eue-
hendam mentem ultra eam quae excedunt nostram rationem. Nam quoniam quis-
quid productum est, & natum, longe sub ea quae omnium substantiarum summa est
residet gloria, & nihil omnino est illi assimile, & prorsus responderet. Hac ratione ual-
de merito ab exemplis aliquam utilitatem capimus, ex multis unum quiddam & mo-

Dic cum colligentes, uel in obscuram & mediocrem eorum quae queruntur compre-
1. Cor. 15. hensionem. Vnde sapietissimus Paulus: Videmus, inquit, in speculo & ænigmate.

I Quod autem omnino absque filio à nobis pater intelligi nequeat, etiam filius nos
Ioan. 8. docet, dicens: Qui negat filium, neque patrem habet. Et Iudeorum turbis: Nec me
uidistis, neque patrem meum; si me nouissetis, & patrem meū nouissetis. Etenim mi-
nime intelligitur pater uere, nisi naturæ propriæ fructum habeat filius. Nam quem-
admodum secundum relatiuorum uirtutem filius nunquam esset, si nunquam intel-
ligeretur & pater: eodem modo neque pater intelligitur, quum non sit filius.

Item summe extollitur diuina & ineffabilis uerbi natuitas, & supra omnis crea-
turæ mensuram. Neque enim tempus erat quo illum non esse intelligimus, immo ipse
est seculorum factor, & super omne tempus eleuatam habet subsistentiam. Vnde dis-
Exo. 3. xit ad Moysen: Ego sum qui sum, hoc est nomen meū, & ita illud, ego sum qui sum,
in filium accepit. Igitur is qui est uerbum, cum eo qui est pater simul subsistens, in-
telligitur merito ut ex ipso, & in ipso, & consubstantialis ipsi. Non enim esset fru-
ctus substancialis eius. Qui est hoc quod non est Qui est. Et quum creaturæ quæcunque
sunt sortitæ generatiæ potentiae uim non aliqua, quæ alterius substancialiter sint, gigne-
re soleant, sed potius sibi similia, secundum omnia quae substancialiter ipsis insita sunt:
& quomodo igitur non esset absurdissimum opificem suis creaturis minorem fieri?
Genuit ergo ex se filium pater, qui est ipsius & uerbum, sapientiaque, & uirtus. Nam
condidit quidem per illum omnia, & ut essent producit, similiterque sapientiam dat
his qui sapientiae capacia, & quae indigent uirtute roborat.

Patris enim proprietas bene & manifeste in filio manifestatur. Et quemadmo-
dum ipse in sua natura delineat eum qui se genuit, & subsistit etiam ipse in patre, &
unum est cum eo naturæ identitate, hac sola differens proprietate quia est filius. Est
igitur ex eo qui est is Qui est, & nomine hoc maxime genuinum ei est. Vnde diuinus

David

A David ostendit, semper, & eodem modo ac similiter illum se habere dicens: Cœli psal. 101.
peribunt, tu autem permanes, & omnes sicut uestimentum ueterascent, & sicut ami-
ctum explicabis eos, & mutabuntur, tu autem idem ipse es, & anni tui nō deficiēt.

Nec mireris, si hæc de illo diuulgarint spiritu afflati, sic enim sentiendū esse etiā
Græcorū sapientibus usum est. Vnde Plutarchus dicit proprio sermone alloquendū
esse deum; Ipse es & unum. Et illis addit: Itaq; neq; numerum, neq; ordinem, neque
copulam, neq; ullam aliam cæterarum particularum nihil opiner literam significare;
sed est per se existens dei prædicatio & appellatio, quæ uerbo faciat ut cum qui
sonat, uirtus dei cogitemus. Et post alia iterum: Sed est deus, si dicere conuenit, se
cundum nullum tempus, sed iuxta seculum immobilis & inuariabilis, & quo nihil
est prius, neq; posterius, neq; futurum, neq; præteritum, neq; antiquius, neq; recen-
tius, sed unus existens in uno nunc, sempiternitatem impleuit, & solus est quod
eodem modo uere est, neq; factum, neq; futurum, neq; cessaturum. Igitur sic illum
qui uolunt, salutare oportet, uel etiam καὶ οὐδὲν, sicut aliqui ueterū εἰς τὸν, es unum. Nō
enim multa deus est, sicut nos omnes ex innumeris differentijs, sed esse oportet id
quod est sicut unum. Igītū una deitatis natura, & τὸν οὐρανόν, id quod est, ipsam maxime
debet. Quocirca & Plato in Timeo inquit, utrū igitur recte unum cœlū, antea dixi
mus, uel multos & immensos dicere multo rectius erat unum, siquidem secundum
exemplum formatum erat. Nam quod continet etiam omnia quotquot sunt men-
talia animalia cum alio secundum nunquam erit. Ratio autem est unum deum sciēs.
Igitū, ut dixi, unus deus, & nō in omnibus scilicet, sed alius ab omnibus, et in summa
natura intelligitur & est: nam si omnia continet, quomodo ipse nō est extra omnia?

B Fortassis manibus plaudit aduersarius propter hunc sermonem, & dicer: Cum
meo sermone conuenisti, Dicebam enim, quod & tuorum dogmatū magister Mōy-
ses, quē admiratus es, unius & solius dei mentionē fecerit. Dicit enim: Ante me nō
fuit alius deus, & post me non erit. Et iterum: Audi Israël, dominus deus tuus deus
unus est; aliaq; his similia. Quiem igitur uir strenue dicimus putas, his qui sanctam
& cōsubstantialem trinitatem crediderunt, per hos sermones significari? Sed dicet
omnino patrem, Etenim substantiam filij pernegat, & sermonis eitis intentio istuc
contendit. Diuina quidem locutus est Moyses in sancto spiritu, necnon & sancti
prophetæ qui fuere post illum; oportet autem omnibus modis sanctorum uoces nō
esse uanas. Igitur quū Moyses sic scripserit: Audi Israël, dominus deus tuus domi-
nus unus est; aliaq; ad illa adiecerit similia. Dixit & alius sanctorum prophetarum
quidam de nostri omnium saluatore Christo: Hic deus noster, nō reputabitur alius
ab eo, inuenit omnem uiam scientiæ, & dedit Iacob filio suo, & Israël dilecto suo.
Et post illa: Super terram uisus est, & cum hominibus conuersatus est. Nonne cum
hominibus conuersatus est factus homo filius? quamuis omnē scientiæ uiā antiquis
intuenset. Posuit enim legem quæ per Mosen promulgata. Et quis de hoc dubita-
ret: Quoniam autem propheta inquit, Hic est deus noster, & non reputabitur alius
cum eo, quid faciemus uir strenue negabimus patrē, ita quod solus filius deus? nō
fuscipliems filium quasi solus & unus pater deus sit? Et quoniam perueniet uocato-
rum fidest: Una igitur adoratur diuinitatis natura in patre & filio, & spiritu sancto.

Baruch 5.

Vna deitatis
natura in patre
& filio & spi-
ritu sancto,

Cæterum quia uult, ut de his ipsis uel unum afferamus ex Mose testimonium,
opinatur enim fortassis deinceps nobis, accipiat multa, & quæ ipse, ut arbitror,
admiratus est, quod cum substantia filij pugnet, illa conuenire magis, ut iam dixi,
ostendemus. Vide igitur sacrorum ducem Mosen, sanctæ nobis trinitatis plenitudi-
nem in pluribus locis designantem. Adduxit enim universorum deum dicente:
Faciamus hominem secundum imaginem nostram, & secundum similitudinē. Itaq;
in eo quod dicit, Faciamus, inducitur manifestatio simul existētis filij & sancti spi-
ritus. Et dum dicit: Secundum imaginem nostram, naturalis identitas quæ non ua-

DIVI CYRILLI CONTRA IVLIANVM LIB. VIII.

Criatur inspicitur. Nam si unum & solum quiddam esset subiectum, quomodo posset corum quæ diversæ naturæ essent imaginem capere? Sed neç angelis, hoc est virtutibus rationalibus dixit deus: Faciamus hominem secundum imaginem nostram & Gen.1. Pluralitas per secundum similitudinem: quandoquidem nulla creatura substantialiter & absq; omni sonarum in dei alteratione est, sicut ipse: alioqui forsan nihil referret inconsiderate dicere nullo mo tate à Mose in dicta.

Gene.11. Venite descendentes confundamus eorum qui illic linguis. Commemorans item

Gene.19. peccatum Sodomitarum iterum dicit: Et pluit dominus à domino super Sodoma ignem & sulphur. Vidisse etiam aliquando Abraham sedentem apud querentem Mam

Gene.18. bre tres viros, sanctæ & consubstantialis trinitatis figuram continentem, & quod ad ipsos dixerit diuinus Abraham nō tam Domini, quam in singulari: Domine, si inue

ni gratiam in oculis tuis. At hoc quidem in alio sermone positum est, sed hæc iam

in transcurso commemoramus. Opinor autem liquidum fore ex dictis ab illo addu

ctis quæ mens eius fuerit.

Nuper igitur cum Israël eductus esset ab errore Aegyptiorum, scruterunt enim illic falso nominatis dīs, quos ille gentium principes & ciuitatū defensores vocat, ad ueritatis agnitionem adducens deus, seipsum illis manifestum cōstituit, dicens:

Deut.4. Audi Israël, dominus deus tuus dominus unus est. Et iterum: Vt scias tu quod ego sum deus, & quod nō sit præter me. Insuper, & nō crunt tibi dīj alij præter me. Hæc autem ipsum dixisse sapienter asserimus, ut Græcorum tollat errorem. Num enim seipsum nominans deum, utiq; multos esse putare non sinit.

Quamvis autem & unum seipsum dicit, filium tamen nō seponit, quo minus sit & nominetur deus, in ipso enim est, ut dixi, & ex ipso secundum naturam sicut pro

primum eius Verbum, sapientia & uirtus, per quem, & in quo uniuersorum domi

Dnator. Auditum enim omnino dicentem: Dominus deus tuus dominus unus est. Et iterum ita: Vt tu uideas, quod dominus deus tuus ipse deus in cœlo & in terra, Scri

1. Cor.8. psit autem alicubi & Paulus nobis, qui in lege eruditus, & diuinorum sacramento

rum minister. Nobis enim deus unus pater, ex quo omnia & nos ex ipso: & unus

dominus Iesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum. Intelligis igitur, quo

modo unum deum nominat patrem, unum autem dominū filium: sed quum unus

dominus sit filius, dominus utiq; intelligat & ipse pater, sic deus: & quū unus deus

Deus secundū naturam Dōminus. dicatur pater, deus est filius, utpote & secundum naturam existens dominus. Seque

tur enim omni modo diuinitatem quidem secundum naturam dominatio, domina

tionem autem quæ uere est, diuinitatis gloria. Igitur nullus dubitauerit, quod Ver

bum erat in principio deus, & apud deum erat uerbum. Et quod dum dicit, Erat in

principio, significauerit sine tempore, uere intra patrem semper, ut dixi. Non enim

in tempore factus est: proinde omnino necessariū, ut qui secundum naturam in ipso

& ex ipso, simul existat. Quod autem dicit, Apud deum, non secundum locum acci

piendum est, quia & ultra omnem corporalem imaginationem deus est, sed quod

cum deo, hoc est in deitatis natura. Deum enim esse oportet eum, qui ex deo secun

dum naturam ineffabiliter natus est.

Non credentem autem sanctorum uocibus instruat etiam ipse Plato de suis dīs in hunc modum scribens: De alijs autē dæmonibus dicere uel cognoscere nativitatē

tem eorum nostras uires excedit, sed credendum est ijs, qui antea dixerunt, qui ex

dīs quidem sunt, sic ut dixerūt credamus quod suos progenitores mouerint. Impossi

bile itaq;, ut filijs deorum non credatur, quamvis sine probationibus & necessarijs

demonstrationibus loquantur. Sed ut sequentes legem, dum dicunt & annunciant

sua, non sinit nos homines ea quæ super mentem & rationem sunt, probationē adhi

bere. Dicit citra inquisitionem fidem illis adhibendam, quamvis & sine proba

tionibus

Filijs deorum
sine probationi
bus credendū.

Actionibus necessarijs ue demonstrationibus talia differant. Si autem eos qui annunciant errorem, & plures deos esse perhibent, ac de suo corde loquuntur, & non ex ore domini, sicut scriptum est, immo diabolico spiritu ad hoc conducti, perstringere non sinit, & damnosum dicit obsistere sanctorum uocibus, quasi non norint loqui, & discernere mendacium a sancti spiritus sermonibus, quantam dementiae excellentiam praese fert. Testati sunt diuini viri, uita sua bona, diuinisq; suis miraculis, quod sint uenerabiles, fideles, ac ueritatis filii. Itaque deus Verbum erat, & etiam apud deum dixi, subsistens scilicet, uitium & efficax, & non aliud a patre secundum quod deus est, licet sit filius: est autem uitium & uiuificium, & per ipsum omnia in hoc ut sint, producta. Esse autem dicimus ipsum inuisibile, impalpabile, incorruptibile, per se existens, perfectissimum, excedens omnem tam mentem quam sermonem.

Scimus item superciliosissimos illos, & mundana sapientia inflatos, subtiliter haec inquisuisse, tametsi non omnino irreprehensibiliter, quandoquidem ueritatis lux eis nondum fulserat. Dicit enim Christus: Nullus scit quis sit filius, nisi pater: neque patre quis cognoscit nisi filius, & cui filius reuelabit. Et quomodo intelligeret tam arcana & subtilia theoremata, filio eis non reuelante? Verum quod tres principes subsistentias etiam ipsi posuerunt, & usq; ad tres subsistentias essentiam dei attingere affirmarunt, interdum etiam Trinitatis nomen ponentes, cum Christianoru sententia conueniunt. In his certe nihil desideramus, si consubstantialitatis ratione tribus subsistentijs accommodare uellent, ut & una intelligatur deitatis natura, tripli citatem non habens in naturali diuersitate, & subsistentiae inter se non videantur minores; nam primum autorem summum constituunt, stantem, immobilem, beneficium per omnia, & illum esse dicunt Bonum: ex ipso autem factum esse Mensem, quae in tuitu in ipsam perficitur: quam & secundum nominant deum, & praesidentem mundo opificem; & illam substituunt, ac in secundo ordine post primum supputant.

Præterea & tertiam narrant mundi Animam, ex se, ut perfecte habeat, sortitam minime, sed habitudine ad proximam mentem, diuiniorum & ad uiuificandi potentiam robustiore effectam.

Commemorabo autem & uerba ipsorum, & quæ ab illis dicta sunt in medium afferam, ut sciant lectores Christianorum deo sententiam recte expolitam: & quod illorum optimi ac sapientissimi, qui insigne & celebre in istoc ipso nomen sortiti, exacta nostra dogmata secuti deprehendantur, nec omnino aberrare nostras sequendo opiniones. Scribit igitur Porphyrius in quarto libro historiæ philosophi, usque ad tres subsistentias, dicit Plato, dei progredi essentiam, & esse quidem dicit summe deum Bonum: post illum autem secundum Conditoris; tertiam autem mundi Animam usq; ad animam diuinitatē progressi. Cæterū id quod non est deus, à corporali differentiatione initium sumpserit, prædictis etiam in hoc contradicunt dicentes, Bonum non esse cōnumerandum cum ijs quæ ab ipso, exemptū enim esse ab omni societate, eo quod omnino simplex sit, & nullius coniunctionis capax. A mente enim principium hoc, ut una seruetur trinitas. Igitur nos quidem minime tres cōfitemur deos, sed omni modo negamus deorum multitudinem, & in unam ac consubstantialē credimus trinitatē, quæ in patre & filio & spiritu sancto, nominata illa in unam deitatis cōgregantes naturā: & ita rectā absq; errore viam ambulamus, nec filium uel in ullo minorem patre suspicamur, nec filio spiritū sanctum: sed potius dicimus esse in æqualitate & similitudine per omnia. Vna enim natura quomodo diuersitatem in se recipere nobis autem semel sufficit non mentiri, si dixerimus & ipsos Graecorum sapientes sic sensisse, quod usq; ad tres subsistentias progressa sit deitas, hoc est diuina & ineffabilis natura, & meminisse trinitatis.

Quod autem & dei Verbum esse crediderunt, & patrem uocauerunt deum, optime uidebimus. Sic enim dixit in Epinomide Plato: Et honores tribuamus, non ut

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIB. VIII.

C huic quidem annum , alij uero mensem , alijs autem nullam partem deputemus , nullum ue tempus , in quo ex suo egrediatur polo , simul perficiens mundum , quem cōstituit Verbum , quod omnium sapientissimum . Hoc beatus primum quidem ad miratur , & addiscendi amorem habet quantum mortali naturae possibile .

Vide quantum na , & omnium , tam eorum quae sunt , quam quae futura , deum ducem . Huiuscq; ducis
Theologie & autoris patrem dominum , quem recte philosophates cognoscamus . Ecce quam
Christianus manifesta diuino Verbo ordinatū quidē esse mundū dicit . Format enim omnia ,
pud Platonem . ordinemq; & harmoniam eis indit , quū sit uirtus & sapientia patris , ducatumq; cū
eo habet eorum quae per ipsum facta sunt . Beatum quoq; & felicem nominat eum ,
qui illum admiratur , & discere cupit quisnam & quātus sit . At quod humana mens
minor sit , quam quod perfecte contemplari illū ualeat , subindicat dicens , quo amo
t. Cor.13 rem habuit addiscendi , quantum mortali naturae possibile . Videimus enim in spe-
culo & enigmate diuina , iuxta beati Pauli uocem . Dominū quoq; & patrem Ver-
bi manifeste prædicavit . Quem etiam cognoscamus , inquit , recte philosophantes .
Igitur si quis nesciat illum , non recte quidem philosophatur , sed uane superciliosus
est , & delirans & insensatus , ad summā peruenit imperitiam ; id quod & strenuo lu-
lano accidisse dicimus , qui ausus est tollere , quātū in ipso erat , dei Verbi substātiā .

Nihil autem offendet , si ijs quae iam à nobis dicta sunt , etiam alias philosophorū
sententias accumulemus , quae cum Platonis opinionibus nullo modo pugnant . Ig-
Numenij ser- tur Numenius sic dicit aliquid : Eum qui intelligere uoluerit de deo primo & secun-
catholica sentē do , oportet prius diuidere singula in ordinem , & rectam dispositionem ; & deinde
tia de trinitate . quando iam bene habere uidetur , tūc & attentare ut honeste dicat , alias autem nō .

D Vbi uero inuocauerit deū suū gnomonē factū , uerbo ostēdat pollicitarū cogitatio-
nū thesaurū . Incipimus aut sic : Deus primus qdē in seipso ille Qui est , est simplex ,
eo qd profrus cū semetipso est , neq; aliquando diuisibilis ; deus etiā secundus & ter-
tius est unus . Et post alia etiā opifici assignare oportet Patrem , primū deū . Ecce &
hic dicit eum qui unus & simplex existit , etiam deum esse , & ad hoc quoq; indiuisi-
bilem , insuper & secundum & tertium eum qui unus ; cogens sicut nos , in unitatem
naturae nominata , tametsi secundum & tertium deum non recte nominet . Opinor
autē , quod suis cogitationibus ipse obluctetur ; quum enim illos unum dixisset , itea-
rum diuidit in tres & singulos seorsim .

Veruntamen quod opifex deus & pater nominandus sit , etiam Plotinus dicit ,
qui quū ualde diligens sit inquisitor , & per omnem sermonis subtilitatem pene-
trauit , ut ita dicā , sic dicit de Bono : Quid igitur de perfectissimo dicendum ? nihil ab
illo , quam maxima post illum , maximū autē post illum mens est & secūdū . Etenim
mens illa uidet , & indiget illo solo , at ille hoc nihil ; & dicēdū quod gignit à meliore
mente , mente esse , & optima omnī mens est , quia alia post illā ; sicut & anima uera-
bū mentis & efficacia quædā , sicut ipsum (Verbum) illius , sed anima quidē obscurū
uerbum , quasi simulacrum mentis . Et hac ratione ad mentem spectare oportet , mens
autem similiter ad illum , ut sit mens . Videt autem illa non separata , sed quia post
ipsum , & intermedium nullum , sicut neque anima & mentis . En mentem quidem
esse dicit deum Verbum , sicut nos : quoniam & nos ipsi sapientiam illud nomina-
mus , uerum non inferius , neq; secundum in ullo , excellentia & gloria patris , neque
quasi non habeat per se perfectionem perfici ipsum dicimus , intuitu in patrem , si-
cūt scilicet istis uidetur , quod opus habeat primo autore mentis , & ipsum contéple-
tur ut ditescat . Conformiter autem uult & animam , quæ à primo tertia dicitur , indi-
gere

A gere mentis contemplatione & participatione, quā (mētē) & secundā causam nominat, ut & illi (animæ) prosit. Verū illi qdē sic opinātur, & ad inæqualitatē naturarū, ea quæ apud ipsos sunt admirabilia, resoluūt, frigidis & puerilibus gloriātes cogitationibus. Nos autem perfectum esse dicimus patrem, & filiū tanquam perfectum ex perfecto, ad hoc & sp̄itum sanctum. Diuina enim & ineffabilis natura nullo indiget quod ipsi accedit, sed perfectione diuies est, idq; ex seipsa, in omni dignitate quæ diuinae naturæ & soli conuenit. Veruntamen & in ipsis Græcorum sapientibus inuenimus sanctæ trinitatis cognitionem. Maxime enim continua, ita ut nihil medium sit, illa inter se esse dicit, & ordinem quem mens habet ad primum, eundē similiter & tertiam animā habere dicunt ad mentem, quæ scilicet secunda à prima est.

Jam quod imaginationes & geniti & gignentis accipiant, iterum sciemus illo scribente: Amat autem omne quod gignit, & hoc diligit, maxime autem quando unum sunt quod gignit, & quod gignitur: quando autem & indiscretum est quod gignit, necessario cum ipso est, eo quod solum diuersitate separetur. Audis quomodo dicat genitum omnī modo esse debere cum gignente? & propterea fortassis indiscretum, hoc est naturaliter cōtinuum, & quod nihil in medio situm habeat, separatum autem esse dicit sola diuersitate, & nō sorte naturali; sed quod gignens cū genito unam quodammodo habet differentiam, nempe quod ille genuit, iste autem genitus sit.

Dicit autem & Hermes, qui apud eos ter maximus, de omnium optimo opifice deo. Etenim ut perfectus & sapiens ordinē & deordinationē imposuit, ut illa quidem mentalia tanquam antiquiora & meliora præcessent, primumq; haberent locū, sensibilia autem tanquam secunda, illis subsint. Itaq; quod à mentali magis descendit, & est graue, uerbum in se habet sapiens quod formare possit. Illud autem Verbū eius, naturam tenet, quæ formare ualeat, fœcundum existens & uiuificum.

B Nam quod in omnibus quæ producta sunt, sit Verbū dei tanquā uiuificum, affirmamus & nos, fidemq; faciet scribens sapientissimus Paulus: Vnus deus, qui super omnia, & per omnia, & in omnibus. Non enim aliter quod productum & ex nihilo motum, permanentiam solidam, ut bene esset, habere poterat, nisi dei incorruptibilis & uere existentis participiū haberet. Sciuīt igitur filium esse naturæ, quæ formare ualeat, fœcundumq; & uiuificum, & alterius existentis naturæ ab omnibus quæ ab ipso uitæ capacia sunt. Viuificat enim omne quod uitæ indigum in sp̄itu sancto, & quemadmodū ipse filius dicit: Spiritus est, qui uiuificat. Et omnino confirmatio eorum quæ facta sunt, perficitur à patre per filium in sp̄itu sancto. Vnde diuinus David psallit: Verbo domini cœli firmati sunt, & sp̄itu eius omnis uirtus eorum. Itaq; nos diligenti mentis oculo talia subtiliter conspicere assueuimus, sed Græcorum sapientes pro sancto sp̄itu Tertiam, ut dixi, introducūt animam, à qua omnia animalia animantur, dum immittit eis uitam, & sancti sp̄iritus uirtutem & efficiaciam illi attribuerunt.

Vnde Plotinus sic de illa scribit: Expēdat igitur illud primū omnis anima, quod ista animalia quidem fecerit omnia, quum inspirauit uitam illis, quæ uel tellus alit, uel mare, quæ uel in aëre, uel in cœlo, diuina astra. Et illa anima solē, & illa magnū cœlū, & illa quoq; ornauit, & in ordine circuagit, natura alia existens ab his quæ ornat, & quæ mouet & uiuificat; necesseq; est, ut his sit dignior, & ihs quæ fiunt ac corruptuntur, quādo ea anima destituit, uel uiuere suppeditat. Quin etiā quū semper sit, seipsum non relinquit. Nam, ut dixi, deus & pater per filium in sp̄itu efficaciter operatur creaturas, & ea quæ non erant ut sint producit, & facta bene continet, ordinemq; illis optimum & harmoniam et leges decrevit, secūdum quas singulæ sint. Vnde solem quidem posuit in potestatem diei, lunam uero in potestatem noctis.

Congruit autem, quod & alia natura sit ab omnibus quæ per ipsum mouentur,

Gignens & genitum, unum.

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIB. VIII.

C diuinus & uiuificus & sanctus spiritus. Est enim ingeniti dei spiritus proprius extensus illius, & ex ipso procedens, subsistentiam suam habens, & uiuens, & semper existens: Quia est eius qui est & ipse omnia implet, & omnia continet, quoniam & consubstantialis est cum implente omnia, & sine medio ubique existente. Ipso enim omnia sap. i. plena sunt. Scriptum est enim: Spiritus domini implevit orbem terrarum.

Anime uel spiritus. **P**roinde & Plotinus iterum dicit de Anima mundi, quam pro Spiritu sancto operatur ipsum ponere. Fiat autem manifestior & evidentior ipsius uirtus & natura, consideretur quomodo contineat suis consilijs cœlum (omni enim magnitudini isti quantum acunq; est, seipsum dedit) & omne interuallum & magnum & paruum animatum sit, dum aliud corpus aliter mouetur, & hoc quidem sic, illud uero sic habeat, & alia contrariam, & alia aliam habeant inter se perfectionem. At anima non sic, neque facit uiuere partem suam unaquaque particula animæ in minimas partes disuisa, sed omnia uiuunt in tota, tota adeo ubique cum patre qui genuit, assimilis & secundum quod unum quid, & secundum quod ubique. An non manifeste sancti spiritus conditionem et uiuificatricem efficaciam in ihs nobis demonstrat? Mouet enim, ut dixi, in his quæ mouentur, & continet uiuersum & animat & uiuificat, & non alia natura est ab ea quæ patris, uel ab ea quæ filij.

Cæterum qualis ipsa in nobis secundum quod connaturalis, inquam, hoc est consubstantialis, dîdicerit quis quod dico, & ex ihs quæ Plotinus ipse & sentire & dicere uisus est. Scribit enim sic: Quocirca accipe diuinitate diuinus hoc, nepe uicinitatem Anima ad superius, post quod & à quo est anima, quâuis una sit res quam demon-

Anima imago strauit Verbum. Imago quædam est mentis, sicut uerbum in prolatione verbi eius quod est in anima, ita & ipsa uerbum est mentis, et omnis efficacia profundit uitam

Ignis duplex ad alterius subsistentiam; sicut ignis, aliud quidem est calor coëxistens, & aliud qui fouet. Ecce & in illis, imaginem mentis dicit ipsam, & assimilare uult uerbo quod

D per prolationem ex mente prospectat, quod ad aliorum subsistentiam promittat uitam, sicut scilicet ex igne proueniens calor. Valde etiā subtiliter exemplis usi sunt. Non possunt enim aliter diuina dici. Transcendent enim sermonē & omnē mentē.

Reducendus est autē sermo ad initium, facta enim est prolixior digressio. Julianus non permittebat filium secundum naturam esse deum, & nominari unum deum, in diuinitus inspiratis scripturis, quæ tamen magis pugnant cum ihs qui errorem multorum deorum annunciant. Non sinit enim scriptura nos ab eo qui uere deus est, & secundum naturam, abduci, adorareq; creaturam, & longe auehi à uia quæ ad rectitudinem & ueritatem adducit. Atq; ita licet deus dicat: Extendi cœlum solus, & firmavi terram; scire debet studiosus, quis sit qui extendit cœlum, & firmauit terram.

Psal. 32. Nam, ut supra dixi, Verbo domini cœli firmati sunt, & ipse fundauit terram super stabilitatem suam, iuxta psallentis uocem.

I V L I A N V S.

Cæterum si deus, inquit, ex deo secundum uos Verbum est, & natus est ex substancia patris, quare uos uirginem dei genitricem esse dicitis? quomodo enim pareret deū homo existens sicut nos? & ad hoc inquit, maniſte deo didente: Ego sum, & non est præter me saluans; uos saluatorem eum qui ex illa, appellare ausi estis?

C Y R I L L V S.

Adiecta enim illius sermonibus & hæc erant. Oportet itaque quanta fieri potest brevi loquètia, nos inquirere modum incarnationis unigeniti. Quoniam autē Græcorum aribus instillamus mysterium, hoc est enarrationem sacramenti de Christo, omittamus probationem arcanorum: sed pauca quædam contra eos loquemur ex uenustilibus collecta rationibus, diuina scriptura in hoc adiuuante. Porro opera pre- ciuia

A cium arbitror primum causas narrare, propter quas incarnationis sacramentum factum esse dicimus. Igitur productis cœlo & terra, & in summa, omnibus quæ in illic sunt; formatum quidem est ex terra humanum corpus, ineffabiliter virtute omnium opificis animatum animal, statim prodit rationale & diuinissimum: factum est enim secundum imaginem conditoris sui. Dubitauerit autem nullus, quod quoniam boni dei factura est non ad pessima opera, sed ad laudatissima quæque productum sit. Nam factum est sui juris & liberi, & suæ voluntatis momento transiens ad potestam quancunq; uellet, faciendī sive bonum sive malum. Deinde accepto mandato à deo, ne comederent de ligno in medio paradisi, quo exerceretur ad obedientiam & virtutis meditationem. Captus enim est homo, nec seruauit quod iussus erat; & à tam parua uoluptate uictus, infirmitatem suam in seruanda continentia declarauit. Exi stimabat autem cum hoc & deum se fore. Dementauerat enim illum Satanus maledictus, hoc dicens: ut & diuinam offenderet legem, & saperet quæ supra naturam. Deinde morte condemnatus est, & quis secundum naturam sit, redargutus: quamuis factus non ut mortis uinculis subiaceret & captiuus esset, sed ut præter naturam uinceret malum. Imperfectum autem omnino nihil unius forum opifex fecit. Nec illi graue foret etiam quod mortis uicium subiectum, quantum ad propriæ naturæ rationes attinet, morte rursus superius efficere, & in longiore uita seruare. Etenim ipse est qui & suis creaturis leges decreuit, iuxta quas tales sunt uel non, secundum quod sibi & soli uidetur; arduum autem & impossibile ei omnino nihil.

B Igitur capto primo homine, hoc est Adam, in inobedientiæ criminis & mortis laqueo inopinatè intricato. Quāuis in peccatu ceciderit ex nepharijs maligni & malorū principijs draconis satanæ insidijs. Ille enim erat qui totū laqueū isti parauerat. Porro quū malum hoc depasceretur totū genus, quod ex Adam, regnaretq; mors usque ad Mosen, hoc est ad tempora legis, concessit opifex nobis quasi iniuria affectis subsidit, miseriusq; est misere perditis. Oportebat enim deum existentem & bonum, suuare perditos, & declarare inuidiam diabolij nihil effecisse, reducereq; & quasi ad immortalitatem reformare deformatum hominem, qui super terram, ac efficeret passionibus superiorē, oblitumq; antiquorum peccatorū, ac reddere omnis boni operis studiosum. Non enim erat faciens bonitatem, nō erat usq; ad unum, iur Psal. 43.

Xta psallentis uocem. Nam Græcorum multitudo nesciens omnium opificem, & ab errans à naturali deo, & à recta uia auersa, insipiente persuasa est, ut seruiret ihs qui omnino non sunt, dijs, pecuinaq; ac uoluptariam ageret uitam. Porro Iudei iudicante lege onerati, & Mosaica mandata non mediocriter cōtemnentes, præuari cationū poenae obnoxij facti sunt, minimeq; meliores q; ut delinquere nō possent.

Quū igitur omnes homines ad extrema mala deducti essent, & Moses quidem manifeſte cōfitebatur qd ad saluandum illos non sufficeret, dicereq; aperte: Precor dñe præordina alii potentē quem missurus es; negantibus autem & ipsum sanctis prophetis, diuino autē Davide clamante: Qui fedes super Cherubin, appare, excita potentiam tuam, & ueni ad saluandum nos. Et Esaias quoq;: Quis credidit auditui nostrō; & Hieremia ægreferente quod præter spem, & ut aiunt contra undam, prædicationis propositum successisset, nemine poenitentiam agente: Væ mihi mater, inquit, quod me peperisti, uirtutum quendam cōtendentem & disceptantem in tota terra, neque utilis fui, necq; utilis fuit mihi quisquam.

Quid igitur postea oportebat facere uniuersorum opificem? nunquid permitteat ut immundi dæmones imperarent toti terræ, & præualeret uoluntati suæ inuidia diabolij, ne saluarent periclitantes, ne porrigeretur facilius salutaris manus, ne pessimi inuoluti ad meliora traducerentur, ne illustraretur mens eorū qui in tenebris, ne errantes reducerentur; & quō bonus, si liceat ei & absque labore facere possit, nū hilq; nos curaret? quare enim & omnino adduxit initio ut essemus & uiueremus, si

De sacramento incarnationis.

Liberum arbitrium.

Psal. 43.

Exod. 4.

Psal. 79.

Ez. 43.

Hiere. 11.

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIB. VIII.

C non miseretur præter spem grauiam patiētibus, & male habentibus? Itaq; omnes sancti ad iuuandum inutiles erant, & iustum occasionem negandi habebant. Erat enim eius & filius, difficultissimum mortis cōcutere imperium, & remittere supplicium, & liberare à delictis, & illustrare cor, domareq; pessimam bestiam, ac encruare abomina bilem exercitum dæmoniorum, hominumq; qui errauerat, ad bonæ uitæ semitas reducere: misit utiliter de cœlo filium suū pater, qui & humanam formam induit, ut conuersans nobiscum sicut homo, & beatissimos faceret, ab omnīq; malo alienaret. Nam quoniam inconuertibile & immutabile secundum naturam, sicut deus uiuens & substatiā habens dei Verbum, non ex propria natura unitum sibi formauit corpus, sed accepit de nobis, & non ex somno & uoluptate uiro operate, sed ex sancta uirgine nouo & mirabili modo, & ultra naturæ leges.

Virginitas Marie probatur. Oportebat enim talem eius fieri partum secundum carnem inquam, & ex muliere, ut habeat diuinum quiddam ingressus eius in mundum & ostensio. Nihil autem omnino ad faciendum difficile est omnipotenti. At non credere his quæ dicit facere damnosum, etiamsi cuiquam uideatur nō statim uerisimile: habent enim sic se res admirabiles. Igitur tametsi nostræ mentis mensura à sublimitate eorum quæ sunt uincatur, non propterea ineffabilem eam & quæ super naturam est naturam contemnere decet, & dicere eam non posse: sed potius decet, ut absq; ulla ulteriori inquisitione quæ facturā se dixerit recipiamus. Nū fortassis & nō credere, nihil absurdū, qd & omnino omniū sit opifex? Quis em̄ in nobis est, qui intelligere & dicere poterit quomodo maximum istud cœlum apparatum sit & apparuerit? quomodo sol & luna, &c. Itaq; ex uirgine assumpto sanctissimo corpore, & animato mentali anima processit homo, non relinquentis quod erat deus, nec suæ excellentiæ dignitatē abiiciens. Etenim est, ut dixi, inconuertibilis. Nam sicut Plotinus inquit: Quid quarit mutari, qui bene habet? quò autem transiret, omnia secū habens? sed neq; incremen tum quarit perfectissimus existens. Propterea & omnia quæ apud ipsum, perfecta, & ut omnino sit perfectus, nihil habens quod nō sit tale, necq; habens in seipso quod non intelligat. Intelligit autem non querens, sed habens, & quod beatum, ipsi, non acquisitum, sed in omni seculo. Itaq; homo factus est unigenitus dei Verbum, non relinquentis quod erat deus.

Verbum homo factus non relinquit quod erat. Admirabilis autem & super mentem ac sermonem dispensationis cū carne modus. Et magnum hoc & uere uenerabile sacramentum nō nuper uel recens ortum, necq; a curiosa, & nouitatis amatrice mente inuētum, sed antiquissimum, & ante mundi constitutionem in deo, secundum præscientiam. Istud cōsideramus per diuinam scripturam. Nō enī dicimus ignorasse deum, & incorruptibilem mentem, in quo omnes sunt thesauri sapientiæ, & scientiæ reconditi, sicut scriptum est, quod futurū esset sub condemnatione, & maledicto humanum genus prolapsum in peccatum, subiectiendumq; morti & corruptioni. Sed non inexpungibile & perpetuū insitum habiturus esset damnum. Sīnūl autem cum morte, exuturum peccatum in Christo per fidem, & iterum recursurum ad initium, & ad puram & incoquinatā uitam redditurum.

Col. 2. Vnde dicimus sacramenti huius cognitionem præ alijs datam esse Abrahæ, & Ioh. 8. propterea ipse filius alloquitur Iudæorum turbas, dicens: Abraham pater uester exaltauit, ut uideret diem meum, & uidit, & gauisus est. Insuper qui ex illo nati, Isaac inquam & Jacob, & qui etiam post illos usq; ad sapientissimum Moysen, multiparam multisq; modis sacramenti uirtutem sub anigmate didicerunt. Idecirco Moy. Exo. 12. ses præfigurabat illud quū præcepisset in Aegypto carnalibus Israëlitis, sacrificare quidē agnū in figuram Christi, inungere aut̄ sanguine postes: & per solam umbram docebat exterminatore placari, id quod & factū est, & faciebat potētores corūpi, eratq; ille parvus ueritatis typus. Quin & Nau filius cognomen habens ueri Iesu-

nam

Anam transiit per Jordanem filios Israël, & circumcidit cultellis petrinis, introduxitq; in terram promissionis. Vide post illum & optimum inter prophetas Samuel agnos quidem sacrificare, & in odorem suavitatis deo consecrare, aquam sacrificis superinfundere, & oboris bellis innumera alienigenarum turba Iudeam populante, sine prælio uincere & periclitates seruare. Salutare enim Christi sacramentum omnibus qui in ipsum credunt. Præterea & omnis sanctorum prophetarū chorus antea clamabat, propterea diuinus David quū promittens deus diceret: De fru
ctu lumbi tui ponam super sedem tuam: quia omni modo euenturum quod promis-
sum erat confidebat, incarnationis modū annunciat, dicens aliquando quidē: Deus
manifeste ueniet, deus noster, & non silebit, aliquando autem iterum ad ipsum: Se-
des tua deus in seculum seculi, uirga æquitatis uirga regni tui, dilexisti iustitiam &
odisti iniquitatē, propterea unxit te deus deus tuus præ omnibus consortibus tuis.
Vides deus ungitur à deo.

At quomodo hoc factum sit dicimus. Quando enim factus est homo, mansit id
quod erat: tūc & sicut nos humano more ungebat in apostolum, factus est enim sa-
cerdos & apostolus confessionis nostræ, sicut scriptum est. Quippe erat semper &
est in cœlo, & in hoc mundo locus illo uacuus omnino nullus. Implet enim omnia
deitatis natura, uenit autem ad nos manifeste inuisibilis, quando nostram induit for-
mam. Quod autem imperatus esset terræ, & humanum genus suis sceptris subdi-
turus, declarabit iterum idem David, sic ad illum dicens: Omnes gentes quas fecisti
uenient, & adorabunt coram te domine. Et iterum: Et adorent te omnes reges ter-
ræ, omnes gentes seruient tibi. Et iterum: Benedicite gentes deum nostrum. Et ite-
rum: Omnes gentes plaudite manibus, iubilate deo in uoce exultationis; quoniam
dominus excelsus terribilis rex magnus super omnem terram. Vides quomodo de-
um & dominū excellum & regem eum qui in carne apparuit uocat? Id quod ex il-
Blo natus filius Salomon, non ignorans promissionem à deo datam, sic inquit ad deū
preces mittens: Et nunc domine deus Israël credibile fiat uerbum tuum David pa-
tri meo, si uere inhabitabit deus cum hominibus super terram. Hoc & Baruch desi-
gnauit dicens: Hic deus noster, & nō reputabis alius cum eo, inuenit omnem uiam
sciæ, & dedit eam Iacob filio suo, & Israël dilecto suo. Et post hæc super terram
uisus est, & cum hominibus conuersatus est. Ecce & hic bene & manifeste deū su-
per terram uisum esse dicit, cōuersatumq; cum ihs qui super illam. Esaias etiam ad-
mirabilem etius secundum carnem natuitatem euangelizabat, dicens: Ecce uirgo
in utero habebit, & pariet filium, & uocabunt nomen eius Emmanuel, hoc est, no-
biscum deus. Et iterum: Confortemini manus remissæ, & genua soluta consolemi-
ni pusillanimes mente, confortemini ne timeatis ecce deus noster, ecce dominus cū
fortitudine ueniet, & brachium cum potentia. Et iterum: Tunc aperientur oculi cæ-
torum, & aures surdorum audient, tunc saliet sicut ceruus claudus, & plana erit lin-
gua balborum. Et iterum: Vox clamantis in deserto, præparate uiam domini, rectas
facite semitas dei nostri, id quod & fecit diuinus baptista Ioannes. Interrogantibus
igitur Iudeis quis esset, & propter quæ missus esset, declarauit manifeste sic dicens:
Ego uox clamantis in deserto, præparare uiam domini.

Quod autem unigenito homine facto etiam gentium uocationē facturus esset,
hisce argumentum ostendit, dicens: Gentes quæ nesciuerunt te, inuocabūt te: & po-
puli qui non didicerūt, ad te confugiunt. Alius quoq; sanctus propheta: Lætare &
exulta, inquit, filia Sion, quia ecce ego uenio, & inhabitaro in medio tui, dicit do-
minus. Et confugient gentes multæ ad dominum in die illo, & erunt ei in populū.
Et ipse quoq; uniuersorum deus dicit sanctis prophetis: Dicite filiæ Sion, ecce rex
tuus uenit tibi, iustus & saluans, ipse mansuetus, & ascendens super subiugalem &
pullum iuuensem, Ascendit enim sic ad Hierosolyma dominus pullo insidens. Da-

Ioah. 1.
Esa. 55.
Zach. 1.
Zach. 9.
Math. 21.

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANUM LIB. VIII.

Ciel quoque sapientissimus, Et uidi, inquit, in visione noctis, & ecce cum nubibus
Dat. 7. cœli, & ecce sicut filius hominis ueniens, & usque ad antiquum dierum peruenit, &
 coram ipso adductus est, & datus est ei principatus & honor, & regnum, & omnes
 tribus linguarum ipsi seruient. Plures etiam alias quam dixi, sanctorum uoces accu-
 mularem, plena enim est istis diuina scriptura, nisi cogitarem quod fastidium parat
 quicquid supra mensuram sit. Sufficient autem & haec ueri studiosis.

Amelius de euā
 gelio ioannis. Quod aut̄ quidam ex Græcis etiam philosophis non ignobiles, sed miram apud
 illos gloriām nacti, admirati sint hoc sacramentum, etiam hinc sciēmus. Itaq; Ame-
 lius Platonicus cum Plotino & Gentiniano Romæ clarus inquit. Ita enim Porphy-
 rius de illis in hunc modū scripsisse dicitur. Et hoc utiq; erat Verbū, secundū quod
 quæ semp existū facta, facta sunt. Ita & Heraclitus censuit esse, & per Iouē Barba-
 rus ille uult in principijs ordine & dignitate constitutū apud deū esse, & deum esse,
 per quē simpliciter omnia facta sunt, in quo id quod factū uivū & uita, & existens
 natū est, deinde in corpora cadere, & carne indutum, apparere hominē, cum hac,
 & tunc monstrare naturæ magnificentiā, uidelicet & resolutum iterum deificari &
 deum esse, qualis erat antequam in corpus & carnem & hominem deductum est.

Ioannes euāge-
 lista dictus Bar-
 barus. Barbarum itaq; ut opinor, diuinum Ioannē uocat, eo quod fortassis externā lin-
 guā erat. Fuit enim Hebraeus ex Hebreis, & nō de regione & terra Græcorū. Ve-
 runtamen sciuit Verbū hominē esse factum, & hoc confiteſ, nec rejicit diuinā præ-
 dicationis sermonē. Antea igitur prædictum est Christi sacramentum, & sanctorū
 multitudino uaticinia præmisit, qui nō eodem tempore fuerunt; & omnium uocibus
 res ipsæ responderunt, & euentus maxime clamat. Omnino opinor non persuasibi-
 le quosdam nolle credere, & mente seductos ueracibus obſistere, interimq; pauca
 concedere. Quāuis & ipsis Græcorū sapientibus res haec quodammodo minus per-
 suasibilis uideatur. Vnde & Plato dicit de suis dñs: De alijs dæmonib; dicere uel

Dscire natūritatem supra nostras uires est, credendum autem his qui antea dixerunt,
 hi quidē nepotes deorū sueunt, ut gloriantur, quod tanquā progenitores, suos no-
 uerint. Impossibile igitur filijs deorū non credere, etiā si absq; probationibus & ne-
 cessarijs demonstrationibus dicant, sed ut propria dicendo annūciātibus, siquidē
 legem sequimur credendū. Iam ô uiri optimi admirati estis Aristonis filiū, quam-
 uis sine probationibus & necessarijs demonstrationibus dicentem uenerandos fide-
 deorum nepotes de suis rebus annūciantes: sanctorum autem uoces condemnatis
 & falsos esse dicitis sermones per sp̄itum sanctum factos; quamuis falsorum deo-
 rum nepotibus nullo modo daretur fides, nūhil enim admirabile egerunt: at uitæ ho-
 nestas sanctis prophetis & etiam clara cum deo familiaritas testimonium præbuit:
 adde ad hæc, quod sua uirtute facultatem operandi habuerunt promptissimam, ea
 quæ planè supra uires nostras.

**Quare deus
 non solo nutu-
 nos liberavit.** Sed fortassis dicent aduersarij: Quare enim omnino & homo factus fuit, & car-
 nem & sordes nostras tulit, licet hoc facile potuerit, siquidē est uere deus, sicut con-
 tenditis, annuendo solum, & ineffabili uirtute terrena corda transmutando, ut face-
 re uellent & sapere sibi placentia, religioſe p̄ uiuerent? Ad hoc ego dixerim: Ab-
 errauit igitur à scopo, & indigne egit diuina & incorruptibilis mens, & non statim
 dicimus ipsam à decore abductam. Igitur nos meliores sumus ad omnem sapientiā
 intelligendā, & certabit cum sole lucernula: & cōparabitur gutta unica cū uniuerso
 hoc lato & immenso mari: Quamuis quomodo nō admirabitur quis diuinū pro-

Eſa. 40. pherat Eſaiam clamantem manifeste & prudenter: Quis mensus est manu aquam
 & cœlum palma, & uniuersam terram pugillo? quis constituit montes pondere &
 ualles libra? Quis nouit mentem domini? Nam quemadmodū impossibile est cœ-
 lum metiri palma, & uniuersam terram pugillo, montesq; & ualles imponere truti-
 na; sic impossibile est omni homini, in dō omni rationali creaturæ, summā mentem
 peruidere

A peruidere & metiri. Itaq; si quis est, qui dicere audet summā sapientiam meliora possuisse præstare, increpet deum, ueruntamen delirabit. Insania enim hæc fuerit, uisgiattoniti, menteq; moti.

Si autem omnes fatentur instantium humanam mentem uincī à perfecta sapientia, quantum illa secundum naturam uidetur minor, quomodo non sapientis fuerit cedere, ut ille & solus sciat, id quod deum maxime decet? Non enim si quid faceret quod nō decet quod solum, & sic habeat ut factum est. Et secundū alium quoq; modum operæ premium arbitror illud uidere, addo & dicere. Nam omnis quæ in cœlis rationalis & mentalis creatura liberum habet motum, ad faciendum quæcunq; voluerit, & propensio in unoquoq; à necessitate libera est. Licebat enim sic, & non aliter, bonos celebres fieri, & honores assequi, iustéque condemnari improbos. Itaque ut & nos quoque ad quodvis bonum sponte incederemus, consilio, non coacte, uiuere super terram hominem permisit deus. Et ita fuit ab initio. Arripuit enim suæ uoluntatis habenas, & suorum iussuum momento in utraque fertur, in bonum inquam & in malum.

Liberum arbitrium.

Itaq; si ineffabili quadam & diuina uirtute & efficacia usus, mutasset singulorum mentem ad bene agendū, & indidisset postea bonū, à quo ægerrime discedere posset, & non sponte, ultra non esset fructus mentis, neq; res digna laude, sed necessitatis & cupiditatis non uoluntariæ, & quomodo reprehensione & criminis liberarēmus conditorem, qui permisisset quidē initio, suæ uoluntatis motu gubernari hominem, subiectum autem post hoc uarijs uicissitudinibus, & quasi ineuitabilibus quibusdā cupiditatibus alligatum, ut oporteat bene transire ad hoc quod sibi placet? Si autem esset melius, siquidem sic habeat, cur non fuit ab initio tardie autem quasi dato consilio uix tandem reducit ut seruet genus, & transfert non libere, sed coacte potius ad hoc ut uideri debeant fideles, num igitur dubitatur adhuc, imò nōne omnibus manifestum, quod omnibus modis diuinum & ineffabile consiliū uituperabimus, quod nō bene res nostras constituerit, sed quodammodo dignitatis obliuiscatur, non uidens ab initio quid deceat. Apagē stultitia in. Etenim in hisce rebus tardius loqui pium oportebat, idq; non coacte.

Per suadet autem magis, ut transeat ad obedientiam ij, qui sacra studia cōtempserant, & quasi duram & rebellem suæ mentis ceruicem deo opposuerant. Hac ratione processit homo miro modo, & supra humanam mentem unigenitus dei Verbū, & conversatus est cum hominib; partim persuadens signis & prodigijs, humanā naturā & uirtutē transcendētibus, ut intelligeremus qd deus esset, in specie nostra, utilissime faciens, ut dixi, & partim doctrinis ultra legē uere bona & uitæ mores submonstrans, & ultra Iudaicam nugacitatem prouehens, & illustrans uerae cognitionis scientia credentium corda. Est enim ipse ueritas dei, & patris germanus filius. Igitur si hominem quidem communem factum esse dicimus, & sanctæ ac consubstantiali trinitati dei aliū insérimus, hominis cultus erit, & nihil aliud. Si autem dicimus eū qui natura & uere filius, & Verbum quod ex substantia dei & patris effusit, uniuersorum autor & conditor, uisibiliumq; & inuisibilium, sensuq; & scientia cōprehensibiliū, nostram similitudinem subire ineffabili modo & super mentē: diuinitus inspiratae scripturæ tanquam oraculum prodiderunt, mansisse scilicet & sic deum. Nā secundum naturam inconuertibilis est, quid hoc absurdum uel falsum, licet incomprehensibile prorsus in nostris uideatur dogmatibus.

Caterum paruum hoc corpus dicunt, quod humanum & sordibus plenum. Verum est, non negabo, ueruntamen illud uide, nam factus quidem est, ut dixi, in similitudinem hominum, sicut scriptum est, & in specie nostra uere. Verum eum qui capinequit, non dicimus humiliatum, neque in corporis mensura comprehensum esse. Valde enim stultum hoc, & omnino insipiens tale quiddam de deo dicere, qui

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIB. VIII.

Cuere & secundum naturam deus est. Nam quū unus sit, & solus filius, & omnino ultra corporalem imaginationē perfectus est secundū participationē, in omni et ubique, & in singulis secundum habitudinem, non partibilis, non divisibilis, sed extra omnia natura, & in omnibus ut deus. In illo autem purissimo & sancto corpore habitauit quidem plenitudo deitatis corporaliter, sicut scriptum est, nihilominus impiebat & sic omnia. Quemadmodum autem si solaris splendor luto immisus fuerit, uel etiam alijs immunditijs, ipsi soli nihil damni erit, ita & immaculata & incorruptibilis natura, etiam si conueatur cum terrenis corporibus, prodest potius illis, & quamuis laedere nata sint, nihil ipsa patitur.

Opīnor autem & illud dicendum. Nam corpora quidem nostra etiam passionibus uincuntur, & cadunt facile in uoluptatum amorem, infirmaq; sunt lege peccati quæ in eis: sed in diuino & sancto corpore Christi non dicimus tale quid motum esse, uerū omnes absurdæ passiones euauerūt, sicut in proprio corpore Verbi inhabitantis in illo & uniti, quod diues erat sanctificatione. Nā sanctū templū erat eius, qui etiam aliam omnem creaturam sanctificat. Miratus autem sum Porphyrii & Juliani sermones & dogmata, quæ in magna admiratione apud Græcos sunt, quum rideant Christiana, quamuis quod in omnibus uerum in se parturientia. Nos certe, sicut prædiximus, unigenitum dei Verbum hominem factum esse credimus. Porphyrius autem genus esse aliquod deorum contendit, quos olim in homines conuertendos dicit, uitam sicut nos quodam modo acturos. Julianus etiam de Aesculapio dicit, nescio quid, secum cogitans.

I V L I A N V S.

Oblitus ferè eram maximi doni Solis & Louis, merito autem hoc seruauit sub calcem. Etenim nō est solum nostrum proprium, sed opinor etiam commune cū Græcis nostris cognatis. Iupiter enim in mētalibus ex seipso Aesculapium genuit, inq; terra per solis secundi uitam apparere fecit. Hic super terram ex cœlo progressum habēs, in una quidem specie humanae formæ, circa Epidaurum apparuit: multiplicatis autem inde circumitionibus, super omnem terram salutarem suam dexteram extendit.

C Y R I L L V S.

Quamvis quis ignorat, quod medicā artem bene exercens, in eodem & solo loco apud eos, q; ipsum uiderāt, admirabilis fuerit, operatusq; sit mirabile nihil. Quid enim dignum auditu de Aesculapio fert, imò quis tam miserabiliter perire exustus enim est fulmine, & in futurum iacet mortuus. Necq; ubinam terrarum sit ex his qui adorant eum, ullus nouit. Quod autē mentiatur, dicens progressum è cœlo, & super omnem terram porrīgere salutarem dextram, etiamsi nemo nostrum dicat, res ipsæ clamāt. Vbi enim adhuc res illius? & qualem meruit memoriam? Est adhuc genealogia quædam apud medicos, eo quod in ea arte conspicuus fuerit. Sanè dicunt ipsum natum ex Coronide misera, & ignobili multere. Igitur licebit Juliano fabulari quæ uoluerit, & nobis impingere nugas, magna foeditate laborantes, & absq; omnī ueri similitudine instructas, nudascq; à demonstrationibus, quas ueritas & res palam docent. Porrò impudentiae occasionem sumpsit ab eximio & ueru rabili sacramento, quod prædictum quidem est per legem & prophetas sanctos, & impletum unigenito homine facto. Itaq; siquidem rerū exitus, antea promissus testimonia non adhibuisset, habuisset incredulitas eorum ansam bonam. Si autem licet ex ipsis conjecturis uidere, quod omnia ad finem perducta sunt quæ olim promissa, & excidit quidem Israël à familiaritate erga deum, uti dominicæ cædis reus, assumpta autem est per fidem gentium multitudo, quid illos faciat non credere, intelligere nō possum, imò sicut diuinus Paulus scribit: Deus huius seculi, hoc est, qui habitu-

A habitus est esse deus in hoc seculo, excœcauit sensus incredulorum, ut non illuceat lux Euangeli gloriae Christi, quæ illuxit in cordibus nostris ad illuminationem scientiæ eius: per quem & cum quo deo & patri gloria cum sancto spiritu in secula seculorum, Amen.

LIBRI OCTAVI FINIS.

DIVI CYRILLI ARCHI

EPISCOPI ALEXANDRINI, CONTRA IULIA
NUM, PRO RELIGIONE CHRISTIA
NA, LIBER NON VS.

B V N D E satis, ut mihi uidetur, ueritatis dogmata defendentes, irridentium nugis opposuimus. Quoniam autem totis, ut aiunt, uelis, contra ineffabilem dei gloriam fertur aduersarius, & grauissimis quibusdam nephariarum cogitationib; iictibus occurtere audet, & studio utilissimo dignu; putat affirmare omnino naturam dei & patris infœcundam esse, & filium ex eo uere natum non subsistere. Nam illius omnem tollit substantiam, & ita grauissimum facinus aggreditur. Age it erum induiti iustitiae thoracem, & scutum fidei opposentes, gladiumq; sp̄iritus, hoc est uerbum dei, in ipsum acuentes, mendacem ostendamus, & magna temeritate quasi contra stimulum calcitantem, etiā in profundum perditionis barathrum desilire. Igitur iam, ut dixi, non cōtemtiendum cōtra ipsum sermonem cōtexuimus, & demonstrauimus Verbum, per quod omnia facta sunt, ex patre secundum naturam & in ipso, secundum unionem & essentialē identitatem cum ipso subsistere, & semper cum ipso existere. Quoniam aut & alius sermo frigidus & eneruis à Iuliano elucubratus est, quamvis, ut ipse putat, uehementis sit cōtra unigenitum, necessarium sanè fuerit, ut et nos, quos respondere uult, audacter opponamus, compescentes, & quodammodo catenis ligantes, furibundam facinorosæ contra Christum linguae aggressionem. Sic autem iterum scribit:

IVLIA NVS.

Quod autem Moyses nominat deos angelos, ex illius sermonibus audite: Videntes autem filij dei filias hominum quod pulchrae essent, acceperunt siibi uxores ex omnibus quas elegerant. Et paulum progrediens, & post illud: Postquam ingressi sunt, inquit, filij dei ad filias hominū, & genuerāt illis. Illi fuerunt gigantes à seculo nominati. Quod angelos dicit, manifestū est, & aliud de non appositum, sed ex eo quod dicitur manifestum, quia non omnes sed gigantes factos ab his dicit. Certum enim, quod siquidē homines putasset iprorum esse patres, & non melioris ac fortioris cuiusdam naturæ, non ab illis natos dixisset gigantes. Vnde ex mortalis & immortalis commixtione, declarasse mihi uidetur gigantū genus subsistere. Sanè qui multos nominat filios dei, & eos non homines, sed angelos. Unigenitum uerbum, deum uel filium dei, uel utcunque ipse uocetur, liquidem cognouisset, non inter homines recensuisset. Quod autem hoc non magni fecisset, de Israël dixit: Filius primogenitus meus Israël. Cur non igitur & de Iesu hæc dixisset Moyses? At quia Moyses unum & solum docebat deum, filios autem eius multos, dispersos in

T 2

DIVI CYRILLI CONTRA IVLIANVM LIB. IX.

Cgentes, sed primogenitum filium, uel deū Verbum, uel aliud quid quod à uo
bis postea mendaciter cōpositū. Manifestum, quod neq; sciuit illud. In prin-
cipio: necq; docuit, Ipsiūq; Moysen & alios audite prophetas. Moyses igitur
multa talia & ubique dicit: Dominūm deum tuūm timebis, & illi loli seruies.
Quomodo ergo Iesus in Euāgelijs tradidit, præcipiens: Euntes docete omnes
gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti; quando-
quidem & ipsum culti erant. Ex cogitaſtis & uos quædam ad hæc non se-
quentia, cum patre deum dicentes filium.

C Y R I L L V S.

Igitur undiq; uenatur, & multam operam impendit, ut dīdicisse multa videatur,
& affecutus nostrorum dogmatum ueram & exactam cognitionem: rudem autem
illum, & nunc non mediocriter, mentemq; sacrarum literarum ignorantem absque
labore demonstrabimus. Itaq; mens erat illi, ut dixi, ostendere multos deos, & for-
taſlis opinatur maximum illi subsidium fore, & non procul à spe, si ualde sapienter
arguere possit unum & solum deum nominari per sapientissimum Mosen, minimeq;
filio conuenire sermonem, & omnis illius malignitatis scopus ad istud cōtendit. Et
longo quidem iam demonstratum est sermone nostro, quod & filius subsistat cum
deo & patre, & quod pater nunquam sine proprio intelligat uerbo; demonstrabit au-
tem & nunc, & per ea quæ ipse Moyses dixit. Nam afferit quidem, quod omnino il-
le non meminerit Verbi, & nesciuerit cum deo & patre existere filium, sed potius
connumerasset multos alios deos, hoc est ciuitatum defensores angelos, qui secun-
dum gentes distributi sunt, sicut ipse dicit.

Dij & filij dei Igitur uir optime, quando audis in sacris litteris nominari deos quosdam qui in-
per adoptionē. ter creaturas agunt, ne ignores quod omnem rationalem creaturā tali appellatione

D honorauit is qui uere & natura deus est. Vnde diuinitus Paulus hoc sciēs dicit, quod
t. Cor. 8. multi quidem dij in cœlo & in terra non sunt, sed potius nominantur. Veruntamen
unum natura, & super omnes patrem & deum, & cum ipso propriū eius & insepa-
ratè insitum, & simul existens Verbum, quod & primogenitum omnis creatura no-
minatum esse dicimus, quod acceperit in fraternitatem gratiæ rationalem creatu-
ram secundum similitudinem eius, & imaginem factam. Itaq; tanquam imagines
existentes eius, qui secundum deitatem filius est & deus, dij & filij appellantur, nō
psal. 84. angelis solum, sed etiam nos ipsi. Ego enim dixi, inquit, dij estis, & filij excelsi o-
mnes. Igitur etiam si filiationis nomē creaturis quibusdam honeste tribuitur, unus
tamen est, qui natura & uere, cui configurati sumus tam nobilem & illustrem agno-
minationem beneficij loco ab ipso adepti.

Quod autem Moyses non in secundum eum qui in cœlis patrem ac deum noue-
rit, sed ubiq; mentionem faciat Verbi ex eo natū, & diversis illud uocet nominibus,
Hebr. 1. quemadmodū scilicet & secuti eum sancti prophetæ, demonstrare conabor. Etenim
filium dei & patris imaginem sciuit, & sicut sanctissimus Paulus, characterem sub-
stantiæ eius. Scriptit enim eidēter in libro Genesios: Et fecit deus hominē, secun-
dum imaginem dei fecit illum. Audis in his distincte locutum, quod deus secundū
imaginem dei hominem condidit; ad figuram enim filij formati sumus, signante spi-
ritu diuinam & eximiam pulchritudinem in nobis per sanctificationem, mentaliter
scilicet & spiritualiter. Quod autem imago est ac similitudo dei, ac patris filius, con-
Gen. 9. siderauerit quis etiam per ea quæ ipse dicit: Et omnis qui effuderit sanguinem homi-
nis, pro sanguine illius effundetur, quia in imagine dei feci hominem. Nam ut delin-

Filius uerum quens in diuinam imaginem, poenam merito luit delicto parem.
dicitur.

Quod item & Verbum ipsum nominare solitus sit Moyses, per uocem patris co-
gnoscet.

Agnosces & inde. Nam morabatur in deserto Israël, & abundantia mannae pascebat: ubi autem desiderio carnium Aegyptiacarum tentatus est, ipsi quidem clamabant contra optimum Mosen. At ille accedens ad deum, dicit: Vnde mihi carnes, ut dem populo huic ad manducandum? Promittente autem & hoc deo, & hoc superpeditaturum se dicente, adhuc tristis erat Moyses. Deinde ad illum, uniuersorum dixit deus; nūquid Manus dominī nō sufficiet? Jam cognosces nū assumperit te Verbum meum, uel non? Per illud enim, ut dixi, omnis efficacia est patris. Propterea & uirtus eius & manus dextera & brachium agnominata. Vnde Moyses meminit dei dicentis in Deuteronomio; Leuabo in ccelum manū meam, et iurabo dextera mea. Nam in illis manū & dexteram filium esse dicit, per quem omnia, & in quo omnia.

Quod autem nō sit alius ab ipso, qui ex ipso & in ipso secundum naturam filius fidem faciet dicens iterū alio loco: Per me metipsum iurauī, dixit dominus. Jurans enim per suam dexterā, quæ est filius, omnino iurat per semetipsum. Prorsus enim nihil mediat, quantum ad unitatem inquit & identitatem naturalem, quæ in utrisq; patris. intelligitur, nisi solum quod ille quidem est pater & genuit, hic autē apparuit ex eo genitus, & est sempiternus cum eo, semper intra patrem, & non tanquam tempore id habens.

Quod autem filius sit dextera patris, etiam diuinus David credit, dicens; Dextra domini fecit uirtutem, dextera domini exaltauit me. Insuper & ipse Moyses: Dextera tua domine glorificata est in uirtute, dextera tua manus domine sautauit inimicos, & iterum: Cadet super eos timor & tremor à magnitudine brachij tui, lapides cant donec pertranseat populus tuus domine. Allocutus etiam est Iudeorum populos. Nam sicut fecit dominus deus noster mare rubrum, quod siccauit dominus deus noster, donec pertransiremus, ut sciant omnes gentes terræ, quia Virtus domini fortis est. Præterea & alijs sanctus propheta ad coelestem patrem dicit; Exaltare filium uirtus dei.

B domine in uirtute tua. Glorificatur enim in filio, & iterū: Manda deus uirtuti tuæ, corrobora deus hoc quod perfecisti in nobis. Corroborantur enim in filio, Insuper & sanctis apostolis præcepit filius à Hierosolymis ne discederet, donec induerentur ex alto uirtute. Et quæ intelligatur iterū uirtus ex alto, manifeste dicit Paulus: Induamini dominū nostrum Iesum Christum. Iterum audio scriptisse & Moysen: Ne timeatis deos alios, & ne adoretis alios, & ne seruatis illis ultra, sed domino, qui duxit uos de terra Aegypti, in fortitudine sua magna & brachio excelso. Conuentunt autem ea quæ Moyses dixit ac sensit cum his quæ diuinus David psallit; Emisit Verbum suum, & sanauit eos. Itaque olim Israël per diuinum Verbum redemptus est, & ab animarum moib; liberatus.

Quod autem & dominū nominet filium Moyses, dominū existere sciens & ipsius patrē, cognoscere quis poterit ex his quæ scripta sunt in Exodo, habet enim sic; Et mane surgens Moyses ascendit in montem Sina, secundum quod præcepit ei, & accepit Moyses tabulas lapideas, & descendit dominus in nube, & stetit illic, & locutus est in nomine domini, & transiit dominus à facie Domini. Qualis nā locutus est dominus in nomine domini, & qualis transiit dominus à facie domini; nōne scilicet omnino credemus in filio apparuisse, et locutum esse? Nunquid duo domini, h̄c distincti, sicut intelliguntur duo homines? nam una dominatio & deitas una patris et filii & spiritus sancti, nisi quod unumquodq; ex nominatis, in sua subsistentia intelligitur, qua per se demonstrat ubiq; sacra scriptura unius naturæ propria & eximia, & unicuique perfecte agnata esse docet. Vnde & filius tanquam totam habens in seipso patris proprietatem naturalem, & ipse existens in patre cū his quæ habet intelligitur, dicit manifeste ad illum: Omnia mea tua sunt, & omnia tua mea. Et iterum: Omnia quæ habet pater, meas sunt. Quid igitur sit, & non alio modo ubique sapientissimus Moyses designet filium, non dieat ultra. Qui mul-

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANUM LIB. IX.

C tos filios nominat dei, atq; hos non homines, sed angelos, unigenitum Verbum dei, uel filium dei, uel quomodo uocatur, non ad homines retulit?

Sed ô sapiens, manifeste & sapissime commemorauit. Intelligis' ne etiam ipse:

Deut. 6. minime profecto. Quamuis scripseris, & recte: Dominum deum tuum adorabis, & illi soli seruies; & quæ cum illis conueniunt, non ad tollendum filium, sed magis ad subuertendos tuos deos dicta esse hæc intelligens, ausus es dicere. Qui multa talia etiam ubiq; dicit: Dominum deum tuum adorabis, & illi soli seruies? Quo-

Math. ultimo modo igitur Iesus in Euangelijs traditur præcepisse: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Quæres igitur & à nobis ipse: Quomodo igit, dic mihi, quum Moyses & prophetæ confessi sint sanctam & consubstantialem trinitatem, & tui sapientes rem non ignorarunt, tam gravi & admonitionis experte incōsiderantia laborare te nesciis? Nam et ipsi principales poſuerūt tres subsistentias, & illas quidem inter se discriminarūt, & alias inter illas minorēs esse fecerunt. Nesciuerunt enim purum deo sermonem, ueruntamen non omnino expertes fuisse uidentur ueritatis.

Attamen iterum sentio, quod quidam fortassis consentientes cum illo dicent forte etiam ad hoc. Profecto uerbum ô amice, & uirtutem quoque brachium & extram patris nominauit filium Moyses, sed nihilominus incarnationis modū ignorauit. Vide igitur uere sapientissimum & ante illos ipsos sic scripsisse. Nā dixit qui est cū Christo, dum Iacob recessisse à domo Laban, & desiderasse patriam. Quum autem uenisset ad Iabok, is erat torrens, transuexit, inquit, pueros suos, permansit autem Iacob sōlus, & certauit cum eo homo usq; ad manū. & post alia: Rogauit autem Iacob, & dixit: Annuncia mihi nomen tuum. Et dixit: Ad quid rogas tu nomen meum? Et benedixit eū, & uocauit nōmē loci illius, Species dei. Vidi eīm deū, inquit, facie ad faciem, & salua facta est anima. Adiecit autem & hæc diuinus Moyses: Ortus est autem ei sol quando transiit species dei. O magnum miraculum, & uirtutem ad intellegendum claro sensu, & subtili mente sacramentum Christi. Certante enim homine facie ad faciem uidisse dicit deum, & speciem dei illum nominat. Deus enim erat uere & est Verbum, tametsi factum sit caro secundum scripturas, mansit tamen & character subsistentiæ patris, quamuis serui formam induitus sit dispensatiuè, nā inconuertibile & incommutabile secundum naturam est. Quod autem homo luctans cōtra Iacob sit unigenitus dei Verbum, quomodo futurus esset suo tempore in specie nostra, præmonstrans sanctis patribus, ex his quæ Moyses scripsit, admodum facile considerauerit quispiam, inquit enim: Dixit autem dominus ad Iacob: Surgens uade in locū Bethel, & habita illuc, & fac illuc altare Domino, qui apparuit tibi, dum tu fugeres à facie Esau fratri tui. Nunquid adhuc etiam post hæc dicet aliquis ignorasse Moysen incarnationis unigeniti modum?

An angelia amarint filius homini

Quoniā autem strenuus Julianus etiam angelorum meminīt, & ad eam illos dicit peruenisse intemperantiam, quod & nescio quomodo mulierum formositate capti, & corporum concupiscentijs & uoluptatibus præter ipsorum naturā dediti fuerint: ostendamus quod & in hoc longe à scopo aberrauerit, & scio me usurpū sermibus minime periculosis, prolata semel in medium narratione. Iam nihil offendat etiam ipsorum sanctorum angelorum naturæ patrocinari, calumnias ferenti: maxime quod & auditoribus non est sine damno, audire etiā ipsos sanctos angelos corporum formositatibus affici, & liquefieri, hoc est oblectari tam prophanis & absurdis uoluptatibus. An non uerisimile multos inde turbari, & contemnentes meliora delitiarumq; amore diligere, dum considerant quod difficile & arduum ipsis sit carnalibus uoluptatibus omnino obluctari, & crediderūt etiam ipsos angelos sanctos affectiones sequi? Iḡitur quod ignorauerit uirtutem scriptorū, absq; labore demonis strabimus, Scripsit itaq; diuinus noster Moyses: Et factum est, quando cooperū ho-

Gen. 6. mines

A mines multi fieri super terram, & filiae natæ sunt eis. Videntes autem filij dei filias hominum, quod pulchræ essent, acceperunt sibi uxores de omnibus quas elegerat. Et genuerunt, inquit, gigantes. Etenim & aliunde ipse ascriptum esse affirmauit, Angelii dei; quamvis ipsa uerior scriptura & contextus habeat Filij dei. Sciendū autem, quod post euulgatam interpretationem Septuaginta, istud ipsum alij interpre tantes dixerūt, pro Filij dei, filij potentij. Vnde q̄s eorū quæ scripta sunt scopus sit dicere tentabo. Nā duo fuerunt filij Adæ, Cain & Abel, sed Abel quidē quū adhuc Gen. 4. carcer pueris, à malitia Cain grauiter afflictus defunctus est. Occisus enim est iuxta fidem sanctorum scripturarum. Vnde ex Cain propagatum est genus, & usque ad Lamech, qui erat homicida, Confitebatur enim; Virum occidi in uulnus mihi, & adolescentem in cicatricem mihi. Et peperit Eua Seth, ex quo fuit Enos. Hic cœpit inuocare nomē domini dei. Nam quoniam summa uirtute præditus erat, me Enos dictus deus. ritò laudabatur, & uocabulo dei ab his qui tunc erant honoratus est: nominatus est enim deus, omnis iustitiae & uirtutis existens studiosus. Propagatum autem est & ab illo genus usq; ad Noë tempora, qui erat iustus. Placuit enim deo, secundū quod scriptū est de illo. Igitur genus, quod ex Cain, paternos mores imitabatur, nepharianam & abominabilem imitando uitam. Qui uero ex Enos nati, cui cognomen erat dei, usq; ad Noë tempora progenitoris secuti sunt uestigia, boni scilicet & iusti. Ecce cur non tales clarescerent: necq; enim erant promiscua illorum genera, & separabantur à prophanis pueri, quos & filios uocabant dei. Erant enim, ut dixi, ex sanguine Enos, qui cognominabatur deus. Certe in Noë temporibus filij dei, hoc est qui ex sanguine Enos, filias hominum, hoc est eas quæ ex sanguine Cain & posteritatis eius, uidentes quod pulchræ essent, acceperunt sibi uxores ex omnibus quas elegerant. Igitur generibus ita inter se conuenientibus quum obscuraretur boni deterio ritibus adiuncti, & non esset iustitia uel honestas uitæ super terram, immisit uniuersorum deus diluuium, definiens & qualē & unam omnium mortem. Trutinat enim sancte res nostras, & intolerabilis est ei impietas. Pepererūt autem mulieres, inquit, gigantes, eo quod diuina ira etiam ipsas corporū pulchritudines signabat, eo quod iustitiam conculcassent propter foedas affectiones, & abominabilem uoluptatem. Gigantes in pœnam peccati na Fuerunt autem gigantes potentes quidem, & fortissimi, sed aspectu ualde deformi. Gigantes agrestes. Mos autem est sacræ scripturæ gigantes uocare agrestes, & ferocios, & robustos. Esa. 13. Vnde uniuersorum deus de Persis & Medis Iudeam deuastaturum dicit: Gigantes uenient, ut impleant furorem meum, gaudentes simul & iniuria afflentes. Nō enim secundum Græcorum Poëtas, maximos illos & nos fuisse dicimus, tam sub limibus corporibus, ut & insulas ex medio mari rapiant, & in cœlum proieciant, sed foedos aspectu & monstrosos, & temerarios: nec adhuc tantum transcendentes humanitatis mensuram, quantum Græcorum sapientibus, qui mentiebantur, dicere uisum fuit. Absit igitur & reprehensio & accusatio, & in foedis uoluptatibus fanaticorum angelorum crimina.

Quod autem nihil sanctissimi Moysis dogmatibus diuersum statuamus, sed plausibile sententiam adducamus in omnibus congruam & conuenientem, manifeste & manifeste liquido sermo noster ostendit. Opinatur etiam nullo modo sibi iunctos, hoc est eadem sapere uolentes redargui posse, quamvis temere nugatus sit, & multos contra nos sermones effuderit. Dicit enim, res Christianorum neque cum legibus Mosis conuenire, nec uelle ut Iudaicis moribus uiuatur; etiam si Græci in hoc cum eis consentiant. Nam moribus & consuetudinibus non alij potius quam suis usos esse dicit hos & illos, præter duos uix uel tres: nempe nescire deos alios, & sacrificium, quod præcipue apud illos nominatur: quia alia communia & eodem modo se habentia apud utrosc̄p cōtendit. Etenim apud Iudeos optima est circuncisio, quam & Aegyptiorum sanctissimi ministri templi, & præterea Chaldæi & Sarace-

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIB. IX.

Cui recipiunt, ut ipse dicit, sacrificiorum ritus & qualiter honorant, ut decimas, holocausta, confessiones, oblata propter gratiarum actionem, & secundum quod illi placet donaria, purificationes & pro ignorantia. Recensens enim sacrificiorum nostra, suis sermonibus immissit. Fortassis ut videatur nihil ex nostris inexploratum reliquisse, valde enim desiderat haberri inter philosophos, & magnae cruditionis opinionem uenatur. Ignorat autem, quod nihil difficile est ihs qui in legis uerbi scripturis, ut decet. Inaccessa autem omnino ipsi, & suis quævis sententiarum in illis. Vnde alicubi deus per unum sanctorum prophetarum dixit: Quis sapiens, & intelligenter?

Officium 14. hæc, & intelligens etiam cognoscet hæc: eo qd rectæ uiae domini, & iusti ambulabunt in illis. Impij autem in eis infirmabuntur. Quare quamuis plurimas nobis sententias ex diuina scriptura opponat, sciat se nihil intelligere. Hinc est, quod putavit sacerdotum ducē Moysen sacrificia persoluisse dæmonibus celestis & perniciosis: et quod illis multo grauius est, ipsum dicit legislatorem permisisse hoc sibi facere, ut ille nobis contrarias leges posuisse deprehendatur. Dicit enim: Qui sacrificat diis alienis, exterminabitur, praterquam soli domino. Si autem, sicut ipse dicit, uidetur praepuisse etiam malignis dæmonibus sacrificia constituta, quomodo nos ab hoc malo abducit, & non manifeste in eas semitas constituit? Et iterum qualē ipse calumnia contra deum faciat sermonem uidere necessarium. Dicit enim sacrificiorum modos commemorans, sed iterum audi de emissarijs quæ dicat:

I U L I A N V S.

Lxx. 16. Et accipiet duos hircos de capris pro peccato, & arietem unum in holocaustum, & offeret Aaron uitulum pro peccato, & propitiabit pro se & pro domo sua. Et assumet duos hircos, & statuet eos coram domino apud ostium tabernaculi testimonij: & imponet Aaron super duos hircos fortem unam Domino, & sortem unā emissario, ut ita emitat emissionē, & dimittat eum in desertum. Igitur qui mittitur emissario, ita emittitur. Dicit autem & de altero hirco: Et occidet hircū, qui pro peccato populicoram domino, & inferet de sanguine eius interius uelum, & asperget sanguinem super basim altaris, & propitiabit ad sanctuarium ab immunditijs filiorum Israël, & ab iniustitijs eorum de omnibus peccatis eorum.

C Y R I L L V S.

Αποπομπῶν, hoc est emissariorum uocat, ἀποτρόπον, hoc est mala arcentem, nō uo nomine sacrī quidem legib⁹ ignoto, sibi autem forte familiarī: quamuis & ille lud admiror, Nam legē quæ in umbris & ænigmatibus consistat, in solis harens clarioribus putat nihil habere occultum. Quamuis unicuique manifestum fuerit parabolam & ænigma, aliarum rerum emphasis potius esse quam earum rerum, quarum esse uidentur, ut exempli gratia quiddam dicam.

Hieroglyphi Eundum enim & ad res, quæ magnam & miram apud eum sortitæ sunt opinio-
Ægyptiorum. nem. Atunt fuisse quosdam ænigmatum artifices inter eos, qui idolis seruiebant, & ad hoc magna industria & grauitate præditos, quos illi nominare solent Hieroglyphos, qui templis & obelis scripturas insculpebant, non uulgaribus utentes literis, sed alijs figuris rerum naturas effigiantes, arcanam quandam prudenteribus scientiam augebant. Etenim uolentes significare Deum, hoc est summam, & quæ super omnia est naturam, pingebant oculum: cui baculum substituebant, ut per hoc intellegatur quod omnia uideat, & sit ei regia dignitas. Nam sceptrum ferē semper regis intelligitur symbolū: quamuis etiam perstantem baculū, quod nullo modo diuina natura labefactari possit, sed quasi semper stare, & quodammodo sustinere & fundare omnia, discat. Dicuntur autem aspidē singere in figuram cœli, eo qd in circulū feratur;

A seratur; & serpentem in figuram temporis, eo quod longus sit, & multis uolumini- bus se girat, reptitatq; absq; strepitu. Insuper & furorem & iram per ænigma decla- rantes, insculpebant craticulam, cui subiicitur ignis, & cor superponitur.

Pythagoras autem ænigmatricam manifestationem non contemnit, sed magnifica- cit, ut de illo Porphyrius in primo libro historiæ philosophi, Erat autem & aliud ge- nus symbolorum tale: Stateram ne transeras, hoc est, ne auarus sis. Ne ignem gladio fodias, id quod erat impudentem & iratum animum asperis uerbis non moueas. Et Coronam ne uellices, hoc est leges ne offendas. Nam ciuitatum coronæ scilicet erant. Præter hæc & alia quædam: Ne cor edas, hoc est, ne conficias teipsum cu- ris. Nec super choenicem uel modium sedreas, hoc est ne ignauiter uiuas. Non su- scipiendas hyrundines in domum, hoc est loquaces & impotentis linguae homi- nes non esse faciendo contuberniales. Et, Onus portantibus imponendum, non autem simul deponendum; per quod admonet, non oportere cooperari cuiquam ad ignauiam, sed ad uitutes & ad labores. Deorum imagines in annulis ne feras, hoc est sententiam & sermonem de diis ne facile manifestes & diuulges.

Itaq; si quis Hieroglyphicas scripturas uideat, uel etiæ Pythagorica ænigmata, & nihil subesse dicat, qd maioris momenti, nonne statim hoc ægreferret, qui Moy- si legem solâ literâ esse constituit? Quid facis tu? Ne igit̄ sola manifestiora contéple- ris, nec ænigmatū usum offendas, uitæ negocijs maxime necessariū, sed potius scruta- re quæ occulta sunt, & ea quæ per hæc oblique designata. Sciat igit̄, quod legē offendat, nisi eadem quæ illa sapere uelit. Etenim historiam crassam nos sequen- tes, & sententiarum arcanam uim percontantes, in litera, Christi sacramentum fi- guratum per ænigmata dicimus. Quod certe sapientissimus Paulus commendat, dī- cens: Hoc sentiat unusquisq; in uobis ipsis, quod et in Christo Iesu, qui in figura dei existens, nō rapinam arbitratus est se æqualem esse deo, sed seipsum inanisuit forma

B serui accepta, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus ut homo, humi- liauit semetipsum, factus obediens usq; ad mortem, mortem autē crucis. Nam quā- uis in suæ naturæ dignitatibus delicate agere, & in incomparabilibus super omnia eminentijs diuinè uersari potuisset. Hoc enim dicimus propositū illi gaudium: Exi- naniuit semetipsum ad nostram usq; humilitatem descendens, ut pro omnibus secun- dum carnem ferens mortem, & per resurrectionem ex mortuis calcata illa, latā no- bis efficeret uitam, qua ad uitam recurrere possemus. Sic enim ipse mysteriorum di- spensator iterum alibi dicit: Nam quemadmodum per hominem mortis, ita per homi- nem resurrectio mortuorum. Et sicut portauimus imaginem terreni, portemus & imaginem coelestis. Veruntamen excitatus ex mortuis, gentium turbis se exhibuit, eo quod Israël in ipsum debacchatus sit, & in stultitiae barathrum peruerterit. Recal- citrauit enim dilectus, sicut scripsit Moyses, hoc est resiluit quodammodo à charita Deut.32. te in ipsum, donec omnino aufugiens maneret, diuinorum bonorum expers.

Vide igit̄ sacramentum, & quomodo in duobus hircis bene delinictur. Caper enim, hoc est, hircus pro peccatis sacerdotis & populorum occidebatur, secundum quod in lege iubebatur. Quoniam autem pro peccatis nostris immolatus est Christus, hircus assimilatur. Nam sic dicit propheta Esaias: Omnes sicut oves errauimus, homo uia sua errauit. Et dominus tradidit ipsum peccatis nostris. Nā duo hirci affu- muntur, non quod duo Christi, hoc est duo filii secundum aliquos, sed magis quod oportebat uideri etiam occidendum pro nobis, & morientem quidem secundū car- nem, uiuentem autem secundum spiritum. Sortes autem & nomina hircis, mihi qui- dem illorum Dominus, alteri uero ἀπόμπων, hoc est emissarius: non enim si- cut strenuus Julianus dicit, præcepit dimitti signaculo carentem dæmoni cuiquam ἀπόμπων & ἀπόστων, hoc est mala arcenti: sed ipse hircus potius uocabatur apopompæus, eo quod immolatione amandabatur, quemadmodū scilicet & do-

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIB. VIII.

C minus qui occidebatur. Descriebatur autem per utrumque unus Christus, & moriens pro nobis secundum carnem, & morte superior demonstrabatur secundum diuinitatis naturam, emittebatur quae in desertum, praefigurante terra deserta, & inarabiliterum sterilitatem. Sic enim nominatam illam & per sanctos prophetas inuenie-

Esa.35. mus. Vnde scriptum est: Latare desertum sitiens, exultet desertum, & floreat ut liliū. Et iterum: Latare sterilis quae non paris, erumpere & clama quae non parturis; quia plures filiae desertae, quam habentis virum. Et iterum: Et faciam in deserto aquam,

Esa.41. & in aquoso flumina; faciam desertum in paludes, & sitientem terram in aquarum ductus: ponam in aquosam terram cedrum, & buxum, & myrram, & ciparissum, & populum. Nam Iudeorum synagoga tantum non & subdita quasi viro legi, fructus asperbat suos, multosque liberos habebat. Verum sic sacra scriptura dicit: Plures filiae desertae, quam habentis virum. Nam multo plures ex gentibus crediderunt, quam ex Iudeorum synagoga. Vnde sterilis & inaquosa illa, excelsa sanctorum capita foecundate protulit, quae cedro & buxo & alijs lignis bene comparantur. Apparuerunt autem & fossae aquarum in ipsa eremo, hoc est apostoli & evangelistae & coelestium dogmatum enarratores ac magistri, qui discipulorum animabus coelestem & diuinum sermonem instillabant, & quasi aquis rigabant fidelium corda.

Possimus & alio modo enigma in hircis intelligere. Nam ex confessio capra pro peccato quidem assumitur: consecratur autem deo secundum legem. Veruntamen interdum significat & eos qui in peccatis sunt. Etenim ousi ut argumentos & frumenta in se sanctorum personam figurat; quoniam autem in capris nihil tale est, eos qui spirituali fructu carent, sapientissime designant, & in hoc nos dubitare non sinit, dicens filius: Veniet quidem de celis iudex, sedens autem in solio gloriae sue, statuens

D oues quidem a dextris. Quod autem ousibus iustos assimilet, alios uero capris demon strabit, dicens sanctibus a dextris: Venite benedicti patris mei in hereditatem, accipite regnum uobis preparatum a constitutione mundi. His uero, qui a sinistris: Ite a me maledicti in ignem aeternum. Igitur quum res ita habeat, age dispensationis cu-

Matth. 25. Psal.13. carne modum, perfunctorie enarremus. Non erat faciens bonitatem, non erat usque ad unum, iuxta psallentis uocem: Omnes autem eramus in peccatis, neque iustificare poterat lex eos, qui ex sanguine Israël, & Gracorum multitudo uitæ immaculatae uitam ignorabat. Igitur quum omnes essent peccatores, unigenitus dei Verbū absque conuersione & immutatione factum est caro, hoc est homo: & nullum quidem fecit peccatum: ueruntamen in similitudine peccati apparuit nobis, & cum peccatoribus reputatus est, secundum quod fuit caro & appellatus est homo. Vnde & sapientissimus Paulus scripsit alicubi de deo & patre & de ipso quoque filio, eum qui ignorauit peccatum, pro nobis peccatum fecit. Sacrificium enim factus est pro nobis.

Nominabantur autem Peccata quae pro peccatis immolabantur, & praeterea alijs capri & hirci. Quapropter & de diuinis ministris, quibus ex sacrificijs portio distibuebat per unum prophetarum dixit deus: Peccata populi mei comedunt, hoc est sacrificia quae pro peccatis offeruntur. Apparuit igitur unigenitus in specie nostra, ut dixi, &

Esa.33. cum iniquis reputatus est, & iuxta legalium enigmatum uirtutem hæodus inter hædos. hoc est, hircus factus est inter hircos, eópropter lex præcepit: duos hædos, hoc est, hircos accipi, ut hinc intelligatur Christus, secundum quod eiusdem naturæ & speciei homo est ad hominem, quemadmodum scilicet & capra ad capram. Factus autem similis nobis, nobis impudentem sustinuit mortem, ut nos a morte & corruptione emitteret. Considerauerit sanè istuc ipsum quis impleri & in duobus hircis, quorum unus quidem immolabatur, & in odorem fragrantiae offerebatur deo. Alter autem a cæde dimittebatur, mortuus est enim pro nobis omnibus, qui omnium erat dignissimus, mortisque solutio mors Christi erat. Et haec quidem nobis legalium enigmatum subindicat uirtus; qui autem soli literæ mente suam alligant, & dignorum

Arum ac occultorum nihil intelligunt: quod etiam longe à ueritate absstant, & ridicula argumēta faciant, absq; labore monstrabimus, ex ipsis coniecturis, quæ in manibus habemus, sermonis occasionem sumentes. Dicit enim iterum Julianus:

IVLIA N V S.

Itaq; qui mittitur ἀποπομπάω, sic emittitur. Dicit autem de altero hirco: Et immolabit eum pro peccato populi coram domino, & inferet de sanguine eius interius uelamen, & sparget sanguinem ad basim altaris, & propiciabit ad sanctuarium ab immundicj filiorum Israël, & ab iniustitijs eorum, pro omnibus peccatis eorum.

CYRILL V S.

Igitur si hanc putat efficaciam esse in sanguine occisorum hircorum, ut eos pro quibus occisi sunt, ab omni immundicia & iniustitia liberare possit: quare poenæ et supplicia à lege intentabantur? Nam mæchos & homicidas, insuper puerorū amatores, maleficosq; & incātatores, necnon & apostatas, poenā sanguinis luere absq; misericordia imperabat. Et quomodo periclitari oportebat eos, qui peccarant, quū ad abluedos illos ab omni immudicia, hirci occisio, hoc est sanguis, sufficeret? Nō enim dicit quis, quod tam rari fuerint hirci, & inuentu difficiles periclitantibus, sed ut dicit sapientissimus Paulus, Christum, qui est ueritas in seipso habens: Non possest sanguis taurorum & hircorum sufficere ad ablutionem peccati.

Quare dicit legislator: Et propiciabit ad sanctuarium ab immudicj filiorū Israël, & ab iniustitijs eorum. Nunquid lapsus est in uerbo: absit. Qualis igitur sensus: manifestum autem & omnibus euīdens, quod non tam in ænigmatibus quam in ipsis quæ per ipsa significantur, ueritas innotescit. Christus enim est immaculatū sacrificium, & minime prophana uictima; quo mortuo pro nobis secundum carnem facti sumus ἀποπομπάοι, hoc est recessimus à peccato & corruptione, & illius sanguine redēpti sumus, & ab omni immundicia liberati. Iustificati gratis in eius gratia, sicut scriptum est: & gratiā, ne amplius memoria esset peccatorum, misericordia dei aſſecuti sumus. Et ille tam ueneranda sacramenta non intelligit, putat Christianos negligere quidem per omnia ea quæ à sapientissimo Moysè præcepta sunt, uelleq; ab eis recedere tāquā cōtaminare soleāt. Et illi uituperationi obnoxij sint, quū Paulus Rom. 7. euidenter scribat: Itaq; lex quidem sancta, & mādatum sanctū & iustum ac bonum. Dicatq; ipse omnium nostri salvator Christus: Ne putetis, quod uenerim soluere le Matth. 5. gem uel prophetas; non ueni soluere, sed adimplere. At ille, ut dixi, nihil intelligit.

IVLIA N V S.

Itaq; dicit: Quod sacrificiorum ritus sc̄iuerit Moyses, manifestum est per ea quæ dicta sunt. Quod autem non sicut uos, immunda esse putarint, iterum ex illius uerbis audite: Anima autem quæ comedenter de carnibus sacrificij saſutaris, quod est domini & immundicia eius in ipso, peribit anima illa de populo suo.

CYRILL V S.

Itaq; rogabit à nobis, qui tam frigidis quæſtionibus credentes in Christum pulsat, nunquid diuisi simus ab his qui secundum legem uiuunt, & uenerimus à figuris ad ueritatem. Omnibus manifestum est, quod assumptum est ad figuram alterius, non propter seipsum sit, sed ut inferat ipsum spectantibus quandam futuri præmonstrationem. Quum autem videatur ueritas, superfluis est typus, & inutile est quod illam ante prædixit. Quoniam autem ueritatis figuraionem Mosaica lex parturiebat, sancta est & ipsa. Nā sancta ueritas, hoc est Christus, illius scilicet sacramentum. Quod autē in spiritu & uera seruitute eam quæ in umbris & figuris prom

C ptiorcū nos & meliorem habemamus. Scribit iterum, & dicit:

I V L I A N V S.

Conueniebat ultra recordari priorum, quorum gratia sunt & hæc: Quare enim recedentes à nobis non amatis Iudeorum legem, nec manetis in his quæ in illa dicta sunt? Dicet omnino aliquis acutius uidens: Neq; Iudei sacrificant. At ego tam ualde hebetem redarguam. Primo quidem, quod neque aliud quidem quod à Iudeis lege cautum, à uobis seruatur. Deinde quod sacrificant quidem in proprijs Iudei, & nunc etiam omnia comedunt sacra, & deprecantur ante quām sacrificant, & dextrum armum dant, decimas sacerdotibus, destituti autem templo & altario, uel ut ipsis mos est dicere, sanctificatio ne, decimas sacerdotum deo offerre prohibiti sunt. Vos autem inuenio nouo sacrificio, non ultra indigentes Hierusalem, quare non sacrificatis, quamuis hoc quidem ego uobis ex abundantia dixerim: quoniam initio dixi uolens monstrare Iudeos eadem confiteri cum gentibus, uno excepto, quod unum solū deum putant. Nam illud ipsorum proprium quidem, à nobis autem alienū. Quoniam alia communia quodammodo nobis sunt, ut templa, delubra, altaria, purificationes, & obseruationes quædam, in quibus nihil omnino inter nos differimus.

C Y R I L L V S.

Igit̄ siquidē Iudaicæ leuitatis socius esse voluerit, & magnis facit, quod ad res necessarias nullam utilitatem habere scitur, habeat prædam, nemo inuidet: nos autem regia incedemus, & recta ad ueritatem perueniemus, ualedicentes utramque uanis consilijs.

Externasacri-
ficia neq; dijs, daicam legem, neq; manetis in ījs quæ ab illa dicuntur: & quare non sacrificatis? Di-
neq; uero deo cimus: Veritatis luce nō illustratus, diligentes legis obseruatores, & deo gratis fas-
cificijs urentes, acceptumq; perficientes cultum, qui est per carnes & sanguinem,
peccare existimat. Num fortassis putauit animalium cædibus eum, qui natura & ue-
re deus est, oblectari: quū docuerint nōnulli, eadē superstitione, qua ipse, capti, qui
ante ipsum fuerunt, quod & suis dijs exosa sit quodāmodo per sanguinem accessio-

Vnde Porphyritus sic dicit in secundo libro de abstinentia ab animalibus: quod autem non dijs, sed dæmonibus sacrificia per sanguinem obtulerunt, à Theologis qui uirtutem totam norunt, creditum est. Adducit autem & Poëtæ sententiam, sic habentem:

Quis sic stultus, & tam dissolutus,
Persuasibilis uir, qui speret deos,
Ossibus sine carne, & felle accenso.
Quæ & canibus esurientibus non sunt comestibilia,
Gaudere omnes, & honorēm illum sortiri?

Quin & alio loco sacrificia per sanguinem exosa dijs esse dicens, sic iterum scribit: Etenim antiquitas, deo illa non sic approbante, sed ex fructibus unumquenq; deum honorabat. Nam illis quidem, natura & omnis humanæ animæ sensus cū his quæ siebant placebant. Subdidit autem istis & poëtæ uersiculum. Taurorum autem cædibus non irrigatur altare: sed abominatio hæc erat in hominibus maxima, quod animum corrumptentes ederent terrenos fructus. Videré autem licet ex altari, quod adhuc apud Delon est, apud quod adhuc, quia nullum animal offertur uel sacrificatur, piorum uocatum est altare. Ita non solum abstinebant ab animalibus sacrifican-

Altare Piorū
in Delo.

tes,

A tes, sed & his qui statuerunt hoc, & qui utebantur, Pietatis nomen tribuebant. Quoniam igitur altare Piorum apud Delios nominatum est, quum nullum illic animal immolareetur, quare prævaricatores legis increpat & accusat, dicentes non cruentis sacrificijs oblectari deum, desiderare aut potius adoratore in spiritu & ueritate. Ioan. 4.

Sed dicit forte: Quomodo igitur uidetur illa præcepisse, nunquid fortasse decepit Moses antiquos, dum per singulas leges ponit: Hæc dicit dominus: Etsi ad hoc dicemus nos: non fuit mendax Moyses, sed fidelis potius diuinorum eloquiorum auctor: & lex quidem in litera paedagogus erat insipientium, & magister parvularum. Dicit enim sic in lege eruditus Paulus, & quasi elementis quibusdam & disciplinarum principijs manifestioribus usos esse docens, exerceri tradebat figuris ueritatem, & puerilibus exercitamentis, tunc assuefieri. Impossibile enim quodammodo erat eos qui ex Israël, quum haberent mentem nuper ad pietatem adductam, posse adimplere adorationem in spiritu & ueritate, perferrere laborem sanctæ purissimæ uite, euangelicæ inquam. Virtus enim ardua est, neque parvus capitur laboribus. Gal. 3.

Optime autem uidetur dixisse quidam ex Græcorum poëtis: Parvus autem laboribus quomodo quis magna assequeretur. Stultum fuerit etiam hoc uelle. Quod autem honestæ uite uirtus & dogmatum subtilitas, intolerabile onus Iudeorum mentibus fuerit, declarat ipse legislator per uocem Esaiæ, dicens: Neque nouisti, neque credidisti, neque ab initio aperui tuas aures, sciebam enim quod inobediens rebellatur es. Etenim antiquus ille Israël ualde intractabilis erat, tantaq; ignorantia & inobedientia laborabat, ut & quum Moyses a deo legem acciperet, & moraretur in monte ad defectionem conuersus sit, & diuinum honorem uitulo tribuere non sit reuertitus, laudareq; & dicere: Hi sunt dii cui Israël, qui eduxerunt te ex terra Aegypti. Exod. 32. Tam imbecillem & attritam in malis mentem habentes, quomodo euangelicas disciplinas suscepissent? & ita in ordine spiritualis sacrificij mentalem deo consecrassent cultum, & pro animalium cæde uirtutum redolentiam? Itaque sacrificabant quidem oves & boues & hircos, turturesq; & columbas.

Ceterum uidere licet etiam in his diuinæ dispensationis sapientiam in miro honore fuisse: permittens enim sacrificare, eo quod in Aegypto id facere assueuerant, & quodammodo ad immaculatam uitam paulatim reducens, sacrificiorum figurabat ritus, non sicut illi assueuerant, sed adumbratos magno artificio & sapienter, ita ut & in se specialem cultum parturirent, ut exempli gratia dicam: Occisus est agnus in Aegypto ad festiuitatem paschæ transiuntibus Israëlitis: Immolatus est autem non simpliciter, sed sapienter, ut dixi. Nam assumebatur decima primi mensis, occidebatur autem decima & quarta ad uesperam sub lucerna. Et hic erat coniuirum habitus lege decretus. Sic enim, dicit, comedetis illum, sicut lumbi uestri accincti, & calciamenta in pedibus uestris, & baculi in manibus, & comedetis illum festinanter, pascha est domini. & in singulis sacrificijs modus quidam est, non sine arte dispositus, sed arcans quiddam in se quod describitur habens, & prolixus esset de his sermo, si qui uelint singula ut habent dicere. Quare olim sacrificia data.

Ad illud autem nunc eundum, opinor enim operæ premium ut recte edoceatur quod legalis cultus quantum ad literas & figuras attinet, ex uoluntate dei non fuerit. Vbiq; enim per uocem prophetarum talia manifeste dicere auditur. Quis enim quæsiuit hæc de manibus uestris: calcare atrium meum, ne adjiciatis: si attuleritis si milam, uanum. Thymiana abominatio mihi est: nouilunia uestra & sabbata uestra odit anima mea, & diem magnum non fero: ieiunium & ocium & ferias uestras odit anima mea. Et iterum: Holocausta uestra non sunt accepta, & sacrificia uestra non oblectarunt me. Et per diuinum David: Non accipiam de domo tua uitulos, neque de gregibus tuis hircos: num manducabo carnem taurorum: uel sanguinem hircorum potabo? Sacrifica deo sacrificiū laudis. Et iterum: Misericordiam uolo & non Exod. 12. Psal. 43. Osee. 6.

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIB. IX.

C sacrificium, & agnitionem dei magis quam holocaustomata. Præterea & ipse filius
Psal.39. introductus est, dicens per uocem Dauid: Sacrificium & oblationem noluisti, holocaustomata & pro peccato non comprobasti, corpus autem perfecisti mihi. Tunc dixi, ecce uenio, ut faciam deus uoluntatem tuam.

Diceret autem fortassis aduersarius, oportere eum, qui secundum naturam deus est, meliora prospicere, quam quæ sero consilio emendent, & initio eligere qd optimum, & neq; permittere, ut uel in mentem ueniant sacrificia, quæ nunc repudiat. Ad hæc responderim uir strenue, constituit quidem, ut dixi, quæ per sapientissimum Moysen traditæ sunt in umbris & figuris, ut essent congrua doctrina discipulorum mentibus, nō ut semper crassis illis inhæcerent, & spirituali ac mentali cultu exciderent, sed in umbris, accepta ueriorum præmōstratione scirent bene prouehi ad me illora, & pulcherrime ac scienter in uitam ueræ uitæ transirent. Etenim sicut ij, qui atrariam artem bene norunt, et miram in ea gloriā affecti sunt, liquefacta cæra utiliter præmonstrant futurorum figuram, non ut ars ulterius non progrediatur, sed ut in illis, sicut dixi, eorum quæ nondum facta sunt, præluceat pulchritudo. Vbi igitur ille artifex opus suum perfecerit, si figuræ ē medio tollat, non ultra condemnabitur. Eodē sanè modo & ratione, postquam illuxit Christus qui est ueritas, & ipsius cultus introductus est, figurarum imbecillitatē meritò despiciamus. Imagines enim erant spiritualium.

Age & illud consideremus, quibus oblectetur deus, & quid illi placeat, utrum uitulus cadens in cæde, & ouis ad hoc adducta, & thuris fumi ex foco se explicantes, uel multiplicibus uirtutibus conspicua anima? Proponatur enim aliquis, si placet, uiuens inter Iudeos, circuncisus & sacrificiorum studiosus, non etiam in bonis moribus, neq; in iustitia enutritus, sed intemperans & turpiter agens, irrefrenatusq; linguae, & nihil uituperabile omittens; alius autem non ex sanguine Israël, incircensis secundum carnem, & cruentis sacrificijs non usus, sed optimis moribus præditus, castus, iustus, turpis lucri cōtemptor, nulli obnoxius quod in lege uituperatur, & in summa omni uirtute plenus: uter in his duobus præstabit, & palmam diuina sententia referet; utiq; secundus, ut ego opinor, & meritò.

Si autem opinatur, & dicit hæc ita se nō habere, sciat, quod suis proauis obliucta tur, & attentat ut ea confutet, quæ illi maxima admiratione prosecuti sunt. Vnde Porphyrius ueterum sequens sententias ita dicit: Igitur oportet purgatis moribus esse, eentes ad sacrificandum, & offerendum deo gratas hostias, sed non sumptuosas. Nunc autem uestitu quidem splendido amicis non sufficere sciatis ad sacrificiorum puritatem. Quando autem corpore quidem cum uestitu, impuram à maiis animam habentes eunt ad sacrificia, nihil differre putant, quasi deus non magis gaudeat, si quod diuinissimum in nobis pure se habeat, utpote quod illi cognatum. Eunte intra sacrificatoriū pura mente esse oportet. Puritas autem est sapere sancta.

Intelligis igitur, quomodo sanctissimo deo morum puritas maxime placeat? Cōfirmat autem hæc per alia, & dicit iterum: Non enim cōuenit esse soccos & cothurnos mundos ac immaculatos in templis, quæ homines dijs sacrarunt: in mundo autem hoc, qui est templum patris, externam & extra nos uestem pelliceam sanctam non seruare, & cum puritate in templo patris conuersari. Nam siquidem in hoc pectoriculum situm est, si illa sola coinqumentur, licebit etiam animaduertere fortassis & belle componere. Nunc autem quum omnis sensibilis corporis defluat immundicia, quæ ex carne & sanguine, adest eius amica salutatrix uirtus dæmoniorum propter similitudinem & familiaritatem.

Et iterum: Igitur quæ Platonici quidam diuulgarunt, hæc citra inuidiam apposita sapientibus, ut declarent quæ proponantur, dicunt autem sic: Primus quidē deus quū sit incorporeus, immobilis, et indiuisibilis, neq; in aliquo unum qd existens,

neq;

A neq; illigatus in seipso nullo externo opus habet, quemadmodum dictum est. Cæteris aut dijs, & Mundo, & Nō Errantibus, & erratibus, ac ex anima & corpore existentibus. Vissibilibus dijs prædicto modo p inanimata sacrificia gratiæ agendæ sunt.

Quoniā igitur incorporeus deus nullo prorsus externo indiget, & accessus cum sanguine à magistris Iuliani reprehenditur; quare nūc accusant, qui sacrificare conseruerunt: Scriptum est enim; Honora dominum de tuis iustis laboribus, & da illi decimas de tuis fructibus iustitiae. Dixit autem & diuinus David; Sacrificate sacrificium iustitiae, & sperate in domino. Et iterum; Circuiui, & sacrificauí in tabernaculo eius sacrificium iubilationis.

*Proverb. 5.
Psal. 4.
Psal. 26.*

Quod autem illis in quibus non est honorum operum splendor, omnino inutilis sit cruentorum sacrificiorum uirtus, ipse tibi fidem faciet legislator, dicens per Hieremiam prophetā, quum offendisset Israēl: Et tu' ne oraueris pro populo hoc in bonum quod si ieūnauerint, nō exaudiam deprecationem eorum, & si obtulerint holocausta & sacrificia, non approbabeo ea. Et iterum; Super quem respiciam q; super mansuetum & quietum, & tremētem sermones meos? qui autem iniquus est, sacrificiā mihi uitulum, sicut qui occidit canem; qui autem offert similam, sicut qui offert sanguinem porcinum. Præterea & patiētissimus Job: Dominus enim, inquit, non abiicit innocentem, omne autem donum impij non recipiet. Dixit & alibi aliis sapiens; Sacrificium ab iniusto, oblatio maculata. Et iterum; Non comprobat altissimus oblationes impiorum, Etenim uitæ honestas, & optimorum quorumuis studium, & ad meliora propensio, cum conatu recedendi à malis, est sanctissimo deo sacrificium quoddam fragrantissimum. Præterea nos adhortatur sapientissimus Paulus, dicens: Itaq; obsecro uos; exhibete corpora uestra sacrificium uituum, sanctum, beneplacitum deo, rationalem cultum uestrum. Igitur non quia cessauit sacrificare domus Israēl, etiam nos à sacrificio destitimus: sed et si ipsi sacrificarent & uellent implere ea quæ in priscis umbris sunt præcepta, nos lata via euntes, ad id quod rectum, ueniemus; nempe spiritualem & mentalem cultum perficientes.

Rom. 12.

Quoniam autem dicit non habere Israēlitas sacerdotes iuxta legem, & ideb nō licet eis hoc facere, quum à Hierosolymis arceatur: discat à nobis etiam in isto ipso factam dispensationem. Nam quare, diceret quis, sibi fieri præcepit sacrificia non potius in omni terra, quam ubi sunt ij, qui legi subiecti: sed tanquam magnum aliquid & necessarium in solis Hierosolymis hoc debere fieri? Nunquid quod solum in ista & sola sit deus super omnia, uel noluerit ubiq; coli? Verū dixisse primū deliramento plenum esse nemo dubitarit. Incircumscriptus enim deus est, & incorporeus, nō in loco, dilatatur autem ubiq;, & omnia illo plena sunt. At alterū si quis dixerit, quod non in omni loco coli uelit, non obscuram reprehensionem instantibus negocij exhibet. Nam adoratur à nobis ubiq;, & sicut dicit propheta: Magnū nomen eius in gentibus, & in omni loco sacrificium offertur nomini eius, & hostia pura. Scriptum autem est & de nobis. Quod adorabunt dominum unusquisq; de loco suo. Quod igitur in omni loco glorificatur deus, & hoc non rejicit, sed negligenter, non impunitam relinquit, cur non & hoc ihs qui ex sanguine Israēl uidet licere, quod si quidem uellent, ubi quæ deo lege constituta, sacrificarent? Vnde prudētissime legislator & futura præuidens, præcepit in solis Hierosolymis sacrificandū; ut quodāmodo necessitate Iudei coacti, à priscis moribus recedentes ad metua contenderent. Amisstū enim patriam erant dominicæ cædis rei, & uersaturi in gentiū regionibus. Veruntamen erat incredibile & etiam fortasse ihs qui ex gentibus conuersi à malo, quod in omni loco sacrificari essent. Nam si ij quidē, qui per fidem uocantur ab antiquis moribus cessaturi essent: alij uero gratissimas deo crucentias oblationes, laessent non mediocriter nuper ad ueritatem congregatos, & Euangelicis doctrinis ad spiritualem & non carnalem cultum institutos. Itaque

Malach. 1.

*Iudei in sola
Hierusalem sa
crificant.*

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIB. IX.

Crebus ad ueritatem transcurrentibus, & in melius mutati incipientibus, quam sub figuris & ænigmatis habebant, non solutam legem esse dicimus, sed implentant potius tempore, quo nobis refusit ueritas, id est Christus.

Cæterum si, quod à figuris recessimus, & claram mentis oculo ueritatis lucē conspicientes, uitam à Iudeis nō excrucitata agere uolumus, spiritualem cultum obseruando, causam nostram uituperat: perstringat & alias scientias, & eos qui illis operam dant, ubi elementarij esse cessarint, & doctrinarum initia nō ultra curauerint, quæ tamen antea maximi faciebat. Animaduertat autem quis & in illiberalibus artibus fieri incremetum, easq; illustrari: & nemo est qui id reprehendat. Figurabant aliter primi tabulis picturas: artificiosius quam primi statuarum figuras posteri formabant: & olim artificibus istis tanta industria deerat, quæ tamen concessa est posteris. Quid autem dicrem textoriam, marmorariam, fabrorum inuentas? Nōnne quis uidet meliores quam olim fuerint? Itaque si affirmat à nobis legem sapientissimi Mose in deterius deductam, arguat eos qui præuaricati sunt, & diuina mandata tenere noluerunt, & quæ omnium maximè eximia uilipenderunt. At si crassitudinem quæ in umbra legis, extenuantes, ipsam ad ueritatis transformamus pulchritudinem; & quod obscure in ænigmatis olim traditum, nunc multo manifestiore habet contemplationem: audiat à nobis aduersarius: ne sit contentiosus, graue enim est; ne sit obiurgator, nam hoc exasperat. Sermo enim eius contra nos non usque huc progreditur.

DQuod autem conueniant res Gracorum cum Iudeorum moribus, præterquam in uno ipse multum contendit. Nam hi quidem, inquit, uni & soli seruiunt deo, illi autem plures esse dicunt. Nos uero putat ab amborū opinione aberrasse, eo quod non admittamus multos deos, neq; unum secundum legem, sed tres pro uno confitentur. Opinatus est enim forsitan sanctam & consubstantialem trinitatem, hoc est unus deitatis naturam in tres à nobis diuidi deos. Sed quod rectam & irreprehensibilem omnino sententiam in hisce mens & corda nostra receperint, liberata ab utrorumq; errore, & quod ad rectum sacrarum scripturarum scopum contendamus, nō contemptibili, arbitror, à nobis sermone demonstratum est. Commemorabo autem nunc meritò, quæ cum iam dictis uituperat. Ulterius enim iterum sic dicit:

I V L I A N V S.

Quare circa uictum non sicut Iudei puri estis, omnia autem comedere ut herbas licere dicitis, Petro credentes, quia ille dixit: Quæ deus purificauit, uine cōmune putaueris. Quæ huius cōiectura? Olim quidē deus putauit quædam immunda, nunc autem munda fecit. Nam Moyses de omnibus quadrupedibus significans dicit: Omne quod diuidit ungulam, & ruminādo ruminat, mundum sit; quod autem non tale, immundum. Igitur si porcus à uisione Petri acceperit ruminationē, credamus ei. Miraculum enim, quod uere accepit illam post uisionem Petri. Si autem ille mentitus est hanc se uidisse, ut sicut uos dicam, reuelationem apud coriarium, quid in tantis tam facile credimus? Quid enim uobis præcepit tam graue, si prohibuit comedere suilla, uolatiliaq; & marina, affirmans doctus à deo, hæc cum illis repudiata esse & immunda uideri.

C Y R I L L V S.

Miraris igitur dīc mihi, res Iudaicas? & munditiam illis in uictu tribuis? Christianosq; illis quātū ad frugalitatē & munditiā cibi attinet, esse dicis inferiores? Visdeamus igitur, si placet, quos illis cibos sapiētissimus Moses in lege interdixerit, & quæ edulia illis permiserit, Scriptū igitur est in Leuitico; Et locutus est dominus ad Moysem

A Moysen & Aaron, dicens: Loquamini filii Israël, dicentes: Hæc animalia comedetis ex omnibus animalibus quæ super terram. Omne animal diuidens ungulam, & unguis diuidens duarum unguarum, & reducens ruminatem, inter animalia, hæc comedite. Verūtamē de illis nō comedite, ab his quæ reducunt ruminatem, & nō diuidunt ungulas & unguis diuidunt. Camælus quia ruminat quidē, sed ungulā non diuidit, immūdus erit, & leporem, & choerogryllion, quia diuidit ungulam, & diuidit unguis ungulæ, & nō reducit ruminatem, immundū hoc uobis. Et hæc quidem de illis. Pergens autem sermone ad uolatilia & aquatilia, & ad alia quædam genera iterum sic dicit: Et hæc comedetis ab his quæ in aquis, omnia in quibus sunt alæ & squamæ in aquis & in mari & torrentibus, hæc comedite, & omnia in quibus nō sunt alæ & squamæ, abominatio uobis sint, & abominabilia uobis erūt. Et post De cibis lege alia: Et hæc abominabimini ab auibus, & non comedentur, aquilam, gryphum, ha prohbitis. Iæethum, uulturē, & miluum, & similes illi, & struthionem, & larum, & coruum, & similes ei, & accipitrem & similes ei, & nycticoracem, & mergulum, & ibin, & porphyrionem, & pelicanum, & cygnum, & noctuam, & herodionem, & charadrum. Et post alia iterum: Et hæc uobis immunda, de reptilibus serpentibus super terram, mustela, & mus, & crocodilus terrestris, mygale, & camæleon, & stellio, et lacertæ, & talpa. Quam mira Iudeorum puritas, & in esu munditia: inter cibos enim habere nō dignantur camælum, choerogryllum, aquilam, uulturem, mergulum, upupam, ululam. Vitant autem cum his coruos, & ibes, & nycticoraces, & herodionem, & murem obstreperum, mustelam, & mygalen, stellionem, & talpam. Et quid enim talium legis reverentia non parvifaciunt? Papè iustitiam, quod nihil illorum, ut uidetur, uentri præualet, & pro optimis edulis miseram mensam comutant, ut ne legislatorem offendant. Iure reprehendentur Christiani, qui legi ualedicentes à nullo talium auelli uoluerunt, omnia enim eis sunt in cibum, sicut herbae campi, & in mensis preciosa corui & ibes, &c. Itaq; laudo legem, quod Israëlitis ea quæ in uictum electum cōstituit, iubendo ut recedant ab his quæ nullius momenti sunt, imò quæ omni homini ita aduersa, ut ea sola uidere abominabile sit.

B Sed hæc quidem foeda omnino & repudianda, inquit, sacrificent, & ualde merito. Veruntamen eos qui sub lege, laudauerit quis etiam propter continentiam. Et enim & à suillis abstinent carnibus, pluribusq; alijs uolatilibus, & marinis, ut struthione, & his quæ squamas & pennulas non habent. Prohibuit enim lex hæc in cibum. Igitur nisi sciret hæc secundum naturam bene habere, multorum & preciosorum usus cum alijs longe magis taxaretur, si nō apud eos qui laute solent coenas parare, alijs omnibus prælata essent. Si aut̄ bona quidē sunt usu, per legem autē censentur minus bona, diligenter inquirimus ab eo quæ sint rerum non fœdarum criminā. Itaq; reiectaneum facit suem, quia diuidit unguis ungulæ, & non ruminat; & uituperantur ab eo quedam aquatilia, quia nō sunt squamata, neq; pennulata. Nunquid sufficiunt prædictis ea quæ natura illis insunt, ut uituperentur? Cur enim si fundat sus ungulas in duos unguis, & non ruminat? & quid est quod quedam aquatilia pennulis & squamis careat? Nunquid aberrauit lex, taxans temere impuritatē in his quæ non sunt foeda? Non hoc dicimus. Prodest enim non mediocriter eis, qui subtili mente sensuum in ipsa lege reconditorum profunditatem uidere possunt.

Nam quoniam mens legislatori erat erudiendos docere, quibus potissimum assimilari deceat, & à quibus recedere, singula prædicta exempla proponit ab animalibus, in quibus mores illi quodammodo inueniuntur. Manifestabo autem sensuum uirtutem: prohibet enim ne sit in cibum camælus & porcus, & ille quidem quia ruminat, sed non diuidit ungulam; hic autem quia diuidit ungulas, sed non ruminat; quamvis dicat quis, quod sit in utroq; defectus. Nam sus quidem, ut dixi, diuidit ungulam, sed non ruminat, diverso modo est in camælo. Nunquid igitur lex ita

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIB. IX.

Cimperat ea abominari, quod ex dimidio mala sint & immunda, quum tamen hoc ue-
rum non sit. Quid hoc sibi uelit amice, & quod sit ænigma, videamus si placet.

Pes uia & mo- Mos est sacræ scripturæ, pedis gressum & interdū totū pedem ænigmatice acci-
dus operis. pere pro eo quod ostendit uiam eius, quod unicuique faciendū, ut est in libro Prover-
biorum: Rectos gressus fac pedibus tuis, & uias tuas dirige. Præterea & per uocē

Proverb. 23. **psal. 118.** David: Et conuerti pedes meos in testimonia tua. Itaque pes in figurā uiae est in uno
quoque epere. Duplex autem ista apud nos est: uel enim affueuimus nos ut iusti-
tia prosimus, semper aliquid utile possidentes & recludentes in thesauros cordis cla-
ram deo cognitionem: uel etiam alijs in hisce studium impendamus plurimis
modis utentes. Itaque duplex pes in gressu, ad duo incedere, significat. Ruminare

Ruminare pru- re autem prudentiæ fuerit symbolum: dico enim oportere, siquidem uenerabiles
dētis symbolū sunt, & sapientia eruditæ, & uerorum dogmatu scrutatores, nō semel, sed sèpissime
sursumq & deorsum uersare sensus singulorū de quibus dubitatur, & quodammodo
frequenter ructare, & iugi studio inuestigare difficultiora theoremat. Nam quod
simpliciter suscepimus est, & absq iudicio & inquisitione, fit interdum damnoſum.
Taxat itaque lex eum qui scit prodeſſe opere & sibiipsi & alijs, non studentē aut cum
hoc ut sit prudens. Et contrā quodammodo appetit coinquinatus quis, licet sit maxi-
Matth. 5. me prudens, sed non probatae uitæ. Qui enim fecerit & docuerit, inquit Saluator,
hic magnus uocabitur in regno cœlorum. Igitur qui in utraque dexter fucrit, tam in
uitute quam in sermone, meritò admiratione dignus est.

Quæ autem uiuunt in aquis, & natura necq pennulata necq squamata sunt, semper
quodammodo uoluuntur in profundissimo limo, & minime natare solent, segniacq
Fishes nō squa- sunt & ægre mobilia: figuræ sunt & hæc eorum qui in luto intemperantæ uolu-
mati nec pen- tantur, & limo delitiarum obruuntur, omniaq facere solent nudè tantum & absque
nulati. uestitu: hoc enim nobis significant ea quæ in lege uituperantur, quod squamas non
habent & naturalia indumenta. Item pennulis priuari, significat destituti studio ad

Dhoc ut emergere uelint & parum prospectare ex malis in quibus sunt. Homines aut
corrupti & desperati & ueris mancipia, & in fornicatione, ut dixit, ac libidine enu-
triti, molles ac prophani, & omnibus exosa muliebrium genera, & qui in omni-
bus obscenis inelutibilem maculam habent, & sic uiuere solent, eos omnino aspers-
nari, nec societatem cum illis habere uult suos cultores.

Quid aues in Insuper & alios quorum omnis uita in rapina & auaritia est, & in absurdis quæ-
scriptura pro- stibus, recte significant aquilæ & corui, & stelliones, gryphes & uultures. Similia-
bibite signifi- ter figuræ eorum qui in uersutijs, coruus & similia: & indoctorum & quodammo-
cent. do in tenebris & nocte etiam intelligentiæ lucem odientium, upupa & noctua &
nycticorax & similia, quæ in nocte & in tenebris uolant. Mustela uero et mus des-
gnant timida & minus utilia, obſtreperaque furum genera. Et in summa, nulla prorsus
difficultas est ueros & necessarios sermones unicuique prædictorum adaptare.
Spiritualis enim lex non solum in manifestioribus sensibus consistit.

Igitur quū diuinus Petrus adhuc uellet Iudaicis moribus immorari, & ad melio-
ra progredi quodammodo tardus erat, eo quod præualebat apud eum reuerentia
erga figuræ, demisit fidariū de cœlo deus animalibus in illo depictis, quæ legis sen-
tentia ænigmatice quidem, ut dixi, ueruntamē ut immunda iudicata erant, & iussit
occidere, & siquidem uellet, comedere: discipulo autem adhuc tristi & Iudaicè di-
Aet. 10. cente: Nequaquam domine, quia nunquam comedи aliquid cōmune uel immundū,

neq ingressa est in os meum aliqua caro immunda; uox reddita est, quasi etiam deo
Quid sibi uo- corripiente illum, & manifeste dicente: Quæ deus mundauit, tunc cōmunita dixer-
luerit uiso Pe- sis. Deinde statim intellexit quod instaret tempus transformandi in ueritatem um-
bras. At figurarum in ueritatem mutatio perficit magis illas, & non sicut quidam opti-
nantur temere positas declarat. Nam legislator non aliquando mundū putauit por-
cum

Acum, uel etiam alia, & aliquando non, sed sciuīt bene condita. Scriptum est enim: *Gen. 1.* Vīdit deus omnia quæ fecit, & ecce omnia bona ualde, et benedixit ea; nam secūdū naturā creationis suae omnia facta sunt bona. Quapropter tamē si sues nō ruminēt, nihilominus mundæ sunt, & inter permisso cibos animalia, neq; ullos, quātum ad suam naturam attinet, contaminant. Nam, ut dixi, lex figuræ sunt, & umbræ durantes usq; ad tempus quo emendent. Sic enim scripsit sanctissimus Paulus. At ille fortassis nos delirare existimat, qui sic sapimus & dicimus. Iterum autem ipse arrogans est, & sacrī literis insipienter insultans, dicit: *Heb. 10.*

IVLIANVS.

Sed quid ego prolixo sermone utor? Quæ ab illis dicuntur, nunquid roboris habeant uidere licet. Dicunt enim deum in secunda lege posuisse aliud; nā illam fuisse ad tempus definitis temporibus conscriptam, postea autem hanc apparuisse, eo quod lex Moysi tēpore & loco descripta fuerit. Sed quod hoc false dicant, ostendam manifeste ex Moysi, non decem solum, sed innumera testimonia adhibens, ubi legem æternam dicit. Audite igitur ex libro Exodi: *Exod. 11.* Et erit dies ista uobis memoriale, & celebrabitis eam, diē festū Domino in generationes uestras, legitimū sempiternū celebrabitis istud, septē diebus azymis uescemini, à die autem primo tolletis fermētum de domibus uestris.

CYRILLVS.

Accumulans autem illis sententias, ostendit legem ubiq; nominatam esse æternam; sed arbitror utile, ut à longis ambagibus liberetur sermo. Subinfert iterum:

IVLIANVS.

Brelictis adhuc alijs multis à quibus lex Mose æterna dicitur, & propter multitudinem dicere cauebo. Vos autē ostendite ubi dictum sit, quod Paulus post haec ausus fuit, nēpe quod finis legis Christus, & ubi Hebreis deus legem aliam promisit præter positam. Nusquam profectò, neq; positæ correctionem promittit. Audi enim iterum Moysen: Non adiūcietis ad uerbum quod ego mandabo uobis, neq; auferetis ab eo; seruate mandata domini dei uestri, quæ ego mando uobis hodie: & maledictus omnis qui non manet in omnibus. Vobis autem parum uisum est abstulisse & addidisse ihs, quæ in legi scripta sunt; illam trāsgredi uirile omnino, & magnanimum arbitramini, non ad ueritatem, sed id quod omnibus probatur respicientes.

CYRILLVS.

Quemadmodum dixi, nugari nos temere, quamuis uera dicamus arbitratur, uel fortassis fallaci uerborum usos ornatu, quū lex non existat spiritualis, tentātes autē sensum eorum quæ scripta sunt ad alia transferre, ut transgressionis crimen depellamus. Res autem non sic habet, absit. Non enim dicimus à nobis diuinam legem per omnia negligi debere, quasi nihil utile habeat, sed fatemur antea mittēdum fuisse antiquis pædagogum, qui Christi mysterium & per ænigmata ipsiis ueritatem demonstraret. Sic enim esse definimus plenitudinem legis & prophetarum Christū, & uale recte. An non omnis obscuri ænigmatis plenitudo merito intelligitur ueritas, & quomodo quis dubitaret? Ideo transitus ad ueritatem ab umbris legem Moysi non tollit, sed manifestiorem eius mentem exhibit. Et ita æternam legem nominatam esse dicimus, minime em̄ cessauit quæ in nobis impletur iuxta spiritualis cultus modum. Venit enim Christus nō soluturus legem & prophetas, sed complens potius, *Matth. 5.* sicut ipse dicit.

DIVI CYRILLI CONTRA IVLIANVM LIB. IX.

C Et ut legē, quae in manib⁹, & ab ipso allata, interpreter, manifestorem, ut dixi, faciam demonstrationē, operat preciū est. Scriptū itaq; est de festo azymorum; Et erit dies ista uobis memoriale, & celebrabit̄ eam, festum domino in generationib⁹ uestris legitimū sempiternū celebrabit̄ illa, septem diebus azyma comedētis. & hoc quidem per Moysen constituit dominus. At per uocem Esaiæ ihs qui ex

Esa.1. sanguine, Israēl loquīs, & dicit: Nourilunia uestra & sabbata & festiuitates uestras odiū animā meā, facti estis milii in saeculū. Quomodo erant, dic obsecro, perpetū & iuges festiuitates deo exosce? Nunquid dicemus aliter deliberasse deum, & ea quæ ab initio tanquam bene habentia suscep̄ta & definita erant per Moysen, ut superasse per prophetas, & à recto aberrasse, passum aliquid humanum? Nam uel le odio habere quæ ante quis laudauerit, lenitatis notā inurit. Quid igitur dicemus, ut deum à uituperijs istis absoluamus? Recte legem tulit per sapientissimum Moysen, oportere impleri in figuris dies festos, odiū autē in futurū obseruatos: quia non esset bonū ueteribus figuris alligatū esse, sed uolebat potius ut ex figura & umbra ad ueritatis uenientes pulchritudinē gratissimū sibi cultum præstarent. Manifestū aut̄ quod cultū mentalē & in spiritu optet. Nam præcepit quidem festū diem agentibus, ut patrem facerent absc̄i fermento. Hoc facientes Iudei & nihil amplius, implere putabantur legem: qualis ergo hinc illis utilitas? gauisus'ne in hoc est aliquo modo deus? Sed dices, quod oportebat purificatos eos diem festum agere. Quanquam, quomodo si coinqūnare poterat comedentes fermentū, non omnino ab illo abstincere debebant? & non solum septem diebus: siquidem studiosi conuersationis deo placentis, & illi addicti. Sed sicut iam prædixi, & etiā in hac lege quemadmodum scilicet in alijs, spiritualis & mentalis rei ostensio ænigmatice proposita est his qui acuta & purificata mente tam sublimia considerare poterant.

D Impletur etiā lex à nobis in azymis, maxime fide iustificatis & sanctificatis in spiritu, mentalem, & perficientibus cultū tali quodā modo. Solet diuina scriptura inter dum accipere fermentū in typū improbitatis. Præcepit igit̄ eos agere diem festū bene ablutos & purificatos, & quam longissime ab omni prauitate recedentes, nō habentes carnalis immunditiae fermentum, & inutilium distractionū, in negotijs pauperum frugiferis inquam. Is enim qui sic ferias celebrat, candidus est. Vnde scribit diuinus Paulus, ut diem festum agamus non in fermento ueteri, nec in fermento malitia & nequitia, sed in azymis synceritatis & ueritatis. Iḡitur æterna lex quæ olim quidem apud Iudeos ænigmatice, eadem autem nunc apud nos mentaliter & spiritualiter & uete. Et tempus quidem ænigmatibus conueniens erat ante Christi adventum: at quod ueritati congruebat, id post ipsum uenit, quando refusit ueritas. Oportebat planè per sapientissimum Moysen tanquam puerum erudit̄ Israēlem, cui puerilis adhuc & rudior mens erat: at per omnium dominum Christum, in quo sunt omnes thesauri scientiæ & scientiæ recōditi, descriptam ueram & consummatissimam nobis afferri scientiam, non subuententem Mosaica, sed tradentem potius illa, ut opera rectius intelligantur. Quapropter Moyses ad Iudeos loquens, ueramen ponebat super faciem suam, quasi re ipsa clamans, quod uerā legis faciem illi uidere non poterant.

Feriae Christiane. 1. Cor.1. Exod.24. Si autem dicerent aduersarij: Si secunda primis essent eligibilia, atq; adeo multo meliora, cur nō legislator ea in primis decreuit initij? Quæ sapissime dixi, in medium afferam, & nunc nondum satis instructam ad dei cognitionem mentem habent Israēlitæ. Nam à suis honestissimis mox recedebant: quia faciles erant ad discedendum à deo, & admoniti non cessabant: uitulum enim fecerunt, & dicere ausi fuerunt: Ii sunt dij tui Israēl, qui eduxerunt te ex terra Aegypti. Proinde quia rudius et leuius cor habebant, obscura eis lex data est per figuram, & agre ad ueriores sensus ducere valens, & nondum sanctæ conuersationis uiam manifeste inducens.

Exod.31. Quod

Si autem dicerent aduersarij: Si secunda primis essent eligibilia, atq; adeo multo meliora, cur nō legislator ea in primis decreuit initij? Quæ sapissime dixi, in medium afferam, & nunc nondum satis instructam ad dei cognitionem mentem habent Israēlitæ. Nam à suis honestissimis mox recedebant: quia faciles erant ad discedendum à deo, & admoniti non cessabant: uitulum enim fecerunt, & dicere ausi fuerunt: Ii sunt dij tui Israēl, qui eduxerunt te ex terra Aegypti. Proinde quia rudius et leuius cor habebant, obscura eis lex data est per figuram, & agre ad ueriores sensus ducere valens, & nondum sanctæ conuersationis uiam manifeste inducens.

A Quod autem Israëli quum offendisset & desiperet, recteque incedere nō posset, in umbris & literis quasi adhuc parvulis, legem constituerit deus, didicerit quis per uocem Ezechielis sic dicētis: Et extendi manum meam super eos in deserto ad dispergendum eos in regionibus, eo quod iustificationes meas non fecerunt, & præcepta mea repulerunt, & sabbata mea prophanaerunt, & post cogitationes patrum suorum fuerunt oculi eorum: & ego dedi eis præcepta non bona, & iustificationes, in quibus non uiuent in eis. Oportebat enim eos, qui à benevolentia erga deum resilierant, & impliciti facti uituli criminibus (hoc enim opinor significat, quod post cōcupiscentias patrum suorum oculos habebant) à familiaritate erga deum exciderant omnino, & in gentium capi regionibus, omni dei cura priuatos. Quoniam aut bonus est deus, & sapientissimi Moysi preces honorabat, legitima quidē ipsis dabat rudimenta, ueruntamen non bona, sicut ipse dicit, neque ualentia præstare uitam ipsa implentibus. Non bona autem legitima quomodo: quantum ad ueritatis inquam pulchritudinem. Incomparabiliter enim utilior ænigmatibus ueritas; siquidē mentitum non est, quod his qui ex sanguine Israël nulla prouersus utilitas erat, quod comedebant panes non fermentatos: at ijs qui improbitatis fermentum abiecerant, & ab lutum habebant cor, & nihil pollutum uel immundum diligebat, honorem eximū dedit deus, ut participes fierent æternæ uitæ.

Iam per umbram in lege ueræ honestatis uitam non obtineri, neque pergit recta ad deum, considerauerit quispiam Esaiā dicente in persona Israël ad deum: Sed duxisti nos domine à uia tua. Et à beato David: Et declinasti seminas nostras à via tua. Semita enim quodammodo breuis, & statim dicens ad deum, non figura erat, ut dixi, sed ueritas quæ in illa depicta.

B Quoniam autem sacrarum literarum aduersarius dicit, neque legem aliam annunciasse filiis Israël uniuersorum deum, neque correctionem quandam ijs quæ per Moysen præcepta sunt attulisse, commōstrare tentabo illum in utroque mentiri, prophetæ uocē apponens, quæ sic habet: Ecce dies uenient dicit, dominus, & consumabo super domum Israël, & super domum Iuda testamentum nouum, non secundum testamentum quo testatus sum patribus eorum in die qua assumpsi eos manus mea, ut educeret eos ex Aegypto, quia ipsi nō manserunt in testamento meo quod testatus sum eis in diebus illis, dixit dominus, dans leges meas in mentem illorum, & in corde eorum inscribam eas. Id quod opinor bene intelligens sapientissimus Paulus epistolam scribens quibusdam dicit: Epistola nostra uos estis, que cognoscitur ac legitur ab omnibus hominibus; manifesti estis, quod estis epistola Christi nostro ministerio scripta, non atramento, sed spiritu dei uiuentis. Nam immisit nobis deus sua uoluntatis scientiam, & inscripti propter scientiam credentium cordibus ea per quæ essent maxime uenerabiles, quomodo non inutilis umbra?

Patitur autem lex non additamentum, neque subtractionem, sed eadem erit quæ impletur non secundum quod appetet, sed mentaliter & spiritualiter. Ad hoc quidem, ut opinor, dixerit quis ea quæ à nobis dicuntur etiam intelligi bene.

At ille nec scio quid passus, Iudaica recipit, & iterum Iudeos uituperat, ut ab alijs omnibus abreptos quidem, insipienter autem sacrificare negligentes. Quamuis dicat Eliam sacrificasse in Carmelo, & non in sancta ciuitate, Hierusalem dico. Ego autem adjiciam, & diuinum David in area sacrificasse, quæ cognominatur Orna, quamuis lex dicat manifeste: Et si quis immolauerit uitulum, uel ouem in castris & ad fores tabernaculi, exterminabitur anima illa de populo suo. Sed dixerit, opinor, quis uir strenue, quū Elias sacrificaret templum erat, at nō item quum diuinus David. Et quid prohibebat legi nō repugnantem sacrificare in tabernaculo? Verumtamen illud dico, ecce demonstratum est manifeste etiam apud illos sanctos non fuisse culpatum, quod legem ad literam non ualde curioso oculo spectarent, neque exactam. Etissime adimplerent.

*Leges non bona
ne.*

Esa.63

Psal.41

Hiere.31

2. Cor.3

*Lex etiā olim
non seruata ad
literam.*

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIB. X.

C Meminit autem & sanctorum apostolorum epistolæ, quam dispensatiue scripsere sunt, quasi tenerum & nouitiū sensum habentibus ihs quæ ex gentibus uocati erant. *Epistola apóstolorū ad gentes. Act. 15.* Visum est enim, dicebant, sancto spiritui, & nobis, nullum amplius imponere uobis onus, præter hæc necessaria, ut abstineatis uos ab idolothyto & fornicatione, & suu focato & sanguine. Aslignat autem & dicit, quod non uisum est in illis sancto spiri tui Mosis legem soluendam. Visum est autem, dic obsecro, seruandam: & hoc ne præcepit, quamvis uere dicatur legis umbram iam non magnificiendam præcepisse ihs qui per fidem ad ueritatem uocati sunt. Quæ enim uerisimile erat adhuc pueros posse perficere, per uocem sanctorum apostolorum constituebat. Dicentes autem, Nullum uobis imponere onus, docebāt de lege, quod esset grauis, & omnino intollerabilis etiam ipsis Israélitis, quam non imponerent eis. Videbatur itaq; spiri tui sancto seruandam ab illis minime quidem legem: quæ autem facilia & quæ bene portare possint, ut adimpleantur, attentâda ab his, qui hactenus uacillante uixitq; tandem robur ad conuersationem & uitam, quæ est in Christo, assecuta mente ad maiores labores non sufficiebant.

Petrus nō erat hypocrita. Sub hæc cauillatur & eximium inter sanctos apostolos Petrum, quem & hypocritatam esse dicit, & per Paulum reprehensum, quod interdum Græcorum moribus triuere studuerit, interdum autem Iudeorum, ignorans omnino artificioſiſſimam in illis dispensationem. Non enim aliud sentiebat discipulus, sed tempestive con gruis uecebatur dispensationibus, & omni modo ihs qui se accedebant prodeſſe ſtudebat. Quoniam aut beatus Paulus unū morē ſeruabat, accedēs ſubmonuit: timuerat enim, ne fortasse mens illa ignoraret, & dispensationis modus quodā offendere.

L I B R I N O N I F I N I S.

D DIVI CYRILLI ARCHI
EPISCOPI ALEXANDRINI, CONTRA IULIA
NVM, PRO RELIGIONE CHRISTIA
NA, LIBER DECIMVS.

E D I M V S, opinor, satis exactum de umbra legis sermonem: quādoquidē ueritatis inimicus persequi nos, nescio quo modo, tentans, præuaricationis crimen inuitit ihs qui diuinæ ſeruare leges prudentius & diligentius, q̄ si in ſolis & nudis uerſarentur figuris, norunt. Quoniam autem nihil rerum noſtrarum inculpatum ille relinquit, ecce & alijs nos quodammodo accusatiōnibus aggressus, dicit, nos sanctis discipulis etiam non parere, & apostolorum traditionem nihil facere, ſedu ertere potius quod nobis libuerit, id quod ab illis accepimus. Scribitq; iterum ſic:

I U L I A N V S.

Ita autem eſtis miseri, ut & in ihs quæ ab apostolis uobis tradita ſunt, non manſeritis, & ea in deterius & impietatem maiorem quam ſe res habeant extēderitis. Vnde Iefum nec Paulus ausus fuit dicere deum, necq; Matthæus, necq; Lucas, necq; Marcus, ſed bonus Ioannes, censens magnā multitudinem in multis Græcorum urbibus hoc morbo captam. Audiens autē, opinor, monumenta Pauli & Petri clam quidem (nihilominus tamen audiēs) circuferri, primus ausus fuit dicere. Et quū pauca dixiſſet de Ioanne Baptista, ſermonē iterum

A iterum ad eum qui ab illo prædicabatur reducit. Et Verbum, inquit, caro factum est, & habitauit in nobis. Quo autem pacto, nescio, turbatus, dicit nusquam ipsum uel Iesum, uel Christum ad hoc usque extollere, ut illum deum & Verbum uocet, sed quiete & clanculo auribus nostris imponit, & Ioannem Baptistam pro Christo Iesu hoc exposuisse testimonium, quod hic sanè sit quem oporteat credi deum esse Verbum.

CYRILLVS.

Et quare dic obsecro, nullū apostolicorū mandatorū, uel paruum, uel magnū à nobis est seruatum? & quidnam in deterius uiolenter tractum est ab ihs, quibus à deo post illos Verbi usus concreditus est, & qui in sanctis dogmatibus eximium honorem adepti fuere? Nam siquidem impune esset uolentes innocentibus, & nihil absurdī admittentibus, conuicti esse molestos, etiam morari in illis damnum nullū affert; sicut nihil facilius est ei, qui dicitur amat, quam metiri & temere uituperare. Si autem opinatur crima inueniri in eis quibus negocium facit, uel contra quos sermones profert, ne frustra insectetur conuicti, sed redarguat potius. Nam ita sermones illius fides sequetur.

Admiror autem, quod, quamuis sēpissime diuinam scripturam uario modo uerteret, & nobilem scientiæ opinionē uenetur à ueritate, aberrauerit, id est omnibus modis; nō enim admittit uel Paulum, uel Matthæum, uel Marcum, uel Lucam dixisse Christum esse deum: at si qui uoluerint diligenter excutere sermones nostros, euidentissime uidere poterint, quod celebrent illum diuinitatis dignitatibus, & quæcunq; soli & summæ omnium naturæ conueniunt, ea & illi ubiq; tribuere. Præterea deū nominare solent. Vnde sapientissimus Paulus: Precabar enim ipse, inquit, Rom. 9. anathema esse à Christo pro fratribus meis cognatis meis secundum carnem, qui sci-
B licet sunt Israëlitæ, quorum est adoptio & legislatio, & testamentum, & promissio-
nes, & ex quibus secundum carnem est Christus, qui est super omnes Deus benedictus in secula, Amen. Et qualē præter hanc uocem alia requiritur eum, qui secundum carnem ex Iudeis, hoc est Christum, & deum super omnes, & benedicendum in secula, Amen, esse dicit. Dicit autem & alibi: Qui autem in carne sunt, deo placere non possunt. Vos autem non estis in carne, sed spiritu, siquidem spiritus dei est in uobis. Si autem quis spiritum dei nō habet, hic nō est eius. Et iterum: Memor, inquit, sum uesiri, propter gratiam quæ data est mihi à deo, ut essem minister Christi Iesu inter gentes, ministraremque Euangeliū dei. Igitur quando nō, qui spiritum Christi receperunt, diuinum habent spiritum, & etiam quia se ministrum ordinatum dicit inter gentes, ut dei Christi, & Euangeliū dei prædicationem de illo uocat, & præterea nominat ipsum etiam gloriæ Dominū. Dicit enim: Si enim cognouissent utique dominum gloriæ, non crucifixissent: quomodo non manifeste aduersarius calumnatus est, & meritò mendacij criminum reus esse uidetur? quum is uerius scopus theologorum fuerit, & soliti sint nominare filium dei, eo quod sit deus secundum naturam, & uere, & germanam prolem substantiæ eius qui genuit, tanquam semper existentem, subsistentem cū genitore, & in una deitatis natura intelligatur, existatque & subsistat. Hac ratione & sapiens Ioannes in principio Verbum esse dicit, & deum esse, & apud deum, & post hoc factum esse carnem, hoc est hominem. Vnus igitur & non insipiens theologis scopus est, dicendum esse filium secundum naturam dei, & ita in hoc omnī modo possibile deum esse secundum ueritatem eum qui ex deo secundum naturam. Vnde iam uoces adhibuitur diuini Pauli, manifeste & absq; ambiguitate deum nominantis uniuersorum saluatorem Christum.

Apponendæ autem sunt, opinor, & aliorum sententiarum, propter quos tanquam dei meminerunt Christi. Dicit igitur Matthæus de Joseph: Hæc autem quum ille cogi-

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIB. X.

C tasset, ecce angelus domini in somno uisus est ei, dicens: Ioseph fili David, ne timeas accipere Mariam uxorem tuam, nam quod in ipso natum est, ex spiritu sancto est. Pariet autem filium, & uocabis nomen eius Iesum, ille enim saluabit populum suum a peccatis suis. Dicit autem & admirabilem Ioannem dixisse: Ego quidem uos aqua baptizo in poenitentiam; at qui post me uenturus est, fortior me est, cuius non sum idoneus calcamenti portare, ipse uos baptizabit spiritu sancto, & igni, cuius ueniatur Euangelus. Iabrum in manu eius, & purgabit aream suam. Insuper & ipsum dominum alicubi dixisse ad nos affirmat: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, et ego regnabo uos, tollite iugum meum super uos. Et de consummatione seculi huius prae dicens: Itaque sicut colliguntur zizania, & igni exuruntur, ita erit in consummatione istius seculi, mittet filius hominis angelos suos. Nunquid uir strenue, decebit alienum alium posse liberare a peccatis quam solum eum, qui secundum ueritatem est deus? Domini enim legum essent, qui posuissent illas, & non alijs quam ipsis. Quomodo autem & suum populum saluare dicitur, quem solus deus dominus sit eorum qui super terram? Est item inquam & super hominis manum & mensuram, posse baptizare in spiritu sancto eos, qui in illum credunt. Præterea & habere propriam aream, hoc est homines, qui intelliguntur in paleis. Non enim illum hominem decet, sed solum Christum. Deus enim erat factus caro, hoc est homo. Sed cuius, dic mihi, iugum suscipient homines, an non soli subiectos esse deo? merito quis illos esse dixerit, & quomodo dixerit Christus iugum suum tollendum super nos? Quomodo autem essent eius & qui in celo sunt angeli? Mittet enim, inquit, angelos suos. Et haec quidem nobis Matthæus, quamuis reticeamus plurima alia testimonia, nefastum pariat ea coaceruisse.

Etiam Marcus iisdem sententijs ubique agit, & cum Matthæi uerbis consonat. **Mar. 1.** Vnde scribit: Initium Euangeliū Iesu Christi filij dei. At qui dei filius secundum natum & uere, quomodo non omnibus manifestum, quod omnino & deus sit? Dicit autem iterum dominum quidem sanctis apostolis dixisse: Tradetur in manus hominum peccatorum, & illudent ei, & crucifigent eum. Et diuinum Petrum contradixisse illi: Propitius esto tibi domine, ne sit tibi hoc, & ad hoc dixisse Christum; Vade post me Satana, offensiculū meū es tu, quia non sapis ea quae dei, sed quae hominum. Non enim sapuit quae Christi, diuersa dicens Petrus. Igitur deum Christus non minauit seipsum, qui dixit Petrum non ea sensisse quae sua, nimis dei, sed quae hominum. Narrat autem iterum dixisse: Qui erubuerit me & meos sermones, hunc filius hominis erubescet quando ueniet in gloria patris sui cum sanctis angelis. At nisi sciret se deum, quomodo in gloria patris uenturum se diceret, satellites habentem sanctos angelos? Quomodo in nobilitate deitatis filius hominis? quomodo in summis & super omnem creaturam eminentijs Iesus Christus, hoc est, qui ex muliere secundum carnem? At indubitatum est ihs, qui diligenter ueritatem inquirere uolunt, quod eum qui deus est secundum ueritatem scientes, dominum in dignitatibus deitatis morari dicat ipsum, tempore dispensationis exacto, secundum quod est cœfectum, factum in similitudine nostra, humanitatis semel mensurā non habere despectum.

Quod autem & diuinus Lucas senserit idem de illo, statim manifestum erit, & ualde facile. Narrat enim angelū dei ad Zachariam dixisse, qui erat pater Ioannis: Et erit gaudium tibi & exultatio, & multi in nativitate eius gaudebūt. Et post alia: Et multos filiorum Israël conuertet ad dominum deum suum. Quem igitur euangelizabat per uniuersam Iudeam diuinus Baptista? Nonne Iesum, quem certe & demonstrabat, dicens: Ecce agnus dei, tollens peccatum mundi? Quos conuertebat tanquam ad dominū deum? An non ad illum dicens: Ego uidi, & testatus sum, quod hic est filius dei. Et ipsum Zachariam prophetātem inquit de proprio filio dixisse: Et tu puer propheta altissimi uocaberis, præibus enim ante faciem domini ad præparandas

A parandas uias eius, ad dandam scientiam salutis populo suo in remissionem peccatorum eorum. Refert autem sanctum angelum ad sanctam uirginem dixisse de Christo: Hic erit magnus, & filius altissimi uocabitur. Vide igitur quomodo altissimi prophetam Ioannem dixit uocari prophetans pater, altissimum esse dicens Iesum: alius mihi autem ipsum filium & diuinus angelus nominat. Aequalis enim gloria cum genitore, & per omnia aequaliter mensuram habens qui ex ipso natus est filius intelligatur meritum. Non enim quia natus est homo dispensatiue, minor in aliquo illi est. Sed dispensationis modus in proprijs erat sermonibus: alioqui absq; variatione & conuersione secundum naturam est Verbum quod ex deo patre, in propria natura nihil Iesum est, ex eo quod propter nos, nobis simile factum est, sed ut Paulus dicit, *Heb. ult.* Iesus Christus heri & hodie, idem & in secula.

Opinor autem & à Ioannis uocibus, eum qui impie oppugnat, redargui. Non enim sicut ipse dicit, uidens circunferri monumenta sanctorum Petri & Pauli, induetus est ad dicendum, quod sit deus Iesus Christus. Non est enim uerisimile, quod propter illā causam illos imitatus sit, ut sic diuina loqueretur, sed potius excitatus a spiritu sancto. Dixit enim Christus sanctis discipulis: Non uos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in uebis: nec primus dixit deū esse Iesum, sed & nō qui ante ipsum scripsierant, Lucas uidelicet & Matthæus & Marcus, Domini nam autem & deum nominarunt illum, summam illi gloriam tribuentes ubiq;. At ille vaniloquii suum habere solet ut preclara facinora. Nam contendit quidem dixisse diuinum Baptistam: Et Verbum caro factum est. Ultra nihil hunc pudere arbitror, dicit autem: nusquam ipsum uel Iesum uel Christum usq; dum deū et Verbum uocat, quum tamen subtiliter & acutæ elaborataç; ueritatis de hisce rebus sermonem fecerit. Ut enim ne carnis nativitatē contemporale esse quis suspicaretur, Verbum quod homo factum, uel nuper apparens & recens esse dicat, deum esse *verbum caro factum.*

B præmonstrauit necessario, quod & erat in principio deus existens Verbum, & quod coæternum cum patre & apud deum fuerit, Vnum enim est cum genitore suo, identitate naturali, cum quo secundū subsistentiam suam subsistit & intelligitur, facta autem & omnia per ipsum. Hæc sane omnia prædicens artificiose, sic de misit sermonem suum ad enarrandum sacramentum dispensationis cum carne. Dixit enim carnem factum esse Verbum, hoc est hominem, non quod sustinuerit mutationem in id quod non erat. Deus enim conuersionis expers est, & nihil illi decedere, non est ei externum, sed potius substancialiter insitum. Quod autem accepta mundissima carne ex sancta uirgine processerit homo, & manserit id quod erat, sanitas indiscutibiliter dicens. Et habitauit in nobis, Quo nō ex mutatione & conuersione, in carnis naturā, transisse ipsum subindicauit, sed quod habitauerit, hoc est, factus sic in corpore suo tanquam in proprio templo.

At ille dictorum nihil intelligens, maxime temerarium, cōtra theologū, facit sermonem, & ad hæc dicit Ioannem absq; iudicio de unigenito sermonē fecisse, & nec Christum nec Iesum nominalle. Verum quod etiam nūc temere nugetur, & omnino inconsideratam uituperationem faciat, ex ipsis sacris literis uidere licet. Accipit enim sicut ueraces sancti Baptiste uoces, quæ factæ sunt de nostri omnium saluatoris Christo, carnem scilicet factum esse Verbum dicens, tunc sane & ualde tempestivum & Christū ipsum nominat & Iesum, & in diuinis dignitatibus esse dicit, quamuis dispensatiue nobis similem factum.

Scripsit igitur sic & ille: Quum autem esset Hierosolymis in pascha in die festo, *Iohn. 2.* multi crediderunt in nomine eius, uidentes illius signa quæ faciebat cum infirmis. Ipse autem Jesus non credebat se illis, eo quod ipse noscebat omnes. Et iterū: Quū *Iohn. 10.* esset sero in die illa una sabbatorum, & Ianuæ essent clausæ, ubi erant discipuli eius congregati propter metum Iudeorū, uenit Iesus & stetit in medio, & dicit eis: Pax

DIVI CYRILLI CONTRA IVLIANUM LIB. X.

Cubis. Narrat autem & alio loco, ipsum dominum ad patrem qui in cœlis & deum dixisse: Hæc est uita æterna, ut cognoscant te uerum deum, & quem misisti Iesum Christū. Quod aut̄ seruari diuina, quāuis factus nobis similis, dei filius p̄ ipsius seruantes docebitur. Sæpiissime enim se & uitā & lucem nominat, præterea & æquatoria operantem, & æqualis gloriae cum patre, redimitum incomparabilibus eminentijs super omnia. Verum contentiosus ille & nihil bonum cogitans, semper autem aliquid indagans, & inuenire tentans, per quod scilicet res Christianorum, utputat, peiores reddere possit, & altera quodammodo uadit uia, ac dicit;

I V L I A N V S.

Sed quod de Iesu Christo dicit Ioannes, neque ipse contradico, quamvis videatur quibusdam impijs, alium esse Christum, alium autem qui à Ioanne prædicatur Verbum. Cæterum si habet. Nam quem ipse dicit esse deum Verbum, eundem à Ioanne Baptista agnatum inquit esse Christum Iesum. Considerate itaque uere reuerenter, quod placide & clanculum actui suo colophonem impietatis imponit, ita est uersutus & impostor, adeoque rurus se apparat & addit: Deum nemo uidit unquam, unigenitus filius qui est in sinibus patris, ille enarrauit. Vtrū igitur hic est deus Verbum caro factus, unigenitus filius, qui est in sinu patris? & siquidem ipse quem scilicet opinor, uidistis alicubi & uos deum. Habitauit enim in nobis, & uidistis gloriam eius. Cur igitur in compendio addis: Deum nullus uidit unquam, etiamsi non deum patrem, sed deum Verbum? Si autem alius est unigenitus filius, alius autem deus Verbum, sicut ego quosdam audiui de uestra lecta, uidetur neque Ioannes hoc dicere ausus.

C Y R I L L V S.

Itaq; fortassis opinatur quis ipsum hæc conferre, animo discendi auido & rectis cogitationibus adduci, ut eundem esse dicat Christū Iesum dei Verbum hominē factū, sed quod maligne etiam nunc hoc attentet, uidere licet per ea quæ dicit. Opinatur enim ostendi posse optimum Euangelistam suis uocibus esse contrarium, & pugnare cum ijs quæ ipse dicit, sed nō asséquetur dolosa bestia, secundū qđ scriptū est.

Dicit enim, & ualde prudenter, quod deum nullus uidit unquam. Inuisibilis enim ex cōfesso deus est. Vidimus autem filium, mentis oculis, in dei & patris gloria conspicuum, & genitoris sui pulchritudine relucēt, & per ipsa opera hoc demonstratum est. Est enim character & splendor gloriae eius, & non secundum nostram imaginē illi similis. Deus enim, ut dixi, incorporeus est, & sine specie, & sine quantitate, & sine magnitudine, & in summa super mentem & rationem: sed secundum quod intelligitur deus omnia existens, quæ & pater, absq; hoc solo quod est pater. **I**n 14. Vnde & uno apostolorum dicente: Domine, ostende nobis patrem, & suffici nobis. Respondit, dicens: Tanto tempore uobiscum sum, & nō cognouisti me. Philippe, qui uidet me, uidet & patrem: quamvis quomodo quis nō recte coniectarit quod siquidem esset eius mens uelle dicere, in corporis specie, patrem esse sibi similem, cur non magis dicebat, si non facio opera patris mei, non credite mihi: si autē facio, etiāsi mihi non credatis, operibus meis credite: Quorum enim est efficacia, se æqua liter absq; uariatione habens, illis utiq; est æqualis, & eadem naturæ ratio.

Igitur uir strenue, dixerim, non suis uocibus pugnantem, inueniemus diuinum Euangelistam, etiamsi dicat deum nunquam esse uisum, necq; si dicat: Quoniam uidimus Iesum, secundum iam propositos modos mendax fuerit ueritatis propugnator, sed potius in utroq; uerax est. Etenim iuxta deitatis naturam inuisibilis est filius, ut sibilis

A sibilis sancte in gloria divina, & quando factus est homo, tunc enim & ipsum uidimus, Ioan. 1.
 & gloriam eius, gloriam quasi unigeniti a patre plenus gratia & ueritatis. Vnde &
 David incarnationis sacramentum prius clamabat, dicens: Deus manifeste ueniet Psal. 49.
 deus noster, & non silebit. Insuper & propheta Esaias quasi & manum extendens
 demonstrat ut incarnatum, & dicit: Ecce deus noster, ecce dominus in uirtute ue-Ez. 40.
 niet, & brachium cum robore. Afferam autem beatum Baruch concordem cum uo-Baruch 3.
 cibus Esaiæ, dicit enim & ille: Hic deus non reputabitur alius cum eo, inuenit enim
 omnem uiam scientiæ, & dedit illam Iacob pueru suo, & Israël dilectu suo: & post
 haec super terram uisus est, & cum hominibus conuersatus. Igitur sicut hominē su-
 per terram cum hominibus conuersantem uidimus filium, inuisibilem quidem esse
 cum patre, secundum diuinitatis, inquam, naturam: uisibilem autem mentaliter &
 cum patre, in eminentia deitatis & magnificentia. Diuina enim signa perficiebat so-
 lo nutu. At uituperator iste omnis sanctitatis, absq; cura, in omnes suas adiuuentio-
 nes ruens, quod reuerentiam sanctis martyribus exhibeamus nos accusat, & dicit:

IVLIAVS.

Sed hoc quidem malum accepit à Ioanne principium, quæ autem uos
 deinde adiueneritis, addentes ad antiquum illum mortuum, multos re-
 cens mortuos, quis pro dignitate abominaretur & omnia monumenta im-
 plestis, quanquam uobis nūnquam dictum sit, aduoluī sepulchris & ea
 amplecti debere. In hanc autem uenistis malitiam, ut super hac re neque Ies-
 su Nazareni uerba audiēda esse putetis. Audite igitur quæ ille de monumen-
 tis dicit: Væ uobis scribæ & pharisei, & hypocritæ, quia similes estis sepul-Math. 23.
 chris dealbatis, foris sepulchrum apparet formosum, intus autem plenū est
 ossibus mortuorum, & omni immundicia. Si igitur immundicia Iesus esse di-
 cit plena sepulchra, quomodo uos apud illa inuocatis deum? Adiicit item illis,
 quod & discipulo quodam dicente: Domine, permitte mihi, ut primum abe-Math. 8.
 am, & sepeliam patrem meum, ipse dixerit: Sequere me, & sine mortuos se-
 pelire mortuos suos.

CYRILLVS.

Multa quidem de his antea locuti sumus ei, prolixumq; superius insumpsimus
 sermonem, operæ preclum autem arbitror & nunc quædam dicere. Nam corpo-sandorum me-
 rum loculos immundicia liberari non dicimus, uerum hanc ob causam, mortuorū moria iuste ob-
 uirtutem à memoria amandare neutiquam dignum fuerit, sed neq; quia lege naturæ scrutatur.

quod de terra est, in terram est resolutum corpus eorum, qui admirabilem uitam hic
 egerunt, honor illorum nihil faciendus est: alioqui quomodo laudauerit quis eos,
 qui optime & glorioſissime uiuere uoluerunt, & ipsam mortem sapientissime contem-
 pserunt, ut ad memoriam posterorū memorabile quiddam de illis scribatur. Etenim
 didici in Homerī carminibus dicentem quandam:

Necq; inhoneste & absq; gloria occubui,
 Nam & me licet apud posteros audiri.

Nunquid eum qui honeste & cum gloria ex humanis commigravit, & insigne
 quippiā fecit, de quo quis recte glorietur, dignum fuerit silentio & obliuioni relin-
 qui, uel optimorum admiratione celebrare, longoq; & perpetuo honore glorifica-
 ri ab his qui tantum non simul certarunt, & fortitudinis illorum fuerunt socij: Etenim
 qui eximiae uitæ consecrunt iter, passionesq; nihil fecerunt, nō sunt qui laudari so-
 lent: quomodo non iuste etiam socij bonorum illorum operum erunt: id quod
 superius dixi, & nunc iterum dico. Vnde dicunt Athenis maxime eloquentibus
 & facundis anniversarios agones institutos, qui pro Græcis periclitati obstantes

C Barbarorum insolentiae, numero minores fuere bellatorum inaumerabili turba; & quum uincere non possent, pro uictoria contenderunt, ne minus utiliter morerentur, memorias & encomia apud illos affectuti. Et ita etiam iurabant quidam. Dicebant enim: Non per progenitores, qui in Marathone occubuerunt. Non per eos qui Salamine naufragati sunt. Non per eos qui in Artemisio. Non per eos qui in Plataeis cæsi sunt. Non per multos alios qui in vulgaribus sepulchris siti sunt.

Igitur quando & facundissimis Atheniensibus, quum essent idololatræ, honore & dignitate prosequi eos, qui gloriosam mortem non fugerant, & ad ipsos corporum loculos ire uisum est rectum. Nam apud illos, sermones honorum operum fiebant. Quare Julianus contra Christianorum iustitiam nō recte clamauit, quod magni faciunt reuerentiam & honorem erga sanctos martyres, qui omnes effuso sanguine & præsentि uita, pro eo quod in fide situm commutata, melius habet. Nūc fortassis ipsos uituperando putat, & non mediocriter ægre fert, quod etiam ipse non sunt facti apostatae meticulosi & fugitiui, ignauicij & supini, & pietatis in deum cōtemptores, quemadmodum scilicet & fortitudinis illorum uituperator.

Cæterum profecto, inquit, fugienda uobis sunt sepulchra, quæ & ipse Christus immundicia dicit esse plena, scicbatq; mortuum tam abominabilem, ut necq; discipulo permitteret sepelire patrem. At nos in hoc potissimum & facillime uidebimus, quod uim uerborū Christi omnino ille ignorauerit. Nō enim à sepulchris recedere iussit, quamuis sciret illa ossibus mortuorum & omni immundicia plena: sed uisum est illi, ut irrisorem & hypocritam pharisaorum populum dealbatis sepulchris assimilaret, eo quod susturabantur iustitiae opinionem apud populum, quamuis omni improbitate & omni spirituali immundicia plenum haberent cor. Discipulum autem magis uoluuit se sequi, & alijs dimittere mortuos ut sepelirent. Decet enim,
 D ut res nostras non præferamus charitati in deum, quia diuina, etiam reuerentia erga parentes, maiora sunt. Deus enim nativitatis omnium autor & factor. Quedam
 Iohann. 11. sepulchra, hoc est mortuos hominum animabus nullam inquinationem afferre posse cognouerit, manifeste ostendit ipse mortuos accedere dignatus, & ad ipsa
 Mar. 5. mire resuscitauit archisynagogi puellam, tetigit enim manum eius, dicens: Puella,
 Luce 7. surge. Insuper & in Nain, quæ Iudeæ ciuitas est, uidua resuscitauit filium, tacto loculo acclamans: Adolescens, tibi dico surge. Quomodo igit reliquiae mortui uiri mentes nostras coinquinarent? Nunquid polluit mentem quæ in nobis est, uel num cogit ad ea quæ nō licet, sensibilis foctor? et quomodo sermo ille non est refertus stultitia? Cæterum defunctorum reliquias uiderit quispiam non nudas, & negligenter in terram projectas, sed bene compositas. Occultatae enim quodammodo sunt in sinu matris in profundis terræ. Diceret, quādoquidē quū nullus uelit loqui cū mortuis, abominabiliane censenda sepulchra & mortui? Quare: qd damni prope accedentibus immittet uel corpus, uel sepulchrū? Nunquid iustitiae amatorē efficiēt iniustū? & continentem ac castum intemperatum & petulantem, uel liberalem pecuniae cupidum, & affabilem, & blandum, crudelem, & inhumanum, & amatorem dei impium? Minime. Non enim defunctorum reliquiae, animæ bona offendent, sed uoluntatis ad pessima propensiones. Vides leges ipsas quibus res humanæ bene diriguntur? illæ puniūt iniustos, adulteros, raptiores, & similibus implicitos criminibus, neque ullū qui ad sepulchra abit uel iniurit mortuos, uidetur dicere suppicio dignū?

Sed quosdam pollutos tenent sepulchra, & ad quæ non licet, adducere possunt, animalicj immundicia implent, propter teturum suum odorem. Itaq; prosint impijs, & à malo studio liberent unguentorum officinæ: & frequenter uersans in illis, etiā adulterij crimine detentus quispiam, rosis coronetur, corpore inungatur, & liber fiat ab omni crimine. Nam si sepulchorum immundicia malos efficit, mundet à ma-

A litia locorum & florum fragrantia. Cæterum fortassis illud singentes apud se putabant necessariorum quiddam se cogitare ac dicere, nempe quod omne mortuum & etiam ipsa mors, maxime exosum sit dijs. Cōsentientes autem nos illis & ijsdem moribus cū ipsis utemur. Itaq̄ diuina scriptura nobis unum potissimum & uere deum prædicauit, alium autem præter illum omnino nullum adorare cōsueuimus. Veruntamen si dij uestrī sunt, quibus exosam mortem esse dicitis, simul fortassis constituti fuerunt, & doluerunt cum hominibus, quod & ipsi corruptioni & morti fuerunt obnoxij. At siquidem sunt dij, & mortalibus uere condolent, quare non magis liberent detentos, & misere agentes, etsi nō omnes forte, saltem suos miserentur adoratores? Sed nouit illos timere Plutonem is, qui praestat inter poetas, ita ut & per regimen illius non licere turare faciant. Introduxit enim quendam deorum iurantem, & dicentem;

Sciat nunc hoc terra, & cœlum latum supernis,
Et quæ liquitur Stygis aqua, quod maximum
Iuramentum grauissimumq̄ est beatis dijs.

Recenset autem Iunonem ad consanguineum & maritum Iouem dixisse:
Laudatissime Saturnie, quem sermonem dixisti?
Virum mortalem existentem olim obnoxium fuisse fato?
Quomodo uis à morte absonta soluere?
Fac, sed non omnes laudabimus dij alijs.

Quare enim, inquit, frustra laborans nō sentis, & impossibilia requiris; & putas non omnino aberrare à digna ratione, & ab omni laude excidere?

Igitur quando poëta illorum à Musis rapti, & qui censentur deos audiuisse, beneç̄ diuina nosse, illos uictos esse & à morte, & à fatis: quare mortuū nominat Christum morte superiorem, & corruptionis deuastatorem? Nam illam auertit ab alijs, B ineffabilibus & diuinis nutribus uiuificaq̄ potentia. Permisit autem & ipse uoluntate suam carnem in mortem incidere, non ut mortalitatem confirmaret, sed ut corruptionem solueret, & mortem interimeret.

Nam quoniam corpus uitæ erat corpus filij uiuificantis omnia, idcirco & meritò mortis nexibus teneri non potuit, quomodo igitur mortuus qui uiuit, & uiuifcus & inutilem mortis uim faciens? & nihilominus delinquit nominando mortuos eos quibus est spes uitæ, & temporariam carnis morte pertulerunt. De sanctis martyribus loquor, de quibus scriptū est & manifeste: Visi sunt in oculis hominū mortui esse, & reputatus est exitus eorum afflictio, & iter eorum à nobis contritio, n̄ autem sunt in pace, & spes eorum immortalitate plena. Sic enim ipse salvator inquit: Viuent deo uicturi. Non enim est deus mortuorum, sed uiuentium, propter quem tantæ fortitudinis opera perfecerunt. Vnde opinor hæc à nobis & prudenter dicta esse. At ille tam eximiā res uel non intelligens, uel etiam admirari nolens, iterum mentitur & inquit;

I V L I A N V S.

His igitur sic habentibus uos quare adiuoluimini sepulchris? audire uultis causam: non ego dixerim, sed Esaias propheta: In sepulchris & speluncis dormiunt propter insomnia. Considerate igitur, quomodo uetus imposturæ opus Iudaicæ erat, dormire in sepulchris somniorum gratia, quod & apostolos uestrros, uerisimile, post magistri mortem fecisse, uobis q̄ ab initio, qui pri mi credidistis tradiderunt, ut & ipsi uobis imponerent, & post se demonstrarent publicas imposturas, & abominationis huius officinas.

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIB. X.

C Y R I L L V S.

C Reuixit igitur Christus dispensatiue, ut dixi, permittēs suo corpori gustare mortem, per quam mors abolita est. Redarguat autē obiter ubi nān diuini apostoli trādiderint nobis, quod oporteat iacere apud sepulchra, & uisiones à mortuis petere, hoc est insomnia: sed minime poterit, quippe & in hoc seductus est. Veruntamen ignorauit bonus ille se non tam nostrae quām Græcorum superstitionis crīmina in illi hoc ipso effundere & attētare, ut etiā ea quae sibi grata sunt, & quibus studet, uel licet. Nam Iudæi quidē & post illos nos sanctas, & diuinās leges sequentes, nō per somnia uisiones inquirere soliti sumus, neq; pueriliter uarijs apparitionib⁹ oblectarū: sed potius exosos habemus harum doctores. Nam de illis sic habet lex in Deuteronomio: Si autem surrexerit in te propheta, uel somniāns somniū, & ueniat signū uel prodigiū quod locutus est tibi, dicens: Eamus & seruāmus dijs alienis quos nescitis; non audietis sermones prophetæ illius, uel insomniū illud somniāntis. Igitur nos præceptū habemus ut discedamus, iuxta Homerū loquar, ab infirmis somnijs: sed dæmonū cultoribus hæc grata sunt, et omni studio obseruāda uident̄ & magna.

Deut. 13. *Insomnia et uisiones à mortuis Christiani non curant.*

Vnde & Porphyrius uitam Pythagoræ diligenter percensens, sic inquit: Et Antiphon in eo libro quem de uita illorū, qui uirtute præcipui, etiā uirtutem eorū qui in Aegypto, narrat, dicens, Pythagoram approbasse sacerdotū Aegyptiacorū conuersationem, cuius Polycrates tyrānus cōmunicationem sibi fieri rogauit, scribens ad Amasis regem Aegypti, amicum scilicet & hospitem, ut communicet ei prædictorum doctrinam. Qualis autē ista, manifestat, apponens: abiit autem & ad Aegyptios, inquit Pythagoras, & ad Arabes, & Chaldæos, à quibus & de insomnijs scientiam didicit, & uaticinio per thus, primus usus est, & in Aegypto cum sacerdotibus erat, & sapientiam dīdicit ac linguam Aegyptiorum. Prouide non frustra dixiuisse artem hanc graram imponendi suis parētibus, sed potius apud eos summo loco habitam, multosq; eius imposturæ gratia longinquas profectiones suscepisse.

Esa. 65.

Quoniam autem ad confirmationē eorum quæ mentitur, etiam Eſaiæ uoces propoñit, existimauitq; se per illas posse redarguere eos, qui diuina lege instituti, quasi gratū illis sit aduolui sepulchrīs, & desiderare somnia. Audiat à nobis: quod quando sacris legibus submittentes ceruicem, unum & natura & uere deum, & universorum nativitatis autorem & dominum colere uoluerunt, omnino fuere expertes huius criminis. Vbi autē falsis dijs seruire coepérunt, tunc etiam licebat eos uidere consuertantes in sepulchrīs immundis & factos uaticiniorū per somnia amatores. Vtar igitur prophetæ uocibus ad hoc demonstrandum, nam dixit ex persona dei: Populus iste exacerbans me coram me semper, ipsi sacrificant in hortis, & fumigant super lateres, dæmonijs quæ non sunt, & in sepulchrīs ac speluncis dormiunt propter insomnia. Itaq; quando recesserunt à uero deo, cui adhaerendum erat, sacrificarunt & seruierunt Juliani dijs. Manifestum autē quando seruitum est immundis dæmonibus, tunc & in sepulchrīs dormientes somniiorum spectacula, uaticiniaq; & maleficorum more egerunt.

Miror autem, quum omnibus Græcorum historiæ in manib⁹ sint, & facile uide ri queat quid in illis scriptū sit, quod nobis mortuos ipse obijcit & sepulchra, qui & mortuos habet qui adorant, & monumenta templa, sepulti enim sunt in eis. Sufficere tēq; ad demonstrationē experientia, ueruntamē ex antiquis etiam hoc literis & historijs demonstratu facile est. Etem Diuīnarchus poëta nō ignobilis acta Liberi enarrans, quæ ipse egit apud Indos: postquam dixit & Actæonem & Lycurgum quomodo ab illo occisi sint, contendit etiā ipsum à Perseo occisum, & in Delphis sepultum esse, apud Apollinem qui uocatur Aureus.

Bacchus à Perso occisus, ex puluis.

Porphyrius autem de Pythagora iterum sic dicit: Posteaquā, inquit, Polycrates Samiorum tyrannidem inuasit, Pythagoras arbitratus in tali ciuitate uersari homine

A ne philosopho fore indignum, cogitauit in Italiam migrare. Ut autem nauigauit in Delphum, Elegiacum Apollinis sepulchro inscripsit, quo significat Sileni quidem filium esse Apollinem, occisum autem à Pythone, & sepultum in loco, qui uocatur Tripos, qui hanc cognominationem accepit, eo quod tres uirgines Triopis filiae illuc deflerunt Apollinem. Hæc est celeberrima illa Tripos, quæ Græcorum ciuitatibus & regionibus oracula dans, & admirabilis eius qui dicebatur oracula dare, sepulchrum erat, quem tres Triopis deflerunt filiae miserabiliter, uidentes perditum & mortuum iacentem magno, ut dixi, luctu deplorantes.

Neq; hæc sola scripsit Pythagoras, sed de illo addit Porphyrius: Ut autem descendit in antrū, quod uocatur Idæum, habens nigra sacrificia, legitimos tres, & nouem dies ibi mansit, & descendens spectauit secundum consuetudinem Ioui stratū illic thronū, insculpsitq; in sepulchro Epigramma, scribens: Pithagoras Ioui. Summus hic magnus facet Zan quem Iouem appellant. Itaq; siquidem delirasse Pythagoram putant Iouis inscriventem sepulchro: Hic facet Zan, cur admirati sunt illum? Si autem dignissimum factum esse dicunt, non erit reprehensibile si dicatur. Scripsit enim uera. Et mortuus est illis summus deorum, cuius & Cretes sepulchrum fabricarūt.

Dicit autem & Clemens uir eloquens, multasq; sciens historias, de dijs & templis sic: Neq; enim hoc silebimus, sed ipsos coarguemus. Templaque quidem celebrata nominata sepulchra fuisse, & sepulchra nominata esse templo. Vos autem etiam nūc oblitii pudoris, supstitione sepulchra honoratis. In arce tēpli Mineruæ Larissæ sepulchrū est Acrisij. Athenis autem in arce, Cecropis, ut dicit Antilochus in notio historiarum: Quid autem Erichthonius? Nōnne in templo Mineruæ sepultus est, quæ Polias dicitur? Ismaradus autem Eumolpi & Dariæ nōnne in circuitu Eleusinij qui sub arce, & filiæ Celei in Eulesine sepulti sunt? Quid tibi non annuncio mulieres ex Hyperboreis? Aéropte & Laodice recumbunt in Artemisio, curatæ autem in Delo, hoc unum est sacrorum Apollinis Delij. Leander autem Clearchū Miletii sepultum esse in Didymæo. Hic Leucophrynes sepulchrum, indignum est præterire, sequentes Zenonem Mynditum, in templo Dianaæ Magnesiæ sepulta est. Neq; etiā altare in Telmisso Apollinis sepulchrū sitū, et illud Telmisso uates tradūt. Porro Ptolemaeus Agesarchi in primo de Philopatre dicit: In templo Veneris Paaphiaæ Cinniram & Cinnyræ nepotes sepultos esse. Nunquid adhuc audetis nobis sepulchra opprobare & mortuos cuel reprimitis risum uestris dijs mortuis condolentes, & loculos esse mortuorum credentes, quos sacra loca nominatis? Scribit itē nos etiā mandatorum legalium contemptores, & sic dicit:

I V L I A N V S.

Vos autem quæ deus ab initio quidem abominatus est, & per Moysen & prophetas, curatis, offerre autem sacra altario & sacrificare cauetis. Ignis enim, dicunt, non descendit, sicut de Moysè dicitur de cœlo sacrificia consumens. Semel hoc in Moysè factum est, & iterum in Helia Thesbita, alioqui ignem scilicet alienum inferre lex prohibet. Vsum autem Abraham patriarchæ igne alieno, manifestabo paucis. Commemorat item & Isaac historiæ, accipiens iterum in exemplum Abel, & sic dicit, quod & illi sacrificantes, non tā ex cœlo habuerunt ignem, quām externe illum attulerunt altaribus.

C Y R I L L V S.

Admodum curiose inquirit interim quæ in utriscq; ratio. Nam Abelis sacrificiū laudat deus, sed id quod Cain erat repudiavit, & quod uoluerit significare hoc, nōne si recte offeras, recte autem nō diuīdas peccasti, quiesce. Tentat autem hunc sermonem aptare aliquo modo cum diuīnis theorematis. Vt uenti enim deo, inquit, gratus omnino esse animaliū sacrificiū, quām id quod ex fructibus, & de terra: In his

Tripos Apol-
linis unde dicit
aut.

Sepulchra deo-
rum ubi.

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIB. X.

C totus eius sermo compleatur. Et quum promittit se breuiter dicturum, temere prolixior est, ut manifestum sit eum ubique ueritatem odisse. Nam nos quidem nullo modo diuinis nutibus cōtradicere videbit quispiam. Obtemperamus autē Mosaicis, legem spiritualiter adimplentes, & sanctorum prophetarum prædicationibus gubernamur, ad hoc, ut cognoscamus ueritatem, & sacerorum dogmatum irreprehensibilem scientiam.

Quoniam autem, inquit, quod nos negligimus cruentis sacrificijs uti, opinatur fortassis à tali nos cultu remoueri, quia ignis non descendit de cœlis, dicitur neceſſariò, quod aberret à ueritate. Non enim operam impendimus, ut boues immolemus, nō quod igne nō demittat deus, sed quia ea quae in typis et umbris, postque trāſierunt ad ueritatem, præceptum habemus, summo deo spiritualē & irreprehensibilem cultum consecrare. Spiritus enim, inquit, est deus, & adorātes eum in spiritu & ueritate oportet adorare. Sciat etiam fuisse sacramenti Christi prædictionem, quod descendebat ignis super altare, demittēte illum scilicet omniū optimo artifice deo, & per sensibiles & uisibiles res ea quae super sensum & intelligibilia, formate. Nam quum excitatum esset sanctum tabernaculum in deserto ab optimo Moysi, ignem dedit deus, inextinguibilem & perpetuum esse præcepit: prohibuit autem magis, & diuina lege puniuit inferri ignem alienum. Nam ita perierunt filii Aaron. Veruntamen, ut dixi, umbrae parturiebant uirtutem sacramenti Christi. Nam in specie ignis semper aliquo modo accepit deum sacra scriptura. Visum enim sic esse inquit filius Israël in monte Sina, unde eximius & non alteri mixtus altari ignis erat. Deus enim solus & unus, & secundum naturam super omnia, alteri deo connumerari non potest: alioquin quomodo sacrum & diuīnum tabernaculum offenderet quis sacrificijs adhibens externum ignem, nisi quodammodo cogitaret quis, quod si inferretur ignis alienus, legatur ueritas figuræ, non obseruans modum conueniat eam figurari. Quandoquidem est solus uerus & unus deus, connumeratur autem ei omnino nullus, qui tabernaculum uerius, hoc est, ecclesiam mentali illustrat lumine, accipit autem ab omnibus rationales hostias. Itaque aliud cum ipso deus intelligatur nullus, remoueatur autem à nobis tanquam alienus ignis. Alia enim natura deitatis præter eam nulla est.

Ignis alienus. Idem autem esset sermo, & de sacrificijs per Heliam antea immolatis. Demisit enim & tunc ignem uniuersorum deus, implente propheta olim figurā sacramenti Christi. Igitur quod nō descendit ignis, oues occidere non detrectamus: sufficit enim nobis per ea quae tunc siebant, quemadmodum in tabula ueritatis pulchritudinem bene effigiatam mentalibus oculis considerare. Sacrificamus autem nūc multo melius quam illi olim. Descendit enim cœlitus non sensibilis ignis, imaginem ineffabilis naturæ cōplens, sed ex patre per filium spiritus sanctus, illustrans ecclesiam. Adhibemus autem & sacrificia spiritualia scilicet & mentalia. Nam illi qui ex sanguine Israël offerebāt deo boues & oues, turtures & columbas, & ex fructibus & similiam oleo sparsam, & lagana & thura. Nos autem tam crasso ministerio rclicto præceptum habemus, ut tenue ac spirituale & subtile perficiamus. Offerimus enim in odorem suavitatis deo, uirtutes omnigenas, fidem, spem, charitatem, iustitiam, continentiam, obedientiam, facilitatem, perpetuas laudes, & alias uitutes. Istud enim sacrificium minime carnale, simplicem & secundum naturam incorporeū decet deum. Et mentalis fragrantiae oblationes sunt uere honestæ uitæ modi. Ita enim alicui

Oſce 6. bi dicit ipse: Misericordiam uolo, & non sacrificium, agnitionem dei magis quam holocaustomata. Et optimus Samuel: Ecce an nō auscultatio bona magis quam sacrificiū, & obediētia plus quam ossa arietū. Psallit autem & diuinus David: Sacrificia deo hostiā laudis. Et iterū: Circuiū, & immolauī in tabernaculo eius hostiam iubilationis. Præcepit autem & Paulus, dicens: Exhibitete corpora uestra hostiam iubilans,

A sanctam, placentem deo, rationale obsequium uestrum. Quod autem, in umbris secundum legem, eos qui ex sanguine Israël, absq; prudentia immorari non permisit deus, & ex ipsis sciimus sacris scripturis. Etenim præcepit quidem immolari agnum ad figuram Christi. Veruntamen sic comedetis illum dicit; Sint lumbi uestri præcincti, & calciamenta in pedibus uestris, & baculi in manibus uestris. Vide igitur quomodo in peregrinorum humilitate comedere iusserit, ut res ipsæ significent, quod figuræ nō semper duraturæ sint, sed quodammodo ad ueritatem currat. Iḡitur quum peruenisset figura ad ueritatē; nos pro igne sensibili, spiritum accipientes, rationabile implemus ministerium. Ita enim dicitur Christus baptizare nos in spiritu sancto & igne.

Quod aut̄ aries monstratus est Abrahæ, quem & sacrificauit pro Isaac. Dicimus quod & ille fuerit figura Christi, qui per nos & propter nos, mortem secundum carnem sustinuit, ut nos morte & corruptione liberaret. Iam si sacrificasset Abrahā, igne alienum, ut dicit, sacrificijs immittens, & non omnino illum qui est ex igne, hoc omnino nihil ad nos. Nam cauentibus sacrificare deo quæ lege definita sunt, & excusationis prætextū facientibus qd ceſſarint ipſe, quod non superne & ex cœlo descendat ignis, attulit in argumentum fortissimū, nos diuinæ leges contemnere, sed alieno igne usum eſſe Abrahā. Quoniam aut̄ melius nos quam illi seruiuimus, sacrificantes deo spiritualia, & pro igne sensibili spiritum recipiētes, ne redarguat, dicens: Quare non adducamus sacrificia altaribus, Obluctatur enim diuinus Paulus tantū nō clamans, & dicens: Vetera transferunt, ecce facta sunt omnia noua. Transmutati enim sumus ad nouitatem uitæ Euangelicæ, & inducti ad perfectas disciplinas, relicta legalis literæ institutione, & adolescentibus quidem adhuc conuenientis, nobis autem non item, qui in uirum perfectum occurrimus, & peruenimus usque in finem ætatis plenitudinis Christi. Commemorat autem ad hæc, & par fratum

1. Cor. r.

Ephes. 4.

B Abel inquam & Cain, qui natū sunt ex Adam. Proinde & sic dicit:

IVLIA NVS.

Et non hoc solum, sed & quū filij Adam primitias deo darent, respexit, inquit, deus ad Abel, & ad munera eius, ad Cain autem & sacrificia eius nō attendit, & tristem fecit Cain ualde, & concidit uultus eius. Et dixit dominus deus Cain: Quare tristis factus es, & cur concidit uultus tuus, nōnne si recte obtuleris, recte autem nō diuiseris, peccasti? Audire itaq; desiderate quæ illorum fuerint oblationes. Et factum est post dies, obtulit Cain de fructibus terræ sacrificium domino, & Abel obtulit etiam ipse de primogenitis ouium & de adipibus earū. Profecto inquit non sacrificium, sed distinctionem reprehendit, ad Cain dicens: Nōnne si recte obtuleris, recte autem non diuiseris peccasti? Hoc dixit ad me unus ex ualde sapientissimis episcopis. At ille decepit primū seipsum, deinde & alios. Nā diuīsio reprehensibilis quodammodo erat. Sed is à quo ratio petebatur, nō habebat quo effugeret, necq; quod ad me frigide diceret, uidēs autē ipsum dubitantē. Istuc ipsum, inquā, quod tu dicis. Deus recte reprehendit: par enim alacritas in utriscq; erat, quia dona suscepit, & sacrificia utriq; ut offerrent deo. At in diuīsione ille quidem obtinuit scopum, iste uero aberrauit. Quomodo? Nam eorum quæ super terram sunt, alia quædā animata, alia uero inanimata. Magis uero digna sunt ani-

Z

Gen. 4.

C mata quā inanimata, uiuenti & uitæ auctori deo, secundum quod & uitæ participium habuerunt, ac animæ magis familiaria sunt, propter hoc deus in offerente perfectum sacrificium, oblectatus est.

CYRILLVS.

Itaq; arbitratus quidem est, sufficere sibi ad subsidiū uituperationis contra nos factæ, quia sacrificare nos Iudaice negligimus, quod demonstrauerit quidē sacrificanti Abrahæ in eius sacrificijs, ignem cœlitus delatū non astitisse, sed alienū & cōmūnem. Repulimus autem, ut opinor, causas egregiæ, & non intelligere legem ipsum, uel aliquid uerum scire aut dicere monstravimus. Infert autem primo Abelem sacrificatæ, & ipsum dicit sacræ legibus restitisse, cupiens per hoc etiam Christianos refellere. Quoniam autem curiose inquirit sacrificij modum, arbitraturq; aliquid arcani se scire, age, sicut ipse dicit, & in hoc ipsum fruole loqui ostendamus. Nam iterum diuina dicit scriptura, Abelem quidem obtulisse sacrificia, Cain etiam obtulisse de frugibus, & Abelis quidem oblationem, aspectu dei honoratam esse, contemptam uero Cain hostiam auersione, & dicente sancto Mose causam euentus tuisse, divisionem. Non admittit quidem sermones, gloriatur autem & tentat dicer ipse, quod simpliciter & absq; examine bene habere suspicatus est. Nā quoniā uita est, inquit, & uiuificus deus animatorū oblationibus gaudet, & non inanimatis, & de terra. Cæterum hæc dicens cum suis pugnat magistri. Nam Pythagoras

In cruentis sacrificiis deo gratia ubiq; sacrificia per animalia dijs suis exosa esse dicit honorataq;, ac multò maioris habita ea quæ de frugibus & thure. Vnde etiā Porphyrius de ea re cum Græcis sa-
tiora.

- D** aliquo alio infortunio calamitas sit. Itaq; oblectari dicit non cruenteris sacrificijs, ut pote postremis, & non plausibilibus; floribus autē & herbis & fructibus. Sed hæc quidem ille. Exquiratur autem à nobis lex Moysi, & mores sacrificiorum, qui in illa Leuit.21. la scrutemur. Igitur animalia non immunda sacrificari fuisse deo, eos qui hoc possent, alios uero qui inopia pressi similam sparsam oleo. Nam si non habeat, inquit, manus eius, simila erit donū eius, & infundet super illam oleum. Quod autē de fructibus qui sunt de terra, & primitijs olim honorarunt omnīū honorū nostrorū dato Levit.23. rem deum, ex Mose sciemus legibus. Dicit enim sic; Et locutus est deus ad Mosen dicens, dic filijs Israël, & loquēris ad illos; Quando ingressi fueritis in terram quam ego do uobis, & mesueritis messem eius, & afferetis manipulum decimas messem uestræ ad sacerdotem, & reportabis manipulum coram domino, acceptum uobis. Dixit autem & in Deuteronomio: Et erit quando ingressus fueris in terram, quam dominus deus dat tibi in sortem, & hereditabis eam, & habitabis in ea, & accipies ex ea decimas fructuū terræ tuae, quam dominus deus tuus dat tibi, & immittes in car tellum, & ibis in locum quem elegerit dominus deus tuus, inuoca nomen eius illuc, & ibis ad sacerdotem qui fuerit in diebus illis, & dices ad illum: Annunciaro domino deo meo, quod ingressus sum in terram quam iurauit dominus patribus nostris, ut daret nobis; & accipiet sacerdos cartellū de manib; tuis, & ponet illum coram altario domini dei tui. Quando igitur præcepit & torcularū decimas & fructuum maturorum consecrare, quomodo sacrificium Cain repudiauit, quia non animata, sed inanimata obtulit? Demonstratum enim est ex legibus & valde manifeste, quod ex animatis simul & ex inanimatis oblatiōes accipiat deus. Vnde & diuinus David, quod liceat antiquis cum irrationalibus animalibus offerre fructus, facit psal.49. dicentem legi latorem filijs Israël: Non accipiam de domo tua titulos, neq; de gre-
gibus tuis hircos; meæ enim sunt omnes bestiæ syluar; pecora in montibus & boues: cognoui

A cognoui omnia uolatilia cœli, & pulchritudo agri mecum est. Pulchritudinem agri pulchritudo
agri, fructus.
maturos fructus nominat.

Quod autem propter diuisionem, repudiatus sit Cain, non mentietur quis si dixerit. Etenim non, quia non sacrificauit agnos, sacrificium eius reprehensibile erat, sed quia de fructibus absque delectu, auferens optima, obtulerit deo, quem Abel non negligenter, sed prudenter potius agnos totos concrēmarit. Obtulit enim de primogenitis & ad ipsib[us] eorum, hoc est, optima quæque & crassissima. Colendum autem sic à nobis esse deum, inquam, ut putemus non approbantem deteriora, sed pulcherrima & omnium electissima. Vnde & olim quum offerrent sacrificia Israëlitæ non electissima, deus reprehendebat, dicens: Et insertis rapinas, & Malach. 1. claudicantia, & languida, & dicitis: Hæc ex afflictione sunt, & ex usflauis ea, dicit dominus omnipotens. Et adhuc grauiorem deducit reprehensionem, addens. Asci[er] igitur ea duci tuo, num accipiet ea, & accipiat faciem tuam? dicit dominus omnipotens. Etenim si quis uoluerit honorare principatum sortitos, omnino offendit eos si deteriora donat. Turpia enim & maculam habentia, etiam hominibus repudiabilia & exosa sunt. Et quomodo non est necessarium uniuersorum regi, & deo, prudenter offerre præstantissima & electissima quæ cuic[us] data sunt? Vnde iterū dicit per unum prophetarum: Maledictus, qui habet in grege suo masculum, & uolum eius in ipso, & sacrificat languidum domino, eo quod rex magnus ego sum, dicit dominus omnipotens. Malach. 3.

Oportebat igitur primos homines, ut Abel sacrificantes, congruis donis uti, & scire sacrificiorum modos, quomodo conueniat deum colere, ut scirent posteri, hoc est nos, in his rebus probatorē usam. Nam quod sacrificariū primi, oves & fructus, quid prohibet illos, qui meliora dīdicerunt, nunc offerre melius quiddam quam ueteres illi? Quod si omnino putat ueterum moribus absq[ue] omni mutatione insisten- Qualia Chris-
tianorum sacri-
ficia. dum, age nihil prætermittentes sequamur illorum opera: pastores illi erant, & ter- ram colere soliti erant, utiq[ue] pelliceis uestibus: Et fecit, inquit, deus Adæ uestes pel- liceas. Sit igitur & nobis pastoralis uita, agriculturaq[ue] nostrū opus, & interdicatur quidē uestitus decentior, & sint omnibus pelles pro uestibus. Nulla apud illos meā dicinæ erat ratio, neq[ue] ullarū aliarū scientiarū cura, non literarum usus, non fabriles experientiæ, nō artium studia, quæ in medium tempus protulit. Igitur aberrauerūt quidem à scientia recte sacrificandi, ut placebat deo. Nō enim cognoverūt rationa lis cultus modos, ueruntamē sacrificia illorū accepit deus, nō respicīt ad hoc quod siebat, sed animum colere uolentis examinans. Procedens autem tempus, fecit nos scire quæ placebant illi. Sacrificamus enim mentaliter, & spiritualiter, uirtutum frā grantias qdāmodo cōsecrantes illi. Postea nō erubescit deridere res nostras ad meliora processisse. Vir strenue, iniuria nos afficis & criminaris. Omnino enim nihil scis, quod oportebat, id quod ex sequentibus cuiuis manifestum erit. Scripsit enim sic:

I V L I A N V S.

Redeundum est mihi ad illos. Quare enim nō circumcidimini. Paulus, inquit, dixit circumcidionem cordis, sed nō carnis datam esse, idq[ue] Abrahæ. Nō iam adhuc carnalia dixit credi, sermonibus non prijs abs ipso & Petro prædicatis. Audi autem iterum, quod circumcisionem secundum carnem deus dicitur dedisse in testamentum & in signum Abrahæ. Hoc est testamentū quod obseruabis inter me & uos, & inter semen tuum in generationes uestras, & circumcisioni carnae præputij uestri, & erit in signū secederis inter me & te,

DIVI CYRILLI CONTRA IVLIANVM LIB. X.

C inter me & semen tuum. Addit autem illis, quod etiam ipse Christus legem seruare iussit, interdum dicens: Non ueni soluere legem uel prophetas, sed implere, interdum uero: Qui soluerit unum mandatorum horum minimorum, & docuerit sic homines, minimus uocabitur in regno eccl. rum. Quando igitur dicit legem seruandam, absque dubio præcipit, uel unam præuari cantibus legem, intertandam peccata. Vos autem semel omnes illas præuaricati, qualem excusationis modum inuenietis? Vel igitur mendax erit, inquit, Iesus, uel certe uos omnino non estis seruatores legis.

C Y R I L L V S.

Reprehendit insuper, quod neque sabbata obseruemus, neq; Iudaice agnii immolemus, neq; panes azymos comedamus. Et dicit: Sola uobis excusatio cessandi ab his quod nō liceat sacrificare ijs, qui sunt extra Hierusalem, & hæc quidē omnia longis sermonibus dixit: nos uero dicti orum sensus in unum collectos sermonem à superfluo & inutili nugacitate liberauimus. Operæ premium autē fuerit proferendo ueritatem cōtra singula quæ ab eo frigide dicta sunt, iterum ostendere quod res Christianorum frustra cauilletur.

Rom. 4. Itaq; circuncisionem in carne datam esse Abrahæ signum fidei in præputio diuinus dixit Paulus: Etenim studium illi erat decutere superbum Iudaicæ gentis supercilium, & ita narrat antiquorem fuisse iustificationem in fide quam in lege.

Rom. 2. Quam fidem recte dicit assecutum fuisse & Abraham, non in circuncisione, sed in præputio. Veruntamen quamuis admirabilis artifex fidei sit, profert ad hoc circuncisionē, quam eius fidei, & mentalis rei factam nouit imaginē. Neq; enim qui in manifesto, inquit, Iudeus est, neq; in manifesto, in carne circuncisio, sed qui in occulto Iudeus, & circuncisio cordis in spiritu, non litera, cuius laus non ex hominibus, sed ex deo.

Age enim, si placet, examinet à nobis quam rationē habeat carnalis circuncisio, quam nō curamus. Quiamvis siquidē esset melius his qui uiri sunt, puerilem corporis particulā incircuisionis habere figurā, & reprehensum est apud deū præputiū, cur non potius istud, sicut illi placet, formatum est ab initio: Et altero quidem modo dicimus: In humanis corporibus ex passione nō offendis, nihil omnino licet uide re, uel quod superflū sit, uel deficiat. Integra autē omnia, et utilissima & necessaria naturæ, & ita secundū quod mihi uidetur, neq; habuissent recte, nisi accessissent eis omnia quæ natura insita. Nunquid igitur nusquam ab utili & decoro aberrauit opifex, & circa solum humanum corpus aberrauit? Quum omnem aliam creaturā integrę & absque reprehensione in omnibus subito ut deus, condiderit, qualis igitur ex circuncisione utilitas?

Vanū propter carnis immunitatis circuicidi Num fortassis prætexent quidam communem hunc & ridiculum sermonem, quem & dicūt simpliciores Iudeos & idololatras morē habere. Ut enim, inquit, uideatur corpus liberatum à pollutionibus & sordibus naturalibus, nudum à naturæ integumentis particulā esse oportet. Dixerim quod hi maxime offendunt, increpando naturam, quæ nihil superfluum & inutile habet, sed honeste contingit etiam quod uidetur quodammodo turpe. Veruntamen si congrue uitant carnales immundicias, quomodo abstinebunt a carne, & his quæ ab illa, & cauebūt ab interno & occulto fonte procreationis filiorum? oportebat enim magis alacriter spectare ad internos fontes immundiciæ, non ea per qua uenient, præcisionibus offendere.

At

A At non coinqūnat animam corporis natura, etiam si solitus modis ac suis legibus ue
niat. Idecō ualde fruolum est propter frides carnales circuncidi, sicut illi dicunt.
Iā quid sibi sifgit uult, dicit aliquis, circūcisio? Bona sanē est & utilis, amice, si ty-
pus esse credat rei spiritualis. Absurdaū enim concupiscentiarū & uoluptatū, quae
scilicet sunt in humana mente, abiectionē significat, quam per sp̄ritum sanctum in
nobis omnibus Christus operat. Innumeræ em̄ sunt uoluptates, quæ humanā men-
tem decipiunt, & partim quidē ferentes ad amorē carnis, partim autem ad uulgares
& stultas delicias, ad absurdā lucra, ad pōpas inutiles, & in summa ad omnia praua
rum rerum genera, quæ & ipsa diuina lex prohibuit. Ab his omnibus sancti sp̄ritus *Circuncisio ue-*
liberat gratia mentem inhabitan̄s, & omnem immundiciæ speciem abradens, hæc *spiritus.*
est deo gratissima circuncisio. Vnde propheta Hieremias Iudeorum populis partī
scientibus quomodo legitima implenda essent loquebatur, dicens: Circuncidim̄ *Hiere. 4.*
nī deo, & circuncidite duritiē cordis uestri uiri Iuda, & qui inhabitatis Hierusalē.
Igitur dubitauerit nullus, quod siquidem quis omnino à cordis affectionibus liber
fuerit, talis recte deo potius, & non sola carne circunciditur; quod facere nolentes
Israēlitas acriter redarguit uniuersorum deus, dicens: Omnes gentes incircuncisæ *Hiere. 9.*
carne, & omnis domus Israēl incircunsa corde suo. Dixit autem alicubi & per uo-*Hiere. 6.*
cem Hieremias: Ad quē loquar & testabor, & audiet: Ecce incircuncisæ aures eo-
rum, & audire non poterunt. Insuper & diuinus Stephanus opprobrans illis crude-*Aet. 7.*
litatem & inobedientiā. Incircuncisi, inquit, auribus uestris & cordibus. Proinde
Paulus in lege eruditus optimè dixit: Circuncisio nihil est, & preputium nihil est, *Rom. 2.*
sed obseruatio mandatorum dei. Quoniam autē semper quodammodo solet Iulia-
nus etiā eos qui recte sapiunt uituperare, repetens malignum suum morem, dicit:

IVLIAVS.

B

Circuncisio, inquit, erit circa carnem tuā. In hoc inobedientes, corda, in-
quit, circuncidimur. Profectò nullus scilicet apud uos male operans, nullus
enim improbus. Ita circūcidimini corda, bene seruando azyma, & faciendo
pascha. Non possumus, inquit: Pro nobis em̄ semel immissarius est Christus,
& prohibuit azyma. Quamuis per deos urus sim cōuerstorū, ut celebrem cū
Iudæis festa, semper adorans deum Abraham & Isaac & Iacob, qui Chaldæi
ex sacro genere & sacerdotali existentes, circumcisionem quidem didicerint
Aegyptiorum facti hospites: coluerunt autem deum, qui mihi & his qui eum
sicut Abram coluit, colūt, propitiūs fuit, quum magnus sit ualde & potēs,
uobis autem non fauens. Non enim Abraham imitantes altaria erigitis illi,
nec ædificatis sacrificatoria, nec sacerdotalibus ministerijs quemadmo-
dum filii seruitis.

CYRILLVS.

Igitur vir strenue, apud te res optimæ taxantur, propterea quod quidam illorum
non recte usi sunt circumcisione in sp̄itu. Nunquid esse aliquod bonum conferen-
dum uel æquale annuncias? Nunquid malum quod tam eximium? & utile uulgarē
esse tibi uidetur, & uituperabile quod liberat nos ab omni immundicia? At plurimi,
inquit, sunt inter uos male operantes & improbi. Verū nō circumcisionis, sed eorū
qui non optime uiuere uoluerunt, hoc crimen merito fuerit. An non omnibus ho-
minibus utilem & necessariam esse dicas moralis sapientiæ utilitatem? quæ omnem

- C** passionum ferociam mitaget, at haec quidem subsidia languentibus tribuit opifex, At qui affectuum intemperantiae ut uincant, permittunt, concutiuntur & tristantur, siccip hanc artem impugnat, ut inutile esse putent quod saluare possit. Nunquid igitur recta & iusta sapere uolentes, medice artis despiciemus imbecillitatem, uel eis qui aduersantur illi patrocinabimur, quod nihil inde utilitatis habeatur? at illa quidem erat potens ad curandos ægros, illi autem suis uicti voluptatibus à bonis illis artis exciderunt. Quare igitur reprehendit datam à deo circumcisio in spiritu ritu: eo quod nonnulli inter nos sunt, qui sanctam conuersationem illam non suscipiunt, & suis ipsorum capitibus inutilem faciunt desideratissimam & optatissimam supernæ magnificentie dignitatem. Immolauerunt agnum Israëlitæ, panes azymos comederunt, secundum quod in antiqua lege decretum erat; sed in umbris, ut dixi, prescribebantur priscis spiritualia. Refusit ueritas, immolatus enim est pro nobis Christus agnus uerus, qui uere immaculatum & impollutum sacrificium; discessimus à figuris, tempore ad hoc uocante: cibum accepimus purissimum, nempe in euangelicis præceptis, ut abstineamus animo ab omni fermento, hoc est diabolica malitia, moltum nobis curæ est; proinde, ut dixi, à figuris cessauimus, & ueram seruitutem implemus. Finis enim legis & prophetarum est Christus, qui nō inentitur dicens: Non ueni soluere legem, sed adimplere. Et iterum, dico uobis: Iota unū uel apex unus nō præteribit à lege, donec omnia siant. Nam quemadmodum præfiguras in tabulis umbras, res ipsæ multiplices in tempore oblatæ minime quidem tollunt, transferunt autem, ut manifestius uideantur, modo illis conueniente. Non sublatas dicimus esse legis umbras, sed potius impletas orta ueritate, si talem partientes pulchritudinem suo tempore ad hoc peruererint, quo tempore fulsit Christus. Liberet igitur nos à culpa & criminé, si nō figuris innixi fuerimus, neq; etiam Iudaicè feriari consueuimus, ad meliora rebus nostris transeuntibus. At si ægreserit in hoc, & rerum incrementa, dum ad meliora proficiunt, accusanda putat. Fortassis & ipse omnia huius uitæ opera simpliciter taxat, si meliora reddantur. Et hoc uerum esse declarabit singulorum probatio.

Simulat autem se esse piú quendam & dicit, colere quidem se deum Abraham, esseq; illum magnum & potentem, unum fortasse dicens & illum esse ex his diis, qui particularibus prouincijs præsident, quos sapissime gentium principes, & ciuitatum defensores nominat. Malignissime igitur uidetur mihi etiā suæ pietatis ostentationem tractare, quum non credat illum esse deum unum, & natura, & solum, & super omnia, sed cum diis suis connumerat.

- Filiij Abraham** Quod autem extuctis altaribus nō sacrificemus deo sicut diuinus Abraham, iterum arguit nos. Neque enim, inquit, imitati estis illum. Non intelligens quod ueram & necessariam morum illius similitudinem acceperimus. Nam quum sumus in præputio quemadmodum scilicet & ille, credidimus deo & iustificati sumus. Scriptum est enim: Credidit Abraham deo, & reputatum est illi in iustitiam. Computatis autem & nos sumus inter filios, & imitar illum deligimus; sacrificamus item & nos nunc melius quam illi tunc. Nam figurarum tempore uigebant figuræ: demonstrata uero ueritate spiritualem cultum necesse est uigere. Vellicat autem cum hunc diuinum Abraham, & dicit:

IVLIAVS.

Etenim sacrificabat Abraham quemadmodum & nos semper continuo: utebatur autem uaticinandi arte, & obseruatione cursus astrorū. Fortassis & hoc erat Græcorū: auspiciabatur aut magis, quādoquidē & curatorē domus habuit

A habuit symbolicum adiutorem. Quod si quis haec non credit, ipse manifeste ostendam, per ea quæ à Mōse dicta sunt. Post hæc autem factum est uerbum domini ad Abram, dices in uisione noctis: Ne timeas Abram, ego protector tuus, merces tua multa erit ualde. Dixit autē Abram: Domine quid mihi das, ego autē morior sine prole, & filius Māsec uernaculæ meæ hæres meus erit. Et statim uox domini facta est ad illum dicētis: Non erit hæres tuus iste, sed qui egredietur ex te, hic erit hæres tuus. Eduxit autem illum & dixit ei: Respicce in cœlum, & numera stellas, si potes dinumerare illas, & dixit, sic erit semen tuum. Et credidit Abram deo, & reputatum est ei in iustitiam. Dicite mihi hoc, cuius gratia, eduxit eum & stellas ostendit, oraculum dans angelus uel deus? intus enim existens non ignorabat quanta esset multitudo astrorū, quæ nocte semper apparēt & fulgent, sed opinor ostendisse ea, quæ tunc mōuebantur, ut uerba euidentiore fidem haberent, omnia firmante & roborante cœli sententia.

C Y R I L L V S.

B Itaque sacrificia amans, & pius ualde diuinus Abraham: atqui non iuxta Græcorum legem sacrificabat. Nam ij quidem immundis spiritibus honores tribuerunt: at ille sub figura quidem adhuc, & quodammodo crasso Iudaico cultu, ei qui natura & uere deus est, sacrificare studebat, & per regionem excitabat altaria. Opinatur autem forsitan uirum diuinatoria arte usum, & astrorum cursus obseruasse curiosus, & quæ res necessarias interdum designant. At hoc crimen est Græcorum stupiditatis, puerilisq; ludus & uana dementia, nihilq; aliud. Nullo enim modo sapientissimus Abrahā illa arte opus habebat. Viderit enim quis id qd dico etiam ex simplicitate sanctorum literarum. Nam quum iam ad senium peruenisset, lugebat se carere pueris, quamuis nothus ei esset Ismaēl; sed omnipotens deus prolem generationis de libera fructus promisit, qui cum astris de multitudine contenderent. Ostendit em̄ stellas ei, dicens: Sic erit semen tuum. Igitur in his uidere licet illas in manifestum exemplum innumeræ multitudinis assumptas, nullo modo autem dictum est, quod obseruauerit stellarum cursum, uel quod promissum cursu confirmarent, & locali motu monstrarent aliquid dei occultum. Quid enim, etiam si uocatus ad uidendas illas, ut in tempore & opportune dicatur, & ipsum, Sic erit semen tuum? At optimus ille absque iudicio, uisionem ad confirmationem ueritatis facere dicit, sed opinor ostendisse uolens illas stellas currere ei, ut uerba euidentiore fidem haberet omnia firmante, & roborante cœli sententia. Valde scilicet, nihil enim nos latet futurorum, qui currentia astra & calculum cœli omnia firmantem didicimus. Vides illos habentes erroris officinas, et mendacionē foras, ij admirant semper astrorū cursus, & pro minimis obulis interdū cœlestia loquunt sacramenta, mulieres autem comprehendentes, & plebeiorū mentem demulgentes extenuant maruria, & suffurantes paruos quaestus, suæ frigidæ uaniloquetiæ mercedem lucrantur. Quamuis secundum quod dicit ueritatis impugnator, sententiam cœli omnia firmantem ex astrorum motu didicerint; sed impostores & mendaces, & nihil uerum scientes decipientur. Quis enim nouit mentem domini, sicut scriptum est: Factum autem ab ipso dicimus astrorum chorū, non quod sanctorum prophetarum dignitatem habeat, uel aliud quiddam præterquam ut luceant hominibus, & sint

Contra Afr. logos.

DIVI CYRILLI CONTRA IULIANVM LIB. X.

C in temporum signa. Nam ita testatur sacra scriptura. Itaque frustra diuinat & mufit, Abraham usum esse astrorum uaticinio. Non enim cursum astrorum, sed multitudinem ei ostensam, esse dīdicimus. Sic enim erit, inquit, semen tuum, Carterum quod & aues obseruauerit de eo sic scripsit:

I V L I A N V S.

Gen.15. **V**t autem nemo suspicetur uiolentam esse illam enarrationē, appositis ijs quæ sequuntur, confirmabo. Scriptum enim est postea; Dixit deus ad eum; Ego sum deus, qui eduxi te de regione Chaldaeorum, ita ut darem tibi terrā hanc in hæreditatē. Dixit autem: Dominator domine, in quo cognoscā hoc quod hæreditabo eam. Dixit autē illi; Accipe mihi uitulum triennem, & capram trimam & arietem trimum, & turturam, & columbam, & accepit ipsi omnia hæc, & diuisit ea media, & posuit ea contrarias inuicem, aues autē non diuisit, descenderunt autem aues super diuisiones; & sedit cum eis Abraham. Apparentis angeli prædictionē, hoc est dei, per auspiciū, uidete confirmari, non sicut nos ociose, sed cum sacrificijs uaticinium perfici. Dicit autem, & auium aduolutu cōfirinatam ostenderit promissionem, & approbans fidem Abrahæ, apponit quod absq; ueritate fides stultitia quædam uidetur esse & stupiditas. At ueritas non est ex nudo uerbo, sed opus est etiam ut aliquod euidentis signum sermones sequatur, quo quod factum est credatur, & prædictio adimplenda esse non dubitetur.

C Y R I L L V S.

Iterum in his deprauatur sanctorum scripturarum fides, uirtutem enim sentiarum ab illis auffert, dum hoc unum ualde inconsiderate, nescio quomodo, diuinat. Et quid ipse hic malū fert? nimur id quod contingit sapissime ijs qui currentibus nubib; immittunt oculum. Nam ij qui hoc facere solent putant interdum quod centauros quosdam & leones, & etiam homines uideant, quū sibi mens illorum ea quæ non nata sunt singat, et in umbris significet quiddam quod omnino non subsistit. Opinor autem diuinæ scripturæ mentem manifestam auditoribus esse proponendam. Etenim uniuersorum deus promisit se daturum Abrahæ terram, quæ nō post multum temporis implenda esset, & à semine eius inhabitanda. Quoniam autem promissionis magnitudo spem excedere uidebatur, res enim inexpectata etiam creditu difficultes sunt, signum petens addebat, dicens: Domine, in quo cognoscām hoc? Itaque oportebat quidem senem, deo dicente, nullo modo dubitare, quia autem erant adhuc principia fidei, deus conniuet ad hoc & confirmat in ipso profectum & soliditatem in fide, & infirmo magna benignitate ad curandam pusillanimitatem quædam donat. Voluit enim iuramento firmare promissionem. Sed erat mos apud Chaldaeos iuramenta stabilire, transiendo per medias diuisiones; & lex regionis eius rem cōfirmabat. Hoc facere præcipit, dicens: Accipe mihi uitulum triennem, & capram trimam, & arietem trimum, id quod & bene intelligens diuinus Abram, quamuis deus solus imperasset, debere accipere: ipse tamen & cætera addidit, & iuxta legem iuramenti occisa, in duo diuisit, ordine collocans, eo quod statim per medium transiturus esset deus. Viderit enim quis apud posteriores

A steriores talia quædam iuramenta apud barbaros facta, & apud quosdam antiquiores. Vnde Sophocles in Antigone introducit quendam nuncium, cui etiam præceptum erat Polynicis corpus seruare, Thebanorum duci dicentem: Chreon hic erat;

Eramus autem parati & ferrum tollere manibus,
Et ignem diuidere, & deos adiurare.

*faderis stab' endj
ap' ut racos, modus.*

Nam euntes per medium ignem, & ferrum ferentes manibus, faciebat iuramenta. Itaque uniuersorum deus senioris indulget pusillanimitati, iuxta Chaldaeorum morem, dispensatiue iuramentum interponens. Scriptum est enim, quod sole existente ad occidentem faces ignis per medias transierint diuisiones. Figurabatur autem iterum quasi in specie ignis diuina & immaculata natura. Et hoc quidem sicut ille, reueritus opinor redargutionem. Adiecimus autem nos utiliter certe ostendentes, quod diuisiones magis assumpta sint ad iuramenti usum, & non sicut ipse dicit, ad modos uaticinij in sacrificijs.

Quod autem carnivoræ & abominabiles aues ad sacrificia aduolarint, & illas depulerit Abraham, quid mirum est amice? non enim inconsequens erat assumpta in iuramenti usum derelicta esse diris aubus inuadenda, quamvis iuramenta nondum essent impleta.

Sine ueritate, inquit, fides stultitia quædam esse uidetur & stupidas: dicimus, uir strenue, quod fidei gratissimum est, non curiose inquirere. Etenim quod inquiritur, quomodo adhuc creditum est? Veruntamen fidei ueritas adiuncta est, non enim erat iuramentis melius diras & immundas aues sacrificijs aduolare, sed solidior fides erat, cui accedebat ex iuramentis stabilitas.

B Coniectore autem & symbolicū illi etiam famulū esse dicit tali cuidam negocio adhibitū. Nam diuinus Abraham electū quendā domus suę procuratorem fecerat, & iussorat sponsam adducere Isaac, & de cognatione sua in Mesopotamia cōiugium querere: illi autem imperatū perficere uolens, & abiens iuxta uolūtatem domini in Caran. Hæc est prima ciuitas Abrahæ, fusa prece, ut se iuuaret, dominū orabat: bene enim sciebat, dominū suum ad liberalitatem erga exterios ad se uenientes propensum. Etenim hospitalitate nihil apud illum antiquius censemebatur. Eapropter liberalē & iisdem moribus præditam quererebat puellam, ne si diuerso animo esset cū domino, iacturam faceret. Præterea & ob aliā causam. Domesticis enim seruis nihil tam optatū, & gratū, atq; clemens & bona materfamilias, quæ ob liberalitatē laudatur, sicut parca & iuinda, exosa est & odibilis. Quoniam autē corda noſſe, solum uniuersorum dominum decet, orabat ſepiſſime, ut contingeret ei uirgo bona & hospitalis, dominūq; moribus conueniens. Vnde orans dicebat: Hanc esse quæſitam, quæ petentem potum, liberaliſſime exciperet. Et licebat inde mulieris mentem quodammodo coniectare, & quasi arrabones quosdam, quid sperandum, inde colligere. Proinde uxorem illi monstrauit is, qui corda nouit & renes. Itaq; ne dicat coniectorem eum, qui petiuit precibus designandam à deo: talem, inquam, quæ esset eiusdē ingenij cū domino Abraham & filio ex eo nato. Quoniam & inter nos, ſiquidem cordati ſumus & amatores dei, in omni opere adiutorem & affiſtentem fieri optamus, uniuerso dominantem deum, & in singulis operibus apud illum quærimus uiam. Neque huius gratia dicetur quis ſymbolorum coniectura uti, ſed laudabitur potius ob reuerentiam in deum.

Datas etiam & ſibi uoces inquit, quibus edoctus eſt, quod in regni ſolijs ſeffurus eſſet. Quo uocales eius prophetas, prædixerunt ei de tam præclaris & electis operibus; Picarum fortassis, & cypſelarum uoces, addam autē & charadrios, & loquacissimum omnium paſſerem. At his qui eadem cum illo ſapere uoluerint, auium

D. CYRIL. CONTRA IVL. LIB. X. IO. OECOL. INTERP.

C examina missent, quidnā futurū. Semper enim grata est illis deceptio, nos autem illis iure longū valere dicentes, omnium scientiam soli tribuimus uniuersorum dominatorī, quem & ipsum ac solum dicimus regem & dominum, cceli & terræ opificem, uisibilium ac inuisibilium, sensibiliū & intelligibiliū. Produxit enim ex nihilo ut essent, ea quæ aliquādo nō erant, per similitudinem, per quem, & cū quo, deo & patri gloriam, cū sancto spiritu in secula,

A M E N.

LIBRORVM DECEM DIVI CYRILLI ALEXANDRINI ARCHIEPISCOPI CONTRA
IVLIANVM APOSTATAM,
FINIS.

A DIVI CYRILLI ARCHI

EPISCOPI ALEXANDRINI, AD THEODOSIVM

REGEM PIENTISSIMVM, DE RECTA IN DO

MINVM NOSTRVM IESVM CHRIS-

STVM FIDE, LIBER.

DEO, cuius est summa celsitudo, uobis o Christianissimi Reges, humanæ claritudinis fastigium, incomparabilibus excellentijs præ omnibus alijs exurgens & exaltatum, eximiaq; ac honesta sors sunt data: dignus nimirum super terram honor. Etenim illi quidem omnia genu flectunt, thronij & principatus, domi nationesq; ac potestates seruam submittunt ceruicem, & decenibus illum semper colentes glorificationibus, plenū esse dicunt cœlum ac terram gloria eius: uiderit autem quis & in uestra serenitate decorum & euidentem tam illustris & omnium summae nobilitatis typum. Vos enim estis & summarum dignitatum fontes, & supra omnem eminentiam, humanæq; felicitatis principiū ac origo. Et uestræ quidem Maiestatis clementissimis nutibus, quicquid regni solis substratum est, ut uitam legitimam & admirabilem agat, gubernatur: at qui iugum non ferunt, facile à uestro robore uicti, cadunt. Atq; adeò si uel regis scutum radiet, illi repulsa sua obscuritate pereunt, & ab insipientiæ suæ sensu recedentes, flexis genibus misericordiam querunt. Eapropter & militum uestrorum multitudine, & militaris disciplinæ perita, & uincere semper solita, mundum subiecit. Vos estis eorum qui uel ad orientem uel occidentem habitant, cantus & lyra, & omnis celebritatis argumētum. Vos qui Austrum & ulteriore Aquilonis regionem inhabitant, gratulatorijs uocibus celebrare non cessant. Tam pñ & præclarí uestri in perij summum præsidium est dominus noster Iesus Christus. Nam per illum reges regnant, & potentes scribunt iustitiam, sicut scriptum est. Estq; illi potentissima uoluntas, & solus nutus, boni omnis impletio. Distribuit autem prompte diligentibus se, omnia quæ laudabilia & admirabilia ac eximia. Ad hæc quæ dixi demonstranda, sufficiunt uel ea quæ uestræ Maiestati donata sunt, & adhuc danda, ut credimus.

Quod autem gloriofa in deum pietas regijs honoribus immobile sit fundamen tum, etiam ex ipsa sancta diuinæ scriptura docere attentabo, idq; quanta fieri potest breuitate. Nam plurimi olim fuere, qui Iudæorū terræ præfuere, & regni illius solium rexere: sed qui ex illis impñ reuerentiam in deum nihil faciebant, & legem iudicij administratricem contemnebant, sibiq; in amore sui indulgebant plurimum, miserí ac malí male perierūt. Grauissimum enim est offendere deū, & offendendo illū uel in ullo, ab æquo deficere. Qui uero ex illis pietatis in deū cultores erant, & fideliter quæ illi placent obseruabant, sine labore uincebant inimicos, & aduersarijs præualebant. Talis quidem erat Iosias ille, qui cum suis templis & altari bus idolorum exurens ministros, & è medio omnia magorum & diuinorum genera auferens, diabolicaq; imposturæ Iudibria destruens, regnum suum maxime uenerabile fecit, & admirabile tam apud antiquos quam recentiores, & apud eos qui nouere colenda omnia, quibus diuina mens oblectatur. Iam hæc omnia uestri progenitores, & uos feliciter curastis. Cōmemorabimus autem utiliter quæ persapi entem Ezechia olim gesta sunt. Vestræ enī pientissimæ celsitudini, narrationū uirtus haud mediocriter proderit. Vir quidā ex Babylone, quæ in Persarū regione est, cui nomē Rabsaces, hic omnem, ut ita dicam, Iudæorū regionem deuastauit; de structa autem & Samaria, ad ipsam perrexit Hierusalem, stipatus innumeris satelli-

Quam reue
renter de magi
stratu loquitur

Proverb. 8.

Pietas stabili
mentū regni.

D. CYRILLI AD THEOD. DE RECTA FIDE LIB.

C tibus, & habebat quidem phalangem equitum haud contemnendam, immo inexpus-
Esa.36. gnabilem, & peditum armatorum exercitum harense numero aequaliter; qui iam ad
hibuissest mitembus machinas, & apparatus bellicos, & non mediocri arrogantia, bar-
barico more insultaret, potenter quidem se sanctam ciuitatem etiam cum alijs subla-
turum, emitteretq; temerarias & blasphemias contra ineffabilem gloriam uoces, Ja-
xans infrenem & impotentem contra deum linguam. Dicerebat enim, etiam si uellet
ipsos deus seruare, inutile futurum id q; sideret adiutorij beneficii. Vbi autem uenerunt
qd; annunciantes regis facinora, & conatus impietatis illius, & sermones Persico fa-
stu plenos, tunc ob solas in deum blasphemias dolens, & eius ciuitatis capienda
causam prudenter expendens, disrupte uestem, & in domum dei ascendit, precibus
scilicet diuinam iram placans, & se a criminibus blasphemiaru liberans. Et quid in-
de faciū est: benignum, & propitium habuit uirtutum dominum, uicit enim Assy-
rium, non armando feroceis equos ad praeium, neq; sagittariorum agmina, neq; lan-
ceariorum turmas, neq; utendo subditorum bellatoru opera, sed potius diuina sen-
tentia Assyriorum exercitui una nocte mortem decernente. Exiit enim, inquit, an-
gelus domini, & occidit de castris Assyriorum centum octoginta quinq; millia: &
quum surrexisserent mane, inuenierunt omnia corpora mortua. Hi sunt pietatis in deū
fructus, & si non tolerentur contra diuinam gloriam blasphemæ uoces.

Decet autem apud regum potissimum aures pias, contra deum nihil blasphemū
audiri, sed illa potius, quæ citra omnem reprobationem & accusationem sint, dis-
gnæc; illo glorificationis præmiū constituant. Id quū & ego optimum esse sciam,
incitatus sum necessario, rectæ & apostolicæ fidei traditionē scribere quidē in hoc

D Reginarū una
regis uxor, alte
rator. simis reginis, quæ cū uestra serenitate illustres sunt: quarū una qd; optatissima ue-
stra sobole gloriāns, regno spem perpetuitatis assert: altera autem & uirginali ger-
mine simul uigens, & nobilissimi regni uestrī curas sibi uindicat.

Itaq; Indicæ gemmae reuerēda uestra adornant capita: animæ uero & mentis spi-
ritualis ornatus sit fides recta & inadulterata: quam seruatuos uos confisus offe-
ro librum quasi mentis fundamentum & animæ splendorem, & cordis coronam.
Proverb.8. Scriptum est enim: Melior est sapientia lapidibus sumptuosis, & omne preciosum
non est illa dignum.

Igitur paucis dicere tentabo de incarnatione unigeniti, & ut semel possit expla-
nari illius sacramētum, quammaxime manifeste, iuxta quod possibile est ijs, qui in
speculo & ænigmate uident, & ex parte cognoscūt, iuxta mensuram doni quod sp̄
ritus suppeditauerit, sicut & diuinus scribit Paulus: Nullus enim dicit dominum le-
sum, nisi in spiritu sancto. Dixerit autem, opinor, quis: Quoniam tibi uidetur ut in
puluere hoc & hac palæstra exercearis, grauissimūq; & intolerabilē exantes labo-
rem, ocyllime manifesta uerum, & non deprauatum, sed omni reprobatione
liberum de Christo sermonem. Oracula enim, quæ de hac re, & in recentiore
& uetustiore scriptura tradita sunt, quidam uarijs opinionibus ebrj fœde detor-
quent. Itaque non ignoramus nihil tam absurdum, quod insipientes non attinent:
cadunt autem repente in laqueum inferni, sicut scriptum est, & in pedicas mortis,
nescientes uel quæ loquantur, uel de quibus affirment. Operæprecium autem fue-
rit narrare, qui singuloru sint rumores, & quæ honestæ illæ fabellæ. Nā alijs quidē
sentire & ducere ausi sunt, quod apparuit quidem homo Verbum ex deo patre, sed
non portarit ex sancta uirgine & dei genitrice carnem. Mentiuntur autem solam
sacramenti apparentiam ponentes. Alij uero dum considerant erubescendo quod
uideantur hominem adorare, & terrenam carnem summa gloria celebrare, ma-
gna ruditate laborantes adulterina & peruersa quadam reuerentia, conuersum
esse dicunt Verbum ex deo patre natum in ossium & nervorum & carnis naturam,
valdeq;

False de incar-
natione Chri-
sti opiniones.

A ualde ipsi Emanuelis nativitatem ex uirgine derident miseri, & immutabilitatem in optima & diuina dispensatione taxant. Sunt qui & Verbum deo patri coeterum tarde natum esse crediderunt, & tunc tandem uocatum esse ut subsisteret, quando initium nativitatis secundum carnem sortitus est. Sunt autem & alii, qui in eam insaniam impie deducti sunt, ut & Verbum quod ex deo est, non habere subsistentiam dicant, sed simpliciter Verbum, quod secundum solam pronunciationem intelligatur in hominem factum esse. Inter hos sunt Marcellus & Photinus. Videtur insuper & alii, uere hominem factum esse, & in carne fuisse; at non item credendum, quod assumptam carnem perfecte animauerit anima rationali, & mente, sicut nos habemus; sed in unionem omnino, quemadmodum putant, constringunt Verbum ex deo patre & templu ex sancta uirgine; & in illo habitasse dicunt Verbum, & propriu qui dem fecisse corpus assumptum, adimplendo locum animae rationalis & mentalis. Iterum alii annunciant diuersa illorum opinionibus, & opponunt, censentes ex deo Verbo & anima rationali & corpore, hoc est simpliciter ex perfecta humanitate constitutum, & compositum esse Emanuelem. Adhuc tamen sanctam & immaculatam de illo opinionem non omnino retinent; separant enim in duos unum Christum, & crassa quodammodo separatione seorsim utrunc separant, & etiam stantem demonstrant. Nam unum quidem esse contendunt ex uirgine natum perfecte hominem, alterum uero uerbum ex deo patre, non dijudicantes quod aliquando sit dei natura, & carnis, neque uolentes solis his differentijs inhabitare. Nec aberrauerunt in hoc a uero sensu, quoniam non est eadem natura carnis & deitatis, sed unum quidem ut hominem seorsim ponunt, alterum uero deum natura & uere filium nominant, quamvis uelint esse Christiani, & libellos sanè de his conscrubentes, discere ausi fuerunt his uerbis. Nam ille quidem natura uere filius, qui ex deo patre est Verbum, iste uero per cognominationem cum filio filius. Et post alia iterum: Non
B caro dei Verbum, sed hominem suscipiens. Nam unigenitus quidem præcedenter & per se filius dei omnium conditor est: is autem homo quem assumpit quum non sit natura deus, propter ipsum uere dei filium a quo assumpsit est, per cognominationem cum illo appellatur. Nam nemo nouit filium, nisi pater, eum qui natura & uere manifestat ex patre filium. Quod autem dictum est a Gabriele, Ne timeas Maria, inuenisti enim gratiam apud deum; & Ecce concipies, & paries filium, & uocabis nomen eius Iesum: homini adaptat. Sed hæc quidem illi, nos recte sentiamus, & nunquam sic. Minime enim persuaderet secus sentientium sermo, qui relicta via recta, peruersam & extra metam currunt. Et si quis uellet prolixiorum de singulis facere sermonem, & satis examinare, insumpturus esset utique multum temporis, & exalatur molestum & ineuitabilem laborem. Existimantes igitur prætereundum tumidum & ualde potentem sermonem, adhibendumq; breve examen, ad singula dicamus, & præ alijs opinatoribus: Erratis nescientes scripturas, neque etiam magnæ pietatis mysterium, hoc est Christum, qui manifestatus est in carne, iustificatus est in spiritu, uisus est angelis, annunciatus est in gentibus, creditus est in mundo, assumptus est in gloria. Opinor autem, quod aduersarij debeant uel condemnare ueteres, & dicere mendaces orbis doctores, quibus Christus dixit: Ite, docete omnes gentes; uel siquidem hoc facere abhoruerint, & recte de Christo sapere uoluerint, dicant uale suis erroribus, & mordicus teneant sacras literas, perque sanctorum uiam errore parentem ad ipsam ueritatem pergant. Fuerit enim non aliud, arbitror, pietatis sacramentum, quam ipsum Verbum nobis ex deo patre, quod manifestatum in carne, natum autem per sanctam dei genitricem uirginem, forma servi assumpta. Visum autem & angelis, qui natum honorauerunt, & dixerunt: Gloria in excelsis deo, & in terra pax, hominibus bona uoluntas. Quin & pastoribus significantes propter nos in carne deum Verbum; Ecce, aiunt, natus est nobis salua

Nestorium te
xat.

Luce 1.

1. Timoth. 3.
Pietatis myste
rium Christus.

Luce 2.

D. CYRILLI AD THEOD. DE RECTA FIDE LIB.

C tor, qui est Christus dominus in civitate David. Et hoc uobis signum, inuenietis puerum inuolutum, & iacentem in praesepio. Quum autem manifestus partus eius per virginem, & nativitas in carne, quomodo non utilis vaniloquentia, immo quomodo non insania & deliramentum, tam euidentem & claram dispensationem putatiuam nominare? Nam si umbra & apparentia fuit, & non uera incarnatione, neque etiam uirgo perpetuit, neque assumpsit semen Abrahæ Verbum ex deo patre, neque assimilatus est fratibus. Umbra enim non sunt, nec typus, quæ sicut nos appareat, sed in corporibus palpabilibus et uisibilibus, et terrigena carne uestiti, etiam corruptioni et affectionibus subditum sumus. Igis si Verbum non est factum caro, neque in quo passus est ipse tentatus, poterit eos qui tentant iruare. Non enim aliquid paterebatur umbra. Transirent sane omnia ita ne uere exhiberetur quicquam. Nam quale tergum dedisset pro nobis, uel quam maxillam cedentibus submittens, Iudeorum plagas fortiter sustinuisse? Et quomodo clavis manus ac pedes transfixum, in carne apparentem quis putauerit? uel quale latus, dic obsecro, perfoderunt Pilati milites? & quod cum aqua preciosum sanguinem scaturiens spectantibus ostenderunt? & si oportet dicere aliquid amplius, neque mortuus est pro nobis, neque etiam surrexit Christus. Quod si receptum esset ut ferunt, exinanita foret fides: transisset autem crux, mundi salus & uita, & periret omnino eorum qui in fide obdormierunt spes. Etenim bene sic habere uidebatur & beato

I. Cor. ii. Paulo: Tradidi enim uobis, inquit, in primis id quod acceperis, nempe quod Christus mortuus est pro peccatis nostris secundum scripturas, & quod sepultus est ac resurrexit tertio die secundum scripturas, & quod apparuit Cephae & duodecim, deinde uisus est plus quam quingentis fratribus simul, quorum plerique manent adhuc, & quidam obdormierunt. Etiam uisus est Iacobo, deinde apostolis omnibus. Postremo autem omnium uisus est & mihi, quasi abortiuo. Et post alia iterum: Si autem Christus prædicatur quod ex mortuis resurrexit, quomodo dicunt ex uobis quidam,

D quod resurrectio mortuorum non est, neque Christus surrexit? Si autem Christus non resurrexit, uana est prædicatio nostra, & fides uestra. Inueniemur autem & falsi testes dei, quod & testificati sumus de deo quod suscitauit Christum, quem non suscitasset, siquidem mortui non resurgent. Etenim umbra, dic quæso, quomodo moreretur? Igitur quomodo suscitasset Christum pater, quem esset umbra apparentia, mortisque nexibus non teneretur? Proinde transeat illorum uomitus. Fabulam item & alia ratione ac impij consilij eruptiones ea, quæ ab illis dicuntur censemus. Nam tales nobis antea scriptis designauit saluatoris discipulus: Quod multi falsi prophetæ exierint in mundum. In hoc cognoscite spiritum dei. Omnis spiritus qui confitetur Christum in carne uenisse, ex deo est: & omnis spiritus qui non confitetur Iesum, ex deo non est. Ethic est ille spiritus Antichristi, de quo audiuitis quod ueniet, & nunc in mundo est. Etenim si non fuisset homo uerus, neque etiam ascendisset in carne ad eum qui in coelis est, patrem ac deum, neque reuersurus esset e coelo nobis similis homo scilicet & in carne.

Cötra eos, qui dicunt nerbum dei in carnē conuersum.

Cæterum quod & alijs putant & sentiunt immodice stupidi negandam quidem esse nativitatem per sanctam uirginem, Verbum autem ex deo natum, naturam quidem nostri similem neglexisse, conuersum uero in terrenam carnem, blasphematiū est dispensationē, & diuina opera increpare uolentiū. Etenim omnium opifex

Heb. 2. misericordissimum dei Verbum exinanuit semetipsum propter nos factum homo, factum ex muliere: ut quoniā sanguinis & carnis participes fuerit filij, hoc est nos, & ipsum similiter particeps esset horum, ut per mortem aboleat eum qui habebat imperium mortis, hoc est diabolum, & liberos faceret eos qui timore mortis per omnē uitam obnoxij erant seruituti. Sic enim dicit sacra scriptura. At illi optimum consilium indecens esse decernunt, & quasi possent meliora sapere, etiam sapientiae opera incusant. Non enim dicunt conuenire partus dolorem, & partum ex muliere, & nos accusare

Contra eos qui dicunt Christumphantasticū & sumpsiisse corpus.

A fusare unigenitum: putandum uero dei Verbi naturam, in terrenum hoc & de-
bile corpus transisse: & conuersationem imaginantur eius, qui conuersationem ne-
scit. Fundata enim est diuina natura in proprijs bonis, & inconcussam seruat uirtus
tem in ijs, in quibus est. Quippe, natura facta & in tempore producta, pateretur ut
que mutationem, nec foret hoc absurdum uel indecens, uel falsum. Quod autem o-
mnino initium fortitum est, habet quodammodo & diuisibilitatem, ut immutetur. Deus
autem qui est super omnem mentem, cuius substantia a generatione & corruptio-
ne exempta est, ac superior, idem etiam maior est quam ut conuertatur, & quodam
modo naturae suae ratione, omnibus quae esse coeperunt, superior est, & superfertur
eminentia incomparabili. Ita & ea quae creaturae suae euenire solent, transcendent
iterum, ut pati nequeat. Igitur deus quidem in bonis est, quae comunitari nequeunt,
creaturae autem sunt in conuersione & mutatione, & in foribus habent corruptionem.
Id quod sciens optime philosophans propheta Hieremias, clamabat ad deum: Quia
tu sedens in seculum, & nos peribimus seculo. Sedet enim quemadmodum in pro-
prijs thronis semper regnans & imperans omnibus, & a nulla affectione infestatur.
At nos naturam habentes maxime uersilem, & propensissimam ad mutationem &
corruptionem, perimus seculo, hoc est, omni mometo & tempore corruptibles su-
mus & conuertibles. Itaque neque deus unquam a passionibus de propria stabilitate sua
per conuersationem extrudetur. Neque conuertibilis, neque mutabilis natura, hoc est facta
recipiet substantiam immutabilitatem, neque gloriarabitur diuinæ naturæ bonis, tan-
quam suis proprijs. Audiet enim merito. Etenim quid habes, quod non accepi-
sti? Quod autem incouertibilis & incōmutabilis omnino Verbi natura, omnino uero
mutabilis creatura, uidere quis facile poterit, dum in spiritu diuinus David canit: Coe-
li peribunt, tu autem permanes, & omnes sicut uestimentum ueterascent, & sicut ami-
ctum mutabis eos, & mutabuntur: tu autem idem ipse es, & anni tui non deficiunt.
B Vbi igitur adhuc mansit ipsum dei Verbum? siquidem uere dicitur, quod commu-
tata stabili sua natura & infracta transierit in id quod non erat, mutatum que sit
in carnis naturam, ita ut corrumpi possit. An non deliramentum hoc est & insa-
nia: de quo quis dubitat? Sanè tempus est illorum ruditati respondere, qui in do-
ctrinis contendunt, quod non sit indignum etiam terrenam carnem in diuinitatis na-
turam transire posse, & fieri complexionem summam omniū substantiæ. Nam si hæc
diuinitatis natura iuxta illorum stupitudinem, in carnis transiret naturam, nihil, ut ui-
detur, prohiberet adhuc inferiorem illam, & priuatam naturam uolare super carnem,
& transformari in deitatem, in summam substanciam. At illorum insipientiam au-
dere non dignabimur: sed diuinæ potius scripturæ adherebimus. Et quum proph-
eta dicat: Ecce uirgo prægnans erit, & parvulum, & uocabunt nomen eius Ema-
nuel, ob signetque uaticinium Gabriel, & superiore sententiam uirginis interprete-
tur, dicens: Ne timeas Maria, ecce in utero cōcipes, & paries filium, & uocabis no-
men eius Iesum. Ex muliere uere natum esse credimus Emanuelem, & splendidam
& admirabilem nostræ naturæ gloriam non repellemus, recte sapientes. Assumpsit
enim unigenitus non propriam naturam. Neque enim res nostræ in aliquo fuissent me-
liores. Neque angelos assumpsit, sed semen Abrahæ, sicut scriptum est. Sic enim per-
ditum humanum genus, & non aliter, reparandum erat.

Baruch.3.

Perimus secu-
lo.

I. Cor.4.

Psal.101.

Esa.7.

Luce 1.

Heb.3.

Cur autem non & illud apud istos admirari dignum? nam quasi ualedicētes diui-
nae scripturæ, & mentem suam spiritibus erroris accommodantes, in hanc stultam
& puerilem impietatem perueniunt, ut opinentur quidem seculorum conditorem
coeternum patri deo deum Verbum cum carnis natuitate, comes, habere substan-
tiæ initium, & tarde genitum imaginari eum qui est super seculum & tempus, eo quod
in extremis, & tandem incarnationis temporibus, pater quidē factus sit deus, simul
autem immiserit quodammodo ad hoc ut esset, & subsisteret, templo, quod de uirgine,

D. CYRILLI AD THEOD. DE RECTA FIDE LIB.

Cum per quem omnia, & in quo omnia. An non in fastigium peruenire malorum, qui anilem & abominabilem fabulam strenue tractant, & mentem suam miro torsu pore implent? Sepulchrum uere patens guttur eorum, linguis suis dolose egerrunt: uenenum aspidum sub labijs eorum, quorum os maledictione & amaritudine plenum est. Necessarium enim est eum, per quem omnia, intelligi, etiam existere ante omnia, alioquin quid ficeret? Et quum Ioannes scribat: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud deum, & deus erat Verbum, hoc erat in principio apud deum, omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Et iterum: Quod erat ab initio, quod audiuimus, quod uidimus oculis nostris, quod spectauimus, & manus nostrae contrectauerunt de Verbo uitae, & uita manifestata est, & uidimus, & testamur, & annunciamus uobis uitam aeternam, quae scilicet erat apud deum patrem, & manifestata est nobis. Præterea quum & ipse Christus suæ subsistentiae inuisibilitem antiquitatem designaret. Nam quum dixissent, Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham uidiisti: manifeste uicissim audierunt, Amen amen dico uobis, priusquam Abraham fieret, ego sum. Vbi autem hoc Verbum, erat, si nihil præterea addatur, & etiam hoc uerbum manifeste possum est, quod generationis initium uiderit aliquis? uel quomodo, qui erat in principio super omnem mentem, in tempore accipiat, ut ad subsistentiam uocetur, & esse incipiatur? Itaque si quis uellet tis ociosus obluctari, nulla difficultate afferret ex diuina scriptura sermones ad reflectenda stupiditatis illorum damna. At superfluum arbitror & inutilem curam adhibere ihs, qui tam manifeste reprehensibles & turpes sunt. Igitur ad illud nunc camus, quod est condemnatis illis confine.

Obliterant enim quidam ueritatis pulchritudinem, & sicut numisma adulterant extollentes in excelsum cornu, & iniustitiam contra deum loquentes, sicut scriptum

Dicitur. Imaginantur unigenitum non habere existentiam, & proprie non subsistere, & per se quidem non esse in subsistentia. Verbum autem simpliciter, & sermonem iuxta solam pronuntiationem a deo factum, quemadmodum & in homine, inhabitasse dicunt miseri; & componentes sic Iesum, sanctis quidem sanctiorē esse dicunt, at tamen non deum. Igitur sicut & saluatoris scribit discipulus: Quis est mendax, nisi

Contra eos, qui dicunt filium Verbum esse pronuntiam. Igitur sicut & saluatoris scribit discipulus: Quis est mendax, nisi qui negat quod Iesus non est Christus; hic est Antichristus, qui negat patrem & filium. Omnis qui negat filium, neque patrem habet: qui confitetur filium, etiam patrem habet. Ambo enim & per ambos & in utroque uterque tam a nobis ipsis quam sanctis angelis agnoscuntur. Non enim quis didicerit quid sit pater, nisi filium subsistente, & genitum mente acceperit: neque etiam quod sit filius iterum didicerit, nisi quod genuerit pater, manifeste cogitauerit. Proinde necessarium opinor, & tutum dicere, quod siquidem filius est sine existentia, neque patrem patrem uere esse intellexerimus. Vbi enim est pater nisi uere genuerit? uel siquidem genuit quod non subsistit, & omnino non existit, genitū minime erit. Quippe quod non subsistit aequaliter est nihilo, sed omnino nihilo, & nullius erit pater deus. Ceterum uiri optimi, ego dixerim ad talia docentes: Vanæ nugæ sunt quæ dicitis, uel respondete interrogati, quomodo eximia est dilectio dei & patris erga nos? Et si dedit pro nobis filium, qui secundum uos non subsistit, nihil ergo dedit pro nobis, neque Verbum caro factum est, neque preciosam pertulit crucem, neque aboleuit mortis imperium, neque etiam iterum reuixit: Nam si nihil est & sine existentia secundum uos, quomodo illa ei conuenient? Igitur seduxit sanctæ scripture sermo eos, qui crediderunt, & fidei soliditas in nihilum peruenit? Cur autem non in figura dei existere filium sacra nobis significavit scriptura: imaginemque ipsius dicit & characterem eius qui genuit? Quamvis quomodo, hoc est non omnibus manifestum, quod imagines sicut sua exemplaria sint, oportet enim ea sic se habere, & non aliter. Igitur si absque subsistentia est imago, neque in existentia intelligetur, qua secundum se est character, necessario etiam dabuntur non

A nō subsistere eum, cuius est character. Et imaginis ueritas omnino referit ad ipsum exemplar. Insuper dic ovo, Philippus Christi existens discipulus, orabat ut uideret patrem existentem & subsistentem, dicens: Domine, ostende nobis patrem, & sufficiat nobis: nungd eum uolebat uidere, qui nō existit & nō subsistit: sed opinor sine formidine quis dixerit, cum qui subsistit & existit. Idcirco, siquidē nihil est filius, utpote nō subsistens secundū illorū infrenem audaciā, ad imaginē & cognitionē patris, se ipsum nobis quare attulit dicens: Tanto tēpore uobiscū sum, & nō cognouisti me Philippe; qui uidit me, uidit & patrem: nō credis quod ego in patre, & pater in me est: Ego & pater unum sumus. Sed nusquā, opinor, uiderit quis subsistentem in nō subsistente, neq̄ unquā intellexerit quis, quod id quod existit, idem sit per omnia cū eo, quod non existit. Quomodo erit aut̄ in filio quidem pater, & filius in patre? An nō in promptu est dicere, quod siquidem non est Verbum in existentia, qua secundū se, periclitabis & ipse pater, quod in se quidē habeat nihil, et intelligatur existere in nullo. Quod enim omnino nō existit, omnino nec intelligit. Et aliter quidē sermo est: nam plurima laborat absurditate, & nihilominus aduersariorū dogma ad absonta urget. Admiretur aut̄ quis meritò, quomodo nam in filio, qui esse nōdum sortitus erat, ea quae sunt, pater fecerit. Si aut̄ quis interrogauerit, utrum ihs quae sunt, sit bonum esse vel nō esse: responderit quis statim, quod esse. Nam qui dedit ihs esse quae sunt, maxime bonus appellat, & est conditor, & ita habet res. Igitur creaturæ meliores essent, quam̄ is per quem conditæ. Nam ille quidem non substituisse dicitur, hæ autem substiterunt, & esse intelliguntur. O absurdos sensus, apage cum blasphemis. Viuum enim Verbum dei & efficax, sicut scriptum est. Et nū & dicebat: Ego sum uita; sed non intelligeretur uita, nisi subsistentiam habuisset. Vita autem est secundum naturam. Minime enim mentietur falsissimum esse sermonem, quod Verbum quod ex deo apparuit, dicatur non habuisse substantiam: est enim stultissimi cordis eructatio. Nam ipse dicebat Moysi: Ego sum qui sum: quomodo autem unquam hoc quod uere est, in substantia per se nō seruari intelligeretur: & propterea eos qui sic sentiunt, meritò rudissimos esse definimus.

Porrò neq̄ illos laudabimus, nos diligentii inquisitione ueritatē edocti, qui priuari dicūt anima rationali unitā Verbo carnem. Carne enim sola & uitalem & sensituum sortita motum, uestientes, Verbum in mundum afferunt, mentis & animæ efficaciam tribuētes unigenito. Abhoruerūt enim, nescio quomodo, ne confiterent humanæ carni animatæ anima rationali, secundū naturam unitum esse Verbum, nihil facientes prorsus fidei traditionem olim datam; uoluntate aut̄ sola, quæ etiam secundum ipsos humanas sequitur rationes imperite delegerunt, & uere delegerūt prater id quod oportet sapere. Et quæ ratio horum dogmatum: ego dicam. Mediatorem dei & hominum secundum scripturas dicimus constitutum esse ex humanitate nostræ simili, quæ perfecta sit iuxta propriam rationem, & ex eo qui secundum naturam apparuit filio, hoc est unigenito. Afferimus autem concursum quendam & conuentum si pra rationem in unione inæqualitum & dissimilatum naturatum factum esse, & nihilominus Christum & dominum Iesum & filium nominati agnouimus, qui in eodem existat & intelligatur, deus & homo simul, inseparabilem̄ omnino unionem seruare consueuimus, eundem esse credentes & unigenitum & primogenitum. Vnigenitum quidem, ut ex deo patre Verbum & ex substantia eius prodeuntem. Primogenitum vero secundum quod fuit homo, & in multis fratribus. Nam sicut unus est deus & pater ex quo omnia, ita & unus est Christus, per quem omnia. Deum enim esse secundum naturam agnoscimus Verbum, per quod omnia, quamvis factum sit caro, hoc est homo. Sed illorum dicta parum cum nostris opinionibus contuerunt. Nam unum quidem manifeste accipiunt & ipsi Christum Iesum, & ut rem impiā maxime reūciunt Emanuelē in duo sepa-

Heb. 4.

Exod. 4.

Contra Apollinaristas, qui negant in Christo sius animam humanam.

Christus unigenitus et primogenitus.

D. CYRILLI AD THEOD. DE RECTA FIDE LIB.

Chari. Attamen anima humana & rationali spoliatae carni Verbum ex deo unitum esse dicunt. Adinuenta est autem ab eis uerosimilis, ut opinantur, ratio. Dicunt enim, quod partes quæ secundum compositionem ad unius perfecti constitutio- nem concurrunt, uideri solent ex imperfectis eius quod per se perfectum est, & tanquam in propria natura indiget compositione ex partibus. Proinde aiunt, cauendum est in merito homini concedere perfectum unitum esse Verbo templum, ut & compositio quæ scilicet de Christo intelligitur, exactam & inculpatam in se conseruet rationem. Quin & illud quoque apposuerint, quemadmodum ego opio- nor. Nam si ex homine perfecto, inquiunt, & Verbo quod est ex deo, componi- mus Emanuelem, non parum timetur, imò uitari nequit quod quodammodo appa- reat, etiā si noluerimus, esse duos filios, & duos Christos dicendum & sentiendum. Et quid illis nos respondebiimus? Primum quidem, quod fidei antiquissimam tradi- tionem, quæ ab ipsis sanctis apostolis ad nos peruenit, indignū immodica inquire- re ratiocinatione, quæ humanam mentem excedunt, sed neq; in medium proferre, sicut quidam periculose definiunt, & dicunt quod hæc quidem recte se habeant, hæc autem aliter. Cæterum uerè melius erat, permittere sapientissimo deo sua- rum considerationum uiam, & non irreligiose, ab illo decreta, quasi minus bene ha- beant, increpare. Audimus enim manifeste dicentem: Non sunt consilia mea si- cut consilia uestra, neq; sicut uia uestræ uia meæ: sed sicut distat cœlum à terra, ita distat uia mea à uia uestris, & cogitationes uestræ à cogitatione mea. Cæterum ne- que duos filios adorabimus, neq; duos Christos asserimus, licet animatum esse cre- damus anima rationali unitum Verbo templum. Nam quemadmodum secundum illos bene habere uidetur, licet ex sola uelint carne & Verbo, quod ex deo & patre prodiit,) qd nullus ipsis persuadet modus seorsim ponere carnē, & seorsim unige- nitum, ut ita fateantur duos Christos. Ita etiam humanitati nostræ simili ac perfe-

Dicitæ secundum suæ naturæ rationem, quasi collatū & unitū dicimus ineffabiliter & supra mentis captum, Verbum ex deo, non filiorum par intelligentes, sed unum & eundem natura quidem existentem deum, qui & ex ipsa dei & patris substantia ap- paruit, in nouissimis autem seculi temporibus factum hominem, & per sanctâ dei genitricem uirginem genitum, qui & à nobis ipsis & a sanctis angelis adoratur se- cundū scripturas. At si dixerint, quod solo unigeniti aduentu indignerimus, uo- lueritq; apparere hominibus super terram, & cōuersando cum eis, demonstrare no- bis Euangelicæ conuersationis uiam, & sic dispensatiue nostram carnem induerit deus secundum propriam naturam inuisibilis: ignorasse deprehendentur incar- nationis scopum, ac nullo modo intellexisse magnum pietatis mysterium. Nam si solam occasionem habet, quod apparuit hominibus unigeniti incarnatione, hoc est quod factus est homo, & nihil præterea humanæ naturæ attulit, quomodo non iam quodammodo melius & sapiēter etiā nos opinatiū opinioni accedere, qui carne simul & terreno corpore uestientes Verbum, apparuisse quidem super terram ut hominē fabulantur miseri, a uero autem aberrare deprehenduntur absq; magno sudore? An non melius, dicit, si nihil prodesset hominis naturæ dei Verbū, quamvis factum sit caro, liberari quidē immundicia carnali, uideriq; nihilominus esse terreno corpore usum, & sic perficere qd proposuerat? Igif quæ esset aduentus ratio? quis incarnatio- nis modus? Cuius autē gratia factum sit, si quis quassuerit forte à nobis, uicissim au- diet quod diuina docebit scripture. Vade igitur uir strenue, interroga sacras scri- pturas, & bene funda mentis oculum in sanctorum apostolorum uocibus. Vide bene quod queritur. Itaq; sanctus nobis apostolus Paulus dixit, qui ipsum Christū habebat in se loquentem: Quoniam autem filij participes fuerunt sanguinis & car- nis, & ipse similiter particeps fuit eorum, ut per mortem aboleret habentē imperiū mōrtis, hoc est diabolum: & liberaret eos qui metu mortis per omnē uitam obnoxij erant

A erant seruituti. Insuper & alia via nobis énarrans dicit: Nam impossibile legi quatenus infirma erat per carnem, deus misso filio suo in similitudine carnis peccati, con-

Rom. 8.

demnauit peccatum in carne, ut iustificatio legis impleatur in nobis, qui non secundum carnem ambulamus, sed secundum spiritum. Igitur nonne manifestissimum est, & nulli obscurum quod unigenitus factus est nobis similis, hoc est perfectus homo, ut terrenum hoc corpus liberaret à subintroducta corruptione, immittens illis uam uitam ipsa per unionem dispensatione: & animam propriam quae humana faciens peccato superiorē declararet, suam solidam & immutabilem naturā quasi uellus quod tingit colore induens? Existimo eum in hisce sermonibus obscurioribus similitudinibus opus esse: quandoquidem uix uidemus in speculo & anigmate diuina, & quem mentem excedunt sacramenta. Itaque non indigne fieri reor, assert autem illi imaginem, immo ueram rationem. Porro quemadmodum quia facta est caro uiuificatis omnia Verbi, quod mortis & corruptionis imperium domat: eodem opinor modo, quia facta est anima eius qui delinquare nescit, fundatum habet in omnibus bonis immutabilem statum, & incomparabiliter fortiorē peccato, quod olim contra nos tyrannidem exercebat. Quandoquidem primus & solus homo super terram Christus peccatum non fecit, neque inuentus est dolus in ore eius, & quasi radix positus est & initium eorum qui ad nouitatem uitæ in spiritu reformantur: & corporis incorruptionem & ex diuinitate securitatem & soliditatem, ut in participatione & secundum gratiam nunc in omne humanum genus transmittet. Et hoc sciens diuinus Paulus, scribit: Quemadmodum portauimus imaginem terreni, portabimus etiam imaginem cœlestis. Nam imaginem terreni dicebat propensum nostrum ad peccatum lapsum, & mortem quae inde adiecta est. Imaginem autem cœlestis, hoc est Christi, firmitatem ad sanctificationem, & ex morte ac corruptione redditum, ac renovationem ad incorruptionem & uitam. Igitur totum nostræ humanitatí unitum esse

1. Pet. 2.

B dicimus Verbum ex deo. Non enim quod melius in nobis, hoc est anima, nihil fecit, & soli carni aduentus sui labore impendit: dispensationis autem mysterium per utrumque operabatur, & utebatur tanquam organo sua quidem carne, ad carnis opera & naturales infirmitates, & cætera quae reprehensione carent: anima autem sua ad humanas & inculpatas affectiones. Dicitur enim esuriuisse, fatigatusque esse ex multis itineribus, & pertulisse pauores, metus, tristitiam, & angorem, mortemque in cruce. Nullo enim cogente, a seipso anima suam pro nobis posuit, ut & mortuis & uentibus dominaretur. Carnem quidem suam in redemptionis precium pro carnem omnium impendens, & animam suam similiter pro omnium anima redemptionis precium constituens, quamuis iterum recuixerit, uita secundum naturam existens, ut potest deus. Vnde & dicitur Petrus: Viri fratres, inquit, licet cum fiducia loqui ad uos de patriarcha David, quod & defunctus est & sepultus, & monumentum eius est inter uos usque ad hunc diem. Igitur propheta quum esset, & sciret quod iureturando iurasset sibi deus, de fructu lumbi sui sessurum super thronum suum, praescius locutus est de resurrectione Christi, quod nec in inferno anima eius derelinquaenda esset, nec caro eius uisura corruptionem. Non enim fas est dicere carnem unitam Verbo, corruptioni aliquando esse obnoxiam, & diuinam animam detineri intra portas inferni. Non enim derelictus est in inferno, sicut diuinus dicebat Petrus. Minime dicemus naturam quae omnino à morte deprehendi & capi nequit, hoc est deitatem unigeniti à subterraneis specubus remeasse. Nec ea res mira culum haberet, nisi mansisset in inferno Verbum dei, diuinitatis quidem efficacia & natura mire & supra captum rationis omnia implens, & in omnibus agens (Deus enim supra mensuram & locum & circumscriptionem, & magnitudines) ipsum autem à nullo capit: admirabile etiam est omnibus, quod corpus quidem resurrexit natura corruptibile, erat enim proprium incorruptibilis Verbi. Anima quoque

Act. 2.

1. Cor. 15.

Imago terreni
& cœlestis.

D. CYRILLI AD THEOD. DE RECTA FIDE LIB.

C ad illud copulam & unionem sortita, descendit quidem in infernum: diuina autem virtute & potestate utens, etiam spiritibus qui illic erant, apparuit. Enumero & dicebat cōpeditis, egredimini; & his qui in tenebris, recuelamini. Et tale quiddā etiā

Pet.3. Petrus, quiddā etiā & diuinus Paulus dixisse uidetur de Verbo dei, & anima ipsius secundū dispensatiā unionem. Satius enim est ut bene agentes quam malefacientes, si ita uoluerit uoluntas dei, patiamur. Quia & Christus semel pro peccatoribus mortuus est, iustus pro iniustis, ut nos asserret deo, mortificatus quidem carne, uiuis fatus autem spiritu: in quo, inquit, abiens etiam spiritibus, qui in carcere erāt, prae dicauit, qui inobedientes quōdam fuerāt. Nec enim opinor, dixerit, quod nuda & per se deitas unigeniti descenderit quidem in infernum, & prædicauerit ihs qui illic spiritibus, quae omnino est inuisibilis. Diuinitas enim maior est, quam ut videatur. Sed neq; admittimus quod ipsa apparenter, & figura in animæ specie transformata sit. Cauenda enim omnino est illa apparentia. Sed quemadmodū unigenitus cū ihs qui adhuc in carne, conuersatus est cum carne, ita & animabus in inferno prædictauit, animam habens sibi unitam in qua fuit.

Et profundus quidem fortassis & ucre ineffabilis, cogitationibusq; nostris incōprehensibilis incarnationis modus, illud nihilominus expendere decet, nō esse sine periculo curiosius exquirere ea quibus minus assuevimus: stultissimum autem omnino fuerit examini subiectare ea quæ mentem nostram transcendunt, & tentare intelligentiæ intelligere impossibile est. Vel ignoras, quod profundum hoc sacramentum & mentem nostram transcendentis, fide curiositatis experte honoratum est? Dixi vero insipienter, Quomodo possunt hæc fieri? tribuentes Nicodemo & illi similibus, absque dubitatione. Suscipimus ea quæ per spiritum sanctum responsa sunt: & ipsi credimus, Christo dicente: Amen amen dico uobis, quæ scimus loqui-

Ioan.3. D mur, & quæ uidimus testamur. Transeat itaq; omne deliramentum, & imbecilles fabellæ, & falsa opinio, & fucatorum uerbolorum deceptio. Nihil enim admittimus quod offendere potest, tametsi aduersarij elaboratis & uehementibus sermonibus inualecant. Est enim diuinū nostrū sacramentū non in persuasibilibus humanæ sapientiæ sermonibus, sed in demonstratione spiritus. Vnde unigenitus deus existens & uniuersorū dominus secundū scripturas apparuit nobis. Apparuit enim super terram, & homo factus, his qui in tenebris illuxit, non apparenter. Absit. Insania enim est ita sentire uel dicere. Nec etiā in carnē adductus secundū mutationē & conuersationē. Dei enim Verbū immutabile est, & semp eodem modo & similiter se habet, neque existere cum carne tempore incepit, ipse enim est seculorum factor. Præterea neq; quasi Verbum subsistentia caret, neque quasi tenuis pronunciatio in hominē factum est. Etenim qui ea quæ non erant ut existarent & essent, iussit, necessario subsistebat. Ipse enim est uita, quæ apparuit ex uita, quæ est & intelligitur secundū suam substantiam deus ac pater. Insuper neq; solam induitus est carnem anima rationali parentem. Natus est enim secundum ueritatem ex muliere, & apparuit homo uiuens & existens, & coæternus patri & deo deus Verbum, forma serui accepta: & est sicut in deitate perfectus, nō ex sola deitate & carne in unum dominum & filium & Christum compositus, humanitate dico & deitate in unum & eundem misericordiam conuenientibus.

Dicet autem quis uerisimiliter: Quænam peperit sancta uirgo, hominē, uel certe Verbum ex deo? Nos dicimus etiam hoc esse certum, & aberrare à uero & honesto; ne enim mihi diuiseris post unionē, nec separaueris in hominē uere, in & deum secorsim, duplicitis personæ figuræ, Emanuelē. Ne forte quis nobis improporet quod nihil rectum sapere uellemus, sed illud potius quod per sanctam scripturā cōdemnatum est. Vos autem omnino memores estote uerborum prædictorum ab apostolis domini nostri Iesu Christi, quod in nouissimis temporibus uenient in illusionē illusores

A fore, iuxta suas cōcupiscentias ambulantes, iij sunt qui se segregant, animales, spiritum nō habentes. Itaq; nullo modo segregari oportet, ut duo appareant post unio-
nem, & seorsim uterq; intelligatur.

Sciendum igitur, quod mens quidem naturarū diuersitatem contemplat. Necq; enim idem quiddā est deitas & humanitas, simul autē de his considerationes admittit, & utriusque in unitate copulam. Igitur natus quidem est ex deo patre ut deus, ex uirgine autem ut homo. Nam Verbum ex deo patre ineffabiliter, & ultra men-tis captum elucescēs, genitum esse dicitur, & ex muliere descēdens in humanitatē, & demittens se in id quod non erat, nō ut maneat euacuatum, sed ut deus credatur, & in specie naturae nostrae simili apparenſ super terram, nō tanquam in hominē ha-bitans, sed ipſe secundum ueritatem homo factus, cum hoc suam gloriam seruans. Vnde diuīus Paulus ostendens diuinitatem & humanitatem inter ſe consubstantia-litate differre, & immenso interuallo diſiungi, colligēs in unum dispensatiue, & ex utrisque unum significans Christum & filium & deum. Paulus inquit; Seruus Iesu Christi, uocatus apostolus, segregatus in euangeliū dei, quod antea promissum est per prophetas eius in scripturis sanctis de filio suo, qui genitus fuit ex semine Dauid secundum carnem, qui definitus est filius dei in uirtute secundum spiritum fan-ctificationis. Ecce manifeſte segregatum inquit ſe in Euangeliū dei, quamuis ma-nifeſte ſcribat; Non enim nosipſos prædicamus, ſed Christum Iesum. Et iterū; Nō enim iudicauſ ſcire me aliquid inter uos, niſi Christum, & hunc crucifixum. Filium autem ipſum nominans dei, & etiam ex semine Dauid genitū esse dicit, definitūq; affirmat & in filium dei. Dic igitur obſecro, quomodo deus natus eſt ex semine Dauid, & qui etiam ante ſecula & æternus filius ſecundum quod apparuit ex deo, quo-nam modo filius dei definitus eſt, quaſi ſubſttere inciperet productus. Dixit enim ipſe de ſe: Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Quamuis Ho-die designet nobis ſemper quodammodo non præteritum, ſed præſens potius tem-pus. Grande mysteriū, ſed incōprehensibile ijs qui illā ſeorsim ponunt & separant. Qui autem Emanuelē in unitatem coniungit, facile & prompte ad puram diui-norum dogmatum ſcientiam appropriare potest. Nam filius coeternus ei, qui natus eſt & ante omne ſeculum, poſtquām deſcendit in hominē naturam, non amisiſt eſſe quod erat, nempe deus, accepta humanitate intelligitur meritò & ex semine Dauid natus eſſe, & recentē in humanitate habere natuitatem. Porrò quod affumptū non alienū ab affumete, ſed vere eius propriū reputatū eſt, igitur quaſi unum cum ipſo, quemadmodū ſcilicet & hominē compositionem quis cōſiderauerit. Nam ex diſſi-milibus, natura animæ dico & corporis, composita eſt, attamē unus homo intelligi-tur, qui ex utroque. Ita ab una quidem carne interdum totum animal nominatur, interdum autem & anima nominata, intelligit utrūq;. Simili ſanè modo & de ipſo Chriſto accipiemus. Nā ſi unus dominus & unus filius Iesu Christus, & ante car-nem, et quando apparuit homo, eū qui nos redemit dominū nō negabimus, quāuis ſignificet interdū nobis p humanas proprietates & humilitatis mensurā. Nā Ju-dæis quidē alloquens dixit dominus noſter Iesu Christus; Si filij Abrahæ eſſetis, opera Abrahæ faceretis. Nunc autē queritis occidere me hominē, qui ueritatem locutus ſum uobis; hoc Abraham non fecit. Scribit autem Paulus de illo, qui in diebus carniſ ſuæ ſupplicationes & preces apud illū qui poterat ſaluare ipſum ex mor-te cum clamore ualido & lachrymis obtulifſet, & exauditus eſſet pro reuerentia, tametsi filius erat, didicit tamen ex hiſ quæ paſſus eſt, obediētiā. Nunquid homi-nem hūc communem, & nullo modo noſtri ſimilibus ſublimiorem existimabimus Chriſtum? Absit: dei autem ſapientiam & uirtutem ad eam infirmitatem deſcendiſe dabimus, ut formidans mortem petiuerit ſaluari à patre, & non tribuemus Ema-nueli eſſe ſecundum naturam uitam; uel torquebimus in humanitatem, & in meſura

D. CYRILLI AD THEOD. DE RECTA FIDE LIB.

Cram nostræ naturæ, & ea sermonibus paruifaciemus quæ laudantur: ex quibus deū esse & suminā eius gloriā cognoscemus, cundem esse intelligētes deum simul & hominē, hoc est deū incarnatū. Igī ueniat in mediū nobis probatissimus Paulus hoc clamans & dicens: Sapientiam autem loquimur inter perfectos, sapientiam autem nō huius seculi, neq; principū huius seculi, qui pereūt, sed loquimur inter sapientiā in mysterio, quæ est abscondita, quam nullus principū huius seculi cognouit. Si enim cognouissent, dominū gloriæ non crucifixissent. Insuper & hoc dicit: Qui quum sit splendor gloriæ & character substantiæ eius, ferens omnia uerbo uirtutis suæ, purificatione peccatorum nostrorum facta, confedit in dextera maiestatis in excelsis, tanto præstantior factus angelis, quanto excellentius præ illis fortitus est nomen. Quamuis esse & nominari gloriæ dominū, quomodo non eximium & ultra omne quod genitum & creatum: & transeo quidem humana, dicam autem etiā si quis angelos nominare uelit & principatus, & thronos, & dominationes enumerauerit, adde etiam si summos commemorarit Seraphim, si mente profecerit, & sapiens sit, cōsitebitur illius gloria longe posteriora esse. Eximiam enim esse dico nobilitatem referendā in solā naturā reginam omnium, quod fuerit gloriæ dominus crucifixus, & quod splendor patris & substantiæ character, ferens omnia uerbo uirtutis suæ, melior angelis factus esse dicat, assumēs qd erat minus, ut ego opinor, quando apparuit homo. Scriptū est enim, quod Iesum paulo minorē ab angelis uidemus propter passionem crucis, gloria & honore coronatum. Nūquid remouebimus dei patris natum Verbum ab ea eminētia, quæ illum substantialiter decet, uidentes immutatum ab angelorum gloria, eo quod per dispensationem humilior intelligitur: minime. Opinor enim dei Verbum post assumptionem carnem omnino non liberandam ab humanis, neq; etiam humanitatē, si in Christo intelligatur, & dicatur, diuina gloria non priuandam.

D. Veruntamen dicturos quosdam nō ignoro. Quis nam est Iesus Christus, qui ex muliere homo scilicet dei Verbum. Et stultum quidem est ualde contendere super flue, & ad ineptos sermones respondere. Dico tamen, qd lubricum sit & periculosum secare in duos, & scorsim constituere hominem & Verbum, quum dispensatio hoc non ferat, & diuina scriptura unum Christum clamet. Dico enim ego, neque Verbum dei absq; humanitate, neq; etiam templum natum ex muliere non unitum Verbo, Christum Iesum nominari. Nam humanitati secundum unionem dispensatiuam ineffabiliter cōiunctum dei Verbum, Christus intelligitur, maxime quidem ultra humanitatē existens, quod natura deus & dei filius, nō contempserit etiā propter homines in humilitate sieri. Vnde dicebat: Qui uidit me, uidit patrem, ego & pater unum sumus. Quod autem dicit, Pater meus maior me est: non minor existit in identitate secundum substantiam, & secundum omne in quo æqualis est, sed propter hominem.

Prædicatur autem & per sacras scripturas aliquando quidem ut totus homo, siletur aut dispensatiue eius diuinitas; aliquando uero contrà ut deus, & siletur eius humanitas: nullo aut modo hoc præiudicat unitati ex ambobus. Vnde et diuinus Paulus Hebræus ex Hebræis & tribu Beniamin uocatus apostolus, scribit per epistolā ijs qui per fidem iustificati, & mortificarant membra carnis, fornicationem inquit, ac concupiscentiam malam ac auaritiam: Mortui enim estis, & uita uestra occulta: ta est cum Christo in deo. Ipse etiam dixit de discipulis suis: Pater sancte, serua eos in nomine tuo quos dedisti mihi, ut sint unum sicut & nos: quādo eram cū eis, ego seruabā eos in nomine tuo quos dedisti mihi, et custodii eos, & nullus ex eis perire nisi filius perditionis, ut scripture impletur. Nunc autē ad te uenio, & hæc loquor in mundo, ut habeant gaudium meum impletum in semetipsis. Intelligas itaq; quo modo à sola quodammodo humanitate nobis in his designari uidetur. Existimabis

mus

A mus enim nullo modo occultatum esse, & abesse ab hoc mundo, quamvis manife-
ste dicat: Amen dico uobis, ubi congregati fuerint duo uel tres in nomine meo, illuc Matth.18.
sum in medio eorum. Et iterum: Ecce ego uobis sum usq; ad consummationem Matth.ult.
seculi. Videbis autem, quod & ipse sanctissimus Paulus saepe graetetur ipsum pra&
dicari hominem, sic enim inquit: Paulus apostolus, non ex hominibus, neque per Gal.1.
hominem, sed per Iesum Christum. Et ad hanc iterum: Notum autem faciam uobis
Euangelium quod euangelizatum est a me, quod non est secundum hominem, ne-
que enim ab homine ego accepit illud, neq; edocitus sum, sed per reuelationem Iesu
Christi. Et alio quoq; loco dicit: Quamvis autem & nouerimus Christum, sed nunc 2. Cor.5.
non ultra agnoscimus. Quis igitur est Iesus Christus, qui illi tam arcanorum & cer-
torum, diuinorumq; suorum sacramentorum fulgidam immisit reuelationem? An
non Verbum caro factum, quod propter nos de muliere nasci non designatum est?
quamvis uerum sit id quod dixi. Meminimus enim beatum Gabrielem ad sanctam
uirginem dixisse: Ne timeas Maria, ecce enim concipies in utero, & paries filium,
& uocabis nomen eius Iesum. Nouum autem hoc nomen a patre per uocem angeli Luce 1.
Verbo datum esse arbitror. Ita enim & propheticum oraculum pr&dictum: Et uoca-
bunt nomen eius nouum, id quod dominus nominabit. Quando igitur co&ternus
patri & ante omne seculum filius ac unigenitus, in extremis seculi temporibus fa-
ctus est homo, natusq; de muliere, & declaratus quidem filius, appellatusq; est,
& fuit primogenitus in multis fratribus: tunc & pater naturalis paternitate nomen
eius declarauit, paternitatis leges, ut ita dicamus, sequens. Igitur unus & idem est
unigenitus & primogenitus. Vnigenitus quidem ut deus. Primogenitus in nobis Primogenitus
secundum unionem dispensatiuam, & in multis fratribus homo, ut & nos quodam Christus.
modo in ipso, & per ipsum filij dei naturaliter & secundum gratiam. Naturaliter

B quidē tāquā in ipso & solo, per participationem uero & per gratiā & nos per ipsum
in spiritu. Igitur sicut esse unigenitum in Christo factum est propriū humanitatis
per hoc quod unita est Verbo, iuxta dispensatiuā unionē: ita esse fratrem in multis
& esse primogenitum, propriū est uerbo eo quod unitum est carni. Igitur quum
deus stabilis sit, nec conuercionem admittat, semper mansit id quod erat, etiā quan-
do factus est homo, summa gloria & eminētia pr&e omnibus coronatus erat. Nā ius
fa est nobiscum etiā illa summorum spirituum sancta & beatissima multitudo illum
adorare. Poterāt olim & ualde meritū, humanitatis uidentes paruitatē, tardiores ad
colendum & adorandum esse, & ad glorificādum eum quem nobis similem cognoscabant,
ut discedere uiderentur quam longissime ab errore. Inuisibile enim eis erat
adhuc in Christo sacramentum, reuelauit autem sp̄ritus eius, & sanctificatos non
permisit impie agere. Etenim dicit diuinus Paulus: Quando autem introducit pri- Heb.1.
mogenitum in orbem terrarum, dicit: Et adorēt eum omnes angeli dei. Etenim qui
naturali proprietate toto orbe sublimior est, & extra illū existit, secundū quod intel-
ligitur deus, ingressus est in hanc mundi partem apparens ut homo. Veruntamen
propter hoc à diuina gloria non excidit. Nam adoratur quidem ut unigenitus, etiā
si uocetur primogenitus, id qd manifestissime humanitatis mēsuras maxime decet.

Num igitur tanquam hominem adorabimus Emanuelē absit, deliramentum
enim hoc esset, & deceptio ac error. In hoc enim nihil differemus ab his, qui creatu-
ram colunt ultra conditorem & factorem, qui scilicet mutauerūt ueritatem in men-
daciū, secūdum quod scriptum est. Quod si his fratres consenserimus, similiter cū
ipsis reprehendemur audientes: Dicētes se esse sapientes infatuati sunt, & mutau-
runt gloriam incorruptibilis dei in similitudinem imaginis hominis, & uolatilium,
& reptilium, & quadrupedū. An nō & nos ipsi eadem quā pr&dicti, facere & sen-
tire censemur, dei gloriam in mendaciū mutantes in similitudine imaginis cor-
ruptibilis hominis, ueluti homini puro & uni ex nobis Emanueli adorationem ad-

Christus non
adoratur ut ho-
mo.

Rom.1.

D. CYRILLI AD THEOD. DE RECTA FIDE LIB.

Captabilius: cur autem & ipsa superna angelorum multitudo, in hanc uenientibus insaniam non obſiſtit? Etenim huius erroris crimen tanquam non ſtulte factum, etiam paganorum multitudini non opprobrabimus. Habet nimis inelutibile preſcarū culparū detrimētū. Erratur enim opinor & nunc, & nihil minus quam olim, & ignoratur uia ad ueritatem perducens: & ſuperflue, ut appetat, beatus Paulus illos alio

Gal. 4. quitur, & dicit: Sed tunc quidem nescientes deum, ſeruiebatis hiſ qui natura non ſunt dii, nunc autem quū noueritis deum, immo autem cogniti eſtiſ à deo, quomodo iterum couertimini ad infirma & nuda elementa, quibus iterū ſeruare uultis? Qualem em̄ adhuc deū nouerūt fideles, niſi natura deus eſt Christus in quē crediderūt, & ſi coluerūt hominēm, priſtini erroris impliciti ſunt laqueiſ. An non eſt uerū quod dico: Vt ič uerum eſt. Vide igitur rex Christianissime, quod neceſſarijs ſyllogiſmis quaſi cogamur adorare Verbum, quod ex patre natū, & in noſtra figura appauuit, tanquam deum ſecundum naturam, quum duorum in unitatem concurſus nihil ha beat quod ſatis fit ad obſcurandum, ita ut propter ſoliſ humanitatē ſuſpicionem offendamur. Natura enim Verbi quaē humanitatē ſuſcepit, non eſt nuda humanitas, ſed potius ſua gloria afflumptam ſuperans, ſeruatur in incorrupta diuinā celſitudinis permanentia. Haec ſentientes diſcipuli adorando dicebant: Vere dei filius eſt, quamuis incedenter uidentes & in noſtra carne. Etenim ſuper ſummas procellas ambulabat mirè ut deus.

Ioan. 4. Dicet autem fortalſis qui huic opinioni aduersatur: Et quiſ erat dicens, ad mulierem in Samaria: Vos adoratis quod nesciit, nos adoramus quod ſciimus. Et quo modo erit adorabilis, qui cuſ adorantibus numeratur? Responderim igitur, quod dice re: Qui erat de Christo, omnino indoctū & imperitum eſt. Nullo modo enim diuſ ſus eſt. Qui autem mulieri em alloquebatur, unus & ſolus erat dominus noſter Iesuſ Christus, ex adorante humanitate & adorabili deitate, uere in ſe habens, ut ſit & no

D. minetur deus ſimul & homo. Quemadmodum ſcilicet de ipſo et aliter quiſ diceret?

Nam si deus eſt, intelligatur ipſe gloriæ dominiſ; ſi autem factus eſt homo ſecun dum gratiam quam accepit à deo, opus habet & gloria. Vnde & dicit: Pater, glorifi

Ephe. 4. ca filium tuum. Sed unius dominus, una fides, unum baptiſma, ſicut ſcriptum eſt. Igitur quemadmodum eſt una ſides quaē in Christum, & unum uere baptiſma, quam uis baptiſemus & credamus in patrem & filium & ſpirituſum sanctum; ſecundū eum dem opinor modum & rationem, etiam una adoratio eſt patris, & incarnati filij & ſpirituſi sancti. Nullo modo enim proprieſ ea unigenitus excludeſ, ut minus à nobis & sanctis angelis adorari poſſit, quamuis factus ſit caro, & habitarit in nobis, appellatusq; ſit primogenitus in multis fratribus; alioquin, quomodo in illum credamus, indignum uidere? Nam non dicerent, opinor, qui recte ſapere uolunt, quod in ſolum credamus Verbum natum ex deo patre, depolianteſ illud carne. Neque iterum illud dicere præteribimus, dictum eſt enim: Non enim tanquam in unum nobis ſimilem, neque etiam in hominem ſides, ſed in deum tendit naturalem, & uerum in persona Christi. Iuuabit autem hunc sermonem etiam sapiens Paulus, ſcri

2. Cor. 5. bens: Non enim nos ipſos prediſcamus, ſed Christum Iesum dominum; nos uero ſeruos uellos per Iesum Christū, quia deus eſt qui dixit, ut ex tenebris lux oriatur, qui illuxit in cordibus noſtriſ ad illuminationem ſcientiæ gloriæ eius in persona Ie ſu Christi. Ecce enim manifeſte & euidenter illuminatio ſcientiæ dei & patris in persona Christi effulſit. Vnde & dicebat: Qui uidet me, uidet & patrem, ego & pa ter unum ſumus.

Divinus aut̄ character non eſt corporalis, ſed in uirtute & gloriæ deo decetifſima: hic aut̄ erat fulgor in Christo, cognociſ & per hūc uolebat, & per operū excelleſtiam in mentes auditorū ueniebat, quum ipſum tacite uifa caro apud impruden tiores humilem oſtenderet. Dicit enim: Si non facio opera patris mei, non credite mihi

A mihi. Si autem facio, etiam si mihi non credatis, operibus meis credite. Dixisse autem opinor Christum hoc, quod tunc utile erat nosse, Quoniam enim arbitrabatur deum quidem non esse natura eum, qui propter nos homo factus, sed simpliciter hominem sicut nos, nam hinc quidam ne fides in illum reciperetur, curabat, necellariò ad periculū & metū illum tollendū, fidem referebat in deitatis naturā, & quasi in persona patris, & nō nostrae humilitate, dicebat: Qui credit in me, nō credit in me, sed in eum qui misit me; qui uidet me, uidet eum qui misit me. Nunquid autem non facile erat dicere: o meorum sermonum auditores, ne parua & humilia de me sentite: scitote autem quod qui fidē habetis, in me quē uidetis, nō simpliciter eritis credentes, sed in ipsum patrem, per me filium, qui per omnia æqualis, & in nullo uarius ab ipso sum: incarnatus autem propter uos, amictum humilem humanitatis mihi pro priū feci, & quod etiā æqualis natura & opere illi sum, & in identitate gloriae omni no cum ipso æqualiter me gero.

Discat autem quis, & aliter ipsum per fidem non excludi, sed absq; omni distinctione & differentia recipi illam, quasi in propria persona, quāvis sit factus homo: nam ut cæcum à nativitate sanauit, & insolitus ei ac dulce lumen implantauit, meritò eum omnes admirabantur. Sed ille qui à morbo liberatus, à iudicis iudicabatur, & confitebatur medicum, Christus autem illum inueniens dicebat: Tu credis in filium dei? Illo uero clamante, Quis est dominus, ut credam in illum? respondit ei dicens: Euidisti eum, & qui loquitur tibi, ille est. At ille dixit: Credo dominus, & adorauit eum. Quamvis quomodo non omnibus manifestum, quod diuina & summa natura omnino inuisibilis! Deum enim nemo uidit unquam, sicut scriptum est. Igitur si quidē sic diuiseris ab eo humanitatē, quod istuc ipsum Verbum prodiens ex deo patre nudum & solum uis credi, cur non potius natura diuina existimabitur esse ea, quæ iusserit illum bene habere? Ostendit autem corporaliter, ut & oculis præsens uidetur: dicebat enim: & uidisti eum, & qui loquitur tecum, ille est. An nō carnem mon strasse dicemus? Et quomodo postea ipse caro esset, nisi intelligatur secundū unionem, quod existat propria eius: quemadmodū scilicet in nobis fieret, si ostenderet quis, non diuissim neque imperfecte hominem nobis similem ex anima & corpore, etiam sola carne ostenta.

Scripsit autem alicubi & sapiens Ioannes nobis: Multa quidem & alia signa fecit Iesus coram discipulis suis, quæ non sunt scripta in libro isto. Hæc autem scripta sunt, ut credatis quod Iesus est Christus filius dei, & ut credentes uitam habeatis in nomine eius. Admiretur quis etiam simile quiddam quod diuinus Petrus Iudas manifeste locutus est: Príncipes populi & seniores, si nos hodie dijudicamur, ob beneficium homini infirmo exhibitum, in quo ille saluatus est. Notum sit omnibus uobis, & omni populo Israël: quia in nomine Iesu Christi Nazareni, quem uos crucifixistis, quem deus suscitauit ex mortuis, in eo ille coram uobis sanus astitit. Et post alia iterum: Et non est in ullo alio salus, neque est nomen aliud sub cœlo, in quo oporteat saluari nos, quod datum sit in hominibus. Igitur quis est qui & morte subiicit, & surrexit in gloria, & ex Nazareth, nisi Christus Iesus, qui ante omne quidem seculum ineffabiliter ex deo patre natus, in postremo & ultimo temporis articulo etiam corporaliter ex muliere? Vnde qui fidem in illum gerit, eximiam repotabit mercedē. Promisit enim filius dei: Quotquot enim accepérūt illum, dedit eis, inquit, potestatem filios dei fieri, his qui credunt in nomine eius. Qui nō ex sanguibus, neq; ex uoluntate carnis, neq; ex uoluntate viri, sed ex deo nati sunt. Ut enim esset primatum gerens ipse in omnibus, sicut scriptum est, natus quidem est ex muliere. Quoniam autem est primitiæ ih̄s qui reformati sunt per sanctificationem cum deo, & ante alios ipse genitus monstratus est à spiritu absq; cōgressu viri & mulieris, nulla ignominia, & reprehensione condemnans naturā. Honorabilcs enim nu

Ioan. 9.

Ioan. 1.

Ioan. 20.

Act. 4.

Coloſ. 1.

D. CYRILLI AD THEOD. DE RECTA FIDE LIB.

C p̄tiae sunt, & qui formauit ab initio masculum & foeminam fecit eos, sed meliori & incomparabili excellentia humanitatem honestans. Volut enim nos appellari genitos ex spiritu, non ex uiris. Vnde etiam dicit: Ne uocetis patrem uestrum super terram, unus est enim pater uester celestis, uos autem omnes fratres estis. Unde omnino irreprehensibile est credere in illum, immo appreuiatum est intantum, ut Rom. 3. delictorum ultra nulla sit memoria. Scribit enim hic iterum eximius Paulus: Scientes autem, quod non iustificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Iesu Christi, & nos in Iesum Christum credidimus, ut iustificemur in illo.

Neutquam autem grauabor id quod iandudum dixi, repetendo dicere, quod Iesus Christus non nudum & secundum se ex deo intelligitur Verbum, sed quando accipit humanitatem, & inconfuse carni adiunctus est. Ita se habetem et uisibilem, & Matth. 17. in nostra specie, sanctis apostolis ostendit pater, supernè demissa haec uoce: Hic est filius meus in quo bene complacui, ipsum audite. Intelligis igitur, quomodo non in hoc, inquit, filius est, ut non seorsim, sicut aliis ab alio, sed unus intelligatur & idem secundum opinionem dispensatiuum. Incongruum autem, quod contradicitur etiam I. Ioan. 5. his, quae Ioannes persuadet esse periculosa, sic scribens: Hoc est testimonium dei, quod testatus est de filio suo: Qui credit in filium dei, habet testimonium in seipso: qui non credit deo, mendacem facit illum, quia non credit in testimonium quod testatus est deus de filio suo. Testificatus autem est quod hic qui in carne & in forma serui, singulariter & proprie uere meus est filius. Et illa quoque per sancti baptismatis nobilem gratiam, & in illo uiuificationem, & dei participationem, per sanctificationem in spiritu per Iesum Christum facta esse dabimus necessarium. Memores enim sumus lo- Matth. 3. annis dicentis: Qui post me uenit, fortior me est, cuius non sum dignus, ut calcarem stagestem, ipse uos baptizabit spiritu sancto & igni. Nunquid igitur, dic mihi, nos

D stræ humanitatis opus esse dicimus, in spiritu sancto baptizari & igni & quomodo esset hoc? Insuper uirum dicens, qui nondum affuerat, & uidendus erat, ipsum dicit baptizare in igne & sancto spiritu. Non quod alienum his qui baptizantur, immittat spiritum seruiliter & ut minister, sed ut deus secundum naturam, cum summa potestate. Quia ex ipso & per ipsum: per quem & diuinus nobis character im- Nota quod dicit, ex ipso & per ipsum, non contradicit enim Latinis. cit, primitur. Reformamur enim quodammodo ad imaginem diuinam, non corporalem sustinentes reformationem. Valde enim stultum est hoc putare, sed per hoc quod participes sumus sancti spiritus, etiam Christum in nobis recipimus, ita ut gaudentes illud dicamus: Exultat anima mea in domino, induit enim me uestimento salutis, & tunica laetitiae. Nam quotquot in Christum baptizati estis, Christum induistis. Si autem quis accedens interrogauerit, numquid in hominem baptizati sumus? hoc ne esse dicemus uerum? sed a nobis uicissim audiet: Parcius amice, quid facis tu? & spem nostram deducis? Baptizati enim sumus non simpliciter in hominem, sed in deum hominem factum, & remittentem pœnas, & priora criminis, his quae receperunt fidem in ipsum. Vnde diuinus Petrus Iudeos alloquens, dixit: Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque uestrum in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum, & accipietis donum sancti spiritus. Sibi enim addictum absoluens a peccatis, mox suo inungit spiritu, quem ipsum quidem Verbum ex deo patre & ex sua natura nobis rescatuere facit. Communem autem quodammodo rem ponens in dispensatione cum carne, propter unionem, & sicut homo, inspirabat corporaliter. Sufflauit enim in sanctos apostolos, dicens: Accipite spiritum sanctum. Et non ex mem- 10an. 3. bria dat spiritum secundum Ioannis uocem, sed ipse ex se immittit, quemadmodum scilicet & pater. Vnde diuinus Paulus omnem in hoc depellens diversitatem, alia quando quidem spiritum deo & patri uidetur tribuere, aliquando autem filio. Scri- 10an. 8. bit autem sic: At uos non estis in carne, sed in spiritu, siquidem spiritus dei habitat in nobis. Si autem quis spiritum Christi non haberet, hic non est eius. Si autem Christus

A est in uobis, corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus uero uita propter iustitiam. Vnde cognovit, quod & proprius sit spiritus dei, & nihilominus Verbum quod prodidit ex patre, non est solum; sed quamvis intelligatur homo sicut nos factum, non tamen destituitur proprietatibus deitatis tanquam in propria natura relictu. Vnde & ipsum omnium existit uita, & uiuiscare dicit nobiscum propter incessabilem natuitatem ex uiuente patre; attamen est uidere ubi tribuit proprias carnis, diuinae efficaciae gloria, & propria facit uerbum ea quae carnis etiam, quodammodo secundum unionem dispensatiam, & quae suae naturae adiecta. An non maxime decere dicer quis Verbum, quod est ex deo patre secundum naturam desuper uenire, & ex celo uiuiscare posse ea quibus immittere uoluerit uitam? Cur autem creare, dic obsecro, diuino modo, cedat quis esse humanum minime. quomodo igitur uiuiscat quidem nos ut deus. Veruntamen non in solo hoc quod particeps est spiritus sancti, sed & manducabilem appetiens assumptam carnem filij hominis. Dicebat enim: Amen amen dico uobis, nisi manducaueritis carnem filij hominis, & bibetis eius sanguinem, non habetis uitam in uobis. Illudentibus autem ipsum Iudeis, & attentantibus nescio quomodo beatum Moysen dicere meliorem. Dicebant enim: Patres nostri comedierunt manna in deserto, sicut scriptum est: Panem de celo dedit eis ad manducandum. Quod tu signum facis, ut credamus tibi: quid operaris? Sic superne nobis de celo deferens corpus, inquit: Amen amen dico uobis, non Moyses dedit uobis panem de celo, sed pater meus dat uobis panem de celo uerum. Panis enim dei est, qui descendit de celo, & uitam dat mundo. Et ad hanc iterum, quasi etiam dignatio se demonstrans in corpore: Ego sum, inquit, panis, qui de celo descendit; si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in eternum; & panis quem ego dabo, caro mea est pro uita mundi: qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, in me maneat, & ego in illo. Sicut misit me uiuens pater, & ego uiuo propter patrem: & qui manducat me, etiam ille uiuet propter me. Quamvis uerum sit dicere, quod non descenderit quidem de celis caro, sed fuerit ex uirgine secundum scripturas. Non est autem esibile Verbum, sed in unum ambo colligens, secundum dispensationem unionem, naturarum proprietates innumeris a nobis uidentur rationibus. Etenim Nicodemo non intelligenti sacramentum & imperite clamanti, quomodo possunt haec fieri? Si terrena dixi uobis, inquit, & non creditis, quomodo si dixerimus uobis coelestia, credetis? Et nullus ascendit in celum, nisi qui descendit de celo filius hominis. Quum autem Iudei iterum aequali ruditate laborarent, & nescio quomodo deridere uellent, quod dixisset se uiuiscum & proprium corpus de celo: Hoc uos scandalizat, inquit. si igitur uideritis filium hominis ascendentem ubi prius erat. An non dicimus natum esse ex muliere Emanuel? Quod igitur ubi prius erat, uel quomodo ascendit, ubi scilicet esse dicit illum? quamvis natum per sanctam uirginem unito sibi corpore. An non & ociosam confitebimus suis terrenam carnem ad hoc ut posset uiuiscare, quatenus pertinet ad propriam naturam? Quomodo igitur, dicit oro, uiuiscat caro: uel quomodo intelligitur et ex celo esse quod de terra? secundum unionem scilicet cum uiuente & coelesti Verbo. Etenim sapiamus hic quam ualde recta & sacra congruent sermonibus. Sit enim non altius & opifex diuino modo, etiam quando non absque carne intelligitur. Ad stipularem autem huius sermoni iterum adhibebimus coelestia sapientem & diuinum Paulum, qui sic scripsit: Gratias agentes deo & patri, qui idoneos nos reddidit in partem sortis sanctorum in lumine, qui liberauit nos de potestate tenebrarum, & transstulit in regnum filij charitatis suae in quo habemus redemptionem, remissionemque peccatorum, qui est imago dei inuisibilis, primogenitus omnis creaturae, quia in ipso condita sunt omnia quae in celis, & quae in terra, uisibilis & inuisibilis, siue throni, siue dominations, siue principatus, siue potestates, omnia per ipsum & in ipsum condita sunt,

Ioan. 6.

Ioan. 5.

Ioan. 6.

Caro quomodo uiuiscat.

Col. 3.

D. CYRILLI AD THEOD. DE RECTA FIDE LIB.

C & ipse est ante omnia, & omnia in ipso constituta sunt, & ipse est caput corporis eccliae, qui est primitrix, primogenitus ex mortuis, ut esset in omnibus ipse primatus gerens, quia in ipso cōplacitū fuit omnem plenitudinem inhabitare, & per illum con ciliari omnia erga ipsum. Pacificatis autē ihs quae super terrā & his quae in cœlis, per sanguinē crucis eius per eundem. Ecce iterum manifeste dicit, per ipsum & in ipsum condita sunt omnia, & etiam quod ante omnia sit, & quod omnia constituta sunt in ipso, & ipsum esse inquit primogenitum ex mortuis, qui pacificavit per sanguinē crucis suę, ea quae in terris & quae in cœlis. Et quis ille primogenitus mortuorum, nisi Christus? Hoc est in carne & cum carne Verbum. Mortuum enim est nullo modo, quātum ad propriam naturam attinet, deus existens Verbum, neq; intelligeret uniuersorum conditor, nobis similis existens homo, nisi condidisset ut deus, & nisi absq; carne intelligatur post unionem. Primogenitus autem & ex mortuis secundū quod apparuit homo, non ab ijsiens hoc quod est deus propter incarnationem. Visus autem & alio loco spiritu sancto afflatos ijsdem sermonibus uti. Nam Ioannes quidem inquit: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud deum, & deus erat Verbum, hoc erat in principio apud deum, omnia per ipsum facta sunt, sine ipso fas

s. Cor.8. etum est nihil. Paulus autem: Vnus est deus pater ex quo omnia, & unus dominus Iesus Christus per quem omnia: sed siquidē esset aliquid quod mediaret postquam unitum est carni Verbum, & in diuersitatem separaret, quodammodo in filiorum dualitatē, sicut quibusdā uidetur, quomodo cōdita sunt omnia per Iesum Christum, & etiā condita per ipsum omnia. Itaq; manifestū est, qđ quae insunt natura & proprie Verbo ex deo patre, seruantur iterum ei etiam quando apparuit homo. Igis tur periculatum est audere diuidere. Vnus em̄ dominus Iesus Christus, & p ipsum omnia condidit pater. Quapropter & conditor ut deus, & uiuificus ut uita, huma-

D nē autem & proprietatibus quae supra hominem, in unum quoddam medium compositus. Mediator enim est dei & hominum secundum scripturas, natura quidē existens deus, & non absque carne; homo autem uerè, & non simpliciter sicut nos, sed existens id quod erat, quamvis factus sit caro. Scriptum enim est, quod Iesus Christus hodie & heri, ipse & in secula. Nonne ex sancta uirgine natum esse dicimus & credimus, in nouissimis seculi temporibus Emanuelē? & quomodo hoc nō est uerum? Porrò quod dicit Heri & Hodie, o Christianissime rex, tempus nobis praesens & præteritum significat. Quomodo igitur idem erat præterito tempore, quam uis secundum carnem nondum natus fit. Itaq; erat Verbum in principio, & quodammodo ex æterno & incōuertibili deo & patre prodiens, habensq; & ipse in propria natura perpetuitatem & immutabilitatem. Nunquid nouitium & currens cū temporibus incarnationis nomen Verbo datū Iesus Christus? id quod a nobis etiā pluribus sermonibus ostensem est. Intelligis igitur quod Christum Iesum non uniformiter Verbum heri & hodie idem esse dicit, & in secula. Quomodo haberet immutabilitatem, & in identitate durationem hominis natura, quae motionem & præalijs productionē ex nihilo ad esse & uiuere ferat. Nungd igit̄ scripture sacra aber rauit à uero? & eum qui heri non fuit prius fuisse dicit? Absit ut ego hoc dicam. Heri enim & hodie idem & in secula Christus Iesus. Verbum autem antiquissimum & immobile minime quidem negauerim, quamvis factum sit caro. Opinabor autē secundum unionem cum sua carne, tanquam heri existentem, & præexistētem signis ficasse ipsum iterum. Quapropter abominabiles quidem erant deliri Iudæi, lapidare ipsum tentantes, fide exclusa. Abhorrebant enim, quum similis nobis uide retur homo, dignitatem quae super hominem de se antiquissimam tribueret, dicens

Ioan.8. tanquam deus: Amen amen dico uobis, priusquam Abraham fieret ego sum, quando & ad hoc dicebant illi: Quinquaginta annos nondum habes, & Abram ham uidisti. Dixit autem & Ioannes: Hic est de quo dixi uobis, post me uenit uir, qu

- A qui ante me factus est, quia prior me erat. Quamvis esse virum eum sciens, & nominans Emanuel ante ipsum & priorem fuisse, dicit serius genitum & post ipsum. Ceterum dicet quis fortassis, ante ipsum & priorem fuisse, secundum gloriam. Itaque quemadmodum intelligere possum, non longus sermo, hoc etiam insincere & stulte intelligi, docebit. Nam si acceperimus ita priorem esse, ut praestantior sit in gloria, eadem ratione & posteriorem dicemus, in gloria significari secundum. Colligitur igitur quod Ioannis gloria necessario nobis minor erit Christus, & ipsum sequatur. Dixit enim, post me uenit vir, O absurditatem. Nos sanè cognoscimus non sic habere, intelligentes quod in prophetis scriptum: *Quis in nubibus aquabatur domino, similis erit domino in filiis dei?* Itaque ipsi etiam cum carne antiquitas ut deo secundum naturam unito carni tribuenda est, qui & suæ naturæ bona proprio corpori communia facere solet. Hoc autem sic habere disces, & bene dictum etiam ex alijs statim testimonij, siquidem uolueris. Dixit enim alicubi deus de Christo, qui ex semine David secundum carnem per unum sanctum propheram: *Et tu Bethlehem domus Euphrata, non minima es ut sis in milibus Iuda, ex te enim mihi egredietur ut sit princeps in Israël, & exitus eius à principio à diebus seculi.* Porro de filiis Israël sanctissimus Paulus: *Omnis in Mole baptizati sunt, in nube, & in mari, & omnes eundem spiritualem cibum comederunt, & omnes eundem spiritualem biberunt potum: biberunt enim ex spirituali petra, quæ sequebatur, Petra autem erat Christus.* Itaque uide in Christo Iesu ostendi secundum unionem dispensatiuam, proprie Verbi antiquitatem. An non manifestus sermo: *Bethlehem item illi ut hominem, & ex muliere ab initio seculi exitus habere, et bene dicit: In principio enim erat, & ante omne seculum, incarnatum Verbum, & ipse erat petra sicut rem Israëlem insperatis & inexpectatis inebrians fluentis: quamvis factus secundum carnem & humanitatem, in nouissimis seculi temporibus, & inunctus à deo patre in hunc mundum apostolus.* Nominatus enim est non alterius rei gratia, sed propter hoc, Christus; Christus autem erat petra, secundum Paulum. Confirmat autem hunc sermonem & sapiens Ioannes, tantum non & naturas congregans, & uim proprietatum utriusque accidentium in unitatem colligans. Vide enim quid dicit: *Quod erat ab initio, quod audiuimus, quod uidimus oculis nostris, quod spectauimus, quod manus nostræ contrafactauerunt, de Verbo uitæ, & uita manifestata est, & uidimus & testamur & annunciamus uobis uitam æternam, quæ scilicet erat apud patrem, & manifestata est nobis.* Ecce eum qui erat ab initio, uisum manifeste dicit, pertulisseque tactum: clamat enim Thomas: *Dominus meus, & deus meus, contingens dito latus corporis & fixuras clavorum.* Factos autem sanctos apostolos, dicit et dicit unus noster Lucas, ipsos spectatores & ministros Verbi. Factus enim est conspiciens, qui incorporeus erat: & palpabilis, qui intangibilis: amictum non uulgarem habens, terrenam carnem, & proprium ipsam faciens templum, & cum ipsa, & in initio innotescit, ut deus & dominus. Scriptisse autem scio alicubi sacratissimum Paulum: Nullus enim nostrum sibi ipsi uiuit, & nullus sibi ipsi moritur; nam si uiuimus, domino uiuimus, & si morimur, domino morimur. Igitur siue uiuimus siue morimur domini sunus. In hoc enim Christus mortuus est & reuixit, ut & mortuis & uiuentibus dominaretur. Itaque uere congruit, quod & dominus sit, & uiuentium & morientium, qui non ob aliam causam, quam ob hanc solam mortuus est & resurrexit. Quem igitur dicimus, quod suberit quidem mortem & reuixerit: nonne filium? Ut tamen filium omnes consentiunt. Quid igitur dicemus? Utrum mortuus sit, & corruptioni obnoxium, dei patris Verbum, uel extra mortem & corruptionem superius ut uita: quamvis omnibus manifestum quod morte superiorius sit ut uita. Et quomodo factum est in mortuis, & liberum secundum scripturas? Non enim secundum ipsum mortuum est Verbum. Unde dicimus quod mortua eius carne ipsum hoc dicitur.

D. CYRILLI AD THEOD. DE RECTA FIDE LIB.

Catur pati. Proinde non absq; carne, sed potius cum ipsa & in ipsa dominationis su-
cepit gloriam, qui lege carnis & natura nobis simili mortuus est & resurrexit. Nam
humana est passio, mori: diuinum autem opus, reuiscere: ut per ambo significetur
& nobis similis, & super nos ut deus, & uniuersorum factus videatur dominus, qui
^{Ioan.1.} & ante carnem regnabat cū suo patre. Ita ipsum agnoscēs Nathanael dicebat: Rab-
^{Ioan.13.} bi, tu es filius dei, tu es rex Israēl. Et ipse discipulus suis: Vos uocatis me, inquit, do-
minus & magister, & bene dicitis, sum etenim. Opere quoque id ipsum credi facit.
Nam remittit peccata, potestatem dedit contra immundos spiritus, ad ejiciendos il-
los, ad curandam omnem infirmitatem & omnem contritionem in populo. In no-
^{Aet.3.} mine em̄ Iesu Christi Nazarenī curatus est, qui pedibus claudicabat, & ad Specio-
sam portam sedebat, infirmitatemq; diutinam deposituit, & ferè ineffugibilem mor-
^{Aet.9.} bum effugit Aeneas, ad quem diuinus dixit Petrus: Curet te Iesus Christus.

Itaq; undequaq; coacti ad ueritatē, iuxta id qd sacris scripturis uidetur, incedere
studentes, & patrum sequentes sentētias, eum qui ex radice Iesse, qui ex semine Da-
uid, qui ex muliere secūdum carnem, qui nobiscum sub lege ut homo, & super nos,
& super legē ut deus, q propter nos & sicut nos nobiscū inter mortuos, q super nos
propter seipsum uiuiscus & uita, uere filium dei esse credimus. Neq; spoliantes dei-
tate humanitatē, neq; hac despolicantes Verbū post ineffabilē & inenarrabilē unio-
nem, sed unum & eundem confitentes Christum ex duabus rebus in unum quod-
dam, quod ex duobus ineffabiliter apparuit secundum unionem scilicet summam,
& non naturae conuersionem. Quantum enim lucrum accedet his qui sic sentiunt,
manifestat scribens Christi diuinus discipulus: Qui confitebitur, quod Iesus est fi-
lius dei, qui deus in ipso manet, & ipse in deo. Quod autem Iesus Christus, qui ex
David secundum carnem, secūdum naturā sit uere filius dei, secundum quod factū
^{1. Ioan.5.} est caro Verbum, & habitauit in nobis, obsignabit dicens sapiens Ioannes: Et sci-
mus quod filius dei uenit, & dedit nobis mentem, ut cognoscamus ue-
rum deum, & simus in uero filio eius Iesu Christo, qui est
uerus deus et uita æterna, per quē, & cū quo,
deo & patri gloria cū sancto &
adorabili & uiuisci
co spiritu
in secula, Amē.

DIVI CYRILLI ARCHIEPISCOPI ALEXAN-
DRINI AD THEODOSIVM REGEM
DE RECTA FIDE LIBRI
F I N I S.

A DIVI CYRILLI ARCHI

EPISCOPI ALEXANDRINI, AD PIENTISSI

MAS REGINAS DE RECTA IN DOMI

NVM NOSTRV M IESVM CHRI

STVM FIDE, LIBER.

A V D immerito, pientissimæ & dei amantissimæ reginæ, uos sanctas & castissimas Christi sponsas dixerit quis, orbis totius celebre praconium, & sanctorum nostri omnium saluatoris ecclesiarum gloriationem. Omnis enim uariarum uirtutum pulchritudo, diuinis oculis gratissima & notissima, in uobis radiat: exercitatio autem & studiū strenuum uobis est ut fides recta sit, & nullo modo uacillans ornetur. Scribit autem alicubi sic Paulus sapientissimus uere nominatus & administrans gentibus sacramentum Christi: Atq[ue] ita fratres mei dilecti, firmi estote, immobiles, abundates in opere domini semper. Nam ubi fides recta & irreprehensibilis cum bonorum operum honestate coniungitur, & æquo cursu admittitur, illuc omnino fuerit in omni bono perfectio, & sanctificationis integritas. Igitur omnis sermo noster uestra nobilitate inferior est, & fatetur ingenue et absq[ue] rubore se uictum. Easset autem uenia, si laudare ea quorū dignitatem a se qui nequit, reuereretur. At siquidē facultatem bene agendi habeat, accusetur autem quod multum cogitet infirmitatem, ac moras necat, nemo ab ignauia criminibus liberaret. Quare enim eos quos, ut par erat, uirtutum præconijs celebrare poterat, uolens silere contristat: Si autem imbecillis est, & metuit, factetur q[uod] se uictum, non in ipsum culpam referemus, sed in uos potius quæ tantis præclaris facinoribus illustres, facitis, ut omnes etiam sermones ad ornandum compoſiti, nihil sunt. Vester enim regius sanguis longa serie temporū descēdit, & propagabitur etiam in posterum, ut credimus. Ecce & ualde sapienter consugientes ad regnum Christi, operā datis, ut quæ illi probātur, & sentiat & faciat: partim, ut dixi, operibus & irreprehensibili conspicuæ fide, & uestras & regum aulas uirginatis gloria decoratis, partim sumptuosissima Christo templa erigitis. Concessum enim & hoc est cum alijs ab ipso uestris animabus. Idecirco dicam aliquid ex sacris literis acceptum: Gaudete in domino semper, iterum dico gaudete, modestia uestra nota sit omnibus hominibus. Itaque nota ea & promulgata etiam in omnibus ciuitatibus & regionibus, quasi imago quædam depictam habens pietatis in Christum pulchritudinem, ucre refulsi, & in admiratione fuit. Operæ premium autem existimauit, ut uobis quæ ita omnibus bonis opibus deditæ, cōmunicē aliquid spirituale donū, tanquam sanctis Christi sponsis, nēpe nuper à me elaboratū libellū, qui nō medio creui, ut opinor, lectoribus allaturus est utilitatem. Eos enim, qui non recte sentire edocti sunt, hoc est decepti, de omnium salvatore Christo, ad correctionē reduceret, & bene instruet: alios autem, qui recta mente incedunt, & ueritatis dogmatibus immorantur, securiores efficiet multis bonarum cogitatuum inuentionibus, & diuinæ scripturæ demonstrationibus. Addiscetur enim quod natura quidem & ueritate deus sit Emanuel; & per illū deipara & uirgo pariens. Qui enim hoc dicere & sentire reueriti sunt, non intellexerunt, ut par est, profundum pietatis sacramentum. Opinor autem paucis dicendam esse apostolicam & Euangelicam traditionem, quæ de Christo omnium domino facta est, & adiungendū omnis diuinæ scripturæ de hoc scopum, & quonam spectet ueriorum dogmatum uirtus.

Credimus igitur in unum deum patrem omnipotentem, omnium uisibilium & trum.

Symbolum patrum.

D. CYRILLI AD REGINAS DE RECTA FIDE LIB.

C inuisibilium factorem. Et in unum dominum Iesum Christum filium eius genitum secundum naturam ex ipso ante omne seculum & tempus. Etenim est cum eo ab aliis principio secundum tempus, & coeternus suo genitori, & cum ipso eiusdem potestatis & gloriae, & aequalitate per omnia coronatus. Character enim est & splendor substantiae eius. Credimus autem similiter & in spiritum sanctum, non alium illum a diuina natura reputantes. Etenim est ex patre naturaliter, emanans per filium in creaturam. Intelligitur enim sic una & consubstantialis & in identitate gloriae sancta, & adorabilis trinitas. Dicimus autem, quod Verbum unigenitus dei ac patris ex substantia eius sit ineffabiliter genitus omnium seculorum factor, per quem omnia, et in quo omnia, lux uera, omnia uiuificans natura. Vita enim apparuit tanquam ex uita patris. In nouissimis seculi temporibus patre comprobata, ut saluet humanum genus in maledictionem prolapsum, & per peccatum in mortem & corruptionem deducatur.

Neb. 2. Et cum semen Abraham apprehendit secundum scripturas, & particeps factus est sanguinis & carnis, hoc est factus est homo, & carne accepta & propria ipsius facta, natus est carnaliter per sanctam & deiparam Mariam. Sed quamvis factus est nobis similis, & serui formam dispensatiue induerit, mansit tamen in naturali deitate & dominatione. Non enim cessauit esse deus, quamvis factus sit caro, hoc est nobis similis & homo. Vbi autem immutabilis secundum naturam ut deus, manens id quod erat semper, & est, & erit, appellatus est filius hominis. Et quoniam descendit sponte in humanitatis mensuras, demisit enim se in exinanitionem, necessario sustinuit & nativitatem ex muliere, non accipiente ut esset principium diuina eius natura, quando secundum carnem natus esse dictus est, sed erat quidem & est, ut dixi, ex deo patre naturaliter, & uere Verbum. Quoniam autem non homo simpliciter intelligitur sicut nos, qui ex sancta uirgine natus, sed ipsum incarnatum Verbum, &

D proprium habens corpus illius, propter hoc dicitur natum esse carnaliter, quia Maria uirgo suae carnis nativitatem propriam sibi facit. Qui autem stulte dicunt sanctam uirginem non esse deiparam, incident necessario in hoc, ut duos dicant filios dei. Nam si non peperit carnaliter incarnatum deum sancta uirgo, omnino necessario, etiam si nolint, cogantur confiteri, quod communè genuerit hominem, qui nihil praestatius fuerit quam nos. Et quomodo illi flectetur omne genu, & omnis lingua confitebitur quod dominus Iesus Christus in gloria dei patris est? Quomodo ipsum adorabunt angeli, & summarum uirtutum sancta multitudo? nunquid communem hominem nobiscum coluit etiam totum cœlum? Absit. Adoramus enim ut deum uerum Emanuel. Erit autem non aliter adorabilis, nisi credamus quod ipsum Verbum, quod ex deo, quod ab omni creatura adoratur, caro factum sit secundum scripturas, non in carnem mutarum, sed ex sancta uirgine carne accepta, ut dixi, etiam humanam nobiscum pertulerit nativitatem, ut & homo factus pro nobis moreretur quidem ut homo, resurgeret autem diuina uirtute, conculcato mortis imperio, ita ut possimus & nos quodammodo in Christo uincere, & præualete quidem peccato, exuere autem corruptionem & effugere mortem, & ita dicendum est gratulando Christo: Vbi est uictoria tua mors? ubi stimulus tuus infernus? Nam quemadmodum in Adam cecidimus, ita uiuimus in Christo. Si autem Emmanuel communis homo fuisset, quomodo utilis fuisset hominis naturae hominis mors? quamvis multi mortui fuerint sancti prophetæ, Abraham ille celebris, Isaac & Jacob, Moyses & Samuel, et ceteri sancti, nihil tamen profuit humano generi illorum mors. Saluavit autem mors Christi. Obtulit enim suam carnem pro nobis, & dans seipsum morti propter nos, omnes a mortis eripuit uinculis. Sufficiens enim fuit unus pro omnibus moriens, qui dignissimus erat omnium: quia & natura deus Verbum ex patre est, & proprium eius corpus fuit quod pro nobis in odorem suavitatis deo & patri oblatum est. Igitur impium & absurdissimum est unum dominum Iesum Christum secare in duos filios. Opponit autem

*Maria uirgo
deipara.*

1. Cor. 15.

se illis.

A se illis & sapientissimus Paulus sic dicens: Vnus dominus, unū baptisma, una fides. *Eph. 4.*
 Si enim unus est dominus, & secant unum in duos filios, cui dominationis gloriam attribuemus: nunquid uerbo ex patre nato & illi enim maxime congruit dominatio-
 nis nomen, & res: uere enim est dominus omnium, iam ubi nam alium ponemus? as-
 sienus enim erit à dominatione, cedens ei qui prius extitit & incomparabiliter su-
 perexaltatus est. Sed ut ipsi dicunt, ei qui ex muliere, dominationis adaptabimus
 gloriam. Et quomodo erit dominus Verbum ex deo patre, siquidem quum unus
 sit dominus secundum scripturas, homini nudo dominationis nomen concedimus?
 Quomodo autem & una fides: uel quomodo unū baptisma? Si enim duo filii sunt,
 secundū quosdam, in utrum credimus? opus ruditatis illorum esset dicere, quod in
 eum, in cuius nomen baptisati sumus, quum unum sit baptisma. At uidet omnino
 uestra solertia ebrium in hoc sermonem, foedum, imò ad extremam impietatem pro-
 pendentem. Opinor enim uos diuinum Christi sacramentum diligenter cognos-
 uisse, & acuto mentis oculo perspicere eos qui decipere uolunt, & personam pie-
 tatis suis sermonibus affingunt, qui tamen quoquis iaculo penetratores sint. Ete-
 nim negant quidem, si ueritas dicatur, eum qui ipsos redemit dominum, hoc est,
 Christum: timentes uero eorum qui pie sentire solent offendicula & admirabilem
 zelum: confitentur quod & deus sit, qui ex sancta uirgine natus est: atque etiam
 quod & dominus & filius dei. Et siquidem quis simplicium illorū receperit sermo-
 nes, existimabit quod uerisimile est, recta & uera dicere quæ à ueritatis dogmati-
 bus non ab ludant. At si quis uoluerit inuestigare diligenter, & examinare dicta il-
 lorum, non simplicitia inueniet. Nam sunt quidem dij multi, & domini multi in eoe
 lo & in terra, sicut scribit nobis beatus Paulus: Sed nobis unus est deus pater ex *1. Cor. 8.*
 quo omnia, & nos in ipsum: & unus dominus Iesus Christus, per quem omnia, &
 B nos per ipsum. Veruntamen quando Iesum Christum nominamus ex deo patre
 Verbum in humana forma apparentem, significamus habentem non ut donum
 gratiæ, & aduentitiam ac externam, dignitatem, sed existentem uere id quod credi-
 tur: deus enim existens natura etiam absq; carne, deus mansit & cum carne; & filius
 existens, natura etiam ante carnem, mansit filius etiam quādo factus est caro: & do-
 minus existens uere uniuersorum, in hoc iterum uidetur ordine, etiam in humanita-
 te factus. Itaq; si deum uerum esse dicūt, eum qui ex sancta uirgine genitus est, hoc
 est Verbum ex deo patre secundum naturam unitum carnī, quare metuunt confite-
 ri quod Dei genitrix est sancta uirgo: sed mens illorū est simulare quidem, & dice-
 re: Profecto & deus est & dominus, & considerat cum patre, sed in ueritate nō ita sen-
 tiunt. Dicunt aut̄ quod in partē gratiæ & in prouectu ei qui natus est ex sancta uir-
 gine, cōmuni & nobis similī homini, datam esse filiationis & dominationis gloriā.

*Hereticis fun-
gūt serice sen-
tire.*

1. Cor. 8.

Quod igitur uox Deipara etiā familiaris fuerit sanctis patribus qui ante nos fue-
 rūt, & qui ob rectā fidem admirabiles sunt, etiā in posterū, apud omnē, ut ita dicat,
 regiōne quæ sub cœlo est, operæ preciū esse arbitror ut uerū ostendā. Ut enim non
 uidear simpliciter & inexquisite asserere quod in mentē uenit, ex libris quos illi fe-
 cerūt in utilitatem ecclesiarū congestos & propositos in demonstrationē, obsigna-
 bo sermonū meorū ueritatem. Dixit igitur uere beatus & pietate celebris Athana-
sius, qui olim Alexandrinus fuit episcopus, in libro de incarnatione Christi, in hæc
 uerba. Confitemur enim, inquit, etiam esse ipsum filium dei & deum secundum spí-
 ritum, filium hominis secundū carnem: non duas naturas, unum filium, unam quæ
 adoratur, & unam quæ non adoratur: sed unam naturam dei Verbi incarnatam &
 adorabilem cum carne sua una adoratione: necq; duos filios, alium quidem filiū dei
 uerum, & qui adoratur, alium autem ex Maria qui non adoratur, secundum gratiā
 dei filium factum, sicut & homines: sed sicut dixi, ex deo unum filium dei, & deum
 ipsum & non alium, etiam ex Maria genitum esse secundum carnem in nouissimis

Beōtōnōz.

*Athanasij sen-
tentia.*

D. CYRILLI AD REGINAS DE RECTA FIDE LIB.

C dībus, sicut angelus deiparæ Mariæ dicenti: quomodo hoc erit, quia uirum nō cognoscet aiebat: Spīritus sanctus ueniet super te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi, ideo & quod nascitur sanctum uocabitur filius dei. Eapropter natus ex sancta uirgine filius dei natura, & uerus deus, & non gratia & mediatione secundum carnem solum, quæ ex Maria homo, secundum autem spīritum ipse filius dei & deus. Passus quidē est secundum carnem, nostras passiones, sicut scriptū est, Christo passo pro nobis carne. Et iterum: Qui filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Impassibilis autem manens & immutabilis secundum deitatem, iuxta id quod Malach. 3. dicitur à propheta: Ego deus, & non sum mutatus. Moriens quidem nostra morte secundum carnem pro peccatis nostris, ut mortem auferret, per quam mortē pro nobis, iuxta Apostolum dicentem, Absorpta est mors in uictoria. Vbi tua mors uictoria? Vbi aculeus tuus inferne? Et iterum: Christus mortuus est pro peccatis nostris secundum scripturas. Immortalis autem & inuictus morti manens, propter deitatem Aff. 2. tanquam impassibilis potentia patris, secundum Petrum dicentem: Non enim erat possibile ipsum detineri à morte.

Et interiectis quibusdam sic adiūcit: Si autem quis præter hæc ex diuinis scripturis aliū docet esse filium dei, & aliū qui ex Maria adoptatus est in filium sic ut nos, ita ut sint duo filij, unus secundum carnem filius dei, nempe is qui ex deo, & alter secundum gratiam, nempe is qui ex Maria homo: Vel si quis domini nostri carnem supernè dicat, & non ex Maria uirgine: Vel conuersam diuinitatem in carnem: Vel confusam, uel immutatam, uel passibilem domini deitatem: Vel inadorabilem domini nostri carnem ut hominis; hunc anathematizat sancta & catholica eccllesia, obtemperans in hoc diuino apostolo dicenti: Si quis uobis euangelizauerit præter id quod accepistis, anathema sit. Et hæc quidem beatus Athanasius: opinor autem & aliorum sanctorū episcoporū uoces eundem sensum habētes apponēdas.

D Hodie Christus dominus humanitatis nativitatem suscepit, Nā iuxta eam quæ diuinæ dignitatis est, prius extitit. Et iterum addit illis: Verbum quod homines amabant exinanitur, quum natura non sit exinanibile. Seipsum enim exinanuit forma serui accepta. Is qui absq; carnis est, propter te caro factus est. Verbum enim caro factum est. Qui tactū nō subiacet, uto pote natura incorporeus, palpat. Qui sine principio, sub principio fit corporali. Qui perfectus, crescit. Qui incōuertibilis, perficit. Qui diues, in diuersorio nascitur. Qui circūdat ccelum nubibus, fascijs inuoluitur. Qui rex, in præsepio deponit. Quæ heri immaculatis parturitionibus parturiebat salutem nobis Maria uitæ genitrix, pulchritudinis mater, maximipara, lucifera, uirgo mater. Veritas cognita est, gratia uenit, & uita apparuit, Dei existens filius: qui ex deo Verbum, caro factus est propter nos, ut mortales in uitam æternam resuscitet, & ex mortuis excitat. Qui factor uniuersorum, qui ante omnem creaturam uisibilium & inuisibilium cum solo patre & spiritu existens immortalis, ecce hodie nobis ex uirgine nascitur absq; omni peccato sine homine, hoc est uiro. Si autem ipse deus natura existēs, uto pote unigenitus dei filius in assumptione formæ serui factus, dignatus est uocari etiam primogenitus filius sanctæ uirginis, et semetipsum redemptionem pro omnibus dedit. Addit autem illis: Iam enim ostendi impietatem in quæ Ariani incident dicentes, opus habuisse dei param Mariam sacrificijs quæ secundum legem pro mulieribus quæ pepererant offerebatur. Pro Sole autē, inquit, sole iustitia, incircūscripto modo recepit, & ne interrogaueris qmodo. Vbi enim deus uult, ibi naturæ uincitur ordo. Voluit enim, potuit, descendit, seruauit omnia deo cōuenientia. Hodie ille qui est nascitur, & ille qui est fit id quod non erat. Existens enim deus fit homo, nō cessans esse deus. Necq; enim homo factus est sic qd à deitate recesserit, necq; secundum profectum ex homine factus est deus: sed Verbum existens propter impassibilitatem caro factus est inmutabili manente natura. Et præterea

Aterea addit: Qui super thronum excelsum & sublimem sedet, in præsepio nascitur qui impalpabilis & simplex, & incorporeus, humanis manibus capitur: qui peccati disrumpit vincula, fascijs illigatur: qui natus est superne ex patre Verbum inessabili iter, indicibiliter, incomprehensè, & sempiterne, idem in tempore nascitur infra ex uirgine Maria, ut nō qui prius infra nati, supernè nascantur secundo, hoc est ex deo. Insuper & de dispensatione saluatoris secundum carnem credimus, manente Verbo dei immutabili & inconuertibili, incarnationem factam esse ad renouationem humanitatis. Filius enim uere existens dei, secundum æternam ex deo natuitatem, factus est filius hominis secundum natuitatem ex uirgine, & est unus idem perfectus filius secundum deitatem, & consubstantialis patri, & perfectus homo idem secundum natuitatem ex uirgine, & consubstantialis hominibus secundum carnem. incarnationis Christi ad reuocationem humanitatis.

Sí quis autem de cœlo dicat corpus habere Christum, uel cōsubstantiale deo carnem, anathema sit. Si quis non confitetur carnem dominī ex sancta uirgine, & hominibus consubstantiale, anathema sit. Si quis dominum nostrum & saluatorem, qui ex spiritu sancto & Maria uirgine natus secundum carnem, inanimatum esse dicit, uel sine mente, uel sine ratione, uel sine sensu, anathema sit. Si quis separat & distinguunt dominum nostrum & saluatorem, & dicit alium quidem esse filium deum Verbum, & alium assumptum hominem, & non confitetur unum & eundem, anathema sit, ut nō solo uerbo, sed & uirtute, deus uerus apparuisse credatur, qui factum magnificentia seipsum certissime declararit. Nam quum perfectus sit deus, & perfectè homo factus, neque humanam similitudinem reliquit, hoc solo excepto, quod immunis fuit à peccato. Etenim infans natus Emanuel dicitur. Magis aduentus entibus & adorandum ac deum esse eum qui apparuit clamantibus: qui & carne crucifixus solis repressit radios, & nouo miraculo suam manifestans deitatem nullibi seipsum dispergens, uel dissoluens in duos saluatores. Quin & discipulis dicebat: Ne uocetis magistrum super terram, unus enim est magister uester Christus. Matth. 23.

Non enim quando hoc apostolis præcipiebat, à corpore quod uidebatur, suam segregabat deitatem. Nec quando Christum se testabatur esse, ab anima & corpore segregabatur, ita utrumque existebat deus & homo, seruus qui uidebatur, & deus qui cognosciebatur. Fastigiū quidem deitatis occultans humili sensu incarnationis, humiliatem autem corporis quod uidebatur, efficacia deitatis extollebat.

Itaque non esset difficile etiam multa alia uera testimonia afferre, sed transeo scies esse scriptum: Da sapienti occasionem, & sapientior erit, notum fac iusto, & addet ut accipiat. Veruntamen illud dico, ecce omnes optimi & sapientes, qui olim fuerere patres, Deiparam nominat sanctam uirginem, unitumque secundum naturam carni afferentes dei Verbum, in utero factum esse dicunt uirgineo, & ex ipso processisse secundum carnem, quamvis sine principio & ante omne seculum & tempus habuerit natuitatem ex patre. Quoniam autem uerisimile est in prolixioribus uersuū compositionibus qui sequuntur, mentem negligenterem fieri magis, quād dum uidet paucis in compendio dilucidam dogmatum de Christo pulchritudinem; collecta seorsim sententiarum, ut sic dicam, corda ex diuina & noua scriptura, misericordia in deo pietati. Quod si seorsim legentes ipsae uestram mentem erudieritis, & ueritate illustraueritis, quibusque uolueritis profuturae estis, apostolicis gloriationibus, uestra redimita capta. Dives em̄ ualde in hoc merces erit. Scriptū est em̄: Qui conuerterit peccatorē de errore uiae suae, saluabit animā eius de morte, & operiet multitudinem peccatorū. In his autem sententiarum inuentionibus, hoc est cōclusionis bus, quando dicimus, deus igitur Christus, hoc est, unus igitur filius & dominus Christus: non hoc dicimus, quod illi, deum secundum gratiam, uel filium, uel dominum nominatum esse Emanuel, uel ex prouectu, uel incremento ad hanc gloriam uenisse, quasi unum nobis similem & communē, sanctificatumque hominē, sed illud

D. CYRILLI AD REGINAS DE RECTA FIDE LIB.

C potius, quod deus existens Verbū, & demittens se in exinanitionē, & in formā serui descēdēs, nō minus uerē deus, et natura uniuersorū dñs sit solus & proprius filius, cui et nos cōfigurati secūdū gratiā, p ipsum, ad adoptionis filiorū gloriā ascēdimus.

Nomen autem Christus, nescio quomodo nonnulli afferant, congruere proprie, & seorsim, & extra carnem Verbo quod est & intelligitur natum ex deo, congruere item & ipsi ex sancta uī gine nato, etiam si intelligatur existere seorsim, & per se, & tertio congruere ambo bus ut uni, coniunctione Verbi, sicut ipsi dicunt, in unā eandē personā colligantis. Vnitatis enim secūdum naturam & ueræ nulla ipsi ratio, quamvis hanc habeant sacramenti uiam rectam, & minime erroneam. Et haec consideratio eorum non simplex est, sed amaritudine & errore referta. Nam quoniam diuina scriptura Christum nominans, omnia ipsi tribuit diuina. Scit enim humana forma apparuisse, et incarnatum esse de Verbum. At illorū qui alia præter hæc sapere uoluerint, mens est cōmūnē hominē ostendere, qui ex muliere, per incrementū, ut dixi, & quasi ex propria & humana uirtute dignū se exhibuerit ut coletur, & connexione personarum quæ cum Verbo ex deo, etiam electus fieret iuxta prædestinationem: illud dicunt, quod nomen Christus congruat & soli, & seorsim, & per se Verbo quod existit & intelligitur ex deo patre genitum. Nos autem sic loqui uel sapere non didicimus. Quando enim Verbum caro factum est, tunc & nominatum esse dicimus ipsum Christum Iesum. Nam quoniam unctus est oleo exultationis, hoc est sancto spiritu à deo & patre, idcirco Christus nominatur. Cæterum quod unctio sit secundum humanitatem, nemo qui recte sapere solet, dubitat. Nam si deus est & Verbum, non opus habet unctione. Non enim dixerit quis unctum & sanctificatum esse dei Verbum suo spiritu, quasi alius ab ipso natura superior & excellenter. Nam absque omni controuersia, minus à maiore benedicitur.

D taur. Quoniam autem humanitatis mensuræ conuenit sanctificari & ungī, omnino necessarium est Christum nominari Verbum, quod ex deo, non quando adhuc nudum erat & nō dum incarnatum, sed quando factum est sicut nos, hoc est homo, unctum est secundum humanitatem: atque ita nomen Christus nullo modo conuenit Verbo ex deo patre nato. Si autē nominaretur alicubi Christus, incarnatum mihi intelligas illum, etiam si sermonem audias peracta iam incarnatione, & non fiat unitæ carnis mentio: seorsim uero & illi hanc uocem cōgruere opinari, omnino stultum foret, imò impium uel sentire, uel dicere. Vnus enim dominus Iesus Christus,

t. Cor. 1. & nō diuisus est, sicut inquit & ipse sapiētissimus Paulus, q Christū in se habebat diuina loquentem sacramenta. Cæterum ex sequentibus capitulis inuenietis rectum & ad ueritatem elaboratum sermonē. Opinor autem utile, ut & hoc protester. Nā sicut est in deitate perfectum ex deo patre Verbum, ita & in humanitate perfectum iuxta humanitatis rationem; nec inanimatum corpus accepit, sed animatum anima rationali. Demum uniuersorum deus, qui diligentibus se coelitus bona distribuit, dignet uestras animas implere suis donis, ut ascendentēs in mensurā ætatis plenitudinis Christi, uitā agatis nobilē, & gloriosam atq admirabilē, sanctæ Christi sponsæ.

Quod deus sit Christus, unione cū deo Verbo templi assumpti, & ad eius gloriam ascēdētis, ex apostolicis. Ex catholicis sententiæ excerptæ in idem, ex Euangelicis sententiæ in idem.

Quod uita & uiuificus Christus, ex his quæ à Paulo apostolo in apostolicis posita sunt, inuenies.

Quod fides in Christum quasi in deum, ex catholicis & Euangelicis.

Quod uita & propitiatorium sit Christus, diuersæ excerptiones,

Qd' Christi mors mūdo salutaris, ex apostolicis et euāgelicis excerptiōes.

Q V O D

Christus quan-
do sic appella-
tur.

A QVOD DEVS SIT CHRISTVS VNIONE CVM
deo Verbo templi, & assumpti ad gloriam eius
ascendentis.

AD ROMANOS.

A VLV S seruus Iesu Christi uocatus apostolus, segregatus in Euani gelium dei, quod antea promissum erat per prophetas eius in scripturis sanctis de filio eius, qui genitus fuit ex semine Dauid secundum carnem, qui declaratus est filius dei in uirtute, secundum spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum Iesu Christi domini nostri.] Itaque siquidem est Euangelium dei, prædicatio Christi, quomodo non deus Christus? & si omnis prophetæ finis in illum spectat, & filium dei prædicat scriptura eum, qui ex semine Dauid, tametsi definitus esse dicitur secundum spiritum sanctificationis propter incarnationis mysterium, quomodo non filius uere testimonium habens per resurrectionem ex mortuis, excitatus enim est non communis homo sicut nos, sed ut morte superior, secundum quod uita est ac deus.

De his qui adorant creaturam præter creatorem dicit: Propterea quod cognitum deum, non ut deum glorificauerunt, uel gratias egerunt, sed infatuati sunt in cogitationibus suis, & obtenebratus est insipiens cor eorum. Sapientes se esse dixerunt, & infatuati sunt.] Scribit Paulus his qui ex gentibus uocati sunt, hoc est nobis, nunc autem quoniam cognoverimus deum, immo cogniti a deo. Quem igitur cognoverunt per fidem? nonne omnino Christum Iesum? Igitur siquidem ut deum cognouimus, & ut deum glorificauimus, uere illustrati sumus: si autem mutauimus eius gloriam, infatuamur & nos in cogitationibus nostris. Si enim omnino credimus in illum, ut in deum credimus. Vel oportebit semper & omnino confiteri, quod adhuc in laqueis prisini erroris irretiamur, communi homini fidem exhibentes; at hoc uerum non est.

Et sicut non probauerunt deum habere in notitia, ita tradidit eos deus in reprobam metem, ut facerent quae non conueniebat.] Si Christum agnouimus ut deum, gloriam eius ne reprobemus, dicentes communem esse hominem. Si autem hoc propter ruditate facere ausi fuerimus, omnino ibimus simul cum alijs in reprobam metem. Secundum autem duriciem tuam & cor imponitens thesaurizas tibi ipsi iram Rom. 2, in die iudicij, & reuelationis, & iusti iudicij dei, qui reddet unicuique secundum operam sua.] Beatus Paulus dicit nos omnes oportere manifestari ante tribunal Christi, ut reportet unusquisque quod in corpore suo operatus est, siue bonum, siue malum. Dicit autem quidam alius sanctus apostolus: Vnus est legislator & iudex. Psallit etiam ipse Dauid: Quoniam deus ipse iudex est. Quando igitur iustum iudicium dei dicit esse sententiam, quam unicuique pro diuino tribunal Christus pronunciabit, statuemur enim ante tribunal eius, & non tanquam legislatoris & iudicis nobis similis, sed dei, quomodo non deus Christus?

Nam per legem agnitione peccati, nunc autem absque lege iustitia dei manifestata est, testificata a lege & prophetis. Iustitia autem dei per fidem Iesu Christi in omnes credentes.] Absque lege iustitiam quam a sanctis prophetis testificatam esse inquit, eam dicit esse per fidem in Christum Iesum: & quomodo non deus, qui iustificat credentes quod scilicet sit deus uere? Vide enim in hoc fidei terminu, & testificantibus sanctis prophetis, fidei in Christum: quis audet dicere ipsum non esse deum propter humanitatem, hoc est quando Verbum caro factum est?

Omnes enim peccauerunt, & indigent gloria dei, iustificati gratis per gratiam ipsius per redemptions in Christo Iesu.] Si peccatum facit nos indigere gloria dei, quod nesciuenter peccatum, scriptum est & de Christo, quia peccatum non fecit,

D. CYRILLI AD REGINAS DE RECTA FIDE LIB.

- C Et ita nos qui peccamus, gloria dei indigemus. Deus utique est, & cum carne Verbum. Non enim fecit peccatum.
- * Legem igitur irritam facimus per fidem? Absit, sed legem statuimus.] Lex Moysi deum unum adorare docuit Israëlitæ: Dominus enim, inquit, Deus tuus, dominus unus est. Et ipse deus alloquebatur eos dicens: Non erunt tibi dij alij præter me. Nunquid fides quæ est in Christum uocatos in hoc mutauit, ut non unum secundum naturam deum adoremus? Vtq; irritam faceremus legem, quæ uniuere deo adorationem assert, Absit, inquit, sed legem statuimus. Igitur ut deum accedimus Christum, ne accusemur tanquam soluentes legem.
- Rom. 4 De Abraham dicit: Pro eo quod credidit deo, qui uita restituit mortuos, & uocat ea quæ non sunt, tanquam sunt.] Igitur quando uiuiscare posse mortuos, nō alteri quam soli & naturali deo congruit: uiuiscat autem Christus per propriæ carnem mortuos, tangens & resuscitans eos, quomodo non deus uerè, qui & alij dat potestatem excitandi mortuos in nomine suo?
- Rom. 7 Itaq; fratres mei & uos mortificati estis legi per corpus Christi, ut iungeremini alteri ex mortuis suscitato, ut fructum afferamus deo.] Mortificamur legi cessantes à cultu eius. Iungimur autem alteri ex mortuis suscitato, hoc est Christo, eius oculis euangelicis obtemperare studentes, ut fructificemus deo. Caput autem euangelicorum præceptorū est fides in illum, & hic noster fructus qui assertur Christo & deo. Itaq; deus est qui ex mortuis resurrexit, quia Verbum caro factum fuit.
- Rom. 8 Qui autem in carne sunt, deo placere non possunt. Vos autem non estis in carne sed in spiritu: siquidem spiritus dei habitat in uobis. Si autem quis spiritum Christi non habet, hic non est eius. Porro si Christus in uobis est, corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus autem uita propter iusticiā. Quod si spiritus eius qui excitauit Iesum ex mortuis habitat in uobis, is qui excitauit Christū ex mortuis, uiuiscabit & mortalia corpora uestra, propter ipsius spiritum inhabitantē in uobis.] Ecce manifeste dei spiritus dicitur Christi: sed siquidem est homo seorsim positus, solum in se dei Verbum inhabitans habens, quomodo eius spiritus diuinus dicitur? sed quum proprius eius spiritus sit, deus utiq; est, & non aliter res habet: non enim in homine factum est dei Verbum, sed factum est homo uerè, cum hoc quod maneat deus. Sic enim intelligitur Christi spiritus, esse spiritus patris.
- * Etenim quiscumq; spiritu dei aguntur, nō filij dei sunt. Non enim accepistis spiritū seruitutis iterum ad timorem, sed accepistis spiritum adoptionis, in quo clamamus: Abba pater.] Beatus Paulus scribit: quod autem estis filij, emisit deus spiritum filij sui in corda uestra, clamantein, Abba pater. Igitur si in spiritu filij fiduciā habemus inuocandi patrem deum, utpote qui accepimus spiritum filij secundum naturam, & uere filij sumus; quomodo non deus Christus, non secundum quod intelligitur nobis similis homo solum, sed secundū quod Verbum caro factum est, & particeps fuit similiiter nobiscum carnis & sanguinis?
- * Quis nos separabit à charitate dei, tribulatio uel angustia, uel persecutio, uel fastidio, uel nuditas, uel periculum, uel gladius?] Lex Moysi dicebat & mandatum faciebat, Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex toto fortitudine tua; quando igitur dilectionem, quæ deo congruentissima, extota & summa fortitudine, etiam usque ad animam & sanguinem, ipsi Christo offerimus: quis dicere audet quod nō sit deus nullo modo em aberrauit sanctiorū mens.
- * Nam mihi persuasum habeo, quod neq; mors, neq; uita, neq; angelii, neq; principatus, neq; potestates, neq; instantia, neq; futura, neq; altitudo, neque profunditas, neque ulla alia creatura poterit nos separare à charitate dei, quæ est in Christo Iesu domino nostro.] Si nihil omnino nos separare poterit à dilectione dei, fit autem hæc à nobis in Christo Iesu, quomodo non deus euidenter Christus, quandoquidem ipsum

- A ipsum diligentes, uniuersorum diligimus deum. Hæc à nobis exigitur dilectio. Christum autem dicens, dei Verbum incarnatum significo.
- Omnes enim statuemur ad tribunal Iesu Christi.] Statuemur enim Christo. Rom. 14.
 - Nam sedebit super thronū gloriae suæ, iudicans orbem in iustitia. Quamuis David dicat, quod deus iudex est. Igitur deus est Christus.
 - Audacius scripsi uobis ex parte, ueluti commonefaciens uos propter gratiā quæ Rom. 15.
 - mihi data est à deo, ut sim minister Iesu Christi, in gêtes administrâs Euigeliū dei,
 - ut sit oblatio gentium acceptabilis, sanctificata in spiritu sancto.] Quibus sanctis ministerium cōcreditum est, ij deo ministrant soli. Sacerdotes enim nō hominibus constituti sunt: ecce idcirco diuinus Paulus datam inquit sibi esse gratiam à deo, ut esset minister Iesu Christi, & administraret in gentibus Euangeliū Christi. Igitur deus Christus, si Christum prædicans, gentibus dei Euangeliū ministrare illis dicit, ut suscipiantur sanctificati in spiritu.
 - Habeo igitur quod glorier in Iesu Christo in his quæ ad deum pertinent. Non enim ausim loqui aliquid eorum quæ non operatus est per me Christus, in obedientia gentium, uerbo & facto, per potentiam signorum ac prodigiorum, in uirtute spiritus dei, ut à Hierusalem & circumiacentibus regionibus usq; ad Illyricum imp̄leuerim Euangeliū dei,] In Christo Iesu gloriam dicit se habere, quod glorieatur in his quæ ad deum. Quod autē non humanum etiā in uirtute spiritus, in sanctis apostolis operari posse Christum mirabilia, quomodo dubitaretur? Nam quemadmodum unusquisq; ex nobis in uirtute sua, spiritu utens, operatur mirabilia per sanctorum manum: & quomodo non est deus cuius proprius spiritus sanctus?
 - Salutant uos omnes ecclesiæ Christi.] Quamuis dicat in alijs Timotheo scribens, ut scias quomodo oporteat in domo dei conuersari. Si autem Christi ecclesia nouit, & testatus est, deus utiq; est Christus.
 - B Deus autem pacis conteret Satanam sub pedes uestrros breui,] Quum deus dicitur esse pacis, dicit enim Christus sanctis apostolis: Pacem meam do uobis, pacem relinquo uobis; & quomodo nō deus uere pacis dator, et dignis illā ut suū bonū dans?

EX PRIORE AD CORINTHIOS.

- P**AULUS apostolus Iesu Christi per uoluntatem dei, & Sosthenes frater ecclesiæ dei.] Obserua quod de Romanis supra dixit, Salutant uos ecclesiæ omnes Christi: Corinthijs per epistolam scribēs Dei ecclesiæ esse dicit.
- Dico autem hoc, quod unusquisq; uestrum dicit: Ego quidem sum Pauli, ego uero Apollo, ego uero Cephe, ego uero Christi, diuisus ne est Christus?
 - Num Paulus crucifixus est pri uobis, uel in nomine Pauli baptizati estis?] Igitur si non est diuisus Christus, omnia ipsius sunt, et omnes ipsius: & si ipse crucifixus est pro nobis, & in nomine eius baptizati sumus, ipsi scilicet debitores facti sumus, nō autē hominis alicuius, qui nobis similis est, sed dei. Deus ergo Christus apud nos.
 - Quandoquidem & Iudæi signum postulant, & Græci sapientiam querunt, nos autem prædicamus Christum crucifixum, Iudeis quidem offendiculum, Græcis autem stultitiam.] An non omnes confitebuntur, quod Euangelij prædictio totius mundi homines ad ueram dei cognitionem uocet? & quomodo uel quando de hoc dubitabitur? quomodo igitur prædicabunt doctores Christum crucifixum? nunquid sicut unum qui mortem in cruce tulit sicut nos? & futura erit fides mundi in hominem absit. Credimus autem deo uiuo & uero. Deus igitur nouit Christum crucifixum, & mundo prædicat bona fiducia quod non fallatur.
 - Et ego quū uenirem ad uos fratres, non ueniebam cum eminentia sermonis aut sapientiæ, annuncians uobis testimonium dei. Non enim iudicauit me scire aliquid

D. CYRILLI AD REGINAS DE RECTA FIDE LIB.

- C inter uos, nisi Christum Iesum, & illum crucifixum.] Deus igitur est, qui crucem propter nos sustinuit Iesus Christus, cuius etiam testimonium non in eminentia sermonis & sapientiae mundanæ annunciat mundo per sanctos apostolos, sed tanquam in uirtute spiritus.
- I. Cor. 2. Sapientiam autem loquimur in perfectis, sapientiam uero non huius seculi, neq; principum seculi huius, qui abolentur, sed loquimur dei sapientiam in mysterio absconditam, quam præsiniuit deus ante secula in gloriam nostram, quam nullus principium huius seculi cognouit, si enim cognouissent, utiq; dominum gloriae non crucifixissent.] Si dei sapientia mysterium Christi & mundo prædicatur, & deus non est uere sicut quibusdam, nescio quomodo, uidetur, & in ipsum est fides, quomodo sublime est mysterium, si uere homines à dei cognitione abducit, & mundum, hominis cultum docet, sed hoc non est uerum. Sublime uero mysterium est quod deo adducit errantes. Deus igitur est Christus, proinde dictum est & iuste, Dominus gloriae crucifixus.
- I. Cor. 3. Iuxta gratiam dei quæ data est mihi, ut sapiens architectus fundamentum posui, alius autem super illud ædificat, fundamētum enim aliud nullus potest ponere praeter id quod positum est, quod est Christus Iesus.] Si fundamur super eo quod in fundamento quodam, & in eo per fidem ædificamur, ipse est omniū securitas, quomodo non esset deus uerè is in quo omnia. Et fides nostra est non sicut in unum nobis similem. Quia non creaturam coluimus, sed deum natura & uerè.
- An nescitis, quod templum dei estis? & spiritus dei habitat in uobis? si quis tempulum dei corruptip, perdet hunc deum. Templum enim dei sanctum est, quod estis uos,] Si spiritum Christi accipientes templum dei appellamur, quomodo non deus uerè ille propter quem nos sumus templa dei?
- I. Cor. 4. Proinde ne ante tempus quicquam iudicetis, donec ueniat dominus, qui & iuistratus est occulta tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc unicuique erit laus à deo.] Dominū nostrū Iesum Christum descēsurum expectamus olim, quando omnes assistemus iudicanti, & manifestanti consilia cordium. Quod autem & iustos laudabit, certi sumus ex eo quod strantibus à dextris dicet: Venite benedicti patris mei in hereditatem, accipite regnum quod præparatum est uobis a origine mundi. Quando igitur Christo laudante, laudem unicuique futuram dicit à deo, quomodo non manifeste est deus?
- Matth. 25. Matth. 25. An nescitis, quod corpora uestra templum sunt habitantis in uobis spiritus sancti, quem habetis à deo, & non estis ipsi uestri iuris? Nam empti estis precio gloriæ, cœte itaq; deum in corpore uestro,] Si spiritum Christi accipientes facti sumus filii dei, redempti sanguine eius, ut iam non ultra uiuamus nobis ipsis, sed ei qui nos emitt, quomodo non deus manifeste Christus ille, per quem & templo dei sumus nos, cui & tanquam deo seruimus?
- I. Cor. 8. De cibo idolis immolato, Scimus quod nullum idolum est in mundo, & nullus deus nisi unus. Nam etiamsi sunt, qui dicantur dij, siue in cœlo, siue in terra, quemadmodum sunt dij multi & domini multi, nobis autem unus deus pater ex quo omnia & nos in illum, & unus dominus Iesus Christus, per quem omnia & nos per illum,] Si unus solus est deus, & nullus alius præter illum, coassimilatur uero in unam deitatis naturam unus Iesus Christus, per quem omnia. Deus igitur est, qui in consistentialitate patris intelligitur diuino modo, & quando appellatus est Iesus Christus. Observandum autem est, quod nominans Iesum Christum per ipsum omnia facta esse dicit, ut tanquam unus sit filius secundum unitatem dispensatiuam.
- I. Cor. 9. Factus, inquit, sum his qui sine lege sunt tanquam essem sine lege dei, & in lege Christi,] Si Christi legem habens, legem habet dei, quomodo Christus non deus?
- I. Cor. 10. Tales estote, ut nullum præbeatis offendiculum, neq; Iudeis, neq; Græcis, neq; ecclesiæ

A ecclesiæ dei.] Annotandum, quod dei ecclesiam dicens, Christi iterum eandem nouit ecclesiam.
 • Volo autem vos scire, quod omnis viri caput Christi est, caput vero mulieris viri, *1. Cor. ii.*
 • caput vero Christi deus.] Beatus Lucas Christi genealogiam nobis cōponens, incipit quidem à Ioseph, & peruenitusq; ad Adam, adiicitq; dicens, Qui fuit dei, deū conditorem homini principium faciens: sic esse dicimus omnis viri caput Christū, factus enim est per illum & productus ut sit, non tanquam per ministrum filium cōdenter, dñino autem potius modo tanquam per naturæ opificem. Caput autem mulieris viri, quia ex carne eius sumpta est, illum quodammodo habet principium. Caput autem similiter Christi deus, qui ex ipso secundum naturam. Natū est enim Verbum ex deo & patre. Et quomodo Christus non est deus, quum caput eius secundū naturam positus sit pater? Christum autem quum dico, in humana forma apparet dei Verbum intelligo.

• Ideo notum vobis, quod nullus per spiritum dei loquens dicit anathema Iesum: • et nullus potest dicere, dominus Iesus, nisi in spiritu sancto. Divisiones autem dono • rēm sunt, spiritus vero idem; & divisiones ministeriorum sunt, dominus vero idem; • & divisiones operationū sunt, idem autem dominus, qui perficit omnia in omnibus.]

Si dicere qd non sit natura & ueritate deus Christus, nihil aliud est quam dicere anathema Iesum, qui non admittunt eū secundū ueritatē esse Iesum, non faciūt hoc ex spiritu sancto. Et si divisiones gratiarum interdum spiritum efficere dicit, interdum autem ipsum dominū, & interdum deum: utiq; nouit deum esse Christum, qui per spiritum tanquam deus operatur, & sicut deus secundum naturam dispensat cum autoritate, quacūq; uoluerit superna dona. Commemorandum item, quod

B & Paulus dicit de Christo, quod ipse operatus sit in uirtute spiritus sancti.

• Et alios quidem posuit deus apostolos, deinde & prophetas, tertio doctores, deinde potestates, postea dona sanationum.] Quum deus dicatur omnia perficere, Christus est is qui operatur. Posuit enim ipse apostolos in ecclesia, & etiam doctores, ut operetur & uirtutes. Dedit enim potestatem sanctis discipulis, ut omnē infirmitatem curent, & contritionem in populo.

Salutatio mea manu Pauli, si quis non diligit dominū, sit anathema maranatha.] *1. Cor. 16.*

Quem nam dicit Dominum in istis? Nam ex confessō dominus etiam ipse filius, similiter & spiritus. Dominus enim, inquit, spiritus est. Beati Pauli mens in istis in ipsum Iesum refertur. Vnus enim, inquit, dominus Iesus Christus. Anathematizat igitur eum qui non amat illum. Cæterum illum non amat, qui neq; natura, necq; ueritate dicit filium esse dei, sed quasi in altero esse ordine ponit iuxta Verbum dei, & offendens dispensationis sacramentum, in duos diuidit unum dominum Iesum Christum.

EX SECUNDA AD CORINTHIOS.

Eo autem gratia, qui semper triumphat per nos in Christo, et odorem notitiae manifestat per nos in omni loco. Quoniam Christi bona fragrantia sumus deo in his qui salvi sunt, & his qui pereunt,] Et quomodo Christus non est deus: siquidem ipse est odor notitiae patris, non enim in hominī natura diuinæ notitiae fragrantiam quis cōsiderauerit: sed quemadmodū humanitatis fragrantia significat omnino hominē, ita & deitatis, deum. Si autem fragrantia patris uere est, quomodo Christus non est deus, licet factus sit homo dispensatiue dei patris Verbum?

• Epistola nostra uos estis scripta in cordibus nostris, quæ cognoscitur & legitur ab omnibus hominib; dum declaratis quod estis epistola Christi, subministrata à nobis, inscripta non atramento, sed spiritu dei uiuentis, non in tabulis lapideis, sed

D. CYRILLI AD REGINAS DE RECTA FIDE LID.

C intabulis cordis carnis.] Dixit deus per unum prophetarum: In tempore illo dicit dominus, dans leges meas in memorem eorum, & in cordibus eorum inscribā eas: Factū igitur sumus epistola Christi, scribente in nobis non atramento, id quod sibi placet deo uiuente, sed spiritu, non modo ministri, sed, ut ita dicamus, per se operan ter. Proprius enim eius spiritus est, & quomodo non est deus ille, qui proprio sp̄itu scribit in nobis diuinā cognitionis scientiam?

» De Iudeis dicit: Obsecrati sunt sensus illorum. Nam usq; ad hunc diem idem ue
» lamentum in lectione ueteris testamenti, nec tollitur uelut quod in Christo abole
» tur, sed usq; in hodiernum diem quando legitur Moyses, uelamen super cor eorum
» positum est: at ubi cōuersi fuerint ad dominū, tolletur uelamen. Dominus autem
» sp̄itus est, ubi autem sp̄itus, ibi libertas.] Si finis legis & prophetarum Chri
» stus, & non tollit uelamen quod in lectione ueteris testamenti, nisi in solo Christo;
» quomodo rationi consentaneum est, illum existimādum esse communem hominē,
» qui sola filiationis appellatione honoratus sit? Inueniretur enim sic habere nostrā si
» dei finis, quod non in deum, sed potius in unum quendā nobis similem spectaret, id
» quod est absurdissimum.

2. Cor. 4. Quod si adhuc uelatum est, in his in quibus deus huius seculi exc̄cauit sensus in
» credulorum, ne illucesceret illis lumē Euangelij gloriæ Christi, qui est imago dei.]

Si secundū quod uidetur quibusdam, communis homo est Christus, unione sola
qua secundum personam connexionem habet ex deo, ita enim illi dicūt, quomodo
in his qui pereunt uelatum est Euangelium eius? Sentiunt enim gentes, non quod
deus sit, sed quod nobis similis homo. Quomodo autem exc̄cati fuerint à Satana,
qui de homine sentiunt quod homo sit, qualis autem lux est in Euangelio Christi,
nisi deus sit, & ut deus existens glorificet? quomodo item esset & imago dei, si per
D tingeret ad solam humanitatem, & non esset uerè filius & deus?

2. Cor. 5. Quapropter contendimus, siue domi præsentes, siue foris peregre agentes, utili
» li placeamus. Omnes enim nos manifestari oportet coram tribunalī Christi, ut rea
» portet unusquisq; ea quae fiunt per corpus, siue bonum, siue malū.] Si omnēs stu
» diū sanctis est placere deo, contendimus autem ita apparere Christo, ut cauea
» mus placere hominibus, quomodo non deus manifeste Christus? & si iudicat or
» hem ipse, quū dicatur unus esse legislator & iudex, manifestum est etiam secundū
» hoc deum esse, & Verbum factum esse carnem.

» Charitas enim Christi constringit nos iudicantes illud, quod si unus pro omni
» bus mortuus fuit, utiq; omnes mortui fuerūt, & pro omnibus mortuus est, ut qui ui
» uunt posthac non sibi ipsi uiuant, sed ei qui pro ipsis mortuus est & resurrexit.] Si
» omnes unum sumus, & illi uiuere precamur, honestam arbitratī nostram uitam, per
» hoc quod implemus uoluntatem eius, et uiuimus Christo, quomodo non deus esset
» cui debitores sumus, & uiuere studemus tanquam pro nobis mortuo, & redimente
» omnes suo sanguine?

» Itaq; nomine Christi legatione fungimur, tanquam deo uos obsecrāte per nos,
» rogamus pro Christo, reconciliamini deo.] Obserua, quod legatione quidē fun
» guntur pro Christo, dicunt aut̄ nos rogarī à deo, & iterū dicunt, rogamus pro Chri
» sto, reconciliamini deo. Iḡis deus est Christus, cui & reconciliati deo recōciliāmur.

2. Cor. 6. Sed in omnibus commendemus nos ipsos ut dei ministri.] Si dei dicuntur es
» se ministri, dicti sunt & Christi, igitur deus est Christus.

» Nos enim tempa dei sumus uiuentis, sicut dixit deus: Et habitabo in illis, & in
» ambulabo, & ero illorum deus, & ipsi erunt mihi populus.] Si tempa dei uiuen
» tis sumus tanquam inhabitantis in nobis sp̄itus, qui et Christi esse dicitur. Si enim
» quis inquit, sp̄itum Christi nō habet, hic nō est eius, q̄modo nō deus est Christus?

2. Cor. 11. Cogitationes, inquit, demolientes, & omnem celsitudinem quæ extollit aduet
» sus

A fus cognitionem dei, & captiuū ducentes omnem sensum in obedientiā Christi.]

Quomodo demoliemur omnem celsitudinem, quæ extollitur contra cognitionem dei; uel quomodo captiuū ducemus omnē sensū in obedientiā Christi? Exinatius enim semetipsum Verbum uoluntarie, & factum est subditum patrī usque ad mortem. Quando igitur ex ihs quæ dispensatiue uel facta sunt uel dicta propter carnem & humanitatē extolluntur quidam contra cognitionem filij, dicentes non esse deum uerum & filium secundum naturam eum qui in humana forma: tunc omnem celsitudinem extollentē se demoliemur, si subuerterimus opiniones quas illi sentire uoluerūt, & accommodauerimus omnem sensum ad dispensationem obedientiā. Filium enim factum in mensuris humanitatis decebat humana non auersari.

N O T A
auream regulā
tractandi scri-
pturam.

EX EPISTOLA AD GALATAS.

Go enim per legem legi mortuus sum, ut Christo uiuā; cum Christo crucifixus sum. Viuo autē nō iam ego, sed uiuit in me Christus. Quod ait nūc uiuo in carne, in fide uiuo filij dei, q̄ dilexit me & tradidit seipsum pro nobis.) Quidnam dicat in hoc loco diuinus Paulus, necessarium est uidere. Lex posita est à deo per uocem prophetarū, & erat ista; Iustus autem ex fide uiuet. Posita autem est etiam lex per Mosen, Igitur sequutus legem fidei, mortuus sum legi quæ per Mosen data est, non operans ea, tanquam in umbra & typis ueteribus definita. Hoc est enim legi Mosis mori, ut deo uiuamus, addicti fidei quæ est in Christum. Quando igitur morimur legi quæ est per Mosen, iustificationem quæ in Christo præferentes, quomodo non deus Christus, per quem aboletur lex, tanquam fide illam præcellente? Si autem cōmuniſ ho-

Gal. 1.

Abac. 2.

Legi Mosis mo-
ri.

B mo esset Christus, quo pacto fieret lege præstantior fides quæ in illum?

Itaq; qui suppeditat spiritū, & operat uirtutes, utrū ex operibus legis, an ex audi- tu fidei?) Si lex quæ per Mosen, quamvis esset lex dei & dicta per angelos, non habet suppeditationem sancti spiritus, neque etiam præstítit ullis, ut possent opera mirabilia, acquirimus autē per fidem quæ est in Christum utraq; quomodo non est ueterē lege præstantior fides? Et si esset homo simpliciter sicut nos, quomodo diuinam aboleuisse legem fides quæ in illū: & quomodo melius habent ihs qui per fidem, quam hi scilicet qui erant per illud tempus, quo uigebat lex?

Antequam autem uenisset fides, sub lege custodiebamur, conclusi in eam fidem quæ reuelanda erat: atq; adeo lex pædagogus noster fuit in Christum, ut ex fide iustificemur. Postquam uero uenit fides, non iam sub pædagogo sumus: omnes enim filij dei estis per fidem quæ est in Christo Iesu. Quotquot enim in Christum baptizati estis, Christum induistis.) Si pædagogus erat lex, non ad alium quam ad solum Christum ducens, quum ueræ scientia magistra sit, quomodo non deus Christus? et si aboleatur lex per fidem quæ in illum, & instituendi munere eam defungi facit, eo quod hi qui docendi, ad summum bonum adducti sunt: nihil autem aliud est summum bonū, quam scientia ueræ agnitionis dei: quomodo dubitarit quis quod sit deus? Item qui baptizamur in patrem & filium & spiritū sanctum, quo pacto baptizati sumus, siquidem est non uerus filius? at quum secundum naturam unus sit filius, & in ipsum baptizati sumus: igitur ipse est deus.

Sed tum quidem nescientes deum, seruiebatis ihs qui non erant dī secundū na- turam: nūc autem ubi cognouisti deum, imò autem cogniti estis à deo, quo pacto conuertimini iterum ad infirma & egena elementa huius mundi?) Si deum co- gnouimus qui cōfitemur Christum, & cogniti esse à deo dīcimur, cogniti ipsi, quo modo non deus Christus?

A me autem absit gloriari, quam in cruce domini nostri Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.) Beatus David psallit: Gloriabor in Psal. 9.

D. CYRILLI AD REGINAS DE RECTA FIDE LIB.

C deo saluatore meo. Est autem sapiens, & sancto dignus sermo. Non enim magis in homine quam in deo gloriari oportet nos. Quomodo igitur Paulus in cruce domini se gloriari inquit, quod magis in deo fieri oportebat? Nam ille aliorum sanctorum scopus erat; iam erat & ipse Paulus diuino spiritu praeditus. In morte Christi se gloriari inquit. Igitur sciuit deum esse, & propter nos passum carne.

E X E P I S T O L A A D E P H E S I O S.

Ephes.1. E deo & patre inquit: Secundum efficaciam roboris fortitudinis eius quam operatus est in Christo, suscitans eum ex mortuis, & constitutus in dextra sua, in coelestibus, super omnipotentem potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen quod nominatur, non solum in seculo hoc, sed etiam in futuro.] Ecce suscitatum a mortuis collocauit pater ad dexteram suam, super omnem & principatum, & potestatem, & virtutem, & dominium, & omne nomen quod nominatur. Igitur homo, qui nobis similis intelligit, sedet cum supra natura, & aliud nihil quam id quod est uere, ut pote deus homo factus, existens quidem consubstantialis patri, secundum quod prodidit ex ipso, assumpta autem humanitate dispensatiue, ut in ipsa intelligatur deus & homo idem & unus, & propter hoc diuina gloria redimitus.

Ephes.2. Idcirco memores estote, quod olim uos gentes in carne dictae praeputium ab ea que vocatur circuncisio in carne, que manufacta est. Quia eratis tempore illo absque deo, alienati a republica Israëlis, & extranei a testamentis promissionis, spem non habentes, deo & parente in mundo.] Si Christum Iesum non habentes gentes uiuebant in impietate iuxta mundum, postquam autem ipsum habuerunt, non manerunt absque deo, quomodo non deus Christus?

Ephes.3. Huius rei gratia flecto genua mea ad patrem domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis parentela in celis & in terra nominatur, ut det nobis iuxta divitias gloriae suae, ut fortitudine corroboremus per spiritum eius in internum hominem, ut inhabitet Christus per fidem in cordibus uestris.] Christus Iesus nomine, ut sapissime diximus, semper significat Verbum quod prodidit ex patre in forma humana, quomodo igitur in cordibus nostris habitat, nisi intelligatur deus, quem Verbum sibi uniuersit carnem, quod & diuino modo in nobis habitat per spiritum? Si autem communis homo est Christus, & alius filius praeter eum qui natura, & qui solus inquam, & ex deo est, quis est ille qui in nobis habitat? uel quomodo per fidem habitat in hominibus? quum manifeste dicat Ioannes de deo; In hoc cognouimus, quod in nobis est, quod de spirito suo dedit nobis.

E X E P I S T O L A A D P H I L I P P E N S E S.

Philip.3. E gloriationibus in lege inquit: Quae mihi lucra erat, ea arbitratus sum propter Christum damnum esse. Quietiam arbitror omnia damnum esse propter excellentiam cognitionis Christi Iesu domini mei, propter quem omnia pro dano duxi, & arbitratus sum esse rudera.] Quare damnum & rudera in lege: & cur propter excellentiam cognitionis Christi: quae lex quae per Moysen data, priscis deum naturalem & uerum praedicavit, nouae autem legis doctores Christum mundo annunciarint. At siquidem fuerit homo communis similis nobis, non uione quae est secundum hypostasin cum ea quae ad uerbum, quod ex deo deus creditus, quo pacto fides in illum excellet super fidem quae ex lege?

E X E P I S T O L A A D C O L O S S E N S E S.

Col.1. Vnde gaudeo, inquit, super afflictionibus meis pro uobis, & suppleo quod afflictionibus Christi deest, in carne mea, pro corpore ipsius, quod est ecclesia, cuius factus sum ego minister, iuxta dispensationem dei, quae data est mihi in uos implendi uerbum dei, sacramentum quod reconditum

- A dictum fuit à seculis & à generationibus, nunc autem patet factū est sanctis illius, qui bus uoluit deus notum facere, quae sint diuitiae gloriæ sacramenti eius inter gentes, quod est Christus in nobis, spes gloriæ, quem nos annunciamus.] Quomodo ab sconditū fuit sacramentum, uel quomodo impletur uerbum dei, quales item diuitiae gloriæ sunt ei, siquidē cōmunicis homo similis nobis est Christus? Non enim magnū est, neq; sermone dignum sacramentū, nisi tanquam ad deum accedamus Christum, & intelligimus quod deus existens Verbum, & in æqualitate ac forma patris se ad exinanitionem demiserit factus homo, manens quod erat. Diues enim sic, gloriæ, multæ intelligitur sacramentum.
- B Sicut igitur accepistis Iesum Christum dominum, in ipso ambulate, bene radicati, & super ipsum ædificati ac confirmati.] Quomodo igitur accepterimus Christum, docet sapiens Ioannes, dicens: Et Verbum caro factum est: & nō cessauit esse Verbum, quamvis factum sit caro. Sedet enim etiam sic cū suo patre, & dominus gloriæ crucifixus nominatur.
- C Obscurationi instate, uigilantes in ea cum gratiarū actione, orantes simul & pro nobis, ut deus aperiat nobis ostium sermonis, ut loquar sacramentum Christi, propter quod & uinctus sum, ut manifestem illud, sicut oportet me loqui.] Nisi deus esset Christus, homo q̄d diuinæ gratiæ honore præditus, neutiquam haberet in se profundum sacramentum: quare igitur opus habebat ostio, ad manifestandum illud, & loquendum sicut oportebat? Nihil enim magni uel ardui est, de homine quasi homine secundum naturam loqui. At si uerbum quod ex deo, factum, prædicatur homo, opus omnino fuerit deo ostiū aperiēt, & dante loqui, secundū qđ conuenit.

EX EPISTOLA AD HEBRAEOS.

- B Vando autem introducit primogenitum in orbem terrarum: Et adorant eum omnes angelī dei.] Vnigenitus secundum naturam nominatur Verbum, quod ex deo patre, quia solum ex solo natū est pater. Dicitur autem & primogenitus, quando intravit in orbem terrarum, factum homo & pars eius: ueruntamen & sic adoratur à sanctis angelis, quam adorari oportere referatur ad solum deum, soliq; deo debeatur, quomodo igitur non deus Christus, qui & in cœlis adoratur?
- B Et ad angelos quidē dicit: Qui facit angelos suos spiritus, & ministros suos flammam ignis. Ad filium autem: Sedes tua deus in seculum seculi, uirga virtutis, uirga regni tui. Dilexisti iustitiam, & odio habuisti iniuriam. Propter hoc unxit te deus deus tuus oleo exultationis præ participibus tuis.] Si factor est angelorum, qui sedem habet in seculum seculi, dilexitq; iustitiam, & odio habuit iniuriam, & propter hoc unctus esse dicitur præ participibus suis à deo & patre: quid igitur dicimus ad sententias illas de ipso uenientes? Si enim facit angelos suos spiritus, & sedem habet deitatis, quomodo ingerit oleo exultationis? Igitur condit quidem ut deus angelos, ingerit autem ut homo: nō ut unctio pertingat ad deitatis naturam, sed ad sapientissimam dispensationē. Deus igitur & homo Christus, deus quidē natura, homo autē dispensatiue similis nobis, quādo factus est ex muliere secūdū carnē.
- B Vident fratres, ne quando sit in illo uestrū cor prauum incredulitatis, ut desciat à deo uiuente.] Sinegantes Christum deficitus à deo uiuente & uero, manentes autem fide, quae est in illum, nullo modo facimus defectionem, quo pacto non deus Christus?
- B Si sanguis taurorum & hircorum, et cinis iuuençæ, aspergens inquinatos, sancti ficat ad carnis purificationem, quanto magis sanguis Christi, qui per sp̄ritum sanctum seipsum obtulit immaculatum deo, purificat conscientiam nostram à mortuis operibus ad seruendum deo uiuenti?] Nisi deus uerus esset Christus, quae esset

D. CYRILLI AD REGINAS DE RECTA FIDE LIB.

C utilitas per sanguinem eius: uel quomodo nostram mundabit conscientiam à mortuis operibus? Sanguis enim communis hominis quid magis habet quam sanguis hirorum: nihil certe, quam quod ille est rationalis animalis, hic uero bruti. Quoniam autem is qui ex deo est, carne assumpta posuit pro omnibus suum sanguinem, hac ratione & purgare potest credentes in ipsum, & à mortuis operibus liberare, & adducere in obsequium deo.

Heb. 10. Qui aspernatus fuerit legem Moysis absq; misericordia, sub duobus uel tribus testibus moritur: quanto putatis peioribus afficietur supplicijs, qui filium dei concubatur, & sanguinem testamenti communem arbitratus, & spiritum gratiae contumelia afficiens, in quo sanctificatus est?] Qui diuinam legem contumelia afficerit, uel aspernatus fuerit, non habet parem accusationem cum eo qui peccauit in hominē, sed multo grauiorem. Vnde etiam qui legem transgressus erat, obnoxius fiebat supplicio mortis: qui uero in hominem deliquerat, erat quodammodo uenia dignus. Quomodo ergo existimantē communem sanguinem Christi, dicit grauius puniēdū quam eū qui peccauit in Moysis legem: idq; uralde merito. Nō enim communis est sanguis Christi. Deus enim erat Verbum, quod caro factum.

Heb. 12. Videte ne aspernemini loquentem: nam si illi non effugerunt, qui auersabantur eum qui loquibatur in terra, multo magis nos si eū qui de cœlis, auersamur, cuius vox terram tum concussit, nunc autem denunciavit, dicens: Adhuc semel ego monstro non solum terram, sed & cœlum.] Quis ille qui loquebatur in terra, quem quum aspernarentur periclitati sunt? An non manifestum quod Mose: sed non ex terra Christus, immo de cœlo: qui enim desursum & ex patre deus Verbum homo fuit & deus: grauior igitur poena eorum qui illum auersantur, idq; iure. Nam sicut sapientis Ioannes dicit: Qui de terra est, de terra loquit̄, hoc est humana. Qui uero defursum uenit, super omnes est. Hic autem erat & est Christus.

Heb. 13. Iesus Christus heri & hodie, idem & in secula.] Verbum quod ex deo natum tunc uocatum inueniemus Iesum Christum, quando factum est homo ex muliere, quomodo heri & hodie, & idem in secula? per unionem scilicet ad uerbum dei, in filium unum, carne ab ipso assumpta. Sic enim incommutabilitas uerbi secundū natum manet, quamvis & cum carne intelligatur.

EX PRIORE AD TIMOTHEVM.

Tim. 1. Aulus apostolus Iesu Christi, secundum delegationem dei saluatoris nostri Timotheo germano filio in fide.] Saluatoris nomen non alijs magis proprie conuenit, quam soli & naturali deo: sic & nunc ipsum nominauit doctor. Sed est saluator & dominus noster Iesus Christus. Nominatus est enim Iesus, & nominis uim, hoc est interpretationem.

Matth. 1. manifeste ostendens beatus angelus dicebat: Et uocabis nomē eius Iesum. Ipse enim saluabit populum suum à peccatis ipsorum. Igitur deus Christus, quādoquidem est saluator omnium hominibus, sicut dicit diuinus Paulus.

EX EPISTOLA AD TITVM.

Tit. 2. Pparuit enim gratia dei salutaris omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem, & mūdana desideria, sobrie & iuste & pie uitramus in præfenti seculo, expectantes beatam illam spem, & apparitionem gloriae magni & saluatoris nostri Iesu Christi, qui dedit se ipsum pro nobis, ut redimeret nos ab omni iniuitate, & purificaret subiectum populum peculiarem, sectatorem bonorum operum.] Qualis gratia apparuit nobis: uel qualis dei: quū dicatur salutifera esse omnibus hominibus: sed est manifeste deus existens dominus, & apparuit nobis, secundum beatum David: Ipsius ex

colia

A coelis apparitionē gloriosam expectamus, & ipse est magnus deus & saluator noster Iesu Christus, q̄ dedit seipsum pro nobis, ut liberatos ab omni peccato, sibi parent germanos auditores. Deinde quis est dicens, non esse deum uerū Emanuelem, quum beatus Paulus de illo dicat: Magni dei & saluatoris nostri Iesu Christi?

EX CATHOLICA EPISTOLA IACOBI,
quod Christus est deus,

E erretis fratres mei dilecti: omnis donatio bona, & omne donū perfectum, supernē est, descendens à patre lumen.] Omnis donatio bona, bona autē donatio spiritus sanctus, & posse per illum diuinā signa implere. Ultra Christus sanctis spiritum largitur, & etiam posse facere mirabilia. Quomodo igit̄ nō esset deus uerus Christus?

Subditi igit̄ estote domino, resistite diabolo.] Tollite iugū meū super uos. *Iaco.4.* Qui igit̄ iugum ipsius tollunt, non alij subiiciunt quām deo, quō non esset deus? *Matth.10.*

EX PRIORE EPISTOLA PETRI.

Etrus apostolus Iesu Christi, uocatis aduenis sparsim inhabitantibus Pontum, Galatiā, Asiam, & Bithyniam, iuxta præcognitionē dei patris, in sanctificatione spiritus, in obedientiam & aspersionem sanguinis Iesu Christi: Gratia uobis & pax multipliceſ.] Ecce iuxta præcognitionē dei & patris apostolum se nominauit Christi, & apostolus modum enarrans, in sanctificatione spiritus, in obedientiam & aspersionē sanguinis Iesu Christi, factum esse illum dicit. Quando igit̄ credentes in ipsum, sanctificamur à spiritu, aspergit autem nos & sanguine suo ad emundationem; quomodo non intelligeretur deus, sanctificans quidem proprio spiritu, purificans autē &

B sanguine credentes? Deus enim erat in carne.

Benedictus deus & pater domini nostri Iesu Christi, qui secundum magnam misericordiam suam regenerauit nos in spem uiuam per resurrectionē Iesu Christi ex mortuis in hæreditatē incorruptibilem & immarcessibilem & incontaminabilem, seruatam in coelis.] Si deus nos genuit in spem uiuam & manentem; fecit autem hoc per suam ex mortuis resurrectionem Christus: quomodo non esset deus?

De qua salute exquisierunt & scrutati sunt prophetæ, qui de uentura in nos gratia uaticinati sunt, scrutates, ad quos uel quem articulum temporis, manifestabatur in ipsis spiritus Christi.] Ecce iterum in illis Christi dicitur sanctus spiritus & dævinitas: deus igit̄ Christus, utpote proprium habens spiritum.

EX ALTERA EPISTOLA.

Verunt autem & prophetæ, sicut & in uobis etunt falsi doctores, qui scilicet clam introducent sectas perditionis, & dominū qui eos mercatus est, negantes.] Redemptis sumusrecio non corruptibili argento uel auro, sed precioso sanguine Christi. Igitur sumus redemptis, quamuis deo seruiētes uiuo & uero. Ultra, quo pacto nō deus est Christus, quem dominum assignamus, uiuentemq; scimus & uerum?

EX EPISTOLA IOANNIS.

T scimus quod filius dei uenit, & dedit nobis mentē ut cognoscamus uerum deum, & simus in uero filio eius Iesu Christo: hic est uerus deus, & uita æterna.] Iesus Christus non nudum & per se & extra partem intelligitur Verbū, quod ex deo patre, sed quando factum est homo, tunc nominatum est Christus Iesus: quoniam igit̄ ipse est uerus deus, & uita æterna, quis feret diversa sentientes?

D. CYRILLI AD REGINAS DE RECTA FIDE LIB.

C

EX EPISTOLA IUDAЕ.

Mnēstūdium adhibens, ut scriberem uobis de communi nostra salu-
te, necesse habui scribendo uobis, obsecrare, ut laborib⁹ uestris affi-
tis, fiduci semel sanctis traditæ. Clām enim ingressi sunt quidam homi-
nes, qui prius descripti fuerant in hoc iudicium, impij, qui dei nostri
gratiam transferūt ad lasciuiam, & solum dominum nostrum Iesum
Christum negant.] Quomodo hi qui semel crediderūt, negant dominum nostrū
Iesum Christum, quum acceperimus uerbum carnem esse factum? At si dixerimus,
quod ali⁹ quidem est Verbum ex deo patre, ali⁹ uero seorsim qui ex multere, ne
gabimus solum dominum. Vnus enim dominus Iesus Christus secundum unionem
dispensatiuam, qua Verbum quod ex deo patre, in deitatis gloriā suā, quam assumit
carni unitur, Vnus igitur Christus & filius; erit enim sic omnium dominus.

EX EVANGELIO MATTHAEI,
quod deus sit Christus.

Matth.1.

Aec autem quum ille secum cogitaret, ecce angelus domini per infor-
mationem apparuit ei, dicens: Ioseph fili David, ne timeas accipere Ma-
riam uxorem tuam. Quod enim natum in ea, ex spiritu sancto est; pa-
riet autem filium, & uocabis nomen eius Iesum. Hic quippe saluabit
populum suum à peccatis eorum.] Duo ponit quæ deo & non hu-
manæ naturæ congruunt. Nati enim ex Maria proprium dixit populū eos qui per
ipsum saluati sunt, quineti⁹ in quod à peccatis illos liberaturus sit. Dei autē omnia
sunt, & ipsius solus est eos qui peccarunt, à peccatis posse liberare. Vnde deus est,
qui ex sancta uirgine natus est, cuius & peculiaris populus sumus, qui & nos à pec-
catis liberauit, eo quod & huius potestatem habet.

Matth.2.

Iesu autē nato in Bethlehem Iudææ.] In Bethlehem Iudææ natus est qui ex
radice Iessæ. Dicit autem de eo per unum prophetarum deus & pater: Et tu Bethle-
hem domus Ephrata, non minima es, ut sis in milibus Iuda: ex te enim egredie-
tur ut sit in principem in Israël, & egressus eius ab initio a diebus seculi.] Igif quo
modo qui natus est in Bethlehem terræ Iudææ, ab initio seculi egressus habere dici-
tur, hoc est, substatiæ principiū, quum natus sit in nouissimis seculi temporibus? De-
us igitur utiq⁹ est Christus, & digna est illo antiquitas Verbi dei. Deus enī erat car-
nalem habens nativitatem, quæ ex muliere.

Matth.3.

Ego enim uos aqua baptizo, inquit, in poenitentiam: qui autem post me uenit,
fortior me est, cuius non sum idoneus calciamenta gestare. Ille uos baptizabit in spi-
ritu sancto & igni, cuius uentilabrum in manu eius, & purgabit aream.] Non di-
cimus humanitat⁹ opus esse, baptizare in spiritu sancto, sed neq⁹ spirituale areā,
hoc est eos qui super terram, propriam dicimus esse hominis. Dei enim omnia sunt,
& ipsum solum decet in sancto spiritu baptizare posse credentes. Operatus est autē
hoc Christus, qui post Ioannem uenit secundum carnem, hoc est iuxta tempus cara-
nis, ipse autem & suam aream purgat. Deus igitur est uerus.

Matth.8.

Et ecce leprosus accedens adorabat eum, dicens: Domine, si uis, potes me mun-
dare. Et extensa manu tangebat eum, dicens: Volo, mundus esto. Et statim munda-
ta est illius lepra.] Sic posse operari ut deum decet, nō est proprium hominis, sed
ipsam potius & solam quæ super omnia est, decet naturam. Operatur autem sic de-
us non humili⁹ homo sicut nos, sed deus potius in humana forma. Sic intelliges etiā
de sociu Petri, & de uentis quos uisus est increpasse. Vnde etiam diuini discipuli,
uidentes mare & uentos ei subiici, admirati sunt, ac dixerunt: Quantus autē est iste?
Non enim fuerit humili⁹ hominis talia posse facere. Deus igitur secundum istud &
homo Christus.

At

- A At dæmones, inquit, obsecrabant eum, dicentes: Si ejus nos, mitte nos in gressum pororum. Et dixit eis: Ite.] Prouidere uniuersis & seruare ea, cuius fucritur nonne solius eius qui secundum naturam deus est? ita & saluator dicebat: Nonne duo passeret esse ueneunt, & unus ex ipsis non cadit in terram sine patre uestro qui est in cœlis? Vestrī autem & pili capitū omnes numerati sunt. Ecce hanc rerum prouidentiam faciebat Christus, ut non liceret immundis dæmonibus in pororum gressum habere potestatem. Ad petitionem igitur ægre permisit, nō ut illis morem gereret, sed ut nobis persuaderet, quod omnem prouidentiam gerat ut deus. Deinde quo pacto non est deus, qui deo dignam potestatem & imperium habens, tollens ac saluans ut sua, ea quæ per ipsum facta sunt?
- Tunc dicit discipulis suis: Messis quidem multa, operarij autē pauci. Rogate igitur dominum messis, ut emittat operarios in messem suam. Et accersitis duodecim discipulis suis, dedit eis potestatem contra spiritus immundos, ita ut ipsos ejerent & curarent omnem morbum, & omnem contritionem.] Notum est, messem esse domini, q̄ est omniū deus. Cuius enim est area spiritualis, hoc est humanū genus, eius est & messis. Sed ecce præcipiens rogari dominū messis, seipsum esse illum statim ostendit, emittens operarios, hoc est sanctos apostolos, quibus dedit potestatē contra spiritus immundos, ut deus. Neq̄ est in hominis viribus, dare quibusdam spiritus sancti efficaciam, id quod Christus fecit; ultra quomodo igitur nō est natura & uere deus, tametsi nunc Verbum caro factum sit.
- Omnis igitur qui confitebitur in me coram hominibus, confitebor & ego in eo coram patre meo qui est in cœlis. Quisquis uero negauerit me coram hominibus, negabo & ego illum coram patre meo, qui est in cœlis.] Multi sancti uocati sunt ad martyrij gloriam, & consummati sunt tormentis & morte, Christum confessi. Num igitur coronabantur confirmati, & dicentes hominem esse cōmunem ipsum, B uel potius deum confessione uenerati sunt; sed est manifestum. Qui enim hoc neguerunt, etiam à martyrij gloria exciderunt, et Christū ipsum inuenient in die iudicij illos negantem. Iam quo pacto non deus, qui martyrij gloria coronat confitentes, quod ipse deus sit uere?
- Venite omnes qui laboratis & onerati estis, & ego refocillabo uos: tollite iugum meum super uos.] Nisi Emmanuel esset uere deus, quomodo suum iugum nobis imposuit? Deo enim seruūt omnia. Dictum est autem iugum & lex. Sed nobis imponit suum iugum Christus, sibiq̄ subiicit, quamuis omnia in patrē suggerat. Deus igitur est; unde omnia illi subiecta esse decet.
- An nonlegistis in lege, quod sabbatis sacerdotes in templo sabbata prophanant, Matth.11. & crimen uacant? Dico autem uobis, hic esse maiorem templo.] Si prophanaentes sabbatum sacerdotes culpa uacant, utpote deo ministrantes, quomodo his quæ in templo fiunt, intelligitur maius Christi ministerium? sed est manifestum, quod hi quidem in lege & umbra & exemplo coelestium seruierunt, isti uero diuinī discipuli assidui apud Christū, & ministrantes ei, maiorē etiā gloriā habuerūt. Iam si ministrare Christo melius est, quam seruire in lege, q̄modo non intelligere deus uerus?
- Si ego in Beelzebul ejus dæmonia, inquit, filii vestri in quo ejiciuntur propter hoc ipsi iudices uestri erunt.] Si in nomine Christi curauerunt dæmoniacos discipuli, acclamabant enim, In nomine Iesu Christi Nazareni; quomodo non inteligeretur deus uerus? Non enim suffecisset hominis gloria & potētia ad expugnandum satanam.
- Sicut igitur colliguntur zizania, & igni comburuntur; sic erit in consummatio- ne huius seculi. Mittet filius hominis angelos suos, & colligent ē regno illius omnia offendicula, & facientes iniuriam, & ejiciant eos in caminum ignis.] De deo scriptum est: Benedicite deo omnes angeli eius. Non enim angelus angeli est, sed psal.102. ff

D. CYRILLI AD REGINAS DE RECTA FIDE LIB.

C omnia sunt dei. Quomodo igit̄ inquit de filio hominis, quod emittet angelos suos? Deus igit̄ est, sic & suos habet angelos, & summi spiritus ei ministrant.

Matth.16. Interrogabat Christus: Quem me dicunt homines esse, filium illum hominis? Respondens autem inquit Petrus, dixit: Tu es filius dei uiuentis. Porro Iesus respondens, dixit ei: Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui est in cœlis.] Si cōmūnis homo Christus, quare admirabilis fuit Petrus cōfītēns eum? & quomodo erat à deo doctus, uel qua opus habebat illustratiōne superna, ut discat illud de eo sacramētū? sed cognoscens esse deum & filium dei uiui confessus est eum: & propter hoc habitum est miraculum. Ceterum unum filium, non duos filios dicit.

» Futurum est enim, quod filius hominis ueniat in gloria patris sui cum angelis.] Ecce iterum angelos suos dicit supernos sp̄ritus, quum dicatur filius hominis.

Matth.17. Quum autem uenissent ipsi in Capernaum, accesserunt qui didrachma accipiūt ad Petrum, & dicunt: Magister uester unum soluit didrachma. Et dicit: Etiam. Et quum ingressus fuisset in domum, praeuenit illum Iesus, dicens: Quid tibi uidetur Simon! Reges terræ à quibus accipiunt tributum aut censum, à filiis suis, an ab alienis? Dixit autem: Ab alienis. Dixit illi Iesus: Ergo liberi sunt filii.] Quomodo liberum se esse dicit, & extra legem, nec census debitorem & filiū uere, si nō est deus unione quæ est per hypostasim carnis & sanguinis particeps? Persoluit autem didrachmum, qui super legem filius, quasi factus sub lege. Qui autem homo est, non intelligitur super legem. Nam quomodo haberet secundum naturam libertatē, si non intelligeretur deus in humana forma?

Matth.21. Ascendente in Hierosolyma Christo nostro omnium saluatore, pueri præcedebant clamantes, & dicentes: Osanna filio Dauid.] Omnino autem deo digna est glorificatio. Indignati sunt pharisei, & aggressi sunt eum, dicentes: Audis quid isti dicunt? At Iesus dixit eis: Etiam. Nunquam legistis: Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem?] Necessarium est in his meminisse beati Dauidis dicētis: Domine dominus noster, quām admirabile est nomen tuum in uniuersa terra. Quia eleuata est magnificētia tua super cœlos. Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem. Nam pueri clamantes dicebant: Osanna filio Dauid. Suscepit autem glorificationē ipse cui acclamabatur. At beatus Dauid hanc laudem nō homini tribuit, sed communī domīno, cuius & admirabile nomen factum est in uniuersa terraelevata enim est magnificētia super cœlos. Iam quomodo non deus filius Dauid secundum carnem Christus?

Matth.17. Quum uenerit filius hominis in gloria sua, & omnes angeli cum eo, tunc sedebit super thronum gloriæ suæ.] Igitur sicut homo nobis similis sedet Christus, assistentibus ipsis omnibus angelis, siccip iudicabit mundum. Quām absolum autem fore hoc? Scriptum est enim: Vnus est legislator & iudex. Deus igit̄ est Christus, qui est in gloria dei, & sedem habet ac assistentes angelos, iudicans orbē in iustitia.

Matth.26. Et princeps sacerdotum, inquit, dixit ei: Adiuro te per deum uiuentem, ut nobis dicas, num tu es Christus filius dei. Dicit ei Iesus: Tu dixisti. Veruntamen dico uobis, ex hoc tempore uidebitis filium hominis sedentem à dextris uirtutis, & ueniētem in nubibus cœli.] Quomodo filius hominis sedet à dextris uirtutis, sed est manifestum, quod licet Verbum ex deo factū sit filius hominis, non tamen cessarit esse deus, sed est quod erat. Hac ratione etiam sedet cum eo qui genuit, & in diuinitatis dignitatibus gloriosum uidetur, etiamsi factum sit caro.

Matth.27. Iesus autem exclamauit uoce magna, & emisit sp̄ritum. Et ecce uelū templi scis sum est desursum in duas partes usq; deorsum, & mota est terra, & petræ scissæ sunt, & sepulchra aperta sunt, & multa corpora dormientium sanctorum resurrexerūt. Si communis homo esset Christus, quomodo mortuo eo tantus in elementis fa-

Actus esset tumultus. Nam sol radios contraxit, & in die tenbras fecit. Terra autem suum dominum uidens a Iudeis debacchantibus impetum, diuisa est. Emisit autem & infernus animas sanctorum. Et quis haec faciebat? nonne deus? Deus enim erat in carne, quo contumelia affecto, creatura quodammodo simul irasciebatur.

EX EVANGELIO IOANNIS.

Pse autem Iesus non credebat se eis, eo quod ipse sciret omnia, & non habebat opus ut quisquam testaretur de homine. Ipse enim sciebat, quid in homine esset.] De deo scriptum est, quod formarit singillatum cor da eorum, & ipse dixit: a me occultabitur nihil. Si autem omnia nouit Christus, & scit quae in homine, quomodo non esset deus, tanquam scrutans corda & renes?

Ioh. 2.

Psal. 32.

Hier. 17.

Vos adoratis quod nescitis, nos adoramus quod scimus, quia salus ex Iudeis est.] Ioh. 4.
Audis quod salutem ex Iudeis esse dicit, quem saluatorem deum scriptum habeamus. Saluavit enim nos, non legatus, non angelus, sed ipse dominus secundum scripturas. Nominiatus enim Christus Iesus, natus ex Iudeis secundum carnem. Iesus quoque iuxta interpretationem est salus. Ipse igitur salus est quae ex Iudeis. Et ita licet Verbum caro factum sit, ac suscepit semen Abrahae, Deus tamen est & cum carne.

Amen amen dico uobis, opera quae ego facio, & ille faciet, & maiora illis faciet, Ioh. 14.
quia ego ad patrem meum uado: & quicquid petieritis in nomine meo, hoc faciam. Vnde inquit, ad patrem, quem natura deus existat filius, ipseque sit qui repleat omnia. Vnde igitur humano modo. Nam assumptus est in celum, sed ut deus annuntiatur praestare petitiones adorantibus, si in nomine eius fecerint preces. Iam cui magis conuenit facere compotes uotorum sanctorum, & largiri quod petunt, quam ei qui solus natura & uerè deus est?

Non uos me elegistis, sed ego elegi uos, ut uos eatis & fructum afferatis, & fructus vestrus maneat, ut quicquid petieritis patrem in nomine meo, det uobis.] Ioh. 15.
Ecce ubique ostendit, quod aequalia cum deo & patre magna potestate operetur: dixerat enim: Quicquid petieritis in nomine meo, faciam. Nunc autem inquit: Quicquid petieritis patrem in nomine meo, dabit uobis. Nunquid igitur seorsim dat pater abscque filio, & seorsim filius abscque patre? Igitur duobus dñis sancti preces offeruntur. At non iteres habent, Absit. Nam unus deus pater, & unus dominus Iesus Christus. Distribuit enim pater per filium bona in spiritu. Ceterum petitio quae in precibus, est per Christum Iesum. Et dominus Iesus, incarnatum intelligitur Verbum & nominatur.

Et in illo die non rogabitis quicquam. Amen amen dico uobis, si quid petueritis patrem in nomine meo, dabit uobis: in nomine meo petite, & accipietis, ut gaudium uestrum sit impletum.] Hæc ferè eandem sententiam habent cum superioribus: quin & quod sequitur in hunc modum:

In illo die in nomine meo petetis. Et non dico uobis, quod ego rogarbo patrem: Ipse enim pater amat uos, quia uos me amastis, quia ego à patre exiui.] Hæc autem est uita æterna, ut cognoscant te solum uerum deum, & quem misisti Iesum Christum.] Si cum agnitione solius & uere dei iunctam esse necesse est adesse & agnitionem Iesu Christi, & uitam æternam parit, quomodo non omnibus manifestum est, quod deus uerus est Christus? Verbum caro factum est, & mansit uerbum.

Ioh. 16.

Ioh. 17.

Vt mundus credat quod tu me misisti, & ego gloriam quam dedisti mihi, dedi eis, ut sint unum, sicut nos unum. Ego in ipsis, & tu in me, ut sint perfecti in unum.] Diligenter mentis oculo intendamus & consideremus, qualem hic gloriam dicitur accepisse à patre filius, & hanc nobis concessisse: ipse autem nos in hoc scrutinio liberabit dicens: ut sint sicut nos unum. Nam naturali quidem identitate unum est

D. CYRILLI AD REGINAS DE RECTA FIDE LIB.

C unigenitus Verbum, quod ex deo cum suo patre, tametsi secundum propriam hypostasit intelligatur alter. Quomodo autem unus est nobis factus est etiammodo substantia liter in qua, & naturaliter, quum dei natura, cum creatura omnino non sit commis scua, tanquam in identitate & secundum substantiam, quomodo igitur unus ex nobis factus est naturaliter is, qui super creaturam. Factus est enim homo, ut quemadmodum est in deitatis natura cum patre, ita & nobiscum unum fiat habitudine secundum humanitatem, perfecti autem sumus & nos sic in unum.

Ioh. 20. Quum esset uespera die illo, uno sabbatorum, & ianuae essent clausae, ubi erat discipuli eius congregati propter metum Iudeorum, uenit Iesus, & stetit in medio, & dicit eis: Pax uobis.] Dubitarit quis meritum illud, dicens: Si in corpore & post resurrectionem erat Verbum, sicut & ante uenerabilem crucem, quo pacto clavis ianuis inexpectato, in medio uisus est discipulorum? Ad hoc dicimus, quod diuina

2. Cor. 5. uirtute. Meminisse autem oportet Pauli dicentis: Atque adeo nos ex hoc tempore, nullum nouimus secundum carnem, licet autem & Christum secundum carnem agno uerimus, sed iam nunc non agnouimus. Quoniam postquam reuixit ex mortuis, completa iam dispensatione, in qua & carnis assumptio utiliter perfecta est, potestate & uirtute utis deo digna, uolens per haec potius, quam per exinanitionis modos agno sci, tanquam congruo in tempore.

¶ Et quum hoc dixisset, flauit in eos, & dixit eis: Accipite spiritum sanctum, quorumcumque remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorumcumque tenueritis peccata, retenta erunt.) Quod factum est totum congruit deo, & omni sermone dignum est. Nam principio non est humanum flare in apostolos, & dare spiritum. Deinde, magnum & super creaturam, talem potestatem concedere, & ita retinere peccata, quorumcumque uoluerint, dimittere item quibus uoluerint. Quare autem & per car-

D nalem flatum, spiritum dat, nempe quod non aliena a Verbo fuerit caro, sed proprie eius. Et humanus quidem flatus, propter carnem. Diuinæ autem uirtutis opus est affirmare participes, & socios esse spiritum affecutos.

E X E V A N G E L I O S E C U N D U M L V C A M.

Luce 1. N gelus dei Zachariæ inquit de sancto Baptista: Et erit gaudium tibi & exultatio, & multi in nativitate eius gaudebunt. Erit enim magnus coram domino. Et uinum & siceram non bibet, & spiritu sancto implebitur adhuc ex utero matris suæ, & multos filiorum Israël conuertet ad dominum deum suum. Beatus Ioannes rogatibus eum

Luce 3. Iudæis: Tu quis es, dicit: Ego uox clamantis in deserto, parate uiam domini, rectas facite semitas eius. Prophetans & ipse Zacharias de filio suo, inquit: Et tu puer prophetæ altissimi uocaberis, præibis enim ante faciem ad parandas uias eius, ad dandam scientiam salutis populo eius in remissionem peccatorum eorum.) Præcessit enim ante Christum, & factus est præcursor eius, & ut præparentur uiæ eius prædicauit, & de ipso uaticinatus est sermonem, conuertens tanquam ad deum, qui potest iustificare eos qui in peccatis, iam quomodo non deus Christus?

Luce 1. Hic erit magnus, & filius altissimi uocabitur, & dabit illi dominus deus sedē David patris sui, & regnabit in domo Jacob in secula, & regni eius non erit finis.)

Nunquid cuiusdam nobis simili subditi erimus, regnante illo perpetuo & sine fine, an deo potius regnanti in Christo, & non quasi extraneo quodam mediatore in hoc derelicto, & aliter filio & in filio regnante universorum deo & patre? Si autem hoc uerum, utique deus Christus.

¶ Dixit autem Maria ad angelum: Quomodo erit istud, quoniam uirum non cognosco. Et respondens angelus dixit ei: Spiritus sanctus ueniet super te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi. Ideo & quod nascetur sanctum uocabitur filius dei.)

¶ Nunquid uocabitur solū filius is, qui ex sancta uirgine ineffabiliter genitus, hoc est

A est cōdītus uelis, qui natura & uere filius esse creditus est & deus: Intelligatur itaq;
secundum hypostasim Verbum factum caro, hoc est, quod suam sibi facit carnem,
quæ per sp̄itum ex sancta uirgine. Sic enim erit & deus uer.

Et factum est, ut audiuit salutationē Mariæ Elizabet, exiliūt infans in utero eius.
Et impleta est sp̄itu sancto Elizabet, & exclamauit uoce magna, & dixit: Benedi
ctu in mulieribus, & benedictus fructus uentris tui. Et unde mihi hoc, ut ueniat
mater domini mei ad me?] Nullo alio modo sit quis propheta, nisi deo afflante.
Quum igitur salutatio sancte uirginis Mariæ, adhuc secū Iesum ferentis in utero,
mouit Ioannem ad prophetiam, quomodo nō deus Christus etiam in uirginis alio
divino more Baptifat ad prophetiæ uirtutem mouens?

Nunc dimittis seruum tuum domine secundum uerbum tuum in pace. Quia ui-
derunt oculi mei salutare tuum, quod parasti ante faciem omnium populorum. Lu
men ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tue Israēl.] Simeon Iesu in
ulnas accepto, talia de eo dixit: Quomodo igitur est salutare? quomodo lumen ad
reuelationem gentium, nisi deus sit uere, & solus filius, natura quidem ex patre uer
bum, ex uirgine autem idem secundū carnem? Qualis reuelatio facta est gentibus?
nōne in ipso agnouerunt, quod deus sit, & seruiendo ei liberati sunt à criminē qđ
non seruant deo alteri quām uni qui natura & uere deus est?

Cognoscens autem Iesus cogitationes eorum, respōdit & dixit ad eos: Quid co-
gitatis in cordibus uestris? Utrum est facilius dicere: Remittuntur tibi peccata tua,
uel dicere: Surge, & ambula. Ut autem sciat, quod filius hominis potestatem ha-
beat in terra remittendi peccata, dixit paralítico: Tibi dico surge, & tollens lectulū
tuum, uade in domum tuam.] Si solus nos uniuersorū dominus liberat à delictis,
& id non conuenit alteri, Christusq; hoc cum potestate deo congrua largitur, quo-
modo nō esset deus? Vocatus enim filius hominis, natus secundum carnem ex mu-
liere, quem deus Verbum sit,

In illo die curabat multos à morbis ac plagiis, & sp̄iritibus malis, & cæcis multis
donauit uisum. Et respondens dixit eis: Euntes renunciate Ioanni, quæ uideatis &
audistis. Cæci uident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui re-
surgunt, pauperibus annuciatur Euangelium, & beatus est, qui non fuerit offen-
sus in me.] Operibus ipsis demonstrans se Christus perfectorem diuinorum ope-
rationum maximarum, in memoriam reducit ea quæ per prophetarum uocem de-
sedicta erant. Dicit igitur beatus Esaias: Confortamini manus remissæ & genua so-
luta. Deinde quasi protensa manu ostendit Emanuelem sic dicēs: Ecce deus noster. Lu
Ecce dominus cum fortitudine ueniet, & brachium cum autoritate. Dixit autem
& alio loco: Tunc aperientur oculi cæcorum, & oculi surdorum audient, tūc saliet
sicut ceruus claudus, & expedita erit lingua ægre loquentium. Et præterea etiam
hæc scribit: Resurgent mortui, & excitabuntur qui in sepulchris, ros enim à te sana-
tio eis est. Dixit quoq; iterū ex persona Christi: Sp̄itus domini super me, propter
qđ unxit me, ad euāgelizandū pauperibus misit me, ad annūciādū uinctis remissio-
nem, & cæcis uisum. Quū igit̄ fidei in illū prophetarū uoces facit signū uel reuelationē,
deum autē ipsum prophetæ uaticinati sint, quis illis contraria diccre audeat?

Tempestatem ferebant, inquit, in stagno discipuli. Deinde accedentes fuscitaue
runt eum, dicuntq;: Preceptor, perimus. Ille autem excitatus, increpauit uentum ac
tempestatē aquæ, & cessauit, & facta est tranquillitas.] Dicitū est de Christo per
uocem beati Davidis: Tu dominaris potestati maris, motionem fluctuum eius tu mi-
tigas. Tui sunt cœli, & tua est terra, orbe terrarum & plenitudinem eius tu fundas.
Quum igitur placanti mare, congruat etiam dominari uniuersis, habereq; pro-
prios cœlos, & posse fundare tum orbē terrarū, tum plenitudinē eius, qmodo Chri-
stus non intelligit uere esse Christus, mare & uentos increpans, idq; cū autoritate:

D. CYRILLI AD REGINAS DE RECTA FIDE LIB.

- C Rogabat cum uir à quo dæmonia exierant, ut cum eo esset, sed dimisit eum, dicens: Reuertere in domum tuam, & narra quæ tibi fecerit deus. Et abiit, per totam ciuitatem prædicans quæ fecerat ei deus.] In Gergesenorū regione curauit Christus ferocem dæmoniacum, qui & cum ipso uitam agere orabat. Sed quamuis curas set illum, & cieciasset spiritum, iussit abire in domum suam, & prædicare quæ fecerat ei deus. Vnde ipse operatus est ut deus uerus. Nō enim dicimus, quod minister fuerit diuinæ gratiæ, sicut prophetæ uel apostoli, sed sua propria diuina uirtute contebat Satanam. In nomine igitur eius & sanctis apostolis subiiciebantur dæmonia, id quod & ipsi confitebantur.
- Luce 8.* Matth. 22. De filia principis synagogæ inquit Christus: Nolite flere, non enim mortua est puella, sed dormit.] Nunquid igitur mentitus est: absit, sed uera dicit, & quodammodo ipse interpretatur, dicens: Non est deus mortuorum, sed deus uiuorum. Viuunt enim deo, uiucturi. Igitur mortui iuxta homines sunt mortui, secundum uiuificam autem naturam, hoc est diuinam non moriuntur. Proinde uere loquitur de puella ut deus, dicens: Non mortua est puella, sed dormit.
- Luce 22.* Loquens cum suis discipulis, dicebat: Vter maior est, qui accumbit, uel qui ministrat? Nōnne qui recumbit? Ego autem in medio uestri sum sicut ministrans.] Vide quantum attinet ad diuinitatis maiestatem & gloriam, quomodo se usq; in ministrorum ordinem humiliorit. Honestat autem hoc propter humanitatem. Ego autem sum, inquit, in medio uestri sicut ministrans. Proinde licet ita se humiliorit, nihilominus ipse est q; recubuit ut dominus, & ab omni creatura ei ministrat ut deo.
- Dixit ergo eis Christus, nimirum principibus sacerdotiis interrogantibus, num tu es Christus? Si uobis dixero, non credetis: si autem interrogaro, non respondebitis mihi, neq; dimittetis. Cæterum ex hoc tempore erit filius hominis sedens à deo, xtris uirtutis dei.] Si sedet à dextris uirtutis dei hominis filius, q;modo non deus Christus, qui in summis thronis cōspicuus est, & sedet cum patre? Non enim sedet cum deo secundum naturam genita natura; sed filius hominis consideret. Deus igitur secundum unionem dispensatiuam, Verbo ex patre, facto carne.

Q V O D V I T A E T V I V I F I C V S C H R I S T V S,
ex Epistola ad Corinthios,

- I. Cor. 10.* Anquam prudentibus loquor, iudicate uos quod dico: Calix benedictionis cui benedicimus, nōnne cōmunio est sanguinis Christi? panis quæ frangimus, nōnne cōmunio corporis Christi est: quia unus panis, unum corpus sumus multi, omnes enim de uno pane participamus.] Hominis caro, quantū attinet ad propriam naturā, non esset uiuifica, sed neq; sanguis humanus, si communis esset, & per se: uiuificantur autem corpus Christi & sanguis preciosus. Nam posse uiuificare id quod uitæ indiget, soli deo convenit. Deus igitur Christus, sic enim erit uiuificum corpus Christi: si autem homo scorsim intelligeretur Christi appellationem uenerabilem assecutus, & nudam filij personam gerens, quomodo esset uiuificum corpus eius?
- I. Cor. 15.* Factus est primus homo Adam in animam uiuentem, secundus autem homo in sp̄ritum uiuificantem. Et iterum: Primus homo ex terra terrenus, secundus autem homo dominus de cœlo. Qualis terrenus, tales & terreni: & qualis coelestis, tales & coelestes. Et sicut portauimus imaginem terreni, ita portabimus & imaginem cœlestis. Hoc autem dico fratres, quia caro & sanguis regnum dei hæreditare nequeat, neq; corruptio incorruptionem hæreditabit. Addebat autem his: Quia clangeret, & mortui excitabuntur incorrupti, & nos liberabimur. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem.] In animam uiuentem primus homo factus est. Indigebat enim, ut factura, uiuificate deo: atqui nouissimus

A nouissimus Adam, hoc est Christus, quia non indigebat uita utputa deus, factus est in spiritu nos uiuificantem, quae uiuificatio diuinæ naturæ propria est possessio. Et primus quidem est terra terrenus, secundus autem ex cœlo, quem natus per mulierem. Nam Verbum defusum est, & de cœlo, & ex deo, tamen factum sit homo, & nihilominus est de cœlo. Et licet corruptioni & morti obnoxij imaginem terreni propter hoc ferre dicimur, incorruptionem induit imaginem cœlestis gestabimus. Incorruptionem iterum proprium bonum secundum naturam est deitatis. Immutantur enim mortui, & corruptibile induit incorruptionem, eo quod unigenitus factus est nobis similis, & mortalitatem in immortalitate transtulit, & corruptibilitatem in seipso primum in incorruptibilitate transformauit, sic enim facta est uia ad uitam & nobis.

EX SECUNDA AD CORINTHIOS.

Vin ipsi in nobis ipsis, inquit, sententiam mortis acceperamus, ut ne confisi in nobis ipsis, sed in deo qui excitat mortuos.] Si deo secundum naturam congruentissimum esse dicimus, excitare mortuos, quia uita & uiuiscus est. Dixit autem Christus: Ego sum resurrectio & uita. Appearuit quoque & suscitatus mortuos. Deus igitur est ut uita secundum naturam.

^{2. Cor. 1.}^{Ioan. ii.}

EX EPISTOLA AD HEBRAEOS.

Ostquam igitur pueris societatem habent cum carne & sanguine, & ipse similiter est particeps factus eorundem, ut per mortem aboleret eum qui mortis habet imperium, hoc est diabolum.] Verbum ex deo particeps factum est carnis & sanguinis, similiter ut nos qui inter filios dei ordinati, ut dato corpore suo in mortem ipse ipsam et uita secundum naturam existens ut deus, iterum uiuiscet, alioqui quomodo abolefset mortis imperium, nisi lapsum in mortem corpus resuscitasset, quod proprium est uitæ secundum naturam, hoc est uerbi quod est ex deo?

^{Heb. 2.}

QVOD VNVS FILIUS ET DOMINVS IESVS

Christus, ex prima Epistola catholica Ioannis.

Vod erat ab initio, quod audiuimus, quod uidimus oculis nostris, quod spectauimus, & manus nostra palpauerunt de uerbo uitæ, & uita manifestata est, & uidimus & testamur, & annunciamus uobis uitam æternam, quæ scilicet erat apud patrem, & manifestata est nobis.] Ecce, eum qui erat ab initio, hoc est Verbum ex patre, uitam æternam uidisse dicit oculis suis, palpasseque manibus, quamuis secundum propriam naturam uerbi, quod ex patre, & inuisibile est & impalpabile. Impalpabile enim omne incorporeum, sed in carne factum Verbum uidisse & palpasse dicit. Vnus igitur est filius & deus, & Jesus, etiam si Verbum caro factum sit.

^{1. Ioan. 1.}

QVOD IN CHRISTVM SIT FIDES TANQVAM

in deum, ex Epistola prima Petri.

Tque adeò inquit fidem nostram & spem esse in deum.] Quis Christus prædicatur per sanctos apostolos. Et ipse quoque alicubi inquit: Amen amen dico uobis: Qui credit in me, habet uitam æternam. Quando igitur in deum fides Christo dicente: In me credite: quomodo non manifesteretur esset deus?

^{1. Pet. 1.}^{Ioan. 6.}^{Ioan. 14.}

EX PRIMA IOANNIS EPISTOLA.

Tistud est mandatum eius, ut credamus nomini filii eius Iesu Christi.] Si non est ingratum deo & patri, credere nos in nomine filii eius Iesu Christi, exigitur autem a nobis fides, non ut in hominem simpliciter, sed ut in deum uiuentem & uerum: Deus igitur Christus.

^{1. Ioan. 5.}

D. CYRILLI AD REGINAS DE RECTA FIDE LIB

- C** In hoc cognoscitur spiritus dei. Omnis spiritus qui confitetur Iesum Christum in carne uenisse, ex deo est; & omnis spiritus qui non confitetur Iesum, ex deo non est.
 1. **Ioan.4.** Et hic est Antichristi, de quo auditis quod uenit, & nunc in mundo est.] Confitebimur ne igitur Iesum tanquam hominem, nobis similem, uel potius, quod quoniam sit deus Verbum factum caro, non paruifaciens quod sit deus, manens autem magis quod erat, etiam si factum sit homo. Sed hoc haud dubium fuerit, Igitur non dicens esse deum uerum Christum, & separans ac extenuans gloriam eius, Antichristi spiritum habere deprehenditur.
- 2.** Et nos spectauimus & testamur, quod pater misit filium saluatorem mundi. Qui confessus fuerit quod Iesus est filius dei, deus in ipso manet, & ipse in deo.] Misum esse dicimus a deo & patre filium, hoc est eum qui ex ipso secundum naturam unigenitum, Verbum, nominatum autem ipsum Iesum, quando natuitatem secundum carnem ex muliere dispensatiue sustinuit. Igitur uerbum ex deo factum est homo. Etiam si quis confessus fuerit ipsum, habet manentem in se deum; erit autem & ipse in deo. Memor enim erit eius, habebiturque proprius, & quasi particeps eius. Qui autem non confitetur quod ipse Iesus Verbum ex deo patre sit, demittens se in humanitatem, neque deum suscipiet, neque ipse in deo erit, iuxta modum spirituatis proprietatis.
- 3. Ioan.3.** Omnis qui credit, quod Iesus est Christus, ex deo natus est.] Itaque qui non credit, neque inter filios dei computabitur. Si enim omnibus potestate filios dei fieri dedit, qui filium acceperunt, sicut dicit Euangelista: qui non suscepserunt eum, neque in filiis dei connumerantur, cum per quem hoc existit non agnoscentes.
- 4.** Quis autem est qui uincit mundum, nisi qui credit quod Iesus est filius dei, hic est qui uenit per aquam & sanguinem Iesus Christus, non in aqua sola, sed in aqua & sanguine; & spiritus est qui testatur, quia spiritus est ueritas, quod tres testantur, spiritus, aqua & sanguis; & hi tres unum sunt.] Vincit quidem mundum, qui credit quod Iesus est filius dei. Quis autem est Iesus, ipse nobis discipulus explanat dicens: Hic est qui uenit per aquam & sanguinem Iesus Christus. Sed & in sanguine inquit, & in spiritu, et tres unum esse dicit. Igitur Verbum quidem caro factum est, sanctificat autem nos spiritu, & purificat sanguine, & abluit iterum aqua munda. Unus autem utique omnino filius, cuius & esse dicimus spiritum & aquam, & sanguinem.
- 5.** Si testimonium hominum accipimus, testimonium dei maius est: quia hoc est testimonium dei, quod testatus est de filio eius. Qui credit in filium dei, habet testimonium dei in seipso; Qui non credit deo, mendacem facit illum, quia non credit testimonium, quod testificatus est de filio dei.] Testimonium autem perhibuit pater filio per spiritum, & per uocem. Quia enim est filius cuius secundum ueritatem, testificatus est quod potuit ipse spiritum suum sanctis suppeditare, & per illum uirtutes operari. quapropter dicebat: Ille me clarificabit. Testatus est autem & alio modo. Glorificauit enim eum in Iordanie, dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum. Quicunque igitur separant illum, dicunt non esse filium uerum eum qui ex muliere, referunt autem filiationis nomen ad nudum et solum filium ex deo, mendacem faciunt patrem. Incarnatum enim Verbum monstrauit in Iordanie, & tunc testimonium perhibuit ei spiritus, quod & deus sit & filius, & uere.
- Matth.9.**

Q V O D S I T V I T A , E X E V A N G E L I O
secundum Matthaeum.

- Matth.9.** E filia principis sacerdotum scriptum est, quod quum eiecta esset turba, ingressus Iesus corripuit manu eius, & suscitauit puellam,] Quare non potius sicut apud Lazarum contentus fuit sermone ad resuscitandam puellam, & tenuit manu illius: nimis ut ostenderet uiuiscum eius

A eius corpus, corpus enim est uitæ. Igitur naturalis magis & uera est unio Verbi cū carne, & non sicut quidam imperite dicunt, quasi tantum in personis facta sit, uel iuxtabumilem laudem, uel concordiam, uel copulam simpliciter.

EX EVANGELIO SECUNDVM IOANNEM.

Per amini, inquit, non cibum qui perit, sed cibum manentem in uitâ *Ioan. 6.* æternam, quem filius hominis nobis dabit. Hunc enim pater signauit deus.] Cibum nobis dedit filius hominis manentem in uitam æternam, suâ scilicet carnem, quæ est uiuifica. Iam quomodo nō deus uiuificare uult, & per suam carnem assimilatus per omnia deo & patri? Hoc enī arbitror significare dicere ipsum ob-signatum esse à deo, quod ob-significet diligenter illius expressionem. Nam sicut si cereæ quis aureum sigillum insigat, uel certe ex alia materia factum, totam ex tota illius effigiem ei inscribit; ita etiam deus & pater suæ naturæ characteres substancialiter cōspicuos habet in filio; & hoc est dicere ob-signatum esse ipsum à patre.

EX EVANGELIO SECUNDVM LUCAM:

Vscitauit Lazarum Christus, archisynagogi filium, & uiduæ filium.] Iam quo pacto non uita secundum naturam est, qui non solum sermone repellere mortem potuit, sed etiam tactu manus? Erat enim conseq̄uens ac necessarium, uiuificum esse corpus quod erat proprium uitæ.

QVOD CHRISTVS SIT PROPITIATO
RUM, ex Epistola ad Romanos.

BE Christo inquit: Quem proposuit propiciatoriū per fidem in ipsius sanguine, ad demonstrādam iustitiam ipsius propter remissionem præteritorum peccatorum à deo toleratorum, ad ostendendam iustitiam eius in praesenti tempore, ut ipse sit iustus, & iustificans eum qui est ex fide Iesu.] Si Christus non potuit aliter fieri propiciatorium his qui in peccato, maledicto & supplicij poena, nisi per sanguinem propter remissionem præteritorum peccatorum effundendum, quomodo non necessarium carnem factum esse Verbum, ut & sanguine suo, hoc est sua carnis sanguine iustificet omnes inse credentes?

QVOD REDEMPTI SIMVS ET CONCILIATI CVM
deo, persanguinem illius, ex priore ad Corinthios.

X ipso autem uos estis in Christo Iesu, qui factus est sapientia nobis à deo, iustitiaq; & sanctificatio, & redemptio, ut sicut scriptum est: Qui glorietur in Christo glorietur.] Igitur redempti à Christo & sanctificati, & sapientes facti sumus. Omnis autem donatio bona, & omne donum perfectum supernè est, descendens à patre luminum, hoc est deo. Iam quomodo non deus Christus, sapientiam & sanctificationem, & redemptionem nobis largiens?

QVOD REDEMPTI SVMVS PER SANGVINEM
Christi, ex prima Epistola Petri.

Cientes quod nō corruptibilibus, argento uel auro redempti sitis à uana uestra conuersatione, quam ex patrum acceperatis traditione, sed precioso sanguine uelut agni immaculati & incōtaminati Christi,] Redempti enim sumus Christo propriū corpus pro nobis dante; sed si quidem ut homo cōmūnis intelligeretur Christus, quomodo corpus

D. CYRILLI AD REGINAS DE RECTA FIDE LIB.

C eius ad rependendam omnium uitam sufficeret. At si deus fuit in carne, qui dignis-
simus, sufficiens ad redemptionem totius mundi per suum sanguinem merito fuerit.

Q V O D C H R I S T I M O R S M V N D O S A L V=

taris, ex Epistola ad Romanos.

Rom.1.

Ommendat suam charitatē erga nos deus; quia quum nos adhuc pec-
tatores essemus, Christus pro nobis mortuus est, multo autem magis
nunc iustificati in sanguine eius saluabimur per ipsum ab ira. Et iterū;
Si enim inimici existentes reconciliati sumus deo, per mortē filij eius,
multo magis reconciliati saluabimur in vita eius.] Itaq; si non alio
modo saluandus erat mundus, nisi in sanguine & corpore morti utiliter derelicto, &
dispensariue, propter remissionē præteriorū peccatorū quæ deus tolerauit, saluati
autem sumus per Christum, quo pacto nō necessarius Verbo ex deo nato incarna-
tionis modus, ut iustificet in sanguine suo in se credentes, & cōciliet patri, per mor-
tem sui corporis, ut & simul uiuamus cum ipso!

Rom.6.

An ignoratis, quod quicunq; baptizati sumus in Christum Iesum, in mortē eius
baptizati sumus. Itaq; conseulti cum ipso per baptismum in mortem, ut quemad-
modum ipse ex mortuis excitatus est, & nos in nouitate uitæ ambulemus.] Si os
innino necessariū est homines unā cum Christo sepeliri, per baptismum in mortem,
ut quemadmodum ex mortuis surrexit, & nos in nouitate ambulemus uitæ, tan-
quam sepulti & resuscitati unā cum ipso, qui pro nobis mortuus est & surrexit, ut
lissime & necessario incarnationis operatus est sacramentum, carnis & sanguinis
particeps fuit Verbum, ut similitudinē & resurgamus cum eo, dum carnaliter dicimus
mori & etiam resurgere.

D

Nam si insitū facti sumus illi similitudine mortis eius, etiam resurrectionis eri-
mus. Similiter intelliges & hoc: Quoniam enim per hominem mors, etiā per hos
minem resurrectio ex mortuis: quemadmodum enim in Adam omnes moriuntur,
ita & in Christo omnes uiuiscabuntur.] Secundus Adam uocatus est Christus,
& sicut primus Adam demisit nos in corruptionem, ita & Christus reuexit ad uitā:
non sicut homo cōmuniſ mortuus pro nobis, ut ne & in ipso maneamus mortui, sed
ut deus in carne & in ista passus humano modo, ut diuino modo resuscitanti tem-
plum suum nos simul resurgamus.

E X E P I S T O L A A D G A L A T A S .

Gal.3.

Hristus nos redemit à maledicto legis, factus pro nobis maledictum.
Scriptum est enim: Maledictus omnis qui pendet in ligno, ut in gen-
tes benedictio Abrahæ sit in Christo Iesu, ut reprobationem spiritus
accipiamus per fidem.] Vide, oro, & hoc loco, factam mundo salu-
tarem Christi mortem. Factus est enim pro nobis maledictum, crucem ferens &
pendens in ligno, ut soluat peccatum mundi, & in gentes benedictio Abrahæ ueniat
in Christo Iesu, hoc est, ut iustificantur gentes per fidem secundum promissionem
Abrahæ datam, ut promissionem spiritus accipiamus per fidem. Quando & male-
dictionem, quæ in lege, soluit mors Christi, & conciliauit gentibus benedictionem
Abrahæ, hoc est per fidē gratiā, & participes fecit etiā sancti spiritus, num hominiſ
cōmuniſ intelligitur mors eius. Considerare autē oportet magis, quod Verbū caro
factū, carne passum est pro mundo, & facta est sufficiens eius mors pro mundi uita.

E X E P I S T O L A A D E P H E S I O S .

Ephe.2.

Vncautem in Christo Iesu, uos qui quondam eratis longinqui, propin-
qui facti estis per sanguinem Christi. Ipse enim est pax nostra, qui fecit ex
utrisq; unum, & interstitium maceræ diruit, simultate per carnem suam,
legem

A legem mandatorū in decretis sitam abrogans.] Si & eos qui longe absunt, eo quod aberrent iuxta mundum, & in impietate uersentur, propinquos fecit sanguis Christi: qmodo non necessaria his qui super terram Verbi incarnatio, & colligens quae direpta, & acquirens deo, eos qui longe absunt, condens autem duos populos in unum nouum hominem per ipsius carnem. Datus est enim in redemptionem his qui sunt in peccatis, & per ipsum omnia lucrefacta sunt deo ac patri. Præterea & uetus lex abolita est, qua præstantior est lex fidei quæ est in Christo. Etsi hoc est uerum, quomodo supra legem est fides, si non tanquam deo credidimus Christo?

EX EPISTOLA AD HEBRAEOS.

Deo ingressurus in mundum dicit: Sacrificium & oblationem nolui- Heb.10.
sti, corpus autem aptasti mihi, holocaustum & pro peccato nō com-
probasti. Tunc dixi: Ecce adsum, in capite libri scriptum est de me, ut
faciam deus uoluntatem tuam.] Facta quidem est mundo salutaris
passio Christi; ueruntamen necessariū est uidere, quis ille qui in mun-
dum uenturus (erat enim extra mundum omnino) quodammodo ingressus est
in ipsum qui extra mundum? Igitur secundum naturam existens super uniuersum
mundum tanquam deus unigenitus ingressus est in ipsum, pars eius factus est, hoc
est homo, sicq; pro uobis afferens sacrificium, & seipsum offerens, saluauit mundū.
Quapropter & Iesus, ut sanctificaret per proprium sanguinem populum, extra Heb.11.
portam passus est.] Quomodo sanguis cōmuni hominis sanctos nos efficeret?
sed sanctificauit sanguis Christi. Deus igitur, & non simpliciter homo. Deus enim
erat in carne, suo sanguine nos purificans.

EX EPISTOLA AD TIMOTHEUM.

Nus enim deus, unus & mediator dei & hominum, homo Christus 1.Tim.1.
Iesus, q dedit seipsum preciū pro omnibus.] Ex cōfesso salutaris est
mors Christi, sed si nō esset deus, qmodo ipse & solus sufficeret ad hoc
ut sit preciū? sed sufficit solus p omnibus mortuus, quia & sup omnes
est. Deus igitur est morte suæ carnis à mundo depellens mortem.

EX CATHOLICA EPISTOLA PETRI.

Via Christus semel pro peccatis mortuus est, iustus p iniustis, ut nos 1.Pet.3.
afferret deo, mortificatus quidem carne, uiuificatus autem sp̄itu, in q
& spiritibus in carcere, abiēs, prædicauit, olim inobedientibus.] Mu-
ti sancti prophetæ interempti sunt, sed nullus illorū pro peccatis mor-
tuus esse dicitur, neq; obtulisse nos deo per suam mortē: sed neq; præ-
dicauit quis, illis, qui in carcere spiritibus, id quod Christus fecit. Et in ipso & per
ipsum redempti sumus, & eius passio salutaris fuit mundo. Mortuus igitur fuit pro
nobis, non ut homo nobis similis existens, sed ut deus in carne, corpus suum dans in
cōmutationem pro omnium uita. Christo itaq; passo pro nobis carne: Nam tanquā
existente deo Christo, sapienter ac prudenter discipulus, carne passum esse dicit il-
lum, docens patiendi ineffabilem naturam, à passionibus alienam. Sua igitur car-
ne passus est, quum Verbum ex deo expers passionum esse soleat. Deus igit Christus
divinè quidem impassibilis, passibilis uero secundum carnem.

EX EVANGELIO SECUNDVM IOANNEM.

Aec non cognoverunt discipuli eius principio, sed quando glorifica- 10an.12.
tus est Iesus, tunc memores fuerunt, quod hæc fuerunt de ipso scripta.
Et iterum: Iesus autem respondit eis, dicens: Venit hora, ut glorifice-
tur filius hominis. Amen amen dico uobis, nisi granum frumenti quod

D. CYRILLI AD REGINAS DE RECTA FIDE LIB.

Ceciderit in terram moriatur, ipsum solum manet, si autem moriatur, fructum multum fert,] Non est ambiguum, salutatum esse mundum, mortuo pro ipso Emanuele, ue runtamen illud dicimus, quomodo mortuus glorificatus est: quum res hæc imbecil Heb.12, litatis maculam habeat, unde & confusionem cōtempssisse dicitur, factus obediens usq; ad mortem, ueruntamen dices glorificatum esse ipsum propter resurrectionē, Bene se habet sermo ille, & uerus est. Num igitur resurrexit magis diuinè quam hu manè, uerum opinor diuinè. Proinde quum ipsum Verbum ex deo, carne passum dicitur, ne erubescamus passionem, finis enim eius est gloria, eacy diuinior.

Q V O D V N V S F I L I V S D E I E T D O M I N V S I E S V S
Christus, ex Epistola ad Romanos.

Rom.7 & 8.

Taque ego ipse mente quidem seruio legi dei, carne uero legi peccati. Nulla igitur condemnatio nunc est his qui in Christo Iesu. Nam lex spiritus uitæ liberauit me à lege peccati & mortis, Quod em̄ impossibile erat legis, in quo infirmabatur per carnem, deus miss⁹ filio suo in similitudine carnis peccati, præstítit, ac de peccato condemnauit peccatum in carne, ut iustificatio legis impleretur in nobis, qui non secundum carnem uersamur, sed secundum spiritū,] Etenim manifeste pugnant inter se caro & spiritus, hoc est prudentia carnalis & motus concupiscentiarum nobis insitarū, & uitus uitæ secundum spiritū. Licet diuina lex nos urgeat, ut debeamus eligere bonum: in contrarium tamen, concupiscentia carnis fertur. Solutum autem nunc est quod obstat, & infirmatur lex peccati, præualuit uero lex spiritus. Ob quam causam? misit enim deus filium suum in similitudinem carnis peccati, ut condemnaret peccatum in carne. Iam quo pacto non fuit ualde utilis Verbi incarnatione? Condemnatum enim sic est in carne etiam nostrum peccatum, si autem Verbum non esset factum caro, mansissent res nostræ inemendatae, & seruiremus carni lege peccati nullo in nobis illam abolente. Igitur necessariam esse dicimus hypostaticam Verbi cum carne unionem, & nō solam esse in personis, uel per unanimitatem, hoc est simplicem copulam, ut quidam dicunt.

Quid igitur dicemus ad hæc: Si deus pro nobis, quis contra nos, qui filio suo nō pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum? Quomodo non & cum ipso, omnia largietur?] Si filium proprium, manifestum, quod eum qui ex substantia sua deedit pro nobis deus & pater, passus autem est secundum carnem, & non natura deitatis. Proprium igitur eius fuit corpus quod passum est, ut & ipse intelligatur passus dispensatiue, qui pati nescit. Vnde in duos separare unum, impium fuerit, comprehabitur enim sic non dedisse filium suum pro nobis pater, siquidem esset homo separatum, & non potius cum assumptione carnis Verbum ex deo.

Quis accusabit electos dei? Deus est qui iustificat. Quis condemnat? Iesus Christus, qui mortuus est & resurrexit, qui est ad dexteram dei, qui & intercedit pro nobis,] Si iustificat fide Christus, deus autem est qui iustificat. Deus igitur uerus, Verbum, & siquidem est ad dextram dei, & licet mortuus ac fuscitatus, sedeat cum patre, proprium igitur Verbi corpus est. Sedet enim cum patre cum assumpta carne, sicut filius secundum naturam, quamvis Verbum caro factum sit.

Rom.10.

Fidei autem iustificatio sic dicit: Ne dicas in corde tuo: Quis ascendit in cœlum? hoc est Christum deducere. Vel quis descendet in abyssum? hoc est Christū ex mortuis reducere. Sed quid dicit: Prope est verbum tuū, in ore tuo & in corde tuo: hoc est, verbum fidei quod prædicamus: quod si confessus fueris in ore tuo dominum Iesum, & credideris in corde tuo, quod deus excitavit illum ex mortuis, saluaberis. Corde enim creditur ad iustitiā, ore autē confessio fit,] Si secundū hoc quod qui busdam uidetur, homo deifer intelligitur Christus, & solam habet in persona unio nem

A nem cum Verbo quod ex deo, cuius gratia credentes in ipsum tanquam in dominum, confitentes autem & resurrectionem eius ex mortuis, iustificamur fide quae in illis. Exigitur autem fides, tanquam in deum scilicet. Vnde necessaria hypostatica unio dei Verbi cum humanitate. Ita enim unum Christum ut dominum confitebimur, & eius carnis resurrectionem agnoscentes, quasi in deum credentes iustificamur.

Nullus enim nostrum in seipso uiuit, & nullus sibi ipsi moritur. Siue igitur uiuimus, siue moriamur, domini sumus. In hoc enim Christus mortuus est, & reuixit, ut & mortuis ac uiuentibus dominetur.] Loquebatur beatus Paulus cum his, qui ex gentibus, nunc autem cognoscentes deum, immo cogniti a deo, quomodo conuertimini ad infirma & regna elementa mundi, quibus denuo seruire uultis? Redemptus igitur per fidem quam est in Christum a seruitute elementorum, & ad seruendum adducti sumus deo uiuenti & uero. Quod si & Christus mortuus est, ut & mortuis ac uiuens dominetur, & ut ipsi uiuamus tanquam deo uiuo & uero, quomodo non necessaria Verbi uera unio cum carne? In ista enim mortuus est, dominatusque est mortuis ac uiuis.

EX PRIORE AD CORINTHIOS.

Iberunt, inquit, ex spirituali quae sequebatur petra, petra autem erat Christus.] Christi nomen impositum est Emmanuel, quando natus est per sanctam uirginem. Quomodo igitur ipse erat petra quae portabat Israelem: sed est manifestum, quod Christum & filium nouit unus scriptura sacra. Verbum enim caro factum est. Iterum ipse est spiritualis petra, non abuiciens antiquitatem suae naturae propter nouam dispensationem.

EX ALTERA AD CORINTHIOS.

T ita nos ex hoc tempore nullum nouimus secundum carnem, licet autem nouerimus secundum carnem Christum, sed nunc non ultra agnoscimus.] Quid nam dicit Paulus, nunquid Christum negat secundum carnem post resurrectionem? nescit ipsum suscitatum carnem, & assumptum cum illa in coelum? Et quis est qui hoc dicere audiat? Sic enim nouit & assumptum, & uenturum suo tempore quemadmodum ascendit in coelum. Quo pacto igitur nescit secundum carnem filium? quia post resurrectionem a mortuis, non iuxta mensuras, sed iuxta diuinam eminentiam, melius est ipsum uidere & confiteri, nondum enim impleuit dispensationem. Prædicabat secundum carnem, ut crederetur factus homo unigenitus. Postquam autem perfectum est sacramentum, ab his a quibus deus est, melius fuerit ipsum confiteri, quam ex eo quod exinanitus est propter carnem. Vnus igitur Christus & filius, & dominus.

Scitis enim beneficentiam domini nostri Iesu Christi, quod propter nos pauper factus sit quum esset diuines, ut uos illius paupertate ditesceretis.] Si Christus solum homo, & non secundum unionem ueram cum deo Verbo, diuines ut deus, quomodo pauper factus est? Quae enim omnino diuinitate humanitatis? Dictum est enim omni homini; Quid enim habes quod non accepisti? sed pauper factus est, quum diuines esset ut deus. Pauper enim factus est humanitatis paruitatem dispensatiue possidens, uere diuines ex deo patre Verbum. Vnus igitur Christus & filius, & diuines qui dem ut deus, pauper autem quia factus est homo, ut nos dicit per ipsum.

EX EPISTOLA AD GALATAS.

Aulus apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per Iesum Christum, & deum & patrem, qui excitauit illum ex mortuis.] Nonne deum hominem factum, & unum ex duobus per hanc nobis filium & dominum declarat misteriorum doctor. Nam dicit, missum quidem se neque ab hominibus, neque

D. CYRILLI AD REGINAS DE RECTA FIDE LIE.

C per hominem. Et addidit: sed per Iesum Christum, quem quomodo nesciret esse hominem, quum talem prædicarit per uniuersum orbem? Verum scivit non esse hominem simpliciter, sed magis Verbum ex deo incarnatum, & non deum qui in homine intelligatur, sed ipsum hominem reuera factum cum hoc quod est deus. Quando igitur dicit ab homine non missum esse, sed per Iesum Christum, quomodo non omnibus manifestum, quod & deum ipsum nouit esse uerū, cum hoc quod factus est in carne similis nobis? Ostendit igitur ipsum non à rationib[us] humilitatis, sed à divina ipsius super omnes eminentia.

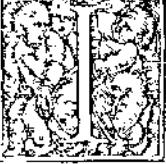
Galat. 4. Quum essemus pueri, sub elementa mundi in seruitutem eramus adacti, quando autem uenit plenitudo temporis emisit deus filium suum, factum ex muliere, factū legi obnoxium, ut eos qui legi erant obnoxij redimeret, ut adoptione ius filiorum acciperemus.] Quē misit deus, & pater qui factus ex muliere, & factus legi obnoxius? nunquid conuenit & dignum est dicere ac intelligere, quod miserit illū, qui non fuisset natus ex muliere, neque subditus legi, nisi mansisset quod erat, nempe extra carnem & sanguinem: sed est manifestus sermo, Verbum ex deo patre, factū esse ex muliere secundum carnem. Dominus legis ut deus, factus est legi subditus, ut fieret etiam frater his qui sub lege. Sic enim accepimus ius filiorū dei, atq[ue] adeō si non esset factus frater sub lege, & ex muliere, neq[ue] essemus fratres domini & de se cundum naturam. Quia autem factus, tantam rem affecuti sumus. Cuius rei manifestam demonstrationem facit beatus Paulus.

- » Quod autem estis filij, emisit deus spiritum filij sui in corda nostra clamantem:
- » Abba pater.] Quomodo igitur spiritus, qui ex muliere & sub lege sanctus est spiritus per filium, & clamans Abba pater, nisi deus Christus unus existens ac dominus?

E X E P I S T O L A A D E P H E S I O S.

D **Ephes. 3.** Nus dominus, una fides, unū baptisma, unus deus & pater omnū, qui est super omnia, per omnia, & in omnibus nobis. Verum unicuique nostrum data est gratia iuxta mensurā donationis Christi. Quapropter dicit: Quum ascendisset in altum captiuam duxit captiuatem, dedit dona hominibus. Cæterum illud, Ascendit, quid est nisi quod etiam descenderat prius in infirmas partes mundi. Qui descendit, ille est qui etiam ascēdit supra omnes cœlos, ut impleret omnia.] Vide obsecro quā manifestus & euident sermo, ostendens clare, quod Christus & dominus, unus, secundum dispensationis unionem, uerbo ad humanitatē adunato, unus enim ex utrisque filius uerus: aliās quomodo unus dominus? quomodo autē una fides? uel quomodo unū baptisma? Si enim duo filii, duo omnino domini, duplex autem et fides, & non unū est baptisma. In unum igitur credimus, in unius nomine baptizati sumus. Cæterū unus dominus, una fides, unū baptisma. Eapropter manifestū, quod & unus filius, licet unigenitus intelligatur factus nobis similis. Quis autē is, qui ascendit in sublimē, uel quis est qui descendit in infirmas partes terræ? Proinde ipse descendit humano more, demisit enim seipsum ad inanitionem, & humiliauit, factus obediens usq[ue] ad mortem, ascendit autem cum carne super omnes cœlos, ut implete omnia.

E X E P I S T O L A A D P H I L I P P E N S E S.

Phil. 2. S affectus sit in nobis, qui fuit & in Christo Iesu, qui quū esset in forma dei, non rapinā arbitratus est ut esset æqualis deo, sed semetipsum inaniuit, forma serui sumpta, in similitudine hominum constitutus, & figura repertus ut homo, humilem præbuit seipsum, factus obediens usq[ue] ad mortem, mortem autē crucis. Quapropter & deus illū in suam extulit sublimitatem, ac donauit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine

A nomine Iesu omne genu se flectat, cœlestium ac terrestrium, & infernorū, omnisq; lingua confiteatur, quod dominus Iesus Christus ad gloriam dei patris, Amen.] Intelligis, quomodo Verbum quod est in forma dei, & existit deus, dicit non arbitratum esse rapinam, quod sit æquale deo? Habens enim esse secundum naturam in æqualitate patris, inanivit seipsum, forma serui accepta, hoc est homo factus, inuentusq; specie æqualis nobis, humiliavit seipsum; postquam autem ipsam sustinuit crucem, & exaltatum ipsum esse dicit, datumq; ei nomen quod est super omne nomē, ita ut ei omne genu flectatur, & omnis lingua confiteatur. Quomodo igitur in figura & æqualitate dei, demisit seipsum ad inanitionem, exaltatusq; post hoc dicitur? An non hoc manifestissimum Christi sacramentum? Deus enim existens natura, factus est homo in humilitate & uilitate; factus autem nobis similis, ad suam naturam redit & cum carne, & decet exaltatum esse dispensative, & non ipsam naturā Verbi. Vnus igitur Christus deus in humanitate, & cū humanitate existens quod erat,

EX EPISTOLA AD COLOSSENSES.

Ratis agentes patri, qui idoneos nos fecit ad participationem fortis Col. 1.
sanctorum in lumine, qui eripuit nos à potestate tenebrarū, ac transstu-
lit in regnum filij dilecti, per quem habemus redemptionem per san-
guinem ipsius, remissionem peccatorum, qui est imago dei inconspic-
cui, primogenitus uniuersæ creaturæ, quod per illum creata sunt omnia
quæ in cœlis sunt, & quæ in terra, uisibilia & inuisibilia, siue throni, siue dominatio-
nes, siue principatus, siue potestates. Omnia per illum & in illum creata sunt, & ipse
est ante omnia, & omnia per illum cōsistunt, & ipse est caput corporis ecclesiae, qui
est principiū, primogenitus ex mortuis, ut sit in omnibus ipse primas tenens. Quo-
B niam in illo complacitum est patri uniuersam plenitudinem inhabitare, & per eum
cuncta reconciliare erga se, pacificatis per sanguinem crucis eius per eundem, siue
quæ in terra sunt, siue quæ in cœlis.]

Ecce iterum ipsum imaginem quidem dicit inuisibilis dei, conditosq; per illum
thronos & principatus, & dominationes manifeste affirmat, & in illum omnia & in
illo constituta esse dicit, & ipsum esse caput corporis ecclesiae, & primogenitum ex
mortuis. Quis igitur est imago dei conditor omnium, si non ipse unigenitus filius
dei, qui & factus est primogenitus ex mortuis, tanquam mortuus in carne sua, & non
in carne alterius cuiuspiam? Vnus igitur Christus & filius, deusq; simul & homo.

EX EPISTOLA AD HEBRAEOS.

Vtiphariam multisq; modis olim locutus est deus patribus per pro- Heb. 1.
phetas, extremis diebus hisce locutus est nobis per filium, quem cōsti-
tuit hæredem omnium, per quem etiam secula cōdidit.] Natura uni-
uersorum dominus cum deo & patre, unigenitus eius Verbū esse cre-
ditum est: ponitur autem hæres, quia factus est caro. Dicitum est enim
ad ipsum, tanquam nobis similem hominem prodeunte propter nos: Postula à me, psal. 45.
& dabo tibi gentes hæreditatem tuam. Sed per ipsum deum hæredem propter hu-
manitatem, & ipsa secula facta esse dicit, quæ res ad antiquitatem Verbi, relationem
habet. Vnus igitur Christus & filius, idemq; deus simul & homo.

Qui quum sit splendor gloriæ & character substantiæ illius, modereturq; omnia
uerbo; & purgatione peccatorum facta, sedet in dextra magnificentia in sublimi-
bus, tanto melior factus angelis, quanto excellentius præ illis sortitus est nomen.] Splendor gloriæ, & character hoc est expressa imago substantiæ dei & patris, hoc
est qui ex ipso secundum naturam filius unigenitus, quo pacto purgationem pec-
catorum fecit; manifestum autem quod per suum propriū sanguinem: sedet ad dextrā

D. CYRILLI AD REGINAS DE RECTA FIDE LIB.

C patris, & præstantior factus esse dicitur angelis, quamvis secundum naturam & diuinatatis excellentiam supererit omnia. Igitur & homo acquisivit tanquam deus inuisibilem creaturam, ipse existens splendor & character, & faciens peccatorum nostrorum purgationem proprio sanguine. Vnus igitur Christus & filius, & dominus.

Heb. 1. Quandoquidem & qui sanctificat, & qui sanctificatur, ex uno sunt omnes, quia ob causam non erubescit fratres illos vocare, dicens: Annuncibabo nomen tuum fratribus meis.] Quod secundum naturam sanctum, non sanctificatur, qui non indiget sanctificatione. Quod autem participatione alterius vocatur sanctum, sanctificare alios non potest: quomodo igitur idem sanctificat & sanctificatur, inquit, secundum. Sanctificat igitur ut deus, sanctificandi uirtutem ut proprietatem naturae sue sortitus, sanctificatur uero nobiscum secundum humanitatem. Vnus igitur Christus & filius, & dominus, sanctificans quidem diuino modo, sanctificatus autem nobiscum humano modo.

Heb. 8. Ceterum eorum quae dicimus illud est caput, quod tales habemus pontificem, qui consedit in dextera throni maiestatis in coelestibus sanctorum administrator & tabernaculi ueri quod fixit dominus, & non homo.] Si omnis sacerdos, sicut dicit beatus Paulus, ad offerenda dona & sacrificia assumitur, non sibi ipsi perficitur crucis qui vocantur ad sacerdotium, sed deo potius, cui ab omni creatura debetur cultus. At deo ministrans, non aequali ratione positus erit cum deo, neque etiam gloriam illi & soli conuenientem portabit. Iam quomodo pontifex noster factus Christus, in dextera sedet dei, & thronum habet magnificentiae in celis, & sanctorum est minister, & tabernaculi summi ac ueri, sibi ac patri offerens cultum ac preces omnium? Vnus igitur est Christus & filius, sedens quidem diuino modo in throno propriæ deitatis, appellatus autem & pontifex & minister dispensatiue, propter humanitatem.

Heb. 12. Igitur nos quoque tanta testium nube septi, deposito omni onere et peccato, quod ualde nos urget, per patientiam curramus, in proposito nobis certamine, respicientes ad fidei ducem ac consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio tulit crucem, ignominia contempta, & ad dexteram dei consedit.] Si communis homo Christus, & non deus uere in carne, & nobis similis, quale illi propositum esse gaudium dicit, uel quomodo sedet in dextra throni dei: sed propositum fuit ei gaudiu[m]. Est enim summa natura in delitiis incessabilibus, sustinuit uero crucem, faciens quod propriu[m] corpus potuit crucifigi. Et ipse crucifixus sedet in dextra dei & patris. Vnus igitur dominus Iesus Christus, crucifixus quidem iuxta humanitatem, confidens autem patri iuxta deitatem.

Q V O D V N V S F I L I V S E T D O M I N V S,
ex Evangelio secundum Matthæum.

Matth. 11. Minia mihi tradita sunt a patre meo, & nemo nouit filium nisi pater, neque patrem quisquam nouit, nisi filius, & cuicunque uoluerit filius revealare.] Nullo sciente filium praeter solum patrem, quomodo reiciunt quidam patris testimonium? Monstrauit enim suum filium in Iordanem, dicens: Hic est filius meus in quo complacitum habui. Sed non nudum ascendit nobis suu[m] uerbum, sed unitum carni. Et non dixit, quod in hoc est filius meus; sed, hic est, qui cum carne. Vnus igitur & dominus & filius.

E X E V A N G E L I O S E C U N D U M I O A N N E M.

Iohann. 3. Rat lux uera, quæ illuminat omnem hominem uenientem in h[ic] mundum; in mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & in mundus illuminatus non agnouit. In propria uenit, & sui eum non receperunt.] Satis ut Theologus locutus est, & per lucem ueram illuminatum esse omnem hominem

- A hominem uenturum in mundum, dicens etiam per ipsum & mundum quoq; factum esse. In propria inquit cum uenisse. Venit autem factus homo unigenitus, tanquam ad suos, & ante alios ad eos qui ex sanguine Israël. Quum igitur ipse sit lux uera, & ille per quem omnia, & ipse est qui cum carne uenit in propria, quomodo non necessarium unum Christum & filium confiteris?
- Et Verbum caro factum est, & habitauit in nobis, & uidimus gloriam eius, qua si unigenitus a patre, plenum gratia & ueritate.] Si Verbum caro factum est, hoc est similiter nobis particeps fuit sanguinis & carnis, & semen Abrahæ suscepit ut p omnia fratribus similis esset, quomodo dubitarit quis quod manserit Verbum, etiam caro factum? Inuertibilis enim est natura Verbi, & si appellatus fuit frater noster, quomodo unigenitus habet gloriam? Igitur tametsi factum sit caro, nihilominus est deus, & unigenitus quidem ut deus, primum genitus uero propter humanam crucem.
 - Ioannes testatur de illo, & clamauit dicens: Hic est de quo dicebam, qui post me uenturus est, ante me fuit, quia prior me erat. Et de plenitudine eius nos omnes accipimus.] Ioannes inquit de Christo, quem ipse prædicauit: Qui post me uenturus, hoc est qui post me manifestatur; uidelicet ante illum, hoc est primas partes habens secundum gloriam. Etenim erat & in existentia primus ut deus. Quomodo igitur qui post illum, ante illum secundum tempus, quia deus erat Verbum, & factum est caro, habes quidem priorem locum secundum quod Verbum est, posteriorem uero secundum carnem. Si & ex plenitudine eius omnes participes facti fuerunt sancti, plenitudo autem sola est diuinitas, sicut dicit per Esaiæ uocem: decuerit ipsam & solam, tanquam ex sua plenitudine participes facere alios, quod & fecit. Vnus igitur est filius et dominus, Verbum ex deo factum, caro, ipse deus simul & homo. Habet hanc sententiam & quod postea dicitur: Hic est de quo dicebam, post me ueniet uir, qui ante me factus est, quia prior me erat. Ecce enim uirum dicens illum & post se uenturum, priorem esse dicit ut deum: In principio erat Verbum, & deus erat Verbum.
 - Et testatus est Ioannes, dicens: Vidi spiritum descendenter sicut columbam de cœlo, & manentem super eum. Et ego nesciebam illum: sed qui misit me ut baptizarem in aqua, ille mihi dixit: Super quem uideris spiritum descendenter & manente super ipsum, hic est baptizans in spiritu sancto. Et ego uidi & testatus sum, quod hic est filius dei.] Vide manifeste & euidenter in illis dominum nostrum Iesum Christum, accipientem quidem humano modo spiritum propter dispensationem cum carne: diues enim quum esset, factus est pauper propter nos: baptizantem autem ut deum in spiritu sancto. Cui enim conuenit posse suppeditare gratiam spiritus, quam ei qui uere & secundum naturam est deus? unus igitur Christus & filius. Et testificabitur Euangeliſta, dicens: Et ego uidi, & testatus sum, quia hic est filius dei. Hic autem qualis: uidit ut hominem accipientem spiritum, uidit uero baptizantem ut deum in sancto spiritu.
 - Si terrena dixi uobis, & non creditis mihi, quomodo si dixerim uobis cœlestia credetis? Et nullus ascendit in cœlum, nisi qui descendit filius hominis, qui est in cœlo.] Quamuis sancta caro nata sit ex muliere, sed proprium erat corpus eius qui de cœlo descendit, qui & factus est filius hominis. Vnus igitur Christus & filius.
 - Et sicut Moses exaltauit serpentem in deserto, ita oportet exaltari filium hominis, ut omnis qui credit in eum, habet uitam æternam.] Serpentes in deserto mordebat filios Israël. Tunc præcepit uniuersorum deus Mosi, ut suspenderet æreum serpentem. Et erit, inquit, si serpens momorderit hominem, & aspicerit serpētem, & uiuet. Quale igitur hoc est ænigma, & quare inspiciens serpentem saluatur? Ideo quia uita secundum naturam, unigenitus dei Verbum, factus est in similitudine nostra, hoc est homo. Homo autem malus sicut serpens. Sed quamuis sit factus nobis similis, si quis uiderit ipsum, inueniet mortem. Quid autem aliud est uidere ipsum, quam

D. CYRILLI AD REGINAS DE RECTA FIDE LIB.

- C diligenter considerare sacramentum in ipso & tunc enim spectabatur in similitudine malorum, hoc est hominum, uiuificus autem ut deus, & abolens malignorum spirituum morsus. Vnus igitur est dominus & filius idem & uiuificus ut deus, & in specie malorum hominum per dispensationem.
- Iohann. 12.* Pueri gerentes ramos palmarum, exibant in occursum ei & clamabant: Osanna benedictus qui uenit in nomine domini, & rex Israël.] Quomodo igitur scriptura sacra dicit eum uenisse in nomine domini? Igitur siquidem ut hominem seorsim eum qui ex sancta uirgine non unito ei per substantiam Verbo dicit, commune erit ei dominationis nomen sicut & nobis, & nihil magnum in Christo. Si autem sicut dominus uere uenturus esse prædictus est, id quod & uerum est, uenit autem non absq; carne in hunc mundum unigenitus. Vnus igitur est natura & uere dominus ac Christus & filius.
- Iohann. 17.* Et pro ipsis ego sanctifico meipsum, ut sint & ipsi sanctificati in ueritate.] Se ipsum sanctificat Christus, utrum ut homo, uel potius ut deus est secundum natum, proprium habens spiritum sanctum, quod & uerum est: quandoquidem nullus homo seipsum sanctificat, se autem sanctificat Christus. Vnus igitur est filius & dominus. Sanctificat quidem ut homo, sanctificat ut deus, suo spiritu propriu templu,
- Iohann. 20.* Cæterum multa etiā alia signa fecit Iesus coram discipulis suis, quae non sunt scripta in hoc libro: haec autem scripta sunt, ut credatis quod Iesus est Christus filius dei, & credentes uitam habeatis in nomine eius.] Emanuel qui ex sancta uirgine natus, per Euangelij uocem Iesus nominatus est. Quando igitur iste est, & non aliis filius dei, & qui credit habet uitam æternam in nomine eius: quo pacto non insaniunt qui discernunt & dicunt alium & alium filium esse Verbum ex deo, & alium eum qui ex uirgine sancta? In his enim conspicuum est, quod Euangelista in uero utriscq; sciat ac prædicet Iesum Christum, hoc est Verbum ex deo patre, similiter nobiscum carnis & sanguinis particeps, sicut scriptum est.

EX EVANGELIO SECUNDUM LUCAM.

- Lucas. 2.* Cedit autem quum essent ibi, completi sunt dies pariendo, & peperit filium suum primogenitum, ac fascijs eum inuoluit, reclinauitq; eum in praesepio, quod non esset eis locus in diuersorio.] Vnum & solum peperit filium Emanuelem sancta uirgo. Quomodo igitur dicit, peperit filium suum primogenitum, quum non pepererit secundum post illum, sed manserit uirgo? Assignatur igitur in scriptura diuinitus inspirata. Nominatus est enim primogenitus unigenitus, dei Verbum, nam particeps fuit carnis & sanguinis, & societatem nobiscum habuit, sicut factus est in multis fratribus primogenitus, & nihilominus adoratum a nobis ipsis, tam a supernis spiritibus.
- Et dixit ad ipsum mater eius: Fili quid fecisti nobis sic. Ecce pater tuus & ego do lentes quærebamus te. Et dixit ad eos: Quid quod quærebatis me, nescitis quod in his quæ patris mei oportet me esse?] Vide igitur quomodo proprium suum patrem appellat eum qui in cœlis est: sed siquidem esset homo seorsim, & talis quispiam intelligeretur esse ut nos sumus, quomodo non oportebat potius dicere: Nesciebatis quod in his quæ omnium patris esse me oportebat? sed proprium suum facit, solus enim ex illo natus est secundum naturam diuinio more. Idem autem & homo factus proprium habet ac natura patrem deum.
- Lucas. 5.* Et accidit quum esset in quadam ciuitate, & ecce uir plenus lepra, quumq; uidisset Iesum, prostratus in faciem, rogauit eum, dicens: Domine, si uis potes me mandare, & extenta manu tetigit eum, dicens: Volo, mundus esto.] Admirabre in istis Christum operantem ut deum, simul & corpore. Ut deum quidem, dum uult ut hominem autem, dum extendit manum. Vnus igitur ex utriscq; filius. Nam quamvis

A Iuis Verbum caro factum sit, operatur tamen ut deus cum sua carne, quæ habet per illud uirtutem.

» Dicit autem ad eos: Quomodo dicunt Christū Dauidis esse filium? Ipse autē Dauid Luce 20.
» uid dicit in libro Psalmorum: Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis, do
» nec posuero inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Dauid dominū illū uocat,
» & quomodo filius eius est?] Audis quomodo in hoc nititur ostendere se Christus, quod licet factus sit ex semine Dauid secundum carnem, attamen secundū na-
turam etiā sic sit dominus, ut filius & deus. Si enim, inquit, filius est Dauid, quo
modo ipsum Dauid dominū nominat? sed neq; eam quæ ē semine Dauid, secundū
carnem natuitatem, in hoc negat, neq; insiciatur se esse dominū secundum naturā.
Adeste autem dicit utraque, tametsi ex utrisque uult unum significari. Vnus igitur
Christus & filius uere.

Q V O D I N C H R I S T V M F I D E S V T I N D E V M ,
ex Epistola ad Romanos.

» Er quem accepimus gratiam & apostolatum ut obediāt fidei, in omni Rom. 1.
bus gentibus, pro nomine ipsius inter quos etsi & uos, uocati Iesu
Christi,] Vocatae sunt gētes per fidem, & erat Christus per sanctos
apostolos, qui ab ipsis prædicabatur. Exigebatur autem ab his qui era-
diebantur, fides, nō ut in hominem, sed ut in deum. Nō enim dicimus
ex errore in errorem uocatas esse gentes, ut suscipierent fidem in Christum; sed ut
derelictis falsi nomini diis conuerterentur postea ad deum uiuum. Quando igitur
apostolatum suscepimus? inquit doctores, ut obediātur fidei in nomine Christi,
quo pacto non esset deus, & in ipsum fides ut in deum?
» Testis enim mihi est deus, quem colo spiritu meo in Euangeliō filij ipsius, quod
indesinenter mentionem uestri facio semper in precibus meis.] Deo seruientes,
B non ut deo præter illum seruiunt alteri Christo. Ipsius autem dicit & Euangeliū.
Prædicatur enim ipse ut deus mundo, quamvis deus secundum naturam sit & pater
& omnium dominus. Deus igitur Christus ille per quem & in quo etiam ipse pater
ut deus annunciat, & ab omnibus cultu honoratur.
» Iustificati igitur ex fide pacem habemus erga deum, per dominū nostrum Iesu
sum Christum, per quem nūc adducti sumus fide in gratiam hanc, in qua stamus &
gloriamur in spe gloriae dei,] Tanquam in deum credentes iustificamur. Si autē
in Christum Iesum fides, & per ipsum adducti sumus. Coniuncti enim sumus deo
& patri, Christo quodammodo nos simul excitante: quomodo non deus est, licet fa-
ctus sit ex semine Dauid iuxta carnem secundum scripturas?
» Sicut scriptum est inquit: Ecce pono in Zion lapidem offendiculi & petram of- Rom. 9.
fensionis. Et omnis qui credit in eo, non pudebit,] Simeon iustus quando diui-
num puerum in ulnas suscepit, dixit ad deum: Nunc dimittis seruum tuum domine Luce 2.
secundum uerbum tuum in pace. Quia uiderunt oculi mei salutare tuum. Quod pa-
rasti ante faciem omnium populorum, & cætera adiecit illis. Ecce hic positus est in
ruinam & resurrectionem multorum in Israël, & in signum cui contradicetur. Idem
igitur est offendiculi lapis, & petra scandali: & impingentes quidem in illum pro-
pter incredulitatem, contriti sunt nonnulli, quam confusione effugerunt, qui in il-
lum spem posuerunt. Vtrum igitur tanquam in hominem credimus, an tanquam in
deum? manifestum quod tanquam in deum. Deus igitur est Christus. De illo enim
iustus Simeon iam dictas uoces promebat, & de Iudeis.
» Nam ignorantes dei iustitiam & propriam iustitiam querentes constituere, iu- Rom. 10.
stitia dei non fuerunt subditi. Perfectio enim legis Christus ad iustificationē omni-
credenti,] Si finis legis Christus, & ipse est iustitia iustorum per fidem quæ in il-

D. CYRILLI AD REGINAS DE RECTA FIDE LIB.

- C** Ium. Et soli deo, ut propriū, tu ibuit posse iustificare; quomodo non deus Christus?
 At iustitia ex fide sic dicit: Ne dixeris in corde tuo: Quis ascendet in ccelum, hoc
 est Christum ex alto deducere? aut quis descendet in abyssum: hoc est Christum ex
 mortuis reducere. Sed quid dicit: Propè te est uerbum in ore tuo, & corde tuo, hoc
 est uerbum fidei quod prædicamus. Nempe si confessus fueris ore tuo dominum Je-
 sum, & credideris in corde tuo, quod deus illū excitauit à mortuis, saluus eris. Cora-
 de enim creditur ad iustitiam, ore autem fit confessio ad salutem. Dicit enim scriptu-
 ra: Omnis qui fudit illi, non pudebit.] Si omnis fidei terminus nobis in Christi
 persona præstituitur, & confitentes eius mortem & resurrectionem, tanquam in
 deum credentes, iustificamur; quis audet dicere nō ipsum esse deum? quandoquidē
 est caput salutis omnium, ianuāq; & via fidei, quæ in illum est confessio. Per ipsum
 enim & in ipso, & ipse pater agnoscitur à nobis.
Rom. 16. Ei autem qui potens est uos confirmare secundum Euangelium meum, & præ-
 conium Iesu Christi, iuxta reuelationem mysterij temporibus æternistaciti, manife-
 stati uero nunc, & per scripturas propheticas, iuxta delegationē æterni dei, in obe-
 dientiam fidei, in omnes gentes patefacti, soli sapienti, per Iesum Christum, cui glo-
 ria & imperium in secula, Amen.] Ecce manifeste Euangelium & præconium
 Iesu Christi esse dicit, & occultum quidem esse, & tacitum temporibus æternis, re-
 uelatum autem nūc in obedientiam fidei. Conuersæ enim sunt gentes, ereptæ à fa-
 si nominis religione, cognito ipso naturali & uero deo. Iam si manifeste per Iesum
 Christum cognitus est deus, quomodo non magnum mysterium Christi? Si autem
 intelligitur homo sicut nos, simpliciter, & non deus incarnatus, non fami arcanum
 est sacramentum.
Rom. 15. Dico enim Christum suisse ministrum circumcisionis pro ueritate dei, ad confir-
 mandas promissiones patrum: gentes uero ut glorifcent deum pro misericordia.]
Gen. 15. Scriptum est enim: Credidit Abraham deo, & imputatum est ei ad iustitiam. Dicitur
 est enim illi: Benedicentur in te omnes tribus terræ, id quod manifestat nobis Pau-
 sus, dicens: Non enim per legem promissio Abrahæ, ut ipse hæres sit mūdi, sed per
 iustitiam & fidem. Et iterum: Atq; adeò hi qui ex fide, benedicunt cum fidelí Abra-
 ham. Igitur si per fidem promissiones datae sunt patribus à deo, factus igitur est mi-
 nister Christus, hoc est, mediator ad cōfirmandas promissiones, quæ à deo patribus
 datae, hoc est, iustificationem per fidem. Factus est item mediator, non quod alteri
 fidem adornet, sed quod sibi, imò & per se patri. Deus igitur secundum naturam est.
 Iustificatus est enim Abraham beatus, qui credidit in deum. Sic utiq; & gentes iusti-
 ficantur in ipso, uestigijs eius incedentes, & in deo credentes, hoc est in Christo.

EX PRIORE AD CORINTHIOS.

- 1. Cor. 6.** T hæc quidam eratis, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati
 estis in nomine domini Iesu Christi.] Vt deum fide honorantes, & eius
 spiritum accipientes: quomodo non deus Christus?

EX ALTERA AD CORINTHIOS.

- 2. Cor. 11.** Am si is qui uenit, alium Iesum prædicat, quem non prædicamus; aut
 si spiritu alium accipitis, quem non accepistis: aut Euangelium aliud
 quod non accepistis, bene sustinueris.] Ante incarnationis tem-
 pora nullus reperitur nominasse Verbum ex deo Iesum Christum, nisi
 iuxta præcognitionem, sic nominandum suo tempore quando & caro
 factum est. Nomen igitur ei nouum Iesus, quando factus est homo. Sed siquidem
 ut deus prædicatur, & unus existens (non enim alius est ab illo quem possunt prædi-
 care quidam) bene habeat, & deo seruimus. Si autem ratio ci quæ solius est humani
 tatis

- A tatis & humili personarum unione honorata est, evacuatus est fidei nostræ sermo, adducens nos ad hominem, & non ad deum; sed hoc impium fecerit. Igitur deus est Christus & filius, quasi deo uerbo carne facto.

EX EPISTOLA AD GALATAS.

Iror quod à Christo qui uocauit uos per gratiam, adeò citò transferat Gal. 1.
mini in aliud Euangeliū; quod non est aliud, nisi quod quidam sunt,
qui turbant uos, & uolunt inuertere Euangeliū Christi. Cæterū etiā
si nos aut angelus ē cœlo prædicauerit uobis Euangeliū, præter id
quod prædicauimus, anathema sit.] Si unum est Euangeliū prædi-
catum uniuerso orbi, per sanctos mysteriorum doctores. Hoc autē est fides in Chri-
stum: quomodo non deus esset uerus? siquidem necessarium confiteri, quod ex ue-
tere errore uocati simus ad agnitionem eius, qui secundum naturam est deus. Tam
certus autem est beatus Paulus, quod & angelos anathematizat, si inuertant euan-
gelium Christi.

At ubi probatum fuit deo, qui segregauerat me ab utero matris meæ, ut reuelaret filium suum per me, ut prædicarem illum in gentibus, statim non contuli cū carne & sanguine, neç redij Hierosolymam ad eos, qui ante me fuerunt, apostolos.] Ei qui à deo reuelationem & mysteriorum cognitionē sortitus erat, haud opus fuit doctrina ab hominibus, ueruntamē hoc dicimus. Quem reuelauit pater beato Paulo, uel quem ordinauit in gentibus prædicandum: nunquid deum Verbum & filii unigenitum, nō, unitum carni, & factum hominē dispensatiue? Iam quomodo hoc uerum? Prædicauit hominem simul ipsum & deum, & uerum dicens filium & domi-
num Iesum Christum.

Scientes autem, quod non iustificetur homo ex operibus legis, nisi per fidem Ie- Gal. 2.
su Christi, & nos in Christum Iesum credidimus, ut iustificemur ex fide Christi, &
non ex operibus legis.] Si credere deo mercedem habet iustificationem, iustifi-
cati enim sic sunt & qui ante nos. Scriptum est enim: Credidit Abraham deo, & re-
putata est ei ad iustitiam fides: quomodo non deus Emanuel, siquidem uerum est,
quod credentes in ipsum iustificemur?

EX EPISTOLA AD EPHESIOS.

N quo, quum audiueritis & uos sermonem ueritatis Euangeliū sa- Ephes. 1.
luti nostre, in quo etiam postquam credidistis, obsignati estis spiritu
promissionis sancto, qui est arrabo hæreditatis nostre, in redemptionē
acquisitæ possessionis, in laudem gloriae ipsius.] Multa iuxta illum
in propositis sententijs uiderit quis, per quæ discere licet, quod deus ue-
rus Christus, & ab omnibus fides in illum, nō tanquam in unum nobis similem sim-
pliciter, sed tanquam in unum dominum & filium, & deum. Nam primum quidem
ipse est Euangeliū salutis nostre, in quo & fides tanquam in deum scilicet. Sequi-
tur autem & fidei præmitum, hoc est spiritus promissionis, arrabo hæreditatis no-
stre. Redempti enim sumus in laudem gloriae Christi. Saluauit enim nos non ut ho-
mo communis, sed ut deus in carne nostra factus propter nos. Sic enim in laudem
erimus gloriae illius.

Huius rei gratia ego Paulus uiinctus sum Christi Iesu, pro uobis gentibus: siqui Ephe. 3.
dem audistis dispensationem gratiæ dei, quæ data est mihi in uos, quod secundum
reuelationem notum mihi fecit mysterium, quemadmodum ante scripsi paucis, ex
quibus potestis legentes intelligere cognitionem meam in mysterio Christi.] Quia intelligentia & cognitione ac reuelatione opus ad discendum mysteriū Christi: siquidem esset homo seorsim, & omnino separatus à uerbo dei nuda personarū

D. CYRILLI AD REGINAS DE RECTA FIDE LIB.

Cunione uenerabilis. Quid enim habet occultū, uel quid adeò difficile ad intelligendū, de uno nobis simili homine, quod homo sit? Profundum autem & magnū mysterium, si Verbum quod existit deus factum esse nobis similis dicatur. Quando igitur, qui profunditatem nobis mysteriorum, & diuinās reuelationes tradiderūt, mysterium Christi tanquam diuinum mysterium tradiderūt, & iam in ipsum fides tanquam in deum: quomodo igitur non esset deus?

Sed huic simile est, & eandem habet sententiam:

Eph. 3. Mihi minimo omnium sanctorum data est gratia hæc, ut inter gentes euangelizem imperuestigabiles diuitias Christi, & in lucem proferam, quæ sit dispensatio sacramenti absconditi à seculis in deo, qui omnia condidit per Iesum Christum.

Ephes. 3. Vīri, inquit, diligite uxores uestras, sicut & Christus dilexit ecclesiam, & semet ipsum exposuit pro ea, ut sanctificaret mundatam lauacrum aquæ per Verbum.]

Quale igitur verbum in quo purgati sumus, abluti corpus aqua mūda, nonne omni

Rom. 10. no illud, de quo inquit diuinus Paulus: Hoc est uerbum fidei quod prædicauimus, quod si confessus fueris in ore tuo dominum Iesum, & credideris in corde tuo, quod deus ipsum excitarit ex mortuis, saluus eris. Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem fit confessio ad salutem. Igitur si Christum confitentes in fide saluamur, quo modo non deus uerus est, in quem si fidei sit uerbum, purgati sumus & sanctificati?

EX EPISTOLA AD PHILIPPIENSES.

Phili. 1. Vid enim, attamen omnimodo, siue per occasionem, siue per ueritatē Christus annunciat.] Nunquid ut homo gratia uenerabilis, mundo prædicatus, quem deum mundus agnoscat Christum fide colens: quomodo igitur non deus, qui in gloria deitatis mundo annunciat?

Adiuuantes decertantem fide Euangeliū, & nō territi in ullo ab ada-

Duersarijs, quæ illis quidem est causa perditionis, nobis autē salutis: & hoc à deo, quia uobis donatum est pro Christo, non solum ut in eum credatis, uerum etiam ut pro illo patiamini.] Si beneficij loco accipimus à deo, credere in Christum, neq; erauimus propter hoc, sed cognouimus eum, qui natura & uere est deus: quomodo ergo dubitanit quis, quod deus Christus?

EX PRIMA AD TIMOTHEUM.

1. Tim. 1. Ertus sermo, & dignus quem modis omnibus amplectamur, qd Christus Iesus uenit in mundum, ut peccatores saluos faceret, quorum pri-
mus ego sum. Verum ideo misericordiā sum consecutus, ut in me pri-
us ostenderet Iesus Christus omnem clementiam ad exprimendum
exemplar ijs, qui credituri essent in ipso in uitam æternam.] Si pec-
catores saluat deus, & longanimiter tolerat peccata, expectans illorum pœnitentiā,
& si omnis nostra fides in illū, & per fidem in ipsum uitam æternam lucifecimus:
quomodo non esset deus? quia & solum deū decuerit meritò posse saluare mundū,
uel eos qui in mūdo, & longanimiter ferre peccātes, & uiuiscare per fidē in ipsum.

1. Tim. 3. Et ex confessō magnum est pietatis mysterium, deus manifestatus est in carne,
iustificatus est in spiritu, uisus est angelis, prædicatus est gentibus, fides illi habita-
est in mundo, receptus est in gloria.] Quis igitur manifestatus in carne? an non
manifestum omnino, quod Verbum ex deo? Ita enim erit magnum pietatis sacra-
mentum. Visus autem est angelis ascēdens in cœlos, prædicatus est in gentibus per
sanctos apostolos, creditus autem est in mundo. Minime autem dicimus, homo
simpliciter nobis similis, sed ut deus in carne & sicut nos factus. Receptus autem
est in gloria, ut dicentem audiat deum & patrem: Sede à dextris meis, donec po-

Psal. 109. suero inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

A

EX EPISTOLA AD TITVM.

Ndubitatus sermo, De his uolo, ut confirmes, quo solliciti sint, ut bonis operibus præfiant, qui crediderunt.] Nunquid igitur, qui deo crediderunt, non crediderunt in Christum? quum beatus Ioannes manifeste videatur dicere: Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios dei fieri, ihs qui credunt in nomine eius. Quin & ipse beatus Paulus: Scientes autem, quod non iustificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Iesu Christi, & nos in Christum Iesum credidimus, ut iustificemur in ipso. Quādo igitur deo credunt, qui in Christū credunt, quomodo non esset uerus deus?

EX EVANGELIO SECUNDVM IOANNEM.

Votquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios dei fieri, ihs qui credunt in nomine eius.] Duo deo digna ponit simul. Assumi enim non aliter à nobis Christū, nisi quia in ipsum est fides, manifestum ex hoc quod appositum: ihs enim qui credunt, inquit, in nomine eius. Credimus autem in nomen eius, non hominem esse communem, & unum quempiam ex nobis credentes, sed deum incarnatum. Non est autem humanum, dare potestatem filios dei fieri, sed deo dignissimum & super creaturam. Quum igitur in illum sit fides, & ipse dat gratiam iuris & adoptionis filiorum, quomodo non deus Christus?

Hoc aedidit initium signorum Iesus in Cœna Galileæ, & manifestauit gloriam suam, & crediderunt in eum discipuli eius.] Igitur ubi Christus signum fecit, & manifestauit gloriam, quum crediderunt in eum beatí discipeli, num in hominem sanctum simpliciter, quia & ante signum secuti sunt eum admirantes ut sanctum, sed propter signum contutti sunt illum habere uirtutem ac potestatem maiorem, quam homines, unde crediderunt tanquam in deum. Sciendum autem, quod multi sancti fecerunt multa & admirabilia, & admirati quidem sunt multi, nullus autem in eos credidit.

Eandem habet sententiam:

Quū autem Hierosolymis esset pascha in die festo, multi crediderunt in nomine eius, uidentes eius signa quæ faciebat. Non enim misit deus filium suum in mundū, ut condemnaret mundum, sed ut seruetur mundus per eum. Qui credit in eum, non condemnatur; qui non credit, iam condemnatus est, quia non credidit in nomen unigeniti filij dei.] Si salutis uia est fides quæ in filium, quomodo igitur credimus in illum, uel quomodo cōdemnationis pœnam effugiemus? Num enim ut hominem suscipiemus, & aliud præter hoc nihil: iam quomodo non homini seruiemus? sed ut in deum credimus. Hoc enim uerum est. Quis igitur audet dicere non esse secundū ueritatem deum, cuius fides iustificauit mundum?

Cognouit ergo pater, quod illa hora erat, in qua dixisset sibi Iesus: Filius tuus uuit: & crediderunt in eum ipse & tota eius domus.] Suscitauit ex mortuis reguli filium Christus, dicens ei: Vade, filius tuus uiuit: tum credidit universa domus; quomodo igitur per tam magnam diuinam potestatem, tanquam in hominem credidit regulis: num deum esse secundum naturam cognouit eum, uiuificantem cum potestate quos uelle, idcū solo Verbo; sed est manifestum, quod credidit tanquam deo.

Amen amen dico uobis, qui audit sermonem meum, & credit ei qui me misit, habet uitam æternam.] Misit de cœlo deus & pater filium suum, ut omnis qui credit in illum, non pereat, sed habeat uitam æternam. Quomodo igitur in his dicit uitam æternam habere eum, qui credit illi, qui ipsum misit? In quem tum fides erit? Nunquid in duos deos, patrem, ac illum? Absit, sed tanquam in unum deum & uerū. Igitur si quis crediderit in Christum, credidit in deum, etiam si crediderit in deum pa- trem, credens erit & in unum dominum Iesum Christum.

D. CYRILLI AD REGINAS DE RECTA FIDE LIB.

- C Respōdens Iesus, dixit eis: Hoc est opus dei, ut credatis in eum quem misit ille.] Sihoc, quod deo probat, implemus, & credimus in Christū: ipsum enim uere misit pater in mundum, quando Verbum factum est homo, nobis similis; quomodo non esset uerus deus? alioquin nō esset opus dei, credere in illum.
Iohann.12. Iesus autem clamauit, & dixit: Qui credit in me, non credit in me, sed in eum qui misit me: & qui uidet me, uidet eū qui misit me. Tum addit illis: Ego ex me nō sum locutus, sed qui misit me pater. Ipse quidem mandatum dedit, quid dicam, quid loquar.] Quādo igit̄ secundū mandata patris (licet ut homo dicat) fidem quae in se, in illū q̄ se miserat refert: & qui uidet ipsum, uidet eū qui misit illū: quis audet dice renon esse deū illum, & hunc uerū? Simile aut̄ illi: Creditis in deū, & in me credite,
Iohann.14.

EX EVANGELIO LVCÆ.

Luce 18.

Eruuntamen filius hominis quando ueniet, putas'ne inueniet fidem super terrā?] Quando Christus ē cœlo aderit, qualem obsecro fidē quæreret in nobis? nam siquidē ut hominē sicut nos se credi uult, quis incredulus erit illi? Arguebant enim Iudæi, dicentes: Quare tu quum homo sis, facis teipsum deum? Græci crucem audientes, & mortem, tanquam de communi homine afficiuntur, & quasi esset unus sicut nos. Qualem igit̄ fidem quærit? nōnne manifestū, quod prædicatam illam per prædicatores dei, qui & ipsi spectatores & ministri fuerunt Verbi? Dixit igit̄ Ioannes: Verbum caro factum est. Factum est autem caro cū hoc quod mansit deus. Igit̄ ista fides in nobis suo tempore requiretur.

DIVI CYRILLI ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI AD PIENTISSIMAS REGINAS DE RECTA FIDE LIS
BRIFINIS.

DIVI

A DIVI CYRILLI ARCHI¹²⁵

EPISCOPI ALEXANDRINI, AD PIENTISSI

MAS REGINAS DE RECTA IN DOMI

NVM NOSTRV M IESVM CHRI

STVM FIDE, LIBER

ALIVS.

IVINA E, cœlestisq; prædicationis munere fungētibus per uocem Esaiae præcipit uniuersorum deus, dicens: Super montē Ez.4.40. excelsum ascende, qui euangelizas Zion, exalta in fortitudine uocem tuam, qui euangelizas Hierusalem, exaltate, ne timeatis. Dico enim eos, qui in sacerdotij ordine positi sunt, & myste- rium Christi nostri omnium saluatoris loquuntur, non abiectā nec humili repellent, nec torpore superatam, nec meticulosam habere mentem oportere, sed sublimem sensum, & quasi in monte sedentem, ut sic eximiam ueritatis dogmatum pulchritudinem circumspicientes, fiderenter sermo-nes faciant, tametsi quidam initiandi duri sint ac inabiles, & quasi infrenes ac fe-roces equi. De quibus ipse beatus David ad uniuersorum deum inquit: In camo Psal.11. & freno maxillas eorum constringes, qui non approximant ad te. Si autem loqui oportet cum his, qui tali mente prædicti sunt, quomodo non fuerit periculosum eligere silentium, prijsq; uestris auribus non immittere se pessime, quasi fluentum quoddam dulce & uisificum, sacrarum literarum scientiam: id quod nobis & olim

B deus promisit, dicens per uocem Esaiae: Et haurite aquam cum lœtitia ex fontibus Ez.12. salutaris. Salutares autem fontes esse dicimus sanctos Prophetas, Evangelistas, & Apostolos, qui supernè & de cœlo etiam salutarem mundo pluunt sermonem, sup-Salutares fontes apostoli & prophete. peditante illis spiritu sancto, totumq; sic lœtificant mundum, in profunditatem sen-tientiarum illius demittentes mentem, inuentam ueritatem inde haurimus. Agri-
colæ quidem ex agris redolentissimos flores suo tempore demetentes, & in corbi-
culis ponentes, afferunt ad dominos, ijsq; ualde hilariter de fructibus gaudent, & oc-
casione nacti accedūt, nos autem quotquot doctorum suscepimus officium quasi
ex agro scripturæ diuinitus inspiratae immarcessibile spectaculum afferimus, florū
sermones, imò & eruditionem per sp̄ritum, quæ habet pietatis in Christū pulchri-
tudinem non languescentem, beneq; & opulente redolentem, illius mysteriū. Scri-2. Cor.2.
ptum est enim, quod Christi bonus odor sumus deo. Assum itaq; offerens sermonē
uobis pientissimis Reginis, quem cōposui de recta, immaculataq; fide, quam habe-
mus erga dominum nostrum Iesum Christum. Vos enim potissimum decet, quæ
tam sanctæ cultrices dei estis, & summa regni ornamenta, etiam corona charitatis
in Christum decorari. Igitur reuerendis uestris uerticibus iam adaptata est, & per-
petuis uos honoribus uniuersorum exhilarat deus. Ut autem multo maiore my-Argumentum libri.
sterio Christi fulgidæ sitis, habentem certam & inadulteratam scientiam, composui
libellum per omnes sententias ostendens, quod sicut est unus deus pater, ex quo o-
mnia, ita & unus dominus Iesus Christus, per quē omnia, unus itaq; & sp̄ritus san-
ctus, & nō feremus quod recte sentire putentur, qui in duos filios partiuntur unum
Christum, & filium, & dominum. Nō enim aliud esse dicimus filium eum, qui ante
omnia secula natus ex substantia dei & patris, & aliud qui in nouissimis temporib;
natus est ex muliere, factus sub lege, sed unū & eundem & ante unionē cū car-
ne, & post hoc etiam. Filius enim ex deo patre secundū naturam, animato, & men-
te prædicto sibi corpore assumpto, natus est enī carnaliter per sanctam dei genitricē

D. CYRILLI AD REGINAS DE RECTA FIDE LIB.

- C Mariam, & nō in carnem uersus. Absit, sed assumpsit illam & nihilominus non cessauit esse deus. Mansit enim sic uniuersorum dominus. Hoc sentiendum docuimus. Sanctorum enim sermones sapientibus mandatis adiungunt nos, ut id potissimum diligenter seruemus, quod in sacris scripturis commendatum est, & ueritatem in diuinis dogmatibus consideremus, subtiliter intuentes ea quae Christus locutus est, & destruentes quidem cogitationes, & omnium celsitudinem quae exaltatur contra cognitionem dei, captiuum autem ducentes omnium intellectum ad obedientiam eius. Quum igitur omnes bene & recte confiteantur, quod & in forma & aequalitate dei ac patris existat Verbum, quod ex illo secundum naturam, nec arbitratus sit rapinam esse, quod aequalis sit deo, sed inanierit se forma serui sumpta, in similitudine hominum factus, & habitu inuentus ut homo, humiliarit seipsum factus obediens usq; ad mortem, mortem aut crucis. Omnino quodāmodo necessitas uult ut habeamus mentem pījs cogitationibus plenam, quae spectet ut bene iudicet eorum, quae de illo scripta sunt, uirtutem, ut in eodem deus simul & homo idem existere agnoscatur, & esse deus absq; fictione. Inconuertibilis enim natura Verbi, etiam humiliacionis mensuram non deuitans. Erubescit enim nullo modo propriæ carnis rationes, qui uoluntariam exinanitionem propter nos sustinuit. Oportet igitur illum & in diuinitatis dignitatibus uideri conspicuum, & à nostra paruitate non prorsus alienum propter humanitatem, ita exigente dispēsatione. Si enim deus existens Verbum factū est caro, hoc est homo, sicut & in hoc dicitur. Effundam de spiritu meo super omnem carnem. Neminem turbet etiam, si dicantur aliqua de illo, à scriptura diuinitus inspirata, quae hominibus conueniunt. Circumspiciamus autē potius ipsius gloriam cœlestem ex uirtutis eminentia, quae deo congruit, & summa. Quae autem simpliciorum mentem potissimum perturbare posse uerisimile est, ea pro uirili ex. Iohel.2.
D planare tentabo, solutione ad manifestationem unicuiq; uerbo adiecta, deo nostrā in hoc uiam dirigente. Dat enim Verbum euangelizantibus uirtute multa, sicut inquit diuinus Psaltes. Igitur in sermone à nobis facto ad sanctas uirgines, dictorum magis obuiorum, & nihil difficultatis habentium ad comprehendēdum plurimam fecimus sciunctionem, proposito autem obscuriorum mētionem. Oportebat enim plenissimam uestram maiestatem, & hæc scire, & illa non ignorare, quod utroque modo recta scientia tanquam lux quæpiam in sanctissimas uestras mentes introducatur. Mens autem mea est singula interpretari & quam breuissimum esse in sermone. Praefertur autem ordine alijs, sermo de inanitione.
Sciendum igitur illud. Quando nominatur nobis Christus Iesus, Verbum ex deo patre; hominem factum & incarnatum intelligere conuenit.
1 Cor.10. Volo enim uos scire, quod omnis uiri caput Christus, caput autem mulieris uir,
Cor.15. caput uero Christi deus. Primus homo ex terra terrenus, hoc est Adam. Secundus ex cœlo: manifestum autem quod is est Christus, sed sicut portauimus imaginem terreni, portabimus & imaginē supercœlestis, sicut scriptum est.] Igitur primum factum est nostri generis caput, id est initium, is qui de terra & terrenus. Deinde autē secundus Adam denominatus est Christus: caput positus est, hoc est principium eorum qui per ipsum ad ipsum reformantur, ut fiant incorrupti per sanctificationē in spiritu. Igitur ipse quidem nostrum principium, hoc est caput secundum quod appauuit homo. Habet enim ipse caput, ut natura deus, patrem qui in cœlis. Natus est enim ex illo secundum naturam deus existens Verbum. Quod autem caput significat principium, ad ueritatem dubitantium animos inducit, quod uirum mulieris caput esse factū dicit. Sumpta est enim ex illo: Vnus igitur Christus & deus, & dominus, caput habens ut deus patrem in cœlis; factus autem est nobis caput, eo quod secundum carnem nobis cognatus est.
2. Cor.8. Scitis enim gratiam domini nostri Iesu Christi, quod propter nos pauper factus est,

A est, quum esset diues, ut uos illius paupertate diuites efficiamini.] Vide obsecro, manifeste in his dictis, cum diuinæ & incorruptæ naturæ eminentia, conditionum humanitatis humilitatem, & ad hanc iungito demissum unigenitum, & nullus qui dem deitatis diuitias interpretabitur. Valde inops est humanitas, cui omnia à deo data sunt, etiam quod est, supernè habet. Producta est enim à deo, ut existeret alius quando. Sed diues ut deus, uoluntario pauper factus est, & nobis similis, ut post hac hominis natura, in suæ eminentia fastigium euecta, paupertatis confusionem amoueat. Consuscitauit enim nos deus & pater in Christo, & considerare fecit in ecclEphe. 2. Iestib[us], sicut scriptum est, quò non peruenissemus, nisi paupere natura uestitus es- set, diues ut deus. Non enim pauper futurus fuisset, qui secundum naturam propriā pauperiem ferebat homo. Tribuīt aut̄ hoc cōgruentissime ei, qui uere diues, hoc est ex deo patre Verbo, quādo factum est sicut nos. Vnus igitur est Christus & filius.

Christus nos redemit ex maledicto legis, factus pro nobis maledictum. Scriptū Gal. 3. est em: Maledictus omnis, qui pendet à ligno.] Litera legis declaratē maledictū eum qui in præuaricatione, & peccatis, nesciens peccatum, hoc est Christus, addic- tus est iudicio, sententiam iniustam ferens, & patiens quæ maledictos oportebat, ut ipse qui pro uniuersis preciū pendebat, pro omnibus passus, omnium inobedien- tia solueret crimina, & mundū sanguine suo saluaret. Non factus esset unus preciū pro omnibus, siquidem esset homo simpliciter. At si intelligatur deus incarnatus, & carne propria passus, parua est erga ipsum omnis creatura, & sufficit ad redēptio- nem mundi, unius carni s mors. Propria enim erat uerbi ex deo patre nati.

Eum autem qui paulo minus ab angelis immunitus est uideamus Iesum propter Heb. 1. passionē mortis gloria & honore coronatū, ut gratia dei, pro omnibus gustet mor- tem. At diuinus Paulus faciens sermones de nostri omniū salvatore Christo. Quan- Heb. 1.

B do autem introducit, inquit, primogenitum in orbem, dicit: Et adorēt illum omnes angeli dei. Et iterum: Qui quum sit splendor gloriæ, & expressa imago substantiæ eius, ferens omnia uerbo uirtutis purgatione peccatorum nostrorum facta, sedet ad dextram throni maiestatis in coelestib[us], tanto præstantior factus angelis, quanto præcellentius præ illis hæreditauit nomen. Cui enim dixit aliquando angelorū: Fi- lius meus es tu, ego hodie genui te! Igitur quādo factus unigenitus, primogenitus & in multis fratribus, tunc & inductum dicit esse eum in orbem (nam secundū na- turam suam erat extra creaturam dei) & imminutum afferit ab angelis, quamuis præstantius præ illis sortitum nomen. Nam nomen angelus ministerij significa- tiuum est, & seruilem nobis subostendit conditionem. Dimittuntur enim angeli in ministeriū propter eos qui salutē hæreditaturi sunt. At filius, existētiā ex patre, sub- stantialemp[er] & naturalem significat: quoniam & uere nativitatem factam esse cre- dimus. Quomodo igitur imminutus est ab angelis, qui ab illis adoratur, qui consi- det cum patre: sed est manifestum argumentum. Sedet enim in humanitatis condi- tione, & assumpto corpore quod mori poterat, propriumq[ue] suum fecerat, in illo uo- luntario passus est, & summa gloria laudatur propter passionē, quod per ipsam abo- leuerit mortē, & inualidā reddiderit corruptionē, utpote ipsa incorruptio existens & uiuens. Quando igitur Iesum nominat, & imminutum esse dicit eum ab angelis, non hominem seorsim & singularem, sed ipsum intelligimus unigenitum, cedētem dispensatiue in dignitate angelis. Quia uere factus est homo, qui imminutus est ab illorum eminentia (eminentia autem angelorum est esse extra carnem, & immorta- les) quam suscepit filius propter spontaneam humiliationem, et qui parū ab angelis imminuitur, propter humanitatis scilicet cōditionē, in eminentia deitatis existens, adoratur ab illis, & sedet in thronis circa quos illi stant, glorificantes semper, & uir- tutum eum nominantes dominum.

Quoniam igitur filij participes fuerunt sanguinis & carnis, & ipse similiter par- Heb. 2.

D. CYRILLI AD REGINAS DE RECTA FIDE

C ticeps fuit illorum, ut per mortem aboleat habentem imperium mortis, hoc est dia-
bolum, & liberet eos qui metu mortis per omnem uitam obnoxij erant seruituti.

Pueros hic uocat, nos uidelicet qui super terram sumus, sicut quasi ex persona pa-
^{Psal. 81.} tris in Psalmis dicitur: Ego dixi, dij estis, & filij excelsi cimnes. Quantum enim atti-
nec ad id quod deo probatur, & mansuetudinē quæ natura ei īest, omnes eramus si-
līj, & exciderat nullus ab eius proprietate, sed dicit David: Sicut homines mori-
mūr, & sicut unus principū cadimus: neimpe carnis passionibus propriā mentē subij-
cientes. Igīt̄ quomodo facti sumus participes sanguinis & carnis: Anima enim hu-
mana aliam habens naturam à carne in compositione cum illo, secundum unionem
unum & rationale perfecit animal, hoc est hominem. Sic igit̄ & Verbum dei ani-
matum carne, & nō īanime, sicut quidam dicunt, seipsum ineffabiliter uniens par-
ticeps fuit sanguinis & carnis, similiter ut nos: per nativitatem autem manifestum,
quod ex muliere, Vnus igit̄ dominus Iesus Christus. Ita quod uniuersi sibi humani-
^{Cor. 15.} tatem deus Verbum, mansit tamen id quod erat. Si autem ipse aboleuit mortis im-
perium ut uita, & ipse resurgens aboleuisse dicitur mortem, & in omne nostrū ge-
nus incorruptionis beneficium transmisit. Sicut enim in Adam omnes morimur,
ita & in Christo omnes uiuiscabuntur. Et iterum: Sicut per hominem mors, ita per
hominem resurrectio mortuorum. Quoniam est ultra conditionē humanitatis no-
stræ, calcare mortem, unione dicimus, hoc est communione cum carne & sangu-
ine dei Verbum factum esse sicut nos hominē, mansisse autem & sic morte superius,
Deus enim erat in carne.

^{Heb. 2.} Non enim angelos scilicet assūmit, sed semen Abrahæ assūmit. Vnde debuit per
» omnia fratribus similis reddi, ut misericors esset ac fidelis pontifex in his quæ ad deū
» forent agenda ad expiandum peccata populi. Nam ex hoc quod ipsi contigit tentatū
» esse, potest & his qui tentantur succurrere.] Semen Abrahæ assūmere dicimus

D dei Verbum. Quum enim natum sit ex Iuda secundum carnem, & assimilatum per
omnia fratribus, secundum quod dignatum est ferre formam serui, & in similitudine
hominū fieri, sicut dicit beatus Paulus. Appellatū enim sic & filius hominis, & fa-
ctum est frater his qui ex semine Abrahæ, hoc est his qui in sanguine & carne. Quæ
igit̄ est huius occasio: ut misericors esset ac fidelis pontifex in his quæ ad deum.
Nam misericors quidem pontifex factus est Christus erga nos, quod legali scripto
condemnante eos qui peccarant, & afferente sententiam, condemnandos esse diui-
næ legis præuaricatores. Qui enim aspernatus fuerit legem Mose, absq; misericor-
dia sub duobus vel tribus testibus moritur. Iustificat scilicet in fide Christus, & eis
qui infirmati erant remittit, quæ olim deliquerāt. Factus igit̄ est misericors ponti-
fex, legalem seueritatem ultra augere nō permittens. Fidelis aut, quia cōstans & per-
petuus, & dignus cuius promissionibus habeat fides. Sicut enim iterū dicit beatus

^{Heb. 7.} Paulus de legalibus sacerdotibus: Et illi quidem plures facti fuerūt sacerdotes, pro
» pterea quod per mortem non sinerentur permanere: at hic quod idem permaneat
» in aeternum, perpetuum habet sacerdotium, unde & saluare potest ad plenum eos,
» qui per ipsum accedunt ad deum, semper uiuens ad hoc, ut interpellat pro illis. Vi-
de sane quomodo non in condemnationem eorum qui peccarant, factus est sacer-
dos, sed potius ut misericors esset peccatis illorum. Porro quis fuit modus tentatio-
nis & sacrificij eius? In quo contigit ipsum tentatum esse, ut possit his qui tentantur
succurrere. Constanter enim se gesit, quum tentaretur & portaret crucem. Veruna-

^{Heb. 10.} tamen filius seipsum ut immaculatū sacrificium obtulit deo & patri, ut per suam car-
nem uiuaret laborantes, & eos qui tentantur. Vna enim oblatione consummauit
eos qui sanctificantur. Nunquid igit̄ ipse factus est sacerdos secundum humanita-
tem, quum ab omnibus sacrificia accipiat diuino modo, ipse uero sacrificium est se-
cundum carnem, idem qui peccatis nostris miseretur secundum diuinitatis facul-
tatem?

A tatem? Vnus igitur dominus Iesus Christus.

Vos adoratis quod nescitis, nos adoramus quod scimus, quod salus ex Iudaeis est.] *Ioan. 4.*
Dixerit quis fortasse, incongruum esse diuinam & summam naturam uerbi, adorare. Iam quomodo, siquidem est uere deus Christus, illis se iuxisse uidet quos adorare oportet? Quid igitur dicimus ad hoc? siquidem nuda deitate ueib[us] quod ex deo prodijt uenisse credimus in mundum; incongrua igitur ei res fuerit; sed adorat potius quam quod ipse adoret alterum. Si autem forma serui sumpta, & adorantis humanitatis conditionem non dehonestans appellatus est filius hominum, adoratio erit dispensationis & magis decens humilationis mensuram, & non seorsim ipsam naturam Verbi. Quoniam quomodo ex Iudaeis est salus? Non enim dixerit quis, sicut intelligit & est Verbum, ex Iudaeis ipsum esse, sed secundum quod his qui in carne & sanguine frater, eo quod assumit semen Abrahae. Vnus igitur Christus, etiam si adorare dicatur secundum humanitatem, quum ab omni creatura adoretur ut deus.

Paruo tempore uobiscum sum, & uado ad eum qui misit me.] *Vbi enim non est* *Ioan. 14.*
dei uerbum, si implet omnia diuinitatis natura? quomodo igitur mittitur a patre? modo autem & uadit ad illum? Igitur mittitur quidem iuxta humanitatem secundum modum & rationem missionis & apostolatus, ut prædicet quidem captiuis remissio nem, cæcis uero uisum. Porro uadit ad deum & patrem, non aequali modo, sed quodam modo ex corpore rediens in cœlum, ut pro nobis se ostendat uultui patris, sicut scriptum est. Si autem & de ipso Verbo missio dicatur, aequaliter nullus. Mos enim *scriptura* *mos.*
tinæ scripturæ est, talibus etiam interdum uti uocibus, & non locis, nec circumscri
ptionibus diuinam & coelestem subiectæ naturam: nouit enim eam esse incorpo
ream & incircumscribatam, & alienam ab his imaginacionibus locorum: sed potius
tentat nobis ea quæ super mentem nostram sunt humanis uocibus significare. Quia

B & ipse saluator dicebat mittere se ad nos paracletum, quamvis sanctus spiritus omnia impleat. Spiritus enim domini, inquit, repleteuit orbem terrarum.] *Sap. 1.* *Ioan. 8.*

Quando exaltabis filium hominis, tunc scietis quod ego sum.] *Diuus Ioannes*
enarrans nobis causas Iudaicæ insanitatem, qua Christo molesti erant, propter hoc,
inquit, persequebantur Iudei dominum, quia non solum soluebat sabbatum, sed &
patrem suum esse dicebat deum, aequaliter se faciens deo. Introduxit autem & ipsos
dicentes irreligiose: De bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia: quia tu qui
sis homo, facis te ipsum deum. Igitur fidem in illum repudiabilem fecerunt, homi-
nem quidem ipsum facientes, eumque communem & purum, nefcientes quod deus
existens Verbum suscepit semen Abrahæ, & particeps quidem fuerit sanguinis
& carnis, similiter ut nos, licet non cessauerit esse deus. Incouertibilis enim secundum
natram est, & perpetuus deus. Quando igitur dicit, exaltabis filium hominis, tunc scie-
tis quod ego sum. Nam cruce fixus quidem est humanæ, reuixit autem diuinæ; & creditus
est propter resurrectionem, quod deus est & filius dei secundum ueritatem. Si autem credi-
tum est a nobis, non quod alii suscitarit, sed ipse magis suscitatus sit, omnino ferene
cessarium propter dispensationem, proprium eius corpus intelligi, quod passum mor-
tem, annunciantes & confitentes resurrectionem iustificamur per fidem. Igitur idem
unusque & solus existens Christus Iesus, mori quidem ut homo secundum carnem dis-
citur, surrexisse uero diuinè ut uita.

Accesserunt aliquando ad Christum Iudei, dicentes: Si tu es Christus, díc nobis
palam. Respondit illis Iesus: Díxi uobis, & non creditis: opera quæ ego facio in no-
mine patris mei, haec testimonium perhibent de me.] *Quid obsecro & hic dicunt*
qui in duos filios & in duos Christos unum dominum Iesum Christum diuidunt?
De utro dicebant Iudei: Si tu es Christus, díc nobis palam! Vter dicit: Opera quæ
ego facio in nomine patris mei, haec testimonium perhibent de me? Vtrius esse di-
cimus patrem deum? nunquid eius qui ex muliere seorsim & proprie intelligitur,

D. CYRILLI AD REGINAS DE RECTA FIDE LIB.

C uel unigeniti: quum facere deitatis opera non conueniat humanæ naturæ, Absit. Quia autem Christus opera patris faciebat, nō intelligitur homo purus, sed potius deus in sanguine & carne manens id quod erat. Ita enim habens se, æqualia operatur cū suo genitore. Nec ullus recte sapiens huius sacramenti sermonē reprehēderit.

Luce 2. Puellus autem crescebat, & corroborabatur plenus sapientia, & gratia dei erat in illo. Et iterum Iesus proficiebat sapientia, ætate, & gratia apud deum & homines.] Vnum dicentes dominum nostrum Iesum Christum, & ei tribuentes humana & diuinata in anitionis cōditioni uere congruere tribuimus, corporale incrementum accepere, & etiam corroborari in particulis corporis paulatim solidatis. Porrò uideri impleri sapientia, propter apparentiam quandam, quæ staturam corporis decebat. Et hoc quidem, ut dixi, cum carnis dispensatione etiam humanitatis conditioni congruit, naturam autem uerbi decet, semper perfectum esse, & esse sapientiam dei. Igī humanè dicitur, quod ad inanitionē pertinet, illius autē similiter quæ deo cōgruunt, sed diuinè. Etenim modus & ratio dispensationis cum carne, habet illum esse sicut nos, & super nos, & excedentem quidem creaturæ conditionem ut deum, seipso autem quodammodo minorem secundum quod apparuit homo. Vbi enim humiliatio quam sustinuit uolens, si deuictaret humana & propria autem facit ea cum propria carne, quemadmodum scilicet bibere, & sitire, & dici fatigare ex itinere. Quādo igitur audis puerum auctum, & corroboratum, plenum sapientia, accipe ad defensionem, dispensationis cum carne mysterium. Nam quod erat deus in carne, sive dignus erit dicens ipse beatus Euāgelista: Et gratia dei erat in illo. Non enim ut gratiam habens ab alio deo, habere dicitur: sed quod gratiam habuit puer, ut deum decet. Etenim erat & est deus Verbum quod in carne prodij, hoc est homo sicut nos. At qđ dicit, gratiā habere, hoc est proficere in gratia apud

D eum & homines, absurdum nullum, licet ipse pater, expectarit dispensationem, & ipsum filiū, propria faciente ea quæ carnis, propter id qđ utile & cōgruū mysterio.

Matth. 24. De die uel hora illa nullus nouit, neq; angeli cœlorum, neq; filius, nisi pater.] Si Christum unum, aīūt, confiteri nostis dei Verbum incarnatum, hoc est hominem factum, quomodo ignorauit consummationis diem. Dicimus itaq;, quod ignorasse sacramenta quæ in deo, neq; insolitum, neq; aliter indecorum esset creaturæ. Quis enim nouit mentē domini, sicut scriptū est: Et quū dicitur parum ab angelis immunitus esse filius, secundum quod factus est homo scilicet, quum diuinè sit ultra omnem creaturam: quid mirum etiam si cum angelis ignorare dicatur hoc in deo sacramentum, quamuis eius sapientia sit & virtus? Iam quomodo ignorauerit sapientia patris, quæ in eo recondita, quum & sp̄ritus dicatur omnia scrutari, & profunda dei, sp̄ritus autē sit dei, quomodo ipse ignorauit quæclare nouit sp̄ritus suus? Igit licet ignorare humanè dicatur, nouit tamen diuinè. Proinde & interrogans: Vbi positus est Lazarus, quasi nesciat secundum humanitatem. Operatus est autem diuinè suscitato illo ex mortuis. Itaq; obseruemus pie distribuentem humana dispensationi cum carne, & quæ deo cōgrua sunt, Verbo ex patre nato, facto nobis simili.

Matth. 27. Clamauit autem Iesus uoce magna: Deus meus, deus meus ut quid me dereliquisti?] Nunquid & ipsum Verbum ex deo natum, auxilio opus habuisse dicimus? sed id ualde stultum foret dicere. Dominatur enim cum deo & patre, & firmat quidem cœlos cum suo patre. Dominus uero uirtutum nominatur, & est secundum ueritatem. Num infirmus fuit ad Iudeorum insidias, & expugnari non potuit ab eo

Ez 4. 40. crucifigentium manus, quum dicat propheta Esaias ad omnes gentes: Quasi gutta à cado, & quasi momentum stateræ reputatæ sunt, & quasi inane reputabūtur: Cui assimilaſtis dominum, & cui similitudine assimilaſtis eum? Sciendum autem, quod ministri Iudeorum, habentes cohortem militum, ducemq; proditorem accesserūt,

Iohn. 18. postquam autem accesserunt ad comprehendendum eum, accurrit, dicens: Quem queritis?

A quæritis? At illi ad hoc dixerunt: Iesum Nazarenum. Deinde ad eos saluator; Ego sum. Et abierunt retrosum, & ceciderunt in terram. Iam qmodo infirmus fuit, qui & sola uoce se adorientiū infirmitatem redarguit? Quid igitur uult, dicens: Deus meus, deus meus, ut quid me dereliquisti? Dicimus igitur, quū proauis Adam mandatum sibi datum conculcarit, & aspernatus fuerit diuinam legem, fuit quodammodo natura diuina derelicta à deo, factaq; propter hoc maledicta, & morti obnoxia. Vbi autem lapsus reparaturus in incorruptionem, uenit unigenitus dei Verbum, & assumpsit semen Abrahæ, & similis factus est fratribus, oportebat cum antiquo illo maledicto, & introducta corruptione finire derelictionē quam sustinuit principio humana natura. Itaq; quasi derelictorum unus existens, secundum quod & ipse similiter nobiscum particeps fuit sanguinis & carnis, dixit: Ut quid me dereliquisti, id quod erat soluentis manifeste derelictionem quæ nobis acciderat, & quasi placentis in hoc patrem & uocantis ad benevolentiam erga nos, tanquam erga seipsum & primum. Omnis enim boni & principiū & autor fuit nobis Christus, adeoq; ut licet si quid dicat se accipere humanè à patre, hoc nostræ attulit naturæ, plenus enim ipse existebat, nullusq; rei indigens, ut deus.

Is affectus sit in uobis, qui fuit & in Christo Iesu, qui quum esset in forma dei, nō rapinā arbitratus est, quod esset æqualis deo, sed semetipsum inaniuit, forma serui sumpta, in similitudinē hominū cōstitutus, & figura repertus ut homo, humilem se ipsum præbuit factus obediens usq; ad mortem, mortem autem crucis. Quapropter & deus illum in summam extulit sublimitatem, ac donauit illi nomē quod est super omne nomen, ut in nomine Iesu omne genu se flectat, coelestium, ac terrestrium, & infernum, omniscq; lingua confiteatur, quod dominus sit Iesus Christus ad gloriam dei patris, Amen.] Ecce obsecro deum Verbum, in forma & æqualitate patris nō rapinam arbitratum esse, quod esset æqualis deo inanuisse autem se magis, uoluntariū serui formam accepisse, & in similitudine hominum factum. Addit autem, quod humilem se exhibuit, obediens factus usq; ad mortem, mortē autem crucis. Igitur siquidem diuidere oportet in duos Christos & filios, unum & solū Christum & dominum, sicut scilicet quibusdam uidetur. Eum qui ex muliere hominem honorauit æqualitate suarum dignitatum dei uerbum, & coniunxit sibi, secundum modum autoritatis, & societatem in nomine filij, quasi alius existens proprie ab illo filius. Quis igitur est, qui inanuit seipsum, uel qmodo inanitus est? Nam si quidem, ut ipsi dicunt, is qui ex muliere seorsim intelligitur, homo dicitur passus esse, quomodo inanitus est, & quomodo ad humilitatem descendit, qui in æqualitate factus est cum deo Verbo, secundum dignitatē, hoc est autoritatis modum, & hanc habens cum ipso copulam? Si autem de ipso deo Verbo, qui intelligitur iterum seorsim filius, inanitū esse, dicitur, quomodo inanitus est qui honorat alterum, sicut illi dicunt, & proprijs ipsum dignitatibus circumtegens? Humiliatus autem est aliquo modo dans suæ gloriæ sublimitatem copulato. Si enim dicerent, quod glorificans alium ipse sustineat humilitatem uel inanitionem, nihil absurdum intelligere quod is qui iniuria afficitur, exaltatur. Igitur necessarius, & qui ferè nos adigat sermo, ut opinari debeamus, quod inanatur plenitudo, & in forma serui fiat, non quod natura seruīlis, sed quod ultra conditiones seruientis. Fit autem & in similitudine hominum, quod nō sic habebat in natura priusquam fieret, & quod sublimē humiliatur, ipsum credimus dei Verbum humanè in talibus fuisse secundum uolitionem pronobis, mansisse autem diuinè in suæ eminētiae fastigij. Hac ratione & superexaltatus esse dicitur, dum accepit nomē quod est super omne nomē, adoraturq; ab omnibus & in gloriam dei nominatur esse dominus. Etenim quū existat in paterna eminētia, dignitatibusq; ineffabilibus, ubi demisit se ad inanitionem, et humiliis factus esse dicitur, ascenditq; ad diuītias proprias natura sibi unitas, manifestum autem quod

D. CYRILLI AD REGINAS DE RECTA FIDE

C humanæ naturæ paupertatē transcendent. Hac ratione dicitur accepisse humanæ qđ semper & irreputiatē, existat in ipso, hoc est quod sit deus, & uniuersorū dominus. Et siquidem honorificū patri, dominum habere uniuersorū propriū filium, quomodo non est uerum dicere, quod seruarit iterum ei, etiam forma serui accepta, libera et supernaturalē dignitatē, nempe dominationem & potestatē super omnia.

Col.1. Gratias agens patri, qui idoneos nos fecit ad participationem sortis sanctorum
» in lumine, qui criپuit nos à potestate tenebrarū, ac transtulit in regnum filij sibi dicit
» lecti, per quem habemus redemptionem per sanguinem ipsius, remissionem peccatorum, qui est imago dei inconspicui, primogenitus uniuersæ creaturæ, quod per illum creata sunt omnia, quæ in cœlis sunt, & quæ in terra, uisibilia & inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates. Omnia per illum, & in illum creata sunt, & ipse est ante omnia, & omnia per illum cōsistunt, & ipse est capit corporis ecclesie, qui est principiū. Primogenitus ex mortuis, ut sit in omnibus ipse primas tenet, quoniam in illo cōplacitū est patri uniuersam plenitudinē deitatis corporaliter inhabitare, & per eū recōciliare cūcta erga se, pacificatis per sanguinē crucis eius per eundē, siue quæ in terra sunt, siue quæ in cœlis. I. Imaginē dicit inuisibilis dei filii, qui secundum naturā ex illo natus, hoc est deum Verbum, & etiā quod per illum omnia producta sunt, siue uisibilia, siue inuisibilia, tam in cœlo, quam in terra. Et quod ipse ante omnia sit, In principio enim erat Verbum, & ipse est sculorum cōditor, existentiamq; habet omni tempore antiquorem. Sed eum qui sese habet secundū propriam naturam, dicit datus esse à patre in caput corporis ecclesie, ipsumq; esse primogenitum ex mortuis. Iam quomodo deus Verbum semper existēs diceretur factus esse ille in quo omnia cōstituta sunt, primogenitus mortuum, & primitiæ dormientium, nisi esset eius secundum ueritatem proprium corpus ab ipso assumptum, quo mortem passo, ipse passus esse intelligatur: Nam quod in

D eo contigit uerisimilem sermonem habeat, passum enim est quod proprium eius. Sic intelligitur primogenitus ex mortuis, quamuis secundum naturam immortalis sit, & ipsamet uita. Quando igit̄ datus est in caput corporis ecclesie, quoniam se demisit ad inanitionem, tunc dicitur & mortuus esse humanè pro nobis, qui pati mortē nescius erat ut deus. Porro dicente Paulo, quod in ipso inhabitauit omnis plenitudo. Dicerent fortasse quidam: Ecce alium Christum nouit seorsim eum, qui ex muliere homo, in quo habitauit tanquam alius ab illo Christus, & seorsim Verbum, uel sp̄ritus plenitudo diuinitatis corporaliter. Sanè ad ista dicimus, quod spiritualis iste duos Christos haud norit, sed unum prædicat, sicut & unum sp̄ritum, & unum patrem. Nobis enim, inquit, unus deus pater, ex quo omnia, & nos in illum, &

z. Cor.8. unus dominus Iesus Christus per quem omnia, & nos per illum. Age consideramus, examinantes uim uerborum. Imaginem dei inuisibilis, eius per quem & in quo omnia, filium & qui ante secula uniuersorū constitutionem, datum esse dicit ecclesiæ caput, & ut sit primogenitus ex mortuis. Quoniam autem natura immortalis est, omnis quodammodo necessitas cogit dicere unionē dispensatiua & uera, Verbum ex deo patre coniunctum esse humanitatē nostræ, unumq; sic nobis demonstratum esse Christum, qui idem deus sit & homo. In quo igit̄ habitauit omnis plenitudo deitatis corporaliter. Itaque proprie quidem & seorsim in natura Verbi putare hoc esse factum, ualde stultum foret. Nam perinde esset ac si diceres, quod ipse unigenitus habitauit in seipso. Credentes autem, quod Verbum caro factum est, non per translationem uel conuerzionem, sed quod magis habitari in nobis, & templum propriū fecerit unito sibi secundum ueritatem corpore, quod anima habet rationalē, p̄tum erit dicere, quod habitationem in sancta carne Verbi, hoc est unionem uerē significans nobis diuinus Paulus. In ipso, inquit, inhabitare omnem plenitudinem deitatis, non per participationem, sed per habitudinem, hoc est

A est non concessione gratiae, sed corporaliter, hoc est substancialiter. Licet autem spiritus eius habitare dicatur in homine, non est tamen alius ab illo. Ab una autem persona saepe ut duplicitis personae habitus Verbi nobis offertur, nihilque offendit ueritatem. Ut si dicas deo à diuinitus inspirata scriptura: Qui format spiritum hominis in ipso: quamuis quomodo non omnibus manifestum, quod non intelligatur ab homine alius spiritus eius, quam qui in ipso forma? Dicit sanè alicubi beatus David: Nocte cum corde meo exercebar, & scopebat spiritus meus. Iam quis erat ille, qui *Psal. 78.* meditabatur cum ipsius corde, & proprium spiritum scopebat? Oportebat igitur si guras sermonum non tam anxie dijudicare, sed potius in rerum naturas inspicere, & ad ipsam ueritatem ab illis transire.

DE OBEDIENTIA CHRISTI.

Gitur sicut per unum peccatum in omnes homines condemnatio, ita *Rom. 5.* & per unius iustificationem in omnes homines iustificatio uitæ.] Nā sicut per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi, hominis natura maledicta, & sententia mortis condonata, propter primi parentis inobedientiam. Oportebat sanè redire ad illam irreprehensibilis obedientiae demonstrationem, quæ siebat in principio, at hæc longe excedebat humanitatis conditiones (nullus enim mundus à peccatis) passa autem semel negligenter, & ab intestinis uicta infirmitatibus, inquit propria carne agrotans improbitatis sensu, & laborans effera peccati lege, quomodo omnino auferre ficeret? Affactus enim *Rom. 8.* carnis omnino inquit, intimitas est erga deum, & legi dei non subditur; neque enim potest. Igis deus & pater ingeniose omnia recapitulans in Christo, & magna mansuetudine humanæ naturæ rationem habens, & procurans redditum ac regressum ad id quod erat: emisit filium suum factum ex muliere, ut simili nobis corpore sumpto quod proprium sibi fecerat, tanquam homo super terram inueniretur, nesciens peccatum. Ita omnino factus obediens deo & patri, iustificet hominis naturam in seipso, & ab mortis vinculis eximat, immortalitatis coronandam præmisit à deo & patre. Nam absurdum est nos quidem hæredes factos supplicij primi parentis, corruptione per inobedientiam immissa, non autem fieri participes iustitiae secundi, qui ad uitam nos reuehit, per maximam illius obedientiam. Quādo igitur dicit sacra scriptura per obedientiam unius iustificatos esse multos, non hominem simpliciter quempiam nobis similem in hoc derelictum esse dicimus, sed incarnatum potius unigenitum, & obedientem pro nobis factum patri. Non enim fecit peccatum, neque dolus inuentus est in ore eius, sicut scriptum est.

Dico enim ministrum circumcisionis factum esse pro ueritate dei, ad confirmationem promissiones patrum. Cæterum ut gentes pro misericordia glorificant deum.] Judæorum esse promissiones à patribus datas, diuinus dicit Paulus. Prius autem & *Gen. 49.* prophetæ clamauerunt de Christo, quod ipse futurus esset expectatio gentium. Itaque dominus noster Iesus Christus à patribus laudatus, factus quidem est circumcisioni, hoc est Iudeis minister, ad confirmationem eorum quæ promissa sunt per patres. *Di-* *Abac. 1.* *cum est enim, quod iustus ex fide uiuet. Cæterum & his qui ex gentibus spiritualis & uiuifica benedictio est, ita ut & ipsi misericordiam consecuti, per fidem deum glorificant. Porro quamvis factus sit minister humanæ, nihilominus tanquam deus prædicatur his qui ex circumcisione & his qui ex gentibus. Vocati enim sunt ad uitam, qui non tanquam in unum nobis similem simpliciter hominem, sed ut in deum crediderunt in Christum, & nō extra carnem, hoc est humanitatem Verbum ex deo, esse confitentur, sed adorant eum incarnatum, & hominem factum. Sanè uerbum si dei quod prædicamus explanat, dicens beatus Paulus: Quod si dixeris in corde tuo *Rom. 10.* dominus Iesus Christus, & credideris quod deus ipsum suscitauit ex mortuis, saluus*

D. CYRILLI AD REGINAS DE RECTA FIDE

C eris. Iam quomodo ex mortuis resurgere dicitur, qui natura immortali existens ut deus, nisi quis acceperit sermones quod homo factus sit, & sentiat, quod fecerit corpus hoc proprium mortale? Et sustinuit quidem mortem in illo humanè, resurrexit autem diuinè, ut incorruptio & uita.

2. Cor. 10. Siquidem arma militiae nostræ non carnalia sunt, sed potentia deo, ad demolitio-

- » nem munitionum, quibus consilia demolimur, & omnem celsitudinem quæ ex-
- » tollitur aduersus scientiam dei, & captiuum ducimus omnem sensum ad obedien-
- » dum Christo.] Bellum sanctorum non est crassum & corporale, sed subtile ac
- spirituale. Solent enim probatis moribus esse, & non carnalia arma mouere, nec cu-
- spidibus lancearum, uel telorum uti; sed resistentes spiritualiter, & ualde strenuè his
- qui uolunt diuinorum dogmatum rectitudinem obliterare, repellunt, id quod abs-

Canō interpre- que circumspectione illis probatur. Non enim carnalia sunt arma sanctorū, sed po-
tādi sacras scri- tentia deo. Nam demoluntur cogitationes, quæ nos ad absurdas imaginationes ab
pturas certissi- ducunt, & quodammodo student ē medio tollere facinorosos quosdam barbaros,
mus. qui cum gloria dei contendere solent. Etsi quis eorum qui solent loqui iniustitiam
aduersus deum, in excelsum tollat cornu, hunc sententię ad rectitudinem quasi de-

ducunt translatum & reductum ad ueritatis sermones. Igitur opus industria sanctorum dignum & deo placens fuerit, semper subiçere dispensationis sermonibus, qd
uidetur obluctari gloria Christi. Verbum enim deus existens, & in forma & æqua-
litate patris, seipsum demisit ad inanitionē, & factum est obediens usq; ad mortem.
Itaq; oportet strenuè subuertere omnem sensum, & quodammodo captiuū ducere ad
obediendum illi. Enimuero si quid dicatur etiam humanum, nullo modo offendit
naturam Verbi, quod in humanitate humile, si credatur similis nobis homo factum.
& nihilominus non abieciisse quod sit deus, sed cum hoc quod mansit deus, assum-

D psuisse humanitatem, & subditū factum esse usq; ad mortem secundum carnem.

Het. 3. Vnde fratres sancti, uocationis coelestis participes, considerate apostolū & pon-

- » tificem confessionis nostræ Iesum, quod fidelis sit ei qui ipsum constituit, quemad-
- » modum & Moses in tota domo ipsius. Nam tanto maiore gloria, quam Moses hic
- » dignus est habitus, quanto maiorem habet honorē is qui construxit domum, quam
- » domus. Omnis enim domus construitur ab aliquo. At qui cōdīdit omnia, deus est.
- » Et Moses quidem fidelis fuit in domo eius, Christus autem tanquam filius super do-
- » mum eius, cuius domus nos sumus.) Apostolus & pontifex confessionis nostræ

Math. 20. à deo & patre factus est Iesus, hoc est homo, qui apparuit Verbū ex deo. Tūc enim
nominatus est & Iesus, per uocem angeli. Et ualde quidem humile esset nomen &
res sacerdotij, & apostolatus naturæ Verbi, sed non incongruum est humanitatis
conditionibus. Nam sicut ipse filius alicubi dicit: Non uenit ut ministretur ip̄si, sed
ut ministret, & det animam suam premium pro multis. Nam cuiuspiam ministrari à
creatura, illum decet & merito tanquam deum ac dominum, & sub pedibus haben-
tem omne quod natum est. Porrò ministrare humanum quidem est, & quantum at-
tinget ad sermones dispensationis cum carne, non incongruum est ei, qui se ad hu-
manitatē demisit. Vide sane quomodo sacerdotio quidem fungitur humanè, & me-
diator positus est dei & hominum. Mediator enim quodammodo est sacerdos. Sa-
crificij autem modum, nō sicut unus quidem ex nobis sacerdotibus afferit seruiliter,
nihil ipse in hoc commune habens, ut illud suscipiat, sed sibi ip̄si conciliat, & perse-
ipsum, & in ipso patri. Offert enim nostram confessionem, hoc est fidem, quam fe-
ctè consueuimus facere, dicentes: Credimus in unum deum patrem omnipotentē,
& in unum dominum Iesum Christum filium eius, & in spiritum sanctum. Igitur &
sacerdotem agere humanè dicitur. Recipit sacrificium ipse diuinè idem exiftens si-
mul deus & homo. Porrò dictus est fidelis, eo quod semper possit saluare eos, q; per
ipsum accedūt ad deum. Fidelis autem & ipse nominatus est pater. Iam quod com-
paratur

- A paratur ministerio Moysi secundum humanitatem, quantam habeat eminentiam, per hoc quod est deus, didicerit quis absq; magno sudore, considerans quod ille quidem tanquam seruus in domo, fidelis: iste autem tanquam dominus super omniē domū ipsius, & quod extructor ac conditor sit Emanuel, cuius nos domus sumus. Incomparabilis autem est differentia conditoris & conditi, & eius qui secundum naturam est dominus cum eo qui uerè seruus & subditus est, ac intelligitur.
- * Quia descendī de cœlo, non ut faciam uoluntatem meam, sed uoluntatem eius *Iohn. 4.*
- * qui misit me. Hæc est autem uoluntas eius qui misit me, ut omne quod dedit mihi,
- * non perdat ex eo, sed resuscitem illud in nouissimo die.] Descendisse inquit, se de cœlo, missumq; esse à deo & patre, quamuis omnia impleat, illud opinor demonstrans, & constituens omnibus manifestum, quod deus existens Verbum, descendenter dispensatiue ad humanitatem propter nos, non dimitendo quod erat natura deus, sed assumendo magis id quod non erat, ut corpore quod sibi unitum, & suum erat proprium, ad breue tempus dato morti, nihil perdat ex his quæ data sunt ip̄si, sed seruet potius ac resuscitet illa in nouissimo die. Vnde dicens quod faciat uoluntatem patris, & minime suam, Iudeorum insaniam redarguit, & oblique perstringit, quasi semper suam facientes uoluntatem, & diuinam despicientes legem, nihiliq; facientes, quod domino probabat. Nam & ante testificatus suā obediētiā, illorū accusauit inobedientiam. Dixit enim & alio loco ad illos, quasi persequi, & odio habere, iniustamq; in illum sententiam pronunciare uolentes. Vos secundum carnem iudicatis, ego nō iudico quenquam. Et si ego iudico, iudiciū meū iustum est, quia non quero uoluntatē meā, sed uoluntatē eius qui misit me. Itaq; dispensatiue illa loquitur, Veruntamē & illud obsecro consideremus: Ex cœlo descendens ut deus, datos sibi esse dicit à patre eos, qui in se crediderunt, ut non perdat illos, sed ut resuscitet in nouissimo die. Quomodo igitur suscitauit: nonne scilicet propter suam resurrectionem ex mortuis? Nam quum uiuiscasset, & ante alios scilicet suum templum, & mortis imperium concussisset per mortem sua carnis, uia facta est humanæ naturæ, ad resurrectionē, et ad hoc ut possit corruptioni præualere. Iḡis proprium dei Verbi, quod descendit de cœlo, per quod factus est primogenitus ex mortuis, ut sequatur & illum, qui surrexit ad uitā, etiā hoc quod ei datum, et nō iam propter præuaricationē protoplasti pereat, sed seruetur magis propter obedientiā Christi. Datus autē inquit, sibi eos, qui in ipsum fidem tenent ac ordinant, iterū ut homo factus. Nam propria hæreditas eius, omnia quæ à patre. Quoniam autē, ut dixi, particeps fuit sanguinis & carnis, iam credimus ut deo: atque hac ratione datonis nomen simul aduenit. Qui enim ante carnem rex, & cum carne regnauit super nos. Vnde & quasi principatum gerere oporteat, introductus est, quādo factus est sicut nos. Dominus, inquit, dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Iḡis accipit humanæ quæ ip̄sius sunt, quamuis omnibus ut deus dominetur. *Psl. 2.*

DE EO QVOD CHRISTVS SANCTIFICATVS
est, & de Sacerdotio ip̄sius.

-
- Ecebat enim eum propter quem sunt omnia, & per quem sunt omnia, *Heb. 2.* ut multis filijs in gloriam adductis, principem salutis ipsorum per afflictiones perfectum redderet, quandoquidē qui sanctificat & qui sanctificantur ex uno sunt omnes. Ob quam causam non erubescit fratres suos uocare, dicens: Annunciaro nomen tuum fratribus meis, in medio ecclesiæ laudabo te.] Existimat fortasse imperitiores quidam, & qui in duos Christos & in duos filios unum dominum Iesum Christum dividere soleat, quod dicatur perfectus reddi per passiones, is qui ex muliere homo seorsim intelligitur, & absq; Verbo, quod est ex deo patre, & illum nobis salutis principem dicí, perficiq;

D. CYRILLI AD REGINAS DE RECTA FIDE

- C** ab ipso dei Verbo, traditum ut patiatur, quasi alterū seorsim. Decree enim illū inquietū maxime, quod eum propter omnia, & per eū omnia, eo quod & beatus euāgelistā dicat: Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Decebat igitur inquietū, Verbū, propter quod omnia, & per quod omnia, multis filijs ad gloriam adductis, principem salutis ipsorum, hoc est hominem simpliciter eum, qui per sanctam uirginem, perfectum reddi per afflictiones. Quod autem sermo illorum infasit, per quē.
- nū plenus sit, quantum licet, etiam nunc ostendere tentabo. Nam primum quidem dum dicit, per quem, etiam de ipso positum est patre. Vnde & beatus Paulus: Fides, inquit, deus, per quem uocati estis ad societatem filij cius. Et iterum ihs qui per fidem ad liberam dignitatem uocati, Nōnne, inquit, nō iam es seruus, sed filius: Si autem filius, & haeres per deum. Quum igitur diuina scriptura in enūciatione illius distinctionis, nullū discrimen habeat, sed accipiat eam etiā de patre, nihil adhuc est quod cogat nos ad hoc, ut quasi de necessitate dictum illud per quem, ad personam filij referamus. Quoniam autem hoc est uerum, nunc in praesentia relinquamus eius personam: sed scopum sacrarum literarum sequentes, & seruantes sermonem, qui ipsam dispensationem unigeniti cum carne deceat, Patrem dicimus perfectum reddidisse per afflictiones filium hominem factum. Sustinuit enim crucem ignominia contempcta, omnino in bona uoluntate dei & patris, ut & nos uolentes sequi eius uestigia strenuos efficiat, dum obedimus dicentis: Ne timeatis ab his qui occidunt corpus, animam autem occidere non poterunt. Nam quoniam habituri erant afflictionem in mundo, & persecutionem passuri ab inimicis, certaturisq; pro dogmatis ueritatis, suoreq; & laboribus uitutem operaturi, non sinit frangi metu, sed reddit audacissimos, impulsus ipse per passiones, ut & nos præpararet, dicens: Nō est discipulus super magistrum, necq; seruus super dominum suum. Sufficit enim discipulo, ut fiat sicut magister, & seruo sicut dominus suus. Si me persecuti sunt, & uos persequentur.
- D** Scopus enim fuit unigenito carne sua pati pro nobis, & qualis nam huius rei occasio fuerit, docebit dicens diuinus Paulus: Nam quoniā pueri, quoniā participes fuerunt sanguinis & carnis, & ipse similiter factus est particeps eorum, ut per mortem aboleret eum, qui mortis habebat imperium, hoc est diabolū, & liberos redderet eos quicunq; metu mortis per omnem uitam seruituti erant obnoxij. Itaq; quoniam supra humanam naturam erat, abolere mortem, ab illa enim domabatur, & inanticuum illud maledictum tanto damno induxit necessariò uitiosum dei Verbum, morti obnoxiam indutum est naturam, hoc est humanam, ut & suam carnem mors quasi immansueta bestia aggressa, cessaret à tyrannide in nos sic abolenda. Igitur ipse est, qui carne perfectus redditus propter nos humanè, perficiens autem nos diuinè, eo quod aboleuit mortis imperium. Reliquit enim humanam naturam incorruptio in qua principio fuerat. Nam deus mortem non fecit, nec delectatur in perditione uiuentium. Condidit enim omnia ut essent, & salutaria forent quæ producit mundus, & non esset in eis pharmacum mortis, neque inferni regnum super terram. Inuidia autem diaboli, mors intravit in mundum; sic nos perficiens dicebat ad eum qui in cœlis est patrem & deum: Ego te clarificauī super terram opere perfecto quod dedisti mihi, ut faciam illud. Gloria enim uere deo & patri, quod per suū factum abolevit mortem. Itaq; perfectio ei per afflictiones, nobis autem augmentū eius quod deerat: id quod & factum est. Noua enim creatura ea quæ in Christo. Quod autem non hominem simpliciter absq; Verbo perfectum esse redditū dicat, sed pro nobis in humana forma prodeuntem unigenitum, diuinus Paulus fidem faciet, dicens: Quando enim sanctificans & qui sanctificatur ex uno omnes: propter quam causam non erubescit fratres suos uocare, dicens: Annunciabo nomen tuum fratribus meis. Quis est sanctificans, & qui sanctificantur, & quomodo ex uno omnibus, uel ex quo omnino dignum est uidere. Igitur sanctificat quidē filius sanctus secundum

A secundum naturam existens ut deus, sanctificamur autem nos ab ipso per spiritum. Quomodo igitur ex uno omnes, tanquam ex conditore & factore? Atque adeo necessaria nos hinc mutuam habemus fraternitatem. Genito enim cum genito, secundum quod genita sunt, naturalis quedam est fraternitas. Quum autem filius natura non sit factus, & non frater creaturae, secundum quod natura est deus: quomodo igitur ex uno tam sanctificans quam qui sanctificantur? Vnde ad propositorum manifestationem, sermo dispensationis cum carnem necessarius. Quando enim factus est nobis similis, tunc & ipse nobiscum ex uno dicitur, & appellatur creaturarum frater, utpote nobiscum humanam habens cognitionem. Hac ratione, idque ualde merito, non erubescit nos fratres nominare, alioquin ut mihi uidetur, non ferens nominari frater, ab his qui per ipsum facti sunt, nisi factus esset eis similis. Verutamen non relinquent id quod erat. Tunc enim & absque reprehensione etiam ipse nobiscum laudabit quem laudant Serafinum, & omnis creatura adorat.

Et ex confesso magnum est pietatis sacramentum, deus manifestatus est in carne, iustificatus est in spiritu, uisus est angelis, praedicatus est gentibus, fides illi habita est in mundo, assumptus est in gloria.] Si deus existens Verbum homo factus esse dicatur, & nihilominus non reliquisse quod est deus, sed permanens semper in his in quibus erat. Magnum profecto tunc, & citra controversiam pietatis est sacramentum. At si homo communis intelligatur Christus, tanquam secundum solam aequalitatem dignitatis, hoc est autoritatis, deo coniunctus (ita enim rudiores quidam sapient) quomodo in carne manifestatus est: quamvis quomodo non omnibus manifestum, quod omnis homo in carne est, neque aliter uideatur quis. Quo autem modo dicit ipsum uisum esse & sanctis angelis? Numquid nos ipsos non uident angelis? Quid igitur in Christo insolitus, uel quid admirabile, si nobis similem & nihil aliud speclarunt quidam sancti angelis? Et quomodo praedicatus est in gentibus, & fides eius habita est ab his qui in mundo? Nam siquidem ut unum nobis similem hominem simpliciter praedicarunt discipuli, & ab his qui in mundo tanquam talis sit, creditum est, in hominis seruitute capti sumus & adorauimus creaturam, & ad hoc nos impulit ipse natura & uere universorum deus. Ipse enim nobis theologorum ita ostendit chosrum. Si autem Christus suscitatus ex mortuis, sanctis dicebat apostolis: Ite, & doce omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filii, & spiritus sancti. Et cedimus in ipsum, baptizatis sumus, mortem eius annunciantes, & resurrectionem confitentes, & hoc facere soliti, nullo modo rei sumus criminiis, quod hominem collamus. Igitur homo Christus non est parua copula cum deo Verbo honestatus, sed congressu potius cum humanitate secundum dispensatiuam unionem, filius unus & dominus, Magnum enim tunc pietatis est mysterium. Manifestatus est enim in carne deus existens Verbum, iustificatus est autem in spiritu. Non enim fecit peccatum dominus noster Iesus Christus, uisus est autem & angelis, qui quum non ignoraret humanam eius nativitatem, dicebat: Gloria in excelsis deo, & in terra pax, & in hominibus bona voluntas. Porro praedicatus est & gentibus, & qui secundum ueritatem est filius dei & patris, & in carne apparens, ab his qui in mundo sunt creditur.

B. Et testificatus est Ioannes, dicens: Vidi spiritum descendenter in specie colum Mathe. ult. habae de celo, & mansit super eum, & ego non noueram eum, sed qui misit me ut baptizarem aqua, ille mihi dixit: Super quem uideris spiritum descendenter, ac manenter super eum, hic est qui baptizat spiritu sancto. Et ego uidi, & testificatus sum huc esse filium dei.) Quum unum dicat Emanuel, & in duos Christos diuidentes non ferat, quid nam dicimus quum spiritus sanctus descenderit super ipsum de cœlo, & manserit super eum? Nunquid Verbum ex deo patre opus habebat participatione spiritus sancti? Et quomodo non est foedissimum sic sapere uero loqui? Proprius estenim eius spiritus, sicut & patris. Vnde & beatus Paulus: Quia autem estis filii,

D. CYRILLI AD REGINAS DE RECTA FIDE

C emisit deus spiritum filij sui in corda uestra, claman tem: Abba pater, Impium igitur uel cogitare solum, opus habuisse, etiam ipsum ex deo patre Verbum, participatione spiritus. Et quod sic manifestam demonstrationem habet, stultum foret cu-

Quare Christus spiritum sanctum accepit. Quomodo igitur super ipsum deuolauit spiritus: accepit enim humane, dispensatione cum carne efficiente, ut citra omnem reprehensionem spiritum acciperet; imo necessariò ad hoc ducente. Accipit enim non tam sibi quam nobis,

ut quandoquidem hominis mens à iuuentute ad malitiam diligenter intenta erat, auolarat ab hominibus, descendens nunc in illum, ut ad alterum generis initium diuertat, & iterum quiescat in nobis ut bene operantibus, & uitam habentibus absque peccato, & ab omni criminе liberam in Christo. Veruntamen quamvis humanè accipiat propter nos, sed uide dantem diuinè. Super quem enim uideris spiritu descendem, inquit, & manentem super eum, hic est qui baptizat in spiritu sancto. Hoc autem est opus diuinum. Immitit enim his qui baptizantur dominus noster Iesu Christus spiritum patris tanquam proprium. Et ad hoc nos inducit scribens diuinus

Rom. 8. Paulus: Vos autem non estis in carne, sed in spiritu, siquidem spiritus dei habitat in uobis. Si autem quis spiritum Christi non habet, hic non est eius. Testificatus igitur est Ioannes hunc esse filium dei. At si iterum querere uolueremus eos, qui in duos diuidunt filios unum dominum Iesum Christum. Vnum monstrauit pater, & de uno locutus est beatus Euangelista: Hic est filius dei, de Uero igitur, dic obsecro, erit dictum. Nam siquidem proprie & seorsim de unigenito & Verbo, quod est ex patre, quomodo spiritum accipit quem deus existat natura, & proprium illum habeat. Si autem seorsim & proprie de homine qui est ex muliere, dicunt quod opus habuerit participio spiritus: quomodo idem est qui baptizat in illo? quum solam deceat summam naturam posse efficere participes spiritus, eos qui ad se accedunt. Si autem accipit & dat, manifestum quod hoc sit secundum sermones dispensationis cum carne, & se

D cundum quod natura & uere est deus. Accipit quidem humanè, non tam sibi quam hominum naturæ, per seipsum & in seipso primo afferens illum. Dat autem diuinè ex sua propria natura ipsi, qui digni sunt ut recipiant. Possent quidem ad prædictam sententiam, similia & æqualem habentia sensum, apponi & alia, sed molestum est idem repetere. Scimus enim quod sufficit ingeniosis ad manifestationem similiū locorum unius expositio. Vnde quoties dicitur Christus sanctificari, uel spiritum accepisse, iuxta istum modum intelligere conuenit. Satius enim fuerit pie sentire, & sacrarum scripturarum mentem inculpate tractare, quam quum incidimus in ea, quæ rectè de gloria Christi dicta sunt, ita prophane præcipitari.

Luc. 4. Iesus autem spiritu sancto plenus, regressus est à Jordane, & ductus est à spiritu in desertum, ac diebus quadraginta tentabatur a diabolo, nihilque comedit in diebus illis. Et consummatis illis esurit. Oportebat sanè iterum, ut pro nobis obfisteret, & quasi spoliasaret olim uictorem satanam, is qui propter hoc descendit in uoluntariam exinanitionem, quo nos efficeret participes suæ plenitudinis, & in Adam factos infirmos, ostenderet habere spirituale robur, cessarentque corporales, spiritualesque aegritudines in Christo, quæ in primum condito Adam, humano generi acciderunt. Nam quemadmodum per obedientiam eius iusti constituti sumus multi, quamvis incidenterimus in condemnationem per illius inobedientiam: Ita iterum per robur quod in Christo intelligitur, nempe spirituale, damna primarum infirmitatum repulimus. Et qui lapsi eramus in Adam, uicimus in Christo. Opponit igitur se pro nobis ut homo, & uincit diuinè: tentatur quoque ut unus ex nobis inuadente satana, & existimante quod caro inuálida simul adiungeret se ad expugnandum eum quem adorabatur. Ceterum discedit confusus, humana natura ipsum nouatione uincente in Christo, & mortuam habente legem peccati, quæ in membris carnis ferociebat. Abolita est enim in Christo. Insuper ut satis ieunauit, & uirtute diuina,

A uina, absq; potu & cibo carne incorupta seruata, uix permisit ei, ut sua patere. Dicitur enim esurire. Et propter quam causam fuit per ambo egregie deus simul & homo cognosceretur. Vnus & idem scilicet & diuinè super nos: & sicut nos, humanè. Porro virtute spiritus duci dicitur in desertum, ut duci dicatur, non aut errи, sed potius morari uel degre, quemadmodum scilicet & à nobis saepius est dictum. Ille se ipsum assequit, recte dicit, hoc est inculpate uiuit, & degit. Cōuersahā igitur in deferto, hoc est faciebat conuersationes, non corporaliter; nam absq; potu & alimento corporibus necessariò, virtute spiritus super naturam nostram perdurabat ad ieiunium. Veruntamen illud uide, utilissima enim sententia uis est, Nō ante sanctum baptismum tentabatur, sed neq; ducebatur spiritu in desertum, in figurā nobis remponens. Nā impossibile esteos qui baptizati sunt, uel tentati satanæ posse strenue ferre difficiles incursiones, uel etiam duci spiritualiter. Tempus autem congruum erat tam honestis operibus, post sanctum baptismum. Corroborabimur enim sic spiritus sancti participatione, supernaq; gratia obsignati, ad robur uidelicet spirituale, inuictiq; erimus satanæ, & quasi in fortitudine spiritus uiuemus, accipientes desertum, quasi locum quendam, extra mūdanam turbam. Verbo enim omnipotenti, param fuerit uincere satanam, nobis autem magnum quiddam, ut per incarnationem eius ed perueniamus, & ad incorruptionē innouemur. Nam quemadmodū per resurrectionem ex mortuis, superiores nostra corruptione facti sumus, ita per uitio-riam tentato Christo, iterum nos uicimus.

B Habentes itaq; pontificem magnum, qui pertransiit cœlos Iesum filium dei, te- neamus confessionem. Non enim habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, sed tentatum per omnia, secundum similitudinem absq; peccato.) Rectæ fidei confessio exigitur à nobis in unum deum patrem omnipotētem, & in unum dominum Iesum Christum filium eius, & in sanctum spiritū. Hanc nos confessionem debere enunciare scribit beatus Paulus. Quoniam autem, circa con-

B trouersiam, est unus filius dei & patris, nempe Christus Iesus qui potest compati infirmitatibus nostris, & per omnia tentatus est secundum similitudinem absq; peccato; quis esset postea nobis magnus noster pontifex, & non quasi externum offerens sacrificium, sicut mos est alijs, sed existens ipse, ille agnus, illa fragrantissima hostia, spirituale holocausta, turtur loquacissima, simplex columba, panis uitius, aureum thuribulum? Christi enim sumus bonus odor deo, sicut scriptum est. Vide autem, oro, apostolicarum sententiarum profunditatem. Non habemus, inquit, pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, sed tentatum per omnia secundum similitudinem absq; peccato. Si enim non esset Verbum dei factū, homo inquit, sciuisse utiq; & sic humanam infirmitatem ut deus. Ipse enim nouit segmentum nostrum, ut scriptum est (etsi quidem humanum quiddam & de ipso dicere licet) etiā nondum in hanc uocatum foret nostrarum passionum experientiam. Vbi autem nostram induitū est carnem, tentatum est per omnia, nihilominus nō dicimus, quod ignorarit, sed quod præexistente diuina cognitione etiā per ipsam experientiam uoluerit discere. Factum autē est cōpatiens, non ex eo quod tentatū est, minime. Erat enim misericors natura, & est deus. Vbi autem cū hoc quod est deus etiam factū est nobis simile, etiam humano more hæc de ipso dicuntur. Penetrasse autem ipsum cœlos corporaliter simul & diuinè, dicit: Nam ascendit quidem, ut sapientissimus Paulus alicubi dicit, quo nunc cōpareat uultui dei pro nobis. Pertransiit quidem & alio modo cœlos, eo quod sancti angeli minores facti, & gloriam eius scilicet secuti sunt. Est enim utiq; ut deus super omnem principatum, potestatem, & dominationem. Et omne nomine quod nominatur, siue in hoc seculo, siue futuro. Nam ut filius sedet cum patre suo, licet factus sit nobis similis dispensatio.

B Etnullus accipit sibi honorem, sed qui uocatur à deo, sicut & Aaron, ita & Chri-

Heb.4;

Cor.13

Psl.102.

He.5,

D. CYRILLI AD REGINAS DE RECTA FIDE

C^{onclusio} stus non semet ipsum glorificauit ut fieret pontifex, sed qui dixit ad eū: *Filius meus es tu, ego hodie genui te.*] Qui se demisit ad inanitionem, expectat uocationem à patre, quæ ad sacerdotium ducat decentissimum & consuetissimum non suæ naturæ, sed ei qua nobis est similis, hoc est humanæ, in qua quædoquidem æqualis factus est, sustinet quæ illi accidunt, nihil inde ignominiosior, sed honeste potius utens unā cum carne, dispensatione, Etenim quemadmodū quum natura dominus existens, mansit id quod erat, quamuis factus sit in forma serui: sic dicimus quod quamvis in numeros habeat in cœlo offerētes sibi, spirituales & mentales scilicet, & incruentas hostias, hymnos & glorificationes ac sacerdotiū nostro simile factū, acceptū, ubique custodiens quæ humanitatis cōditiones decent, & ei conformia. Assumitur quidē sicut & Aaron, sed non æquali modo. Nam ille inungitur ad ministeriū, & erat servus, at ille tanquam filius uocatus secundum ordinem Melchisedech ministrat patrī. Ministerij autem modum, diuinus Paulus sic enarrat, scribens de Christo nostri omnium saluatore. Qui nō secundum legem carnalis mandari factus est, sed secundum uirtutem uitæ indissolubilis. Igitur incomparabiliter melior est sacrificij modus, & ille quidem, ut dixi, minister erat, quamuis uocatus ad sacerdotium. Hic autem & sic filius dei ac patris. Tanquam natura quidem deus, ac Verbum iuxta natuitatem quæ fuit ante secula. Nobis autem similis sicut homo, secundum nouissimam & in carne natuitatem, cuius esset capax, & hodie (Nobis etenim tempus significat præsens) propriam itaque & carnalem eius natuitatem pater facit. Scit enim proximū esse filium eum, qui ex ipso diuinè & ex muliere humanè natus.

Heb. 5. Qui in diebus carnis suæ quū & precationes, & supplicationes apud illum, qui poterat ipsum à morte saluare, cum clamore ualido & lachrymis obtulisset, & exauditus esset pro reuerentiâ, tametsi filius erat, tamen didicit ex his quæ passus est obedientiam, & perfectus redditus omnibus, qui sibi obedierunt fuit causa salutis æternae, cognominatus à deo pontifex secundum ordinem Melchisedech.] Sapiens.

I. Cor. 4. *tissimus* Paulus scribit, & dicit his qui in fide iustificati sunt: Imitatores mei sitis, si. *I. Pet. 4.* cut & ego Christi. Quin & diuinus Petrus: Qualis enim gloria, inquit, si quum peccantes alapis cedimini, sufficeritis. At si quum benefacitis, tamen malis afflictimini, suffertis. Hæc enim est gratia apud deum, quia Christus mortuus est pro nobis, relinquens nobis exemplum, ut sequeremini uestigia eius. Fuit enim mens unigenito, qui nostram similitudinem gessit, pati humane, & docere quidē familiares suos, quomodo tentationum insidias aggredi opporteat, & quales esse cōueniat eos qui propter deum persecutiones patiuntur, & periculis animæ & sanguinis se exposuerint, & præterea ostendere uult obedientiæ nobilem finem, ut & nos optimi ac sapientes eorum quæ illi dispensatiue acciderunt, inueniamur imitatores, uestigiaque eius insequiri studentes probatā uere uitam agamus. Igitur nos, quia decet ut mente habeamus invulncriabilem, qui decreuimus omnino pati uelle pro dilectione erga eum, & pericula pro pietate existimare uitam, ex his quæ ipse sustinuit, ac fecit propter nos in humanitate, docere uult. Veruntamen non permittit uiriliter agentes, temere suas animas præcipitare, neque negligenter relinqueret quod agendum, & ea per quæ uerisimile seruari possent, præter spem solum expectati ab his qui sponte affligunt. Persuadet autem magis contendere ad preces, & facere iuges ad deum supplicationes. Hæc docet, precationesque & supplicationes in diebus carnis suæ, offerens apud illum qui seruare ipsum poterat à morte. Vide autem quomodo res plena fuit iustitia quæ decet alios. Nam audere aliquid contra tentationes fortitudinis quidem habet gloriam. Videtur autem quodammodo non omnino expers esse suspicionis, uideris scilicet timuisse quidem & corruptus esse, & deum rogare qui possit saluare, quod reuerentiæ habet indicium. Alioqui propter quam causam præcepit discipulis: Quando autem persecuti uos fuerint in ciuitate ista, fugite in aliam:

- A aliam: Quomodo autem & idem sapientissimus Paulus , quamvis dicat manifestè, Quis nos separabit à dilectione Christi: afflictio & num angustia & num persecutio? num fames & num nuditas & num periculum? fugiens ducem Damasci , sportula de missus est per murum: Igitur oportebat ipsum Christum se nobis omnis boni magistrum et doctorem exhibere. Accedit igitur cum magno clamore ac supplicatione, tanquam nobis similis factus . Exauditus autem, tanquam uerè & natura filius, non inobediens. Ego enim, inquit, sciebam, quod semper me audis . Nam ut & nostras preces acceptas fieri curaret, ipse primus rem orditum, quasi lata faciens humanæ naturæ patris aures , & quodammodo addictissimas constituens eorum qui propter ipsum periclitantur , precibus . Igitur nos eramus in ipso sicut in secundo generis principio, qui cum clamore ualido, & non sine lachrymis adorantes , & aboleri mortis imperium, roboratis uitam olim naturæ donatam precantes. Porrò quod, obedire deo clarum et egregium habeat finem, iterum in ipso uidebimus: ex his, inquit, quæ passus est, docuit obedientiam. Simile enim, ac si dicat: Humiliauit semet ipsum factus obediens usq; ad mortem, mortem autem crucis: sed non mansit humiliis, ualde enim exaltatus est, accepto nomine quod est super omne nomen, quod in humano habitu sit Verbū . Optima sanè nobis rei figura , nobilemq; ac admirabilem efficiens obedientiam , ac omne bonū concilians. Igis typus ac exemplar nobis erat, qd cū clamore ualido & lachrymis oraret qui tentaret Emanuel , nō ante incarnationē, sed in diebus cai nis suæ , quādo & hoc facere absq; reprehensione licebat, qd gloriæ deitatis nihil præiudicabat, sed permisum, ut dispensatio cū carne hoc faceret. Alioqui qmodo absorbuisset mortē uitam, at ille etiā nos faciens audacissimos, & dicens: Ne timeatis ab his qui occidunt corpus; quomodo captus esset passionū seruiture, uel qmodo infirmatus esset carne sua, ut mortē repellere uellet, qui ab omnibus illā amouit, qui sola uoce eos q in monumentis excitaturū se promittit, & incōprehensibilem illā rem ostendit. Acclamabat enim Lazaro quidem: Veni foras. Filiu uero uiduæ: Adolescens, tibi dico surge. Si autem quidam sunt, qui audent dicere, quod sit homo seorsim , qui ex sancta uirgine preces & supplicationes cum clamore ualido & lachrymis obtulerit illi, q seruare ipsum poterat ex morte, nō iuste au dient, quod uelint sentire ea quæ à sanctis literis abludūt. Dicente enim eis uno apostolo sancto: Hi sunt qui segregant, animales, sp̄ritum non habentes. Deinde dicat & hoc, utrum nudum hominē dicunt illū, uel sicut dicere ausi fuerunt, habētē & qualitatem dignitatis uel autoritatis, qua cum Verbo ex deo similiter cōiunctus . Itaq; siquidē hominē purū nobis similem esse dicunt, ex cōfesso hominē adorant, qui adorant illū. Scriptum est enim: Dominum deum tuum adorabis, & illi soli seruies. At si dixerint, quod uocatus sit ad æqualitatem dignitatis, hoc est autoritatis, quæ cum deo Verbo. Iam accedit patrem cum clamore ualido , & lachrymis fusis, & orat eū qui seruat, nihilq; impedit etiam ipsius Verbi cogitare tantam mensuram , quanta scilicet esse creditur, & habentis cum illo æqualitatem dignitatis, hoc est autoritatis , Igitur congruit & ipsi formidare mortem, periculum suspicari , flere in temptationibus , & opus habere alterius manu, ut seruetur , & ad hæc discere obedientiam ex his quæ tentando passus est. Verū hoc est absurdus & loqui, & sentire. Fortissimum enim est Verbum dei, & morte superius, alienumq; à passionibus, & prorsus humani metus expers. Porrò etiam talem habens naturam pro nobis passus est. Igitur neq; nudus homo est Christus , neq; absq; carne Verbum , unitum uero humanitatì nostræ, pateret sine passione, carne sua quæ homines . Igitur facta sunt in exemplum nobis humanæ, sicut dixi in principio, ut uestigia eius insequamur . Hoc enim fecit, quādo seipsum semel obtulit. Lex enim constituit sacerdotes infirmitatem habētes. Verbum autem iuramenti, quod post legem, filium in æternum perfecit, unica quidem oblatione, nempe ea, qua per præcipuum corpus consummavit

D. CYRILLI AD REGINAS DE RECTA FIDE

C In aeternum eos qui sanctificantur dominus noster Iesus Christus. Obtulit enim se ipsum pro nobis in boni odoris fragrantiam deo & patri, & consummavit spiritu-
liter per fidem, ac sanctificationem, quam legalis cultus perficiat nihil. Etenim cessa-
runt figurae quidem, & quod imperfectum in umbra veteris testamenti quieuit: fa-
cta est autem necessaria melioris spei introductio, per quam appropinquamus deo,
nostro mediatori Christo, qui in ordine factus est pontificali, propter similitudinem
nostram. Veruntamem hoc vide: De illo inquit divinus Paulus, quod crucifixus est
ex infirmitate. Iam quomodo lex quidem constituit sacerdotes habentes infirmita-
tem: Verbum vero iuramenti eius quod post legem filium in secula perfectum, quasi
non possit scilicet infirmus esse. Hoc enim opinor est, quod perfecte habet, id est quod
in omni bono perfectum est, eo quod non est sicut illis qui in lege, quibus non erat in
frequens etiam interdu infirmos esse. Vnde quodammodo idem infirmitate quidem
melior esse creditur ut filius perfectus, crucifixus autem ex infirmitate. Igitur con-
sequens quidem est ut intelligatur, quod infirmus fuerit carnaliter sustinens crucem, & ut
deus maior quam qui infirmus sit. Spiritus enim promptus, caro autem infirma. At si
dicant infirmitatem significare in peccatis esse eos, qui secundum legem ministrabant, non
obluctabor, sed assentior, recte & sic sentire uolentibus. Itaque hi qui secundum legem
sacrificabant, opus habebant hostiis non una, sed multis: utpote offerentes quotidie
pro suis & populi ignoratiis, eo quod saepissime infirmi sint, & languore laborent,
quo uarijs peccatis sunt obnoxii: at ille superior peccato existens ut deus, obtulit se-
ipsum, & factus est noster pontifex, humanè quidem dictus ministrare: sacrificat autem
deo patri suum corpus. Igitur non fert peccata, nec patitur ut deus, quia non esset na-
turæ genitæ, quæ non habet substantialiter immutabilitatem & semper posse fugere
peccatum. Proinde deus est perfectissimus, nihil subsidij habens ab alio, ut firmus sit

D in sanctitate, & fructus eius naturæ est, ut delinquare nequeat.

Heb.8. Cæterum eorum quæ dicimus illud est caput, talem habemus pontificem, qui se
det ad dextram throni maiestatis in celis sanctorum administrator, & tabernaculi
ueri quod fixit dominus, & non homo.] Excitatum est in deserto uetus tabernaculum
per sapientissimum Mosen, & factum secundum exemplar ipsi in monte demonstra-
tum, & illud quidem his qui secundum legem sacerdotio funguntur, cōgruentissimum:
Christo autem dignum et simile domicilium est superna ciuitas, hoc est celum, quod
est diuinum & summum tabernaculum, & non humanæ artis inuentum, sed sacrum
& diuinitus extrectum. Illic qui fecit, obtulit deo & patri eos, qui in illum credunt.

Ioan.6. Sanctificatus autem per spiritum scilicet: Nullus enim uenit, inquit, ad patrem, nisi
per me, & hic est ei ministerij modus, de quo hic dicitur. Diuina autem res est (licet
uerbis nostris, hoc est humanis significetur) posse sanctificare suo spiritu credentes
misericordia & gratia iustificatos, & quodammodo ministrare deo, quos mundo qui-
dem mori, uitiosificari autem spiritu, & in uere probabili uita resulgere: quomodo
non res deo digna? Quod autem licet dicatur ministrare, non minor sit patre, ne-
que minus nobilis illo, evidenter commonstrat quod ipse in diuinis tribunalibus
sedet, & ad dexteram constitutus est genitoris. Si enim uerum est, quod omnis sa-
cerdos stat semper ministrando, nec unquam intelligitur simul sedens & æqualis
gloriæ cum eo cui seruit deo, quomodo non insolito modo sacerdos est Christus,
qui & in deitatis soli sedet ut deus, & minister est ut homo? At si quis sycophan-
tarum ueritatem & cauillantium dicat: Profectò sedet ad dextram patris qui homi-
nem coniunxit deo secundum solam æqualitatem dignitatis. Is non ultra unius ge-
neris esse dicet, sanctæ trinitatis thronum, qui solam illam summam decet. Sed iam
aliquis quartus hic erit, si nouitus & genitus introducitur, post consubstantialem
& sanctam trinitatem.

At Christus accedens pontifex futurorum bonorum per maius ac perfectius ta-
bernaculum

A bernaculum non manufactum, hoc est nō huius structuræ, neq; per sanguinem hinc
corum, ac uitulorum, sed per proprium sanguinē ingressus est semel in sancta, æter-
na redemptione reperta.] Quo nam modo per manus & perfectius tabernaculū
fuerit apud nos pontifex dominus noster Iesus Christus, dudu præmonstrauit no-
ster sermo. Quod autem sacerdotij illius modus incomparabiliter melior eo qui in
lege, multoq; sit excellētior, hinc habe. Quæ eñi in lege facta, esse figurā & umbrā,
istū autē ueritatē, & immaculatū sacrificium nullus dubitarit. Sed obserua, quomo-
do admirabilis noster pontifex, qui sedet ad dexteram throni in cœlestibus, per suū
sanguinem intravit semel in sancta, æterna redemptione inuenta. Quomodo igitur
qui ad dextram patris ut deus, proprium sanguinem habere dicetur, nisi credideris
quod filius secundum naturam ex deo patre appellatus sit & filius hominis, &
suū sanguinē dederit in precium pro uita omnium, sicq; inuenit mundo æternam
redemptionem? Nondum enim dixerit quis, quod esset cōsequens & decens Ema-
nuel sæpe occidendum, loco brutorum animalium, quum sufficiat ad redemptio-
nem eorum qui in mundo, quod semel passus est. At si, quemadmodum nōnulli sen-
tiunt, homo esset seorsim, & qualitate quidem dignitatis, hoc est autoritate coniuncti-
tus deo, non secundum subsistentiam, sed crederetur seorsim esse, nō esset sanguis
eius qui sedet cum patre in redemptionem mundi datus, sed alterius potius, qui ha-
bitudinalem cum illo habeat copulam. Nam quemadmodum duo quidā principes
dignitatum & qualitate nihil inter se differentes, prorsus non unum intelliguntur, sed
duo secundum ueritatem; ita & coniunctum alicubi secundū dignitatem diuisis na-
turis, hoc est subsistentijs non unum esset, sed duo; & unus sanguis forte uere unius
est, & non alterius. Itaque non sufficit ad unionem ueram dicere coniunctum esse
deo hominem dignitatis, hoc est & qualitatis autoritate. Non enim in manu facta

B intravit sancta Christus, neque in exemplaria uerorum, sed in ipsum cœlum, nunc
ut compareat uultui dei pro nobis, deo dicente: Cœlum mihi thronus. Requiescere
etiam ipsum in supernis spiritibus dicimus filium, habentem cœlum tanquam san-
ctum tabernaculum, & non sicut sacrificantes super terram corporaliter, & per san-
guinem sacrificia perficientes in exemplaria uerorum, quæ sunt quemadmodum
in lege decretum erat. Quomodo autem comparet nunc uultui patris pro nobis? an
nō semper & ante incarnationem erat conspicuus, quamuis intueri facile quod idē
sit conditor sapientia dei & patris, per quem omnia producta sunt? Vnde sicut sapi-
entia dicit: Ego eram cui gratulabatur. Quotidie autem lætabar in cōspectu eius in
omni tempore, quādo lætabatur orbe perfecto, & lætabatur in filiis hominū. Quan-
do igitur ei gratulabatur pater, in cuius conspectu erat quotidie hilaris & lætifi-
cans? Quomodo conspicuus est nunc cōspectui dei? Igitur conspicuū sit nouo mo-
do, non iam nudum & absq; carne Verbum, sicut scilicet à principio erat, sed in for-
ma ac natura nostra. Dicimus enī sic ipsum pro nobis nūc apparere, & quasi ab oculis
dei ac patris, hominis naturā adduxisse. Quamuis propter transgressionem Adæ
& primo, secundum quod natus est homo, ut nos patri offerat, & ab antiquis libe-
ret criminibus, incq; nouitatem uitæ in spiritu transferat, & postea ut dignus uideri
huius qui à patre tanquam in filiorum ordine assumpti sunt.

DE EO QVOD DOMINVS NOSTER IESVS CHRI-

stus dicitur gloriam accepisse.

M Aulus apostolus non ab hominibus, neq; per hominem, sed per Iesum Gal.1.
Christum ac deum patrem, qui suscitauit illum ex mortuis.] Sufficit
quidem ad demonstrandum, quod dominus noster Iesus Christus nul-
la externa & aduentitia gloria opus habeat, quū unā cum deo & patre

D. CYRILLI AD REGINAS DE RECTA FIDE

- C prædicantes illum sacerdotes emittat. Non enim scipios prædicabant, sed Iesum Christum dominum in gloriam dei patris. Quoniam autem necessarium nobis est diuinæ sequi literas, & in nullo ab earum præscripto discedere: age dicamus, quomodo deus & pater dicatur filiū gloriæ coronare. Igitur ipse beatus Paulus alicubi inquit de principibus huius seculi: Si enim cognouissent, non ipsum dominū gloriæ crucifixissent. Sciuīt igitur dominū esse gloriæ eum, qui crucifixus est. Quomodo ergo dominus gloriā accipit à patre? Nonne manifestum est, quod is sermo iterum dispensatiue factus est: Nam accipit quidem ut homo, & est etiam sic, gloriæ dominus, ut deus, & diuinæ naturæ eius diuinitæ in bonis quæ super naturam sunt, à nobis uidentur. Conditionem autem paupertatis nostræ in hoc dicitur accepisse, quod licet diues esset, propter nos pauper factus sit. Proinde cogitationes nostras rectè instituamus, & assuescamus de hac re sapere quæ oportet, & non ignorabimus diuitem ut deum in paupertate nostra.
1. Cor. 2. Ioan. 3. Pater diligit filium, & omnia ei dedit in manus.] Filius iterum accipit ut homo, uerum pater ipse non ponit eum extra omnia quæ in ipso. Dans enim ea filio, cum ipso uniuersis dominatur, subiiciens per illum humanū genus suæ deitatis sceptro, quamuis sine freno ad defectionem propensum. Etenim sicut alicubi sapiensissimus Paulus inquit, Deus erat in Christo, mundum illi concilians. Nec tamē propterea dicimus, quod alius Christus præter eū qui ex sancta uirgine, habitans in homine mundū illi conciliarit. Sic enim imperitiores quidam intelligunt, quod conciliarit sibi inūdum deus pater in Christo. Factus est enim nobis mediator, homo factus filius, & quasi pacis conciliator, non alteri concilians eorum qui in mūdo obedientiam, sed quasi in una persona deo & patri. Christo enim conciliati sumus per illum, & in ipso omnium saluatori deo, quamuis & dicbat: Venite omnes laborantes & onerati, & ego reficiam uos. Quod autem eum accendentibus, non cum alio quodam, sit cōciliatio, quām cū eo qui natura & uerè deus est, sufficiente arguento ostendit, dicens: Qui credit in me, uidet eum qui misit me. Et iterum: Creditis in deum, & in me credite.
2. Cor. 5. Matth. 11. Ioan. 14. Ioan. 17. Pater, uenit hora, glorifica filium tuum, ut & filius tuus glorificet te: sicut dedi-
stī ei potestatem omnis carnis, ut omne quod dedisti ei, det eis uitam æternam.] Filius quidem nominatus est aduocatus & propitiatio. Nam patrem nobis placatū facit, & omnis boni nobis autor inuenitur. Cæterū illud uideamus, quomodo glorificet pater filium, & quomodo idem ab illo glorificetur. Vnde horam, hoc est tempus uenisse dicit, quo oportebat ipsum omnino pro mundi uita crucem sustinere, & erat necessarium glorificari filium à patre, etiam per resurrectionem à mortuis, testimonium accipientem, quod sit cum illo consubstantialis & uiuificus, morteque superior, & naturam præstantiorem quam ut corruptatur sortitus. Glorificatur autem & ipse pater tanquam habens filium per omnia assimilem, eiusdemque gloriæ & operationis cū ipso: & hoc ostendit filius abolita morte, & resuscitato ex mortuis templo suo. Porrò potestatem super omnia tanquam nobis similis accipit iterum, & humanè, quum regnet in omnibus diuinè, & distribuit quidem pater his qui dati sunt filio, uitam æternam. Ipse enim ista est, quia dicit: Ego sum resurrectio & uita. Proinde licet dicatur à deo accepisse gloriam, & potestatem ac regnum super omnia, regendum est hoc accepisse ad cōditiones humanitatis. Scindum autem, quod & gloriæ est dominus ut deus, & eiusdem cum patre throni, & nullo modo minor quamvis qui genuit, excellentia & gloria, quantum attinet ad diuinitatis naturam. Erimus enim sic pñ, omnem sensum uertētes ut obediatur illi, & cogitationes demolientes & omnem celsitudinem, quæ se contra scientiam eius extollunt.
- Act. 2. Ad. 2. Dextra igitur dei exaltatus promissione spiritus sancti accepta à patre, effudit hoc quod uidetis & auditis. Non enim David ascendit in cœlum. Dicit autem ille: Dis-

- A xit dominus domino meo, sedc à dextris meis: donec ponam inimicos tuos scabellū pedum tuorum. Totum in illis uidere licet incarnationis mysterium. Nam existens in forma & aequalitate patris, deus Verbum quod ex illo, fortissima dextra, & manus uera, inanitus quidem dicitur propter humanitatem; exaltatus uero rursus, non in externam dignitatem, & qua olim caruerit, descendens; sed rediens ad gloriam & eminentiam sibi implantatam, & in ipso semper existentem. Exaltatur enim humanè, quamvis secundum naturam existat altissimus. Factus est enim homo. Et hoc opinor est naturæ conditio, & inanitio quæ dicitur. Quin deus homo factus, quam uis nihil habitus sit quam solus homo, & ita uidebatur, prædicatus est in gentibus, & fides habita est ei in mundo. Honoratus item ut uerè filius dei ac patris, summaq; nobilitatis gloriam recepit, deus esse creditus: nec insolita res illa ei est, sed uerum dicimus, summum in humanitate & exaltatum uideri, quamvis summa etiam gloria conspicuum. Iam quantum ad naturam hominis & conditiones nostras attinet, omnia sunt superna à deo; hac ratione & ualde meritò ad dextram patris exaltatus esse dicitur, quamvis existat manus & universorum opifex dextera. Vide obsecro, iterum dominum nostrum Iesum Christum humanè quidem spiritum accipere, implere autem diuinè promissionem patris, per hoc quod credentibus immittit spiritum, neq; hunc ut alienum, sed ut suum proprium. Dicit enim per unum ex prophetis: Effundam de spiritu meo super omnem carnem. Implet autem hoc Christus, spiritum tanquam propriū, uocatis immittendo. Quamvis participes posse esse cere quosdā sancti spiritus, minime hominis fuerit, sed eius potius qui deus secundum naturā est. Vnde filius & ipse spiritum dans, ea quæ dei & patris sunt operatus est. Humanū igitur est accipere, diuinum autem & supē hominem de sua plenitude, & in alios spiritus donum effundere. Eapropter deus est in humana forma factum Verbum, & propter hoc cum deo & patre eiusdem throni.
- B

DE EO QVOD C H R I S T U S I N V I R T U T E P A
tris ex mortuis resurrexisse dicitur.

Diuinus Paulus scribit de patriarcha Abraham. Non est autem scriptū propter illum solum, quod imputata ei fuerit fides ad iustitiam, sed etiam propter nos, quibus imputabitur credentibus in eum, qui excitauit Iesum dominū nostrum a mortuis, qui traditus fuit propter peccata nostra, & excitatus est propter iustificationem nostrā.] Meritò solius ac totius deitatis opus fuerit, quod à deo & patre per filium & in spiritu: atque ita si dicatur pater uiuiscare, operabitur omnino idem per filium in sancto spiritu, licet operetur uitam filius in his qui uita opus habent, sed nō sine consubstantiali patre. Nam habet in seipso eum qui genuit. Vnde & manifeste dicit: A me ipso nihil loquor, pater autem in me manens ipse facit opera. Et quamvis spiritus hoc dicatur facere, operabitur omnino ut spiritus uitæ, iam uitam secundum naturam dicimus deum & patrem, & filium, qui ex ipso genitus est. Vnde dicitur quidem pater resuscitare Christum ex mortuis, non inuenimus autem filium ociosum in resuscitatione sui corporis. Proinde dicebat Iudeus: Soluite templum hoc, & in tribus diebus suscitabo ilud. Vide autem quomodo quum beatus Paulus dicat, quod imputetur & nobis fides ad iustitiam, qui credidimus in eum qui excitauit Iesum ex mortuis, non in solū patrem & deum fides facta est, sed etiam in dominum nostrum Iesum Christum. Præterea opinor & illud quoque uidendum: Factus est homo unigenitus, & sustinuit quidem carnaliter mortem, reuixit tamen nō secundum carnis, hoc est humanitatis uirtutem, sed tanquam in uirtute deitatis uiuificantis mortuos, & uocantis ea quæ non sunt tanquam sint. Referenda igitur uiuiscatio, & ualde meritò, non ipsi corporis naturæ, licet factum sit proprium Verbi ex deo nati, sed summæ uira

D. CYRILLI AD REGINAS DE RECTA FIDE

- C** tuti ac naturæ quæ super omnem creaturam , ut in persona dei & patris , ex quo prodijt filius æqualis & similis ei per omnia : procedit autem ab ambobus etiam uisificator spiritus . Porro traditum esse dicit Christum propter peccata nostra , & scientatum esse propter iustificationem nostram . Etenim quemadmodum contigit ipsum in carne sua mortem pro nobis pati , ut postea infirmet mortis imperium : ita teuiuscit iterum pro nobis , renouans nobis redditum ad immortalitatem , & transgressionis in Adam crimina abolens . Iustificati enim sumus in Christo , qui aboleat ueteris illius maledicti uim per magnam suam obediētiā , liberatę ab antiquis criminibus naturam . Non enim fecit peccatum , sed in illo grata deo fuit , quamuis & condemnata , quemadmodum iam in principio prædiximus .
- Rom. 6.** An ignoratis , quod quicunq; baptizati sumus in Christum Iesum , in morte eius
 » baptizati sumus , sepulti igitur cum illo unā per baptismū sumus in mortem , ut quē
 » admodum Christus excitatus est à morte per gloriam patris , ita & nos in nouitate
 » uitæ ambulemus . } Dominus noster Iesus Christus , quum spoliasset mortem , &
 Matth. ult. absoluisset multitudinem detentorum spirituum , ex cauernis qui illie , reuixit tertio
 die , & sanctis discipulis dicebat : Eunte docete omnes gentes , baptizantes eos in
 nomine patris , & filij , & spiritus sancti . Si baptizamur igitur quasi in unum nomen
 patris , ita & in unum nomen filij , & in mortem eius , & in spiritū sanctum . Doceant
 igitur qui unum dominum Iesum Christum in duos diuidūt filios , hominemq; deo
 copulatum esse dicentes , secundum æqualitatem dignitatis , hoc est autoritatis , diui
 sis naturis , in cuius mortem baptizati sumus : Si igitur seorsim eum , qui est Verbum
 dei prædicabimus , statim incorruptibilis naturæ corruptionem asseremus , & mor
 tem uitæ quæ est secundum naturā . Quod si dixerint , quod intelligatur is qui ex mu
 llere seorsim ac proprie , ac per se , qmodo illud dicunt : manifeste quod omnino ipse
D sit qui cū patre coordinatus & sancto spiritu : fortassis & depulso à uera deitate Ver
 bo , quod ex deo natum , siquidem est mortis capax , quia & in mortem baptizati su
 mus . Sed uide omnino , qui mentē habes exercitatiā , cogitationum absurditatē . Igi
 tur necessarium intelligere , quod Verbum dei factum nobis simile , sponte passum
 sit in carne , nam sic baptizati sumus in cius mortem , quod filius unus sit , secundum
 deitatis quidem naturam impassibilis , passibilis autem secundum carnem . Quod au
 tem & nos in nouitatē uitæ transfert Christus per resurrectionem , quomodo quis
 dubitarit ? Commēdat enim nos sibjpsī , & patri quasi ex mortuis uiuentes , sicut scri
 ptum est , & mortuos quidem peccato , uiuentes autem iustitiae .
- Rom. 8.** Si autem spiritus eius , qui excitauit Iesum Christum habitat in uobis , is qui exci
 » tauit ex mortuis Iesum Christum , uiuiscabit mortalia uestra corpora , per spiritum
 » ipsius inhabitantem in uobis . } Vnigenitus quidem dei Verbum secundum natu
 ram est uita . Vbi autem induitus est corpus morti obnoxium , gratia quidem dei per
 suam carnem , pro universo gustauit mortem , sed diuinè etiam resurrexit , secundum
 quod non erat possibile illum detineri à morte . Et hac ratione secundum sermones
 quos dudum reddidimus , excitatus esse dicitur à patre . Veruntamen illud iterum
 Spiritus sanctus proprius filii , sicut p̄tr̄s . age obsecro uideamus , si placet . Viuiscaturum dixit patrem etiam nostra corpora
 per spiritum illius inhabitantem in nobis . Quod hoc uerum sit nullus dubitarit , sed
 ille ipse uiuiscator spiritus est & Christi . Scriptum enim est : Vos autem non estis
 in carne , sed in spiritu , siquidem spiritus dei habitat in uobis . Si autem quis spiritum
Act. 16. Christi non habet , hic non est eius . Et iterum de sanctis apostolis : Quum uenissent
 autem per Mysiam , tentabant in Bithyniam proficisci , & non permisit eos spiritus
 Iesu . Quando igitur proprius est spiritus , & eius qui excitatus est , quamvis dei & pa
 tris uiuiscantis nos in spiritu , quomodo dubitatur quod facta quidem sit humanita
 tis resurrectio ? Operatus autem opus istud sit cum suo patre , deus Verbum , quod
 ex illo secundum naturam , cuius & proprius est uiuiscator spiritus .

Nunquid

- A Nunquid experimentum queritis eius, qui in me loquitur Christi? qui erga nos ^{2. Cor. 13.}
 non infirmus est, sed potens est in nobis? Etenim crucifixus est in infirmitate, sed
 uiuit in ueritate dei. E quidem & nos infirmi sumus cum illo, sed uiuemus cum illo
 ex uirtute dei erga nos.] Offendebantur credentes quidam in dominum nostrum
 Iesum Christum, fortasse sermonibus, quibus ab aliquibus in tales cogitationes per-
 ducti fuerant: Si deus esset uere & filius secundum naturam omnipotentis dei, quo
 modo non effugisset occidentium infidias? quomodo etiam ignominiosissimā cruce-
 sis mortem pertulisset? nō intelligeretur, & ualde meritō, infirmus fuisse sicut nos,
 & uictus à manu crucifigentū. Ad talia dicit diuinus Paulus: Nam si uolueritis pro-
 bare quid sit, & quantus qui in me loquitur, expedentes ipsi quae humana sunt, suf-
 ficientem inuenietis cognitionem, non enim infirmus fuit in nobis, sed effecit po-
 tentissima per suum spiritum, ita ut potuerimus uincere omnem temptationem, idqz
 ualde facile, & obliuisci strenue afflictionum molestijs. Quid igitur ḥ Paule dixerit quis? Non dicas infirmitatis opus esse sustinere crucem? Nunquid indicium
 hoc fuerit diuinæ uirtutis? Minime inquit, Nam cōsideror quidem ipsum infirmum
 fuisse in carne, uiuere autem iterum ex uirtute dei, dei enim erat natura. Quomodo
 igitur infirmus fuit, permittens corpori suo propter nos & mortem gustare, ut per
 mortem aboleret mortis habentem imperium, hoc est diabolum, & liberos redde-
 ret eos, qui per omnem uitam metu mortis obnoxij erant seruituti? Igitur quando par-
 uo tempore infirmum fuisse, secundum quidem carnem inquam, salutis occasio fuit
 hominibus per uniuersum mundum. Quomodo non oportebat pati infirmitatem,
 ut per ipsam abolita morte in admiratio sit iterum suo uiuificato templo, nō ex infir-
 mitate hoc faciens carnali, sed tanquam ex uirtute dei? Est autem ipse uirtus patris re-
 surrectio & uita. Quapropter uiuit semper, uiuens enim est. Quod autem & nos ui-
 sti simus cum ipso, qui infirmi cum ipso fuimus, secundum quod moriendum, tam
 B eti, in spe simus uitæ æternæ, quomodo dubitaretur? Reuixit enim ex mortuis, fa-
 ctus natura uia ad uitam. Dictus est enim primogenitus ex mortuis, & primitiæ
 dormientium.
 Nunc anima mea turbata est, & quid dicam? Pater salua me ex hac hora, sed pro- ^{1 Cor. 15.}
 pter hoc ueni in horam hanc. Pater, glorifica filium tuum. Et iterum, Cœpit mœstus
 esse, ac tædere & dicere: Tristis est anima mea usqz ad mortem. Et iterum exclamans
 uoce magna Iesus, dixit: Pater, in manus tuas commendo spiritum meum.] Qui
 Apollinarij opinionē sequuntur, & quae illi uidentur sapere uolunt, dicunt, templū
 sine anima & mente unitum esse Verbo. Quid dicerent, si Euangelista talia de o-
 minum salvatore nostro Christo scripsissent? Qualis enim mœroris, & eorum quæ
 metum indicat, capax omnino esset diuina & summa Verbi natura? deuitabit enim
 omnino talia, neqz unquam nostras sustinebit afflictiones. Porro corpus absqz ani-
 ma & mente mœrom non accipit, sed neqz molestum quicquam sentiet, neqz mœ-
 rorem ex prouidentia eorum quæ imminent. Patitur autem talia ut uidetur, opinor,
 omnibus rationalis anima, mente considerans, & quæ iam præsentia & quæ futu-
 ra. Igitur quomodo dicit Emanuel: Nunc turbata est anima mea. Quomodo itē cœ-
 pit tristis esse & tædere? quomodo deniqz in manus dei & patris, spiritum commen-
 dauit? Siquidem res hæc aliena à diuinitate est, soliusqz & inanimatae carnis est. Ma-
 nifestum autem, quod unigenitus factus est homo assumptio corpore, non sine ani-
 ma & mente, sed animato anima & rationali, & perfecte habente secundum quod
 ipsum Verbum decet. Et quemadmodum propria facit omnia quæ proprij corpo-
 ris, ita & quæ animæ. Nam oportebat ipsum uideri nobis simile factum in omni
 quod carnis & animæ. Et quemadmodum dispensatiue permisit proprie carni, etiā
 pati nonnunquam propria. Ita iterum permittebat & animæ propria pati, & inani-
 tionis cōditionē ubiqz seruauit, quamvis deus existat natura, & super omnem crea-

D. CYRILLI AD REGINAS DE RECTA FIDE

C turam. Porro suum spiritum deo & patri commendat, hoc est animam sibi unitam, ut iterum per hoc beneficium nobis exhibeat. Olim enim liberatae a corporibus anime hominum, in subterranea receptacula demittebant, implentes mortis promptuaria. Vbi autem Christus suum spiritum patri commendauit, etiam hanc nobis praeparauit uitam. Non enim ingredimur in infernum, absit, sequemur autem potius secundum hoc ipsi, & fidelis conditori nostras commendantes animas in bona spe. Sufficiabit enim omnes Christus.

Ioan. 6. Sicut misit me uiuens pater, & ego uiuo propter patrem: & qui manducat me, & ille uiuet propter me.] Libenter quererem ex his, qui unum diuidunt in duos Christos, uter sit qui missus a deo, & patre, & uiuens propter illum, existatque propter hoc uiuificus. Nam siquidem nudum, & secundum seipsum Verbum quod ex ipso, quomodo manducatur a nobis ut uiuamus propter ipsum? Deus enim natura incorporeus est. Si autem solum & secundum ipsum hominem esse dicunt missum, quomodo igitur est uiuificus, qui uiuit propter patrem? Quamuis quomodo non omnes qui super terram sunt, inter uiuentes sumus, uiuificantem nos deo ac patre. Quandoquidem uerum est quod uiuimus in ipso, & mouemur, & sumus. Quum igitur omnes uiuamus propter patrem, quomodo solum unius hominis corpus uiuificum est propter hoc? Hanc operationem utique habent & alia: quandoquidem omnes, ut dixi, sumus & uiuimus propter patrem. Quid igitur dicimus ad haec? Verbum dei prodiens in humana forma appellatum est apostolus. Missum est enim ut praedicit captiuis remissionem, & cæcis uisum. Viuit autem propter patrem. Etenim natum est ex uiuente patre. Oportebat omnibus modis secundum naturam esse uitam eum, qui ex uiuente, & uitam ex deo ac patre prognatum filium. Postquam au-

D tem proprium fecit corpus, quod est sancta uirgine sumptum, uiuificum fecit illud, & meritum. Corpus est enim uitæ omnia uiuificantis, propterea unus filius, & Christus, & dominus, non est diuidendus in duos filios: quandoquidem ipse est uita quidem, ut est ex uita & uiuente patre, uiuificus autem propter proprium corpus, ut nobis similis, & homo factus est deus.

Ioan. 5. Quemadmodum enim pater habet uitam in seipso: & potestatem dedit illi iudicium facere, quia filius hominis est.] Quomodo opinatur quis patrem habere uitam in semetipso: nunquid extrinsecus, & aduentitiam & ab alio datam? & quomodo hoc non esset deliramentum, uel sapere, uel dicere? Sermo enim ille non mediocrem habet ineffabilis naturæ negationem. Nam primo quidem non simplex esset natura uniuersorum deus, sed magis compositus. Siquidem alia ab ipso in ipso esset uita. Esset autem maior illo, & incomparabiliter melior ille qui non habenti dedisset uitam. Quandoquidem omnino accepisse colligeretur. Atquis, ut dixi, absurdissimum esset opinari, deum & patrem habere sic externè adductam uitam. Habet igitur in seipso uitam non acquisitam, uel aduentitiam, sed fructum naturaliter & substantialiter in ipso existentem. Ita autem & filio dedit habere uitam. Hoc enim opinor quis recte dixerit. Proinde habet tanquam ex seipso secundum naturam existens in seipso uitam, secundum quod intelligitur deus. Accipit autem iuxta humanitatē, quæ & ipsa iudicat, quāvis iudex existat ut deus. Et quis sit accipiendi modus, docebit dicens ipse, quia filius hominis est. Non enim proprium est hominis a se habere posse uitam. Quia autem proprium factum est uiuentis Verbi, unitum illi, corpus, hac ratione & ualde merito tanquam habens ipsius uiuificam operationē, accepisse dicitur uitam. Proprium autem iterum facit hoc sibi ille, cuius & proprium factum est corpus assumptum.

A QVOD LICET FILIVS HOMINIS DICATVR

Christus, nihilominus sit uere deus.

Omnis noster Iesus Christus alicubi dicit: Nunquid ueniens filius hominis inueniet fidem super terram? Age iterum inquiritates mentem dictorum spectemus, quam nam quæsitus sit fidem dominus noster Iesus Christus, ubi de cœlis redierit. Nam siquidem à nobis credi vult, quod deus non sit neque uerè filius, sed homo, nihil amplius habens quam nos, quomodo dubitauerit quis, quod talenm opinionem, hoc est, fidem non apud nos magis inueniat quam apud Paganos & Iudeos? Nam idololatrae quidam, & qui creaturam supra creatorem colunt, crucem audientes, quam propter nos sustinuit, & mortem, rident miseri. Et si quis ipsum nominat deum, resiliunt statim, & hominis cultum esse affirmant. Etiam iij, qui ex circuncisione, adoriantur Christū, dicentes manifeste: De bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia, quia tu quem homo sis, te ipsum facis deū. Quando igitur non eam quae apud errantes est, fidem inquirit, sed eam potius, quam nos recte tenemus. Omnia necessarium est propensos ad ueritatem, considerari, quod deus sit secundum naturam, qui & filius hominis propter nos factus est, ut ne miscentes nos errantibus, per ignorantiam sapere uelimus, parum glorificantes Christum, quemadmodum scilicet & illi.

B Dicit alicubi Christus: Neque enim pater iudicat quenquam, sed omne iudi-
cium dedit filio, ut omnes honorificant filium, sicut honorificant patrem. Et iterum sicut dicebamus: Sicut enim pater habet uitam in seipso, ita & filio dedit ha-
bere uitam in seipso, & potestatem dedit ei iudicandi, quia filius hominis. Quin & beatus David psallat, quia deus iudex est, scriptor alicubi, & illius discipulus unus est legislator & iudex.

Igitur non decebat quenquam iudicare quam solum deum omnium. Quomodo igitur dedit hoc filio hominis? Itaque siquidem est ut unus ex nobis, quomodo uerax erit, dicens: Gloriam meam alteri non dabo? Dei enim gloria est, esse iudicem. Si autem dans filio, non expers iudicandi factus est ille propter identitatem substantiae, & est qui accepit filius hominis. Quomodo non omnibus manifestum, quod deus siquidem est Verbum propter ineffabilem ex deo patre nativitatem, & idem est etiam filius hominis, eo quod unitum est carni, & sicut nos sustinuerit nativitatem ex muliere. Quia igitur dicit ad Iudeos: Quur me queritis occidere hominem, qui ueritatem loquutus sum uobis?

Et iterum: Et nullus ascendit in cœlum, nisi qui de cœlo descendit, filius hominis. Et iterum: Et sicut Moses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis. Et quando dicit de seipso: Venturus est enim filius hominis in gloria patris sui cum sanctis angelis.

Et iterum: Quem dicunt homines esse filium hominis? Nonne & simpliciter quoties homo dicitur a divinitus inspirata scriptura, non priuatim & seorsim hominem esse dicimus separantes Verbum ex deo patre, sed credimus magis quod & deus sit uerus. factus autem filius hominis propter nos dispensatiue cum hoc quod mansit deus, & unus est dominus Iesus Christus. Impium uero se perare in duos Christos, & duos filios, post individualis unionem. Nonne & ultra omnem mentem & rationem est ac summam? Et esset quidem non difficile his qui omnia quae de Christo scripta sunt, uolentibus examinare, & plurimarum sententiarum facere additionem. Sed scimus quod scriptum est: Da sapienti occa-

D. CYRILLI AD REGINAS LIB. IO. OECOL. INTERP.
sionem & sapiens erit. Nam uniuersorum deus per sanctum spiritum pientissi-
mas uestras deducet mentes, ad hoc ut recte possint sentire. Etenim Chri-
stus, inuenta in uobis fide immobili & impolluta, opulente supernis
bonis coronabit, & beatissimas efficiet. Omnis enim spes no-
stra in Christo est, per quem & cum quo patri gloria
una cum sancto spiritu in secula seculo-
rum. Amen.

D. CYRILLI AD REGINAS DE RECTA
IN CHRISTVM FIDE POSTERIO
RIS LIBRI FINIS.

S E O R V M

QVAE IN HIS CYRILLI
operibus notatu digna vide-
bantur, Index.

- Aron typus mediatorū &
sacerdotum, to. 2. 76. D
Abel à fratre occisus, tom.
3. 76. A
Abelis sacrificiū acceptū,
to. 3. 26. B. 88. B. C. 89. B C D. 90. A
Abraham peregrinus, tom. 3. 53. D
Abrahā tempore Nini uixit, to. 3. 28. B
Abrahā præcocibus fiscis in deserto com-
paratur, tomo. 3. 28. C
Abrahæ genus præ ceteris à deo dele-
ctum, tom. 3. 26. C
Abraham quo tempore uixerit, to. 3. 3. A
Abrahæ sinus quid sit, to. 1. 21. C D
Abraham diem domini uidit, to. 3. 71. D
Abraham qua ætate circumcisionem ac-
cepit, tom. 1. 88. A
Abrahæ magna pietas, tomo. 1. 109. A
Abrahæ filij secundum spiritū, deo sunt
grati, tom. 1. 190. A B
Abrahæ hospitalitas, tomo. 1. 109. D &
115. D
Abrahā qualem filio quæsierit uxorem,
tomo. 3. 93. B
Abraham à Chaldais idololatris rece-
sit, tomo. 3. 4. D
Abraham unum excelsum deū testatur,
ibidem.
Abrahæ cognitio augetur fide, to. 3. 5. A
Abraham trinitatem consubstantialem
cognouit, tom. 3. 5. B
Abrahæ terra promittitur, to. 3. 92. C D
Abrahā non in circumcisione, sed in præ-
potio fidem assequutus, to. 3. 90. C
Abraham uaticinij & astris deditus, to-
mo. 3. 91. D. 92. A. 93. A B
Abrahæ pmissa progenies, uel stellis nu-
merositor, tom. 3. 92. A B C
Abrahæ in specie trium virorū deus ap-
paruit, tom. 3. 5. B. 68. C
Abrahæ peregrinatis spiritualis historia,
tomo. 2. 151. A & sequentibus.
Abusionis dictionibus plerunq; scriptu-
ra uititur, tom. 1. 9. B

- Abydemi de diluio testimonium, tom.
3. 2. D
Abydemi de turri Babylonica testimo-
nium, to. 3. 3. A
Accidens nullum in deo, tom. 2. 81. C
Accidentia substantijs semper coexistunt,
. tom. 2. 89. B C
Acrisij sepulchrum ubi, to. 3. 88. A
Actæon à Libero occisus, to. 3. 87. D
Actus & potentia in deo differunt, tomo
2. 91. A
Adæ lex à deo quare posita, to. 3. 20. C
Adæ filij diuersis moribus, tom. 2. 76. A
Adam secundus Christus est, & omniū
bonorum initiu, to. 1. 18. B. 19. A. 22. D
128. A. 206. C
Adam secundus è cœlo missus, tomo. 1.
25. A. 197. D
Adam primus malum elegit, ideo male-
dictioni subiecti sumus, to. 1. 24. D
Adam uoluptate lapsus, to. 3. 71. A
Adoptione nos filij & dij nō natura, sed
gratia facti sumus, to. 1. 14. B. 202. B
& to. 2. A. 101. D. 209. D
Adorandi differentia Iudæorum & Sa-
maritanorum, tom. 1. 39. A B
Adorandi locus ubiq; Ibidem. B
Adoratio quid sit, tom. 1. 40. B
Adorator spiritalis deo gratus est, to. 1.
40. C. 82. B
Adoratur Christus non ut homo, tom.
3. 100. B
Adorare quomodo se Christus dicit deū,
tom. 3. 100. C. 127. A
Adorare patrē quomodo dicat se filius,
tom. 2. 134. B C
Aduenæsumus in terris, municipatū ha-
bentes in cœlis, tom. 2. 152. D
Adulterum morte præsentí damnare epí-
scopus ecclesiæ nō potest, to. 1. 271. A
Adulterium cur in lege morte corporali
puniebatur, nūc uero non, to. 1. 271. A
Aedificare ad lunæ circulū impossibile,
tom. 3. 34. C D
Aedoneus quando Proserpinā rapuerit,
tom. 3. 3. B
Aegyptij prudentes, imbelles tamen, to-
mo. 3. 29. C
Aegyptiorum hieroglyphi, to. 3. 76. D
Aegyptius quis dicatur, tom. 1. 277. C

Agyptij príncipes deos appellabant, tomo. 3. 52. C
Agyptij de sapientibus gloriantur, tom. 3. 45. A
Aëllope à Neptuno uitiata, tom. 3. 50. A
Aeneas apud Latinos quando regnauit, tomo. 3. 3. C
Aenigmatische quare docuerit deus, tomo. 3. 5. A
Aesculapij genealogia, tom. 3. 73. D
Aesculapius in Epidauro fulmine ictus, tom. 3. 51. B. 60. C. 73. D
Aesculapius ubi terrarum artē exercuerit, tomo. 3. 51. A
Aesculapius quis fuerit, ibidem.
Aetas tenera & grandior in Israëlitis sum gam molientibus quid significet, tomo. 2. 158. C
Agāmemnon qñ regnauerit, tom. 3. 3. C
 ἐγένετο summū deum philosophi dicunt, tom. 3. 17. C. 6. 9. C
Aggæus sub Cyro prophetauit, to. 3. 3. D
Agnus uiuus Christus occididit pro omnibus, tom. 1. 22. D
Agni coniuicium Israëlitæ in Aegypto, quando & quomodo celebrarint, to. 3. 79. B. 89. A
Agratilidi nymphæ homo sacrificabitur, tom. 3. 32. D
Agrí pulchritudo fructus, tom. 3. 90. A
Ajax Cassandram uirapuit, to. 3. 4. 4. D
Alba Syluis apud Latinos quando regnauerit, to. 3. 3. C
Alcmaon quando fuerit, to. 3. 3. D
Alexander M. prouidentiam dei de terrenis negat, tom. 3. 15. D
Alexandri Polyhistoris de diluvio testimonium, tom. 3. 2. D
Alexandrum M. ter & decies decretum est nominari deum, tom. 3. 52. B
Alexander hæphestionem scortorū ad ductorem deum appellauit, ibidem.
Alexandri Polyhistoris de turri Babylonica testimonium, tom. 3. 3. A
Aloades montes cōgesserunt, iter ad coelos facturi, tom. 3. 34. C. 35. A
Altare piorum in Delo, tom. 3. 78. D
Amantibus dij propitijs, to. 3. 4. 7. D
Ambitio honoris mala, to. 1. 25. A
Ambitio dignitatis Ecclesiasticae per

furem aliunde intrantē designatur, tomo. 1. 26. A B
Amelius de euangelio Ioannis tomo. 3. 72. C
Anicus mundi, inimicus dei est, & è diuerso, tom. 1. 123. D
Amico dei nihil clarus, & quis sit, tomo. 1. 187. D
Aamicis Christi persequendis, animus impiorum non potest satiar, to. 1. 121. B
Amicorum communia omnia, prouerb. tom. 3. 22. B
Amicus alter ipse, prouerb. tom. 3. 22. B
Amititia & lis Empedocli principia rerum, tom. 3. 17. B
Amos quando prophetarit, tomo. 3. 3. C
Amphigycis, id est, Vulcanus mulierē, id est, bonum & malum fabricauit, tomo. 3. 19. D
Amphion Musicus quando fuerit, tom. 3. 3. B
Amynone à Neptuno uitiata, to. 3. 50. A
Amynta apud Assyrios quādo regnauerit, tom. 3. 3. B
Anacharsis Scytha unus ex septem sapientibus, tom. 3. 34. A
Anathema Iesum qui faciūt, to. 3. 109. A
Anathema qui non diligit dominum Iesum, tom. 3. 109. B
Anathema est non loquens ab ore domini, tom. 1. 5. D
Aanaxagoras ob impietatem punitus, tomo. 3. 48. B
Aanaximander deum dicit infinitos mundos, tom. 3. 3. D
Aanaximander physicus, to. 3. 3. D
Ancilia de celo lapsa, tom. 3. 49. C
Angeli Loth Sodomis educentes, dei sanguinem gerunt, to. 2. 154. B
Angeli Platoni natura mortales, tomo. 3. 15. A
Angeli apud Platonem iubentur animalia fingere, ibidem.
Angelis deus gloriam suam non dat, ibi.
Angelis creandi officium non commissum, ibidem.
Angeli diuinis legibus gubernantur, tomo. 3. 21. A
Anglos non esse deos, tomo. 3. 65. A
 Angell

Angeli ministri hominēs omnes dei dicuntur. to. 2. 12. 2. C
Angeli boni & malis scientiam habent. tom. 3. 23. C
Angeli ne filios hominum amarint, tom. 3. 75. D
Angeli filiū adorāt. to. 2. 88. C. to. 3. 11. B
Angeli hominum custodes. tom. 3. 31. B
Angeli gratiā & donum dei alijs per se conferre non possunt. tom. 2. 24. D
Angelus quid significet. tom. 1. 11. D
Animæ uitia diuersa significant per sex species lepræ corporalis, in lege expressas. tom. 1. 250. D
Animi ebrietas irrationabilibus concupiscentijs agitat, fugienda est. tom. 1. 254. C
Animo frigidī qui dicuntur, non habentes ignem qui offeratur domino. tom. 1. 268. A
Animam amare & odire quis dicatur. to. mo. 1. 14. 9. C
Anima hominis absq̄ spiritus sanctificazione nō fuit, quū imaginē patris conformaretur. tom. 1. 205. C
Anima Christi descendit in infernum. to. mo. 3. 98. C
Animam mundi philosophi tertium dicunt deum. tom. 3. 69. B
Animæ, id est, spiritus sanctus uirtus. to. mo. 3. 70. C
Anima imago mentis. ibidem.
Anima meretrix quæ sit. to. 1. 274. B
Animam rationalem negantes Christo fuſſe, confutantur. tom. 3. 97. B
Animam suam quomodo Christus pro nobis posuit. tom. 3. 98. B.
Animæ ornatus, recta & inadulterata fidēs. tom. 3. 94. C
Anima aliquoties pro toto composito accipitur. to. 3. 99. B
Anima hominis quomodo variabilis. to. 2. 44. C
Anna filia Phanuelis à deo filium postulat. to. 1. 15. D
Annas artifex insidiarum. to. 1. 211. D
Ante luciferū generari quid. to. 2. 87. C
Antichristi qui sint. to. 3. 95. D
Antiquis cur non ab initio & olim data lex euangelica. to. 2. 14. 9. D

Anytus & Melitus propter singularem dei opinionem accusati. to. 3. 9. A
Apollinaristæ cōfutantur, in Christo negligentes fuſſe animam rationalem. to. mo. 3. 97. B
Apollinis sepulchrū in Delo. to. 3. 88. A
Apollo Sileni filius à Pythonē occisus. Ibidem,
Apollo Daphnis amore uict. t. 3. 50. A
Apollonio arbor locuta to. 3. 22. C
Apopompæus quid dicat. to. 1. 264. C
 $\alphaπωμαπιλοπ, \alphaποτριπαιοπ,$ to. 3. 76. D
 77. B
Apóstolici ministerij conditio describitur. to. 1. 41. D
Apóstolorum prædicatio per messem & falcem intelligitur. to. 1. 42. B
Apóstolorū prædicatio per pisces duos intelligitur. to. 1. 58. D
Apóstoli omnes per unum qui præerat, respondent. to. 1. 78. C
Apóstolorum fides mirabilis. to. 1. 80. B
Apóstoli quam fidem docuerint. tom. 1. 80. D
Apóstolus Iesus factus & pontifex, secundum Paulum. to. 1. 205. B. & to. mo. 2. 39. C
Apóstoli per spiritum tentationes uicerunt, & scripturas nouerūt. to. 1. 205. B
Apóstolorum testimonium est fidei sigillum. to. 2. 63. B
Apóstolorū curiositatē quo medio Christus reprimebat. to. 2. 135. D
Apóstoli Galilæi à Julianō uocantur. to. 3. 10. A
Apóstoli medici & animi & corporis, to. mo. 3. 51. D. 57. B
Apóstoli miraculorū gloriam semper in Christo tribuebant. to. 2. 133. C
Apóstolorum doctrinæ soli credendum. to. 2. 103. C. & to. 3. 97. C
Aqua uiua quid sit. to. 1. 95. D
Aquæ definitio quæ. to. 2. 83. B
Arbaces quando apud Medos regnauerit. to. 3. 3. C
Arbelus primus appellatus deus. tom. 3. 28. B
Arbitrium beneficiendi diuinitus confutatur. to. 2. 141. B
Arbores animæ nostræ cuiusmodi sint

I N D E X.

- quæ largus fructus suo tempore datu-
ræ promittuntur. to. 1. 281. B
- A**rca, quam secutus Israël Christi figura
est. to. 1. 79. C
- A**rca Noë in Armenia quieuit. to. 3. 2. D
- A**rram Palestini in terram suam deuexe-
runt. to. 3. 3. C
- A**rchilochus olympiade trigesima secun-
da fuit. to. 3. 3. D
- A**rcinus Milesius poëta quando fuerit.
to. 3. 3. D
- A**rgus oculatus quando natus. to. 3. 3. B
- A**rianorum lingua dolosa. to. 1. 3. C
- A**riani Iudeorum insaniam exciserunt.
to. 1. 37. C
- A**riji & Sabellij Christi uerbis confutan-
tur. to. 1. 133. D
- A**rianorum et Eunomianorum error ua-
tius. to. 2. 1. B. 74. C
- A**riani platonizant. to. 3. 9. A
- A**riani & patrem & filium de honestant.
to. 2. 79. C
- A**riani pardo similes. to. 2. 80. D
- A**ristides de sublati pecunijs poenias luit
to. 3. 48. A
- A**ristides inuidus. ibidem.
- A**ristomenes Messenius Ioui Ithomiti,
ccc. mortuos obtulit. to. 3. 32. C
- A**ristotelis opinio de mundo. to. 3. 11. D
12. A
- A**ristoteles in quibus à Platone dissentia-
at. to. 3. 12. A B
- A**ristotelis sententia de cœlo. to. 3. 12. A B
- A**ristoteles contra Platonem mundū ani-
matum negat. to. 3. 15. C
- A**ristoteles Platonis æmulus. to. 3. 29. B
- A**ristoteles deum dicit speciem separatā
to. 3. 7. C
- A**nsto Platonem palæstrica instituit. to.
mo. 3. 53. B
- A**ristoxenus Musicus quo tempore fue-
rit. to. 3. 3. D
- A**ritmetica à Phœnicum negotiatoriis
bus. to. 3. 45. C
- A**rma nostra spiritualia. to. 1. 79. D. 211. A
- A**rma à Ioue demissa. to. 3. 49. C
- A**rrogare quid sit. to. 1. 157. D
- A**rrogantia pessima bestia & animi mor-
bus. to. 1. 156. A
- A**rtium studia nec sapientem nec bonum
reddunt. to. 3. 45. D. 46. A
- A**spidem Aegyptij pingebant, cœli figu-
ram significantes. to. 3. 76. D
- A**ssyriorum clades apud Hierosolymam
to. 3. 56. C
- A**stūrī regna à dextris tuis in uestitu de-
aurato &c. interpretatur. to. 2. 14. 9. A
- A**strologia improbat. to. 3. 92. B
- A**stronomia ex Babylone. to. 3. 45. C
- A**strorū motus quid doceat. to. 3. 18. B
- A**thanasi sententia de Christi unitate. to
mo. 3. 105. B
- A**thenienses anniuersarijs ad monumen-
ta celebrat eos qui fortiter obierant. to
mo. 3. 52. A. 86. B C
- A**thenienses sapientes credebantur. to.
mo. 1. 171. A
- A**tlas promethei frater quomodo natus.
to. 3. 3. B
- A**trijs cœlestibus nihil æquale inueniri
potest. to. 2. 37. C
- A**ttica lingua. to. 3. 60. A
- A**uaritia Iudas uictus, cuius & seruus di-
citur. to. 1. 161. A. 185. D
- A**uaritia præfulum pietatem conculta-
re didicit. to. 1. 28. C
- A**ues in scriptura prohibitæ, quid signi-
ficent. to. 3. 81. D
- A**vio ἦ νομή οὐ, Del nomen. to. 3. 68. A
- A**zarias & Ozias apud Hebraeos quan-
do regnauerint. to. 3. 3. C
- A**zymorū uera celebratio. to. 3. 82. C D
B
- B**Abylonica captiuitas sub Sedechis
rege. to. 3. 66. B
- B**abylonica captiuitas spiritualis. to. 2.
152. A
- B**abylonica turris Edhinorum testimo-
nijs probatur. 3. 3. A
- B**abylonis Rex typum gerit imperij sa-
tanæ. to. 2. 152. D
- B**accho in Chio homies sacrificia fiebāt.
to. 3. 32. D
- B**acchus à Perseo occisus. to. 3. 87. D
- B**aptizamur in unum deum & trinā sub-
sistentiam. to. 2. 137. A
- B**aptizari in nomine patris & filij & spi-
ritus sancti qd sit. t. 2. 81. D. to. 3. 110. B
- B**aptizare in spiritu et igne. to. 3. 101. CD
- B**aptizati sumus in Christū. to. 3. 101. D
Baptis-

I N D E X

- Baptizandi non sunt, antequam firmiores sint catechumeni, to. 1. 29. D
 Baptismus multis figuris fuit praesignatus in veteri & noua lege, to. 1. 118. D
 Baptizare spiritus dei solius, to. 3. 112. D
 Baptismatis uirtus, to. 3. 63. B. 117. C
 Baptismus quare datus, ibidem.
 Baptismo debitores Christi efficiuntur, to. 3. 108. B
 Baptismo in pristinam reformamur pulchritudinem, to. 1. 30. C
 Baptismi Christi & Ioannis differentia, & ubi uterque, to. 1. 33. A
 Baptismo spiruali coiungitur humanus genus Christo, ut spousus sposo, t. 3. 33. C
 Baptista in matris uentre discipulus, & minister dispensatiue fuit, to. 1. 23. A
 Baptista optimi doctoris fungit officio, q. & nulli fuit pietate secundus, t. 1. 29. C
 Baptiste humilitas & sinceritas, tomus, 1. 33. B
 Baptista quare lucerna ardens dicatur, to. 1. 52. B. per totum caput.
 Barbari non omnes feroce, to. 3. 34. A
 Benedicimus minus à maiore, to. 2. 145. A
 Beneficia dei omnia per filium quomodo to. 2. 124. D
 Beneficio duplicit deus nos afficit, to. 2. 154. B
 Beneficio bonus fit melior, et malus peior, to. 1. 114. D
 Beneficia nunquam subtraxit Christus æmulis suis, to. 1. 131. B
 Benignitatem diuinæ naturæ mirari debemus, to. 1. 20. A
 Blasphemia duplex Arrianorum in patrem, to. 2. 109. C
 Blasphemie poena, to. 2. 103. C
 Blasphemia in cogitationibus, to. 1. 5. A
 Blasphemia nulla tam magna, quæ non contra sacratissima ecclesiæ dogmata dicatur ab ijs qui omnia recta peruerunt, to. 1. 32. D
 Blasphemans in dominum morte dignus est, to. 2. 13. C. 217. B. 220. D
 Boanerges quæ dicuntur, to. 2. 73. C
 Bonis querendis mora non laudanda, to. mo. 1. 26. C
 Bonorum oppositione, malorum feedistas cernitur, to. 1. 35. A
 Bona patris naturaliter insunt filio, to. 1. 36. A. per totum caput.
 Bonorum & malorum diuersa resurrectio, to. 1. 72. D
 Bonum inuentu difficile, to. 1. 83. B
 Bona uita, obseruatio legis, nisi per Christum, nihil ualent, to. 1. 125. D
 Bonum publicum particulari est prærendum, to. 1. 143. A
 Bonæ uoluntatis scutum quid sit, tom. 1. 174. D
 Bonum omne nō à nobis est, sed diuinus, to. 1. 187. C
 Bonum nemo nisi deus, quomodo intellegatur, to. 2. 12. C
 Boni omnis impletio solus Christi nutus to. 3. 94. B
 Bonus Julianus summus deorum autor dicitur, to. 3. 45. B
 Bonum supernum cum sudore possidetur, to. 2. 72. C
 Bonorum ecclesiæ dispensatores caute lagant, to. 1. 241. A
 Boni est alij & libi utilis esse, to. 3. 2. A
 Bonus nemo, nisi unus deus, t. 2. 147. A
 Bonum patrē dicit Plotinus, to. 3. 37. B
 Bono inuidia nulla erga nullum inest, to. mo. 2. 108. D
 Brachium separationis quomodo manducat Christus, to. 1. 256. C
 Brachium dei filius est, t. 1. 152. d. t. 3. 75. a
 C
 Admus Thebis quando regnarit, to. 3. 3. B
 Cæcitas homini quare aduenerit, tom. 1. 17. A
 Cæcitas in Israël quare facta, to. 1. 77. D
 Cain sacrificium repudiatum, to. 3. 88. B. 89. B. C. D. 90. A
 Cain parricidium, to. 3. 76. A
 Cain proles non degeneres, ibidem.
 Capphas impudēs ab Herode summum sacerdotū precio redemit, t. 1. 142. D
 Calamus dei patris est filius, to. 2. 150. A
 Callidi multi ad sua cōmoda querenda, & ad malefaciendum, to. 1. 68. D
 Caput uiri Christus quatenus dicitur, to. mo. 2. 102. A. B. & to. 3. 109. A
 Caput Christi deus quomodo dicitur, to. mo. 2. 102. B. to. 3. 109. A

I N D E X.

- C**aput mulieris vir qui pacto, t. 2. 102. B
 & to. 3. 109. A
- C**arnis infirmitatem & rebellionē in spiritum, irrationabiliter conquerimur.
 to. 2. 267. A
- C**aro Christi quomodo sanctificata, tomo. 1. 206. B C D
- C**arnis uocabulo integer homo in scriptura sape significatur, to. 1. 18. C. tomo. 3. 99. B
- C**aro Christi uerbo dei uiuifica effecta, uitam sumenti præbet. to. 1. 72. B. 74. A B. & 77. B. per totum caput, & tomo. 2. 128. C
- C**arnis natura nō uiuificat spiritum, sed è diuerso. t. 1. 77. C. & 203. A. 204. D
- C**arnium cupiditate Hebræi agitabantur. to. 1. 5. D
- C**arnē Christi quis fāgat. t. 1. 244. C D
- C**aro Christi quatenus sumpta uiuiscet.
 to. 3. 102. B
- C**arnis inobedientia unde. to. 3. 23. B
- C**atechumeni ad baptismum nō tam citò accipiendi, to. 1. 29. D
- C**ausa præexistit causato. to. 2. 85. A B
- C**ausam urgere turius quam digredi, tomo. 3. 10. D
- C**ausus flumen Pythagoram salutauit, tomo. 3. 22. B
- C**ecrops Diphyes quādo regnauerit Asthenis. to. 3. 3. B
- C**ecropis templum ubi, to. 3. 88. A
- C**eltæ audaces. to. 3. 29. C. 30. A
- C**erberum Orcus aluit, to. 3. 3. B
- C**haldæi Apollinis testimonio sapientissimi iudicati. to. 3. 46. A
- C**haldæi & Assyrī ab Ano & Belo gloriantur. to. 3. 54. A
- C**haldæi matres ducūt uxores. to. 3. 3. A
- C**haldæorum mos in stabiliendis foederibus. to. 3. 92. D
- C**haldæi astrorum & auium studiosi. tomo. 3. 4. C
- C**haracter dei quis nobis imprimitur, tomo. 2. 110. B.
- C**haritatis dei mentio fit, ut duricies hominum molliatur, aut apertius pateat.
 to. 1. 31. D
- C**haritas dei patris admiranda. to. 1. 31. D
- C**haritas optima virtutū est. to. 1. 41. A
162. A D
- C**haritas dei erga homines. to. 1. 162. C
- C**haritas seruare facit mandata dei, tomo. 1. 184. B. 186. C
- C**haritas pacis soror est. to. 1. 197. C
- C**haritatis & unionis vinculum Christus est. to. 1. 207. A. 208. B
- C**hironis progenies sacerdotes & Theologici. to. 3. 45. A
- C**hironis filia naturali philosophia docta to. 3. 34. B
- C**hollogomor rex Sodomorū. t. 3. 4. D
 χωλλογομορ ταυτωπυκοὶ φευγῶν ἐγισχυατα, pro uerb. to. 3. 17. B
- C**hristus uerus pontifex noster, quomodo tunica linea sanctificata induitus est, & femoralibus lineis mystice præcinctus. to. 1. 264. B
- C**hristus ponifex, quomodo quā intrat tabernaculum domini, non bībit uīnū. to. 1. 255. A
- C**hristus, uidem & angeli requiriunt in nobis incensum spiritale bonorum affectuum, orationum & operū, quod offerant deo. to. 1. 267. B
- C**hristus quare appelletur magnus sacerdos. to. 1. 272. A B
- C**hristus solus, in quo saluamur, tomo. 1. 125. D. 127. C. 165. D
- C**hristus humilem & abjectā in paupertate uitam uixit. to. 1. 142. B
- C**hristus renouat omnia & reformat, & est pax nostra. to. 1. 163. A
- C**hristus inuenitur in libris prophetarū. to. 1. 165. C D
- C**hristus quomodo in nobis, to. 1. 176. C D
 183. D
- C**hristus in se manendum dupliciter habatur. to. 1. 185. D
- C**hristus nullius rei indiget ut deus, sed multa ut homo accepit. to. 2. 32. B
- C**hristus heri & hodie. to. 3. 102. A
- C**hristus se deum probat, quia è supernis uenit. to. 2. 74. D
- C**hristus deus pacis dicitur. to. 3. 108. B
- C**hristus quatenus caput viri. t. 3. 109. A
- C**hristus pietatis mysterium. to. 3. 95. B
- C**hristus dei ecclesiastis officijs illustrat, tomo. 3. 109. B
- C**hristus hirco assimilatur. to. 3. 77. B
- Christus

I N D E X.

- Christus unus, duo hirci, ibidem.
- Christus ecclesiam suam, ut sortem domini ad se assumpsit, to. 1. 265. A B
- Christum quem Ariani afferant esse, to. 2. 75. A
- Christus quo pacto mediator ipie à quibusdam intelligit, to. 2. 75. A. 78. C D
- Christi humanitas qualis, to. 2. 77. A B
- Christus unigenitus & primogenitus dicitur, to. 2. 77. B. 8. 97. B. 10. 3. 100. A
- Christus fuit uitulus ille oblatus pro totius humani generis peccato, extra casta, quū extra portam Hierusalem passus, to. 1. 235. A
- Christus recte intelligitur per uitulum masculum sine macula oblatum in holocaustum, to. 1. 234. C
- Christus sine arrogancia sedet ostendit, tom. 1. 38. A
- Christus ut homo mortem timescit, to. 1. 68. A
- Christus solus sequendus, to. 1. 78. D
- Christus est initium & fundamentum in iustitiam & sanctificationem per fidē, to. 1. 80. C
- Christus adamas à prophetis dicitur, to. 1. 88. C
- Christus quomodo et quando legislator factus est, to. 2. 96. B C
- Christus ut propheta singularis per Moysen prædictus, to. 2. 96. C
- Christus probatur eiusdem operationis & uirtutis esse cū patre, to. 2. 100. B C
- Christus quo pacto immortalis, tom. 2. 97. C
- Christo per omnia cōsubstantialis dignitas cum patre, to. 2. 97. C
- Christus quo pacto mediator, t. 2. 75. D 76. A B. 77. A B
- Christū qui non amant, anathematizati, tomo. 3. 109. B
- Christus odor notitia patris, to. 3. 109. B
- Christum quando non glorificemus, to. 3. 107. A
- Christus uoluit ex Regina matre nasci, to. 3. 45. D
- Christi natuitatis humilitas utilis, tom. 3. 55. A
- Christus quanta in nos contulerit beneficia, ibidem,
- Christi miracula, to. 3. 66. A
- Christus quatenus unctus est, tomo. 3. 106. D
- Christi exaltatio, tomo. 1. 110. C. 126. B 127. B. 128. B.
- Christo nomen super omne nomē quā modo datum, to. 2. 98. B. 119. D
- Christi nomīni quantū scriptura tribuat, to. 3. 106. C
- Christus quomodo & cur sic appellatus, to. 3. 106. C. & 112. B
- Christum uerum corpus & animam habuisse qui probent, to. 3. 95. C. 98. A B
- Christus post unionem indiuisibilis, to. 3. 99. D
- Christi incarnationis opinōes falsae, to. 3. 94. A
- Christus quomodo descendit in infernum, to. 3. 98. C
- Christum dicentes animam humanam non habuisse confutantur, to. 3. 97. B
- Christi exemplo quatenus armamus, to. 2. 138. A
- Christus seruitutem passus dispensatue, to. 2. 130. A
- Christū ante incarnationē non fuisse deū afferentes, confutantur, to. 3. 96. B C
- Christū phātaisticum corpus assumpsisse afferentes refelluntur, to. 3. 95. C
- Christo debitores sumus per baptismū, to. 3. 108. B
- Christus dupli sermone nobis propo- nitur, to. 2. 75. B
- Christus solus liber & libertas, t. 2. 111. A
- Christus quatenus à deo factus uel crea- tus dicitur, to. 2. 111. B C
- Christi mysteria secundum duo tempo- ra obseruanda, to. 2. 114. D
- Christus quæ nostræ naturæ sunt nō eru- buit, to. 2. 115. A
- Christi inanitio naturalium proprietatū facturam non fecit, to. 2. 115. B C
- Christus unctus in apostolū, to. 3. 72. A
- Christus ut deus adorandus, ibidem, & 100. B. & 104. D
- Christi natuitas prædicta prophetatum oraculis, ibidem,
- Christū profitentibus omnia fortunæ bo- na negligenda, to. 2. 153. A
- Christus uitū à Paulo & Euāgelistis dei- nn

I N D E X.

- nomine appellatus fuerit, tom. 3, 83. D
84. A, B, C
- Christus cui homo factus, in mundū uenirit, t. 1, 68. A, 124. D, 176. A, 180. B
192. D, 200. B, 206. B, & to, 2, 36. B
- Christus omni periculorum solutio, &
omnium uitrum fundatum, to,
mo. 1, 60. C
- Christus non pro omnibus, sed solis cre-
dentibus passus, to, 2, 48. A
- Christus non solum est hostia pro pecca-
to, sed & pontifex, to, 1, 228. C, tom. 3,
26. D
- Christus primogenitus ex mortuis, t. 2,
50. B, 107. C, 10, 3, 102. C
- Christus non deificat, sed ut natura deus
colitur, to, 3, 51. D, & sequentibus.
- Christus immolatus, unum et perfectum
sacrificium, to, 1, 244. C
- Christus radix nouæ uitæ, to, 3, 98. A
- Christi nomen cui congruat, tomo, 3,
106. C
- Christus omnem plenitudinem habet à
patre, to, 2, 93. C D, 10, 3, 128. D
- Christus quo tempore sanctificatus dicitur,
to, 2, 156. B
- Christum regem gloriae esse quid sit, to,
mo, 3, 99. C
- Christus unus in duo non diuiditur, to-
mo, 3, 99. D
- Christi diuinitatem negantes quomodo
in patrem impij, to, 2, 115. B C
- Christus petra, to, 3, 31. C
- Christi identitas cum patre, to, 2, 116. B C
- Christo iungimur per fidem, tomo, 3,
107. C
- Christus in nobis per spiritum suum, to-
mo, 2, 128. A, 138. D to, 3, 110. D
- Christum superne esse quid sit, tomo, 2,
105. D
- Christus quomodo in nomine patris uenit,
to, 2, 105. A
- Christus à Moysi prædictus, to, 3, 65. B
- Christus & uerbū idem, to, 3, 85. A B C D
- Christus agentibus ut deus adoratus, to-
mo, 2, 110. A
- Christus Iesus quatenus mundo annun-
ciandus, to, 3, 108. C
- Christus quomodo plenitudo legis, to-
mo, 3, 82. B
- Christi misterium sapientia dei dicitur,
to, 3, 108. C
- Christi humiliatio, to, 2, 120. A
- Christus miraculorum efficacitæ fons, to,
mo. 2, 133. C
- Christus uarie in scripturis accipitur, to,
mo, 3, 99. B C D
- Christum in duos filios quidam secant,
to, 3, 104. C D
- Christo an participatione insint diuina,
to, 2, 116. A
- Christi caro ut caro, non uiuiscat, to, 2,
128. C
- Christum consubstantialem patri esse, es-
tans paterna attributa, to, 2, 110. C D
- Christus quatenus à deo patre rex consti-
tutus, to, 2, 97. A B, to, 3, 72. B
- Christi sacramentum à seculis recondi-
tum, to, 3, 111. A
- Christum Iesum accipere quomodo, to,
mo, 3, 111. A
- Christus unigenitus et primogenitus, to
mo, 3, 111 B, 121. D
- Christus dei uirtus dicitur, to, 2, 132. B C
- Christus proprie naturæ libertatem uiu-
dicat, to, 2, 106. B C
- Christi obedientia, to, 2, 124. A B C, to,
mo, 3, 129. A
- Christi generatione fides quomodo ca-
piat, to, 2, 91. A
- Christi ministerium nobilius quam Mo-
se, to, 2, 145. C, to, 3, 130. A
- Christi eximationis fructus, to, 2, 98. C D
- Christus nobis lux & lucifer, to, 2, 72. C
- Christus an natura an gloria sola nos præ-
cellat, to, 2, 107. B
- Christo omnis cogitatus loquitur, & cor
omne patet, to, 1, 91. B
- Christum nemo iure increpare potest, to
mo, 1, 6. A
- Christus quare secundus Adam sit dictus
à Paulo, to, 1, 19. A, & 22. D, 206. D
- Christus unus ex utriscq; deo & muliere si-
llatione indiuisibilis, to, 1, 31. C
- Christus quomodo mystice virginē du-
cit uxorem, non uiduam nec eiectam,
nec pollutam, nec animā meretricem,
to, 1, 273. D
- Christus admisit peccatores, to, 3, 63. A
- Christus legem quatenus mittigauit, to,
mo, 3,

I N D E X.

- mo.3.126. D
 Christi humilitas quanta,to.3.115. C
 Christus quod sit uita et uiuificus,tom.3.
 115. D.118. B C D
 Christi mors mūdo salutaris,to.3.117. C
 Christi praerogatiua,to.3.111. B
 Christus quatenus erat ab initio,tom.3.
 115. B
 Christus Iesus unus filius dei & domi-
 nus,to.3.118. C
 Christus quomodo ad patrem uadit,to.
 mo.3.127. A
 Christus quatenus supralem,to.3.
 113. C
 Christus propiciatorum nostrum,to.3.
 117. B
 Christi sanguinis et carnis quomodo par-
 ticipamus,to.3.126. D
 Christus quando caput ecclesiae datus,to
 mo.3.128. D
 Christus quomodo sibi datos saluat,to.
 mo.3.130. B
 Christus unus filius & dominus, tom.3.
 120. D
 Christum esse in gloria dei quid sit,to.3.
 128. B
 Christi exinanitio minime cōtemnenda,
 to.3.125. C
 Christi nomen quid nobis significet,to.
 mo.3.110. D.125. D
 Christi mysterium quantum,to.3.123. D
 Christus unus,non duo filii,to.3.125. B
 Christus quo pacto adorauerit deum,to
 mo.3.127. A
 Christus quomodo implebatur sapien-
 tia adhuc puellus,to.3.127. C
 Christus unum nobiscum,to.3.114. C
 Christus quatenus à nobis modo agno-
 scendus,to.3.114. C
 Christus sanctificat atqe sanctificat,to.2.
 125. C.127. C D.10.3.121. C.130. B
 Christus quatenus pro nobis maledictū
 factus,to.3.117. D.126. A
 Christum agnoscere secundum carnem,
 to.3.119. B
 Christus diues pauper pro nobis factus
 est,to.3.119. B. 126. A
 Christi ministerium maius templo , to.
 mo.3.113. B
 Christus finis legis & prophetarum,to.
- mo.3.109. C
 Christi missio à patre,to.3.127. A.130. A
 Christi humiliatio quanta,to.3.128. B
 Christi populus Christiani,to.3.112. C
 Christus quomodo minister circuncisio-
 nis,to.3.129. B
 Christus quatenus in gratia proficiebat,
 to.3.127. C
 Christus minoratus ab angelis dicitur,
 to.3.127. D
 Christus quomodo diem iudicij ignorat
 re dicitur,to.3.127. D
 Christus cur aliquando aliqua interroga-
 uerit,to.3.127. D
 Christus apostolus & pontifex noster,
 to.3.129. D
 Christi sacerdotium & sacrificium,to.3.
 129. D.130. B
 Christi diuinitas probat uarijs scriptura-
 tarum locis,nempe ex Esa,to.2.111. C
 Psal,to.2.87. C.Mattth.t.2.79. B.85.d
 104. C.&110. A.Ioan.t.2.77. C.79.d
 85. D.86. B. 93. A. C. D. 94. C. 99. A.
 105. A.&119. A.Ex epistola Ioannis pri-
 ma,to.2.100. B.103. D.119. C.127. D
 Epistola ad Romanos,to.2.103. A.& to
 mo.3.107. & 108.per totum cap. prima
 ad Corinth,to.2.99. B secunda ad Corin-
 to.2.101. A.10.3.109. C D.ad Galath,to.
 mo.2.105. C.Hebr,to.2.75. B. 86. A
 Christi diuinitas multis rationibus pro-
 batur,uidelicet ex hominis reparacione,
 to.2.104. D.123. B.133.C.Misericordiae
 largitione,& rerum prouidentia,tom.2.
 123. B. patris imagine,to.3.96. D. pater-
 nitatis nomine,to.2.105. A. sanctorum uita
 to.2.120. D. filiorum adoptione,to.2.99.
 C.creationis opere,to.2.110. C.euangelij
 nomine,to.2.101. C.peccatorum deleti-
 one,to.1.23. A.Mosis doctrina,105. D.
 pacis largitione,to.2.102. D. uitæ com-
 munione,to.2.118. C.uniuersali omnium
 impletione,to.2.120. C.D.spiritu sancti
 missione,to.2.126. C.D.plantarum natu-
 ra,to.2.102. D.consimili operationi,to.
 2.100. C.132. D.10.3.115. B.imperio,to
 mo.2.101. A.eadem cum patre adorati-
 one,tomo.2.134. D.135. A.miraculorum
 efficacia,tomo.2.133. C.divina nativita-
 te,tom.2.92. C.Ascensione,to.3.107. A

I N D E X.

- donorū d spēsatione.t. 2.120. B C iustificatiōe.t. 2.123. A ratiōe sui regni.t. 2.131 B cōmuni denominatione.t. 2.122. C ratione gloriæ.t. 2.129. A B gratiæ collatione.t. 2.115. C creaturarū conditione. to. 2.114. A to. 3.102. B C ratione initij. to. 2.120. B probatur ex dictione, Ema nucl. to. 3.106. A ex uerbo, faciamus. to. 2.106. D ex capitis uocabulo. to. 2.102. C ex Ecclesiæ & ministrorum uocabulo. to. 2.101. D. dūsorū uocabulo. to. 2.74. A B C
- Christiani ab umbra ad ueritatem ascendere debent. to. 1.256. D
- Christiani multo uerius filij Abrahæ sūt, quam Iudæi. to. 1.109. D
- Christiani sumus nomie, factis negamus. to. 1.110. A
- Christianis semp amica ueritas. t. 2.82. b
- Christiani à Græcis quare defecerint. to. 3.11. B
- Christiani crudelitatis falso arguntur. to. 3.32. D
- Christianis curæ esse debet apostolorum autoritas. to. 1.256. D
- Christiani ne uere Israēlitæ. to. 3.64. C
- Christiani unde dicuntur. to. 1.96. B
- Christianorū ē multiplex uia cōsequēdi remissionem peccatorum. to. 1.235. C
- Christianæ uitæ pulchritudo in ueteri testamēto, in speculo uidet. to. 2.149. d
- Christianismi æmuli tanquam hostes habendi. to. 3.1. B
- Chrysippus dicēdum putat: melius erat, non, quis nouit. to. 3.42. D
- Chrysippi dictum. Ibidem. B
- Cibus Christi permanens in uitam æternam. to. 3.117. A
- Ciborum delectus improbatur. to. 3.11. C 61. D. 62. A
- Cibus Christi est conuersio perditionum hominum. to. 1.41. D
- Cibi qui in lege prohibiti uel admissi. t. 3.81. A B
- Cimon incestus & fur. to. 3.47. D
- Cinnyra cū nepotib. ubi se p̄ta. t. 3.88. B
- Circuncisio carnis nihil est, sed spiritus atque cordis ualeat. to. 1.20. D. & 224. d tom. 3.91. A B C D
- Circunctionis figura quid spiritualiter si gnificet. to. 1.87. C D. & 109. A
- Circuncisio Abrahæ data in testamentū. to. 3.90. B C
- Cilernæ internarum affectionū figura. to. 2.152. D
- Clamor in scriptura qđ significet. to. 1.154. A
- Claritas dicentis paratiōe ad credendū auditorem facit. to. 1.76. C
- Claritas dei in omnes fines orbis effulgit, tomo. 1.149. D
- Clearchus Milesi sepultus. to. 3.88. B
- Clemens Historicus. to. 3.59. D
- Cleomedis pugilis crudelitas. to. 3.52. B
- Cleon Cimonem incestus accusauit, to. 3.47. D
- Clibanus hominis spiritalis, in quo debet coqui factisiciū, quis sit. to. 1.248. A
- Cœlum nō esse deum. to. 3.18. A
- Cœlū quomodo thronus dei, ibidē. A D
- Cœlum natura corruptibile. to. 3.18. C
- Cœlū quomodo enarrat gloriā dei. ibid.
- Cœlum per ænigma quomodo Aegyptiū pinxerint. to. 3.76. D
- Cœlum pro summitate. to. 3.55. A
- Cœlū ingressi nunquā exhibūt. to. 1.87. a
- Cœlestibus atrijs nihil æquale inuenitur. to. 2.37. C
- Cognitionem filij cognitio patris facit. to. 1.166. B. & 167. C
- Cognitionis mentis speculationem significat quam mens humana de diuina natura habet. to. 1.167. B
- Cognitio rei duplex, quid sit, & quomo do sit. to. 2.96. A
- Cognitio dei radix omnium uirtutum. to. 1.86. B. 199. B
- Cognitio boni et mali homini interdicta. to. 3.22. D
- Cognitio uita æterna est. to. 1.199. A
- Cognoscere bonum & malum quid sit. to. 3.22. D
- Cognoscere patrē qđ ipediat. t. 1.209. B
- Colendus deus nō est materia corruptibile. to. 1.40. A
- Coloris natura quæ. to. 2.89. B
- Columbas & turtures deo offerre debemus. to. 1.236. C. 241. C D
- Commune quid dicatur, secundū vulgatam scripturæ cōsuetudinē. to. 1.251. B

Concilij

I N D E X.

- Concilij Nicenij autoritas, to. 2. 73. A
 Concordia quandoq[ue] bona, quandoque mala, to. 1. 121. A
 Concupiscentia parit peccatum, peccatum gignit mortem, to. 2. 150. D
 Consentientibus, & idem uolentibus & nolentibus, libenter cohabitamus, t. 1. 178. B
 Consortium prauum uitandum, to. 3. 1. D
 Cōsuetudo Christi apud imperitos quæ fuerit, to. 1. 53. B
 Consubstantialis sancta trinitas, to. 1. 7. a
 Contraria iuxta se posita magis eluescunt, to. 3. 10. D
 Contraria duo in eodem subiecto non inueniuntur, to. 1. 3. D
 Contumelie uices Baptista nullas reddit, to. 1. 22. C
 Corne edito, prouerb. to. 1. 77. C
 Cordis duricies perniciofa, to. 1. 67. C
 Cordi mundi qui sunt, to. 1. 208. D
 Cornelius & Sergius soli ex nobilibus, Christianis adhaerunt, to. 3. 52. D
 Coronæ ne uellices, prouerb. to. 3. 77. A
 Corporum proprietas quæ sit, to. 1. 14. a
 Corporeum cum in corporeo non quadrat, to. 2. 116. A
 Corpora omnia loco circumscribuntur, to. 2. 88. B
 Corpus Christi sumendum baptizatis, & quare, to. 1. 67. A
 Corpus phantasticum quomodo moritur, to. 3. 95. D
 Corpus hominis animæ indumentum est, to. 1. 87. C
 Cranium, i. caput inuentum, to. 3. 64. C
 Creare solius dei opus, to. 3. 16. A
 Creare aliud q[uod] gignere est, to. 2. 85. C
 Creationis opus patri & filio indivisum, to. 2. 113. A
 Creator omnium unus, to. 3. 17. B
 Creatori creatura, etiam si nolit, subiecta tur, to. 1. 23. A
 Creatura iustificare non potest, t. 2. 146. a
 Creaturis singulis ineſt esse & diuersitas, to. 2. 88. D
 Creatura nulla à passione libera est, t. 2. 88. D
 Creaturarū mira distinctio & operatio, to. 2. 86. D
 Creaturæ singulæ cognoscuntur optime ex his ex quibus sunt, to. 2. 137. C
 Creaturæ quatenus deum nobis cōmōstrant, to. 2. 117. C
 Creaturarum uarietas uariam in deo iudicant efficaciam, to. 2. 86. A B
 Creatura omnis uniformitatem seruat, qualitatibus autē uariatur, to. 2. 137. 4
 Creaturæ omnes quomodo per ipsum & in ipsum, to. 3. 102. B C
 Creatura quomodo per filium facta, to. mo. 2. 108. C. 112. C
 Creaturæ proprium est mutabilitas, to. mo. 2. 57. A
 Creaturis filius dei connumerari non potest, to. 1. 12. B
 Creaturā multi prætermisso creatore coiuerunt, to. 1. 199. A
 Creaturam colentes ueritatem in mendacium uertunt, to. 2. 50. C
 Creaturarum pater deus merito dicitur, to. 2. 85. C
 Creaturarum casus deum cōtristat minime, to. 2. 89. C
 Creaturæ à principio non mutantur, t. 3. 26. a
 Creatura non sūjiciens particeps, sed dei, to. 1. 9. D, to. 2. 146. C
 Creaturæ quatenus deū nobis ostenduntur, to. 2. 112. B
 Creatura omnis iugo seruitutis alligata, to. 2. 122. C
 Creatura omnis deum glorificare iubetur, to. 2. 122. C
 Credere in nomē Christi qd, to. 3. 124. a
 Credere mulier mihi; quoniam uenit hora, quādo neq[ue] in monte hoc, neq[ue] &c. explana, to. 2. 148. C D. & deinceps.
 Credentes in patrem filium & spiritū sanctum saluantur, to. 1. 3. A
 Credenti & non credenti quid præmij & supplicij immincat, to. 1. 32. B. 36. C D. &. 105. B
 Credentes uitæ participes sunt, iudicij persecutum euafuri, tomo. 1. 49. C. 67. A. 88. B. &. 166. A B
 Credentibus Christus in uitam æternam uenit, to. 1. 68. A. &. 78. D
 Credendi ratio perfecta quæ sit, tomo. 1. 113. C
 Credere quid oporteat, tomo. 1. 223. A. &. 225. B

I N D E X.

- Credentes deus quasi sonitem, quē aqua
nunquam relinquit, facturus. to. 2. 4. C
Credentes in deum & in Christum cre-
dunt. to. 3. 123. D
Crucis signum quid in memoriam redu-
cat. to. 3. 49. D
Cultus diuinus. to. 3. 26. B
Cultus dei uerus. to. 2. 109. D. & tom. 3.
32. B
Cultus per figurās, non est deo gratus.
to. 1. 230. B
Cupiditas parit peccatum, cōsummatio
mortem. to. 1. 87. D
Curetæ pueros Saturno sacrificant. to. 3.
33. A
Cain cœli & terræ filius. to. 3. 19. B
Cyrillus cur librum de recta fide scrip-
tit. to. 3. 94. C
Cyrus Israëlitas ex captiuitate Babylo-
nica liberavit. to. 3. 66. B
Cyrus à deo uocatus. to. 3. 26. D
Cyrus olympiade, lvi. apud Persas regna-
uit. to. 3. 3. D
- D
- Dæmonum cohors Christū deum
agnoscit. to. 3. 113. A
Dæmones pueros non offendunt, tom. 3.
33. B
Dæmones infesti creaturis. to. 3. 26. A
Dæmones dei gloriā rapiunt. to. 3. 30. D
Dæmonum malitia. to. 3. 54. A
Daniel quando fuerit. to. 3. 3. D
Daphnen deperit Apollo. to. 3. 50. A
Dardania à Dardano quando condita:
to. 3. 3. B
Dardanus Idæ nocturna sacrificia insti-
tuit. to. 3. 50. B
Dardanus ex Ioue & Electra natus. to.
mo. 3. 48. D
Dauid in area sacrificauit. to. 3. 83. B
Dauidis prudentia imitanda in lugendis
mortuis. to. 1. 139. C
Decalogus à Iuliano reprehenditur. to.
mo. 3. 39. A
Decalogi explicatio. ibidem.
Dedicatio templi Hierosolymitani trīna
to. 1. 131. C
Definiens ea quæ nos non excedunt, nō
deridendum. to. 2. 87. B
Definitioni semper conueniens conuer-
- sio & quomodo. to. 2. 83. B
Definitio generis ante differētias semper
requirit. to. 2. 83. 4
Definitio rei alicuius quomodo consti-
tuatur. to. 2. 82. C. D. 83. B
De meo accipit scilicet spiritu sanctus,
quomodo intelligendum. to. 2. 43. B
Democritus Abderites quid de deo sen-
serit. to. 3. 7. C
Democritici mundi. to. 3. 11. D
Demophon apud Athenienses quando
regnauerit. to. 3. 3. C
Deplorandi qui potissime sint. to. 2. 73. C
Depositum spirituale à deo nobis com-
missum. apud nos integrum seruari des-
bet. to. 1. 242. C
Desperare nemo debet. to. 1. 107. A. &
214. A
Deucalionis diluuiū. Ixyij. anno Mosis
fuit. to. 3. 3. B
Dextera dei filius est. to. 3. 75. A
Deitatis dignitates in filio sunt. t. 1. 48. B
per totum caput.
Deitas semper uniformis & simplex. to.
mo. 2. 123. B
Deitatis nomen quomodo cōmune. to.
mo. 2. 137. C. D
Deitatis unitas probatur. to. 2. 92. D
Deitatis natura una in patre & filio, et sp̄
ritu sancto. to. 3. 68. B
Deitatis una natura, quam adorare opor-
tet. to. 2. 11. D
Deo uirtutes substancialiter agnatae sunt,
non per uoluntatem. to. 2. 90. C
Deus quomodo per creature cognosci-
tur. to. 2. 112. B. to. 3. 13. C
Deus bifariam ne iudicatur. to. 2. 79. D
Deus uoluntate cūcta creat. to. 2. 112. D
Deus quo pacto immutabilis. to. 1. 63. B.
107. A. to. 2. 91. A
Deus omnia benefecit. to. 3. 21. D. 82. A
Dei character quatetus in nobis. tom. 2.
74. B. C
Deum simplicem esse actū, uel ἀνεγέρτη.
to. 2. 91. A. 116. D
Dei cultores, quomodo à spirituali pugnali
berantur. to. 1. 282. D
Deo quæ digna, eminentissima sunt. to.
mo. 2. 99. A
Deus superior omni uersione. to. 2. 89. D
Deo

I N D E X.

- Deo sua cōmittenda secreta, to. 3. 97. C
 Deus natura simplex, multis modis effi-
 cax est, to. 2. 87. B
 Deum suum patrem cur filius uocat, to-
 mo 2. 120. D
 Deus scit, bonum & malum, sed non
 πραγτικῶς, to. 3. 23. D
 Deo nihil accrescit, to. 2. 91. D
 Dei proprietas est diuinitas, t. 2. 102. A
 Deum impossibile est per creaturā in no-
 strū domiciliū introduci, t. 2. 144. A
 Deus solus bonus, to. 2. 147. A
 Deus secundum naturam dominus, to-
 mo 3. 68. D
 Deus primus stans, secundus qui moue-
 tur, to. 3. 25. A
 Deus uerbo creat, Ibidem B
 Deum esse omnium deum, to. 3. 26. B
 Dei natura qualis, to. 2. 74. B
 Deus duplīcī ratione pater noster dici-
 tur, to. 2. 84. B
 Deus & Christus simul coassumuntur,
 to. 3. 108. D
 Dei nomina ἦν τὸ γένος, to. 3. 8. A
 Dei efficacia omnia facta sunt, t. 2. 87. a
 Deo nihil accidit, to. 2. 81. C
 Deus solus est legislator, tomo 2. 97. B
 147. A
 Deus quomodo habeat, to. 2. 139. A
 Deus absq̄ tempore, to. 3. 8. C
 Dei solius abluere obnoxios culpa, to-
 mo 2. 140. D
 Deum exacerbare quid, to. 2. 141. A
 Deus nullis circumscriptus finibus, to-
 mo 2. 141. A
 Dei solius uiuiscare, to. 2. 142. C
 Deo substantialiter, nō uoluntarie inest
 gignere, to. 2. 90. C. D
 Deo generare filium an congruit, tomo
 2. 90. D
 Deo quæ attribuantur, etiam præter scri-
 pturam, to. 2. 73. D
 Deus quomodo filios pro patribus pu-
 nit, to. 3. 29. A
 Deus in specie ignis apparuit, t. 3. 65. b.
 Deus propheta nominatus, Ibidem
 Dei nomen Qui sum, ὢν, to. 3. 67. D
 Deus proprio sermone alloquendus, to-
 mo 3. 68. A
 Dei nomen κανόνις ὢν, to. 3. 68. A
 Deus unus est, to. 3. 68. A, B
 De deo opiniones uariæ, to. 3. 4. C
 Deum Aegyptiū significantes, oculum
 super baculum pingebant, to. 3. 76. D
 Deum non esse cibum, to. 3. 18. A
 Dei consilii, quod non solo nutu nos li-
 berauerit, to. 3. 72. D
 Dei consilia & opera non inuestiganda
 Ibidem, & to. 1. 73. C. D
 Dei opinio unde orta, to. 3. 13. B
 Deus non est solus expolitor materia,
 to. 3. 14. A
 Dei solius opus creare, to. 3. 16. A
 Dei affectio una bonitas, to. 3. 16. C
 Dei gloria facere omnia, Ibidem
 Deus omniū curā habet, to. 3. 15. D. 36. a
 Deus Julianus apathos uidet, to. 3. 41. B
 Deus iurat, Ibidem C
 Dei irasci & æmulari, to. 3. 41. C
 Dei consilium an sit tardum, Ibidem D
 Deus ignis, to. 3. 88. D
 Dei consilium de confundendis linguis
 to. 3. 37. G. D
 Deus uicarios deos nō habet, to. 3. 38. B
 Deo non subesse graue, to. 3. 38. B
 Deus q̄tenus affici dicat, t. 3. 40. a. 41. b
 Deum esse zeloten & ignem consumen-
 tem, Ibidem B
 Deus uniuersa nouit, tomo 1. 26. C. D.
 & 29. D. 53. B
 Deo repugnare periculorum, to. 1. 31. A
 Deus corruptibili materia, & exteriori
 colendus non est, to. 1. 40. A
 Dei nomen trifariam in scripturis acci-
 pit, to. 1. 134. B
 Dei uidere, est misereti, t. 1. 117. b. 141. C
 Dei manus omnia tenet & replet, tomo
 1. 14. C. 84. B. 203. D
 Deus pater omnia in omnibus per filiū
 suum, to. 1. 10. B. to. 2. 93. C
 Deum quomodo prophetæ uiderint, to-
 mo 1. 21. A. B
 Deo solo incorruptibilitas, & cui cōce-
 dit, inest, to. 1. 18. C. 26. A. 63. A.
 Deus homines dæmonibus non subie-
 cit, to. 3. 30. C
 Deum patrem nemo uidit, to. 1. 71. C.
 & 91. D. 129. C
 Deus quid sit natura, non est inuestigan-
 dum, to. 1. 73. C. & 166. C

I N D E X.

- Deus per filium, ut per verbum suum loquitur, to. 1. 169. A
 Deum qui habeant, to. 1. 178. C. 194. C
 Deum semper nobis adesse credamus, to. 1. 197. C
 Deus quare ingenitus dicitur, to. 2. 2. D
 Deosne plures an unum Moses afferat, tom. 3. 64. C D
 Deos peregrinos uenerari etiam Ethnizorum legib. prohibetur, to. 3. 48. B
 Decrum allegoria, to. 3. 7. A
 Deorum singulorum singula habent officia, to. 3. 29. C. 30. C. 60. A B C
 Deorum imagines in annulis ne feras, proutib, to. 3. 77. A
 Deorum numerum fides nostra non admittit, to. 1. 3. D
 Di⁹ singuli singularum genti⁹ praefides, to. 3. 29. C
 Di⁹ multi in cœlo & in terra per gratiam, to. 1. 21. B
 Di⁹ ipsi secundum gratiam nominati sumus, to. 2. 107. D
 Di⁹ quo pacto simus facti, to. 2. 140. A
 Di⁹ Homeric⁹ mutabiles, to. 3. 41. D
 Di⁹ dicunt qui uerbum dei recipiunt, to. 2. 99. A
 Di⁹ tēpla & statuae cōtructae, to. 3. 4. C
 Di⁹ Græcorum contrarij, to. 3. 7. A
 Di⁹ conspicui occulti, & mentales, to. 3. 16. D
 Di⁹ gentium dæmonia, to. 3. 65. A
 Di⁹ multi appellatione, ibidem,
 Di⁹ morti obnoxij, to. 3. 10. B. 49. B
 Di⁹ nō maledices, quomodo intelligendum, to. 3. 61. C
 Di⁹ gentium dispersis conditionis, to. 3. 45. B
 Di⁹ affectibus & uitij⁹ criminibusq; obnoxij, ibidem,
 Di⁹ rationales creaturæ appellantur, to. 4. mo. 3. 15. C
 Di⁹ gentium sacrificijs gaudent, tom. 3. 32. A
 Di⁹ gentium humano sanguine plancat, ibidem, C
 Di⁹ Ethnicorum Plutonem timent, to. 3. 87. A
 Di⁹ iurabant per Styg⁹ aquā, ibidem.
 Di⁹ gentium cuius apud sapientes existi-
- mationis, to. 3. 19. C
 Di⁹ olim in homines conuertendi, to. 3. 73. C
 Di⁹ & filij dei per adoptionem sancti discuntur, to. 3. 74. D
 Di⁹ nos & dei filij facti adoptione, nō natura, sed gratia, tomo. 1. 14. B. 202. B. 209. D
 Diabolū uariæ sunt ad decipiendum insidiæ, tom. 1. 67. A
 Diabolū tyrannis per hyemem intelligit, to. 1. 76. B
 Diabolū filij quare Iudei dicti sunt, to. 1. 109. B. &. 110. A
 Diabolus mortis princeps, & uitæ extiminator, to. 1. 111. B
 Diabolus desyderia, nomina, & proprietates, ibidem.
 Diabolus à deo creatus, bonus erat, & post lapsum malus factus, to. 1. 111. A B
 Diabolus lapsus Ioānes in spiritu cognovit, to. 1. 112. C
 Diabolus quomodo mundi princeps sit, tom. 1. 150. B. &. 193. D, & quare sic di-
ctus, 178. D
 Diabolus peruicacia & tētatio multiplex, to. 1. 160. A B
 Diabolus per Pharaonem intelligitur, to. mo. 1. 161. A
 Diabolus quib⁹ technis homini insidiatur, to. 2. 151. A B
 Diabolus nec Christum aggredi dubitat, to. 2. 151. B
 Diabolus p̄ Julianū loquutus, to. 3. 43. a
 Diabolus malignitas semper probatos euertere conatur, to. 1. 204. D
 Diabolus iure plectitur, & quare, tom. 1. 209. B C
 Diabolus astutias præcauere solicite debemus, to. 1. 241. D
 Diabolus per serpentem loquutus Euæ, to. 3. 22. A
 Diagoras ob impietatem accusatus, sua salutem quæsiuit, to. 3. 48. B
 Diagoræ Melij occisoribus talentū decretum, ibidem.
 Diana quod Oeneus primitias uiae non obtulerat, quid malorum mouerit, to. mo. 3. 44. D
 Diana Oencum puniuit, to. 3. 45. A

Dictionis

I N D E X.

- Dictionibus abusiuis sape scriptura utilis
tur, to. 1. 9. B
- Die oblationis sacrificij, item & crastino,
cur licitum erat illo uesci, non autem ter-
tio die, to. 1. 24. 9. C
- Diem ultimum quomodo filius ignorare
dicatur, to. 2. 135. C
- Hierosolyma*, Hermetis liber, to. 3. 8. D
- Digitus dei, spiritus dicitur, to. 2. 150. A
- Digredi longius non tam tutum, quam
urgere causam, to. 3. 10. D
- Dilectio dei in Christo Iesu, to. 3. 107. D
- Dilectio Christi mensuram non habet.
to. 1. 187. C
- Dilectio omnium uirtutum caput & ori-
go est, to. 187. D
- Dilectionis dei demonstratio, est euangeli-
corum praeceptorum obseruatio.
to. 1. 173. C
- Dilectionis opus, non solum sibi, sed etiam
dilectis prouidere, to. 1. 180. A
- Dilectionis modus ostendit, t. 1. 162. C
- Dilectioni fratrū nihil anteponendū, ibi.
- Dilectionis utilitas magna est, tomo. 1.
162. D. 163. A
- Diligere deū querentis optet, t. 3. 107. D
- Diligere est seruare mandata, to. 1. 17. D
184. B. & 186. C
- Diligens fratre in luce est, persequens ue-
ro in tenebris, to. 1. 13. D
- Diligentibus deum gratia bonorum spi-
ritualium conceditur, to. 1. 172. B
- Dinarchus poëta Liberis gestorum scri-
ptor, to. 3. 87. D
- Diodori de Mose testimoniu, to. 3. 4. B
- Diogenis opinio de mundo, to. 3. 11. D
- Diomedi homines sacra siebant, tom. 3.
32. D
- Dionysij Liberis sepulchrum in Delphis,
tom. 3. 3. B
- Dionylius à Perseo occisus, ibidem.
- Dionysij uxor à Platone philosophia in-
stituta, to. 3. 53. C
- Disciplina Christi à terrena longe abest,
tomo. 1. 204. B
- Disciplina Christi, figurarū in ueritatem
est transformatio, to. 1. 178. D
- Disciplinam perfectam ægrotantes ani-
mo aspernantur, & inutilia amplectun-
tur, to. 1. 78. A
- Discipuli caduca omnia contempserunt
ut patrem cognoscerent, to. 2. 200. B
- Discipuli Ioannis uicti ratione baptismi,
tomo. 1. 33. A. & 34. C
- Discipuli probi officium, to. 1. 4. A
- Discipulorum est, magistri doctrinā ser-
uare, to. 1. 122. B
- Discipuli Christi quo pacto erimus, to.
mo. 1. 131. B. 162. D
- Dissensio & discordia quandoque bona,
& quandoque mala, to. 1. 121. A
- Dissimilitudinis nullus modus interpa-
trem, tomo. 2. 11. A C D. & 14. C
- Divina ne curiose inquiramus, to. 3. 21. D
- Divinarum rerum cupidis quid facien-
dum, to. 2. 72. C
- Divina scriptura nihil temere dicit, to. 1.
79. A
- Divinæ naturæ quatenus socij, t. 2. 110. B
- Divinæ nostræ sociamur per spiritum san-
ctum, to. 2. 110. B
- Divinorum honorum inopia, est boni de-
speratio, to. 2. 150. D
- Divinitas omnium rerum tota uirtus, to.
mo. 2. 95. A
- Divinitas substantialiter inderiuabile bo-
num, to. 2. 24. B
- Divinitas sub genere & differentia speci-
fica non est, to. 2. 73. D
- Divitiarum gloria caduca, to. 1. 70. C
- Divites qui dicantur, to. 1. 70. D
- Docendi munus messis nomine interpre-
tatur, to. 2. 101.
- Docendi gradum in ecclesia possiden-
tes quo pacto agant, to. 1. 40. D
- Docens non quis sit, sed quid doceat at-
tende, to. 1. 123. B C
- Docentis opus quod sit, tomo. 1. 26. B.
29. D. 31. A
- Docentium uera & recta uerba, ob uitæ
impuritatem contemnuntur plerisque,
to. 1. 112. D
- Docti ad inferna cū scientijs demergun-
tur, to. 1. 98. A
- Docti Iudei peiores imperitis Galilæis,
to. 1. 43. B
- Doctores falsi in gregem irruerunt domi-
nicum, to. 1. 1. B
- Doctores orbis ordinant, & ad quid mit-
tantur, to. 1. 226. B C

I N D E X.

- Doctores ecclesiae quo pacto Christo coniungantur, to. 1. 231. C
 Doctorum officium to. 1. 125. B
 Doctori quibus armis pugnandum, to. mo. 2. 136. C
 Doctorem temporis cura extimulet, to. mo. 2. 125. B
 Doctrinæ communicatio maior pecuniarum dispensatione, to. 1. 146. A
 Doctrina Christi est umbræ legalis adimplatio, to. 1. 178. D
 Doctrina Christi observationes Iudeorum rejicit, to. 1. 185. B
 Doctrina sana ab omnibus est percipienda, to. 1. 123. B
 Doctrina & prædicatio commendat per uitam rectam, to. 1. 127. A
 Doctrina quæ pictoribus similis, t. 3. 83. D
 Doctrinæ ueritatis efficacia, to. 2. 80. C
 Doctrinæ scandalum ponentes qua pœna digni, to. 2. 136. C
 Doctrina euangelica reformat uitam, & diaboli uires euertit, to. 1. 79. B C
 Doctrinam legis Christus nō improbat, sed perficit, to. 1. 84. D. & 178. D
 Doctrinæ Christi maculam inesse opinantes, peccant in patrem, to. 1. 49. D
 Doctrinæ Christi, non umbraculis legis inhærendum, to. 1. 64. A. & 84. D
 Doctrina frequens animo duro accōmodanda, to. 1. 72. B
 Doctrinæ sancti spiritus attendendum, non nugis hominum, to. 1. 8. A
 Doctrinam saluatoris negligentes, filij sunt inobdientiae, to. 2. 53. D
 Dodonea quercus locuta to. 3. 22. C
 Dogmata diuina, uirtute humana nemo affequitur, to. 1. 205. A
 Dogmata noua cauenda, to. 1. 73. A
 Dolores Christus non ut deus, sed ut homo perpeccus, to. 1. 37. D
 Dominus quoties loquitur prophetis, spirituſſ. locutus intelligit, to. 2. 139. C
 Dominus sui capit is nemo, sed unum habemus dominum, quem spirituſſ tribu toprofitemur, to. 1. 40. A
 Dominus non rudibus & contentiosis se reuelat, to. 1. 40. C
 Domino coniunctus, unus cum eo spiritus est, to. 1. 77. B. & 81. A
 Domini cur tam districte evidentur à set, uis honorari, to. 1. 271. C
 Domus nostra spiritualis, quomodo redimenta est salutari penitentiæ remedio, quam per peccati ppetrationē à nobis alienauimus & uedidimus, t. 1. 279. C
 Dona dei in nobis unde, tom. 2. 100. D, 120. C
 Dona uaria sunt, to. 2. 155. A
 Dracones legis à Solone abiogatae, to. mo. 3. 3. D

E

- Ebrietas corporis, ob graula quæ infert cōmoda, summopere cauenda, tomo. 1. 254. C
 Ecclesiæ dogmata pervertuntur à blasphemis, to. 1. 32. D
 Ecclesiarum præsules notent copinos duodecim, to. 1. 59. B
 Ecclesia Christi rectitudine dogmati glo riati, & quam fidem habeat, to. 1. 171. C
 Ecclesiæ doctores quo pacto Christo coniungantur, to. 1. 231. C
 Ecclesiam sine ruga & macula patri filius adduxit, to. 2. 30. D
 Ecclesia una est legi prophetis & Euangeli, to. 1. 252. A
 Ecclesia corpus Christi capit is est, et nos singuli membra, to. 2. 207. D
 Ecclesiæ decor corporalibus oculis non cernitur, to. 3. 149. A
 Ecclesia super quam petram fundata, to. mo. 2. 104. C
 Ecclesiasticā dignitatē ambiens, p forem non p ostiū intrantē designat, t. 1. 126. A
 Ecclesiastici pastoris exemplū quale esse debeat, to. 1. 126. C D
 Elementa syderacj manifesto errore pro dijs culta, to. 3. 13. D
 Elementa per se non subsistunt, sed uero bo & spiritu dei, to. 3. 14. B
 Elias in Camelo sacrificauit, to. 3. 83. B
 Eli pontifex quando mortuus to. 3. 4. C
 Eloquentiæ absolutum uirtutibus hominem efficiat, t. 3. 45. D. 51. A. 60. A
 Elpicen & uxor & cōlanguinea Cimoris, to. 3. 47. D
 Emanuel Christus, to. 2. 111. C
 Empedoclis opinio de immortalitate ani mæ, to. 3. 62. B

Empedo-

I N D E X.

- Empedocles Euphorbus fuit in bello
Troiano, to. 3. 20. B
- Empedocles amicitiā & contentionē,
terum principia dixit, to. 3. 17. B
- Empedoclis opinio de mūdo, to. 3. 11. D
- Encæniare, to. 1. 132. C
- Encænia quid, ibidem,
εννοια θεων, to. 3. 17. A
- Enoch à deo translatus, to. 3. 26. B
- Enos Adæ nepos Deus cognominatus.
to. 3. 76. A
- Epicuri opinio de mūdi figura, to. 3. 11. D
- Epicuri ἀτομαι, ibidem,
- Epicuri mundi infiniti, ibidem,
- Epimetheus quando natus, to. 3. 3. B
ἐπίτηχη πόροι quid sit, to. 1. 2. 41. A
- Episcopi, quorū est docere, quo pacto se
in ecclesia habeat, t. 1. 40. D. et. 41. A
- Episcoporum conditio describitur, to.
mo. 1. 41. D
- Episcopi discant non decipi assentiu-
culis, to. 1. 61. A B
- Erat, quid Christo tribuat, to. 2. 99. A
- Epistola apostolorū ad gentes, to. 3. 83. C
- Epistola sunt sancti, nō atramento, sed spi-
ritu dei scripta, to. 3. 83. B
- Pistolam spirituale nos Paulus uocat,
to. 2. 105. A
- Erechtheus Atheniensis dæmonibus sub-
terraneis suā immolauit filiā, t. 3. 32. D
- Erichtonius ubi sepultus, to. 3. 88. A
- Eripia unde dicta, to. 3. 3. A
- Errores circa spiritus sancti essentiam, to
mo. 2. 136. D
- Esaias propheta cur per Seraphim ad se
missum, solum in labijs est purgatus,
carbone sumpto de altari, to. 2. 66. B
- Esaias quando prophetarit, to. 3. 3. C
- Esaias quomodo deum uiderit, t. 1. 15. D
- Esebo tempore Troiani excidi apud He-
braeos iudicauit, to. 3. 3. B
- Eseos focula prænoscere Porphyrius di-
citur, to. 3. 46. B
- Eua Adæ deceptrix potius quam adiuto-
rium, to. 3. 19. A
- Euangelium calciamentum domini di-
citur, to. 1. 95. B
- Euangelij cognitio de deo duplex, to.
mo. 2. 96. A
- Euāgelij primūtias, & uite uerba Magda-
- lena prædicavit discipulis, to. 1. 25. A C
- Euangelij scopus fides, to. 3. 107. C
- Euangelij Christi certitudo, to. 3. 123. A
- Euangeliū unū Christi & dei, t. 2. 101. C
- Euangeliū, lex, & prophetiae semper con-
ueniunt, to. 1. 252. A
- Euangelij ministerium Christum deum
probat, to. 3. 108. A
- Euangelium dei, prædicatio Christi est.
to. 3. 107. A
- Euangelium dei est testamentū sp̄ritus.
to. 2. 147. A
- Euāgeliū prædicare iubet Christus absq̄
formidine, to. 1. 187. C
- Euangelij lux qualis, to. 3. 109. C
- Euangeliū quibus sit odiosum, t. 1. 189. B
- Euangelium quid sit, to. 3. 122. C
- Euangelium diligenter prædicandum,
to. 1. 189. D
- Euāgelica lex à nobis tenenda & quare.
to. 1. 110. B
- Euāgelicā doctrinā cōtemnentes, ci-
uitatem dæc nō aspiciunt, to. 1. 165. D
- Euāgelica prædicatio cuius sit, & quod
nuper non inuenta, to. 1. 178. D
- Euāgelicā colens doctrinā, dupliciter spi-
ritu libus pollet disuītis, to. 1. 186. B
- Euāgelica doctrina plenissimam bene-
ditionem adducit, to. 1. 28. B
- Euāgelicam uiuendi disciplinam Ni-
codemus aspernatur, nūmū adhærēs
mandatis Mosaicis, to. 1. 32. A
- Euāgelica doctrina figuræ & umbras le-
gis in cultū spiritalē trāsmutat, t. 1. 40. C
- Euāgelica & apostolica scriptura per du-
os pisces significatur, to. 1. 58. D
- Euāgelica ueritate adueniente, cessarūt
umbræ et figuræ ueteris legis, tomo. 1.
269. A
- Euāgelica administratio legali longe ma-
ior est, & quare, tomo. 2. 37. B. 38. C
55. A
- Euāgelicam doctrinā gratius q̄ legalem
contemnentes, puniuntur, to. 2. 55. B
- Euāgelica disciplina antiquior legali, to
mo. 1. 188. B D
- Euāgelicæ disciplinæ iustitia fructus est
manens, non legalis, to. 1. 188. D
- Euāgelica prædicatio credentes à mun-
do amouet, to. 1. 204. 219. D

I N D E X.

- Euangelica prædicatio non indiget cle-
mentia, to. 2. 69. A
- Euangelica doctrina citra delectum insti-
tuendi, to. 3. 53. C
- Euangelica lex cur non ab initio data pri-
scis, to. 2. 14. 9. D
- Euangelica doctrina transformat literam
in spiritum, to. 1. 84. D
- Euangelistarum doctrina diuinitus deflu-
xa, & excelsa, & admirabilis, to. 1. 1. A
- Euangelistis diuersa quandoq; oratio, to
mo. 1. 1. B
- Euangelistarū nulla discrepātia, t. 1. 221. A
- Euangelistæ diligēter dicta & facta Chri-
sti scripscrunt, to. 1. 199. c. 232. A
- Eumylus poëta quando fuerit, to. 3. 3. D
- Eunomij errores, to. 2. 5. c. &c. 7. B. per
totum caput, & eius indocta captio, to
mo. 2. 14. D
- Exaltari quare & quomodo filius dica-
tur, to. 2. 36. A. C
- Exempla & similitudines ad qd, t. 1. 180. A
- Exempla afficiunt magis quam probant,
tom. 3. 67. C
- Exemplar & imago idem sunt, t. 2. 116. C
- Exemplar rei factæ natura non condita,
to. 2. 110. B
- Exutero generati filiū quid, to. 2. 87. C
- Ezechias Assyrijs Hierusalem obsidēti-
bus cladem precatur, to. 3. 56. C
- Ezechias regibus omnibus exemplū sit,
to. 3. 94. B
- F**
- Facies patris filius est, to. 2. 116. C
- Facinus tam turpe nullum, quod im-
peritia non audeat aggredi, to. 1. 32. D
- Factura factoris effectum nō assequitur.
to. 2. 113. A
- Falsum nihil in Christo est, to. 2. 54. D
- Fatidici, imò falsidici reprehenduntur.
to. 1. 93. D
- Fato et dispositioni syderū non sunt sub-
iecta opera Christi & hominū, tom. 1.
92. C. per totum caput.
- Fatui quæ nō intelligunt, temere falsa di-
cunt to. 1. 73. c. 76. C
- Fatuis facillima obscura uident̄, t. 1. 73. b
- Felicitas summa in cōtemplatione dei,
to. 3. 21. c. 40. D
- Feriae Christianæ, to. 3. 82. D
- Fermentum typus malitiæ, to. 3. 82. D
- Festis diebus deus plus irritatur iam, &
colitur, to. 1. 14. 4. B
- Festos dies nō recte peragūt, qui nō tam
aliorū, q; sui rationē habēt, to. 1. 160. D
- Fidei oracula quidā detorquēt, t. 3. 94. d
- Fides euangelij scopus, to. 3. 107. C
- Fidem recusantes, testan̄t deum nō esse,
ueracem, to. 1. 35. A
- Fide ad nos ingredit̄ Christus, & per spi-
ritum sanctum inhabitat, to. 1. 36. C
- Fide uita om̄ib; tribuit, t. 1. 41. a. 127 d
- Fide simplici om̄ia deo esse facilia creda-
mus, to. 1. 58. A
- Fide & charitate, & absque labore salua-
mur, to. 1. 60. C. 184. B
- Fidei fructum à legali cultu Christus dif-
separat, to. 1. 63. D
- Fidei pietas nō inutilis, tom. 1. 67. C. &c
138. A
- Fidei sublimia præmia, t. 1. 69. D. 73. C
& tomo. 2. 50. D
- Fide & non aliter saluamur: & fides qd
to. 1. 164. D. 173. C. to. 3. 123. D
- Fides nō uerbis, sed affectu agentis pro-
batur, to. 1. 173. C
- Fidem habens, præceptorum euangeli-
corum cognitionem retinet, & secun-
dam eam uiuit, to. 1. 177. B
- Fides gentium per panes propositionis,
quos David comedit, significatur, to.
mo. 1. 80. A
- Fides cognitioni præposita est, tomo. 1.
80. A. 199. A. B
- Fidei iusticia omni legali mandato supe-
rior, tom. 1. 87. C. & to. 2. 52. A. tomo.
3. 110. B
- Fides, & non stirps Abrahæ salutem af-
fert, to. 1. 109. A
- Fidei fructum simplices, nō superbi pro-
ferent, to. 1. 146. B
- Fides nostra numerum deorū non admit-
tit, to. 1. 3. D
- Fide Christi adoptati qd possint, & qua-
lis differētia inter fidem nostrā & Isræ-
lis sit, to. 1. 18. A
- Fide rectadeus quæsitus statim cōuersus
uisitat nos, to. 1. 26. B. C
- Fide in ecclesiam uenitur, Ibidem, c. &c
in coelestem thalamum, to. 1. 28. D
- Fide

I N D E X.

- Fide adhæretur Christo, to. 1. 28. D. 42
 D. & 83. B. & to. 2. 50. D
 Fides Nathanaëlis, to. 1. 27. C
 Fide iustificamur, t. 1. 73. c. 74. A. 154.
 A. B. 165. D. & to. 2. 50. D. 123. A. to
 mo. 3. 107. B. 118. D. 123. B
 Fides in Christum, ore & palam confi-
 tanda est, to. 1. 153. D. & 154. A. &
 to. 3. 113. A
 Fidei summa explicat, t. 3. 104. B. C. D
 Fides filij generationem ex patre tradit
 to. 2. 87. B. 91. A
 Fidei uerbū quod prædicat, to. 3. 129. B
 Fidei efficacia, to. 2. 106. D. 101. B. C
 Fides uera non est trinitatis consubstan-
 tialitatem negans, to. 2. 137. A
 Fides in Christum quatenus se extēdat,
 to. 2. 115. D
 Fidei instabilitas quantū deo displiceat
 to. 2. 116. A
 Fidei studia inutilia qua, to. 2. 73. D
 Fide susceptū audaculis iuēstigatiōibus
 ulterius nō est inuestigādū, t. 2. 87. B
 Fides qua scr̄utinio exquiritur, fides nō
 est. Ibidem
 Fide remissionem peccatorum cōsequi-
 mur, to. 1. 77. D. to. 3. 101. D
 Fide claudus retro abit ad īferos, to-
 mo 1. - 8. C
 Fides sanctorū in patru n mordicus tu-
 enda, to. 2. 84. D
 Fidei fructus sp̄iritus sanctificationis,
 to. 3. 123. B
 Fidei terminus Christus, to. 3. 122. C
 Fide Christus à nobis capi, t. 3. 124. A
 Fides funda. nētum ecclesiæ, to. 2. 104.
 C. to. 3. 108. C
 Fidei trinitatis periculum, to. 2. 84. A
 Fides simpliciter neophytis tradenda,
 to. 1. 31. A
 Fidem in Christum beneficij loco acce-
 pimus, to. 3. 123. D
 Fides Christum ut unum deum adorat,
 to. 3. 107. C
 Fides iustitia legali antiquior est, tomo
 mo 1. 188. B. & 221. D
 Fide filio dei configuramur, t. 2. 108. A
 Fides est no. a simpliciter in hominē, sed
 in deum, to. 2. 116. C. to. 3. 122. A
 Fidei sigillum est apostolorum testimo-
 nium, tomo 2. 63. B
 Fides uera quæ, to. 3. 125. B
 Fides Abrahæ fides nostra, to. 3. 6. C
 Fidel templū à Numa dicatū, t. 3. 49. C
 Fidci sermo sūma spei nostræ, t. 2. 72. C
 Fidei meritum, to. 2. 104. B
 Fidelis est Christus omnibus nobis, to-
 mo 2. 39. D
 Fidelis quando homo sit creatori, tomo
 2. 39. C
 Fidelibus mītis est dominus, incredulis
 uero seuerus. Ibidem
 Figuræ Mosaicæ ad decentius transfor-
 mandæ, to. 1. 84. D
 Fideles Christus sub disciplinis legali-
 bus uiuere solebat, to. 1. 178. D
 Figuris Mosaicis nemo perfectus, to-
 mo 1. 230. B. C
 Filiationis nomē unde nobis, t. 2. 121. B
 Filatio duplex, to. 2. 107. C. D
 Filius uerus & naturalis quis sit, to. 1. 17
 D. & 29. A
 Filius ex perfectissima substantia patris
 emanauit, to. 1. 23. D. & 26. A. & 35. C
 & 167. B
 Filius ex adorantium numero non est,
 quia deus est, & unā cū patre & sp̄iri-
 tu adoratur, to. 1. 39. B. per totum. &
 to. 2. 12. A.
 Filius est patris uerbū, uirtus, uolūtas, et
 consiliū, to. 1. 41. D. & 179. D. & 104.
 C. & to. 2. 9. C. 90. B. 116. D
 Filius patre minor nō est, neq; uirtute,
 neq; operatiōe, sed æqualiter oīpotēs
 t. 1. 45. D. per totū Cap. & 47. C. 115
 C. 180. A. per totū, & 182. D per totū
 & 192. B. 194. D. & 202. B. & tomo
 2. 1. C
 Filio īsunt omnes deitatis dignitates nō
 participatione, aut deforis, sed natura
 liter, to. 1. 48. A. pertotū, 172. A. B
 Filius alienæ uitæ particeps non est, sed
 ipse natura uita est, to. 1. 75. B. 133. C.
 & to. 2. 25. B. 117. D. 118. A. B
 Filius unigenitus, populus Israël uoca-
 tus à deo, postea prava generatio, &
 cur hoc: to. 1. 110. D. (117. C
 Filij peccata parētū qui do portet, to. 1.
 Filios dei ex diaboli filijs Christus fecit
 to. 1. 143. C

I N D E X.

- Filium suscipiens, ad cognitionem patris concendit, to. 1. 166. B
 Filiorum naturalium loco à Christo diligimur, to. 1. 208. C
 Filius patris haeres, splendor, character, imago; creator, & in eodem solio sedens dicitur, to. 2. 37. B. 41. A. 117. C. D. et to. 2. 46. C
 Filius patris similis, rei nullius indigens, perfectus & immutabilis, to. 2. 21. C. & 42. A
 Filius uox patris secundū orpheū. t. 3. 8. D
 Filius mens de mente, to. 3. 9. B
 Filius uerbum dicitur, to. 3. 74. D
 Filius dextera patris, to. 3. 75. A
 Filius uirtus dei, Ibidem A. B
 Filius dominus, Ibidem B
 Filius creatura non est, to. 1. 12. B. per totum Caput, & 18. B. C. 105. A. B. 116. B. 166. D. & to. 2. 26. per totum Cap. & 28. D. 29. A. 31. A. Item per totum xi lib. Thesauri.
 Filios appellare solet scriptura ex imitatione uel similitudine, to. 1. 111. A
 Filius nō intelligit absq; patre, to. 3. 67. C
 Filius deorū sine probationibus credendum, to. 3. 68. D
 Filius dei dupliciter sumus, to. 3. 100. a. b
 Filius generationē ex patre tradit nobis non intellectus, sed fides & scriptura, to. 2. 87. B
 Filius omnium rerum principiū secū habet, to. 1. 2. B
 Filiū non minorem patre esse probatur scripturis, to. 1. 3. C. D
 Filius seculorum conditor, to. 1. 4. D
 Filius cooperans patri operanti, uelut ignis suae caliditati inest, to. 1. 8. D
 Filius à creatura tantum, quantum tenebræ à luce, distat, to. 1. 11. B
 Filius in natura patris, ut in radice moratur, to. 2. 117. D
 Filios dei fieri non humanum, sed diuinum donum, to. 3. 124. A
 Filius aequalis patri, to. 3. 85. A
 Filius Abrahæ, to. 3. 91. D
 Filius dei sumus per filiū dei, to. 2. 100. A
 Filius eiusdem operationis & uirtutis cum patre probatur, to. 2. 100. B. C
 Filiū dei solū esse uerbi pronūciatiū
- patris afferētes cōfutant̄, to. 3. 96. D
 Filius dei an proprijs magis glorie bonis, quām paternis, to. 2. 114. C
 Filius dei ḡnatio aeterna p̄baf. t. 2. 87. C
 Filius quatenus īmago dei patris, to. 2. 109. B. to. 3. 100. D
 Filius sapientia patris est non participatio, sed ipsamet, to. 2. 117. A
 Filius dei an patrī ḡgnenti succedat tempore, to. 2. 88. D
 Filiū ī diuinis generatio q̄lis, t. 2. 117. A
 Filium dei ī carnem uersum afferentes confutantur, to. 3. 95. D
 Filius dei an melior patre, to. 2. 95. C. D
 Filiū q̄modo pater agnoscat, t. 2. 105. D
 Filiū agnoscit solus, qui patrem nouit, to. 3. 96. D
 Filius n̄ nisi habeat existentiam, pater nō esset pater, Ibidem D
 Filiū ueram existentiam probat patris ianuas dilectio, Ibidem D
 Filiorū adoptionis signaculum spiritus sanctus est, to. 2. 121. B
 Filiū dei quatenus sumus nos, t. 2. 86. B
 to. 3. 108. D
 Filiū dei imaginatio an præcedat generationem, to. 2. 91. A
 Filius q̄modo dicat se nihil facere posse à seipso, to. 2. 134. A
 Filius quo pacto habeat plenitudinē à patre, to. 2. 93. C. D
 Filius an secundū naturam sit sanctus, an participatione, to. 2. 126. D
 Filius in patre, & pater in filio quomodo, to. 2. 99. D. 117. B
 Filiū cōfigurati sumus fide, to. 2. 108. A
 Filiū dei perpetuā existentiā probat ipsa creatio, to. 3. 97. A
 Filiū an uoluntarie uel inuoluntarie pater genuerit, to. 2. 90. A
 Filius dei quid patri sit, to. 2. 112. C
 Filius facies patris dicitur, to. 2. 116. C
 Filius quō patri subiectus, t. 2. 123. D
 Filiorū adoptio q̄ pacto à deo, t. 2. 99. C
 Filius an sciat patrem ingenitum esse, to mo 2. 81. D
 Filius cur patrem, dcum suum uocet, to mo 2. 120. D
 Filiū identitas cum patre, tomo 2. 116. B
 C. 117. B

Filius

I N D E X.

- Filius calamus dei patris dicitur, tomo 2.150. A
 Fœminarum intellectus tardus & molis est, to. 1.38. D
 Fōs bonitatis Christus, & q̄re, t. 1.51. B
 Fontes salutares qui dicant, to. 3.125. B
 Foras ei sc̄ere quid significet, to. 1.67. d
 Formari Christus quomodo possit in homine, to. 1.127. B
 Fortitudo Christiana, to. 2.153. A
 Fratres Christi & filij dei uocamur gratia, to. 2.40. A
 Fructus manens, Euangelica iustitia, non legalis est, to. 1.88. D
 Frumentum quo anima fidelis uiuere debet, est Christus, to. 1.148. C
 Fundamentum nostrum Christus, tomo 3.108. C
 Furis cōdītio, & q̄s similis ei, t. 1.125. D
 Fur prīmus, diabolus, to. 1.127. D
 Furorem quomodo p̄inxerint hieroglyphi, to. 3.77. A
- G**
 Galilææ duæ, to. 3.10. A
 Gedeoni angelus locutus, t. 3.31. C
 Generans non sine defluxu generat, tomo 2.85. B
 Generare à seipso homo non potest, tomo 2.23. D
 Generare, creare, & facere non est idem, to. 2.33. C. D
 Generare filium an deo cōueniat, tomo 2.90. D
 Generationis diuinæ, humanæq; diuer- sitas, to. 2.88. A. B
 Generationem filij à diuinis fides quo- modo capit, to. 2.91. A
 Generationes diuinæ modus ī peruesti- gabilis, t. 1.1. D. 2. C. t. 2.87. B. 89. A
 Generationem filij dei an præcedat ima- ginatio, to. 2.91. A
 Generatio diuina à sole & radīs eius do- cetur, to. 2.89. D
 Genesios liber a Iuliano taxat, t. 3.11. D
 Genesis Mosis & Hesiодi Theogonia conferuntur, to. 3.19. B
 Genethliacorum omnia fatis subiūcien- tium impietas, to. 3.92. D
 Genitum & unigenitū à natura sua Ar- riani trahunt, to. 2.80. D
- Genitum naturam consequitur gignen- tis, to. 2.85. B
 Genitum à gignente natura non separa- tur, to. 2.89. A. 91. A. to. 3.70. A
 Genitus originem, non naturam distin- guit, to. 2.82. B
 Genito ad genitum semper cognatio quædam, to. 2.127. D
 Genitum esse quid, to. 2.79. A
 Gētes ppteræa nō despexit deus, qđ Iu- dæis prīmū p̄ phetas miserit, t. 3.27. D
 Gentes deo curæ erant ante uocatum Israëlem, to. 3.28. A
 Gentes per pullum asinæ, & Iudæi per asinam signantur, to. 1.147. A. B
 Gentium mores magis quam linguae ua- riānt, to. 3.35. D
 Gentium plures crediderunt quam Iu- dæorum, to. 3.77. C
 Gentium uocatio, to. 3.27. A. B
 Gentium multitudo obtinuit Israélis lo- cum, to. 1.42. D. 43. D
 Gentes facilitate credendi Iudæis præ- stabant, to. 1.42. D. 43. D. 82. C
 Gentes fidei gratiam audie suscep- perunt to. 1.94. D. & 95. A
 Gentiles, semideos, & deorū filios mul- tos configunt, to. 1.217. D
 Gentilis ecclesie pulchritudo à deo am- plectit, Iudæorū uero detesta, t. 1.82. d
 Gentilitas diuinos honores indignis tri- buit, to. 3.62. B
 Genus mulierū facile ad lachrymandū. to. 1.220. C
 Geometria ex Aegypto initium habet, to. 3.45. C
 Geometræ uerbis destituti, deliniatiōnē bus res demonstrat, to. 3.5. A
 Germani audaces, to. 3.29. C. 30. A
 Germani impatientes iugi, to. 3.35. B
 Gigantes etiam angelis & hominibus natos Iulianus ait, to. 3.74. B
 Gigan̄tes in peccati natū, t. 3.76. B
 Gigantes agrestes, Ibidem
 Gigantes à Poëtis insulas in cœlos pro- fñcere singuntur, Ibidem
 Gignere aliud q̄ creare est, to. 2.85. C
 Gignēdi et opandi differētia, t. 2.91. B
 Gloria propria patris est filius, to. 1.9. A
 & to. 2.129. C. D

I N D E X.

- Gloria dei quid ab hominum præstatio differat, to. 2. 139. D
 Gloria dei in sanctis consideranda, to. 1. 70. C
 Glorie mundanæ contemptorem uituperatio non offendit, to. 1. 189. D
 Gloriandum in cruce cur sit, to. 3. 110. C
 Gloriam dei uerborum uis nulla exprimere potest, to. 1. 9. B
 Gloriam hominum uenantes, dei gloria perdere necesse est, to. 1. 54. D
 Gloriam suam & non dei quarens, mendax & iniustissimus est, to. 1. 85. A
 Gloria Christi nobis quatenus præsteret, to. 3. 114. B
 Gloria inanis fugienda, & popularis plausus, exemplo Christi, to. 1. 120. B
 Glorie nimia cupiditas fratres & amicos disperat, to. 1. 157. C
 Glorie Christi consummatio in passione sita est, to. 1. 161. B
 Glorie dei quosdam rebellio nihil detrahit, to. 3. 27. C
 Glorie Christi studiosi honore afficiendi, to. 3. 1. B
 Glorificari à nobis deus debet, & quomodo, to. 1. 199. C
 Glorificatione filius non eget, & quomodo uerba sonent; Pater, glorifica filium, to. 2. 48. B
 Græci felices enunciatione, to. 3. 57. A
 Græci ciuiles, to. 3. 29. C. 30. A
 Græci ελληνες dicti, to. 3. 3. B
 Græci diserti quidem, à ueritate tamen abhorrentes, to. 3. 59. B
 Græcorum fabulæ Christianis occasionem deficiendi ad Hebraeos dederūt, to. 3. 11. B
 Gratias agere Christus semper in usu habuit, & quare, to. 1. 58. C
 Gratia iustificat, & fides salutem affert, to. 1. 64. A
 Gratias agendo ad maiora beneficia idonei & sicciamur, to. 1. 140. B
 Gratiarum distributio ex patre est per filium, t. 1. 173. A. t. 2. 100. D. t. 3. 109. A
 Gratia bonorum spiritualium cui concedatur, to. 1. 173. B
 Gratia diuina difficultas, facilita facit, to. 1. 203. B
 Gratiae magnæ agentes Christo sunt, tomo 1. 16. C. 225. C
 Gratiarum divisiones à quo, to. 3. 109. A
 Gratia spiritus in malignam animam non ingreditur, to. 1. 1. A
 Gratia & adoptio nos filios dei facit & deos, to. 1. 14. B. 202. B. 209. D
 Gratias agentes quid dicimus, t. 1. 14. b
 Gratia iustificans per unigenitum facta, & lex condemnans per Mosen data, tomo 1. 20. C
 Gratia spiritus sancti eadem qui spiritus sanctus, to. 2. 138. C
 Gratia qualis nobis apparuerit, t. 3. 111
 Gratia augmentari in Christo quo modo dicebatur, to. 3. 12. C
- H
- Hæpestion scortorum adductor ab Alexandro deus appellatus, tomo 3. 52. B
 Hæresis inter primos doctores nulla, tomo 3. 7. C
 Hæreticos futuros Ioannes non ignorauit, to. 1. 3. C
 Hæreticorum opiniones Ioannes euertit, to. 1. 2. C. D
 Hebrai tanquam barbari & rustici male audiunt, to. 3. 56. D. 57. A
 Hebraeorum enunciatio apud suos bene sonat, to. 3. 57. A
 Hebraeorum milites quales, to. 3. 45. C
 Hebrai ab Apolline sapientissimi iudicati, to. 3. 46. A
 Hebraorum assumptio, etiam est uocatio gentium, to. 3. 28. B
 Helias & Heliæus curatores animi & corporis, to. 3. 51. D
 ελληνες, unde Græci dicti, to. 3. 3. B
 Hellen Deucalionis filius, to. 3. 3. B
 Heraclitus de Euangelio Ioannis, tomo 3. 72. C
 Hercules Theseum à Cerbero liberauit to. 3. 3. B.
 Herculi præmium constitutum, quod una nocte 1. virgines uiciauerat, t. 3. 52. b
 Hermes Trismegistus quis, to. 3. 78. B
 Hermes Aegypto diuisæ, leges posuit, tomo 3. 8. A
 Hermetis de excellentia dei sententia, tomo 3. 8. B

Hermetis

I N D E X.

- Hermetis sententia de uerbo diuino,to-
mo 3.8. D. 70. A
Hermes de trinitate,to.3.1. B
Hermes faciendi nomine deum à crea-
turis discernit,to.3.16. B. C
Hermes eadem de creatione elemento-
rum dixit quæ Moses,to.3.14. C
Hermes tertio uenit in Aegyptum,to-
mo 3.45. A
Hermias Cyrilli collocutor quis fuerit.
to.2.72. A
Hesiodus quando fuerit,to.3.3. C
Hesiodi & Mosis comparatio,t.3.19. A
Hesiodi Theogonia à Platone reiçitur
Ibidem C
Hexametra apud Hebreos,to.3.56. D
Hieremias quādo prophetauerit,t.3.3. d
Hieroglyphi Aegyptiorum,t.3.76. D
Hierosolymitanus templi trina dedicatio
to.1.131. C
Hierosolyma obſideſ à Rabsace , eiūſq;
historiæ ſpiritualis cōſideratio , tomo
2.152. C
Hierosolymitanum templum quando
extruit,to.3.57. C
Hippothoë à Neptuno uiciata,t.3.50. a
Hippocrates celebris medicus,t.3.56. d
57. A. B
Hircorū oblatio qd xenigomaticos signi-
ficit,to.1.264. C. D,to.3.77. B. C
Hirundinem sub eodem teſto ne habeas
as. Proverb,to.3.77. A
Hodie non præteritum, ſed præſens tem-
pus designat,to.3.99. B
Hœdum deo ſpiritualiter debemus offer-
re,to.1.236. B
Holocausta, ſolemnitates , hofitiæq; non
ſunt opus dei, ſed ſides i Chriſtū,t.1.63. D
Homerus ſummi deū teſtaſ,to.3.7. B
Homerus taxatur,to.3.7. A
Homerus quando ſcriperit,to.3.57. C
Homerus quando fuerit,to.3.3. C
Homicida partem in regno dei non ha-
bet,to.1.111. B
Homini cognitione boni & mali interdi-
cta,to.3.22. D. 23. C. 25. D
Homo in anima & corpore quomodo
ſit perfecte conditus,to.3.22. D
Hois clibanus ſpiritualis qſ ſit t.1.248. a
Homines aut uitute purgati , aut uitijſ
impuri, recte intelliguntur per anima-
lia, ſecundū legem, mūda & immūda.
to.1.256. D. & 257. A. B
Homo sanctus domino quis nuncupat.
to.2.51. B
Homo cōmuniſ quis dicitur mystice.
Ibidem
Homo gerit in ſe hostias mysticas, quas
debet offere deo,to.1.246. C
Homo intra ſe ſpiritaliter habet omnia,
quæ mundus continct corporaliter.
to.1.246. C. D
Hominū nugis nō attendendū, t. 1.8. A
Homines nequā nō à ſcripturis, ſed à ſe-
ipſis falſitatē excogitant,to.1.15. D
Hominis cæcitas unde,to.1.17. A
Homini quomodo deus charactē ſuū
impreſſit, & quomodo Paradifo ex-
pulſus fit,to.1.24. D
Homo homine, in quantum homo, non
minor,to.1.4. C,to.2.14. D
Homo herbarū uiriditati ſimilis, & ſœ
no,to.1.293. C
Hominū natura ipura eſt,to.1.224. D
Homo de limo terræ per uerbum forma-
tus,to.1.227. A (203. A
Homo cuncta à deo habet,to.1.200. B
Homo creatus ad bonum, non ad malū,
to.1.209. B
Hominibus maxime cōuenit, debitam
deo adorationē offere,to.1.39. C
Hominū potius ſalutis q̄j proprio corpo-
ri paſtor ecclesiæ ſtudere debet,t.1.41. C
Homo homini maior, & quō,t.2.14. d
Hominis non eſt generare à ſeipſo, ſed
ſolius dei,to.2.23. D
Hominis natura qualis,to.2.74. B
Hominis definitio ex quib; cōſtituit,
to.2.82. C
Homínū multitudine impetu fertur , &
ſine iudicio ruit,to.1.85. C
Homo nō eſt qui nō peccet, perſeuera-
tia aut in peccatis pefſima,to.1.108. C
Homo q̄re rationalis creatus,t.3.20. A
Homo ad imaginē dei creatus,t.3.15. B
Homo ab initio factus , nō fuit omnino
capax mutationis ad quiduis uellet,to
mo 2.150. B
Hominia cōditore omniū, ſuarū uolūta-
tū gubernacula permitta,to.2.150. B

I N D E X.

- Homo parvus mūdus dicit.t. 1. 246. C
 Homo præuaricationi quatenus subiectus.t. 2. 127. B
 Homo quatenus mutabilis. t. 3. 96. A, B
 Hominis nōmē cōmune. to. 2..137. D
 Homo ex dissimilibus compositus est. to.3.99. B
 Hois reparatio per Christū, to. 2.110. D
 126. A
 Homousij & deriuatio, & interpretatio to.2.73. D. 74. A
 Homousij deprauatoris. Ibidem
 Honesti studium omnibus natura insitum,to. 3.53. A
 Honoris mensura à deo concessa,homo sit contentus,to. 1.33. A
 Hortus quē introiuit Christus , quid si agnoscet. to.1. 210. A, in quo monumētum nouum erat. 222. D
 Hosanna quid to.1. 146. D
 Hospitalitatem docet Christus bonis uiris consentaneam. to.1.57. B
 Hostia quæ Christus est, p̄ peccatis nostris oblata,nō plus offert. to. 1.101. B
 Hostiae uariæ offerebant in lege Moysī, & quid denotent. to.1.246. B. C. D
 Humanū genus nō caret luce. to.1.12. C
 Humanū genus est area spiritualis, tomo 3.113. A
 Humanæ naturæ eadem ratio in omnibus hominibus. to.1.23. C
 Humanum genus per cæcum illuminatum signatur. to. 1.119. A
 Hūanæ præuaricatiōis malū. t. 2.126. A
 Humiliationis Christi fructus. t.2.98.C
 Humilis animus, charitatis & cōcordiæ fundamentum. to.1.156. B
 Humilem contumelia non mordet, neque offendit. to.1.189. D
 Humilitas ad gratiam dei percipiēdam conuenientissima , & è diuerso superbia incōuenientissima. to.1.124. C. D
 Humilitas uoluntaria fulgentem finem aſert. to.1. 59. C
 Hymenaeus & Alexander diabolo adhærentes, ueritatis doctrinam perdidérunt. to. 1.205. A
 Hyrboreas gentes iustitiae studiosos fuisse. to. 3.34. A
 Hyperio cœli & terræ filius. t.3.19. B
 Hypostases diuinitatis declarāf. t.1.2. D
 Hypponactes quando fuerit. to.3.3. D
 Iacob apostolus spiritu sancto plenus to.1.34. A
 Iacob filij ob famem in Aegyptum profecti. to.2.152. B
 Iacob luctatus cum Christo, qui apparet ei ut homo. to. 3.75. C
 Jacob altare dñō facere iussus. Ibidē D
 Jacob seruauit peregre. to.3.53. D
 Ianua & uia reconciliationis hominum Christus ad patrē factus. to.1.173. B
 Iapetus cœli & terræ filius. to.3.19. B
 Idæ nocturna sacra. to.3.50. B
 Idæum antrum. to.3.88. A
 Ideæ Platonicae. to. 3.17. A. C
 Ideam ante summum autorem substi- tisse Plato dicit. to.3.24. D.37. B
 Idea ab Aristotele negat. t.3.12. B. 17. A
 Identitas quanta inter patrem & filium. to.1.168. D
 (A)
 Idiomatū appropriatio q̄tenus. t.3.103.
 Idololatræ nulli ante diluvii. to.3.28. B
 Idololatræ pessimi. to.3.63. A
 Idololatriæ uariæ initio. Ibidem
 Idola tollenda to.3.64. D
 Idolorum abiectio multa bona homini- bus affert to.1.184. D
 Idololatria quid sit. to.2.53. D.56. A
 Idolothyta magis quām Gentilium libri uitanda. to.3.59. C
 Ieiunio nemo se quid magni consequi putet, nisi fratrem diligat. t. 1. 163. B
 Ieiunium Iudæorum corporale non est seruandum, sed illud in spiritualē cultum, & obseruationem potius cōmu- tandum. to.1.269. C
 Ieiunium quale ieiunandum. t.1.269. C
 Jesus à Nazareth spiritus sancti unctio regia dignitate inauguratus. tomo 2.140. C
 Jesus nomen nouum. t.3.100. A. 122. D
 Jesus Cæsari subditus. to.3.54. C
 Jesus Christus uiuus per quem omnia. to.3.108. D
 Jesus Naue filius, Christi figura, tomo 3.71. D
 Jesus Mosis successor. to.3.48. A
 Jesus quid. to.3. 111. D.115. C
 (B)
 Iezekiel

I N D E X.

- Iezekiel quādō prophetarit, to.3.3. D
 Ignis definitio, to.2.83. B
 Ignis calor duplex,to.3.70. C
 Ignem alienū offerre quid sit, to.1.268.
 B,to.2. 81. A
 Ignis alienus in lege prohibitus,tomo
 3.88. C, D
 Ignorare futura hoīs,ppriū. to. 2.40. C
 Ignē gladio ne fodias.Prouer, t.3.77. a
 Imago dei quid efficiat,to.2.84. C
 Imaginibus exemplaria antiquiora sunt
 to.2.84. C
 Imago terreni & cœlestis Adæ,tomo
 3.98. A
 Imago patris quomodo filius sit,tomo
 2.121. A,to.3.100. D
 Imago cuius in nobis sit,to.2.95. A, B
 Imaginis ueritas ad suum refertur exem
 plar,to.3.97. A
 Imago exquisitissima est filius personæ
 patris,to.1.6. C
 Imaginum cultura reprehenditur,tomo
 1.199. A,to.3.64. D
 Imago dei quare sumus,to.2.19. B
 Imago & exemplar idē sunt, to.2.116. C
 Imaginis dei reparatio in nobis quomo
 do fiat, to.2.127.A.138. C
 Imago dei quomodo in nebis, tomo 2.
 74. B.95. A,B.117. B.150. C
 Imaginem filij solam an in nobis præse
 ramus,to.2.100. A
 Imagines eiusdem speciei eorum quoru
 sunt imagines,to.2.127. B
 Imitari deū qmodo oporteat,t.3.44. A
 Imitatione deificamur,to.2.74. B
 Immortalitas quo pacto in Christo, to.
 mo 2.97. C, D
 Immundicia triplex in sacrificijs corpo
 ralibus fugienda,quid mystice desi
 gnet,to.1.249. D
 Immutabilitatis Christi multa scriptu
 ræ testimonia,to.2.22. A. B
 Imperare quām imperio subesse satius,
 to.3.55. D
 Imperitia nullum facinus inaggressum
 relinquit, to.1.32. D
 Imperitia quid agat,to.2.82. C
 Impletio nostra quomodo à patre & fi
 lio simul,to.2.94. A
 Incarnationis sacramentum,to.1.55. B
 tomo 3.71. A
 Incarnatio Christi ad renouationem hu
 manitatis,to.3.106. A
 Incarnationis Christi falsæ opiniones.
 to.3. 94. D
 Incarnationis modus ineffabilis,tomo.
 3.98. C
 Incarnationis Christi ueritas ex Paulo
 patet,to.3.95. B, C
 Incarnationis uera confessio,to.3.97. B
 Incarnationem Christi phantasticā asse
 rentes confutantur,to.3.95. C
 Incircuncisus omnis impurus dicitur,to
 mo 1.224. D
 Incorporeum , corporum legib[us] subie
 ctum non est,to.2.88. C
 Incredulitas male perdet, to.1.38. D, &
 à deo alienat,26. D
 Incredulitas magnum crimen, to.1.32.
 E,& 56. C.196. D, & extremū omniū
 malorum.58. A.& 105. D
 Incredulus iudicatus est, to. 1.105. D, &
 causa condemnationis, 106. B. 113. A
 36. D.& 72. D.& 154. C
 Incredulitatis pessimi fructus,to.58. A
 & 105. D
 Incredul[is] excusatio aufertur , reic[us] cri
 minis sunt,to.1.76. C, & ij magnā fa
 cturam incurunt,104. A
 Incredulitate Iudæorum dominus irrita
 tus,to.1.78. B
 Incredulitatis poena omnes nos ut Iu
 dæos expectat,to.1.105. D
 Infernus quo pacto animam dilatare di
 catur,to.2.76. D
 Inferni loca improbi inhabitabunt, to.
 mo.1.175. A
 Infirmitas discipulorum ad gloriam dei
 conscripta, to. 1.214. A
 Ingenitum,terminus definitiūus esse
 non potest,to.2.83. A
 Ingenitus dicitur pater propter filium,
 to.2.84. C
 Ingenitum non substantiæ nec subsisten
 tiæ dei attribuendum, to.2.84. D
 Ingenitum esse quid sit,tomo 2.79. A
 81. C.& 83. A
 Ingenita multa dicuntur, to.2.83. D
 Ingenitus unus solus est, & non plures,
 to.2.1. B, per totum Cap.& 2. C

I N D E X.

- Ingenitum substantia non est, sed modi
substatiæ significatiuum, to. 2. 2. per
totum Cap. 8. 4. A
- Ingenitū deo accidens nō est, t. 2. 81. C
- Ingratus mundus accusatur, to. 1. 17. B
- Inimici persequentes, declinandi exem
plo charitatis, nō timiditatis, t. 1. 56. C
- Iniurias irrogatas Christus nō est ultus.
to. 1. 131. A. per totum Cap. 8. 134. A
- Iniurijs populi Israël affectus Mōses,
non cessat Christi more benefacere.
to. 1. 152. B (A)
- Innocētē interimere lex phibet, t. 1. 214.
- Inobedientiam Christus suo exemplo
arguit, to. 3. 130. A
- Inobedientia iñ pñcié exire solet t. 1. 70. B
- Insomnia & visiones à mortuis Christia
ni non curant, to. 3. 87. C
- Intellectum quomodo captauimus in
obsequium Christi, to. 3. 110. A
- Interrogare, neminē pudeat, to. 1. 163. C
- Inuidia nihil uidet, & cœcat animam, to
mo 1. 142. C
- In iñdæ malum quid apud Iudeos &
alios multos egerit, to. 1. 146. B
- Inuidiosū qđ maxie torqueat, t. 1. 94. B
- Ioannes postremum Euangelium scri
psit, to. 1. 147. B
- Ioannes Euangelista propter mentis pu
ritatem, ad intelligendū aptissimus,
to. 1. 230. D
- Ioannē Baptistā Christo maiorē Arfani
falso dicūt, t. 2. 15. D. per totū Caput.
- Ioannis Euangelium non iniuria præ
stantissimum sententijs, to. 1. 1. A
- Ioannes agricolarum more, opiniones
falsas euertit, to. 1. 2. C
- Ioannes Euangelista idonea, tuta, secu
ra p̄ utitur oratione to. 1. 11. C
- Ioannes B̄ptista angelus dictus, ma
gna pollet autoritate, præcipua uirtu
te excelluit, urbes contemplit, &c, to
mo 1. 11. D. & 12. A
- Ioannes patiens contumeliaz, ad humili
tatem Iudeos traducere conatur, to
mo 1. 22. C
- Ioānes Baptista propheta simul & apo
stolus effectus, to. 1. 22. D
- Ioannes Euāgelistā barbarus, t. 3. 72. C
- Ioacham apud Iudeos regnauit Olym
piade prima, tomo 3. 3. D
- Ioiada pontifex Athalam iussit inten
ci extra templi septa, to. 1. 16. C
- Josephus iñ Græcā lingua uersus t. 3. 52. C
- Joseph ex tribu Iuda, to. 3. 6. 6. C
- Iosue successor mōsi dux Israël, t. 1. 66. C
- Iosias omnibus regibus exemplum, to
mo 3. 94. B
- Ira quām sit mala, to. 1. 116. C. D
- Ira dei in inobedientiæ filios uenit, & qui
sint, to. 2. 53. D
- Ira dei sup incredulū manebit t. 1. 177. a
- Iram quomodo Aegyptij pinxerint, to
mo 3. 77. A
- Ira pro supplicio in scriptura plerunque
accipitur, to. 1. 37. A (4. 4. D)
- Irati, exēplo Christi sunt fugiendi, to. 1.
Iracundia, contumelia, & odium fugien
da, tom. 1. 116. C, & exemplo Christi,
114. B
- Isaac & Jacob eiusdem fidei cum patre.
to 3. 5. C
- Isochristi paræneses prouerbij Salomo
nis conferuntur, to. 3. 57. B. D
- Israëlitæ quibus blandimentis à Pharaō
ne excepti, allecti ac uniuersæ histo
riæ spiritualis explicatio, to. 2. 152. B
- Israëlitæ quo pacto in seruitutem uenes
rint, to. 2. 152. B. C
- Israëlitæ solos deo curæ esse Julianus
pernegat, to. 3. 25. C
- Israël primogenitus, to. 3. 27. A
- Israëlitæ mulieres uasis aureis Aegy
pticos fraudare iubentur, to. 2. 158. D
- Israël dei dicitur proprius, & quare, to
mo 1. 17. C
- Israël, an Gentes à deo plus consecuti
sint, to. 1. 17. C
- Israël uocatus est filius unigenitus dei,
& genatio prava & peruersa, t. 1. 110. D
- Israëlitis deus ob uitulū iratus, t. 3. 38. B
- Israëlitæ Beelphegor & idolatriæ de
dit, to. 3. 42. A
- Israëlite uerus qđ cēsendus, t. 1. 277. C
- Israëlitæ Sauli haud quaquā turpiter pa
ruerunt, to. 3. 54. C
- Israëlite nō tā ex circuncisione & sacrifi
cij s̄ astimidus qđ ex ītegritate uitæ, to
mo 3. 79. C
- Israëlitæ ollas carniū desiderat, t. 3. 75. a
- Israëlitæ

I N D E X.

- Israëlitæ nec umbra nec figuris digni,
tomo.2.149
- Iubileum quid,to.1.116,C
- Iudæi reprehensi ob avaritiam & inscītiā
legis,to.1.28,C
- Iudæi se doctiores alij putabāt,to.1.31,A
- Iudæorum duticies Samaritana facilita-
te arguit,to.1.40,C.42,D.8.43,
D.50,C.105,B
- Iudæi pecora hominibus præponunt,to-
mo.1.45,B
- Iudæus animalis mysterium panis Chris-
tii fatuitatem arbitratur,to.1.76,D
- Iudæorum regio ubi sita sit,to.1.81,B
- Iudæi souēa quam fecerant, inciderūt,to-
mo.1.79,A,eorumq; grauis culpa &
poena,91,C
- Iudæi ueritatis inimici, & magna prauis-
tate exaggerati,to.1.108,D
- Iudæorum magna cæcitas & crudelitas,
to.1.120,D.123,A.125,B
- Iudæorum & populi Israël impietas ma-
xima,to.1.152,B,C
- Iudas perditionis filius quare dictus,to-
mo.1.203,B
- Iudæi Christum falso criminati quod fab-
batum solueret,to.1.6,A
- Iudæi liberati ab avaritia Aegyptiorum,
to.1.13,B
- Iudæi absinduntur, & gentes uenia con-
sequentur,to.1.17,D
- Iudæis secundis rebus à Deo desiciebāt.
to.2.151,C,D
- Iudæi in Babylone quādo capti,t 3.3,D
- Iudæi peccata maxima patiebātur de mi-
nimis,to.1.214,F.222,B
- Iudeos Christus duobus mædijs attrahie-
bat,to.2.133,D
- Iudeis testamentum uetus nondum re-
uelatum,to.2.149,D (27.B)
- Iudeos solos deū uerum habuisse,to.3.
- Iudæi fortunas crebrius mutarunt quam
Chamæleon colorem,to.3.53,D
- Iudæi quibus & quando seruerint,ibid.
- Iudæi dormiebant in sepulchris somni-
orum gratia,to.3.87,B
- Iudæorum regnum defecit sub Herode,
to.3.66,B
- Iudæi in sola Hierusalem sacrificant,to-
mo.3.80,A
- Judex Christus omnium,to.3.108,A
- Judicabimur à Christo omnes,t.1.50,C
& to.3.108,D
- Judicij r̄ge boni laudabuntur,t.3.108,D
- Judicandū non est secundum faciem, sed
secundū iudicium,to.1.51,B
- Judicium officia,to.3.56,D
- Judicium ferre de alij spessimū est,to-
mo.1.86,A
- Judicia dei iusta rectaq; sunt quamvis ius-
tis tribulationes immittat in hoc secu-
lo, iniustis uero prosperitatem pleruna-
que,to.1.278,D
- Judicio dei iusto cōuertuntur ad fabulas,
à ueritate declinantes,to.1.113,A
- Jugū atq; figuræ legis abiectæ procul,
to.1.6,A
- Iulianus tres libros cōtra Euangelia scri-
psit,to.3.1,D
- Iulianus in monasterio enutritus,in Ido-
lolatriam incidit,to.3.1,C (49.C
- Iuliani religio cū Numæ pugnat,to.3.
- Iulianus disertus, sed & theos to.3.46,D
- Iupiter nouem noctes apud Alcumennā
fuit,to.3.50,A
- Louis sepulchrum in Creta,to.3.88,A
- Iuramentum à lingua nostra procul sit,
to.1.66,D
- Iurandi cōsuetudo per progenitores,to-
mo.3.86,C
- Jurare per Fidem,to.3.49,C
- Iustus licet inter impios promiscue uitā
agat,nihil tñ inde detrimeni patitur.
to.2.154,B (30.B)
- Iustitia nō nudis uerbis adipiscitur,to.1.
- Iustitia fidei multo quam legalis prestant
stantior, est,to.1.87,C,& to.2.52,A
- Iustitia quatenus ex fide,to.3.107,B
- Iustificare creatura non potest,tomo.2.
146,A
- Iustificatione non ex lege, sed per fidem in
Christum,to.1.184,D,to.3.123,B
- Iustificamur gratis,to.3.107,D
- L**
- Aboto apud Lacedæmonios quan-
do,to.3.3,C
- Laborare per noctem & nihil capere,qd
designet,to.1.230,B,C
- Laborare noctu nemo potest,quomodo
intelligitur,to.1.118,C

I N D E X.

- Lacedæmones Marti homines sacrificis
cant. to. 3. 32. D
- Labores pro pietate, uel paruos subire
non audemus. to. 1. 220. C
- Labores sequitur præmium. to. 1. 231. A
- Laxitia uera quæ sit. to. 1. 187. B
- Laosthenes apud Assyrios quâdo regna
uerit. to. 3. 3. C
- Laus propria sordet. t. 1. 51. C. 212. A. 222. C
- Lepra infectus quare mundabatur per li-
gnum cedrinum. hyssopum & coccum.
to. 1. 262. B
- Lepræ corporalis species in lege expres-
sa, diuersæ animæ uitia significant. t. 1.
260. D
- Leptosus ut curaretur, cur uestimenta de-
bebant habere distuta, caput detectum, os
uclatum, & separatus manere extra ca-
stra. to. 1. 261. D
- Leprosum cur omnē pilum capitis, bar-
bae & superciliorum radere lex iubat,
tomo. 1. 261. D
- Leprosum mundatum cur sacerdos septi-
es respregebat oleo coram domino. to
mo. 1. 263. C
- Lesbi Bacchi altare uirorū sanguine ir-
tigarunt. to. 3. 32. D
- Leuitico libro sensus spiritalis contineat
literæ uel amine tectus. to. 1. 234. A B
- Leucophrynes sepulchra ubi. t. 3. 88. B
- Lex perfectior, non deterior à Christo fa-
cta. to. 3. 65. D. 80. C
- Lex primis parentibus in summam data
utilitatem. to. 3. 21. B
- Legi lugum excutiendū, & ueritas præ-
sens sequenda. to. 1. 6. A. 51. A
- Lex gratia dedit non perfecte, sed pæda-
gogice. to. 1. 20. D
- Lex umbram futurorum bonorum con-
tinuit. to. 1. 18. A
- Lex per Mosen, gratia & ueritas per Ie-
sum Christum data. t. 1. 20. D. 107. D
- Lex figuris & umbris inuoluta t. 1. 22. D
- Lex & Mosaica scriptura non satis sece-
runt nobis, nec aliquā perfectionē attu-
lerunt. t. 1. 162. B. 201. B. 226. B. 230. B
- Legē esse onerosam, quæ nō liberet, sed
damnet: & de lege ac Euangelica disci-
plina plura. to. 1. 32. A B
- Legū utilitas & necessitas. to. 3. 20. C
- Legibus dei obdiant omnes creature.
to. 3. 20. D
- Lex iugum dicitur. to. 3. 113. B
- Legem qui pro duce habuit deus laudi-
bus celebrat. to. 2. 120. B
- Legi obluctantibus deus punit. tomo. 2.
120. B. to. 3. 111. C
- Legem implere per omnia, non nisi deo
possibile. to. 2. 120. B (to. 1. 44. B)
- Legis utilitas in Iolis Iudeis terminata.
- Lex quid uelit, & quomodo appelleat, ibid.
- Legem æternam & non ad tempus datā
Julianus contendit. to. 3. 82. A
- Legis & prophetarum impletio est Chri-
stus. to. 1. 56. A. 230. B C. to. 2. 149. B.
to. 3. 65. B. 109. C
- Lex deū diligere iubet. to. 3. 107. D
- Lex pædagogus noster ad Christū. to. 2.
106. A. 149. B. to. 3. 79. A. 110. B
- Legem ponere & adimere solius deisit.
to. 97. B. 147. A
- Lex quibus ceremonijs data sit. t. 2. 116. B
- Legis datio quatenus figura in Christū
to. 2. 116. B
- Legis scopus, iustus ex fide uiuit. tomo. 1.
110. A
- Lex in quibus infirmatur. to. 3. 110. B
- Lex sacrificiorum ueterū, licet olim ces-
sauerint, uere & recte dicicetur æterna.
to. 1. 245. B C
- Lex Hebraeorum non crudelis fuit, infe-
rens pœnā mortis præsentem pro delis
Eris: neq; Christianorū lex remissa, non
irrogans corporalem pro cōmissis pu-
nitionem. to. 1. 271. A B
- Lex aboletur per fidem. to. 1. 110. B
- Lex Mosaica est p̄paratio cultus spirita-
lis, & futurū rerū. t. 1. 32. D. 87. 86. C
- Legi nihil addi uel minui. to. 3. 83. B
- Leges non bona. ibidem. A
- Leges Ciuiiles necessariæ. to. 3. 56. A
- Lex Græcorum de non uenerandis pere-
grinis dijs. to. 3. 48. B.
- Lex de exurēdis dijs & abolendo Idolo-
rum cultu. to. 3. 61. C
- Legislatores terreni iustitiam secuti. to-
mo. 3. 43. B
- Legislatorum scopus ibidem. C
- Legislatores puniendo nō irascunt. ibi.
- Lex æterna quomodo. to. 3. 82. B

I N D E X.

- L**ex etiam olim non seruata ad literam, to. 3. 83. B
Leges humanæ assines admodum naturæ, to. 3. 33. C
Lex Mosaica ex Græcorum legibus probatur, to. 3. 39. C
Lex Adæ à deo quare posita, to. 3. 20. C
Lex uetus abolita, to. 3. 118. A
Legi non fuerat subiectus Christus, sed figuræ i ueritatē trāsposuit, t. 1. 204. C
Legis tudes figuræ in spiritalem sensum traducendæ, to. 1. 53. B. per totū caput, & 65. C. D
Leges suas singulæ res seruat, t. 2. 88. D
Legi factus est subditus dominus legis, to. 3. 119. C
Legis cognitio quanta, to. 2. 95. D
Lex cordib. nostris inscribēda, t. 3. 109. C
Lex Euangeliæ quare non olim data priscis, to. 2. 149. D (126. A)
Lex diuina q̄re amara, to. 2. 157. A. to. 3.
Legi mortificamur cessantes à cultu eius tomo. 3. 107.
Lex naturæ, to. 3. 27. C
Legislator Christus quomodo & quando factus est, to. 2. 96. B C
Legis autor & non prævaricator, à peccato liberat, to. 1. 227. D
Lex unius dei cultū docet, to. 3. 107. C
Lex ne quis Iudæorū extra Tribum suū matrimonium contraheret, to. 3. 66. C
Legis iustitia nō potuit pfecte ad pietatē humanum genus reducere, t. 1. 179. D
Lege nihil perfectum, ibidem, & to. 1. 188. B. 190. C. 230. B C
Legis obseruatio, et bona uita nequaquam valent nisi per Christum, to. 1. 125. D
Lex appellatur om̄es ueteris instrumenti scripturæ, to. 1. 134. B. 151. B
Lex & prophetæ etiam gentibus dati, to. 3. 36. A
Lex de non locando alienigenis filios, to. 3. 58. B
Legalismus umbris adimpletio doctrinæ Christi est, to. 1. 178. D. & 230. B C
Legalitatis disciplina, Euangelica disciplina est antiquior, to. 1. 188. B. D
Legalismus iusticia non, sed Euangelica fructus est manens, to. 1. 188. D
Legales figuræ ab auditorib. abscindendæ to. 1. 42. B. 44. C. 63. D. 64. C. 230. B
Liber quis dicitur, to. 1. 88. A
Liberum hominum arbitrium, tomo. 3. 20. A. 55. B. 71. A. 73. A
Liberæ potestatis deus est, to. 1. 176. C
Liberi arbitrij uis, to. 1. 20. B. t. 2. 21. D
Libertate sp̄us Christus dedit, t. 1. 20. D
Libertas est ubi sp̄us dñi est, to. 2. 265. B
Libertas hoīs alia, & alia dei, to. 1. 40. A
Libertatem à peccatis nemo suo arbitratu, sed Christi, habebit, to. 1. 108. D
Libertas iutix secundum ad. nittit corporalem seruitutem, to. 1. 108. B
Liberalitatis commendatio, to. 1. 59. A
Libidinis effrenatæ signum certissimum, to. 1. 32. C
Libri prophetarum sunt uiae & semitæ, quibus Christus inueniēt, to. 1. 165. C
Lignum Paradisi quare prohibitum, to. 3. 21. B
Lineo cāpestri cur facerdos præcīngi ūebat, quū offeret sacrificiū, t. 1. 243. D
Lingua nō errare utilissimum, to. 1. 150. D
Linguarum confusio à quo, to. 2. 95. A
Linguarū uarietas, t. 3. 34. B. & sequentibus, 59. D
Linguæ donum dei, ibidem.
Linus Thebanus Muscus, to. 3. 3. B
Litera non solum in ueteri testamento, sed & in nouo occidit, to. 1. 257. D
Literæ sacræ cum gentiliū scriptis conferuntur, to. 3. 38. D. 59. A C
Literali rudiditati Iudæi nimium adhærebant, to. 1. 56. A. & 65. C
Locus adorandi deū ubiq̄, tom. 1. 39. A. & 40. D
Locorum ratio nequaquam habenda est, ut quid sanctum dicatur, t. 1. 273. C
Locus sanctus quis sit secundum mysticam interpretationē, in quo debebant manducari panes propositionis ex præcepto domini, to. 1. 276. D
Loganimitas dei in peccatores, t. 3. 123. D
Loquacitas lingue damnat, to. 1. 61. A
Lotuxor in statuam salis mutata qd allegoricos significet, to. 2. 155. B
Lot in Segor diuerit, ciuscum historiæ explicatio, to. 2. 155. A
Lot angelos hospicio excipit, t. 2. 153. D & sequentibus,

I N D

Lot ab angelis iussus ne retrospirat,
quidq; id sibi mystice uelit.t. 2.154. B
& deinceps.
Lot capiuus ab Abraham liberatus.to.
mo.3. 4.D
Lotio pedum ad quid prosit.to. 1.156. C
Lucerna quæ præcepto domini accende
batur in tabernaculo testimonij, quid
denotabat.to.1.275.A
Luciferi proprietas qualis.to. 2.87. C
Luminis particeps ois creatura.t. 1. 14.a
Lu.uen non in lumine, sed intenebris lu
cet.to.1.12. A (116. C)
Lumē uel uultus dei super nos gd. 10.2.
Lux & lucifer nobis Christus.t. 2. 72. C
Lycurgus Lacedæmoniorum legislator
iusticiam sequutus.to.3.43. C D
Lycurgus à Libero occisus.to.3.87.D

M

MAgdalena feruentior cæteris mu
lieribus.to.1.225. B
Magistratus reuerenter alloquendus, to
mo.3.94. A
Magistri opus, nō intellecta auditoribus
repetere.to.1.26. B.& 45. D
Magna magn s, & parua paruis cōmīt
tunt ir.to.2.38. B
Magnus sacerdos Christus dicit, tom.2.
272. A
Maiestas filij ab hereticis cōculatur,to
mo.1.19. A
Maiores qui dicantur in regno cœlorū,
to.2.17. D
Maledictio factus Christus pro nobis, ut
maledictionem fugiamus, tom.1.12. A
& 219. B
Maledictionem legis, Christi misericor
dia ademit,to.1.32. A
Mali nec sibi nec alijs prosint.to.3.2. A
Malicia uis duplex, extrema & interna,
to.2.152. C
Malicia occiditur anima.to.1.144. A
Malicia in cœlo nō habet locū. t.1. 112. b
Manasse qn Iudeis impauerit.to.3.3. D
Mandata seruare, est diligere, tomo.1.
177. D.& 184. B.186. C
Mandata dei seruantes, deum glorificat,
to.1.199. C
Mandata dei seruantes mundus odit.to.1.
204. A, & sanctificant.to.2.24. D

E X.

Mandata legis ministerium damnationis
appellata,to.1.22. D
Mandata dei negligēs, magnis supplicij
uexabitur, to.1.155. A
Mandata saluatoris, non lex Mosi perse
ctionem afferunt,to. 1.162. B
Mandata sua, & non dei prædicantes, im
piissimi,to.1.85. A B
Manna figura fuit gratiarum Christi,to.
mo.1.72. A.76. D
Manna figura uniuersalis liberalitatis dei,
tomo.1.64. C
Manoë locutus angelus,to.3.31. C
Mansiones multæ, differentiæ gloriae signi
ficant,to.1.165. B
Mansiones in gloria cōsequimur tribus
rebus,to.1.166. A
Mansuetudinis uirtus,to.3.47. B
Mansuetudinis Christi exemplum,to.1.
114. B. 116. C. 131. A B. 154. C. 211. B.
& 213. C
Manus dei quid dicatur,to.2. 122. D
Manus patris filius dicit,to.1.185. D. to.
mo.3.75. A
Marcella ob eruditonē admirabilis,to.
mo.3.53. C
Mare Galilæe,to.3.10. A
Mare pro mūdo capitur plerūq; inscri
ptura,to.1.60. C
Margarita porcis nō, iñciēdæ.t.3. 63. C
Maria de tribu Iuda,to.3. 66. C
Maria Julianæ nō est uirgo,to.3. 67. A
Maria quomodo peperile dicatur suum
primogenitum,to.3.121. D
Marie uirginitas probatur,to.3.71. C
Maria soror Marthæ candida uirgo,to.
mo.1.135. C
Maria uirgo dei para,to.3.104. D
Maria an opus habuerit purificatione,to
mo.3.105. D
Mariā quare à tactu Christus prohibuit,
tomo.1.224. C D
Marius filiā suam immolauit,to.3. 50. B
Martis epitheton,to.3.30. C
Martyres nō in deos relati,to.3. 52. A
Martyres quomodo colantur, ibidem.
Mater nostra quæ sit secundum sp̄itu.
to.1. 271. C
Medea puerū interfecitrix,to.3.35. B
Medi crudeles,to.3.30. A

Mediae

I N D E X.

- Mediator quomodo Christus à quibusdam impie intelligitur, to. 2. 75. A
 Mediator dei Christus etiā ratione unionis naturarum, to. 2. 77. A. B
 Mediatorem quādo scriptura Christum ponat, to. 2. 75. D
 Mediationis Christi figura Moses quando fuerit, to. 2. 76. A. B (D)
 Mediatoris Christi typus Aarō, t. 2. 76
 Mediatoris Christi figura est Moses, to. mo 1. 64. A. & 201. C
 Mediator unus, Christus pontifex, qui preces ad patrem dicit, tom. 1. 196. B. 198. C. 201. C. 205. C. & to. 2. 56. C
 Medicus mirabilis dominus Hierosolymis uisus, to. 1. 56. A. & 61. B
 Medicus optimus humanæ infirmitatis Christus, t. 1. 104. C. & 105. B. 133. D
 Medici animam non curant, to. 3. 57. A
 Melchizedec gratulat Abrahā, t. 3. 4. d
 Membra in deo quomodo, to. 3. 44. B
 Mendax & mēdacijs pater est diabolus, to. 1. 111. C
 Mendacijs imbecillitas & ueritatis uitius, to. 1. 121. C
 Mensa soli sapienti decreta, to. 3. 7. C
 Mens voluntatis fons est, to. 2. 116. D
 Mens ferox quæ, to. 2. 84. D
 Mens Christi, sp̄ritus sanctus dicitur, to. 2. 147. A
 Mensis quietæ conditio, to. 2. 72. B. C
 Mens quomodo generat uerbum, tomo 2. 89. B
 Mens filij, sp̄ritus sanctus est, t. 2. 65. B
 Mens humana lucerna dicitur, t. 1. 12. C
 Mēs uelocior oratiōe & lingua, t. 1. 14. d
 Mens, Hermetis liber, to. 3. 13. B
 Mens Idea Platonica, to. 3. 37. B
 Mēs philosophis secūdus deus, t. 3. 69. a
 Mentales deos nō esse in deo, to. 3. 17. a
 Mentis acumē omne in re diuina exposuenda habebit, to. 1. 9. B
 Mētiri saluator nō pōt, t. 1. 212. C. 227 c
 Mentiens spiritui sancto quomodo deo mentiatur, to. 2. 137. D
 Messis nomine contionandi officium intelligitur, to. 2. 101. B
 Militū temeritas Iudeis ascribenda, to. 1. 229. A (1. 149. D)
 Ministri Christi magna dignitas, tomo
 Ministrorū consuetudo, to. 1. 213. B
 Minos Tyrannus iniustus, to. 3. 48. C
 Minois uxor & filia, Ibidem D
 Minus à maiore benedicit, to. 2. 145. A
 Miraculi nullius Moses autor fuit, sed minister, to. 1. 64. B. & 191. B
 Miracula et signa an mali facere possint to. 1. 120. D
 Miraculorū quis autor sit, to. 1. 131. B
 Miracula nulla facere, sanctitati nihil derogat, to. 1. 135. A
 Miracula Christi qualia, to. 3. 49. A
 Miraculorum Romanorum aliquot paradigmata, to. 3. 49. C
 Miracula ad fidē attrahunt, to. 2. 133. D
 Miracula Christum deum esse probant, to. 3. 112. D
 Misericordia domini omnibus uitā per fidem tribuit, to. 1. 41. A
 Misericordia non debet impediri propter sabbatum, to. 1. 51. B. & 53. C
 Misericordia dei, olei nomine exprimit in scripturis, to. 1. 98. D
 Missus à deo, uerba dei loquit, t. 1. 35. C
 Moabitæ poenas luūt qđ sanctos p̄ muñieres à deo auocauerant, to. 3. 47. A
 Mollicies rebus adhuc integris uitāda, to. 2. 152. B
 Monomachorum apud Romanos certamina, to. 3. 32. D
 Mores nationum ad uitia non cogunt, to. 3. 30. A
 Mores corrūpit praua educatio t. 3. 37 a
 Morum similitudo amorem conciliat, to. 1. 81. D. 189. B. 197. C
 Morum qualitas quatenus nos transformat, to. 2. 74. B
 Morum diuersitas unde, to. 3. 35. D
 Moriendum pro ueritate, si opportunitas aderit, to. 1. 219. B
 Moritur Christus, & unus poenas pro omnibus luit, to. 1. 72. C
 Mors Christi quām salutaris mundo, to. mo 3. 117. C
 Mors peccantibus utilis, to. 3. 24. A
 Mors bene à deo ordinata, Ibidem
 Mors in naturam nostram insilij propter peccatum, to. 1. 74. C
 Mors duplex, & quæ non sit timenda, to. 1. 115. A

I N D E X.

- Mors in somni conditionem per Christum mutata, to. 1.223, A
 Mors fructus peccati est, to. 1.23, A
 Mors in morte Christi destructa, tomo 1.69. c.163. D. to.3.130. C
 Mors Christi qualis, to.3.50. B
 Morticinum hominis, aut aliquid à sera captum contingere, mystice quid dicitur, to.1.239. D
 Mortuos suscitare solius dei ē, t.3.116. A
 Mortuorum Iusta nec Christus, nec Pausus docuit, to.3.52. D
 Mortuos quis uiuificet, to.2.100. C
 Mortui modeste deplorandi, to.3.139. B
 Mortuorum cadavera an inquinent, tomo 3. 86. B, C, D
 Mosaica scripta, Græcorum antiquiora to.3.4. A
 Mosaica philosophia Græcorum antiquior, to.3.45. C
 Mosaici negotij scopus Christi sacramenta, to.3.65. B
 Moses non sufficiebat ad redimendum humanum genus, to.3.71. B
 Moses & Aaron male apud Israëlitas audiunt, quod in libertatis suspicionem perduxerat, to.2.157. A
 Mose & Platonis comparatio, t. 3.12. D
 Mose scopus in scribendo, Ibidem
 Moses & Aaron signa edunt, t.2.157. b
 Mosis exitum ab Aegypto adornantis uniuersa història explicat, t. 2.157. A
 Mosis cum Hesiodo cōparatio, t.3.13. d
 Moses rerum creationem tractat apte, to.3.14. A
 Mosis Genesis & Hesiodi Theogonia conferuntur, to.3.19. B
 Moses quo tempore fuerit, to.3.3. B
 Moses Ethnicorum historijs celeberrimus, to.3.4. A
 Moses Aegyptiorum deus, Ibidem
 Moses abnepos Abrahæ, Ibidem D
 Moses manfuctus, to.3.47. B
 Mosis uirtutes, to.3.48. A
 Moses Græcorū Imperatoribus quare inclemetior, to.3.48. B
 Mosis prælatio, umbra Christi, t.3.71. d
 Moses legislator omnium primus, tomo 3.39. c.48. A.56. D
 Moses à Juliano reprehenditur, qd nec
 cœli, nec angelorum creationē auctus sit fusius tractare, to.3.24. C
 Moses deum unum docet, Ibidem D
 Moses angelorum creationem quare obticuerit, to.3.25. A
 Mosis cum Christo collatio, to.3.65. C
 Moses terrena loquitur, Christus cœlestia, to.3.111. C
 Mosis & Christi differentia, to.3.130. A
 Moses mediationis Christi figura, tomo 2.76. A. B
 Moses trinitatem consubstantialem cognovit, to.3.5. C
 Mosis dogmata umbra erant doctrinæ apostolicæ, to.3.79. C
 Moses quid dicat de deo, to.3.10. B
 Moses eloquens Grammaticā Hebræa tradidit, to.3.59. B
 Mosis cognitio quanta, to.2.95. D
 Moses quare uelamen super faciem posnebat, to.2.149. C
 Motus alius naturalis, alius artificialis, to.2.91. B. C
 Mulierū genus loquax, & ad deceptiōnem idoneum, to.2.158. D
 Mulieris origo secundū Hesiodū, t.3.19b
 Mulier καλός κακός, Ibidem
 Mulier ex ira Iouis data, Ibidem
 Mulier quō in adiutoriū Adæ, Ibidem D
 Mulier quare de costa formata, Ibidem
 Mulier est uoluptatis figura, t. 2.150. C
 Mulierem scriptura quandoq; appellat animam, to.1.261. D
 Mulieres philosophæ, to.3.53. C
 Mulier ueritatis organum, to.2.150. B
 Mulier, ætatis ad nubendum habilis uocabulum, to.1.259. A
 Mundus cur Christum non cognoverit to.1.17. B
 Mūdus quis dicatur, tomo primo, 177. c.193. C
 Mundani pacis uæ plerunque consulūt, to.1.197. C
 Mundani quæ dei sunt, non sapiunt, tomo 1.211. C
 Mundum non esse animal contra Platonem, to.3.15. C
 Mundum quis uincat, to.3.115. C
 Mundus quomodo dei filium non cognovit, to.2.110. D

Mundi

I N D E X.

Mundi natura, figura, gubernatio ex ueriorū philosophorū sententijs. t. 3. 11. D
 Mundi perpetuitas. to. 3. 12. A
 Mundi corde qui sint. to. 1. 208. D
 Musica à Gracis, Mathematicis adiuncta. to. 3. 45. C
 Mutabilitia diabolum superare nequeunt. to. 2. 36. D
 Mutationis modus q̄tuple. t. 2. 124. B
 Mysteria diuina nec uerbis exprimere, nec mēte cōcipere possumus. t. 1. 6. B
 N
Natalis sui diem festū nunquā celebraisse sanctos patres, sed peccatores, in scripturis inuenimus. t. 1. 259. d
 Nathanael scripturarum studiosissimus. to. 1. 27. A
 Nativitas Christi duplex. to. 3. 99. A
 Nativitatis Christi mirabilia. t. 3. 105. A
 Nativitas filij à patre quibus comparatur. to. 2. 89. D
 Natura diuina sola sine principio & fine. to. 1. 13. B
 Natura luce indiget. to. 1. 12. D
 Natura & substantia filio dei coniuncti non sumus, Ibidem
 Natura deitatis nihil passionis nec imputationis habet, nec corpus. to. 1. 26. B
 202. B. & to. 2. 5. A. 6. B
 Natura eadem non potest uelle diuersa. to. 1. 133. D
 Naturae deitatis intellectus nullus capax est. to. 1. 166. C
 Naturae humanæ proprium est accipere à deo. to. 2. 36. C
 Naturae rerum uerba, & non uerbis naturae accommodantur. to. 2. 39. B
 Naturā non facile mutabis. to. 3. 33. D
 Natura adhuc salua post peccatum, tomo 2. 74. C
 Natura diuina incomposita & incorruptibilis. to. 2. 145. B
 Natura media nulla inter deum & creaturas. to. 2. 136. D
 Naturas duas in uniuerso contemplandas. to. 2. 78. D
 Nazarenum Christum esse quare opinabantur Iudæi. to. 1. 27. A
 Nemo fidei, spei, et uirtutis largitor est, præter Christum. to. 1. 166. A

Nemo absq; peccato est. to. 1. 219. D
 Neomenia quid denotet. to. 1. 79. A
 Nestorius taxatur. to. 3. 95. A
 Nicodemus Euangelicā uiuendi discipinam quare aspernatur. to. 1. 32. A
 Nicodemus utriscq; poplitibus laborat. to. 1. 30. A
 Nihil per nosipso facimus, sed illuminazione uultus dei cūcta fiūt. t. 1. 13. B
 Niniue à Nino nomen habet. to. 3. 3. A
 Ninus primus Assyriorum rex. to. 3. 5. A
 Ninus Arbeli filius. to. 3. 28. B
 Ninyas à Nino nomē habet. to. 3. 28. B
 Nobilitas nihil, si illi non respondet animi bonitas. to. 1. 109. A
 Nocte laborare nemio potest, quid sit. to. 1. 118. B
 Noēdiluīum Ethnicorum testimonij probatur. to. 3. C. D
 Noēdictus Xisuthrus. to. 3. 2. D
 Nomen bonum excedit omnes diuitias to. 1. 200. C
 Nomē Christi cui congruat. t. 3. 106. C
 Nomen super omne nomen quomodo Christo datū. t. 2. 98. B. 119. D. t. 3. 128. b
 Nomen scriptura interdū uocat celebre gloriā & insignē nobilitatē. t. 2. 105. A
 Nomen cōsubstantiale in scriptura fundatum. to. 2. 74. A
 Nominū relatiuorū cōditio. t. 2. 104. D
 Nominum ratio utilis rebus singulis, tomo 2. 137. C
 Nominum dei differentia. to. 2. 80. A
 Nomina ad ueritatis cognitionē ducentia spēnēda sunt minime. to. 2. 73. D
 Nomina non semper rerum omniū proprietates designant. to. 2. 125. A
 nomine patris, & filij, & spiritus sancti quid intelligatur. to. 2. 81. D
 Non posse, non semper infirmitatē significat. to. 2. 134. A
 Non ueni soluere legē, sed implere, quōmodo intelligatur. to. 2. 149. B
 Nubes intellecuales sūt, pphetae t. 1. 20 d
 Nugis hominū nō attendendū. t. 1. 8. A
 Numa cum dij uersatus, sacrificandi leges tulit. to. 3. 49. B
 Numa Pythagoricus, Ibidem
 Numenij ferē catholica sententia de trinitate. to. 3. 69. C

I N D E X.

Nuptijs cur interfuerit Iesus cum ma-
tre & discipulis, to. 1.27. D
Nuptiarum sanctificatio, to. 1.28. A
Nuptijs sanctis cohabitare quis dicatur
to. 1.38. D

O

Obediendi promptitudo bona, to-
mo 1.119. A
Obedientia Christi à morte ad uitam re-
stituti sumus, to. 2.30. D. to. 3.129. A
Obedientia Abraham amicitiam dei cō-
secutus est, to. 1.188. A
Obedientia Christi, to. 2.124. A. & C
to. 3.129. A
Obedientiae nomen seruitutis tempus
designat, to. 2.124. A
Obedientia fructus mētis est, t. 2.124. A
Oblatio unica qua omnia consumantur
quæ sit, to. 3.133. B
Obscurorum, qui clari facti sunt exem-
pla, to. 3.53. B
Observationes uanæ Iudæorum con-
temnendæ, to. 1.185. B
Occidere proximū, prohibitū, t. 1.85. B
Occidere dicitur docens malum, tomo
1.111. B
Odium summopere cauendum, tomo 1.
114. D. & 116. C. D
Odium uerum & solidum quod sit, to-
mo 1.187. B
Odiosum quibus sit Euangelium, & qđ
odium hoc contemnendum sit, tomo
primo. 139. A
Offerens in conspectu domini quis dica-
tur, to. 1.246. D
Oleum sacrificijs superpositum in lege
quid significet, to. 1.248. B
Olei nomine, misericordia dei in scriptu-
ris exprimitur, to. 1.98. D
Olympiadibus quibus qui claruerint il-
lustres, to. 3.3. D
Omnia ex patre per filium in spiritu san-
cto, to. 1.8. B. 169. B. 174. D. 198. B
Omnia patris sunt filij, & è diuerso, to-
mo 1.8. B
Omnia à seipso deus scit, t. 1.23. A. 137.
C. 195. C
Omnia nutui dei parent, to. 1.29. B
Omnia bona habet natura deus, tomo
1.84. B. 168. C

Omni uento doctrinæ ne circunfera-
mur, to. 1.207. D
Omnes credentes in Christo sanctificā-
tur, to. 1.207. C. & t. 2.50. D. 47. D
Omnia ad immortalitatem creata sunt
to. 1.176. B. & to. 2.47. D
Omnia à deo cōdita bona sunt, t. 1.93. C
wp. dei nomen, to. 3.67. D
Onus pōrtantibus imponendum, nō au-
tem simul deponendum, to. 3.77. A
Opus dei est fides in Christum, non thu-
ris & aliorum sacrificiorum oblatio,
to. 1.63. D
Opus impletionis nostræ, quomodo à
patre & filio, to. 2.94. A
Opera nostra pro tribunal dominico
patebunt, to. 1.16. A. to. 2.50. D
Opera certum & necessarium sunt testi-
monium, to. 1.53. A. & 54. B
Operatio erroris in non credentes mit-
tetur, to. 1.54. D
Operum magnitudine saluator ad uitæ
uitam inducit, to. 1.57. D
Operibus & meritis non iustificamur,
to. 1.86. D. & to. 2.50. D
Opera Christi & hominū fato non sunt
subiecta, to. 1.92. C. per totum Cap.
Operandum dum dies est, quomodo in-
telligatur, to. 1.118. B. C
Opera patris & filij quæ sint, tomo pri-
mo 117. D
Operum bonorum plausum ne quara-
mus, exemplo Christi, to. 1.120. B. & C
140. D
Opera Christi admiratione digna, La-
zari tamen resuscitatio dignissimum,
to. 1.135. A. B
Opera fidei bona quorum sit facere, to-
mo 1.173. C
Operatio naturalis diuersa est in diuersa-
sis, to. 2.25. D
Opera Christi ipsum quis sit, probant.
to. 3.127. B
Opera patris & filij indiuisa, tomo se-
cundo 123. A
Operandi & gignendi differētia etiam
in deo, to. 2.91. B. C
Operatur pater ut propria uirtute utens
filio, to. 2.123. B
Opifex secūdus ē Julianus deus t. 3.45 b
Opificem

I N D E X.

- Opificem rerum contemnentes, cruciati bus digni. to. 1. 73. D
 Opiniones hæretorum, more agricolarum Ioannes euerit. to. 1. 2. C. D
 Opportunitas temporum à Christo seruata est. to. 1. 4. 4. D
 Optare pericula nemo debet, sed tolerare. to. 1. 163. D
 Optimus ille, q̄ in prosperis & aduersis mandator̄z dei nō obliuiscit. t. 1. 221. A
 Orandi nouus modus priscis inauditus, in noīe Christi petere. to. 1. 173. D (57)
 Orare & petere ut decet nescimus. to. 1.
 Orationi animus sit intentus. to. 1. 98. D
 Ořo Christi qđ nobis meruerit. t. 3. 133. A
 Orationes sanctorū per Christum acceptantur. to. 3. 114. A B
 Orare ad exēplar Christi debemus. to. 1. 140. B. & 198. A
 Orationis angustia unigenito nihil detrahit. to. 1. 14. D
 Orcus Rex Molosorum Proserpinam quando rapuerit. to. 3. 3. B
 Orcus Cerberum aluit, ibidem.
 Orpheus ante Homerum. to. 3. 6. D
 Orphei deo palinodia diuina, ibidem.
 Orpheus deum incirunscriptum describit. to. 3. 7. A
 Orpheus filium uatem patris dixit. to. 3. 8. D
 Osce quando prophetauerit. to. 1. 3. C
 Ostentatio fugienda, à solo em̄ deo conspici satis est. to. 1. 61. A
 Ostiū, ouile ostiū, ostiarū, fur & pastor, quid significēt. to. 1. 12. 5. D & 12. 6. AB
 Ouem quomodo spiritualiter deo offerre debemus. to. 1. 136. B
 Oues dei homines dicuntur. to. 2. 122. C
 P
 Plæstini quādo Arcam in terram suā deuixerint. to. 3. 3. C
 Pallas Cynomya deotum. to. 3. 4. 4. C
 Pallas anceps consilij, ibidem.
 Pallas Argivis frata. to. 3. 4. 5. A
 Panis de cœlo uitam æternam comedentibus largitur. to. 1. 76. B
 Panis uitæ, non corporalis Christus est. to. 1. 66. A C
 Panem suum in saturitate manducant seruantes mandatum dei, & à noxijs be-
- stījs non lœduntur. to. 1. 282. A. B
 Panes quid duodecim propositionis, allegorice significant. to. 1. 275. C D
 Parabolæ & ænigmata magis res significant q̄z quæ uidentur. to. 3. 76. D
 Paracletus Christus dicitur. to. 1. 174. A
 Parentes paruipēdentes, & deū blasphemantes, lex pari poena punit. t. 1. 220. d
 Parentibus obediendum. to. 1. 69. B
 Participatio dei creaturā nō deificat. to. 2. 140. A
 Pasiphaë uxor Minois. to. 3. 48. D
 Passio Christi sola nobis salutaris. tom. 3. 118. B
 Pastores & doctores falsi uerbum unitum ante incarnationē non fuisse afferunt. tom. 1. 1. B
 Pastores mulierculas non repellant, nec uoluntati suæ, sed utilitatī prædicatiois seruant. to. 1. 41. A
 Pastoris ueri signa quæ sint. to. 1. 125. D. & 126. A B C D. & 127. A
 Pastoris ecclesiastici boni & maliconditiones. to. 1. 126. C D. 127. C D
 Pastoris officiū. to. 1. 128. C D. 129. A B
 Pastoribus ouīt quid opus. to. 2. 73. A
 Patris, filij & spiritus sancti eadem uirtus in omnibus rebus. tom. 1. 70. A. 84. B
 133. C D
 Pater per cognitionem & fidem ad filiū ducit. to. 1. 169. D
 Pater, filius & spiritus sanctus unum sunt omnium principium. to. 1. 106. D
 Pater ingenitus dicitur propter filium. to. 2. 84. C
 Patrī singularitas tribuitur. to. 2. 85. C
 Pater quomodo operatur per filium omnia tomo. 2. 108. C. 133. C
 Pater spiritualis qualis sit. to. 1. 271. C
 Patre Ägyptio, & matre Israëlita progenitus quis dicitur mystice. t. 1. 277. C
 Patris iniquitatem nō priuabit filius, nec filij pater. to. 1. 117. C
 Patris nomen unde in deo. to. 2. 80. A
 Pater in diuinis an substantialiter an uolitione talis sit. to. 2. 90. C D
 Pater quo pacto maior dicitur filio. t. 2. 121. C. & 122. A
 Patrem esse ingenitū an filius significet. to. 2. 81. D

I N D

Patrem accusantes desidiae qui sint, tomo. 2. 108. C
 Patris est esse in altero, to. 2. 116. D
 Patris & filij quibus sit habitudo, t. 2. 84. B
 Patrem nemo nouit nisi per Christum, tomo. 2. 76. A. to. 3. 96. D
 Patris testimonium de filio, to. 3. 101. C
 Patrem quomodo agnoscat filius, to. 2. 105. D
 Patientiam Christi & discipulorum imitemur, to. 1. 57. A. 131. A B
 Paulus non mentitur, to. 1. 8. A
 Paulus mysteriorum saluatoris receptaculum, to. 1. 14. D
 Paulus diuinī ingenij, to. 1. 77. D
 Paulus taxatur inconstantiae, to. 3. 27. B
 Paulū Julianus uocat hypocritā, ibidē. C
 Pauli cognitio cœlestis, to. 3. 123. A
 Paulus doctorum optimus, to. 2. 107. C
 Paulus remotus ab adulatio[n]is uitio, tomo. 3. 63. A
 Pax Christi spiritus eius est, to. 1. 179. C
 Pax quandoque peccatum, quandoque uitatus, to. 1. 197. C
 Pax Christi origo et radix honorū omnium, & charitatis soror est, to. 1. 197. C & 226. B
 Pax quam deus dat, qualis, to. 1. 282. B
 Pax solius dei donum, to. 2. 102. D
 Peccatorum remissionem consequendī modus & uia multiplex est apud Christianos, to. 1. 235. C
 Peccatorum confessione sponte à nobis facta, satanas, impedit ne nos apud deum accuset, to. 1. 240. B
 Peccatorū malo erexit semel, ærumnōfissimū est ad peccata relabi, t. 2. 153. C
 Peccata remittit Christus, to. 3. 115. A
 Peccata nostra inanitionis Christi causa, to. 2. 120. A
 Peccatum naturam saluam dimisit, to. 2. 74. C
 Peccata parentum filijs deus aliquando retribuit, to. 1. 16. B
 Peccatum peccati poena, tomo. 3. 118. C
 Peccati seruitus pessima, to. 1. 108. B C
 Peccatores quando exaudiuntur, tom. 1. 122. C D
 Peccatorem uiuiscare solius dei est, t. 1. 141. C

E X.

Peccandi consuetudo pessima, tomo. 1. 141. B
 Peccatorū remissio unde nobis, tom. 2. 123. A
 Peccatores omnes quatenus sumus, tomo. 2. 76. D. to. 3. 71. B
 Peccata hominum hac & futura uita sup plijs punientur, to. 1. 45. A
 Peccata non abluiunt holocausta, tom. 1. 72. C
 Peccatorum remissio per fidem fit, to. 1. 77. D
 Peccatoribus omnia in mala conuertuntur, to. 1. 92. C
 Peccatum priuat nos gloria dei, t. 3. 107. B
 Peccata remittit & detinet solus sp̄ritus sanctus, to. 1. 228. A. & to. 2. 38. C
 Peccatum ad mortem, fugiendum, to. 1. 105. D
 Peccata proximi quomodo corrigenda, to. 1. 238. D. 239. A
 Peccata an in lege Moysi magis puniebantur quam nunc me, to. 1. 271. A B.
 Perierant amantes impune, to. 3. 47. D
 Peregrinum esse nō dandum criminis, tomo. 3. 54. B
 Pericula toleranda sunt propter deū, non tamen optanda, to. 1. 163. D
 Pericula multa sunt huius uitæ, t. 1. 102. B
 Periculum pro Christo suave est, tom. 1. 190. B
 Periculorum tumoris multitudo præscientia minuitur, to. 1. 192. B
 Per quem omnia, quo pacto intelligatur, to. 3. 130. B
 Persæ crudeles, to. 3. 30. A
 Persæmatribus, filiabus & sororibus misericordia non est in honestū, tom. 3. 35. B. 36. C. 47. D
 Perseus liberum, i. Dionysium occidit, tomo. 3. 3. B
 Personarum pluralitas in deitate à Mose indicata, to. 3. 68. C
 Pes uia & modus operis, to. 3. 81. C
 Petentibus bene omnia concedunt, male uero nihil, to. 1. 29. A. 173. B. 186. A. & 196. A
 Petra quæ fundamentum ecclesiae dicat, to. 2. 104. C
 Petra Christum in sacris literis representat,

I N D E X.

- Tat. to. 2. 155. C. to. 3. 119. A
 Petri & Pauli, aut cæterorū corpus nūli
utuſificare aut facere potest. to. 1. 77. B
 Petri uisio qd̄ sibi uoluerit. to. 3. 81. D
 Petri fides erga Christum. to. 2. 104. C
to. 3. 113. C
 Petrus non erat hypocrita. to. 3. 83. C
 Phaccace in Iſraēl quando regnauerit. to
mo. 3. 3. D
 Phaēton Solis filius quando exuſtus. to.
mo. 3. 3. B
 Pharaon diabolicæ intemperantiae. to. 2.
155. D
 Pharaonis imperium mysticum. tom. 2.
151. A B
 Phædra filia Minois. to. 3. 4. 8. D
 Philippus minus acutus libēter discebat.
to. 1. 57. C
 Philippus ad sequendum fuit prop̄fus,
tomo. 127. A
 Philosophi Strabi. to. 3. 9. C
 Philosophi poëtis aduersant. to. 3. 10. B
 Philosophorū deo opinōes. t. 3. 7. C D
 Philosophi etiā apud Barbaros. t. 3. 34. A
 Philosophia in cognitione dei consistit,
to. 3. 46. A
 Philosophia cōtempatiua potior. t. 3. 10. C
 Phinees quare honorē acceperit. ibid. D
 Phinees zelus deo probatus. to. 3. 42. A
 Phinēes quando sacerdotium assumpse
rit. to. 3. 3. B
 Phœnices & Aegyptij principes appell
abant deos. to. 3. 52. C
 Phœnices scientiam à Iudeis habent. to
mo. 3. 59. D
 Phocylides quando fuerit. to. 3. 57. C
 Photinus taxatur. to. 3. 95. A
 Pictorum fallacia. to. 2. 83. D
 Picturæ Christianorum pietatem docet.
to. 3. 50. A (A)
 Pietatis mysteriū Christus. t. 3. 95. B. 131.
 Pietas regnorū Itabilimentū. to. 3. 94. B
 Piōrum altare. tom. 3. 78. D
 Pius liberatur ab omni malo. to. 3. 33. B
 Pitibous & Theseus à Cerbero appre
henſi. to. 3. 3. B
 Pisces non squamanti nec pennulati to
mo. 3. 81. C
 Pittacus Mytileni quando. to. 3. 3. D
 Plato inessabilem deum testatur. t. 3. 8. A
 Plato tribuit Ideas deo secūdo. t. 3. 17. B
 Platonis testimonium de filij dei uerbi.
Deitate. to. 3. 8. C
 Plato metu tacuit. ibidem.
 Plato tempus cum coelo factum esse sena
tit. to. 3. 18. C
 Plato in quibus ab Arist. difentiat. to. 3.
12. A B
 Platonis opinōes de coelo. ibidem.
 Platonis & Mose comparatio. t. 3. 12. D
 Plato omnia à deo facta testatur. tom. 3.
6. A
 Plato de trinitate. to. 3. 69. B
 Plato haud longe à Christiana Theolo
gia abhorret. ibidem. C
 Plato quid de mundo sentiat. to. 3. 14. D
15. B
 Plato gladiatoriſ filius. to. 3. 53. B
 Plato ineptit prosopœia dei. to. 3. 15. B
 Plato in Isthmis certauit. ibidem.
 Plato προσέχειν καστυμαθεωρη dicit. tom. 3.
24. B
 Plato deos non immortales scriptit. to. 3.
64. A
 Plato scriptit occisum in Armenia heroa
reuixisse. ibidem.
 Plato deos νοικουε fatetur conditos. to. 3.
50. A
 Plato naturalem historiā in inutilem iu
dicat. to. 3. 46. B C
 Plato Homero neutiquam subscribit. to
mo. 3. 10. B
 Plotini de trinitate dictum to. 3. 96. D
 Plotini de spiritu sancto, quem animam
uocat sententia. to. 3. 70. B
 Pluuiā spiritualis mandata dei seruantis
bus promissa. to. 3. 280. D
 Poena quæ deficiētes à deo fuerit sequi
ta. tom. 2. 151. D
 Poenitentia nunquam deneganda rela
pſo. t. 1. 10. A. to. 3. 126. D
 Polynicis corpus seruari manda Chrea
onti to. 3. 93. A
 Pontifex quis dicatur. to. 1. 252. C
 Pontifex noster fidelis Christus. tom. 3.
126. D. 136. B
 Pontifex ea doceat quæ diuinitus didic
it. to. 1. 254. A
 Pōtificis omnis ornatus à lege descriptus,
quid significat. to. 1. 254. C

I N D E X.

- Pontificis uox q̄si buccina sit, to. 1. 79. D
 Pontificis opera quæ sint, to. 1. 253. D
 Porphyri de daemonib. sententia, to. 3. 31. D
 Porphyrius Christianæ religioni aduersarius, to. 3. 7. B
 Porphyrius qualia deo uelit sacrificia, to. mo. 3. 15. D
 Porticus quid sit, to. 1. 131. D
 Poterū & actus ī deo differunt, to. 2. 91. A
 Potestas Christianorum, to. 1. 17. D. 18. A
 Potestatē bene agendī nemo sibi tribuat, to. 1. 64. B
 Præcepta diuina spiritu sancto implent, to. 3. 112. A
 Præceptum super naturam, to. 3. 23. C
 Prædestinati sanctificari d. cunct. 2. 125. C
 Prædestinationem nota, tomo. 1. 126. C
 & 129. B. 132. C. 105. C
 Prædicatoribus diuini uerbū duo necessaria, to. 3. 125. A
 Prædicatio non fit salutaris ex sermonis uehementia, to. 2. 147. C
 Prædicare Euangeliū absq̄ formidine iuber Christus, to. 1. 187. C. 192. A
 Prædicantibus uerbum dei diligēter se minandū, utrum fructus sequar nec ne deo relinquendū, to. 189. D. &. 190. A
 Prædicantibus ueritatē aduersantes, deo patri aduersantur, to. 1. 190. D. 192. B
 Prædicatio apostolorum per falcem & messem intelligitur, to. 1. 42. B
 Prædicatore cōtempo, prædicatio eius parum fructus affert, to. 1. 43. A
 Prædicatio Euangelicalegalem excedit P umbram, to. 2. 55. B
 rafules ecclesiæ discant nō decipi assenti Ptatiunculis, & ita pro mercede silentiū retribuere, to. 1. 61. B. C
 Praefulum auaritia pietatem conculcare didicit, to. 1. 28. C
 Preces nostras ad patrem Christus adducit, to. 1. 156. B
 Precio quo redemptissimus, to. 3. 112. B
 Primogenitus & unigenitus quo pacto differant, to. 2. 107. B
 Primogenitus quis dicatur, to. 2. 106. B
 Principes olim dī uocati, to. 3. 52. C
 Principia prima explicatu difficultia, to. mo. 3. 5. A
 Principiū principiū excogitari nō potest, tomo. 1. 1. D
 Proca Sylvius apud Latinos q̄n. t. 3. 3. C
 Prometheus ignē Ioui suratus, to. 3. 19. B
 Prometheus anno septimo Mosis natus, to. 3. 3. B
 Promissiones Iudæis datas, to. 3. 129. B
 Promissiones patrum iustificatio per f. dē to. 3. 122. D
 Promissis Christus nos prouocare nō de sinit, to. 1. 127. C
 Prophetæ etiam gentib. missi, to. 3. 36. A
 Prophetæ nubes discuntur, to. 1. 20. D
 Prophetæ quomō deū uiderint, t. 1. 22. A
 Prophetis qualis gratia collata, to. 1. 33. B
 Prophetare etiam malus potest, tomo. 1. 143. C. D
 Prophetarum falsorum mos, to. 3. 50. C
 Prophetæ spiritus quare cessauerit, to. mo. 3. 50. D
 Prophetiæ donum à spiritu sancto est, to. mo. 2. 138. B
 Prophetiā suscitabo, exponitur, t. 3. 66. A
 Prophetæ nō semper suas prophetias in tellexerunt, to. 1. 143. B
 Prophetæ & Apostoli fortis salutares, to. 3. 125. B
 Prophetæ alege non discordat, t. 3. 61. B
 Prophetarum finis Christus, to. 3. 109. C
 Prophetiæ omnes quatenus in Christum respiciant, to. 3. 107. A
 Propriatorū nostrū Christus est, to. 3.
 Proserpina quādo rapta, to. 3. 3. B (117. B
 Prostituebant uxores in deorum hono rem, to. 3. 62. C
 Prouidentia non creata, to. 3. 21. A
 Prouidentia diuina in omnibus rebus, to. mo. 3. 42. C
 Prouidentia dei etiam à philosophis crea ditur, to. 3. 16. A
 Prouidentia patris quo usq̄, to. 2. 109. B
 Proximus semper præponendus, tomo. 1. 157. C
 Purificatio sunt & coquinatio duplex, corporis, l. & animæ, to. 2. 153. A
 Pyræ mortuorum flagrantes, to. 3. 45. A
 Pythagoras Ioui Epigrāma scripit, ibid.
 Pythagoræ symbola, to. 3. 77. A
 Pythagoras Mosaica disciplina apud Aegyptios imbuitus sanius de deo loquus, to. 3. 7. D. 12. A

Pythagoras

Pythagoræ de deo uno sententia, t. 1. 8. A
 Pythagoras apud Zoram Syrum philo-
 sophatus, t. 3. 34. A
 Pythagoram Causius sibi salutat, tomo
 3. 22. B
 Pythagoræ consuetudo in deambula-
 do, Ibidem
 Pythagoras Zoroastris æmulus, Ibid.
 Pythagorici uerbis destituti res incor-
 poreas numeris explicant, to. 3. 5. B
 Pythagoras Theologiam ex Aegypto
 reportauit, tom. 3. 4. A
 Pythagoræ error, tom. 3. 62. B
 Pythagoras mundum genitum dixit, to-
 mo 3. 12. A

Q

Q Vanto plura dabis liberaliter, tan-
 to plura confluunt, to. 1. 59. A
 Quod sit & quod facit, idem esse nō po-
 test, tom. 1. 10. A

R

R Absaces Hierosolymas obsidet,
 tom. 2. 153. C
 Rabsacis ob blasphemias ultio, t. 3. 56. C
 Ramesse qui & Aegyptius, quādo apud
 Aegyptios regnarit, tom. 3. 3. B
 Ratio alia filij naturalis, alia adoptati.
 tom. 1. 17. D
 Rationes de deo oculos meritis more fu-
 mi perturbant, tom. 1. 54. A
 Ratio naturalis hominem non seruat, to-
 mo. 1. 28. B
 Rationales creature dij appellantur, to.
 3. 15. C
 Reconciliatio nostra per Christum, to.
 1. 173. B. to. 3. 134. C
 Reconciliatio una dei & Christi, tom.
 3. 109. D
 Recursus in paradisum morte Christi
 comparatus, tom. 1. 222. D
 Redemptionē aeternā quomodo Chris-
 titus inuenit, tom. 3. 133. D
 Regeneratus homo, nouo modo cœlo-
 rum ciuis efficitur, tom. 1. 30. B
 Regnare quomodo Christo conuenit,
 tom. 2. 131. A. B. to. 3. 114. D
 Rex gloriae Christus, tom. 3. 99. C
 Regis est perequi hostes ueritatis, tom.
 3. 1. C
 Regilegumlatio conuenit, t. 2. 58. B

Regnum dei nullis circumscripsum termi-
 nis, tom. 3. 26. D
 Reges potissimum pias habeant aures,
 tom. 3. 94. C
 Regnum dei quid, to. 2. 142. C
 Regnum Iudeorum defecit sub Heros-
 de, tom. 3. 66. B
 Regnum Christi est stabile, tom. 1. 220.
 B. tom. 2. 131. A. 132. A. B
 Regnum stabilimentum pietas est,
 tom. 3. 94. B
 Regnum Iudeorum in Zedechia rege
 Juliano cessasse uidetur, to. 3. 64. C
 Regno Christi participamur, t. 2. 131. B
 Regnum quando & quatenus filius pa-
 tri traditur sit, t. 2. 131. C. 123. A. B
 Regnum quare fugit Christus, t. 1. 59. C
 Religio mercaturæ modo ostentata re-
 prehenditur, to. 1. 61. C
 Remedia diuinitus data, t. 3. 57. B
 Remissionem peccatorū per fidem con-
 sequimur, tom. 1. 77. D
 Remittere peccata possunt spiritum ha-
 bentes sacerdotes, Spiritus eñ est qui
 remittit & detinet, tom. 1. 228. A
 Renatus sumus spirituali nativitate, tom.
 2. 110. B
 Renouatio nostra more aquilarum, to-
 mo 2. 95. B
 Reprehendere alios quando liceat uel
 non, tom. 1. 100. B
 Rerum aliæ substantiæ, aliæ accidentiæ,
 tom. 2. 84. D
 Respondere confuse multos non decet,
 tom. 1. 78. C
 Resurgentibus nullæ corruptionis rela-
 quiae manebunt, tom. 1. 22. B
 Resurrectio Christi per quem operata,
 tom. 2. 119. A
 Resurrectio Christi per quem & ad quā
 gloriam, to. 2. 98. B. C. 119. A. 128. C.
 D. tom. 3. 131. A. 135. A
 Resurrectio mortuorū in ictu oculi cō-
 plebitur, tom. 1. 140. D
 Resurrectionis dilectiæ inter resurgen-
 tes in gloria & ignominia, to. 1. 161. C
 Resurrectio Christi contemnendæ mor-
 tis origo est, to. 1. 163. D
 Resurrectionis & gloriæ Christi cōfor-
 mes sumus, tom. 1. 210. D

I N D E X.

Retro abire quid significet, to. 1. 78. B
 Retrospicere in scripturis qd, t. 2. 145. C
 Roma dextero Marte crevit, t. 3. 49. A
 Romani Iudæorū locum & gentem ab
 stulerunt, tom. 1. 142. C
 Romani ciuiles, to. 3. 29. C. 30. A
 Romanorū enunciatio articulata licet,
 diuersum tamen à Græcis sonat, tom.
 3. 57. A
 Romulus & Remus Olympiade prima
 natī, tom. 3. 3. D
 Ruminare, prudentiæ symbolū, t. 3. 31. C
 Ruminare q̄ dicant mystice, t. 1. 258. A
 S
S Abbati uiolatione Iosue uictoriā
 non amisit, tom. 1. 45. B
 Sabbatho Iudæi charitatem & misericor
 diam prohibebant, to. 1. 44. D. 45. B
 Sabbathi etiam dñe omnia nutu dei fiunt
 & gubernant, t. 1. 45. C. 47. A. B. 51.
 B. 85. D
 Sabbathum propter hominēm est factū,
 tom. 1. 51. B
 Sabbatisimus quid significet & præfigu
 ret, t. 1. 86. B. 87. A. B
 Sabbatisimus à peccato quid prohibet,
 tom. 1. 89. A
 Sacerdos Leuiticus duabus induebatur
 tunicis, Christus autem apostolis suis
 prohibuit duas habere tunicas, quid
 mystice significet, to. 1. 252. C
 Sacerdotem Christi decoratū esse oportet
 uitatum ornamenti, t. 1. 254. C
 Sacerdotes deo non hominibus consti
 tuuntur, tom. 3. 108. A
 Sacerdotes pauci sunt moribus & do
 strina ornati, to. 1. 253. C
 Sacerdotij ministerio filij Heli indigne
 fungentes, tom. 1. 114. C
 Sacerdotiū summi apud Iudæos pecu
 nia à Romanis emebatur, to. 1. 142. D
 Sacerdotium sanctum, & spiritales per
 Christum facti sumus, t. 1. 182. D
 Sacerdotij Christi conditio, t. 3. 129. D
 Sacerdotij Christi & Aaronis differen
 tia, t. 3. 132. C. 133. C. D
 Sacramentorū virtus, tom. 3. 63. B
 Sacrificiorū ueterum lex, licet olim ces
 sauere, uere & recte dicitur æterna, to
 mo 1. 245. B. C

Sacrificiū laudis, to. 1. 249. B
 Sacrificiū Christus ut pontifex obtulit
 deo patri pro totius generis humani
 delicto, to. 1. 238. C
 Sacrificij dimidiū ex similitudine oleo, cō
 spersa, cur mane iubebatur offerti, &
 alterū eiusdem dimidium ad uesperū,
 tom. 1. 245. B
 Sacrificia ueteris testamēti omnia, Chri
 sti figura erant, to. 3. 132. B
 Sacrificiū duplex, terrestria & cœlestia
 saluans, tom. 1. 235. A
 Sacrificia qualia Christianorum, tom. 3.
 88. D. 90. A
 Sacrificia inuenta deo gratiora, tomo
 3. 89. C
 Sacrificiorum ritus, Ibidem,
 Sacrificiū nostrum Christus, t. 3. 132. B
 Sacrificio Christi ad deum accedimus,
 tom. 1. 220. B. C
 Sacrificia externa neq̄ dñs neq̄ deo gra
 ta, tom. 3. 78. D
 Salaminis Argaulidi nymphæ humana
 fiebant sacrificia, tom. 3. 32. D
 Salem rex gratulatur Abrahæ, t. 3. 4. D
 Salomon philosophis consert, t. 3. 57. B
 Salomon mulieribus deceptus idolorū
 cultui se dedit, to. 3. 57. B. C. D
 Salomō Homero coetaneus, t. 3. 57. C
 Salomon non inter prophetas numera
 tur, tom. 3. 58. A
 Saluatoris beneficia ingentia, t. 1. 20. C
 Saluatoris consuetudo, multa utiliter di
 cere, tom. 1. 81. D
 Saluatoris nomen soli Christo cōuenit,
 tom. 3. 111. D
 Salutis nostræ modus ante mundi cōsti
 tutionem præscitus, t. 1. 203. C. 208. D
 Samariam quare Christus sit ingressus
 tam cito, tom. 1. 37. B
 Samaritæ quomodo coluerint idola, re
 licta lege, tom. 1. 114. A
 Samaritanū quem Iudæi uocabant, to.
 1. 113. D. 114. A
 Samuel quādo prophetauerit, t. 3. 3. C
 Samuelis immolatio Christi oblationē
 figurat, tom. 3. 72. A
 Sanctificationis uarij modi, t. 2. 125. C
 Sanctificare, præter deum nemo potest,
 tom. 2. 54. A

Sanctificatio

I N D E X.

- Sanctificatio, peccati depositio est, to.
2.127. B
Sancti qua uirtute signa operentur, to-
mo 1.9. B
Sancti quo animo sint colēdi, t.1.192. B
Sanctorū uirtus adhuc uiuentium, tom.
1.70. C
Sanctū quid dicatur, t.1.205. A
Sanctificare quid sit, to.1.205. D
Sanctificati quomodo patres & senio-
res fuerint, to.1.205. D
Sancti soli gloriam Christi uidebunt, to-
mo 1.208. D
Sanctos patres nunquā diem natalis sui
festum celebrasse, to.1.259. D
Sancta nobis cōmissa, & neglecta, quo
modo ad quintuplum spiritualiter resti-
tuenda sunt, to.1.241. A
Sancti quando demum perfectam sint
habituri letitiam, to.1.255. D
Sanctum non in locis querendū est, sed
in uita & moribus, to.1.273. C
Sanctorū iustitia Christus per fidem, to-
mo 3.122. B, C
Sanctus domino quis dicatur, t.1.251. B
Sanctorum memoria iuste obseruatur,
tom.3.86. B, C, D
Sancti propria luce non illuminantur,
sed ueritatis, t.1.12.13. D.14. A
Sancti quomodo & quando conregna-
bunt Christo, to.2.131. B
Sanctorum arma spiritualia, t.3.129. C
Sanguis Christi & corpus quatenus ui-
uificant, to.3.115. D
Sanguis occisorū hircorum non placa-
bat deum criminibus iratū, t.3.78. A
Sanguinis Christi efficacia, to.3.111. B.
118. A
Sanguinem Christi cōmunem faciens
punitur, tom.3.111. C
Sanguisugae natura, tom.3.51. C
Samson quando apud Hebræos iudi-
carit, tom.3.3 C
Samson comam retinens adhuc cum
spiritu pugnauit, to.2.139. B
Sapiens alius ab alio, Proverb, t.3.2. B
Sapientes sapienter interrogandi, tom.
1.61. A
Sapientia dei mysterium Christi est, to-
mo 3.108. C
Sapientes septem floruerunt Olympia:
de quinquagesima, to.3.3. D
Sapientia sermo clarissimū donum est,
tom.2.120. B
Sapientiam spiritus sanctus largitur, to-
mo 2.143. C
Sapiētia mundana baculus arundineus,
tom.2.80. D
Sara apud Pharaonē agens, aulici ei insi-
diantes, quid allegoricos significet, to-
mo 2.151. A, B.155. C. D
Satanas insidiarum & peccati inuentor,
tom.2.150. C
Saturnus Romæ antropophagus, tomo
3.32. D
Saul quando in regē assumptus, t.3.3. C
Scandalum Christi dictus est, qui scan-
dalū ferre nō potest, to.1.211. C
Scandala ponens, & homines à recto se-
ducens, non differt à satana, t.1.219. C
Scandalizantiū poena, t.2.136. C
Scenopegia quid spiritualiter, & etiā hi-
storice significet, tom.1.56. B
Scripturā quo pacto Iudæi sint perscrutati, tom.1.54. C
Scriptura temere dictum nihil inuenit,
tom.1.41. C. 79. A.134. B
Scriptura spiritualiter intelligenda, to-
mo 1.84. D
Scriptura totius instrumenti ueteris, lex
dicitur, to.1.134. B
Scriptura uerbis abutitur nonnunquā,
tom.2.30. A
Scripturas legenti tria sunt diligenter
consideranda, to.2.39. A. 43. B
Scripturæ præscripto inhærendum, to-
mo 3.134. C
Scripturarū tempora & personæ consi-
derandæ, tom.2.106. B
Scripturas sacras interpretandi canon
certissimus, to.3.129. C.131. D
Scripturarū diuinarū triplex intelligen-
tia, tom.1.248. A
Scripturæ nil addendum, nil auferendū,
tom.2.97. B
Scriptura sacra omnis ad duo spectat, to-
mo 2.114. D
Scripturis sacrī cōmendatum fideliter
obseruandum, tom.3.125. B
Scripturæ studiosi non difficiles, to-

I N D E X.

- mo tertio. 76. C
 Scripturæ adulterini sensus paleæ sunt.
 tom. 2. 80. D
 Scriptura sacra ex litera & spiritu, tantum
 corpore & anima cōstat, to. 1. 24. 6. A
 Scythæ crudeles, tom. 3. 30. A
 Scythæ Diana suos immolabant hospiti-
 tes, tom. 3. 32. D
 Sedere aut̄ a dextris, & à sinistris, nō est
 meum dare uobis, quomodo intelliga-
 tur, tom. 2. 45. B. per totum caput.
 Sedere à dextris dei filium hominis, to.
 3. 113. D. 133. D
 Segniciæ radices, tom. 1. 32. C
 Segor ciuitas unde nomen sortita, tom.
 2. 154. D
 Semele Cadini filia Bacchi mater, tomo
 3. 5. B
 Semiramis Nini uxor, muros Niniue
 construxit, tom. 3. 3. A
 Sensus duo hominibus sunt, quibus cer-
 tiores fiunt de rebus, to. 1. 32. D
 Senthoniatonis historia to. 3. 52. C
 Seorsim Myorum & Phrygum termi-
 ni, Proverb. tom. 3. 17. B
 Sepelimus per baptismum cum Christo
 tom. 3. 117. C
 Sepulchra deorum ubi, tom. 3. 88. A
 Sermo dei uiuus & esicax, omnī gla-
 dio penetrabilior, tom. 1. 29. D
 Sermone imperito taciturnitas præstan-
 tor est, tom. 1. 61. A
 Sermonis uehementia non reddit prædi-
 cationem salutarem, to. 2. 147. C
 Serpens quo idiomate Euæ locutus, to.
 mo 3. 22. A
 Serpentem Hieroglyphi pingebat, tem-
 poris figurā significantes, t. 3. 77. A
 Seruitutis poena Iudæi multabantur,
 quod negligentiores sūrē libertatis di-
 gnitatisq; erant, to. 2. 151. D. 152. A
 Seruitus peccati & corporalis quomo-
 do differant, to. 1. 108. A. B. C
 Seruitutem exuimus spiritu sancto nos
 inhabitante, tom. 2. 140. A. B
 Seruitutis iugo oīa premunt, t. 1. 34. A
 Seth Adæ natus, pater Enos, t. 3. 76. A
 Sibylla Erithrea quando, tom. 3. 3. D
 Sibylla Herophyla quando, Ibidem,
 Signa zodiaci ridentur, to. 3. 62. A
 Signa ædebat Christus in spiritu dei, to.
 mo 2. 142. B
 Signa & miracula facere an malitiam
 possint, tom. 1. 120. D. 121. A
 Similitudo morum cōglutinat̄ mirifice,
 tom. 1. 81. D. 189. B. 197. C
 Similitudine dictum ueritati non obest,
 tom. 1. 29. C
 Similitudines rerum minimarū despice
 re nō oportet, etiā in re diuina, t. 1. 8. C
 Similitudo dei quatenus in homine, to.
 2. 74. C
 Simplicibus dñs se reuelat, t. 1. 40. C
 Simplices & idiotæ cœlum rapiunt, do-
 cti ad inferna demerguntur, t. 1. 98. A
 Simplices illuminantur, & sapiētes stu-
 tiflunt, probatur multis exemplis, to.
 mo 1. 124. C
 Simplex & incompositū in creaturis nī
 hil est, tom. 1. 14. A
 Simulacrum nullum in templis Numæ,
 tom. 3. 49. B
 Simulatio sanctitatis, exemplo Christi
 uitanda, tom. 1. 41. A
 Sinus patris & Abrahæ quomodo intel-
 ligatur, to. 1. 21. C. D
 Socrates cœlestia non curat, t. 3. 46. B
 Socrates fracundissimus, to. 3. 47. B
 Socratis uictia, Ibidem.
 Socrates mulierosus, Ibidem, C
 Socrates impietati cōiunctus, t. 3. 48. B
 Socratis uxores, to. 3. 47. C. 57. D
 Socrates marmorariū artificium prīmū
 didicit, tom. 3. 57. D
 Socratis mors, tom. 3. 43. D
 Socrates marmorarius obstetricis filius
 tom. 3. 53. B
 Sodomitæ & Lot & angelos apud Lot
 diuertentes impudenti libidine solici-
 tant, tom. 2. 154. A
 Sodomitæ turpi puerorum amore depe-
 reunt, tom. 2. 153. D. to. 3. 50. A
 Sodomitarū urbes quis exuaserit, t. 1. 3. B
 Solem cæteraq; sidera adorant stupidio-
 res, tom. 3. 13. C
 Solennitas dei que sit, & quomodo si-
 guratur, tom. 1. 82. B
 Solennitatibus Iudaorum Christus in-
 teresse noluit, tom. 1. 82. B
 Solennitatibus & festis omni uoluptati
 fit

I N D E X.

fit indulgentia, tom. 1. 144. B
 Solennitatibus iniuria fit, cum non de
 indigentibus curamus, 10. 1. 160. D
 Solon Atheniensis legislator iustitiam
 secutus, tom. 3. 43. B. C. D
 Soloni in Aegypto obiectum Græcos
 esse pueros, to. 3. 4. A
 Solon quod in Aegypto fuit, doctior
 est habitus, Ibidem
 Solon quando Draconis leges abrogas-
 rit, to. 3. 3. D
 Sophistæ & sapientis discrimen, tomo
 3. 45. D
 Sophoclis de uno deo dictum, to. 3. 8. B
 Sophonias quando prophetauerit, to-
 mo tertio, 3. D
 Species dei locus ubi Iacob cum domi-
 no certauit, to. 3. 15. D
 Speculatoris præsidentes populi dicun-
 tur, to. 1. 218. D
 Spelunca ecclesiam in sacrís literis de-
 notatur, to. 2. 155. C
 Spiritum sanctum esse deū quibus pro-
 betur rationibus, tom. 2. 137. D. 138.
 D. 142. C
 Spiritus sanctus uitam largitur, tom. 2.
 142. D
 Spiritus sanctus aquæ uiuæ nomine in
 scripturis appellatur, to. 2. 143. A
 Spiritus sanctus propriam, non adiecti-
 tiam habet sanctificationem, tomo 2.
 142. A
 Spiritus sanctus quomodo de filio acci-
 pere dicitur, to. 2. 127. A
 Spiritus sancti perfectio, Ibidem
 Spiritum ueritatis mundus non potest
 capere, to. 1. 25. C. D
 Spiritus in filium nō influit ut in sanctos,
 sed substantialiter, & secundum naturā
 in ipso est, to. 1. 23. B
 Spiritum sanctum accipientes reforma-
 mur in baptismo, to. 1. 30. C
 Spiritus sancto sp̄ritus hominis, & aqua
 corpus sanctificatur, Ibidem
 Spiritalis adorator deo gratus est, tomo
 primo 40. C
 Spiritus sancti datio ante & post glorifi-
 cationem diuersa, to. 1. 96. B
 Spiritus sanctus mendacio non adstipu-
 lat, to. 1. 143. B

Spiritus arrabonem intemeratum con-
 seruantes, cum Christo semper uiuet,
 tom. 1. 175. B. 176. D
 Spiritus deus est, & idem patris & filij
 est sp̄ritus, to. 1. 25. B. 178. A. tom. 2.
 64. A. 65. B. 126. B. 10. 3. 107. D
 Spiritus non aliam, quam Christi legem
 feret, tom. 1. 194. B
 Spiritus necessario doctoriis datur, si-
 ne quo quod deo placeat, facere ne-
 queunt, tom. 1. 226. D
 Spiritus absentibus & præsentibus disci-
 pulis datus, tom. 1. 227. D
 Spiritum sanctum habens, & patrem &
 filium habet, tom. 2. 64. C. D
 Spiritus sanctus reuicturis sp̄ritu resti-
 tuet æque atq; in creatione fuerat lar-
 gitus, tom. 2. 141. C
 Spiritus sanctus corda hominum iniabi-
 tans, deos efficit, tom. 2. 140. A
 Spiritu sancto reformatos Christus, to-
 mo 2. 138. C
 Spiritum sanctum deum esse qui negat,
 tom. 2. 136. D
 Sp̄us sanctus an sit media natura quædā
 inter deum & creaturas, to. 2. 136. D
 Spiritus sanctus utrum in una deitatis
 natura cū patre & filio distribuendus
 sit, tom. 2. 94. B
 Spiritum sanctum non esse factum, con-
 tra aduersarios, to. 2. 141. B. & seq.
 Spiritus uocabulū non adiecto epithet-
 ato, non semper sp̄ritū sanctū designat
 tom. 2. 141. B
 Spiritus sancti nomen non eminentiæ
 modum designat, to. 2. 143. B
 Spiritus sancti nomē substantialem qua-
 litatem ostendit, Ibidem. C
 Spiritus sanctus loco non circumscribi-
 tur, tom. 2. 145. A
 Spiritus sanctus unus unius naturæ cū
 patre & filio, to. 2. 126. C
 Spiritus sancti proprietas naturalis, to.
 2. 126. C
 Spiritus Christi Iesu idem qui sp̄ritus
 sanctus, tom. 2. 139. B
 Spiritus sanctus anima mundi secundū
 Platонem, tom. 3. 9. D
 Sp̄itu dei omnia opus habent, Ibid. B
 Spiritus sanctus deus probatur & ratio-

I N D E X.

- nibus, euidentibus & scripturæ testi-
monijs, to. 2. 138. 144. A. to. 3. 25. B
Spiritus cœlos quomodo firmet, tomo
2. 141. D. 142. A
Spiritus sancti ministerium libertati ni-
hil detrahit, to. 2. 140. C
Spiritu sancto diuina impletur signa,
to. 3. 112. A
Spiritu sanctificamur per Christum, to-
mo 3. 112. A
Spiritus sanctus impletio nostra à deo,
to. 2. 94. A
Spiritum condere deus, quomodo intel-
ligatur, to. 2. 141. B
Spiritus sanctus donatio bona dicitur,
to. 3. 112. A
Spiritus sanctus neq; factus, neq; crea-
tus, to. 2. 145. D
Spiritus sanctus & gratia dei idem, to-
mo 2. 138. C
Spiritus sanctus hominem Iapsum pri-
stinx, hoc est diuinæ imaginis resti-
tuit, to. 2. 142. A
Spiritus à nobis deuolat propter pecca-
ta, to. 1. 24. D
Spiritus sanctus non habitudine ad deū
sed propria natura deus intelligitur,
to. 2. 139. D
Spiritus sanctus quare flatui datus, to-
mo 3. 114. C
Spiritu sancto diuinæ naturæ sociamur
to. 2. 111. A. 138. A
Spiritus sancti opera, patris & filij sunt
opera, to. 2. 144. C
Spiritus sanctus non dicitur diuinus ut
homo, to. 2. 146. C
Spiritus sanctus mens Christi dicitur,
to. 2. 147. A
Spiritu sancto in nobis habitante, tem-
plum & domus dei dicimur, tom. 2.
147. D. 148. B. to. 3. 108. C
Spiritum sanctū quomodo & pro quo
Christus acceperit, to. 3. 131. C
Spiritus sanctus philosophis anima dici-
tur, to. 3. 70. B
Spiritus digitus dei dicitur, to. 2. 150. A
Spirituale depositum nobis à deo com-
missum, apud nos integrum seruari,
& ipsi deo fideliter restitui debet, to-
mo 1. 242. C
- Stare in sacra scriptura cunctationem si-
gnificat, tom. 2. 145. C
Stesichorus poëta quando, to. 3. 3. D
Stheneleo apud Argiuos quando regna-
rit, tom. 3. 3. B
Stoïcis mundus figuræ sphericæ, tomo
3. 11. D
Stoïci deum dicunt ignem artificialem,
tom. 3. 7. C
Studia quæ inutilia in sacrís, t. 2. 73. D
Studia quæ p̄s exēcenda, to. 2. 92. B
Subiçti alteri quid, to. 2. 123. D
Substantia diuina declaratur, to. 1. 2. C
Substantia & subsistentia differunt, to.
2. 78. A. B
Superbia ad gratiam dei percipiendam
incōuenientissima, & è diuerso, humili-
itas cōuenientissima, to. 1. 12. 4. C. D
Superbia uitiorum omnium mater, to.
1. 219. C
Super Chœnicen ne se deas, Proverbiū,
tom. 3. 77. A
Superne esse quid sit, to. 2. 74. D. 78.
D. 105. D
Superstitione uana cōmoti Iudæi Samā-
ritanos uitabant, to. 1. 37. D. 38. A
Supplicia maiora luet spernens Christū
quam legem Mosaicam, to. 1. 32. A
Sybaritica mēsa Salomō usus, t. 3. 57. D
Syri delicati, tom. 3. 30. A
- T
- T**Abernaculum unum est legi, pro-
phetis, & euangelio, to. 1. 252. A
Taciturnitas præstantior imperito sera-
mone, to. 1. 61. A
Tactu Christus mortuos suscitauit, non
uerbo solum, tom. 1. 74. A. B
Taurus Rhodius humana uoce locutus,
tom. 3. 22. C
Templa dei spiritu Christi efficimur, to-
mo 3. 108. C
Templum antiquū, ciuitas, sacerdotes
& sacrificia quare diuino nutu abolita
sunt, tom. 1. 269. A
Templum dei fideles appellant, tom. 1.
29. C. to. 2. 94. C. to. 3. 109. D
Templi Hierosolymitani tria dedica-
tio, tom. 1. 131. C
Templum Hierusalem non est circumscri-
pta deisedes, tom. 3. 18. D

I N D E X.

- Tempus quomodo Hieroglyphi p̄inxerint, tom. 3. 76. D
 Tempus cum celo factum, to. 3. 18. C
 Tempore nullo à boni operatione celsandum, tom. 1. 89. A
 Tempus nouum in Christo apparuit, tomo primo. 79. B
 Tempora qui non considerant, scripturam confundere necesse est. t. 2. 128. B
 Temporum oportunitate distribuuntur omnia cōmode, tom. 1. 156. C. tom. 2. 196. D
 Tenebras creaturam appellat Ioannes, & quare, tom. 1. 11. B
 Tentar inos nostra causa permittit deus tom. 2. 151. C
 Tentationis Christi causa & conditio. tom. 3. 126. D
 Tentationibus & insultibus diaboli quatenus deus cōnueat, to. 2. 151. B
 Tentationū non deus, sed nobis ipsi autores sumus, tom. 2. 151. C
 Terra ad quid creata, tom. 1. 16. B
 Terra subsellium pedū domini. t. 3. 18. D
 Testamentum spiritus est euangeliū dei tom. 2. 147. A
 Testamentum nouum nobilius ueteri. tom. 2. 144. D
 Testamentum uetus speculum Christiāe uite, tom. 2. 149. D
 Testimonium Ioannis de Christo, tom. 1. 19. C. 25. D
 Testimonium non uocati improbari solet, tom. 1. 51. D
 Testimonium dei refutari non potest, tomo 1. 52. A
 Testimonium certum & necessarium sunt opera, to. 1. 53. A. 54. B
 Testimonium apostolorum, est quasi sigillum fidei, tom. 2. 63. B
 Testimonium hominis etiam sancti reprehendi potest, tom. 1. 51. D
 Teutanus apud Assyrios tempore Troiani excidi, tom. 3. 3. C
 Thales Milesius quando fuerit, t. 3. 3. D
 Thales Milesius theologiam ex Aegypto reportauit, tom. 3. 4. A
 Thales unum mundum afferit, t. 3. 11. D
 Thales Milesius deum mentem mundi dicebat, tom. 3. 7. C
 Thebani quos deos colant, to. 3. 52. B
 Theognis quando fuerit, to. 3. 75. C
 Theogonia Hesiodi, tom. 3. 13. D
 Theogonia Hesiodi Genesi Mosis fertur, tom. 3. 19. B
 Theologiae Christianorū nō parvū momentum apud Platonem, to. 3. 69. C
 Theologiae nō omnes capaces, t. 3. 4. B
 Theologi ueri apostoli, tom. 2. 114. C
 Theopompus Lacedæmoniorū rex sacrificium Ioui factus, tom. 3. 32. C
 Theseum Hercules à Cerbero liberauit tom. 3. 3. B
 Thespesian magus apud Thebas, tomo 3. 22. C
 Thimæus Aristopeni filius, to. 3. 53. B
 Thomas & Petrus immemores suæ fraterilitatis, tom. 1. 137. B
 Thomas quare permisus ad infidelitas crimen incidere, tom. 1. 228. B
 Thraces Peleo & Chironi hominem sacrificabant, to. 3. 23. D
 Titulus in cruce tribus linguis scriptus quid designet, tom. 1. 220. A
 Torpendum doctori minime, tomo 2. 125. B
 Transeat à me calix iste, &c. quomodo intelligatur, t. 2. 43. per totum caput.
 Transgressorī legis transgressionem alterius vindicare non licet, t. 1. 100. A
 Tribulatio sicut non cessat in hac uita, sic gloria in futura non terminabitur, tom. 1. 221. B
 Tribulatio Pauli magna in Asia, tomo 2. 51. C
 Tribunalū Christi astabimus omnes, to. 3. 107. B
 Tributum quod lex offerre iubebat, per figurā maiora docuit, to. 1. 40. A
 Trinitas sancta quomodo nos inhabitat tom. 2. 94. C
 Trinitatis triplicitas secundum hypostasin, tom. 2. 94. D
 Trinitatis mysterium Moses pandit, tomo 2. 94. D
 Trinitatis hypostasis declaratur, t. 1. 2. D
 Trinitatis plenitudo unam gloriam & naturam possidet, tom. 1. 55. A
 Trinitas inter se non dissentit, to. 1. 68. B. tom. 2. 10. C

I N D E X.

- Trinitas unum consubstantialitate, est
una uirtus & potentia, to. 1. 75. B. &
115. D
- Trinitas sancta nominū differentijs di-
stinguitur, to. 1. 164. D. & 174. C. &
199. A
- Trinitatis fides qualis, to. 2. 93. A
- Trinitas magis adoranda, quām exqui-
renda, Ibidem, B
- Trinitas cōsubstantialis à nobis cogno-
scitur, to. 2. 133. A
- Trinitatis uoluntas operativa una, to-
mo 2. 135. A. B
- Trinitatis opera indūta, to. 2. 133. B. D
- Trinitatem adoramus, tom. 3. 24. D
- Trinitatis mentio in principio Genese-
os, to. 3. 5. D
- Trinitatis consilium de creando homi-
ne ad imaginem sui, to. 3. 5. D. 6. B
- Trinitas uerbis Mosaicis significatur,
to. 1. 200. D. & 2. 94. D
- Trinitatis speculatio difficultis & ardua,
tom. 2. 1. A
- Trinitatem noua lex aperit, to. 2. 96. A
- Trinitatem quomodo philosophi credi-
derint, to. 3. 69. A.
- Trinitas secundū Hermetem, to. 3. 9. B
- Trinitas superbenedicta ab Arianiis
blasphematur, to. 2. 84. B
- Trinitas est unitas, to. 3. 37. D
- Tripos Apollinis unde dictus, t. 3. 88. A
- Tristari miseriā ob peccata perpecciam
non insimus ad pœnitentiam gradus
to. 2. 152. B
- Tristis est anima mea, &c, quomodo in-
telligatur, to. 2. 43. B
- Troia quando expugnata, to. 3. 3. B
- Tropus ubi superfluius, to. 2. 38. A.
- Tuba in cōmuni resurrectione per uo-
cem salvatoris in Lazari suscitate
indicatur, to. 1. 140. C
- Turbata est anima mea, quomodo intel-
ligantur haec uerba, to. 2. 43. B
- Turris babylonis historia, to. 3. 3. A. 34.
B. & sequen.
- Turtures & columbas deo offerre debe-
mus, to. 1. 236. C
- V
- V Anitas quid, to. 2. 153. D
- Vaphre apud Aegyptios tempo-
- re Troianū bellī, to. 3. 3. C
- Vaticiniū genera, to. 3. 50. C
- Vaticinia quare cessarint, tomo tertio,
Ibidem. D
- Velle deo non accidit, to. 2. 116. D
- Velut templi scissum quid designare
dicitur, to. 1. 221. B. per totum cap.
- Verbum dei uita est, to. 1. 74. A. C
- Verba Christi non obaudienda, tomo
primo 76. C
- Verbum dei aeternaliter cum patre, &
immutabile, tom. 1. 77. A
- Verbum dei lapide & gladio significa-
tur, to. 1. 88. C. & 100. C
- Verbum dei audisse non sufficit, to. 1.
107. C
- Verba dei audire quid sit, to. 1. 113. B. C
- Verbi dei ultior erit dominus magnis
supplicijs, to. 1. 155. A
- Verbis Christi ad fidem & uirtutem iu-
uamur, to. 1. 177. D
- Verbi dei uirtus, to. 1. 185. A
- Verbum dei aeternum, to. 2. 3. A. per to-
tum caput,
- Verbum, id est filius, initium creatio-
nis, to. 2. 28. D. 31. B. per totū cap.
- Verbum dei filius dicitur, nec tamen
ita ut uerbum, sed aliud quid natura
liter quām uerbum, to. 2. 35. B
- Verba uitæ retinentes lux erunt, tomo
primo 12. B
- Verbum dei, radices pietatis inserit, to.
1. 14. B. & 17. A
- Verbum caro factum quare, hoc sit di-
ctum, & quomodo in nobis habitaue-
rit, to. 1. 18. D. 19. A. B. & to. 3. 85. A
- Verbum mentis quomodo generatur,
to. 2. 89. B
- Verbum duplex, mentis & prolatum,
to. 2. 89. B
- Verbum apud deum in principio, expo-
nitur, to. 3. 68. D
- Verbum Cosmootheti cognomen, tom.
tertio 8. C
- Verbum diuīnum quomodo à Herme-
te doceatur, to. 3. 8. D. 70. A
- Verbum homo factus non reliquit
quod erat, to. 3. 7. D
- Verbum dei in carnem uersum afferen-
tes, confutantur, to. 3. 95. D
- Verbum

I N D E X.

- Verbum dei, panis uitens, to. 2. 150. D
 Verbum domini filius dicitur, to. 2. 133. A
 Verbo domini quomodo omnia creata sunt, to. 2. 153. A
 Verba à domino, Mosi in Leuitico dicitur, non secundum audientium ruditatem, sed loquentis maiestatem; nec carnaliter, sed spiritualiter accipienda sunt, tom. 1. 242. A
 Verborum uis nulla gloriam dei exprimit, tom. 1. 9. B
 Verbū fidei quod prædicatur, to. 3. 129. B
 Veritatem decet libenter suscipere, to. primo 1. B
 Veritatem euententes, ignem in caput suum præparant, to. 1. 5. A
 Veritatem linquentibus nihil malignus, tomo primo 5. D
 Veritas & gratia unigeniti ad perfectam fidem cognitionem ducit, to. 1. 20. D
 Veritas non est alia præter filium, tom. 1. 25. C. 91. B. 204. D
 Veritati nihil obest quod per similitudinem dicitur, to. 1. 29. C
 Veritatem mendacij criminē accusare, est deo prædicanti non credere, tomo primo 31. D. 112. D
 Veritatis cura habenda in minimis, to. 1. 37. D
 Veritatis pulchritudo multos latet, tomo primo 83. B
 Veritatem loquentibus quid debeatur, to. 1. 109. D
 Veritati repugnare, graue piaculum, est non hominem, sed deū spernere. Ibid.
 Veritatis & mendacij natura, uirtus & potentia, to. 1. 21. C
 Veritate splendente umbra minuebantur, nec sub lege Christus uiuere fides uolebat, to. 1. 178. D
 Veritatem perdidérunt Hymenaeus & Alexander diabolo adhaerentes, tom. 1. 25. A
 Veritatem diuinorū dogmatū querentes, humana nō sequuntur, to. 2. 9. A
 Veritatem quis imitari, aut consruare dicatur, to. 2. 50. C
 Veritas Christianis semper amica, toin. 2. 82. B
 Veritatis sermo q̄ efficax, tom. 2. 80. C
 Vestigia Christi Paulus sequi consulit, to. 1. 104. B
 Vestimentorū ablutio quid figurabat, to. 2. 76. A
 Veteris legis umbræ atq̄ figuræ cessauerant, adueniente ueritate & luce Evangelica, to. 1. 268. D. & 269. A
 Via Christi suscipienda, non Mosi, tomo primo 22. B
 Via regia incedendum, to. 1. 76. A. D
 Via sancta, pura, qua itur ad supernā cū uitatem, Christus est, to. 1. 165. D
 Via regia quæ dicat, to. 2. 75. B. 120. D
 Via bonæ initium, to. 2. 154. D
 Vindicare non licet, to. 1. 116. C. D
 Vineæ & ficus extenorū uoluptatū sunt typus, to. 2. 152. C
 Vir caput mulieris, to. 3. 109. A
 Virorū natura docilior, & callidior fœminarum to. 1. 39. D
 Virtutes cœlorū non aiteterutris, sed deo seruiunt, to. 1. 27. C
 Virtutis & pietatis signum certissimum, tomo 1. 32. C. & 163. A
 Virtutes proprias ei ferre turpe est, tomo primo 51. D
 Virtutem cognoscete, magnum nō est, sed studiose agere maximum, t. 1. 157. D
 Virtus & sapientia dei infinita, to. 2. 166 D. & to. 2. 3. A
 Virtus dei Christus quatenus dicitur, to. 2. 132. B. C
 Virtus dei ad quæ se extēdat, t. 2. 132. D
 Virtutes deo substancialiter agnatae sunt non per voluntatem, to. 2. 90. C
 Virtus patris, filius dicitur, tom. 1. 8. D. 41. D. & to. 3. 75. B
 Virtutes qualiter nos transformant, tomo 2. 74. A
 Vis nostra nulla penitus est, nisi diuinus sustententur, to. 1. 203. B
 Vita uera nec principium nec finem habens, to. 2. 118. B
 Vita duplex, to. 2. 98. A
 Vita humana peregrinatio, to. 2. 153. A. & 154. D
 Vita uera deitatis natura, to. 2. 138. C
 Vita æterna in quo, to. 3. 114. B
 Viuere deo sanctis maxime congruum to. 2. 120. B

Viuorum

I N D E X.

- Virtutum & mortuorum dominator est Christus. to. 1. 221. B
 Vicis spretis, virtutis pulchritudo accipitur, tomo 1. 184. D
 Virtutum deo spiritualiter offerte debemus. to. 1. 235. C. & 236. B
 Vmbris et figuris Christus interesse non luit. tomo 1. 82. B
 Vnctio Christi facta est secundum humanitatem. to. 3. 106. C
 Vngues mulieris in bello captae praecendos esse, quid mystice significet. to. 1. 258. C. D
 Vngulam diuidere & ruminare, qui dicuntur mystice. to. 1. 258. A
 Vnigenitus à natura patris non est alius. to. 1. 48. D. & 55. C. & 176. A
 Vnigenitus et primogenitus quomodo Christus sit. to. 2. 44. B. C
 Vnigenitus & primogenitus quatenus differunt. to. 2. 207. B
 Vnigenitus quid siguisicet. t. 2. 108. B
 Vnionem Christus inter discipulos, sicut inter se, & patrem esse uult, tomo primo. 202. C
 Vnionis & charitatis uinculum Christus est. to. 1. 20. A. per totū cap. & 208. B
 Vnitas filij ad patrem. t. 2. 77. D. et 78 A
 Vnitas naturae diuinæ, & pluralitas personarum ostenditur. to. 1. 2. D
 Vnum efficiunt nos dupli ratione, to. 2. 77. D
 Vocabula rebus imposita, ipsas rerū sentias significant. to. 2. 35. A
 Vocamus à Christo, & quare. t. 1. 54. D
 Vocatio nostra ex superna liberalitate. to. 2. 101. D
 Vocati ne cunctemur. to. 2. 153. C
 Voltio & nolitio in operabilibus, non in generatione locū habēt. to. 2. 90. C
 Voluntas dei nō alia ab illo. to. 2. 116. D
 Voluntas uerbi, uirtus, & consilium patris est filius. to. 1. 41. D
 Voluntas patris quæ. to. 1. 30. B. 69. D
 Voluntas patris etiā lex dicitur. t. 1. 51. B
 Voluntate patris quasi regulā in omnibus sequitur Christus. to. 1. 51. C
 Voluntatem esse existentiam patris stu-
- pidum est dicere. to. 2. 116. D
 Voluntas patris est in existentia propria. to. 2. Ibidem
 Voluntas dei bona, & misericordia plena. to. 1. 69. D
 Voluntatem suam, & non dei propoenens auditori, mendax est & iniustissimus. to. 1. 85. A
 Voluntas nostra diuinæ subjicienda voluntati. to. 1. 140. C
 Voluntas est uerbum occultum in corde insitum. to. 2. 9. C
 Voluntatis scaturigo mens est, tom. 2. 116. D
 Voluntati patris quomodo Christus paruit. to. 3. 130. A
 Voluptas magnas uires carnis possidet tom. 1. 64. D
 Voluptatis figura mulier. to. 2. 150. C
 Voluptas insolens. to. 3. 47. D
 Voluptates semper nos ad peccatum trahunt. to. 2. 150. C
 Vultui dei quomodo Christus probabis apparer. to. 3. 134. B
 Vxor qualis querenda. to. 3. 93. B
- X
- Xanto Achillis equus domino loquutus. to. 3. 22. A
 Xenophanes mundum ingenitū & incorruptibilem dicebat. to. 3. 12. A
 Xenophontis de deo sententia. to. 3. 8 C
 Xisuthrus Assyriorū uoce Noë est. to. 3. 2. D
- Z
- Zacharias sub Cyro prophetauit. tomo tertio 3. D
 Zamolxis seruus Pythagoræ, philosophus. tomo 3. 53. C
 Zelotes deus quō dicatur. to. 3. 28. D
 Zelotypia dei à Iuliano male audit. to. tertio 39. D
 Zeno Citticus dei prouidentiam afficit. tomo tertio. 16. A
 Zan Jupiter. to. 3. 188. A
 Zoroastris Perse æmulus Pythagoras tomo tertio. 22. B

ERRATA V N I V E R S I O P E R I S , Q V A E V E L E X A
emplaritum uicio, uel operarum negligentia, euenero. Vbi prior
numerus chartam, posterior uero uersum, & C lites,
ra alteram chartæ faciem indicat,

I N P R I M O T O M O .

Charta 8.uer.12. spiritu sancti. 9.11: ut cum indiuisibiliter. 9.31. gloriam domini uerbū obscurat. 18. C. B.
Et uerbum. 21.24. dicturos aliquos. 21.45. atque filij. 30. C. 30. ut arbitror. 33.25. decet concessa. 35. C. 37. te
nebras offendere. 62.35. quō nolumus. 65. C. 9. offusione teneb. 79. 31. temperantius cal. 84.13. habet insi. 96.
35. ascensionem. 126. 47. propémodū. 130.18. Disſenſio iterū. 142. C. 6. in marg. 1. Mach. 1. Ibid. 46. in marg.
Machab. 4.144.42. O impietatem. 149.1. Et is so. 155. C. 2. auolutus, uel, prouolutus diuine. 155.22. uiuifor
ca repellunt. 156.18. cuncta opportunitate. 165.17. unde scaturiat. 172.16. partem nat. 177.14. Christi uirt.
192. C. 5. solent, unde. Ibidem 25. ipsum abfuisse. 202. C. 37. nomine tuo, quos. 206.30. in incorrupt. 208.49
huius mysterij. 209.1. mediatione Christi. 238. C. 47. si uero. Ibidem 48. indicandi peccati. 241.5. τέμα
πτώση. Ibidem 6. επίπεδη πτώση. 236. C. 18. oper. inconfiſibiles. 260.25. conceperit ſemen. 269. C. 3. cognita
ueritate. 271.17. uel adultera. 275.2. de lectione. 275. C. 14. duodecim trib. ap. e. ſem. habeatur.

S E C V N D O T O M O .

Char. 40. uer.33. nat. feruaret. 43.35. cert. superabunt. 72. C. 18. abundat, et mensem, uerſuſequenti,
inter eos qui ſunt ad fidem uocati. 73.4. dum illi latratibus. et uer.14. hunc detrectem. 73. C. 3. O purum.
75. C. 40. que nihil perſiciebat. et uer.44. apte accōmodandis. 76.22. quoniam nude n. 76. C. 30. aureo
petalo. 78.28. et hunc dicimus. 92. C. 12. Audiui. 93.38. una adoretur. 93. C. 6. honestantem, tametsi in
filio effet dei. 100.40. producta. 106.8. accidentem. 112.18. conditoris. 119.32. H E R. Aſ. 134. C. 49
permiscrit filio. 141.45. impotens. 149. C. 32. pro reiectamentis.

T O M O T E R T I O .

Char.5. uer.14. tenues, quomodo. 5.33. sermones tenues et posteriores. 7.34. amarit.

Reliqua tam facilia emendatu ſunt, ut lector, niſi omnino deploratæ
indolis, proprio Marte restituere poſſit.

C H A R T A R V M O R D O .

* charta unica. A B C D E F G H I K L M N
O P Q R S T V X Y Z. aa bb cc dd
ee ff gg hh ii kk ll mm nn oo pp
qq duerniones, rr ternio.

